

OLASZORSZÁGI MAGYAR EMLÉKEK
KÖZREBOCSÁTJA A RÓMAI MAGYAR TÖRTÉNETI INTÉZET

III.

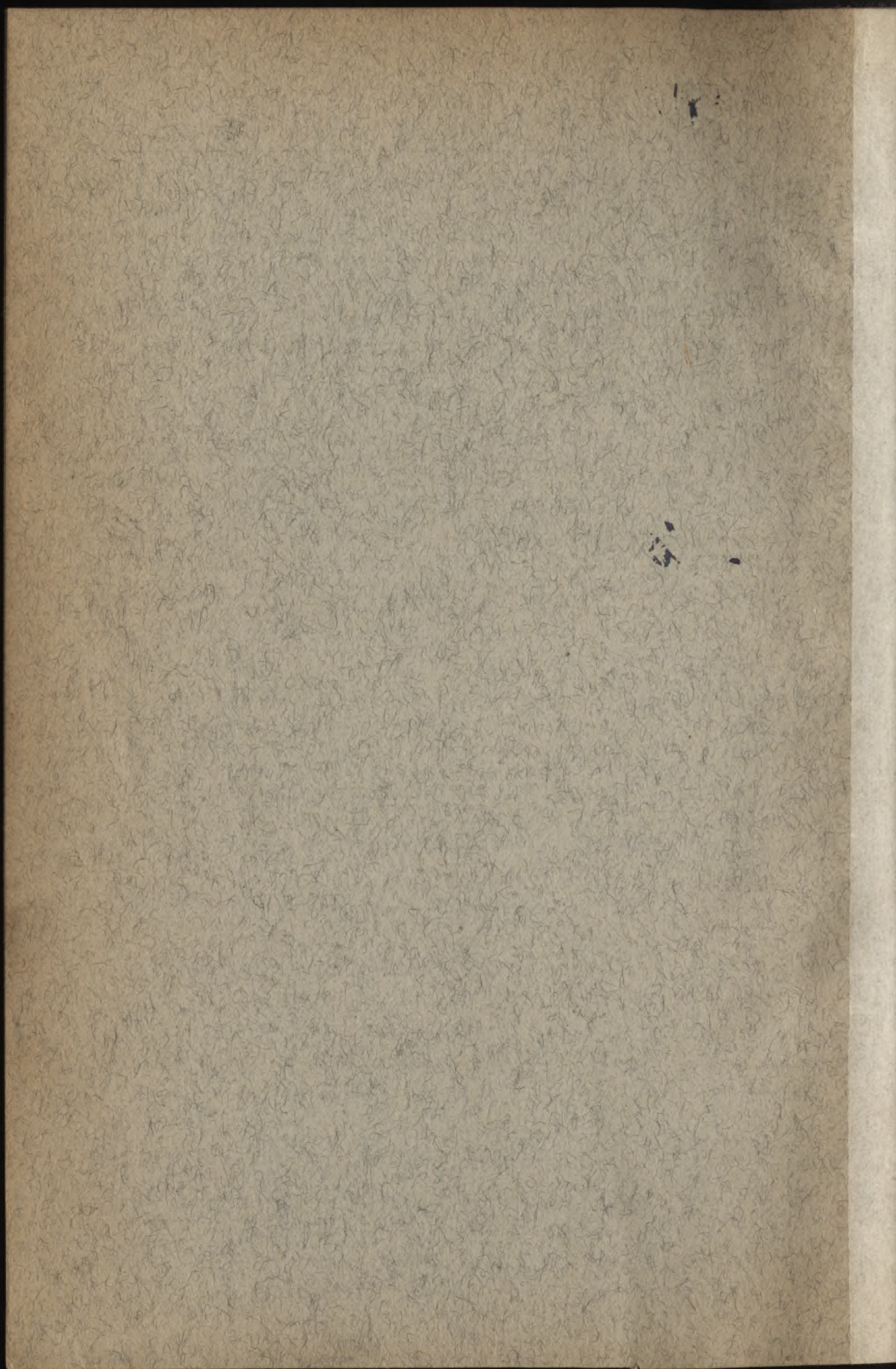
OLASZ EGYETEMEKEN
JÁRT
MAGYARORSZÁGI TANULÓK
ANYAKÖNYVE ÉS IRATAI

1221—1864

KIADJA

DR. VERESS ENDRE

BUDAPEST
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1941

MONUMENTA HUNGARIAE ITALICA

EDIDIT COLLEGIUM HISTORICORUM HUNGARICORUM ROMANUM

III.

MATRICULA ET ACTA
HUNGARORUM
IN UNIVERSITATIBUS ITALIAE
STUDENTIUM

1221—1864

EDITIONEM CURAVIT

DR. ANDREAS VERESS

BUDAPESTINI
ACADEMIA SCIENTIARUM HUNGARICA

1941

OLASZORSZÁGI MAGYAR EMLÉKEK
KÖZREBOCSÁTJA A RÓMAI MAGYAR TÖRTÉNETI INTÉZET

III.

OLASZ EGYETEMEKEN
JÁRT
MAGYARORSZÁGI TANULÓK
ANYAKÖNYVE ÉS IRATAI
1221—1864

KIADJA

DR. VERESS ENDRE

BUDAPEST
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1941

M 10.823/3

~~018464~~

~~10823/3~~

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
Növedéknapló	
1941. év	12123 sz.

DUNANTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R. T. PÉCSETT.

ELŐSZÓ.

MAGYAR Tudományos Akadémia Forster—Scitovszky-féle tanulmányi alapja ösztöndíjasaként 1901 január 9-én érkeztem először Rómába kutatni. Kitűzött célom volt a Báthoryak kora (1571—1613) részleteinek s főleg művelődéstörténeti vonatkozásainak felderítése, meg külföldi összeköttetései ismeretének kimélyítése, amikkel immár tíz esztendeje hivatás-szerűen foglalkoztam.¹ Tárgyköröm azonban munkaközben hamarosan kibővült: abban az arányban, ahogy levéltári kutatásaim folyamán (a Vatikánban s az örökváros egyéb gyűjteményeiben) mind több magyar anyagra bukkantam. Másolati kötegeim hétről-hétre gazdagodtak és váltak változatosabbakká, úgyhogy egy szép nap arra a nagy elhatározásra jutottam, hogy összegyűjtöm az *olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók* anyakönyvi bejegyzéseit és minden életrajzi adalékát, ami még olasz földön vagy egyebütt feltalálható. Hogy e feladat mily óriási arányú volt, megítélhető abból is, hogy midőn a M. Tud. Akadémia 1859-i nagygyűléséből hasonló tárgyra hirdetett jutalomtételt, azt csupán az Árpádok idejében külföldön tanult magyarokra korlátozta.

A beérkezett akadémiai pályaművek közt Vass József kegyesrendi tanáré lett a győztes, de bizony abban a megkívánt „kútfői nyomozások“ addigi gyér számú oklevél-

¹ Ld. bővebben első római oklevéltáram: Carrillo Alfonz jezsuita-
atya levelezése és iratai V. l.

táraink néhány szűkös adatára szorítkoztak.² Egyébként a Bologna, Pádúa és Vicenza egyetemén járt magyarokról mindössze négy lapnyi általános ismertetés szól, ugyanannyi számú tanulóról. Ezek közül is mindössze egy a szorosán vett magyar.³ Viszont Vass érdeme, hogy 1857 tavaszán közölni kezdte az elhunyt gróf Kemény József ama végtelen értékes hátrahagyott cikkeit, amelyek először emlékeztek meg irodalmunkban olasz egyetemeken járt magyarországi tanulókról és tanárokról. Ezek a pongyolaságukban is érdekes tanulmányok az „Új Magyar Muzeum” lapjain jelentek meg⁴ és annak szerkesztője, Toldy Ferenc annyira becsülte őket, hogy kötetben is kiadta azokat különnyomatként;⁵ amivel örök emléket állított tudós írójuknak.

Nyilván ezek a sorozatos cikkek költötték fel ismét az Akadémia figyelmét a fontos ügyre, midőn 1869-ben újabb jutalmat tűzött ki most már a hazai és külföldi iskolázás XVI. századi története megírására. A nehéz feladatot Frankl (Fraknói) Vilmos áldozár oldotta meg, Vassénál nagyobb készülettel és munkával, ámbár kutatásai csak hazai levéltárakra terjedtek ki.⁶ Ezért amit művében a Bologna, Pádúa, Pisa, Róma és Verona egyetemein tanult magyarokról közöl, szintén igen kevés. Műve hézagait azonban nem-sokára kiegészítette újabb gyűjtésével,⁷ majd annak a pár napi bolognai kutatásának eredményével, amelyet 1878 májusában végzett.⁸

Erről, valamint mások felhasználható adalékáról kötetem Bevezetése illő helyén vagy az idézett vonatkozásokkal kapcsolatban emlékezem meg. Itt mindössze azt kell még ki-

² Vass József: Hazai és külföldi iskolázás az Árpád-korszak alatt. Pest, 1862.

³ Ugyanott, a 47. lapon.

⁴ Ez igen változatos közlemények egyike volt: Hazai tudósaink a XV. század végén s a XVI.-nak elején.

⁵ Történelmi és irodalmi kalászatok címen jelent meg.

⁶ Frankl Vilmos: A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. Budapest, 1873.

⁷ A Századok 1875. évf. 670—676. l.

⁸ Fraknói Vilmos: Két hét olaszországi könyv- és levéltárakban. Budapest, 1878.

emelnem, hogy magam *egész ezeréves multunk idejét* felöleltem nagy vállalkozásomban kutatásaim folyamán, amelyek úgyszólván naponta mind szebb meglepetésekkel szolgáltak és örvendeztettek meg.

Ez a folytonos figyelmet kívánó pepecselő irodalmi munkásság második természetemmé vált s boldoggá tett a tudat, hogy művelődéstörténeti buvárlataim alatt ismeretlen adalékokkal bővíthetem a *magyar humanisták* működésére vonatkozó gyér ismereteinket is. Ezekre irodalmunkban legelőbb gróf *Teleki Sámuel* hívta fel a figyelmet 1784-ben azokkal az adatokkal, melyeket *Ianus Pannonius* verseinek kitűnő kiadása kapcsán közölt.⁹ E szép munkát fejlesztette — majdnem száz év múlva — *Ábel Jenő*,¹⁰ majd *Hegedüs István*,¹¹ *Pór Antal*,¹² *Békefi Remig*¹³ és gróf *Apponyi Sándor* hasonló irányú tevékenysége. Apponyi műve¹⁴ pompás kiegészítője Szabó—Hellebrant-féle könyvészetünknek, bár ez — természeténél fogva — kevésbbé részletesen ismerteti az egyes úgynevezett régi magyar könyveket.¹⁵ Külön megemlékezést igényel a külföldön tanult magyar orvosokra nézve a debreceni *Weszprémi* István orvos kiváló műve,¹⁶ a hazai közegészségügy történetére vonatkozólag pedig a budai születésű *Linzbauer* Ferenc nagy okleveles kiadványa;¹⁷ mindkettő mind a mai napig alapvető forrásjellegével.

E felsorolt művek, valamint az egyéb munkákban és folyóiratokban szétszórta megjelent adatok anyaga mind

⁹ Névtelenül jelent meg két kötetben, Utrechtben.

¹⁰ Ábel: *Analecta ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*. Budapest, 1880.

¹¹ *Analecta nova ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia* cím alatt, 1903-ban.

¹² P. Denifle Henrik „Die Statuten der Juristen-Universität Bologna” című művének ismertetése kapcsán, stb.

¹³ Megjelent 1901-ben.

¹⁴ *Hungarica*. Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok. Nagy 8-rétű 4 kötet. Budapest, 1900—1927.

¹⁵ Régi Magyar Könyvtár négy nagy 8-rétű kötetben.

¹⁶ *Weszprémi: Succincta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia*.

¹⁷ *Linzbauer: Codex sanitario-medicinalis Hungariae*. Budae, 1852—1861.

helyet nyert a jelen kötetben, bővítve külföldi könyvtári böngészésem és levéltári kutatásaim eredményével.

A vatikáni hat hónapi kitaró munka után hazatérőben Bolognában, majd Páduában dolgoztam az egész nyáron át az ott tanult magyarok történetén. De kutatásaimat később is rendszeresen folytattam: Páduában négy ízben, Bolognában még több alkalommal, hogy aztán ellátogatva a többi nevezetesebb olasz egyetemi városokba, anyagomat minél teljesebbé tehessem. Teljessé először páduai gyűjtésem vált, hogy az egy megértő főpap, néhai báró *Hornig* Károly bíboros, veszprémi püspök költségén 1915 őszén nyomtatásban is megjelenhessen.¹⁸ A díszes kötet általános feltűnést keltett: nemcsak páratlanul gazdag tartalmával, hanem avval is, hogy teljességgel eltért az úgynevezett „matricula-irodalom” hazai és külföldi megszokott kiadványaitól. Ezek tudniillik rendszerint megelégedtek az anyakönyvek adatainak időrendi bemutatásával, míg én — általánosabb művelődéstörténeti felfogással — minden tanulóra vonatkozó egyéb tárgyú adatot is felhasználtam, amit róluk könyvekben és oklevelekben, emlékalbumokban, feliratok és síriratok szövegében találtam és elérhettem, illő hasonmások meg egykorú képek kíséretében, úgy amint azok elem táruak. Ez új módszer szerint dolgozva, olykor valóságos kis életrajzokat állíthatam össze Olaszországban járt tanulóinkról, kiknek életét későbbi pályájukon, hazatértök után is (olykor halálukig) végig kísértem — amenyire lehetett — felvilágosító jegyzetekkel és könyvészeti adalékokkal. Mivel pedig arra is figyelemmel voltam, hogy előzőleg hol tanultak, elég gyakori az eset, hogy némelyik tanulónk Krakóban vagy Bécsben még 5—7 évig is tanult, amíg valamely olasz egyetemre jutott magát tovább képezni; néha annál is hosszabb ideig, amint zsebe, illetve otthoni mecénásának pénz-segélye engedte.

Páduai kötetemet hamarosan — 1917 nyarán — a római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak még díszesebb albuma követte, telve meglepő élet-

¹⁸ Veress Endre: A páduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. Budapest, 1915.

rajzi és irodalomtörténeti adalékokkal.¹⁹ Ezeknek kivált az egyháztörténelem vette igen nagy hasznát, ámbár mainapig hiányzik befejező második része: a magyar germanikusok Rómából hazairt leveleivel meg hazulról Rómába küldött egyházi jelentéseikkel.

E kiadványaimmal párhuzamosan állandóan folytattam anyakönyvi kutatásaimat itthon, Rómában, ahová még továbbbi hat alkalommal jutottam, valamint Bécsben és egyebütt.

Hasznos általános áttekintést nyertem az olaszországi egyetemek levéltárainak 1630-ig terjedő anyagáról néhai Dr. *Luschin* von Ebengreuth Arnold gráci egyetemi tanár német diákokról éveken át készült terjedelmes cédulajegyzékéből, melyet rózsadombi bájos kis kolostor-villájában a legnagyobb önzetlenséggel és ritka önmegtagadással bocsátott napokon át rendelkezésemre. E gyönyörű gyűjtemény átnézése tájékoztatott arról, hogy mely olasz városokban biztathat még eredménnyel a magyar kutatás, miután az már nyomtatott jegyzékeiből is sokat meríthetett, főleg a német nevű tanulók köréből, akiket *Luschin* jóhiszeműleg németeknek vélt.²⁰ Midőn aztán e kutatások folytatására 1934 nyarán az olasz kultuskormánytól anyagi támogatásban részesültem, átkutattam Bologna, Perugia, Siena és Ferrara egyetemi anyakönyveit s egyéb iratait.

Hirtelen megnövekedett anyagomat azonban még mindig nem találtam elég hiánytalannak ahhoz, hogy az sajtó alá adható lenne s ezért a M. Tud. Akadémia Római Történeti Bizottságának 1938 nyarán élvezett útiköltségével átnéztem a paviai egyetem anyakönyveit és könyvtárát; folytattam Bolognában a kutatást és kiegészítettem páduai kötetem anyagát: a nyomtatása óta megjelent olasz iskolatörténeti művekből meg az egyetemi könyvtár gazdag dissertatio-gyűjteményéből. De mivel munkám így is még mindig hézagoss volt, 1939 telén a vallás- és közoktatásügyi minisztérium támogatásával újból lementem Bolognába, ahol vég-

¹⁹ Veress Endre: A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. Budapest, 1917.

²⁰ *Luschin*: Oesterreicher an italienischen Universitäten etc.

legesen átnézhettem az érseki levéltár gazdag anyagát, kiegészítve azt az állami levéltár meglepően bő árpádkori feljegyzéseivel. Majd átrándulva Páduába, újra átvizsgáltam az egyetemi meg püspöki levéltár már régebben használt értékes köteteit; Velencében pedig a páduai teológiai doktorok fennmaradt Mátyás-korabeli anyakönyvét. Ekként utam rendkívül gazdag eredménnyel járt.

A többi kisebb olasz város, úgymint Vicenza, Verona, Pisa, Firenze, Parma és Nápoly egyetemeit a századok folyamán oly kevés magyar látogatta, hogy azokban épp csak szétnéztem, mert nem volt mit kutatnom és szórványos magyar vonatkozásait az irodalomból, meg az illető egyetemek és könyvtárak vezetőségétől nyert adalékokból állítottam össze.

Így keletkezett egyúttal Rómában járt magyarjaink jegyzéke is, t. i. azoké, akik nem a Collegium Germanicum et Hungaricumban, hanem az egyetemen, esetleg a kúriában tanultak vagy éppen csak átutazóban voltak. Az egyetemet ugyan még 1303-ban alapították, de híre-neve nem veteledhetett a régebb bolognai vagy páduai egyetemekével, melyeket könnyebben elérhettek és szívesebben is látogattak mindenünnen Európa országaiból, miután diák-életök egész életre szóló élményt jelentett s hasznos élettapasztalatokkal is szolgált. Az örökvárosba jóformán csak a divatos „Academica peregrinatio“ révén jutottak el tanulmányaik bevégezése után a módosabbak és szerencsésebbek. Amely magyar tanulóról ezt megtudhattam, azt útrakelésakor mindig megemlítettem. Ám figyelembe vettem — a dolog természeténél fogva — a teológiát végzetteket is, bár csupán azokat, akik római tartózkodásuk ideje alatt valamit nyomtatásban kiadtak. Jegyzékek azonban — sajnos — nem lehet teljes, mivel jóformán csak azok római tanulása tartható nyilván, akik hazatérve, később az irodalom terén is működtek. Viszont beiktattam Rómában járt nevezetesebb követeinket, amennyiben tanulmányaikra valaha olasz egyetemen készültek. Így sikerült az 1303—1787 közti időből közel 180 római magyar tanulót, vagy látogatót kimutatnom, ami elég nagy szám, tekintve, hogy nem állott semmiféle anyakönyv rendelkezésemre.

Munkám és kutatásaim tág köre megkívánta azonban *szerzeteseink* külföldi tanulásának figyelembevételét is. Hiszen ezt a külföldi tanulást a legtöbbjüknel a rendi szabályok írták elé s majdnem állandóan voltak közöttük jelesek, akik magasabb műveltségüket valamely olasz egyetemen szerezték meg. E tekintetben a prédikáló vagyis *Domonkos-barátok* rendje vezetett, miután tehetségesebb társaikat (a XV. század közepétől kezdve) előírás szerint olaszországi konventjeikbe küldték, hogy a baccalaureusi és magisteri fokozatot megkaphassák. Csakhogy ez kitartó munkát és tanulást kívánt, mert már maga a magisteri jelvények elnyerése három évi főiskolai tanulást feltételezett.²¹ A külföldi Domonkos-konventek legtöbbszörében ugyanis mindenütt egy-egy főiskola (*Studium generale*) működött, melyben a magisterek kiképzése folyt, s azok egyetemi jellegűek voltak s rendesen az illető egyetemen teológiai fakultását alkották. Ilyen *Studium generale*-ja a Rendnek 1521-ben olasz földön immár öt volt. De a megkívánt tanulmányoknak bennök való elvégzésével a magisterek ünnepélyes felavatása egyetemeken ment végbe. Ezidőben azonban (1533-ban) a pápa mindenkor engedélye alapján az előírt vizsga letévése után a magisteri jelvényeket a Vatikánban is felvehette olyik fráter s az ily avatást teljesen egyenlő rangúnak tartották az egyetemen történt avatással. Mindkét fajta avatás szerfelett emelte a fokozat kiválóságát. Hisz a mesteri cím nagy kitüntetés volt, amely viselője haladását is megkönnyíté egyházi pályáján: jobb helyeket biztosítván viselőjének, ahol a lelkigondozói tevékenységet is gazdagabban jutalmazták, úgyhogy egy magister hamarabb juthatott priori vagy tartományfőnöki méltósághoz többi társánál. Figyelembe vették azt világi papok előléptetésénél és elsősorban a rendi főiskolák tanári állásainak betöltésénél is. Ezért a teológiai mestereket olykor *sacrae paginae magister* vagy *professor* néven is emlegették, amilyen a középkorban elvétve nálunk is akadt néhány, igen kevés. Kevés a dömések, sőt még a

²¹ Hová fejlődött idők folyamán ez a cím, mikor a korai középkorban (a XIII. században) a magisteri rang viselésére elégnék tartották, ha olvasni, írni és azon kor latin nyelvén beszélni tudott a jelölt. (Fessler nyomán *Kerékgyártó: A műveltség fejlődése* I. köt. 511. l.)

püspökök közt is az egyházi doktor ranggal bíró, aminek kétségtelenül az a magyarázata, hogy a papi pálya ezt a méltóságot nem kívánta meg s azt csupán a különös rátermettséggel rendelkező legkiválóbb magisterek szerezhették meg több évi további szorgalmas tanulás árán: leginkább írói tehetséggel megáldottak, akik műveiket könyvalakban is kiadták s nevüket az irodalomban örökíthették meg.

Ilyenek persze — a dolog természeténél fogva — gyéren akadtak és kevesen voltak. Pedig a szentszéknek mindig jól esett a rendházak élén magasabb képzettségű vezetőket látnia; sőt mondhatnók, hogy azok hiányát csupán hallgatolagos beletörődéssel tűrte. Olyik pápa ki is kelt alkalmilag ez immár szokássá vált mulasztás ellen, X. Kelemen meg 1671 április 3-án elrendelte és rendeletét három esztendő múlva bulla alakjában is megismételte, kimondván, hogy senki többé generális, vicegenerális, definitor, sőt még tartományfőnök se lehessen, aki nem teológiai doktor.²² Ennek dacára utána is alig találunk doktorokat a szerzetesrendek vezetői közt, holott például a Pálosok már korábban jogot nyertek arra, hogy jelesebb tanítványaikat doktorrá avatassák saját főiskolájukon.

A doktorok e meglepő hiánya a domonkosoknál azért feltűnő, mert kolostoraikban a tudományok művelése annyira általános volt, hogy szerzetöket valósággal *elszórt universitásnak* nevezték. Ezért minden zárdában legalább tizenkét egyénnek kellett lennie s ezekből csupán kettő lehetett laikus; azonkívül rendjük szabályzata megkívánta, hogy legyen köztök egy doktor, aki a többieket tanítsa: Ac debet habere Doctorem, idest lectorem, qui fratribus legat.²³

Az olasz egyetemeken tanult vagy felavatott magyar domonkosok névsora *Iványi Béla* római kutatása óta hir-

²² Ez 1574 február 15-i bullájában mondja ugyanis: Volumus pro expresso, et inter alia decreverimus, ut nemo deinceps ad Praelaturas et officia dicti Ordinis (Fratrum S. Pauli primi Eremitae) videlicet ad Generalis, Vice-Generalis, Definitoris, Secretarii, Procuratoris Generalis, Provincialis et Superioris localis munera assumi possint, qui non esset Doctor Sacrosanctae theologiae; nisi forte Definitorium cum aliquo, vel aliquibus vitae probatae Religiosis justis de causis dispensaret. (Benger: Annalium vol. II. p. 127.)

²³ Új Magyar Sion 1877 p. 493. Sólymos.

telen magasra szökkent.²⁴ Ő a rendi központi levéltár jegyzőkönyveiből minden magyart kiírogatott s az 1475—1539 közti időszakot felölelő így keletkezett jegyzéke oly nagyszámú domonkosbarát nevével gazdagítja fogyatékos ismereteinket, akikről eddigelé sejtelmünk sem volt. Ezúton is hálás köszönetemet fejezem ki hát neki páratlan önzetlenségeért, amellyel egész anyagát kiadványom számára átengedte s vele azt teljessé tevő. E római hivatalos adalékokat az egyes olaszországi egyetemek hallgatóinak időrendjébe osztva bocsátom közre, kiegészítőjéül saját 1475 előtti domonkosadataimnak, melyeket Bolognában, a páduai konvent magyar lakóira vonatkozóan pedig a velencei kódexből sikerült idők folyamán összegyűjtenem.

Iványi Béla szívességének köszönhetem a Batthyányfiúk páduai tanulásának 1560-ból való leveleit is, melyekről eddig csupán hézagos ismeretünk volt.²⁵

Jelentékeny számmal szerepelnek munkánkban a piaristák tanítótanulmányának tagjai, kik közül a jelesebbeket hosszabb itthoni tanári működés után szokás volt Rómába küldeni assistens generálisoknak. Az ilyen kitüntető megbízatás a legtöbbször hat esztendeig tartott s e hosszú idő alatt a tudományos hajlamú páterek rendszeresen tovább folytatták tanulmányaikat a Collegium Nazarenumban. Magasabb tanulmányaik eredményeként sokan közülök igen érdekes magyar tárgyú műveket adtak ki az örökvárosban, melynek tudós körei a legtöbbször azokból tájékozódtak hazánk tudományos és irodalmi viszonyairól.

Ezzel a gazdag anyaggal szemben a Szent Ferenc-rendi magyar barátok közt alig van olyan, aki Olaszországban tanult volna. Hisz például legkiválóbbjuk, Temesvári Pelbárt Krakkóban képezte ki magát, bár legnagyobb műve, a négy kötetes „Rosarium” velencei két kiadásában (halála után 85 évvel) olasz földön is széles körökben elterjedt.

²⁴ Kutatásairól „A Szent Domonkos-rend római központi levéltára” című jelentésében számolt be, a *Levéltári Közlemények* 1929. kötetében. Kézirati anyagából pedig Harsányi András foglalta össze az olasz egyetemeken járt magyar döméseket „A Domonkos-rend Magyarországon a reformáció előtt” c. művében.

²⁵ Takáts Sándor: *Rajzok a török világból* I. kötete 17. és 427. l.

Ez azért is sajnálatos, mert a XIV. századból még egy pergamenre írt jogi tankönyve is maradt reánk egy erdélyi János fráternek mind a mai napig.²⁶

Néhány franciskánust azért mégis sikerült találnom Mátyás király korából s jól esett annak a kevés magyar Ágostonrendi, karmelita és Pálos-barát nevét is megmentenem, akik főleg Páduában és Velencében szerepeltek.

Valamivel jobb a helyzet a jezsuitáknál, kik közül néhány kiválóbb magyar novitius és atya római tanulását és irodalmi működését örökíthettük meg. Ezek közt Nádasi János páter, XVII. századi legtermékenyebb egyházi írónk Európa különböző nyomdáiban megjelent nagyszámú latin művei számtalan kiadásban világszerte hirdették jeles tehetségét és magasztos egyházi működését.

Aldásos működésöknél fogva számon kellett tartanom végül a római magyar poenitentiariusokat, a Szent Péter-bazilikában gyóntatást végző felszentelt papokat is, kiknek odaadó, megbecsült lelki tevékenysége bizton felért egy-egy Rómába jutott diák tanulásával; kivált a középkorban, amelyből elég soknak a nevét ismerjük. Nem kevésbé hasznos szolgálatot végeztek a szentszéknél s a pápák mellett működő magyar kamarások, miután e méltóság elnyerése önmagában véve is kitüntetést jelentett, amelyből viselője nemzetére is mindig megtiszteltetés áradt abban a nagy nemzetközi előkelő körben, amelyben szerepelniök adatott.²⁷

II.

Kutatásaimat évek hosszú során át Olaszországban szerencsésen befejezve s azt levelezés útján is kellően kiegészítve, anyagom oly gazdaggá vált, hogy további bővítését

²⁶ A római vatikáni könyvtár *Vat.* 2685 jelzetű kézirata: *Proemium in tractatum super introduccione iuris tam canonici quam civilis compilatus per fratrem Iohannem de ordine fratrum minorum dictum de septem castris sive transsilvanum iuris speculum appellatum.* (Magyar Könyvszemle, 1882 p. 399. Fraknói.)

²⁷ Ezek névsorát (1526-ig) Fraknói állította össze vatikáni kutatásai alapján „Magyarország és a szentszék” című jeles műve függelékéként, a II. kötet 400–413. l.

immár sehonnan és senkitől sem remélhetvén, az ezennel nyugodtan közkinccsé válhatik: tanulságot téve Magyarország magas kultúrigényéről, amely tehetségesebb fiait olasz egyetemekre küldte, hogy hazatérve, tudásukat az ország s a nemzet javára érvényesíthessék; mert mind a mai napig igaza van néhai *Békefi Remig*nek, hogy „a bölcsészeti és jogi tudományok leginkább Krakkóba és az olasz egyetemekre — Bologna, Ferrara, Pádvia — csalogatták a magyarokat. A renaissance hatalmas áramlata szinte csapatostul sodorta ide őket. Az a sok scholaris, baccalaureus, licentiatus, magister és doctor, akikkel forrásainkban lépten-nyomon, sokszor tömegesen találkozunk, itt művelte ki lelkét és készült elő itthon, a hazában rá várakozó feladatokra”²⁸ — csupán abban nem lehet igaza, hogy e magyar tanulók neve oly tömegesen fordulna elő okleveles forrásainkban. A teljesség kedvéért ugyanis munkám érdekében átnéztem idők folyamán nemcsak okleveles forrásainkat és folyóiratainkat, hanem jóformán valamennyi hazai köz- és egyházi levéltárunk anyagát, sőt még Zsigmond király korának kézirati oklevél-gyűjteményét is: a lehető legsoványabb eredménnyel.

Ez alig elképzelhető hihetetlen állapoton azonban nincs mit csodálkoznunk, mert — ugyancsak *Békefi* megállapítása szerint — az Árpád-kori magyar ember azt tartotta, hogy a tanulás csak a papnak való; miért is a papságra készülés és a tanulás nála egyértelmű volt.

Sokáig így maradt ez később is. Hisz például az Anjou-kori okmánytár eddigi 1301—1359 közti hét kötetében megjelent 3069 oklevél közül mindössze egyetlenegyben találtam egy decretorum doctort, míg egy másikban (1346-ból) csupán egy licentiatus in iure canonico akadt. Nem sokat enyhít e szomorú helyzeten az olaszországi kutatásaimban kinyomozott tanulók kiadós száma se a jelzett időből, mert egyikök sem vitte kanonokságnál többre. Ekként az amúgy fényes Anjou-kor első hatvan esztendejének klérusában egyetlen érseket, püspököt vagy prépostot sem találunk, aki legalább egyházi jogtudor lett volna; az 1349-ben doktorként feltűnt

²⁸ *Békefi Remig*: A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig 351. l.

Telegdi Tamástól elváltan, aki aztán győri püspök, majd esztergomi érsek volt. Éppígy nem találunk a királyi udvar kancellárai sorában sem, holott az Árpádok idejében azok közt igen sok a *decretorum doctor*.

Ezt az általános tanulatlanságot az egyházi élet s maga a közigazgatás is megsínylette, úgyhogy nem lephet meg, hogy Nagy Lajos király 1345-ben panaszosan jelentette a szentszékeknek, hogy Magyarország világi és szerzetes papsága között már régóta egyetlen egy hittudományi magister sincs, panaszát pedig nyolc év múlva megismételvén, előadta, hogy a hitetlenek megtérítésére, az eretnekek megcáfolására és a katolikus vallás terjesztésére hivatott tudományos és tanult — vagyis teológiai képzettségű — ember kevés van. E százalmas megállapítást Békefi szavaival jegyeztük ide, aki keserűségében e jellegzetes mondattal fejezi be okleveles idézeteit: A kor irányát és divatját követvén, a magyar papság a XIV. század első felében a *felsőbb teológiai tanulmányokban* nem nagy kárt tett.²⁹ Ezen azonban valami nagyon nem igen csodálkozhatunk, ha tudjuk, hogy ezidőben oly általános volt a közöny még a puszta írás-olvasás iránt is, hogy például 1323-ban a szepesi káptalan tizenegy kanonokja közül csupán négy tudta aláírni egy ülési jegyzőkönyvüket sajátkezűleg, a többi hét nevét egyik társuk írván alá.³⁰ Még több volt az írástudatlan a világiaknál, egész eltova a XV. század végéig, hiszen Hunyadi János kormányzó, Báthory István erdélyi vajda, Rozgonyi László s annyi más főúr nem tudott írni.³¹ Ám nem tudott a szomszéd Csehország törvényhozó országbírája, Zbinko Lepus (*Iudex regni Bohemiae*) sem, még Mátyás király korában sem, midőn egy 1458 május 6-án Prágában kiállított ünnepélyes okmányt helyette kancellárja írta alá: *quia scribere nescivit*.³²

Ezen a dolgon a kortársak egyáltalán nem ütődtek meg, mert „a világi elem között nagyon kevés a tanult ember; a nemzet zöme tanulatlan, hisz III. Béla korában még azok

²⁹ Békefi: A káptalani iskolák, p. 318—9.

³⁰ Wagner: *Analecta Scepusii* I. p. 313—4.

³¹ Békefi idézete, a Káptalani iskolák, 355. l.

³² Theiner: *Mon. Hist. Hung.* tom. II. p. 405.

sem tudtak írni és olvasni — se magyarul, se latinul — akik országos ügyeket intéztek s az előkelő emberek értelmisége olyan, mint a mai tanulatlan emberé.³³

Igy tart ez a szomorú helyzet több mint száz esztendeig s meglepően sajátságos, hogy például a bolognai jogi egyetem 1378—1420 közti testes anyakönyvében³⁴ nincsen egy magyar tanuló sem. Ismerünk ugyan ebből a negyvenkét évi korszakból (egyéb feljegyzésekből és oklevelekből) valami húszat; de mi ez a száz évvel korábbi nagy létszámhoz képest, amely felülmúlta még a németországi tanulókét is egyik-másik látogatottabb évben.

Mi az oka hát e meglepő hanyatlásnak s annak a szomorú megállapításnak, hogy főpapi társadalmunk körében hajdan magasabb — egyetemi — végzettségű egyénekre alig akadunk? Hisz például a pápai tizedszedők 1281—1375 közti vaskos számadáskönyvében egyetlen Doctor sincs. De nem volt jogvégzett — csupán mester — jeles történetírónk, a híres Küküllői János, ámbár neve igen sűrűn és sokáig fordul elő az általa fogalmazott avagy ellenőrzése alatt kibocsátott királyi rendeletek és kiadványok végén, rendszerint e kitétellel: Datum per manus discreti viri Magistri Iohannis Albensis ecclesiae praepositi, aulae nostrae vicecancellarii et archidiaconi de Kukulieu, dilecti et fidelis nostri.

Nem volt Doctor maga Thuróczi János, csak egyszerű „magister,” sőt még Werbőczy István, a nagy törvényhozó sem. De erről a címről, melyet Werbőczy viselt, életírója azt hiszi, hogy az nem egyetemi fokozatot jelez, hanem kancelláriai hivatalos állásának attribútuma, miután az egyetemi fokozatok címeit a név után szokták volt viselni, Werbőczy-nél pedig a „magister” cím mindig a név előtt van. Ebből aztán arra következtetett, hogy tanulmányait olyan főiskolán végezte, amely a doktori fokozat adományozását nem gyakorolta, amilyen a Pozsonyban 1470—80 közt még működött Istropolitana Academia volt.³⁵ Erre a meggyőződésre Fraknoi lassan jutott el, mert eleinte még azt hitte,

³³ Békefi: Az oktatásügy állapota az Árpádok korában, p. 82.

³⁴ Kiadta Sorbelli „Il Liber secretus Iuris Caesarei” címen, 1938-ban.

³⁵ Fraknoi Vilmos, Werbőczy életrajza 11. l.

hogy Werbőczy hihetőleg Mátyás király végéiben vagy kevéssel halála után a budai egyetemen tanult, és Páduában vagy Bolognában fejezte be jogtudományi tanulmányait.³⁰

Végül, nem volt Doctor Verancsics Antal esztergomi érsek sem, holott Páduában tanult és hátramaradt művei meg iratai tanúskodnak tudós hajlamairól és gyűjtő szenvedélyéről.

Az ilyen doktori avatás, még a később (a XV. század közepétől kezdve) elég könnyen elérhető felmentések — dispensatiók — mellett is legalább öt-hat évi szorgalmas tanulást feltételezett, amit pénzzel s olykor hónapokon át tartó koplalással és nélkülözésekkel nem adatott meg minden magyar tanulónak kívánnia. Ime, miért nem voltak doktorok az életben kitűnt jeles férfaink közül annyian!

Ily példák láttára az a benyomásunk, hogy a sok pénzbe kerülő doktori cím megszerzése a legtöbbször az anyagi javaktól függött, melyek hiányában gyakran igen tehetséges ifjaknak kellett azt nélkülözniök. S hogy ez így volt, mutatja az is, hogy olyik pap éveken át gyűjtögetett, amíg lemehetett valamelyik olasz egyetemre magasabb képesítése és felavatása végett.

Ennek a feltűnő ténynek felfogásom szerint több, nevezetes oka volt. Az egyik s tán a legfőbb az, hogy papjaitól az Egyház a középkorban nem kívánt (az előírt szemináriumin túlmenő) magasabb képesítést. Másként — Harsányi András szerint — a papság kultúrtevékenysége korántsem volt egységes, legfőképen azt értve ezen, hogy a papságnak nem minden tagja vette ki részét ebből a munkából. A korai időkben néhány egyszerű liturgikus szöveg elsajátításán kívül sokan alig tudtak többet; írni-olvasni tudásuk éppen nem volt bizonyos... A magasabb műveltségben való aktív részvétel nem volt a papságra nézve kötelező. Volt természetesen egy bizonyos műveltségi fok, amire minden papi személynek el kellett jutnia s ez a fok persze az idők folyamán emelkedett is, de azon felül, mondjuk, tudományokkal az egész

³⁰ Ugyanő, első tanulmányában, a Századok 1876. évf. 439. l. Egyébként vigyázat, mivel Werbőczyt Czittinger (id. m. 399. l.) tévesen J. U. Doctornak nevezi!

középkoron át a világi papság és a kontemplatív szerzetesség akkor foglalkozott, amikor neki tetszett, illetőleg, amikor arra lehetősége volt. A lehetőséget egyéb tényezők mellett elsősorban az egyházi javadalmak nyújtották, úgyhogy a világi papság köréből a prelátusok — vagyis legalább kánonokok — a szerzetesek közül pedig a vagyonosabb kolostorok tagjai voltak abban a helyzetben, hogy magasabb műveltségnek valamilyen módon: írás, másolás, olvasás, nem kis mértékben mecénáskodás útján részesei legyenek.³⁷

A másik ok, hogy a középkoron végig az Olaszországban való utazás és ottani tartózkodás felette költséges, fárasztó, sőt kockázatos és gyakran életveszélyes volt. Az utak rosszak, sokhelyütt csupán lóháton járhatók, az útszéli fogadók kevés kényelmet nyújtók, úgyhogy hetekig tartott, amíg egy-egy diák Páduába avagy Ferrarán át Bolognába jutott s bizony, misét mondhatott, ha ép bőrrel és bántatlanul ért céljához. Hisz okleveleinkben gyakran olvasunk arról, hogy diákjainkat útonállók kifosztották, mint például zrednai Vitéz János püspököt, amiért Zágrábon túl útját akkor nem is folytathatta.

Általánosabb ok a társadalom anyagi gondolkozása és elvilágiasodása, nálunk is, mert bár „az Anjoukor a magyar történelem legfényesebb szakasza, amelyben míg a nemzeti egység ereje, a király tekintélye, az ország terjedelme nagyot gyarapodott, s az alatt a nép is jólétben, gazdagságban elégtelenül élt, az ipar és kereskedelem, a tudomány és művészet felvirágzott,” egyik jeles történetírónk megállapítása szerint,³⁸ épp e jólét közepette sokkal kevesebben éltek nemesebb életcéloknak és igyekeztek magasabb műveltséget szerezni, mint korábban.

További ok a nagy általános drágaság s a tan- és vizsgadíjak túlságosan magas volta. Az egyetemek s a városi hatóságok ugyan azokat alkalmilag szabályozták, de még így is oly nagyok maradtak, hogy olyik diák nem bírván költséggel, kénytelen volt tanulmányait félbeszakítva hazatérni. Erről kötetünk is mutat fel néhány példát. Ám, hogy némi

³⁷ Harsányi, id. műve 113. l.

³⁸ Pór: Trencsényi Csák Máté, 3. l.

fogalmunk lehessen e drágaságról, amely a tanulni vágyó külföldi diákokra meglepetésszerűen várakozott az olasz egyetemeken, azt az alábbi okleveles adatokkal világítjuk meg az egymásra következő XIV—XVI. századokból.

Midőn 1384 végén Lajos kalocsai és bácsi érsek „érett megfontolás után“ arra határozta magát, hogy — magas egyházi méltósága ellenére, avagy tán annak fénye emelésére, nyilván legyőzhetetlen tudományszomjtól hajtva — tanulmányai folytatása végett külföldre indul, egyházmegyéje jószágait s azok minden néven nevezendő jövedelmét Gara Miklós nádornak adta bérbe öt esztendőre oly kikötéssel, hogy neki évente 6000 aranyforintot fizessen három 2000 forintos részletekben egy budai kereskedő kezébe,³⁹ aki ezt a hihetetlen nagy pénzt neki leghibiztosabban átutalhatta abba az olasz városba, ahol tanulmányait folytatta. Hogy hol és miként, annak sajnos nincsen írásos nyoma. De hogy Lajos érsek (aki kalocsai székét csak nemrég, 1383 tavaszán foglalta el) valóban évekig távol volt, mutatja az is, hogy Zsigmond királyt 1387 tavaszán — az esztergomi érseki szék üres lévén — nem ő koronázta meg, miként a törvényes szokás kívánta, hanem a veszprémi püspök.⁴⁰ Hazatérte idejét sem ismerjük pontosan, csak azt, hogy 1391 november 2-a előtt halt meg.

A XV. század közepén Ferrarában tanuló Wárdai-fiúk sokat panaszkodtak a drágaság miatt, a Páduában szorgalmatos Verancsics Faustusra pedig nagybátyja (Verancsics Antal érsek) rövid idő alatt, 1568—72 közt, annyit költött,

³⁹ A Budán, 1384 november 30-án kelt pergamenoklevelet Lodovicus archiepiscopus Colochensis és Bachiensis ecclesiarum unitarum állította ki, midőn „matura deliberatione praehabita causa studii pro nunc ad regna aliena transire intendens“ Gara nádortól az elsőévi haszonbér 2000 forintnyi első részletét át is vette; kikötvén, hogy a többi részleteket Mauricii filii Pauli civis de Florencia mercatorem Budensem in eadem Buda kezéhez fizesse ki. (DL. 7350.)

⁴⁰ E fölötti csodálkozását Katona István (nem tudván Lajos érsek távollétéről) így fejezte ki: Neque coniectura possumus assequi, cur Sigismundus rex anno 1387, vacante Strigoniensi sede, non ab archiepiscopo Colocensi, qui tunc Ludovicus erat, sed ab episcopo Vespri-miensi, Benedicto, coronatus sit, ut ipse testatur. (Katona: Hist. archiep. Colocensis pars I p. 392.)

hogy alig mutatott hajlandóságot költségét újabb küldeményekkel megteléznie; kivált, hogy maga az érsek, annakidején oly kevéssel beérte ugyancsak Páduában. Rosszul járt utoljára Bolognában tanuló pártfogoltjával, nemes Posgay Zsigmonddal Bornemisza Pál nyitrai püspök is, aki (1577-ben írt végrendelete szerint) 2000 magyar forintot költött reá, ami hallatlanul tekintélyes összeg a XVI. század állandó háborúk miatt pénzsűkiben szenvedő utolsó negyedében.

Miután a vizsga- és avatási díjakon a tanárok és kari tisztviselők osztoztak, ezek a súlyos állapotok továbbra is megmaradtak s így könnyen megérthetjük szegény Bosnyák István a feletti keservét, hogy 1598 őszén Bolognában húsz magyar aranyat kellett lefizetnie az egyetemen a beíratáskor. Ám ezek a díjak még ennyire is csupán lassacskán mérséklődtek, mert a középkorban sokkal magasabbak voltak, mondhatnók a vizsgázó diák vagyoni helyzetéhez mérten kiszabva, megesett például, hogy az erdélyi származású Leo doktorátusa 1385 nyarán háromszáz aranyba került!

Magától értetődő, hogy a hadi évek nyomorúságát az egyetemek is megérezték, mert a háborúval járó túlkiadások és veszélyes, leromlott közállapotok miatt a nemesek és módos polgárok nem igen küldhették fiaikat külföldre; legalább is nem olyan arányokban, mint rendes békeidőben. Hisz például csak a hozzánk közelebb fekvő bécsi egyetemen is a mohácsi évben mindössze négy, a krakkóiin meg csupán két magyar tanuló íratkozott be,⁴¹ holott máskor tucatjával jelentkeztek immatriculációra, Pozsonytól Brassóig, olykor egészen eldugott kis falvakból is. Hasonló volt a helyzet a nagyobb hírű olasz egyetemeken is, melyek közül csak a bolognain találkozunk 1526-ban hat magyar tanulóval, a többire egyetlen egy sem jutott el.

Az olasz egyetemek látogatásának hullámzását azonban ez érintett bajoknál és alkalmatlanságoknál jobban befolyásolták az általános koreszmék, pápai végzések, a külföldjárással kapcsolatos, lassanként kialakult jogszokások, a renaissance-míveltség feleledésével támadt nagy kultúrigény, később a reformáció terjedtével a papokban beállott égető

⁴¹ Schrauf egyik kötete s az Album Studiosorum adatai alapján.

szükség, majd az érezhetővé vált orvoshiány, sőt — nem utolsósorban — maga a divat, amilyené idők folyamán az idegenben való tanulás vált, nálunk is.

E megállapításaimat az alábbi meggyőző művelődéstörténeti adalékokkal igazolhatom.

Olasz egyetemekre a külföldről érkező tanulót vonzotta egyfelől azok híre, neve, a bennök működő jeles tanárok hallgatásának varázsa, ami a tudásvágyukat kielégíté; másfelől csábították azok a kiváltságok, melyek egy hagyományos ünnepségek közt felavatott magistert s még inkább doktort az egész világon megillették; nem utolsósorban az „ubique docendi” joga, minek alapján bármely egyetemen előadást tarthatott s a tanári karba bevették.

E kitüntető fokozatok elnyeréseért általánossá vált, hogy a teológiát tanulók tanulmányaik folytatására küldőiktől öt évi mentességet nyertek, az érseki káptalanokat pedig III. Honorius pápa (1216—1226) arra kötelezte, hogy tehetséges ifjakat küldjenek egyetemre.⁴² Ezt ez a pápa igen szigorúan vette és nagyra becsülte, úgyhogy midőn meghallotta, hogy a pécsi püspök magasabb tanulmányokra szánta magát, 1221 április 17-i levelében megdicsérte érte, de megjegyzé, hogy literátus, tanult embert tartson maga mellett, amíg megkezdett tanulmányainak eredményét látja.⁴³

Honorius pápa rendelete nagyban fokozta az egyetemre való járást minden országban, elsősorban Bologna felé, melynek egyetemén egymásután két olyan jeles jogtudós működött, amilyen volt Irnerio meg Graziano, ez a két kiváló bolognai tanár, akik a polgári és egyházi jogot kodifikálták és a világ minden részéből hallgatásukra sereglő nagyszámú tanulóknak előadták.

Ez a bolognai Studium generale tantermeiből a világba szétáradó új szellem kihatott a mi árpádkori közoktatásügyi viszonyainkra is. Ezek méltatására — mint ismeretes — Békefi tanár (a Millenium esztendejében) külön tanulmányt szentelt s abban természetesen diákjaink idegenben való ta-

⁴² Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 747.

⁴³ Theiner: Mon. Hung. I p. 28.

nulását is ismertette.⁴⁴ Forrásjellegű értekezésében mindössze olasz egyetemen járt két magyar tanulóról bírt beszámolni s íme most — egészen váratlanul — az Árpádok korából egyszerre valami nyolcvan magyar tanulóra akadunk csak Bolognában. Ez a csodás felbukkanás egész eddigi művelődéstörténeti s egyben politikai tudásunkat megváltoztatja. Hiszen amíg IV. Bélát eddig második honalapítónkként tiszteltük, aki a tatárjárás után az országot valósággal újra teremtette, most róla az újabb kutatás tüneményszerűen azt adja tudomásunkra, hogy a nevelésre is kiváló gondot fordított, mert nyilvánvalóan személyes ösztönzése és hatatos segítsége révén mozdultak meg a főpapok és káptalanok, hogy a magasabb tudományok elsajátítására jelesebb ifjaikat olasz egyetemekre küldjék.

Nagy királyunk e felfogása és törekvése hamarosan utat tört magának az egyház s általa a lassanként erőhöz jutott társadalom körében, mert már második utódja, IV. (Kun) László egy 1275-i adománylevele arról tanúskodik, hogy ő nagyrabecsülte a tanult, tudós embereket.⁴⁵ Kifejezte ezt a nagyrabecsülését abban az 1276 november 18-án kiadott oklevelében is, amelyben tudtára adta mindenkinek, hogy „Veszprém városában, azon időtől fogva, hogy Magyarországon Isten jóvoltából a katolikus hit virágzik, a szabad mesterségek művelése, amely által főleg az isteni parancsok világosabban magyaráztatnak, valamint Párizsban Franciaországban, a tanítók kitűnő tudományával s a tanulók nagy seregével, egész Magyarország egyházai között növekedő hírrel fénylett, és a törvénytudomány az ország jogai fenntartására ott főrangot foglalt el.”⁴⁶ De kimutatta avval is, hogy öt év múlva az esztergomi örményeknek telket adományozott monostoruk felépítésére.⁴⁷ S mennyire jellemző e rövid kor-

⁴⁴ Békefi: Árpádkori közoktatásügyünk; Budapest, 1896.

⁴⁵ Fejér: Codex dipl. tom. IX/7 p. 689.

⁴⁶ Kerékgyártó Árpád (kissé modernizált) szabados fordításában. „A műveltség fejlődése Magyarországon” I. köt. 484. lapján s onnan átvéve a Hazánk évlapjai 133. l. Szó szerinti, tökéletes fordításban Ábel: Egyetemeink a középkorban 48. l.

⁴⁷ Az 1281 március 1-én kelt adománylevél Knauz: Mon. eccl. Strig. tom. II p. 142.

szak szellemi magaslatára nézve, hogy az idézett adománylevelet utódja, III. András avval a kikötéssel írta át és hagyta jóvá, hogy iskolájukban az örmények a teológiát és más tudományokat szorgalmasan tanítsák.⁴⁸

A tudományok e virágzása s a hirtelen felébredt tudásvágy és egyetemjárás mellett észre kell azonban vennünk, hogy az bizony sokaknál jóformán divatból történt. Módos főurak fiai és tisztességes javadalmú ifjú kanonokok ugyanis bizony igen gyakran azért mentek ki külföldre, hogy ott szórakozzanak s résztvegyenek olyan vígabb, olykor szabadabb formák közt folyó életben, amilyen hazájukban nem volt vagy tán el vala zárva. E miatt mind gyakoribbak lettek a panaszok mindenütt, úgy hogy végre is IV. Ince pápa 1254-ben rendeletileg tiltá meg az egyházaknak, hogy tekintettel a tanulók kicsapongása korlátozására doktoroknak nagy egyházi javadalmakat adjanak.⁴⁹ Az olasz egyetemen tudniillik majdnem állandóan többségben voltak a kiadós kanonoki és püspöki jövedelmeket élvező diákok, akik a legtöbbször haszontalanul szórva a pénzt, nem mindig folytattak kifogástalan életet. Erre beszédes példa mindenütt akadt s ekkor (nyilván külföldi buzdításra) az 1279-ik évi budai zsinat elrendelte, hogy főesperes csak olyan pap lehet, aki az egyházjogban jártas; ha pedig valaki netán ily tudomány nélkül jutna főesperességhez, utólag három éven át tanuljon kánonjogot.⁵⁰ Ez láthatóan megszorította az olasz egyetemekre járók számát, amit azonban egyéb is előmozdított.

A túlszigorú pápai tilalomnak tudniillik épp ellenkező hatása lett mint amit célzott, amennyiben kellő anyagi támogatás híján a külföldjárás hirtelen megapadt. Ezt keservesen megsínylették az olasz városok, a szállásadó gazdák és a

⁴⁸ Nap nélküli, 1290-i oklevelében, e szavakkal: *hac consideratione interna, quo operante gratia potentissimi largitoris, studium Theologiae et aliarum artium ibidem cum aliis ministeriis (?) studiorum valeat, nostro mediante officio, aptissimo collocari et iugiter exerceri.* (Ugyanott, a 275. lapon.)

⁴⁹ Fejér: *Codex dipl. tom. IV/2. p. 254.*

⁵⁰ Balics: *A róm. kath. egyház tört. III p. 539.*

contuberniumokat tartó jelesebb tanárok egyaránt. Ismételt panaszuk és jajgatásuk végre megértésre talált a szentszéknél s így a káptalanok bölcsen felújítva a száz év előtti pápai rendelkezést, az egyetemre induló javadalmas papjaikat a helybenlakás (residentia) alól több évre felmenthették. VIII. Bonifác ezt a kiváltságot reánk magyarokra egész hét esztendeig kiterjeszté 1307-ben, midőn Gentilis bíborost országos ügyekben hozzánk küldte.⁵¹ Ezt a nagy kedvezményt később (1376 elején) XI. Gergely is megújítja, avval a hozzátétellel, hogy a távozó pap helyettest állítson magának otthoni teendőinek elvégzésére.⁵² Gyakorlatban így volt ez már nálunk is régóta, hisz Márton váci kanonok is úgy ment ki 1348 tavaszán külföldi egyetemre, hogy javadalmaikat három esztendőn át élvezhesse.⁵³ A tapasztalat eredményezte ez általános jogszokás rendeleti úton való lerögzítését, mivel olykor akadtak feljebbvalók, akik nehézséget gördítettek a már külföldön tartózkodó tanulók jövedelmének folyósításában.

Az engedékeny pápai rendelet hamarosan megszorítá nálunk is azok számát, akik olasz egyetemeken kívánták magukat kiképezni s azokról az irígyelt doktori fokozattal hazatérni, ami nekik gyors előhaladást és tisztes anyagi javakat jelentett. Csakhogy a diákok számának szaporodásával szaporodtak a panaszok is egyesek laza, komolytalan, néha botrányos életéről, ami egyáltalán nem fért össze egy önérzetes tanuló, még kevésbbé papi ember méltóságával, nem is szólva arról, hogy az ilyen meg nem felelő (zabolátlan és pajkos) életet élő diákok tanulmányaikat is elhanyagolták. Bizonyítják ezt a módosabb fiúk pedagógusainak a szülőkhöz hazaírt levelei és intelmei.

E le nem tagadható visszás helyzeten az esztergomi érseki káptalan úgy kívánt segíteni, hogy az 1397-ben tartott „visitatio” alkalmából határozatként kimondta, hogy minden külföldön tanuló a harmadik év multával köteles hazatérni

⁵¹ Békefi: Külföldi iskoláztatás 1526-ig, p. 152.

⁵² Fejér: Codex dipl. tom. IX/5 p. 107–110.

⁵³ VI. Kelemen pápa 1348 január 20-i leveléből; Theiner: Mon. Hung. I p. 752.

és tanulmányairól — előjárói színe előtt — nyilvánosan számot adni.⁵⁴

Ennek a végzésnek igen jó foganatja volt, sőt az a szerencsés fejleménye is, hogy egy lelkes, áldozatkész esztergomi kanonok, Budai János, a szegény tanulók külföldi taníttatására lekötötte barsi főesperesi, továbbá négy budai háza jövedelmét „Collegium pauperum scholarium“ neve alatt külön testületet alapítván. Ezt IX. Bonifác 1399 tavaszán oly kikötéssel hagyta jóvá, hogy a Collegium élén mindig olyan kanonok álljon, akinek teológiából, orvostudományból, egyházjogból doktori diplomája van vagy legalább is Magister artibus.⁵⁵ A később Collegium Christi neve alatt működött hasznos intézmény egész a XVII. század elejéig fennállott és több szegénysorsú törekvő ifjút segített külföldi tanulmányai elvégzéséhez.⁵⁶

Az Esztergomból megindult nemes példát más egyházmegyék is követték. Így hamarosan nem remélt új lendületet nyert diákjaink olaszországi tanulása, amiről kötetünk lapjai meglepő módon tanúskodnak. Ezt az olasz-jarást most aztán a XV. század elején egyszerre három olyan körülmény is fejlesztette, amire addig gondolni sem lehetett: A tudományok és művészetek újraéledése, vagyis a renaiss-

⁵⁴ E Visitatione Capituli ecclesiae Strigoniensis de anno 1397: *Studentes extra regnum ad tertium annum reverti debent. Item quia de absentibus superius mentio facta est, placuit de illis aliqua tractare, nam solent certi ex canonicis iuniores videlicet ad studendum obtenta licentia quam iura concedunt ire extra regnum studendi causa, et licet tales non reputentur pro absentibus, providendum tamen est, ut non sint negligentes, sed vere studeant, quum non Jerosolimis fuisse, sed Jerosolimis bene vixesse laudandum est. Propterea ordinatum est et conclusum, ut omnes illi domini de Capitulo, qui, ut praemisum est, se extra regnum causa studendi contulerint, in fine tertii anni ad ecclesiam reverti debeant et teneantur, ubi in scientia, quam studuerunt, qualiter profecerint examinentur, quia, ut experientia docuit, quando-cunque tales non studio insistunt, sed aliis lasciviis et ribalderiis dant operam, propter quos ecclesia nostra verecundiam non modicam percipere solet, prout percepit aliquotiens.* (Történelmi Tár, 1901 p. 263.) Első, hiányos és hibás kiadása Battyány: *Leges III.* kötete 297—332. l.

⁵⁵ A Collegium jóváhagyása IX. Bonifác 1399 április 28-i levelével; *Mon. Rom. Vat. tom. I/4 p. 119.*

⁵⁶ Kollányi: *Esztergomi kanonokok*, p. 72.

sance, amely nálunk hamar kiteljesedésbe ment; a nyomdászat feltalálása, amit hozzánk épp olaszföldi magyar diák hozott be s végül a Rómába zarándoklás mondhatnók divatbajövése, ami az emberek egész vallásos lényét átalakította. A magyar zarándokok Rómába özönlése a század elejétől kezdve akkora volt, hogy a magyar Pálosok generálisa, Bálint páter 1448 elején magában Rómában kért egy templomos kolostort, miután előbbi templomukat a „romlott híd” közelében kénytelenek voltak a ferencrendieknek átengedni.⁵⁷ Ennek a nagy zarándoklásnak még irodalmi emléke is maradt a római Szent Lélek-Társulat albumában, melybe az 1446—1523 közti években jóformán minden magyar ember bejegyezte emlékezet okáért a nevét.⁵⁸

A váratlan lendület hazánkban Mátyás király korában indult meg, amelyben a magyar nemzet — Békefi szavai szerint — hatalmasan kivette a maga részét a renaissance-műveltségből. Fiaink jó része az olasz egyetemekről hozza magával a humanista szellemet. Részint maguk is írnak és leveleznek külföldi iskolatársaikkal s jó barátaikkal; részint, mint Magyarország főpapjai, bőségesen áldoznak a humanista tudomány és a renaissance-művészet fejlesztésére. Hunyadi Mátyás, a magyar király, velök együttesen szerzi meg hazánknek azt a dicsőséget, melynek szálait idegen tudósok és művészek fonták ekkor a magyar név köré.⁵⁹

Hagyományszerűleg ekkor még mindig egyszerű magyar papok a humanista műveltség ápolói s a magyar művelődés e korbéli kizárólagos szolgái, kik megjárva Itáliát, magukba szíva ott az antik és az univerzáló pápaság által befolyásolt római-olasz szellemet, szerény hazájukban az egyetemes kultúra továbbművelésén munkálkodtak, miként Lukcsics Pál helyesen megállapítja.⁶⁰ Csakhogy ennek a renaissance-áramlatnak kinövései és hátrányai is voltak: első sorban az a fontoskodó, gyakran pöffeszkedő fellépés amit az Itália-járt tanulók hazatértükkor sokszor tanúsítottak. Ez

⁵⁷ Lukcsics Pál: XV. századi pápák oklevelei II. kötet 998. számú kivonata.

⁵⁸ Liber Confraternitatis Sancti Spiritus de Urbe; Budapest, 1889.

⁵⁹ Békefi, a Századok 1904. évf. 175. l.

⁶⁰ Turul 1928 p. 122. Lukcsics.

magának Mátyás királynak is visszatetsző volt, kivált amióta az ellene ármánykodó Vitéz Jánosban és Ianus Pannoniusban csalódnia kellett. Összeesküvésök ugyanis annyira felbőszítette az indulatos királyt, hogy hatása alatt — állapítja meg finoman Pintér Jenő — egyidőre még a magyarok olasz iskoláztatásának is ellensége lett. Ugy vélekedett, hogy a szabad gondolkodású humanisták Catilinákká nevelik a magyar ifjakat s ebben sok igazsága volt. Az elbízott külföldieskedés nem tudott nyugodtan elhelyezkedni a magyar világban. A fölényes és szkeptikus papok és papjelöltek nem nagyra hivatott országot, hanem elmaradt sárfészket láttak hazájukban. A tudás gőgje megölte bennük a magyar lelket, a titáni nagyság érzete kiszámíthatatlan elégületlenekké tette őket.⁶¹ Ezen azonban nem igen csodálkozhatunk, ha tudjuk, hogy az itthoni levegő nem nyújtott műveltségükhöz elég táplálékot és a kispolgárivá váló élet számukra gyakran a hivatásuk körébe való visszavonulást és a humanizmussal való teljes szakítást jelentette.⁶² Ezért merültek el szerintem az anyagi javak hajszolásában is, ami e korban különben általános minden társadalmi rétegben.

Am az egyháziak előretörésének bizonyos előnyös visszahatása is volt. Látva ugyanis azt a rendkívüli előmenetelt, amit olykor ezek az olasz egyetemekről hazatért papok a közéletben tettek, nagy jövedelmekhez és magas állásokba jutva, most már tehetősebb világiak is útra kelnek, nemcsak egyháziak, mint eddig századokon át, akiket a ferrarai egyetemen működő híres Veronai Guarino tanár iskolája vonzott, másfelől a Domonkosok tűnnek fel, kik közül állandóan nagyszámú jeles szerzetes tanult olaszországi kintűnő konventjeikben. Növelte számukat a fejlődő tudásvágy, s a magasabb tudományok elsajátításának ösztönző ingere is. De nem utolsó helyen, egyúttal a pénzszerzés kínálkozó lehetősége, a bírvágy és haszonlesés, valamint a dívat és hiúság. Hiszen, miként a zarándokok közt is volt elég, aki jóformán csak azért tette meg a nagy utat, hogy el-

⁶¹ Pintér Magyar Irodalomtörténete I. kötete 475. l.

⁶² Kelényi id. m. 87. lapján, vonatkoztatva a gyulafehérvári püspöki udvar életére.

mondhassa otthon, hogy járt az örökvárosban és imádkozott Szent Péter sírjánál, bizony az egyetemre küldött ifjak közt is akadtak, akiket nem annyira a tudomány érdekelt, melyet a módosabbak a közkézen forgó, kézzel írt tankönyvekből is elsajátíthattak drága pénzen, hanem az, hogy felavatásuk után hazatérve, nagyobb javadalmakra és közhivatásokra tarthattak igényt.

Ezt minden országban tudták és érezték, de saját szerű, hogy legjellemzőbben 1517-ből való Szent Domonkos-legendánk bélyegezte meg e vesékbe vágó lesújtó szavakkal: Mert vadnak sok deákok, kik ő magokat igen gyötrik és sok szükségét szenvednek Párizsban tanolván, ki mind semmi nem egyéb, hanem csak satanasnak pompája, kevélysége. Mert ezt mondják ő szívekben: mikoron tanolandasz és lejendesz doctor Párizsban, és ilyen tudományban megtérvén az te földedben léssz nagy híró és aléjtatol nagy deáknak, tiszteltetől emberektől, adatnak teneked külemb-külemb tisztek, felmégy pispekségnek, érsekségnek méltóságira; és micsoda mindez, ha nem csak satanasnak pompája, kevélysége.⁶³

Egyáltalán nem változtat a helyzeten, hogy a legenda írója a párizsi doktorokról emlékezik, talán, mert világi dolgokkal nem törődött. A párizsi egyetemen ugyanis csupán teológiát tanítottak, az egyházjog kizárásával. Ez a ciszterciek vezetése alatt működő egyetemen századokon keresztül így volt s a Rend nagykáptalana még 1405-ben is kiközösítéssel sujtotta azt a rendtagot, aki egyházjogot tanítani vagy tanulni bárhol is merészel.⁶⁴ Ez az egyetem különben is távol esett a magyaroknak, akiket inkább a felsőolaszországiak vonzottak, nyilván mert könnyebben elérhették őket. De azért azokon is ugyanaz volt az állapot sokáig. Az pedig lassanként csak akkor változott meg, amikor apránként elmaradoztak a magyarországi hetyke világfiak és uraskodó ifjú kanonokok meg pénzes főesperesek, hogy helyöket a komolyan tanulók foglalják el: írók, poéták, jogtudós-

⁶³ Horváth János műve nyomán Harsányi, id. m. 123. l.

⁶⁴ Békefi: A ciszterciek középkori iskoláztatása Párisban, p. 85–87.

jelöltek és szorgalmas orvosnövendékek, akik valóban tanulni jöttek, dicsőséget szerezve maguknak s egyben annak az egyetemnek, amelyen elméjüket kiművelték, hogy visszatérve hasznos tagjai lehessenek hazájuknak és büszkeségei küldőiknek.

E téren különösen a XVI. század második felétől kezdve találkozunk Bologna és Pádua egyetemlein törekvő magyar „artista” növendékekkel. akikből hazajőve tanult, gondolkodó jeles orvosok váltak. Ilyen volt például a Nádasdy Tamás nádoré, aki tapasztalati úton jött rá, hogy forralt vizet innia jobb a betegnek, mint nyers vizet, miként, hogy udvarában felismerték már a diétás, sótanalan főzés előnyét is. Országos híre volt Körösi Szegedi Gáspárnak meg Balsarati Vitus Jánosnak, akit még Bolognából, felavatása után a szentszék orvosának hívtak. Kortársa másfelől az egyetemi tanszékre jutott Jeszenszky János és világhírű nevet szerz magának költői kiadványaival a nagyszombati Sámbock János, aki barangolásai alatt, meg később Bécsben gyógyítással kereste kenyerét, miként másik klasszikus műveltségű kortársa, a budai születésű Dudith András, az egykori pécsi püspök s mások. Bizonyos, hogy ezeket nem pusztán a pénzszerzés vágya hajtotta tanulásra a pályaválasztás nehéz óráiban, hanem egyúttal ama szomorú gyógyászati viszonyoknak a látása is, amelyekről igen jellemzően Sophus Frigyes gyógyszerész 1563 április 25-én Lőcse város tanácsához intézett levelében így ír: Csaknem mindnyájan tudjuk, hogy manapság Magyarországon alig lehet Galenus szerinti tudós, igazi és észszerű orvost találni; inkább impostorok, hajnyírók, kuruzslók és varázslók szereznek dicsőséget igazi orvosok színe alatt s nemcsak minden tudományos alap nélkül üznek törvénytelen orvosi gyakorlatot, hanem mérges gyógyszereikkel sokaknak ártanak, s mint a tapasztalás mutatja, sokakat megölnek.⁶⁵

Ezeket a lehetetlen állapotokon voltak hivatva javítani az olasz egyetemek tanulói okoskerű kimívelése útján. Köztük elsősorban a legrégibb: a bolognai egyetem vezetett és vonzott, alapításától kezdve, főleg az egyházjog s ké-

⁶⁵ Demkó Kálmán: A felsőmagyarországi városok életéről, p. 103.

sőbb az orvostudomány terén, olyan tekintélyekkel, mint Aldrovandi és Galvani, míg a klasszikus nyelvek művelőit kitűnő Ciceronianus iskolája csábítá; miként a közeli Ferrara azokat, akik jó görögök akartak lenni. A páduai egyetem a XVI. században közjogászai és orvosi fakultása miatt volt híres és benne később Galilei is tanított. Kitűnő volt, de magyar tanulóinknak nehezebben elérhető a sienai egyetem s a perugiai, melyet előszeretettel domonkosaink látogattak; levegője tele lévén a közeli Assisiben nyugvó Szent Ferenc tanítása hagyományaival. Kevés magyar diák jutott el Pisa egyetemére, vagy a parmai nemesi konviktusba; papon kívül pedig Rómába, míg a nápolyi főiskolát elvért domonkosaink keresték fel, ha egyéb konventjökben a megszabott létszám netán be volt telve.

Ez egyetemek szervezete, szabályzata s a tanulók tanulmányi rendje, élete és alakulatainak ismertetésére nem terjeszkedem ki túlságosan; előadta azokat Bolognára nézve előbb Knauz Nándor,⁶⁶ majd részletezőbben Békefi Remig,⁶⁷ míg a páduai egyetem viszonyait és életét magam rajzoltam meg kimerítően két jeles páduai tanulónk: Kakas István és Berzeviczy Márton életrajzai megfelelő helyén.⁶⁸ Viszont az adalékok szövegében szétszórta sok vonatkozó feljegyzés rejlik, ami eddigi ismereteinket új részletekkel, olykor érdekes epizódokkal bővíti. Még több található természetesen az olasz irodalom vonatkozó műveiben, melyeket a Források jegyzékében soroltam fel.

A többi egyetem szervezete és élete (apró helyi érdekű változásoktól eltekintve) hasonló volt, mivel valamennyi a bolognai szabályzatát vette át alapításakor: *ad instar Studii Bononiensis*, miként hivatalosan is kifejezték alapítólevelökben; oly nagy volt mindvégig a tekintélye. Ez a tekintély azonban lassanként csökkent, a többi olasz egyetemekével együtt. Így természetesen látogatottságuk is abban az arány-

⁶⁶ Lányi Károly egyháztörténelme I. köt. 548–517. lapján, felhasználva — elsőül — még a Bolognai Statutumok pozsonyi hártypéldánya adalékait is.

⁶⁷ Békefi: A bolognai jogi egyetem statutumai c. művében, végig.

⁶⁸ Zalánkeményi Kakas István 27–32. l. Berzeviczy Márton, 55–66. l.

ban, amint a bécsi s más egyetemek fejlődtek és tökéletesedtek, versenyt igyekeztvén tartani az évszázadokon át uralgó olaszokkal. Ezt valamennyi olasz egyetem megérezte, elsősorban Bologna városáé, melynek társadalmi életéhez valóssággal hozzátartozott a magyar diák, aki mindig szívesen látott vendége volt az élelmes szállásadóknak, még ha olykor lármások és rakoncátlanok voltak is egy-egy diákmulatság avagy doktori avatás után. Most, a XVII. század közepétől kezdve Bologna terein és utcáin már csak az a néhány magyar ruhás horvát és magyar diák ötlött a szemlélő szemébe, aki a Szondy Pál esztergomi és zágrábi prépost, c. püspök alapította Collegium Hungaricum-Illiricum épületében lakott. Ez a zágrábi káptalan alá tartozott, amely évente 5—6 tanulót küldött le ide teológiára vagy orvosi kiképzés végett. E kitűnő intézet a szerzetesrendek megszűntetéséig — 1781 végéig — igen hasznosan működött és sok kiváló embert adott hazánknak. Működésének ismertetése azonban nem feladatunk, de ami adat tagjairól kezünk ügyébe akadt, azt kötelességszerűen beiktattuk illető helyükre, miután azok az ifjak jóban-rosszban mindig együtt éltek és szerepeltek a többi magyar diákokkal.

Hazánkból a tanulni vágyó pénzes ifjúság ezidőben inkább a közeli bécsi egyetemet látogatta előszeretettel, a protestánsok meg Németország és Hollandia egyetemeit évről-évre fokozódó nagy számban: főleg pap- és orvosnövendékek. Erről tanúskodik az a sok dissertatio, melyek kinyomtatása azokon az egyetemeken kötelező lévén, bőven tájékoztatnak tanulásukról és külföldön elért tudományos eredményeikről. Ez a nemes szokás hamarosan nálunk is divatba jött nagyszombati egyetemünkön, mikor pedig 1769 végén orvosi fakultást is kapott, egyszerre elsorvadt az olasz egyetemekre való járás. Az orvosi oktatás azonban hirtelen lendületet vett avval, hogy az egyetemet 1777 végén Budára helyezték és 1780 május 29-én nagy ünnepélyességgel megnyitották; de még inkább avval, hogy három évre reá Pestre költöztették, ahol könnyebben elérhető volt mint a várban. Evvel úgyszólván megszűnt a magyar tanulók részéről az olasz egyetemek látogatása. Ám félszázad mulva, 1830-tól kezdve nem várt változás állott be, amennyiben az osztrák

császárság olaszországi tartományaiban, a páduai és páviai egyetemeken váratlanul megjelentek a magyar tanulók, s köztük igen sokan zsidók, habár a budai Helytartótanács nyilvánosan is kihirdette, hogy akik azon a két egyetemen végeztek, éppúgy idegeneknek tekintetnek, mintha más külföldi főiskolán tanultak volna.⁶⁹

Mi vezette ez ifjakat tömegesebben e távoli egyetemek felé? Elsősorban az, hogy *szabadszelleműbbek* voltak a bécsi meg pesti egyetemekenél, amelyeken még mindig a régi szabályok szerint mentek végbe a doktori avatások, amiben zsidónak egyáltalán nem lehetett része, protestánsnak pedig csak bizonyos elkerülhetetlen megszorítások mellett. Ezek reakciós áramlatok hatása alatt fokozatosan keletkeztek és szaporodtak, a tanügy nagy kárára. Hiszen eleinte, az 1568-i császári decretum szerint az ágostai hitvallás nem volt akadály a doktori fokozat elnyerésének. De ez az emberies fel fogás nem sokáig tartott, mert 1581 nyarán új decretum jelent meg s most már senki sem volt promoválásra bocsátható, ha a római katolikus hitre meg nem esküdött. Később, az 1656 végén kiadott Constitutio azt is kimondta, hogy a szeplőtlen fogantatásra teendő eskü nélkül doktorátust senki nem tehet. Evvel aztán a protestánsok ki voltak zárva a doktori avatás lehetőségétől. Így maradt ez továbbra is, úgyhogy például 1749-től kezdve akatolikusok csupán licentiatusoknak tekintettek. Ez a cím és jelleg az orvosi gyakorlat folytatásához elég volt, de birtokosaik nem kaphatták meg a tanítás jogát s nem nyerhettek tanszéket sem; sőt az orvosi karba való bekebelezést sem kérhették.

E visszas helyzetben 1772-ben a soproni nemes Ugróczy Mihály végzett nagyszombati orvosnövendék felségfolyamod-

⁶⁹ Az 1829 június 25-i rendeletben olvassuk ugyanis: Individuis extraneis, quae occasione receptarum novarum provinciarum nullibi adhuc domiciliata erant, diploma Paduae, Paviae, alibique obtentum, nullum jus quampiam partem Artis Medicae et Chirurgicae in ditionibus caesareo-regiis exercendi tribuat, taliaque individua instar extraneorum, qui diplomatibus in extranea Universitate obtentis jus et facultatem Artem Medicam et Chirurgicam in ditionibus Austriacis exercendi consequi cupiunt, tractentur. (Linzbauer: Codex San. tom. III/3 no. 2409.)

ványt nyújtott be, kérve a maga és a magyarországi protestánsok nevében a doktori fokozat elnyerhetésének jogát, amint az — kijelentése szerint — a páduai egyetemen megvan engedve. A szokatlan és merésznek nyilvánított folyamodvány nagy feltűnést keltett. Ám a hatóság nem térhetett ki felterjesztése elől s erre következett az a (nem várt) másik meglepetés, hogy Mária Terézia augusztus 28-án teljesíté a bátor magyar diák jogos kérését. Az Egyetem tanácsa újabb felterjesztésére azonban a királyné december 2-án kelt leiratával elrendelte, hogy Ugróczy s a nemkatolikus ifjak továbbra is a *bécsi normák szerint* promoveáltassanak, vagyis ezentúl is csak a licentiatusi fokozatot érhatték el.⁷⁰

Ezt a megszorítást természetesen nem lehetett az osztrák uralom alatt működő két olasz egyetemen végrehajtani, sem különbséget tenni bennök olasz és nem-olasz polgárok közt; sőt ki kellett nyilatkoztatni, hogy az ott szerzett diploma érvényes az egész birodalomban. Így az onnan hazakerült orvosok szabadon folytathattak orvosi gyakorlatot. Akik tehát itthon nem boldogulhattak, szívesen lementek Pádua és Pavia mindinkább fejlődő orvosi egyetemére, kivált, hogy azokon gyakran akadt magyar vagy német tanár, akivel kényelmesen érintkezhetek amíg olaszul megtanulhattak. Mindenesetre tény, hogy egészen 1856-ig feltűnő sok magyar ifjú szerezte meg bennök diplomáját, amellyel itthon akadály nélkül folytathatta orvosi gyakorlatát s némelyikök tekintélyes tudományos névhez is jutott.

III.

Kötetem anyagát az *egyetemek keletkezése sorrendjében* véltem legtanulságosabban bemutatni; tehát elsőül a bolognait, utána a vicensait és páduait s így tovább. A ferrarai egyetem adatai ekként csupán tizenkettedik helyre jutottak, habár azok bővebbek is a Perugia, Verona vagy Pisa egyetemein tanult magyarokénál.

A tárgyalt egyetemi városok magyar vonatkozásait bevezetőül külön fejezetben ismertetem az egyetemek rövid

⁷⁰ Győry Tibor id. m. 67—70. l.

története és élete kapcsán. Ott foglalkozom az illető egyetem részletes irodalmával is. Itt csupán azt kell általánosságban megemlítenem, hogy az olasz egyetemek keletkezésének kézikönyvszerű történetét több mint száz éve *Savigny* Frigyes jeles német jogtudós írta meg összefoglalóan, a középkori római jogtörténetről szóló híres művében.⁷¹ Az ő nyomán haladva, szélesebb alapon s az alapító oklevelekig felmenő kutatás eredményei felhasználásával jött létre *Denifle* Henrik Domonkosrendű szerzetes közismert műve az egyetemek alapításáról s azok jelentőségéről. Tudós szerzőjét személyesen ismertem Rómából, de a korszakalkotó mű csupán 1400-ig halad; folytatása, a tudomány nagy kárára, soha el nem készült⁷² s így a XV. századdal foglalkozván, gyakran vagyunk még ma is *Savigny* művére utalva. Magától értetődik, hogy a részletekre nézve mindkét munkát túlszárnyalja ma már az egyes egyetemek helyi olasz monografikus műveinek gazdag sorozata, melynek darabjai itt-ott értékes magyar adatokkal is szolgáltak.

Az egyetemeken belül gyűjtésem szoros időrendi anyagát latinul s itt-ott olaszul közlöm, amint azt találtam; kivételt csupán ott téve, ahol az illető adalékot nem kaptam készen, hanem azt magamnak kelle magyarul megszerkesztenem. A teljesség kedvéért besoroztam azonban pótlásul azt a néhány magyar germanikust is, aki az intézetök anyakönyve alapján Rómában készült kötetemből kimaradt vagy esetleg megörökítésre méltó emlék tünt fel egyik-másikukról díszes kiadványom megjelenése óta. Ekként jelen munkám egyben *állandó kiegészítőjéül* szolgálhat előbbi két kötetemnek, ha az most — a változott viszonyok közt — nem is jelenhetik meg saját *Fontes*-kiadványom sorozatában, miként eredetileg terveztem s hirdettem is. Éppíly természetes kiegészítője egyúttal néhai *Abel* Jenő és *Hegedüs* István értékes két kötetének, melyekben ők ketten a magyar humanizmus történetét annyi becses irattal gazdagították, miután magam is számos magyar tanuló olasz földön írt levelével,

⁷¹ Savigny: Geschichte des Roemischen Rechts im Mittelalter. Heidelberg, 1815—31. Bővebben a Források jegyzékében.

⁷² Denifle: Die Universitäten des Mittelalters. Berlin, 1885. Bővebben ugyanott.

meg több olasz tanárnak magyar tanítványaikhoz vagy tisztelőikhez intézett íratával bővíthettem eddigi ismereteinket, illetve ily természetű irodalmunkat.

Miután idézett két fenti anyakönyvi forráskiadványom még eléggé nem terjedt el Olaszországban s tapasztalatból tudom, hogy magyarországi tanulóink olasz városokban megjelent dissertatiói s egyéb nyomtatványai egyáltalán nem szerepelnek olasz könyvészetekben, szükségesnek láttam azok címlapja szövegét ebbe az összefoglaló nagyobb munkámba is átvenni, újabb kutatásaim kiegészítő adalékaival. Mellőzhetetlenné vált ez azért is, mert hisz munkámban hiába hivatokozom páduai meg római kötetemre, ha azok az olasz közkönyvtárak nagy részében nincsenek s tán sokáig nem is lesznek meg.

Evvel tehát tudományos közszükséget elégítettem ki, hozzájárulván a magyar vonatkozású olaszországi nyomtatványok bibliográfiája bővítéséhez, amire — olasz-magyar kulturális szerződésünk alapján — talán kötelezve is vagyunk tehetségünk szerint.

Gyűjtött forrásanyagomat pompásan egészíti ki az ismeretlen egyetemeken (Incertae universitates) felavatott doktorok jegyzéke; azoké, akik a középkoron végig *Decretorum Doctor* vagy *Doctor utriusque iuris* címökkel oklevél-tárainkban szétszórta előfordulnak; ámbár kétségtelenül valamennyi a bolognai (s ritkábban a páduai) egyetemen tanult és szerezte meg akkoriban különösen nagyrabecsült kitüntetését, amely viselőjének a társadalomban előkelő helyet és méltóságot biztosított. Ez a szemelgetés azonban alig folytatható kellő biztonsággal a XIV. század végén túl, amikor tanulóink mindegyre fokozódó számban keresték fel a hazánkhoz közelebb eső bécsi egyetemet, 1401-től pedig a krakkóit;⁷³ kivált a német anyanyelvűek, valamint azok, akiknek a messze drága olasz útra nem igen telt. De azért valamennyit bevettük a sorozatba, amennyiben nevök *nem*

⁷³ Ezek magyar látogatóinak névsora megjelent a „Magyarországi tanulók külföldön“ című akadémiai kiadvány II–IV. köteteiként. De mellettök nem mellőzhető a krakkói egyetemnek az 1400–1551 éveket felölelő „Album Studiosorum“ c. két kötetes hivatalos kiadványa sem, főleg a magyar kiadványt megelőző évek tanulóira nézve.

fordult elő a jelzett két egyetem matrikuláiban, melyek közül az osztráké 1630-ig terjed, a lengyel pedig 1558-on túl nem halad. Névsorunk százhetvenhat doktort tüntet fel az 1230—1540 közti időből: feltűnő nagy szám, ha meggondoljuk, hogy ezek nem szerepelnek az olasz egyetemek anyakönyveiben, ami egyúttal azt is példázza, mennyire hiányosan maradtak azok reánk.

A kettős rosta mellett is bizonyára akad névsorunkban elég tanuló, aki — egyéb bizonyító adat híján — soha olasz egyetemen nem járt, bármint ellenőriztük is őket. Ez elvégre további alkalmi kutatások nyomán lassanként majd kiderül az illetőkről. De tanulságos jegyzékünk azért így is végtelen becses, amennyiben marokba szedve mutat fel egyszerre a legkülönbözőbb országrészekből egy rakás felsőbb tanulmányokat végzett ifjút, akiknek neve eddig szórványos oklevéltárak adattömegében vagy levéltárak porlepte csomagjaiban húzódott meg, eltemetve. Emlékezetüket felújítva öröközhették meg tehát őket, egyben annak igazolására is, hogy a felsőbb ismeretek megszerzése iránti égő vágy és buzgalom soha teljesen nem aludt ki hazánkban, még a legmosztohább életviszonyok közt sem.

E doktorok jegyzéke elég tekintélyes bővülésben részesülhetett volna kiegészítőleg a középkori magyar magisterek névsorával. Ám azokat tudatosan mellőztük, mert aki olasz egyetemre jutott, az — tapasztalat szerint — nem igen elégedett meg az egyszerűbb „mester” címmel, amelyet jóformán kizárólag a szerzetesek szereztek meg, akiknél épp ezért nagyon ritka a doktori méltóság és felavatás, nyilván annak magas költsége miatt s nem utoljára a felavatást követő zajos gaudium elkerülése végett, ami nem igen egyezett össze a *barátok* szerényebb életmódjával és létigényeivel.

Ezt a részt követi az *Akták és levelek* gyűjteménye: magyar deákok levelei, diplomái, alkalmi nyomtatványai, valamint olasz tanárok és írók magyar tanulókhoz meg mecénásaikhoz intézett, gyakran áradozó ajánlólevelei és íratái. A fontosabbakat hasonmásban is bemutatjuk, már csak ritkaságukért, de egyben az írás fejlődése szempontjából is, ami kivált munkám külföldi olvasói számára lészen tanulságos.

Utána jön bokorba fogva a kötetünk első részében ismertetett olasz és más régi nyomtatványokban elszórtan előforduló olaszországi magyar tanulóktól való versek közül a még ismeretlenül lappangók antológiája, amely pompás képet nyújt olasz egyetemeken járt diákjaink latin verselési készségéről meg tudásáról s hasznos alapjává válhatik a

RÉGI MAGYAR LATIN VERSELŐK TÁRA

kiadványnak, amely nem remélt irodalmi meglepetésekkel szolgálhat nemcsak nekünk, hanem a külföldnek is. Erre való tekintettel belevettem e sorozatba (tökéletesebb lenyomatban) azt a néhány verset is, amely *Weszprémi* István — ma már ritkaságszámba menő — orvostörténeti művében megjelent. A közkézen forgó Ábel—Hegedüs-féle s más kiadványokban és folyóiratokban találhatókra viszont csak ráutalunk.

Hasznos a felhasznált és szétszórtan idézett nyomtatott források betűrendes könyvészeti jegyzéke is: teljes bibliográfiai leírásokkal, ahol munkánkban a hivatkozott művet csupán rövidített címe szerint adtuk; rövidített alakban, ahol azok szószerinti címlapszövegükkel szerepelnek.

Ez a jegyzék egyébként magában foglalja az Előszó meg a Bevezetés lapjain idézett műveket is, ami nélkül az hézagos maradt volna.

Munkám kényelmes használatát végül bőséges *hely- és névmutató* könnyíti meg. Ebben a tanulókat szülő- és származási helyök alatt is felsoroltuk, ami nagy előnyére válik a helytörténeti monografikus kutatásnak. Jó hasznát veszi majd az archontológia is, miután a tanulók egyházi címeit feltüntetjük az illető városok neve alatt is. Nem vettük azonban — helykimélésből — figyelembe olasz egyetemről való hazatértük után szerzett címeiket, s a nevökkel kapcsolatos egyéniségek nevét is csak válogatva sorozhattuk be amúgy is túlságosan megnövekedett névmutatónkba. Áll ez az idegenekre nézve is, ámbár a doktori avatók és tanárok neve beiktatását nem találtuk mellőzhetőnek.

E sokféle szempontot méltató, nagy figyelmet és gondosságot kívánó index-készítésben *Izsó* Lajos íródiákom mellett

most is feleségem, Kisapsai *Méhely* Mária állott segítségemre, korábbi Fontes-köteteim névmutatóinak gyakorlott munkatársa.

Indexemet latinul szerkesztettem, szigorúan ragaszkodva az adott nevekhez. Ezt tartom az egyedül helyes módszernek, mert magyarra fordítva a régi neveket mindig bizonyos kockázattal és veszteséggel járó dolog. Családneveink ugyanis nálunk csak a XV. században vették az illető családok által állandóul használatba, a legtöbbszörre birtokaik után s csak ritkábban az illetők foglalkozása, természeti tulajdona vagy nemzetisége szerint;⁷⁴ sőt még a XVI. század első felében sem alakultak ki és váltak általánossá. Ezért például Ioannes Agriensis vagy Petrus Hungarus de Alba regali nem mindig jelent Egri Jánost meg Magyar Pétert, hanem legtöbbször csak valami Egerből való Jánost, meg Magyarországból jött Pétert. Ha tehát minden kritika nélkül magyarítjuk derűre-borúra a latin neveket (ahogy ezt annyi oklevéltárunkban találjuk) gyakran hibázunk és nyilvánvalóan olyan családokat teremtünk, amelyek valójában soha nem is léteztek. A nevek írása körüli nehézséget érezték egyébként olykor a középkorban is, igyekezték a bizonytalanságot elhárítani. Így 1310-ben egy bolognai János diák nevét ekként jegyezték be: Iohannes dictus Seckel, ami kétségtelenül Székely János; miként 1433-ban Dionisius Zeech de Ungaria azonos Szécsi Dénes későbbi esztergomi érsekkel. Ezeket természetesen Székely, illetve Szécsi név alatt vettük fel, amint Valentinus pécsi püspök nevét Alsáni Bálint alatt. Éppígy soroltuk be magyarosan azokat, akik előttünk járt írók révén immár bejutottak a történeti irodalomba, amilyen például Nicolaus de Dörögd = Dörögd Miklós, Iohannes de Usa = Usai János és mások. A történeti vagy már megállapodott nevet viselőket kellő utalással nevők anyakönyvi írásmódja szerint osztottuk be, úgy, amint azt latin aktákban következetesen használták. Ha pedig olykor valamely személy két néven fordul elő, két ízben is átutaltuk, mint például az 1440-ben szerepelt Kecseti Péter doktort, kinek

⁷⁴ Nagy Imre megjegyzése, a Századok 1872. évf. 341—2. 1.

neve ugyanazon oklevél hátlapján Igmándi Péterként van jelezve.

Ily s ehhez hasonló nehézségek és következtetlenségek tudatában (hibák elkerülése végett) még a keresztnéveket sem fordítottuk le magyarra, mivel nem mindig tudhatjuk, hogy például Andreas *András*-e vagy *Endre*, Emericus *Imre*-e vagy *Emre*, Albertus *Béla*-e avagy *Albert* stb.

Ami — végül — a helynevek latin vagy német írásmódját illeti, azokat (megfelelő átutalással) eredeti magyar nevök alá soroztuk be. E szerint az 1266-ból való Stephanus Posoniensis praepositus megtalálható S betű, de egyúttal Pozsony alatt is, melynek egyháztörténetéhez tartozik; Petrus canonicus Strigoniensis P betű, de Esztergom alatt is és így tovább, például: Achi — Ács, Alba regalis — Székesfehérvár, Bistritz — Beszterce, Cassovia — Kassa, Chermendinus — Körmend, Colocensis — Kalocsa, Corona — Brassó, Lewtschovia — Lőcse, Neugradum — Nógrád, Quinqueecclesiae — Pécs, Sabaria — Szombathely, Sempronium — Sopron, Septem Castris — Transylvania, Simigiensis — Somogy, Syrinia — Sirmium alatt stb.

Ezek nagyjában művelődéstörténeti munkám keletkezésének előzményei és tartalmának sokféleségei. Lapjait haszonnal forgathatja mindenki, akit közoktatásügyünk multja érdekel, mert ma is igaz *Lukinich* Imre megjegyzése, hogy „adatai tervszerű felkutatásáról és közzétételéről eddig nem gondoskodtunk. Pedig azok a kísérletek, melyek idáig ebben az irányban történtek, azt igazolják, hogy levéltárainkban és gyűjteményeinkben még annyi a közzeendő értékes anyag, hogy egy *Monumenta Hungariae Paedagogica* megindítása mindenképen indokolt volna.”⁷⁵ Éppoly haszonnal lapozhatja azonban a genealógus és családtörténész, aki számos oly adatot talál benne, amely közokiratokban nem fordul elő. De nagy gazdagodás éri általa az irodalom- és egyháztörténelmet s általában a magyar archontológiát az egyházi férfiak ama tekintélyes számú új neve révén, melyek eddig ismeretlenek voltak.

⁷⁵ Adatok a magyar külföldi iskoláztatás történetéhez. A Károlyi Árpád-émlékkönyv 335—340. l.

Hiteles adataink rengetegével munkám egyúttal az olasz irodalomban is hasznosan fogja elősegíteni művelődéstörténetünk múltjának jobb megismerését. Hisz e téren az még mindig elavult, régi, hiányos művekre van utalva, aminek hátrányát még olasz író is keservesen panaszolja;⁷⁶ de naponta tapasztaljuk magunk is olasz történeti és művészeti művek lapozgatása közben.

A mostanival immár három kötetre növekedett jelen iskola- és művelődéstörténeti forrásmunkám hézagait nálam szerencsésebb kutatók idők folyamán bizonyára ki fogják tölteni. Én ezennel azt teszem közkinccsé, amit legjobb igyekezetemmel (nagy önmegtagadás és sok nélkülözés árán) lassú évtizedek lankadatlan kitartásával apránként összehordhattam. Hanem művem végére érve, magam is nyugodtan kérhetem olvasómtól, amivel Miklós barát, a Tordai Breviárium másolója fáradságos munkája utolsó lapján 1461-ben vígasztalá magát: *Lauda scriptorem donec videbis meliorem.*⁷⁷

Megeshetik különben, hogy amint újra lejuthatok Olaszországba, s a jó szerencse, amely kutatásaimban mindig melém szegődött, további magyar adalékokhoz juttat, mostani munkámnak egy kiegészítő pótkötetével fogja ismereteinket bővíteni, növelve olasz egyetemeken járt tanulóink eddigi tekintélyes számát.

*

Amerre levéltári kutatásaim sok évtizedes hosszú ideje alatt Olaszországban dolgoztam, mindenütt a legmegértőbb támogatásban részesültem. Ám külön meg kell emlékeznem dr. *Cencetti* György tanárról, a bolognai állami levéltár aligazgatójáról, aki a bolognai egyetem kéziratai forrásainak jegyzékét kiadta;⁷⁸ dr. *Sorbelli* Albano tanárról, a bolognai városi könyvtár igazgatójáról, az egyetem történetét meg-

⁷⁶ Tagliavini a *Corvina* 1931/2. évf. 113. lapján: *E' doloroso vedere che sulla storia di una nazione europea, che prende tanto interesse per la storia d'Italia, si sappia dall'Italiani abbastanza poco e si continuino a tramandare errori già da tempo sorpassati.*

⁷⁷ Dankó: *Vetus hymnarium*, p. 84.

⁷⁸ Cencetti: *Gli archivi dello Studio bolognese*. Bologna, 1938.

világosító annyi kiváló munka kiadójáról;⁷⁹ Don *Macchiavelli* A. levéltárossról, a bolognai érseki levéltár őreről; továbbá dr. *Münster* László bolognai orvos-honfitársunkról, valamint *Rizieri* Zanocco páduai kanonokról, a püspöki levéltár őreről és dr. *Ronchi* Oliviero tanárról, a páduai Museo Civico tudós aligazgatójáról, akik hasznos útbaigazításaikkal könnyítették meg s bővítették kutatásaimat, P. Nicola *Occhioni* bolognai szerzetes pedig a bolognai teológiai fakultás magyar doktorainak tisztos névsorával.

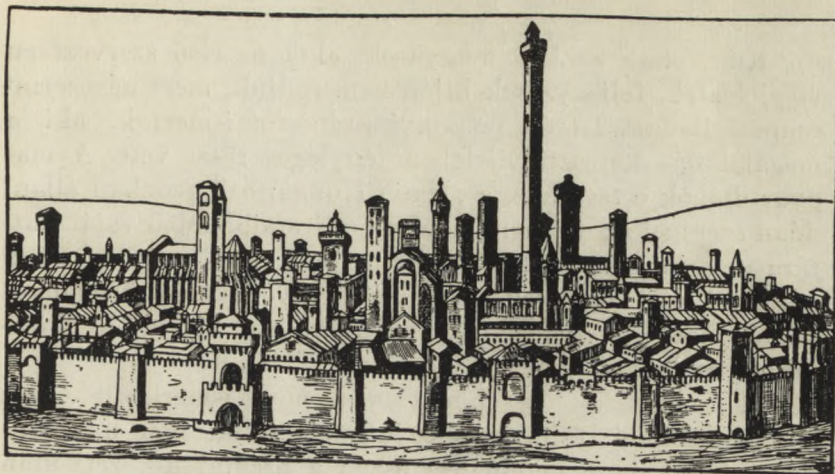
Hálás elismerés illeti azonban dr. Arrigo *Solmi* paviai egyetemi tanár (volt igazságügyminiszter) úr lekötelező jószágát, amellyel olasz útisegélyemet kieszközölte, itthon pedig dr. *Hóman* Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter és államtitkára, dr. *Jalsoviczky* Károly urakat, az államsegély megadásáért, valamint dr. *Gerevich* Tibor egyetemi tanár, a Római Magyar Történeti Intézet igazgatója meg dr. *Huszt* József egyetemi tanár, előadó jóindulatát, kiknek meleg ajánlására a M. Tud. Akadémia nevezett bizottsága útiköltségét s munkám előkelő díszes kiadását köszönhetem.

Budapest, 1941 szeptember 8-án.

Dr. Veress Endre

⁷⁹ Sorbelli kiadta a bolognai egyetem régi épülete folyosóin és termeiben látható címeres feliratokat, megindítója s kiadója az egyetem történetének szánt „Studi e memorie” és „Chartularium” című forráskiadványoknak, munkánk kefelevonatának idején pedig kiadta a bolognai egyetem középkori részének képekkel díszített, gyönyörűen írt történetét. Idézett műveinek pontos könyvészeti leírását kötetünk bibliográfiai részében nyújtjuk, magyar vonatkozásait az illető évek alatt értékesítettük.

BEVEZETÉS.

ELSŐOKTATÁSÜGYÜNKRE a korai középkoron kezdve túl a tizenhatodik századon keresztül egyetlen külföldi egyetemnek sem volt olyan döntő és fejlesztő hatása, mint a bolognainak. Nemcsak mert a legrégebb volt, hanem főleg annál a jótékony, nevelő szelleménél fogva, amely falai közt honolt s igen hamar az egész világra és tanulni vágyó társadalmára belőlük kisugárzott. Hiszen rendszeresebb működésének alig volt még multja s már magyarországi tanulót találhatunk benne: 1221-ben a dalmát Magyar Pál domonkosrendi atyát, aki éveken át tanárkodott is az egyetemen, amikor hazánkba jött s rendje magyarországi tartományának megalapítója lett Győrött. Így részben az ő befolyásának tulajdonítható, hogy utána Bolognát a magyar tanulók oly tömegesen keresték fel, hogy 1265 tavaszán már külön testületben egyesültek az egyetem „nemzetei” közt, annak kialakult hagyományos szokása szerint. A tudományegyetem hallgatói két csoportra oszlottak: a *Citramontánok* egyetemére, amely három olasz nemzetet foglalt magában s az *Ultramontánokéra*, 13 külföldi nemzettel. Ezekhez később járult egy harmadik: az orvosoké, melyet rövidesen az *Artisták* egyetemének neveztek s a fenti kétfajta hallgatókból négy nemzetet foglalt magában.

Kik voltak azok a magyarok, akik ez első szervezésen megjelentek, feljegyzések híján nem tudjuk, mert névszerint csupán Bancsa István pozsonyi prépostot ismerjük, aki a megalakulás keresztülvitelében tényleges részt vett. A magyar diákok e testülete, a „Natio Hungarica“ azonban állandóan szerepel az egyetem életében és irataiban, bár saját irattára — sajnos — elveszett; nem maradt reánk, mint a németeké¹ s e miatt úgy kell a magyarokra vonatkozó szórványos adalékokat összeszededetni a legkülönbözőbb helyekről, okiratokból és könyvekből.

A bolognaiak egyébként nem most ismerkedtek meg a magyarokkal: érintkezésbe jutottak velük már a kalandozások korában, midőn 899 őszén a brentai ütközet² után Bolognáig haladtak, s a többek közt a San Petronio által 430-ban épített székesegyházat feldúlták és felégették.³ Ezután a bolognaiak századokig nem látták őket, csak olykor egy-egy városukig elvetődött magyar árust, aki náluk posztót meg bőrárút vásárolt s vitt haza Magyarországba. Elkövetkezett azonban Nagy Lajos király ideje, mikor testvéröccse, az aversai kastélyában megölt András megbosszulására haddal jött le és 1347 december elején Bolognában is megállapodott. A város és püspöke a királyt jószívvel fogadta⁴ s azontúl is jó egyetértésben élt vele. Ez abban nyilvánult meg, hogy midőn Bernabò Visconti lázadást szított Bolognában 1360 tavaszán, annak lecsillapítására Lajos király János kalocsai prépostot küldte le. Bernabònak 7000 magyar vitéze volt, de azok az Egyház zsoldján lévén, a pápa kiátkozta gazdájukat, a

¹ Carlo Malagola „Della vita e delle opere di Antonio Urceo detto Codro“ nyomán Dr. Wattenbach: Sonst bildeten die „Ungheresi“ eine eigene Nation, deren Dokumente verloren sind. (A nagyszzebeni Korrespondenzblatt 1878 p. 100.

² Corvina 1922 p. 5—39. Fest.

³ Haec omnia aedificia, procedente tempore, Ungari in Ytaliā venientes, destruxerunt ac igne consumpserunt. Crux autem praedicta nunquam potuit igne cremari — olvassuk erről Frater Hyeronimus de Bursellis bolognai krónikájában, p. 9. Bologna, 1929.

⁴ Rex Ungariae, transitum faciens 1347 per Bononiam, cum honore hospitatus est in episcopatu. Domini Iacobus et Iohannes de Populis, conservatores Bononiae, eum quasi continue associabant. Ibidem, p. 43.

város hadai pedig megverték a hídnál.⁵ Ekkor a követ intelmére Bernabò hajlandónak mutatkozott a csendességre, de amint az eltávozott, ígétét megszegte. Letörésére így aztán királyunk hadat indított Olaszországba.⁶ Az ötezer főnyi sereg, élén Halál Simon vezérrel szeptember 30-án vonult be Bolognába, miután környékét elpusztították. Később, november 1-én, őrségváltáskor, a város egyik bástyáját a magyar hadvezérnek adták át, aki a magyar király címerét a toronyra függesztette s a bástyát tíz napig védelmezte vitézeivel, amíg Aegidius bíboros-legátus Simontól azt átvehette, mire a többi ellenfél is megadta magát.⁷

Dolgukvégeztével a magyarok Parma felé távoztak: rabolva, ölvé, mintha ellenségek lettek volna vagy valami renegát saracénok és kutyák, miként keserűségében az egykorú krónikás megjegyezte.⁸ Ám harcolni ezek a magyarok tudtak. Ezt mindenki elismerte aki őket látta, s ezért Bo-

⁵ Anno 1362 ad reprimendos hostes apud pontem Rheni facta est a nostris una bastia. Ad dictam bastiam Ungarorum exercitus a domino Barnabove missus, cum nichil contra eam potuisset, a Bononiensibus insecutus, ultimo fusus est et multi comprehensi. Ibidem, p. 50.

⁶ Raynald annalesei nyomán, Pauer: Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében, p. 214.

⁷ Rex Ungariae misit dicto anno 1360 in auxilium Ecclesiae V mille Ungaros, sub stipendio tamen Ecclesiae, quorum caput erat dominus Symon Morto; et dicti Ungari venerunt Paduam et Ferrariam, et postea Romandiolam. Et exercitus domini Bernabovis, cum audivit de adventu dictorum Ungarorum, fugam arripuit versus Castrum Franchum et dimiserunt bastitam de Castenaxio munitam et fulcitam. Quam bastitam pars populi bononiensis die xxvj. septembris, una cum domino Galaocto de Malatestis, qui iverat ad supravivendum ipsam bastiam, dictus populus, invito dicto domino Galaocto, expugnaverunt et per vim et cum igne viriliter acceperunt et occiderunt, et ceperunt omnes inimicos, qui erant in dicta bastia, et certos captos de Bononia, qui erant in cippis, alacriter relassarunt. (Mathaei de Griffonibus: Memoriale Historicum de rebus Bononiensium, p. 63.) Bővebben Pór: Nagy Lajos életrajza 342. lapján, ahol azt is megtudjuk, hogy a „Halál“ melléknevű magyar vitéz családi neve tulajdonképpen Mórocz Simon volt.

⁸ Il Bartolomeo della Pugliola scrive sugli soldati ungheresi: E fecero contra di noi e contra la santa Chiesa, come se fossero stati nimici mortali... brevemente dicendo, se essi fossero stati Saraceni e cani rinegati, non potrebbberono aver fatto peggio. (Muratori, tom. XVIII p. 458.)

logna a hazatérő vitézek közül nagyobb csapatot fogadott fel s tartott zsoldos hadként majd a század végéig, saját biztossága védelmére. Nagyreszők lovas volt, akik a város „*Liber equitum*” című számadáskönyvében sokat szerepelnek.⁹ Bekerültek a krónikákba is, amelyek feljegyezték, hogy 1386 elején a magyar király 500 magyar lovast küldött saját zsoldján azért, mert V. Orbán pápa egyidőre lemondott javára a tizedről; tíz év múlva pedig Messer Carlo ellenséges seregében is valami 300 magyar katona szolgált.¹⁰ De míg e magyar vitézeknek rendes havi zsold járt, másfelől a város sok pénzt látott azoktól a magyar diákoktól, akik Bolognát IV. Béla uralkodása utolsó évtizedétől kezdve mind nagyobb számban keresték fel.

Ezek életéről és bolognai dolgairól a város hivatalos jegyzőkönyve, az úgynevezett „*Memoriali*” gyűjtemény kötetei nyújtanak értékes adatokat. Ez a maga nemében az egész világon páratlan sorozat 1265 tavaszán keletkezett, midőn Bologna város tanácsa (véget akarván vetni a mind gyakoribb visszaéléseknek) elhatározta, hogy minden 20 lírán felüli adásvevési és kereskedelmi ügyletet be kell jegyezni éppúgy, mint a végrendeletek szövegét egy erre a célra szolgáló törzskönyvbe, kimondván, hogy semminek sincs jogi értéke, ha abba nincs bevezetve. A nagyszerű elgondolású új intézmény hártyalapos irattára ekként 322 kötetre gyarapodott s köztük mindössze 44 papírosra írott. Bezárólag 1436-ig terjed,¹¹ amikor szerepét a város közjegyzői hivatala vette át, melynek iratait ekként az Archivio Notarile őrzi.

A *Memoriali*-gyűjteményről és jelentőségéről Luschin von Ebengreuth ismertetéséből értesültem először¹² és tizenkét

⁹ A Bolognában 1360—85 közt szolgált magyar katonaság címerekkel díszített számadáskönyvét Schäfer adta ki 1911-ben. Közülök 17 magyart állapított meg Lukesics Pál 1928-ban, míg három évre reá bővebben is írt róluk.

¹⁰ *La Cronica di Bologna del Bartolomeo della Pugliola*, p. 484 e 521.

¹¹ *Vedi l'articolo di V. Franchini, in Archiginnasio vol. IX. 1914 p. 95 seguenti, e quello di W. Cesarini Sforza; ibidem, p. 379 segg.*

¹² Luschin von Ebengreuth: *Quellen Heft I/3 S. 9—15*; ismertetésével megelőzván az olasz írókat, akiknél azonban a kötetek száma kisebb.

éve elmúlt, hogy benne lapozgatni kezdtem. De bár gyakran 4—5 hetet is töltöttem egyfolytában Bolognában, teljesen ki-látástalannak látszott gondos átnézése, amihez egy egész kutató gárda, megfelelő útiköltség és hosszú évek munkája kellene. Egy-két bökpróba nagy eredményt ígért, hanem midőn az anyag rendszeres kibányászására emberileg képtelennek éreztem magamat, segítségemre jött a véletlen szerencse, amennyiben pár éve a bolognai egyetem történeti forrásainak kiadására alakult olasz bizottság elhatározta kiadását a „Chartularium Studii Bononiensis“ sorozatában. Ebben eddig immár hat kötete jelent meg s mindössze az 1265—1269 közti éveket ölelik fel, 3439 teljes szöveget, illetve kivonatot nyújtván. Hogy pedig a gyűjtemény milyen gazdag, legjobban mutatja az, hogy tudós kiadója, Zaccagnini Guido tanár alig jutott az anyag kiírásával a 10-ik kötet 76-ik lapjáig s egyelőre — sajnos — be is végezte nagy fontosságú munkáját, miután nyugdíjba vonulásával elköltözött a városból.

A Chartularium-kiadvány némely kötetére irodalmunkban elsőül Kardos Tibor mutatott reá,¹³ míg magam valamennyi kötete magyar adalékát átvettem jelen munkámba, gondosan kijavítgatva a magyarul nem tudó kiadó olvasási hibáit, amelyek a hely- és tulajdonnevekben fordulnak elő, gyakran a felismerhetetlenségig eltorzítva; persze olykor magától a középkori jegyzőtől, aki a neveket a legtöbbször bemondás — tehát hallás — után jegyezte be a hivatalos protokollumba. Az így nyert gazdag anyagot kiegészítettem a Memoriali-sorozat 15-ik kötetéig bezárólag terjedő kutatásaimmal s ennek köszönhetem azt a rengeteg új mívelődési adalékot, amellyel gyér ismereteinket az Árpádok korából s az utána következett félszázad idejéből gazdagítanom sikerült.

A Memoriali-gyűjtemény kötetei abból kifolyólag gazdagíták kötetünk bolognai részét magyar tanulók nevével, hogy azok érkezésük alkalmával a szükséges, előírt tankönyveket megvásárolták, távozásukkor pedig mint már feleslegeseket rendesen eladogatták s ezt a kereskedelmi ügy-

¹³ Kardos idézetei az V—VII. és X—XI. kötetekből, a Századok 1939. évf. 311. l.

letet — a város rendelkezései értelmében — illő módon be kellett vezetniök a jelzett törzskönyvbe. Az első tanulónk, akivel így találkozunk, Antonius de Ungaria, amint 1265 június 30-án három olasz bolognai tanulótársától egyetemlegesen az „Infortiatum“ nevű hártýára írt egyházjogi kézikönyvet megvásárolta 40 bolognai líra áron, amiről a város jegyzője az adásvevési szerződés kivonatát a hivatalos registorombba, két tanú előtt bevezette. Antal diákunk mint Decretorum Doctor tért haza s lett pozsonyi prépost; követségekben is járt tanult ember, kinek könyvszeretete abból is kitűnik, hogy László esztergomi nagypréposttól (1277 tavaszán kelt végrendeletében) egy „Summa Goffridi“ című kéziratot kapott, ami tulajdonképpen egy szokásos másik tankönyv volt, melyből adományozója nyilván maga is készült egykor a bolognai egyetemen.

Ime, mennyi változatos adalékot nyújt ez az egyetlen bejegyzés, melyhez hasonló egy rakás követi aztán ezt az elsőt, lapokon és éveken át, a század végéig, habár részletezésükre eléggé ki nem térhetünk.

Aki Bolognában egyházi jogot tanult, annak az alábbiak voltak kézikönyvei: a római jogot magyarázó Digestum vetus és a Codex a délelőtti rendes előadásokhoz, meg az Infortiatum;¹⁴ a Digestum novum s a Volumen primum vagyis az Institutiók könyve a délutáni rendkívüli előadásokhoz. Kellett továbbá délelőtt Gratianus Decretuma és a Decretaliumok hat könyve IX. Gergely és VIII. Bonifacius rendeleteivel, délután pedig a Clementinák, azaz V. Kelemen pápa gyűjteménye meg az Extravagantesek vagyis a Decretumok.¹⁵ Leckeóráikat a tanárok ezek tételei felolvasásával kezdték, hozzájuk fűzvéen hosszabb-rövidebb magyarázataikat, amelyek idők folyamán úgy felszaporodtak, hogy a XV. század közepén a kézikönyvek száma már egy 216 számot kitevő könyvtárra szaporodott.¹⁶ E „kurzusok“ nagyrészt az egyetem megbízásából a mindenkori kari jegyző, tulajdonképpen az egyetem főpedellusa (bidello generale) s egyben a jogi kar stationari-

¹⁴ Békefi: A bolognai jogi egyetem statutumai, p. 8—9.

¹⁵ Finácsy id. m. 281—3. lapján: A tanulmányi rend Bolognában.

¹⁶ Brugi tanulmánya a Studi e Memorie V. kötetében.

usa (stazionario dell'Università dei giuristi) kezelte, amolyan hivatalosan kinevezett könyvkereskedő, akinél a tanulók a tanárok előadásai szövegét szerezhették meg pénzen vagy kölcsön, bizonyos megállapított díjért. Így ők egész rakás tanult könyvmásolót tartottak és foglalkoztattak s akadt köztük olykor rászorult magyar tanuló is; például 1310-ben János diák, aki az Alapszabályok leírásáért tizennégy szoldót kapott, míg kompendiumokért magasabb díj járta.

Ilykép jóformán ennek a célszerű intézménynek köszönhető, hogy a tanárok művei közül elég tekintélyes szám megmaradt mind a mainapig. Megmaradt még nálunk is, mert amelyik diák tehette, hazatérésekor magával hozta értékes tankönyveit, amelyeknek papi hivatása gyakorlásában is sokszor hasznát látta, halála után pedig azok a legtöbbször egyházmegyéje könyvtárába jutottak és szolgálták tovább papi utódaikat. Így találkozunk e művek nagyrészével — kisebb-nagyobb számban — a pozsonyi káptalan¹⁷ XIV. századi könyvjegyzékében,¹⁸ a XV. század első feléből a veszprémiben,¹⁹ meg a szebeni kápolna könyvtárában, amely a híres Paduai Albert 1442-ből való Postilláját, továbbá Pisani Summáját őrzí, ez utóbbit Valentinus Mathiae de Cibirio hagyatékából,²⁰ amelyekhez hasonlókat találunk a zágrábi káptalani könyvtár középkori leltárában is.²¹

Ezek a hasznos kézikönyvek egyáltalán nem voltak ritkák hazánkban s azokat az egyházi férfiak közül azok is előszeretettel forgatták, akik anyagi vagy más okokból külföldre nem juthattak, itthon pedig a hazai egyetemek rövid élettartama folytán nem volt más lehetősége önművelődésüknek. Különben is a külföldi egyetemeken való iskoláztatás — egy újabb igen szellemes megállapítás szerint — nagy szerepet játszott ugyan a magyar középkori szellemi életben, de mégsem tudta úgy áthatni az egész ország kul-

¹⁷ Uj Magyar Múzeum 1856. Ipolyi.

¹⁸ Magyar Könyvszemle 1900. Varju.

¹⁹ Történelmi Tár 1886. és 1887. Fejérpataky.

²⁰ A nagyszebeni Archiv 1873-i és 1879. kötete. Seivert. Századok 1879-i mellékfüzete 155. Csontos.

²¹ Békefi: A káptalani iskolák Magyarországon, p. 336—7. Tkalcíč nyomán.

turális életét, mint ahogy ezt egy hosszú ideig fennálló, egy-séges szellemi környezetet és tudományos hagyományt kiépítő hazai egyetem megtehetette volna. Ezek az intézmények a hazánkban még európai viszonylatban is rendkívül magas színvonalon álló plébániai könyvtárak voltak.²²

A bolognai egyetem alapítása a legendák ködébe vész. Ez a bizonytalanság úgy keletkezett, hogy mivel az 1019-ben újraépült székesegyház mellett már külön művészet-iskola működött s az pár évtized alatt a szabad művészetek (liberalium artium) valóságos központjává fejlődött, ezt a városiak jóhiszeműleg századokra vitték vissza s a legkülönbözőbb eredetűnek mondták és híresztelték. A legrégebbi hagyomány arról szól, hogy az egyetemet II. Teodózius császár alapította 423-ban. Ez alapításnak díszes oklevele is megvan mind a mainapig a bolognai állami levéltárban, bár róla kiderült, hogy a XIII. században hamisított szövegét kétszáz év múlva állították ki előkelő módon festett hártyalapján, a 423-as kelettel. A középkoron át rendíthetetlenül tartotta magát a másik hagyomány, hogy az egyetemet Nagy Károly alapította Párizs, Pavia és Pádvia egyetemével egy időben. Ez természetesen öregbíté a bolognainak a hírénevét, épúgy, mint az a harmadik legenda, hogy az egyetemet Lothar császár alapítá 825-ben más olasz főiskolával együtt.

Mindez csupán mese és öntetszelgés volt abban a városban, melynek káptalani iskolái már a X—XI. századokban magas színvonalúak voltak. Az egyetemnek azonban hízelgett ez a mese, amelyhez még hivatalos irataiban is ragaszkodott, úgyhogy például a doktori diplomákat — még a XVIII. században is — Theodosius névvel kezdve állították ki, mint például a magyar Markhot Antal orvosét 1745-ben. De annyi bizonyos, hogy a legújabb kutatások nyomán Bolognában már 1100-ban találunk művészeteket és teológiát hallgató külföldi tanulókat, sőt a városnak már 1067-ben van egy jogi doktor polgára, tíz év múlva meg egy másik, Pepo legum doctor nyilvános tanítója is a jogtudománynak. Ennek tanítványa volt aztán Irnerio, a Jog

²² Századok 1938. Ivánka.

límpásának nevezett jeles római jogász, kinek működésével és hatásával indul meg az egyetem világhíre is 1100-tól kezdve másfél évtizeden át, amikor négy kiváló tanítványa folytatta tanítását. Egyébként maga a hatóság és egyetem alapítása éveül hivatalosan az 1088-at fogadta el, midőn nyolcszázadik évfordulóját 1888-ban ünnepelte meg a világ egyetemei képviselőinek részvételével.

Irnerio mestert nyilván még ismerte négy doktortanítványának kortársa, Graziano, a kamaldoli bencés barát, aki tíz esztendő munkájával összefoglalta a kánonjogot, melyet aztán „Decretum” cím alatt az egyetemen előadott. Irnerio nagy műve, a *Corpus iuris civilis* mellé sorakozott most a *Corpus iuris canonici* s lett így a kettő századokon át a jog világszerte elfogadott kódexe, melynek ismerete nélkül sem doktor, sem gyakorlati téren működő közhivatalnok nem lehetett senki, sehol.²³ Graziano művét, 1204-ben bekövetkezett halála után Azzone, Accursio, Odofredo, Foschari, Giovanni da Legnano, Bartolomeo da Saliceto, Alessandro Tartagni s más kiváló decretalisták folytatták és tökéletesítették tova a XV. század végéig, kiknek hasznos tudományos működését röviden nem is igen lehet méltatni.

A bolognai egyetem legelső okleveles nyoma III. Honorius pápa 1217 május 27-i rendelete: *Scolaribus universis de Urbe, Campana et de Tuscia Bononiae commorantibus*. A diákokat azonban ez az okirat nem elégíté ki, mivel a városi iskolákat és rektorokat a többi testületek módjára a maga hatalma alá akarta fogni. Ezért ismételten követeket küldtek a szentszékhez, hogy az egyetem függetlenségét biztosítsák, ami természetesen csak lassan sikerült 1224-től kezdve, fokozatos előnyök és kiváltságok szerzésével. Ekkor már orvostanára is volt immár tíz év óta az egyetemnek, melynek rohamos fejlődése 1280-ban kezdődött, amikor a szabadművészeteket (*artes liberales*) is tanították, sőt közjegyzőtanfolyama is megnyílt.²⁴ Evvel szemben az egyetem teológiai fakultást csupán 1364-ben kapott, habár — természetesen — teológiát már a XII. században tanítottak az egyes kolostorokban.

²³ Sorbelli: *Storia della Università di Bologna*, p. 12—42.

²⁴ Denifle, op. c. 136, 169 et 205.

E szakokkal párhuzamosan indult meg az orvos- és természettudományok rendszeres oktatása is Bolognában, ahol már a XII. században működtek jeles orvosok, 1214-ben pedig Ugo da Lucca oly jeles sebésztanára az egyetemnek, hogy évi fizetését 600 lírában állapították meg, amennyit addig senki más nem élvezett. A század második felében Taddeo Alberotti tünt ki és tanított 55 éven keresztül megszakítás nélkül; az első aki Hippokrates és Galenus műveit lefordította és előadta, amivel oly hírnevet szerzett, hogy a Városi tanács megadta neki és tanítványainak a jogásztanárok jogait és kiváltságait, a doktori címmel együtt, melyet addig csupán jogászok viselhettek. Európai hírnévé vált a bonctan tanára is, az 1326-ban elhunyt Mondino de' Liuzzi, kinek „Anatomia” című művét századokon át tankönyvül használták mindenfelé.

Ily rohamos fejlődés mellett az egyetem híre-neve és tekintélye annyira elterjedt világszerte, hogy krónikások és verselők, császárok és pápák mindenfelé így nyilatkoznak róla: *Legum Bononia mater*;²⁵ sőt Galeotti de Petra-mala 1394-ben így idézi levelében: *Veneranda studiorum mater Bononia*.²⁶

Aki csak tehetette, sietett hallgatójává lenni annak a tudománynak és bölcseségnek, amely a bolognai egyetemről kiáradt s ennekfolytán látogatottsága oly arányokban nőtt, hogy például 1350-ben hallgatóinak száma 13.000 főre rugott. Ez a szám ugyan feltétlenül túlzott, azonban könnyebben elképzelhető, mit akar kifejezni, ha tudjuk, hogy benne volt a tanulók kísérlőinek és személyzetének lélekszáma is; a jó módú diákoknak nemcsak nevelője, hanem egész szolgálada, kuktája, lovásza és istállómestere, akik a féltett csemetét külföldre kísérték és gondját viselték, hogy (a szülők meghagyásából) otthoni megszokott kényelmét biztosítsák. Erre magyar példánk is van Stoltz Miklós váradi püspök személyében, aki 1471 első napjaiban pedagógusa, káplánja meg négy további familiárisa kíséretében jelentkezett az egyetemen Bolognában; később a XVI. század közepén meg-

²⁵ Sorbelli: *Storia della Università di Bologna*, p. 11.

²⁶ Marten, tom. I. p. 1546.

a Révay- és Batthyány-fiúk esetében, akik szintén nevelő-mentor és számvivő társaságában tartózkodtak itt, meg Páduában.

Az idegenek közt legnépesebb volt a *Natio Germanica coetusa* már a XIII. század elejétől kezdve. Ekkor s utána még sokáig tagjai klerikusok, akik magasabb kiképzésük s a doktori méltóság elnyerése végett jöttek ide a legkülönbözőbb német vidékekről. Az előírt istentiszteletek elvégzésére megkapták a város nyugati várfalán kívül eső Szent Fridianusnak szentelt kolostort kis templomával, amelyben gyűléseiket is tartották. Az elhúnyt diákokat is ide temették, de a tanulók száma növekedtével a városban, a domonkosok díszes templomát körülfutó keresztjárat három oldalában építették ki 1473 után temetkező helyüket 29 bolthajtásos nyitott fülke alatt. Ezek faragott címeres emlékei ma is megvannak, bár nagyrészüik rongált állapotban. Ez a rongálás a franciák rendeletére ment végbe, amikor 1796-ban a várost elfoglalták s a címereket s valamely rangot jelző feliratokat — bár bár módon — összetörték.

Az egyetem híre-neve hamarosan eljutott hozzánk is, még pedig a németekkel majdnem egyidőben, mert a mi első diákunk is 1221-ből való. Igaz ugyan, hogy utána — a gyéren reánk maradt források hiányossága miatt — negyven éves hézagunk van s a későbbiek élete sem mérhető a németekével össze, mégis 1263-tól kezdve a magyarok oly sűrűn érkeztek Bolognába, hogy a horvátokat és erdélyi szászokat is belevéve, az Árpádok korából valami 80 diákot ismerünk név szerint, ami rendkívül nagy szám, ha meggondoljuk, hogy eddig hazai okleveles forrásaink alapján mindössze kettőről tudtunk.

Bolognai tanulóink nagyrésze az esztergomi és zágrábi egyházmegyék kanonokai sorából került ki, de 1269-ből van egy egri is, majd egy somogyi főesperes, a jeles Pál mester, aki mint *legum doctor* tért haza és lett később veszprémi prépost, majd pécsi püspök. Doktori címét IV. László király 1275-i oklevele is idézi, amellyel neki ragyogó tudásáért (ob

²⁷ Bővebb ismertetését lásd Luschin von Ebengreuth „Grabstätten deutscher Studenten in Italien“ c. műve II. része 29—45. l.

suae lucem sapientiae) többjobbágyas birtokot adományoz. Ebben az oklevélben egyébként a tudásnak oly szárnyaló felmagasztalását találjuk, hogy az nyilván a megjutalmazott mestertől származik, midőn írja: Miután minden a gyakorlat útján gyarapodik és az erény gyakorlása emeli fel övéit a nagyság legmagasabb csúcsára: méltán illik szent királyi felségéhez, hogy a tudomány üdítő eledelével megelégedett férfiakat bőkezű adományozásaival tüntesse ki, hogy míg a birodalom határain belül tudományuk megvilágosító tanai a tévelygések kiirtása után s az erények plántálása által az égboltozat fényességeként ragyognak s mint csillagok az örök örökkévalóságig fennmaradnak, elűzván igaz úton a rágal-mazók gonoszságát: sokakat bírjanak az igazságra nevelni.²⁸ Lobogó tudásvágyát mutatja az is, hogy hazatértekor 15 jogi könyvet hozott magával, ami ezidőben nagy ritkaság.

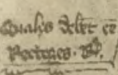
Jeles utódja volt egy emberöltő múlva a zalamegyei Dörögdi Miklós nyitrai főesperes, akit ultramontán társai 1316 május 1-én rektorra választottak. Ez azért is nevezetes esemény, mert az ő rektorsága alatt léptették életbe a diákok az egyetem új törvényeit. Ezt a tanulók tizennégy képviselőjéből álló bizottság készítette el egy olasz decretorum doctor vezetése alatt s köztük volt a rektoron kívül egy másik magyar diák is: Jakab esztergomi kanonok, akinek pár év múlva itt egyéb szerepe is akadt.

A bolognai jelzett statutumokat azonban később jóformán minden tíz évben bővítették, legutoljára 1347-ben s ebben az alakjukban maradtak reánk abban a pergamenre írt díszes példányukban, amelyet valamely magyar diák másoltatott hazatérte előtt s hozott magával haza. Nyilván valami pozsonyi papi ember lehetett, amennyiben az ereklyeszámba menő mű a pozsonyi káptalan könyvtárában maradt reánk. A kódex mindössze 9 hártyalapból áll s azok 12x21 cm terjedelmű beírt tükre laponként 60 sort tartalmaz, miként ezt a bolognai egyetem jogi fakultásán szabályrendelet kívánta. Az egyes kezdőbetűk igen gondosan vannak miniatúrázva azaz vörös-kék festékekkel írva és levéldíszítésekkel meg címerekkel ékesítve. Ekként a példány valóság-

²⁸ E szép sorok latin eredetijét kötetünk 17. lapján közöltük.

Carta 1^a Statutorum Iuristarum Universitatis Bononiensis de anno 1347.
(Originale Bibl. Capituli ecclesiae Posoniensis.)

Acta et Statuta Universitatis Bononiensis ab anno 1347.
(Ornamento Bibl. Capituli ecclesiae Bononiensis)

[illegible]

gal pótolja az eredetit, amely már nincs meg magában Bolognában sem, egyetlen oly helyen, ahol az egyetem történetére vonatkozó régi iratokat őriznek. Ezért mutatjuk be hű hasonmásban első oldalát, bár azt az idő viszontagságai szélein meglehetősen megviselték. A munka azonban csonka, mert azt másolója sietségből vagy valamely más ismeretlen okból nem fejezhette be; e miatt az egész műnek mintegy utolsó harmada hiányzik, de azt tudós kiadója — Denifle Henrik domonkosrendű atya — a jogi egyetem 1432-i statútumaiból pótolta és szerencsésen kiegészíté. Kiadványát nálunk Békefi Remig önálló akadémiái értekezésben ismertette 1901-ben, kiemelvén róla bevezető részében, hogy e statútumok nemcsak azért értékesek, mert a ránk maradt bolognai statútumok közül a legrégebbek, hanem — úgymond — valósággal nemzetünk fiainak életét tükrözik elénk. Hiszen, mint az olasz egyetemek hallgatói, ők is ezek szerint éltek. Megtudjuk belőlök, hogy itt ők mit és hogyan tanultak és tanítottak, milyen szervezetben éltek, hogy folytak napjaik, milyen jogaik és kötelességeik voltak, milyen volt egyetemi életök, minő egyetemi hivatalok és intézmények voltak? Szóval ezek a bolognai egyetemi statútumok a középkori magyar ember műveltségének is tanulságos jelenségeit tárják elénk. S mivel ezt a ritka kincset magyar föld őrizte meg, tudományos és hazafias kötelesség vezette, midőn méltatásában tartalmának legvékonyabb szárait sem hagyta figyelmen kívül;²⁹ amivel nemzetét — ismerjük el — a kiváló tanár valóban hálára is kötelezte!

Jakab kanonokot, aki mint coetusának magyar consiliarius 1317-ben résztvett az egyetem rendszabályai megalkotásában, négy év múlva társai rektorra választották tehetsége és kiváló szervező képessége elismeréseül s nem utolsó helyen pénzbőségéért, amivel — nyilván dús lakomák és víg összejövetelek árán — magának rendkívüli népszerűséget szerzett. Rectori éve alatt sokat fáradozott és áldozott az egyetemért s annak érdekében olykor még adósságot is vállalt; de azt mégis egy váratlan igen szomorú esemény tette

²⁹ Békefi id. statútum-értekezése 7. l.

emlékezetessé. Történt ugyanis, hogy egy spanyol diák 1321 tavaszán meg akarván szöktetni szülei házából szerelmesét, tervét tizenhat társával úgy képzelte megvalósítani, hogy éjjel megjelentek a lány lakása előtt; de mielőtt még bemehettek volna hozzá, az utca fellármázott népe körülfogta és lefegyverezte a diákok közül azokat, akiknek nem sikerült megszökniök. A szokatlan esetpatétában különösen kitüntette magát a spanyol lovag mellett egy Gergely nevű magyar diák, aki nyilával többeket meg is sebesített. A regénybe illő éjjeli kalandnak azonban szomorú vége lett, amennyiben a szándékolt leányrablásért a spanyol diákot a Városi tanács halálra ítélte és nyilvánosan lefejeztette. Ám a dolog evvel még nem fejeződött be, mivel a tanulók a polgármestert túlszigorú ítélete miatt kérdőre vonták és megbüntetését követelték. De minthogy ezt elérniök nem sikerült, Jakab rektor vezetésével elhagyták az egyetemet és több tanárukkal együtt a közeli Sienába vonultak, hogy félbemaradt tanulmányaikat ott folytassák és feldúlt lelki állapotukat megnyugtassák.³⁰

A XIV-ik század folyamán további magyar rektor 1343-ban Usai János, majd 1386-ban János dobokai főesperes, a jelesebb diákok sorából pedig kiemelkedett (úgy 1348 táján) a később bíborosságra jutott Alsáni Bálint.

Az új század pirkadását 1401 elején megint egy magyar rektor üdvözölhette Bolognában László személyében, akiről azonban azt sem tudjuk, hogy mely magyar vidékről való volt. Épígy nincs bejegyezve az anyakönyvbe Thomas de Hungaria származása, habár 1407 őszétől kezdve három éven át tanított a jogi karon, doktori felavatásáig, mégis szerencsére sikerült azonosítanunk Pöstyéni Tamás későbbi esztergomi kanonokkal. Pár év múlva — 1416-ban — az orvosi fakultásnak is akadt magyar tanára János személyében, akit hazatérve hanti orvosnak mondanak a feljegyzések. Ezeknél is nevezetesebb diákja volt az egyetemnek Szécsi Dénes, a későbbi esztergomi primás; ő a bécsi egyetemről lejőve 1433 tavaszán iratkozott be s rá egy évre tett doktorátust a kánonjogból.

³⁰ Bővebb ismertetése a források anyagával kötötünk 20—24. l.

Ezidőtől kezdve mind nagyobb számban jelennek meg Bolognában is a magyarok, gyakran már magas állásokban lévő főpapok, akik humanista tanulmányaikban kívánták magukat tovább képezni. Ezek élén látjuk Zrednai Vitéz János váradi püspököt, aki valószínűleg 1451 szeptember havában juthatott Bolognába, ahová évek óta vágyódott. A jelzett kelet alatt több egykorú okleveles adalékot sorakoztatam fel annak bizonyítására, hogy Vitéz tényleg járt Olaszországban, bár ottani tartózkodása sokáig nem tarthatott, mivel 1453 első napjaiban Bécsben találjuk, nyilván hazatérőben püspöki székhelye felé. További bizonyítékul szolgálhat itt még, hogy Vitéznek ebből a tizenhat hónapi életéből — tudtommal — semmiféle okleveles nyoma nincsen. Végül itteni tanulására következtethetünk abból a körülményből is, hogy később unokaöccsét ugyancsak Bolognába küldte s valószínűen ugyanahhoz a Beroaldóhoz, kinek nagyhírű contuberniumában maga is tanult volt.

Az 1452-ik év elején a magyar diákokat az a különös meglepetés érte, hogy királyukat, a kiskorú V. Lászlót január 25-én láthatták Páduából jövet s ott egyetemén egy vizsgán is résztvevő figyelő hallgatóként. Ő ugyanis III. Frigyes kíséretében jött útban Rómába, ahol nagybátyja császárrá koronáztatott és érdekes, hogy visszatérőben — május 9-én — újra egy napot töltött Bolognában s ott a két koronás fő lovas kísérete méltó feltűnést keltett, bár a krónikás szerint a lovagok ruházata nem volt valami fényes.³¹

Ettől az időtől kezdve új fajta magyar tanulók tarkították Bologna utcáit: fehér reverendás fiatal dömések, akik ide rendeltettek pár évre teológiai tanulmányaik végett, hogy aztán valami olasz rendházba menjenek vagy leggyakrabban haza a magyarországiak valamelyikébe, ahová a szükség parancsoolta vagy a házfőnökök kívánták. A legrégebb akivel itt már 1313-ban találkozunk, Bertalan fráter volt, majd hat év múlva János és Balázs barát. De ha ittlétük a XV. század első felében nem is valami sűrű, számuk különösen

³¹ Bartolomeo della Pugliola írja ugyanis Frigyes első távozásakor 1452 január 27-én, che è venuto con molti Signori e cavalieri del loro paese, tutti bene a cavallo, ma tutti mal vestiti. (Op. c. 698.)

megszaporodik Mátyás király alatt, 1475-től kezdve, tova a mohácsi csata évéig, amikor a terjeszkedő török uralom alatt több kolostoruk beszüntetvén működését, lassanként elapad még Erdélyben is. Ott pedig — főleg a reformáció terfoglalása előtt — rendkívül fontos társadalmi hivatást töltöttek be a lelkiek terén.

Névezetes tanulója volt a bolognai egyetemnek 1463—66 közt ifjabb Vitéz János, amikor Páduába ment, hogy aztán decretorum doctorként térjen haza. Később azonban újra találkozunk vele Rómában, ahol másfél évtizeden át királyi követül élt és szolgálta hazája érdekeit. Vele együtt tanult Bolognában Erdődi Bakócz Tamás, aki a krakkói egyetemről jött le.^{31a} Társai Bolognában rektorra is választották, sőt a megkívánt feltételeknek megfelelő olasz jelölt hiányában mindkét egyetemnek vagyis úgy az ultramontán, mint a citramontán polgároknak is rektora lett, ami a legnagyobb bizalom jele volt, de egyben a legritkább eset az egyetem életében. Nincs is rá több magyar példánk egész a XVI. század első évéig, amikor az erdélyi földvári szász ispán fia, Lukács szintén mindkét egyetem „érdemes“ rektoraként szerepel, hogy aztán 1502 május 9-én felavassák a polgári és kánoni jog doktorává.

A rektori méltóság elnyerése és megfelelő betöltése különben sem volt könnyű dolog, mert rektornak a statutumok értelmében olyan egyetemi hallgató volt választható, aki komoly életű, tisztességes erkölcsű, kiválóan megbízható, higgadt, igazságos, az egyetemre kiválóan ajánlatosnak ígérkezik. legalább huszonöt éves, nem feleséges pap vagy klerikus, papi ruhában jár és semmiféle szerzetes rendnek nem tagja... Ám, ha azon nemzetben, amelyen a sor van, nem akadna rektornak való ember vagy a megválasztott egyének a választást nem fogadnák el: akkor az olaszok vagy az ultramontánok egész egyeteméből kell választani a rektort. Az ilyen eset azonban nem érinti az illető nemzet jogát a jövő választásra nézve s viszont azon nemzet jogára sincs

^{31a} Bakócz sohasem tanult Bécsben, miként az erdélyi szász Thomas de Erketh plebanus in Tripping 1474-i bécsi bejegyzése mellé egy tudatlan későbbi kéz hibásan utána írta: Archiepiscopus Strigoniensis. (Barta: Középkorvégi szellemi művelődésünk, p. 115.)

befolyással, amelynek kebeléből a rektort ily helyettesítő módon kiszemelték.

A rektor jogait és kötelességeit a rendelkezések hosszú sora határozta meg, melyek megtartása bizony nagy önfegyelmet és ügyességet kívánt a megválasztottól, aki hivatali esküje után fején menyétprémes süveggel jelent meg nyilvánosan mindenütt s hivatali ideje alatt fegyvert nem hordhatott, hacsak arra mind a két egyetem engedélyt nem adott.³²

Az ősi feltételeknek Bakócz hűségesen megfelelt, sőt rektori évének vége felé letéve a római és kánonjogból vizsgáit, 1465 Sylvester napján doktorrá is avatták, bár címét hazatérve — sajátosképen — soha nem használta.

Röviddel Bakócz után juthatott az egyetemre Bodó Miklós, akit 1472 nyarán az ultramontán jogászok rektorrá választottak s egyúttal a „Decretum” előadására is felszólították.

Ifjabb Vitéz János bolognai magyar tanulótársa volt rokona is, Váradi Péter esztergomi kanonok, a későbbi kalocsai érsek. Ez ugyancsak Vitéz János primás költségén folytatta tanulmányait, mégpedig nemcsak az egyházjogiakat, hanem — különös hajlamainál fogva — a latin klasszikusokat is. Ezekben a jeles Beroaldo vezetésével tett nagy haladást, konviktusában élve, ahol tudásával annyira kimagaslott, hogy tanára később egyik művében nem győzte eléggé magasztalni.

A bolognai születésű Beroaldo Fülöp korának egyik legkitűnőbb, Bolognának meg kétségtelenül legnagyobb humanistája volt. Gyermekkorában tanult meg latinul és görögül s nem volt még húsz éves, mikor 1472-ben az egyetemen retorikát és költészettant adott elő három éven át. Ekkor hosszabb tanulmányútra indult és Párizsig jutott, ahol előadásait tanítványai rajongással hallgatták, műveit pedig vetélkedve fordították francia nyelvre a legismertebb íróemberek. Innen 1478 nyarán hazahívták a bolognai Tanács megüresedett kancellári székébe. Midőn azonban útközben

³² Békefi, statutum-értekezése 37—48. lapján sorolja fel az itt megelőzőt többi rektori pontokat is.

pár napra megpihent Milánóban, hogy barátjait üdvözlje, egy felkérésökre vállalt előadása úgy folyt le, hogy egyikük találomra felnyitván egy ókori klasszikus művét, Beroaldo a tán sohasem látott lap anyagáról olyan lebilincselő előadást tartott, amely mindenkit megbűvölt. Szónoki tehetsége is nagy volt, emlékezőtehetsége pedig oly bámulatos, hogy amit egyszer olvasott, nem feledte el soha. Könyveiben különös előszeretettel kommentálta Apuleius, Suetonius, Propertius és Cicero műveit, valamint sok görög íróét.³³ Ezek magyarázatával tünt fel, kivált működése első éveiben és főleg Apuleius művei kommentálásában, amit belőle merített csipős kijelentésekkel fűszerezett, amivel a bolognai iskolában — Sabbadini megállapítása szerint — megalapította azt az apuleiusi irályt, amely utóbb tetőfokát Pio Baptistában érte el.

Kortársai Beroaldót élő könyvtárnak nevezték s egyikök részéről a „*Communis omnium gentium praeceptor*“ címet kapta. Hazatérve nem fogadta el a kancellári állást, hanem újra tanár lett, mert a tanítás volt igazi eleme. Tanítványainak száma olyik évben a hatszázat is meghaladta, szállásán pedig néha kétszáznál is több külföldi diákot tartott és tanított külön is. Ezek annyira szerették, hogy halála után valamennyien elhagyták a várost. Ez korán, 52-ik évében bekövetkezett 1505 július 17-én, amikor rövid tifuszbetegségben elhunyt. Koporsóját gyászba öltözött tanítványai kísérték a városon kívüli Annunziata-templomba, ahonnan később átvitték a San Martino-templomba, s ott sírja felett feliratos szobra ma is látható.

A véletlen szeszélyéből Beroaldóval egyidőben működött az egyetemen s még hozzá ugyanazon a szakon, a retorika tanáraként ifjabb Beroaldo Fülöp. Ez azért lehetett, mert a középkori olasz egyetemeken nem volt meghatározva a tanszékek száma s azokon akármelyik doktor bármikor tarthatott előadásokat. Ezt a tanárt sokan (még az olasz irodalomban is) Beroaldo öccsének tartják, holott csupán egyik unokaöccsének a fia volt; a klasszikus nyelvekben jelesen képzett poeta ember, aki huszonhat éves korától

³³ Cherubino Ghirardacci: *Historia di Bologna*, p. 340.

kezdve négy éven át tanított 1502-ig, amikor a római egyetemre hívták meg, majd Medici János bíboros titkára lett, mikor pedig az X. Leo néven pápaságra jutott, előbb préposttá, majd 1516-ban a vatikáni könyvtár prefektusává nevezte ki. Érdekes, hogy az öreg Beroaldo tanár nemcsak nem irigykedett reá, hanem egyik munkájában a legnagyobb elismerés hangján írt róla. Ez annál nagyobb önzetlenségre mutat, hogy Rotterdami Erazmus, de meg olasz írók is az ifjút az öregnél nagyobbabbnak s főleg kiválóbb költőnek tartották. Ezenkívül bámulatot keltő szónoki tehetségével is kitűnt, még egy főbenjáró bűnperben is, melyben a gyilkos Della Rovere Ferenc 21 éves ifjú főurat ő mentette meg védőbeszédével a haláltól vagy legalább is élethossziglani fogságtól.³⁴ Bolognai tanítása alatt különben egyetlen magyar hallgatójáról sem tudunk s róla csupán azért emlékeztünk meg, hogy magyar érdeklődők elkerüljék az öreg Beroaldóval való összetévesztést, ami olasz írókkal is többször megesett.

Idősb Beroaldo Fülöp jelesebb magyar tanítványai időrendben ezek voltak, a már elsőül említett Váradi Péteren kívül: 1490 őszétől kezdve Csulai More Fülöp budai prépost, 1494-től ifjabb Bakócz Tamás, 1496-tól Gibarti Keserű Mihály, 1503 őszétől Erdődi János, valamint Szatmári György későbbi pécsi püspök, bár tanulóéveit nem ismerjük. Ezek nevét ő a nekik ajánlva kinyomatott művei ajánlóleveleiben örökítette meg dicsérő szavakkal; amiket Bakócz Tamás prímásnak ajánlott 1503-i műve előszavában is szívesen megismételt, hiszen tőle a hozzá küldött ifjak révén bizony sok szép magyar aranyban volt része. Az ily dedikációk a legtöbbször azt is jelentették, hogy — a kor szokása szerint — a nyomdaköltséget a megdicsért fedezte. Ebben Beroaldo különben is igen nagy mester volt. Ily módon kiadott (s a legkülönbözőbb nemzetiségű tanítványaihoz ajánlott) kisebb-nagyobb munkáinak száma oly nagy, hogy könyvészetük mainapig sincs összeállítva, sőt teljességükben össze sem gyűjtve — még Bolognában sem. Ez egyébként nem is csoda, mert azok gyakran alig félív terjedelmű prózai,

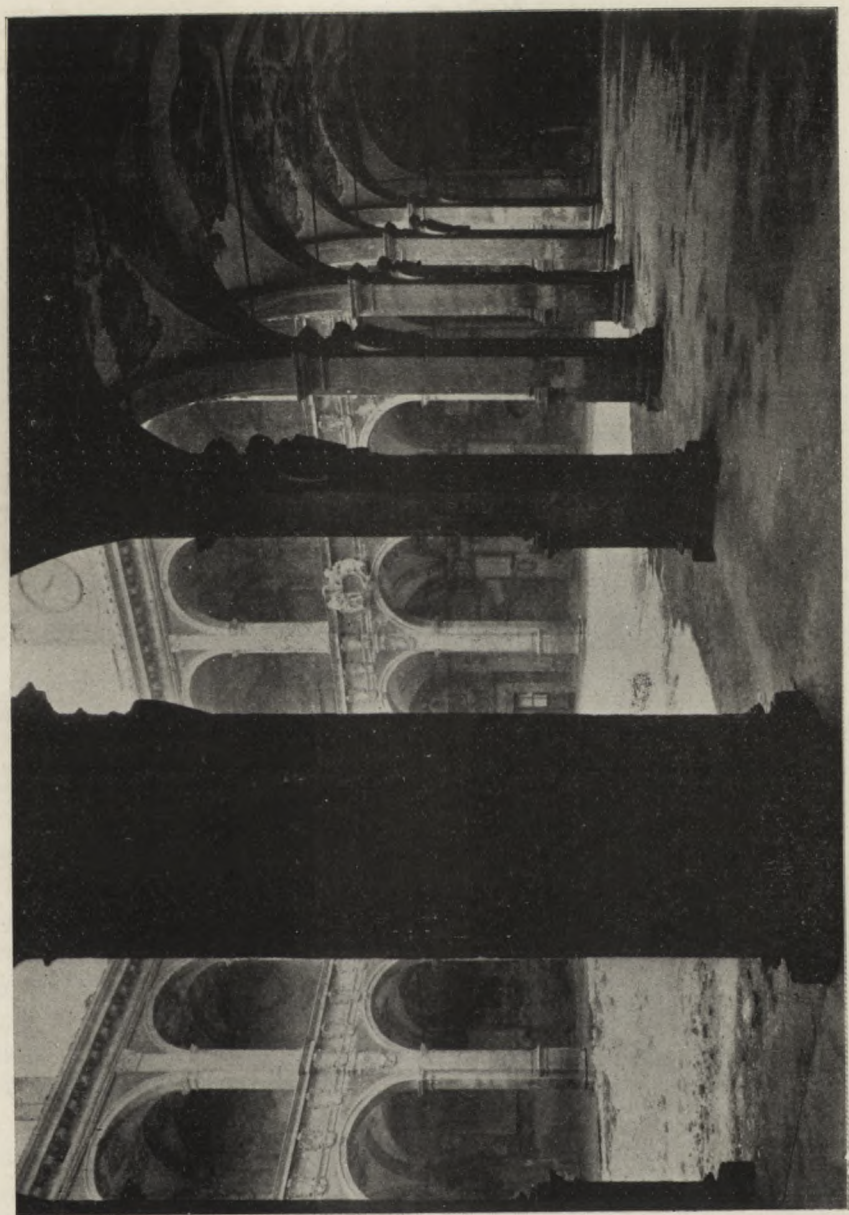
³⁴ Frati: I due Beroaldi, p. 209—223. nyomán.

vagy verses alkalmi nyomtatványok, melyeket könnyűszerrel írogatott és szórt szét ismerői és barátai közt. A könyvkiadáshoz és munkái forgalombaadásához is nagyon értett. Így például Apuleius „In Asinum Aureum” című, saját értékes kommentárjai kíséretében kiadott művét (Váradi Péter kalocsai érsekhez ajánlva) 1200 eladásra meg 50 szétosztásra szánt példányban adatta ki kiadójával 1500-ban,⁵⁵ ami rendkívül nagy példányszám ezidőben; mikor pedig két évre reá díszes Cicero-kiadása Csulai More Fülöpnek dedikálva Velencében megjelent, az már újabb kiadása volt a közkézen forgó szép kötetnek. Iríglyésreméltó boldogkor, ha tudjuk, hogy pár év múlva (1513-ban) Ovidius Metamorfóziseinek ugyancsak Csulainak ajánlott Regio-féle kiadásából 50.000 példánynál több fogyott el.

Négy évvel Beroaldo halála után Pio János humanista tanár lépett örökébe, még abban a tekintetben is, hogy műveit magyar tanítványának vagy mecénásaiknak ajánlva nyomatta ki. Első ezek közt 1509-ben Szatmári György pécsi püspök unokaöccse: Besztercei Kretschmer Lőrinchez ajánlott kis munkája volt. Ezt követte több is, magyar diákok részéről is, akik ekkoriban (a húszas évek elején) Bolognában összegyűltek. Ilyenek voltak Henckel János, Mági Sebestyén, az enyedi származású két Wolfhard-testvér, kik közül Adorján Mági példáját követve Ianus Pannonius művei kiadására vállalkozott. Velük egyidőben tanult Bolognában Brodarics István meg Istvánfi Pál, akik hazatérve történeti és verses műveikkel tűntek ki, Thabiási György és Zákány Balázs poéták; míg Nádasdy Tamás nádorságra jutott.

Később, a negyvenes években orvosnövendékekkel is találkozunk a magyarok sorában. Így 1547-ben a besztercei Brenner Mátronnal, aki Bonfini Magyar históriája kéziratára akadván, azt Bázélben kinyomatta, le Nápolyig tartott olaszországi vándorlása latinul írt naplóját meg kötetünk második felében adtuk ki. Kész orvosként jött le ide továbbtanulni Balsaráti Vitus János is, aki aztán 1558 nyarán állott újból vizsgára, hogy bolognai diplomájával előbb a pápa orvosaként szerepeljen, majd otthon folytassa orvosi gya-

⁵⁵ Sorbelli: *Storia della stampa in Bologna*, p. 61.

A bolognai „Archiginnasio“ udvara.

korlatát. Hat évre reá a kolozsvári születésű Jordan Tamás szerzett orvosi diplomát s vált vele jeles orvosíróvá. Orvostan-
növendék volt Tordai Márton is a század kilencvenes éve
végén, három esztendőn át képviselvén egyúttal tanácsos-
ként nemzetét az egyetem megfoglyatkozott magyar coetu-
sában. Előtte viszont tíz évvel magyar jogászok tűnnek fel,
köztük a jeles, nagy tudású Kecskés András és mások.

Ekkoriban az egyetem életében is fontos változás állott
be. A bolognai főurak önkényuralma bukásával a város és
tartománya pápai uralom alá jutott s a városban most a
székelő bíboros legátus vezette az ügyeket. Ezek egyike,
a későbbi szent Borromeus Károly véget akarván vetni a ta-
nítás érdekében annak az ősi szokásnak, hogy a tanárok
a legkülönbözőbb helyeken, a legtöbbször alkalmatlan bér-
házakban, sőt lakásukon folytatták az oktatást, elhatározta,
hogy önálló épületet emel az egyetemnek. Ennek a dícsére-
tes tervnek azonban igen sok ellenzője akadt magában a Vá-
rosi tanácsban is, mire a legátus helyettese, Cesi Donát bíbo-
ros az ellenvetésekkel nem törődve hozzá fogott az építke-
zéshez a székesegyházzal szemben lévő telken s így 1563
őszén megnyílhatott az egyemeletes, díszes, renaissance épü-
let, az „Archiginnasio“ s azontúl 240 esztendőn át maradt a
tudományok kényelmes, állandó hajléka, hogy midőn a meg-
nagyobbzott egyetem mostani palotájába költözködött, kés-
őbb (1838-ban) a Városi könyvtárt zárja magába, amely
eredetileg amúgy is benne keletkezett.

Az egyetem végleges otthonában az oktatás és új élet
az ősi statutumok 1561-ben megújított rendje szerint indult
meg. E megújítást a változott életviszonyok tették szüksé-
gessé, amelyek új követelményeket támasztottak sok téren.
Így a „nemzetek“ számát harminckettőre emelték s ezek
közt a Magyar nemzet a 16-ik volt, évente 1—3 tanácsos
választásának jogával és természetesen fenntartva most is
a régi szokást, hogy megfelelő nemzetbeli tag híján más
külföldi nemzetből választottak consiliariust. Ezek jegyzékét
(elhagyva az idegen nemzetűeket) 1700-ig sikerült össze-
állítanom a hézagosan ránkmaradt iratokból és feljegyzé-
sekből. Hézagos voltuk azonban sajátosképen nem érinti
tanulóink történetét, mivel a XVII. század második felében

a magyar diákok száma igen megfogyatkozott különböző körülmények folytán s jóformán már csak a Magyar-Illir collegium tanulóira korlátozódott, kiknek ellátásáról maga az intézet gondoskodott. A magyar diákok számának fokozatos apadását a magas vizsga- és avatási díjak is okozták, amelyek még mindig az 1561-i új statutumok szerint voltak érvényben. A jogi egyetem e művelődéstörténeti fontosságú jegyzékének díjai két teljes oldalt foglalnak el kötetünkben, oly középkori hagyományos tételekkel és fizetségekkel, melyek teljesítése bizony kevés diák zsebéből telhetett, ha meggondoljuk, hogy a szokásos díjakon kívül az avató egyházi és világi doktoroknak még külön 10—12 arany vagy ugyanannyi rőf posztó járt, a pedellusoknak 2—3 arany s magától értetően külön kellett megfizetni a székesegyház feldíszítését, meg a zenészeket s magát a harangozást, sőt négy soldót kapott az is, aki az oltárra rakta az előírt szentkönyveket. A díjak alól egyébként olykor volt teljes vagy részleges felmentés is a vizsgáztató Collegium részéről, amiről adalékaink is tanúskodnak. Így Erdődi Bakócz Tamás 1465 végén gratis avattatott mindkét jog doktorává, miként a magyar Márkus is 1537-ben „amore Dei” díjtalan szerezhetette meg orvosi diplomáját. Nagy kedvezménynek számított, ha valamelyik jelölt két havi haladékot kapott kezesek mellett a díjak fizetésére, mint például az erdélyi Leo 1385-ben. Aki azonban nem bírta a díjakat így sem megfizetni avagy drágálta azokat, egyszerűen más egyetemre ment át, ahol a doktorátus olcsóbb volt. Viszont kétségtelen, hogy legnagyobb tekintélye (s valószínűen tudása is) annak volt világszerte, aki elmondhatta magáról, hogy bolognai doktor!

A magas díjak és költségek dacára minden diák tanulásának és törekedésének végcélja az avatás vala, minthogy a doktori cím — kivált a jogi — a legmagasabb kitüntetés volt, amit egy polgár a középkorban elérhetett. Hiszen annak birtokában akár az egyházi, akár a világi társadalomban minden méltóságot és rangot megszerezhetett magának. Ez pedig megérte a fáradságot, sok kiadást és esetleges nélkülözést, amivel az legtöbbször járt.

A doktori címet az egyetem az előírt tanévek hallgatása után egyetlen vizsgálat alapján megadta. Később azonban

— a XIV. század közepe óta — ahhoz már két vizsga kellett. E szerint a jelölt megjelent a Szent Péter-templom sekrestyéjében és a vizsgálóbizottság színe előtt, hogy számot adjon a pár nappal előbb kapott tételekről vagyis pontokról. Ha ez sikerült, vagyis ha megkapta a jelenlevő tanárok szavazatának többségét, akkor licentiatus-nak jelentették ki s már két nap múlva jelentkezhett a felavató ülésre a Szent Péter-templomban, a nagy nyilvánosság előtt, melyet ismerősei, barátai és tanúi száma is növelt. Ekkor az előírt hagyományos szertartások közt nyújtották át a felavatandó jelöltnek a doktori jelvényeket: a főesperes beszéde után az egyik promotor a könyvet, a másik a doktori főveget és gyűrűt, miként azt például Leo gyulafehérvári főesperes 1385-ben lefolyt avatási jegyzőkönyvében is olvassuk. A jelvények átvételét s a felavatást az új doktor illő rövid beszéddel köszönte meg, melynek egyik ritka — kora XVI. századi — szövegét épp magyar közgyűjteményből közölhetjük.³⁶

Ez a nyilvános felavatási ünnepség elmaradhatatlan volt, mert a nélkül a jelölt nem használhatta doktori címét s nem adhatott elő egyetemeken. Ezt külsőleg is kifejezésre juttatták a módosabbak a felavatást követő lovas körmenet és díszes lakomák által. Ezek legpompásabbak voltak jogi doktorok avatásánál, míg az orvosi avatások s a jelölt által adott ebédek szerényebb keretek közt kiállítva folytak le.

³⁶ Ez Ioannes Petrus Pascutius Bodianus bolognai tanulóinak a XVI. század elejéről való füzetében maradt reánk, a M. N. Múzeumi könyvtár Quart. Lat. 2281 kézirata 145. lapján és szövege a következő: *Oratio gratiarum in Doctoratu*. Si, pro hoc in me tanto collato beneficio (N) parem vobis gratiam referre posse: verbis existimarem, tot michi ob id essent linguae, quot membra manent; adeo ut omnes artus mei humana voce resonarent. Verum tantum vobis me debere puto, quantum non solum verbis, sed etiam re, vix unquam solvere potero: haec in obligatione spes me solummodo tenet. Nam, si ex naturae rerum vicissitudinibus interdum evenerit, ut aliquod valeam, totum pro huius civitatis almae utilitate valebo, seduloque impendam; et quamvis nunc fere nichil appaream, attamen, utcumque vestrorum iussis dignus evadere, eo me pervenisse iudicabo, quo imbecillis meis tenuisque viribus ullo unquam tempore accessissem, et vestris mandatis ea sollicitudine, diligentia, ac animi alacritate obsequar, qua in vos maiori alligationis vinculo teneri nequeo.

Előfordult ez természetesen néhanapján jogászoknál is, ha nem volt elég pénze avagy járandóságát idejében nem kaphatta meg hazulról. Így olvassuk például 1417-ben Miklós későbbi esztergomi kanonokról, hogy doktori avatása a sekrestyében (in sacristia parva sancti Petri) folyt le, nem a templomban, mint rendesen lenni szokott.

A licentia elnyerésére való jelentkezése alkalmával a jelöltnek eskü alatt kellett bementania, hogy hány évig tanult az egyetemen, miután a polgári törvénykönyv hallgatóitól nyolc évet, a kánonjogiaktól hatot, majd csak ötöt, az orvosnövendékektől meg négyet követeltek meg. Ezt a hosszú időt később — a tapasztaltak alapján — hétre, illetve háromra szállították le hivatalosan.³⁷ De ez évek alól az egyetemi tanács készséggel adott felmentvényt, mikor nyilván bebizonyult, hogy a külföldi jelölt anyagi helyzetében a teljes megkívánt időt nem tölthette ki a városban. Ilyen engedményben részesült például egy Péter nevű magyar diák is 1457-ben, mikor kijelenté, hogy nem hallgathatta öt évig a kánonjogot, miként a szabályok rendelik. Felavatása után Rómába indult s úgy került aztán haza.

Első magyarországi tanulónk, aki Bolognában a megreformált statutumok alapján megnyílt új épületben tanult, a brassai Bogner Péter volt. Ez ide Róma, Siena és Pádua egyetemeinek hallgatása után érkezett 1564 elején s innen Ferrarába ment át, ahol diplomát szerzett, melyet teljes szövegében közölhettünk. Vele együtt tanult a kolozsvári Jordán Tamás, a kaproncai Donics János, meg a pesti Szegedi Pál, aki két éven át előadásokat is tartott a logikából az artistáknak; valamennyi orvosnövendék, miután most a század végéig az orvosok jeleskedtek és emelték az egyetem hírét. Társaik közt nem találunk azonban egyetlen német és németországi diákot sem, bár ők voltak mindig a legnagyobb számúak az idegenek közt és egyesületük is a legszebb a városban. Hiányuk oka, hogy 1562-ben egy víg vacsora után egyik német diák összeveszvéen olasz társával, a poroszló elfogta Nemzetük két prokurátorát s habár kiváltsá-

³⁷ Sorbelli: Storia della Università di Bologna, p. 213—219. Le lezioni, gli esami e la laurea. Il titolo di Dottore.

gaikra hivatkoztak, a rendőrségre vitték, sőt meg is csigázták egyiküket. Ez annyival inkább felháborította a diákokat, hogy elfogott két társuk nemes ember volt. Ügyük így a pápai legátus elé került, de mivel az a németek tiltakozását nem fogadta el, azok közös elhatározással elhagyták a várost s átmentek a páduai egyetemre, ahol protestáns hitük miatt nem érte őket bántódás. A német diákok így módon vettek elégtételt sérelmükért. Ezt egy „Scriptum verum“ című szépen fogalmazott tiltakozó iratban is világá bocsátották, amely e szavakkal kezdődött: Mintegy nyolcvan esztendeje, hogy a Német nemzet Bolognában tanul és virágzik. Ez idő alatt mindig nemes vendégjogát élvezték úgy a város polgárainak, mint a pápának és német-római császároknak, kiváltságaik birtokában folytatván tanulásukat, a nélkül, hogy bárkinek is terhére lettek volna.

Következetesek maradván önmagukhoz, a német diákok ekként tizenegy esztendeig elkerülték Bologna egyetemét, amely hiába hívogatta őket vissza mindenféle ígérgetésekkel. Ez a visszatérés csupán 1573-ban következett be, mikor a bolognai születésű XIII. Gergely pápa igazukat elismerte és kiváltságaikat újból megerősíté.

Gyakori volt a külföldi diákság összetűzése a rendőrökkel a fegyverviselés miatt is. Ezt a jogot a németek a régi időkből származott hagyomány folytán gyakorolták más ultramontán és természetesen, magyar diákokkal együtt; hisz imponáló, előkelő tekintélyt kölcsönzött mindenfelé, ahol kardosan megjelentek: nyilvános ünnepségek, diákösszejövetelek, tisztújítások s kivált avatások alkalmával, midőn az új doktort társaik végigkísérték a városon a díszebéd helyéig, meg olykor mámorosan lakására. Mikor azonban mind gyakoribbakká váltak a túlkapások és pereskedések a hatóságokkal, a német diákok testülete fegyverviselési jogukat is belevétette abba az ünnepélyes diplomába, amelyet V. Károly császártól Bolognában (koronáztatása alkalmából) 1530 február 25-én nyert, megerősítvén általa valamennyi korábbi kiváltságukat.³⁸ Ezért alkalmi össze-

³⁸ Az V. Károly császár által Bolognában 1530 február 25-én kiadott diploma hiteles szövegét kiadták maguk a német diákok 1562-ben,

tűzésekkor a Natio Germanica tagjai következetesen mindig erre a diplomájukra hivatkoztak, sőt elérték és kijárták Rómában, hogy azt a pápák is jóváhagyták, egész XII. Kelemenig, 1730-ban, mindenféle új kedvezésekkel kiegészítve. Hanem azért csak nem szűntek meg a bajok a fegyverviseléssel kapcsolatban egyes mulatós, vagy rakoncátlan tanulók miatt. A kisebbszerű kihágásokat sikerült ugyan elintézni a bíboros-legátus jóindulatából, de bizony voltak komolyabb esetek, sőt bebörtönözések is, amelyek — általános megbotránkozásra — még a Collegium Hungaro-Illiricum növendékeit is érték; két ízben is: 1754-ben meg 1761-ben, amiket csupán hosszas tárgyalások és engedmények árán lehetett elsimítani.³⁹

A németek visszatérése új fejlődést indított meg az idegen tanulók hirtelen megnövekedett nagy száma révén habár a diákok élete már nem is volt a régi kedélyes és patriárkális, amelyben ifjúi könnyedséggel kitombolták magukat, anélkül, hogy a köznek vele ártottak volna. A közhatalom és elsősorban a legátus bizony kelleténél gyakrabban beleavatkozott az ifjak dolgaiba, megnyirbálni igyekezvén régi kiváltságaikat. Ilyen volt elsősorban a tanulók rektorválasztó jogának eltörlése 1580-ban. Ezt az ősi jogát az ifjúságnak lassan sikerült ugyan visszaszereznie, de 1632-ben az végleg megszűnt és helyette a Nemzetek tanácsosai sorából sorshúzás útján havonta választott priorok vezették az egyetem ügyeit, míg a tanárokat az Egyetemi tanács nevezte ki a legátus ellenőrzése mellett. Ez újításokat, me-

ama „Scriptum verum“ című füzetökben, amelyben az egyetemről való távozásukat a világ előtt megindokolták; majd újabban megjelent az Acta Nationis Germanicae 19—21-ik lapján, tökéletlenül, a Német nemzet e ritka kiadványának ismerete nélkül, úgy hogy a tagjai fegyverviselési jogára vonatkozó alábbi cikkely sincs meg benne: *Ulterius etiam eadem auctoritate memoratis procuratoribus Collegii Germanici concedimus et elargimur facultatem et ius ferendi Arma seu Enses tam durante eorum officio procuratore, quam cessante, donec uterque eorum in dicto Studio seu civitate Bononiensi exstiterit, quemadmodum Universitatis Rector habet.*

³⁹ E bajok részletei megolvashatók a Collegium Hungaricum Illiricum (1748—1762) feliratú 75 levélnyi aktacsomójában. (A bécsi Staatsarchiv Ungarn Specialia 274. kötetében.)

lyek a diákélet annyi szép szokását és hagyományát megszüntették, a változott idők és életkörülmények fordulata idézte elő. Ezek okozták az egyetem hanyatlását is, aminek első, súlyosan jelentkező kihatása az idegen tanulók számának apadása volt, amit a diákokból élő polgári társadalom is megérezett.⁴⁰

Az ultramontán tanulók számának fogyása különösen érezhető volt a század húszas éve első felében, midőn híre terjedt a protestáns államokban, hogy egy 27 éves német lutheránus tanulót, Bispiach Jánost egy önfeledt pillanatban tett nyilatkozatáért az Inquisitio-bizottság színe elé idézett s meghozott ítélete alapján 1618 november 4-én a város főterén elégették. E szomorú esemény részletei oly titokban maradtak, hogy azokat több mint kétszáz év múlva olasz írójuk (Michelangelo Gualandi) csupán kezdőbetűi alatt merte nyilvánosságra hozni ritkaságszámba menő füzetében.

A bolognai oktatási viszonyok romlásáról s a kedvezőtlenekké vált életkörülményekről a magyar ifjúság is hamarosan értesült. Így száma az egész XVII. században alig haladta meg a húszat az egyetemen, az illireket mellőzván, akik teológiát hallgattak és elsősorban kollegistáknak tekinthetők. Kimagaslóbbak az elsők közt ezek voltak: a század elején a jogászok sorában a pozsonyi Partinger Gáspár meg Ferenczfy Lőrincz; a bölcsészethallgatók élén a sziszeki Bozdogh Márton, Erdődi János pedagógusa, aki a fiatal gróf két bolognai munkája kinyomatását is gondozta; 1618—22 közt Munkácsi István orvosnövendék; 1624—25-ben Lukinich Máté, a magyarok priora; 1636-ban Dersfi János ugyancsak prior s végül a besztercebányai Kochmeister Sámuel, aki németországi orvosi diplomával jött le Pádua érintésével továbbtanulni és 1677 elején szerzett Bolognában díszesen kifestett és nyomtatva kiállított orvosi oklevelet, melyet mellékletként is bemutatunk, szövegét pedig kötetünk második részében, az oklevelek sorozatában.

A XVIII. századból még ennyi magyar diákot sem ismerünk névszerint, mert nincs mást említenünk, mint két

⁴⁰ Simeoni: Storia della Università di Bologna, p. 69 et 83.

orvost; Vittenczi Markhot Antalt, aki 1745-ben szerzett diplomát, meg 1758-ból Friesel Józsefet, akit a nyilvános disputatio alól való felmentéssel avattak orvostudorrá. Az ilyen felmentések ebben a században már igen gyakoriak voltak: a doktorátushoz megkívánt huszonöt évre s a tanulási időszakra nézve is. Ez egyike azoknak az okoknak, amelyek az egyetem tekintélyét aláásták. Ez a visszaélés egyébként régi örökség volt, hiszen megtörtént, hogy az Egyetemi tanács 1661-ben egy Magni Lajos nevű gyermeket avatott a bölcsészet és orvostudomány doktorává, holott még *tizenegyedik évét* sem töltötte be. Ez aztán haláláig tartott előadásokat harminc éven át — a tudomány nagyobb dicsőségére; bár hamarosan kitűnt, hogy a „csodálatos” tehetségűnek híresztelt doktor igen közepes tehetségű ember volt, aki egyáltalán nem váltotta be azokat a reménységeket, amelyekért a Senatus neki a kor alóli felmentvényt megadta.

Ehhez járult még, hogy a tanárok teendőiket hanyagul végezték, leckéiket az előírt időnél hamarabb fejezvé be vagy elnagyolva, kivonatossan adván elő, hogy aztán jól fizetett magánórákon készíthessék elő a módosabbakat. Ebben most már versenytársuk sem akadt, amióta a Senatus kimondta, hogy külföldi tanár többé nem működhet az egyetemen, amely ekként úgyszólván a korlátozott intézete lett, eltekintve attól a kevés zseniális tanártól, amilyen egy Manfredi Eustach, a matematikus, Zanotti Eustach csillagász volt, meg a század végén (1798-ban) elhunyt Galvani Lajos, az állati villamosság felfedezője.

Ez állapotokat ismerve, nem csodálkozhatunk, ha tudjuk, hogy e század folyamán volt olyan éve az egyetemnek, hogy az anyakönyvezett tanulók létszáma nem érte el a kétszázat, viszont a tanároké 90 volt. Ez is azért, mivel — egy olasz tanár szellemes megjegyzése szerint — a bolognai partikularizmus távol tartotta az egyetemtől a külföldi jelesek és elnyomva a tudás versenyét, támogatta a közép-szerűeket, diadalra juttatván a hanyagságot és tunyaságot, elnézve az elhagyott vagy percek alatt ledarált leckéket, megkönnyítve a doktori avatásokat, amelyek minden ellen-

őrzés nélkül, teljes komolyságukat elvesztették.⁴¹ De mintha a természet kiegyenlíteni akarta volna az elmaradt erőket, a század folyamán három kiváló tudós nő támadt a tanárok közt, akik bármely egyetemnek díszai lettek volna. Az első Laura Bassi Veratti, 1732 óta a filozófia, majd a kísérleti fizika jeles tanára, aki II. József látogatása alkalmával, 1769-ben maga mutatta be és magyarázta el a császárnak az újabb készülékeket; majd Gaetana Maria Agnesi, 1748-tól majdnem félszázadon át a mértan és analitika tanára s a görög klasszikus irodalom tanára, Clotilde Tambroni, 1793—1802 közt, kinek díszes felirata is van a régi egyetem épületében. Ezek a tanárnők azonban nemüknél fogva (*ratione sexus*) nem az egyetemen, hanem lakásukon tartották előadásait,⁴² állandóan nagyszámú hallgatóság előtt, amiről még magyar megemlékezésünk is van.⁴³

A meglazult fegyelmű, lehanyatlott egyetemi tanítás mellett komoly tanulás folyt, példás fegyelem és nevelés uralkodott mindvégig a Magyar-horvát kollégiumban. Ezt Szondy Pál esztergomi és zágrábi prépost alapította 1537-ben útban Rómának, ahová tanulmányai kiegészítése végett indult. Évekig foglalkozott a „Collegium Hungaricum” tervével, melynek címébe csak később vették be az *Illyricum* szót is. Az alapító elgondolása szerint ebben a tudományoknak szentelt intézetben 4—6 magyar és horvát, papnak készülő, nemes származású ifjú kap magasabb nevelést, de olyan, aki élete tizenötödik évét betöltötte s valamely iskolán már három esztendőn át grammatikát és logikát tanult. Az intézet vezetésére a zágrábi káptalant kérte fel,⁴⁴ melynek egy-egy kiválóbb kanonokja állana élén rektorként. Az 1552-ben így megállapított elveket csak 1557 február

⁴¹ Rossi: *L'antico Studio di Bologna*, p. 62.

⁴² Simeoni: *Storia della Università di Bologna*, p. 118—120.

⁴³ Nő-tanárok a bolognai egyetemen. (Egy angol lap után.) *Fővárosi Lapok* 1868 no. 218 p. 872.

⁴⁴ Irodalmunkban először Lányi Károly írt az intézetről „Magyarföld egyháztörténetei” c. műve 176. lapján Farlati adatai alapján, melyeket forrásjellegüknél fogva magam is átvettem a megfelelő évek alatt; majd Frankl Vilmos (a Hazai és külföldi iskolázás 237—8. l.) felületesen kivonatolván Farlati művét.

1-én Nagyszombatban foglalhatták alapítólevél formájába s a kollégium május 8-án meg is nyílhatott a Centotrecentotucában vásárolt épületében. Így Szondy Pál prépost legalább annak tudatában hunyhatta be (1558 július elején) a szemét, hogy nemes elhatározása testet öltött.

Az előkelő új bolognai intézet növendékei az alapító címerével díszített aranykeresztet vagy csillagot viseltek. Nemsokára azonban szorgalmas, szegény világiakat is bevettek a kollégiumba, akik magyar ruhában, széles gallérú sujtásos rövid zekében jártak, miként az intézet egyik falfestményéről másolt záróképünk is mutatja.

A kollégium rohamosan fejlődött s csakhamar hatnál több tanulót fogadhatott magába. De ez valósággal irigykedést keltett a Városi tanácsnál, amely kiváltságait igyekezett megnyirbálni, habár sokáig teljes adómentességet élvezett. Ezért a kollégium 1598 nyarán kénytelen volt ezíránt a szentszékhöz folyamodni, kivált hogy a magyarországi háborús viszonyok miatt eddig hazulról kapott jövedelmét is elveszítette. Rossz napokat élt át 1632-ben is, amikor egy volt alumnusa — Ergely Ferenc zágrábi püspök jelentése szerint — bizonyos bolognai nemesek hatalmaskodása miatt majdnem véginségre jutott s csak a pápa kegyessége és Barberini Ferenc bíboros anyagi támogatása folytán kezdett magához térni.⁴⁵

Az eltávozottak közül püspöki rangra emelkedett tehetős alumnusok és magas állásokba jutott világiak anyaintézetükről nem feledkeztek meg s ennek köszönhető, hogy azt a XVII. század végén kibővítették s vezetői mai alakjában folytatták benne a nevelést. A kívülről egyáltalán nem mutatós egyemeletes épület két udvarra terjedő oszlopos két sornyi szobából és termekből áll, melyeket a vezetőség az 1700-ik év folyamán egy Gioacchino Pizzoli nevű kiváló bolognai festővel kifestetett. Freskói mainapig épek s minket annyival inkább érdekelnek, mivel a refektorium képei mind magyar-horvát tárgyúak. A mennyezet két sarkában Szent István és Imre képe tekint reánk, egy oldalfalon közepén Szent László átveszi Illiria koronáját. További képei:

⁴⁵ Vanyó: Püspöki jelentések, p. 330.

A bolognai Collegium Hungaricum-Illiricum homlokzata.

Bakócz Tamás bíboros lóháton csatában, Draskovich György pécsi püspök a tridenti zsinaton meg Kollonich Lipót bíboros, esztergomi prímás, mint Bécs védelmezője, természetes nagyságú alkotások, melyek művészi értékét — a képek bemutatásával — Wolf Rózsi határozta meg, jeles önálló munkájában.

Bolognai XVII. századi festők munkássága kötötte le másik két nőírónk figyelmét is, midőn Alcsuti Katalin Creti Donát, Szöllösi Magda pedig Tiarini Sándor művészetét ismertették doktori értekezésükben, tán először nyelvünkön.

A kollégium kiváltságlevelét Mária Terézia királyné újíttotta meg 1751-ben, amit ügybuzgó rektora, Szkerba Mihály zágrábi kanonok járt ki.⁴⁶ Annak árnyékában folytatta aztán az intézet áldásos működését, olyik évben 14—18 tanulónak adván menhelyet és tanulási alkalmat, még további harminc éven át. Ezalatt oly szépen fejlődött, hogy olyik növendéke — mint a horvát Kobbe György 1781 tavaszán — még nyomtatásban is kiadta dissertatioját, melyet nyilvánosan a domonkosok templomában vitatott meg ünnepélyes keretek közt. Ily szép eredmények után jött aztán őszire II. József császár általános rendelete, melynek folytán december 14-én kénytelen volt a Collegium is becsukni kapuit. Ekkor a város a Sarutlan Karmeliták szerzetesnőinek adta át a palotát, akik benne 1805-ig laktak. Majd katonákat s utánuk javítóintézetet helyeztek el benne, de később egy építész vagyonát egy olyan kollégiumra hagyván, amelyben szegénysorsú művésznövendékek lakjanak és készüljenek pályájukra, végrendeletének végrehajtói megvették az egykori magyar intézet épületét és 1822-ben megnyitották benne a ma is fennálló és eredeti hívatását betöltő „Collegio Venturoli“ intézetet;⁴⁷ tárgyalások folynak azonban, hogy benne kormányunk újra megnyissa a Magyar kollégiumot.⁴⁸

⁴⁶ Egykori felirata szerint a collegium földszinti helyiségében; Wolf Rózsi id. műve 46. l.

⁴⁷ Ugyanott, az 5. lapon.

⁴⁸ A teljesség kedvéért megemlítjük még Tóth László olasz és Balla Ignác magyar cikkét, melyek pontos helyét a könyvészeti részekben közöltük.

Fennállásának 224 esztendeje alatt a bolognai Collegium Ungaro-Illyricum jó néhány száz jeles tanulót nevelt, kik közt számos államférfin és fővezéren kívül 16 püspököt adott a hazának, miként azt az intézet főlépcsője élén állott büszke felirat méltó önérzettel hirdette. Ezt a kollégium egyéb feliratával a bolognai egyetemi könyvtárban őrzött Montieri-féle nagy kézirati műből közöljük.⁴⁹ Jelentőségük annyival nagyobb, mert ma már nincsenek meg, mivel később — nyilván az intézet megszűnte után foganatosított javítások folyamán — kegyetlen kezek átfestették vagy eltávolították őket. Bizonyítja ezt az is, hogy felirataink közül mindössze hármat találunk meg Wolf művében. Ismereteink kiegészítéséül adjuk a rektorok és növendékek névsorát is; bár ez nem tart igényt teljességre, minthogy távol állott kitűzött feladatunktól a Collegium történetének megírása. Ennek okleveles anyagát különben is ma a zágrábi káptalani levéltár őrzi, ahová az intézet bezárása után hivatalból jutott, s benne maga a „Historia domus“ is, melyet előírás szerint gondosabb rektorok hűségesen vezettek, amilyen volt Verbanovics Gáspár meg Jagusztich Pál, akik mindent feljegyeztek, amit szükségesnek találtak.⁵⁰ Egyébként néhány feliratát Molnár Vid Bertalan felsőolaszországi ferences tábori lelkész közölte irodalmunkban még 1877-ben, olasz előadást pedig nálunk Orioli Emil bolognai tanár tartott róla 1927 január 26-án a Corvin Mátyás-társaságban.

Feliratok, festett vagy kőbe és fába metszett, olykor ércbe öntött címerek örökítik meg Bolognában — az anyakönyvi bejegyzéseken kívül — a világi tanulók magyar nevét is. Sőt ezek ötlenek először is a magyar turista szemébe, mikor belép a fényes multú Archiginnasio kapuján az egyetem régi épületébe, melynek minden folyosója, lépcsője és terme telidesteli van velük pingálva és rakva, fel a mennyezetig. Percek alatt találkozunk köztük (jól-rosszul irt) magyar nevekkal s a magyar ember szívét és öntudatát

⁴⁹ Montieri: Raccolta di tutte le memorie, lapidi e iscrizioni che si trovano nelle chiese, palazzi e strade della città di Bologna. (Da circa 1720.) Ms. della R. Bibl. Univers. di Bologna.

⁵⁰ Margalits: Horvát történelmi repertorium tom. I. p. 105.

forró, nemes hév önti el, látva és érezve, hogy faja, nemzetsége a letűnt zivataros századokban ily előkelő helyre is eljutott; pompásan megállván a helyét a mívelt világ minden részéből összesereglett diákok díszes sorában, gyakran felül is emelkedvén rajtuk ama kiválóbbak révén, akik rektorságot viseltek köztük vagy egyetemi tanárságot nyertek tudásukkal a közbizalom folytán.

Az egyetem épületének így módon való művészi díszítése úgy indult meg, hogy a két egyetem tanácsa (azaz rektorai és tanácsosai) elhatározták, hogy nevüket és címerüket csoportos elrendezésben megörökítik az intézet falain. Akinek nem volt címere, könnyen szerkeszthetett magának egyet azon az alapon, hogy V. Károly császár feljogosította a jogtudományi kollégiumot arra, hogy lovagokat és lektorokat nevezzen ki, akik aztán *Comes palatinus* címet nyertek, megfelelő címerrel. Különösen elterjedt ez a szokás a spanyol uralom alatt, mikor minden család igyekezett túlszárnyalni a másikat ócska, porlepte könyvekből kimásolt és esetleg bővített régi címerképekkel, hogy azok minél mutatósabbak legyenek és hirdessék viselőik családjának valódi vagy képzelt régiségét és érdemeit. Így érthető, hogy az épületben látható címerek száma a 7000-et eléri⁵¹ a legkülönbözőbb — s gyakran legképtelenebb — rajzok és feliratok kíséretében.

A feliratok és címerek művészi értéke igen különböző a szerint, hogy rendelők vagyonos vagy egyszerű diákok voltak, akik helyett a művészt legtöbbször a coetus fizette. Századok folyamán a folyosókon lévőek azonban sokat szenvedtek a cseréptető résein át beszüremkedő víztől meg a levegő nedvességétől. E miatt 1853-ban restaurálták őket, bár nem a leggondosabban, mert sok feliratot eltorzítottak, a címerek heraldikai jellegét pedig elrontották. Ezen igyekezett segíteni úgyahogy az öreg *Fra*ti Lajos, lemásolván egyúttal az összes feliratokat és neveket. Jegyzékét kiegészítve és átjavítva a monumentális épület mai őre, Albano *Sorbelli* tanár adta ki 1916-ban. Ebből közöljük a magyar vonatkozásúakat az illető diákok éve alatt, szükség szerint kijavítva a hibásan írt vagy olvasott neveket. Legrégibb köztük Kom-

⁵¹ Rossi, op. c. 56.

játi Kecskés Andrásé 1575-ből, legújabb Draskovics Jánosé 1693-ból. De érdekes és egyben sajnálatos, hogy két kőbe vésett felirat, illetve emlékmű: Dersfi Jánosé 1636-ból meg Monyorókeréki Erdődy Péteré 1670-ből ma már nincs meg sehol az épületben, sem nyoma annak, hová s mikor tűntek el, ami annál meglepőbb, hogy ez utóbbi az egyik folyosón egy nagyobb igényű műalkotás volt, Mária-szoborral, feje felett és lába alatt három-három, kétoldalt 5—5 angyalfejjel s az Erdődyek címerével. Ezt Szilády Áron írásából közölhetjük, úgy, amint azt még 1868-ban látta s lemásolta.⁵²

A címererdőnél áthatóbb benyomást tesz az Archiginna-sio látogatójára az első emeletén, szemben a kapuval lévő érdekes bonctan-terem: il Teatro Anatomico. Ez egy vörösfenyővel bélelt, faragásokkal ékesített remek mennyezetű díszes helyiség, karfás padsorral körülvéve, az előadó tanár emelvénye két szélén cédrusfából faragott két teljes emberi alakkal, a test izomzatát és zsigereit mutatva, a mennyezet alatt köröskörül tizenkét jeles bolognai orvos életnagyságú mellszobrával, a terem sarkaiban Apollo s más istenek szobraival és feliratokkal, meg a zodiákus állatöv jelvényeivel. Az 1637-ben megépített gyönyörű termen majdnem száz esztendeig szépítgettek s ha ezért önmagában véve is páratlan a világon, még érdekesebbé teszi az a hagyományos szokás, hogy benne évente néhányszor (főleg a farsangi egyetemi szünidőben) meghívott egyházi és világi előkelőségek, sőt legdíszebb ruhájukban felvonuló hölgyek jelenlétében tartottak előadásokat és bonctani leckét a terem közepén márványasztalra fektetett holttesten, melynek lábánál és fejénél két fáklya égett, míg a terem padjait drága szőnyegek és vánkосok borították. Magát a termet gyertyák, mécsek és fáklyák világították ki — az előadó tanár költségén. Még nagyobb volt azonban kiadása, ha véletlenül először szerepelt előadásával e teremben, mert akkor — tisztelete jeléül — az orvosok priorának 8 velencei fehér viaszgyertyával, 2 cukros tortával meg egy pár finom római kesztyűvel kellett kedveskednie, amiket neki egy értékes majolika tálon

⁵² A Budapesti Szemlében megjelent jelentéséből, kötetünk 129 és 134. l.

nyújtottak át. A vázolt ünnepséget szentmise előzte meg, rendszeren a bonctani terem alatti földszinti kis templomban tartva, melynek neve: Chiesetta di Santa Maria de'Bulgari, így nevezve Irnerio mester Bulgaro nevű jeles tanítványáról, aki leckéit ez épület közelében tartotta.

E színpadias előadásokból természetesen az orvosnövények nem sokat okultak, sőt rendes bonctani gyakorlataik sem voltak sokáig s feljegyzésünk van róla, hogy egy bolognai diák egész orvosi tanulmányideje alatt csupán három ízben vehetett részt boncoláson, amiért még külön díjat kellett fizetnie.^{52a}

Ez annyiival feltűnőbb s mondjuk szomorúbb volt, mert a bonctant a bolognai egyetemen már a XIV-ik század óta tanították, a rákövetkező században pedig oly kiváló mesterei voltak, hogy az egyik tanár anatómiai műve 1494-ben még olasz kiadásban is megjelent, ami akkor nagy feltűnést keltett. A XVI. század eleje óta Bolognában még fejlettebb volt a bonctan tanítása. Így a híres Berengario da Carpi több száz holttestet boncolt, sőt ellenfelei azt is híresztelték róla, hogy még élőkon is végzett boncolást. Néhány kortársával meglepő felfedezésekre jutottak bonctani gyakorlatuk folytán, melyet saját kezükkel folytattak, nem borbélyok által — diktálásra vagy mutatóra — mint a párizsi s egyéb egyetemen.

A fenti bonctani előadásokénál is pazarabb ünnepélyesség közt folyt le minden év tavaszán az Archiginnasio téglával kirakott udvarán a „teriaka“ nevű csodaszer készítése. Ez egy kigyómarást és állítólag mindenféle sebet gyógyító ókori csodaszer, melyet valami 60—70 mezei növényből főztek, viperák hozzáadásával, meghívott vendégek s a diákság szemeláttára, az orvosi kar ellenőrzése mellett. Ez azért volt így, hogy a gyógyszer hitelességét emelje s a benne való bizalmat növelje. Volt is olyan elterjedtsége az egész világon, hogy Francia- és Angolországban „Teriaca di Venezia“ néven ismerték és drága pénzen fogyasztották. A mód, ahogy ez a századokig használt és felkapott csodaszer készült, maga páratlan látványt nyújtott, midőn az egyetem udva-

^{52a} Baas nyomán, Magyary—Kossa: Ung. Med. Erinnerungen, p. 33.

rán díszruhájukban megjelent fehérparókás, selyemharisnyás orvosok és patikáriusok mellett dolgozó aransujtások, zöldruhás szolgálók sűrögtek-forogtak a sistergő üstök, lombikok és szűrők körül, olyan komolysággal és odaadással, mintha a világ legfontosabb munkáját végeznék. A nagyobb jelentőség kedvéért az udvar két végében az ókori két jeles orvos, Hippokrates és Galenus óriási szobra állott. Az udvart körülfutó emeleti erkélyek drága selymekkel és szőnyegekkel fedett párkányáról előkelő hölgyek nézték végig a különös művetet, míg a folyosó középső részén fenntartott helyen a hatóságok képviselői s a város előkelőségei álltak és kísérték figyelemmel a sok fontoskodással lefolytatott megszokott ünnepély sok derűt keltő részleteit.^{52b}

Az elmúlt századok e nagyjában vázolt, évről-évre az előírt szertartások közt megismétlődött két nevezetes jelensége szerves kiegészítője volt a bolognai egyetemi és társadalmi élet történetének. Ezért méltatásukat senki nem mellőzheti, aki vele foglalkozik, épp oly kevéssé, mint az egyetem előtti piacon álló Galvani-szobor megemlítését, amelyen az állati villamosság lángeszű felfedezője, kezében a híressé vált békával és két különböző fémrudacskából készült bűvös cirkalmával tekint le a járókelőkre.

Ily szempontból meg kellene emlékeznünk természetesen az idegen tanulók téli, nyári szórakozásáról s azokról a mulatságokról, felvonulásokról és játékokról is, melyeket a városi lakosság szemeláttára és gyönyörűségére is szoktak tartani és rendezni. Ám ez valósággal külön kötetet kívánna, ami Bevezetésünk szűkre szabott kereteit túlhaladná: bár azok az ártatlan szórakozások a kor műveltségtörténetének igen tanulságos képét nyújtották.

*

Szilády a M. Tud. Akadémia megbízásából járt Bolognában s hazatérve útja eredményéről a II. osztály 1868 március 30-i ülésén számolt be.⁵³ Őt azonban elsősorban a

^{52b} Simeoni: *Storia della Università di Bologna*, p. 50—52 e 83; Rossi: *L'antico Studio di Bologna e l' Archiginnasio*, p. 50—54.

⁵³ Jelentése megjelent az Akadémiai Értesítő 1868-i II. kötete 128—141. l.

Marsili-iratok keleti kéziratai érdekelvén, a magyar diákokról igen szórványos adalékokat szerzett.⁵⁴ Ezt már Fraknói Vilmos észrevette⁵⁵ s rájöttem magam is első bolognai utam alkalmával, még 1901-ben s épp ez a tapasztalat sarkalt kutatásaim rendszeres folytatására. Szilády után még két ízben jártak magyar tudósok hivatalos kiküldetésben Bolognában. A régészek 1871-i kongresszusa alkalmával Hunfalvy Pál,⁵⁶ s néhányan egyetemeink képviselőiben 1888-ban, a bolognai egyetem alapításának nyolcszázados évfordulója alkalmával, hogy aztán a Finály Henrik kolozsvári tanár hivatalos jelentése mellett Radó Antal, vagyis olyan írja a legérdekesebb, színes cikkeket az egyetemről, aki nem tartozott az egyetemi tanárok sorába.⁵⁷ Különben e nemzetközi ünnepség maradandó emléke a Német nemzet iratai meganyakönyve kiadása, melyet ez alkalomra két kiváló tudós; a német Friedlaender Henrik tanár s az olasz Malagola Károly levéltárnok adtak ki *Acta Nationis Germanicae* címen. Ez a hatalmas kötet az 1289—1562 közti évekből nyújt olyan egykorú művelődéstörténeti forrásanyagot, amely a diákélet mélyebb megismerését egyszeriben közkinccsé tette rengeteg addig rejtve volt hiteles adalékaival.

E kiváló kiadványnak természetesen valamennyi magyar adalékát beosztottuk munkánkba illő éve alatt. Bolognai egyéb forrásainkról azonban az alábbiakban külön is beszámolunk vázlatosan, bár legkisebb adatunk után is közöljük pontos lelőhelyét.

A korai középkorra, 1265-től kezdve becses feljegyzéseket találtunk a Memoriali-gyűjtemény kiadott s kiadatlan köteteiben.

⁵⁴ Fenti jelentését kiadta egyúttal a Budapesti Közlöny 1868. évf. 77—79 és 85. számában s a Budapesti Szemle 1868-i XII. kötete 122—125. l. is.

⁵⁵ Fraknói: Két hét, p. 14.

⁵⁶ Hunfalvy Pál jelentése útjáról, az Archaeologiai Értesítő 1872. évi kötetében. Bővebben, a Reform c. lapban; míg Bologna műemlékeiről Irmei Ferenc írt érdekes tárcát.

⁵⁷ A bolognai egyetemről, ez évforduló alkalmából Radó Antal közölt három, képekkel díszített tartalmas cikket a Vasárnapi Ujság 1888-i évfolyamában.

Az egyetem eredeti anyakönyveinek meglehetősen teljesében reánk maradt sorozatát az Állami levéltár őrzi. Ennek első kötetéből legrégibb bejegyzésünk 1339-ből való. Ez és folytatólagos kötetei a jogi doktorátust tett ifjak jegyzőkönyveit tartalmazza. Az orvosnövendékek anyakönyveit az érseki levéltár őrzi.

Az egyetemi könyvtár kéziratárában jóformán csak a Collegium Ungaro-Illiricum történetére vonatkozó adatokat találtam.

Az egyetem történetét illető levéltári anyag teljes jegyzéke Luschin von Ebengreuth jelentéseiben,⁵⁸ újabban pedig még bővebben Cencetti György levéltárnok katalógusában⁵⁹ található meg.

A hazai köz- és magánlevéltárakból szintén kikerült néhány levél és doktori diploma, ami a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, még a bolognai gyűjteményekben is. Nem juthattam azonban hozzá ahhoz a bolognai címeres könyvhöz, meg a bolognai rektorok 1576-tól vezetett könyvéhez, amelyet az Apponyiak bodoki könyvtára őriz, remélhetőleg mainap is.⁶⁰

A klasszikus nyelveket tanuló magyar diákok tevékenységét tanáraik dedikált művei, valamint saját bolognai kiadványai világosították meg ismeretlen adalékokkal, meg versekkel.

Végül, királyaink közül kettő előtt forgott a bolognai egyetem ügye és fontossága hivatalos aktában. Az egyik Zsigmond, aki (Pozsonyban, 1434 december 26-án kelt dekretumával) megerősíté kíváltságait;⁶¹ a másik meg Mátyás, kinek kérvényéből értesülvén, hogy Magyarországon nincsen egyetem, II. Pál pápa Rómában, 1465 május 19-én írt levelében megengedte, hogy egyetemet állítson az összes fakultásokkal, a bolognai mintájára: ad instar Studii Bononiensis.⁶²

⁵⁸ A „Quellen“ I. füzet 27—50. lapján, a II. füzet 1—24 s a III. füzet 1—18. lapján.

⁵⁹ Gli archivi dello Studio bolognese. Bologna, 1938.

⁶⁰ Századok 1875 p. 709. Deák Farkas.

⁶¹ Altmann: Die Urkunden Kaisers Sigmunds, no 10995.

⁶² Békefi: A pécsi egyetem, p. 131.

A pápa pár nap múlva (1465 június 1-én) ezt külön is közölte az esztergomi érsekkel és pécsi püspökkel, meghagyván, hogy a királyt támogassák nemes törekvésében;⁶³ a terv azonban nem valósult meg s így a magyar diákok továbbra is olasz egyetemek látogatására voltak utalva.

Ami egyebet még régi és újabb nyomtatott könyvekből sikerült kihalásznom, azok jegyzékét külön könyvészeti összeállításban közöljük.

A modenai Este-könyvtárban őrzik a bolognai jogi egyetem egy Nemzetek szerint összeállított törzskönyvét,⁶⁴ amelynek magyar lapját hasonmásban is bemutatjuk. Az anyakönyv címe: *Matricola degli scolari dell'Università dei Giuristi nello Studio di Bologna dal 1553 al 1613*. Jelzete és száma: *Codice Campori 460*.

Egyéb kisebb-nagyobb könyvtári forrásom idézete az egyes belőlük merített adalék után található.

Nem fejezhetjük be adalékaink méltatását a nélkül, hogy meg ne emlékeznénk azokról a bolognai egyénekről, akik századok folyamán hazánkba jutva nálunk találták meg boldogulásukat és szerepeltek kisebb-nagyobb állásokban. Legrégibb bolognai, akiről tudunk, Galvano (Bettini) da Bologna *Decretorum Doctor*, a Nagy Lajos király által 1370-ben alapított pécsi egyetem kánonjogi tanára. Ennek Hamer Vilmos pécsi püspök évi 600 aranyforint fizetést utalt ki, s a mellett neki adományozta az általa lakott házat, Ürög falut, a dézsmából meg 70 aranyat. XI. Gergely pápa (1372 szeptember 30-án) mind az utalványozást, mind az adományozást jóváhagyta, de az utóbbit csupán Galvano életére, ami miatt többé nem tért vissza s azontúl — 1374-ig — a bolognai egyetem tanára lett.⁶⁵ Ez magyar szempontból azért volt sajnálatos, mert a pécsi egyetemen egyúttal a jegyzői tudományt (*Ars notarialis*) is tanította.⁶⁶

Nagy Lajos házi orvosa Thomas de Bononia *magister in artibus et medicina*, aki megbízásából 1374-ben Párizsban

⁶³ Kaprinai: *Hungaria diplomatica*, pars I. p. 71—72.

⁶⁴ Ismertette P. Knod, a *Zeitschrift für Kirchengeschichte* XVIII. kötete 1. füzetében.

⁶⁵ Koller műve nyomán Békefi: *A pécsi egyetem*, 38—40.

⁶⁶ Fessler nyomán Iványi, *Történelmi Tár* 1904 p. 484.

járt, a király egyik leánya és Valois Lajos házasságának megkötése ügyében.⁶⁷ Pár év múlva (1377-ben) Bernardus bolognai püspök, pápai nuntius jött Magyarországba, hogy pénzsegélyre bírja a királyt,⁶⁸ amire nyilván azért szorult rá, hogy a nagy egyházszakadás után a szentszék újra visszatérhetett Rómába. Nálunk találkozhatott földijével, Salvanus Bononiensis esztergomi kanonokkal is, akiről egy 1377-i feljegyzés emlékezik.⁶⁹ Bolognából származott még hozzánk Miklós pap is, aki a XV. század első negyedében garamszentbenedeki apát volt: Nicolaus de Bononia abbas Monasterii S. Benedicti de Iuxtagron, 1410-től 1438 március 28-án bekövetkezett haláláig.⁷⁰

Mátyás király korából két bolognai adatunk van. Az egyik Lodovico a Leone orvostól szól, aki egy pestis elleni szer recipéjéért a királytól ezer aranyat kapott.⁷¹ A másik Eustachius Candidus bolognai kanonokról, aki 1486-ban egy Mátyás királyhoz intézett művel, meg három levéllel szerepel.^{71a}

Papi ember — ferencrendi barát — ezidőben Capacelli Jeromos is, a bolognai egyetemen a bölcsészet tanára, aki arról volt nevezetes, hogy Esztergomban is lakott s ott gyakorolta magát a görög és latin, sőt a héber és kaldeus nyelvben is, miként erről ez az olasz verssor emlékezik:

Hebbe Hieronimo l'esser in Strigonia
Et il ben esser dal Ginnasio Hebreo,
Dal Greco, dal Latino e dal Caldeo

amint ezt a magyar adalékot Malagola levéltárnok Urceo Codro bolognai humanistáról (a franciscanus szerzetes kortársáról) írt nagy művében idézte és számunkra megmentette.⁷²

⁶⁷ Századok 1893 p. 606. Wertner.

⁶⁸ Acta Extera Andegav. tom. III. p. 141—6.

⁶⁹ Kollányi, op. c. 68.

⁷⁰ Knauz: A Garan-melletti Szent-Benedeki apátság, p. 78—79.

⁷¹ Magyary-Kossa: Magyar orvosi emlékek tom. III no. 450.

^{71a} Ábel: Analecta nova, p. 104—5.

⁷² Óváry: Emlékbeszéd Carlo Malagola felett, p. 5.

VNGAR:

Natio continet Vngariam.

† Johannes Zondarus Vngarus	xxviii Aprilis 1559
† Valerius Borsus	xxij Janij 1560
† Johannes Paulus Kostentius	xxix Aprilis 1561
† Mathias Hornbrinus	xxij Aprilis 1562 *
† Emericus Syggy Cassoviensis Vngarus	vi Aprilis 1571
† Valentinus Weiss ex albus Vngarus	xxxi Maji 1575
† Stephanus Kholnerus Melicensis Austrius Prof.	xxij Decemb. 1570
† Stephanus Bidaui Segediniensis Vngarus	xj Febru. 1581
† Gasparus Gravnya Illiricus Eng.	xx Aprilis 1581
† Adam ab Buchberreich Sabatiniensis	xx Aprilis 1581
† Joannes Ottavicus Probata Crabinensis Prof.	iiij Maji 1584
† Joannes Felicianus Enuggerus Pannoniensis Pa-	iiiij Maji 1584
nonicus	
† Gasparus scablicius Hungarus dioc. Saurm.	xxi Aprilis 1584
† Andreas Kockes Vngarus	xxi Aprilis 1584
† M. Andreas Gyalusy Radkman Torpbenis Carmidolovic	Aprilis 1592
† Stephanus Bozignack Vngarus	xxvii Aprilis 1599
† Gasparus Vrbaniuch Vngarus	xxviii Martij 1601
† Joannes Teubl Vngarus	xxviii Martij 1601
† Laurentius Terencij Thrynchirnicus Eng.	ix Xmb. 1602
† Gasparus Partinger Pocomiensis Eng.	ix Xmb. 1602
† Christophorus Pirchaimera Pirchotau Eng.	ix Xmb. 1602
† Joannes Orlle de Karua de Vngaria capellan	
Kriemlur	xxiii Jani. 1602
† Paulus Jagatsch Zagrabienis ex Helluria Can.	
ei. Zagabienis de Collegio Hellurici Vngarici affe.	
† Joannes Krasich Illiricus de Zapazla	XX Febru. 1602
† Joannes Radayits Illiricus de Kronawicza	XX Febru. 1602
† Paulus Jaculyxek Zagrabienis Vngarus	xxx Aprilis 1607
† Martinus Bosdogh a Sedreck Vngarus	xx Martij 1602
† Michael Luakawick Angand Zagabien.	xvii Septemb. 1602
† Andrej Klinaych Illirius	xvi Martij 1601

In rub. M.
Kronawicza
Zapazla 64
slati. 1602
Maj. 1602
Juni. 1602
pobita

Idegenekkel kapcsolatos bolognai adatunk most már nincs is egész 1515-ig, amikor Bolognában lett orvosdoktor a németországi Wirth György, aki aztán hazatérve oly hírnévre tett szert, hogy II. Lajos udvari orvosává nevezte ki. De néhány évi hűséges működése után egyházi szolgálatba lépett s budissini dékánként 1524-ben halt meg.⁷³

A XVII. század utolsó negyedében bolognai születésű katonatisztek hazai szerepléséről számolhatunk be.

Az első gróf Zani Lajos bolognai lovag, aki az 1661—64 közti éveket Erdélyben szolgálva töltötte és hazatérve, tapasztalatait Aurelio d'Asizi „Il Genio vagante” című kiadványában örökítette meg; sok másutt nem található apró magyar adalékkal Kemény János csatájáról s másról, amik tíz levelében szétszórta ránkmaradtak. Hazánkból távozva, Zani 1671 február 3-án Glogauban halt meg 33 éves korában, egy Erdélyben szerzett és hét évig testében hordott golyó okozta betegségben.

A másik Enea Silvio Caprara császári szolgálatban álló tábornok, akit 1680-ban kassai főkapitánynak neveztek ki s mint ilyen, Thököly Imre és a felkelők hadai ellen indított harcot; bár kevés szerencsével, mert Thököly a török támogatásával legyőzte s az olasz generálisnak Kassáról is menekülnie kellett. A felszabadító hadjárat megindulásával azonban 1685 nyarán újra Magyarországra rendelték és résztvett Érsekújvár ostromában, tanúja lévén augusztus 19-én történt feladásának is. Ekkor ismét hazánkba jött s az egész télen át Munkács várát tartotta ostromzár alatt, de hős védője, Zrínyi Ilona (Thököly neje) valamennyi rohamát visszaverte, úgyhogy végre is 1686 április 27-én kénytelen volt ostromával felhagyni s hadtestével a Buda vívására készülő főszereghöz vonulni. Buda szerencsés visszafoglalása után Caprara is végigcsinálta az évekig tartó hosszú hadjáratot Badeni Lajos őrgróf hadtestében egész Pétervárad 1694 őszén lefolyt ostromáig, melyet azonban az öreg, elbetegesedett olasz tábornok igen lanyhán folytatott, ami miatt abba is kellett hagynia és október elején Bécsbe távozott. Két év múlva újból ott találjuk a kemény vár alatt, de már az 1697-

⁷³ Magyary-Kossa, op. c. III no. 588.

ben újult erővel megindult hadjáratban a teljesen előregedett Caprara tábornagyot Lipót császár felmentette a szolgálat alól s avval el is hagyta örökre hazánkat.⁷⁴

Szerényebb keretek közt adatott szolgálnia ügyünkért a török-elleni hadjáratban az ifjú Malvezzi Róbert grófnak, aki 1684 legelején jött Magyarországra szerencsét próbálni és vadászni. Így találjuk július közepén Buda alatt, de őszire hazament s csak 1686 tavaszán jött újból vissza, mikor erőlyesebben indult meg a harc, amely — mint tudjuk — Buda visszavételével ért véget. A várostrom alatt Malvezzi vitézüil megállta helyét, s ezért utána ki is nevezték tisztnek és mint ilyent a pécsi helyőrségbe osztották be. Hazánkból atyjához írt hét levelét magam tanulmányoztam először a család bolognai levéltárában s azok alapján élete az eddig ismeretlen körülményeit egy kis cikkben megörökítettem.⁷⁵

Messze magasan áll felettök, sőt sok nálunk harcolt fegyvertársuk felett Marsigli Alajos Ferdinánd gróf, aki nem volt csapattiszt, hanem mint hadimérnök a Budavár elleni 1684—86-i ostromműveletek vezetője, azokról értékes rajzokat és kimerítő leírásokat hagyott reánk gyűjteményében. E rendkívüli fontosságú kéziratok létezéséről Szilády Áron hozta haza az első hírt 1867 őszén, majd Beliczay Jónás írt róluk 1881-ben szerzőjük életrajzírója, Giovanni Fantuzzi 1770-i műve alapján.⁷⁶ Hanem személyesen Thaly Kálmán látta őket először, megemlítvén jelentésében, hogy Marsigli irodalmi hagyatékában egyebek közt Buda nevezetességeinek 1684 és 1686-i igen érdekes leírásaira is akadunk⁷⁷ s midőn ajánlatára Áldásy Antal 1893 tavaszán lement Bolognába ez iratok átnézésére, ő közlé először ama budai jelentések címeit, melyekről addig csak általánosságban tudtunk.⁷⁸ Az Akadémia Történelmi Bizottságának felszólítására Budapest székesfőváros határozatot hozott ez iratok számbavételére, amire Thaly sürgetésére aztán Fraknoi Vilmost kérte fel.

⁷⁴ Rónai: Magyar hadi krónika tom. II p. 237—305.

⁷⁵ A „Tanulmányok Budapest multjából” 1936 p. 142—5. Veress Endre.

⁷⁶ Pontos címöket ld. kötetünk könyvészeti részében.

⁷⁷ Magyar Könyvszemle 1896 p. 338.

⁷⁸ Ugyanott 1892/93 p. 265.

Neki erre nem lévén érkezése, szíves előterjesztésére én bízattam meg e feladattal 1901 június havában oly módon, hogy a vatikáni levéltár nyári zárása után, július elején hazatérőben kiszálltam Bolognában s neki fogtam a nagy kézírati anyag rendszeres átnézéséhez. Amit több heti munkával leírhattam és fényképezhettem belőle, azt visszatérőben bemutattam Halmos János polgármesternek; de kinyomatása előtt három ízben is újra meg újra lementem a szövegek összeolvasása és gyűjteményem kiegészítése végett. Ily előzmények után született meg két alábbi munkám: A bolognai Marsigli-iratok jegyzéke 1906-ban s reá egy évre Marsigli jelentései és térképei Budavár ostromairól, visszafoglalásáról és helyrajzáról, melyek minden magyar vonatkozást felölelnek, még a legapróbb adalékot is.

Marsigli magyarországi tevékenységéről felkérésre 1928 november 6-án olasz nyelvű előadást tartottam a bolognai Tudományos Akadémia díszülésén, elsőül figyelmeztetvén arra, hogy két év múlva kétszázéves fordulója következik a nagy tudású tábornoknak, aki páratlanul gazdag és értékes gyűjteményét szülővárosának adományozta. Erről az olasz-magyar Corvin Mátyás-társaságunk is illő módon megemlékeztén, további olasz felolvasást tartottam 1930 november 8-i ülésén,⁷⁹ miután négy nappal előbb a rádióban is beszéltem róla olaszul. Ezt — előzetes hírlapi értesítésre — bolognai barátaink is hallgatták, sőt ki is adták a jubileumi kötetben.⁸⁰ A nagyszabású ünnepségeken Bologna város vendégeként magam is résztvettem. Ez alkalomból természetesen egy tucatnyi kisebb-nagyobb olasz munka látott napvilágot Marsigliről, s azokról mint hungaricumokról külön cikkben emlékeztem meg könyvészeti folyóiratunkban.⁸¹ Utána Iványi Béla is írt egy tanulmányt Marsigliről, amely az olasz jubileumi kötetben jelent meg.⁸² Rajta kívül olaszul írt még Marsigli magyar vonatkozásairól Amaldi Mária úrnő, Münster László, Silvani Pál és Tagliavini Károly budapesti tanár.

⁷⁹ Ld. címeiket kötetünk könyvészeti részében.

⁸⁰ A „Celebrazione di Luigi Ferdinando Marsili“ 13—18. l.

⁸¹ A Magyar Könyvszemle 1930. évfolyamában.

⁸² A fenti bolognai ünnepi kiadvány végén.

Alkalmi cikkekben emlékeztek meg róla Bevilaqua-Borsody Béla, Garády Sándor, Gianola Albert és Sztrókay Kálmán, főleg Marsiglinek a Dunáról írt és 1726-ban megjelent hatkötetes monumentális műve adatai alapján, amellyel nevét már akkor megörökítette irodalmunkban.⁸³ frója, a tudós olasz tábornok egyike azoknak a külföldieknek, akik hazánkkal előítélet nélkül foglalkoztak s munkáikkal a magyar tudományt szolgálták. Ám ha nevét eddig is becsültük fenti s egyéb munkájáért, ezentúl még nagyobb tiszteletre érdemes azért a 120 kötetnyi kézirati hagyatékáért, melynek változatos tartalma ma már szintén könnyen áttekinthető Ludovico Frati jegyzékéből,⁸⁴ valamint azért a sok új magyar adalékért, amit a jubileumi kiadványok nekünk meglepésszerűen feltártak.

A Budát vívó olaszok táborában működött egy Gemelli Careri Ferenc nevű sebész is, aki élményeiről egy „Viaggi per Europa” című kétkötetes műben számolt be, sok érdekes részletet tartalmazó több budai levéllel s azok mellékletéül egy török megnevezésekkel bíró kitűnő budai térképpel, melyet Marsigli-kötetemhez mellékelten adtam ki kicsinyítve, Karácson Imre török-magyar felvilágosításai kíséretében.

Végezetül még az alábbi két dolgot kell megemlítenünk. Az egyik helyreigazítása annak az irodalomba is bejutott régi téves adatnak, hogy az óvári Lossai Péter 1498-ban Bolognában tanult és geometriai jegyzeteit maga illusztrálta kedves tollrajzokkal.⁸⁵ A másik meg, hogy Seneca Tamás 1458—62 közti bolognai tanár Bolognáról írt verses művét Főgel József kiadta 1932-ben⁸⁶ s ekként az olasz irodalommal a bolognai Archiginnasio kéziratai közt századok óta heverő szép költői művet a magyar ismertette meg. Ám erős a meg-

⁸³ Pontos címöket kötetünk könyvészeti részében adjuk.

⁸⁴ Megjelent 1928-ban Firenzében.

⁸⁵ Hoffmann: A M. Nemz. Múzeum illuminált kéziratai 12. l. Félrevezették a Cod. 197. számú kötetet alkotó kis munka címlapján Miller Jakab e sorai: „Notationes et delineationes Petri Lossai Hungari Ovariensis in Lithuania Geometrae Practici, quas Bononiae, in studiis anno 1498 existens confecit.” Hoffmann nyomán Münster László ki is adta a rajzok egyikét mélynyomásban a Magyar Művészet 1928. évf. 429. l.

⁸⁶ Megjelent Szegeden, 1932-ben.

győződése, hogy a tudós város — Bologna la dotta — méhében (a könyv- és levéltárak kimeríthetetlen anyagában) annál egyéb meglepetéseket is tartogat számunkra, mostani közkinccsé vált gazdag ismereteink kiegészítéseül.

II.

VICENZA egyetemét a bolognaiból kivált diákok alapították 1204-ben és működött hat évig, 1209 nyaráig, amikor július 7-én a magyarországi Mihály rektor alatt az ifjúság kimondotta, hogy mivel a város nem teljesíté kérelmüket, szétszélednek s átmennek a bolognai egyetemre. A rektor mellett még másik három magyar tanuló is volt, köztük Gertrud királyné gyámoltalan és tanulatlan unokaöccse, Berthold kalocsai érsek, ami általános megbotránkozást okozott a szentszéknél is, naponta tapasztalván mindenki még az egyházi dolgokban való járatlanságát is.

A tanulók elvonultával az egyetem teljesen nem szűnt meg s a nyolc Nemzet közt a magyarokét is felsorolja az 1209-i oklevél s egy másikban még 1264-ben is szó esik egyik tanáráról; de maga az egyetem, mint intézmény elernyed s az ifjúsága még 1426-ban is idegen egyetemekre járt, a város anyagi támogatásával.⁸⁷ Nem is találkozunk benne többé magyar diákokkal.

III.

PADOVA egyeteme szintén úgy keletkezett, hogy 1222 nyarán elégedetlen tanulók néhány tanárjukkal átjöttek Bolognából s a várostól kapott kedvező kiváltságuk alapján itt folytatták tovább félbemaradt tanulmányukat. Az új egyetem alig négy év alatt már teljes virágzásban volt, de végleges szervezetét csupán 1260-ban nyerte el.⁸⁸ Valójában ekkor sem, mert a jogi oktatáshoz jóformán csak másfél század múlva (1399 tavaszán) csatlako-

⁸⁷ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 298—300.

⁸⁸ Ibidem, p. 277—8.

zott az orvosi vagyis akkor egészült ki az Universitas Juristarum fakultása az Universitas Artistarum karával, hogy az egyetem teljessé váljék, miután 1363 óta a teológiát is nyilvánosan előadták benne.⁸⁹

Az egyetem legrégibb statutumai 1331-ből valók. Baráti figyelmeztetés révén értesülvén, hogy azok egy gnézeni könyvtárban maradtak reánk, Denifle-atyá adta ki őket, bő magyarázatok kíséretében. De mivel azt állította tanulmányában, hogy Pádúa diákjai azokban a bolognai egyetemét vették át, ez ellen Gloria tanár éleshangú cikkben kelt ki. Ebből ízléstelen vitatkozás keletkezett, holott az igazság az, hogy az alapszabályok némely cikkelye szóról-szóra egyezik egymással, ami azonban mit sem vont le egyik egyetem tekintélyéből sem.

Az új egyetem híre hazánkba is hamar eljutott, úgy-hogy 1264-ben már magyar jogi doktora is volt: Orbász pozsegai prépost. Az ő nevével kezdtem meg magyar tanulóinak hosszú névsorát 1915 őszén megjelent kötetemben, amely (pádúai ismételt kutatásaim alapján) az egyetem fennállásának első három századából, 1526-ig 205 magyar tanulót sorol fel név szerint. Ez a szám természetesen ugrásszerűen növekedett az utána következő századok folyamán egész 1864-ig, amikor Pádúa felszabadult az osztrák járom alól s így többé tanulóink sem kereshették fel egyetemét. Ekként ez a 340 lapnyi munkám valóságos kódexe a pádúai magyar tanulók történetének, meglepő gazdag adalékával, diákjaink doktori értekezései címlapjaival, az egyetem folyosóin látható magyar címerek és feliratok ismertetésével, az életökre vonatkozó akták és levelek kíséretében, amiket róluk összegyűjtenem sikerült, s így belőle „hatszáz esztendőnek magyar kulturális törekvései csillannak elő, amelyek addig ismeretlen tényezőkről lebbentik föl a feledés fátyolát,” miként a munka egyik méltatója mondta.⁹⁰ Ennek természetes kiegészítője mindaz, amit jelen kötetemben (a 151–234. lapon) nyujtok a megjelenése óta eltelt negyedszázad alatt összehordva: elsősorban azokból az olasz kiadványokból,

⁸⁹ Acta Universitatis Patavinae, p. 2.

⁹⁰ Néhai Lukcsics József, a Katholikus Szemle 1916. évf. 210–1. l.

melyek az egyetem fennállása 700 éves jubiláris ünnepsége alkalmára megjelentek. Ez ünnepségek 1922 május közepén folytak le Páduában a nagy jelentőségű évforduló fontosságához mérten díszes keretek közt a világ egyetemei képviselőinek jelenlétében. Az erről szóló beszámoló kötet is igen díszes alakban jelent meg. De míg annak csupán alkalmi, múló jellege van, örökidőkre szóló fontosságú az a néhány forrásmunka, amely tudásunkat újabb ismeretekkel és adalékokkal bővíti és gazdagítja jóformán valamennyi kultúrnemzet javára.

Ismeretes, hogy a páduai egyetem krónikája, Gloria András három kötetes nagy műve csak 1405 végéig halad, vagyis addig az ideig, amikor Padova és tartománya a Velencei köztársaság fennhatósága alá jutott s így egyetemének fejlődése is új korszakba lépett. Gloria művét két lelkes páduai pap, Zonta Gáspár és Brotto János folytatta *Acta graduum Academicorum Gymnasii Patavini* című testes kötetükben, az 1406—50 közti időből 2517 kivonatos bejegyzést adván a legkülönbözőbb anyakönyvekből és feljegyzésekből kiírogatva. Ugyanők írták meg a Teológiai fakultás történetét, melynek I. kötete végén az 1363—1509 közötti teológusok névsorát közlik betűsorban. Ez egyetlen hibája a kiváló értékű műnek, melynek folytatása sajnos mind a mai napig késik.

Nagy értékű az egyetem néhai tanára, Favaro Antal két kötetes bibliográfiája, amely az 1500—1920 közötti korszakból a páduai egyetemre vonatkozó minden nyomtatványt felsorol, a magyar diákok orvosi értekezéseit is, melyeknek jó hasznát vettem saját gyűjtésem kiegészítésekor.

A jubileum alkalmából külön intézet alakult a páduai egyetem története fejlesztésére. Kiadványa a *Memorie e documenti per la storia della Università di Padova*, de ebből is még csak az I. kötet áll rendelkezésünkre. Végül kivette részét a kiadványokból a velencei Tudós társaság, az Istituto Veneto is egy értékes kötetel.

Ami magyar adalékot találtam e felsorolt művekben, azt mind belevettem az illető évek alatt mostani kötetem anyagába. Szemelgettünk azonban egyebünnen is: oklevél-

táruk és kéziratok anyagából, igyekezvén minden magyar vonatkozást megmenteni, ami Páduával kapcsolatos. Ezért a kalandozások koráig kell visszamennünk, midőn 899 őszén őseink a Berengar elleni hadjáratukban, brentai győzelmes csatájukból hazatérőben Páduát kifosztották. Megcselekedték ezt másodízben is — talán 924 tavaszán — Lehel csapataival, amikor a várost (Béla király névtelen jegyzője szerint) felégették és kirabolták.⁹¹ Az Árpádok alatt nincs is tán más kapcsolatunk Páduával, a csendben tanuló diákokon kívül. De 1303 május 11-én nevezetes napja volt a magyaroknak Páduában, ahol VIII. Bonifác meghívására megjelent a veszprémi, zágrábi és győri püspök, az esztergomi, váci, vasvári káptalanok prépostjai meg az erdélyi főesperes társaságában, hogy a magyarországi trónviszálynak véget vessenek.⁹² Két emberöltővel utána, Nagy Lajos király 1356 nyarán szövetséget kötött Pádua urával, Carrara Ferenc herceggel, Velencével szemben. E szövetség terheit és hátrányát Velence keservesen tűrte s így ezért 1358 február 2-án épp egy előkelő páduai polgárt, Francesco de Leone nemest indította királyunkhoz, Magyarországra, hogy békét kössön vele.^{92a} Ez sikerült is, de mikor Velence később, 1373 elején igaztalanul mgtámadta Padovát, a herceg kérelmére Czudar Péter alatt 500 főnyi lovast küldött segélyére, akik a velencei csapatokat leverték és sok foglyot vittek haza magukkal. Majd Bebek György jött le újabb 1500 lovassal. De ekkor a Viscontiak szövetséget kötve Velencével, a dolog rosszul végződött, mert augusztus havában a velencei hadak leverték a herceg seregét a páduai mezőkön, s a magyarok közül foglyul ejtették István erdélyi vajdát, a király bandériumával

⁹¹ Anonimi Belae regis notarii, caput LIII: Lelu filius Tosu, Bulsu vir sanguinis, filius Bogat, Botond filius Culpun erant enim isti viri bellicosi, et fortes in animo, quorum cura nulla fuit alia, nisi domino suo subiugare gentes et devastare regna aliorum. Qui accepta licentia a duce Zulta, cum exercitu Caranthiam ire decreverunt, et per Forum Iulii in marchiam Longobardiae venerunt, ubi civitatem Paduam caedibus et incendiis, et gladio, et rapinis magnis crudeliter devastaverunt.

⁹² Fraknoi: Magyarország és a szentszék tom. I. p. 113.

^{92a} A Velencei tanács Páduában, 1358 február 7-én írt levele, Ljubić: Listine tom. V. p. 335.

és 30 előkelő fővezérével.^{92b} Ezért Nagy Lajos kénytelen volt (1373 szeptember 21-én) békét kötni a köztársasággal a szentszék közbenjárásával.⁹³

E korból való az a további adalékunk is, hogy Nagy Lajos király pénzverője és bízalmas embere a páduai Saraceno kamarás. Ennek 1358-ban Visegrádon is volt háza, fia és utódjai pedig nemességet nyervén, a Mesztegnyei Szerescsen-családnak váltak őseivé.^{93a} Ám fontosabb ez eseményeknél az, hogy a XV. század vége felé Petrus de Abano páduai jeles tanár „*Conciliator differentiarum Philosophorum et praecipue Medicorum*” című művét 1472-ben egy erdélyi ember (Thomas Septemcastrensis) nyomtatta Mantuában; egy másik társa, a brassai András (Andreas de Corona) meg Velencében működött és adta ki 1476-ban Albertus de Padua ágostonrendi barát egyik munkáját, s ugyanott 1491-ben Garai Simon a latin bibliát.⁹⁴

A páduai diákokra áttérve, az egri egyházmegyei Szováti Mihály a legrégibb, 1354-ben ez új jegyzékünkben. Utána még négyet találunk a század végéig, velük a század végéig magyar diákjaink száma huszonnyolcra emelkedik.

A XV. századot, 1401 tavaszán Makrai Benedek kezdi meg, aki előzőleg Prága, Bécs és Párizs egyetemén tanult; jelen kötetünkben pedig Galgóczi Máté 1410-ben. Az utána egymásra következő klerikusok közt 1450-ben Bánfalvai Miklós egri prépost magaslik ki, jeles doktori vizsgájával meg költői munkásságával is. Vele együtt tanult Páduában Hángácsi Albert pécsi kanonok, aki hazatérve csanádi püspök lett, majd egy ideig Ianus Pannonius, aki a kánonjogból vizsgázott itt, ahol emlékezete még száz esztendő múlva is élénken élt a magyar diákok közt. A század utolsó évtizedében a Thurzó-fiúk tanultak itt s keltettek feltűnést költekező

^{92b} Egykorú velencei jelentés, amely a vajdáról azt írta, quod erat secundus apud regem; Ljubić, op. c. tom. IV. p. 106.

⁹³ Páduában találjuk őket 1373 március 31-én; Tört. Tár 1910 p. 1—7. Áldásy. A magyar kapitányok neve felsorolva az Anjoukori dipl. emlékek III. köt. 52. I.

^{93a} Erre már Pór rámutatott Keszei Miklósról írt életrajza 75. l.

⁹⁴ Bővebben, a Tud. Gyűjt. 1817-i I. köt. 71—77. l. Boldogrétai Vig László.

modorukkal, egyszerre vagy közel egymásután négy testvér és atyafi: Zsigmond, János, Szaniszló és Ferenc, akik hazatérve püspökök lettek három ország különböző helyein.

Sajátszerű s bizonyára valami ifjúsági belső egyenetlenségre vezethető vissza, hogy ezek közt egy sem akadt rektor, holott Ábrányi István győri kanonok már 1499 nyarán az, a Thurzók meg bővíben voltak a pénznek.

Ekkoriban már igen gyakoriak voltak itt a magyar Domonkos-barátok is, akiket rendjük szívesen küldött a csendes Páduába teológiai tanulmányaik elvégzésére. Hosszú névsorukat 1436 őszén a kassai Jeromos testvér nyitja meg. Viszont a világiak közt, a század végén, 1500 nyarán Mátyás király Miklós nevű unokaöccsével találkozunk meglepetés-szerűen az egyik anyakönyvben; nyilván valami Szilágyi-fiú, ha ugyan a családnak ezidőben volt Miklós nevű tagja.

A XVI. század első évét Várday Ferenc nyitja meg, hogy két év múlva átmenjen Bolognába továbbtanulni, de nyolc évre reá a második Várday-fiú is itt tanult, Bakócz primás unokaöccse, Erdődi Simon kíséretében. Gyakori látogatójuk volt egy másik magyar ifjú is: Csulai More Fülöp, a bolognai Beroaldo tanár jeles tanítványa, aki ekkoriban már otthon élt előkelő állásban, de olyik évben két-három ízben is feltűnt királyi követül a Velencei köztársasághoz küldve pénzsegélyért, a mind jobban fenyegető török veszedelem miatt. Csulai kitűnő humanista volt s habár maga semmit sem írt, nevét kiváló olasz írók örökítették meg, klasszikus kiadványaikat neki ajánlva, mint a bolognai Beroaldo Fülöp, a páduai Regio Ráfáel s a velencei Aldus Manutius; meghitt bizalmas barátjai még akkor is, mikor hazatérve pécsi püspök lett s mint ilyen a mohácsi csatatéren fejezte be áldásos, a tudományoknak szentelt harmonikus életét.

Hogy Csulai More Fülöp után semmi költői mű nem maradt reánk, annak elsősorban az volt az oka, hogy sűrű, majdnem állandó diplomáciai megbízásai alatt ideje és tehetsége szétforgácsolódott. Tehetségét és csillogó irányát élénken dícséri azonban az az ékes beszéde, melyet 1521-ben, követése alkalmából, január 10-én latin nyelven a Velencei tanács színe előtt tartott II. Lajos király nevében, kérve Ma-

gyarország anyagi megsegítését a török veszedelemmel szemben.^{94*}

Humanista volt a két Istvánfi-testvér is: Pál, aki 1516-ban jött le ide s hat év múlva Bolognába ment át továbbtanulni még valami hat esztendeig, meg Miklós, a későbbi történetíró; itt mindketten latin és görög versfaragók. Ám valamennyiöknél jelesebb volt ezidőben (1522-ben) Fortunátus Máté, Seneca műveinek kitűnő magyarázója, akit méltatója a XVI. század legnagyobb tudósának nevezett, mint olyat, akit azon a téren és abban az irányban, melyet Fortunátus kultivált, olyan sikerrel és oly biztossággal senki sem haladott meg hazai humanizmusunk képviselői között.

Nevezetes promotio ment végbe Páduában 1525 augusztus 17-én, midőn a Párizsból orvosdoktorként érkezett Garai Jánost avatták iuris utriusque doktorrá.

Az egyetem előkelő tanulói közt szerepelnek 1543—53 közt Révay Ferenc alnádor fiai, két pedagógus társaságában; az egyik a humanista képzettségű tudós Gyalui Torda Zsigmond, aki Páduában kiadott különböző költői művével tünt fel hamarosan, 1548 őszétől kezdve pedig előadásokat is tartott az egyetem meghívására Aristoteles etikájáról s mint tanár *explicator philosophiae moralis* címet viselt két éven át, midőn szülővárosa, Eperjes tanárnak hívta meg.

Könyveket adott ki Páduában 1551—1562 között Draskovich György, a nagyszombati Sámbock János, a budai származású Dudith András s a Flandriából hozzánk került Ellebodius Nicasius esztergomi kanonok; majd 1563 őszén — új királyunk, Miksa üdvözlétére — itt nyomatták ki kenetteljes verseiket a zágrábi Würfel György meg a pozsonyi születésű Purkircher György orvosnövendék. Példájukat követték az itt tanuló Kovachóczy Farkas 1571-ben s reá egy évre Verancsics Faustus a közeli Velencében, a század vége felé pedig Gabelmann Miklós csepregi tanító 1590-ben. Velük egyidőben tanult Páduában 1588 óta a Rómából feljött Jeszenszky János orvos, aki itt két művét adta ki, Velencében

^{94*} Olasz egykorú szövegét megtalálta és kiadta Ljubić, op. c. tom. I. p. 165—7. A beszéd tartásának napját feljegyezte Marino Sanuto, M. Tört. Tár tom. 25. p. 195.

meg a harmadikat, 1591-ben. Ekkoriban erdélyi nemes ifjak gyűltek össze véletlenül az egyetem jogi, bölcsészeti és orvosi karán: a kolozsvári Bogáthy Miklós, a homoródszentpáli Kornis György, meg Sombory Sándor és tudós pedagógusuk, Szamosközy István, aki itt nyomatta ki 1593 elején az erdélyi római feliratokról és régiségekről szóló — mind a mainapig forrásjellegű — könyvét. Ezek a heidelbergi egyetemről jöttek le ide továbbtanulni, miként az erdélyi szász Hertel János orvos is, aki Páduában a botanika tanárának adjunktusa s a fűvészkert őre lett s maradt évekig s mint a *Natio Hungarica* szindikusa 1595-ben emléktáblát is kapott korábbi tanácsosi felirata mellé. Ugyanez évben tűnt ki jogi értekezésével a soproni Lakhner Kristóf is, míg a századot újra egy főnemesi növendék, Késmárki Thököly István zárja be. három évi tanulás után a heidelbergi egyetemről lejőve, 1600 június elején nevelője, Szerdahelyi Mihály kíséretében.

A páduai magyarokat egyébként a század utolsó negyven évében több gyász eset érte. Így 1565 április 4-én elhunyt a bodrogmegyei Horvát Gáspár, kinek a Szent Zsófia-templom sötétjében mainapig meglévő síriratát egy gyertyaszál mellett másoltam le. A várost ellepő pestisben 1576 nyarán meghalt Bakfark (Gref) Bálint lantos, aki a magyar és német diákokat összejöveleiken játékaival szórakoztatta, bár ő maga nem volt egyetemi hallgató.^{94a} Végül félév múlva pusztult el ugyanabban a rettenetes bajban a történetíró Forgách Ferenc s vele egyszerre társa, Gyulafy László; 1594 tavaszán pedig szegény Kornis György, páduai tanulmányai harmadik esztendejében.

A XVII. században, kivált annak második felében igen ritka a magyar diák Padovában, melynek hanyatló egyeteme már nem túlságosan vonzott. Fénykora Páduának is a letűnt XVI. század volt, akár Bolognának, főleg a jogtudomány terén, néhány nagyrabecsült művelője nyomán. Ezért a nevezetesebb magyarokkal röviden végezhetünk. Első közöttük Bethlen Péter, a nagy fejedelem unokaöccse, aki 1628 október elején Velencébe érve vette nagybátyja rendeletét,

^{94a} Bakfark páduai adalékait én kutattam fel és ismertettem először Páduai kötetemben. Művészeti jelentőségéről Gombosi Ottó írt 1935-ben.

hogy a jog mellett hadiépítkezést is tanuljon. Nyugat-Európából érkezett a segesvári Kraus György kíséretében, aki később német krónikájával tette nevét emlékezetessé az erdélyi történetirodalomban. Az ifjú Bethlen pedagógusa Pálóczi Horváth János, aki tanulásuk ideje alatt a magyar királyokról írt latin könyvet is nyomtatott Páduában. Utánuk orvosnövendékekkel találkozunk az egyetemen. Első köztük a kolozsvári Ozdi Tamás, akit felavatása alkalmából (1632 május 27-én) magyar és idegen tanuló társai egy díszes emlékfűzettel leptek meg. Ennek címlapja szerint Ozdi a páduai városi kórház assistense volt, a versek egyikét pedig Dálnoki T. Mihály írta, Lőrinc nevű testvérével együtt tanulván az orvostudományt, miként Árkosi Gelei Benedek is. Ez páduai tanulása idején szintén két művét nyomatta ott ki. Nyilván az ő ajánlatukra jött le Páduába Rákosi Boldizsár is, aki hazatérve, érdemeiért Barcsay Ákos fejedelemtől 1656-ban nemességet nyert.

Ez újakon kívül itt tanult öt éven keresztül Pécsi András, Erdély későbbi híres orvosa, akit gyógyítani még a szomszédos Havasalföld vajdai udvarába is gyakran elhívtak;⁹⁵ valamint a medgyesi Töppelt (Topeltinus) Lőrinc joghallgató, aki hazatérve nevét Erdélyről írt 1667-i latin könyvével tette ismeretessé.⁹⁶

A XVIII. századot a soproni Gensel János Ádám kezdi meg, nyolc évi tanulás után 1703-ban avattatván orvossá nyomtatásban is megjelent értekezése alapján. Orvosnövendékek voltak leginkább azok a magyar diákok is, akik a század végéig még Páduában előfordulnak, mivel a jogi kar jeles tanerők híján nagyon lehanyaglott. A tanítás is sokat vesztett régi előkelő voltából, úgy hogy közszájon forgott az a jogász-tanároknak tulajdonított mondás, hogy: *Summus pecuniam et mittimus asinum in patriam*. vagyis: A tanulók pénzét zsebre vágjuk s őket szamarakként küldjük

⁹⁵ Így 1688 őszén meg a rákövetkező év telén; a megfelelő levelek Documente-kiadványom XI. kötete 294 és 323. lapján.

⁹⁶ Mindkettő anyakönyvi bejegyzései Páduai kötetem 1657-i és 1661–63-i adatai közt, míg ez utóbbi könyvének leírása Bibliográfia-kiadványom I. kötete 203. sz. a.

házjukba.⁹⁷ E becsmérő kiszólást az a hanyatló közszellem szülte, amely a páduai egyetemen ezidőben úrrá kezdett lenni, főleg a miatt, hogy a tanárok nagy része elsősorban a jövedelemre tekintett és tudományukat pénzre igyekeztek felváltani. Ez nagy visszaesést jelentett a korábbi századok színvonalához képest, de vigasztalásul szolgálhatott, hogy az orvosi kar állandó emelkedésben volt és magas tudományos színvonalát végig megtartotta.

Az egyetem XVI. századi virágzása nyilván annak a szerencsés körülménynek is köszönhető, hogy 1493-ban megkapta jelenlegi épületét, amely későbbi hozzáépítésekkel a század derekán nyerte el mai díszes, monumentális alakját, gyönyörű kétemeletes homlokzatával s belépve a kapun, oszlopos tornáccával, amely a pompás hatású udvart négyszögben körülfogja. Ezt magyar ember is áhitattal járja be, mert a falakat díszítő címerek és feliratok közt lépten-nyomon találkozik honfitársak nevével. Tudnunk kell ugyanis, hogy Páduában is két fakultás volt: a jogászoké meg az artistáké. Az elsőben 22 Nemzete volt az idegen, ultramontán diákoknak és 12 az olasz citramontánoknak, míg az orvosnövéndékeket és teológusokat is magában foglaló artista fakultásban héttel találkozunk. A jogászok karában már a korai középkortól kezdve volt önálló *Natio hungarica*, az artistákéban meg külön *consiliarius* képviselte nemzetünk tanulóifjúságát. Ezek a Nemzetek itt is, mint Bolognában alapszabályaik szerinti életet éltek s valósággal külön köztársaságot alkottak, adókedvezményeket és fegyverviselési jogot élvezve, amely kiváltságaikhoz szigorúan ragaszkodtak, még a magyarok is. A fegyverviselésre különösen rátartiak voltak, főleg a nemesifjak, de azt ekkoriban már minden egyes esetben külön kellett kérni a velencei senatustól, miként tette 1521 nyarán Batthyány Orbán és két társa: Buzlay Farkas meg László kalocsai kanonok, amint megérkeztek és beiratkoztak.

A páduai egyetem híre-neve így ezidőben napról-napra növekedett. Jellemző erre, hogy midőn az erdélyi szász Armbruster Kristóf 1548 elején innen, a juristák rektora-

⁹⁷ Berzeviczy: Itália tom. I. p. 212.

ként hazatért és tízévi udvari szolgálata után (1559 nyarán) I. Ferdinánd királytól nemességet nyert, címereslevele — biztosan saját bemondása alapján — Olaszország legkiválóbb egyetemének nevezi: *Italiae gymnasium celeberrimum*; ami egyáltalán nem volt üres szó és dicsekvés.

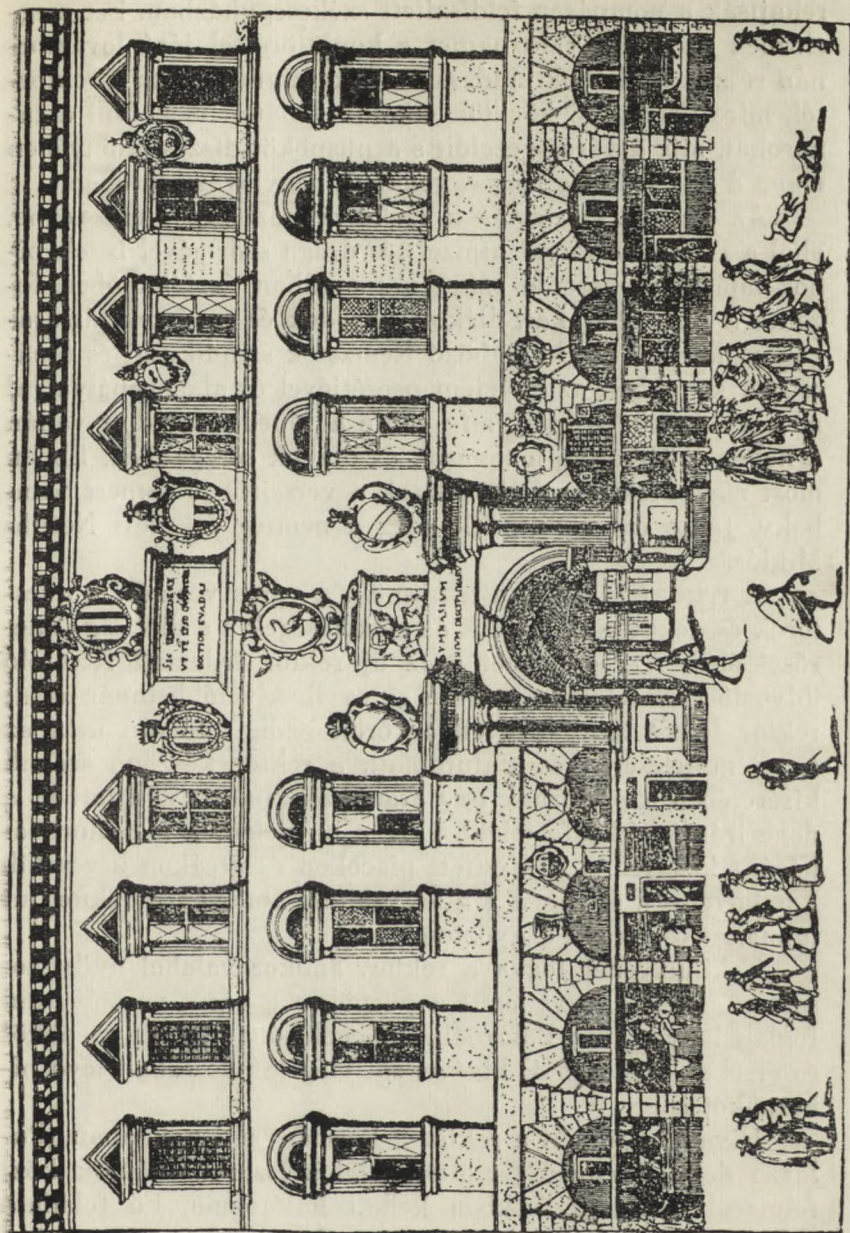
Ezt a dícséretet elmondhatta róla mindenki, aki itt tanult s tudta maga Báthory István is, midőn már mint fejedelem (1574 nyarán) innen hívta udvarába háziorvosának Buccella Miklóst, aki aztán vele ment Lengyelországba is, mikor két év múlva királlyá választották s haláláig mellette maradt, gyógykezelve.^{97a}

Az egyetemi év a rektorválasztással kezdődött, a prefektura dísztermében, a városi hatóság fejei, meg a doge képviselője jelenlétében. Eleinte századokon át mindegyik fakultásnak külön rektora volt, de 1415 óta csupán egyet választottak évenként váltakozva a citramontán és ultramontán diákság köréből. Nehogy azonban befolyásuk túlságosan elhatalmasodjék, a választásból egyszersmindenkorra kizárták a páduai meg velencei diákokat. Hogy a választás és a rektor beiktatása mily külsőségek és századokon át kifejlődött szertartások közt folyt le, azt legcélszerűbben Pálffy György rektor beiktatása ismertetésével mutathatjuk be. Ezt a két testület tanulóifjúsága 1559 augusztus 2-án választotta rektorrá, mire ő mindjárt esküvel fogadta a választók színe előtt, hogy huszonkettedik életévét betöltötte. A mellett itt is megkívánták a régi hagyományok alapján, hogy a rektor nőtlén tanulója legyen az egyetemnek s legalább öt éven át hallgatta legyen a maga költségén a jogtudományokat (akár több helyütt is) és egyúttal elegendő vagyonnal rendelkezék.⁹⁸

A választás eredményét a gyűlés utáni napon küldöttség jelentette be Velencében a Közoktatásügyi tanácsosoknak (Riformatori dello Studio) és megvárva a jóváhagyást, a küldöttek hazatértek, hogy a beiktatást Lőrinc napján vég-

^{97a} E dolgok részleteit bőségesen előadtam Báthory István-om különböző helyein, a király 1586 december 12-én bekövetkezett haláláig kísérve a jeles orvos önfeláldozó működését.

⁹⁸ Savigny op. c. III. 189.

Prospectus antiquus Universitatis Patavinae.

rehajtsák a pompásan feldíszított székesegyházban. Ezt megelőzően az előtte való napon a kopjatöréssel járó lovagtornán résztvevő diákok lándzsát meg kesztyűt kaptak a rektortól, mire tizenkettő közülök elindult lóháton meghívni a tanárokat, míg a város vezetőit s a püspököt díszes öltönyében maga a rektor hívta meg egyenként, négylovas hintóban.

Az ünnepi szertartás a székesegyházban ment végbe, ahol a rektor arannyal hímzett és drága szőrmével bélelt bíbor-palástban, hasonló színű harisnyában és félcipőben fogadta a meghívottakat, diákok, apródok és zenészek társaságában, körülötte a különböző Nemzetek szindikusai és tanácsosai, kezükben az egyetem pecsétjével és alapszabályaival meg a rektori főveggel, míg előtte a főpedellus állott vállán a nehéz ezüstbottal, a tanárok és diákok serege élén. Ebben most magyarok is voltak, köztük a verseiről jól ismert Sám-boky János orvosnövendék, meg a nemrég érkezett Nesithi Miklós.

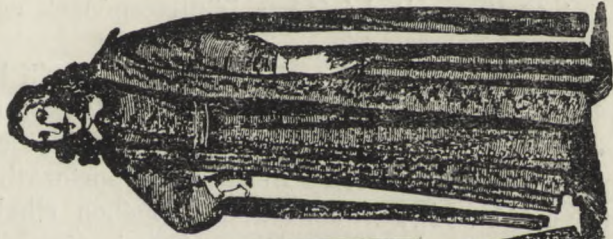
A rektort a dómban a püspök, a város vezetői: a questorok és dekuriusok várták az előkelőségek s a diákság ismerősei élén. Az egyetemet s az új rektor érdemeit felsoroló üdvözlő vers felolvasása után az egyik kiválóbb tanár az új rektor fejére tette fővegét, az örök pedig átadván neki az egyetem pecsétjét és statutumait, a rektor köszönő szavak kíséretében a pretornak egy aranyozott pálcát nyújtott át a doge iránti hódolata jeléül. Erre a megjelentek a rektort lakására kísérték a feldíszített piacokon és utcákon keresztül. Ezt követte a díszebéd s a lovagjáték, amelyen a rektor jutalmakat osztott ki a győzteseknek.

Tekintélyénél fogva a rektor, amikor valahol nyilvánosan megjelent, közvetlenül a püspök s a város vezetői után foglalt helyet, míg Bolognában megelőzött minden püspököt és érseket, a bolognait kivéve, sőt még tanulósrban lévő bíbornokot is.

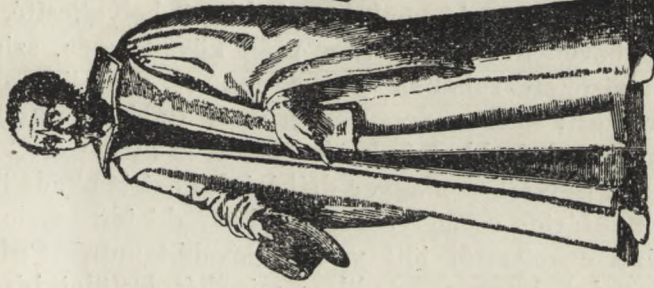
Hivatalos üléseit a rektor a kormányzati palotában (Palazzo della Ragione) tartotta, valahányszor a tanulók közt felmerült nézeteltérésekben kellett határoznia. Fő feladata volt: szigorúan ügyelni az egyetem kiváltságaira és jogaira, a tanítás rendes menetére, kinevezte a Nemzetek tanácsosai-val együtt a tanárokat, a velencei felsőbb hatóság jóváhagyá-

Rector

Syndicus

Bidellus generalis et

inferior

Universitatis Patavinae.

sával, gondot viselvén egyúttal arra is, hogy a tanárok és alkalmazott pedellusok idejében megkapják fizetésüket. E mellett az egyetem fejlesztése érdekében kinevezett négy városi sollicitatorral hetenként ülést tartott. Joga volt előadások tartására, ha meg netán még nem volt doktor, ahhoz, hogy díszes külsőségek közt more nobilium avassák fel díjtalanul. Részt vehetett a vizsgázó és avató bizottságok ülésén. Végül kíséretével átment Velencébe új doge választása alkalmával, hogy az egyetem nevében üdvözzölje. Távollétében a rektort teljhatalommal a „szindikusz” helyettesíté, aki rangban közvetlenül a prorektor után következvén, szintén megkülönböztetett ruhában járt s éppúgy megsüvegezték, mint a rektort; hisz rendesen olaszul is tudó tanult férfi volt, hogy a polgárokkal és hatóságokkal is bírjon értekezni és levelezni. Egy ízben magyar diákjaink közt is akadt ilyen Berzeviczy Márton személyében 1568-ban, aki ide Londonból s a párizsi egyetemről jött volt le továbbtanulni. Érdekes azonban tudni, hogy a szindikusz mindkét testület bizalmi embereként egyenesen az egyetem joghatósága alatt állott, nem a rektoré alatt és Bolognában fizetése (nyilván jelképiesen) évi 12 líra volt, később a büntetéspénzek egyharmada.⁹⁹

A rektornak a felsoroltakon kívül számos egyéb kiváltsága meg kötelessége volt s azoktól véglegesen akkor szabaddult, mikor rektori évének lejártakor címerét utódja a szindikusz és tanácsosok címereivel díszített csoportozatban az egyetem folyosóján vagy valamely tantermében elhelyezte, miként maga is tette elődje emlékezetére. A címerek felrakását azonban csakis a Nemzetek együttes ülésének határozatából lehetett elvégezni s az erre vonatkozó előterjesztést a jelenlévők *Fiat, Fiat!* felkiáltással fogadták el. Ez utolsó ténykedésével a rektor munkája, felelőssége is megszűnt és távozhatott, olykor üres zsebbel meg teli adóssággal, mivel fizetése nem volt s az az egy-egy arany, amit minden doktori felavatás után hivatalból kapott, bizony nem igen fedezte sokféle kiadása összegét.

Pálffy György rektorságáról nem tudok többet az elmondottaknál, még családi levéltárukból sem. Diákjaink ta-

⁹⁹ Ibidem, p. 200.

Aula magna

Atrium
Universitatis Patavinae.

nulásáról és rátermettségéről tesz azonban fényes tanúságot, hogy hat hasonló elődje is volt: 1308-ban magyarországi Lőrinc, 1368-ban János egri főesperes, 1400-ban Gál váradi olvasó kanonok, bodoni Gál-fia Domonkos rektor közvetlen utódja, 1500-ban nagylucsei Ábrányi István győri kanonok, helyetteseként meg Tolnai János vicerektor, végül 1547-ben Armbruster Kristóf. Ez szerény szám a lefolyt hosszú századok idejéhez képest, de nyilván azért, mert a rektorsággal kapcsolatos rendkívüli költségek miatt nem igen volt könnyű rektort találni a diákok közt. Ez gyakran nehéz helyzet elé állította az ifjúságot s ezért az egyetem velencei tanácsa végre 1738-ban bölcsen megszüntette a rektorválasztás vázolt hagyományos módját s attól kezdve ő állított rektorokat mindkét egyetem élére a tanárok sorából.¹⁰⁰ És érdekes megfigyelni, hogy itt a régi szokást másfél századnál tovább sikerült fenntartani, mint Bolognában.

A tanév rendesen november elsején nyílt meg a székes-egyházban tartott ünnepség keretében, amelyen a rektor (vagy valamely tanuló) beszédet mondott a tudományok hasznáról és szépségéről, a jogászok jegyzője, az artistáknál pedig a főpedellus felolvasta a tanárok jegyzékét és tanrendjét, aminek „Rotulus” volt a hivatalos neve. E becses művelődéstörténeti jegyzékekből Galileo Galilei tanári beiktatásának háromszázadik évfordulója alkalmából — 1892-ben — Brugi tanár adott ki mutatóul egy kétévi füzetet, 1384—1799 közti teljes sorozatát négy kötetben pedig Dallari Umbertónak köszönhetjük, szórványos magyar adalékaival együtt.

A tanárok megválasztásának és előadásaik megállapításának joga százados kiváltsága volt a tanuló ifjúságnak. Hogy e kiváltság gyakorlatában hányszor játszott döntő szerepet az előítélet vagy ellenszenv, a pajtáskodás és protekció a tanítás nagy kárára, azt maguk a tanulók is tudták és érezték. Viszont döntő volt sokszor a tanárok népszerűsége, mert olyiknak 600, sőt 3000 hallgatója is volt, úgy hogy be sem fértek órájára, jegyzeteit pedig drága pénzen vették, másoltatták a diákok. Nem csoda így, ha a választandók személyében gyakran pártokra szakadt az ifjúság, amely fegyveresen járta végig a város utcáit s igyekezett jelöltje

¹⁰⁰ Brillo: *Brevi memorie*, p. 5—9.

érdekében hangulatot kelteni. Néha valóságos összeütközések és utcai zavarok is keletkeztek. Azokat maga a rendőrség is tétlenül nézte, tekintettel a tanulók kiváltságaira, mindaddig, míg egy nagyobb tüntetés után, a Velencei senatus eleinte korlátokat vetett az ifjúság választási joga elé, 1560-ban pedig végleg megszüntette azt, maga nevezvén ki a legmegfelelőbb tanárokat. Evvel egyidejűleg az előadásoknak a középkor óta divatban volt olvasása és diktálása is megszűnt, nagy bánatára azoknak a hetyke, lusta tanulóknak, akik a tanárok diktálását maguknak leiratták preceptoraik vagy éppen szolgálk által s azokból készültek. Ez intézkedés a *doctor chartaceus* gúnynévvel csúfolt tanárok ellen irányult, akik előadásaikban szövegükhöz szigorúan ragaszkodtak elhanyagolva vagy elnagyolva minden külön magyarázatot és felvilágosítást, amit a tárgyalat fejezet megkívánt. Fontos eszköze az oktatásnak volt a *disputálás* is, amit a tanárok kötelesek voltak időszakonként a díszteremben (schola magna) tartani tanítványaikkal vagy tanártársaikkal. Ezek tárgyát és napját jó előre kifüggesztették a könyvkereskedésekben, gyógyszerházakban és hivatalokban s e nyilvános jellegű közvitákon megjelentek a hatóságok, előkelőségek s gyakran maguk a riformatorok is, akik olykor e viták lefolyásából következtek — néha jogosan — a tanárok tudására és képességeire. A Közoktatásügyi tanács e tagjainak kötelessége volt egyúttal ellenőrizni, hogy a tanárok megtartják-e pontosan előírt leckéiket s a netán elmaradtakért a tanárt pénzbüntetéssel sújtották, sőt hasonló érte akkor is őket, ha nem voltak képesek tanszékiük köré gyűjteni a megkívánt tanulószámot. A tanárok egyébként nyilvános előadásaik mellett kötelesek voltak (a statutumok rendelkezése értelmében) magánleckéket is adni s a tanulókkal való — seminariumszerű — közvetlen foglalkozás által szaktudományukat fejleszteni.

E különféle megszorítások dacára a hosszú talárban megjelenő tanárok bizony igen megbecsült, tisztelt tagjai voltak a városnak és társadalomnak, akiket meghívásuk alkalmával fejedelmekhez illő módon fogadtak, a legnagyobb figyelemmel kezeltek, felmentve minden adófizetés és közterhek alól, majdnem korlátlanul emelkedő fizetésekkel; amihez hozzá-

téve az alkalmilag tucatnyi gazdag magántanulóktól szedett tandíjakat s a doktori kollégiumoktól a felavatásokért járó díjakat, jövedelem tekintetében napjainkban el sem képzelhető magasságot értek el. E mellett a tanárok bármikor kaptak az állampénztárból kölcsönöket s olykor egész évi fizetésüket kitevő előlegeket avagy nemesi címeket és kitüntetések, részesülvén ekként minden kedvezményben és kitüntetésben, amellyel a bölcs kormányzat nemcsak szavakkal, hanem megfelelő anyagi előnyökkel is elismerte azok érdemét, akik tanulmányaikat életcélként tekintették, a tanítást apostoli módon végezték s a tudományt vallásos odaadással művelték, miként magát egy mai páduai tanár találóan kifejezte.¹⁰¹

A tanárok évi átlagos fizetése 200—500 aranyforint közt váltakozott. De némelyek ennél sokkal többet húztak. Így például Cremonini Cézár 2000 forintot kapott, amiből palotában lakhatott, majordomust, lakájokat, lovakat és hintót tartván; javadalma épp kétszer akkora lévén, mint tanártársáé, a híres Galileié. Cremonini negyven éves korában, 1590-ben jutott a bölcsészeti második tanszékére s mint a peripatetizmus híve, akkora sikere volt negyven éven át, hogy dacára Galilei folytonos támadásának, még halálakor is négyszázra rugott hallgatóinak száma.^{101a}

Ez a megbecsülés külsőleg is megnyilvánult a különböző ünnepségeken s azokban a magasztaló beszédekben, melyeket az évnnyitó üléseken szoktak tartani a dómban. Ily beszéd tartás tisztességében olykor magyar diáknak is volt része, így a kolozsvári Árkosi Gelei Benedeknek, midőn 1639 november 2-án a megnyitás alkalmával ő beszélt latin nyelven a bölcsészeti és orvostudomány fontosságáról, amelyet ki is nyomtatott „*Philosophiae et medicinae elogium*” címen. Ennek az az egyéb jelentősége is van, hogy a beszéd írója unitárius vallású ember volt, s ez az engedékenységi és valástürelmi csupán Páduában volt meg, a túlsúlyban protestáns német diákokra való tekintetből. Ezt a nemkatolikus diákság a velencei Közoktatásügyi tanács bölcsességének köszönhette, amely 1564 őszén, midőn V. Pius pápa elrendelte,

¹⁰¹ Favaro: *L'università di Padova*, p. 32—34.

hogy aki doktori címet óhajt szerezni, annak *esküt kell tennie a katolikus hitre* a Sacrum Collegium Iuristarum előtt, két külön collegiumot alapított előbb az orvosok, majd a jogászok számára, avval a kimondott céllal, hogy azok előtt a szegény diákok tehessenek doktori vizsgát, de lényegében azért, hogy ultramontán akatolikus, angol és görög tanulókat is fel lehessen avatni, akik hitüknél fogva nem állhatnak a *professio fidei* letévése elé.¹⁰² E nagy horderejű, méltányos kedvezményben a magyarországi protestánsok is részesültek s ez magyarázza azt, hogy e században az evangélikus és unitárius vallású ifjak annyian felkeresték a páduai egyetemet és — miként Karácsonyi János is észrevette — azt lehet mondani, hogy Báthory István idejében az unitáriusok vezéremberei mind ott nevelkedtek.¹⁰³

A doktori méltóság megszerzése a páduai egyetemen is kemény munkát és négyévi szorgalmas tanulást kívánt a fakultások mindegyikén. Ezt a jelöltnek igazolnia kellett a május és június folyamán tartani szokott vizsgálatokon; az egyetem záróünnepé pedig védőszentje, Szent Antal napján (június 13-án) folyt le hagyományos szertartások között.

Az avatási díjak Páduában szintén magasak voltak. Így még a XVIII. század folyamán is a jogi doktorátus díja 1005 líra volt, ugyanaz *more nobilium*, a kesztyűk és édességek árával együtt 1469 líra, a bölcsészeti és orvosi doktorátusé 896, illetve nemesi módra 1395 líra; a Collegium Venetum előtt azonban csak 886 líra, zsidók felavatása pedig 1640 líra.¹⁰⁴ Ennek dacára a páduai egyetem látogatottsága a XVI. század második felében mindig meghaladta az ezret, olyik évben még az ötezret is. Ezek közt legalább 500 német diák, kiknek itt is, mint másutt, legnépesebb volt a coetusuk, kényelmes saját helyiséggel és számottevő gazdag könyvtárral felszerelve. A német jogászok összejöveleteiket a Remeték kolostorában (Chiesa degli Eremitani) s az artisták a Zsófia-templomban (Chiesa di Santa Sofia) tartották s oda is temetkeztek. E kétféle hallgatók külön-külön anyakönyvet vezettek, melynek tanúsága szerint az 1550—99 közti félszázadban a

¹⁰² Ibidem, p. 29.

^{102a} Luschin Weydacherről írt értekezése alapján.

¹⁰³ Páduai kötetem ismertetésében, Századok 1916 évf. 169. l.

joghallgatók száma 5083, az artistáké 877 volt, együttvéve 6060, amiből egymagából lehet következtetni arra a jelentős szerepre, melyet ezek a németek az egyetem életében, sőt a város társadalmában is betöltöttek. Irataik majdnem hiánytalanul fennmaradtak, köztük nagy értékű évkönyvek 1545—1769 közti két kötete, bár az 1650—1709-i évek anyagát magában foglaló közbülső kötet hiányzik, mivel idők folyamán elveszett. E mívelődéstörténeti fontosságú évkönyvek első két kötete még 1911—12-ben megjelent, de a befejező kötet még mindig várat magára, bár az anyaga alapján írt értekezések kellő képet nyújtanak értékes tartalmukról s a diákok változatos életéről.¹⁰⁵ Ez az élet komoly tanulással folyt le, ha elő is fordultak olykor köztük és miattuk kellemetlen esetek és zavarok. Bizonyítja ezt az is, hogy a hazatért németek közt mindig akadtak kiválóak, akik tanulásuk révén magas állásokba jutottak otthon, valamint az, hogy sokan közülük tanárok is lettek a páduai egyetemen s annak híré-nevét öregbítették. Ilyen volt a már említett Hertel János meg németországi kortársa, Herkules szászországi orvosdoktor, kinek 1595—6 közti orvosi előadásai egy névtelen magyar diák révén hozzánk is eljutottak.¹⁰⁶

A német diákok számuknál és tekintélyüknél fogva egyetemen és városban egyaránt oly szigorúan őrködtek kiváltságaikra, hogy az mindenütt tiszteletet keltett. Így megtörtént, hogy midőn a bonctan tudós tanára, Fabrici Jeromos 1589 elején a nyelv izomzatáról beszélve, előadásközben kijelentette, hogy az a németeknél oly különös alakzatú, hogy amiatt az egyes betűket keményen ejtik ki, mint például a b-t p-nek, a d-t t-nek s a v-t f-nek, amiért ezt a mondást:

Qui bonum vinum bibit, diu vivit, így mondják:

Qui ponum finum pipit, tiu fifit — a németek elcacag-

¹⁰⁴ Brillo, op. c. 10.

¹⁰⁵ Brugi: Gli scolari dello Studio di Padova nel cinquecento, p. 73.

¹⁰⁶ De morbis capitis. Lectiones Excellentissimi viri Herculis Saxoniae Doctoris ac Professoris in Academia Patavina publicae traditae, anno Christi 1595 et 1596. In 4-to pag. 440. 2. De cordis palpitazione, per eundem traditus anno 1593. In 4-to pag. 283. 3. Tractatus de morbis mulieribus, privatim praelectus per eundem, anno 1596. In 4-to pag. 138. (Ms. Bibl. Univ. Budapest. D. 2.)

ták magukat tanáruk ez olcsó szellemeskedésén, de mikor azt újra meg újra unalomig (ad nauseam usque) megismételte előadásain, elmaradtak leckéiről s azokra csak hossz-
szas tárgyalások és tekintélyes férfiak közbenjárása meg a tanár bocsánatkérése után kezdtek ismét eljárogatni az év őszétől kezdve.¹⁰⁷ Hasonló erélyes fellépést tanúsítottak hatóságokkal szemben is, valahányszor őket lelkiismereti szabadságukban bántotta egyik-másik túlbuzgó püspök avagy kisebb-nagyobb mulatás utáni verekedések miatt kerültek a rendőrség színe elé.

Ezek mindenkor könnyen elintézhetők voltak egy-egy udvarias bocsánatkéréssel avagy egy barátságos elnézést kiváltó szerény ígérettel. Súlyosabb következményekkel járt 1570 őszén a bajorországi Weydacher Boldizsár esete. Ez ekkoriban jutott le másodízben Páduába a Herberstein-fiúk pedagógusaként. Így hát jól ismerte a szokásokat és viszonyokat s még sem kerülhette el végzetét.

Az új egyetemi év kezdetén a velencei kormány képviselője, a városkapitány maga elé kérte a Német nemzet tanácsosát és atyai hangon kérte, hasson oda, hogy a diákok ne adjanak okot megbotránkozásra az istentiszteletek alatt való tapicskolással, ami olykor tapasztalható részükről a templomokban, vagy akinek ez nehezére esik, inkább maradjon otthon. Hasonlókép, tartózkodjanak egyházi dolgokról beszélni vagy éppen térítgetni, ami szintén előfordult már köztük. A consiliarius javaslatára a német diákok nem is igen adtak többé okot a megszólásra. Annál nagyobb volt a meglepetés, midőn Weydachert 1571 március 23-án a városi poroszlók a püspök elé vezették és fogolynak nyilvánították, mivel polgári ruhában járt, holott egyházi felszentelésben is volt része, meg „eretnek“ könyveket tartogatott.

Ez az eset nagy izgalmat keltett a német coetus tagjainál, akik azonnal gyűlést hirdettek s abból küldöttséget menesztettek Velencébe. Ott előbb kikérték a császári követ véleményét s csak azután jelentkeztek panaszukkal a Közoktatásügyi tanácsnál. Az megnyugtatta őket, kijelentvén, hogy a Tizek tanácsa átír érdekükben a páduai városkapitánynak. Ezt meg is tette, rámutatván, hogy Weydacher

¹⁰⁷ Favaro Giuseppe: L'insegnamento anatomico, p. 130.

mint diák, nyugodtan járhatott világi ruhában, hogy pedig a házmozgás alkalmával néhány eretnek könyvet találtak lakásában, ezt a Tanács egyáltalán nem tiltotta senkinél a diákok közül. Különben is jól ismert dolog, mily kevés a katolikus a német diákok közt, akik ennek dacára semmi okot a botránkoztatásra nem adtak és rendes életet folytattak a városban. Szigorú tilalmakkal amúgy sem lehet reájuk hatni, mert ez ellenkezésüket csak fokozná, hanem hatékonyabb engedni a diákokat érintkezni katolikus társaikkal s a városi lakókkal.

A városkapitány a polgármester kíséretében megjelenvén magasabb rendeletük értelmében a püspöknél, minden ékesszólásuk mellett sem bírták elérni az elfogott német diák szabadonbocsátását, habár érdekében nemcsak gazdáik léptek fel, hanem még maga Károly főherceg is. A püspök hajthatatlan maradt, azt mondván, hogy az elfogottal a szentszék utasítására nem mint laikussal, hanem mint csökönyös papjal jár el; annyival inkább, hogy a két ifjú főurat szülei avval a teljes megnyugvással bízták reá, hogy azokat katolikus hitben nevelje, nem az eretnek káté alapján, amiből őket oktatta. Egyébként Weydacher nincs fogságban, hanem a püspöki palota egyik szobájában lakik, minden telhető kényelmet élvezve, amit ezentúl is kilátásba helyez társainak, amíg ügye elintézését nyer. De ez csak a leveleire várt válaszok megérkezésétől függ. A diákok menjenek tehát haza s jöjjenek, ha majd hivatja őket, hanem mindenesetre kisebb számban, mint most. Mikor azonban a várva-várt válaszok megérkeztek s a német diákok újra jelentkeztek a püspöknél, ez kijelenté, hogy semmit sem tehet, amíg V. Pius pápa végzését meg nem kapja.

Ez a nem várt válasz igen nyugtalanította a diákokat, hiszen ami most egyik társukkal történt, az akármikor megtörténhetik az artista-diákokkal is. Ezért zajos ülésükön új küldöttséget indítottak Velencébe, ahol az egyenesen a doge színe elé járult panaszukkal. A fejedelem megnyugtatta őket, hogy ügyük nem fog az Inquisitio elé jutni, mert nem engedi meg, hogy lelkiismereti dolgok miatt kereset induljon ellenük; csak maradjanak továbbra is nyugodtak, kerülvén a vallásról való társalgást és vitákat, ami esetleg a katoliku-

sok ellenszenvét válthatná ki. Ám nyilatkozatát a doge írásban nem adta ki nekik, sem a Tizek tanácsa újabb rendeletének szövegét nem közölték velük. Ezt szerfelett aggasztónak találták a küldöttség tagjai, méginkább azt, hogy midőn másnap megjelentek a páduai tanácsnál, kérve sürgős eljárásukat a püspöknél, az tőle azt a választ nyerte, hogy a foglyot kénytelen a szentszék utasítására az Inquisitionnak kiszolgáltatni. Tetőfokra emelkedett elkeseredésük, mikor arról is értesülniök kellett, hogy a püspök elutazott s a kényes ügyet még távollétében is az Inquisitiora bízta. Amint ezt a diákok megjelentették Velencébe, onnan utasítás ment az Inquisitiohoz, hogy a fogoly ügyét a legnagyobb kímélettel kezeljék, nehogy a Német nemzet ismételt panaszszal legyen kénytelen a hatalomhoz fordulni.

Ez azonban nem sokat használt, mert a püspök nem törődött az utasítással, sőt figyelmen kívül hagyta Károly főherceg közben megérkezett pártfogó levelét is. Így szegény Weydacher teljesen magára hagyatva várta a történendőket nehéz sorsában. Bízott ugyan igazában, de midőn látnia kellett, hogy semerről segítségére nem számíthat, a fenyegetések hatása alatt s a nehéz fogságtól való félelmében kijelenté az inquisitornak, a páduai „Santo“ egyik ferencrendi barátjának, hogy bár kora ifjúsága óta a katolikus hit rendelkezései szerint élt, amennyiben valamiben tévedett volna, kész a püspök utasításait követni. Azok értelmében meggyónt s megáldozott, de a sokat szenvedett ember evvel sem nyerte vissza szabadságát, sőt még a páduai kegyhelyek meglátogatását is attól tették függővé, hogy 400 koronát fizessen le. A Német nemzet ezt is elintézte egy olasz háztulajdonos jóállása mellett s így végre Weydachert a püspök szabadon engedte feltételeken a szentszék végzésének megérkeztéig. Mikor az végre kezében volt, Ormanetto püspök magához vezettetvén a német diákot, akár szánalomból elszenvedett sérelmeiért, akár elismeréssel az általánosan „doctissimus vir“ néven emlegetett kiváló tanult diák iránt, a lehető legudvariasabban beszélt vele, sőt udvari káplánságot ajánlott neki évi 200 korona jövedelemmel. Ezt azonban Weydacher meg-

köszönvén, kijelenté, hogy neveltjeitől nem válhatik meg. Megkönnyebbült lélekkel hagyhatta el aztán velök nemso-kára az egyetemet, hogy visszaadja őket szüleiknek.^{102a}

Páduába nemcsak az egyetem és tanárainak jelessége vonzotta az idegen tanulók seregét, hanem nem utolsó helyen maga a város, sok mulatságot és gyönyörűséget nyújtó kellemességével, lakóinak természetes, pajzán szokásaival, az olcsó nyomdákkal és jó könyvkereskedésekkel. Csábította őket a közeli Velence is, ahová bárkán könnyen eljuthattak, pazar ünnepeivel, meg bankjaival. amelyekben a tanulók könnyűszerrel kaphatták kézhez a szüleiktől várt pénzeket és leveleket, melyekre válaszaikat is a bankárok vagy árusok közvetítették legkényelmesebben.

Maga az élet Páduában nem volt drága a XVI. század folyamán. Közepes vagyonú német diák kijött havi öt koronából, egy francia diák hetet költött magára, hatot komornyikjára. A tankönyvek is olcsóbbak voltak mint Bolognában, sőt a diák oly kikötéssel is megkaphatta őket könyvárusától, hogy tanulmányai végeztével (azaz távozásakor) visszaveszi tőle. Ha már most egy külföldi diák évente átlag száz aranyat költött és számukat csak ezerre tesszük, kiszámíthatjuk, micsoda forgalmat idézett elő a városban az évente befolyó 100.000 arany, amit a diákok ott hagytak.

Ennél azonban sokkal többet költöttek a módosak, akik lakásul olykor egész palotákat béreltek, mások tanároknál laktak, hogy egyúttal magánleckéket is vehessenek tőlük kényelmesen, míg a szegények családok körében húzódtak meg, avagy Anna néni német módra berendezett szállójában. Ebben lányok szolgáltak fel, ami miatt a püspök minden esztendőben megújítja panaszait, a mellett nem feledvén el a tulajdonosnét ismételten mindig meginteni, hogy böjt idején meg az előírt böjtös napokon húsételt ne adjon diákjainak. Végül szegény tanulók jól berendezett régi kollégiumokban találtak megfelelő otthonra.

Gyakori mondás volt ekkoriban az egész világon, hogy Pádúa a múzsák szállása, a nemzetek gyülekezőhelye, s a

tudományok aziluma. E tekintetben a többi olasz egyetemi városokon is túltett s nem hiába írta róla Bembo bíboros, hogy itt néhány olyan tudós van, amilyen másutt nem igen található; mert a velencei senatus mindenben megkönnyíté a diákoknak a tanulást. Nem utolsó e téren az, hogy 1545-ben megalapítá a botanikus kertet, amely a legelső volt időrendben Európában, negyven évvel reá pedig ingyenessé tette az anatómiai intézetet, úgyhogy díjtalanul nézhetette végig bárkifia a boncolást és hallgathatta a tanár magyarázatát. Ennek köszönhetette az egyetem, hogy az orvosok kollégiumától még távoli országokból is véleményt kértek fertőző betegségek esetében, a jogászok kollégiuma döntését pedig nehéz jogi esetekben nemcsak magánosok, hanem államok, fejedelmek és császárok vették igénybe s határozatait megfellebbezést kizáróaknak tartották mindenféle jogászörökben.

A tudományokban és kutatásokban való elmélyülés mellett az ifjúság kedélye felfrissülését is könnyen elérhette Páduában azokban a testet, lelket felüdítő szórakozásokban, amiket a város nyújtott. Így külön iskolákban tanultak lovaglást, vívást és tornajátékokat vagy táncot. A város polgármestere meg a velencei köztársaság képviselői estélyeket rendeztek, amelyeken szavalatok, meg kisebb drámák gyönyörködtették a megjelenteket. Gyakoriak voltak a színi előadások, balettek és táncmulatságok, amelyeken az idegen tanulók összevegyülhettek a város előkelő családjai tagjaival. Majd a húshagyó utcán lefolyó felvonulásai és mulatságai, álarcos csoportjainak mókái tartották vígságban a nézőket, melyek kedvéért a tanulók gyakran átrándultak Velencébe is, ahol azok még fényesebb külsőségek közt kerültek bemutatásra, olyan ruha- és színpompában, ami egyedülálló volt ezeitőben a világon.¹⁰⁸

Ime, mily mellékkörülmények csábították, hívták Pádua városába a tanulókat az európai államok minden részéből, hogy tanulmányaik sikeres befejeztével egy egész életre szóló kellemes emlékekkel térjenek haza, lesve, várva,

¹⁰⁸ Brugi: Gli scolari dello Studio di Padova nel cinquecento, p. 29—55.

hogy majd fiaikat is ide küldjék, miként — kivált a német diákoknál — hosszú nemzedékeken át lehet az unokákat megtalálni a matriculák tisztas pergamenlapjain.

Ez az élet azonban lassanként megfakult, a változott viszonyok leegyszerűsítették a mindennapi létet, amely megtelt gondokkal és szenvedésekkel s így a XIX. század már alig csábított magyar diákot Páduába sem, amióta különben is a budai, majd pesti egyetemnek immár orvosi karán is jeles tanerők működtek; nem is számítva a módosabbakat, akik Bécsbe mehettek tanulni. De a húszas évek végétől kezdve az a váratlan változás állott be, hogy mivel zsidó tanulót sem a bécsi, sem a mai egyetemünk nem vehetett fel, a nemkatolikusokat pedig nem avatták doktorrá, hanem csupán licentiatús címet kaphattak, a zsidók és protestánsok közül sokan a páduai egyetemre mentek tanulni, miután azon minden nehézség nélkül felavatták őket, itthon pedig nyugodtan folytathatták orvosi gyakorlatukat. Megkönnyíté tanulásukat az is, hogy ezen a még osztrák uralom alatt működő páduai egyetemen mindig akadt német vagy németül tudó tanár, így 1826-tól kezdve a zágrábi Lamprecht Rudolf, majd az iglói Lippich Ferenc Vilmos; de különösen a gyógyszerészettan tanára, a nagyszombati Stéer Márton. Ezek itt jelentős orvosirodalmi működést is fejtettek ki éveken át, kivált ez utóbbi, 1848-ig megtartott állásában.

Első medikusunk ezidőből, akire páduai kutatásaimban ráakadtam, 1827-ben a beszercei Decani Ernő. Négy év múlva a bögsözi székely Jakab Lajos szerez diplomát s utána 1856-ig további 34 ifjú magyar orvos értekezését sikerült a nagy tömegből kihalásznom. Jobb névsorral nem is végződhetett volna kötetem páduai fejezete, mint hogy e tanulók közt országos hírre emelkedett magyarral is találkozunk, amilyen a később régésszé vált Henszlmann Imre; a zsidó kartársak közt meg a szeredi származású Markstein Ignác olyan kedvelt volt, hogy felavatásakor — 1840 július 16-án — barátjai egy olasz szonettel lepték meg, amit az emlékvacsora résztvevői közt osztogattak, a mainapig megmaradt szokás szerint.

IV.

NÁPOLY egyetemét a tudománykedvelő II. Frigyes császár alapítá 1124-ben kiadott levelével, melynek szövege valósággal mintájává vált sok más olasz egyetem alapító oklevelének. Működése azonban csak öt esztendeig tartott s a pápai seregek bevonulásával megszűnt. Ekkor a teológia tanítását átvették a domonkosok s bár Frigyes császár újra megnyitotta az egyetemet, az alig élt, sőt fia, II. Konrád áthelyezte 1252-ben a közeli Salernóba. Hat év múlva, Manfred király ismét megnyitotta az egyetemet, majd az uralomra jutott Anjou-hercegek alatt 1266-ban átszervezték s még orvostudományt is tanítottak benne, dacára, hogy az fő tárgya volt a salernói immár jó hírű egyetemnek. Hanem azért működése nem volt nagy jelentőségű még 60—70 esztendő alatt sem, kivált hogy doktori avatásai mind ritkábbakká váltak.¹⁰⁹

Hazánknak az Anjoukkal való kapcsolata 1269-ből ered, amikor V. István ifjú-király fiának leánya, Mária házasságra lépett Károly nápolyi örökös herceggel s ugyanakkor Kun László herceg feleségül vette Anjou Károly leányát, Izabellát. Ez, ura meggyilkoltatása után még valami tíz esztendeig élt hazánkban, ahol visszakapván hitbérét, úgylátszik jól érezte magát, elfeledvén még a Nyulakszigetén ártatlanul fogságban töltött sanyarú éveit is. Később, 1298 őszén azonban mégis hazavágyott szülőföldjére,^{109a} ami végre két év múlva sikerült is; nyoma lévén, hogy 1300 július havában érkezett Manfredonián át Nápolyba.^{109b}

Így egyesült az Anjou-ház az Árpádokkal, hogy aztán ez utóbbi kihaltával Károly Róbert legyen királyunk és fiában, Nagy Lajosban egyik legdicsőbb uralkodónkat tisztelhessek.¹¹⁰ De míg ennek olasz-magyar vonatkozásai és öccse, András megöletésének megbosszulásáért tett kétszeri

¹⁰⁹ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 453—461.

^{109a} Óváry: Regeszták, I. no. 33.

^{109b} Szabó: Kun László, p. 185.

¹¹⁰ Bővebben Berzeviczy „Rapporti storici fra Napoli e l'Ungheria” című értekezésében. Mária magyar nápolyi királyné életrajzát Fraknoi írta meg 1906-ban.

nápolyi útjának részletei bőven ismeretesek, feledésbe merült az a végtelen fontosságú művelődéstörténeti cselekedete, hogy második útján, fogadván az egyetem küldöttségét, 1348 március 14-én megerősíté annak alapszabályait.¹¹¹ Annyi bizonyos, hogy — egy legújabb megfigyelés alapján — Nápoly szerepe épp Nagy Lajos uralkodásának első éveiben lesz észrevehetőbb s a nápolyi művelődés elsősorban a jogi életre hatott legerőteljesebben;¹¹² nyilván a nápolyi egyetemről hazatérő ifjak révén. Ezekről azonban semmi adatunk nincs, hiszen eltekintve attól az aradi magyar préposttól, aki 1292—4 közt Nápolyban tanult, majdnem kétszáz évig senkit nem találunk ott. Egyéb magyar vonatkozásunk sincs innen, a Margit-legendán kívül, melyet Óváry Lipót fedezett fel és Knauz Nándor ismertetett először.¹¹³ Mátyás király korából is mindössze öt tanulót bírtunk névszerint megnevezni. Ezek is dömés barátok, miként az utánuk jövők is, el egész 1512-ig.

Az adalékok e gyér volta miatt hosszú ideig nem tudunk Nápolyban tanult magyar diákokról. Ilyen a XVI. század közepétől kezdve csak tanulmányai elvégzése után kíváncsiságból kereste fel, ha érkezése meg pénze volt, mint például 1552-ben Brenner Márton s tíz évre reá Sámbooky János, a nagy író és könyvgyűjtő, akit itt az a rendkívüli irodalmi élmény ért, hogy ráakadt Bonfini két művének díszes pergamen kódexére, amely egykor, 1485-ben Beatrix királyné tulajdona volt s magával hozván, halála után jutott ószeres kezére. Lehetett persze bizonyára több társa is a szegény királyné szétszóródott könyvtárából, miután egyebek közt Diomede Carafa is neki ajánlotta egyik művét.^{113a}

A XV. század nápolyi magyar vonatkozásai egyébként rendkívül gazdagok. Kezdődnek László királlyal, Durazzói Kis Károly fiával, leányágon árpádvérű herceggel, akit a gyűlölt Zsigmonddal szemben a főurak királyul kívántak és Kanizsay János esztergomi érsek 1403 augusztus 5-én Zára-

¹¹¹ Kiadva az *Acta externa Andegavensia* II. p. 275—8. Pór Antal, Nagy Lajos életrajza 606. lapján éppen csak említi; Denifle az okmányt egyáltalán nem ismeri.

¹¹² Kardos: *A humanista irodalom*, p. 457.

¹¹³ Rövid hír róla, a *Századok* 1867. évf. 84—5. l. Ismertette és szövegét kiadta Knauz Nándor 1868-ban.

^{113a} Erről Mayer Erzsébet értekezett olaszul, 1937-ben.

ban (egy hamis koronával) meg is koronázott. Trónigénye érvényesítését éveken át munkálta: a velencések s mások támogatásával, de eredménytelenül.¹¹⁴ Adalékaink folytatódnak és szaporodnak a század utolsó negyedében, amikor annak elején (1474 tavaszán) Mátyás király Nápolyba küldte Gábor kalocsai érseket Bánfi Miklóssal, Beatrix hercegnővel való eljegyzése ügyében. Ezt a házasságot főuraink ellenezték és előérzetük nem csalt, mert e frigy révén kapcsolatunk a nápolyi királysággal ugyan gyarapodott s vele a műveltség és művészet is terjedt hazánkban, de kimenetele mégis dicstelen lett. Ennek fő oka Beatrix nagyravágyása volt, mivel magának akarta biztosítani ura halála után a trónt. Ebben az ügyben jutott hozzánk a nápolyi udvarból 1488 nyarán Ranzano Péter lucerai püspök, az egykori tudós domonkos is. Mátyás azonban nem engedett s ezt Sánkfalvi Antal pozsonyi prépost által is megüzente Nápolyba ipának.^{114a} Így a dolgot többé Ranzano sem erőszakolta az alatt a három év alatt, melyet hazánkban töltött. De e hosszú idő folyamán annyira megszerette nemzetünket és megismerte annak múltját, hogy midőn hazatért, megírta Szent István és Boldog Margit életrajzát, *Epitome Rerum Hungaricarum* című másik kötetében pedig hazánk földrajzát és történetét.

A XVI. századból sajnos, semmi nápolyi magyar vonatkozásuk nincsen,^{114b} Báthory Boldizsár hadvezér látogatásán kívül, melyet 1586 nyarán tett, külföldi több évi peregrinatioja befejezéseként.^{114c} De midőn a város szépségeiben gyönyörködött és esténként szerencsés szemlélője lehetett az éppen működésben lévő Vezuv kitörésének, vajjon volt-e tudomása róla, hogy századokkal előbb, családjának egy korai tagja, Gutkeledi Báthory András váradi püspök is járt már erre 1330 folyamán követségben^{114d} és élt-e e ritka fontos esemény emlékezete nemzetségének tudatában?

¹¹⁴ Ennek a kérdésnek igen bő irodalma van, de abból csupán Szalay József tanulmányára utalunk, amelyben Nápolyi Lászlónak Velencével való szövetkezése történetét ismertette részletesen, főleg horvát okleveles anyag felhasználásával.

^{114a} Bővebben Schönherr *Corvin János*-a 86–88. l.

^{114b} Mellőzvéen persze, a szórványos kereskedelmi kapcsolatokat.

^{114c} Bővebben Báthory István-om 267. l.

^{114d} Óváry: *Regeszták* I. füzeté 43. sz. a.

A XVII. században Pálffy Miklós jött le 1645 őszén Nápolyig tartott peregrinatioja folyamán, majd 1693 végén Rákóczi Ferenc Rómából jövet, hogy a város szépségeiben gyönyörködjek és templomait is végig látogassa. A XVIII-ik század húszas éveiben meg az egykori római diák, Althan Mihály Frigyes váci püspök és bíboros élt itt néhány évig a császárság követeként, mialatt 1724-ben a váci lelkészség részére írt utasítását nyomatta ki második kiadásban.

Nápoly templomainak látogatását más magyar ember sem hagyja el, mert azokban sok magyar síremléket és fal-festményt talál, amelyek lelkét megihletik és kegyeletes áhitatra indítják. Ilyen, mint legrégibb, az 1323 tavaszán elhunyt Mária nápolyi királyné (V. István király lánya) emeletnyi, díszes síremléke a Donna Regina-templomban; az 1345 őszén a közeli aversai kastélyában meggyilkolt 19 éves András herceg síremléke a Szent Januáriusnak szentelt székesegyház főoltára mellett; majd László nápolyi magyar pártkirályé a San Giovanni a Carbonara-templomban s végül az 1508 őszén elhunyt Beatrix királyné egyszerű sírjára a San Pietro Martire-templomban.^{114e}

E kőbe véselt emlékeken kívül néhány egyéb nápolyi vonatkozásunk is akad még a századok folyamán. Ilyen, hogy a Bozsóky-család egyik tagja a XVII. században Nápolyba költözött s ott előkelő főúri család törzsöke lett, melynek egyik tagja 1830-ban hazánkba jött, hogy ősei birtokát megnézzé és esetleg visszaszerezze.^{114f} Ez az ősi birtok a veszprémi Nagybozsókon volt, melyre Bozsóky Ádám II. Ferdinándtól új adományt nyert 1635-ben;^{114g} talán maga az, kinek fia a távoli szép Nápolyba elszármazott. Szomorúbb ennél az a további adalékunk, amely a nápolyi protestáns gályarabok szenvedéseiről szól.

^{114e} Ezekről a magyar vonatkozású nápolyi emlékeinkről időrendben Simonyi, Óváry, Fraknói, Pór és Berzeviczy írtak alkalmilag részletesen, képek kíséretében.

^{114f} Tud. Gyűjt. 1835-i X. füz. 100. l. Edvi Illés Pál.

^{114g} Nagy Iván: Magyarország családai XIII. p. 156.

Közismert dolog, hogy az úgynevezett Wesselényi-féle összeesküvés elfojtása után, az osztrák hatalom nem elégedett meg a börtönbe vetett Nádasdy Ferenc, Zrinyi Péter és Frangepán Ferenc lefejeztetésével, hanem perbe fogta a felső-magyarországi protestáns papokat is, azt mondván, hogy részesei voltak az összeesküvésnek. Ezt a vádat 1672 tavaszán emelte ellenük a bíróság, midőn őket Nagyszombatba idézték, majd a rákövetkező év őszén Pozsonyba rendelték. Itt tisztes fogságban várták ügyük törvényes lefolytatását. Így nyílt meg 1674 március 5-én a királyi tábla ülése, Szelepcsényi György prímás vezetése alatt. A megidézett papok és tanítók ettől nem sok jót reméltek, tudván, hogy tagjai kizárólag katolikusok. E törvényszék fő vádja az volt, hogy a katolikus hit ellen mért heves támadásukban a király fölkent személyét is megsértették, mert képmádónak, bálványozónak mondják, gyalázzák a szenteket és Szűz Máriát, kit első szentkirályunk hazánk védőasszonyának tett. Lábbal tapossák az oltári szentséget s a mellett szövetkeznek a haza ellen-ségeivel, utat nyitván a törököknek és egyetértének azokkal, akik a király ellen összeesküdtek, tehát felségsértők.

A megidézettek védekezését mellőzve, a törvényszék kemény börtönre vetette a megjelent 336 egyházi férfit. A prímás és Kollonics Lipót püspök naponta meglátogatta őket, lelkökre beszélve, hogy térjenek meg s ne terjesszék többé a katolikusokra szórt rágalmakat. Többen meg is adták magukat, félve az elkövetkező szenvedésektől, de a reformátusok hajthatatlanok maradtak. Április 4-én ült össze a királyi tábla ítélethozatalra, három dolog közül adván a vádlottaknak választást: 1. Mondjanak le hivatalukról és éljenek béke-ségben; 2. vándoroljanak ki az országból, hová többé soha sincs visszatérésük és 3. térjenek át a katolikus hitre.^{114h}

E pontok oly kemények voltak, hogy a vádlottak nagyobb része megadta magát avagy megtagadta hitét s így csupán 94 papot vetettek fogságba, az ország hat különböző börtönbe.

^{114h} Fallenbüchl: Otrókócsi Fóris Ferenc élete, p. 10—12.

tönébe. Nehogy azonban megkegyelmezési kérvény alapján netán sorsukon könnyítsenek, a törvényszék úgy határozott, hogy gályákra kell őket eladni, amelyeken okvetlenül el fognak veszni. Első szállítmányként 1675 március 18-án 42 lelkészt és tanítót indítottak tehát útnak Nápoly felé, ahová iszonyú nélkülözések, verések és kínzások közt már csak harmincan érkeztek meg május 7-én. Ott a szakálluktól megfosztott papokat másnap holtig tartó gályára adták el, fejenként 50 aranyért és levétetvén bilincseik, különböző gályákra rakattak, amelyeken szomorú életüket kellett tengetniök; hiszen a gályarabság a legkeményebb büntetések egyike s megfelel a várfogságnak.

Nápolyi rabjaink közül háromnak maradtak reánk onnan írt levelei: Otrokocsi Fóris Ferenc rimaszécsi református lelkészé, 1675 június 6-ról, Kocsi Csergő Bálint pápai református tanáré, október 5-ről és Sellyei M. István pápai református lelképásztoré „sietve a nápolyi tenger hátán” írva, november 22-ről, társaik megsegítése ügyében.¹¹⁴¹ De mikor reménytelenül folytatták — zsoltárokat énekelve — nehéz mesterségüket, a kimerítő evezést, az isteni gondviselés segítségére sietett a holland Ruyter Adorján Mihály tengernagy személyében. Ez 1676 február 11-én véletlenül bevitorlázván a nápolyi kikötőbe, tudomást szerzett a protestáns rabokról és kiszabadította a még életben maradt 26 magyar lelkészt, hogy aztán a maga költségén Velencébe szállíttassa őket. Innen huszonnégyüknek nagy viszontagságok közt sikerült Svájcra át, hazatérniök és ártatlanságukat nemcsak Apafi Mihály fejedelem és Bethlen Miklós kancellár bizonyították, hanem a soproni 1681-i országgyűlésen hozott törvények 25-ik cikkelye is, amely számkivetésből való visszatérésüket megengedte és minden térítvényt, amely tőlök kicsikartatott, érvénytelenek nyilvánított. Magától érthető, hogy e szerencsétlenek szenvedésének úgy hazánkban, mint a külföldön rendkívül nagy irodalma keletkezett, s annak korunkban népszerű ismertetését Rácz Károly bánfalvai református lelkész fog-

¹¹⁴¹ Új Magyar Múzeum 1851—2. I. köt. 879. l. Tompa.

lalta össze két kiadást is ért munkájában, benne 728 megidézett lelkész és tanító életrajzi adalékaival.

Nápoly s vele az úgynevezett két szicíliai királyság a háborús idők múltával, 1713-ban VI. Károly császár s ez úton a Habsburg-ház uralma alá jutott. Ettől kezdve tehát királyuk mindíg az uralkodó ház spanyol ágának egy-egy tagja volt, a királyné pedig, legtöbbször egy bécsi Habsburg-főhercegné. A hazánkkal való kapcsolat így igen sűrűvé vált. Ápolták azt a Nápolyba küldött követek is, kik közt gyakran a magyar főurak soraiból választottakat is találunk. Ilyen volt 1752-ben herceg Esterházy Pál, kinek bevonulása oly fényes körülmények közt folyt le július 22-én délelőtt, amire Nápolyban még nem volt példa.

A követ díszmenete 42 hatlovas hintóból meg 63 gyönyörű lóból állott. Ezeken vonult be Magyarországból idáig jőve a 98 főből álló kíséret, élén a herceg pompás, úgynevezett „parádás“ hintájával. Ez aranyhímzésű karmazsinbársonnyal bélelt, festményekkel borított batár volt. Ebben egyedül ült a herceg aranyszegélyű ruhában, rajta ezüsthímzésű lomb- és virágdísz, míg a hintó mellett hat csatlós-hajdú lépdelt. A libériás cselédek száma huszonnyolc volt, díszes sújtásos ruhában; a katonák veres nadrágban, ezüst paszományos, kék dolmányos, veres, ezüsforgós kalpaggal, sárga selyemövben, mentéjük pedig párdúckacagány, ezüst mentekötésekkel. A menethez tartozott még a herceg udvari törpéje, veres magyar ruhában, meg egy szerecsen, török módra öltözve. A herceg hintója mellett hat hajdúja s ugyanannyi apródja lovagolt, utánuk pedig az apródok udvarmestere, egy aranygombos, ibolyaszínű ruhájú pap lóháton. Ezt követte a herceg további hat hintója, a pápai nunciussal, a szardiniai követ, meg Esterházy két rokona társaságában, az egyik hintóban két piarista pappal valamint a nápolyi német egyház lelkészével és társával. A menetet bezárta végül a magyar követ 12 házitisztje és 4 lovásza.

Amerre ez a hallatlanul ragyogó kíséret elvonult, katona-ság állott sorfalat az utcákon és tereken, melyeket lelkesen éljenző emberek tömege lepétt el.

Montemileto herceg a követet bevezetvén a követi palota nagytermébe, udvari hintón a királyi palotába hajtattott, hogy a magyar herceget megérkeztek a palota lépcsőjénél fogadhassa és vezethesse be a királyi pár elé. Mélyen meghajolva, Esterházy a királyt latin, a királynét ellenben német nyelven üdvözölte, amit ők külön-külön hasonló nyelveken köszöntek meg. Az audiencia után az olasz herceg, meg az őrgróf lakására kísérte a magyar követet, aki július 25-én 160 személyes ebédet adott, másnap pedig táncmulatságot rendezett a főurak és nemesek tiszteletére.^{114j}

Negyven évvel utána a nápolyiak hasonló felvonulásban gyönyörködhetek, 1792 január 22-én az új magyar követ, gróf Széchenyi Ferenc bevonulása alkalmából, bár az távolról sem volt oly fényes, mint az előbbi, nemcsak mert vagyon tekintetében nem mérkőzhetett az Esterházyakéval, hanem mert a lefolyt háborús emberöltő alatt az idők is megnehezültek.

Követünk ekkor nem is saját hintóival érkezett meg, hanem az udvar két hintóján vonult a királyi palotába; az egyikben ült Széchenyi, Riario herceggel, meg Macedonio majordomusszal, míg a másikban a követ titkára, Tibolth egy olasz gavallérral. Ezeket követte Ruspoli herceg s más olasz főurak kocsija. Bevezetvén, követünk a királyt olasz, a királynét német nyelven üdvözölte, mire ők hasonlóan feleltek. Utána Tibolth titkár mindegyiknek átnyújtotta a pénzajándékot tartalmazó díszes ládikót. Hazatérve, a király ugyanaznap magánkihallgatáson fogadta követünket, kíséretével, melynek minden tagja magyar ruhát viselt, miként a követ felesége, egy Festetics grófné és leánya is.^{114k}

V.

RÓMA egyetemét VIII. Bonifác pápa alapítá 1303 tavaszán, avval a nyílt kijelentéssel, hogy akik az örökvárosba jönnek a világ minden részéből, a magasabb tanulmá-

^{114j} Divatcsarnok 1854-i II. köt. 1377. l. Mátray. Az egykorú magyar nyomtatott leírást kiadta Czech János 1856-ban.

^{114k} Magyar Hirmondó 1792-i I. köt. 193. l. Görög Demeter.

nyokban kiképezhessék magukat; függetlenül a pápai kúria Studiumától, melyet még IV. Ince alapított 1244-ben, inkább csak egyháziak részére. Az egyetemen azonban csupán kánon- és polgári jogot tanítottak s azokból XII. János 1318-i rendeletéből doktori avatások is történtek. Az egyetem még a pápák hetvenéves avignoni tartózkodása alatt is működött, de a század vége felé majdnem megszűnt, mivel eredményes működésének a politikai körülmények és háborús viszonyok nem kedveztek. Később, 1431-ben újrászervezte IV. Jenő s azontúl is igyekezett megfelelni a fejlődő igényeknek, úgyhogy 1514-ben már 88 tanárt mutathatott fel. Ám ez csak külsőleg volt mutatós, mert X. Leó pápa maga beismerte egyik levelében, hogy az egyetemnek több a tanára, mint a tanulója s ezért nem is lehetett fejlődőképes, mivel nem bírt a többiekkel versenyezni.¹¹⁵

Az egyetem megnyitása évéből — 1303 tavaszán — van ugyan egy volt páduai tanulónk, Tamás esztergomi kánonkunk Rómában, de ez elsősorban Károly Róbert érdekeiben járt a szentszéknél. Mások viszont zarándokokként jönnek le, imádkozni az apostolok sírjánál; ad limina apostolorum. Talán a legrégibb magyarunk, akit e tekintetben oklevél igazol, egy Váró nevű; ez 1300 október 31-én egyezett ki a boldvakői várnagy előtt Benedek nevű vejével, aki feleségét (az ő lányát) megölte s a pénzbeli fizetségeken kívül vezeklésül kötelezte magát, hogy a legközelebbi pünkösdkor elzarándokol Egerbe a Szent Szűz sírjához, a rákövetkező év húsvétjára pedig Rómába.¹¹⁶ Ez a római zarándoklás ettől kezdve mind sűrűbb lett, úgyhogy 1431 elején Cserdi Imre pécsi kánonok római gyóntató már arról panaszkodik, hogy bűneiktől való feloldoztatásuk végett az év különböző részeiben a magyarok oly nagy tömegekben gyülekeznek össze Rómában, hogy a meglévő egy-két gyóntató nem is elegendő és gyóntatók híján a zarándokok lelkiismeretük sugallatait nem követhetik s így annak megnyugtatója nélkül, haraggal

¹¹⁵ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 301—315.

¹¹⁶ Az oklevél szavaival: ad limina beatae virginis Agriae ire tenetur, ac in sequenti dominica septuagesimae Romam ire tenetur. (Codex patrius tom. 7. p. 301.)

és lelkiük nem csekély fölháborodásával távoznak, minélfogva majdnem jobb lett volna nem jönniök. Ráillett ez a panasz arra a nevezetes alkalomra is, midőn két év múlva — 1433 tavaszán — Zsigmond király előkelő fényes kíséretével s majdnem másfél ezernyi hadával Rómába érkezett, ahol magát a pápával május 31-én császárrá koronáztatta. Ez alkalommal közel három hónapot töltött az örökvárosban,¹¹⁷ s azalatt a magyarok is kényelmesen elintézhették a szentszéknél függő ügyeiket. Az egyházi és világi magyar előkelőségek teljes névsora ránk maradt, de abból itt csupán Vetési Albert érdekel, aki visszatérő útjában királyát nem követte, hanem tanulmányait folytatva, mint „iuris utriusque doctor“ indult haza s lett gyulafehérvári kanonok, hogy később Mátyás király követeként újra láthassa Rómát. Tulajdonképen ő tehát az első római tanulónk. Nem is találkozunk mással egész 1472-ig, amikor Budai András veszprémi kanonok tanulmányai közben Rómában elhunyt. Vele egyidőben tanult itt jogot Ilkusch Márton orvos, aki hazatérve szepesi kanonok lett, meg Berendi Bak Gáspár; ez ugyan tanulmányait Bolognában végezte, de itt szentelték pappá. Ilyen volt a Ferrarában végzett Vetési László is, Mátyás király követe 1475-ben, aki a pápa előtt tartott beszédét Rómában ki is nyomatta. Két évvel előbb a szászsebesi György domonkosrendű barát adta ki itt török fogsága alatt szerzett tapasztalatai alapján a törökök szokásairól szóló művét. Az ily római hungaricumokat külön figyelemben részesítettem, egyenként ismertetvén őket megjelenésük éve alatt, mert nemcsak ritkaságok, de érdekes adalékul szolgálnak íróik életéhez.

A gyóntatók sorában előkelő hely illeti meg 1496-tól kezdve Bodrogi Fülöpöt, aki a romladozó magyar zarándokházat kijavíttatta. Nyomdokaiban járt a humanista Lászlai János erdélyi főesperes, aki 1523 nyarán Rómában halt meg 75 éves korában; teljes alakját mutató márvány sírlapja ma is épségben megvan a Szent István alapította magyar templom főoltára előtt.

¹¹⁷ Zsigmond római koronáztatása részleteit két tanulmányban Aladáry foglalta össze a Századok 1913. évi kötetében.

A XVI. század már igen sok magyar tanulót vagy peregrinációs útján Rómában megfordult egyéb felavatott diákot mutat fel. Nevöket szereplésük kapcsán kimerítően megörökítettem az illető évek alatt s itt csupán a jelesebbekre kell külön rámutatnunk. Ilyen a század elején, 1509-ben az erdélyi szász Piso Jakab „poeta laureatus“ jogászdoktor, apostoli protonotárius; majd három év múlva Bakócz Tamás esztergomi érsek, utána 1520-ban Gyöngyösi Gergely pálosrendi barát, aki itt két művét nyomatta ki; két évre reá Nádasdy Tamás, jogot tanulva, míg a század végén, 1578-ban a másik szász költő, Unch Lénárt tanul itt, 1584–86 közt meg Somlyai Báthory András prépost, akit XIII. Gergely pápa bíborossá szentelt, valamint a kíséretében lejött Forgách Ferenc, a későbbi esztergomi érsek. Végül Rómában tanul Jeszenszky János orvosunk 1588-ig s itt végez régészeti tanulmányokat Szamosközi István, míg a század utolsó évében a Collegium Romanumban tanuló erdélyi jezsuita-növendékek közt kitűnt a kolozsvári Alárdi Mihály, élményeiről naplót is vezetvén.

A XVII. század folyamán még több magyar diák, pap vagy átutazó fordul elő hosszabb, rövidebb ideig Rómában, köztük olyan is, kinek adatait már a Collegium Germanicum et Hungaricum anyakönyvéből ismerjük s most újabb adalékokkal bővíthetjük őket. Nevezetesebb ezeknél azonban a nagyszombati születésű Nádaszi János jezsuita, aki 1642-ben adta ki első művét Rómában, hogy aztán azok hosszú sorával örökítse meg nevét egyházi irodalmunkban. Jeles kortársa volt Bolla Péter Pálos-barát is, aki 1677-ben Bon: János bíboros „Manuductio ad Coelum“ című híres művét latin versekbe foglalva nyomatta ki Rómában. Végül igen fontos új adalékunk, hogy Celes Márton jezsuita 1697-ben kezdte meg a vatikáni levéltár magyar vonatkozású adalékai rendszeres összeírását elsőként. Ily irányú római működéseért soroztuk be munkánkba a piarista Dezericzky Incét, aki 1743-ban egy testes latin irodalomtörténeti munkát adott ki, majd tudós rendtársát, Horányi Eleket, aki 1756-ban egy fizikai értekezésével tűnt fel a tudós világban; aztán Koller József pécsi prelátust, aki 1765-től kezdve két esztendeig folytatott kutatásokat a Vatikáni levéltárban a pécsi egyház-

megye történetéhez, melyet hazatérve hét kötetben adott ki. Irodalmunkhoz tartozik a raguzai Kunics Raymund jezsuita is, aki Homeros *Ilias*-ának latin verses fordítását adta ki 1776-ban. Római tanulóinkról szóló adalékainkat végül Istvánfi Imre fráter 1787-i értekezése megemlékezésével zárjuk, amely felette ritka hungaricum. Ám ha már tudjuk, hogy nápolyi hadjáratai alkalmából Nagy Lajos két ízben is imádkozhatott Szent Péter sírjánál, Zsigmond király meg itt koronáztatta meg magát német császárrá, illő és hasznos talán megemlékeznünk azokról a nevezetesebb magyarjainkról is, akik az örökvárosban alkalmilag megfordultak, de ottlétük ismerete elhomályosult és nem igen van a köztudatban. Ilyen az, hogy a gyermek V. László király jelenlétében koronázták császárrá III. Frigyes 1452 március 19-én.¹¹⁸ Ifjú királyunk ekkoriban tette ezt a nevezetes kijelentést: „Nem is tartom embereknek azokat, akik a tudománnyal nem foglalkoznak!” Ezt Enea Silvio hallotta tőle s jegyezte fel róla, ami gyönyörűen egyezik avval a ténnyel, hogy László király idejövet végighallgatta volt a páduai egyetemen egy diák doktori szigorlatát; valamint avval a másikkal, hogy hazatérve, később (két év múlva) a rómaiak történetéről szóló érdekes könyveket kért Alfonz aragóniai és szicíliai királytól, olyanokat, melyeket — mondása szerint — neki érdemes olvasnia. Hasonlókat kért egyidejűleg Borsio estei örgróftól is, hogy azokkal az államügyektől mentes, szabad idejében szórakozhasson; kedvesen emlékezvén arra a jóindulatára, melyet irányában ottlétekor tanúsított.^{118a}

További ritka adalék az, hogy Werbőczy István magyarországi helytartó, követsége alkalmából, 1519 tavaszán családostól jött Rómába;¹¹⁹ bár követsége teljesen eredménytelen lett.¹²⁰ Ilyen az is, hogy a kálvinista Szenczi Molnár Albert 1596 október 5-én jutott le Rómába, ahonnan egy hét

¹¹⁸ Kerékgyártó: Hazánk évlapjai, p. 297.

^{118a} Prágában, 1454 augusztus 2-i két idézett levele, a Győri tört. és rég. füzetek II. köt. 44—46. l. Ráth Károly.

¹¹⁹ Mon. Vat. Hung. tom. I/5 p. 138 lévő 1519 május 7-i sajátkezű bejegyzése szerint a Szentlélek-társulat anyakönyvében.

¹²⁰ Acta externa Andegavensia tom. II. p. 584—5.

mulva indult haza, északnak tartva, miután végiglátogatta a város nevezetességeit s magát hét fő templomát is.¹²¹

Fontosabb volt ennél Pázmány Péter bíboros második római útja, melynek folyamán 1632 március 27-én érkezett az örökvárosba s e fontos követségében május végéig tartózkodott ott. Ez időből 37 levele maradt reánk.¹²²

Pázmány Rómába érkezéséről és tárgyalásairól érdekes olasz leírásunk van, azon frissiben írva.¹²³ Küldetéséről Mednyánszky Alajos írt latinul, még 1830-ban, bő okleveles anyag kíséretében,¹²⁴ majd Fraknói Vilmos magyarul, 1870 tavaszán, az lévén a M. Tud. Akadémiában székfoglalója,¹²⁵ s később, 1886-ban rövidebben Pázmány életrajzában.¹²⁶

A pápa előtt 1632 május 13-án tartott beszédének egykorú magyar fordítása is ránk maradt; kiadta Szilágyi István.¹²⁷

Rómában járt gróf Zrínyi Miklós is, mint 16 éves ifjú 1636 június havában érkezvén oda Senkvicz Máttyás esztergomi kanonok kíséretében, ahonnan 1637 februárjában tért haza, egész életére kiható gyönyörű benyomásaiival.¹²⁸

Épily kevésbbé ismert, hogy Rákóczi Ferenc is láthatta Rómát, ahová 1693 október havában jutott és négy hónapot töltött benne, történelmi és földrajzi tanulmányokkal foglalkozva meg szórakozva. Rómából mindössze egy levele ismeretes, 1693 november 28-áról,¹²⁹ de sajnos az is csupán otthoni gazdasági dolgairól szólt.¹³⁰

¹²¹ Dézsi: Szenczi Molnár Albert naplója, p. 17.

¹²² Hanuy, op. c. tom. II. p. 250—314.

¹²³ Galla: Harminckilenc kiadatlan Pázmány-levél oklevéltára 50—53. l.

¹²⁴ Kiadva Pesten, 1830-ban.

¹²⁵ Megjelent „Pázmány Péter diplomatai küldetése Rómában” címen az Új Magyar Sion 1871. évfolyamában.

¹²⁶ Pázmány Péter, 241—254. l.

¹²⁷ Pontos helyét ld. a Források jegyzékében.

¹²⁸ Széchy: Gróf Zrínyi Miklós tom. I. p. 64—68.

¹²⁹ Történelmi Tár 1900 p. 347—8. Thaly Kálmán.

¹³⁰ Márki: II. Rákóczi Ferenc tom. I p. 115—118.

VI.

PERUGIA városának tanácsa 1266—77 közt minden évben megismétlé azt a hirdetményét, hogy aki felkeresi, hogy jogot és orvostudományokat tanuljon benne, azt védelmébe fogadja utazása és a falai közt való tartózkodása alatt. Ez az oktatás azonban még sem volt egyetemi jellegű, de rövidesen — 1308 szeptember 8-án — alapítólevelet kapott az intézet V. Kelemen pápától s így egyszerre „Studium generale” lett. E cím és jelleg birtokában az új egyetem oly szépen fejlődött, hogy hamarosan komoly versenytársává vált Bologna és Padova egyetemeinek. Ez a versengés abban is megnyilvánult, hogy a városi hatóság jeles tanárokat hívott meg és csábított körébe, élethossziglani alkalmaztatás meg évi 200 aranyforint fizetés mellett. Így aztán az egyetem már nyolc év múlva a megkívánt számú tanári létszámmal folytathatta működését, bár az orvostanárok javadalmazása csupán 1321-ben vált azonossá a jogásztanárokéval. Ekkor azonban a felbukkant s gyakran ismétlődő pestisjárvány miatt az egyetem sokáig zárva maradt s csak 1355-ben indult újra fejlődésnek. Elősegíté ezt a perugiai püspök nemes elhatározása, hogy 40 szegény tanuló számára ingyenes kollégiumot alapított, amit a diákok oly osztatlan örömmel fogadtak, hogy számukat rövidesen ötvenre kellett emelni. Haladást jelentett az is, hogy 1371-ben XI. Gergely levele alapján teológiai kart is nyitottak az egyetemen, miután a hittant eddig épúgy, mint a többi egyetemi városban, a rendi iskolákban tanították. Ezeknek a helyes intézkedéseknek tulajdonítható, hogy rövidesen — 1431-ben — az egyetemnek már 22 jogász- meg 8 orvostanára volt, s azonkívül egy astrologus, 3 magister grammaticae meg egy lector philosophiae működött benne.¹³¹

Ekkoriban az egyetem már a jogászok számára kiadott 1407-i új statutumok alapján működött. A doktori kollégiumok legrégebbi alapszabálya is ebből az évből való, benne avval az egyebütt nem lévő megszigorítással, hogy más egyetemen szerzett doktori fokozatot érvénytelennek tartottak és vise-

¹³¹ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 555—552.

lői hivatalt sem nyerhettek.^{131a} Az egyetem ez alapszabályait követték más pápai meg helyi rendelkezések, melyek a tanügy egyszerűsítését, az univerzitás tekintélye emelését s a tanulók javát célozták. Különösen előnyös volt az, amely később — 1534-ben — egyetmást törült a doktori avatások hagyományos szertartásaiból s egyben leszállítá az avatási díjakat. A szegény tanulók érdekét újabb alapítványok is szolgálták, úgy hogy a XVI. század végén immár négy kollégiumban helyezkedhettek el a tanulni vágyók. Ezek közt a „Sapienza di San Bernardo“ csak olyanokat fogadott be, akik az irodalmi tanulmányoknak szentelték magukat. Ezekhez járult félszázad mulva a jezsuiták intézete, a „Congregazione degli scolari,“ a legalkalmasabb időben alapítva, mikor az egyetem fejlődése itt is hanyatlani kezdett.¹³²

Minderről nem vett tudomást a magyar ifjúság, amelynek Perugia nem esett útjába és érdekkörébe. A távoli, helyi érdekű város létezéséről tán csak akkor értesültek Magyarországon először, mikor 1238 tavaszán IV. Béla udvarában megjelent Salvius Salvi perúgiai püspök, apostoli legátus és ezt az atyai kitüntetését királyunk IX. Gergely pápának külön levélben is megköszönte.^{132a} Utána két emberöltő is eltelt, amíg 1308 végén Gentilis bíboros kíséretében Budára két perugiai pap is érkezett: Boninsegna de Perusio doctor decretorum, canonicus Ravennatensis, camerarius et auditor és Thomas Vitalis de Perusio, notarius communis Spoleti.¹³³ Így esett, hogy az első magyar, akit Perugia lakói láthattak, nem is magyar volt, hanem Zsigmond király* kíséretéből való, mikor ő útban Rómának, 1433 április 26-án egy napra megpihent a városban, hogy aztán vizatérőben — már mint megkoronázott császár — augusztus 26-ától számítva újból három napot töltsön Perugiában.¹³⁴ Zsigmondot tehát még csak nem is üdvözölhették magyar tanulók, mert az elsők, akikkel

^{131a} Savigny, op. c. III. p. 352.

¹³² Scalvanti: Cenni storici, p. 31—67.

^{132a} Béla király Zólyomból, VII. idus Iunii 1238 keltű levele; Raynaldus és Katona nyomán Fejér: Codex dipl. tom. IV/1 p. 112.

¹³³ Mon. Vat. Hung. vol. I/2. Budapest, 1885.

¹³⁴ Altmann: Die Urkunden Kaiser Sigmunds regesztái nyomán.

itt találkozunk 1475 végén egy Antal nevű dömés pap s utána következő társak, akik a konventben hittant tanultak, hogy baccalaureusi címmel felruházva visszatérjenek hazájukba apostolkodni. Ilyet 1511-ig harmincnyolcat sikerült kinyomoznunk s közülök való volt talán az a Pompilianus Pannoniusz is, akihez Mátyás király korában a perugiai Maturanzio Ferenc verset írt.¹³⁵

Olaszországba igyekvő egyetemi hallgatóink közt csak elvétve akadt egy-egy Perugiában, szerényen meghúzódva a Natio Germanica tagjai körében, akik itt is tekintélyes számban éltek, úgyhogy megnyerték ugyanazokat a kiváltságokat, amelyeket a bolognai és páduai egyetemen élveztek. Első világi diákunk, akit itt találunk, 1552 őszén a szegedi Körösi Gáspár, aki a páduai egyetemről jött le orvosi felavatására; majd a század végén, 1598 nyarán a budai Beke nyi János. A XVII. század elején Karvai Orlle János, utána két Pálffy-fiú tanul itt rövid ideig: István meg János, míg nyolc évvel utánuk Pálffy Pál száll meg a városban néhány napra, útban Rómának. A század utolsó évében Mednyánszky László is csupán átutazóban írta be nevét az anyakönyvbe; utolsó magyarunk pedig 1739-ben tűnik fel a csak nemrég honosított Rindtsmaul-család egyik tagja személyében.

Ezek egyrészét már Pap Károly összeírta 1902-ben, a többi magam halásztam ki háromnap munkával az egyetem levéltára anyagából. De megvallom, az a benyomásom, hogy ezeknél több is előkerülhet a Scalvanti Oszkár tanár rendezése szerinti kitűnő leíró jegyzék alapján, melynek igen sok darabját sajnos nem találtam jelzett helyén. Az a matricula is, amely kezembe akadt mindössze egy hét ívlapnyi füzet volt, 1511–1656 közti bejegyzésekkel; míg a német diákoké 1579-től 1721-ig terjed.¹³⁶

Befejezésül, szólunk Bontempi Angelini András perugiai nemesről is, aki III. János György szász választófejedelem karmestere volt, de szabadidejében összeírogatta amiket a drezdai udvarban a Wesselényi Ferenc-féle összeesküvésről alkalmilag hallott és 1672-ben csinos, keretes címlapú kötet-

¹³⁵ Egy. Phil. Közlöny 1927 p. 7–18. Huszti.

¹³⁶ Scalvanti: Inventario-regesto, p. 151.

ben kiadva, a négy kivégzett rézmetszetű arcképével, emléket állított magának is azok előtt, akiknek kis művével kedveskedni óhajtott.

Végül, külön tanulmányt igényel annak a sajátoszerű körülménynek megállapítása, hogy Perugia s általában az egész umbriai tartomány háziipari művészetének motívumai miként jutottak hozzánk, a Szepességbe: középkori diákok avagy vándorló mesteremberek útján? Ott ugyanis néhány templom szöttezésének mintája feltűnően egyezik e távoli olasz vidékével.^{136a}

VII.

VERONA városának (Bolognáól nyugatra, az Adige partján) sajátosképen igen sok magyar vonatkozása van, még mielőtt egyetemet kapott volna. Így már a kalandozások korában, 951 tavaszán érintették a magyarok.¹³⁷ Majd 1276 május közepén La Corre veronai származású decretorum doctor kanonok szerepel nálunk.¹³⁸ Utána Nagy Lajosról tudjuk, hogy mindkét nápolyi útja alkalmából érinté a várost: először 1347 december 4—8 közt töltvén benne öt napot, amikor az olasz városok előljárói és nemesei hódolattát fogadta, akik esküvel kötelezték magukat, hogy vele tartanak; majd három év múlva (1350 október 10-én) időzött ismét két hetet benne, útban Magyarország felé.¹³⁹ Szerepe van Zsigmond király korában is, midőn 1419 május 30-án egy Veronában lakó János nevű, magyar ember izgatott Bolognában Velence ellen, ami a senatust igen bántotta.¹⁴⁰ A rákövetkező évben, 1420 október 28-án maga Zsigmond táborozott itt két napig.¹⁴¹ Innen való volt az a Birini Pál

^{136a} Erre Gerevich Tibor mutatott rá futólagosan egy 1908-ban írt cikkében.

¹³⁷ Az *Annales universi ad annum usque 1550* velencei krónika 28. lapján olvassuk ugyanis: Ungari Veronam incedunt anno 951. (Magyar Könyvszemle 1883 p. 200.)

¹³⁸ Említve 1276 május 14—25 közt; Mon. Rom. ep. Vespr. tom. I. p. 160.

¹³⁹ Pór: Nagy Lajos, p. 153 et 241.

¹⁴⁰ Óváry: Regeszták I. no. 295 et 299.

¹⁴¹ Altmann: Die Urkunden Kaiser Sigmunds nyomán.

nevű olasz is, aki 1412 őszén atyjafia, György szerb deszpota adományából kiterjedt magyarországi jószágai birtokába jutott a budai káptalan színe előtt;^{141a} a század végefelé pedig Rangoni Gábel barát, Mátyás király kitűnő munkatársa, akit erdélyi, majd egri püspökké nevezett ki, közbenjárásával pedig bíborosi süveget is nyert, hogy életét ferencrendi kolostorába vonultan 1486-ban Rómában fejezze be. Végül, legrégibb misekönyvünk itt készült, a város kitűnő nyomdájában, 1480 augusztus 27-ére befejezve, épp az egyetem külföldi magyar tanulói kívánságára, ami címében így van feltüntetve: *Missale secundum ritum dominorum ultramontanorum cum quibusdam officiis novis.*¹⁴²

A városnak már a XIII. században jó iskolái voltak s midőn XII. Benedek 1339 őszén rendeletet adott ki az egyházi és világi jogtudomány, valamint az orvostudományok és szabad mesterségek módszeres tanítására, evvel — veronai tudósok szerint is — a pápa bullája a meglévő állapotot szentesíté, illetve ismerte el. Midőn aztán Verona 1405-ben a velencei köztársaság uralma alá került, a város alkotmánya megerősítésével egyidejűleg az egyetem alapításáról is újra szó esett, a senatus befolyása alá jutván, miként a padovai egyetem is. Itt azonban valami különös fejlődésének nincsen nyoma, mivel a város 1458-i alapszabályai ismét tanárok meghívásáról szól s azoknak adóktól való mentesítése kérdésével foglalkozik.¹⁴³

Egyéb veronai magyar vonatkozásunk nincs is több, attól elváltan, hogy a budai születésű Dudith András 1550-ben ide jött 17 éves korában tanulni Pole bíboros házába. Ez — úgy látszik — anyai ágon atyjafia volt, azért is támogatia oly bensően a tehetséges ifjút, kinek további olaszországi élete a páduai egyetemen folyt le. Verona irodalomtörténetéhez tartozik azonban, hogy Isota Nogarola XV. századi

^{141a} Capitulum Budense in vigilia Nativitatis Virginis 1412 pro Paulo Birini de Verona, filio quondam Michaelis Ducis de eadem; Fejér Codex dipl. tom. X/5 p. 363—4.

¹⁴² Legbővebb ismertetése Knauz: Libri missales c. műve 3—5. l. Újabb Hubay Ilona műve 37. l.

¹⁴³ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 634/5.

humanista nő hátrahagyott latin írásait kiadta Abel Jenő, aki még akadémiai székfoglalóját is róla tartotta,¹⁴⁴ gróf Apponyi Sándor iránti tiszteletből, kinek ez az olasz író nő anyai ágon atyjafia volt.

VIII.

PISA egyetemét VI. Kelemen 1343 őszén alapította. Ezt a kegyet meg is érdemelte, mivel ebben a (Firenzétől nyugatra, egy mérföldnyire a Liguri-tengerhez az Arno partján fekvő) nagymultú régi városban már a XII. század végén működött néhány jeles jogtudós, orvosok pedig az alapítólevél kelte előtt is tanítottak benne. Ezek az orvos- és más tanárok 1338-ban jöttek át a bolognai egyetemről, mikor a várost XII. Benedek interdiktummal sujtotta s ott tovább tanítani nem kívántak. Az egyetem azonban gyengén fejlődött, sőt pénztelen helyzetében a város 1359-ben meg is szüntette tanárai fizetését s csak tíz év múlva van nyoma doktori avatásoknak, egészen a század végéig. De midőn a várost 1406-ban a Viscontiak eladták Firenzének, az egyetem is osztozott sorsában és megszűnt.¹⁴⁵ A tudománykedvelő Medici Lőrinc alatt azonban újraéledt poraiból s az 1473 november 1-én megnyílt egyetemen új élet indult azzal is, hogy Firenzében alakult öttagú tanácsa kimondta, hogy a tartomány ifjai Pisa vagy Firenze egyetemén kívül másutt nem tanulhatnak. A szentszéktől is egyházi adójövedelmet nyervén, az egyetem 1478-ban kibővíté régi statutumait. Ezek értelmében most már a pisai érsek mint kancellár doktori felavatásokat is végzett, a rektort pedig a tanulók választhatták, kizárva e tisztségből a firenzeieket. A hallgatók itt is nemzetek szerint csoportosultak és számuk lassanként tizenhatalomra szaporodott. Köztük négy illetve az ultramontánokat, akik közt a „Német nemzet“ magában foglalta a magyar és lengyel diákokat is. Fontos végzése volt az alapszabályoknak az is, hogy a tanítás *csak szabadelőadás* alak-

¹⁴⁴ Ezt 1885-ben, műveit pedig (Apponyi könyvtárából) a rákövetkező évben, két vaskos kötetben.

¹⁴⁵ Ibidem, p. 317—321.

jában (in voce) történhetett, minden diktálás kizárásával, megmaradván a disputák közkedvelt intézménye. Fejlődésében azonban az egyetemet két csapás is érte: a tíz év alatt kétszer is jelentkezett pestis, amely miatt vidékre kellett költözködnie néhány évre, meg a városban kitört forradalom, amely után az egyetemet a város urai Firenzébe helyezték át 1505-ben.

Némi életre kelt az egyetem a XVI. század elején, 1515-ben, midőn a Mediciek elhagyták Pisát s kapui újra feltárltak. Hanem eredményt most sem mutathatott fel, mert sem tanára, sem hallgatósága nem volt elegendő s így a városi tanács 1535-ben ösztöndíjakat létesített egyéb egyetemeken tanuló ifjai számára. De azért állandóan haladt az egyetem palotájának építkezése s mikor végre 1543 november 1-én megnyílhatott a kétemeletes „Sapienza“ fejlődése is jobb alapokat nyert.¹⁴³

Az újra éledt egyetem 1515-ből és 1544-ből fennmaradt anyakönyvei magyarországi tanulókat ugyan nem mutatnak fel, de azért érdekes, hogy az erdélyi szász Jordan Tamás orvosnövendék 1564-ben bolognai tanulmányai után idejött továbbtanulni, egy évtized múlva (1573 december közepén) meg Liszthy Jánost találjuk itt beiratkozva a juristák anyakönyvébe, sőt rektorukká is akarták választani. Tekintettel az evvel a méltósággal itt is járó nagy költségekre, e magas kitiűntetést a magyar ifjú atyja elhatározásától tette függővé. Erre valószínűen pénzét kezelő preceptora, a tudós Blotz Hugó is figyelmeztette s így Liszthy nemsokára ott hagyta barátságos társait. Nincs is több magyarunk az érdekes város egyeteme falain belül egész 1767 végéig, amikor római történeti kutatásai után hazatérőben, Koller József pécsi preláthus rövid időre megállapodott Pisában, hogy magát teológiai doktorrá avattattassa.

¹⁴⁶ Az egyetem „L'Ateneo di Pisa“ c. kiadványa 13—17. lapjának adatai alapján.

IX.

FIRENZE kapcsolatai hazánkkal igen régiek, az Árpádokig felmenőek. Ezek anyagiak és szellemiek, amennyiben a posztó- és egyéb kereskedéséről híres gazdag „Florentia” élénk kereskedést folytatott Magyarországgal, ahová másfelől vállalkozó szellemű tudós férfiak is bejöttek — szerencsét próbálni. Így már 1224-ben van egy Florentinus nevű aradi kanonokunk meg egy florenci grófunk is,¹⁴⁷ majd 1300-ban Svethon mester firenzei ember hűsége jutalmául III. Endrétől Sebes birtokát kapja a sárosi vár közelében.¹⁴⁸ Az Anjouk alatt Nagy Lajos 1347-i nápolyi hadjárata alkalmával áll összeköttetésben Firenze város tanácsával.¹⁴⁹ Hazatértével úgylátszik katonákat is átadott neki, mert 1362-ben magyar tisztekről tudunk.¹⁵⁰ Ezeket még húsz év múlva is Firenzében találjuk, miután közben (1376-ban) a város két követe járt nálunk a hazánkkal folytatott kereskedés megkönnyítése érdekében; míg utána három évvel János macsói bán magyar haddal ment Firenze megsegítésére, ami egy évnél több időt vett igénybe.¹⁵¹ Azalatt a toszkánaiak nálunk még a bányákra is rátették a kezöket, sőt Portinari János, a hazai rézbányák bérlője képes volt 1385-ben szerződést kötni Velencével — Magyarország hátrányára.¹⁵² Vele egyidőben, a horvát bán familiárisa s a horvátországi harmincad bérlője: Mazini de Florentia, 1387-ben.^{152a} A beköszöntött XV. század elején újfajta florenci emberekkel találkozunk. Így Budán 1412-ben egy Antonius Fronth Gallicus nevűvel, aki magát firenzeinek nevezi, miként tíz év múlva

¹⁴⁷ Fejér: Codex dipl. tom. III/1. p. 456 et 463. Czinár.

¹⁴⁸ Az 1300 április 9-i oklevél szavai szerint: Magister Suecto filius Gerardi de civitate Florentia oriundus, de genere Cyprianorum. (Codex dipl. patrius tom. VIII p. 403. Regesztája előzőleg a Századok 1872. évf. 636. l.)

¹⁴⁹ Böven ismertette Villani János históriája 980—999. hasábján, meg Villani Máté históriája 21—27 és 84—91. h.

¹⁵⁰ Acta extera Andevagensia tom. II. p. 584—5.

¹⁵¹ Ibidem, tom. III p. 124—134 et 146—151 et 325—389.

¹⁵² Codex Arpadianus cont. tom. III p. 572—6.

^{152a} Fejér: Codex dipl. tom. X/1 p. 375.

társa: Franciscus Bernardi de Florentia vicemagister tavernicorum.¹⁵³ Nem lehettek egyedüliek, mert ezidőben már a váradi püspök is firenzei: Scolari András 1409-től kezdve 1426 január 18-án bekövetkezett haláláig.¹⁵⁴ Ma már ismerjük halála előtt négy nappal írt végrendeletét is, melyben egész vagyonát rokonára: Scolari Fülöpre, a nálunk Ozorai Pipo néven szerepelt temesi grófra hagyta.¹⁵⁵ A váradi püspök familiarisai közül is ismerjük Conradus de Cardinis váradi doktort, a magyarországi dézsmák beszedőjét,¹⁵⁶ meg a püspök két házi orvosát: Jeronimus de Sancto Miniato és Alexander, domini Antonii de Florentia medicus személyében. Megmaradt napjainkig a püspök sírköve is, a korai renaissance egyik ritka hazai emlékéül.¹⁵⁷ Ha csak e néhányról tudunk is, megérthetjük, miért kérte — még 1411-ben — Firenze városának tanácsa Zsigmond királyt polgártársai védelmére.¹⁵⁸

E polgártársak közt a legnagyobb szerepet játszotta hazánk történetében s egyben legnagyobb szerencséje volt a már említett Ozorai Pipó, e vitéz kalandor, aki változatos katonai pályáját nálunk fejezte be. Ez olyan tekintélyt szerzett magának, hogy amikor 1426 december 27-én meghalt, holttestét Székesfehérvárra vitték s a királysírok közelében külön kápolnában temették el, miként életrajzírója, Wenzel Gusztáv munkájában olvashatjuk.¹⁵⁹ Életrajzát egyébként már 1570-ben megírta egy honfitársa, Mellini Domonkos,¹⁶⁰ míg ma-

¹⁵³ Házi: Soproni oklevéltár tom. 2. p. 64 et 212, Sopron története tom. I/2 p. 211.

¹⁵⁴ Bunyitay: A váradi püspökség története tom. I. p. 232—243.

¹⁵⁵ Archaeologiai Értesítő 1923—26 p. 188. Balogh Jolán.

¹⁵⁶ Egy 1418 augusztus 1-én kelt oklevélben így fordul elő: Conradus de Cardinis de Florentia lector Waradiensis, nuncius apostolicae sedis et collector decimarum in Ungaria. (Lukcsics Pál, id m. I. köt. no. 127. sz.) Prépost-kanonok 1411—40 közt. (Bunyitay op. c. II. p. 48—49.)

¹⁵⁷ Ungarische Revue 1891 p. 177—180. Csergheő. A sírkő feliratának kelte hibás olvasással: 1426 január 8-ika, 18-ika helyett.

¹⁵⁸ Fejér: Codex dipl. tom. X/8 p. 528.

¹⁵⁹ Megjelent 1863-ban, a hozzávaló 85 darabból álló okmánytár a Tört. Tár 1884. évi kötete négy közleményében.

¹⁶⁰ Mellini Domenico: Vita di Filippo Scolari. Fiorenza, 1570. (Apponyi: Hungarica no. 436.)

gyárországi működéséről két olasz értekezésünk van: az egyik régebbi, Liverati Károlytól, a másik újabb, magyar ember, Banfi Florio tollából, öt arcképe kíséretében.¹⁶¹

Árus ember volt az a firenzei Ferenc is, aki 1469 elején Kolozsvárt él Margit nevű feleségével,¹⁶² egyike annak a sok névtelenül maradt társának, aki hazánkban találta meg boldogulását királyaink türelmes jóindulata mellett. Ezt maga Medici Lőrinc fejedelem is elismerte, midőn — alig három héttel trónrajutása után — két oroszlánt küldvén ajándékol Mátyás királynak, kijelenté, hogy a firenzei nép barátsága és összeköttetése a magyar királyokkal igen régi és nagyra becsült náluk.¹⁶³

Egyetemhez Firenze csak nagysokára jutott, mert a felsőoktatásnak ebben a kereskedelmi irányú városban nincsen nagy multja. Bolognai származású volt az első tanár, aki ott 1320-ban nyelvtani és bölcsészeti előadásokat tartott. De mivel akkoriban — 1321-ben — a bolognai egyetem (az ott ismertetett okok miatt) megszűnt, a florenci köztársaság elhatározta, hogy egyetemet alapít s arra a meglevő jelesebb olasz egyetemekről hív meg tanárokat nagyobb fizetés ígéretével. Hogy pedig a kellő hallgatóság számát biztosítsák, megtiltották az ifjúságnak idegen egyetemek látogatását; meghagyván, hogy aki netán már másutt tanul, záros határidő alatt jöjjön haza és Firenzében folytassa megkezdett tanulmányait. Így sikerült 1348 végén megnyitni a Studium generalét, melynek alapszabályait félszázad múlva VI. Kelemenről meg is kapta. A tanítás azonban nehezen indult s az új egyetemnek oly csekély volt a tekintélye, hogy 1351-ben a költő Petrarca visszautasítá a város meghívását, miként később három jogtanár is tette, habár évi 400—500

¹⁶¹ Banfi Florio, a Corvina 1935. évi kötetében.

¹⁶² Jakab: Oklevéltár Kolozsvár történetéhez tom. I. p. 231: Franciscus Italicus de Florentia et Margareta uxor eius. (Ex Kolusvar in die Sancte prisce-Virginis, 1469.)

¹⁶³ Laurentius Medices regi Matthiae Hungariae dd. 23. Decembris 1469: Fuit enim populo Florentino pervetusta cum regibus Ungaris amicitia, et multa exstant merita progenitorum tuorum antiquorum regum in urbem et libertatem nostram, cuius insigne leo est. (Fráknói: Mátyás király levelei tom. I. p. 242.)

aranyforint fizetést ígért nekik a város. De tíz év múlva mégis volt már az egyetemnek tíz tanára, kik közül kettő orvostudományt, kettő meg bölcészetet tanított s hozzájuk csatlakozott még két kanonista díjtalan tanítás mellett. Ettől kezdve a város sokat áldozott a hirtelen fejlődésnek induló egyetemre, melynek kiváltságlevelét 1364 elején IV. Károly császár is megerősíté. Új statutumokat nyert aztán 1388-ban, 1429-ben pedig egy *Domus Sapientiae* is keletkezett a szegény tanulók részére. Az egyetem fejlődése ennek dacára sem volt kielégítő, kivált hogy a jogtudományok tanítását elhanyagolták, úgy hogy Medici Lőrinc kívánságára 1472 végén kimondták az egyetemnek Pisa városába való áthelyezését avval az indokolással, hogy az alkalmasabb hely felsőbb tanulmányok számára.¹⁶⁴

Ez a váratlan végzés szerencsére nem érintette azt a néhány magyart, aki ezidőben itt tanult, a retorikában és költészetben jeles tanárok kedvéért. Ilyen volt Somlyai Báthory Miklós, aki 1469 nyarán indulhatott haza, amikor Ferrarából átjött volt Garázda Péter, hogy aztán két év múlva ő is haza menjen. Mindkettő Marsilio Ficino, Ugolino Verino és Bartolomeo Fontio tanítványa volt, akikkel hazatértük után is összeköttetésben maradtak. Ezek és író társaik összeköttetése a magyarokkal oly bő méltatásban részesült irodalmunkban, hogy annak ismertetésére ki sem terjeszkedhetünk. Ezért csak általánosságban utalunk az újabb tanulmányok közül Balogh Jolán összefoglaló értekezésére Firenze és Magyarország kapcsolatairól, amelyben maga is idézi korábbi íróink vonatkozó műveit. Kiterjedt irodalma van azoknak a firenzei íróknak és művészeknek is, akik Mátyás király korában hívására jöttek be hozzánk és működtek nálunk mint írók, festők és építészek.

A meghívottak közt volt Ficino is, kinek költői munkássága általánosan ismert; ám kevésbbé az, hogy „De vita valida et longa coelitus comparanda” című művét 1489 nyarán Mátyás királynak ajánlotta. A király meg is hívta Budára, de mivel a hosszú útra nem vállalkozott, tanítványát,

¹⁶⁴ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 552—566.

Valori Fülöpöt küldte hozzá fenti művével, hogy annak rendelkezései szerint éljen.¹⁶⁵ Még kevésbé ismert dolog, hogy Firenzében 1463-tól kezdve nagyszámú magyar dömés-barát élt és működött, köztük a kolozsvári tudós Nicolaus de Mirabilibus, kinek 1489 nyarán a Medici Lőrinc udvarában tartott nyilvános disputatioja ott nyomtatásban is megjelent. Utolsó e barátok közt a kassai Thadaeus 1493-ban, kinek nevével szereplések — egész váratlanul — meg is szűnik Firenzében. Nem is találkozunk itt 1572-ig Szegedi Pálnál több magyarral, aki Bolognából jött át s két esztendeig élt Medici Cosimo nagyherceg udvarában. Viszont neki ajánlta ezidőben — 1566-ban — János Zsigmond testőrkapitánya, Giovanandrea Gromo is azt a kitűnő művét, melyet erdélyi tapasztalatairól írt távozása után.¹⁶⁶

Ha firenzei adalékaink (források hiányában) nem is nagyon bővek, a korai középkorban mégis igen sokan lehettek itt a *nótáriusi iskolát* járva, amelybe, mint gyakorlati tárgyra előkészítő intézetbe nagyon sokan jöttek idegenek, miként Olaszország más egyetemének hasonló kurzusára.

A notariatus intézménye tulajdonképen Bolognában keletkezett, ahol azt már a XII. században egyetemi tárgyként kezelték és tanították. Később azonban tanításában ellanyhulást tapasztalunk, holott gyakorlati alkalmazása is gyönyörűen bevált a város (korábban ismertetett) Memoriali-intézménye bevezetésével, 1265-től kezdve. Oka ennek, hogy a fő súlyt az egyetemen a jogtudomány fejlesztésére helyezték s gyakorlati alkalmazásának oktatása igen háttérbe szorult. Ezt tették Firenzében, hamar felismerve fontosságát, hiszen az európai udvarok kancelláriáinak vezetői és jegyzői mind olasz egyetemekről kerültek ki és széles terük nyílt a kereskedelembe is, amerre az fejlődésnek indult. Így érthető, hogy Firenzében már 1229-ben külön céhe volt a *nótáriusoknak*, mégpedig a bírakkal együtt, annyira megbecsülték őket. Sokoldalú működésük teszi érthetővé, hogy 1340

¹⁶⁵ A ritka mű két kiadásban is megvan Apponyi könyvtárában, leírva a Hungarica 16 és 34. száma alatt.

¹⁶⁶ Ennek csupán német fordítását birjuk, olasz eredetijét magam másoltam le Firenzében és készítem sajtó alá.

körül 600 nótárius talált kenyeret Firenzében, ahol ez az intézmény legjobban kialakult,¹⁶⁷ s valósággal tudománnyá fejlődött és a szükségletekhez idomulva az ipar és kereskedelem otthoni és távoli szervező eszközévé vált. A gyakorlati írásbeliség terén így kétségtelenül Firenze állott Európa első helyén, talán a sok könyvvezetést kívánó árusember miatt vagy tán, mert az írni-olvasni tudás oly általános volt benne, hogy — Villani szerint — 1330 körül Firenzében 8—10.000 az olvasni tudó gyermekek száma s közülök 1000—1200 szám-tant is tanult, ami akkor az elemi iskolázás magasabb fokát jelentette.¹⁶⁸

X.

SIENA toszkánai város, mintegy hét mérföldnyi távolságban délre Firenzétől oly messzi esett a magyar diákok érdekkörétől, hogy azt igen kivételesen keresték fel, még átutazóban is, mivel a római országút másfelé vezetett. Első rendszerebb egyetemének alapítása — sajátyszerűen — mégis magyar diák nevéhez fűződik, a Jakab bolognai rektoréhoz. Ez társaival (az ott ismertetett sérelem miatt) néhány tanárral 1321 május elején átjött és megnyitották az 1252 óta működő, de hanyatlóban lévő egyetemet. Az elmenekült bolognai diákok a közeli Imolán kötöttek 1321 május 10-én szerződést Siena város tanácsával, amely nekik lakást, a tanároknak évi 3000 aranyforint fizetést s a diákoknak taneszközöket ígért. Ünnepeyes beiktatásuk június 3-án ment végbe a városháza (palazzo del podestà) dísztermében.¹⁶⁹ Ezen a magyar diákok — úgylátszik — nagy számban voltak jelen vagy legalább is döntő befolyásuk volt, mert a rákövetkező évben is közülök való a jogászok rektora, Manyardus de Ungaria személyében s 1323-ban is Jakab a rektor, aki őket Bolognából idehozta.

Ez a bolognai secessio különben is igen nagy jelentőségű lehetett, mert amíg akkor az egyetem mindössze

¹⁶⁷ Huszti Dénes: írásbeliség, p. 43—47.

¹⁶⁸ Hajnal: írásbeliség, p. 194—197.

¹⁶⁹ Nota del Di Agnolo di Tura del Grasso, nelle Cronache Senesi, p. 385. Edizione Lisini-Iacometti.

hat tanárral működött, az új tanév most az év őszén egyszerre 22 tanárral nyílhatott meg, kik közt 7 római jogot, 5 kánonit tanított, 4 orvostant és bölcsészetet, egy meg közjegyzői tudományt. A tanárok fizetése is 742—1555 líra közt váltakozott, a tanulók pedig még polgárjogot is kaptak a városban. De ennek dacára sem a tanárok, sem a diákok nem érezték magukat jól a nekik idegen viszonyok közt és három év múlva szétoszlottak s részben visszatértek elhagyott iskolájukba. E szétoszlás fő oka az volt, hogy a tanárok és tanulók korán kibékültek a bolognai senatussal, amely kedvező feltételek mellett fogadta őket vissza. Így az árván maradt sienai egyetem csak 1338-ban kezdett újra éledni. Célja volt a bolognaihoz hasonló privilégiumot szerezni s ezt végre (sok kísérletezés után) IV. Károly császártól nyerte meg. A város küldöttei Prágában vették át tőle a szokásos formában 1357. augusztus 16-án kiállított díszes alapítólevelet, amely az egyetemet jogi, bölcsészeti, orvosi s bármely más fakultás felállítására hatalmazza fel, a doktori avatás jogát pedig a sienai püspökre ruházza.¹⁷⁰ Az egyetem fejlődése azonban lassú volt, pénz- és tanárhiány miatt. Hanem azért a város minden áldozatot meghozott egyeteméért s mikor 1399-ben Siena kénytelen volt megadni magát Galeazzo Visconti hercegnek, az a vele kötött szerződésben 3000 aranyforint évi segélyt biztosított számára.¹⁷¹ Némi lendületet vett az oktatás ügye a XV. század elején, midőn XII. Gergely egyetlen nap — 1408 május 7-én — nyolc különböző bullával biztosítja az egyetem jogait és fejlődését.¹⁷² Ám a tanulók száma oly csekély volt és maradt, hogy a város nemsokára elbocsátotta a tanárokat. Fejlődésnek végre is akkor indult, mikor Zsigmond császár 1433-ban IV. Károly privilégiumát megerősítette, utána egy negyedszázaddal (1459-ben) pedig újabb pápai kedvezményekhez jutott.¹⁷³

Zsigmond magyar király először 1403 telén járt Sienában, ahonnan február 25-i levelében sürgette a velencei tanácsot

¹⁷⁰ Legújabb kiadása Barduzzi: Documenti, p. 20—25.

¹⁷¹ Zdekauer: Sulle origini dello Studio Senese, p. 22.

¹⁷² Barduzzi: Documenti, p. 24—34.

¹⁷³ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 429—452. Zsigmond ünnepélyes oklevelét a sienai állami levéltár őrzi. (Barduzzi: Brevi notizie, p. 52.)

hátrálékos adója megfizetésére,¹⁷⁴ amit ismételt követségei dacára még két hónap múlva sem kaphatott meg, holott arra a velencei adóra égető szüksége volt, mivel a német városoktól nyert hadisegély összege egyáltalán nem fedezte rendkívüli költségeit.¹⁷⁵ Bonyodalmas olaszországi ügyeiben jött le 1432 nyarán is újra és ült a város nyakán kilenc hónapnál tovább,¹⁷⁶ mialatt követségei által a szentszéknél császárrá koronáztatása ügyét előkészíté. Seregében valami 500 magyar lovasa is volt, egy Miklós nevű vitéz vezérlete alatt, aki a sienai krónikás szerint kitűnt embernagyság feletti óriás termete által; a mi legendássá vált Toldi Miklósunk.¹⁷⁷ Siena ekkoriban pár éve Zsigmond fennhatósága alatt állott¹⁷⁸ s ezt a viszonyt még oklevelei keltezésében is kifejezte ekként: *Datum in nostra imperiali civitate Senarum, partium Italiae praedictarum.*¹⁷⁹ Mint ilyen császári hűbérúr, tekintélye egész súlyával lépett fel, támogatva magyar kísérete tagjaitól is. Ezek közt hármát is ismerünk névszerint,¹⁸⁰ a negyedik pedig (1433 április 19-én) Váradi Miklós volt,¹⁸¹ jól ismert családjának tán legifjabb tagja, aki nem tanulóként, hanem nyilván Zsigmond király apródjaként tartózkodott Sienában, elkísérvén őt egész olaszországi útján. Így találjuk már 1431 elején Konstanzban, majd az év végén Milanóban;

¹⁷⁴ Említve Zsigmond király 1403 március 26-án Sienából írt levelében; Óváry: *Regeszták* tom. I. no. 139–140.

¹⁷⁵ Áldásy: Zsigmond császár koronázása c. tanulmányában bővebben.

¹⁷⁶ Altmann id. műve nyomán: 1432 július 12-ikétől 1433 április 23-ikáig.

¹⁷⁷ Tudtommal Láncezy Gyula volt az első, aki ezt észrevette s megírta a *Századok* 1895. évf. 109. l.

¹⁷⁸ Ez tűnik ki a milánói herceg magyarországi követéhez intézett 1430 április 10-i leveléből; Óváry: *Regeszták* tom. I. no. 400. Bővebben tárgyalva Áldásy „Zsigmond császár koronázása” c. értekezésében.

¹⁷⁹ Zsigmond Sienában, 1432 október 18-i Zlopnai Gáspárnak adott címereslevele keltében, *Turul* 1987 p. 18–20.

¹⁸⁰ Mind a három oklevél Sienából keltezve: 1432 augusztus 1-én, *Codex dipl. Comitum de Frangepanibus* vol. I. p. 238–9; 1432 szeptember 30-án; *Codex dipl. Comitum Zichy* tom. XII p. 140–2; 1432 október 28-án, *Codex dipl. patrius* tom. II. p. 248–9.

¹⁸¹ *Codex dipl. Comitum Zichy* vol. XII p. 143.

lovakat, fegyvereket, íjakat és pénzt kérve atyjától, hogy a lovagi tornákon részt vehessen és illően szerepelhessen a király kíséretében.¹⁸²

Könnyen elképzelhető, hogy ennyi délceg magyar ifjú mily lenyűgöző benyomást tett a város nemességére. Ám hogy ez a helyzet mennyire súlyosan komoly dolog volt, tanúsítja királyunknak az az életnagyságot meghaladó sgraffitos arcképe — trónján ülve, két oldalt nagyjával — amely a gyönyörű székesegyház padlóját mainapig díszíti.¹⁸³ Mindenesetre kellemesebb magyar vonatkozás annál, hogy 1381 április havában a Siena zsoldjában állott Erdőszei István, a lovasok vezére kiszökött a városhból és átment annak ellenségeihez.¹⁸⁴

E változatos eseményeknek immár magyar szemlélője is akadt Sienában, ahol 1432-ben épp a tudós Vetési Albert mester vitatta meg Zsigmond érdekében a pápa egyik üzenetét az egyetem magistereivel, ami után innen ment le Rómába továbbtanulni. Majd magyar döméseket találunk itt mind gyakrabban 1476-tól kezdve, köztük a híressé vált Nicolaus de Mirabilibus, midőn 1484 őszén rendje ide helyezte át. Itteni szereplésök azonban 1511-ben megszűnik, hogy helyükbe világiak jöjjenek, még a távoli Erdélyből is, amilyen 1552-ben Brenner Márton, tíz évre reá meg Bogner Péter volt. Itt tanult egy évnél tovább Liszthy János, majd 1585 tavaszán a kolozsvári Zalánkeményi Kakas István, Bolognából átjőve. Pár év múlva két Thurzó-fiúval találkozunk Sienában, míg a századot a nagyszombati Szegedi Gáspár joghallgató zárja be. A XVII. század folyamán azonban mindössze két tucatnyi magyar diákot bírtunk kinyomozni a város külön-

¹⁸² Ibidem, p. 136—8.

¹⁸³ Képe Horváth „Siena ed il primo rinascimento ungherese“ c. értekezése 3. mellékleteként. Lenyomatva újból Horváth „Sigismondo Re d'Ungheria“ c. másik olasz értekezésében. A templom pompás fametszetű képe, a Vasárnapi Újság 1877. évf. 4—5. l.

¹⁸⁴ Nella Cronica Sanese di Nerio Donati filio si legge sotto 1381: El Conte Stefano Derdesighi Conte d'Onghari, Constabile a cavallo del Comuno di Siena con cento archi d'Ongari si fuggi dal Comuno di Siena, e ribellosi d'Aprile e andonne co'nimici come ladro e traditore, e mancatore di fede. (Muratori: Scriptores tom. XV. p. 272.)

böző levéltárai anyagából. Köztük van 1642 nyarán Nádasdy Ferenc vasmegyei főispán, a későbbi országbíró, aki július 1-én kapott a Natio Germanica jegyzőjétől szabad útlevelet, hogy ne kelljen Rómáig haladva, minden város kapujában adót fizetnie. Utolsó diákunk 1701 őszén gróf Serényi Károly. Ez beírván nevét a németek anyakönyvébe, egy magyar aranyat tett le a coetus javára.

Ez a testület itt is tekintélyes volt, mint minden olasz egyetemen, ahová a németek eljutottak. Ide különben is nagy előszeretettel jöttek, már a XV. század vége óta. A domonkosok kolostorában találtak vendégszerető otthonra és elhalt társaikat is templomuk egyik sarkában s a zárda folyosóin helyezhették örök nyugalomra. Nincs is egyetlen olasz egyetemi városban sem annyi díszes síremlékük, mint itt, ahol 66 gyönyörű emléktáblát láthatunk, felettük az elhunyt szobrával vagy legalább is címerével, fel egészen 1470-ig, amely a legrégibb a megmaradtak sorában, olykor két sorban egymás fölé elhelyezve.¹⁸⁵ Gazdag és változatos a németek levéltára is, számos anya- és leveleskönyvvel az 1573–1704 közti időből. Ez éven túl azonban már Sienában is ritkábbakká váltak a német diákok,¹⁸⁶ mivel ide most már inkább csak olyan ifjak jöttek, kiknek családjában olykor a dédapákig felmenőleg itt tanultak elődeik. De ezen nem is igen csodálkozhatunk, mert az egyetem s maga az oktatásügy Sienában az elkövetkezett századok folyamán annyira lehanyatlott, hogy például az 1861-i népszámlálás szerint már csupán 21.902 lakója volt s ezek közül 12.534 írástudatlan!¹⁸⁷

Nekünk valami lényegesen nagyobb számú diákunk soha nem tanult Sienában. Ám nem is ez a lényeges vele való kapcsolatunkban, hanem az, amely minket a város nagy szülöttje és püspöke: Aeneas Sylvius Piccolominivel, a ké-

¹⁸⁵ Kiadva, rajzok és levéltári feljegyzések kíséretében Luschin „Grabstätten deutscher Studenten in Italien“ c. műve 1–29. l.

¹⁸⁶ Luschin: Oesterreicher an italienischen Universitäten, 91–111. lapján, az anya- és évkönyvekből vett több érdekes kivonattal és jegyzékkel.

¹⁸⁷ A Vasárnapi Újság 1877. évf. 6. lapjáról.

sőbbi II. Pius pápával összefűzött. Egy újabb méltatója — Huszti József — szerint ami az olaszoknak volt Guarino, Poggio és Filelfo, az volt nekünk Aeneas Sylvius... Eszméink, magyarokra nézve még külön is fontosak, mert azokat az V. László számára írt paedagógiai értekezésben¹⁸⁸ még egyszer összefoglalta és rendszerezte.¹⁸⁹

E kiváló íróval való kapcsolatainkra elsősül Koller József prépost hívta fel a magyarság figyelmét, még a XVIII. század végén, szószerint idézvén a pápa egyik művéből azt a fontos nyilatkozatát, hogy a humanizmussal foglalkozó magyarok közül személyesen ismerte Vitéz Jánost megunkaöccsét, Ianus Pannoniust.¹⁹⁰ Ha ugyan nem még olaszországi tanulásuk idején, ezekkel Enea sokévi bécsi tartózkodása alatt ismerkedett meg, ahová Vitéz, mint kancellár gyakran feljárogatott. Ismeretségek azonban nem voltak, mert különben nyoma lenne Enea leveleiben. Szépen írt levelek kiadása ekkoriban jött divatba, mint új műfaj és egyszeriben általánosan közkedvelté vált. Ezek az „epistolariumok“ a legkülönbébb rangú és rendű egyházi és világi férfiakhoz intézett (valódi és költött) leveleket tartalmazznak, mert a címzettek minél változatosabbak és rangosabbak voltak, annál jobban emelték írójuk tekintélyét és öregbítették híre-nevét. Enea leveleinek legteljesebb kiadásában mindössze Szécsi Dénes esztergomi érsekhez írt egyetlen (1445-i) levelet találunk.¹⁹¹ Vitézhez intézett első levele 1453-ból való. Ezt Fraknói Vilmos fedezte fel, az 1457-ig terjedő másik héttel együtt, de azok sem tartalmuknál, sem irányuknál fogva nem jelentősek, kivéve utolsó — tizedik — levelét

¹⁸⁸ Kiadta magyarra fordítva Acsay Antal.

¹⁸⁹ Huszti: Aeneas Sylvius humanista törekvései, p. 238.

¹⁹⁰ Enea Sylvio „De Europa“ című művében írta: Ex Hungaris, qui studia humanitatis secuti aeyo nostro claruerunt, duos noyimus, Ioannem episcopum Varadiensem, qui regni cancellariam obtinuit, et alterum Ioannem, eius ex sorore nepotem, qui sub Guarino Veronensi Graecas ac Latinas literas didicit, nec minus versu, quam soluta valuit oratione. (Koller, op. c. tom. IV. p. 522.)

¹⁹¹ Enea leveleit kiadta Voigt Georg 1856-ban, majd Rudolf Wolkán 1909-ben. Ennek I. kötete 547. lapján találjuk Enea Szécsi prímáshoz írt 1445 szeptember 15–30 közötti levelét.

1457 augusztus 10-éről, amelyben örömét nyilvánítja Vitéznek, hogy fogságából kiszabadult.¹⁹² Vitéz iránti tiszteletét Enea avval fejezte ki, hogy még 1454-ben neki ajánlva nyomatta volt ki a regensburgi birodalmi gyűlésről írt művét.¹⁹³ Nem vált szorosabbá a köztük való viszony akkor sem, mikor Enea 1456 végén bíboros lett, sem mikor másfél év múlva pápává választották II. Pius néven.

Enea Silvio magyar vonatkozásairól legbővebben Pór Antal értekezett irodalmunkban 1878-ban két tanulmányban,¹⁹⁴ amit egy harmadik követett II. Pius Mátyás királlyal való viszonyáról,¹⁹⁵ majd a pápáról írt önálló életrajza.¹⁹⁶ Hanem valamennyit felülmúlta szépség tekintetében az a mélyreható értekezése, melyet a humanista Enea Silvioról adott ki két év múlva. Ebben különösen az a megállapítása nagyértékű, hogy — úgymond — két dologban haladta meg Enea kortársait, egyben pedig érdeme páratlan, mert habár a latin nyelvet mások tisztábban írták nála, míg a göröghöz nem értett, s maga nem tartozott a költészet mestereihez és a régiségtan fölavatottjaihoz: *levelei tartalma s az irány*, melyet a történetírásban és földrajzban kijelölt és követett, mind tiszteletreméltóbb helyet biztosítanak neki. Magyarországon Enea leveleit szívesen olvasták. Kitűnik ez abból is, hogy az ismert legrégibb kéziratok egyikét Neumann Farkas budai ember másolta le s a marosvásárhelyi Teleki-téka is egy fényes kiállítású hártya-kódexben bírja Enea Silvio levelezéseit.¹⁹⁷

Sienai születésű volt Illicini Péter tanár és egyházi író is: Petrus Menginus Illicinus Senensis iuris utriusque Doctor,

¹⁹² Ezt a tíz levelét Fraknoi 1878-ban adta ki díszes nagy alakban, míg Enea Sylvio leveleinek egyik legrégibb (évnélküli) kiadása megvan Apponyi Hungaricum-kiadványa 43. sz. a.

¹⁹³ Voigt: Der Wiederbelebung des classischen Alterthums II. kötet 320. l.

¹⁹⁴ A Budapesti Szemle 1878-i XVI. kötetében.

¹⁹⁵ Ez meg ugyanott, az 1879-i XX. kötetben.

¹⁹⁶ Megjelent 1880-ban, a kötet végén a pápa 1443—58 közti 101 magyar vonatkozású levelének kivonatos jegyzékével.

¹⁹⁷ A Budapesti Szemle 1882-i XXXI—XXXII. kötetében. Idéztünk a 32. kötet 199 és 210. lapjáról vettük.

aki 1551 előtt hazánkba jutván, pécsi, majd nagyszombati tanárként működött. Ezt „tekintettel érdemeire és erényeire” Bornemisza Pál erdélyi püspök (1553 június 4-én) szatmári főesperessé és gyulafehérvári kanonokká nevezte ki.¹⁹⁸ Megnyirbált jövedelmű erdélyi állásait azonban nem foglalta el s továbbra is Nagyszombaton működött, még pedig oly önfeláldozóan, hogy tanítványai közül negyvennek vállalta saját házában teljes ellátását és ruháztatását, sőt oktatásukra is maga költségén alkalmazott három tanárt. Oláh Miklós érsek ezekért annyira becsülte, hogy midőn 1558-ban a városi és káptalani iskolát egyesítvén, azt főiskolai rangra emelte, első kormányzójává a tudós Illicini prépost-kanonokot tette. Életében mégis sok keserűség érte különböző perekben való ügyvédeskedéséért, ami miatt állását is elvesztvén, 1567 tavaszán Bécsbe vonult s ott munkái kiadásával foglalkozott, amíg (négy év múlva) Thurzó Szaniszló olmützi püspök — az egykori páduai diák — kanonokká nevezte ki s így lelki nyugalomát visszanyerve, a magyarokkal való összeköttetése teljesen megszűnt.¹⁹⁹

Siena művészetével is van kapcsolatunk, a sienai Gallicus Péter személyében, aki mint aranyműves I. Károly királyunk aranypecsétnyomóját készítette, majd szepesi alispán lett.²⁰⁰ Utána öccse: Nicolò Gallico (másként Nicola di Simone di Siena) dolgozik sokáig a Szepességben, ahol tőle való az iglói plébániatemplom pacificale-keresztje. Egyúttal azonban szepesi és lublói várnagy is, 1335-től kezdve.^{200a} Aztán a zágrábi Iohannes Iohannis de Zachabria működik sokáig Sienában aranyművesként, tőle lévén ott a Santa Maria di Fontegiusta-templom szenteltvíztartója, sőt egy 1470-i feljegyzés szerint egyúttal tűzmester és harangöntő is volt: magister bombardorum et campanarum.²⁰¹

E kor sienai festészetéről Hoffmann Edith értekezése tájékoztat, kiemelvén benne, hogy az különösen a miniaturá-

¹⁹⁸ Kiadva a Történelmi Tár 1881. évf. 258. l.

¹⁹⁹ Kollányi, op. c. 152—5 et Századok 1895.

²⁰⁰ Erről Berwaldszky írt bővebben, 1908-ban.

^{200a} Wagner: *Analecta Scepusii*, p. 131.

²⁰¹ Horváth: *Siena ed il primo rinascimento ungherese*, p. 5—20.

ban tünt ki, ami gyönyörűen tanulmányozható Siena levéltáraiban azokon az aktacsomótáblákon, amelyeken a legkülönbözőbb társadalmi és népi jeleneteket örökítették meg. Ez érdekes táblákat *biccherna* és *gabella* néven idézik s egyedüliek a maguk nemében.²⁰² Végezetül Passuth László az 1380 tavaszán elhunyt Sienai Szent Katalinról írt,²⁰³ kinek személye azonban különbözik a középkori magyar költészet Katalin-legendája alakjától.

Egyébként Nagy Lajos idejében egy sienai kalandor is járt hazánkban, Guccio posztógyártó fia, Giannino. Ez magát francia trónkövetelőnek tartván, okmányaival 1358 március elején érkezett Budára, hogy jogai érvényesítését királyunk útján kísérelje meg. E végből Keszei Miklós kalocsai érsekkel folytatott tárgyalásokat, kinek révén Lajos király egy alkalommal fogadta is; csak hogy tanácsosai jelentése alapján trónigényét nem találta megokoltnak, ezért többet nem is törődött vele. Giannino most igényét bőven szórt aranyaival próbálta elismertetni a főurak által, de így sem érvén célt, másfélévi tartózkodás után (1359 május 16-án) indult vissza szomorúan szülővárosába.^{203a}

XI.

PAVIA.

PAVIA a hasonnevű északolaszországi tartomány székhelye (a Ticino partján, melytől középkori *Ticinum* nevét is kölcsönözte) igen régi kapcsolatban áll hazánkbal; hiszen 452-ben Attila elfoglalta, a kalandozások korában pedig Szalárd vezérlete alatt a magyarok — útban Burgundia felé — 924 március 24-én megrohanták, nyílveisszeikre csavart égő kanócokkal házait felgyújtották és porrá égették, úgy hogy életben maradt kétszáz lakosa nyolc véka ezüsttel vált-

²⁰² Hoffmann Edith külön értekezése 7. l.

²⁰³ Passuth László írt róla olaszul, 1939-ben.

^{203a} Ennek a hamisított okmányokkal működött olasz embernek fentebb vázolt dolgával Pór Antal Keszeiről írt életrajza VI. fejezetében foglalkozott bőven; a kötet 68—86. l.

hatta meg magát.²⁰⁴ További középkori magyar vonatkozása, hogy midőn Dezső csanádi püspök résztvett Canterbury Szent Tamás vértanú ereklyéi átvitelének ünnepén, Pavia lakói 1219 december 15-én lefoglák ingóságait, elvették lovaikat, pénzét és holmiját; így kényszerítvén a váradi püspök után maradt adósság lefizetésére.²⁰⁵

A romjaiból felépült városban jogi oktatás 1344 előtt nem volt s egyetemi (*Studium generale* jellegű) alapítólevelét IV. Károlytól kapta Nürnbergben, 1361 április 13-án. Ebben a császár feljogosítja „*utriusque iuris, nec non philosophiae, medicinae et artium liberalium*“ tudományok tanítását felölelő egyetem alapítására s miután felhatalmazta a páviai püspököt a doktori és magisteri jelvények szokásos osztására, biztosította a felavatott doktoroknak és magistereknek a tanítás vagyis a „*legendi licentia*“ jogát.²⁰⁶ Ennél is szélesebb körű bullát nyert az egyetem 1389 őszén IX. Bonifác pápától s ettől kezdve az oly rohamosan fejlődött, hogy jogásztanárai vetekedtek Perugia és Pádúa, majd később Pisa egyetemeivel. Ezt főleg a város hűbérura, Galeazzo Visconti nagy tudománykedvelésének lehetett tulajdonítani, ami abban is megnyilvánult, hogy halálával az egyetem 1404 után nyolc esztendeig szünetelt és újraéledését utóda, Visconti Fülöp Maria hercegnek köszönhetette.²⁰⁷

Az elmondottakkal szemben az egyetem alapítását régi és mai tanárai a karoling Lotár, Olaszország királya ama 825 május 21-én kelt kiadványa idejétől szeretik számítani, amellyel elrendelte, hogy Milano, Lodi, Bergamo, Como, Brescia, Novara, Genova, Vercelli, Asti s más felsőolaszországi városok tanuló ifjúsága Paviába menjen tanulni, melynek az írlandi Dungalo személyében immár másfél évtizede jeles retorika tanára volt. Hogy ez még nem jelentett felső oktatást, az természetes, Pavia egyeteme mégis ezidőtől veszi

²⁰⁴ Kerékgyártó: Hazánk évlapjai, p. 14.

²⁰⁵ Turul 1929 p. 96—105. Juhász Kálmán.

²⁰⁶ Az alapítólevél legújabb kiadása a páviai jubileumi kiadvány 4—5. l.

²⁰⁷ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters p. 572—582. l.

fennállását s annak 1100 éves jubileumát 1925-ben fényes külsőségek közt ünnepelte meg.²⁰⁸

Ez a távoli egyetem magyar tanulót nem igen vonzott, de hogy Paviában nem voltak ismeretlenek, mutatja ez a régi. rígmus is:

Candidior fuis venit per colla capillis
Germanus, Latiae ductus aurore togae,
Pannonius patriis e sedibus exulat acer,
Gymnasium posito, qui colit urbe argo.

Így valami ismeretlen, különös véletlennek mondhatjuk, hogy 1425-ben itt szerzett orvosi oklevelet a magyar Pál mester. Avagy talán eljutott hazánkba a híre, hogy ebben a században az egyetem orvosi karán igen jeles tanárok működtek?²⁰⁹

A páviai egyetemen a tanárokat a herceg nevezte ki. A doktori avatást közvita (disputa) előzte meg, amely olykor 10–12 órát is eltartott. Maga az avatás kétféle volt: egyszerű, egy erre a célra szolgáló teremben, melynek asztala roskadt ételektől és finom boroktól; meg az ünnepi, a székesegyházban. Erre mindig a rektor lakásáról indult el a menet, élén a jelölt, díszesen ékesített lovon, barátai és muzsikások kíséretében. A templomban a doctorandus latin beszédben kérte a felavatást, mire átvette a megszentelt jelvényeket: egy csukott meg egy felnyitott könyvet, a süveget s a jelképes eljegyzés (desponsatio) jelvényét, az aranygyűrűt és elfogadta a békecsókot. Utána díszebéd következett az új doktor lakásán. E részleteket a Giovanni Mateo Ferrari 1431–72 közt itt működött jeles orvostanár életrajzából tudjuk.^{209a}

A század utolsó évtizedében Paviában főleg magyar döms barátokat találunk falai közt, illetve a közelében épült gyönyörű Certosa celláiban meghúzódva; ami különben annak tulajdonítható, hogy a Rend ide is a szerint küldte társait, amint hely üresedett számukra. Így találjuk itt 1471

²⁰⁸ A páviai egyetem nagyívrétű díszes kiadványa 1925-ből.

²⁰⁹ Bővebben Győry Tibor cikkében, 1900-ban.

^{209a} Ismertette röviden Győry előbb idézett cikkében.

nyarán a két munkájáról is jól ismert Pannoniai András frátert; a század utolsóelőtti évében pedig a kassai származású Pétert. Ezek révén vált ismertté hazánkban a paviai karthauzi kolostor is, melynek régi kiváltságait Zsigmond királyunk erősíté meg még 1418 február 2-án, a konstanci zsinat idejében.²¹⁰

Ettől az időtől kezdve nincs is több nyoma magyar diáknak Paviában, el egészen a XVIII. század végéig, amikor a József császár rendelete folytán feloszlott római Collegium Germanicum et Hungaricum 1782-ben tanulóival ide költözött s a franciskánusok üressé vált kolostorában helyezkedett el. A Collegium magyar tanulói elhelyezésének ügye évekig húzódott a budai Helytartótanáccsal folytatott nehéz tárgyalások miatt; de mielőtt többen jöttek volna át, 1790 június havában Cseresnyés Andrásnak sikerült meghúzódnia az intézet új otthonában. Ennek működése azonban ideiglenes volt, azért is, mert midőn Napoleon seregei hat év mulva elfoglalták a várost, az elárvult kollégiumot be kellett zárni s tanulói csak sokára mehettek le ismét római anyaintézetükbe.²¹¹

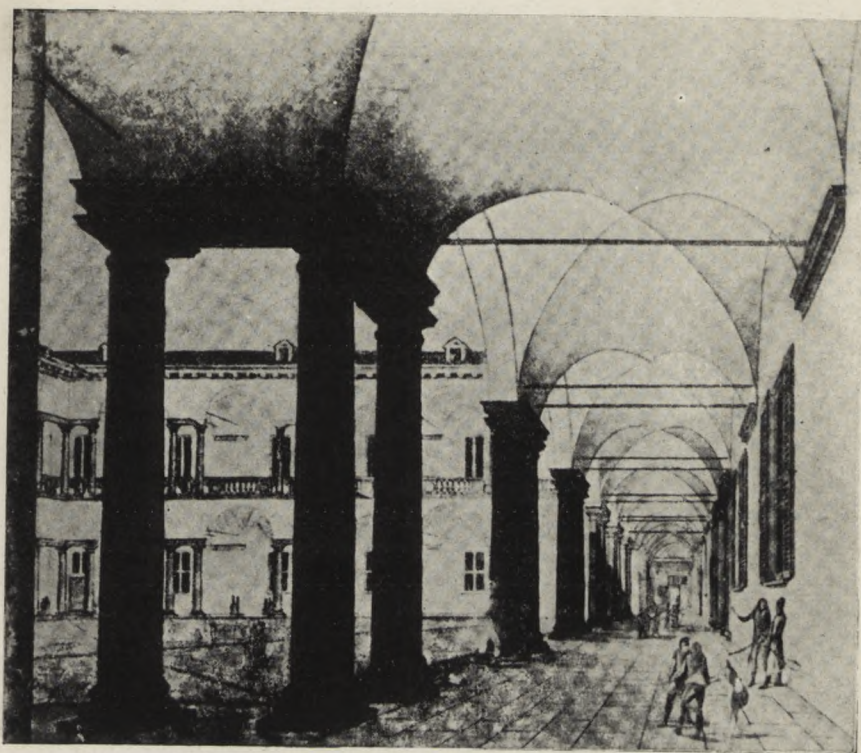
József rendelete természetesen nem érintette az egyetemet, amely ép ezeitől kezdve el fejlődése legnagyobb fokát azáltal, hogy anyja — Mária Terézia — jóindulatú gondoskodásából tíz éve fejezték be mai épületének átalakítását, amit homlokzatán végigfutó hosszú feliratszalag s azonkívül művészi emlékérem örökít meg.²¹²

E nagyarányú fejlődés nyomozásában a XIX. század harmincas évei elején váratlanul ugyanazt a jelenséget kellett tapasztalnom, az egyetem régi anyakönyveit és iratait tanulmányozva mint Páduában, hogy tudniillik a pesti egyetemen még mindig fennálló áldatlan avatási nehézségek

²¹⁰ Szövege a M. Tud. Akadémia Történelmi bizottsága másolatai közt; jelezve Óváry: Regeszták I no. 290.

²¹¹ Bővebben Márffy Oszkár 1939-i cikkében.

²¹² Az 1772-ben vert emlékérem mindkét oldalának fénykép utáni rajza kiadva a páviai jubileumi füzet 9. l. Egyik oldalán a királyné mellképével, a másikon az újjászületett egyetem oszlopos homlokzata képével. A magyar vonatkozású emlékérem 45 mm átmérőjű.

Bejárat a paviai egyetem első udvarába.

(Re Z. 1794-i vízfestményéről.)

A paviai egyetem épülettömege legrégibb részének keletkezése az 1485–90 közti évekre vezethető vissza. Ismételt hozzáépítésekkel ez aztán annyira fejlődött, hogy a XVI. század elején már kétemeletes, tizenhat ablakú palotát alkotott, két udvarra oszolva, az udvarokat körülfogó oszlopos folyosókkal. A növekedő szükségnek megfelelően az egyetem a XVII. század második felében még egy udvarral bővült. Jelenlegi alakját az épület Mária Terézia királyné uralkodása idejében érte el, az 1772-ben megkezdett munkálatokkal, melyek egy negyedik udvarral is bővítették. Végre egy ötödik is járult hozzá, magában foglalván a könyvtárt és díszes lépcsőházat; míg az utolsó bővítések 1850-ben készültek el, az udvarokat körülvevő pompás oszlopos tornácokkal s a jelesebb tanárok szobraival, melyekkel a tornácokat díszítették.

miatt, a magyar nemkatolikus ifjúság ide is eljött orvosi tanulmányaira, ahol a felavatásnál semmi különbséget nem tettek katolikus és akatolikus közt, sőt avatásban részesült a zsidó tanuló is! Így találkozunk először 1832-ben a győri Schoepf Ágostonnal, aki diplomájával előbb Bécsben, majd Pesten folytatott orvosi gyakorlatot s mint szakíró is annyira kitünt, hogy az Akadémia tagjává választá. Később végigszolgált a szabadságharcot és Kossuth emigrációjával törökföldre menekülván, onnan Angliába ment s mint jeles gyermekorvos élt haláláig. Erről itthon Lumniczer Sándor tanár emlékezett meg, művét ez elismerő szavakkal fejezván be: A tudomány és emberiség javára szentelt életének a polgárosodott Európa két végén ő maga állítá fel emlékét.

A többi végzett magyarországi orvos közt többen vannak erdélyi szászok, de zsidók is, akik helyöket mindenütt jól megállták az életben a páviai diplomával.

Ha figyelembe vesszük a Paviából hazánkba jött férfiak működését, az alábbi háromról kell még — végezetül — megemlékeznünk. Az első az a bizonyos Paolo da Pavia, aki Zsigmond idejében kancelláriáját humanista módra átszervezte.²¹³ A második Castiglioni János páviai püspök, aki 1455 tavaszán apostoli követként V. László udvarában megfordult a török elleni hadjárat folytatása érdekében.²¹⁴ Az utolsó meg Adorno páviai orvos, akit 1535-ben János király kancellárja (Werbőczy István) szolgálatában találunk.²¹⁴

XII.

FERRARA.

FERRARA városa, a Padovából Bolognába vezető országút felén túl kedvelt tanulóhelye volt a magyar diákok módosabbjainak. Tanúgye azonban lassan fejlődött. A felsőbb

²¹³ Kardos: A humanista irodalom 460. l.

²¹⁴ V. László király hozzá intézett 1455 március 3-i levele a Győri tört. és régészeti füzetek 1863-i I. kötete 50—51 és 54—55. l.

²¹⁵ Egy 1535 március 12-i jelentésből; Óváry: Regeszták II no. 319 et 326.

oktatás eleinte, 1297-ig a domonkosok kolostorában folyt s közel száz esztendő telt el, amidőn Estei Albert őrgróf 1391 tavaszán Rómában IX. Bonifác pápától alapítólevelet szerezhetett egyetem nyitására. Szövege majdnem szószerint egyezik Pisa kiváltságlevelével, avval a nevezetes hozzáadással, hogy a püspöki szék üresedése alkalmával a doktori avatásokat a káptalan is elvégezheti. A város erre néhány jeles tanárt szerzett, ám hamarosan kiderült, hogy nem képes őket kellően fizetni s így az egyetem három év múlva megszűnt s csak 1402-ben nyílhatott meg újból. Csakhogy működése jelentéktelen maradt, még harminc év múlva is és csupán akkor vált ismeretesebbé, mikor két jeles humanistája akadt Veronai Guarino és Giovanni Aurispa személyében, kiknek kedvéért most már idegenből is sereglettek a tanulmánygók mindenfelől. Guarino Lionello herceg tanára lett, de illő tiszteletdíj mellett a költészetről is tartott előadásokat az egyetemen, amely épp az őrgróf kezdeményezésére nyílt meg 1442-ben, Guarino ünnepi beszédével. Ettől kezdve az gyorsan fejlődött, úgyhogy 1474-ben már 51 tanára volt, az előadó tanulókat (scholares legentes) is beleszámítva s köztük 9 kánonjogi, 14 meg római jogtanár.²¹⁶ Eltérőleg a többi olasz egyetemektől, az artista fakultás tanárainak száma meghaladta a jogászokét,²¹⁷ ami egyben az egyetem új fejlődési irányát is jelezte, egymásután mutatván fel jeles orvosokat, bölcsészeket s a retorikát és költészetet tanítókat, akiket szintén az artisták közé vettek.

Ekkoriban már a magyarokat is jól ismerték Ferrarában. Köztük talán a legelső Zsigmond király volt, amióta császárrá koronáztatása után Rómából hazatérőben, 1433 szeptember 9-én a városba érkezett s abban tíz napot töltött.²¹⁸ A városi tanács nevében Barbaro Ferenc üdvözölte.²¹⁹ Hallgatták-e beszédét magyar diákok is, nem tudjuk,²²⁰ mert az

²¹⁶ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters, p. 322—325.

²¹⁷ Savigny, op. c. III p. 317.

²¹⁸ Altmann regesztái alapján.

²¹⁹ Kiadva latin szövegében, majd olasz fordításban, Velencében 1882-ben; pontos címét ld. a Források közt „Oratio” címszó alatt.

²²⁰ Zsigmond király Ferrarában, 1433 szeptember 18-án kelt oklevele kiadva a Héderváry-család oklevéltára I. kötete 175. l.

első, akit névszerint ismerünk egy magyarországi Mihály nevű volt, 1438 tavaszán, midőn olasz doktori avatásokon tanúként többször szerepelt. Ezt a magyar adalékot a ferrarai egyetem doktori avatásainak 1402—1559 közti jegyzékéből vettük. Ezt Pardi József tanár adta ki az avatásokat írásba foglaló jegyzők könyveiből, miután az egyetem anyakönyvei elvesztek s ma már nincsenek meg, még fogyatékosan sem. Pardi helykímélésből nem a talált szöveget adta ki, hanem rovatos kimutatásban közölte a bennök előforduló főbb adatokat, úgymint a felavatott tanuló nevét, származási helyét, azokkal együtt, amelyeken esetleg felavatása előtt tanult, a fakultást, amelyen felavatták, a felavató tanárok, valamint tanúi neve kíséretében. Bármely fontos is a kiadvány, a legtöbbször hibás olvasással adott magyar nevek láttára elhatároztam az egésznek a revízióját, még pedig magukból a jegyzők egyes lapokon mainapig megmaradt fogalmazványaiból, nem a kötetekből, melyekből Pardi dolgozott volt. Ez a többnapos ellenőrző munkám meglepő eredménnyel járt s ennek köszönhetem, hogy a jegyzőkönyvek teljes szövegét közölhetem s egyúttal kijavíthattam a hibásan írt vagy olvasott neveket, kiegészítve azokat újabb tanulókéval. Ennek dacára nincs köztük, sajnálatomra, a Ianus Pannonius neve, amelyet semmiféle feljegyzésben nem találhattam meg Ferrarában, még a püspöki kúriában sem, melynek jegyzői szerkesztették a doktori avatások jegyzőkönyvét, miután a mindenkori püspök volt az egyetem kancellárja s mint ilyen az avatást végző bizottság majdnem mindig jelenlevő elnöke.

Ez a hiány szomorúan érint magyar embert, aki Ferrarában járva elsősorban korának e híres magyar költője, Césinge János nyomát keresi, tudván, hogy gyermekkorában jutott ide és ült — rövid megszakítással — tizenegy eszten-deig, amit róla olasz írók is pontosan tudnak és emlegetnek.²²¹

²²¹ Bottoni 1892-i ferrarai tanulmánya 28. lapján olvassuk ugyanis Guarinoval kapcsolatban: Venivano fanciulli, come Giovanni di Cisinge, detto Pannonio, che accoltovi a 13 anni, vi stette fino ai 24, due cioè inanzi fosse fatto vescovo in Ungheria. (Ez a 11 év Ianus egyik elegiájára vezethető vissza; Huszti, op. c. p. 355.)

Itteni tanulása körülményeit először gróf Teleki Sámuel foglalta össze költőnk 1784-ben névtelenül kiadott versei elé helyezve. Magyarul is erdélyi ember, Kerekes Ábel írt róla tán először,²²² de igazi jellemrajzához csak napjainkban juthattunk Huszti József kitűnő munkájában, melyet neki szentelt. Ezért Ianus Pannonius olaszföldi tanulása részleteire nem is térünk ki, csupán azt említjük meg, hogy ferrarai tanáráról maga is hódolattal emlékezett meg pécsi püspök korában írt „Sylva panegyrica” című költői művében. Ennek bevezetésében pedig Beatus Rhenanus Guarinót a latin nyelv helyreállítójának mondja: *latinae linguae restitutor*, amilyennek általánosan tisztelték, mint olyat, aki a szónoki és költői nyelvet tanította Olaszországban évekig,²²³ 1460 végén bekövetkezett haláláig. Kilencven évet élt és működött mindvégig a legteljesebb szellemi frissességben, egyik nyilatkozata szerint még mindig nem találván elég időt tudományos foglalkozása közben az evésre és alvásra.²²⁴ Különös előszeretettel Ovidius művei magyarázatában lelte legnagyobb örömét, amiért nálunk Ianus Pannoniust is gyakran nevezték a magyarok Ovidiusának.²²⁵ Ebben az irányban nevelte fiát is, Battistát, aki utódja lett tanszékén s maradt negyvenöt esztendőn keresztül. Ami tanár-embernél ritkaság, ez arról is híres volt, hogy nyilvános megmagántanítása jövedelméből 1496-ban szép házat épített magának az Angeli-templom mellett, a Mosti-családdal szemben.²²⁶ Ebben magyar diákok is megfordultak, mesterrük tanítását élvezve. Első volt mingyárt 1465 tavaszától kezdve Garázda Péter s utána a rákövetkező év őszén Vingárdi Geréb László, Mátyás király unokaöccse, egy Pálóczi-meg Perényi-fiú társaságában, az elhunyt kiváló tanár immár szintén jól ismert fiánál elhelyezkedve. Tanulótársuk volt Vetési László is, aki görög és latin tanulmányaiban oly

²²² Cikkét 1816-ban írta.

²²³ A Bázelen 1518-ban megjelent mű bevezetése e szavaival: Guarinus latinae linguae restitutor... qui multos annos utramque linguam: Oratoriam ac Poeticam olim in Italia docuit.

²²⁴ Pór idézete a Bud. Szemle id. 31. köt. 371. l.

²²⁵ Ezt szépirodalmi formában is megírta Váلكai Imre, 1860-ban.

²²⁶ Zambotti: Diario Ferrarese I. p. 191 nota 11.

kiváló eredményt ért el, hogy nem győzték dicsérni, sőt 1473-ban ő üdvözölte az egyetem nevében a város új polgármesterét. Vetési élénk összeköttetésben állott az itt működő perugiai származású Maturanzio Ferenc költővel is, kinek egy Pompilianus Pannoniushoz írt költeménye is van.²²⁷

Ebben az esztendőben távozott haza Ernest (Ernuszt) Fülöp is, hogy a Ianus Pannonius halálával megüresedett pécsi püspöki székét elfoglalhassa. Itt tanult két év mulva a később annyi olaszországi követségben résztvevő Fodor István, majd Albert mester, akit 1480 telén társai az artisták rektorává választottak. Rektor lett három évre reá a rejtélyes nevű Zuhafő Jakab is, miután két évig tanított a jogászoknál, a tudós Gosztonyi János esztergomi kanonokkal, a humaniorák tanárával együtt, aki aztán innen előbb Bécsbe, majd Párizsba ment, hogy ott doktorra avattassa magát. Jogász volt magyarországi Kálmán is, 1460 elején már rektor. Rövid pár év alatt tehát immár három magyar rektor, ami nemcsak diákjaink jelességét dicséri, hanem vagyonosságukra is utal. A XV. század negyvenes éveitől kezdve idejáró diákjaink zsebe mindig tele volt fényes magyar aranyokkal, amire verses művében az idevaló Carbo író 1475-ben önelégülten célzást tett.

A jelesek sorát a jól ismert Csulai More Fülöp zárja be, aki 1500 tavaszán rövid időre átjött Bolognából.

A XVI. század folyamán már nincs ennyi diákunk, de nevezetes dolognak számított, hogy 1557-ben Sámbooky János meghívásra mestere lett az ifjú Estei Alfonznak. Ezt az egyetem történetírója, Borsetti jegyezte fel, hozzátevén, hogy Sámbooky tizenegy nyelvet tudott s jóformán minden tudományhoz értett. Igen tanult ifjú volt a brassai szász Bogner Péter is, akit 1564 őszén avattak itt jogászdoktorrá, miután előzőleg már öt olasz egyetemen járt éveken át.

Megörökítésre érdemes az a néhány egyéb magyar adalék is, amely Ferrarával kapcsolatos, de nem tanulóakra vonatkozik. Ilyen mingyárt az, hogy az 1450-ik szentév alkalmából a gyermek V. László király III. Frigyes császárral álruhában Rómába indult nyolc lovas társaságában és Ferra-

²²⁷ Bővebben írt róla Huszti József, 1927-ben.

rában megpihenve nem ismerték fel őket.²²⁸ Két év múlva újra itt voltak, mikor 1200 lovas kíséretében megkoronáztatására indult Rómába, tíz napig lévén Borseo őrgróf vendégei; hazatérő útjukban pedig — már mint császár — Frigyes ugyanannyi időt időzött a városban.²²⁹ Alig ismert az a további adalékunk, hogy Szenczi Molnár Albert 1596 október 25-én érintette Ferrarát Rómából jövet,²³⁰ miként hogy Pázmány Péter is két napot töltött benne (1632 március 12-én érkezve) útban az örökváros felé.²³¹

Áttérve azok rövid felsorolására, akik Ferrarából jöve hazánkban találták meg boldogulásukat, az alábbi adalékokkal szolgálhatunk. Legrégibb talán Ladislaus Bartholomaeus de Ferraria veszprémi klerikus, akit 1389 november 20-án a zágrábi egyházba rendelték.²³² Ismeretlen adalék, hogy Rovarella Lőrinc ferrarai püspök 1469 elején hazánkban járt.²³³ Hirtelen megszaporodnak azonban ferrarai adalékaink Beatrix királyné jövetele után, 1476 őszétől, amikor nagy magyar és olasz kíséretével hazánkba érkezett.²³⁴ Udvari emberei közt elsősorban az orvosokról kell megemlékeznünk. Ilyen Canani János Baptista kiváló bölcsész, aki évekig szolgált a királyi párt és úrnőjével távozott hazánkából.²³⁵ Majd Torquato Antal, aki egyben ismert asztrologus is lévén, két prognostikonnal hódolt Mátyásnak.²³⁶ Sok ferrarai férfi jött hazánkba akkor is, midőn Beatrix kedvéért Mátyás király a gyermek

²²⁸ Nel Diario Ferrarese leggiamo: 1450. Fu il Jubileo a Roma di colpa, e di pena, et andòghe lo Imperadore Federico Tertio stravestito et molti Signori, et assai altre persone, e con dicto Imperadore ge andato lo Re de Ungaria con VIII cavalli, et non furno acconosciuti. (Murator: Rerum Italicorum Scriptores tom. XXIV. p. 196.)

²²⁹ Ferrarába értek 1452 január 17-én, visszaútjukban meg május 10-én, hogy aztán 19-én tovább menjenek Velence felé. (Ibidem, p. 198—200.)

²³⁰ Dézsi: Szenczi Molnár Albert naplója, p. 18.

²³¹ Hanuy, op. c. tom. II. p. 249—250.

²³² Mon. Hung. Rom. Vat. tom. I/3. p. 45.

²³³ Apponyi: Hungarica tom. III. p. 55.

²³⁴ A Beatrix nászkíséretében Ferrarába 1476 október 15-én érkezett magyarok jegyzékét ld. Beatrix levelezése 27—28. l.

²³⁵ Borsetti, op. c. pars II. p. 66.

²³⁶ Ibidem, p. 23. Az első prognostikon ismertetve Kemény cikkében 1857-ben; a második címe: Antonii Torquati Ferrariensis philosophi,

Estei Hippolit herceget 1487 május tavaszán esztergomi érsekké nevezte ki és szülei nagy kísérettel hozzánk küldték.²³⁷ Ilyen volt Donato Marmelli esztergomi kanonok 1486–94 közt,²³⁸ meg kanonoktársa, Tadaeus Lardi, később egri prépost és püspöki kormányzó, amely minőségében Egerben húnyt el 1512 július 14-én,²³⁹ valamint a harmadik esztergomi kanonok s utóbb egri érseki vikárius, Thomas Amadeus, a kánoni jog doktora.²⁴⁰ Ám valamennyiüket felülmúlja két ferrarai társuk avval is, hogy hazánkban évekig élve, tapasztalataikról nyomtatott műveikben is beszámoltak. Ilyen Marnardo János jeles orvos, aki közel kilenc évig élt országunkban gyógyítva és orvosi leveleiben sok érdekes dolgot örökített meg,²⁴¹ még az 1514-i pórlázadás borzalmairól is.²⁴² Viszont egy másik, Országh János váci püspöknek ajánlott műve: „Praeservatio ventorum et dentium” eddigelé nálunk ismeretlen maradt.²⁴³ Ugyancsak Beatrix kíséretében jutott hazánkba és élt nálunk évekig Coelius Calcagnini apostoli protonotarius, kinek munkájában²⁴⁴ az 1518–25 közti időből magyarokhoz intézett sok levelet találunk.²⁴⁵

medici et astrologi prognosticon adumbratum de regnorum mutationibus, ad Mathiam regem Hungarorum, anno 1490. (A firenzei Biblioteca Nazionale Magliabecchiana no. 36 alatti eredetije nyomán idézve a Századok 1892. évf. 473. l.)

²³⁷ Az erre a kinevezésre vonatkozó négy okmány kivonata a Történelmi Tár 1902. kötete 515–6. l.

²³⁸ Donato Marmelli canonicus Ferrariensis; Kollányi, op. c. 116.

²³⁹ Sírirata pontatlan szövege a Századok 1874. évi 354. l. Pontos szövege, a sírkő rajzával a Turul 1888. évf. 124–5. l. Csoma Józseftől. Felirata: Thadeus Lardus Ferrariensis custos canonicus et bis gubernator Agriensis. 1493–1502 közti életrajzi adalékai Kollányi, op. c. 118; 1498–1511 közti rendeleteiről Iványi: Eperjes város levéltára, p. 306–398.

²⁴⁰ Amadaeus de Ferrara Doctor iuris canonici, postea vicarius archiepiscopalis Strigoniensis inter 1495–1508, apud Kollányi, op. c. 119.

²⁴¹ Manardus orvos magyarországi szerepléséről legelőször Wessprémi írt, op. I. p. 102–4 et III. p. 407. Önálló értekezést adott ki róla Herczeg Árpád 1929-ben.

²⁴² Leveleinek 1521-i és 1531-i ritka kiadása megvan Apponyi könyvtárában, leírva a Hungarica I. kötete 121-2 és III. kötete 128–131. l. Ezeknél valamivel teljesebb a levelek 1557-i velencei kiadása.

²⁴³ Idézve (tévesen Menardus név alatt) a Váci egyházmegye történeti névtárában, Országh püspök életrajzában.

²⁴⁴ Műveinek bázeli, 1544-i kiadását használtuk.

²⁴⁵ Magyarországi szerepléséről Huszti József értekezett 1922-ben.

XIII.

PARMA.

PARMA városa, Bolognától nyugatra, a Pavia felé vezető országúton sajátosképen későn, csak 1512-ben jutott egyetemhez, habár a kora középkor óta nevezetes szerepet vivő kultúrhely volt, melynek székesegyházát 1058-ban kezdték építeni és sok más szép műemlékkel is ékeskedett. Miután a város tartományával együtt többször cserélt gazdát, a zivataros idők folyamán egyeteme nem is fejlődhetett úgy, hogy idegeneket is vonzott volna falai közé, még németeket sem, akik pedig élénk tudásvágyuktól hajtva, mindenüvé eljutottak. A XIX. század elején meg is szűnt s csupán 1855-ben nyílt meg újból. Magyar tanulója az egyetemnek ekként nem volt, mindössze gróf Erdődi János lakott egy ideig a városban, a jezsuiták vezetése alatt működő előkelő intézetben azért, hogy annak csöndes falai közt bevégezhesse három esztendei bolognai tanulása után nagy bölcsészeti doktori értekezését, melyet ott 1610 május végén tartott nyilvános vitán adott elő felavatása előtt. Ívrétű munkája oly díszes köntösben jelent meg, hogy hozzáfogható úgynevezett Régi magyar könyveink közt egyetlenegy sincsen, miután minden lapja bekeretezve van nyomtatva, rézmetszetű címlapja pedig Szent István és Szent László, alul meg Szent Erzsébet és Szent Margit arcképét mutatja, a lap élén a Patrona Hungariae képével. A műlap szépségéről még csatolt kicsinyített hasonmása is mindenkit meggyőzhet, aki ily műalkotásokban gyönyörűségét találja. Rajta kívül a pármai Nemzeti konviktus tanulói jegyzékéből mutathatunk be még néhányat, egytől egyig magyar és horvát főúri csemeték: a zombori Lippay, Pálffy, Draskovics, a károlyvárosi Mettniz és Voinovich, a fiumei Bono, a galántai Esterházy, a Batthyány, Ráttkay, Forgách, a Keglevich és a bolognai származású erdélyi indigena Ariosti grófi családok gyermekei az 1670—1750 közti évekből.

Áttérve a pármai magyar vonatkozásokra, legrégibb Pármai Gellért, 1253—64 közt esztergomi kanonok.²⁴⁶ Gentilis bí-

²⁴⁶ Kollányi, op. c. 12.

borossal jutott hazánkba és szerepelt 1311—1342 közt Albertinus de Parma magister zágrábi főesperes.²⁴⁷ Húsz év múlva — 1361-ben — Parma alá váratlanul valami ötezer főnyi magyar sereg érkezett egy bolognai bíborostól küldve, de midőn tapasztalták, hogy nem kapják meg a sok kilátásba helyezett pénzt, egy Melano nevű úrhoz pártoltak, aki jól fizetett nekik. Ez Bolognába küldvén őket annak egész tartományát feldúlták.²⁴⁸ Nagy Lajos halála után egy Pármai Antal nevű pápai követ járt hazánkban 1384-ben.²⁴⁹ Zsigmond király seregével 1432 tavaszán két teljes hónapot töltött (március 25 és május 25-e közt) Parma városában,²⁵⁰ amely idő alatt természetesen hazai dolgokban is kellett olykor intézkednie.²⁵¹

A magyar irodalommal kapcsolatos további két adalékunk. Az egyik, hogy Mátyás király idejében a pármai Ugo-lino Pisani járt hazánkban, ahol nyelvünket is megtanulta;²⁵² a másik, hogy híres könyvtárának őre, Ugoletto Tádé is pármai volt.²⁵³ Az ő révén juthatott Pármába az a díszes Corvin-kódexünk, amely egyike a legismertebbeknek,²⁵⁴ talán akként, hogy Ugoletto egyúttal Corvin Jánosnak lévén nevelője,²⁵⁵ tőle kaphatta távozásakor emlékiül. A kódex tulajdonképen Carafa Diomedes „De institutione vivendi” című latin prózai műve. Ezt írója 1476-ban Beatrix királynénak ajánlva nyújtotta át, egyik fejezetét annak a jóindulatú tanácsának szentelvén, hogy a királyné tanulja meg a magyarok nyelvét és sajátítsa el szokásaikat új hazájában.²⁵⁶

A XVI. század elejéről két pármai nyomtatvány tartalmaz magyar vonatkozásokat. Az egyik bizonyos C. Batti

²⁴⁷ Mon. Eccl. Strigoniensis tom. III. p. 435 et 712.

²⁴⁸ Nella Cronica di Pisa, in Muratori: Scriptores tom. XV. p. 1036.

²⁴⁹ Kollányi, op. c. 75. ²⁵⁰ Altmann regesztái alapján.

²⁵¹ Zsigmond király Parmában kelt alábbi két oklevelét ismerem: az egyik 1432 április 11-éről, Fabritius: Urkundenbuch, p. 48; a másik 1432 május 6-áról, a Héderváry-oklevéltár I. kötete 174. l.

²⁵² Erről Banfi Florio értekezett 1940-ben.

²⁵³ Életrajzát Affo írta meg olaszul, még 1781-ben.

²⁵⁴ Idézi a pármai Corvin-codexről írt cikkével kapcsolatban Cson-tosi, a Magyar Könyvszemle 1878-i és 1890-i kötetében.

²⁵⁵ Erdélyi László: Magyar történelem, p. 420.

²⁵⁶ Ismertette Jakab Elek, 1891-ben.

munkája azokról a csodákról, amelyek 1523 nyarán nálunk a törökök elleni harcok alatt láthatók voltak és jót jelentettek, minthogy a Szerémségbe betört Ferhád bosnyák pasán Tomory Pál fényes diadalt aratott s annak jeléül a török vezér fejét Budára küldte a királynak. A hadjárat bő leírása sok eddig ismeretlen, jól használható adatot tartalmaz s így számon tartandó.²⁵⁷ A másik mű, Anselmus György pármai tudós „Epigrammaton libri septem” című 1526-ban megjelent kötete, benne Mátyás királyról és Ugoletto könyvtárnokról szóló versével.²⁵⁸

Fontosabbak ezeknél s valósággal kútfői értékűek azok a diplomáciai jelentések, melyeket két kiváló pármai követ: Stuerdo 1566—72 közt a római, Cornazzani Antal pedig 1596—1600 közt a prágai császári udvarból küldözgetett haza; bennök gyakran kitűnő adalékokkal a magyarországi hadi eseményekről és politikai viszonyokról.²⁵⁹

Ime, bokrba kötve a felsorolt tizenhárom olasz egyetemi város magyar vonatkozásainak fentiekben bemutatott vázlatos összefoglalása. Első kísérlet e téren, kivéve a Rómával fennálló ezeréves kapcsolatunk történetét s tán a firenzei kódexfestőkre vonatkozó adalékokat Mátyás király könyvtárával összefüggésben, melyekről egész kötetek szólnak.

²⁵⁷ Apponyi: Hungarica tom. III. p. 103—5. ²⁵⁸ Ibidem, p. 108.

²⁵⁹ Ezek megvannak teljes szövegökben a M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottsága gyűjteményében s könnyen megtalálhatók Óváry regesztái II. kötete alapján.

BOLOGNA.

1221. Cum Magister Paulus Hungarus, qui tunc Iuris canonici publicus erat Bononiae Professor, ad Sancti Domini sodalitatem se contulisset, eodem anno ab eodem Sancto Patre cum aliis quatuor Fratribus missus est in Hungariam.

(Ferrarius: De rebus Hungaricae provinciae ordinis Praedicatorum, p. 25.)

Magyarországba jöve, Pál szerzetes, Decretorum doctor, rendjének győri kolostorát alapította. Vele jött bolognai társa, B. Ioannes Teutonicus pedig később a domonkosok magyarországi tartományának provincialisa lett.¹

A Pál testvérré vonatkozó szórványos életrajzi adatokat Toldy Ferenc állította össze,² beható, legújabb méltatását Harsányi Andrásnak köszönhetjük.³ Ám mindenki figyelmét elkerülte Rovetta bolognai munkája, melynek adatai szerint ez a Boldog Magyar Pál tulajdonképen dalmátországi volt.⁴ E ritka mű hibáit Banfi Florio igazítá helyre írónkrol szóló nagy tanulmányában,⁵ amelyben kimutatta, hogy az egykorúak Paulus de Hungaria néven emlegetik és hibás a XIII. század második felében Magyarországon keletkezett „Commentariolum de provinciae Hungariae originibus” írásmódja: Paulus Hungarus, miután ő dalmát származású; de mivel Dalmácia Magyarországhoz tartozott, joggal magyarnak nevezhették és jogi irodalmunknak is dísze,⁶ mert azt *Notabilia* és *Summa de poenitentia* címen mainapig fennmaradt műveivel gazdagította. Ezek tulajdonképen egyetemi előadásainak kivonatai és Banfi elsőül ismertette őket, jóvá tevén vele irodalmunk mulasztását, hogy nem vett eddigelé róluk tudomást.⁷

¹ Ferrarius nyomán írt róluk Békesi Emil, *Katholikus Szemle* 1896 p. 539—540. Békefi Remig: Árpádkori közoktatásügyünk, p. 48. Horváth Sándor: A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből, p. 179.

² Magyar Pál XIII századbeli kanonista címen, az Újabb adalékok a régibb magyar irodalomtörténethez című értekezése (Pest, 1871) 3–7. l.

³ Harsányi: A Domonkosrend Magyarországon p. 12–14 et 21.

⁴ Rovetta „Bibliotheca provinciae Lombardiae” című műve (Bononiae, 1691) 6. lapja nyomán Zaccagnini: Scuola del convento di S. Domenico in Bologna p. 41. Szövegét lásd kötetünk II. része 4. sz. a.

⁵ Az Archivio Storico per la Dalmazia 1939-ik évi kötetében.

⁶ L'amore della verità ci spinse a fare questa considerazione tanto per appoggiare la tradizione intorno all'origine dalmata di Paolo, quanto per giustificare la denominazione „de Ungaria” al contrario di quella „Hungarus”; e la facemmo nella ferma convinzione che, pur riconoscendone l'origine dalmata, Paolo non viene tolto agli Ungheresi, bensì rimane comune rappresentante di quei vincoli politici e culturali che nella sua epoca univano la Dalmazia all'Ungheria. (Banfi, l. c. 147.)

⁷ Magyar Könyvszemle 1911 p. 19–23. Gábor.

1221-ben a bolognai egyetemen tanult Thomas clericus Spalatensis.

Látta és hallgatta a közcsodálat tárgyát képező Assisi szent Ferencet, hazatérve szülővárosába pap, majd notárius és archidiaconus lett és megírta híres történeti munkáját, amely tele van magyar vonatkozásokkal. Meghalt 1268-ban 68 éves korában.

(Margalits: Horvát repertorium vol. II. p. 431–455.)

Maga írja műve egyik helyén: Cum essem Bononiae in studio. (Schwandtner: Scriptores rerum hungaricarum tom. III. p. 578.)

1263 *septembris 24.* A bolognai egyetemen tanult Banca István pozsonyi prépost nagybátyja, a hasonnevű esztergomi érsek, praenesti bíboros költségén.

(Pór Antal, Századok 1897 p. 780.)

Ezt három év múlva is Bolognában találjuk, ahol hírét vette, hogy fiatal kora dacára kalocsai érsekké választották, amely méltóságában a pápa őt 1266 február 11-én megerősítette.¹ Meghalt mint kalocsai érsek 1278-ban.²

¹ Viterbii, III. Idus Februarii 1266 Clemens IV papa scribit, quod Stephanum Colocensem electum, capellanum nostrum et Posoniensem praepositum, Bononiae litterarum studio insistentem, concorditer elegerunt in ipsarum ecclesiarum archiepiscopum et pastorem. (Theiner: Vetera Monumenta tom. I. p. 291; Codex dipl. Arpadianus continuatus III. p. 148.)

² Bővebben Pór Antal, a fent id. helyen. Vezetéknevét is ő állapította meg, mert Vass József még csak keresztnévén említhette, Fejér nyomán: id. m. 106. l. Karácsonyi azonban Bancsa néven említi, mivel mainapig is van ilyen községünk. (Magyar nemzetségek I. köt. 177. l.)

1265 martii 11. Cum esset discordia inter scolares universitatis ultramontanorum super electione seu creatione rectoris dictae universitatis, videlicet Gallicos, Piccardos, Burgundos, Pictavienses, Turonenses et Cenamonenses, Normannos, Cathelanos, Ungaros et Polonos, ex una parte, ex altera vero, scilicet Teothonicos, Yspanos, Provinciales, Anglicos et Vascones, dicta universitas ad hoc convocata... ipsi arbitri... unanimiter considerato bono statu et tranquillitate studii Bononiensis praesentis et futuri ordinarunt, firmarunt et amicabiliter composuerunt in hunc modum, videlicet, quod deinceps uno anno debet eligi rector de una de quatuor nationibus, scilicet Gallicorum, Yspanorum, Provincialium vel Anglicorum... et alio vero anno eligatur rector de dictis octo nationibus, videlicet Piccardorum, Burgundensium, Pictaviensium, Turonum et Cenomanensium, Normannorum, Catellanorum, Ungarorum, Polonorum; et iurent electores se electuros illum, quem bonum et idoneum crediderint universitati.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 347—8.)

Ezt a fontos végzést már Sairoli bevette „Annali Bolognesi“ című műve — Bassano, 1795 — III/2 kötetébe, p. 405 és ismertette utána B(áró) Ny(áry) A(lbert) a Századok 1870 p. 266. Denifle, op. c. 156.

1265 iunii 30. Bononiae. Dominus Gosbertus de Bottoniaco, abbas Sancti Felicis Gerundensis, dominus Bernardus Rafardi Catellani, scolares Bononiae, et dominus Bartholomeus Amanati de Pistorio, omnes in solidum vendiderunt magistro Anthonio de Ungaria scolari Bononie unum Infortiatum cum tribus partibus cum apparatu domini Acursii in cartis edinis pretio quadraginta librarum bononinorum. Et Ugolinus condam Ugolini presbyteri notarius fecit hodie cartam in statione domini Oldofredi, praesentibus domino Iacobo Cavalerii, Arditione condam Guidonis de Mediolano et Rygutio Guidonis de Grizana, testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. V. p. 19. Memoriali.)

A fentiekben szereplő magyarországi Antal mint Doctor Decretorum tért haza¹ s lett 1271-ben pozsonyi prépost s az esztergomi érsek kancellárja. Követségeken járt tanult jeles ember, aki hivatalában 1278-ig követhető. Említésre méltó róla az is, hogy László nagypréposttól (1277 tavaszán kelt végrendeletében) kapta adományul Summa Goffridi című kéziratát,² ami tulajdonképen egy Bolognában használt ismert tankönyv volt.

¹ Így fordul elő V. István király 1272 május 1-én kelt adománylevelében. Fejér: Codex dipl. tom. V/1 p. 255. Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. I. 597.

² Kollányi: Esztergomi kanonokok, 17.

1265 *septembris* 12. Bononiae. Dominus Zerra, filius domini Ugolini de Pepolis dixit vendidisse domino Bartholomeo de Ungaria, filio domini Boti Comitis de diocesi Strigoniensi¹ Codicem unum in cartis edinis de apparatu Acursii pretio quadraginta duarum librarum et decem solidorum bononinorum. Ex carta... notarii hodie facta in cambio Bononie ad tabulam venditoris, praesentibus domino... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. V p. 62. Memoriali.)

Érdekes tudni, hogy a fentiekben említett Both comes 1274-ben oklevelesen is előfordul Berényföldével kapcsolatban, melyet az ispán (comes) jobbágysai kaptak haszonbérbe évi három márka fínom ezüstért.²

¹ Mendose: strigoniensi. ² Kollányi, op. c. 16.

1265 *octobris* 1. Bononiae. Iohannes de Sumina provincialis dixit vendidisse Domino Nicholao archidiacono Symigiensi¹ de Ungaria unum Decretum in textu pretio quinquaginta triarum librarum bononinorum, ex carta maraldi; hodie facta in statione Iacobini Petri Azonis, praesentibus Magistro Petro Yspano, scolari Bononiae, Domino Michaeli de Ungaria et... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. V p. 91. Memoriali.)

¹ Mendose: symiensi.

1266 *maii* 28. Bononiae. D. Iohannes Andreae de Ungaria vendit domino Raynerio canonico Pisano unum Digestum in cartis edinis cum apparatu Iohannis et additio-

nibus Bartholomei pro pretio quinquaginta sex librarum bononinorum. Ex instrumento... hodie facto in statione... praesentibus dicto..., domino... testibus, ut ipsi contrahentes dixerunt et sic ea scribi fecerunt.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. V p. 215. Memoriali.)

Hazatérve, egy 1273 október 9-i oklevél szerint esztergomi kanonok,¹ egy 1274 július 2-i pedig így nevezi: Doctor decretorum et archidiaconus Gumuriensis, clericus regis Ladislai; egyúttal filii Andreae Comitis;² így minden valószínűség szerint a Hunt-Páznán nemzetségből való Gimesi János, később alkancellár, budai prépost s 1278-tól kezdve kalocsai érsek és kancellár, még Vencel alatt is, akit ő koronázott meg 1301-ben. Meghalt ugyanazon koronázási év végén, november havában.³

¹ Fejér: Codex dipl. tom. V/2 p. 122. Knauz, op. c. II p. 25.

² Ibidem, p. 185. Wenzel, op. c. tom. IV. p. 100. Knauz, op. c. II. p. 40. Hazai okmánytár tom. VIII. p. 162.

³ Kollányi, op. c. 17—18.

1266 decembris 11. Stephanus Posoniensis praepositus, Bononiae litterarum studio insistens in archiepiscopum et pastorem ecclesiarum Colocensis et Bachiensis concorditer electus, a Papa Clemente IV approbatus.

(Katoná: Historia Colocensis ecclesiae pars I p. 319. Knauz, op. c. I. 538.)

1268 ianuarii 14. Bononiae. Dominus Bonusiohannes canonicus Excullanus, dominus Urbaxius praepositus de Possega¹ et dominus Carolus canonicus Strigoniensis,² ambo nepotes domini cardinalis Pellestrini, venerunt dicentes se promississe in solidum dare domino Zovenzone domini Lambertini Zuvensonis quinquaginta libras bononinorum ex causa mutui ad unum mensem; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 165. Memoriali.)

¹ Mendose: Pessoga. ² Strigonensis.

1268 ianuarii 19. Bononiae. Dominus Zambertinus canonicus Bononiensis vendidit et tradidit domino Michaeli canonico Zagabriensi, scolari Bononie unum Decretum de littera antiqua in cartis edinis cum apparatu domini Iohannis theotonicus et cum additionibus domini Bartholomey, cuius primi quaterni est: fuisse in qua, et secundus incipit: partes; et hoc pro pretio sexaginta septem librarum bononinorum. Ex in-

strumento domini ... notarii, facto hodie in aula dicti domini Zambertini, praesentibus Ardicione, ... domino Paulo de Ungaria ... testibus, sicut dictus dominus Ardicio, procurator dicti domini Zambertini, procuratorio nomine pro eo ex instrumento dicti notarii et dictus dominus Michael... dixerunt et scribi fecerunt michi Mathiolo notario ad memorialia comunis.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 9. Memoriali.)

1268 ianuarii 27. Bononiae. Dominus Petrus canonicus Strigoniensis, dominus Michael canonicus Sagrabiensis, ungari scolares venerunt dicentes in solidum dare et solvere pro Zovenzone domini Lambertini de Zovenzonibus, stipulanti pro se et fratribus suis XXX libras bononinorum hinc ad unum mensem proximum ex causa mutui; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 12. Memoriali.)

1268 februarii 8. Bononiae. Dominus Petrus canonicus Strigoniensis¹ et dominus Michael canonicus Zagabriensis² obligaverunt Zovenzoni domini Lambertini (de) Zovenzonibus pro se et fratribus Decretales in cartis edinis cum apparatu magistri Bernardi et cum additionibus pro debito X librarum in una parte et XXX librarum bononinorum in alia; et... fecit hodie cartam dictae obligationis Bononiae in cambio, praesentibus... notario... testibus, et sic dicti contrahentes dixerunt et scribi fecerunt.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VII p. 282. Memoriali.)

Nyilván azonos az 1285—1307 közt szerepelt Péter dékákanokkal, akiről Lodomér érsek így írt: Vir in temporalibus providus, in spiritualibus circumspectus.³

¹ Mendose: strigonensis. ² zagauriensis. ³ Kollányi, op. c. 22.

1268 septembris 13. Bononiae. Instrumentum factum sub porticu domini ... praesentibus domino Rubino ungaro, scolare ... testibus; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 72. Memoriali.)

1268 septembris 14. Bononiae. Henricus, qui dicitur Todeschinus, albergator vendidit et tradidit domino Michaeli de Ungaria scolari Bononiae unum Decretum cum apparatu domini Iohannis, pretio sexagintaquinque librarum bononino-

rum. Ex instrumento ... facto hodie in statione domini ... praesentibus ... domino Paulo de Ungaria, ... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 246. Memoriali.)

1268 *septembris* 27. Bononiae. Arduynus condam domini Bernardi de Regio promixit scribere et glossare domino Demetrio de Ungaria, canonico ecclesiae Sancti Petri de Posega¹ omnes Decretales eius, exceptis sex quaternis, de tali litera ut fecit in principio dicti libri in quadam glossa, quae incipit: Gregorius, et finitur: Servus servorum Dei, pretio viginti sex solidorum bononinorum pro quolibet quaterno stationis, de qua pecunia promixit solutionem pro rata. Ex instrumento scripto manu ... notarii, facto hodie sub porticu domus domini ... praesentibus domino ... domino Emerico² canonico Vesprimiensi³ de Ungaria ... testibus, ut praedicti contra-hentes dixerunt.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 253. Memoriali.)

¹ Mendose: Pasaga. ² Emona. ³ vestiniensi.

1268 *septembris* 28. Bononiae. Dominus Petrus, sacrista Sancti Severini venit et dixit vendidisse et tradidisse domino Iohanni ungaro, canonico Strigoniensi¹ Codicem unum in cartis edinis de litera nova, pro pretio quadraginta septem librarum bononinorum et aliquot glossas super dicto Codice, pro pretio quinquaginta septem solidorum bononinorum. Ex instrumento ... notarii ... facto heri ... praesentibus domino Paulo de Ungaria scolari Bononiae ... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 124. Memoriali.)

¹ Mendose: strigonensi.

1268 *octobris* 3. Bononiae. Magister Cardinalis et magister Rogerius fratres, filii condam Paganelli de Forlivio venerunt et dixerunt vendidisse et tradidisse in solidum domino Petro ungaro, procuratori domini Petri praepositi¹ Zagabriensis, scolari Paduae, Decretales completas de littera nova in cartis edinis cum apparatu magistri Bernardi, pro pretio centum sedecim librarum et promisisse complere eidem totum id, quod deficeret hinc ad duos menses in glossis. Ex instrumento ... notarii ... praesentibus domino Michaeli canonico Zagabriensi, domino Paulo ungaro ... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 128. Memoriali.)

¹ In originali: propositi.

1268 octobris 3. Bononiae. Dominus Carolus canonicus Strigoniensis,¹ dominus Urbaxius praepositus de Posega² et nepos domini cardinalis Pellestrini, ambo de Ungaria, et magister Boniohannes canonicus Ascolanus in solidum promixerunt dare domino Iohanni domini Lambertini de Zovenzonibus, pro se et fratribus suis trecentas libras bononinorum hinc ad festum Nativitatis Domini proximum, ex causa mutui; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 256. Memoriali.)

¹ Mendose: trigoniensi. ² Poxica.

1268 octobris 12. Bononiae. Dominus Mاتيولus, filius condam Bulgari de Monteclaro et magister Santus scriptor de capella Sancti Cristoferi venerunt dicentes vendidisse domino Nicholao de Ungaria, scolari Bononie unum Codicem in cartis edinis sine apparatu pro pretio triginta sex librarum; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VII p. 169. Memoriali.)

1268 octobris 13. Bononiae. Dominus Henricus canonicus Strigoniensis,¹ nepos domini archipresbyteri Philippi, magister Iacobus, archidiaconus de Reginensi dixerunt promisisse in solidum domino Iohanni, domini Lambertini de Gevenzonibus, stipulanti pro se et fratribus centum libras bononinorum hinc ad unum mensem ex causa mutui. Ex instrumento ... notarii, facto hodie in cambio, praesentibus domino ... Thomaxio de Ungaria testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 135. Memoriali.)

¹ Mendose: strigonensis.

Henrik nevű esztergomi kanonokot az 1309—19-es évek-ből ismerünk, ha ugyan azonosítható lehet evvel. Később (1320-ban) váci püspök lett s meghalt 1332 táján. (Kollányi, op. c. p. 32.)

1268 octobris 17. Bononiae. Dominus Paulus archidiaconus Simigiensis et dominus Gregorius archidiaconus Nonensis, ungari scholares Bononiae causa studii, venerunt dicentes in solidum promisisse dare et solvere Bonoiohanni condam Lambertini de Zovenzonibus, stipulanti in solidum pro se et fratribus quadraginta unam libras et quindecim solidos bononinorum, hinc ad „tre meses“ proximos ex causa mutui.

Ex instrumento manu... notarii hodie facto in cambio, notario de... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VII p. 171. Memoriali.)

1268 *octobris* 26. Venerabilis pater dominus Petrus episcopus Concensis... dominus Lodomericus, filius domini comitis Dionisii de Ungaria... venerunt dicentes in solidum promisisse dare et solvere domino... stipulanti pro se et sociis, hinc ad septem dies intrantis aprilis proximi mille septingentas viginti quinque libras pisanorum parvorum in florinis grossis, duodecim denariorum pro quolibet ex causa mutui. Ex instrumento... notarii facto hodie in capitulo fratrum Minorum, praesentibus fratre Alfonso ispano... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VII p. 177. Memoriali.)

1268 *novembris* 25. Bononiae. Dominus Michael canonicus Zagabriensis de Ungaria dedit et vendidit domino Petro Bernoddi (!) de Lausana unum Decretum cum apparatu magistri Iohannis et additionibus Bertolomei, pretio sexagintaquinque librarum bononinorum. Ex instrumento... notarii facto hodie in cambio, praesentibus domino... testibus, ut contrahentes dixerunt.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 277. Memoriali.)

1268 *decembris* 10. Bononiae. Dominus Dominicus, filius domini Tomaxini de Magistra, promixit scribere in glossa magistro Michaeli de Ungaria totum apparatus Codicis de apparatu domini Accursii, pretio XIII solidorum pro quolibet quaterno. Ex instrumento... notarii, facto heri in domo dominae... praesentibus domino... ut contrahentes dixerunt.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VIII p. 284. Memoriali.)

1268. Scholares illustres: Dominus Ludovicus filius domini comitis Ludovici de Ungaria etc.

(Sarti-Fattorini: De claris Archigymn. Bon. professoribus tom. II. p. 309.)

1269 *ianuarii* 12. Bononiae. Dominus Michael canonicus Gemberiensis de Ungaria et magister Michael doctor Decretorum, canonicus Zagabriensis, scholares venerunt dicentes se in

solidum promississe dare Zovenzono domini Lambertini Zovenzonis vigintiocto libras bononinorum hinc ad kalendas februarii ex causa mutui; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X. p. 139. Memoriali.)

A fenti szöveg második sorában Gemensis szó van, nyilván elírás folytán Gemeriensis helyett, bár viszont gömöri kanonok nem volt, csupán főesperes.

1269 ianuarii 12. Bononiae. Dominus Gregorius condam domini Pauli de Ungaria, canonicus Agriensis et dominus Paulus, filius domini Nicholai, archidiaconus Simigiensis,¹ scolares venerunt dicentes in solidum promississe dare et solvere domino Iacobo domini Iohannis de Zovenzonibus quadraginta quatuor libras bononinorum hinc ad kalendas madii ex causa mutui; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. XI p. 137. Memoriali.)

¹ Mendose: simigiensis.

1269 ianuarii 14. Bononiae. Dominus Girolfus canonicus Zagrabiensis, dominus Michael canonicus ibidem, dominus Michael canonicus Cesmensis,¹ dominus Dionixius lector Colocensis, ungari scolares Bononiae, promiserunt in solidum Zovenzono domini Lambertini de Zovenzonibus, stipulanti pro se et fratribus solvere eidem octo marchas et sex unzas argenti fini ad quatuor menses pro pretio et cambio LXX librarum bononinorum. Ex instrumento . . . notarii hodie facto in cambio, praesentibus Paulo de Ungaria serviente domini Michaelis . . . testibus, ut ipsi contrahentes venerunt et scribi fecerunt.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 7. Memoriali.)

¹ Mendose: zesmonensis.

1269 ianuarii 18. Bononiae. Magister Iacobus archidiaconus Quinque Ecclesiarum, dominus Iohachinus archidiaconus de Carmaza,¹ nepos domini archiepiscopi Strigoniensis,² dominus Henricus canonicus Strigoniensis,³ dominus Nicolaus de Nitria,⁴ dominus Serafinus, nepos domini archiepiscopi Strigoniensis,⁵ omnes scolares Bononiae de Ungaria, venerunt dicentes se in solidum promississe dare et solvere Zovenzono . . . recipienti pro se et fratribus suis quingentas libras bononinorum hinc ad kalendas februarii proximas ex causa

mutui. Ex instrumento facto hieri in domo domini ... notarii, praesentibus ... et ... qui moratur in domo dicti ... testibus.
(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 143. Memoriali.)

A fenti magyar diákok közt említett Serafin hazatérve, 1282-ben már esztergomi kanonok s a káptalan dékánja, majd pozsonyi prépost; igen jeles és tevékeny egyházi férfi; 1311 tavaszán már nincs életben.⁶

¹ Mendose: Casa Marza.

²⁻³ Mendose: strugonensis. ⁴ Nitia. ⁵ strugonensis.

⁶ Kollányi, op. c. 22.

1269 ianuarii 24. Bononiae. Dominus magister Iohannes de Vicentia, filius condam Iacobini, qui moratur in vignatio sancti Proculi, vendidit et tradidit domino Urbaxo ungaro, preposito de Posega¹ unum Digestum vetus in cartis edinis, apparatus totum de littera nova et correctum, et completum in textu et glossa, exceptis minimis glossis de penello, et promisit eidem de vicio et evictione dicti libri secundum usum et consuetudinem civitatis Bononiae, et hoc pro pretio nonaginta librarum bononinorum. Ex instrumento manu mei ... notarii, facto hodie sub porticu domus ... praesentibus ipso ... domino ... et ... testibus.²

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 150. Memoriali.)

¹ Mendose: Posego. ² Magyar tanuló nem volt a tanúk közt.

1269 februarii 4. Bononiae. Dominus Marcus Strigoniensis¹ de Ungaria, scholaris Bononiae, venit et dixit se promisisse dare et solvere Galvano condam Domini Bonacose ... triginta libras bononinorum hinc ad Pascha Resurrectionis, ex causa mutui. Ex instrumento domini ... notarii, facto hodie ad tabulam creditoris, praesentibus domino Michaeli canonico Zasmensi de Ungaria ... testibus; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 142. Memoriali.)

¹ Mendose: stringoniensis.

1269 februarii 15. Bononiae. Dominus Bertoldus de Basilea teoticus venit et dixit vendidisse domino Mathie canonico Zagabriensi de Ungaria unum par Decretalium in cartis pecorinis cum apparatu magistri Bernardi pro pretio quadraginta novem librarum bononinorum. Ex instrumento domini

... notarii, facto hodie in statione dicti notarii, praesentibus domino ... et domino Emerico¹ de Ungaria ... testibus; etc.
(Chartularium Studii Bononiensis vol. XI p. 148. Memoriali.)

A tanúként szereplő Imre nyilván azonos az 1286—1300 közötti időből ismert Imre honti főesperessel.²

¹ Mendose: Emio. ² Kollányi, op. c. 23.

1269 februarii 20. Bononiae. Dominus Paulus ungarus, archidiaconus Simigiensis,¹ scholaris Bononiae venit et dixit se fuisse confessum habere et tenere a Beninchasa condam Gualtirotti tabernarii, dante et solvente nomine et vice domini Theodori ungaro XVIII libras, quas eidem tenebatur ex instrumento ... notarii, et absolvit eum et liberavit ab omni eo, quod eidem occasione dicti debiti vel alterius cuiuscunque causae petere poterat. Ex instrumento ... notarii, hodie facto in domo domini ... praesentibus domino Gregorio ungaro ... testibus; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 18. Memoriali.)

¹ Mendose: Sibiliensis.

1269 aprilis 11. Bononiae. Dominus Albizus de Dugiolo venit dicens vendidisse domino Thomaxio de Ungaria unum Decretale in cartis edinis sine apparatu pro pretio XXX librarum. Ex instrumento ... notarii hodie facto in statione dicti notarii praesentibus ... Mateo¹ de Ungaria ... testibus.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 30. Memoriali.)

¹ Mendose: Mafeo.

1269 maii 8. Bononiae. Dominus Gregorius de Ungaria, scholaris Bononiae, condam domini Pauli de Beholi, canonicus Agriensis promisit dare et solvere domino Paulo de Ungaria, scolari Bononiae, archidiacono Simigiensi¹ centum septuaginta libras bononinorum ad kalendas Aprilis ex causa mutui. Ex instrumento domini ... Stephano Saladiensi et domino Henrico de Ungaria testibus; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. XI p. 176. Memoriali.)

¹ Mendose: Sancti Migrensi.

1269 iulii 28. Bononiae. Dominus Paulus de Ungaria, dominus Dionixius de Ungaria vendiderunt domino Ponzio Vigerii canonico Albiensi, scolari Bononiae unum Decretum pretio septuagintaquinque librarum bononinorum; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. XI. p. 207. Memoriali.)

1269 augusti 9. Bononiae. Dominus Paulus de Ungaria et dominus Dionixius, lector Colocensis vendiderunt in solidum domino Poncio de Urgeo, canonico gerundinensi unum Infortiatum cum tribus partibus de litera nova in cartis edinis cum apparatu domini Acurxii, pretio quinquaginta librarum bononinorum; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. XI p. 16. Memoriali.)

1269 augusti 27. Bononiae. Dominus Paulus et dominus Dionixius de Ungaria, scolares Bononiae vendiderunt domino Dominico Marzii yspano, scolari Bononiae unum Digestum novum cum apparatu domini Acurxii pretio quadraginta quatuor librarum bononinorum; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 86. Memoriali.)

1269 septembris 9. Bononiae. Dominus Paulus de Ungaria et dominus Dionisius de Ungaria vendiderunt domino Berlingario de Boziazis, sacrista Biterensi unum par Decretalium de littera nova in cartis edinis cum apparatu domini Bernardi pro pretio LXXX librarum bononinorum; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 77. Memoriali.)

1269 septembris 26. Bononiae. Dominus Boniohannes condam Raynaldi de Asculi, canonicus Asculensis, Karolus filius domini comitis Dionisii de Ungaria promiserunt in solidum solvere et dare domino Basacomatri de Basacomatribus, doctori legum XXX libras bononinorum ad VI menses ex causa mutui. Ex instrumento domini... notarii, hodie facto in hospitio dicti domini Basacomatris, praesentibus domino... testibus; et sic scribi fecerunt dicti contrahentes; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 86. Memoriali.)

1269 octobris 18. Bononiae. Dominus Canti condam Balduyni de Florentia vendidit domino Iohachino ungaro, archidiacono de Carmaza, scolari Bononiae unum par Decretalium de littera nova in cartis edinis cum apparatu magistri Bernardi, pro pretio centum quadraginta librarum bononinorum.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. X p. 99. Memoriali.)

1269 octobris 21. Bononiae. Dominus Guilelmus Dominizi, filius domini Guilielmi Dominizi catelanus, dominus Tomax Doctor legum de Ungheria, dominus Petrus Rusignoli,

scolares Bononiae, qui morantur in ospitio domini Gulielmi Bocatii, promiserunt quilibet eorum in solidum dare et solvere domino Lambertino, filio domini Tomaxini Romponi, quinquaginta libras bononinorum, ex causa mutui hinc ad kalendas iunii; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. XI p. 106. Memoriali.)

1269 octobris 30. Bononiae. Dominus Ugo de Lugnaco, provincialis, dominus Berengarius de Bosiasis sacrista Bitensis, ambo in solidum vendiderunt domino Nicholao ungaro Strigoniensi,¹ scolari Bononiae Decretales in cartis edinis de littera nova cum apparatu magistri Bernardi, pretio centum trigintanovem librarum bononinorum; etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. XI p. 46. Memoriali.)

¹ Mendose: stringonensi.

1269. Scholares illustres: D. Iohannes Ungarus archidiaconus de Carmaza;¹ etc.

(Sarti-Fattorini, op. c. tom. II. p. 310.)

¹ Mendose: Cornaza.

1270 octobris 5 die lunae. Dominus Carolus domini Dionisii comitis de Ungaria magister, Boniohannes canonicus Esculanus scolares Bononiae promiserunt in solidum dare et solvere Iacobo domini Iohannis de Zovenzonibus stipulanti pro se, patre et fratribus patris, centum quinquaginta libras bononinorum ad unum mensem ex causa mutui. Ex instrumento Damiani Ruffini notarii facto hodie in Cambio, praesentibus Bartholomeo Boniohannis, domino Ramicino Rolando, Omnebone eius filio, Gualterio famulo dicti domini Caroli et Nasimbene de Fero testibus.

(Arch. St. Bologna. Memoriali 14. fol. 48'.)

1270 octobris 9 die iovis. Dominus Petrus Lamberti de Monte Pensulano obligatus ad debitum ducentarum librarum bononinorum uni ex Picicotis cum domino Beltrando de Sancto Bonetto et cum pluribus aliis in solidum, ex instrumento ipsius debiti Boniohannis Figaboçe notarii... facti hodie in cambio, praesentibus domino Nicholao Ylar(io) de Ungaria Nitriensis dioecesis... testibus.

(Arch. St. Bologna. Memoriali vol. 14 fol. 47.)

1270 decembris 1 die lunae. Paulus archidiaconus Simigiensis¹ (ac) Nicholaus canonicus Strigoniensis promiserunt in

solidum dare et solvere Iacobo filio Iohannis de Zovenzonibus recipienti pro se et patre et fratribus dicti sui patris centum viginti novem libras bononinorum ad tres menses ex causa mutui etc.

Hazatérve, Miklós kanonok 1277—1295 közt szerepel mint nógrádi főesperes. (Kollányi, op. c. 20.)

(Arch. St. Bologna. Memoriali 14 fol. 48'.)

¹ Mendose: Dividensis.

1270. Scholares illustres: D. Iohannes prepositus sancti Laurentii, filius domini comitis Dionixii de Ungaria, canonicus Strigoniensis. D. Paulus archidiaconus Strigoniensis. D. Urbaxius prepositus de Possega.

(Sarti-Fattorini, op. c. tom. II. p. 312.)

János prépost harmadik éve tanult itt és azonos avval a János kanonokkal, aki mint nyitrai főesperes 1276-ban szerepel;¹ Pál pedig az 1277—94 közt szereplő esztergomi kanonokkal, a kánonjog doktorával.² Végül Urbacius praepositus de Possega még 1283-ban is szerepel, testvére: Thomas de genere Vancha társaságában;³ a rákövetkező évben pedig Erzsébet királyné kancellárjaként.⁴

Egyébként királyi kancellár volt már IV. László alatt is, midőn 1280 végén így fordul elő: Wrbazius prepositus s. Petri apostolorum de Posega, cancellarius regius, legis doctor, canonicus Paduanus, domini papae commensalis.⁵ Ebből az tűnik ki, hogy Orbász prépost Rómában is szolgált, ahol meg is találjuk 1264 tavaszán, midőn páduai kanonok lett⁶ s mint ilyen jött át Bolognába továbbtanulni. Életben van 1286-ban is.

¹ Kollányi, op. c. 18. ² Ibidem, p. 19.

³ Knauz: Mon. Eccl. Strig. II p. 172.

⁴ Wenzel: Codex dipl. Arpadianus tom. IV p. 267.

⁵ Fejérfpataky: A királyi kancellária, p. 124.

⁶ Páduai kötetem 1. lapján, 1264 március 18-án.

1271. Dominus Paulus de Ungaria archidiaconus Simigiensis scholaris Bononiae promisit dare et solvere Rygutio Guidonis Arlocti .xl. libras bononinorum ex causa mutui ad sex menses, pro quibus obligavit sibi unum par Decretalium. Ex instrumento scripto manu Deutacore notarii, facto hodie in statione Ardicionis Guidonis de Milano notarii, praesen-

tibus domino Ricardo de Aricio, Iacobino de Regio sartore testibus, ut supra dicti dixerunt.

(Arch. St. Bologna. Memoriali vol. 15 fol. 5.)

Pál mester somogyi főesperes felavatása után, az apránként eladogatott tankönyvei árából összeszedetetett útiköltséggel hazatért és hamarosan IV (Kun) László udvari papja lett. Állásában a király annyira megkedvelte, hogy 1275-ben fényes tudásáért és igyekezeteért (ob suae lucem sapientiae et industriam singularem) több jobbágyas jószágot adományozott neki.¹ Könyvei javát (az értékesebb kódexeket) azonban magával vitte és gondosan őrizte többi kincsei közt, miként azokról már a következő évben értesülünk, hogy ezer márka értékűek voltak. De azért tőlük különváltan a veszprémi káptalannak — tudós tagjai rendelkezésére tartott — másik tizenöt jogi könyve volt.² Ez unikumszámba ment ezidőben, ha nem is jelentette azt, hogy „e században oly számosan voltak hazánkban a tudós férfiak, hogy magában a veszprémi káptalanban az összes törvények tanárai tizenhatan voltak,“ miként ez értékes, ritka művelődéstörténeti adalék első idézője a szöveg téves értelmezéséből gondolta.³ Sajnos, Pál mesteren kívül más doktora nem volt ekkor a veszprémi káptalannak, nemhogy tizenhat lett volna!⁴

S hogy az egyszer hibásan papírra vetett fogalom mennyire megrögződik s terjed tovább, mutatja az is, hogy az „Árpád és az Árpádok“ c. díszmű szerkesztésekor (1908-ban) Békefi újra a veszprémi káptalan tizenöt jogdoktoráról értekezett a 300. lapon, mint évekkel előbb, a hiba elkövetésekor.

Pár év múlva (1287 augusztus 3-án) neve így fordul elő oklevelekben: Magister Paulus praepositus Strigoniensis, legum doctor et administrator Quinqueecclesiarum.⁵ Pécsi kapcsolatai folytán 1294-ben pécsi püspök lett; mint ilyen, római követségekben is résztvett s meghalt 1307 táján.⁶

¹ Fejér: Codex dipl. tom. IX/7 p. 691. A becses oklevél élére tudós kiadója ezt a jellemző regesztát helyezte: Viri docti apud Ladislaum regem pretium ac praemium.

² László király ez idézett 1276-i levele felsorolván a veszprémi káptalan értékeit, így szól: Libri ecclesiastici ad valorem trium millium marcarum... praeter bona honorabilis viri Magistri Pauli doctoris (nem

domini!) legum, eiusdem ecclesiae praepositi, quae ex successione suorum progenitorum in auro, pretiosis lapidibus et vasis argenteis ad summam trium millium marcarum et in libris mille marcas habuit ad valorem; exceptis libris iuris canonici et civilis quindecim personarum de Capitulo doctorum iuris utriusque et rebus eorundem. (Fejér, op. c. tom. VII/2 p. 47.)

³ Pauer János: Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében, 150. l. Pauertól függetlenül, rosszul értelmezte az oklevél e mondatát Szabó László (Kun László, 36. l.) Balics Lajos (A római kath. egyház tört. III. k. 539. l.) és Békefi Remig (A káptalani iskolák 333. l.) miként újabban Iványi Béla is, ami kétszeresen sajnálatos, mert azt „Relazioni giuridiche” című olasz tanulmányában is így idézte hibásan, a 7. lapon; egyik sem vevén észre, hogy a „quindecim” szó a káptalan könyveire, nem jogdoktoraira vonatkozik! És sajátságos, hogy e sok félreértésre okot adott egyszerű mondatot egyedül csupán Pór Antal fordítá és magyarázta helyesen; id. m. 25. l.

⁴ Ma már, mikor megvan a nagy római Veszprémi oklevéltár, ez könnyen igazolható, mert abban bizony 1276-ban egyetlen egy doktor sem fordul elő. Pál mester is csupán 1282-ben. (Békefi: A Balaton környékének egyházai, p. 10.)

⁵ Codex dipl. patrius tom. VIII p. 252. ⁶ Kollányi, op. c. 19.

1273. Scholares illustres: D. Paulus nepos domini episcopi Vesprimiensis etc.

(Sarti-Fattorini, op. c. tom. II. p. 314.)

Pál mester felavatott doktorként tért haza Bolognából, mert hisz már a fent idézett királyi oklevél is Legum doctor-nak mondja. Ebben azonban a tudásnak oly szárnyaló felmagasztalását találjuk, hogy az nyilván magától a megjutalmazott mestertől származik, midőn a király nevében írja: Cum res omnis per exercitium recipiat incrementum, et exercitata virtus ad summi loci fastigia suos provehat Amplitudini, ergo congruit Sacrae Regiae maiestatis viros doctrinae dapibus refectos suae extollere munificentiae donativis, ut dum intra Regni septa suae luculenta scientiae doctrina, exstirpatis viciis plantando virtutes velut splendor fulserint firmamenti, quasi stellae in perpetuas aeternitates mansuri per legitimos tramites calumpniantium iniquitates expellentes ad iustitiam valeant plurimos erudire.¹

¹ Hazai okmánytár vol. V. p. 52. Hibás olvasással a második sor „provehat” szava így közölve: provebat. E kijelentés rendkívüli szépségére rámutatott már Balics is, id. m. III. kötete 534. l.

1274 iunii 21. Dominus Bocha condam domini Angellerii civis et mercator Pistorii pro se et Anselmo Clarentis et aliis sociis promisit domino Guilielmo Arnaldi de Sistro, scuderio domini Amoris, filio condam domini comitis Dionisii de Ungaria stipulanti pro se dicto domino Amore sexcento florenos aureos in civitate Pistorii incontinenti.

(Zaccagnini: I banchieri Pistoiesi, p. 36. Memoriali dell'Archivio di Stato, Bologna.)

1277 martii 23. (Anno domini M^o CC^o LXX^{mo} VII°. Decimo Kalendas Aprilis.) Magister Ladislaus praepositus Strigoniensis végrendeletében eladásra ajánlja fel az egyház javára tankönyveit, melyekből egykor Bolognában vizsgáira készült, amit az bizonyít, hogy a könyvek teljesen azonosak a többi ekkori magyar bolognai diákokéival, úgymint:

Bibliam meam et volumen meum institutam (!) autenticum et tres libros codicis in uno volumine relinquo pro reformatione molendini... Libri autem, quos ad debita et ad vendendum et distribuendum pauperibus pro anima mea relinquo, sunt hii: Decretum cum apparatu Johannis Theutonici; Decretales cum apparatu Bernardii; Dygestum vetus infortiatum; Digestum novum, Sumpma Achonis; Codex: Liber sententiarum; Scolastica istoria et Breviarium. Item Moralia Gregorii in uno volumine completa relinquo fratribus predicatoribus de Conventu Strigoniensi. Item Soliloquia A(u)gustini, cum multis libris eiusdem in uno volumine relinquo fratri Marcello, filio Marcelli. Item Distinctiones Mauricii per alphabetum super dictionibus Theologicis et Psalterium glossatum fratribus Minoribus de Strigonio. Item Epistolas Pauli cum apparatu interciso relinquo Magistro R. praeposito Sancti Thomae. Item Sumpmam Goffridi Magistro A. praeposito Posoniensi.

(Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. II p. 71. Fejér: Codex dipl. V/2 p. 411.)

A csupán nevük kezdőbetűjével jelzett két kanonok, kinek László mester két szép könyvét hagyományozta, volt: Román barsi főesperes, aki 1280-ban az érsek megbízásából Rómában járt követségben, meg Antal nagyprépost (1271–78 közt) az egyházjog tudora. (Kollányi, op. c. 19 et 16.)

1292. Scholares illustres: D. Andreas cantor Varadiensis.¹
D. Iacobus Martini de Hungaria, archidiac. Wisegradensis.²
(Sarti-Fattorini, op. c. tom. II. p. 330.)

¹ Mendose: Varidiensis. ² Mingradensis.

1299 ianuarii 11. Item dominus Henricus de Aran (dedit)
IIII solidos.

(Friedlaender-Malagola: Acta Nat. Germ. p. 49.)

1310 ianuarii 11. (Proxima Dominica post Epiphaniam.)
Convocata natione Theothonicorum... dedit Dominus Iohannes dictus Seckel x^{aa} solidos.

Expensa: Item Iohanni Ungaro pro exemplatione statutorum et instrumentorum XIII solidos.

In discordia, quam habuit natio nostra cum quodam Ungaro, qui se ingesserat rectoris officio versuciis et dolis, pro se et adherentibus 8 libras impendimus.

(Friedlaender-Malagola: Acta Nat. Germ. p. 60—62.)

1313. I frati del convento di S. Domenico in Bologna adunati in Capitolo costituiscono un procuratore per la permuta dei beni immobili, e tra di loro era anche Frater Bartholomeus ungarus.

(Zaccagnini: Scuola del conv. di S. Domenico, p. 80.)

1317. Composita sunt statuta per Iohannem Andree doctorum cum quatuordecim honorandorum et proborum studentium consilio, sub annis dominice Nativitatis millesimo trecentesimo decimo septimo, regentibus honorabilibus viris dominis Nycolao de Ungaria, archidiacono Nitriensi in ecclesia Strigoniensi, Ultramontanorum et... Citramontanorum rectoribus, et partim sub ipsorum regimine publicata et approbata per universitatem, etc. Consiliarii autem fuerunt: dominus Iacobus archidiaconus Neugradiensis etc.

(Malagola: Statuti p. 5—6. Denifle p. 205. Malagola: Monografie p. 139. Pór, Századok 1897 p. 770.)

A fenti Miklós azonos a zalamegyei Dörögdi Miklós nyitrai főesperessel. Mint veszprémi kanonok jutott Bolognába, ahol 1316 május 1-én választották az egyetem rektorává. Az ő rektorsága alatt léptették életbe az egyetem új törvényeit¹ s azoknak egy hártára írt példányát nyilván valami magyar diák hozhatta haza később, amennyiben az még az 1347-i változásokat is magában foglalja.² Ezt őrzik

mainapig is a pozsonyi káptalani levéltárban,³ talán magának Dörögdi Miklósnak áldozatkészségéből.⁴ Ő különben hazatérve, egri püspök lett s meghalt 1362-ben, míg Jakab consiliarius 1317-től kezdve esztergomi kanonok, nógrádi főesperes 1320-ig, amikor emléke megszűnik — itthon, hogy annál élénkebb legyen Bolognában!

¹ Kiadta őket Denifle. Ismertette Pór Antal, majd bővebben Békefi.

² Békefi Remig: A bolognai jogi egyetem statutumai, p. 6. Cfr. Kollányi, op. c. 34.

³ Knauz Nándor írt először a bolognai egyetem törvényeinek pozsonyi példányáról, a Magyar Sion 1866. évf. 213—4. l.

⁴ Nicolaus de Dörögdi iuvenis ingeniosissimus curiae archiepiscopi Thomae se addixit et clericus Strigoniensis factus est. Qua talis ad Universitatem Bononiensem mittitur studiorum causa expensis Collegii Christi, ubi tantas promeruit sibi laudes et nationi Hungaricae, ut anno 1316 Rector esset creatus. In hoc munere permultum contulit ad redigendum novum Codicem Statutorum Universitatis Bononiensis, cuius codicis unicum subsistens exemplar non sine Providentia eius munificentiae gratum refert et in custodia tenet Capitulum Collegiatum Posoniense. (Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. III p. XV. Dedek.)

1317. Il Capitolo del convento di S. Domenico di Bologna si aduna per nominare dei sindaci, e tra i presenti erano anche: Fr. Iohannes ungarus et Fr. Blaxius ungarus.

(Zaccagnini: Scuola del conv. di S. Domenico, p. 78.)

1321 maii 22. Bononiae. Dominum Gregorium de Ungaria, qui moratur in domo heredum domini Antonii de Riccolis, in capella di Proculi, contra quem tamquam contra sequacem domini Iacobi, domini Iacobi de Valentia, principalis et capitanei ipsius et aliorum in dicta inquisitione contentorum, per inquisitionem processum est per nobilem et potentem militem dominum Iustinellum de Thesalgardis de Firmo, honorabilis potestatis Comunis¹ et populi civitatis Bononiensis ... et die tertio decimo mensis madii Michele quondam Bollandi Casotti, publicus bannitor et preco Comunis Bononiensis de mandato et commissione nobilis et potentis militis domini Iustinelli ... et populi exbannavit et in banno comunis et populi civitatis Bononiensis eiusque districtus et comitatus posuit atque misit dictum dominum Gregorium de Ungaria

¹ Ez a szó itt s az ezentúli adalékokban olaszosan egy m betűvel van írva következetesen.

inquisitum... pro gravi maleficio, et ultra in mille libris bononinorum parvorum et plus et minus secundum formam statutorum et ordinamentorum comunis Bononiensis dandis et solvendis generali depositario comunis Bononiensis pro dicto comuni recipienti, et si quo tempore dictus d[ominus] Gregorius pervenerit in fortiam dicti potestatis et comunis Bononiensis, quod ducatur ad locum iustitiae comunis Bononiensis consuetum, et ibi dicto domino Gregorio caput a spatulis amputetur, ita et taliter, quod penitus moriatur, de quo quidem banno dictus d. Gregorius ullo tempore non possit exire, eximi, nec cancellari, nec dicto banno de nullitate opponi; etc.

(Arch. St. Bologna. Quaderni pergamenacei no 422 c. XXXV. Studi e Memorie vol. VI p. 165—9.)

A fenti szigorú ítéletnek előzménye és oka az volt, hogy a Valenciából való Jakab spanyol egyházjoghallgató szerelmes lévén Michelino jegyző Johanna nevű leányába, azt egy márciusi éjjel (a harmadik harangzúgás után) társaival szülei házából megszöktetni próbálta. A spanyol diák társai tizenhatan voltak, köztük a mi Gergely magyarunk, mindenféle vágó és szűrő fegyverekkel felszerelve,¹ sőt a mienknek még nyíla is volt, amivel többeket meg is sebesített a nagy összecsapásban és zavarban, ami hirtelen keletkezett az utcán.² Növelte azt az is, hogy a fellármázott lakosok köréből húznál több körülfogta s lefegyverezte a diákok közül azokat, akiknek nem sikerült megszöknie a virradat homályában.

Az elfogott fő bűnös spanyol diák ellen megindult a törvényes eljárás, melynek folyamán halálra ítélték; s felszólítást kapván, hogy béküljön meg Istennel, írásba diktálta végrendeletét, mire hetednapra, 1321 március 30-án lefejezték. Társait a törvényszék jogos önvédelem címén felmentette a fegyverhasználat vétke alól, magyarunkat kivéve, aki azonban idejében megszökött s így elkerülte a reá is kiszabott halálbüntetést.³ Ezt egyfelől a hatóság jóakarató elnézésének, de elsősorban az idegen hallgatók rektora — Jakab nógrádi főesperes — erélyes fellépésének köszönhetette, akit a feljegyzések igen gazdag és nagy befolyású tanulónak mondanak.

A szép Johanna kolostorba jutott, története meg a krónikákba. De evvel a regényes esetnek nem volt vége, mert

annak, illetve a bolognai polgármester túlszigorú ítéletének komolyabb következménye is lett, amennyiben az ultramontan — idegen — tanulók Giustinello polgármestert kérdőre vonták és megbüntetését követelték. Mivel pedig azt elérniök nem sikerült, Jakab rektor vezetésével elhatározták, hogy elhagyják az egyetemet. Megnyervén tervöknek néhány tanárukat, sőt a tanulók közül a német orvosnövendékek nagy részét is, felkerekedtek s hátrahagyva holmijukat, javaikat meg adósságaikat, átmentek (pár nappal a spanyol diák kivégzése után) a sienai egyetemre továbbtanulni.⁴ Ez az „exodus” érezhetően érintette a bolognai egyetem tekintélyét és jövedelmét, váratlanul elvesztvén egy rakás tanulót s azok tan- és vizsgadíját; de meg a szállásadókat is, akik mindíg telve voltak gyakran igen jól fizető „ultramontan” tanulókkal. Így a város küldöttséget menesztett az eltávozott diákokhoz, akikkel ismételten tárgyalta s egy teljes év telt bele, amíg azok megbékéltek s visszatértek, új szabályrendeletekkel erősítvén meg kiváltságaikat. Viszont az eltávozott diákok lakásain lefoglalt javak árából a város kielégítette a tanulók hitelezőit. E tárgyak közt igen becsesek voltak a magyar Jakab rektor könyvei: egy remekbe készült Biblia, egy gyönyörű Speculum, Decretaliák s egyéb kéziratok.⁵

Hazatérve, Jakab rektor 1340 végén tűnik fel egy oklevélben, mint Iacobus Decretorum Doctor ac Praepositus Sancti Thomae Martiris de promontorio Strigoniensi,⁶ hat év múlva pedig érseki vicarius⁷ s még 1347-ben is életben van.⁸

Egyébként a fentiekben előadott nevezetes bolognai eset bővebb megismeréséhez tartozik az a néhány részlet is, melyet a város egykorú olasz krónikájában találhatunk.⁹

¹ Ex officio ... fama publica precedente et clamosa insinuatione referente pervenit, quod dictus dominus Gregorius, tanquam sequax dicti domini Iacobi, hoc anno de presenti mense martii, noctis tempore, post tertium sonum campanae, quae pulsator de sero pro custodia civitatis bononiensis, et ante sonum campanae diei, quae pulsatur de mane ad ecclesia Sancti Petri civitatis bononiensis, diabolico spiritu instigati, dolose, fraudulenter, appensate et deliberate, et ex proposito, armatus armis offensibilibus et defensibilibus, scilicet spata, arcu, scuto et aliis armis, una cum aliis in dicta inquisitione contentis fecit societatem et guernimentum et se congregavit et turbam hominum sive scolarium armatorum fecit in domo habitationis dicti domini Iacobi in dicta inquisitione confinati, ut per vim et violentiam raperet et per raptum acci-

peret Iohannam, filiam Michaelis, cui dicitur Chelinus quondam Bonaventurae, domicellam et virginem, ad hoc ut dictus dominus Iacobus eam defloraret et devirginaret, et carnaliter cognosceret, et causa occidendi dictum Michelem, et dicta congregatione et guarnimento et societate et turba hominum sive scolarium armatorum numero XVI et ultra factis, dolose, fraudolenter deliberate et ex proposito, tamquam sequax dicti domini Iacobi una cum dicto domino Iacobo et aliis in dicta inquisitione contentis, armatus dictis armis exivit de dicta domo habitationis dicti domini Iacobi et insultatus et adgressus fuit domum habitationis dicti Michelis etc.

² Et in dicto insultu et prelio et rumore et tumultu et rixa dictus d. Gregorius sagittavit cum uno arcu unam sagittam et percussit et vulneravit cum dicta sagitta Nannem Ugolini de Gagliano in brachio, ita quod perforavit sibi brachium cum multa sanguinis effusione, et dictus dominus Gregorius sagittavit cum dicto arcu unam aliam sagittam et percussit et vulneravit cum dicta sagitta Bartholomeum Lombardi Canelli c. s. proculi, in facie ipsius Bartholomei in gota a latere sinistro, ita quod perforavit a latere retro, post, avunculam ipsius Bartholomei cum sanguinis effusione, et etiam dictus d. Gregorius sagittavit cum dicto arcu unam aliam sagittam et percussit et vulneravit cum dicta sagitta Stephanum Iacobi de Placentia, c. s. Iacobi de Carbonensibus in cossia ipsius Stephani cum sanguinis effusione. Item dictus d. Gregorius sagittavit cum dicto arcu unam aliam sagittam et percussit et vulneravit cum dicta sagitta Coettum Petri de Lizano, dictae capellae S. Iacobi, in manu ipsius Coetti cum sanguinis effusione, in dicto cortili et in dicta strata publica ante dictam domum dicti Michelis, trahentes et soccurrentes ad defensionem et tuitionem dicti Michelis et dictae Iohannae eius filiae et dictae domus habitationis ipsius Michelis, et multas alias sagittas sagittavit cum dicto arcu dictus d. Gregorius ad dictam domum habitationis dicti Michelis contra dictum Michelem et alios stantes cum ipso in dicta domo et cortili et per dictam stradam contra homines existentes per dictam stradam etc.

³ Ezt az ítéletet hozták a polgármester nevében: in solito consilio octingentorum dicti comunis et populi, ad sonum campanae vocemque preconis in palatio veteri comunis Bononiensis, mandato dicti domini potestatis more solito congregato, publice et palam alta et preconia voce sonoque tubae praemisso, dicto consilio bene audiente et intelligente, exbannavit et in banno comunis et populi civitatis Bononiensis eiusque districtus et comitatus posuit atque misit dictum dominum Gregorium de Ungaria inquisitum etc.

⁴ F. Filippini „L'Esodo degli Studenti da Bologna nel 1321“ című tanulmánya alapján, amelyben a leírt leányrablást is kritikailag ismer-teti, közölvén az általa felfedezett ítéletleveleket is; Studi e Memorie vol. VI p. 107—150 et Acta, p. 160—169.

⁵ Ibidem, p. 110—131 et Acta, p. 169—185.

⁶ Codex Andegavensis tom. IV p. 52.

⁷ Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. III p. 607. ⁸ Kollányi, op c. 46.

⁹ Nella Cronica di Bologna del Fratre Bartholomaeo della Pugliola si legge sotto 1321: Fu morto nel Comune di Bologna uno scolare per cagione di una donna figliuola di Cechino de' Zagnoni d'Arzela, la quale era nipote di Messer Giovanni Andrea Dottore. Onde essendo avvisato il padre, egli coll'aiuto dei vicini a gran fatica difese ch'essa figliuola non fosse rapita dallo scolare. E fu l'incominciamento della disfazione di Bologna. Allora gli scolari si partirono da Bologna e andarono a Imola. (Muratori: Scriptores vol. XVIII p. 334.)

1321 iunii 17. Bononiae. Da questo documento risulta che Iacobus de Hungaria, rettore degli ultramontani, che s'era recato a Siena con gli scolari emigrati da Bologna per la nota sentenza capitale crudelmente inflitta a Giacomo da Valenza, non aveva pensato affatto a soddisfare certi debiti contratti a Bologna, per cui i creditori provvidero con una denuncia al podestà per riaver i loro denari.

(Zaccagnini: La vita dei maestri. p. 16. Arch. di Stato di Bologna. Riformatori.)

Az előzményekkel kapcsolatosan szerzőnek az a meggyőződése, hogy Jakab rektor a szóbanforgó adósságokat nem a maga hasznára csinálta, hanem az egyetem érdekében és szükségére volt kénytelen felvenni.

1321. Uno scolaro ungherese, Thomas archidiaconus de Varadino, mentre veniva allo Studio, era stato assalito da malandrini nella terra d'Argenta e depredato di venticinque marche d'argento. I rettori dell'Università chiesero però giustamente al Comune che rendesse più sicure le vie, affinché gli scolari, senza tema d'agguati, potessero venire a studio a Bologna.

(Zaccagnini: La vita dei maestri, p. 16. Arch. di Stato di Bologna. Riformatori vol. 13 fol. XLIII verso.)

1328 iulii 9. Bononiae. Parecchi scolari d'Ungheria abitano nel convento dei frati del Sacco, il citato documento dicendo che: Goçinus de Polonia forensis, moratur in domo fratrum de Sacho cum scholaribus de Ungaria.

(Zaccagnini: La vita dei maestri, p. 73. Arch. di Stato di Bologna. Carte di corredo.)

1336 március 20-án halt meg Győrött a szentéletű Csáky Móric domonkosrendi szerzetes, aki minden vagyonát a margitszigeti apácakolostornak adta 1323-ban. Egyideig házas ember volt, de hajlamait követve szerzetes lett és felesége is

a margitszigeti apácák közé vétette fel magát. E tettben ipa, a hatalmas Amade nádor leánya megvettetését gyanítván, Csákyt elfogatta s házaselete helyreállítására igyekezett kényszeríteni. Mivel ez nem sikerült, Csákyt börtönbe vetette s abban másfél évig sínylődött, megmaradván vallásos elhatározása mellett. Ekkor Bolognába ment, ahol három évig élt, hogy domonkostársai hazavigyék.¹

(Ferrarius „De rebus Ungaricae provinciae Praedicatorum“ c. műve nyomán, Pauer, op. c. 191–2.)

Győzött haláláig tisztelt, buzgó tagja volt rendjének és temetésekor az a csoda történt, hogy az Úrfelmutatáskor kinyitotta szemét, s az nyitva maradt a szertartás végéig. Ezt az eseményt egyebekkel együtt később kötetbe foglalták s rendje ferrarai káptalanának küldték meg hivatalosan.² Életrajzát megírta nálunk Pór Antal,³ Málnási Ödön,⁴ majd Iványi Béla.⁵

¹ Vinculis emissus et Bononiam a Patribus, ne quid adversi iterum emergeret, subvertentibus, transmissus, apud Beatissimi P. Dominici sepulcrum summam perfectionis in magna spiritus tranquillitate consecutus est: post triennium autem ab iisdem ipsis patribus, qui illum in Italiam miserant, revocatus est in Hungariam. (Ferrarius, op. c. 145.)

² Ezt Bonbardi Mihály jezsuita jegyezte fel ekként: Miracula eius in unum collecta volumen et Ferrariam ad generale capitulum delata esse anno 1494. (Topographia Hungariae, p. 147.)

³ Csák Máté életrajza 17–18. l. ⁴ A Credo 1930. évf. 92–96. l.

⁵ A Győri Szemle 1936. évf. 82–83. l.

1538. Nota, quod isti sunt scolares, qui stant in illo hospitio, in quo fuit factum furtum de camara Petri Iohannis de Ungaria, videlicet in primis: magister Petrus hungarus de Alba regali; item Iohannes ungarus de Syrinia, necnon 7 Itali et 2 de Allamania, quos omnes personaliter quesivi ego Petrus (de Furlivio repetitor in medicinis) eadem die, si vidissent aliquem hominem externum in domo, vel audivissent sonum in camera, vel aperire hostium, quod ipsi dixerunt non vidisse, nec audivisset.

Item isti omnes morantur in scolis magistri Iulani doctoris fisice, praeter ultimum hominem et ille etiam prope moratur.

(Arch. St. Bologna. Cavazza: Le scuole dell' antico Studio bolognese, p. XXXII.)

1339 octobris 5. Dispensatum fuit cum domino Augustino de regno Ungaria, non obstante, quod non audiverit ius canonicum tempore, et quod non audiverit Decretum per annum.

Die X. Otubris. Nobilis vir d(ominus) Augustinus predictus subiectus fuit privato examini in iure canonico et illico finito examine accepit publicam, et d. Antonius de Sancto Petro sibi dedit insignia doctoratus nomine suo et nomine domini Iohannis de Tomariis.

(Arch. St. Bologna. Liber secr. I. fol. 72 b.)

1342 martii 9. Dominus Andreas de Hungaria doktori avatásán Giovanni d'Andrea tartotta az ünnepi beszédet, hatalmas humanista buzdítást, amely mindvégig Cicero-idézeteken alapul. A beszéd ellenképe Szent Jeromos „Ad Eustachium de custodia virginitatis” írott vallomásának.

(Kardos Tibor adaléka. Századok 1939 p. 313—4.)

Giovanni d'Andrea jeles író, Petrarca barátja jelzett beszédét Kardos készíti sajtó alá az általa a velencei Marciana-könyvtárban felfedezett kiadatlan eredetijéről.

1343 iunii 4. Petrus filius Iohannis dicti de Zathmar clericus Transilvanensis, in studio civitatis Bononiensis in iure canonico scholaris.

(Bossányi: Regesta supplicationum vol. I. No. 42.)

Ez igen kiváló tanuló lehetett, mert érdekében maga az egyetem folyamodott a szentszékhez, hogy adjon neki ott-hon hazatértekor, valami kanonoki állást.

1343 iunii 9. Iohannes Dominici de Usa Vesprimiensis dioecesis, baccalarius in iure canonico, olim rector studii Bononiensis per annum.

(Arch. St. Bologna, Cavazza, p. XXXIII. Fenti keltű folyamodványa VI. Kelemen pápához kiadva Mon. Rom. Vespr. tom. II. p. 95.)

Usai Domonkos fia Jánost a joghallgatók rektoraként említi VI. Kelemen pápa 1344-i irata is,¹ amikor egyúttal esztergomi kanonok volt. De hazatérve, veszprémi, majd egri kanonok lett s maradt haláláig.²

¹ Denifle, op. c. I. 414. nyomán Pór, Századok, 1897 p. 770, Uzainak írva. ² Kollányi, op. c. 38.

1345 martii 15. Paulus de Ungaria (in Nagymarton) supplicat Suae Sanctitati Clementi VI quatinus sibi in per-

sonam dilecti sui magistri Giffredi de Giffredis, magistri in artibus, qui in dictis scientiis Bononiae ultra viginti annos cathedram rexit magistralem, in etate sexaginta annorum vel circa constituti, cupientis ascribi militiae clericali, specialem gratiam facientes, cum dicto Giffredo ... dignemini dispensare, quod non obstante defectu natalium, quem patitur de coniugato genitus et soluta, possit ad omnes ecclesiasticos ordines promoveri.

(Bossányi: Regesta supplicationum vol. I. p. 92.)

Ezt a fenti regesztát Denifle hibásan értelmezve tévesen magyarországi Pálra vonatkoztatta,¹ amit tőle jóhiszeműleg Pór Antal is átvett;² holott nem ő volt a Bolognában húsz esztendeig tanító mester, hanem a (nyilván gyermekei tanításával házában foglalkozó) olasz Giffredo, kinek érdekében a pápához folyamodott.

¹ Op. c. I. 414. ² Századok, 1897 p. 783.

1345 decembris 7. Ladislaus (filius) Georgii canonicus ecclesiae Varadinensis, qui iam per quadriennium Bononiae in iure canonico studuit atque studet.

(Bossányi: Regesta supplicationum vol. I. No. 275.)

Bolognában találjuk 1346 december 7-én is. (Denifle nyomán Pór, Századok, 1897 p. 782.)

1348-ban jöhetett haza Alsáni Bálint Bolognából, ahol — minden valószínűség szerint — felsőbb tanulmányait végezte¹ és ekkor szerepel először esztergomi olvasó kanonokként.^{1a} Ám fennmaradt forrásaink oly szórványosak, hogy legrégibb oklevelünk 1373 augusztus 2-áról (Quarto Nonas mensis Augusti) való, amely őt ekként nevezi: Magister Valentinus Doctor Decretorum, Lector Strigoniensis, aulae regis Hungariae vicecancellarius.

(Fejér: Codex dipl. tom. IX/4 p. 498.)

Így fordul elő két másik (1374-i és 1378-i) királyi oklevél végén is, a dignitáriusok között s korjellemző, hogy a felsorolt 21, illetve 26 érsek és püspök közt ő az egyetlen doktor: a többi még csak magister sem.² Ennek dacára Alsáni lassan haladt, mert csupán 1373 körül lett prokancellár, majd pécsi püspök, 1380-ban bíboros és mint ilyen, külföldi követségekben is gyakran járt.³ Meghalt 1408 november 19-én.⁴

¹ Áldásy Antal véleménye szerint, aki képekkel díszített életrajzát megírta 1903-ban; míg korábbi latin biográfiája megvan Koller nagy Pécssegyházmegyei története III. kötete 138—299. l.

^{1a} Ebben az évben tűnik fel tudniillik először okleveleinkben.

² Vágner: Adalékok, p. 400 és Codex dipl. patrius tom. II p. 134.

³ Timon Sámuel így ír róla „Purpura Pannonica” c. műve (Claudiopoli, 1746) 41. lapján: Hic vir e nobilibus Ungariae ortus in exteris provinciis variis literis imbutus, praecipue legum peritia eminuit; quarum laurea etiam ornari ac Decretorum Doctor dici meruit... redux seu ex Gallia, seu Italia.

⁴ Röviden méltatva Kollányi, op. c. 51—52.

1355 *ianuarii 6. Perceptio*: A domino Paulo plebano in Althofen solidum pro purganda conscientia.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 123.)

1356. Licentia pro laurea doctoratus pro Domino Gregorio custode Varadiensi.

(Fantuzzi: Notizie degli scrittori bolognesi III. p. 23.)

Ez a Gergely váradi kanonok Bolognában Giovanni Calderini híres egyházjogtanár tanítványa volt, mert a fenti feljegyzés az ő kézirati adalékaiban maradt reánk.

E feljegyzés 1360-as évét azonban helyesbítettük egy 1356 október 17-i oklevelünk alapján, melyben tanulónk így fordul elő megnevezve: Gregorius custos Varadiensis decretorum doctor, capellanus regis Ludovici Hungariae.¹

Előfordul oklevelesen 1358 február 18-án is.²

¹ Bártfai: Pest megye okleveles emlékei, p. 67.

² Acta extera Andegavensia tom. II. p. 505.

1359 *septembris 1. Dicta die doctoratus fuit dominus Donatus domini Andree de Ungaria quia de anno preterito fuerat licentiat.*

Die V. Decembris. Dicta die examinatus fuit dominus Simon de Ungaria presentatus per dominum Bartolomeum de Lanbertinis et dominum Marchum et me,¹ et illico fuit doctoratus.

(Arch. St. Bologna. Liber secr. I. fol. 105.)

Ez utóbbi nyilván azonos avval a Simon kanonokkal, aki az esztergomi érseki udvarban 1399-ben szerepel.²

¹ Idest Antonio de Sancto Petro. ² Kollányi, op. c. 84.

1366. Dominus Iohannes Ekklinus de Cassa VI solidos.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 128.)

1371 *novembris 20.* Iacobus Bredenscheid¹ clericus, qui in iure canonico studet et Bononie tribus annis in legibus studuit... reservationem in Strigoniensi vel Wesprimiensi ecclesia a Gregorio XI recepit.

(Mon. Rom. ep. Vesp. tom. II p. 206.)

Hazatérve, szentgyörgymezei prépost lett, majd 1391 elején boszniai kanonok, de két év múlva már nincs életben.²

¹ Hibásan bejegyezve: Bresenschers. ² Kollányi, op. c. 65.

1375 *decembris 4.* Bononiae. Giovanni di Palisna¹ della diocesi di Zagabria Ungherese libera ed assolve il nobile uomo Gregorio del fu Ioreme (!) Ungherese, suo prigionero in seguito ad un duello avuto pubblicamente in Ferrara.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. VI p. 87. Memoriali.)

¹ Mendose: Palisma.

1381 *ianuarii 21.* Actum Bononiae, praesentibus discretis viris... necnon domino Valentino de Ungaria canonico ecclesiae Transilvaniae.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 397.)

1384 *septembris 24.* Andreas de Ungaria suppositus fuit examini privato in iure canonico et fuit ab omnibus approbatus, excepto uno ex ipsis doctoribus.

(Arch. St. Bologna. Studio Cod. 113 fol. 12. Fraknói: Két hét, p. 14.)

Ez az András innen a páduai egyetemre ment, ahol három év múlva (1387 szeptember 17-én) találjuk, szóról-szóra hasonlóan bejegyezve, hozzátéve az is, hogy esztergomi prebendátus kanonok.¹ Mint ilyen, azonos lehet az 1397-ből ismert András komáromi főesperessel.²

¹ Gloria és Pór nyomán F. R. H. I. p. 4. ² Kollányi, op. c. 82.

1385 *augusti 2.* (In die secundo mensis Augusti.) Congregato Collegio praedicto de mandato Egregii utriusque juris doctoris domini Jeremie de Angelellis tunc prioris Collegii in domo Celestinorum, facta fuit gratia domino Leoni de Ungaria, quod habeat privilegium doctoratus a domino Cardinali et a dominis canonicis maioris Ecclesiae, datis fideiussoribus de conventuando se publice in sancto Petro infra duos menses, pro quo domino Leone fideiussit Philippus Guidotti, dominis Jeremiae nomine totius Collegii et doctorum praesentatum ante hostium domus suae in praesentia dominorum Guasparis de Caldarinis et Marci de Lignano de trecentis ducatis.

In margine: Fideiussio pro publica facienda de ducatis 300.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 12.)

1385 augusti 5. Egregii decretorum doctores domini... constituti in praesentia egregii utriusque iuris doctoris domini... prioris Bononiensis collegii dominorum doctorum canonistarum Studii Bononiensis praesentaverunt eidem domino priori nobilem et venerabilem virum dominum Iohannem de Ungaria archidiaconum de Dobocha, examinandum... petentes ipsum admitti ad examen privatum sibi que diem martis proxime venturum assignari. Qui dominus prior exacto prius ab eodem domino Iohanne et per eum praestito in manibus dicti domini prioris corporaliter iuramento, quod non prius alibi quam in Bononia recipiet publicum et conventum, et quod, si continget eum approbari, non procurabit aggregari dicto Collegio, et alia omnia iuravit, quae tenetur et debet secundum formam statutorum dicti Collegii, eum admisit et ei statuit diem martis proxime venturum ad subeundum dictum examen, et mandavit fieri cedulas doctoribus pro illa die in et ante hora missae Sancti Petri; rogans me Iohannem notarium dicti Collegii, ut de praemissis publicum conficiam instrumentum. Actum Bononiae in ecclesia cathedrali, praesentibus domino... legum doctore, domino... rectore universitatis citramontanorum dicti Studii et... bidellis, testibus etc.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. IV p. 200.)

1385 augusti 7. (In die VII. mensis Augusti.) Suppositus fuit privato examini dominus Johannes de Ungaria archidiaconus de Dobocha¹ et Rector universitatis dominorum ultramontanorum, prius praesentatus coram Egregio domino Jeremia de Angelellis priore dicti Collegii iuris canonici per dominos et doctores suos. Qui iuravit etc. Et fuit votum omnium doctorum in effectu reprobo, praeter unum, qui dixit: approbo.²

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 12, Fraknói: Két hét, p. 14. Malagola: Monografie, p. 144. Pór, Századok, 1897 p. 771.)

¹ Hibásan írva, talán diktálásra így: de Bocho.

² Luschin: Vorläufige Mittheilungen (Wien, 1892) 71: Dieser Fall erregte solches Aufsehen, dass am Rande ein 'Reprobatus' geschrieben

und eine Hand hingezeichnet wurde, und mag auch Anlass gewesen sein, dass die Statuten von Parma, die sonst nach dem Vorbild der Bologneser gearbeitet sind, eine Reprobation des Rectors während seiner Amtsführung für unzulässig erklärten.

1385 augusti 30. (In die penultimo mensis Augusti.) Doctoratus fuit publice in sancto Petro dominus Leo de Ungaria. D. Bartolomeus de Saliceto fecit sermonem archidiaconi, deum insignitus fuit per dominos doctores suos, videlicet a domino Guasparo habuit librum, a domino Laurentio de Pinu biretum et anulum. Et induit omnes doctores dicti Collegii panno uno, videlicet celestino, quare ipse benedicatur in perpetuum et ultra, namque homo nobilissimus est.

In margine: Doctores in hac publica fuerunt induti a scolari panno celesti.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 12. — Luschin: Quellen I. p. 44. Fraknoi: Két hét, p. 15.)

Hazatérve, 1398 augusztus 21-én Erdélyben találkoznak vele ekként: Leo archidiaconus Albensis in ecclesia Transilvanensi, decretorum doctor. (Mon. Vat. Hung. tom. I/4 p. 80.)

1386 martii 9. Nobilis et venerabilis vir dominus Iohannes natus condam domini comitis Iacobi de Scepusiis¹ de Ungaria, archidiaconus de Dobocha² et canonicus prebendatus ecclesiae Transsilvanae, decretorum doctor ac rector Universitatis scholarium Ultramontanorum Studii bononiensis sponte et ex certa scientia citra revocationem aliorum suorum procuratorum, de novo fecit, constituit et ordinavit suum verum et legitimum procuratorem,³ actorem, factorem et certum nuntium specialem prudentem virum dominum Peronum condam Iohannis de Camptaribus de Sicilia, scolarem bononiensis in iure canonico, praesentem et hoc mandatum sponte suscipientem specialiter et expresse ad resignandum pure et simpliciter archidiaconatum et canonicatum et prebendam praedictam in manibus praefati sanctissimi in Christo patris et domino nostri domini Urbani papae sexti, seu alterius ad haec potestatem habentis et ad enuntiandum pure omni iuri sibi constituenti quomodolibet competentem in eisdem archidiaconato, canonicatu et prebenda; et quodlibet iuramentum licitum et opportunum in animam et super animam ipsius constituentis praestandum, ac etiam

ad substituendum et subrogandum loco sui in praemissis et plures procuratores, illum et illos revocandum et alia et alios de novo reassumendum. Et generaliter ad omnia alia et singula facienda, procuranda et exercenda, quae in praemissis et eorum quodlibet necessaria fuerint et occurrerint opportuna, et quae ipsemet constituens facere posset, si personaliter interesset, etiam, si mandatum exigitur plus speciale; cui procuratori suo et substituente ab eo in praemissis idem constituens dedit plenum, liberum et generale mandatum, cum plena, libera et generali, et absoluta administratione, praedicta omnia et singula faciendi, procurandi et adimplendi, etiam si mandatum exigant plus speciale, promittens eidem procuratori et michi Iohanni notario infrascripto, ut publice personae stipulanti et recipienti, vice et nomine, quorumcumque interest, interesse posset et poterit, se firmum, ratum et gratum habere et perpetuo tenere quicquid per dictum suum procuratorem et substitutum ab eo in praemissis factum et gestum fuerit in praedictae sententiae procuratum sub ipoteca et obligatione omnium suorum et dictorum suorum beneficiorum, bonorum praesentium et futurorum rogationum.

Actum Bononie, in episcopali palatio, super logia sua, penes audientia causarum curiae episcopalis, praesentibus Andrea de Saucino licentiatu in secretis, vicario curiae episcopalis bononiensis, Iohanne... notario et cive bononiense ser Maio Francisci de Cesena notario, testibus ad praedicta vocatis, adhibitis et rogatis.

(Chartularium Studii Bononiensis vol. IV p. 203.)

Azonos avval a János dobokai főesperessel, akit az elmúlt év nyarán avattak fel s utána az ultramontán joghallgatók rektorává választottak. Hogy most (a szabályok értelmében) helyettest kért, arra vall, hogy távozóban volt s nyilván hazatért.

Ez a Szepesi János már nem lehetett fiatal, ha meggondoljuk, hogy ránk maradt „Thomas de Argentina Super 1mo et IV° Sententiarum Petri Lombardi” című hártýára írt kézikönyve, melynek utolsó lapján ez a bejegyzés olvasható:

Completa a. d. 1340 in crastino B. Mariae Virginis Aussumpcionis per manus Johannis de Cyps.⁴

¹ Mendose; Sceperdos. ² Debolia.

³ Cfr. Liber Secretus Iuris Canonici c. 12. v. 8. Aug. 1385. (Arch. di Stato.—Enti Aut. Coll. dello Studio.) Malagola: Monografie p. 144.

⁴ Magyar Könyvszemle 1879 p. 298. Csontos.

1401 iunii 4. D. Lancislaus de Ungaria pro tunc Rector almae universitatis dominorum ultramontanorum studii Bononiae suppositus fuit privato examini, prius praesentatus coram Priore praedicto per eximiis decretorum doctores dominos Rodulfum de Lamandinis, Bernardinum de Zambechariis et Florianum de Sancto Petro. Qui iuravit etc. Et taliter qualiter se habuit. Verum, quia honeste vitae vir fuit et laudabilis famae, et maxime ob reverentiam rectoratus ab omnibus doctoribus Collegii, uno excepto, exstitit approbatus.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 27. Malagola: Monografie 147.)

1401 iulii 25. D. Lancislaus de Ungaria tunc Rector dominorum ultramontanorum fuit publice doctoratus in ecclesia Sancti Petri. In cui doctoratu d. Bernardinus fecit sermonem Archidiaconi. D. Rodulfus de Lamandinis Prior sancti Iohannis in monte nomine suo et nomine domini Bernardini et Floriani de sancto Petro ipsum dominum Lancislaum insignavit. Et per eosdem privato examini fuerat praesentatus.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 27. Fraknói: Két hét, p. 15. Malagola: Monografie 147 et I rettori, p. 24. Pór, Századok 1897 p. 771.)

1407 septembris 3. Legisti. Ad lecturam Decreti extraordinariam. D. Thomas de Ungaria electus per universitatem et vigore mandati emanati a domino Cardinali die iij Septembris MCCCCVIJ ad dictam lecturam dumtaxat diebus, quibus ad ordinaria non intratur.

(Dallari: Rotuli vol. I. p. 8.)

1410 martii 20. Suppositus fuit privato examini in iure canonico Dominus Nicolaus, Iohannis de Strigonio.

(Arch. St. Bologna. Fraknói: Két hét, p. 15.)

1410 septembris 17. D. Thomas de Ungaria socius domini Josep de Testis subiectus fuit privato examini... Qui d. Tomas iuravit etc. Et fuit ab omnibus doctoribus approbatus.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 37.v)

Ez kétségtelenül Pöstyéni Tamás, az egyházjog tudora, aki 1413—25 közt volt esztergomi kanonok. A nyitrai főesperességet 1418-ban nyerte el.¹ Doktori címét említi egy 1418 április 29-i esztergomi oklevél ekként: Thomas decretorum doctor Nytriensis, canonicus;² továbbá egy 1420 november 25-i másik oklevél,³ egy 1425 január 20-i szerint pedig egyúttal orvos is volt: Decretorum et medicinae doctor.⁴

¹ Kollányi, op. c. 86. ² Orsz. levéltár, Dl. 10685.

³ Mon. Rom. ep. Vespri, tom. IV p. 391.

⁴ Fejér: Codex dipl. tom. X/6 p. 740.

1415 ianuarii 9. Dominus Nicolaus Iohannis de Strigonio fuit praesentatus per dominum ... et me ... priorem dicti Collegii et fuit approbatus ab omnibus, et una cetula dixit: Approbo de gratia ... Qui iuravit etc.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 42 b.)

1415 ianuarii 15. Dominus Anselmus Vilhemj fabrij de Buda fuit praesentatus per dominos ... et me, et omnes fuerunt approbatorie cetulae ... Qui iuravit etc.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 42 b.)

1416. Artisti. M. Iohannes de Ungaria electus per Reformatores Studii ad lecturam Medicinae in nonis. — Non legit.

(Alidosi, p. 31. — Dallari: Rotuli vol. IV. p. 38.)

Előfordul a rákövetkező 1417-ik évben is, ugyancsak „Non legit” megjegyzéssel, ami arra mutat, hogy valamelyes okból nem tanított, azért nincs feltüntetve, mennyi volt a fizetése. Az egyetem orvosi karán egyébként 37 tanár és lektor működött ebben az évben. Ezek közül a legkisebbnek 37 lira volt a jövedelme, de van köztük olyan is, aki 296 lira fizetést élvezett az egyetem pénztárából. Így érthető aztán, hogy a 37 tanító évi jutaléka 3740 lirányi tekintélyes összeget tett ki.

(Arch. St. Bologna. Libro delle Entrate e Spese, anno 1417 p. 241. Studi e Memorie vol. III p. 143.)

Hazatérve, mindkét fenti tanulónk együttesen fordul elő egy keletnélküli oklevélben ekként: Thomas decretorum doctor, archidiaconus Nitriensis et Magister Ioannes artium professor, in medicinis doctor Hantensis.¹

¹ Péterffy, op. c. tom. I. p. 178.

1417 martii 20. Dominus Nicolaus Iohannis de Strigonio¹ fuit conventuatus sive doctoratus in sacristia parva sancti Petri in iure canonico. Et dominus Gaspar de Plantanignis qui tenebat locum archidiaconi praemissis paucis verbis pro sermone... contribuit et declaravit eum doctorem decretorum, et dominus Florianus de sancto Petro nomine sui et vigore et nomine domini Bernardini de Zambechariis, qui tunc erat de dominis Antyanis² dedit sibi insignia doctoratus.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 44 b.)

¹ Mendosé: Strjugonio. ² Recte, Italice: Anziani.

Azonosnak tartom avval a Miklós esztergomi kanonokkal, aki 1421—29 közt érseki vicarius és hontmegyei birtokát a maga és övéi lelkiüdvéért az esztergomi káptalannak adományozta. (Kollányi, op. c. 89.)

1420 ianuarii 6. Congregata natione dominorum Theutunicorum in iure canonico et civili Bononiae studentium... elegerunt, nemine discrepante, in procuratores dominum... canonicum... et me Erasmus de Beke magistrum in artibus et canonicum Warmiensem, scolares in iure canonico.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 171.)

1426 octobris 7. I frati del convento di S. Domenico di Bologna s'adunano in Capitolo per un loro affare, e tra di loro era anche il Fr. Petrus de Ungaria.

(Zaccagnini: Scuola del conv. di S. Domenico, p. 89.)

1433 iunii 7. D. Dionisius Nicolai Zeech de Ungaria.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113. Fraknói: Két hét, p. 15.)

Szécsi Dénes, a későbbi esztergomi érsek és bíboros első vizsgája. Ide Bécsből jött le továbbtanulni, ahol 1424 október 13-án íratkozott be Tamás testvérével, fizetvén fejénként 3 forintot¹ s előfordul ott két év múlva is.²

¹ Schrauf: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen, p. 59. Befizetésök vagyonosságukra vall, mert a velük egyszerre beíratkozott többi magyar fiú csupán 2—4 garast tett le beíratás fejében.

² Ezt Timon Sámuel atya „Purpura Pannonica” című műve (Cassoviae, 1745) 47. lapjáról tudjuk, következő szavaiból: Dionysius de Zeech (sive Szécs) adolescentiam optimarum artium disciplinis exercuit Viennae Austriae. Annó siquidem 1426 ibidem in Academicis censebatur, utque vetus manuscriptum docet, Dux de Limpach dictus erat.

Die quarto mensis Junij q fuer diei Sabbati

Dom. d. Dionysius Malay & Vngaria fuit
die diei i puate pamine dnoe doctore de collegi
leg pgratit iur pgratit iussuunt chorato
iussuunt q pgratit iur pgratit Et pgratit
fuit p dno. d. Johe mandum i. d. Antonius
diligente Et i qd pamine iur d. Dionys
tate p hunc puate assignat leges repete
regime iur q post diligente pamine pamine
fuit ab ipso dnoe leg approbat tunc y dnoe
i iussuunt i pamine pamine Et tate iur pamine
hunc qd pamine iussuunt pamine leg pamine
p hunc pamine qd iur i hunc pamine a
dnoe i pamine iussuunt pamine iussuunt
fuit pamine i Et pamine pamine
pamine pamine collegi pamine pamine
pamine pamine pamine die d. Dionys

Die primo de mensis Junij q fuer diei lunae

Dom. d. Dionysius Malay & Vngaria hunc iur
pamine q p dno. d. Johe mandum i. d. Antonius
diligente fuit pamine doctore de collegi leg pgratit
i pamine pamine i pamine pamine
pamine fuit leg approbat iussuunt pamine
pamine pamine pamine iussuunt

1433. Legisti. D. Dionisius de Ungaria deputatus ad lecturam Decreti diebus festivis.

(Dallari: Rotuli vol. IV. p. 64.)

1434 iunii 5. (Die quinto mensis Iunii qui fuit dies sabbati.) Dictus d(ominus) Dionisius Nicolai Zeech de Ungaria fuit dicti die in privato examine dominorum doctorum dicti collegii legitime congregati. In ipsa congregatione interfuerunt doctores, qui in praecedenti proxime congregatione etiam interfuerunt. Et praesentatus fuit per dominos doctores Iohannem Andream (de Calderinis) et dominum Antonium de Albergatis et in ipsa examinatione ipse d. Dionisius taliter se habuit puncta assignata legendo, repetendo, arguendo etcetera, quod post diligentem examinationem huiusmodi fuit ab ipsos doctores legitime approbatus tamquam idoneus et sufficiens in facultate praedicta, et tales, cui possit licentia concedi assumendi cathedram magistralem publicamque legendi disputandique etc. et licentiam publicam ac doctoratus et magisterii insignia petendi et recipiendi fuit pronuntiatus etc. Et sucessive commisit idem procurator convocari collegium pro die lunae proxime futura pro examinatione publica dicti domini Dionisii.

Die septimo dicti mensis Iunii qui fuit dies lunae.

Dictus dominus Dionisius Nicolai de Ungaria licentiatus utriusque praesentatusque per dictos dominos Iohannem Andream et dominum Antonium de Albergatis fuit praesentibus doctoribus dicti collegii legitime congregatos in publica examinatus in facultate praedicta, qua completa, fuit legitime approbatus. Insignia doctoratus magisterii habuit et recepit. Sol(vit) 30 lir. 3.

(Arch. St. Bologna. Cod. 15 fol. 27—28 et Liber Sapientum fol. 130.)

Egy másik hivatalos feljegyzés szerint Szécsi Dénest 1434 június 2-án mutatták be, 5-én kiállott vizsgája pedig így van bejegyezve: fuit examinatus in iure canonico a dominis doctoribus Collegii Iuris Canonici... fuitque ab omnibus dictis doctoribus approbatus et talis cui possit licentia concedi ascendendi cathedram magistralem. (Ibidem. Cod. 113 fol. 70.)

Szécsi Dénes ezután még három évet töltött Bolognában, mivel 1437-ben lett nyitrai püspök, amikor hazatért.

Nincs azonban okleveles nyoma annak, amit róla a Beöthy-féle képes magyar irodalomtörténet III. kiadása I. kötete 124. lapján olvashatunk, hogy Páduában tanult volna.

1439 ianuarii 6. Congregata natione dominorum Theutunicorum ... electi fuerunt ... et recepta: Item a domino Augustino de Salanck archidiacono de Clus et canonico in ecclesia Transilvana de Ungaria unum ducatum de Ungaria.

Item a domino Giorgio Zaz de Enyed de Ungaria solidos XII Bononienses.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 186.)

A fentiek közül Szász György, mint már „canonicus ecclesiae Transilvaniensis“ 1448 február 1-én a páduai egyetemen szerepel,¹ amelyen nyilván felavatását is nyerte, mivel 1455 május 19-i pápai supplicatiojában jogi doktornak nevezi magát,² egy másiktól pedig (1463 február 11-én) azt is megtudjuk, hogy Decretorum doctor, de genere nobilii ex utroque parente procreatus, ac plebanus parochialis ecclesiae Sanctae Mariae in Zazsebes, diocesis Transilvaniae.³

¹ Páduai kötetem 8. l.

² Történelmi Tár 1900 p. 7. Beke Antal.

³ Békefi: Káptalani iskolák, p. 342.

1439 octobris 5. Dispensatum fuit cum domino Augustino de rasna Ungarus, non obstantibus, quod non audiverit iure canonicum tempore debito, et quod non audiverit Decretum per annum.

Die X^o octobris Nobilis vir d. Augustinus praedictus subiectus fuit privato examini in iure canonico et illico finito examine accepit publicam et d. Antonius de Sancto Petro sibi dedit insignia doctoratus nomine suo et ordine domini Iohannis de Tomariis.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 72v. Fraknoi: Két hét, p. 15.)

Ez — Fraknoi szerint — később, Mátyás király alatt (1447—65 közt) győri püspök volt.

1450 februarii 20. Dispensatum fuit cum domino Alberto Jachobi de Angach de Ungaria praeposito ecclesiae Quinqueecclesiensi super his, quod non audivit Decretum per annum, quod non repetiit aliquot c(asum) vel aliquem earum, vel unum titulum non legit, et quod non audivit iura canonica per quinquennium.¹

¹ Fraknóinál (Két hét, p. 15) hibásan 1451 alatt.

1450 februarii 25. Dominus Albertus Jachobi de Angach de Ungaria praepositus supradictus subivit examen... fuit approbatus, nemine contradicente, merito quia doctissime et incontinenti obtinuit gratiam a domino ... vicario ... et a Collegio doctorum ut posset ibi recipere publicam, quam sibi dedit dominus Melchior.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 87v.)

A fenti, olasz fonetikával írt „Angach“ azonos Hangácsi Alberttel, aki egyetemi tanulmányait 1439 őszén Bécsben kezdte,¹ majd Páduában folytatta, ahonnan ide (nyilván az elmúlt tanév végén) jött át, hogy doktori rangját megszerezze.²

Hazatérve, Hangácsi Albert szép pályát futott be, előbb V. László udvarában, 1455-ben mint alkancellár, majd Mátyás király követeként Olaszországban és egyebütt, 1466 nyarán bekövetkezett haláláig.³

¹ Schrauf: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen, p. 89.

² Ld. a páduai részben, 1449 január 11-ikén írt szentszéki folyamodványa kapcsán.

³ Életkörülményeit Fraknoi foglalta össze, a Századok 1898. évf. 481—9. l.

1451 szeptember havában juthatott Zrednai Vitéz János váradi püspök Bolognába tanulmányai folytatása végett, amire már évek óta vágyott. Hogy vágyainak célpontja Bologna volt s nem más egyetemi város, abból gondolom, hogy pár év múlva (1463-ban) hasonló nevű unokaöccsét is oda küldte, nyilván saját tapasztalatai alapján.

Vitéz János 1444-ben (közvetlenül 1445 június 4-én történt püspöki kinevezése előtt) mint a váradi káptalan prépostja „pro studio“ Olaszországba készült, de az úton garázdálkodó rablók miatt csak Zágrábig juthatott.¹ Tervéről azonban nem mondott le s amint a hazai viszonyok csendesedtek, 1451 április 29-én V. Miklós pápától felhatalmazást kapott arra, hogy tíz útitársával a Szentföldre mehessen, a többi kegyhelyeket is meglátogathassa s magát továbbképezze a görög és latin irodalom tanulmányozása által.² Ezt egyidejűleg egy másik bullájában a pápa külön is meghagyta neki, avval a hozzáadással, hogy magát közben valamely püspök által felszenteltesse, miként azt tőle maga is kérte.³

A kettős feladatot reá roví pápai rendelet mellett elhatározóan hatott Vitéz Jánosra egri prépost barátja, Bánfalvai (Barius) Miklós nemes példája is, aki az év elején tért haza páduai doktori diplomájával és buzdította őt is annak megszerzésére, amire levelében Vitéz célzást is tett.^{3a}

Útrakelve Vitéz János országos ügyben is szerepelt (1451 augusztus 7-én) Szendrőn,⁴ ahonnan — azt hiszem — tovább utazott, mivel a Ianus Pannonius visszaindulásakor (1451 március második felében) írt levelében azt jelenti Guarinonak, hogy öccsét alkalomadtán ő is követni fogja.⁵

Hogy Vitéz János tényleg járt Olaszországban, azt megerősíteni látszik a firenzei Bisticci könyvkereskedő jellemzése is, amely oly közvetlen, hogy azt csak személyes tapasztalat alapján írhatta;⁶ valamint Piccolomini Jakab páviai bíboros, aki leveleiben őt következetesen Varadiensis nosterként idézi,⁷ amely bizalmas megszólítás csupán azt illette meg, akit személyesen ismertek, ahogy öccsét Vitéz maga is nevezte: Ioannes noster, fent idézett levelében!

Részesült-e a felszentelés kegyében olaszországi tartózkodása alatt, nincs nyoma, habár a felszentelésre „extra Romanam curiam recipiendi” — egy újabb adat szerint — már püspöki kinevezésekor, 1445-ben jogot nyert. Ugyancsak e műből tudjuk meg azt is, hogy 1441 nyarán, mint zágrábi kanonok, Ulászló protonotáriusa, külön hangsúlyozva a király Rómában benyújtott kérvényében, hogy mindkét részről nemesi származású: Johannes de Ózredna custos ecclesiae Zagradiensis, ex utro parente de nobili genere procreatus.⁸

Egyébként Vitéz János olaszországi tanulását Fraknói Vilmos^{8a} és Bunyitay Vince is kétségkívülinek tartja,⁹ miként újabban Erdélyi László is.¹⁰

Vitéz János olaszországi tanulása különben sokáig nem tarthatott, mivel 1453 első napjaiban (feria IV. proxima post festum Circumcisionis Domini) már Bécsben állít ki oklevelet ekként: Joannes Episcopus Varadiensis Cancellarius.¹¹

Hazatérve, nevét Vitéz János két dologgal örököltette meg: esztergomi építkezéseivel meg a Pozsonynak szánt egyetem létesítésével. Erről a város polgárságát 1467 július 18-i

átiratában értesíté, jelentvén, hogy a szentszék engedélyével és Mátyás király akaratából városukban *Studium generale* alapíttatván, abba már ki is nevezett három tanárt.¹²

Működését a pozsonyi egyetem meg is kezdte, hisz Vitéz János (Pozsonyban, 1469 április 26-án kelt decretumával) György pozsonyi prépostot annak vicecancellariusává nevezte ki.¹³ De hatása nem igen volt, mert 1472 augusztus 9-én maga Vitéz János meghalt.¹⁴

¹ Fraknoi Vilmos: Vitéz János, p. 20—21.

² Ugyanott, a 155. lapon, de hibásan 1451 április 28-ra megfejtve.

³ Az idézett pápai brevét lásd kötetünk II. része 2. száma alatt. Regesztája Lukcsics Pál; XV. századi pápai oklevelek II. kötete No. 1222.

^{3a} Ld. vonatkozó sorait kötetünk páduai részének 1448-i adalékában.

⁴ Teleki József: Hunyadiak kora X. kötete 306. l.

⁵ Vitéz János két levele kiadva Schwandtner: *Scriptores*, II. p. 101.

⁶ Il Bisticci scrive: Messer Giovanni arcivescovo di Strigonia, di nazione schiavo, fu dottissimo uomo in tutte sette l'arti liberali, e grandissimo teologo, ed ebbe assai notitia della teologia, così di quella degl'antichi come della speculativa. (Ábel: *Analecta*, p. 221.) De Pór nem hiszi, hogy Bisticci személyesen ismerte Vitézt. (Bp. Szemle 1882 vol. XXXI p. 226.) ⁷ Rómában, 1465 jan. 5-én: *Epistolae*, p. 44—45.

⁸ Lukcsics id. műve II. kötete 853. és 729. sz. a.

^{8a} Az iránt alig lehet kétség, hogy Vitéz valamelyik olasz egyetemen, Páduában vagy Bolognában tanult. Olaszországi hatásokat tükröz vissza iratainak és műízlésének iránya; arra utalnak építkezései és összeköttetései. (Magyar Könyvszemle, 1878 p. 2. Fraknoi.)

⁹ Alig szenvedhet kétséget — írja, hogy Vitéz János Olaszhon hírneves egyetemeinek valamelyikén nyerte magasabb kiképeztetését. Jövő összeköttetései s műveltségének és műízlésének irányai emellett szólanak, Korán felismert kiváló tehetségei nyithatták meg oda az utat előtte. (Bunyitay: A váradi püspökség története I. köt. 271. l.)

¹⁰ Erdélyi: Magyar történelem, p. 419: Vitéz János olasz egyetemen tanult.

¹¹ Wagner: *Dipl. com. Sarosiensis* p. 235.

¹² Török: Magyarország primása, II. p. 77.

¹³ Teljes szövegében kiadva a Tud. Gyűjt. 1831-i III. köt. 37—40. l.

¹⁴ Sírköve rajza a Magyar művelődéstört. III. k. 465. l.

1452 ianuarii 6. Congregata natione Almanorum D. Georgius Vogel praepositus ecclesiae Iauriensis (dedit) I. ducatum. D. Iohannes de Otting archidiaconus Soproniensis ac ecclesiae Iauriensis canonicus solidos XII.

(Friedlaender—Malagola: *Acta Nat. Germ.* p. 197.)

1452 május 9-én ért a még ifjú V. László király Bolognába III. Frigyes császár kíséretében, Rómából visszatérőben. Ünnepeles fogadásukra megjelentek az egyetem mind a három kollégiumának tanárai feltűnően díszes öltözetükben és igen érdekes, hogy a fogadtatás leírásában kis királyunkat „Menelaus rex Hungariae” néven jegyezték be a *Liber iuris secretus* lapjaira s tizenhat évesnek mondták, holott jövet, Páduában 12 évesnek tartották.¹

(Zaccagnini; Studi e Memorie vol. XII p. 120.)

¹ Páduában V. László 1452 január 14-én vett részt egy egyházi vizsgán, hallgatóként; ld. Pádúai kötetem 10. l.

1454 iulii 8. Bolognában tanul Nicolaus Ostphi praepositus Strigoniensis, várva Ianus Pannonius Ferrarából való látogatását.

(Huszi: Janus Pannonius, p. 145.)

Bolognában van még 1455 július havában is, egy hozzáintézett ferrarai, Octavo Idus Iulias 1455 keltű levél címzése szerint.¹ Ostfi Miklós egyébként ekkor mindössze 16 éves volt és hazatérve, még 1481-ben is előfordul okmányyszerűleg,² mint esztergomi kanonok.

Amint Ianus Pannonius megérkezett Bolognába, nyilván fenti barátja révén bejáratos lett Fülöp bíboros házába is. Itt hamar kedveltté vált, ő meg hálából a bíboros anyja halálára emlékverset írt ily címen:

Epitaphium Clarissimae matronae Dominae Andreolae Nicolai Quinti Pont. Ro. et Philippi Cardinalis Bononiensi Matris.³

¹ Egy. Phil. Közlöny 1880 p. 38. ² Kollányi, op. c. 97—98.

³ Iani Pannonii Sylva Panegyrica ad Guarinum Veronensem (Basileae, 1518) p. 61—63.

1454 augusti 28. Dominus Iohannes de Rabenstein praepositus Wissegradensis,¹ supremus cancellarius regni Boemie diocesis Pragensis unum ducatum.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 199.)

Húsz év mulva (1473 január 28-án) útban olaszországi követségbe, így fordul elő Budán: Doctor, orator et consiliarius regis Matthiae.²

¹ Mendose: Wissegradensis.

² Acta externa regis Matthiae tom. II. p. 257.

1454 septembris 7. Congregato collegio etc. D. Johannes --- de Ungaria praepositus --- et canonicus --- praesentatus fuit in privato et riguroso examine dominorum doctorum dicti collegii in iure canonico, in quo ita et taliter se habuit, quod ab omnibus fuit approbatus etc. Et sic relatum domino Christofero de podio, vicario archidiaconi, a quo etiam fuit tunc ibidem doctoratus et ibidem etiam habuit doctoratus insignia a dicto domino Melchiore suo nomine et compromotorum suorum praedictorum.

(Arch. St. Bologna. Cod. 16 fol. 93.)

1455 decembris 15. D. Gregorius de Ungaria praesentatus ... fuit in privato et riguroso examine ... approbatus et ... in dicto iure canonico licentiatus iuxta morem.

(Arch. St. Bologna. Cod. 16 fol. 94. Fraknói: Két hét, p. 15 mendose sub 7. Novembris 1455.)

Valószínűleg azonos Gergely 1459—80 közti esztergomi kanonok, barsi főesperessel.

1456 maii 16. Montispessulani. Conventui Bononiensi in studentes theologiae assignamus Fr. N. N. et Lucam de Vacia provinciae Ungariae.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 267.)

Hat év mulva Párizsba rendelték a magisteri cím elnyerése végett, majd hazatérve a pesti konvent tagja, 1477-ben pedig budai prior.

1457 ianuarii 17. Dispensatum fuit cum domino Petro Ungaro, ut possit subire examen, licet secundum constitutionem per quinquennium iura canonica non audiverit, nec repetierit, et qui secundum formam constitutionis iuravit. — Hic dominus Petrus ivit Romam.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 96. Fraknói: Két hét, p. 15.)

1457 februarii 8. Dispensatum fuit cum domino Michael de Ungaria de Vacia, ut possit subire examen, quia per quinquennium non studuerit, nec repetierit, neque legerit ... et eadem die praesentatum fuit Collegio nostro.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 96. Fraknói: Két hét, p. 15.)

1457 februarii 10. D. Michael --- de Vacia de Ungaria praesentatus ... fuit in privato et riguroso examine iuris canonici ... ab omnibus approbatus ... et tunc ibidem docto-

ratus in iure praedicto. Et tunc ibidem habuit doctoratus insignia.

(Arch. St. Bologna. Cod. 16 fol. 95. Fraknói: Két hét, p. 15.)

1457 februarii 23. Congregato collegio etc. D. Gregorius --- de Ungaria produxit supplicationem, qua petiit secum dispensari super eo videlicet, quia non legit, nec repetiit etiamque non audivit Decretum per annum etc. Et quod non obstantibus praedictis et non obstantibus constitutionibus, possit admitti etc. Super quibus positus sint petitum et in forma solita et obtentum, nemine discrepante. Et sic etiam unius vocibus fuit unanimiter declaratum etc.

1457 februarii 25. Examinatus fuit dominus Gregorius de Ungaria, ut possit subire examen, licet non repetierit seu optime se habuit,

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 96^v et Cod. 16 fol. 99. Fraknói: Két hét, p. 15.)

Azonos lehet az 1459—80 közti Gergely barsi főesperes esztergomi kanonokkal. (Kollányi, op. c. 102.)

1457 aprilis 8. Dispensatum fuit cum domino Demetrio de Ungaria, ut possit subire examen, licet non repetierit seu legerit etc.

1457 aprilis 9. D. Demetrius de Ungaria praesentatus... fuit in privato et rigoroso examine iuris canonici... examinatus... approbatus nemine discrepante... et tunc ibidem fuit doctoratus. Et successive etiam tunc ibidem habuit doctoratus insignia.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 97 et Cod. 16 fol. 104. Fraknói: Két hét, p. 15.)

1457 intrante iulio. D. Petrus de Ungaria canonicus ecclesiae Strigoniensis fuit praesentatus doctoribus Collegii per me Marchum de Muzolis, et habuit in punctis C exemplum domini Christi q. i. et .C. primum de fideiussoribus, et ita se habuit, quod ab omnibus doctoribus decem, nemine discrepantibus fuit approbatus, et finito examine fuit doctoratus. Insignia autem doctoralia ego Marcus exhibui, domino Ludovico de Muzolis locum prioratus tenente.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 99. Fraknói: Két hét, p. 15.)

Az év eleje óta szereplő fenti Petrus kétségtelenül Paliznai Péter, aki felavatása után hazatérve 1462-ig szerepel az esztergomi kanonokok sorozatában. (Kollányi, op. c. 103.)

1458 martii 12. Dispensatum fuit cum domino Johanne Milej de Ungaria eo, quod non legit aut repetivit et quod cedule per duos dies antea non emanarunt.

1458 martii 13. Examinatus fuit praefatus dominus Johannes Milej de Ungaria et habuit puncta .C. illa praepositorum XI. q. m. et ita se habuit, quod ab omnibus doctorum fuit approbatus. Item in decretalibus habuit .C. ex literis de fidei instru(mentis.) Et ita se habuit, quod ab omnibus doctoribus fuit approbatus. Et successive doctoratus insignia autem doctoralia dedit d. Marcus de Muzolis.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 101. Fraknói: Két hét, p. 15. Mendose: Miler. In codice 16: Johannes Milley.)

Felavatása után, a fiatal decretorum doctor Rómába ment peregrinatioira.¹ Hazatérve, 1476 őszén Veszprémben él, mint zalai főesperes,² de már 1486 tavaszán kanonok s egyúttal budai főesperes 1494 május 13-áig követhetően.³

¹ Mon. Rom. ep. Vesprimiensis tom. III p. 155.

² Egy Veszprémben, 1476 október 29-én kelt oklevél így említi: Johannes de Myley dd. archidiaconus Zaladiensis. (Orsz. ltár. Dl. 17835.)

³ Mon. Rom. ep. Vespri. tom. III p. 302—4. 316—7 (mendose: Milaji) et tom. IV p. 24.

1459 septembris 1. Doctoratus domini Andreae de Ungaria.

(Arch. St. Bologna. Cod. 16. Manca il testo consueto dell'esamine.)

Azonos az 1459-ben szereplő Sellyei András esztergomi kanonokkal, az egyházjog tudorával. (Kollányi, op. c. 103.)

1459 decembris 3. Suppositus fuit privato examini in iure canonico D. Simon de Ungaria. — 5. decembris approbatus et doctoratus.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 105 et Acta Coll. iuris pont. II fol. 161. Fraknói: Két hét, p. 15 mendose: 5 decembris 1458.)

Ezt a rejtélyes Simont Hamvai Darvas Simonnal azonosítom, aki 1448—50 közt Páduában tanult;¹ majd három év múlva Ferrarában találjuk s onnan jött ide felavatására.¹

¹ Ld. Páduai kötetem 8—9. l

1461. Giovanni d'Ungheria lettore di Medicina.

(Alidosi, p. Szilády: Bp. Szemle, 1868. XII. p. 123 mendose: 1416.)

1463—66 közt tanult a bolognai egyetemen D. Ioannes Witez, a hasonnevű esztergomi érsek unokaöccse, részben Galeotto Marzio tanár vezetése alatt, amennyiben ez azt írja róla, hogy discipulusa és contubernalisa volt.*

Bolognából Vitéz János a páduai egyetemre ment, ahol 1467 január 14-étől ötnegyedévig (1468 május 23-ig) szerepel.¹ Nyilván a tudori rangot is ott nyerte el, amennyiben hazatérve, az oklevelek többször címezik Decretorum doctor-nak; 1472 őszén Váradon lakik mint kettős prépost. Majd évekig Mátyás király római követe.*

* Ioannes, cognomine Vitéz, quod latine dicitur miles, est enim nomen familiae, vir in iure pontificio, et studiis humanitatis eruditus, statura procera et pulchra, et in aetate iuvenili capillo cano, et ingenio versuto; fuerat olim Galeoti discipulus et contubernalis, sed Matthiae regi aliquantisper invisus. (Galeotus in Schwandtner: Scriptores tom. I/2. p. 556.)

¹ Páduai kötetem 13—14. l.

² Élete körülményeit Fraknói foglalta össze, a Századok 1899. évf. 291—309. l.

1464 nyarán nevezte ki Mátyás király Berendi Bak Gáspárt szepesi préposttá.¹ De miután igen fiatal volt — s így nyilván kevésbé jártas a tudományokban — a Szepesi káptalan Bolognába küldte, hogy ott magát az egyházjogban kiképezze.² Doktorrá avatása után Rómába ment és pappá szenteltetvén, egy ideig még ott élt, míg hazatérve 1493-ig maradt a szepesi prépostság őre. Mint ilyen, 1476-ban ő hívta meg a lengyel királyt Mátyás király menyegzőjére.³

Egyébiránt Bak Gáspár Bolognába a bécsi egyetemről jött le továbbtanulni, ahol az 1456-i tanév második szemeszterében iratkozott volt be, fizetvén 2 garast.⁴

Ez a Szepességbe jutott egyházi férfi különben csanád-megyei nemes családból való volt, aki fiatalságát hadakozásban töltvén, később lépett pápi pályára.⁵

¹ A királyi kinevezést konfirmálta Szécsi Dénes érsek Esztergomban, 1464 augusztus 20-i oklevelében. (Ibidem, p. 280.)

² Venerabilis Vir Dominus Caspar Back de Berent, ecclesiae S. Martini pastor, quia homo juvenis erat, de consilio Capituli hujus addiscendi Juris Canonici causa, Bononiam profectus erat; ubi ad dignitatem Doctoratus Juris Canonici promotus, inde excesserat ad Curiam Romanam, ibidemque primitias suas festo die SS. Chrispini et Crispiniani MM. celebravit, ac dum ibidem certo tempore resedisset a Sanctissimo in Christo Patre Domino, Domino Sixto Divina providentia Papa quarto impetraverat, ut praedicta Ecclesia S. Martini Pastoralj Infula ac baculo decoraretur. (Wagner: *Analecta Scephusii* pars I. p. 340—1.)

³ Fraknói adata, a Századok 1899. évf. 877. l.

⁴ Schrauf: A bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve 97. l.

⁵ Wagner: *Analecta Scephusiensis* pars III. p. 69: Caspar Back de Berend in gentilitio loco, dioecesis Chanadiensis, nobilibus parentibus ortus, posteaquam pueritiam profanis disciplinis excoluisset, adolescentiam fere in castris, posuit; sed, ut fit, armorum taedio subinde captus, simul animum ad Sacram Militiam adjecit, simul ab Rege Matthia anno 1464 Praepositus Scephusiensis nominatus est etc.

1465 decembris 31. Dispensatum fuit cum domino Tomas de Ungaria rectore dominorum ultramontanorum, quod non obstante, quod non repetierit et studuerit tempore debito, possit admitti ad privatum examen, et etiam de gratia fuit dispensatum cum ipso, quod gratis debeat habere gradum, sicut ceteris fuit concessum, dum tamen solvat priori stipendium suum et unum par cirotecarum de camosso cuilibet doctori.

Die XX decembris anni eiusdem. Dominus Tomas de Polonia¹ rector utriusque universitatis propter carentiam rectoris citramontani, fuit subiectus privato examini in iure civili et etiam in iure canonico eodem die, et fuit approbatus ab omnibus, exceptis duobus; et illico accepit gradum; et insignia doctoratus sibi contulit dominus Antonius de Sancto Petro, qui fuerat promotor suus in iure canonico nomine suo et nomine domini Petri Antonii de Paxellis et domini Vincentii de Paliotis et domini Baldassaris de Maltachidis.

(Arch. St. Bologna. Liber Secr. Iuris Caesarei 1378—1512 fol. 135.)

Előfordul 1466 december 20-án is.

Ez azonos Erdődi Bakócz Tamással, akiről eddig nem tudtuk, mikor jött le Olaszországba a krakkói egyetemről, ahol az 1463-ik évi tavaszi félévre íratkozott be, mint Thomas de Erdet^{1a} s rá egy évre baccalaureus lett,^{1b} hogy Bolognába jőve tanuljon tovább. Itteni tanulmányai befejeztével azután a közeli Ferrarába ment át, hogy ismereteit kiegészítse.

Távozásával és hazatérésével azonban nem szakadtak meg Bakócz összeköttetései Bolognával s erről tanúskodnak a jeles humanista bolognai Garzoni János tanár hozzáínté- zett 1500—1502 közti levelei,² továbbá Bakócznak Beroaldo tanárral való személyes kapcsolata, melynek írott emléke a később — bíboros korában — neki ajánlott művének ékes dedicatiója, 1503-ból.³

Garzoninak a magyarokkal való kapcsolatáról az első adalékot Ábel Jenőnek köszönhetjük, aki Mátyás királyról szóló gyászbeszédére ráakadt, Hegedüs István pedig kiadta és egyúttal le is fordította.⁴ Azóta előkerült Mátyás király- hoz intézett beszéde sziléziai hadjáratáról,⁵ meg egyéb irata, melyeket valószínűleg bolognai magyar tanulók felkérésére vagy egyenes megrendeléséből alkalmilag írt, miként az Révész Máriának Garzoni irodalmi működéséről szóló ösz- szefoglaló tanulmányából nyilvánvalóan kitűnik.⁶

Ez egyéb iratai közül kiemeljük azt az Ulászló király- hoz intézett üdvözlő beszédét, melyet (nyilván 1501—3 közt írt) a magyaroknak Jajca vívásában tanúsított vitézségéért.⁷

¹ Tévedésből azért van így írva, mert Lengyelországból jöve írat- kozott be. Ebből aztán az a további félreértés származott, hogy Mala- gola két személyként könyvelte el *Monografie storiche* c. műve 169. lapján, ráadásul 1466 december 13-án. De később, a bolognai rektorok névsorába (a 39. lapon) már helyesen jegyezte be 1465 alatt.

^{1a} *Album Studioscrum* tom. I. p. 171. ^{1b} Muczkowski, op. c. 61.

² Kiadva a *L'Archiginnasio* 1936. évf. 135—9. l. Banfi.

³ *Per extensum in parte II. sub no. 9.*

⁴ A „*Iohannis Garzonis oratio funebris de Rege Matthia Corvino*“ latin szövege megjelent az *Analecta nova* 195—201. l. Magyar fordítása az *Irodalomtörténeti Közlemények* 1901. évf. 296—307. l.

⁵ Kiadva Juhász: *Adalékok* I. p. 16—17.

⁶ *Ioannes Garzo magyar összeköttetései*. Budapest, 1937.

⁷ Kiadta Banfi Florio, a *Corvina* 1936. évfolyamában, iratása kö- rülményeinek bemutatásával. Garzoniról írt másik két értekezése címét lásd kötetünk könyvészeti részében.

1465 folyamán indult Váradi Péter (már mint esztergomi kanonok) Bolognába, hogy híres főiskoláján tudományos ki- képzését betetőzze.¹ Ezt nagybátyja (zrednai Vitéz János esztergomi prímás) költségén tehette.² Ez jó sok évig tart- hatott, mert midőn hazatért s a királyi udvari kancellárián

kapott titkári állást, legelőször 1475 tavaszán fordul elő aláírása.³ Váradi Péter Bolognában szintén Beroaldo konviktusában élt, ahol tudásával annyira kimagaslott, hogy tanára később (egyik 1500 nyarán megjelent művében) nem győzte eléggé magasztalni.⁴ A nagytudású és ékes szavú papot Mátyás király hamarosan erdélyi préposttá, szentjobbi és földvári apáttá, majd 1480-ban kalocsai érsekké nevezte ki. Mint ilyen legbizalmasabb embere lett, akit a pápai követ *a király jobbszemének* nevezett. Az udvarában élő humanisták közt is oly előkelő helye volt, hogy Mátyás őt Ianus Pannonius költői műveinek összegyűjtésével bízta meg, Rómában pedig lépéseket tett bíborosi kinevezése érdekében. A szerencse azonban elbizakodottá tette. Fennhézázóvá s a királlyal szemben olykor követelővé vált, amit Mátyás végre is megunt s 1484 nyarán fogságba vetette. Érdekében még a pápa is közbenjárt nála, de csak öt év múlva ért el annyit, hogy fogságát a visegrádi várral cserélhette fel. Ezt a kedvezményt Pecchinoli pápai legátus vitte keresztül 1489-ben a királynál, bár nyíltan megmondta neki, hogy ismerve az érsek rossz nyelvét, az még árvavári börtönében sem változott meg s ma épp olyan rosszakat beszél rólam — úgy mond — s kész épp olyanokat tenni és írni ellenem, mint az első napon.^{4a}

Visegrádi megalázó helyzetéből Mátyás halála után Corvin János szabadította ki s visszatérve érseksége székhelyére többé politikával nem foglalkozott, csupán egyházmegyéje ügyeinek és irodalmi leveleinek és levelezésének élve. Ezek közt tán legutolsó volt a Beroaldo szép levele, mivel érseki széke 1501 június havában már üresen állott.⁵

Beroaldo tanár Váradi Pétert, mint Pythagoras tanainak kiváló ismerőjét becsülte s neki ajánlta egy művét. De a firenzei Marsilius Ficinus, a platonista tanok főképviselője is nagyra tartotta és egyik munkáját szintén neki ajánlta. Fogsága idején s az utána következő években fokozott mértékben folytatta tudományos kimívelődését s Beroaldo szerint még éjjeli nyugalmát is föláldozta olvasmányainak.^{5a}

Váradi Péter tanultságát és előkelő latin írályát levelei is mutatják. Ezeket Wagner Károly jezsuita adta ki, nevét

téves következtetés alapján Wárdainak írva,⁵ holott ő egyszerű váradi származású ember volt, semmiféle atyafiságban a középkori előkelő Wárdai-családdal.⁷ E levelek irodalmi méltatása mainapig is hiányzik, habár írójuk életrajzát Fraknói előtt más is megírta.³

Olaszországból Váradi Péter értékes hártyakódexekkel és gyönyörűen díszített nyomtatott könyvekkel terhelten tért haza, melyek közül néhány mind a mainapig fennmaradt.⁹ Különösen szép pergamenre nyomtatott velencei 1498-i Esztergomi Missaleja, értékes széljegyzeteivel.¹⁰

¹ Fraknói Vilmos megállapítása Váradi Péter kalocsai érsek életrajzában, a Századok 1883-i évf. 491. l. Megjelent 1483–1511 jelzéssel önálló kötetben is; Budapest, 1884.

² Erről Bonfini is megemlékezik, a „*Rerum Hungaricarum Decades*“ Decas IV liber 6 alatt ekként: *Accedebant litterarum studia, quibus in Italia diu operam dederat; hic enim, ab ineunte pueritia, Iohanni Vitézio, Varadiensi tunc episcopo usque adeo placuit, prae ingenii dexterritate, optimaque indole, ut diligenter inter pueros suos educarit; ad Strigoniensem hic Archiepiscopatum evectus, canonicatu, haud quam inhonesto, donarit: propria quoque impensa Bononiae, optimarum artium studiis excolendum curavit; mox... in scribas regios insinuatus. cum Matthiae serviret ab epistolis.* (Bel, op. III. p. 555.)

³ Fraknói idézete, Századok 1883 p. 493.

⁴ Beroaldo tanár „*Commentarii in Asinum Aureum Lucii Apulei*“ című munkája 1500 augusztus 1-én megjelent kiadását Váradi érseknek ajánlva, ajánlólevelében többek közt ezeket írja róla: *Tu eruditorum benevolentiam studiose expetis muneribusque concilias. Nullus in Italia litterarum litteratorumque Altrice ac parente est studiorum claritate Paulo celebrior: qui non tibi sit glutinio amicitiae copulatus. Tu me perinde ac in studiis humanitatis neque postremum, neque imi subselli professorem muneribus es prosecutus.* (Lenyomatta gr. Kemény József — a munka 1504-i kiadásából — a Történelmi és irodalmi kalászatok 61. l. Majd Ábel—Hegedűs: *Analecta nova* 43. l. Apponyi: *Hungarica* no. 39.)

^{5a} Fraknói: Pecchinoli pápai legátus, p. 49.

⁶ Kollányi Ferenc szavaival, Esztergomi kanonokok c. m. 107–8.

^{6a} M. Bibliofil Szemle 1925 p. 216. Hoffmann.

⁶ Petri de Warda epistolae címen. Posonii et Cassoviae, 1776.

⁷ Ezt Botka Tivadar mutatta ki igen meggyőzően, a Századok 1870. évf. 329–333. l.

⁸ Márton Mátyás: Váradi Péter kalocsai érsek élete. Budapest, 1883; 8-rétű 80 lap.

⁹ Ismertette őket Hoffmann Edith a fentebb idézett folyóirat 215–8. l. és a „Magyar bibliofilek“ 131–5. l.

¹⁰ Ismertette a Magyar Könyvszemle 1886. évf. 340—1. l. Bővebben Fraknótól, ugyanott, az 1888. évf. 1—8. lapján, Váradi Péter kalocsai érsek misekönyve címén.

1467 aprilis 16. Dispensatum fuit cum domino Iohanne Zokol¹ de Ungaria, episcopo Cianadiensi,² quod admitti possit ad examen, non obstante, quod non legerit, nec repetierit, nec audiverit decretum.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 121 b.)

Csak az előző évben nevezték ki csanádi püspökké s az maradt 1492-ig.

¹ Mendose: Sucol. ² Canadiensi.

1467 aprilis 23. Examinatus fuit d. Iohannes Sucol de Ungaria episcopus Cianadiensis... approbatusque nemine discrepante ac doctoratus insignia dedit d. Iohannes de Sala.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 122.)

1467 iulii 9. Dispensatum fuit cum nobili et doctissimo viro domino Stephano de Ungaria, Serenissimi regis Ungariae secretario, ut non obstante, quod non legerit vel repetierit, nec audiverit decretum secundum formam statutorum nostrorum, nihilominus admitti possit ad examen iuris canonici quando-cunque sibi placuerit.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 122 b.)

1467 iulii 13. Nobilis et doctissimus vir Dominus Stephanus de Ungaria, Serenissimi Regis Ungariae Secretarius examinatus fuit et unam tantum reprobatoriam habuit; verum, quia ipse praedixerat se habiturum illam ab uno doctorum, qui erat sibi inimicus, et etiam quia optime se habuit in recitatione punctorum, de voluntate omnium doctorum et de gratia speciali pronunctiatum fuit ipsum approbatum, nemine discrepante. Et praesentatus fuit per Excellentissimos doctores Dominum Antonium de Sancto Petro, Dominum Bartolomeum de Lambertinis et Dominum Johannem de Sala; et D. Gaspar de Caldarinis gessit vices Domini Archidiaconi.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 122'. Fraknói: Két hét, p. 15.)

Ez nem volt tanuló, hanem Mátyás király Rómába küldött követe, aki Bolognában megállapodván, 1467 július 9-én

felmentést kért a bolognai egyetemtől, amiért a megkívánt előadásokat nem hallgathatta.

Ezt a kedvezményt megnyervén, négy nap mulva állott aztán vizsgára Mátyás király e titkára, családi nevén Bajoni István, akiről Fraknói azt hiszi, hogy a Vitéz János környezetében növekedő ifjú a ferrarai főiskolában nyerte humanista kiképzését.

Hazatérve, előbb Váradon, majd a pécsi egyházmegyében kapott kanonoki javadalmat. Később 1470-ben velencei követségben járt,¹ míg aztán 1476–85 közt komáromi főesperes és váci kanonok,² de 1495-ben neve végleg letűnik.³

¹ A Századok 1899. évf. 3–5. l. ² Kollányi, op. c. 112.

³ A váci egyházmegye tört. névtára, p. 681–2.

1467 et antea Bononiae studuit Reverendus dominus Benedictus de Leueuu, necnon Johannes Cromer de Ungaria.
(Vide uberius sub Ferrara.)

1468 iunii 14. Dispensatum fuit cum Benedicto, Iohannis de Sepel de Ungaria. — 27. iunii approbatus et doctoratus, nemine discrepante.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 125. Fraknói: Két hét, p. 16. Mendose: Yzpel, sub 25. iunii.)

1468 iunii 27. Dominus Benedictus de Spel de Ungaria examinatus fuit et doctoratus... et habuit insignia.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 125v. Fraknói: Két hét, p. 16.)

1470 iulii 13. Artisti. Ad lecturam Astronomiae de mane: D. M. Gregorius Ungarus — electus.

(Dallari: Rotuli vol. I. p. 84. Alidosi, p. 37. Szilády: Bp. Szemle, 1868. XII. p. 123.)

1470 augusti 16. Dispensatum fuit cum domino Demetrio de Ungaria eo, quod non legit vel repetiit.

Die XVIII. Augusti praedictus dominus Demetrius examinatus fuit et habuit in punctis C pl. XLI C. m. et C. 1 de sepultis, et ita se habuit, quod nemine discrepante fuit approbatus et praesentatus per dominum... Iohannes de Sala dedit insignia.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 128 b.)

1471 ianuarii 6. Recepta fuit: a Reverendissimo in Christo patre et domino, domino Nicolao Stoltz de Slantz de Slesia, ecclesiae Waradiensis in Ungaria episcopo pro se ac domino Iohanne Stoltz de Slantz, fratre suo, Iohanne de Caschovia decretorum doctore, pedagogo suo, Gregorio Nencke canonico Agriensi, Nicolao de Slaboni capellano suo, Caspares de Augusta, Cristoffero Seydlitz, Iohanne de Ratispona, praefati domini episcopi familiaribus II ducatos Florentinos.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 215. Fraknoi: Két hét, p. 16 in nominativo.)

Erről a sziléziai származású főpapunkról érdekes tudni, hogy (ami a kortársaknál nagy feltűnést kelthetett) püspöki székét el sem foglalta, minthogy megerősítő pápai bullája 1470 augusztus 8-án kelt s így külföldre nem csupán tanulmányai befejezése végett indult ki Váradról feltűnő nagy kíséretével, hanem inkább azért, mert Mátyás király kegyét valamelyes okból elvesztvén, püspökségétől megfosztatott.¹

A kíséretéhez tartozott Slaboni nyilván Szklabonyi lehet.²

Mikor hagyta el az egyetemet s merre ment tovább, nem tudjuk, csak azt, hogy váradi püspöki székét nem foglalta el azért sem, mert meghalt;³ talán még bolognai tanulmányai befejezte előtt.

¹ Fraknoi feltevése, Századok, 1899 p. 293.

² Bunyitay V. szerint, A váradi püspökség története I. kötete 303. l.

³ Fraknoi, a Magyar Könyvszemle 1885. évf. 1. l.

1471 iulii 16. Dispensatum fuit cum nobili viro domino Gregorio Achi de dioecesi Quinqueecclesiensi presbiteri Ungariae super eo, quod non legit, nec repetiit, nec audivit Decretum per integrum annum et obtinuit, nemine discrepante.

1471 iulii 22. Examinatus fuit praedictus nobilis vir D. Gregorius Achi de Ungaria... et fuit ab omnibus, nemine discrepante approbatus et merito, quia vir acutissimi ingenii, et illico fuit doctoratus et ego Johannes Sala tradidi insignia nomine meo et aliorum conpromotorum.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 129.)

1471 septembris 28. Artisti. Ad lecturam Astronomiae de mane: D. M. Gregorius Ungarus — electus.

(Alidosi, p. 19. Szilády: Bp. Szemle, 1868. XII. p. 123. Dallari: Rotuli vol. I. p. 87.)

1471. Ad lecturam Logice de sero: D. M. Dionisius de Ungaria.

(Dallari op. c. I. 87. Sorbelli: Storia della univ. di Bologna, p. 257.)

A tanárok jegyzékében van 1472-ben is.

1472 iulii 18. Dispensatum fuit cum venerabili viro domino Gaspar¹ preposito sancti Martini, Strigoniensis dioecesis super eo, quod non audivit Decretum per annum et quia non legit vel repetiit iuxta constitutionem collegii, et hoc per septem doctores qui prepositio partito omnis dederunt fabas albas et sic obtenta nemine discrepante

Die XXI^a iulii examinatus fuit prefatus Gaspar prepositus in iure canonico, et habuit in punctis C p^{um} de prebendis et XI. 11 z^a C nullus et 12° et taliter se habuit, quod fuit ab omnibus, nemine discrepante, approbatus et demum loco mei archidiaconi doctoratus per prestantem iuris utriusque doctorem dominum et successive insignia doctoratus per eximium decretorum doctorem ... et ... compromotorum sive conpresentantium suorum, et illico progressive per me priorem partito fuit obtentum, quod deberet associari collegialiter s — d.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 131 b.)

¹ Mendose: Guaspar.

1472 augusti 19. Legisti. Ad lecturam Decretalium diebus festis: D. Nicolaus Bodo de Ungaria, dominorum scholarium ultramontanorum dignissimus Rector — electus.

(Dallari: Rotuli vol. I. p. 88. Malagola: Monografie, p. 172 et I rettori, p. 26. Pór, Századok, 1897 p. 771.)

1472 octobris 6. Dispensatum fuit per collegium cum domino Blasio de Ungaria, ut non obstante, quod non legerit, neque disputaverit aut audierit Decretum, quod possit subire examen in iure canonico et fuit obtentum partitum per omnes, nemine discrepante.

Die VIII. Octobris doctoratus fuit in iure canonico dictus dominus Blasius ad presentationem dominorum ... et habuit in punctis .C. fi 24: N. Z^a et C nuncios de decimis, qui tandem fuit ab omnibus approbatus et d. Ludovicus de Bolognini vicarius ... fecit et pronunciavit ipsum decretorum doctorem.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 132 b.)

1473 augusti 16. Fuit dispensatum cum domino Clemente de Ungaria canonico in ecclesia Quinqueecclesiensi, ut non obstante, quod non legerit vel repetierit, possit admitti ad examen et etiam fuit dispensatum super biretis et cirothecis.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 133.)

1473 augusti 21. Suppositi fuerunt privato examini in iure canonico Dominus Blasius de Ungaria, Dominus Clemens de Ungaria canonicus ecclesiae Quinqueecclesiensis et Dominus Thomas de Ungaria dioecesis Quinqueecclesiensis.

Dicta die fuit approbatus, nemine discrepante, et in continenti recepit insignia doctoratus praesentatus per dominum ... et ... et ego dedi illi insignia doctoratus et iuramentum secundum formam constitutionum.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113. fol. 134. — Fraknoi: Két hét, 16.)

1476 ianuarii 6. A magistro Paulo Newman de Camentz¹ dioecesis Misnensis, capellano capellae Assumptionis Beatae Mariae Virginis in Rivulidominarum,² dioecesis Agriensis³ regni Ungariae, atque a domino Christofero Hufnagel Montanista Rivulidominarum I ducatum Ungarum.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 223.)

¹ Mendose: Cametz. ² Riwliduarum. ³ Anguensis.

1476 maii 19 receperunt ... domini procuratores: A magistro Paulo Newman de Camentz dioecesis Misnensis, capellano capellae Assumptionis Beatae Mariae Virginis in Rivulidominarum,¹ dioecesis Agriensis² regni Ungariae, atque a domino Christofero Hufnagel Montanista Rivulidominarum I ducatum Ungaricum.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 223.)

¹ Mendose: Riwliduarum. ² Auguensis.

1477 ianuarii 6. Congregata natione dominorum Alamanorum ... recepimus: A domino Georgio Theess¹ plebano ecclesiae Wermesch in Ungaria grossos quatuordecim, qui valuerunt solidos XXX denarios 2.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 224.)

¹ Mendose: Hees.

1478 decembris 5. Dispensatum fuit cum domino Blasio Olm (!) Pauli de Ungaria eo, quod non audivit decretum, nec legit, nec repetiit etc.

Die VII. dicti mensis examinatus fuit praedictus Blasius praesentatus per d. ... et habuit in punctis .C. r. XI. 9^m et c. 1 de donativis, et ita se habuit, quod ab omnibus, nemine discrepante, fuit approbatus (et) dictus dominus Ioannes de Sala eum insignit et doctoratus fuit.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 46 a.)

1479 martii 27. Dispensatum fuit cum domino Alberto Blasii Walko de Cusal, dioecesis transilvanensis in Ungaria, ut est in praecedenti dispensatione etc.

1479 martii 31. D. Albertus Blasii Walko de cusal de dioecesi transilvaniensi in provincia Ungariae praesentatus... examinatus... fuit approbatus... in iure canonico... praefatus d. Ioannes de Sala, suo et aliorum suorum conpromotorum nomine dedit insignia; qui d. Albertus iuravit secundum formam constitutionum.

(Arch. St. Bologna. Cod. 16 fol. 146. Acta Coll. iuris pont. II. 103.

1479 septembris 8. Inclita natione dominorum Teotonicorum in ecclesia Sancti Fridiani legitime congregata, proposuit dominus Iohannes de Franconia, brevi sese discessurum a civitate Bononiensi, animo non redeundi infra tempus a statutis expressum, quapropter in eius locum, quoad procurationis officium subrogatus fuit honorabilis vir dominus Georgius Theess plebanus ecclesiae Wermesch in Ungaria; qui, hoc onere in se suscepto et iuxta formam statutorum sacramento praestito, una cum domino Arnaldo procuratore supradicto infrascriptas pecunias recepit etc.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 227.)

1480 ianuarii 6. Scholaribus omnibus dignissimae atque inclitae Nationis dominorum Theutonicorum studii iuris pontificii vel Cesarei in universitate Bononiensi diligentius insistentibus in ecclesia Sancti Fridriani extra portam Sancti Mamme legitime congregatis, electi fuerunt in eiusdem nationis procuratores concorditer et nemine discrepante honorabiles circumspetique viri dominus Georgius¹ Thetze de Agria² et dominus ... qui, iuramento iuxta formam statutorum praestito, onus procurationis susceperunt.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 227.)

¹ Mendose: Georius. ² Agaria.

1480 március 12-én Bolognában írt levelében (Ex Bononia ad iiij ydus Marcias. Anno M.CCCC.LXXX) a strassburgi Schott Péter így ír haza egyik barátjának: Dominus Georgius Ungarus sodalis noster nomine suo te plurimum saluere iubet.

(Schotti Petri Lucubrationculae ornatissimae — Argentinae, 1498 — fol. IX. Apponyi: Hungarica, No. 1559.)

1480 auguszt 29. Dispensatum fuit cum domino Georgio Michaelis de dioecesi transilvanensi de Ungaria, quod admitti possit ad examen, non obstante, quod non legerit Decretum, (nec) repetivit; insuper chirotecis et beretis.

1480 septembris 4. D. Georgius Michaelis de dioecesi transilvanensi de Ungaria praesentatus ... et examinatus ... ab omnibus, nemine discrepante, fuit approbatus ... praefatus d. Ioannes de Sala, suo et aliorum suorum conpromotorum nomine dedit insignia ad laudem Dei.

(Arch. St. Bologna. Cod. 18 fol. 112. A. IV fol. 183.)

Ez azonos a fenti tanulólal, sőt Schott sodalisával; de vajjon miféle György lehet?

1481 május 22-én jelent meg Bolognában Doctor Egidius de Roma Bituricensis Archiepiscopi fundatissimique sacri ordinis fratrum Heremitarum divi Augustini „Quodlibeta“ című nagy kötete a magyarországi Frater Simon gondozásában.

A colophon legvégső sorai szerint a mű befejeztetett: Cura industriaque Fratris Simonis de Ungaria ordinis antedicti per Magistrum Dominicum de lapis, Bononiae.

(Hain 113. — Apponyi: Hungarica, No. 1542.)

1481 szeptember 15-én készült el és jelent meg Bolognában Egidius Romanus „Theoremata de corpore Christi“ című munkája, colophonja szerint: Bononiae inpressum, in-pensis diligentique cura sacrae theologiae Magistri Johannes de Ripis conventus sancti Jacobi de Bononia prioris et venerabilis lectoris fratris Simonis de Ungaria ordinis divi Augustini, opere vero et ingenio M. Baltasaris de Hyraberia.

(Irod. Közl. 1898 p. 475. Hegedüs István közlése.)

1485 maii 16 fuit doctoratus in theologia Magister Iacobus de Septem Castris, provinciae Ungariae, ordinis Predicatorum.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. 507. Ehrle: Statuti p. 124. No. 401.)

1488 aprilis 5. Romae. Frater Osvaldus de Quinque-ecclesiis assignatur Bononiae in studentem theologiae pro rata suae provinciae etc. Cum gratiis etc. Orans etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 156b.)

Két évre reá Kölnbe rendelték, 1498-ban pedig engedélyt kap, hogy sententia-előadásokat tarthasson bármely egyetemen s azok végeztével magisterré avatható, ami meg is történt; életkörülményei 1515-ig követhetők. (Harsányi: Domonkosok, p. 254.)

1488 septembris 22. Romae. Frater Benedictus conventus Albae Regalis fuit assignatus in studentem in theologia pro rata provinciae Hungariae in conventu Bononiensi cum gratiis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 157b.)

1489 februarii 22. Venetiis. Frater Blasius de Agria conventus Jauriensis assignatur studens theologiae pro rata provinciae in conventu Bononiensi cum gratiis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158a.)

1489 et antea studuit Bononiae Gregorius Ungarus de Pesth.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1490 őszén Beroaldo Fülöp bolognai tanár üdvözlő verset intézett Váradi Péter kalocsai érsekhez¹ nyilván annak örömére, hogy egykori tanítványát — oly sok idő multával — viszontlátta az év nyarán, midőn az érsek útban Rómába² talán Bolognában is megállapodott, esetleg néhány magyar tanulót is hozván magával a jeles mesterhez, kinek házában annyi boldog évet töltött volt, melyeknek emlékét most felújíthatták.

¹ A vers megjelent Beroaldo „Orationes Multifariae et Appendiculae versuum“ című Párizsban, 1490-ben nyomtatott műve legvégén. Kiadta Apponyi, a Hungarica 1578. száma ismertetése kapcsán, a III. kötet 38—39. l.

² Az érsek római útját onnan tudjuk, hogy az örökvárosba érve, 1490 augusztus 7-én ekként fratkozott be a Szentlélek-Társulat anya-

könyvébe: Reverendissimus dominus Petrus Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice unitarum Archiepiscopus hodie intravit sanctam confraternitatem Sancti Spiritu de urbe. (Mon. Vat. Hung. I/5 p. 10.)

1490-ben jutott Csulai More Fülöp Bolognába, ahol Beroaldo Fülöp tanár oldalán és házában tanulta a klasszikusokat.

(Beroaldo 1496-i Csulaihoz intézett ajánlóleveléből.)

More Fülöp budai prépost s egyúttal koronaőr volt.¹ Ezért — azt hiszem — megvárta a helyzet tisztulását, a II. Ulászló megválasztása körüli zavarok lecsillapultát s bizonyára koronáztatását s így valószínűen ősszel indult le Bolognába tanulmányai folytatása végett.

¹ Ezt a milánói udvar embere, Chalco Bertalan 1490 június 1-én írt jelentése e soraiból tudjuk: El preposito More ha la corona, tutte le gioie et argenterie de la Regia Maestà; è homo da 38 anni vel circa e sta nel castello de Buda. (Acta extera, vol. IV p. 209.)

1491 aprilis 9 fuit doctoratus in theologia Magister Valentinus de Septem Castris de Ungaria ordinis Predicatorum.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. 507. Mazzetti, p. 313. Ehrle: Statuti p. 125. No. 410.)

1492 ianuarii 6. A magnifico et generoso viro domino Iohanne de Escher de Stiria, Quinqueecclesiarum canonico 1 ducatum Ungaricum pro se et domino Iohanne capellano suo.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 244.)

1493 septembris 22. Venetiis. Frater Franciscus conventus Quinqueecclesiensis et frater Nicolaus de Segedino eiusdem conventus assignatur Bononiae in studentes artium, et possunt habere a parentibus et amicis elemosynas pro studio.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 10. 162b.)

Az elsőről kitűnt, hogy még gyermek, tanulatlan s ezért a szegedi konvent priori tiszte alól felmentették, pécsi szerzetestársa pedig visszatérőben, 1499-ben Innsbruckban tanult tovább s reá három év mulva a bécsi egyetem Magyar nemzeté anyakönyvébe volt beiratkozva, fizetvén 12 denárt.¹

¹ Schrauf: A bécsi egyetem m. nemzetének anyakönyve, p. 155.

1494 decembris 15. Dispensatum fuit cum domino Thoma de Ungaria dioecesis Quinqueecclesiensis, quod subire possit examen juris canonici, non obstante, quod non legerit vel non

repetierit et non audiverit Decretum per annum integrum et super cirothecis et biretis fuit autem obtentum partitum, nemine contradicente.

Die 20. decembris Dominus Thomas de Ungaria dioecesis Quinqueecclesiensis praesentatus per dominos ... in iure pontificio ita scite ac docte puncta sibi assignata recitavit, quod meruit ab omnibus doctoribus Collegii approbari et per Dominum Jacobum a Bore vicarium Reverendi domini archidiaconi fuit doctoratus. Insignia autem habuit a Domino Johanne de Sala et ultimo loco iuravit, ut moris est secundum formam constitutionumstrarum.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 165.)

Fenti tanulónk ifjabb Bakócz Tamás (az esztergomi érsek unokaöccse) aki ide a krakkói egyetemről jött le, ahol az 1494-i nyári semesterre beiratkozva találjuk.¹ Nyilván nagybátyja tanácsára tanult előbb ott,² mint ő maga is tette.

¹ Schrauf: A krakkói magyar tanulók-háza, p. 5 et 57.

² Nevét megtaláljuk az egyetem hivatalos anyakönyvében is, eként: Thomas Clementis de Quinqueecclesiis, dioecesis eiusdem; ami atyja nevét is megadja. (Album Studiosorum, tom. II. p. 31.)

1495 ianuarii 6. Recepta a scholaribus: A domino Henrico de Castro Mariae, plebano ibidem, pro se et famulo suo, domino Luca Boessbart de Tartlaw Strigoniensis¹ dioecesis grossetos viginti sex.

A domino Ioanne Polner de castro Schess Transilvano, cantore ecclesiae S. Crucis Wratislaviensis... et a domino Vincentio Magistri Transilvano florenos quatuor Renenses.

(Malagola: Della vita di Antonio Urceo nyomán Korrespondenzblatt 1878 p. 99. — Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 247.)

Polner János szerepel az 1497 január 19-i választó gyűlésen is.² Hazatérve, nyelvekben való jártasságáért, 1504 őszén Anna királyné titkára- és tolmácsaként élt a budai udvarban.³ Meghalt ugyanez évben, mint Electus Nitriensis.⁴

¹ Mendose: Argoniensis. ² Ibidem, p. 249.

³ Masseri 1504 október 5-i jelentése, M. Tört. Tár tom. 24 p. 131. Mendose: Pulner.

⁴ Fabritius, op. c. 142.

1495 septembris 11 fuit doctoratus in theologia Magister Marianus de Ungaria ordinis Predicatorum.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. 507. Ehrle: Statuti p. 125 No. 423.)

1495 decembris 19. Bononiae. Frater Michael de Ungaria post lecturam sententiarum in conventu Bononiensi extra ordinem potest suscipere insignia magistratualia, si priori Bononiensi et regenti visum fuerit eum esse sufficientem etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 11. 113 b.)

Félévi tanulás után Mihály frater azonban távozott, mivel szegénysége miatt nem bírta fedezni a költségeket. (Harsányi: Domonkosok, p. 260.)

1495 decembris 20. Bononiae. Frater Petrus de Quinqueecclesiis potest se incorporare in bachallarium Bononiae et complere suam lecturam sententiarum pro gradu et forma magisterii, quod tamen assumere non potest sine licentia Reverendissimi speciali.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 11. 113 b.)

1496 aprilis 8. Romae. Frater Mathias Hasagy eiusdem conventus assignatur Bononiae in studentem theologiae per tres annos, et potest repetere a debitoribus suis credita sua, qui dum esset in seculo fecit et illa pro usu studii sui exponere etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 11. 113 b.)

1496 maii 12. Romae. Frater Michael Ungarus potest legere sententias et suscipere insignia magistratualia in quocumque studio generali sibi grato, ex quo Bononiae expensas propter paupertatem ferre non potest.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 11. 114 a.)

1496 iulii 20. Romae. Frater Michael Pich conventus Budensis assignatur Bononiae in studentem theologiae pro rata provinciae Graeciae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 11. 114 b.)

1496 iulii 27 (Bononiae. Anno salutis VI. kal. Augustas MCCCCXCVI) jelent meg a bolognai Beroaldo Fülöp tanár „Commentarii Questionum Tusculanarum“ című műve Csulai (More)¹ Fülöp nevű tanulóához intézett ajánlással, melyből megtudjuk, hogy immár hatodik éve élt házában² szorgalmasan tanulva és latin írályát tökéletesítve Plautus és Plinius művein: ut in Pannoniam nitidior redeas atque elegantior.

(Beroaldo id. műve első, 1496-i kiadásából.)³

A fenti ajánló levelet (Philippi Beroaldi Bononiensis ad Nobilem Philippum Cyulanum Pannonium, discipulum suum epistola) lenyomatta kivonatossan — a ritka könyv velencei 1499-i kiadása ismertetése kapcsán — Pray György az „Index Rariorum Librorum“ I. kötete (Buda, 1780) 264—6. lapján, Csulai nevét hibásan Gyulay-nak olvasva és nyomtatva. Utána közli az ajánlólevél fontosabb részeit gróf Kemény József (a *Történelmi és irodalmi kalászatok* 51—55. l.) Csulai nevét ugyancsak Gyulainak írva, sőt összekapcsolva a horvátországi Gyulai Farkas zágrábi püspök családjával, amelylyel Csulainak semmi köze nincsen. A sok zavart okozott névcserére először gróf Apponyi Sándor mutatott reá, a *Hungarica* 29. és 1581. száma alatti ismertetésekben. Ezek azonban elkerülvén Gulyás Károly figyelmét, a munka eredeti, 1496-i kiadásának ismertetésében Csulai nevét újra Gyulainak írta — még napjainkban is;⁴ miként maga Békefi Remig is.⁵

¹ Hogy Csulai másként More volt, az az ajánlólevél ama részéből derül ki, ahol Beroaldo felsorolván tanítványa testvéreit, így ír: „inter quos Georgius, quem Morem nominant.“ Hogy ez elkerülte Kemény József figyelmét, talán onnan volt, hogy a More szó kisbetűvel van nyomtatva s azt valami jelzőnek tekintette.

² Beroaldo írván: Jam sesquiannum in contubernio mecum degis.

³ Láttá Bolognában és ismertette röviden Fraknoi, a Két hét 16-17. l.

⁴ A Magyar Könyvszemle 1914. évf. 161—3. l. De nem ismervén a munka fenti ismertetéseit, újra lenyomatta Beroaldo ajánlólevelét.

⁵ Matlekovits: Magyarország közg. állapota, tom. V. p. 154.

1496 novembris 19. Dispensatum fuit cum domino Henrico Klem de castro Mariae in Transsilva, dioecesis Strigoniensis in iure, examinatus fuit et approbatus, nemine discrepante. Praesentatus fuit per praefatos dominos ... D. Bartholomaeus de Bologninis pronunciavit eum doctorem, d. vicarius archidiaconi suo et d. Ioannes de Sala dedit insignia.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 167. Acta iuris pont. IV fol. 263.)

Azonos avval a segesvári Henrik plébánossal, aki az elmúlt év elején (1495 január 6-án) érkezett három erdélyi társával és beíratkozván, még a coetus perselyéhez is hozzájárultak adományaikkal.

1496-ban Bolognában tanult G(ibarti) Keserű Mihály Beroaldo Fülöp tanárnál (akihez Váradi Péter kalocsai érsek

ajánlólevelével állított be) Bakócz Tamás unokaöccsei és Csulai More Fülöp társaságában.

(Beroaldo tanár egyik nyilatkozatából.)

1496. Bononiae. Fr. Michael Pich Budensis Ord. Praed. theologus.

(Harsányi: Domonkosok, p. 261. IV. 11. 114.)

1497 *aprilis 11* fuit doctoratus in theologia Magister Michael de Ungaria sacri ordinis Predicatorum.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. B. 507. Mazzetti, p. 313. Ehrle: Statuti p. 126. No. 427.)

Nyilvánvalóan azonos a tavaly Budáról érkezett Pich Mihály fraterrel.

1497 *septembris 28.* Frater Michael Zechel conventus Quinqueecclesiensis habet licentiam legendi sententias et completa lectura suscipiendi insignia magistraturalia.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 12. 85 b.)

1498 *ianuarii 29.* Venetiis. Frater Michael Zechel conventus Quinqueecclesiensis assignatur Bononiae in studentem theologiae pro rata provinciae Graeciae, quando pro provincia sua non posset habere locum.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 12. 86 a.)

Ide a páduai Ágoston-konventjükből jött át, ahol három évig tanult volt előzőleg.

1498 *aprilis 27* fuit doctoratus in theologia Magister Osvaldus de Ungaria ordinis fratrum Predicatorum.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. B. 507. Mazzetti, p. 313. Ehrle: Statuti p. 126. No. 430.)

Innen két hónap múlva a ferrarai konventbe rendelték, ahol magisteriumát jóváhagyták.

1498 *iunii 20.* Ferrariae. In studio Bononiensi in studentem theologiae pro rata provinciae Hungariae assignamus fratrem Clementem de Quinqueecclesiis.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 431.)

1499 *ianuarii 6.* Magnificus dominus Christophorus dominus de Weymoell¹ praepositus Wissegradiensis² dedit ducatum Ungaricum.

A Domino Hynrico Seidlitz Varadiensis³ diocesis; contribuit medium florenum.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 253.)

¹ Forse: Baymocz. ² Mendose: Wissenradensis. ³ Varatensis.

1500 iunii 3. Romae. Frater Joannes Magnetis conventus Budensis assignatur Bononiae in studentem theologiae cum gratiis... pro rata provinciae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 13. 98 b.)

1500-ban jelent meg Bolognában Lucius Apuleius „In Asinum Aureum“ című műve Beroaldo Fülöp tanár gondozásában. Ennek Váradi Péter kalocsai érsekhez intézett ajánlólevelében dicsérően szól Keserű Mihály szorgalmas tanulásáról s nagy tehetségéről, míg Csulai More Fülöpről úgy emlékezik, mint aki nemrég visszatért hazájába.

(A munka 1500-i kiadása Apponyi: Hungarica sub No. 39; 1501-es kiadása, ibidem, sub No. 1578.)

A ferrarai anyakönyvi bejegyzés szerint Csulai More Fülöp 1500 május 25-én még Bolognában volt* s e szerint Beroaldo fenti műve ez időn túl jelent meg.

Beroaldo magyar vonatkozású érdekes ajánlólevelét kiadtuk kötetünk II. része 6. sz. a. (a fenti két kiadás összevetése alapján) azért is, mivel eddig csupán kivonatossan ismertük és pontos szövegét most mutatjuk be először.¹ De egyúttal azért is, mivel ez a munka a bolognai irodalomban úgy szerepel, mintha az írója a kölni érseknek ajánlva adta volna ki, ismertetője az ajánlás Ad Archiepiscopum Coloniensem szavát tévesen Coloniensem-nek olvasván.²

* Lásd kötetünk ferrarai része id. kelte alatt.

¹ Kemény ezt (id. m. 62. l.) a munka 1504-i kiadásából közli, de igen pontatlanul.

² Zaccagnini: Storia dello Studio di Bologna, p. 126.

1500-ban jelent meg Bolognában Beroaldo Fülöp tanár gondozásában Iulius Solinus „Polyhistor sive de mirabilibus“ című műve, Keserű Mihályhoz intézett ajánlással, melyben atyját, Keserű István alnádort is megemlíti.

(Beroaldo id. ajánlólevele, lenyomatva kötetünk II. része 7. sz. a.)

1501 septembris 22. Comparuit in ipso Collegio d. Mattheus filius quondam Thomae Czeckel de Ungaria dioecesis Strigoniensis sacerdos ac scholaris studens in iure canonico et

supplicavit supplicatione porrecta secum dispensari, quod admitti possit ad examen iuris canonici, non obstantibus, quod ipse non legerit, neque repetierit, neque audiverit Decretum per integrum annum, prout dictant constitutiones ipsius collegii. Item super beretis et chyrotecis etc. Item super collatione etc. Idem, quod die crastine possit subire examen etc. Et sic fuit dispensatum cum omnes fabae fuerunt albae.

1501 septembris 23. In ipso collegio fuit praesentatus per dictos dominos ... d. Mattheus de Ungaria et examinatus ita et taliter, quod ab omnibus, nemine discrepante fuit approbatus in iure canonico. Qui d. vicarius visa dicta approbatione et examinatione doctoravit ipsum dominum Mattheum in iure canonico ad laudem Dei amen, et mox... habuit a dicto domino Antonio Maria de Sala, suo et aliorum conpromotorum nomine insignia doctoratus. Qui d. Mattheus manu-tacto pectori iuravit secundum morem etc. Solvit fl. 30.

(Arch. St. Bologna. Cod. 25.)

Valószínűleg azonos az 1504—13 közti Miskolczi Máté esztergom—szentistváni kanonokkal. (Kollányi, op. c. 125.)

1501 et antea Bononiae studuit Ioannes Snapek Panonius.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1502 ianuarii 6. Adam Seckler de Mindelhein.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 261.)

1502 maii 9. Dispensatum fuit cum Magnifico ac Doctissimo viro Domino Luccha filio Praestantissimi viri domini Stephani Comitum Castri Marie de Septem Castellis¹ dioecesis Strigoniensis in Ungaria, Rectore benemerito utriusque universitatis in studio Bononiensi, quod admitti possit ad examen iuris canonici, non obstantibus, quod non legerit, neque repetierit, neque Decretum audiverit per integrum annum. Item etiam super biretis et chyrotecis. Item, quod una et eadem die possit subire utrumque examen, videlicet Juris Civilis et Canonici. Et haec omnia obtinuit, nemine discrepante.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 177.)

¹ Idézve Malagola: Monografie storiche p. 182, de hibásan 1501 május 2 alatt s a következő helytelen olvasással: Castri Meric de Septem Castris.

1502 septembris 10 záradékkal jelent meg újra Velencében Cicero műveinek Beroaldo Fülöp bolognai tanár jegyzeteivel kísért díszkiadása (*Commentarii Questionum Tusculanarum*) Csulai More Fülöp tanítványához intézett ajánlólevelével.

(Lenyomatva Kemény: Történelmi és irodalmi kalászatok 51—55. l.)*

A fenti ajánlás ismét Bolognában érte-e Csulai More Fülöpöt vagy nem, nem bírjuk megállapítani, nem tudván, visszatért-e oda 1500 után vagy nem.¹ Csak azt látjuk, hogy végleg hazatérve, 1504-ben egri nagyprépost lett s midőn 1505 óta királyi követként ismételten Velencében járt, s ott gyakran hónapokig tartózkodott, egykori tanárai és ismerősei újra megemlékeztek róla, neki ajánlott alkalmi művekben. Így például Regio Rafael páduai tanár,² valamint a római tudós Aldus Manutius,³ akik nem győzték eléggé dicsérni; ez utóbbi Csulai 1521-i velencei követségében is, midőn korábbi művének új kiadását szintén neki ajánlotta;⁴ akár csak Regius, midőn még abban az évben újból követségben járt Velencében.⁵ Utána Csulai pécsi püspök lett és öt év múlva a mohácsi csatatéren esett el.

Pécsi működése részleteit megírta Koller, id. m. V. kötete 49—153. lapján, de bár Rómában is dolgozott, More olasz kapcsolatairól nem tud semmit.

* Kemény József e közlését nem ismervén, Hegedüs István újra kiadta ez ajánlást az *Analecta recentiora* 120—122. lapján, Csulai nevét tévesen Gyulainak írva két ízben is.

¹ Mivel 1500—1502 közt neve nem szerepel Beroaldo (vagy más író) műveiben, meglehet, hogy nem is tért vissza.

² Így Ovidius *Metamorphosis*ainak Velencében 1513-ban megjelent kiadását alábbi szavaival ajánlotta Csulainak: *Hanc vero lucubrationem atque e recognitionem nostram, ut tibi dicarem tuoque acerrimo iudicio subiicerem, cum aliae divinae virtutis tuae, tum excellens doctrina et summus literarum ac eloquentiae in primis amor effecit. Ea namque a teneris usque annis laudatarum artium iecisti fundamenta. Ita Bononia te Philippo Beroaldo eruditissimo facundissimoque humaniorum studiorum professori excolendum tradidisti, ut in primis doctus et disertus in patriam repedaris.* (Ismertette először Pray 1780-ban, id. műve II. kötete 169. l. Utána — ezt nem ismerve — Apponyi: *Hungarica* No. 92.)

³ Aldus Manutius Velencében, 1513 június 27-én írt levelét ld. e kötet II. fele 13. száma alatt.

⁴ Apponyi: *Hungarica*, sub No. 146.

⁵ Ovidius *Metamorphosis*ainak Regius-féle 1521-i velencei kiadását ismertette Apponyi; *ibidem*, sub No. 154.

1502 septembris 26. Examinatus fuit ad praesentationem domini Bartholomaei Bolognini et meam¹ Magnificus vir dominus Lucas sacerdos de Septem ecclesiis ungarus, qui universitatis Bononiensis scholarum ultramontanorum ac cis-montanorum Gymnasiarcha anno proxime decurso exstitit: et punctis belle recitatis per collegium, nullo dissidente, approbatus per dominum Iacobum de Bore vices archidiaconi gerentem licentiatu atque doctoratus per dominum Bartholomeum Bologninum, doctoreis ornamentis insignitus cum gravi morbo gallico, quo diu oppressus fuerat sine pompa equo residens inde discessit.

(Arch. St. Bologna. Codice 113 fol. 176.)

Obiit 30. Septembris 1518 qua iuris doctor, plebanus in Heltuino.²

¹ Idest: Floriani Dulphi de Gonzaga priori Collegii.

² Sieb. Archiv 1876 vol. 13 p. 363.

1502 octobris 10. Similem dispensationem a collegio tunc congregato obtinuit dominus Ioannes Fenies zarandinus¹ ungarus canonicus Strigoniensis, per omnes fabas albas obtinuit.

(Arch. St. Bologna. Codice 113 fol. 177'.)

¹ Hibásan írva: Fimuis caradinus.

1502 octobris 12. Dominus Joannes Fenies ungarus canonicus Strigoniensis recensitis punctis sibi assignatis .c. episcopo VIII .q. l. et c. Ratio de preben(dis) ad praesentationem meam ac domini... et... communi approbatione Collegii unanimiter... licentiam et doctoratum, et a me... doctoratus insignia suscepit et iuranda iuravit.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 178.)

1502 octobris 12. Fuit in ipso collegio praesentatus... d. Iohannes Chermendinus de Ungaria... et a suprascriptis doctoribus examinatus ita et taliter, quod ab omnibus, nemine discrepante, fuit approbatus in iure canonico... Qui d. vicarius... ipsum dominum Iohannem doctoravit in iure canonico et a domino... habuit et recepit insignia doctoralia ad laudem gloriosae Virginis Mariae amen. Qui d. Iohannes doctoratus iuravit secundum morem etc. Solvit fl. 30.

(Arch. St. Bologna. Cod. 25.)

Körmendi János hazatérve, 1505—1531 közt esztergomi kanonok, komáromi főesperes lett; igen jeles, sokoldalú férfi,

aki 1522-ben a káptalan megbízásából Velencében is járt s mint szentgothardi apát és olvasókanonok hunyt el 1531 december 25-én.¹ Legrégibb okleveles nyoma (hazatérte után) 1510-ből való, de tévesen így nyomtatva: Ioannes Kezmendi.* Másik, Lőcsén 1520 tavaszán (ante festum S. Georgii) kelt oklevele Decretorum Doctor címét is megörököltette.³

¹ Kollányi, op. c. 125—6.

² Battyán: Leges eccl. tom. III. p. 656.

³ Wagner: Analecta Scephusii tom. II. p. 197.

1503 iulii 24. Bononiae. Franciscus Vardai domino Nicolao Vardai, patri suo amantissimo. Levelére válaszolva, jóváhagyja, amit *de negotio custodiatu*s írt s várja fáradozása eredményét. Értesülvén a pécsi püspök¹ kívánságáról, qui mediante suarum mihi consulit literarum, ut Romam me conferrem, kéri szülői elhatározását, de: Dionisium optarem, ut ad me remitteres refertumque nummis, nam sine illos boni nihil facere possumus.

(Archivum Comitum Zichy. Budapest. Missiles.)

Várdai Ferenc páduai tanulása után jött át Bolognába, ahonnan még egy 1504 április 20-i levele maradt reánk, felelvén atyja intelmére: ut ad munia regia, si me idoneum sufficienterterve conspicerem, cogitarem de reditu... s így azt hiszem, nemsokára útnak is indult, bár egyelőre csak Rómába.

A levelében említett „custodiatu” a székesfehérvári kano-nokságra vonatkozott, amit (atyja és papi atyafisága utánjárásával) nemsokára meg is kapott. De igen jellemző tanu-lónk meg általában korának anyagias gondolkozására, hogy neki azt fontosabb volt hosszú levelében (s később is) sür-getnie, mint legalább valamit jelentenie bolognai tanulmányairól és életmódjáról, ami pedig ebből a korai időből bizony szerfelett érdekes lett volna!

¹ Sigismundus Ernszt episcopus Quinqueecclesiensis.

1503 augusti 18. Item etiam comparuit in ipso collegio d. Michael de Lelez, filius Antonii de Kereztur¹ de Ungaria dioecesi Scephusiensis² et similiter supplicavit, quod admitti possit ad dictum examen, non obstantibus difficultatibus etc.

¹ Mendose: Kereztaur. ² spermiensis.

1503 augusztus 22. Fuit praesentatus ... d. Michael filius Antonii de Kerezturn de Hungaria dioecesis Scepusiensis scolaris studentis in iure canonico et examinatus ita et taliter, quod ab omnibus, nemine discrepante, fuit approbatus in iure canonico. Qui d. vicarius ... declaravit, constituit et decrevit ipsum dominum Michaelem doctorem in iure canonico ad laudem dei amen. Et cui domino Michael praefatus dominus ... suo et aliorum conpromotorum suorum dedit insignia etc. Qui d. Michael iuravit... secundum formam constitutionum.

(Arch. St. Bologna. Cod. 25.)

1503 őszén Erdődi János és Pál Bolognában tanult, nagybátyjuk, Bakócz Tamás bíboros, esztergomi érsek költségén a híres Beroaldo Fülöp tanárnál, tanulótársuk lévén Gibárti Keserű Mihály is.

(Beroaldo 1503-i műve ajánlóleveléből; in parte II. sub no. 9.)

A két Erdődi-fiú közül János, hazatérve, esztergomi kanonok lett, majd 1514-ben zágrábi püspök, de négy év múlva méltóságáról lemondott s mivel egyházi állásával járó kötelességeinek kellően nem felelt meg, Bakócz érsek még a nagyprépostságtól is megfosztotta.¹ Pál a gróf Erdődicsalád alapítója lett, Keserű Mihályt pedig IV. Sándor pápa 1502 május 30-án bosnyák püspökké nevezte ki.² Ekkor már annyira haladt tanulmányaiban, hogy mint versíró is kitűnt, sőt Isokrates két beszédét görögből latinra fordítva, Bolognában kinyomatta; egyiket Ulászló királynak, a másikat Szatmári György pécsi püspöknek ajánlva.³ Mint bosnyák püspök állít ki 1523 november 12-én (nővérével együtt) egy magyar nyelvű békeoklevelet.⁴ De három év múlva megnősült,^{4a} midőn pedig 1534-ben Gritti Alajos megöletésekor, mint párthívét az erdélyi urak Medgyesen elfogták, nyoma van, hogy felesége naponta friss kenyeret vitt és adott neki. Ezt kortársa, a dalmata Tranquillus Andronicus emlékiratából tudjuk, melyben Keserűről megemlíti, hogy tanulmányait Bolognában végezte és megbízható, hűséges voltát épp tán annak köszönheti, hogy gyermekkorra óta Olaszországban élt.⁵

¹ Kollányi, op. c. 122—3. ² Pray: Hierarchia II p. 437.

³ Isocratis oratio, quae Nicocles, sive Symmachicos inscribitur, per eundem Michaellem Chesium latina facta. Lenyomatva Ábel: *Analecta nova* p. 107—8. Az év nélküli ritka nyomtatványt bőven ismertette Apponyi: *Hungarica*, No. 1957, vol. III p. 367—8, míg Horányi (*Nova Memoria Hungarorum* I p. 645) tévesen 1524-ben megjelentnek mondja. Egyébként bolognai tanulásáról elsőül ő emlékezik meg e méltánylószavakkal: *Adolescens eximiae indolis, praeclarique ingenii ad Italiam missus, Bononiae in liberalibus artibus, ac severioribus disciplinis, praesertim in Graeca lingua et litteratura uberrimas fecit progressiones.*

⁴ Fénynyomat-hasonmásban is kiadva Zolnai Gyula: *Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig* 226-ik lapjához fűzve.

^{4a} Főgel: II. Lajos udvartartása, p. 31.

⁵ *Questus sum de nostra conditione cum Magnifico et integerrimo viro Michaelle Cheserio, uno inter Hungaros, quantum ego longa consuetudine in rebus adversis perspicere potui, fidelissimo ac sinceri animi, opinor, propter institutionem Italicam. A puero enim bonis moribus et artibus Bononiae fuit eruditus.* (Történelmi Tár 1903 p. 210—1.)

1503 december 24-i (Bononiae. Pridie Dominicum Natalem M. D. Tertio) impressummal jelent meg a „*Symbola Pythagorae a Philippo Beroaldo moraliter explicata*” című munka Bakócz Tamás bíboros esztergomi érseknek ajánlva.

(Ajánlólevelét lásd kötetünk II. része 9. sz. a.)

Az ajánlásnak — szépsége mellett — az ad különös jelentőséget, hogy Bakóczot e megtiszteltetés nyilván azért is érte, mert állandóan annyi magyar tanítványt küldözgetett a jeles bolognai tanárnak, köztük unokaöccsét is, akik végig az ő házában (contuberniumában) laktak és tanultak. idegen tanulókkal együtt, ami szintén jó hatással volt rájuk.

Ajánlásában Beroaldo, miután Bakócznak az ország kormányzásában kifejtett tevékenységét magasztalta, ekkép folytatja: Nagy férfiaknak, a közügyek intézőinek nem illő az egész éjszakát álomnak szentelni. Te is fukarkodol az álomnak szánt idővel; rövid órákat engedsz a pihenésnek; éjnek idején virrasztva lerovod a vallásos ember tartozását Isten iránt, egyszersmind az olvasmányok legédesebb táplálékával erősíted és üdítet lelkedet... Benned a tudósok pártfogójukat, a tanulók segélyzőjüket tisztelik; a tudományosság számos jelöltjét, kik Olaszországba vándorolnak elméjük kiművelésére, útiköltséggel ellátod és szükségleteikről bőkezűen gondoskodik.¹

A kiváló kiadványnak oly kelete volt, hogy az 1505-ben és 1509-ben Párizsban is megjelent.²

¹ Fraknoi fordításában Bakócz Tamás életrajza 192. l.

² Mindkettő gr. Apponyi Sándor könyvtárában; leírva Hungarica-ja 70 és 76. sz. a.

1503. Bononiae. Intraverunt Ladislaus de Ungaria, factus provincialis, et Clemens de Ungaria. Fuit postea magister.

(Bibl. Conv. Dom. Bologna. Ms. 891 p. 134.)

Ez a bejegyzés a fenti sz. a. őrzött „Cronicon“ című kéziratból való, melyet Ludovico de Prelormo dominikánus atya írt és vezetett 1527-től 1575-ig a bolognai központi konventben; a krónika „Elenco dei Padri studenti ricevuti nel Convento“ alatti fejezetében.

1504. Expensae per suprascriptos procuratores Nationis Germanicae hoc anno factae.

Pro quodam consilio domino Floriano Dolfo pro dispensatione, cum domini Nationis nostrae una nocte quendam Ungarum non paululum mortaliter vulnerassent, ab illo mirum in modo provocati, et qui ausus erat aliquos inuriis coram reverendissimo domino prothonotario de Bentivolis in duellum vocitare, II ducatos, hoc est VII libras.

Item pro confectione instrumenti treugae inter Nationem nostram et Ungaram unum ducatum.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nationis Germanicae Universitatis Bononiensis, p. 265.)

Ezt az esetet külön kiemeli Malagola,¹ annak némi megvilágítására, hogy a magyarok gyakran veszekedtek német tanuló társaikkal.

¹ Malagola: Monografie, p. 271.

1505 februarii 14. Dispensatum fuit cum domino Martino Capino Cibiniensis Transilvanus, scolare studente in iure canonico, praesentatus per dominum rectorem universitatis respectu et ratione bullae etc.

Die vigesima februarii examinatus et demum approbatus, nemine discrepante ac doctoratus fuit suprascriptus d. Martinus, qui fuit praesentatus per dominum ... et a praefato domino... habuit insignia doctoralia, et postmodum iuravit etc.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 180.)

1506 ianuarii 10. Romae. Frater Johannes de Temesvar assignatur Bononiae studens pro rata provinciae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 17. 120 a.)

1506 iunii 4. Magister Ladislaus de Ungaria Ordinis Praedicatorum Doctor in S. Theologia.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. B. 507 No. 525. Mazzetti, p. 315, Ms. Occhioni, 1.)

1507 ianuarii 6. Accepta a dominis hoc anno intitulatis: Dominus Adam Strigoniensis.

Aliis manibus: Nunc medicinae doctor in Silesia apud Schwidnicenses agit.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 269.)

1507 iunii 6. Pavia. Conventui et studio Bononiensi assignamus studentes pro rata provinciae Ungariae Fr. Michaellem de Ungaria.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. IX. p. 70.)

1508 octobris 19. Ioannes Barlabási de Csesztve archidiaconus cathedralis et canonicus ecclesiae Albensis Transilvaniae, Italiae in gymnasio Bononiensi literis ac studio vacans.¹

(Szeredai: Notitia capituli ecclesiae Albensis Transilvaniae p. 126.)

A nemes szülőktől származó Barlabási János doktori címmel tért haza Bolognából Gyulafehérvárra; majd János király csanádi püspökké nevezte ki. Püspöki székét 1539-ben foglalta el és 1560-ig élt.²

¹ Említi a fenti napon hasonnevű atyja, midőn „omnia sua debita activa” erre a fiára hagyományozta.

² Kelényi: Egy magyar humanista glosszái, p. 87 et 108.

1509 december 20-i impressummal jelent meg Bolognában az „Elegidia Ioannis Baptistae Pii Bononiensis” című kis mű, ajánlva: Ad magnificum Dominum Laurentium Bisticium Pannonium, nobilissimum; magasztaló kifejezésekkel róla és nagybátyjáról, Szatmári György pécsi püspökről, kinek költségén tanult Bolognában Bisticus (Kretschmer) Lőrinc.

A mű végén Valentini Cibelei Varasdiensis három epigrammája és Sebastiani Maghi Pannonii hexasticonja.¹ Besztercei Lőrinc e tanulótársai közül az első magyar neve Hagymási Bálint, aki ugyancsak Szatmári püspök anyagi támogatásával tartózkodott itt s hazatérve, 1517-ben mint pécsi kanonok ajánlja egyik munkáját Szatmári püspöknek, továbbá Mághi Sebestyén, Mághi Pál alnádor fia.²

Bolognai tanulmányideje alatt Besztercei Lőrincnek az a sajátságos szerepe akadt, hogy Pio tanár összeveszván Bombaci író társával, Besztercei mindenféle támadó levelekkel és versekkel sietett mesterének védelmére. De alig ért velök célt, mivel azokat a felizgatott közvélemény magának Pio professzornak tulajdonította, bármint védekezett is a gyanúsítással szemben maga és a hűséges magyar tanuló: Besztercei Lőrinc,^{2a} akinek aztán, hazatérve, 1514-ben is nyoma van.³

A fenti kis művel egyidőben jelent meg nyilvánvalóan ugyancsak Bolognában (hely és év nélkül) az „Elegidion Valentini Cybelei Pannonii” is, melyet kiadója, Besztercei Lőrinc mislyei prépost *Datum Bononiae octavo idus Novembris* keltezéssel ajánlott közös jótevőjüknek, Szatmári György pécsi püspöknek, benne Hagymási erényeit dicsérve.⁴

Hagymási Bálint latin verseit összegyűjtötte és kiadta Révész Mária, 1939-ben.

Ezek tanulótársa lehetett Paulus Pannonius is, aki úgylátszik Bolognában halt meg, amennyiben Magius nevében írt distichont ismerünk ezeitől.⁵

¹ Először ismertette Fraknói, Két hét, 17. l. Bővebben, az idézett versekék szövegét is közölve, Apponyi: *Hungarica* 1605. sz. alatt, a III. kötet 59—63. l.

² Tóth-Szabó Pál, op. c. 287.

^{2a} Fantuzzi: *Notizie degli scrittori bolognesi*, tom. VII p. 32: Vi furono anche delle querele fra il Pio, e Paolo Bombaci, e corsero delle lettere, e dei versi ingiuriosi, sotto il nome di certo Lorenzo Bistricio Unghero, e scolaro in Bologna del Pio, ma che si credettero del Maestro, benchè questi tentasse di giustificarsi, come si può vedere al tomo II. di questa opera a Bombaci Paolo.

³ Horvát István „*Lexikon eruditorum regni Hungariae*” c. kézirati műve szerint; M. Nemz. Múzeum.

⁴ Bóven ismertette Apponyi: *Hungarica* vol. III. No. 1956. Szövegét közöljük kötetünk II. része 10. sz. a.

⁵ Fraknói: *Két hét*, p. 18. Hat sornyi „tumulus” vers, Ábel: *Analecta nova*, p. 44.

1509 végén juthatott a bolognai egyetemre Ioannes Henckel archidiaconus de Békés et canonicus Waradiensis Páduából, ahol másfél évnél tovább tanult.¹

(Varju: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár 87—91.)

Henckel János külföldi tanulásaiban 1496-ban elhalt rokona, Leüdeschitt György szepesi vikárius segélyezte, végrendeletében négy éven át évi 20 forintot hagyván reá, könyvei mellett.² Doktorrá avattatása után hazatérve, előbb lőcsei, majd kassai plébános lett, utána meg Mária özvegy királyné gyóntatója. Tanult ember volt, aki Boroszlóban 1539 november 5-én halt meg 53 éves korában.³ Életrajzát *Fraknoi* Vilmos írta meg,⁴ de abban persze Henckel olaszországi tanulásáról nem tudhatott semmit; miként nem tud újabb, német életrajzírója, *Bauch* Gusztáv sem.^{4a}

A boroszlói székesegyházban lévő sírfelirata (miután annak kanonoka volt) Iurium, majd pár sorral arrább Decretorum Doctornak nevezi.⁵

Bolognába Henckel János egyébként a bécsi egyetemről jött le továbbtanulni, ahol a bölcsészeti karra az 1507. tanév második felévére iratkozott volt be ekként: Mag(ister) Iohannes Henckel de Lewtschovia, dedit 8 cr.⁶

¹ Cfr. F. R. H. I p. 25.

² E testamento canonici Leüdeschitt, de anno 1496: Lego omnes meas vineas in Liszka, et domum meam ad lapidem Refugii, ita quod Matri meae charissimae dent temporibus vitae suae quolibet anno unum medium vas vini, et pro quatuor annis dent Joanni Henckel ad studium quolibet anno 20 florenos. Item meos omnes libros lego Joanni Henckel, excepto Formulari et Postilla meo Notario praefato. (Wagner: *Analecta Scephusii* pars II p. 78.)

³ Wagner: *Analecta Scephusii* pars I. p. 354.

⁴ Az „Értekezések a történelmi tudományok köréből“ II. kötete 4. számában. Pesten, 1872.

^{4a} Az *Ungarische Revue* 1884. évi kötetében.

⁵ Kiadva Czvittinger id. m. 167. l. Horányi: *Memoria Hungarorum* I. része 99. l. Fraknoi is lenyomatta (forrás-idézés nélkül) id. fenti értekezése 12. lapján s benne Decretorum Doctor olvasható.

⁶ Schrauf: A bécsi egyetem magyar anyakönyve, p. 49.

1511 május 1-én Bolognában kelt ajánlólevelével adta ki Pio János Baptista tanár „In Carum Lucretium poetam Commentarii“ című Szatmári György pécsi püspöknek dedikált művét, melyben nem győzi eléggé dicsérni unokaöccse: Besztercei Lőrinc tehetségét és szorgalmát, melyet — immár harmadik éve — oldalán s bizonyára házában fejlesztett ki.

(Fraknoi: Két hét, p. 17. Apponyi, No. 77. Tóth—Szabó Pál: Szatmári György prímás, p. 286. Az ajánlólevelet ld. e kötet II. része 11. sz. a.)

Szatmári György Bolognában (nyilván Beroaldo tanár házában) gazdag nagybátyja költségén tanult. Évét nem tudjuk, csupán azt, hogy hazatérve 1493-ban a királyi kancellárián működik s pályáján oly rohamosan haladt, hogy 1498 végén már veszprémi püspök, hét év múlva meg a pécsi püspökségre helyeztette át magát.¹

Mindkét minőségében többször járt olasz földön követ-ségben, ahol tanuló korából való emléke később is oly élen-ken élt, hogy arról egy olasz író — Joanantonijs Modestus Umber — még évek múlva is dicsérőleg emlékezett, mikor már rég pécsi püspök volt.²

¹ Tóth—Szabó Pál; op. c. 18 et 67.

² A neki ajánlott „Oratio de nativitate Domini” című Bécsben. (1510 IX. Kal. Novembris) megjelent mű ajánlása elején olvassuk ugyanis: Quum ego adhuc in Italia agerem, audiremque subinde a multis, qui Ungariam lustraverant, tuas egregias virtutes omni laudum praeconio celebrari. (Kemény József idézete, az Új Magyar Múzeum 1857. évf. I. köt. 335. l.)

1511 szeptember 24-én halt meg Bolognában az olasz származású Isvalia (Regino) Péter bíboros, szekszárdi apát, aki ezt a magyar méltóságát 1505 óta viselte.

(Fraknoi: A szekszárdi apátság p. 30.)

1512 decembris 23. (Die Jovis XXIII^a Decembris 1512.) Dispensatio cum domino Fabiano Pannono.

Convocato dicto collegio in sacristia magna ecclesiae cathedralis Bononiensis loco per eos potentialiter electo etc. et in qua quidem congregatione interfuerunt et intervenerunt magnifici domini doctores, videlicet d. Amadasius de Ghisleris prior ipsius collegii suo nomine et habens vocem a domino Ludovico de Salla, d. Camillus de Dulfis, d. Ludovicus de Gozadinis, d. Baptista de auro suo nomine et habens vocem a domino Jeronymo de Sancta Maria, d. Jeronymus de Timoriis, omnes doctores corporati ipsius collegii d. Andreas de Angelellis, d. Angelus de Vallis et d. Cornelius Delavolta supra numerarii ipsius collegii, omnes repraesentantes et coram eis sic convocatis:

Comparuit Nobilis vir dominus Fabianus quondam Andreae Bistricii Transilvaniensis Pannoni, dioecesis Albae Juliae scholaris studens in jure canonico et porrexit quan-

dam supplicationem ipso domino priori, per quam petiit secundum dispensari super obstantibus eo, quia non legit, neque repetiit, neque audivit Decretum per integrum annum, prout in constitutionibus ipsius collegii latius continetur: eo, quia intendit subire rigorosum examen juris canonici a dominationibus praefatorum dominorum doctorum. Qua supplicatione lecta, praefatus dominus prior cum consensu praefatorum aliorum doctorum proposuit, quod quibus placeat, quod cum dicto domino Fabiano dispensetur iuxta petita, ponant fabam albam, quibus non, ponant nigram, et datis et collectis fabis impositis, et eis visis, omnes fuerunt albae, et sic dictum partitum solemniter et legitime fuit obtentus et cum ipso domino Fabiano dispensatus fuit iuxta petita.

Dominus Cornelius dela volta promotor dispensavit.

(Arch. St. Bologna. Codice 19.)

Examinatus et doctoratus fuit praefatus Fabianus in iure canonico, praesentatus per dominum Lodovicum de Gozadinis et dominum Cornelium de la Volta, eius promotores, et quia magistraliter se gessit, fuit merito et laudabiliter ab omnibus approbatus, et dominus Lodovicus Gozadinis insignavit eum, et iuravit secundum formam constitutionum, et salarium sui doctoratus promisit solvere in festo Pascatis resurrectionis proxima futuro, et pro eo fideiussit Bartholomeus de Zanulino(!) ut apparet ex actis notarii collegii nostri.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 192.)

1513 ianuarii 13 ajánlással adta ki Bolognában Sebastianus Magius Pannonius alábbi munkáját:

Ioannis Pannonii episcopi Quinqueecclesiarum: Poetae clarissimi Sylva panegyrica in Guarini Veronensis praeceptoris sui Laudem conditam. Achillis Philerotis Bochii Bononiensis] Tetrast[ichon.]

Colophon: Monimenta haec Iani Pannonii quae nuper auspice S. Magio prodire Pont. Hieronymus Plat. impressit Bononiae Iulii Liguris Opt. Max. Aureo Seculo. Calend. Febr. M. D. XIII. In 4° fol. 30.

A munkát „Ex florentissimo gymnasio Bononiensi Idibus Ianuariis M. D. XIII“ Magi Sebestyén Szatmári György pécsi püspöknek ajánlja és érényeit magasztalva névszerint is felsorolja azokat a magyarakat, akiket ő a maga költségén

taníttatott Olaszországban.¹ A 4. lapon: Ladislai Debrecini Pannonii in Libellum Phalaecii hendecasyllabi.

(Teleki Ábel: *Analecta nova* p. 178. Apponyi: *Hungarica* No. 90.)

A nagy magyar költő meg mecénás püspöke iránti tiszteletből még a következő másik munkát is kiadta ugyanabban az évben:

Iani Pannonii Episcopi Quinqueecclesiensis Panegyricus in laudem Guarini una cum Elegia de Fonte Narniensi et de Arbore nimium foecunda. Accedunt epigrammata de Fraudo et Lucta Galeoti.

Bononiae, MD XIII. Per Benedictum Platonidem de Benedictus civem Bononiensem. In 4-to.

Dedicatio: Augustissimi Praesuli, Domino, Domino Georgio Episcopo Quinqueecclesensi, summoque cancellario Regni Hungariae Sebastianus Magius Pannonus felicitatem.

(Tudományos Gyűjtemény 1838 vol. I. p. 106—7. Horvát.)

Ennek a ritka kiadásnak egyetlen példánya sem ismeretes sem hazai, sem egyéb könyvtárakból.

Magi Sebestyén előbb Krakkóban tanult s onnan 1508 február 15-én indult vissza hazájába,² október 12-én pedig Váradon olvasta fel egy versét a főuraknak.³

Bolognába érve, a magyar Magi Sebestyén Bochi Achile tanár tanítványa lett, akinél nyilván lakott is és kinek három költeményét — tisztelete jeléül — kiadta Ianus Pannoniensis fenti műve toldalékaként. Tanulótársai (vagy esetleg valamivel előtte járók) voltak a fenti ajánlólevelében felsorolt Besztercei Lőrinc, Brodarics István, Kovács (?) János, Fehérvári Fülöp váradi esperes, meg Hagymási Bálint. Ezekhez csatlakozik Bornemisza (Abstemius) Pál is, a későbbi erdélyi püspök.⁴ Bolognai tanulásáról ennél többet nem tudunk, csak még annyit, hogy díszes kivitelű szerkönyvekkel tért haza és érdekes, hogy azokat végrendeletileg különböző egyházakra hagyta, hogy mennél több helyen álljanak a kultúra szolgálatában.^{4a}

Olaszországból hazatérve, Mági Sebestyén 1516—22 közt váradi kanonok volt.⁵

¹ Augustissimo Praesuli, domino, domino Georgio episcopo Quinqueecclesiensi summoque cancellario regni Hungariae Sebastianus Magius Pannoniensis: Redeo nunc ad te, Antistes Augustissime, quem eruditi omnes uno ore consonoque suffragio Maecenatem, Pollionem Proculium-

que saeculi nostri celebrant. Nec immerito. Tu enim illorum es asylum, praesidium et decus. Quis vero est, nesciat doctissimum Quinqueecclesiensem episcopum doctos omnes fovisse semper et cotidie fovere? Testis erit praeterea Laurentius Bistritius, Celsitudinis Tuae nepos et Albae Regiae praepositus, patronusque meus; qui fulturis tuis ad eloquentiae et eruditionis cacumen, Bononia teste aspiravit; Stephanum etiam Brodaricius, laurea dignus Apollinari. His adnumerandus et Ianus ille, faber eruditionis multiugae faberrimus, qui multum in fronte pollicetur, plurimum vero habet in recessu. Accedit huic Philippus Albarregalius, Varadiensis archidiaconus cathedralis, iuvenis optimae indolis et in literis nequaquam poenitendus; nec non Valentinus Cybeleius, Musarum alumnus, et alii pene innumeri. (Ábel—Hegedüs; *Analecta nova* 214.)

² Ezt ama „Propempticon“ keltéből tudjuk, melyet egyik tanára távozásakor tiszteletére írt. (Ábel—Hegedüs; *Analecta nova*, p. 126.) Neve azonban a krakkói egyetem anyakönyve egyik kiadványában sincs meg, sem ebből az évből, sem a korábbiakból.

³ Kemény: *Történelmi és irodalmi kalászatok*, p. 80.

⁴ Bornemisza Bochi tanárhoz intézett később (Albae Iuliae, quinto Idus Ianuarii M. D. LVI) kelt levele szerint, melyet Vester bonus amicus et discipulus-ként írt alá. (Apponyi: *Hungarica*, tom. III p. 203.)

^{4a} Magyar Könyvszemle 1932/34 p. 22—23. Iványi.

⁵ Bunyitay: Váradi püspökség tört. tom. II. p. 172—3.

1513 augusztus 26. Commissae fuerunt per Collegium litterae commendantiae ad Serenissimum principem D(ominum) Alidslaum regem Ungariae¹ pro Magnifico domino Georgio Sauramano (!) v(ice) universitatis rectore, nec non ad R^m in Christo patrem D(ominum) Georgium Episcopum² dignissimum summumque regis Ungariae cancellarium ac etiam ad R. D. Iohannem Episcopum Wratislaviensem³ etc.

(Arch. St. Bologna. Codex 113 fol. 193 b.)

¹ Idest Wladislaus II.

²⁻³ Georgius Szatmári episcopus Quinqueecclesiensis, ac Iohannes Thurzó, antiqui studentes Bononienses.

1514 augusztus havában jelent meg Velencében Aldus Manutius „Athenaeus“ című díszes görög nyelvű műve Virtesi Jánoshoz intézett ajánlólevéllel.¹ Ebben Bakócz Tamás bíboros, esztergomi érseket nagybátyjaként idézi, de egyúttal dicsérően szól Csulai Fülöpről s a mellett keresztnevénél fogva emlékezteti Ianus Pannoniusra, akit neki követendő példának állít.²

⁷ (A mű előszava kivonatolva Apponyi: *Hungarica*, no. 96.)

¹ Az Ajánlólevélben olvasható Janus Vyrthesi Pannonius Apponynál — sajátosképpen — Vyrsius-nak írva, szedve.

² Perge, fili, ut coepisti, et id genus alia plena patriae dilectionis. Nosti praeterea quam excitet te Janus ille Quinqueecclesiensis Episcopus, gloria et decus ingens Pannoniae, nam et tibi nomen est Jano.

1515 iulii 3. Magister Clemens de Ungaria Ordinis Praedicatorum doctoratus, sed non incorporatus.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. B. 507. No. 546. Ms. Occhioni, 1.)

1515 et antea Bononiae studuit Christophorus Veratellus de Foro Sempronii.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1517 augusti 26. Comparuit d. Philippus quondam Iohannis de Alba regali Archidiaconus Varadiensis¹ in Ungaria, studens in Gymnasio Bononiensi in iure canonico et praesentavit quendam supplicationem, in qua supplicavit secum dispensari, quod admitti possit ad examen iuris pontificii, non obstante, quod non legit, neque repetiit, neque audivit Decretum per integrum annum. Item super biretis et chirotecis. Qua supplicatione lecta praefatus d. prior proposuit cum consensu aliorum doctorum utriusque convocatorum, quod quibus placet, quod cum dicto domino Philippo iuxta petita dispensatur² ponant fabam albam, quibus non, ponant nigram, et datis et collectis fabis albis et nigris omnes fuerunt albae, et sic cum eo fuit dispensatum, nemine discrepante.

1517 augusti 31. Convocato dicto Collegio in sacristia parva ecclesiae cathedralis Bononiae, loco solito et consueto... praesentatus... fuit in ipso Collegio per dominum... et dominum... conpromotores retroscripti domini Philippi quondam Iohannis de Alba regali, archidiaconi Varadiensis in Ungaria examinandus et approbandus in iure canonico, et examinatus fuit ita et taliter, quod ab omnibus, nemine penitus discrepante, fuit approbatus et ita relatum fuit ipsi domino vicario. Qui d. vicarius visa huiusmodi approbatione, pronuntiavit et declaravit ipsum dominum Philippum ac eum constituit et decrevit doctorem in iure canonico ad laudem Dei, amen. Qui d. Philippus noviter doctoratus recepit insignia doctoralia praeoranti sua eleganti petita a domino... Cui domino Philippo praefatus d. prior detulit iuramentum etc.

(Arch. St. Bologna. Cod. 19 fol. 203.)

Fehérvári Fülöp mint Iuris Doctor tért haza és 1529-ig a váradi püspök vicariusaként működött.³

¹ Mendose: Varariensis. ² dispensatione.

³ Bunyitay: Váradi püspökség története tom. II. p. 177.

1519 februarii 10. Comparuit d. Martinus quondam Gasparis de Cibinio transilvanus, dioecesis Milchoviensis scolaris in iure canonico et praesentavit quandam eius supplicationem. In qua in effectu ponit secum dispensari, quod admitti possit ad examen iuris canonici, non obstante, quod non legerit etc. Item super biretis et chirotecis etc... Et datis et collectis fabis, omnes fuerunt albae, et sic dispensatum fuit.

1519 februarii 15. Retroscriptus d. Martinus de Cibinio examinandus et approbandus in iure canonico, examinatus fuit ita et taliter, quod ab omnibus, nemine discrepante, fuit approbatus. Et ita relatum fuit ipsi Reverendo vicario domino Archidiacono. Qui d. Archidiaconus visa dicta approbatione et omnibus aliis, quae in praedictis et circa praedicta videnda... pronuntiavit, declaravit, constituit et decrevit ipsum dominum Martinum doctorem in iure canonico ad laudem individue trinitatis, amen. Et eum domino Martino noviter doctorato praefatus d. Bernardus de Pinu dedit insignia cum benedictione paterna etc. Qui d. Martinus noviter doctoratus iuravit in manibus domini prioris etc.

(Arch. St. Bologna. Cod. 19.)

Felavatása után, két beszédet is tartott V. Károly előtt¹ s utána hazatérve szülővárosa plébánosa lett, miként 1524 szeptember 6-i oklevelén nevét írja: Doctor Martinus plebanus Cibiniensis.²

¹ Címöket ld. kötetünk 418. l.

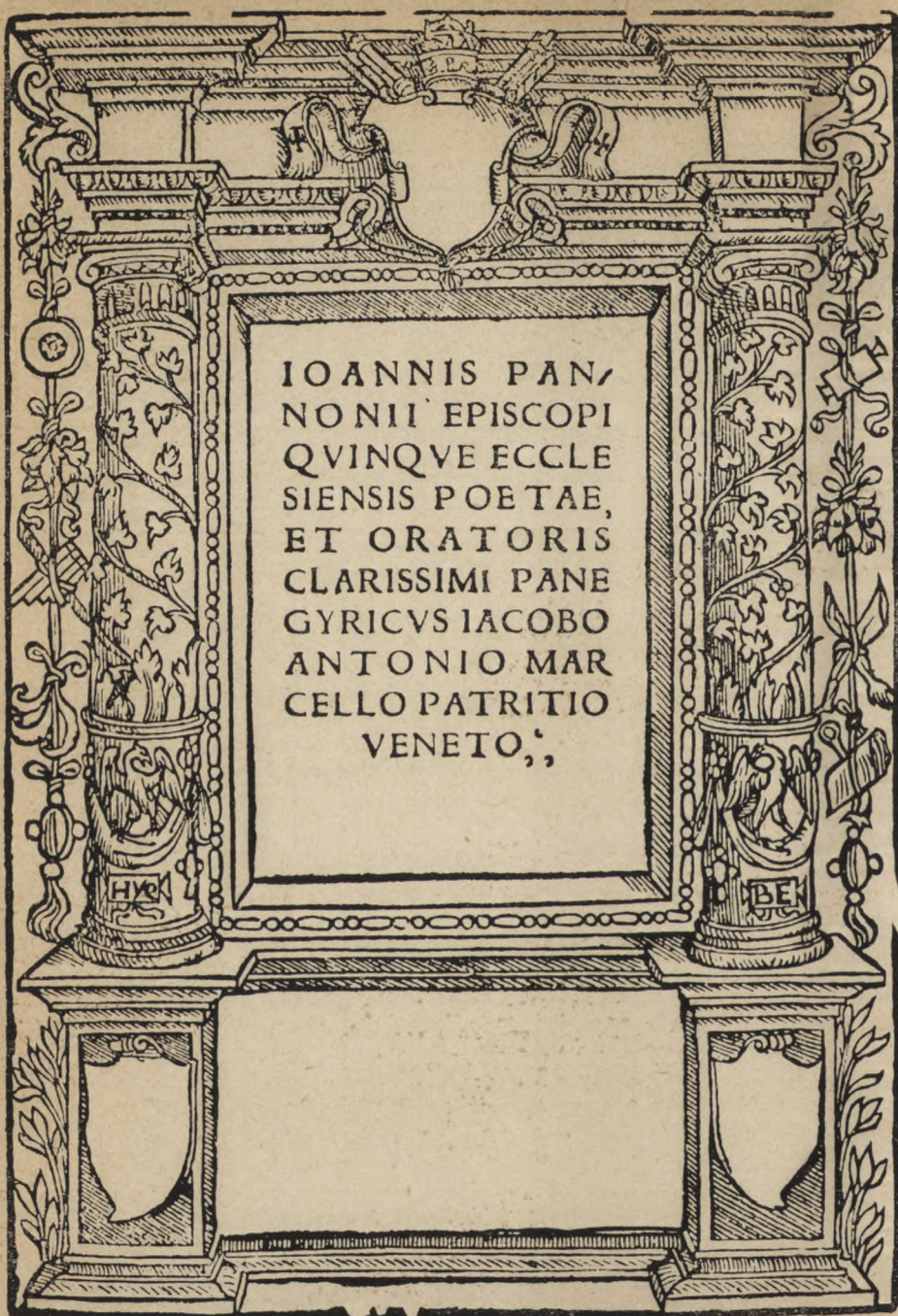
² Ertekezések a tört. tud. köréből IV/6. p. 140.

1519 aprilis 6. Dispensatum fuit cum domino Stefano Cinio de Ungaria, ut possit ad libitum subire rigorosum examen in iure canonico. D. Camillis de Dulfis fuit promotor de pside.

Die 9. aprilis examinatus et approbatus fuit, nemine discrepante. D. Stefanus de Ungaria se habuit insignia.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 208. Liber I. secr. fol. 206.)

1520 et antea Bononiae studuit Michael de Zsidve plebanus de Eckemezeu.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1520-ban távozhatótt Debreczeni László Bolognából, ahol majdnem hét esztendőtt töltött tanulmányaival és Olaszországból való elutazása előtt hosszabb-rövidebb ideig élt Ferrarában, sőt járt Páduában is. Tanára s később őszinte, jóakaró barátja, a híres Amasaeus igen nagyra becsülte s vele távozása után is élénk levelezésben állott.

(Révész Mária: Amasaeus, p. 34—38 et 65—79.)

1521 iunii 3. Dispensatum fuit cum domino Matheo de Nagimaria scolari ungaro super obstantibus.

Die VIII. junii examinatus et approbatus fuit dictus Dominus Matheus, cui tradidit insignia doctoratus D. Alexander Paleota, et iuravit.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 213v.)

1522 október 4-i Várdai Ferenc erdélyi püspöknek szóló ajánlással¹ adta ki Bolognában Adrianus Volphardus Transsylvanus Protonotarius alábbi művét:

Ioannis Pannonii Episcopi Quinqueecclesiensis poetae, et oratoris Clarissimi Panegyricus Iacobo Antonio Marcello patritio Veneto.

Colophon: Panegyricum Io. Pan. non alias typis excusum, Hieronymus de Benedictis. Bononie imprimebat XIII Cal. Decemb. M. D. XXII. Adriano VI. Pont. Max. (In 4° fol. 60.)

A címlap hátán van: Georgii Thabiasi Transsylvani és odább Hilarii Volphardi Transsylvani decastichonja, Paulus Isthuanfius Pannonius hexastichonja és végül Blasii Zakan Segedini Pannonii octostichonja.

(R. M. K. III. No. 250. Az ajánlás lenyomatva Ábel: *Analecta nova*, p. 487—8. Magyar Könyvszemle, 1877 p. 88. A versek lenyomatva Ianus Pannonius művei utrechti kiadásában.)

Az enyedi születésű szász Wolfhard Adorján tíz évvel előbb (1512 augusztus havában) Bécsben tanult és adott ki egy verset.² Ezt először a róla szóló addig feltalált adatok kíséretében gr. Kemény József ismertette.³ Fenti bolognai első művének Hegedüs István külön értekezést szentelt.⁴

Életkörülményeit és műveinek irodalmi méltatását legújabbban Ernuszt Johanna foglalta össze jeles értekezésben.

¹ Bononiae Quarto Nonas Octobris MDXXII.

² Ismertette a R. M. K. III. kötete 178. sz. a.

³ Az Új Magyar Muzeum 1857. évi I. kötete 413—8. l. Meg a Történelmi kalászatok 83. l. Még előbb pedig Erdélyi költők emléke c. cikkében. Idézi Trausch is id. m. III. 509—513. lapján, Wolfhard életrajzában, amelyben azonban bolognai tanulásáról és kiadványairól mit sem tud.

⁴ Az Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XVI. kötete 10. számaként.

1522 november 18-i ajánlással¹ adta ki Bolognában Adrianus Volphardus Transsylvanus Protonotarius Apostolicus Plutarchusnak Ianus Pannonius magyarázataival ellátott alábbi munkáját:

Plutarchi Cheronei Philosophi Libellus, quibus modis ab inimicis iuvari possimus, Ioanne Pannonio episcopo Quinqueecclesiensi interprete, Oratio Demosthenis contra Regem Philippum, Io[anne] Pan[nonio] interprete. Fabula ex Homero, de Glauci et Diomedis armorum permutatione, per Io[annem] Pannonium latinitate donata.

Dedicatio: Domino Udalrico Budensi, Custodi et Canonico Albensi Transsylvaniensi, raro amico.

Colophon: Bononiae, Hieronymus de Benedictis impri-mebat Quarto Idus Decembris. Anno Domini M. D. XXII. Adriano VI. Pont. Max. (In 4° fol. 30.)

A 29^v lapon van: Andreae Iastrabini Pannonii hexasticon ad lectorem.²

(R. M. K. III. No. 251. Apponyi: Hungarica, No. 165. Lenyomatva Abel: Analecta nova, p. 483—4.)

¹ Bononiae, XIII. Cal. Decembris MDXXII.

² A kiadó Wolphard Ianus Pannonius egy levelét is közli, melynek kelte: Kal. Decembris 1456. Montaniana, Marco Aureliohoz címezve.

1522 december 8-án Bolognában kelt (Bononiae, Sexto Idus Decembris MDXXII) Adrianus Volphardus Transsylvanus Protonotarius Apostolicus Reverendo Domino Thomae Pellaeo, Archidiacono Ozdensi et Canonico Albensi Transsylvaniensi intézett levele, Ianus Pannonius 15 elegiájának általa gondozott új kiadása ajánlásoképpen, megemlítván benne, hogy enyedi múzeumában a híres költő más művét is őrzi.¹

Egyébként enyedi lakásáról tanúskodik Enyeden, 1503 december 27-én írt német levele is, melyben magát „Diener des heiligen Leichnams“-nak nevezi.² Ez egyúttal — tudtommal — Wolfhard legrégibb okleveles nyoma.

A nyomtatvány címlapja: Ioannis Pannonii episcopi Quinqueecclesiensis, poetae et oratoris Clarissimi Elegiarum liber unus, Hilarii Volphardi Transsylvani Hexastichon.

Colophon: Bononiae. Hieronymus de Benedictis impimebat Quarto nonas Ianuarias. Anno Domini M. D. XXIII. Adriano Sexto, Pont. Max. (In 4° fol. 32.)

A könyvben még a következő magyaroktól vannak versek: Georgius Thabiassi Transsylvanus, Franciscus Faber Megiensis, Transsylvanus et Ioannes Baptista Novosoliensis Pannonius.

(R. M. K. III. No. 256. Apponyi: Hungarica No. 172. Lenyomatva Abel: *Analecta nova*, p. 489—491.)

¹ Accipe igitur has Elegias... Nec sum animi dubius, plures a Ioanne Pannonio elegias scriptas esse, quae tamen aut perierunt aut invidorum indignis loculis continentur. Sunt et nonnullae museo in nostro Enyediensi, perquam celebri Transsylvaniae oppido, quarum mihi copiam praesens tempus, quod totum bellicus furor exceperit, et a genitili solo quam maxime soli intercapedo eripuit.

² Berger: *Urkunden-Regesten*, no. 429.

1522-ben adta ki Pio János Baptista bolognai tanár iskolai beszédeit „Praefationes Gymnasticae Ioannis Baptistae Pii Bononiensis aliique varii sermones“ című kis művét (Bolognában nyomatva) s azok közt „Sermo ad Regem Hungariae pro Episcopo Cenadiensi“ című áradozó beszédét a pompás Pannoniáról és királyáról. Csanádi püspök ez időben az 1514-ben 22 éves korában kinevezett Csaholy Ferenc volt, nyilván Pio tanár egykori tanulója, aki pápai megerősítését csupán 1520-ban nyerte el, talán ép mikor távozni készült haza a bolognai egyetemről.

(Apponyi: *Hungarica* No. 1642.)

1522 folyamán hagyta el Nádasdy Tamás Bolognát, ahol nagybátyja, Terjék István támogatásával éveken át folytatta jogi tanulmányait,¹ hogy azokat Rómában bevégezze.

(Vide *continuative sub Roma*.)

Nádasdy Tamás Bolognában úgylátszik többek közt szoros baráti viszonyban állott a nagy tanultságú Bochi Achille

íróval is, aki midőn fia (Pirro) valami gyilkosság miatti gyanú folytán menekülni volt kénytelen Bolognából, atyja (Bononia ex Academia Domo nostra pridie Kalendas Septembris MDLVI kelt) levelével hozzá küldte Magyarországba arra az időre, amíg a per folyik s ő újra biztonságban hazatérhet.²

¹ Titkára, Szentgyörgyi Gábor feljegyzése nyomán.

² Fantuzzi: Notizie degli scrittori bolognesi tomo II p. 234.

1523 ianuarii 6. Inclita dominorum Germanorum natione in celeberrimo Bononiensi gymnasio utroque iuris candidatorum congregata, recepta a noviciis scholaribus: A domino Francisco Tartlar Transilvano iuris canonici doctore Albae Iuliensis dioecesi I ducatum.

(Friedlaender—Malagola: Acta Nat. Germ. p. 290.)

Hazatérve, Tartler Ferenc a Medgyes melletti Meschenlelkésze és fejevári püspök-helyettes (vicarius Albensis) lett; heves ellenzője a reformációnak, amiért papi állását is el kellett hagynia, 1553-ban pedig Kolozsvárt megölték. (Deutsch G. D. nyomán Knod, Deutsche Studenten in Bologna, p. 571.)

1523 martii 18. Dispensatum fuit cum domino Adriano Ungaro ex Transsilvania... et cum domino Hilario fratre dicti domini Adriani, et cum Francisco Ungaro Transilvano.¹

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 216.)

¹ Alább így fordul elő: D. Franciscus Pannonus de Transilvania. Ez nyilván Tartler Ferenc, de Révész Mária (id. m. 25. l.) Franciscus Faber Megiensis Transylvanus-szal tartja azonosnak, aki Ianus Pannonius öt elégiáját adta ki. (Teleki, op. c. II 292—3. Abel: Analecta nova, p. 494.)

1523 martii 20. Examinatus et approbatus fuit in utroque iure Dominus Hadrianus ungarus de transilvania et per archidiaconum doctoratus... et exposit iuravit.

Eodem die examinatus et approbatus fuit et per Reverendum archidiaconum doctoratus dominus Hilarius frater dicti domini Adriani transilvanus de Ungaria antea tamen mihi priori praesentatus... dictoque domino Ilario praebuit infulas doctoreas praesentare Excellentissimus D. Augustus Bero uno et eodem momento, quod et fratri moxque in meis manibus iuramentum praestitit.

Eodem die suppositus fuit privato examini dominus Franciscus panonus de transilvania... fuitque ab omnibus approbatus et per archidiaconum doctoratus.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 216.)

Felavatása után Wolfhard Adorján hazatérve plébános, de 1524 október 22-én már gyulafehérvári kanonokként szerepel,* majd püspöki helytartó lett; teljes címét egy 1531 november 25-i oklevele így sorolja fel: Adrianus de Enyed, artium liberalium et iuris utriusque doctor, archidiaconus Craznensis, canonicusque et vicarius ecclesiae Albensis Transsilvaniae.¹

Életben van hivatalában 1543 augusztus 31-én is.²

Utána azonban már kevés a nyoma tevékenységének és elhunyt 1544 február 13-án.³

Wolfhard Hilarius valami tíz évvel volt fiatalabb bátyjánál, mert míg ez 1509-ben jutott a bécsi egyetemre, ő ott az 1519-i tavaszi féléven fordul elő tanulóként.⁴ Sajátosképpen mégis együtt jöttek le továbbtanulni Bolognába, ahol egyszerre avatták őket jogi doktorokká. Hilarius további soráról azonban csupán az alábbi két adatunk van:

Az egyik a haláláról, amit bátyja e szavakkal jegyzett be esztergomi ritka breviariumába: Anno dominj Mdxxxiiij huius mensis Novembris die xvij hora 10-a antemeridiana Egregius dominus doctor Hilarius, frater michi convictissimus, plebanus Valthidiensis, canonicus ecclesiae Albensis transilvaniae Albe Julie e vivis discessit. Vir admodum doctus et probatae vitae die tandem xvij humatus est, cuius anima requiescat in sancta pace.^{4a}

A másik az, hogy neve alatt (19 évvel halála után) 1553-ban nyilván valami páduai diák csinos kötetben kiadta Velelencében Ianus Pannonius néhány költeményét.⁵

* Bunyitay: A gyulafehérvári székesegyház, p. 32.

¹ Mon. Eccl. tom. II. p. 173. ² Ibidem, tom. IV. p. 91.

³ Egykori misekönyvi latin bejegyzés szerint, bár egy másik helyen 1544 február 7-re tették halálát. (Sieb. Archiv 1872 vol. 10 p. 383 et 1873 vol. 11 p. 365.)

⁴ Schrauf: A bécsi egyetem m. nemzetének anyakönyve 180. l.

^{4a} Rómer közlése, a Győri tört. és rég. füzetek IV. köt. 444. l.

⁵ Címét és ismertetését ld. kötetünk páduai részében, 1553 alatt.

1523 decembris 19. Fuit dispensatum cum domino Georgio transilvano super obstantibus.

Die 23-a eiusdem D. Gregorius transilvanus et d. Paulus de Castro plebis... fuerunt examinati et approbati per Sacrum Collegium et in recitatione punctorum suorum; praesens fuit suprascriptus vicarius episcopi et Capituli, qui creavit eosdem Doctores... Insignia vero ambobus tradidit d. Marcus Antonius Marscot... et iurarunt in forma etc.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 218.)

Mivel a bejegyző erdélyi diákunk nevét kétféleképp jegyezte be tévedésből, később pedig többé nem fordul elő, nem állapítható meg, hogy a György és Gergely név közül melyik az igazi?

1524 martii 10. Successive comparuit d. Blasius Zachan Seghalmus, filius Aymerici, dioecesis Bachiensis, canonicus Cyanadiensis et scholaris Bononiae et solum studens in iure canonico et porrexit quandam supplicationem; in qua in effectum querit secum dispensari, quod admitti possit examini iuris canonici, non obstante, quod non repetierit.

1524 martii 11. Praesentatus d. Blasius et d. ... per dominum ... qui vicarius ... pronuntiavit et declaravit praefatos dominum ... et dominum Blasium tanquam legitime et nemine penitus discrepante, approbatos viros doctores in iure canonico... d. Alexander Paleota praedictus suo et aliorum conpromotorum nomine dedit insignia... domino Blasio et ... et d. Blasius noviter doctoratus in manibus domini prioris iuraverat.

Nota, quod dictus d. Blasius restat solvere ducatos 8 ad festum Sancti Michaelis, et promisit pro eo Albertus Zanodelinus, et est littera cambii manu dicti Alberti.

(Arch. St. Bologna. Cod. 20 fol. 2.)

1524-ben jutott Serédi Gáspár a bolognai egyetemre, ahová Ferrarából jött át.¹

(Calcagnini: Opera p. 114.)

¹ Ezt Calcagnini Ferrarából hozzáírt (1524-ből való) levele alábbi soraiából tudjuk: Ratio autem tam diuturni silentii mei inde profecta est, quod provinciales tui, qui hic sunt mihi fidem fecerant, te iam menses aliquot in Urbem abscessisse... Quum in hac igitur forem ex-

peptione, iidem illi, qui discessum tuum nuntiaverant, me adeuntes accepisse abs te litteras testati sunt, quibus et te adhuc Bononiae agere, et ex patria non satis felices nuntios accepisse profitebaris; atque iccirco tibi protinus esse ad componendas res tuas in patriam properandum, teque paucissimos post dies ad nos adfuturum. (Cfr. Abel—Hegedüs: *Analecta nova*, 95.)

1525 iulii 10. Romae. Fratri Gregorio de Gorsaon conventus Quinqueecclesiensis conceditur facultas, ut possit promoveri ad gradum baccalauriatus in conventu Bononiensi, vel in alia universitate, praemisso examine tamen rigoroso et accedente consensu provinciae suae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 20. 97 b.)

Miféle helynevünk rejlik az eltorzított Gorsaon névben? Vajjon nem Görösöny, amit az olasz íródiák nem volt képes helyesen leírni?

1525 október 6-án a bolognai Romulus Amasaesus tanár tanítványai közt (és házában) találunk egy Márkus nevű magyart is: M. Marco Ongaro.

(Bembo Péter bíboros fenti keltű leveléből Révész, op. c. 15.)

1526 aprilis 28. Successive comparuit d. Georgius Frizidinus, filius alterius Georgii de Varaschino dioecesis Zagrabiensis in Ungaria ... et praesentavit quendam supplicationem etc. Et ipsa lecta cum eo dispensatum fuit iuxta petita etc. Et super hoc obtentus fuit etc.

(Arch. St. Bologna. Cod. 20 fol. 25. Liber primus secr. fol. 225.)

1526 augusti 20. Dispensatum fuit in iure canonico super obstantibus cum Domino Dominico Petri de Galad Chanadiensi dioecesi Ungaro.

Die XXII-a augusti praefatus D. Dominicus Ungarus graduatus fuit in iure canonico, duntaxat et Reverendus ac eximius* juris utriusque doctor D. Bernardus de Pinu eum insignuit.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 225. Acta Coll. pont. VI fol. 30.)

1526 augusti 30. Praesentatus per dominum ... d. Dominicus Ungarus et ... ambo examinati fuerunt ita et taliter, quod ab omnibus, nemine penitus discrepante fuerunt approbati ... Qui d. vicarius ... approbatus ... declaravit ... d. et d. Dominicus doctores in iure canonico ad laudem dei.

Amen... Qui d.... et d. Dominicus noviter doctoratus in manibus domini prioris ... corporaliter juraverunt non esse contra Collegium etc.

(Arch. St. Bologna. Cod. 20.)

Ez nyilván azonos az 1528-ból ismert Galády Domonkos esztergomi kanonokkal. (Kollányi, op. c. 137.)

1526 octobris 8. Approbatus fuit in utroque jure D. Georgius Fregedinus de Varasino Ungarus, qui per Rectorem studii praeteritum praesentatus fuerat et Reverendus D. Bernardus de Pinis tradidit insignia doctoratus in jure canonico.

(Arch. St. Bologna. Cod. 113 fol. 225 et Liber II. secr. iuris Caesarei p. 59 taliter: D. Georgius Pannonus.)

1526-ban Bolognában tanul Wolfgangus Paksi, János és Balás nevű társával, de a mohácsi csata után hazamentek.

(Frankl: Hazai és külföldi iskolázás 237.)

Thomas Lucensis Ferrarában 1526 november 10-én találkozott velök és írt róluk. (Archivum familiae Révay, Kisselemec.)

1527 ianuarii 31. Romae. Frater Josephus conventus Vesprimiensis assignatur in studentem theologiae in conventu Bononiensi, et valet assignatio, si alius in studentem non mittatur a provincia usque ad Resurrectionem proximam.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 22. 76 b.)

1532 octobris 17. Bononiae. Frater Georgius et frater Ioannes de Ungaria recepti; 15. Februarii (1533) baccalaurei. Iste Ioannes credo ipsum esse beatum.

(Bibl. Conv. Dom. Bologna. Ms. 891 p. 135.)

Egyéb róluk nincsen az egykorú krónikában, pedig jó lenne tudnunk, ki volt tulajdonképen ez a „Bódog“ János dömés atya?

1533 februarii 19. Bononiae. Frater Georgius de Ungaria assignatus est in studentem theologiae in conventu Sancti Dominici de Bononia pro rata provinciae Ungariae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 24. 58 a.)

1534 februarii 10—12. Bononiae, ex conventu S. Dominici. Frater Gregorius de Ladan Ordinis Praedicatorum

hazaírt három levélben panaszolja saját meg egyebütti Olaszországban tanuló többi magyar tanulótársa nélkülözéseit a nagy drágaság miatt,¹ segílyt kérve az összeülendő otthoni káptalantól, kivált hogy a többi tartományok növendékei hazunnan jobb ellátásban részesülnek.²

(Monumenta Ecclesiastica II. p. 323—327.)

¹ Divina mihi semper favente clementia sto hic in conventu Bononiensi valde religioso pariterque studioso in pace exteriori et interiori, literisque pro viribus meis insudando, unde Christo in posterum famulare valeam et Ordini, necnon conventui meo satis desolato... tamen plurimum egéo ...et propter emptionem librorum et vestium necessarium nichil ex his habeo.

² Video etiam omnes provincias suis studentibus magis subvenire eisque favere, quam nostram, et tamen opinionem non minorem aliis habent, sed patientiam habere opus est nobis.

1536 martii 7. Romae. Frater Gregorius de Ladan ungarus a sua provincia habilitatus ad bachalaureatum, licentiatur, ut vel Bononiae, vel ubi sibi videbitur commodius, possit dictum gradum suscipere.

Idem licentiatur, ut in Italia in aliqua universitate, si sibi videbitur, possit fieri magister et hoc, ne reversus in partes suas, ubi non sunt modo universitates, cogatur pro suscipiendo gradu magisterii iterum redire in Italiam, vel ad aliam remotiorem regionem, cum periculo vitae et provinciae suae expensis, cum hoc, quod si dictum magisterium suscepit, teneatur sub praecepto ipsam magisterii dignitatem in capitulo suae provinciali coram provinciali suo et diffinitoribus resignare dictam dignitatem et ponere illam in eorum manibus, qua gaudebit, si illi assentientes approbarent. Si non, non etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 24. 59 a.)

1536 martii 8. Romae. Frater Georgius de Ungaria assignatur pro rata provinciae Ungariae in conventu Bononiensi in sacrae theologiae studentem cum solitis privilegiis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 24. 59 b.)

1536 iulii 18. Bononiae. Stephanus Brodarith Quinqueecclesiensis levele olaszországi követségéből.

(Monumenta Ecclesiastica III. p. 90.)

Brodarics István Frangepán Ferenc titkáráként I. Ferdinánd király nevében még az év elején jött Olaszországba s már január végén jártak Bolognában, melyet most visszatérőben újra érintettek.

1537 ianuarii 5 dicti Doctores nostri viva voce conveniunt amore Dei graduare velle in Artibus dominum Marcum ungarum, doctum et pauperem, tum quia catholici, tum quia adimpletis lecturis sua observant statuta... Et die eodem (22. ianuarii) omnibus fabis albis dominus Marcus ungarus etiam Dei amore artium gradum obtinuit.

Die xvj. mensis Maii, nullo dissentiente, viva voce permutatus fuit gradus artium in gradum medicinae, qui diebus elapsis amore Dei condonatus fuerat domino Marco ungaro scolari pauperi docto et morigerato, ut latius apparet in rogationibus notarii Collegiorum nostrorum.

Graduatur 22. Octobris magister Marcus ungarus, cui gradus artium amore Dei fuit concessus, sed speciali gratia permutatus in gradum medicinae.

(Arch. St. Bologna. Primo libro segreto del Collegio di Medicina e Arti fol. 65—67.)

Ez a tanulónk azonos az Amaseo tanár (1525 október 6-án előforduló) Márkusával, aki — minden szegénysége mellett — majdnem tizenkét évet töltött az egyetemen, amelyen a bölcsészeti tudományok hallgatása után az orvostudományokból is felavattatott, a díjak elengedésével.

1537 martii 7. Romae. Frater Jacobus Ungarus habuit patentes, quod annus quo fuit extra studium Bononiae non computetur in numero sui triennii, ex assensu provincialis provinciae Ungariae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 23. 64 a.)

1537. Paulus Zondy episcopus Rosoniensis, metropolitanae Strigoniensis et cathedralis Zagrabiensis ecclesiarum praepositus, Collegii Ungaro Illyrici Bononiae fundator, dum per nobilissimam hanc urbem iter Romam faceret; qui studii celebritate, qua Bononia mater Studiorum tota audit Europa, et regionis tranquillitate illectus, Studiosam Juventutem e fluctuante bellorum procellis Patria hunc velut in portum transferre statuit.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro-Illyrici, p. 9—10.)

Szondy Pál még 1546-ban is Rómában folytatta tanulmányait, habár már 1534 óta esztergomi kanonok volt. Tanulmányai befejeztével, 1555-ben hazatért és Oláh Miklós érsek helynöke lett.¹

Érdekes és igen jó tudnunk, hogy a Szondy Pál által Bolognában alapított kollégium neve évtizedekig csupán „Collegium Hungaricum” volt s csak később bővítették ki nevét az Illyricum szóval, miután tagjai túlnyomóan horvátok voltak, ámbár majdnem mindig volt köztük magyar származású is, kivált a kevésbbé módosak köréből.

¹ Kollányi, op. c. 140.

1538 octobris 1. Legisti. Ad lecturam Digesti novi vel Infortiati extraordinariam: D. Franciscus Squagnara Pannonius — electus.

(Dallari: Rotuli vol. II. p. 87. Mendose: Squaguara.)

1539 iunii. Frater Thomas de conventu Udvarhelensi¹ assignatur studens theologiae pro rata provinciae suae in conventu Bononiensi.

Frater Thomas de Segesvár² assignatus est pro rata suae provinciae in studentem theologiae Bononiae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma, IV. 25. 200 b et 201 a.)

¹ Mendose: Odroarchelensis. ² Sthegesroal.

1539. Fr. Georgius Szegedinus in celeberrima Bononiensi Academia S. Theologiae baccalaureus cum summa laudis commendatione creatus.¹

(Ferrarius: De rebus Hungariae prov. ord. Praedicatorum p. 440.)

Hazatérve, rendjében kitűnően működött és 1562-ben a tridenti zsinaton is résztvett.

¹ Ut litterae patentes decani et doctorum Theologicae facultatis eiusdem Academiae, quae etiamnum exstant in archivo conventus Viennensis nostri, declarant. (Már nincs meg!)

1544 et antea Bononiae studuit Christophorus Lovas.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1544 et antea Bononiae studuit Paulus Benkner Coronensis Transilvanus.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1547 iulii 21. Congregati infrascripti Reverendi patres ac Excellentissimi Artium et medicinae Doctores et Equites.

comitesque in sacristia veteri ecclesiae cathedralis, loco eorum solito congregationis pro infrascripto negotio moniti per cedulae ut moris est... Reverendi patres Excellentissimi u(niversi) audiverunt quamdocto et eleganter se habuerit D. Martinus Brennius Transilvanus in certationem punctorum sibi assignatorum in medicina, et in responsione ad obiecta sibi facta. Ideo quibus placet, quod promoveatur in dicta facultate medicinae, ponat fabam albam, quibus vero displicet ponat nigram. Et primo inter consiliarios, datis fabis per bidellum et per eundem collectis in pixide tam inter consiliarios, quam in corpore Collegii omnes fuerunt albae. Cuius quidem partiti vigore praefati D. D. Doctores quantum in eis fuit declararunt et approbarunt in medicina dantes Eidem mediante persona suprascripta Magistri Jacobi insignia doctoratus dari solitae consueta etc.

(Arch. Arciv. Bologna. Liber secretus I.)

A besztercei születésű, erdélyi szász származású Brenner Márton előbb Baselben hallgatott teológiát meg orvostudományt s 1540—43 közt két orvosi munkát adott ki. Majd Bécsbe ment s az egyetem 1543-i első félévére íratkozott be, fizetvén 12 denárt.¹ Ott rendezte sajtó alá az év őszén Bonfini magyar históriáját, illetve annak első három könyvét, amelyhez hozzájutott s ugyancsak Baselben nyomtatott. Nyilván az eladásából eredő, kiadójától kapott pénzzel jött le továbbtanulni a bolognai egyetemre, amelyen a fentiekben megörökített kiváló módon tette le orvosi vizsgáit és avattott fel.

Hazatérve, Brenner Márton Szebenben kapott főorvosi állást, miután a városi tanáccsal már előzőleg is kapcsolatot tartott fenn a tekintetben is, hogy gyógyszereket vásárolt számára Bécsben. Évi fizetése 200 forint volt és mellette még egy másik physicus meg egy medicus is működött. De a tudásvágytól meg tán az utazási kedvtől hajtva ismét külföldre ment^{1a} és 1552 tavaszán újra Páduában tűnik fel, ahonnan peregrinációra indult le egész Nápolyig. E két hónapi olaszországi útjáról vezetett vázlatos latin naplója sok érdekes feljegyzést tartalmaz s ezért egész terjedelmében közöljük.² Ez útja után hazaindult és Szebenben telepedett le, mint orvos, bár hívei papnak is megválasztották. Ott halt

meg nemsokára, 1553 február 24-én.³ E klasszikus műveltségű orvosunkról már Weszprémi is megemlékezik;⁴ nevét pedig leginkább Bonfinius-kiadásával örökíté meg.

¹ Schrauf: A bécsi egyetem m. anyakönyve 198. lapján, neve hibás olvasással Breimer-nek írva.

^{2a} Sieb. Archiv 1885 vol. 20 p. 21. Herbert.

² Kötetünk második részének 17. száma alatt, mint majdnem magában álló ritkaságot.

³ Így találjuk feljegyezve halála napját fenti naplója elején, de Trausch 1553 január 24-ikét ír (Schriftsteller-Lexikona I. kötete 179—182. l. található) életrajzában.

⁴ Succincta medicorum biographiája I. kötete 2. l.

1549 november közepén távozott Bolognából Thomas Wardai.

(Frankl: Réwai Ferencz fiainak iskoláztatása, p. 91.)

Kapronczai Paulinus Péter írja ugyanis Páduából, 1549 november 25-én: Thomas Wardai et infelix adolescens Andreas, Bononia ad nos fuerant reversi.

Várdai Tamás Bolognában csupán kiránduláson járt, mert Páduában tanult (1546 júliusa óta) s most pénze fogytán indult haza, Páduán és Velencén át, miután mecénás nagybátyja, Várdai Péter esztergomi érsek halála következtében nem volt kire támaszkodnia.

1549-ben juthatott Bolognába Draskovich György, mivel előzőleg Krakkóban és Bécsben tanult, ahol a bölcsészettől tudori koszorút nyert.

(Bunyitay: A váradi püspökség története II. p. 180.)

Draskovich György a bécsi egyetemen 1548 első felében fordul elő, mint baccalarius, egy évre reá meg mint magister.¹ Bolognából aztán Páduába ment át tovább tanulni, mert 1551 február 1-én már ott találjuk s ott tartózkodik még 1553 tavaszán is, amikor május 17-én a magyarok consiliariusává választották.² Bolognai emlékei különben oly élénken éltek lelkében, hogy midőn később, kalocsai érsek korában Bolognán át vezetett útja, felkereste a Német natio meghitt otthonát, hogy beírja nevét az albumába.³

Draskovichról egyébként érdekes tudnunk, hogy olaszországi tanulmányait anyja költségén végezte, aki Martinuzzi Frater György nővére volt.⁴

Hazatérve, Draskovich György egymásután lett nagyvárad kanonok, aradi prépost, pécsi, majd zágrábi püspök, kalocsai érsek, végül 1578-ban győri püspök és főkancellár, amely méltóságában 1587 január 21-én meghalt, miután két évvel előbb V. Sixtus pápa bíborossá nevezte ki.⁵

Életrajzát bőven megírta Koller, pécsi püspöksége kerekében.⁶

¹ Schrauf: A bécsi egyetem m. anyakönyve, p. 201 et 54.

² F. R. H. I. p. 50—62.

³ Ld. arrább, 1581 alatt.

⁴ Stephani Katona Historia metropolitanae Colocensis ecclesiae pars II (Colocae, 1800) p. 41: Georgius e vetustissima Draskovichiorum familia natus anno 1515, patrem habuit Bartholomaeum, matrem Annam Utissinovichiam, Georgii Martinusii sororem, cuius impensis Cracoviae, Bononiae, Romae variis scientiis excultus, primum Varadinensis canonicus... creatus vivere desiit 1587.

⁵ Zelliger, op. c. 98.

⁶ Koller: Historia ep. Quinqueecl. tom. VI. p. 1—191.

1552 december 15-én avatták teológiai doktorrá Bolognában a már orvosi diplomával bíró likai Scalich Pált, aki magát könyve címlapján így nevezte: Comes Hunnorum et Baro Zkradini.

(Doktori diplomája alapján, kötetünk II. része 18. sz. a.)

A turócmegyei Scalich Pál ősei (Fülöp és Bertalan) nemességet IV. Béla királytól 1263-ban kaptak, amiért a tatárok elől menekülő királyt Horvátországban megsegítették. Csakhogy ez a fenti doktori diplomába is bevett egész történet kitalált s így a hivatkozott oklevél hamisítvány.¹ Ezt persze nem tudták még a XVI. század közepén sem, midőn maga ez a tanulók diplomáját a királyi kancelláriában bemutatatta és családja — ez állítólagos — nemességére Ferdinánd királytól 1555-ben megerősítést eszközölt ki;² amit neki jóhiszeműen megadtak. Maga Schalich Pál Bécsből jött le Bolognába, ahonnan Rómába is lement.³

¹ Az oklevél hamisságát bizonyító irodalmat lásd Szentpétery: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke c. műve I. kötete 425. lapja 1391 száma alatt összeállítva.

² Scalich Pál Encyclopaediája — Basileae, 1559 — 751—4. l. Ismertetve Apponyi: Hungarica, No. 1785.

³ Bolognai vizsgájáról Weszpréminek is volt tudomása, s róla így ír: Bononiae anno 1552 theses centum masculine defendit et gradum Doctoris in theologia capessivit. (Succincta med. biogr. cent. I p. 160.)

1552. Cum Ill^{mus} et R^{mus} dominus Paulus Zondy ex Urbe redux foundationem suam Bononiensem in formam Collegii redegit, constitutionibus munivit, ac curae et patrocinio Venerabilis Capituli Cathedralis ecclesiae Zagrabiensis (cuius praepositus tum erat) commisit, quod etiam e gremio suo Canonicum eidem in Rectorem semper praeficit et alumnos arbitrato suo submittit, quos ex institutione fundatoris, et clericos, et nobiles omnes esse oportet. Ac ne suo novella plantula peregrino in solo careret Sole, Augustissimum Romanorum imperatorem et Ungariae regem atque Eminentissimum principem pro tempore archiepiscopum Bononiensem protectores esse voluit.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici, p. 10—12.)

1553 augusti 7. Paulus Zondinus episcopus Rosoniensis, ecclesiarum Strigoniensis et Zagrabiensis praepositus maior et canonicus, nec non vicarius et suffraganeus episcopi Zagrabiensis prima fundamenta Collegii Bononiensis pro iuvenibus ex Hungaria et Sclavonia quatuor aut sex, iuxta qualitatem temporum et annonae ubertatem iecit, hac die emendo certam possessionem, scutatis in auro his mille trecentis sexaginta.

(Farlati Illyrici Sacri tom. V. pag. 537.)

1555 október 4-i (Bononiae, quarto nonas Octobris M. D. LV) levele kíséretében küldte meg az öreg Bochi Achile bolognai tanár „Symbolicarum quaestionum de universo genere quas serio ludebat Libri quinque“ épp megjelent művét egykori tanítványának, Bornemisza (Abstemius) Pál erdélyi püspöknek, melyet az Albae Iuliae, 1556 quinto Idus Ianuarii M. D. LVI kelt levelében köszönt meg.

(Apponyi: Hungarica tom. III No. 1765.)

1556 novembris 19. Paulus Zondinus episcopus Rosoniensis emit domum cum curia et horto datis itidem in auro scutatis 487 et medio.

(Farlati Illyrici Sacri tom. V. pag. 537.)

1556-ban jutott Balsaráti Vitus János Bolognába.

(Bod Péter: Magyar Athenas p. 21. Wespzémi: Succincta med. biogr. cent. I p. 11.)

Balsaráti Bolognába Wittenbergből jött le, melynek egyetemén hét esztendeig tanult,¹ pártfogója, Perényi Gábor költségén.² Bolognába kiváló tanára és jóakarója, Melanchton Fülöp tanácsára jött, majd átmenvén Páduába is, négy évet töltött a két egyetemen.³

¹ Ezt Weszprémi írja műve alábbi helyén.

² Szikszói Fabricius Baſilius Balsaráti felett tartott gyászbeszéde alapján, F. R. H. I p. 59—60.

³ Annus itaque 1549 agebatur, quum Vittebergensem adiit Universitatem et hic per septem annos in studiis moratus anno aetatis vicesimo quinto Magister in facultate philosophica publice proclamatus et novissime officio Senioris in Natione Hungarica defunctus est anno 1556, quo tandem ex Philippi Melanchtonis, praeceptoris et fautoris sui optimi consilio, in Italiam proficisci constituit, Bononiae et Patavii quatuor annis medico studio litavit, in botanicis potissimum excelluit. (Weszprémi op. c. cent. I. 10—11.)

1557 februarii 1. Tyrnaviae. Paulus Zondinus episcopus Rosoniensis instrumentum fundationale Collegii Hungarici-Illyrici dedit in lucem, in quo ius patronatus eiusdem Collegii voluit esse penes Venerabilem Capitulum Zagrabiense, obligando illud, ne vel palmum de domo aut possessione vendere, abalienare aut pro se appropriare possit; alioquin ipso facto cadat iure patronatus, et idem ius in Capitulum Strigoniense translatum intelligatur; ita quoque, si aliquando ob persecutionem inimici, Capitulum Zagrabiense, Strigoniense persistente, dilabi deberet. Si vero et hoc exulare cogeretur, ex tunc regi Hungariae ius patronatus attributum esse voluit; ita tamen, ut idem denuo ad Venerabilem Capitulum Zagrabiense redeat, ubi, et dum eidem recollecto ad propria redire integrum erit. Illis autem qui ad dictum Collegium mitterentur, praescribit aetate annorum 25 et qui prius in aliquo generali studio per triennium grammaticae et logicae studuissent, atque singulo biennio, vel triennio aliquis de gremio Capituli cum caractere visitoris eo exmittatur.

(Farlati Illyrici Sacri tom. V. pag. 537.)

Szondy Pál e nevezetes és gondos intézkedése után nem sokára (1558 július elején) Nagyszombatban meghalt és eltemetett a főtemplomban, a szentélyben, a nagyprépost stalluma előtt, ahol fehér kőtábla jelölte meg nyugvóhelyét. (Kollányi, op. c. 140.)

1577 őszén érkezett Sámbooky János Páduából a bolognai egyetemre tovább tanulni vagy tán inkább csupán szemlélődni és klasszikai tanulmányaihoz gyűjtögetni.

(Fontes Rerum Hungaricarum I p. 60.)

Weszprémi nyomán általánosan elterjedt irodalmunkban, hogy — miként azt magam is ismételttem — az alig 26 éves magyar tudóst a bolognai egyetem tanárául alkalmazta. Ezt oknyomozóan néhai Bálint Nagy István tisztázta,¹ ámbár az, hogy Sámbooky neve a bolognai tanárok névsoraiban nem fordul elő, nem döntő érv, mert azok nem mindig teljesek.

Sámbookyval egyidőben tanult Bolognában Istvánfi Miklós Páduából lejőve, meg Oláh Miklós érsek unokaöccse, Bona György, kinek ő négy éven át Olaszországban preceptora is volt. Sámbooky János olasz-magyar kapcsolatairól újabban Várady Imre értekezett.²

¹ Dr. Bálint Nagy István: Sámbooky János (1531—1584) orvosi működéséről; Budapest, 1929.

² Emerico Várady: Relazioni di Giovanni Zsámbooky (Sambucus) coll'umanesimo italiano. Nella rivista „Corvina“ 1935 p. 3—54.

1557 octobris. Matthias Brelynus paedagogus nepotum episcopi Varadinensis,¹ studens Bononiae.

(Magyar Leveles Tár tom. I. p. 268.)

Ez (egy Zágrábban, 1557 november 13-án írt magyar levél szerint) ekkoriban tért haza Bolognából: nem lévén keltsége, mert immár elhadta az váradi pispék nepossit és nem vala mivel be mennie Bononiába, hanem ada káptolom neki pinzt, kivel meges egy esztendeig tanoljon; az esztende mulva hogy kijöjjön, mert pispék uram canonokságot es adott nekie, mert jámbor és tudós ember, zábrági fiu.

¹ Franciscus Forgách de Gimes inter 1556—1567.

1558 iulii 4. D. Georgius Petrovinus de Zagabria Ungarus¹ fuit dispensatus, non obstante, quod non repetierit. — 5. iulii fuit approbatus, nemine discrepante.

(Arch. St. Bologna. Acta Coll. iuris pont. VII. fol. 214.)

A fenti tanuló vizsgára jelentkezése egy másik helyen következőképpen van leírva: Convocato dicto collegio... in solita sacristia ecclesiae... D. Georgius Petrouianus de Zagabria in Ungaria praesentavit quandam inscriptis supplicationem, in qua petiit secum dispensari super obstantibus, ut possit ad examen in iure civilis. Item super beretis et chyro-

tecis etc. Item, quod una eadem die possit subire utrumque examen, videlicet in iure civilis et iure canonico. Qua supplicatione lecta, praefatus d. viceprior eis consensit, aliorum facta convocatione proposuit, quod quibus placet cum dicto domino Georgio dispensetur iuxta petita, ponant fabam albam, quibus non, ponant nigram, et datis et collectis fabis omnes fuerant albae, et sic cum eo dispensatum.²

¹ Mendose: Zaghabaria Ungharus.

² Arch. St. Bologna. Codice 50.

1558 augusti 3. Convocatum fuit collegium medicinae causa lucrativa et praesentatus fuit Dominus Ioannes Viteus Balzarazius Ungarus pro assumendo gradus in Medicina. Facto prius deposito scutorum quatuordecim apud Excellentissimum Laurentium Benatium.

Eadem die ... in collegio fuit conclusum, ut in sequentem sessionem cum assignabuntur puncta Domino Ioanni Viteo supradicto, quod tunc habeatur sermo de his gradibus transmutandis, et res ipsa discutiatur eo tempore.

Die quinta augusti convocato utroque collegio assignantur puncta in Medicina Domino Ioanni Viteo Ungaro extractis promotoribus Excellentissimo Domino Antonio Francisco Fabio et Domino Scipione Fabio.

(Arch. Arciv. Bologna. Liber secr. perg. fol. 119v.)

1558 augusti 6, tempore et cetera Pauli papae quarti. Convocati, congregati et in unum coadunati infrascripti Reverendi patres ac Excellentissimi artium et medicinae doctores comitesque et equites in sacrario veteri ecclesiae cathedralis Bononiae, loco eorum solitae congregationis pro infrascriptis et aliis eorum urgentiis pertractandis, moniti per cedulae, ut moris est, quorum congregatorum nomina sunt infrascripta, videlicet: Magnus eques ac Excellentissimus iuris utriusque doctor Nicolaus Armius, vicarius; d. m. Ulisses de Aldrovandis prior medicinae; d. m. Antonius Franciscus Fabius; d. m. Octavianus Bonifiliolus promotor; d. m. Antonius Maria Alberghinus; d. m. Laurentius Bennatius; d. m. Mamelus de Mamelis; d. m. Albicius Duglole; d. m. Fabricius Garzonus promotor, qui dedit insignia; d. m. Hannibal Malchiavellus; d. m. Scipio Fabius promotor; d. m. Nicolaus

Turchus; d. m. Iohannes Ludovicus Cartarius et d. m. Ondius Gibettus — omnes doctores approbati in dicto Collegio et repraesentantes, et qui repraesentare solent, possunt et consueverunt Collegium praedictum, et sunt fere omnes doctores Collegii praedicti existentes in civitate et territorio Bononiae, exspectatis tamen aliis usque in hora congrua, scientes heri assignasse puncta in medicina domini Iohanni Visto, natione ungaro, praesentialiter commoranti in Collegio ungarorum, ipsumque dominum Iohannem puncta sic sibi assignata probabiliter recitasse, ad obiectaque sibi facta recte et subtiliter respondisse; ideo, habito inter eos colloquio et sermone longo ac matura deliberatione, tandem devenerunt ad hoc partitum propositum per dictum dominum priorem medicinae per haec vel aequae similia verba, videlicet: „Reverendi patres, quibus placet, quod praefatus dominus Iohannes promoveatur in medicina, ponat fabam albam, quibus vero displicet, nigram.“ Et primo inter consiliarios datis fabis ac ipsis collectis in piscide, ut moris est, omnes fuerunt albae. Cuius quidem partiti vigore, praefati domini doctores, mediante dicto domino Fabritio Garzonio, qui tradidit insignia cum consensu aliorum compromotorum, quantum in eis fuit doctorarunt et approbarunt in medicina, exhibentes eidem in fine osculum pacis de more.

Rogantes, etcetera. Praesentibus Excellentissimus iuris utriusque doctore domino --- de Cenne et Petro Iacopo de Envernitiis bidello Collegii praedicti et Pirro filio Peregrini de Longhis bidello universitatis artistarum et Antonio Maria de Federicis Bononiensis capellae Sancti Andreae de Scolis, testibus.

Nota mei Ioannis Baptistae de Canonicis, civis etc. Habui pro parte mea 0.14.6.

Testes privilegii superscripti domini Ioannis Visti Balssaratii ungari sunt infrascripti, videlicet: praesentibus Stefano Leporino presbitero, domino Ioanne Xanto de Piato canonico Zagrabiensi, domino Georgio Belon Pomeranio, domino Abraham Jerger austriaco et aliis plurimis.

(Arch. Arciv. Bologna. Libri actorum utriusque Collegii vol. 2. Inv. Cencetti no. 192.)

Ha igaz, Balsaráti Vitus Jánosnak ez második orvosi vizsgája volt, amennyiben már Wittenbergben is, 1550 június 14-én orvosként szerepel.¹ Bolognai avatása után Rómába ment s ott IV. Pál pápa udvarában hat hónapig működött s újra visszatérve Bolognába, ott is folytatta orvosi működését 1560-ig, amikor pártfogója, Perényi Gábor országbíró hívására hazament és udvari orvosa lett,² majd sárospataki tanár, 1575 április 7-én bekövetkezett haláláig.³

¹ Anyakönyvi bejegyzése Thury: Iskolatörténeti adattár II. p. 5.

² Bod Péter op. c. p. 22. Hibás azonban (Szinyei: Magyar frók I. köt. 497. lapján) az az adat, hogy a beszercei ev. gimnázium 1862-ik évi Értesítőjében Bolognában írt levele van, mivel az ott a Jordáné!

³ Borovszky Samu: Csanád vármegye története (Budapest, 1896) p. 169 et 280—2, hangsúlyozván, hogy neve helyesen így írandó: Basarági Vida János, aminek azonban ellentmond úgy a wittenbergi, mint a bolognai matricula, ahol neve ismételten Balsaráti Vitusként írva fordul elő. Sírverse kiadva Bod: Hungarus Tymbaules, p. 22.

1559 április 28-án íratkozott be joghallgatónak: D. Iohannes Zondinus Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matricula Iur. Bon.)

1559 július 11-én Bolognából ír tanulmányairól Cosmas Zaberminus Nádasdy Tamás nádornak, kinek költségén és támogatásával tanult.

(Per extensum in parte II. sub no. 20.)

1561 április 29-én íratkozott be joghallgatónak: D. Iohannes Paulus Abstemius.¹

(Arch. St. Modena. Matricula Iur. Bon.)

¹ Mendose: Abstentius; etiam apud Frankl, op. c. 271.

1561 április. A statutumok ekkor megjelent nyomtatott kiadásában az alábbi magyar vonatkozás található:

De numero consiliariorum, et de nationibus eorum electionibus excusationibus et subrogationibus. 13. Ungaria habet unam vocem et unum consiliarium. 19. Transilvania habet unam vocem et unum consiliarium.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. B. 1303.)

1562 április 22-én íratkozott be joghallgatónak: D. Matheus Dombinus.

(Arch. St. Modena. Matricula Iur. Bon.)

1562 aprilis 27. Congregati Magnifici DD. Prior et consilarii Almae Universitatis Studii Dominorum Artistarum et Medicinae ... in loco suo solito congregationis pro electione novorum consiliariorum pro uno anno ... electi fuerunt pro Ungaria: D. Matheus Dumbrinus Ungarus.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino 27.)

1562—63. Matheus Dumbrinus Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. Art. 378.)

1563—69. Iohannes Donitius Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 378.)

1564 *elején* Bolognában tanult Petrus Bogner Transylvanus Coronensis.

(E diploma doctoris, in parte II. sub no. 28.)

A brassói Bogner Péter idejövetele előtt Rómában, Sienában és Páduában tanult, innen pedig Ferrarába ment s ott szerzett diplomát.

1564 február 14-én Bolognából írt Thomas Jordan Páduában tanuló földijének.

(Arch. com. Besztercenaszód. Beszterce. Vide in parte II. sub no. 27.)

A Kolozsvárt 1539-ben született Jordan Tamás ide a páduai egyetemről jött át, ahol 1562 őszén íratkozott volt be.¹ Majd Pisa és Róma meglátogatása után Bécsbe ment s ott szerzett orvosi oklevelet, hogy aztán tábori orvos legyen és Brünnben telepedjen le. Korán meghalt, 1585-ben, hat orvosi munkát hagyván hátra.² Olasz orvostanárai közül ezeket ismerjük: Carpentario, Rondeletti, Trincavella, Capivaccio et Cardano.³

1564 aprilis 23. Congregata Universitas MM. Dominorum scholarum Artistarum et Medicinae ... pro electione novorum consiliariorum ... electi fuerunt pro Ungaria: D. Ioannes Donitius Ungarus. D. Thomas Iordanus Ungarus.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino 27.)

Egy év múlva (1565 június 14-én) újra Donics János lett a tanácsos. Ez részt vesz még az 1566 május 2-án tartott választáson is, sőt ott van 1569 márciusában is; de már az 1569

április 28-i tisztújításkor helyén egy olaszt találunk, melléje azonban pár nap múlva egy magyar jött, így bejegyezve: D. Paulus Seghedei. Die 4. Maii de mandato Ill^{mi} et Rev^{mi} Domini Gubernatoris ut supra.

Ez a Szegedi Pál szerepel az 1569 április 30-i s azutáni üléseken is, de ugyanakkor az illirek is külön tanácsost választottak maguknak, így bejegyezve: Pro natione Illirica elegerunt Dominum Michaellem de Micolich.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino 27.)

¹ Fontes Rerum Hungaricarum vol. I p. 67.

² Weszprémi op. c. tom. I. p. 74. Trausch: Schriftsteller-Lexikon II p. 237.

³ Weszprémi, locus citatus.

1565 *iulii* 5. Magnificus D. Nicolaus Donici de Capronzo scholaris studens in civitate Bononiae Ungarus moram trahens in Domo Collegii Ungariae et Illiricae nationis sitae Bononiae in contrata Sanctae Mariae Magdalenae, strate Sancti Donati, Rector dicti Collegii,¹ necnon D. Paulus quondam Domini Joannis de Seghede ac dominus Joannes quondam Georgii de Capronzo, omnes scolares studentes in civitate Bononiae, ac in dicta domo dicti Collegii moram trahentes, de dicto Collegio et repraesentantes totum dictum collegium, cum in praesentiarum nulli alii adsunt in civitate Bononiae... concesserunt Magnifico et Nobili Domino Comiti Alexandro... de Bentivolis nobili Bononiensi... unum praediolum terrae artoriae arboratus et irridatus cum domo tegete area puteo, furno et aliis suis superexstantibus... in loco nuncupato *Il macagnano*, confinatis iuxta viam publicam... item unum aliud simile praediolum... iuxta canali navigium et iuxta aliam viam publicam etc.

Ad calcem documenti: Demetrius hungarus scripsit.

(Arch. St. Bologna. Collegio Illirico-Ungarico busta I.)

¹ Rector iam 5. Septembris 1562, nominatus Reverendus.

1568 *február* havában a bolognai Magyar Collegium rektora és tanulói kérik néhai Oláh Miklós esztergomi érsek végrendeleti végrehajtóit, fizessék ki azt a 211 forintot, amely a Collegiumot (néhai alapítója, Szondi Pál püspök hagyatékából) terheli, nehogy a miatt kellemetlenségök legyen s miatta a Collegium római pártfogóihoz kelljen folyamodniok.

(Per extensum in parte II sub no. 30.)

1568 maii 10. Praesentatus est D. Nicolaus Illirici Ungarus... et die 11 insignitus est.

(Arch. St. Bologna. Liber IV. secr. iuris pont. fol. 99.)

1568 maii 29. Praesentatus est dominus Nicolaus Illirici Ungarus... et solvit in iure civili s. q. marc. XI. [Die] eiusdem recitavit et insignia dedit Moneretius.

(Arch. St. Bologna. Cod. 115 fol. 99v.)

1569—1570. Paulus Seghedei Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 378.)

1570 octobris 3. Artisti. Ad Logicam: D. Paulus Zegedinus ungarus — electus.

(Dallari: Rotuli vol. II. p. 180. Mendose: Zeghederus.)

A fenti hivatalos feljegyzés szerint pesti Szegedi Pál két évi tanulás után tanára is lett a bolognai egyetemen az artistáknak a logikából. Megbízatása — úgylátszik — két tanévén át tartott, amikor (nyilván véletlen megismerkedés folytán) egy márkiné szolgálatába állva Firenzébe ment le és istállómestere lett. Erre, úgylátszik, szegénysége vitte rá. E miatt kellett visszavonult életet is élnie. De, hogy — miként maga írja — úrnője jobban megismerje, egy véletlenül kezébe akadt olasz szonettet adott ki a kocsi és kocsisok dícséretéről, második részében meg a kocsi használatának káros következményeiről, neki ajánlva. A kis tréfás költői mű sajátos tárgyánál fogva oly olvasottá vált, hogy Bolognában is kiadták a következő címmel:

Capitolo in lode de' cocchi Molto ingennioso con un sonetto per il contrario, *cosa degna di essere veduta*, et letta. *Novamente posta in luce*. In Fiorenza, Et ristampata in Bologna per Alessandro Benacci, 1572. Con licentia dei Superiori. In 4° fol. 4.

Dedica: All'Illustrissima, et Eccellentissima Signora la S. Leonora Cibba, Marchesa di Cittone dignissima molto mia honoratissima. Humilissimo Servitore Paolo Zegedi di Pest Ungaro.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. R. M. K. III. No. 621. Első ismertetése a Magyar Könyvszemle 1877 p. 257—8. Bővebben Apponyi: Hungarica, No. 1834.)

A ritka hungaricum szerzőjéül első ismertetője (Mircse János) magát Szegedi Pált tekinti, miután ezidőben gyakori volt, hogy íróemberek szerénységből elhárították maguktól a szerzőséget. Reá való hivatkozással Szabó Károly is őt tartja írójául, Apponyi azonban szószerint értelmezi Szegedi kijelentését, hogy az érdekes szonett véletlenül jutott kezébe.

1570. Petrus Heresinczy alumnus Collegii Ungaro Illyrici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 26—29.)

Hazatérve, Zágrábban különféle tisztségek után nagyrépost, majd 1585-ben püspök lett s mint ilyen nyerte el az esztergomi káptalanban a sasvári főesperességet, valamint a jaáki apátságot. Két évre reá győri püspök, megtartván a zágrábi egyházmegye vezetését is. Kiváló tehetsége követkeésekben is kitűnt. Ezért sokat lakott Bécsben meg Prágában, ahol 1590 június 10-én szélhűdés érte. De holttestét hazahozták s a győri székesegyházban helyezték örök nyugalomra.¹

Érdekes, hogy ez a két tanulónk: Szegedi és Heresinczy együtt laktak a Magyar kollégiumban, ahol szoros barátságban éltek s még Blotius Hugo emlékkönyvébe is együtt írták be nevöket ekként: Paulus Zegedeius, Petrus Heresintzy in Collegio Hungari(co) Bononiae.²

Heresinczy Péter győri püspök könyvgyűjtő tanult ember volt, mert a halála után pár nappal (1590 június 16-án) felvett leltár szerint a szombathelyi várban 56 művet találtak és írtak össze.³

Bolognában Heresinczy a teológián kívül jogot is tanult, amiről legrégibb életírója külön is megemlékezett e szavakkal: Praeter Theologiam, Juris quoque scientiam Bononiae comparavit, ut in hac, celebris haberetur. Primus intra Praelatos, qui *Judiciis Poseniensibus et eorum Appellationibus* examinandis art. V. anni 1582 designantur, Petrus Herresinczi (quem quidam Heressenium scripsere) est.⁴

¹ Kollányi, op. c. 189—190.

² Album amicorum Hugo Blotii, fol. 81. Codex 9708 Bibliothecae Nationalis, Vienne.

³ Jegyzékek a Magyar Könyvszemle 1932/34 évf. 54—56. l. Iványi.

⁴ Kercselich, op. c. 260. Recte: art. IV. Vide: Monumenta Comitum Regni Hungariae tom. VII. p. 114.

1571 aprilis 6. D. Emericus Lyppay Cassoviensis Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matricula Iur. Bon.)

1572 aprilis 21 hora decima nona pulsata. Congregata Universitate... in loco solito et pro electione novorum consiliarorum... post multa habito longo et maturo colloquio... elegerunt pro Illyria D. Mathias Varasdinus, quia est in Collegio et habitat in Collegio Minorum Ungarorum; pro Ungaria D. Georgius Corvinus Ungarus.

Ez a két tanuló azonban nemsokára eltávozott, mivel már a következő, 1573 április 29-i tisztújításkor mindkét nemzet rovata mellé ezt írták be „vacat“ s így őket olaszokkal helyettesítették.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino 28.)

1572 táján Bolognában tanult Andreas Monoszlai.

Az 1552-ben Váradon született Monoszlai András Bolognából Bécsbe ment tovább tanulni s onnan hívatott meg 1574-ben a Nagyszombati iskolába tanárnak. Itt nyolc évig működött, míg közben esztergomi, majd pozsonyi kanonoknak nevezték ki, de 1599-ben már szerémi püspök. Sokoldalú képzettségű kitűnő szónok és jeles magyarságú egyházíró, kinek öt munkája jelent meg nyomtatásban.¹ Sokat járogatott fel kutatások végett Bécsbe, ahol 1601 december 11-én meghalt.² Eltemették Pozsonyban.

¹ Kollányi, op. c. 181—3.

² Sírlata megjelent a Magyar Sion 1865 évf. 638. l.

1572—73. Georgius Corvinus Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 379.)

1573 iunii 26. Ioannes Listhius Austriacus.

(Arch. St. Bologna. Matr. Nat. Germ. Iur. Bon.)

A magát (birtokaik után) osztráknak nevező magyar származású Liszthy János — a hasonnevű magyar kancellár fia — a páduai egyetemről jött ide, ahol két esztendő tölthött;¹ Bolognából pedig 1574 elején Sienába ment tovább tanulni, pedagógusa, a holland eredetű tudós Blotius Hugo társaságában.²

¹ F. R. H. I. p. 83.

² Luschin: Oesterreicher an italienischen Universitäten, II. p. 6 et 23.

1573. Nicolaus Zelniczay alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 30—32.)

1574 február 8-i levelében Ivanchich György, a bolognai Collegium Hungaricum rektora keservesen panaszkodik a Firenzében tartózkodó Szegedi Pálnak a hidegről; egyben hazai híreket közölvén a török-magyar szerencsés kimenetelű csetepatékról.

(Per extensum in parte II. sub no. 33.)

1574 aprilis 29. Congregata Universitate Artistarum ... elegerunt consiliarium pro Ungaria D. Michael Ziligerius Zagrabinus. Idem: 1575.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino 28.)

1574 iunii 28. Liszthy János Bolognában tanul (útban hazafelé, Nápolyig terjedt nagy peregrinációjából megtérve) és preceptorának nyilatkozata szerint mindenki megszerette rokonszenves modoráért.¹

(Blotius Hugo levele atyjához,² Történelmi Tár 1907 p. 220.)

Liszthy János nevelőjével — úgylátszik — évvégére érkezett haza atyjához Pozsonyba, mivel 1575 február havában Blotz már Bécsből ír. Viszont ennek az évnek az őszén azon a vidéken pestis-veszedelem volt s e miatt atyja, a győri püspök és kancellár aggodalmában még végrendeletét is elkészítvén, abban könyveit fiára hagyta, oly kikötéssel, hogy ha az auctorok olvasásában öccse, István is gyönyörűségét lelné, osztozzanak meg a könyveken.³

Hazatérve hosszas olaszországi útjukból, fia nevelője, a tudós Blotz Hugó iránt Liszthy János püspök avval fejezte ki háláját, hogy a bécsi Akadémián megüresedett retorikai tanszékre ajánlta tanárnak, s pár hónap múlva ugyancsak az ő révén lett a Császári könyvtár igazgatója. Az apa felkérésére Blotz egyébként továbbra is felügyelt két fia tanulására, amire nagy szükség is vala, mert János írása bizony gyakran teli volt nyelvtani hibákkal, úgy hogy — az apa megjegyzése szerint — öccse felülmúlta az írásban.⁴

¹ Filio denique tuo Listhio, qui hoc tempore hujus academiae Bononiensis ab omnibus amata pars est... cum enim Listhium nostrum ament omnes, qui cum illo versantur.

² A levél kelte (Bononiae IV. Kal. Julii 1575) hibásan feloldva a kiadványban 1575 június 24-ével. A levélben (vagy közlésben) azonban az év is hibás, 1574 helyett, mivel 1575 június havában Liszthy János már rég visszatért Bolognából.

³ Liszthy János győri püspök Pozsonyban, 1575 november 9-én írt végrendeletének erre vonatkozó 15. pontja így szól: Bibliotheca mea sit solius filii mei Joannis, et si Stephanus studiis et legendis bonis authoribus se se dederit sit illi cum fratre communis. (Történelmi Tár 1897. p. 46.)

⁴ Ime, hogy ír Blotznak 1575 augusztus 25-i levelében: Filium redargui, quod nullae fere literae careant mendis grammaticalibus et insuper tam deformiter pingit, ut frater suus minor multis gradibus illum superet. (Történelmi Tár 1907 p. 221.)

1574. Gaspar Ztankovachky alumnus Collegii Ungaro Illyrici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 33—38.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Zagrabiensis, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae prorex, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius intimus. (Ibidem.)

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 379.)

1575 aprilis 30. Congregata Universitate Dominorum scolarium Artistarum et Medicinae ... elegerunt pro Ungaria D. Gaspar Stanchovacius.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino 28.)

1575 maii 31. D. Valentinus Weis seu Albus Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matricula Iur. Bon.)

1575 iunii 11. Ioannes Colocensis Moravus Decanus et Canonicus Colocensis, Doctor in Theologia.

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. B. 507 No. 768.)

1575 recepit inscriptionem: D. Andreas Kechykes Komjatinus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 4 fila 2. No. 22.)

1575—76. Gaspar Stanchovacius Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 379.)

1576 recepit inscriptionem: D. Nicolaus Zelnyzchey Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 1. fila 1. No. 8.)

Zelniczay Miklós hazatérve, 1596-ban pécsi püspök lett, majd két év múlva zágrábi s abban is halt meg 1602 december 24-én. (Gams.)

1576—77 recepit inscriptionem: D. Godscalcus Goorop Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 2. fila 1. No. 7.)

1577 *septembris 24.* Convocatum utrumque collegium duabus de causis, prima ut ... altera, ut Ungaro nobili in Philosophia tantum insignia tradant protracto tempore solutionis ad festum Pasquatis futurae cum fideiussione etc.

Die 27. eiusdem convocato collegio, celebrata missa Sanctorum Cosmae et Damiani solita, assignant puncta in Philosophia Domino Nicolao de Senicis Zagrabiensi Ungaro. Et cum ab Illustrissimo gubernatore gratia fuisset petita, ut scriptum restitueret Domino Thoma Claudino et pecuniae acciperent, fuit gratia obtenta.

Die 28. recitavit puncta et ego ipsum insignivi.

(Arch. Arciv. Bologna. Liber secr. perg. fol. 53.)

1579 *augusztus* közepén érkezett a bolognai egyetemre Paduából: Gregorius Amman Scepusiensis.

(Fontes Rerum Hungaricarum I. p. 88.)

Amman itt nem sokáig tanult, hanem Rómába indulva, visszatérőben Sienán át 1580 tavaszán újra a páduai egyetemre ment.

1579 recepit inscriptionem: D. Gaspar Partinger Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 9 fila 3. No. 31.)

Van egy évnélküli másik táblája is, rajta ez is: Posoniensis. (Ibidem. Piano II. Sala 9 fila 2. No. 30.)

1580. Adamus Ankeraiter alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 152.)

In Hungariam rediens factus est praepositus S. Adalberti. (Ibidem.)

1581 *februarii 11.* D. Stephanus Búdoúci Segestiensis Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1581 aprilis 20. D. Gasparus Grannya Illiricus Ungarus et R. P. Adam ab Anckherreith Sabariensis.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1581 iunii 9. Martinus Boëmus Psoniensis Pannon(us) mpr

(Arch. St. Bologna. Liber inchoatus 1579 fol. 28v.)

1581. DD. Georgius Drascovich¹ ex Ungaria, Archiepiscopus Colocensis, nomen suum Albo Inclytae Nationis Germanici dedit.

(Arch. St. Bologna. Syllabus DD. Officialium pro anno 1741 p. 10.)

¹ Mendose: Riascovitski.

1581 Balthasar Napuli¹ canonicus Zagabriensis Bononiam se contulit, ubi in utriusque Iuris scientia sic profecit, ut diebus continuis quatuor summa sui commendatione palam disputaret: 1-mo die ex Philosophia ad Platonis doctrinam; altero ex Theologia ad sensum D. Thomae Aquinatis; tertio ex Iure Canonico; 4-to ex Civili: Doctoratumque in his scientiis die 1. Martii 1588 accepit.

(Barits: Scriptorum collectio, p. C 2.)

Három év mulva újra lejött a Collegium rektorál és „Methodica Processuum Directio“ c. jogi művet írt s azt átengedvén Kitionich Jánosnak, ennek neve alatt jelent meg.² Hazatérve, zágrábi prépost lett s meghalt 1624-ben.

¹ Egy más feljegyzés szerint: de Kaproncza.

² Tyrnaviae, 1619. Magyar fordítása is van.

1581-ben tanult Laskai Csókás Péter (Petrus C. Lasco-vius) Kendi Sándor erdélyi kancellár költségén Bolognában, hogy korábbi külföldi tanulmányait kiegészítse.

(Weszprémi: Succincta med. biogr. cent. I. p. 189. Bod, p. 157.)

1582 martii 15. Praesentatus fuit Reverendus D. Stephanus Budovzi Ungarus canonicus ac rector Collegii Ungariae. Sequenti die fuit insignitus.

(Arch. St. Bologna. Liber V. secr. iuris pont. fol. 50.)

1582. Franciscus Ergelius alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 39–42.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Vesprimiensis, ac postea Zagrabienensis. (Ibidem.)

1583-ban Laskai Csókás Péter immár harmadszor járt külföldön — ami ekkoriban jómódúaknál divatos volt¹ — Bolognában tanulva, ahonnan Rómáig lement peregrinációba.

(Weszprémi: Succincta med. biogr. cent. I p. 189—194.)

¹ Lascovius (post 1582) prout et suadebant tempora, tertium quoque in Italiam iter suscepit — dicit Weszprémi — Bononiam, Romam, cum nobilioribus Galliae et Germaniae utriusque Universitatibus visitavit, tantumque per octennium illud, quod apud exteros explevit, in omni disciplinarum genere profecit, ut Linguarum, orientalium in primis, Historiarum cognitione, Patrum lectione, verbo, varia eaque solida eruditione alios suo aevo in Patria multis parasangis facile superarit. (Op. c. cent. I p. 189.)

1583 recepit inscriptionem: D. Marcellus Nagy Transilvanus. (Angliae)

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 17 fila 1. No. 3.)

1583 recepit inscriptionem: D. Ioannes Szalankeméni Transilvanus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 17 fila 1. No. 5.)

1583 recepit inscriptionem: D. Franciscus Erghelius Ungarus. (Illyriae)

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 17 fila 1. No. 6.)

Több évi tartózkodásra vall, hogy másik emléktáblát is kapott. (Piano II arco 20 lapide incisa nella parete interna.)

1584 maii 4. D. Ioannes Ottantius Croata Ezechinensis Ungarus et D. Ioannes Felicianus Smúgrús Psoniensis Pannonicus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1584 október 21-én íratkozott be a bolognai egyetemre Stephanus Kakas Transylvanus Páduából jövet.

(Fontes Rerum Hungaricarum I. p. 92.)

A kolozsvári származású Kakas István bécsi preceptorával, Blo Pállal együtt tanult és 1585 június elején ment át vele tovább Siena egyetemére.

1584. Ioannes Monoszlay episcopus Zagrabiensis Collegio Hungarico-Illyrico testamentaliter legavit capitale florenorum Rhenensium octingentorum.

(Farlati Illyrici Sacri tom. V. pag. 538.)

1585 *octobris 3.* Artisti. Ad Philosophiam: D. Marcellus Nagy transilvanus — electus.

(Dallari: Rotuli vol. II. p. 222.)

Bölcsészetet tanított a rákövetkezett 1586-ik tanévben is.¹

¹ Simeoni, op. c. 257. Dallari.

1585. Videbitur Georgium Draskovich¹ ex Ungaria S. R. E. cardinalem et archiepiscopum Colocensem se ascripsisse.

(Carte del Conte Marullo, Bologna.—Luschin.)

Draskovich György bíboros útban Róma felé állt meg Bolognában s jegyezte be nevét — egykori diákként — a juristák albumába, miként négy éve is tette, átutazóban.

Előkelő magas méltóságai dacára, Draskovich György nem igen volt könyvgyűjtő, mert a halála után a pozsonyi érseki palotában 1587 február 13-án felvett leltár szerint hagyatékában mindössze egy római Pontificalét, meg egy-egy római, zágrábi és esztergomi Missalét találtak.²

¹ Mendose: Riaschevitschki. Etiam apud Malagola: Monografie storiche, p. 295. (Annales Nat. Germ. I. p. 233.)

² Magyar Könyvszemle 1932/34 p. 46. Iványi.

1586 *martii et aprilis.* Quamplures fuerunt ad apicem doctoratus evecti, imprimis ... et Andreas Kecskés¹ Ungarus dioecesis Strigoniae... prout de singulis ex actis notarii nostri Annibalis de Simonibus potest constari. In iure civili.

(Arch. St. Bologna. Cod. 124 fol. 19.)

¹ Mendose: Ches ches.

1586 *aprilis 15.* Praesentatus fuit D. Andreas Comiatinus¹ Ungarus et sequenti die fuit approbatus.

(Arch. St. Bologna. Liber V. secr. iuris pont. fol. 81.)

¹ Idest: Andreas Kecskés.

1586 *április 26-án* írták be nevöket — emlékezet okáért — az albumba: R. D. Gasparus Scoblitius Hungarus dioecesis Iaurinensis et D. Andreas Kechkes Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

Kecskés András ekkoriban készült, mint „Doctor iuris” hazatérni, amit Telegdy Miklós pécsi püspök 1586 április 20-i végrendeletéből tudunk, melyben jogi könyveit az alábbi szavakkal hagyta reá: Libros iuridicos lego Andreae Kechkes, qui iam iam Bononia doctor rediturus est... Andreas Kech-

kes, qui ex studio Bononiensi bis diebus doctor utriusque iuris redibit.¹

Telegdy püspök Kecskést annyira becsülte, hogy midőn idézett végrendeletében a nagyprépostságot, melyet életében bírt Kutassy Jánosnak adományoztatni kérte a felsőbbséget, egyúttal azt is kívánta, hogy: a szenttamási prépostságot, melyet most Kutassy bír, méltóztassék Kecskés Andrásnak adományozni aki legközelebb mint doktor tér vissza Bolognából s akinek készülségére a szentszékeknek nagy szükségé van.²

¹ Magyar Könyvszemle 1895 p. 211. ² Kollányi: op. c. 168.

1586 aprilis 30. Dominus Franciscus Erghelius Zagrabien-
ensis, qui cupit promoveri in philosophia, mediantibus de-
positionibus factis per Magnificum dominum Andream
Kechkes¹ ungarum etc. (Probavit de orthodoxia.)

Graduatio domini Francisci Erghelii, canonici et archi-
diaconi ecclesiae Zagrabensis, ungari.

(Arch. Arciv. Bologna. Acta Coll. Med. Inv. Cencetti No. 267.)

Franciscus Erghelius dicitur: Ungarus Cravacius. (Ibi-
dem. Liber secr. perg. fol. 122)

Hazatérve, Kecskés András doktor pozsonyi kanonok lett
s ebben a méltóságában érte az a másik kitüntetés, hogy
atyjafia, Mossóczy Zakariás nyitrai püspök, a jeles jogtudós
is reá hagyta könyveit, 1587 július 17-én (pár nappal halála
előtt) kelt végrendeletének e szavaival: Bibliothecam nostram
universam cum omnibus libris, tabulis seu mappis chosmo-
graphicis, spheris, imaginibus tam prioribus, quam nuper
Viennae emtis, item cum omnibus scriptis et aliis omnibus
ad eandem bibliothecam pertinentibus Doctori Andreae
Kecskés, affini nostro legavimus.²

¹ Mendose: Recres.

² Arch. Értesítő 1902 p. 205. Takáts. A végrendelet teljes szövege
kiadva Iványi: Mossóczy Zakariás és a Corpus Juris, p. 92—96. Ugyanott
a majdnem ezer kötetnyi gazdag könyvtár jegyzéke.

1586 maii 6. Dominus Joannes Illiricus Rector Collegii
Hungarorum praemisse de more fidei professione, petiit se-
cum dispensari in utroque iure; dispensatusque fuit et puncta
sibi assignata.

Die sequenti 7-ma eiusdem praenominatus dominus Ioannes Illiricus post examen de illo habitus fuit in utroque iure promotus atque insignitus.

(Arch. St. Bologna. Cod. 124 fol. 22. Liber V. secr. iur. pont. fol. 81.)

1586 maii 28. Congregato utroque Collegio assignatur puncta in utroque censura, die sequenti doctissimus Excellentissimus lectiones unanimiter approbatae et coronam lauream contulit Excellentissimus Turchius Domino Marcello Nagi Claudiopolitano.

(Arch. Arciv. Bologna. Liber secr. perg. fol. 122.)

Az 1694-ig terjedő kötetben több vizsgázó magyar tanuló nincsen.

1586 septembris 16. Grodno. Ioanni Zalánkeményi studioso Bononiensi ad litteras Suae M-tis Regiae dati fl. 233.

(Veress: Rationes curiae Stephani Báthory regis p. 220.)

1586. Marcellus Nagy alumnus Collegii Ungaro Illyrici. (Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 153.)

In Hungariam rediens factus est abbas de Rupibus. (Ibidem.)

1587 iulii 9. Praesentatus fuit Magnificus ac R. D. Gaspar Scoblitius Ungarus et die 10 fuit approbatus.

(Arch. St. Bologna. Liber V. secr. iuris pont. fol. 93. et Liber V. secr. iuris Caesarei fol. 33.)

1587 novembris 29. Nomina Dominorum Consiliariorum electorum. Pro Ungaria D. Nicolaus Zakolci¹ Ungarus.

(Arch. Arciv. Bologna. Acta Univ. Artistarum.)

¹ Mendose: Jalcoci.

1588 iulii 31. Sigismundus Balassa de Gyarmath Baro Hungaricus.

(Arch. St. Bologna. Liber inchoatus 1579 fol. 18.)

Peragravit experientiae causa Germaniam, Italiam, Romam, Gallias, Sabaudiam. Scripsit Dissertationes de recreationibus illustrium virorum, de feudis conferendis, de mutatione legum; vide eas inter Orationes Junii, Argentorati 1620 editas.¹

¹ Lehotzky: Stemmatalogia pars II p. 23.

Mon. Hung. Italica III.

1589 őszén halt meg Petrus Bremer S. Theologiae Doctor, nyitrai kanonok, aki Bolognában tanult és avattatott fel.

(Vagner: Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez p. 166.)¹

¹ Ex voluntate et assensu capituli — 2. Novembris 1589 — agili Ioanni Czippel, affini Reverendi olim domini Petri Bremerii S. Theologiae doctoris, canonici istius capituli... aliquot literas et praecipue unas ex pergameno super doctoratu Academiae Bononiensis emanatas eidemque olim Petro extradatas... extradedit.

1593 (*ante Cal. Aprilis.*) Stanislaus Turzo de Bethleemfalwa Baro in Baymocz, Comes perpetuus terrae Scepusensis.

Nicolaus Thurzo de Bethleemfalwa L. Baro in Baymocz terraeque scepusiensis comes, fratres; dedit 2 Ung.

(Arch. St. Bologna. Liber inchoatus 1579 fol. 18'.)

A két Thurzó-unokatestvér ide Páduából jött át, ahol 1591 április 30-án írták be nevöket a juristák anyakönyvébe, hogy aztán Sienában folytassák tanulmányaikat. (F. R. H. I. p. 96.)

1593 aprilis 30. Electio novorum consiliariorum. Natio Illiricorum. Mag^{cus} D. Petrus Zelnicey¹ Ungarus. Ungariae. Mag^{cus} D. Nicolaus Zakolcius² Ungarus.

(Arch. Arciv. Bologna. Acta DD. Scholarum scientiae Medicinae et Artium no. 17 fol. 6.)

Ez a két magyar tanácsos azonban — úgylátszik — nem-sokára távozott, mivel az 1594 május 28-i tisztújításkor már egy magyar orvosnövendék sem volt jelen s így tanácsosi helyüket kirendelt olasz foglalta el.

¹ Mendose: Zelmecey. ² Jakoltius.

1593 novembris 3. Magnificus dominus Ioannes quondam Georgii de Bracenis ungarus matriculatus et data fides matriculationis in forma impressa.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artistarum, vacchettino A.)

1593—94. Nicolaus Zakolcius Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 381.)

1594. Martinus Tordai $\frac{1}{2}$ ∇ Ioannes Saruary de Posga 1 ∇

(Arch. St. Bologna. Liber inchoatus 1579 fol. 40.)

1595 ianuarii 4. Comparuit Martinus Torday Transilvanus. Obvenit etiam die 5. Iulii 1596.

(Arch. fam. Malvezzi. Bologna. Annales Inclytae et Clarissimae Nationis Germanicae Bononiae Liber secundus fol. 2.)

1595 maii 13. Az új alakulás alkalmával módosíttatván a régi statutumok, amelyekben addig csak a Magyar Nemzet (Natio Ungarica) szerepelt, a véletlenül nagyobb számban jelenlévő erdélyiek keresztülvitték, hogy ők a magyarokétól külön „nemzetet” alkossanak, ami a javított alapszabályokban így van kifejezve:

Transilvania habet unam vocem et unum consiliarium.¹

(Bibl. Arch. Bologna. Ms. B. 1303.)

¹ Kézzel bejegyezve a statutumok revidiált 1561-i nyomtatott példányában.

1595. Petrus Domitrovich alumnus Collegii Ungaro Illyrici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 43–48.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Quinqueecclesiensis, ac postea Zagrabiensis. (Ibidem.)

1595. Stephanus Medak alumnus Collegii Ungaro Illyrici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 153.)

In Hungariam rediens factus est praepositus Chasmensis. (Ibidem.)

1596 aprilis 27. Electio novorum consiliariorum. Ungariae. D. Martinus Tordai¹ Transilvanus.

(Arch. Arciv. Bologna. Acta no. 17.)

Az egyidejűleg megejtett prior-helyettes-választáson Tordai Mártonra esett december hónapja, melynek ülésén rendesen elnökölt s vezette a tárgyalásokat. De már az 1597-i tavaszi tisztújításon nem volt sem ő, sem más magyar tanuló jelen s így helyükbe olasz tanácsost rendeltek s úgy maradt az 1598-ban is.

¹ Mendose: Tardai.

1596 iulii 15. Martinus Thorday Transylvanus.

(Arch. St. Bologna. Annales Nat. Germ. Iur. Bon. II. Idézi Luschin is, Quellen I. 35.)

Előfordul az 1596 augusztus 6-i ülésen is, év végén pedig emléktáblát is kapott, mint consiliarius. (In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 1. fila 3. No. 14; de anno 1596.)

1596—97. Martinus Tordai Transilvanus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 381.)

1597 ianuarii 13. Christophorus Lakner Sempronius Pan-
nonius I. V. D. Dedit $\frac{1}{2}$ ducatum.

(Arch. St. Bologna. Matr. Nat. Germ. Iur. Bon. fol. 42.)

Lakner itt nem tanult, csak átutazóban volt Siena felé.
(F. R. H. I. p. 107.)

1597 martii 4. Ungarus quidam Ioannes Sarvarius de Posga,¹ collegii nostri sodalis pie defunctus nationis sumptu pro fisci inopia honeste sepultus fuit.

(Arch. St. Bologna. Annales Nat. Germ. Bononiae II fol. 17v.)

Azonos avval a tanulóval, aki 1594-ben érkezett az erdélyi Tordai Mártonnal és egy aranyat tett a Nemzet pénztárába.

¹ Mendose: Bosga.

1598 iunii 12. (Bononiae pridie Idus Iunii MDXCVIII.) Rector et scholares Collegii Ungarici Bononiensis Papae Clementi VIII. Előadván a Collegium rövid történetét Szondy Pál püspök által való alapításától kezdve, amióta „quatuor vel quinque scholares dicti capituli Zagrabiensi clerici perpetuo alerentur ac theologicis studiis instituerentur,” kik közül hazatérve sokan magas egyházi állásokba jutottak, a Collegium Bologna városa részéről teljes adómentességet élvezett. De miután a pápa rendeletéből ez a kedvezmények megszünt, a Collegium pedig *propter bellicas calamitates* jóformán minden hazulról eddig kapott jövedelmét elvesztette, kéri: dignetur praedictum Collegium ab omnibus daciis, gabellis, talliis, subsidiis impositionis, decimis atque aliis quibuscunque gravaminibus atque oneribus tam ordinariis, quam extraordinariis perpetuo eximere et liberare.

(Budapesti Szemle 1868 XII p. 196—7. Szilády Áron közlése.)

1598 október 3-án érkezett Bolognába Bosnyák István. Szállást a Collegium Hungaricumban talált, a Cento trecento-

utcában, miként atyjának (1598 november 22-én) írt levelében jelenti. Szorgalmasan nekifeküdt jogi tanulmányainak, de kellemetlenül érinté, hogy a beíratkozáskor 20 magyar aranyat kellett lefizetnie.¹

Később — 1599 február 1-én — újra írt az apjának, megemlítvén azt is, hogy vele van valami Mátyás is, nyilván társa vagy tán szolgája: Mathias mecum hic in Italia est.

(Codex dipl. comitum Károlyi vol. III p. 599—601.)

E hiteles fenti adat mellett érthetetlen az a bolognai másík, hogy 1598 április 18-án anyakönyvezték, ekként: Magnificus D. Stephanus Bosniach Ungarus matriculatus.²

¹ Pro Collegio huius Bononiae opera G. D. Vrae non fuit incassum, nam morandi mihi ibidem facultas est concessa, quod mihi gratum existit; acceptior tamen fuisset, si mihi ulterius hic in Italia propter alias expensas morari liceret, et gratis ingredi in eum potuissem; antequam enim receptus fuisset, ex consuetudine fuere mihi deponendi 20 aurei hungarici.

² Arch. Arciv. Bologna. Matricula A.

1598. Vincentius Mislenovich alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 153.)

In Hungariam rediens factus est praepositus Galgócensis. (Ibidem.)

1598. Blasius Magyar alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 153.)

In Hungariam rediens factus est abbas Pilisiensis. (Ibidem.)

1599 aprilis 12. Dominus Stephanus Baksay¹ ungarus Strigoniensis nobilis matriculatus.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artistarum, vacchettino A.)

¹ Mendose: Bochchay.

1599 aprilis 27. D. Stephanus Bosnyak Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1599 aprilis 29. Electio novorum consiliariorum. Hungariae. D. Stephanus Bachsai Ungarus.

(Arch. Arciv. Bologna. Acta no. 17.)

Később mint a Magyar nemzet tanácsosa emléktáblát is kapott az egyetem épületében.

(In pariete Univ. Bon. Piano II arco 10 nella volta No. 14.)

1599—1601. Stephanus Bachsai Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 381.)

1600 februarii 18. Gregorius Bornemisza Transylvanus. Dedit $\frac{1}{2}$ ducatum.

(Arch. St. Bologna. Matr. Nat. Germ. Iur. Bon. fol. 44.)

Szerepel 1600 november 3-áig valamennyi ülésen.

1600 maii 27. Coram suprascripto Domino Iulio Alberzono Priore praesentibus ac caeteris Dominis consiliariis in sufficienti numero congregatis in Palatio Ill^{mi} et R^{mi} Domini Vicelegati Bononiensis ac in illius praesentia praecedentibus edictis solitis ad valvas Gimnasii affixis et in termino notificationis factae per scholas per bidellos pro praesente die et hora deventum fuit ad electionem novarum Dominorum consiliariorum pro uno anno futuro modo et forma ac in omnibus et per omnia prout infra, videlicet Ungariae D. Stephanus Bachsai Ungarus.

(Arch. Arciv. Bologna. Registro B.)

Baksay István azonban úgylátszik nemsokára távozott, mert a következő (1601 május 29-i) tisztújításkor a Magyar nemzet tanácsosi állása „vacabat” s így a magyart olasz tanácsossal helyettesítették. Így volt az még 1603 végén is.

1600 szeptember 22-én írta be nevét a matriculába, átutazóban: Casparus Szeghedy Ungarus.

(Fontes Rerum Hungaricarum I. p. 110.)

Szegedi Gáspár innen a páduai egyetemre ment, ahol 1601 március 22-én iratkozott be a juristák anyakönyvébe. (F. R. H. I. p. 109.)

1600. Stephanus Baxay alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 153.)

In Hungariam rediens factus est abbas Lelesiensis. (Ibidem.)

1601 martii 28. R. D. Gasparus Verbanovich Ungarus et D. Ioannes Teubl Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

Verbanovichnak emléktáblája is van. (In pariete Univ. Bon. Piano II. Scala 8. fila 2. No. 37.)

1601 recepit inscriptionem: D. Nicolaus Coldopus Ungarus Praeses.

(In pariete Univ. Bon. Scala a sinistra. Lapide nel I. ripiano di fronte al primo rampante.)

1602 augusti 1. Ioannes Orlle a Karwa.

(Arch. St. Bologna. Annales Nat. Germ. Iur. Bon. II.)

Utóljára az 1603 november 2-i ülésen szerepel.

Orlle János ide a páduai egyetemről jött át, ahol 1602 február 13-án íratkozott be a juristák anyakönyvébe (F. R. H. I. p. 110.)

1602 decembris 9. D. Laurentius Ferencfy Trynchinien-sis Ungarus, D. Casparus Partinger Poseniensis Ungarus et D. Christophorus Pirchaimer a Pirchenau Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

Partinger Gáspár az 1604 február 1-én tartott ülésen is előfordul, mint consiliarius. (Malagola: Monografie, p. 123.)

1603 ianuarii 23. D. Ioannes Orlle de Karva de Ungaria superiore oriundus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1603 maii 2. Convocata pro more Inclyta Natione ad aedes S. Dominico sacras, de ulterioribus eiusdem commodis vertente, praesentes fuere Illustres, Generosi, Nobilissimi, Doctissimi atque Clarissimi Domini: D. Joannes Orlle a Karwa etc.

(Arch. fam. Malvezzi. Bologna. Liber II fol. 104.)

Sem e kötetben, sem az 1648—1674 közti éveket felölelő IV. anyakönyvben nincs több magyar s ezért — a szabályok szerint — magyar híján tanácsosul idegent választottak.

1603 novembris 3. Wipertus Rosenpach Transylvaniae etc.

(Arch. fam. Malvezzi. Bologna. Liber II fol. 104.)

1603 decembris 10. Gaspar Verbanovich Illyrius Hrastovicensis rector Collegii Ungarorum matriculatus.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino Art. B.)

1604 februarii 1 hora XVI. Nomina Illustrum Dominorum consiliariorum utrarumque Universitatum generalis Studii Bononiensis, qui ordine invento processionaliter associarunt Illustrem D. D. Ioannem Dominicum Spinulam Ge-

nuensem electum in Rectorem generalem dicti Studii a domo sua ineundo ad ecclesiam divi Dominici die... pro acceptance caputii. Ab ecclesia vero in redeundo domum post 14 legistas, mutatus fuit ordo ita, ut quem locum tenuerunt Legisti primo illum nunc tenuerint Artisti ex declaratione R^{mi} Domini Vicelegati ut in actis.

A Dextris... A Sinistris D. Gaspar Partinger Ungarus.
(Arch. Arciv. Bologna. Acta Univ. Artistarum.)

A menet baloldali sorában a pozsonyi Partinger Gáspár joghallgató a 24-ik volt, de utána még 15 más következett, a jobboldali menetben természetesen ugyanannyi vevén részt 23 olasz (citramontan) és 22 idegen (ultramontan) nemzet képviselőjében, kik közt most már egy indiai tanácsos is szerepelt.

1604 februarii 1. Ordo verus nationum Legistarum et earum consiliarium huius temporis.

Ungarorum: D. Gaspar Partinger Ungarus. Transilvaniae: D. Paulus Jeronimus de Ello Viennensis.

(Malagola: Monografie storiche p. 125.)

Az erdélyi nemzet tanácsosául erdélyi tanuló hiányában választották a bécsiiek sorából.

1604 februarii 20. R. D. Paulus Jagatich Zagrabiensis ex Hyllyria, canonicus ecclesiae Zagrabiensis et Collegii Hillyrici-Ungarici appellati apud Bononienses, ut asseruit, Rector: D. Ioannes Krusseli Illyricus de Topozka¹ et D. Ioannes Radovitius Illyricus de Hroztovicza.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon. — In natione Illyrica noviter erecta translati die 20. Maii 1604 iuxta verbo petita.)

¹ Mendose: Zopozka.

1604 septembris 15. Casparus Partinger.

(Arch. St. Bologna. Nat. Germ. Iur. Bon. Annalium liber V.)

1604 octobris 3. Legisti. Ad lecturam Decreti ordinariam: D. Ioannes Krusseli de Croatia — electus.

(Dallari: Rotuli vol. II. p. 284.)

1604 recepit inscriptionem: D. Laurentius Ferenczfy Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Salone a mezzodi, attorno alla lapide nel mezzo della parete interna No. 18.)

Ferenczfy Lőrinc további ottlétére vall egy másik emléktábla (Piano II arco 11. Fascia sinistra) s egy harmadik is, mely őt praesesnek nevezi. (Ibidem. Piano II. Sala 8. Fila 3.)

1605 martii 11. Coram eodem Domino... Priore... se praesentavit D. Gasparus Partinger Poseniensis Ungarus, qui emissa fidei professione et iuramento praestito secundum Bullam Pii quarti, induxit in testes DD. Laurentium Ferenczfy Trinchiniensem Ungarum et Iohannem Krussely Croata de Topozka, qui manibus tactis Scripturis iuraverunt et deposuerunt; etc.

(Arch. St. Bologna. Professiones fidei dei Collegi legali, inv. Centetti n. 166 registro 1595—1622.)

1605 martii 15. Convocavi Collegium pro praesentandis DD. Gasparo Partinger Poseniensis Ungaro et ... cum quibus fuit dispensatum super obstantibus ex eo, quod praecesserat professio fidei in uno quoque, nec non et tentamina. Die 16 fuit approbatus.

(Arch. St. Bologna. Cod. 118 fol. 34 et Liber VI. secr. iuris pont. fol. 34.)

Felavatása után Partinger Gáspár nem tért rögtön haza, mert előfordul az 1605 április 22-i ülésen is, mint I. U. Docta“.

1605 octobris 3. Legisti. Ad lecturam Voluminis: D. Iohannes Kruselius — electus.

(Dallari: Rotuli vol. II. p. 288.)

1605 octobris 25. Testes Professionis fidei: DD. Gaspar Verbanovich et Ioannes Erdoedi Germanus.

(Arch. St. Bologna. Professiones Fidei.)

1605 octobris 26. Fuit praesentatus D. Ioannes Thibal Ungarus et die 27 approbatus.

(Arch. St. Bologna. Liber VI. secr. iuris Caesarei fol. 77.)

1606 martii 13. Coram suprascripto Domino... Priore... se praesentavit D. Iohannes Krusseli Croata, qui emissa fidei professione... induxit in testibus DD. Gasparum Verbanovyth Croata et Laurentium Ferenczfy Ungarum, qui ambo, manibus tactis Scripturis iuraverunt; etc.

(Arch. St. Bologna. Prof. fidei, reg. 1595—1622.)

1606 martii 15. Praesentatus fuit D. Ioannes Krusallus Crouatus et die sequenti approbatus.

(Arch. St. Bologna. Liber VI. secr. iuris pont. fol. 39.)

1606. Benedictus Vinkovich alumnus Collegii Ungaro Illyrici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 49—54.)

Fuit 1624 praepositus Zagrabiensis, 1631 episcopus Quinque-Ecclesiensis, tum 1637 Zagrabiensis. Obiit 1643. (Barits, C 4.)

1607 aprilis 30. R. D. Paulus Jagustych Zagrabiensis Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1608 octobris 20. D. Martinus Bozdogh a Sziszek Ungarus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

Miután a Magyar nemzet tanácsosává választották, később emléktáblát is kapott, melyen nevét „Bozdocus“-nak írták, év nélkül. (In pariete Univ. Bon. Scala a destra V. rampante, volta fila di mezzo No. 33.)

1609 septembris 12. D. Michael Iuancowich Ungarus Zagabriensis.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1609 november 4-én íratkozott be a joghallgatók anyakönyvébe a „Natio Transilvana“ külön testületébe: D. Lucas Berekzazy Transilvanus Colosvariensis.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

Natio Transilvania continet Transilvaniam et fuit erecta — ut in libro actorum universitatis — die 24. Aprilis et 13. Maii 1595. (Pag. 152.)

1610 aprilis 23. Fuit praesentatus Illustris et R. D. Paulus Jagustich Zagrabiensis, rector Collegii Ungarorum et die 24 fuit approbatus.¹

(Arch. St. Bologna. Liber VI. secr. iuris pont. fol. 53.)

¹ In utroque iure. (Ibidem. Liber promotionum Univ. Iur. Bon.)

1610 május végén Erdeödi János parmai doktori felavatása után, tanulótársa (s egyben tán mentora) segedő Bozdogh Márton összegyűjtötte mindazokat az alkalmi verseket, amelyekkel az ifjú grófot tisztelői üdvözölték s azokat Bolognában az alábbi című füzetben nyomatta ki:

Dotes Intellectuales Illustrissimi D. D. Ioannis Erdeödi de Moniorokerek, perpetui Montis Claudii, ac comitatus Varasdiensis Comititis, Liberi Baronis in Lipouecz, Chaszarvar, etc. *Cum absoluto cursu Philosophico, triennales totius Philosophiae propositiones acerrime iuxta ac felicissime, in celeberrima Parmensi Academia propugnaret.* A Nobili D. Martino Bozdogh Segestino, Artium, et Philosophiae Magistro, V. I. S. eiusdemque Illustrissimi D. perpetuo cliente, *Perpetui honoris gratia conscriptae.*

Bononiae, Officina Typographica Victorii Benatii. M DC X. *Superiorum Permissu.* In 4° fol. 12.

A füzet 21 ódát és alkalmi verset tartalmaz, melyeket Bozdogh az ifjú grófhhoz meg szüleihez intézett; míg az egyik óda szerzője: D. Gaspar Verbanovich Canonicus Zagrabien-sis, Praefectus D(omini) Ioannis; egy másikban pedig a bolognai Collegium Hungaricum et Illyricum üdvözli az ifjú bárót, mint patronusát.

(Ismertette Mircse János a Magyar Könyvszemle 1881-i 74—76. I. csonka példányról. R. M. K. III No. 1083; ép, unikum-példányáról Ap-ponyi Sándor, a Hungarica 708. sz. a.)

1610. Ioannes Erdeödy Comes de Monyorókerék collegialis Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 55—59.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Agriensis.¹

Egerbe Erdödi János a zágrábi püspöki székből helyezte át s az közelebb esvén szívéhez; horvát kapcsolatainál fogva, halála után tetemét is oda vitték. A zágrábi székes-egyházban lévő sírírata szerint meghalt 1626 augusztus 13-án, 37 éves korában.²

¹ Patachich, locus citatus. ² Kercselich op. c. 213.

1611 március 16-án íratkozott be a joghallgatók anyakönyvébe a „Natio Hungarica“ testületbe: D. Andreas Klinowych Illyricus.

(Arch. St. Modena. Matr. Iur. Bon.)

1612 recepit novam inscriptionem: D. Martinus Bozdog Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Scala a destra I. ripiano, parete di parte No. 17, dipinto attorno all'arco. Sorbelli: Iscrizioni No. 1450 et 1534.)

1614 novembris 29. Illustris dominus Robertus ungarus a civitate S. Sepulchri sive Biturgiae, quia instetit et asseruit se incumbere Philosophiae sub Excellentissimo Baldo et in manibus domini Pauli Antonii Ambrosii prioris iuravit in forma ... Ideo de mandato fuit matriculatus et solvit L. 1—6.
(Arch. St. Bologna. Matr. Artistarum vacch. C.)

1615 augusti 22. Paulus Jankovith consiliarius Hungarus.
(Arch. St. Bologna. Nat. Germ. Iur. Bon. Annalium liber II.)
Szerepel még az 1616 február 20-i ülésen is.

1615 recepit inscriptionem: D. Franciscus Haelder Ungarus.
(In pariete Univ. Bon. Scala a destra II. ripiano. Volta 9. Sorbelli: Iscrizioni No. 1585.)

1616. Martinus Bogdan Rector Collegii Ungaro Illyrici.
(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 60—64.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Zagradiensis.
(Ibidem.) Mortuus anno 1647.

1617 aprilis 17. Illustris D. Iacobus Caproncza Illyrius, quia instetit... asseruitque se incumbere sacrae theologiae sub Excellentissimo ac Admodum Reverendo domino Iohanne Baptista ab Orto, et quia iuravit... ideo de mandato Ill^{mi} Domini Roberti Ungari Biturgiensis, Prioris ab Illmo Domino cardinale legato electi, fuit per me notarium matriculatus et solvit L. 1—6.
(Arch. St. Bologna. Matr. Artistarum vacch. C.)

1618 aprilis 28 die Sabbati. Ill: D. Thomas Iuanitius a Muncatsio Ungarus, quia instetit iuravitque in forma et per fidem extreme Domino Matteo Gondii verbo, docuit se incumbere philosophiae, ideo de mandato Domini Francisci Fruzoni Prioris fuit per me notarium matriculatus, et solvit L. 1—6.
(Arch. St. Bologna. Matr. Artistarum vacch. C.)

1618 aprilis 28 die Sabbati. Ill: D. Thomas Iuanitius Isagrabiensis Illyrus, quia instetit iuravitque in forma et per fidem Excellentissimi Domini Matteo Gondii verbo, docuit se incumbere philosophiae, ideo de mandato Domini Francisci

Fruconi Prioris fuit per me notarium matriculatus, et solvit L 1—6.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchetto C.)

1618 aprilis 30. Consiliariorum nova generalis electio. 15. Illyricorum. Licet D. Iacobus Capronczai peteret se uti de natione confirmari nihil, comparuit D. Thomas Ivanchius¹ Isagrabiensis Illyrus et petiit se uti de natione eligi remoto dicto Domino Iacobo eo, quod iam per annum consiliarium habuerit, nec permittat Statutum illum ulterius in ea continuare. Quare Universitas attacto statuto et non obstante, quod D. Iacobus oriundus sit Illyriae et D. Thomas Isagrabiae, quia tam Isagrabia est sub natione Illyriae, ut ipse partes confirmarunt, Dominum Thomam Ivanchium² Isagrabiensem³ Illyrum elegit, ut supra remoto dicto Domino Iacobo.

16. Ungarorum, quoniam consiliarius abest et nullus petit, ideo electus, ut supra D. Stefanus Muncatsius Ungarus a Muncatsio.

(Arch. Arciv. Bologna. Acta no. 37.)

Munkácsi Istvánt az 1621 május 2-án tartott tisztújítás-kor is újra megválasztották, de már az év végén (1621 november 28-án) hiányzott az ülésen s helyette megjelenvén D. Ioannes Filipchich Ungarus — petiit se eligi ad suorum consiliaturam loco Domini Stephani Munkatsii Ungari absentis, et fuit electus, iuravitque. Őt választották meg újra az 1622 április 14-i tisztújításkor is, sőt ő maradt a magyarok tanácsosa 1625 végéig.

¹⁻² Mendose: Iuanlsius. ³ Isagrabriensem.

1618 recepit inscriptionem: D. Iacobus Kapronczai Ungarus. (Illyricorum.)

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 2 fila 2. Dirimpetto alla finestra No. 1.)

1618. Petrus Keglevich L. B. de Buzin et Paulus Ráttkay L. B. de Nagy-Tábor convictores Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 114—118.)

In Hungariam redientes facti sunt Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consilarii et patriae militiae capitanei. (Ibidem.)

1618—22. Stephanus Munkatsius Ungarus a Muncatsio Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 384.)

Recepit inscriptionem: Stephanus Muncatsius Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Sala 3 fil. 3. No. 17.)

D. Paulus Rateay Ungarus.

(Piano II. Arco 5. Volta, pennacchio. No. 2.)

1619 aprilis 25. Iohannes Philipchich Illyrius matriculatus.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchettino Art. B.)

1619 septembris 17 Martis. Ill: et Admodum R. D. Stephanus Jauriensis Hungarus dioecesis Jauriensis Canonicus ecclesiae Agriensis et Beneficiatus Vyuariensis, quia instetit, exposuitque se nuper Roma huc venisse, ut suas conclusiones de Theologia publice defenderet et more religiosorum curavit... ideo de mandato Domini Bonaventura Zocca Prioris fuit per me notarium matriculatus, et solvit L 1—6.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchetto C.)

1620. Ioannes Draskovich Sacri Romani Imperii Comes de Trakostyán convictor Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 104—113.)

In Hungariam rediens factus est regni Hungariae palatinus seu prorex. (Ibidem.)

1621 augusti 13. D. Stephanus Munkachi Ungarus doctoratus in utroque Collegio.

(Arch. Arciv. Bologna. Catalogo dei addottorati.)

1621 septembris 27. Illustris dominus Michael Giengiesi ungarus, quia instetit ... per fidem ... domini ... docuit se incumbere sacrae theologiae, ideo de mandato domini ... prioris fuit per me notarium matriculatus et solvit L. 1 s. 10.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. Vacchettino D.)

1622. Georgius Draskovich Comes de Trakostyán collegialis Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 64—68.)

Itt nyilván csak átmenetileg volt tagja a bolognai Collegiumnak, útban hazafelé Rómából, ahol a Collegium Germanicum et Hungaricumban négy éven át hallgatta a teoló-

giát.¹ Hazatérve Pázmány Péter prímás esztergomi kano-nokká nevezte ki, 1628-ban meg pécsi, majd hét évre reá győri püspök lesz. Erőszakos ember hírében állott, de sok alapítványt tett, sőt öt latin munkát is írt. Meghalt Bécsben, 1650 novembr 26-án.²

¹ Ld. bővebben a F. R. H. II p. 23—24.

² Kollányi, op. c. 227—8.

1622—26. Iohannes Philipchich Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 384.)

1623 obtenta est a Pontifice Gregorio XV. confirmatio Collegii Hungarici-Illyrici.

(Farlati Illyrici Sacri tom. V. pag. 537.)

1624 novembris 26. Illustris D. Matheus Lucinichius Ungarus, quia instetit et per fidem ex: Domini ... docuit se incumbere philosophiae, ideo, priore domino ... fuit matri-culatus et solvit

L. 1 s. 10.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. Vachettino D.)

1625 novembris 27. Congregata Universitate in numero 30 sedente a dextris Illustri Domino Mattheo Lucinicchio Ungaro Priore, a sinistris vero Illustris D. Fridericus Guidoncius Primus Praesidens... D. Prior exposuit nonnullas consiliaturas nostrae Universitatis fuisse minus legitime tempore vacationum concessas diversis scholaribus, et ideo oportere illas approbare vel reprobare per Universitatem, et ad vacantes consiliaturas idoneos consiliarios legitime eligere iuxta formam Statutorum. Tunc Ill^{mus} Dominus mandavit per bidellos advocari singulas Nationes Universitatem constituentes, prout sic advocatae fuerunt extra Portam Mansionis congregationis praesente et primo Mutinensium... 15. Illyricorum. D. Matheus Lucinicchius Ungarus praesens confirmatur. 16. D. Caesar Montius praesens confirmatur. qui fuerat a R^{do} Priore substitutus loco Domino Ioanni Filipchich Ungari, iuravitque.

(Arch. Arciv. Bologna. Acta no. 39.)

1626 decembris 17. Assignatis punctis ab admodum reve-rendo domino Laurentio de Vechii, perillustris ac reverendis-

simus dominus Andreas Octavius Sedis Apostolicae protonotarius, canonicus Zagrabiensis, artium et philosophiae doctor, Collegii Ungarici et Illirici Bononiae fundati rector suprema doctoratus laurea Sacrosanctae theologiae fuit donatus.

(Ms. Occhioni, 96. Acta Collegii. Bologna, fol. 85.)

1626. Gaspar Frangepanes marchio de Tersat convictor Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 119—124.)

In Hungariam rediens factus est Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius ac limitum regni Croatiae ac maris vice-generalis praefectus. (Ibidem.)

1626 recepit inscriptionem D. Andreas Octavius Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Arco 11 parete.)

Noviter anno 1628 (Ibidem. Piano II. Arco 10 parete No. 17) et sine anno. (Piano II. Sala 5. Fila 2 piccola No. 14.)

1626—28. Lucas Tecich Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 384.)

1629. Nicolaus Medak de Topusko Croata, diocesis Zagrabiensis útban hazafelé Rómából, ahol (közel három éven át) a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke volt, nyilván tanulmányai kiegészítése végett Bolognában állapodott meg, az anyakönyvi bejegyzés szerint: Auditum remansisse Bononiae.

(Fontes Rerum Hungaricarum II. p. 28.)

1630 február közepén távozott Bolognából: Thomas Ozdy Claudipolitanus.

(Fontes Rerum Hungaricarum I. p. 121.)

Ozdy Tamás innen a páduai egyetemre ment, ahol 1630 február 20-án írta be nevét az artisták anyakönyvébe s aztán ott is végzett.

1630 martii 20. Bologna. Az egyetem Natio Germanicaja bizonyítványa arról, hogy szebeni ifjabb Gottsmeister Kálmánt az egyetem kötelékébe fogadták.¹

(Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde XIII. 375.)

Gottsmeister Kálmán Bolognába a paduai egyetemről jött át, melyen előzőleg (1629 július 20-án) íratkozott be.²

¹ Universitätsmatrikel der Universität von Bologna deutscher Nation, in welcher bezeuget wird, dass Koloman Gottsmeister (der jüngere) auf die Universität aufgenommen worden sei und ihm auch alle die Freiheiten eines Studierenden zugesichert werde.

² Archiv l. c. 374. F. R. H. I. p. 120.

1631. Gregorii XV. Bulla confirmatoria Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 16.)

1633 recepit inscriptionem D. Petrus Petrinchich Deryneus. Praeses.

(In pariete Univ. Bon. Arcade nel cortile intorno alla lapide: Ioannem Anton. Godium.)

Recte: Petretich, 1648 episcopus Zagrabiensis. Obiit 12. Octobris 1667. (Barits.)

1636 ianuarii 4. Dominus Andreas Scepusiis¹ Ungarus, attempta fide domini Nicolai de Cremona M(atriculatus.)

Solvit L. 1. s. 10.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. Vacchettino D.)

¹ Mendose: Susicinis.

1636 recepit inscriptionem D. Ioannes Dersfi Ungarus Prior Ungarorum.

(In pariete Univ. Bon. Arcade nel cortile.)

Dersfinek egyúttal egy Prosperus Policinus dícséretére készített felírata aljára ez volt vésve:

AUCTORE GENER. D. IOANNE DERSFI UNGARO
UTR. UNIV. IUR. PRIORE DIGNISSIMO.
ANNO SALUTIS MDCXXXVI.

(Szilády Áron közlése — Frati jegyzékéből — a Budapesti Szemle 1868. évf. XII. kötete 125. l. De a felírat ma már nincsen meg.)

1642 maii 20. Dominus Michael Micocuvisch Hungarus ... accepit puncta a patre magistro Constantio canonico regulari Sancti Salvatoris et insignia doctoratus a patre magistro Donellio sacerdote Ordinis Praedicatorum.

(Ms. Occhioni, 108. Acta Collegii. Bologna, fol. 91.)

1642 recepit inscriptionem cum stemmate D. Ioannes Burich Ungarus C(onsiliarius.)

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Arc. 21. Parete, stemmi dipinti sopra tavola di legno.)

1648 recepit inscriptionem D. Petrus Branogaliter Simon Ungarus. (Provincia Provincialium)

(In pariete Univ. Bon. Salone a mezzodì intorno alla lapide sopra-posta ad un'aquila No. 13.)

1648 recepit inscriptionem D. Michael Novozell Ungarus. (Provincia Vasconorum) Címere reliefben faragva, kifestve.

(In pariete Univ. Bon. Salone a medozzi nella parete lunga interna No. 7 alla sinistra della lapide vicino alla finestra.)

1650. Georgius Draskovich episcopus Iauriensis eximius fundatoris aemulator, testamentaria et ipse dispositione Collegio Hungarico-Illyrico deputat summam florenorum Rhenensium decem millium.

(Farlati Illyrici Sacri tom. V. pag. 538.)

1652. Nicolaus Draskovich et Ioannes Draskovich Sacri Romani Imperii comites de Trakostyán convictores Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 128—134.)

Tanulmányaikat még a rákövetkező év tavaszán sem fejezték be, amennyiben 1653 március 31-i levelében így emlékezik róluk Draskovich Miklós, Draskovich Gáspár tanácsoshoz intézett levelében: Az Kigyelmed öccsei Bononiában szeretettel látnák Kigyelmedet és udvarlanának Kigyelmednek; ugyan őnáló is szállhatna Kigyelmed.¹

In Hungariam redientes facti sunt primus Curiae Regiae per Hungariam iudex, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius, et alter Curiae Regiae praefectus, ac Nationali regnorum Croatiae et Slavoniae militiae generalis commendans.²

¹ Századok 1873 p. 580. Hg. Odescalchi Arthúr. ² Patachich, l. c.

1654—55. Petrus Orechoczi Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 384.)

1655—58. Nicolaus Chisarugius Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 385.)

1658. Dominus Petrus Gerecius ungarus. Studet sub domino doctore Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. E. Inv. Cencetti no. 373 E.)

1658. Dominus Matthias Stoklacijs ungarus. Studet sub domino doctore Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. E. Inv. Cencetti no. 373 E.)

1658—61. Matthias Stoklacijs Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 386.)

1660 *decembris* 2. Dominus Georgius Bona ungarus. Studet sub domino doctore Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. E. Inv. Cencetti no. 373 E.)

1661—63. Georgius Bona Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 386.)

1662. Dominus Ioannes Conitius ungarus. Studet sub domino doctore Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. E. Inv. Cencetti no. 373 E.)

1664 *augusti* 30. Egregius iuvenis Michael Duornikovith ex regno Hungariae oriundus útlevelet kap Bécsben „Bononiam studiorum suorum ibidem continuandorum gratia“ I. Lipót királytól.

(Történelmi Tár 1900:468.)

1665 *március* 16-án járt Bezerédy Zsigmond (gróf Nádasdy Ferenc országbíró titkáraként) Bolognában útban Rómának, hogy hazatérőben április 30-án újból egy napot töltsön Bolognában, melynek nevezetesebb templomait is leírta.

(Történelmi Tár 1883 p. 352 et 356. Naplójegyzete.)

Az országbíró kíséretében még ezek voltak: ifjú Zichy István, Kövér Gábor praefectus, Hamerla György komornik, Farkas János, Burum László, Franz Ernai német kapitány, Binard nevű német, egy kocsis meg két lovász. Nádasdy Ferenc egyébként korábban is járt erre, 1642-ben, útban Siena felé, melynek egyetemén tanult volt. (In parte II. sub no. 28.)

1665. Stephanus Selischevich Rector Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 94—101.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Zagrabiensis, regnorum Croatiae et Slavoniae primas, abbas de Topuska, comitatus Berzencze supremus ac perpetuus comes, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius. (Ibidem.)

1666—68. Michael Duornichovich Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 386.)

Dvornikovics Mihály négy esztendeig tanult Bolognában a Collegium Hungaricumban lakván, melynek alaptőkéjére — ennek emlékéül — később, mint váci püspök (1699 június 23-án írt) végrendeletében 100 aranyat hagyományozott.¹

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 87—93.)

Róla honfitársa, Patachich is ekként emlékezik meg:

In Hungariam rediens factus est episcopus Vaciensis, praepositus Iaurinensis et abbas, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius.²

Idézett végrendelete után Dvornikovich püspök még hat esztendeig élt s meghalt 1705 augusztus 31-én. Egyházmegyéje és Vác város felvirágoztatása érdekében buzgólkodó áldozatkész főpap volt, akit legméltóbban ez elismerő szavak jellemznek: Totam dioecesim, quasi Phoenicem e cineribus in vitam revocavit.³

¹ Győri történelmi és régészeti füzetek 1863-i II. 384. l.

² Patachich: Gloria Collegii Ungaro-Illyrici, p. 87—93.

³ Desericius alapján a Váci egyházm. tört. névtára 606. l. Ott azonban, életrajza elején valamelyes tévedés lehet, mert fenti anyakönyvi adatunkkal ellentétben, azt mondja, hogy csak 1677 után ment Bolognába, amelynek egyetemén egyébként iuris utriusque Doctor lett.

1667. Thomas Augustich alumnus Collegii Ungaro Illyrici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 170—172.)

In Hungariam rediens factus est abbas, et canonicus Zagrabiensis, postea archidiaconus Camarcensis. (Ibidem.)

1668 octobris 30. Admodum R. D. Gabriel Semiborgti Illiricus alumnus Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} Domino Fulvio Magnano Philosophiae.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1668 *octobris* 31. D. Ioannes Illinich Sarmaticus alumnus Collegii Ungarorum studet sub Excell^{mo} Domino Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1668 *novembris* 13. Dominus Alexander Mikulich ungarus ex Collegio ungarico. Studet sub Excellentissimo domino Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Zagrabiensis, sis. (Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici p. 69—76.)

1668. Stephanus Doichich alumnus Collegii Ungaro Illyrici, ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 77—80.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Corbaviensis et canonicus Zagrabiensis. (Ibidem.)

1668—70. Alexander Mikulich Ungarus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 390.)

1669 *octobris* 18. Dominus Petrus Magyar¹ ungarus alumnus Collegii Ungarorum. Studet sub Excellentissimo domino doctore Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

¹ Mendose: Maggyer.

1669 *octobris* 28. D. Co(mes) Gasparus Szechy Ungarus alumnus Collegii Hungarorum. Studet sub Excellentissimo domino Fulvio Magnano philosophiae.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

Collega eius: Comes Stephanus Orahóczy convictor Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 127.)

In Hungariam redientes facti sunt Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consilarii et camerarii. (Ibidem.)

1669 recepit inscriptionem D. Petrus Regifritth. Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Arc. 2. Pilastro a destra.)

1670. Stephanus L. B. Chikuliny convictor Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 136—139.)

In Hungariam rediens factus est locumtenens Banalis et Sacrae Caesaræ Regiæque Maiestatis consiliarius. Anno 1687 ad Grebenam arcem in Lika primus castelli portis ignem supposuit, et caeso signifero hostile vexillum gloriosus retulit. (Ibidem.)

1670. Petrus Erdeődy de Monyorókerék Montis Claudii et comitatus Varasdinensis comes perpetuus, magni illius pro-regis Illyrici Thomas Erdeődy Turcarum terroris nepos, convictor Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 140—145.)

Ez az Erdődy Péter — úgylátszik távozása évében — az egyetem egyik folyosóján gyönyörű Mária-szobrot állított, a következő felírral:

D. O. M.

UT SUB PRAESIDIO FAUSTOS PIA VIRGO SCHOLARUM
BONONIAE FOVENS, AD SUA VOTA DIU
SIC PETRUS ERDEODI COMES DE GENTE CROATA
ET LEGISTA PRIOR DEDICAT HANC STATUAM

ANNO

qVo. CLeMens X seDit pie gVbernans.

Az 1670 évet kiadó fenti kronostichon egy fehér Mária-szobor alatt állott, melynek feje felett három, lába alatt három, kétoldalt 5—5 angyalfej díszlett, a felirat alatt az Erdeődyei címerével — Frati jegyzéke szerint — de ma már sehol sincs meg az egyetem épületében, sőt annak sincs nyoma, hogy egy ily tekintélyes, szép nagy emlékmű miként került és kerülhetett el kegyeleti helyéről.

(A felíratot s leírását közli Szilády, a Bp. Szemle 1868-i XII. köt. 125. l.)

Recepit inscriptionem: Comes Petrus Erdeodi Croatus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. arc. 2 dalla parte delle finestre, sotto la lapide.)

1671 novembris 19. D. Georgius Fantoluich alumnus Collegii Ungarorum. Studet sub Excellentissimo domino Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. Inv. Cencetti no. 376.)

1671 novembris 19. Dominus Ioannes Chiull ungarus, alumnus Collegii ungarici. Studet sub Excellentissimo domino Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. Inv. Cencetti no. 376.)

1671 novembris 19. D. Stanislaus Pepelko Sarmaticus
alumnus Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} Domino
Doctore Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1671. Paulus Zorchich alumnus Collegii Ungaro Illyrici.
(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 152.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Suidnicen-
sis, abbas de Marchia et episcopi Zagradiensis in ritu Graeco
suffraganeus. (Ibidem.)

1671. Ioannes Babbich Rector Collegii Ungaro Illyrici.
(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 81—86.)

In Hungariam rediens factus est episcopus Scardonen-
sis, abbas de Gotto, cathedralis Zagradiensis lector et canoni-
cus eiusdemque episcopi vicarius generalis, Sacrae Caesareae
Regiaeque Maiestatis consiliarius. (Ibidem.)

1671—74. Georgius Fantoluich ex Collegio Ungarico
Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. 398.)

1673 novembris 15. D. Mathias Orszagovich¹ Illiricus
alumnus Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} Domino
Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

¹ Mendose: Orscagouick.

1673 novembris 29. Dominus Ioannes Michael Martino-
vich ungarus, alumnus Collegii ungarorum. Studet sub Ex-
cellentissimo domino Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti. Inv. Cencetti no. 376.)

1673. Paulus Cseskovich alumnus Collegii Ungaro Illy-
rici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 166.)

In Hungariam rediens factus est praepositus Zagradi-
ensis, prioratus Auranae gubernator. (Ibidem.)

1674 octobris 17. D. Petrus Prezavich Illiricus alumnus
Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} Domino Fulvio
Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1674. Ioannes Gregorius Ganser Illyrus ex Collegio Ungarico, utriusque Universitatis Iuristarum prior.

(In pariete Univ. Bon. Sorbelli: Iscrizioni No. 843.)

1674—76. Petrus Prezavich Ungarus ex Collegio Ungarico Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Reg. matr. 392.)

1675 octobris 3. Assignata fuere in xenodochio Sanctae Mariae de Morte tentamina domino Francisco Domicio ungaro, quae quidem sequenti die ab eodem optime fuerunt explicata atque etiam peregre solutae difficultates contra eadem tentamina propositae, unde illi concessum fuit, ut assignarentur puncta doctoralia die determinando.

7-ma die Octobris convocatum fuit Collegium pro assignandis punctis doctoralibus eidem domino Francisco, qui quidem die sequenti optime se gessit, tam in ipsorum explicatione, quam in solutione difficultatum, unde condecoratus fuit laurea doctoratus ab Illmo et Excellentissimo domino Cesare Zoppio, nationis Germanicae promotoris. — Ipse dispensatus fuit in forma, suffragiis ubique affirmativis. Iuravit in forma more forensium.

(Arch. Arciv. Bologna. Quintus liber secretus medicinae et Quarto registro d'atti Cavazza. Inv. Cencetti no. 221 et 283.)

1675 novembris 9. Dominus Franciscus Bogati ungarus ex Collegio ungarico. Studet sub Illmo et admodum reverendo patre magistro Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti. Inv. Cencetti no. 376.)

1675 novembris 28. Dominus Ioannes Michael Martino-vich¹ ungarus alumnus Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} D. Fulvio Magnano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti. Inv. Cencetti no. 376.)

¹ Mendose: Martinuick.

1676 novembris 14. D. Petrus Kapronczay Illiricus alumnus Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} Fulvio Magnano Sacrae Theologiae.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1676—78. Iohannes Hrasztovachki Illyricus Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. 398.)

1677 február 27-én nyert a bolognai egyetemen Samuel Kochmeister a Degrő, Neosoliensis bölcsészeti és orvosi diplomát.

(Eredeti orvosi diplomája alapján, kötetünk II. része 45. sz. a.)

Kochmeister Sámuel útközben a páduai egyetem artista-anyakönyvébe 1677 január 5-én írta be nevét s ide — úgy látszik — kész orvosként érkezett, amennyiben már 1668-ban orvosi munkája jelent meg Wittenbergben. (F. R. H. I p. 133.)

1677 novembris 20. D. Michael Kraiachich Illiricus alumnus Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} Domino Fulvio Magnano et Adm. R. Patre Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1678 aprilis 30. Stephanus Illyés pervenit Bononiam.

(Magyar Sion 1865 p. 811.)

Ez a későbbi esztergomi nagyprépost és jeles egyházi író, útban Rómából (ahol tanult) hazafelé, haladt át Bolognán, ahonnan tovább menve, május 5-én ért Velencébe.¹

Életrajzát megírta Szabó József, 1863-ban.

¹ Kollányi op. c. 305—6.

1678 novembris 9. D. Franciscus Bogati ex Collegio Ungarico. Studet sub Excell^{mo} et Admodum R. Patre Magistro Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Vacchetto F. no. 35.)

1678 novembris 9. D. Paulus Tuscanus de Zagabria ex Illiria alumnus Collegii Ungarorum studet sub Exc^{mo} et Adm. R. Patre Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

In Hungariam rediens factus est praepositus Titeliensis et canonicus Zagrabiensis.¹

¹ Patachich: Gloria Collegii Ungaro-Illyrici p. 175.

1678. Nicolaus Gotthal alumnus Collegii Ungaro Illyrici ac postea Rector eiusdem.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 172.)

In Hungariam rediens factus est abbas S. Helenae in Slavonia et canonicus Zagrabiensis. (Ibidem.)

1679 novembris 20. D. Mattias Verbuez Illiricus alumnus Collegii Ungarorum studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1679 novembris 20. D. Michael Ladislaus Gottal Illiricus alumnus Collegii Ungarorum studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} et Adm. R. Patre Magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1681 novembris 25. Dominus Gaspar Fangi ungarus studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1681. Dominus Ioannes Arcirilovich ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo domino patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1682 octobris 6. D. Franciscus Donatus ungarus ex Collegio ungarico. Studet Sacrae Theologiae sub Illmo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1682 octobris 30. D. Nicolaus Bedekovich¹ ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano Dominicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

¹ Mendose: Bedekollich.

1682. Franciscus L. B. Orsich convictor Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 135.)

In Hungariam rediens factus est Segniae, Vegliae et Modrusiae supremus comes ac campi colonellus. (Ibidem.)

1684 július 19-én a Collegium Ungarico-Illiricum rektora: Popelko Szaniszló kanonok előadván a Collegium alapításának körülményeit, elpanaszolja, hogy az még sem élvez annyi adókedvezményt, mint akár a Spanyol Collegium. Arra kéri tehát a Collegium zágrábi főgondnokát, eszközölje ki XI. Ince pápától a teljes adómentességet. E végből több

római befolyásos főpapot is megnevez, akik e pápai kegy kieszközlésében segédkezhetnek.

(Kötetünk II. része 46. száma alatt.)

1684 *novembris 10.* D. Vittus Boscachovitz ex Collegio Ungarico. Studet Sacrae theologiae scolasticae sub Exc. et admodum Rev. P. magistro Hieronymo Bassano Domenicano.
(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti F. Inv. Cencetti n. 376.)

1684 *novembris 20.* D. Georgius Fontech¹ ex Collegio Ungarico. Studet Sacrae theologiae sub Exc. et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti. Inv. Cencetti n. 376.)

¹ Recte: Funtek.

1684 *novembris 20.* D. Paulus Luchi ex Collegio Ungarico. Studet Sacrae theologiae sub Exc. et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti. Inv. Cencetti n. 376.)

1685 *novembris 26.* Dominus Mathias Chaini Ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1685 *novembris 26.* Dominus Andreas Ifsich Ungarus. Studet sacrae theologiae scolasticae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti F. Inv. Cencetti n. 376.)

1685 ... *decembris.* Dominus Musanich ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo domino et admodum Rev. patre Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1685. Simon Iudas Sidich Rector Collegii Ungaro Illyrici.
(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 168.)

In Hungariam rediens factus est praepositus Chasmen-
sis, abbas de Belastena et canonicus Zagrabienis. (Ibidem.)

1686 *novembris 5.* Dominus Nicolaus Chis ex Collegio ungarico. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1686 *novembris* 5. D. Nicolaus Desput ex Collegio Ungarico. Studet Sacrae theologiae sub Exc. et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1686 *novembris* 5. D. Ioannes Doichilich¹ ex Collegio Ungarorum. Studet Sacrae theologiae sub Exc^{mo} et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti Inv. Cencetti n. 376.)

¹ Mendose: Doickick.

1687 *novembris* 13. Dominus Gabriel Jellachich ungarus studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et Adm. rev. Patre magistro Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1687 *novembris* 13. Dominus Ioannes Baptista Ochisk ungarus ex Collegio ungarico. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. Patre Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1688 *septembris* 4. Dominus Nicolaus Sisinachky ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1688 *novembris* 10. Dominus Gregorius Verbanich ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1688 *novembris* 27. Dominus Georgius Augustich ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1688. Balthasar Napuly alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 156—159.)

In Hungariam rediens factus est praepositus Zagrabien-sis et fuit Nobilissimi Collegii Croatici Viennae Austriae fundator. (Ibidem.)

1688 receperunt inscriptionem: Ioannes Koosz, Franciscus Voivodits, Ioannes Mavrachich, Gregorius Verbanich Ungari, Consilarii Almae Iuristarum Universitatis Bononiae.

(In pariete Univ. Bon. Sorbelli: Iscrizioni No. 802.)

[1688] recepit inscriptionem: D. Fridericus Theophilus Relinger. Consiliarius Transilvaniae.

(In pariete Univ. Bon. Sorbelli: Iscrizioni No. 804.)

1689 novembris 16. D. Michael Verbanich Croatus ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} et Adm. R. Petro Patre Magistro Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1689 novembris 16. D. Petrus Pucz Croata ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} et Adm. R. Patre magistro Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1689 novembris 16. D. Petrus Malchich Croatus ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} et Adm. R. Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1690 novembris 22. Dominus Mattheus Petrus Petrasz ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro fratre Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1691 novembris 22. Dominus Matthias Suagely ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Hieronymo Bassano Domenicano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1691. Stephanus Prekritt alumnus Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 154.)

In Hungariam rediens factus est abbas S. Crucis. (Ibidem.)

1692 novembris 10. Ill^{mus} et R. D. Ladislaus Benkowich ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{me} Domino Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1692 *novembris 15.* Dominus Ioannes Iagustich ungarus. Studet sacrae theologiae sub Excellentissimo et admodum Rev. patre magistro Fr. Hieronymo Bassano.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1693. Ioannes Draskovich Sacri Romani Imperii comes de Trakostyán, comitatum Valkó et Baranya supremus ac perpetuus comes et Sigismundus Keglevich comes perpetuus de Buzin, convictores Collegii Ungaro Illyrici.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 146—151.)

Recepit inscriptionem: D. Ioannes Draskovith Ungarus. (In pariete Univ. Bon. Salone a mezzodi fila 4. No. 225.)

1694 *novembris 25.* D. Ioannes Vegii Illiricus ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Bernardino Cecchino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1695 *novembris 7.* D. Georgius Kussechek Croata ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1695 *novembris 7.* D. Petrus Herbich Croata ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1695 *novembris 17.* D. Vitus Babbitsch Croata ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1696 *novembris 15.* D. Matthias Musinich Croata ex Collegio Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

1696 *novembris 15.* D. Stephanus Novachki. Studet Sacrae theologiae sub Exc^{mo} domino Ioanne Baptista Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti Inv. Cencetti n. 376.)

1697 *novembris 25.* D. Georgius Patachich¹ ex Collegio Illirico Ungarico studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

¹ Mendose: Patatis.

1697 decembris 4. D. Petrus Lanzchavich¹ ex Collegio Illirico Ungarico alumnus studet Sacrae Theologiae sub Exc^{mo} Domino Ioanne Baptistae Carlino, fuit matriculatus sub die 13. Novembris, sed non habuit matriculam nisi die 2. Ianuarii 1698 et fuit spedita matricula sub dicta die; sed in registro non fuit descriptus nisi die quo supra.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. F. no. 35.)

¹ Mendose: Lauzchawick.

1697—98. Stephanus Novachi ex Collegio Ungarico Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. 399.)

1698 septembris 12. Bononiae. In Collegio Ungarico. Georgius Patachich Almae Utriusque Universitatis Artistarum Praeses aestivus et substitutus Prior concedit facultatem Executori servienti Proto-Medicis accendendi scholas tempore eorum audientiae, sine armis tamen, et ullo, quod occurrere posset praeiudicio.

(Bibl. Dr. Lad. Münster. Bologna. Autographum.)

1698 novembris 10. Ill^{mus} et Rev. d. Georgius Branijugh ex Collegio Ungarico. Studet Sacrae theologiae sub Exc^{mo} patre Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti Inv. Cencetti n. 376.)

1698 novembris 10. Rev. d. Ladislaus Benkovich ex Collegio Ungarico. Studet theologiae sub Exc^{mo} domino Ioanne Baptistae Carlino.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti Inv. Cencetti n. 376.)

1698—99. Ladislaus Benkovich de Collegio Ungarico Consiliarius Nationis Hungaricae Artistarum.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. 400.)

1699 maii 19. Lauream doctoralem more exteriorum suscepit Réverendus dominus Georgius Patachich cathedralis ecclesiae Zagrabiensis canonicus ex Collegio Ungaro.

(Ms. Occhioni, 195. Acta Collegii. Bologna, fol. 123.)

A fiatal zágrábi kanonok jeles vizsgája oly általános feltűnést keltett, hogy a Collegium rektora — Chernkovich Péter — márványtáblán örökítette meg az intézet belsejében. Ennek feliratából azt is megtudjuk, hogy Patachich 1699 február havában kapott 24 teológiai tézist s azokra felelt

fenti doktori avatása előtt. Szorgalmáról tanúskodik az a két kötet is, melyet egyidejűleg a Collegium történetéről megjelesebb magyar és horvát tanulóiról kiadott.

1699 novembris 24. Ill^{mus} D. Nicolaus Voikouich ex Collegio Ungarico. Sub Exc. et adm. Rev. patre Vincentio Ludovico Gotto.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti. Inv. Cencetti n. 376.)

1699 novembris 24. Ill. d. Georgius David Fatechich ex Collegio Ungarico. Studet Sacrae theologiae sub Exc^{mo} et adm. Rev. patre Vincentio Ludovico Gotto.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Artisti Inv. Cencetti n. 376.)

1699 novembris 24. Dominus Ioannes Ioseph Illias ex Collegio ungarico. Studet sub Excellentissimo et admodum Rev. domino patre Vincentio Ludovico Gotto.

(Arch. Arciv. Bologna. Matr. Art. F. Inv. Cencetti no. 376.)

1699. Petrus Chernkovich praepositus Posegensis, canonicus Zagrabiensis, protonotarius Apostolicus et Collegii Ungaro Illyrici Rector.

(Patachich: Gloria Collegii Ungaro Illyrici 178—180.)

1699-ben a bolognai Collegium Hungaricum-Illyricum alumnusa, Patachich György zágrábi kanonok Bolognában „Gloria Collegii Ungaro Illyrici“ és „Heroes Hungariae, et Illyrici“ című két kis művét adta ki.

(Ismertetve kötetünk II. része 48. és 49. sz. a.)

1699-ben adta ki Bolognában Voinovich Tódor, a bolognai Collegium Hungarico Illyricum tanulója alábbi munkáját:

Virtus debito honore decora, sive Georgius Pathachich de Zaiezda Canonicus Ecclesiae Zagrabiensis. Oblatum sub Rectoratu Petri Chernkovich Praepositi Posegiensis Carmen. [Scripsit Liber Baro Iosephus Theodorus Voynovich Collegii Illyrici Ungarici Convictor.]

Bononiae, 1699. (In 4° fol. 4.)

(Rosenthal: Bibliotheca Slavica V. pag. 16. Szabó: R. M. K. III. No. 4123. Említés.)

Sine anno. Receperunt inscriptionem, qua consilarii Nationis Ungarici:

D. Franciscus Docelius Ungarus.

(In pariete Univ. Bon. Piano II. Arc. 17 attornò al cortile, nella volta. No. 15.)

D. Stephanus Vastracci Ungarus.

(Piano II. Sala 2 fila picc. No. 31.)

1718. DD. Ejmericus Czacki, Vir quam doctus et episcopus Hungariae, nomen suum Albo Inclytae Nationis Germanici dedit.

(Arch. St. Bologna. Syllabus DD. Officialium pro anno 1741 p. 11.)

Gróf Csáky Imre kalocsai érsek útban Rómának írta be nevét a Németek emlékkönyvébe, ahová nyilván azért ment, hogy nemrég nyert bíborosi kitüntetését megköszönje. Példás életű, jótékonykodó egyházi férfi volt, meghalt 1732-ben. (Kollányi, op. c. 320—2.)

1720. DD. Michael Friedericus ex Comitibus de Althan, episcopus Vacienensis, nomen suum Albo Inclytae Nationis Germanicae dedit.

(Arch. St. Bologna. Syllabus DD. Officialium pro anno 1741 p. 11.)

A római Collegium Germanicum et Hungaricum egykori növendéke, útban püspöki széke felé, amelybe két éve neveztek ki.

1723. Cornelius Laurentius Chinetti Zagabriensis.

(Arch. St. Bologna. Matr. Nat. Iur. Germ.)

1739 *aprilis* 9. Franciscus Saverius Heill Ungarus laureatus in Medicina.

(Arch. Arciv. Bologna. Elenco dei laureati.)

1745 ... *septembris*. Iosephus Sgolaniz Ungarus laureatus in Medicina.

(Arch. Arciv. Bologna. Elenco dei laureati.)

1745 *november* 18-án szerzett orvosi diplomát a bolognai egyetemen vittenczi Markhot Antal József Ferenc.

(Diplomája alapján. In parte II. sub no. 52.)

A nyitrai megyei Markhot-család 1635-ben kapott címeres nemességet és nemeslevelét éppen a mi orvosunk hirdettette ki Bihar megye 1754-i közgyűlésén, amely alkalommal Markhot Ferencet a megye ordinarius physicusának nevezték. Később azonban Egerbe került s az egri lycaeum orvosi fakultásának szervezése épp az ő nevéhez fűződik.

(Markhot Aladár ügyvéd szíves közlése.)

1747 octobris 13. Iosephus Antonius Hoffmann Hungarus Budensis laureatus in Medicina.

(Arch. Arciv. Bologna. Elenco dei laureati.)

1758 septembris 6. Sedentibus Illustrissimis et Excellentissimis patribus Collegii Medicinae, numero decem, in aedibus Excellentissimi et Eminentissimi Domini Cardinalis archiepiscopi per partita proposita et obtenta per omnia vota affirmativa dispensatus fuit a publicis thesibus et disputatione D. Joseph Friesel Ungarus, natione germanicae alumnus, occasione petita per eum laurea doctoralis in Medicina, qua stante dispensatione dictus D. Joseph Friesel ad delationem eius iuravit in forma... praesentibus d. d.... testibus. Successive facta fuit extractio promotorum et fuerunt infra-scripti, videlicet etc.

Die septima eiusdem. Sedentibus Ill^{mis} et Exc^{mis} patribus in loco de quo supra, praevio examine Domini Josephi Friesel in Medica facultate, proposita fuerunt partita super illius approbatione et per omnia vota affirmativa numero 10 approbatus fuit, et successive laurea doctorali insignitus; etc.

(Arch. St. Bologna. Acta del Collegio di Medicina, 1753—60, inv. Cencetti n. 268 fol. 77.)

1761 ianuarii 8. Assignata sunt tentamina Domino Iohanni Durnowik Zagabriensi, quae in Nosocomio S. Mariae de Morte recitavit postridie, absente Domino Galli, altero ex consiliariis, ex gravi morbo, quo haud ita pridem implicitus fuerat, nondum satis confirmato.

1761 ianuarii 15. In Collegio puncta assignata Domino Iohanni Durnowik, quae die insequenti summa cum laude recitavit, et obiecta argumenta egregie diluit. Doctor propterea in Medicina suffragiis omnibus renuntiatus, per manus Domini Azzoguidi, promotori electi, laurea ac reliquis insignibus ornatus est.

(Arch. Arciv. Bologna. Liber secretus Collegii Med.)

1762. Petrus Berke Legradini natus, humaniores litteras Varasдини et Zagrabiæ, severiores Viennæ et Bononiæ condidit, ac edidit lingua vernacula Historiam B. M. V. Bisztriciensis. Graecii, 1762.

(Katona: Historia critica regni Hungariae tom. 39 p. 941.)

DEMONSTRATIO EVANGELICA

Juxta sententiam, et innotentia Dogmata Angelici

SANCTI THOMAE AQUINATIS

QUINTI ECCLESIAE DOCTORIS

QUAM AB OBIECTIS PUNDIAT

D. GEORGIUS VINCENTIUS KÖRBE

NOBILIS GROATA VARASDINENSIS

Alam Collegii Regio-Isoperialis Illipico-Hungarici Bononiensis

A L U S

Locis post testum testis

BONONIE MDCCCLXXI

Et typographia S. Thomae Aquinatis. Subscriptum permissu.

DEMONSTRATIO EVANGELICA

Juxta tutissima, & inconcussa Dogmata Angelici

SANCTI THOMÆ AQUINATIS

QUINTI ECCLESIAE DOCTORIS

QUAM AB OBIECTIS VINDICAT

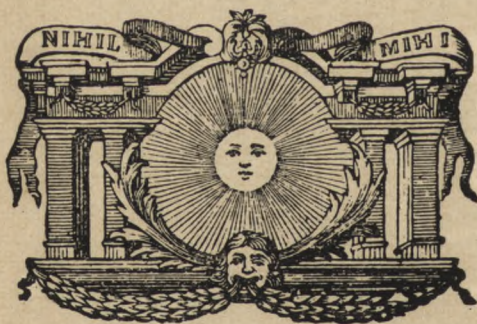
D GEORGIUS VINCENTIUS KOBBE

NOBILIS CROATA VARASDINENSIS

Almi Collegii Regio-Imperialis Illyrico-Hungarici Bononiensis

A L U M N U S .

Facta post tertium cuilibet Professori contradicendi facultate.

BONONIAE MDCCLXXI.

Ex Typographia S. Thomæ Aquinatis. Superiorum permisso.

1765 november 28-án a bolognai Collegium Illyrico-Hungaricum vezetősége Mária Magdolnának szentelt saját templomában gyászünnepélyt rendezett az elhunyt Ferenc császár emlékezetére. Az emlékbeszédet az Alumnorum Hungarici Collegii in sacris studiis institutura: Dr. Joseph Maria Elena Ordinis Praedicatorum tartotta s azt a következő füzetben nyomatták ki:

De funere Francisci Romanorum electi Imperatoris, et Magni Etruriae Ducis celebrato Bononiae in ecclesia Sanctae Mariae Magdalenae A Regio-Imperiali Collegio Illyrico-Hungarico Die XXVIII. Novembris MDCCLXV. Nomine Excellentissimi, et Reverendissimi Zagrabiae Episcopi, atque Ecclesiae Zagabriensis Illustrissimi, ac Reverendissimi Capituli.

Bononiae. Apud Laelium a Vulpe Instituti Scientiarum Typographum. Superiorum auctoritate. In folio p. 29. Imprimatur Die 31. Januarii 1766.

(Mus. Nat. Budapest. Bibl. Comit. Apponyi: Hungarica. No. 2875.)

A ritka alkalmi nyomtatvány 3. lapjának 2. jegyzetében az intézetről ekként emlékezik: Inter multa, eaque praeclara Collegia, quae Bononiae, ob late diffusam Archigymnasii celebritatem, aedificanda curarunt exterae Nationes ad suam juventutem erudiendam, Illustre, ac Religiosissimum est Regium-Imperiale Collegium Illyrico-Hungaricum, in quo nobiles Alumni Ecclesiae Zagabriensis in sacris studiis instituuntur: Ex eo autem quot prodierint Viri scientia praestantes, eruditione insignes, virtute conspicui, dignitate summi, immortalia perhibent monumenta.

1773 iulii 10. Professio fidei Doctoris in theologia domini Balthasaris Bedekovich de Kumur rectoris Collegii Illirico-Ungarici.

(Per extensum in parte II. sub no. 53.)

1781 martii 26 egyházi jóváhagyással jelent meg Bolognában Georgius Vincentius Kobbe Nobilis Croata Varasdinensis „Demonstratio evangelica Juxta tutissima, et inconcussa Dogmata Angelici Sancti Thomae Aquinatis quinti Ecclesiae Doctoris” című doktori értekezése, melynek alapján felavatták.

Disputabuntur publice in Templo S. Dominici Bononiae die ... mensis Aprilis 1781 hora ... Assistet P. F. Joseph Masi Ordinis Praedicatorum S. Theologiae Magister, Lector Publicus, Theologicae facultatis Socius, Almique Collegii Regio-Imperialis Illyrico-Hungarici in Sacris Studiis Institutor.

In 4-to pag. 24. Tartalmaz CLXXX vitapontot.

(Bibliotheca Ordinis S. Dominici, Bologna. Egyik példánya könyvtáramban.)

1781 március 30-án jelent meg Bolognában az az üdvözlő írat, amellyel a varasdi Kobbé György Vincét barátjai doktori felavatása alkalmából meglepték. Címe az alábbi:

Georgio Vincentio Kobbio Nobili Varasdinensi Regio-Imperialis Collegii Illyrici-Hungarici Bononiensis alumno cum Christianae religionis summam Singulari ingenio, doctrina, eruditione publice tueretur; Amici poetae His Carminibus gratulabantur.

Bononiae MDCCLXXXI. Ex Typographia Sancti Thomae Aquinatis. *Superiorum permissu.* In 8-vo pag. X.

Imprimatur: Die 30. Martii 1781.

A hat latin meg olasz epigramma és óda írói közt egyetlen magyar vagy horvát sincsen.

(Bibl. Arch. Bologna. 17. Storia Scient. letter. Cart. F. 3. Pos. III. No. 10. Másik példánya könyvtáramban.)

1781 december 14-én zárultak a bolognai Collegium Hungaricum-Illyricum kapui II. József rendelete folytán, miután belőle 1553-tól kezdve annyi kiváló tanuló került ki úgy magyar, mint horvát részről; miként jegyzékükből látható.

(Per extensum in parte II. sub no. 54—55.)

VICENZA.

1209 ianuarii 21. Itt tanul Berthold kalocsai érsek, ami a szentszéknél oly felháborodást keltett, hogy III. Ince felszólította, hogy azonnal térjen vissza székhelyére, II. András királyhoz intézett levélben pedig nyíltan kifejezte rosszalását, amiért az egyházi dolgokban amúgy is járatlan főpap nem áttallotta elemi dolgok tanulásával tölteni idejét az egyetemen, ahelyett, hogy tudatlansága hézagait magántanulással igyekezett volna kitölteni.

(Fejér: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis tom. III/1. — Budae, 1829 — p. 75. Cfr. Vass.)

A rendkívül kényes ügyet bőven ismertette Békefi Remig¹ a fenti oklevél e jellegzetes szavai alapján: Sanctus Pater admodum querulose rescribit de Bertholdo Colocensi electo (fratre reginae Hungariae) qui scientia pontificali, officio congruente, asseritur ex maiori parte carere in tantum, ut cura commissae sibi ecclesia derelicta... Vicentiam se transtulerit, ibique circa prima rudimenta versetur; non praecavens imperitiam suam, quam caute, domi studendo potuisset utcunque redimere, foris indecenter vagando, turpiter publicare. (Datum Laterani XII. Kal. Februarii. Pontificatus nostri anno undecimo.)

Berthold érsek e megróvatása az egykorúaknál annál nagyobb feltűnést kelthetett, hogy ő immár négy esztendeje elnyerte a kalocsai széket, amelyet haláláig, 1219-ig töltött be úgy ahogy.² Túlságosan azonban nem csodálkozhattak rajta, tudván, hogy Gertrud királyné unokaöccse s egész emelkedését ennek a véletlen körülménynek köszönhette.

¹ Árpádkori közoktatásunk c. műve 49—50. l.

² Katona: Historia metr. Colocensis ecclesiae pars I. p. 233—256.

1209 július 7-én tartott ülésükön mondták ki a tanulók, hogy (miután a város nem teljesíté kérelmüket) szétszélednek s részben átmennek a bolognai egyetemre. E tanulók közt voltak az alábbi magyarok is: Dominus Michael Rector de Hungaria, Dominus Desiderius Archidiaconus de Ungaria, Dominus Benedictus de Ungaria.

(I. B. Mittarelli: Annales Camaldulenses, IV — Venetiis, 1759 — p. 58.)

PADOVA.

(Supplementum vol. I. Matriculae Patavinae.)

1231. Jordanus de Saxonia Generalis Ordinis Praedicatorum recepit Paduae archidiaconum juvenem magni ingenii optime institutus in artibus de Hungaria.

(Lettres du b. Jourdain, p. 100. Denifle: Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters p. 282. Békefi, Századok 1896 p. 417.)

1268 octobris 3. Petrus praepositus Zagabriensis scholaris Paduae.

(Vide uberius in parte prima „Bologna“ huius operis.)

(1286) Benedictus praepositus Strigoniensis magistro B(enedicto) doctori decretorum, Padue actu legenti et archipresbitero ibidem... (ami)co suo... partem debiti sui mittit.

(Knauz: Mon. Eccl. Strigoniensis tom. II. p. 420.)

Felavatása után hazatérve, tanulónk 1285 április 15-én így fordul elő Esztergomban: Benedictus doctor decretorum, praepositus ecclesiae sancti Thomae martiris de promontorio Strigoniensi.¹ Így szerepel a rákövetkező 1286-ik év tavaszán is.²

Miután a fenti Benedek szenttamási prépost a kánonjog doktora volt s a hasonnevű páduai tanárt barátjának nevezi, nem lehetetlen, hogy ez az adóssága még páduai tanulása korából való volt. Megküldhette-e tényleg, nem tudjuk, mert 1287 végén — úgylátszik — már nem élt.³

¹ Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. II. p. 193. ² Ibidem, p. 216.

³ Kollányi, op. c. 23.

1296 februarii 7. Romae. Stephani de Stephano et... scholarium Ungarorum in studio Paduensi commorantium petitio.

(Fontes Rerum Hungaricarum tom. I. p. 1.)

Ezt felavatása után hazatérve, 1302 február 20-án ekként idézik: Magister Stephanus Doctor Decretorum, Aulae Ladislai regis Hungariae vicecancellarius.¹

Egy másik oklevélben is előfordul pár hét múlva: 1302 május 9-én.²

¹ Codex dipl. Hung. Andegavensis tom. I. p. 27.

² Codex dipl. patrius tom. V p. 93.

1346 iunii 23. Paduae. Frater Fortanerus ordinis fratrum minorum generalis minister fratri Martino ministro provinciae Ungariae, a budai klarisszák kolostora érdekében.

(Codex dipl. Hung. Andegavensis tom. IV p. 611.)

Ezt a levelet Márton barát, a magyarországi ferencrendi tartományfőnök valószínűleg személyesen vette át generálisától, akinél magyarországi kolostorai dolgában fáradozott.

1354 octobris 14. Iohannes Michaelis de Zowath Agriensis dioecesis, scholaris in iure canonico in studio Paduano et clericus in sacris ordinibus constitutus.

(Bossányi: Regesta supplicationum II. No. 49.)

Szováti János esztergomi kanonok még 1356-ban is. (Kolányi, op. c. 58.)

1354 decembris 24. Simon Simonis de Spinis clericus Transilvaniae dioecesis,¹ studens Paduae in artibus.

(Bossányi: Regesta supplicationum II. No. 52.)

¹ Tövisi Simon-fia Simon archidiaconus de Kraszna, postea canonicus Varadinensis.

1358 augusti 16. Szalonai István Páduában tanul, hosszabb idő óta.

(Codex dipl. Hung. Andegavensis vol. VII p. 621.)

Miklós országbírónak jelentették (Visegrádon, 1359 március 20-i oklevele szerint) a fenti nevű megidézett tanulóra vonatkozólag, quod tempore emanationis earumdem litterarum procuratoriarum ipse Stephanus (filius Lőrandi de Zalona) domi non fuisset, quia ad studium Paduae habitum longe ante emanationem earumdem litterarum procuratoriarum transivisset.

1367 octobris 10. Praesentatio coram nobis... Paduae in ecclesia cathedrali praesentibus Iohanne de Ungaria archi-

diacono Agriense, Ultramontanorum universitatis iuristarum rectori; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 2476.)

1400 iunii 18. Testes: Dominus Dominicus olim rector dominorum Ultramontanorum de Ungaria.

(Fontes Rerum Hung. tom. I p. 5.)

Azonos bodoni Gál-fia Domonkossal, aki 1402 szeptember 10-én tett doktorátust az egyházjogból már mint lector Varadiensis¹ és hazatérve, 1408 szeptember 8-án így fordul elő egy váradi oklevélben: Dominicus custos, decretorum doctor ecclesiae Waradiensis.²

Egyúttal erdélyi püspöki helynök is volt, mert egy előbbi évi (1407 augusztus 1-én kelt) oklevél így nevezi: ac vicarius episcopi Transsilvani in spiritualibus generalis.^{2a}

Később (1418 július 2-án) már mint presbiter Colocensis nyujt be folyamodványt a szentszékhez,³ bár ekkor egyúttal esztergomi káplán is volt,⁴ hogy három év múlva már prépost legyen s mint ilyennel 1425-ig találkozunk nevével.⁵

Egyébként már 1399 június 3-án Páduában van, esztergominak jelezve.⁶

¹ Ibidem, p. 5—6.

² Codex dipl. Comitum Károlyi tom. I p. 554.

^{2a} Codex dipl. fam. Teleki tom. I. p. 322.

³ Lukcsics, op. c. tom. I no. 109. Hibás írással (vagy olvasással) így: olim Galli de Bedou. ⁴ Ibidem, no. 6. ⁵ Kollányi, op. c. 87.

⁶ Páduai kötetem 4. l.

1410 aprilis 12. Collatio plebis et ecclesiae Sanctae Leulalie paduanae dioecesi... facta domino presbitero Matheo condam Andreae de Galgoç de Ungaria.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 14 fol. 31.)

1411 aprilis 2. Publica doctoratus in scientia iuris civili domini ... praesentibus ... et domino Iohanne de Bondal montibus de Florentia, abbate monasterii Pecce Varadini de Ungaria,¹ scolare in iure canonico; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 152.)

Ez a magyarországi apát évvégéig (1411 december 5-ig) még huszonnégy ízben szerepel tanúként idegen tanulótársai vizsgáján, de akkor eltűnik, a nélkül, hogy neve előfordulna azoké közt, akik doktorátust tettek.

¹ Mendose: Varasini.

1411 aprilis 4. Publica doctoratus... praesentibus... et domino Nicolao archiepiscopo Colocensi; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 153.)

Jelenlétét Páduában még három hónapig, 1411 július 4-ig követhetjük. (Ibidem, No. 180.)

Kalocsai érsek volt 1408–1412 közt.

1411. Fr. Michael de Pannonia O. S. Pauli pr. Eremitae, lector Universitatis Patavinae.

(Kisbán: A magyar Pálosrend tört. II. p. 321.)

Ez a magyar pálosrendi barát tanulmányait Párizsban végezte; ott teológiai doktorátust szerezvén jött le Páduába, ahol tizenegy évig volt tanár. Később újra visszatért Párizsba, a keleti nyelvek tanulmánya végett, majd Rómába rendeltetvén, ott halt meg s a San Stefano Rotondo-templom kriptájában nyugszik. Több mű írója.¹

¹ Banfi: Magyarok sírja az örök városban c. cikkében.

1417 novembris 23. Licentia privati examinis... praesentibus... et Magistro Iohanne de Cibirio; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 449.)

Pár hónap múlva (1418 április 8-án) tett doktori vizsgát ekként bejegyezve: egregius vir artiumque doctor magister Iohannes de Megirling, de Cibirio. (Ibidem. No. 463.)

Ez tanulmányait 1406-ban Krakóban kezdte;¹ onnan a bécsi egyetemre ment, ahol az 1409-i őszi semesteren ekként fordul elő: M. Iohannes Mengerlin de Septemcastris.²

¹ Album Studiosorum tom. I. p. 24: Iohannes Magerlin de Cibirio.

² Schrauf: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen, p. 117.

1434 februarii 25. Licentia et publica doctoratus praesentibus... Barnaba de Zagabria in Ungaria; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 979.)

Ez már egy éve, 1433 május 2-a óta Páduában tanult. (F. R. H. I p. 7.)

1436 septembris 22. Ordinatio ad primam clericalem tonsuram (et) ad quatuor ordines minores: Fr. Hieronimus filius Martini de Cassovia Ungariae ordinis praedicatorum. 1437. Ad diaconatum.

(Arch. Curiae ep. Padova. Ordinazioni.)

1437 februarii 4. Licentia privati examinis... praesentibus... et Alberto de Vetis de Hungaria; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 1173.)

Hat hét múlva (1437 március 18-án) újra előfordul tanúként, mint: *artium doctor et universitatis iuristarum scholaris*.¹

Megjegyzendő, hogy ez a Kaplyon-nemzetségbeli Vetési Albert csupán atyjafia Vetési Albert későbbi veszprémi püspöknek meg a hasonnevű fiatalabb harmadik Vetési-tanulónak, akit mint *artium doctort* 1450 szeptember 10-én avattak *iuris utriusque doctorrá*.²

¹ Ibidem, No. 1179. ² Pádúai kötetem 9. l.

1437. *Ordinatio ad primam clericalem tonsuram et ad quatuor minores*: Fr. Andreas condam Iohannis de Hungaria ordinis praedicatorum.

Ad subdiaconatum: Fr. Blasius Emmerici de Perdonis accolitus Zagrabiensis dioecesis. Fr. Michael Jacobi de Hungaria ordinis praedicatorum.

(Arch. Curiae ep. Padova. Ordinazioni.)

1438 *iulii 17*. *Licentia privati examinis et publica doctoratus in iure canonico* ... praesentibus ... et Damiano artium doctori, canonico Bachiensi alias Colocensi de Hungaria; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 1282.)

E tanuló családi neve Ethwes, és érdekes, hogy egy hét múlva (1438 július 24-én) avatták a kánonjog doktorává. (F. R. H. I p. 7.)

1439 *augusti 19*. *Licentia privati examinis* ... praesentibus ... et Dionisio de Mohacz scolare iuris canonici; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 1382.)

Páduában találjuk már 1438 július 24-én. (F. R. H. I p. 7.)

1439. *Ordinatio diaconatum*: Fr. Thomas de Hungaria ordinis minorum.

(Arch. Curiae ep. Padova. Ordinazioni.)

1442 *februarii 1*. *Ordinatio ad sacerdotium*: Fr. Symon Laurentii de Zipetneck diaconus Wesprimiensis dioecesis ad titulum patrimonii. Fr. Emmericus Dominici de Kanisa diaconus Wesprimiensis dioecesis ad titulum patrimonii. Fr. Benedictus Nicolai de Zepetneck dictae dioecesis ad titulum patrimonii. Fr. Thomas Georgii de Kanisa Wesprimiensis dioecesis, non sit deletus.

(Arch. Curiae ep. Padova. Ordinazioni.)

1442 *februarii 19*. Stephanus de Iwantz lauriensis dioecesis plebanus. Iohannes Petri de Pancas dictae dioecesis

ad titulum patrimonii. Iohannes condam Nicolai de Cathafalua dictae dioecesis ad titulum patrimonii. Dominicus condam Iohannis de Iwantz Iauriensis dioecesis.

Fr. Georgius Gregorii de Besztherce¹ Zagrabiensis dioecesis ad titulum patrimonii cum litteris dimissorialibus Magistri Martini procuratoris et locumtenentis Chasmensis, datum Chasme anno proximo praeterito Sabbato proximo ante festum Beatae Margaritae virginis et martiris.

(Arch. Curiae ep. Padova. Ordinazioni.)

¹ Mendose: Beszthehece.

1442 octobris 20. Licentia privati examinis et publica doctoratus in medicina... praesentibus... et domino Michaele de Lippa universitatis iuristarum scolare; etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 1658.)

1445 novembris 27. Supplicatio Pauli Derslai de Glowino nobilis, studentis Paduae in iure canonico pro prolongatione termini litterarum apostolicarum expediendarum super collatione praepositurae ecclesiae B. Iohannis Baptistae in castro Quinqueecclesiensi vacantis... et super licentia, ut dictus Paulus scolariam ecclesiae collegiatae Lauticensis etiam simul cum nova retinere valeat.

(Paulus Lukcsics: Diplomata pontificum saec. XV tom. II no. 876. Annus XV. Eugenii IV.)

A jelzett pécsi prépostságot a pápa neki még előbb (1445 június 10-én) fenntartotta s akkor clericus Plocensis-nek van írva. (Ibidem, no. 855.)

1447 maii 16. Licentia privati examinis in iure canonico domini... praesentibus Paulo Glowynsky praeposito Quinqueecclesiensi... Paulo de Gara artistium magistro et Stephano de Varda hungaris testibus rogatis etc.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 2150.)

Ez a Wárdai István felsőbb tanulmányait a krakkói egyetemen kezdte, ahol 1444-ben ekként volt bejegyezve: Stephanus Palibarti de Warda.¹

A doktori vizsgán tanúskodó Wárdai István innen a pestis miatt a következő év elején Ferrarába ment s jogi tanulmányait ott fejezte be.²

¹ Album Studiosorum tom. I. p. 108.

² Ld. e kötet ferrarai részének 1448 március elseji bejegyzése alatt.

1448 maii 3. Publica doctoratus in privato in iure canonico domini Michaelis ungari de Lyppa... in maiori sacristia cathedralis ecclesiae, praesentibus Bario praeposito ecclesiae Agriensis, Benedicto de Hethe canonico eiusdem ecclesiae Agriensis, Georgio Zaz canonico ecclesiae transilvanensis, Symone de Darwas artium doctore et Iohanne de Bencencz.

(Acta graduum Acad. gymn. Patavini No. 2243.)

Hazatérve, Lippai Mihály 1453—76 közt esztergomi őrkanonok volt, külön feltüntetve az érseki jegyzőkönyvekben is, hogy: az egyházjog tudora.¹

A tanúk közt szereplő Barius egri prépost, Bánfalvai Miklós, miután a család így írta magát: de Baanfalva.^{1a} Itteni tartózkodása alatt látván nyilván, hogy az igen sok pénzbe kerül, 1450 február 10-én folyamodványt küldött a szentszéknek, hogy egyszerre két beneficiumot élvezhessen. Kérvényét, melyben azt is megemlíti, hogy „de genere nobilium procreatus” teljesítették² s így szorgalmasan tanulva, az év őszén (október 19-én) doktorátust is szerzett az egyházjogból.³

Felavattatása után Bánfalvai Miklós sietett haza és első dolga lévén doktori felavatását Vitéz János váradi püspöknek bejelenteni, az 1451 január 20-án tréfálkodó levélben üdvözölte nagy kitüntetésének megszerzése alkalmából; majd így folytatta: Vis audire plura, ad reliquam partem epistolae tuae? Nonne magis huic mori veteri consentaneum erat, si decus illud, quod nobis et Patriae felix peregrinus retulisti, ut a te in primis haberi, ita a me in primis amplecti coeptum esset; verum id secus est, nam solo verbo mihi titulum dedicas, factis vero, quam aperte abdicas, cum tamen ita mihi hactenus in animo et in spe constitueram, ut Doctoratum illum tu quidem teneres, ego vero possiderem.^{3a}

Hazatérve, már 1452 tavaszán Egerben találjuk decretorum doctor — püspöki vikáriusként,⁴ majd hamarosan vicecancellarius lett.⁵ Magas bizalmi állásában ezentúl állandóan a király kíséretében kellett tartózkodnia; így 1454 június 11-én kelt levelét is V. László alkancellárjaként írta és bocsátotta ki.⁶

Hűséges szolgálatai jutalmául 1453-ban V. László királytól új adománylevelet nyert ősi Bánfalvai, valamint a család másik három környéki falujára.^{6a}

Hethy Benedek viszont tanúként Páduában már 1448 február elseje óta szerepelt, többször is 1451 július 30-án letett doktorátusáig.⁷ Hazatérve, 1454 március 22-én így fordul elő egy egri oklevélben: Benedictus de Hethy decretorum doctor, canonicus et vicarius ecclesiae Agriensis in spiritualibus et in causarum auditor generalis⁸ s utána még 1472 szeptember 28-án is életben van.⁹

Harmadik tanúnk: Szász György gyulafehérvéri kánok ide Bolognából jött át továbbtanulni.¹⁰

Két társuk: Darvas Simon és Benczenczi János már 1448 február 1-én Páduában volt.¹¹

¹ Kollányi, op. c. 101.

^{2a} Barius Péter 1668-i címeres temetési zászlóján; Győri tört. és rég. füz. I. p. 173. Véghelyi.

² Lukcsics, op. c. tom. II. no. 1080.

³ Anyakönyvi bejegyzése szerint, páduai kötetem 9. l.

^{3a} Schwandtner: Scriptorum tom. II. p. 98.

⁴ Így fordul elő egy 1452 április 26-i levelében; Codex dipl. Comitum Zichy tom. IX p. 323.

⁵ Egy 1453 szept. 22-i oklevél szerint; Lukcsics, op. c. tom. II no. 1324.

⁶ Teleki: Hunyadiak kora tom. X p. 423.

^{6a} Borovszky: Borsod vm. története, p. 64. ⁷ Páduai kötetem, 10. l.

⁸ Codex dipl. Comitum Zichy tom. IX p. 427.

⁹ Iványi: Máriássy-család levéltára, no. 241.

¹⁰ Lásd ott, 1439 január 6-án. ¹¹ F. R. H. I p. 8.

1449 ianuarii 11. Supplicat Albertus de Hangacz, praepositus et canonicus Quinqueecclesiensis, necnon archidiaconus de Pankotha in ecclesia Agriensi, studens Paduanus, ut fructus beneficiorum suorum, quamdiu in partibus Italiae ratione studii perseverat, etiam si in illis residentiam personalem non fecerit, recipere valeat.

(Paulus Lukcsics, op. c. tom. II no. 1048.)

A nyilván a borsodmegyei Hangács faluban birtokló nemes családból eredő Hangácsi Albert 1439 őszén a bécsi egyetemen tanult.* Hazatérve, Vitéz János főjegyzője lett, de az 1444-i szerencsétlen hadjáratban Ulászló király mellett szolgált katonaként s a várnai csatában is résztvett. Mint ilyen néhány törököt levágván, feloldozást nyert a pápától, mert másként nem foglalhatta el az egri egyházmegyében kapott papi állásait.¹ Ezek jövedelmével jött le Páduába tanulni s adta be mint királyi kancelláriai főjegyző (protonotarius cancellariae regis Hungariae) fenti kérvényét a Szentszékhez,

amely ezúttal kedvezően intéztetvén el, rájegyeztetett: *Fiat in studio*. Ez nagy örömmel töltötte el, mivel pár évvel előbbi hasonló kérelme eredménytelen volt, s így most anyagi gondok nélkül folytathatta tanulmányait a négy éve kapott pécsi prépostság 300 forintra becsült jövedelme birtokában, amelyhez még 70 forint járt az egri egyházmegyéhez tartozott pankotai esperességért.² Ezt a továbbtanulását azonban már Bolognában végezte, ahol ép egy év múlva tesz doktori vizsgát.³

Egyházi pályáján Hangácsi Albert mint egri prépost 1457-ben csanádi püspökké neveztetett ki s maradt méltóságában 1466-ban bekövetkezett haláláig.⁴

* Itt 1439 október 13-án iratkozott be, fizetvén 4 garast. (Schrauf: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen, p. 89.)

¹ Fraknoi cikkéből, Századok 1898. p. 481—2.

² Lukesics, op. c. no. 1048 et 1282.

³ Ld. a bolognai részben, 1450 február 25-ike alatt.

⁴ Borovszky: Borsod vm. története, p. 62.

1451 martii 15. Licentia questandi concessa per literas episcopales in dioecesi paduana districtus Vincentini fratri Petro Ungaro et sociis questantibus pro hospitali Sanctorum Mariae et Antonii abbatis de prope maiorem ecclesiam Vincentinam. Valet pro uno anno tantum.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 27.)

1453 január közepén jöhetett át Ferrarából Ianus Pannonius a páduai egyetemre, mesterének, Barbaro Ferenc tanárhoz intézett melegsavú ajánló levelével.¹ Ide azért jött, hogy nagybátyja (az esztergomi érsek) utasítására az egyházzogot hallgassa.² Huszti József szerint ő azonban már 1450-ben is járt Páduában, ahová Ferrarából több magyar diákkal átrándult egy barátja doktorrá avatása ünnepélyére. Mostani ájtövelete után — úgylátszik — egyhuzamban két esztendeig maradt Páduában, amennyiben írásos nyoma van, hogy onnan Ferrarába 1455 július 5-én érkezett vissza.³ Mindenesetre bizonyos, hogy Ianus Pannonius 1454 elején tényleg Páduában volt, ami azt a látszatot keltette, hogy ekkor érkezett oda.⁴

¹ Az 1453 január 5-én kelt levélről Hegedüs István: Guarinus és Ianus Pannonius, 56. l.

² Guarino később idézendő levele szerint.

³ Ld. kötetünk ferrarai részében, 1455 július 8-a alatt.

⁴ Így véltem magam is, páduai kötetem 10. l. Ugyanígy gondolja idejövételét Huszti is; a Századok 1925–26. évf. 616. l.

1453 et antea studuit Patavii Antonius de Comiati.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1454 septembris 7. Michael de Hungaria Ordinis S. Pauli primi Eremitae baccalaureus.

(Brotto—Zonta: La facoltà teol. di Padova, p. 242. Div. 1452–54. fol. 36.)

1457 februarii 28 kelt Ianus Pannonius „De Negotiositate” című művének előszava.¹ Viszont „Laus Andreae Mantegnae pictoris” című epigrammája alatt 1458 Patavini jelzést találunk.² Így kerekedik ki aztán e kétszeri páduai tartózkodásával az a négy esztendő, melyről már Guarino Baptista megemlékezik, jelezvén, hogy ennyi év alatt tanulta a jogot,³ amit csakis a páduai egyetemen tanulhatott.

Páduai tartózkodására utal az az emlékvers is, melyet Ianus Pannonius Mátyás király páduai származású orvosának, Montagnana Bertalannak szentelt.⁴

¹ Gróf Teleki József megállapítása nyomán, Iani Pannonii Opusculorum pars altera, 210. lapján a következő szavakkal: Sed ut ex hoc diverticulo in viam redeamus, in editione Bononiensi anni 1522. extant Plutarchi opuscula Latine ab Iano versa, et amico suo M. Aurelio, qui Ianum ad ea vertenda hortatus fuerat, dicata, quorum alterum est de Polypragmosyne, sive Negotiositate, alterum, de utilitate ex hostibus capienda, sive, quibus modis ab inimicis juvari possimus. Huic opusculo cum praefationem ad M. Aurelium scriberet anno 1456, erat Montaniane sive Montagnanae, pago territorio Patavini, in quo arbitror praedia fuisse Marcello, in quibus Ianus tum morabatur. Alteri de Negotiositate praefationem scripsit, eidem M. Aurelio consecravit Anno 1457, pridie Kal. Mart. Patavini. His itaque duobus saltem annis Patavii Ianum fuisse, et studuisse existimamus.

² Iani Pannonii opera — Viennae, 1569 — p. 118.

³ Guarino Baptista írja ugyanis róla, hogy Paduában „quadriennio iuris consulti adeptus est insignia” s miután tudjuk, hogy 1458 nyarán indult haza, így jön ki a Guarino által említett négy év; nem úgy, hogy ekkor hagyta volna el a ferrarai egyetemet, miként Ábel gondolta. (Analecta, p. 207.)

⁴ Ld. kötetünk verses részében.

1458 május elején, doktori vizsgája után, Ianus Pannonius Páduából Rómáig terjedő peregrinációra indult.

(Visszatérőben írt verse alapján.)

Páduában Ianus Pannonius emléke még száz év múlva is élénken élt a magyarok közt. Így az ott tanuló Sámbohy János — 1559-ben — igen szépen jellemezte.¹ Hírneve és tanulása valósággal példaadásul szolgált az utána olasz egyetemeken járt magyar tanulóknak. Hisz mikor szentpáli Kornis Györgynek azt üzenté Erdélyből az atyja, hogy jó volna már hazatérnie, azzal hozakodott elő, hogy valakik — úgy mond — korunkban dícséretesen kitűntek, mind több ideig laktanak ott nálánál, így Ianus Pannonius tizenhét esztendőig;² amit egyébként maga Bonfini is tizenhétnek tudott.³ Ennyire növelte a fáma másfél századon keresztül a híressé vált magyar költő olaszországi tanulásának idejét késő honfitársai emlékezetében!

Sok rajongója volt Ianus Pannonius műveinek az idegen deákok közt is. Így a német Cantuuncula Hilarius 1552 október 14-én Páduában írt verses ajánlásával adta ki alábbi művét:

Iani Pannonii Quinqueecclesiensis episcopi, antiquis vaticibus comparandi. Ad Guarinum Veronensem Panegyricus. *Eiusdem Elegiarum liber. Et Epigrammatum Syluula. Item Lazari Bonamici Carmina nonnulla.*

Venetiis, MDL III. Apud Gualterum Scottum. In 8-vo parvo, pag. 286.

A rendkívül csinos kötetet ismertette Apponyi Sándor, a Hungarica 333. sz. a.

¹ Sámbohy e Páduában, 1559 január 1-én kelt szép méltatását kiadtam páduai kötetem 170—172. l.

² Páduában, 1591 november 7-én írt levelében; ugyanott, 237. l.

³ Bonfini nyomán, Császár Mihály, op. c. 103.

1463 octobris 16. (Decimo septimo die Kal. Novembris.) Lectura super Liber I^o Decretorum sub Cl(arissimo) V(iro) I(uris) D(octori) Domino Angelo (de Castro) per me Blasium de Marocha Canonicum Zagrabiensem, scholarem Iuris Canonici hic liber feliciter explicit. Amen.

A fenti jogi kézikönyv folytatását tanulónk 1464-ben fejezte be további két kötetben, a negyediket 1466 január

30-án, az ötödiket pedig 1467 április 3-án, amikor már felavatott kánonjogi doktor volt, bejegyzésének tanúsága szerint: Per me Blasium de Marowcha Canonicum Zagrabiensem, Iuris Canonici Doctorem minimum in florentissimo Studio Paduano A. D. 1467 die 3. Aprilis hora 14 hac lectura super quinto libro Decretorum facta per Exc. V(irum) I. DD. Nic(olaum) Siculum Abbatem Panormitarum cum Additionibus Cl(arissimi) I. U. D. D(omini) Alex. del Nero de Vincentia Praeceptoris sc(ilicet) feliciter explicit. Amen.

(Magyar Könyvszemle 1879 p. 142. Csontos.)

Tanulónk doktorátusa „in iure canonico“ és ünnepélyes felavatása 1467 március 18-án ment végbe.¹

Blasius de Maroucha erat in scientia Canonici iuris celebris, proptereaque etiam Paduae publicus iuris huius Interpres et Magister. Circa 1474 obiit.²

¹ Anyakönyvi bejegyzése a F. R. H. I. köt. 13. l.

² Barits: Scriptorum collectio, p. B.

1464 martii 19. Reverendus magister Marinus de Marchia ordinis minorum praesentavit collegio Venerabilem presbiterum Iohannem Ungarum et 20. (eiusdem) Reverendi magistri acceptarunt eum in collegio bachalariorum.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 5.)

1466 novembris 20. Reverendus magister Zacharias ordinis praedicatorum audivit in eius temptativa Venerabilem bachalarium fratrem Michaellem de Ungaria eiusdem ordinis.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 fol. 115.)

1466 novembris 22. Reverendus magister Zacharias ordinis praedicatorum praesentavit me decano magistro Servadeo de Mantua ordinis Carmelitarum et reliquis theologiae doctoribus Venerabilem bachalarium fratrem Michaellem de Ungaria ordinis fratrum praedicatorum et die 23. eiusdem mensis fuit temptatus per eiusdem Venerabilem Reverendum magistrum, necnon acceptatus a domino vicario et a toto collegio.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 6.)

1466 novembris 24. Tempore decanatus Reverendissimi magistri Servadei de Mantua ordinis Carmelitarum Venera-

bilis bachalarius Fr. Michael de Ungaria ordinis fratrum praedicatorum principiavit super primo sententiarum.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 96.)

1467 ianuarii 2. Paduae. Egy horvát diák eznap befejezett jogi kézikönyve végén ezt a feljegyzést olvashatjuk: De Cautelis. Solennis et Copiosa Repetitio famosae legis: Admonendi .ss. de Iure iurando. Excellentissimi Iuris utriusque Doctoris D. Angeli de Perusio in florentissimo Studio Paduano ordinarie legentis... Per Martinum de Gragena Canonicum Ecclesiae Zagrabiensis in dicto Studio desudantem, die secunda mensis Ianuarii A.D. 1467 feliciter explicit.

(Magyar Könyvszemle 1879 p. 142—3. Csontos.)

1467 martii 17. Licentiatus in theologia Michael de Kecskemeth¹ Ungarus, doctoratus in iure canonico 21. Septembris eiusdem.²

(Arch. Cur. ep. Padova. Diversorum. Brotto—Zonta, p. 168.)

¹ Mendose: Kecethmeth. ² Jegyzőkönyve a F. R. H. I. p. 15.

Ezt magam is ismertem s közöltem volt (páduai kötetem 13. l.) s most nevét Kecskemétinek tartom és egyben azonosnak a fentebbi Fr. Michael de Ungariával.

Kecskeméti Mihály domonkosrendi szerzetes volt s hazatértekor, 1480 nyarán magyarországi tartományfőnöke lectornak a szekesői házba rendelte. Hazatérte előtt Kecskeméti éveken át régense volt a páduai Szent Ágoston iskolának. Ezt Brotto állapította meg róla, de hibázik, midőn Michael de Hungaria híres munkáit neki tulajdonítja; mert az kortársa volt ugyan, de nem Domonkos-barát.

(Brotto: La facoltà teologica dell'università di Padova, p. 168.)

Ez eddig rejtélyes nevű írónk személyazonossága ekként tisztázódott, ami azért is fontos, mert gyakran összetévesztették vele egyformán szignáló kortársaival.¹ Másik rejtély azonban, hogy munkái csupán 130—140 évvel hazatérte után jelentek meg, címlapjukon evvel a teljes jelzéssel: Michael de Ungaria Ord. F. Praedicatorum SS. Theologiae Doctor.²

Első műve egy „Penuarium Christianae Vitae“ című prédikációs könyv, 1611-ben Kölnben jelent meg. A másik tíz évvel utána, 1621-ben ugyanott „Breviarium Concionatorum, seu Sermones Universales“ címen.³

¹ Így például a külföldiek közül sokan, nálunk pedig a R. M. K. III. kötetében Szabó Károly.

² Teljes címe a R. M. K. III. része 1098 és 1333. száma alatt.

³ Avagy ez tán egy harmadik, eddig nem ismert Michael de Ungaria, szaporítván vele a nevük körüli rejtélyeket?

1467 martii 18. Reverendus Magister Lodovicus Pitnulla sculus ordinis Carmelitarum licentiauit in aula domini episcopi de licentia domini vicarii atque ceterorum magistrorum ibidem existentium Venerabilem virum fratrem Michaellem de Ungaria.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 fol. 51v.)

1470 iunii 28. In episcopali palatio et loco solito examinum. Aula: seu magisterium in sacra pagina Venerabilis domini fratris Bartholomei de Quinque ecclesiis provinciae Ungariae, ordinis heremitarum Sancti Augustini approbati, nemine penitus discrepante.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 36 fol. 286v.)

Hazatérve, 1478 november 14-én így fordul elő Budán: Sacrae paginae professor, prior provincialis provinciae Hungaricae ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini.¹

¹ Codex dipl. Comitum Zichy tom. XI p. 215.

1472 maii 16. Testes. Nobilis Thomas de Farkasfalva artium doctor, iuris pontifici scholaris.

(Fontes Rerum Hung. tom. I p. 15.)

Hazatérve, öt év múlva (1477 március 3-án) így fordul elő egy tasnádi oklevélben: Thomas de Farkasfalva artium et decretorum doctor, canonicus ecclesiae Albensis Transilvaniae et vicarius Thasnadiensis, causarumque auditor in spiritualibus generalis.

1473 martii 30. Incorporatio Venerabilis ac religiosi domini Thomae de Torda de Ungaria ordinis heremitarum Sancti Augustini etc.

(Arch. Curiae ep. Padova. Div. vol. 37 fol. 50. Brotto—Zonta, p. 251.)

1473 martii 31. Reverendus magister Hyeronimus de Mantua ordinis heremitarum audivit in sua temptativa Venerabilem bachalarium fratrem Thomam de Ungaria etc.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 fol. 118.)

1473 martii 31. Reverendus magister Yheronimus de Mantua ordinis heremitarum Sancti Augustini praesentavit collegio nostro Venerabilem bachalarium fratrem Thomam Ungarum eiusdem professionis, qui facta ei disputatione temptativa viva voce, nemine discrepante acceptatus fuit a nostro collegio de consensu R-di domini vicarii.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 12v.)

1474 martii 31. Congregato collegio anno et die scripto in eodem conventu pro doctoratu Reverendi magistri Thomae de Ungaria ordinis heremitarum.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 45, Brotto—Zonta, p. 251.)

1474 aprilis 12. Reverendus magister Thomas de Ungaria ordinis heremitarum assignavit puncta Venerabili bachalario fratri Alberto de Padua ordinis heremitarum in aula R^{mi} domini episcopi et die 16. eiusdem mensis fuit examinatus et a toto Collegio magistrorum approbatus.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 fol. 34v.)

1476. iunii 2. Florentiae. Frater Emericus de Zagrabria fuit assignatus in studentem theologiae pro rata provinciae suae in conventu Paduano, et potest uti pecuniis procuratis ab amicis et parentibus pro libris et vestibus et pro subsidio studii, sine impedimento inferioris.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 111 a.)

Imre fratert 1479 április 26-án Budára rendelik magister studentiumnak és utoljára 1497-ben fordul elő a budai konventben.

1476 iunii 3. Florentiae. Frater Antonius de Zagrabria fuit assignatus in studentem theologiae in conventu Paduano pro rata provinciae suae cum gratiis consuetis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 111 a.)

1478 iulii 10. Reverendus magister Thomas ordinis Servorum audivit in sua temptativa Venerabilem bachalarium dominum Petrum de Ungaria ordinis Sancti Petri.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 fol. 120, Brotto—Zonta, p. 248.)

1478 augusti 26. Perusii. Frater Paulus de Septem Castris fuit assignatus in studentem theologiae in conventu Paduano pro rata provinciae suae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 4. 168 a.)

Tanulmányait nem fejezhette be, mert 1479-ben Velenében elhunyt, a Szent János és Szent Pál-konventben.

1479 aprilis 26. Romae. Frater Martinus Frigh de Colozwar fuit assignatus in studentem theologiae in conventu Paduano pro rata suae provinciae, et potest procurare elemosinas et pecunias pro libris, pro viatico et pro necessariis, sine inferioris molestia.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 4. 169 b.)

Tanulmányait sikeresen végezte, mert egy 1486-i rendelkezés magisterként említi.

1479 maii 23. Congregato Sacro collegio theologorum in ecclesia cathedrali in loco consueto Reverendus magister Mathaeus de Padua ordinis praedicatorum praesentavit quendam bachalarium dominum Martinum de Buda ordinis Sancti Petri, ut assignarentur ei puncta pro suo examine fiendi sequenti die de mane. Dispensatum est per dominum vicarium de consensuque omnium magistrorum ibidem tum existentium super statuto sex horarum et super omnia introversum et de collocatione pro qua ipse dominus Martinus solvit ducatos 3 ibidem et determinatum fuit, quod pecuniae, de quibus fit mentio in determinatione immediate praecedenti, et pecunia magistri Bortholamei de Padua ordinis praedicatorum habentur dividi inter magistros tunc existentes, cui determinationi assensit dominus vicarius et ita eius... reliquorumque magistrorum me decano impositum fuit, ut haec omnia manu propria notarem et praedictam determinationem, quae incipit „In die aule“ annihilarem.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 66. Brotto-Zonta, p. 241.)

1480 iunii 2. Perusii. Frater Jonas de Albaregali fuit assignatus in studentem theologiae in conventu Paduano, pro rata provinciae Hispaniae cum gratiis consuetis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 4. 171 b.)

1481 iunii 18. Romae. Frater Jonas de conventu Albalregalis potest ire in provinciam et procurare pecunias pro subsidio studii et reverti ad conventum Patavinum pro continuando studio, sine inferiori molestia.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 6. 141 a.)

Kilenc év múlva tanulmányait Perugiában folytatta.

1482 augusztus 30-án jelent meg Páduában Nicolaus Machinensis de Catharo episcopus Modrusiensis az 1474-ben elhunyt Petrus Riario bíboros felett tartott gyászbeszéde az alábbi címmel:

Oracio in funere Reverendissimi Domini, Domini Petri Cardinalis Sancti Sixti. Habita a Reverendo Patre Domino Nicolao episcopo Modrusiensi, 1475.

Impressum Padue in penultima Augusti per Matheum Cerdonis. In 4-to fol. 8.

(Hain, no. 117774. R. M. K. III. no. 3. F. R. H. I. p. 18.)

Már 1457 december 14-én: artium et theologiae doctor, episcopus Segniensis. Életrajzát megírta Fraknói 1897-ben.

1483 martii. 1. Reverendus Magister Johannes Franciscus ordinis minorum habuit disputationem Venerabilis fratris Nicolai de Hungaria ordinis praedicatorum, quem audivit Reverendus magister Matheus eiusdem ordinis.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 984 fol. 121v. Brotto, p. 245.)

Nicolaus de Mirabilibus itt baccalaureusként tanult.

1484 martii 15. Aula seu magisterium in sacra pagina Venerabilis ac religiosi Viri magistri Martini de Zagrabiá ordinis minorum provinciae Ungariae etc.

Testes Reverendis Domino Petro Ungaro praeposito ecclesiae Quinqueecclesiensi, Domino Andrea archidiacono cathedralis ecclesiae Zagrabiensis,¹ Domino Michaelae Vitez de Omnibus Sanctis testibus: juris scholaribus.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 42 fol. 32. Brotto, p. 241.)

A tanúk közt említett Vitéz Mihály itt nagybátyja, ifj. Vitéz János költségén folytatta tanulmányait egész 1487 őszéig, amikor (október 1-én) doktorrá avatták.²

¹ Andreas artium et decretorum doctor 1488-ban és mint kanonok követhető 1505-ig. (Mon. hist. civ. Zagr. II. p. 467 et III. p. 7.)

² A felavatásról szóló bejegyzés páduai kötetem 18–19. l.

1484 martii 15. Reverendus Magister Jacobus de Rodigio ordinis minorum vesperiavit et aulavit in aula domini episcopi Venerabiles bachalarios fratres Johannem de Terracina et fratrem Martinum de Ungaria, ambo ordinis minorum, et acceptati ambo fuerunt a toto Collegio ad omnia emolumenta Universitatis.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 fol. 68v.)

1484 aprilis 22. Reverendus Magister Guilelmus ordinis heremitarum audivit Venerabilem Presbiterum dominum Nicolaum de Zenthanna ordinis Sancti Petri, cuius disputationis emolumentum habuit Reverendus Magister Bernardus de Padua ordinis Heremitarum.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 fol. 121. Brotto—Zonta, p. 245.)

1484 aprilis 22. Reverendus Magister Ioannes Franciscus de In Zegnaratis ordinis minorum et Decanus praesentavit omnibus Reverendis Magistris Universitatis Venerabilem Bachalarium Dominum Nicolaum de Zenthanna ordinis Sancti Petri incorporandum, et facta sua temptativa a toto Collegio acceptatus fuit.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 14v.)

1484 aprilis 24. Venerabilis bachalarius Dominus Nicolaus de Zenthanna ordinis Sancti Petri fecit suum principium super primo sententiarum. In conventu Sancti Antonii de Padua ordinis minorum.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 60v.)

1484 septembris 10. Venerabilis Bachalarius Frater Ioannes de Bare ordinis praedicatorum fecit suum principium super bibliam. In conventu sancti Augustini de Padua.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 61.)

1486 et antea Patavii studuit Petrus Zeckel Transsilvanus de Cibinio.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1487. Patavii. Gregorius de Gara Ord. Praed. theologus.
(Harsányi: Domonkosok, p. 253. IV. 9. 155.)

1488 elején Raphael Regius páduai tanár éles tollharcot indít a vele ugyanazon humaniora-szakmában működő Cal-

furnio tanár ellen, aki őt páduai tanszékéből kitűrván, most Bestiának nevezi, szemére vetvén, hogy ostoba és sületlen előadásai miatt az egyetemet német és magyar tanulói, meg az idegenek majdnem mind elhagyták. Kifakadásait Regio tanár külön íratba foglalva adta ki Thurzó Zsigmondnak ajánlva, akit ő egyszerűen Sigismundusnak nevez.¹

(Raphaelis Regii Epistolae Plynii — Venetiis, 1490 — nyomán Abel Jenő, Egy. Phil. Közlöny 1880 p. 39.)

Hasonló megtiszteltetésben részesült Thurzó Zsigmond egyik olasz tanulótársuk, a páduai születésű Gazio Antal részéről is, 1508 tavaszán; címe a következő:

De tuenda et proroganda viridi ac florida hominis iuventa Libellus, quem Antonius Gazius Patavus, Artium et Medicinae professorum omnium minimus ex variis sapientium antiquorum sententiis collegit et in Christi Jesu nomine feliciter incipit.²

Thurzó Zsigmond mellé jutott le Páduába öccse, János is Krakkóból, ahol az 1498-ik év téli félévét töltötte,³ de ő maga, Zsigmond 1502 őszén hazautazott és négy év múlva váradi püspök lett s maradt haláláig.⁴ Elhunytáról olasz barátjai egyike, Aldus Manutius szépen emlékezett meg 1513-i Cicero-ja előszavában.⁵

Thurzó Zsigmond János nevű öccsével tanult együtt Páduában, de míg ez utóbbi 1501 végén hazautazott, ő még legalább egy félévig maradt ott.

¹ Kiadtuk Apponyi gróf példányáról, a kötet II. része 5. sz. a.

² Felfedezte és kiadta Récsey Viktor tanár.

³ Album Studiosorum tom. II. p. 47.

⁴ Bunyitay: A váradi püspökség tört. I. p. 356.

⁵ Szövegét ld. kötetünk II. részében.

1488 et antea studuit Patavii Nicolaus Galeotus de Foro Sempronii.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1490-ben Páduában működött Bernardus de Dacia (Siebenbürger Bernát) könyvnyomtató,¹ tagja annak az erdélyi szász családnak, amely a XV. század végén s a XVI. század elején Bécsbe telepedvén, ott tekintélyes birtokos lett.

(Gróf Kemény József: Új Magyar Múzeum 1857. évf. I. köt. 118. l.)

¹ Erről Salviani de Ferrara „Itinerarium literale“ c. művében (Argentorati, 1514) így emlékezik meg: 1490, qua in urbe — Paduae — plurimum mihi arrisit vir humanissimus, eruditus, et solertissimus librarius Bernardus de Dacia, extraregnanus licet, linguae nostrae peritissimus, cuius consors Itala, prolesque magnae nobis erant iucunditatis. (Kemény.)

1491 maii 22. Cenomanis. In conventu Paduano assignamus in studentes theologiae fratres N. N. et Bernhardum de Possegavar¹ de Ungaria.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 404.)

¹ Mendose: Passagawar.

1491 maii 31. Cenomanis. Frater Sebastianus de Chasma assignatur studens theologiae in conventu Paduano etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 160 a.)

1492 novembris 13 (Idibus Novembribus.) Ex gymnasio patavino írt ajánlólevéllel jelent meg Augustinus Moravus Olomucensis alábbi munkája:

Dialogus in defensionem poetices.

In fine: Impressione completum Anno Salutis. M.cccc. lxxxxiii. Calen(dis) IX aprilis in ora divi Pantaleonis Uenetiis. In 4-to fol. 16.

(Apponyi: Hungarica no. 22.)

Ez a másként Kesenbrotnak is nevezett író 1495-ig tanult Páduában és miután a kánonjogból és szabadművészetekből doktori címet szerzett, 1497 őszén Budára jött és II. Ulászló udvarában nyert titkári állást. Négy évi szolgálat után azonban hazánkból Olmützbe távozott s ott halt meg 1513-ban.¹

¹ Ábel: Magyar humanisták, p. 21.

1493 septembris 12. Nobilis vir Jacobus Pannonius ferrariensis scholaris studens Patavii... ivit Ferrarie in legatione, nomine omnium Alemanorum Patavinorum scolasticorum.

(Atti della Dep. Ferrarese di Storia Patria IV p. 16.)

Nyilván azonos az ugyanekkor tényleg Ferrarában szereplő Joannes Jacobus de Angelis Ungarus tanulóval.¹

¹ Lásd kötetünk ferrarai része 1493 június 11-i bejegyzése alatt.

1495 februarii 27. Venetiis. Frater Michael Zekel assignatur studens theologiae pro rata provinciae in conventu Sancti Augustini de Padua.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 112 a.)

Ide a sienai konventből jött át továbbtanulni.

1495 et antea Patavii studuit Magister Nicolaus Zagowith Zagabriensis, necnon Ioannes de Nagyvat Pannonus.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1496 *aprilis 14.* Romae. Frater Osvaldus de Quinqueecclesiis assignatur Paduae ad proficiendum, quod si conventus esset gravatus potest stare extra conventum in civitate.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 113 b.)

1496 et antea Patavii studuit Magister Joannes Zabo de Mohacz regni Pannoniae.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1497 *octobris 4.* Idem (Frater Michael Zechel conventus Quinqueecclesiensis) assignatus Paduae in studentem honoris pro residuo sui temporis, quod est usque ad mensem februarii.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 12. 85 b.)

1498 *aprilis 26.* Paduae. D. Stephanus Crispus canonicus Iauriensis Pannonius, testis examini R. D. Michaelis Vitezii archidiaconi Budensis et canonici Vesprimiensis.

(Fontes Rerum Hungaricarum I p. 20.)

Crispus Fodor István latinos neve, amit most azért kellett ismételnünk, mivel azt tévesen Ábrányi Istvánéval azonosítottam volt páduai kötetemben.

1499 *január 28-án* elintézett kérvényében Briccius Ethwes dioecesis Iauriensis azt adta elő, hogy a páduai egyetemen már hosszú éveken át hallgatta a tudományokat s azért folya-modik a szentszékhez a doktori fokozat elnyeréséhez való engedély megadásáért.

(Századok 1903, p. 341. Tóth-Szabó Pál.)

Folyamodványa elintézése 1499 *január 28-án* történt; ld. e kelet alatt kötetünk perugiai részében.

1500 *martii 20.* Patavii. Franciscus de Uarda Egregio domino Nicolao de Uarda, domino et genitori precolendo. In Hungaria. Kéri, hogy otthoni ügyeit szorgalmazza és védje. Mivel pedig ez a levél tulajdonképen válasz az atyjáéra, bizonyára már az év eleje óta Páduában élt.

(Archivum Comitum Zichy. Budapest. Missiles.)

Várdai Ferenc páduai tanulása idejéből még további két levele maradt fenn. Az elsőben (1501 április 10-én) arra kérte atyját, hogy ügyének nyerve meg a kalocsai érseket¹ is; a másik meg 1504 január 21-ről.² Ezt Dionisius nevű embere vitte haza atyjának, akit megkért: praestet eidem equum et ad tale iter aptum; hátha Rómába is le kell neki majd mennie dolgában, visszajövele után.

¹ Petrus Várdai (Várdai) archiepiscopus Colocensis.

² Originaliter: XII. Calendas Februarii.

1493 et antea Patavii studuit M. Joannes Jacobus de Angelis Ungarus ex nobilibus Comitum de Cetinae Inferioris Pannoniae.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1500 maii 18. Secundus actorum ci(vilium) sub regimine Magnifici Domini Stefani Abram Pannonii Rectoris Dominorum Iuristarum Paduae.

Tartalmazza az Ábrányi István rektor vezetése alatt tartott ülések jegyzőkönyveit s az év folyamán előadódott ügyek iratait, augusztus 18-ig.

Magyar tagok: D. Nicolaus Ungarus consiliarius. D. Sigismundus Ungarus. D. Paulus Transilvanus.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 2 fol. 28—59, kissé rothadt jobb-oldali szélekkel.)

A fenti neveket követhetjük tovább is, de már az 1501 november 30-i ülésen János úr fordul elő, így bejegyezve: D. Ioannes praepositus Ungarus.

Egyébként az 1502 július 13-i ülésen csak még Zsigmond szerepel, viszont az 1503 november 12-i ülésen az addig csupán D. Paulus Transilvanus néven említett hallgatónk neve így fordul elő: D. Paulus Banffi Ungarus. (Ibidem, fol. 104.)

A fenti bejegyzésekben szereplő Sigismundus Ungarus nem más, mint Thurzó Zsigmond, János prépost pedig öccse: Thurzó János, aki hamarabb távozott haza. Tanulmányait azonban doktori felavatással fejezte be, mert életét 1520 augusztus 11-én boroszlói püspökként végezvén, a testvérei által a neissei templomban állított síremlék feliratában Doctor-ként van említve.¹

Thurzó Zsigmond váradi püspökként halt meg 1512-ben, Thurzó Szaniszló olmützi püspök lett, a negyedik: Thurzó Ferenc meg nyitrai.²

Ekként Pádua felkeresése annyira hagyományos lett a családban, hogy a század második felében felcseperedett többi Thurzó-fiú is mind ott tanult 1552-ben, 1565-ben, sőt még 1591-ben is.³

Thurzó János püspök könyveiről, építkezéseiről és a tudományok körül szerzett érdemeiről Hoffmann Edith nyújtott találó képet;⁴ míg egy Horae című díszes hártyakódexét Nemzeti Múzeumunk őrzi.⁵ Kitűnő humanista hírében állott Thurzó Zsigmond váradi püspök is, Aldus Manutius és mások barátja.⁶

1500 iunii 3. Romae. Frater Johannes Magnetis conventus Budensis assignatur Paduae in studentem theologiae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 13. 98 b.)

¹ Kiadta Wenzel: Négy egykorú Thurzó püspök, p. 26.

² Bővebben Wenzel fenti értekezésében.

³ Pádulai anyakönyvi bejegyzéseiket páduai kötetem megfelelő, idézett évei alatt közöltem.

⁴ Hoffmann: A Nemz. Múzeum ill. kéziratai, p. 45–50. és a „Magyar bibliofilek“ 170–6. l.

⁵ Bartoniek: Codices latini no. 380. ⁶ Hoffmann fenti műve 51. l.

1500 iunii 10. In loco solito examinum. Privatum examen et doctoratus in iure civili Domini... examinati per Sacrum Collegium Minorum Iuristarum coram R. Domino Leonardo Contarino vicario sub rectoratu Domini Stephani Abrami Pannonii canonici Iauriensis etc.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 47 fol. 110v.)

1500 iulii 13. Privatum examen et doctoratus in iure canonici Domini... Coram... In assistentia Spectabili Domini Ioanni (de) Tolna¹ pannonii Vicereactoris.

Testis D. Nicolaus nepos Sacratissimi Matthiae Regis Hungariae.²

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 47 fol. 120v.)

Vajjon ki lehet Mátyás király ez unokaöccse, kinek neve többé nem fordul elő e becses sorozat további köteteiben sem? Nyilván valami Szilágyi-fiú leszen, ha ugyan a családnak ezidőben volt Miklós nevű tagja!

¹ Mendose: Tolana. ² Azonos az előző lapi Miklós diákkal.

1501 aprilis 10. Patavii. Várday Ferenc levele atyjához, Várday Miklóshoz: de fama archiepiscopi Colocensis.

(Irod. Közl. 1930 p. 222. Kivonatos.)

Az itt említett kalocsai érsek Váradi Péter, akikkel a Várdyak — úgylátszik — mégis csak valamelyes rokonságot tartottak, miként azt Váradi érsek leveleinek kiadója, Wagner Károly képzelte. Sokáig ezután azonban már nem élhetett, mivel 1501 június 20-án az érseki széket megürültnek írják.

Várday Ferenc Páduában 1503 január 19-ikéig tartózkodott, amikor Bolognába ment át továbbtanulni.¹ Várday szokatlan idős korban — 27-ik életévében — jutott ide az egyetemre, aminek az a magyarázata, hogy későn lépett egyházi pályára, miután előzőleg köztisztviségeket viselt: királyi főlovászmester, kiváló lóidomító, bátor harcos és vámkezelő volt.²

¹ Kiadatlan levele alapján Lukcsics Pál, a Zichy okmánytár XII. kötete 366. l.

² A váci egyházmegye tört. névtára, p. 524.

1502 *iulii 30* jelent meg Velencében Andronicus Máté II. Ulászló király lakodalma alkalmából írt epithalamiuma Csáky Miklós választott csanádi püspöknek ajánlva, aki immár öt éve tanult Páduában,¹ ahol a szerző nyilván tanára vagy legalább is tanulótársa volt.

(Per extensum in parte II. sub no. 8. Recensuit Apponyi, in Hungarica, sub no. 63.)

Csáky Miklós ekkor látogatóba jött át Páduából Velencébe, ahol őt 1502 augusztus 18-án Erdődi Bakócz Ferenc győri püspök — az egykori bolognai diák — saját lakásán látta vendégül.²

¹ Maga írja ajánlólevelében, idézve F. R. H. I p. 20—21. Teljes szövegében ld. kötetünk II. része 8. sz. a. A ritka hungaricumot bőven ismertette Banfi Florio 1938-ban. Szövegét kiadta Juhász László 1933-ban.

² I libri commemoriali di Venezia tom. VI. p. 54.

1504 *octobris 12*. Privatum examen et doctoratus in iure canonico Venerabilis Domini... Testes: ... et D. Gaspar de Sabaria, omnes Iuris pontificii scholares.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 47 fol. 298v.)

Ezt a tanulónkat a juristák már 1503 december 31-i ülésükön a magyarok tanácsosává választották; bejegyezve így: D. Gaspar Ungarus.¹

¹ Páduai kötetem 24. l.

1505 martii 25. Reverendus Magister (Decanus) ordinis praedicatorum me praesentavit bachalarium fratrem Iohannem de Ungaria ordinis praedicti et fuerint sibi assignata puncta pro die 29 examinanda.

(Museo Correr. Venezia. Ms. Cicogna 983 parte II fol. 33. Brotto-Zonta, p. 46.)

1505 iunii 17. Magisterium in sacra pagina Domini fratris Ioannis Zekely¹ provinciae Ungariae sacrae theologiae Bachalarii. Examinati per Sacrum Collegium Dominorum theologorum et approbati in sacra pagina, nemine penitus dissentiente.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 47. fol. 311.)

¹ Mendose: Zekadi.

1508 iulii 18. Romae. Frater Moyses Ungarus reassignatur studio Patavino sine alicuius studentis eiusdem provinciae praeiudicio.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 216 no. 22.)

1508 novembris 6. Várdai János Páduában tanul, ahonnan átment Velencébe Csulai More Fülöp prépost látására s őt takaros verssel üdvözölte.

(Irod. Közl. 1930 p. 222. Kivonatos.)¹

Várdai János preceptorával (Modrusco Lukáccsal) Páduában Amasaeus Romolo tanár házában lakott s vele mentek, őt követve Bolognába is, 1509 őszén, amikor az a bolognai egyetem hívására odaköltözött.²

¹ Scribitur, quod fuit Venetiis apud dominum praepositum More et coram eo etiam orationem in carminibus protulit.

² Révész: Amasaeus, p. 29 et 31.

1508. Patavii. Fr. Moyses Ungarus Ord. Praed. theologus.

(Harsányi: Domonkosok, p. 263. IV. 18. 93.)

1509 augusztus 10-én kezdődött Padova ostroma Miksa császár hadai által s tartott majdnem ötven napig egyfolytában, szeptember 29-éig. Ebben résztvett Padova oldalán az egyetemi tanulók közül is igen sok, kivált a szegényebbje, amilyen például Monyorókeréki Erdődi Simon, Bakócz Tamás esztergomi érsek, bíboros unokaöccse volt. Ezt Erdődi később, zágrábi püspök korában maga mondta el Massaro

Ferenc velencei magyarországi követnek, kinek hazánkról írt becses jelentésében maradt reánk.¹

(Magyar Történelmi Tár vol. 25 p. 289.)

Erdődi Simon páduai magyar diáktársa volt még a lőcsei származású Henckel János békési archidiaconus, Olasz Péter meg Domonkos székesfehérvári kanonok, míg ő maga már 1508 június 16-án szerepel D. Simon Ungarus néven a juristák ülésén, amelyen a Natio Hungarica tanácsosául választották.² Páduába egyébként a bécsi egyetemről jött le, amelyen az 1505-ik év első felévére volt beíratkozva, Simon de Erdewd néven.³

¹ Relazione dell'Ungheria del secretario Francesco Massaro, da Coneia, 5 ottobre 1523: El secundo è lo Episcopo di Zagabria fu nipote dil Reverendissimo Cardinal Strigoniense, homo molto da ben, e molto amico di la Signoria nostra; et si jacta e gloria esser stato suo soldato nella obsidione de Padoa, al tempo cheli el studiava; e alhora l'era ben povero. Vero è chel non è de inzegno molto sublimi, ma el po stare assai bene fra li altri.

² Páduai kötetem 25. lapján, amikor még nem tudhattam, hogy a „Simon Ungarus“ név azonos az övével.

³ Schrauf: A bécsi egyetem magyar anyakönyve, p. 159.

1513 május 25-i (VIII. Cal. Iun. 1513) ajánlólevele kíséretében adta ki Regio Rafael páduai tanár Ovidius Metamorfóziseit ívrétű, fametszetekkel díszített pompás kiadásban, Csulai More Fülöpnek ajánlva, abból az alkalomból, hogy egykori barátja királyi követként érkezett Magyarországból s látogatta meg. Benne érdemeit magasztalva kitér arra is, hogy annak idején Beroaldo bolognai tanárnál tanult, hogy kellően felkészülve térhessen hazájába.¹ Mívelődéstörténeti érdekességű az ajánlólevél ama kijelentése, hogy Ovidius e Regio-féle kiadásából immár 50,000 példánynál több fogyott el, míg azelőtt iránta alig volt érdeklődés.

(Per extensum in parte II. sub no. 12.)

Csulai More Fülöp (az egykori bolognai diák) jól ismert alak volt Velencében, ahol először 1505 őszén járt követségben.² Megbízatása volt pénzsegélyt szerezni a velencei államtól a török elleni hadjáratra. Ezért három év múlva újra megjelent, mint bácsi prépost, hónapokig járván a senatorokat, amíg valamihez juthatott. De üres kézzel soha meg nem tért (1509 szeptember közepétől 1510 február végéig és 1513

március havában megismétlődött) követségeiből.³ Így aztán gyakori alkalma volt találkoznia Regio tanárral, aki őt most új Ovidius-kiadásával megtisztelte.

¹ A szép ajánlólevelet egész terjedelemben lenyomatjuk, azért is, mivel Ábel művében (p. 439—440) alig találunk néhány sornyit mutatóban. A szép munka első ismertetése a Magyar Könyvszemle 1879. évf. 165—6. lapján jelent meg Csontositól.

² Velencében szignál hivatalos okmányt 1505 október 30-án; I libri commem. di Venezia tom. VI. p. 82. Neve hibás olvasással kiadva: Philippus More de Chrula!

³ Ibidem, p. 102—129, három különböző alkalommal kiállított nyugták és okmányok alján. Lásd Marino Sanuto feljegyzéseit is More tárgyalásainak részleteivel, a Magyar Történelmi Tár 24. kötete 162—243. lapjain, szétszórta.

1513 június 27-i (Venetiis, V. Calendas Iulias MDXIII) keltű levelével adta ki Aldus Manutius díszes Cicero-kötetét Csulai More Fülöp egykori páduai tanulónak ajánlva, abból az alkalomból, hogy királyi követként újból Velencében járt s vele találkozott.

(Per extensum in parte II. sub no. 13.)

1515-ben nyert orvosi diplomát a páduai egyetemen a kassai származású Antoninus János, aki oda Krakkóból jutott.

(Szinnyei: Magyar írók I p. 195. Magyary—Kossa op. c. vol. III No. 547/a.)

Igazi neve azonban Iohannes Anthonii de Casschovia, miként a krakkói egyetem 1515-i nyári félévi anyakönyvében olvassuk.¹ Hibás tehát az az eddigi ismeretünk, hogy 1520 körül tanult volna a páduai egyetemen, ahonnan — úgy látszik — még Tübingába is elment volt.²

¹ Album Studiosorum tom. II p. 160.

² Weszprémi: Succincta med. cent. I p. 76 et II p. 29.

1516-ban juthatott kisasszonyfalvi Istvánfi Pál a páduai egyetemre; nem 1517-ben, miként eddig gondoltam.¹

Istvánfi Pál már rég készült külföldi tanulmányútjára, amire atyja (Istvánfi István) is buzdította. De ennek betegeskedése miatt nem hagyhatta magára, hisz 1515 szeptember havában oly rosszul érezte magát, hogy végrendelkezett, még pedig úgy, hogy fiának külföldi tanulására 200 forintot meg egy ugyanannyit érő aranyláncot hagyott.² Nemsokára meg is halt s így most már útnak is indulhatott, amennyiben tud-

ván, hogy 1528-ban már ismét itthon volt, ez a külföldön töltött 12 esztendő — amit Szentgyörgyi Gábor említ róla siratóversében — úgy jön ki, ha feltesszük, hogy tényleg az 1516-ik év folyamán indult Olaszországba.

Ezt három dolog is igazolja. II. Lajos király (1519 augusztus 23-i) rendelete az országos bírókhoz, hogy Istvánfi Pál ügyvédvalló levele egész olaszországi tartózkodása idejére érvényben legyen,³ amit azért kívánt a királytól, mert atyja hagyatéki ügye nem folyt le olyan símán, miként az örökösök gondolták.⁴ Az a két latin verse, melyet 1522 októberében írt Bolognában, ahová továbbtanulni Páduából átment;⁵ valamint az, hogy ott szerzett könyvei közt volt a híres Beroaldo Fülöp tanár 1510-i Cicero-kiadása, melynek címlapjára bejegyezte a nevét.⁶

³ A Fontes Rerum Hungaricarum I. kötete 26. l.

⁴ Holub József „Istvánffy Pál” című tanulmányában, a Békefi emlékkönyv 223. lapján, ekként: *Insper torquem meum, quae valet florenos ducentos, quae in toto erunt quadrigenti, dicto filio meo Paulo ad studendum bonarum artium litteras dare et assignare velim.*

⁵ *Quoniam fidelis noster egregius Paulus Istvanffi de K(isasszonyfalva) in Italia per certum tempus studii gratia occupari debebit, ob hoc ipse non per se, sed per procuratores suos legitimos causis suis intendere debebit. Accepta itaque supplicatione pro parte eiusdem Pauli... id eidem gratiose annuimus et concessimus, ut literae procuratoriae, quae ad personam suam sub sigillo nostro emanatae esse dicuntur, tamdiu quousque ipse in Italia necessario occupari et ex hoc regno absens esse debebit in vigore permaneant.* (Ibidem, p. 223.)

⁶ Holub tanulmánya alapján, amelyben minden Istvánffy Pálra vonatkozó adalékot feldolgozott.

⁷ Az egyiket (Wolfhard) Adorjánhoz, a másikat olvasójához intézte volt, Ianus Pannonius egy panegyricusának 1522-i bolognai kiadásában, ahonnan először Teleki Sámuel közölte, majd utána sokan mások. Vide F. R. H. I p. 27.

⁸ A M. Nemz. Múzeum *A. lat.* 112 száma alatti példány címlapját közölte hasonmásban Holub, id. műve 233. l. Először Varju Elemér ismertette a Magyar Könyvszemle 1895. évf. 370. l.

1519 március 26-án ért Werbőczy István magyar királyi követként (útban Róma felé) Páduába, ahol a velencei helytartó tisztességesen fogadta és ajándékokkal is kedveskedett neki meg társainak.

(Fraknoi, a Századok 1876. évf. 464. l.)

Werbőczy azonban sohasem tanult a páduai egyetemen, miként azt — sajnos, alaptalanul — a páduai egyetem alapí-

tása 700 éves ünnepségei alkalmából, a budapesti Pázmány Péter-egyetem küldöttje, Dr. Márffy-Mantuano Rudolf üdvözlő beszédében megörökítette:

Quest' Università di Padova ha frequentato anche il più grande codificatore ungherese Stefano de Verbőczy, l'autore del „Tripartitum“ che più di trecento anni ha avuto piena validità ed in parte anche oggi vige in Ungheria.¹

¹ Acta Universitatis Patavinae septima saecularia celebrantis, p. 348. Ma disgraziatamente è un errore perchè il Werbőczy non ha studiato mai a Padova, nè in qualunque altra università d'Italia!

1521 július 18-án teljesíté a velencei Tanács Batthyány Orbán, Buzlay Farkas és László kalocsai meg szepesi kano-nok páduai tanulók aziránti kérelmét, hogy két szolgájukkal együtt fegyvert viselhessenek.¹ Ám érdekes tudnunk, hogy kérelmüket öt tanácsúr ellenezte.

(Per extensum in parte II. sub no. 14.)

A magyar tanulók kérelmét a velencei Tanács mégis csak teljesítette Csulai More Fülöp közbenjárására, aki ez-időben Velencében tárgyalt államügyekben, II. Lajos király megbízásából, főleg a török elleni segélynyújtás ügyében.

¹ Említettem már páduai kötetem 27. lapján, de — adatok híján — nem ily kimerítően.

1521-i követsége alkalmából Regio Rafael páduai tanár újra kiadta Ovidius Metamorfoziseit Csulai More Fülöphöz intézett korábbi — 1513-i — ajánlólevele kíséretében: Impressum Venetiis per Georgium Rusconem de Mediolano. M. D. XXI. Ez a szintén ívrétű új kiadás 16 levéllel bővebb az előbbinél, de fametszeteinek egy része amazéinál kevésbbé sikerültek.

(Apponyi: Hungarica No. 154.)

More Fülöp ebben az évben már január 6-án Velencébe érkezett, de tárgyalásai hat hétnél tovább elhúzódtak, amíg valami tényleges pénzsegélyt kaphatott.¹ Ebben az időben találkozhatott hát régi barátjával, Regio tanárral, aki tisztelete jeléül új kiadást rendezett Ovidiusából, amelynek — úgy látszik — anyagilag is jó sikere volt.

Ez alkalommal More Fülöp hét hónapnál tovább tartózkodott és tárgyalt Velencében, amíg (1521 július 27-én) sikerült megkötnie a Velencei signoriával azt az államszerződést,

melynek értelmében a köztársaság Magyarországot — a török elleni küzdelmében — 20.000 arannyal segíti meg.² E fontos okirattal hazatérve, Lajos király azt szeptember 14-én erősíté meg,³ kieszközlőjét nemsokára a megüresedett pécsi püspöki székre nevezvén ki.

Egyébként Csulai More Fülöp követségei történetéhez tartozik az is, hogy közben, 1517 őszén is újból Velencében járt.⁴

¹ Bőven ismertetve Marino Sanuto krónikájában, id. h. 193—200. l.

² Regesztája Óváry Oklevélmásolatai I. füzeté 1147. sz. a.

³ Ugyanott, 1149 szám alatt, More küldetésére vonatkozó számos egyéb adat kíséretében, amelyek Marino Sanuto feljegyzéseit kiegészítik.

⁴ Ott nyugtáz 1517 november 24-én; I libri commem. di Venezia tom. VI. p. 147.

1521. Patavii. Fr. Andreas Scotus de Quinqueecclesiis Ord. Praed. baccalaureus assignatus.

(Harsányi: Domonkosok, p. 264. IV. 19. 163.)

Tanulmányai körül zavar volt, mert a rendi káptalan csupán 1525-ben hagyta jóvá sententia-magyarázatát s csak további öt év múlva engedi meg, hogy a magisteri jelvényeket valamelyik valóban működő egyetemen felvehesse.

1522 augusztus 1-én kelt ajánlólevelével jelent meg Velencében a magyar Matthaeus Fortunatus páduai tanuló alábbi műve:¹

L. Annei Senecae Naturalium Questionum Libri VII. Matthaei Fortunati in eosdem libros annotationes. Index rerum notatu dignarum in calce operis appositus.

Venetiis in Aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri. Mense Februario. M. D. XXII. In 8-vo fol. 6 et 130 + Index.

A csinos kiállítású mű ajánló levelében írja magáról, hogy 1521-ben Brodarics István pécsi prépost kíséretében érkezvén Velencébe, annak tanácsára Páduába jött át tanulmányai folytatása végett, amiben a prépost anyagilag támogatta. Tanulmányai folyamán hamarosan megismerkedett a Páduában tanuló magyar ifjakkal. Ezek közt név szerint is megemlíti Batthyány Orbánt s hozzá baráti kötelékek is fűzhettek, mert nem győzi eléggé erényeit, jó tulajdonságait, tudásvágyát, emlékező tehetségét magasztalni. S való-

ban sokat köszönhetett neki, mert ő volt az, aki Gianlodovico di Saluzzo őrgróf támogatását megszerezte számára.

(Per extensum in parte II. sub no. 15.)

A fenti jellemzést Weiss Rezső szavaival mutattuk be, aki a Fortunatusra vonatkozó gyér életrajzi adatokat összeszedte, kiemelvén, hogy művén kívül mindössze még csak azt tudjuk róla, hogy hazatérve, 1528-ban Egerben meghalt. Ez azért kár, mert azon a téren és abban az irányban, melyet Fortunatus kultivált, olyan sikerrel és oly biztossággal senki sem haladott hazai humanizmusunk képviselői között. Hiszen — végzi jellemzését Weiss — ha a Mátyás korában kezdődött humanizmus epochájának határait politikai eseményhez akarjuk kötni, a mohácsi csatával fogjuk végét jelölni, ámde ha személyekhez, Fortunatusnak, XVI. századbeli legnagyobb tudósunknak halála lesz az az időpont, mellyel a humanizmus virágzási kora hazánkban letűnik.²

Megörökítésre méltó, hogy Fortunatus fenti művét elsőül Horányi ismerte és ismertette e szavakkal: Fortunatus Matthaeus Hungarus, in naturalibus Senecae questionibus Librorum VII emendandis laboravit et adnotationes adiecit. Liber impressus Venetiis in officina Aldi.³

¹ Felette ritka műve megvan az Apponyi-könyvtárban; leírva a Hungarica 166. sz. a.

² Az Egy. Phil. Közlöny 1888. évf. 346—362. l.

³ Horányi: Memoria Hungarorum pars I. p. 698—9.

1523 április elején indult haza Batthyány Orbán Páduából, ahol Amasaeus tanárnál tanult és lakott, miután hírét vette, hogy a király valami előkelő állásba kívánja kinevezni. Ez a kérdés annyira izgatta, hogy száz aranynál nagyobb adósságát sem rendezhette mesterénél, aki ismételten sürgette miatta s később busásan meg is küldte neki Ivancius nevű megbízottjával; ez aztán — úgylátszik — Fortunatus Máté társaságában indult Magyarországra, ahol önkényes hazautazása miatt az apa sokáig neheztelt fiára, amiért tanulmányait ily váratlanul félbeszakítá.

Batthyány Orbán távozása után juthatott Amasaeus házába az a Márkus nevű magyar (M. Marco Ongaro) aki őt Bolognába költözésekor is követte, harmadfél év múlva.

(Révész: Amasaeus, p. 49. et 51.)

1524 december végén jutott Kassai Antal (már mint kész orvos) a páduai egyetemre, tovább-tanulni Bázalból, Rotterdami Erázmus a páduai dekánnhoz, Rudbert a Moshamhoz intézett ajánlólevelével.¹ Mikor pedig Kassai nemsokára távozott és 1525 augusztusában már Budán élt, könyvet is küldött oda neki. A mohácsi veszedelem utáni zavaros idők miatt Kassai Antal Krakkóba ment s vált az ottani főorvos orvosává, de később hazatért és 1544-ben itthon fejezte be életét.

(Weszprémi, op. c. cent. I. p. 76 et II. p. 219—221.)

¹ E Baselben, 1524 november 12-i levelében így ír róla: Si Medicus Antonius Cassoviensis has reddiderit, ut Iuvenem cognoscere velis, rogo; cognitus placebit, sat scio: discessit hinc magno meo dolore etc.

1525 iunii 2. Privatum examen et doctoratus in medicina Eximii domini ... Testes: Rev. D. Io. de Garra Ungarus artium magister parisiensis.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 55.)

1525 augusti 17. Privatum examen et doctoratus in iure canonico Rev. artium doctoris Parisiensis et sacrae theologiae professoris Domini Ioannis Petri de Garra Ungari canonici Bachiensis ac plebani de Fekete Ardo dioecesis Transilvaniae, examinati et approbati per sacrum collegium iuris utriusque doctorum, nemine penitus discrepante.

Testes: D. Gregorius de Mosina ungarus theologiae scholaris. D. Matheus de Uillak Sirimiensis artium scholaris.

(Arch. Curiae ep. Padova. Diversorum vol. 55.)

Eddig Garai Jánosnak csupán vizsgája napját ismertük. (F. R. H. I p. 27.)

1526-ban adta ki Regio Ráfáel páduai tanár Ovidius Metamorphosisei gondos új (immár harmadik általa gondozott) kiadását Csulai More Fülöphöz intézett 1513-ban írt, korábbi szép ajánlólevelével, melyet tán már nem is olvashattott, miután a mohácsi csatában elveszett.

(Apponyi: Hungarica No. 1655.)

Életrajzát (püspöksége története keretében) Koller írta meg bőven. Ez azért is különösen fontos, mert ismertetvén a mohácsi csata lefolyását, római kutatásai alapján kiadta egyúttal Burgio János Antal nuntius hazánkából írt nagy értékű jelentéseit.¹

¹ Koller: Historia ep. Quinqueecl. tom. V. p. 49—153.

1534 et antea studuit Patavii medicina Paulus Layr Transilvanus de Corona.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1538 augusztus 14-i levelében jelenti Bembo Péter Páduából Brodarics István váci püspöknek, hogy nevében meglátogatta Bábai Péter, akitől örömmel hallá, hogy egészsége helyreállott és jól érzi magát kedves és csendes püspökségében, ahová a pécsiből helyezték át.¹ Ajánlására felkereste a Velencébe igyekvő egri püspököt^{1a} Mestrében. Nagyon szívesen látta és négy teljes órát volt vele, Magyarország töröktől veszélyeztetett dolgairól társalogva.

(Opere del Cardinale Pietro Bembo tomo III. p. 67.)²

A kiváló olasz humanistával Brodarics két év előtti olaszországi útjában ismerkedett meg Páduában, ahol ő maga is tanult volt. Brodarics neve 1501 őszén fordul elő egyszer,³ ámbár évekig élt ott és szorgalmas tanulásával nemcsak a görög és latin auctorokkal barátkozott meg, hanem az egyházjogot is alaposan elsajátította s a *Decretorum doctor* címmel felruházva tért haza Magyarországba.⁴

¹ Brodaricsot Bembo már előbbi (1537 június 15-i) levelében üdvözölte új püspöki állásában.

^{1a} A franciskánus Frangepán Ferenc kalocsai érsek s egyben egri püspök, aki János király követeként járt V. Károlynál a magyar béke ügyében s arról most Páduából, 1538 június 27-én tett jelentést a pápának. (Theiner nyomán *Mon. Eccl.* tom. III. p. 268—9.)

² Bembo Péter leveleinek egykorú velencei eredeti latin kiadása 1552-ből való. De ebben a fent idézett levél nincs meg.

³ Tanuként szerepel (1501 október 5-én) a pécsi származású András zágrábi kanonok doktorátusán; *F. R. H.* I p. 23.

⁴ Mindezt Brodarics II. Lajos királytól 1517 március 25-én nyert címerbővítő okleveléből tudjuk, ahol tanulásáról e jellemző sorokat olvashatjuk: *Te ... prima adhuc pueritia ad omnium artium altricem Italiam missisti, eam ibi per multos annos variis disciplinis operam impendisti, ut adhuc adolescens et vir, dum pubertatem egressus non solum Graecis et Latinis litteris non mediocriter eruditus habereris, sed etiam iuris pontificii eam peritiam consequeris, et te nobilissima orbis terrarum gymnasia ea adhuc aetate eius disciplinae insignibus et ornamentis dignum iudicarunt.* (Áldásy Antal nyomán Kujáni Gábor közlése, *Történelmi Társulat* 1908 p. 342—3.)

1538 septembris 28. Romae. Frater Georgius de Hungaria assignatur in studentem in conventu Paduae pro rata pro-

vinciae completo studio Bononiensi cum omnibus gratiis, exemptionibus solitis dari huiusmodi studentibus, in dicto studio assignatis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 25. 200 a.)

Bolognába 1536 március 8-án rendelték s onnan jött volt ide továbbtanulni.

1538 december 13-i (Patavii, Idibus Decembribus. Anno 1538) írt levelével ajánlta Gazi Simon tanár az ugyancsak ott tanuló Thurzó Ferenchez atyjának „Aerarium Sanitatis” című (Páduában 1549-ben megjelent) kis művét, melyet az Krakóban írt, ahol udvari orvosként működött s most borról és sörről lévén szó benne, emlékül ajánlt fel magyar barátjának.

(Per extensum in parte II. sub no. 16.)

A kis kötetben Gazi mesternek egy másik Thurzóhoz írt levele is van (Patavii VII. Kal. Maias anno 1539) emlékül hozzá intézve abból az alkalomból, hogy hazatérni készült páduai barátai köréből,¹ ugyancsak atyja egészségügyi tanácsaival;² aki különben hazánkban is évekig háziórvosa volt a Thurzóknak, mielőtt Krakóba költözött, majd onnan hazatérve, Páduában 1528-ban meghalt.³

¹ Cum te superioribus mihi diebus affirmasses, te non multo post a nobis discessurum et ad tuos tandem rediturum.

² Apponyi Sándor könyvtárából, leírva a Hungarica 309. sz. a.

³ Weszprémi, op. c. cent. III. p. 110. l. szerint Krakóban, Hegedűs „Analecta recentiora” c. műve 132. l. szerint, helyesen: Páduában.

1548 augusztus 20. (Patavii XIII. Calendas Septembris.) Sigismundus Gelous Révay Ferenchez, jelentvén, hogy itt tanuló fiai melletti nevelői állásáról lemond. Egyúttal számot adván kiadásairól, értesíti, hogy májustól augusztus haváig hét koronás-aranyat költött mindennapi szükségleteikre. Jelenti továbbá, hogy a tanulók választása és az egyetemi hatóság felhatalmazása folytán meghívatott felolvasások tartására Aristoteles etikájáról, mely leckéit november havában kezdi meg, a nyilvános disputatiót másnap (augusztus 21-én) tartván. Végül politikai híreket közöl a törököknek a perzsák elleni háborújáról, valamint arról, hogy a pápa némelyek szerint a német császárral szövetséget kötött volna, mások szerint pedig a francia királlyal, mely

utóbbi szövetséghez Velence és Ferrara hercege is hozzájárulna, ámbar ez utóbbi szövetség: acrius est!

(Századok 1875 p. 186. Rajner Gyula kivonata.)

1548. Explicator philosophiae moralis: Sigismundus Gelous Pannonius.

(Riccoboni: De Gymnasio Patavino p. 28.)

Az eperjesi származású Gyalui Torda Zsigmond a három Révay-fiú egyik mentoraként 1546 tavaszán jutott Páduába, ahol teljes négy esztendő telt, az egyetemen bölcsészetet is tanítva, egész 1550 június végéig, amikor hazatért Eperjesre, melynek iskolájába tanárnak (publicus professor) hívták.

A gondjaira bízott Révay-fiúk oktatása és egyetemi előadásai mellett Torda Zsigmond időt talált magának irodalmi működése folytatására is, sőt munkái érdekében még a velencei könyvtárakban is dolgozott. Velencében nyomtatva adta ki 1548 karácsonyára alábbi kis művét:

Sigismundi Geloi Pannonis Genethliacon in diem Natalem Christi. Eiusdem Hymnus de Angelis. MDLVIII. In 8-vo, fol. 10 nonnum.

Először magam ismertettem,¹ majd Apponyi,² aki azonban nem vette észre, hogy a kis helynélküli mű Ioannes Griphius nyomdászjelvénye folytán velencei nyomtatvány. Előszavából megtudjuk, hogy művét szerzője átnézésre megküldte Bonamico Lázár tanárának,³ aki elismerését egy hozzá intézett szép versben fejezte ki, melyet Torda Zsigmond le is nyomtatott. Versei közül az egyiket mi is bemutatjuk kötetünk verses részében.

¹ Páduai kötetem 38. lapján.

² A Hungarica III. kötete 1744 sz. a.

³ Lenyomattam páduai kötetem 158. l.

1549 január 5-i kelettel jelent meg Páduában Torda Zsigmond alábbi műve:

Sigismundi Geloi Pannonii Oratio de Beatitudine. Eiusdem Quaestio. An honesta natura sint, an vero opinione. Patavii. Iacobus Fabrianus excudebat. In 4-to fol. 16 nonnum.

Címlapját hasonmásban közöltem páduai kötetem 39. lapján, Navagero Bernardo velencei prefectushoz intézett ajánlólevelét, ugyanott, a 158—9. lapon.

1549 octobris 15. Patavii. Petrus Paulinus Révay Ferencnek; jelenti, hogy reábízott fiaival a jóváhagyott római utazást a jövő év március havában kezdi meg, hogy még a nyári hőség előtt visszatérhessenek, mert ha májusban indulnának, akkor a nagy hőségben veszélyes lenne az ifjaknak lóháton utazni. Egyébként kötelességszerűen értesíti, hogy ruháik már nagyon viseltek s egyben utasítást kér az iránt, hogy meddig maradjanak Rómában, továbbá elmenjenek-e ott a pápához és bíborosokhoz¹ s tegyenek-e a közeli városokba kirándulásokat?

(Századok 1875 p. 187. Rajner Gyula kivonata.)

¹ Ez azért jellemző és fontos kérdés, mivel a Révayak lutheránusok voltak.

1549 novembris 11. Patavii. Sigismundus Gelous Pannonus Illustri et Magnifico Domini Francisco Revai, regni Hungariae palatino. Hivatkozva előbbi levelére, reméli „ut intellexit et consilia nostra, ac consiliorum causas de itinere Romana,” amely — ügylátszik — elmaradt avagy elhalasztódott. Helyette elvitte fiait Mantuába: „non tam spectaculorum causa, quam, ut liberi Illustris Magnificentiae Tuae generosissimi adolescentes, in notitiam regii filii pervenerint, quod consecuti sunt ingenti cum honore,” miként arról már értesülhetett Michael et Petrus leveleiből; etc.

Admoneat Illustris Magnificentia Tua adolescentes generosus, ne negligant humanitatis et eloquentiae studia, et nominatim mandet, ut Lazarum Bonamicum audiant.

(Apponyi: Hungarica vol. III p. 203—4.)

Torda Zsigmond fenti jóindulatú intelme levele végén azért volt időszerű, mert egyetemi előadásai miatt már nem foglalkozott a Révay-fiúk tanításával, amit mostanában Paulinus Péter vett át tőle, ő maga készülvén hazafelé, ahová tanítómesternek hívták. Ennek folytán 1550 június végén távozhattott Páduából, mivel július 21-én már Szklabinya várából ír, a Révayak jószágán, előszóval téve bővebb jelentést a fiúk haladásáról.

Páduában Torda Zsigmond egyúttal könyveket is szerzett, amelyeket magával vivén, útiköltségül meg a könyvek hazaszállítására Eperjes városa 25 forintot fizetett neki.*

Gyalui Torda Zsigmond szórványos életrajzi adatait előbb Wallaszky Pál foglalta össze még 1785-ben, majd Fraknói 1874-ben, de azóta azok természetesen tetemesen megszaporodtak.

Hazaindulásakor, Torda Zsigmond — szülei rendeletére — úgylátszik Révai Mihályt magával vitte, mivel 1551 nyarán Bécsben találjuk. A másik két testvér azonban továbbra is ott maradt, sőt nemsokára utánok ment Lőrinc is. Ez atyjuk betegeskedése miatt hazament Jánossal, de nemsokára bekövetkezett halála után újra lejöttek, sőt Mihály kívánságára a magukkal hozott pénzt előbb posztókereskedésbe fektetve kívánták gyümölcsöztetni, de erről ismerőik lebeszélvén, megvették 1300 aranyon a Lutheránus hajlamai miatt Páduából távozott Mattheus Gribaldus tanár „in contrata Domus Dei“ lévő házát. Lőrinc ebben akart meghúzódni s csak miután János érte lejött, szánta reá magát hosszas rábeszélésre a hazatérésre 1555 augusztus havában.¹ Végig mellette volt hűséges mentoruk, Paulinus Péter is, aki hazatérve, eleinte Oláh Miklós érsek titkáráként működött, de az csakhamar kinevezte az éppen megüresedett pozsonyi prépostságra² és életét csanádi püspökként fejezte be 1561 tavaszán.³

Itthon, a hazatért Révay-fiúk legidősbje, Mihály királyi tanácsos, majd főajtónálló lett; Péter, a szentkorona őre és történetírója, fia volt. János királyi udvari állását elhagyva visszavonult turócmegyei birtokaira. Ferenc a kassai kamara igazgatója, bátyja, Mihály halála után pedig főajtónálló mester, miután családja a bárói rang elnyerésével egyúttal Turóc megye örökös főispánságát is megkapta.⁴

* Bővebben páduai kötetem (F. R. H. I.) 33—46 és 158—159. lapján, ahol két műve ajánlását is lenyomattam.

¹ Továbbá páduai életök részleteit lásd Frankl id. értekezése 34—36. lapján és páduai kötetem 56. l.

² Kollányi, op. c. 143. Mily szomorú fényt vet könyvészetekben való szegénységünkre, hogy a rendkívüli forrásanyag alapján dolgozó szerző nem vette észre Frankl fenti értekezését s így nem használta fel benne Paulinus leveleit és életrajzi adatait.

³ Két évi püspökségét méltatta Juhász Kálmán, idézett csanád-egyházmegyei műve 55–63. l.

⁴ Frankl, id. értekezése 36. l.

1549. Matthaeus Endericus, Ludi scholastici moderator, studiosus olim Pataviensis — ekkor már itthon működött Kálmáncseh községben.

(Zigerius (Eszéki) Imre 1549-i levele nyomán.)¹

A fenti levél tanúsága szerint Endericus Máté 1545-ben tanult Páduában.²

¹ Tolnárol, 1549 augusztus 3-án írja ugyanis, hogy „ante aliquot annos Vitteberga profectus” Kálmáncsehibe jutván találkozott ott vele; Ioannes Ribini: Memorabilia Augustinae confessionis in regno Hungariae I. p. 91.

² Páduai kötetem 33. l.

1550 augusztus 7-én a Magyar helytartótanács arra kérte Ferdinánd királyt, hogy adományozza a turóci prépostságot Várdai Tamásnak, aki Várdai Pál esztergomi érsek, helytartó költségén néhány évig Páduában tanult, de nagybátyja halála következtében kénytelen volt tanulmányait félbeszakítva hazatérni s most minden segély nélkül nyomorban él.¹

(Kiss: A Magyar helytartótanács leveles könyve 279. l.)

Várdai Tamás előbb a bécsi egyetemen tanult 1539–43 közt s onnan Páduába ment továbbtanulásra. Ott találjuk 1546 augusztus elsejétől 1549 végéig, amikor már Velencéből ír, 1550 január 2-án ismételten pénzért könyörögve Révay Ferenchez. De az nem igen adott neki, mert fiainak egyik nevelője (Paulinus Péter) előzőleg külön figyelmeztette, hogy Várdai Tamásnak gonoszságai miatt pénzt ne küldjön.² Várdai páduai csinyjei azonban nem lehettek valami túlságos nagyok, mert nemsokára — 1551 nyarán — a kívánt turóci prépostságot csakugyan megkapta.

¹ Cum igitur defuncto eodem domino locumtenente Thomas nepos a gymnasio Patavino, ubi aliquot annos bonis literis operam dedit, coactus sit reverti et nunc hic (Posonii) in summa fere inopia vivat, nusquam videlicet bona ulla habens unde se alat.

² Várdai Tamás páduai életkörülményeit lásd Páduai kötetem 33–46 és 160. lapján.

1551 február 1-én kelt ajánlással jelent meg Páduában Draskovich György tanuló alábbi munkája:

Confutatio eorum quae dicta sunt a Ioanne Calvino *Sacramentario*, super verbis Domini *Hoc est Corpus meum*. Abacuc. II. *Vae qui aedificat Civitatem in Sanguinibus*.

Patavii. M. D. LI. (Colophon: Per Iacobum Fabrianum.)
In 8-vo fol. 23.

Címlapját hasonmásban kiadtam Páduai kötetem 49. lapján, György barát váradi püspökhöz intézett ajánlólevelét ugyanott, a 162—3. lapon; amit nyilván azért írt, mivel Draskovichnak atyjafia volt s az ő költségén tanult itt az egyetemen.

1552 martii 18. Paduae. Ratio expensarum cuiusdam studiosi Patavini Hungarici, usque ad 18. Augusti eiusdem anni.

(Fontes Rerum Hungaricarum tom. I. p. 164—168.)

Végtelen értékes és magában álló magyar számadáskönyv, amely tájékoztat egy magyar diák páduai életéről, mindennapos kiadásairól és költségeiről, a pontos árak megemlítésével, amint azokat a diák szolgája napról-napra bevezette.

Pompás kiegészítője ennek az az 1528-ból való olasz jegyzék, amely Gaismayr Mihály osztrák diák páduai kiadásairól szól.¹

¹ Kiadva Bucholtz: Geschichte Ferdinands des Ersten, IX. köt. 650. l.

1552 május 16-án Páduában fejezte be a beszteceri Brenner Márton (volt bolognai orvosnövendék) két hónapig tartott olaszországi útját és naplóját.

(Per extensum in parte II. sub no. 17.)

1552 december 31-i levelében írja Pesthy Antal, hogy fia tudós deák, aki Páduában tanult.

(Takáts Sándor: Törökvilág I. p. 28. Idézve a Nádasdy-levéltárból, de ott nem akadtunk reá a levélre.)

1555 február 1-én kelt ajánlással adta ki Páduában Sámbock János alábbi munkáját:

Poemata quaedam Ioannis Sambuci Tirnaviensis, Pannonii, Patavii conscripta.

Patavii. Colophon: Gratosus Perchacinus excudebat.
1555. In 4-to fol. 34.

Címlapja hasonmását kiadtam páduai kötetem 55. lapján, két páduai tanulótársához: Bona Györgyhöz és Istvánfy Miklóshoz intézett ajánlólevelét ugyanott, a 168—9. lapon.

A címlapon Sámbokey János családi címerének az egész lapot betöltő rajza, művészi fametszetben. Érdekes, hogy ebből a munkájából a szerző egyidejűleg egy másik címlapos kiadást is rendezett, amely mindenben megegyezik az előbbivel, de címlapján meg van nevezve a nyomdász is. Ezért hasonmásban is bemutatjuk.

Bőven ismertetve saját ritka példányáról Apponyi: *Hungarica* no. 1769 vol. III p. 208—210.

A Páduában tanuló Istvánfy Miklós 1555-ben ott írt hat soros görög verse megjelent a Holub-Juhász-féle Istvánfy-kiadvány 43. lapján, 1935-ben.

1555 februarii 12 mane in aula episcopali Paduae. D. Franciscus Forgax de Gimex Ungarus filius Domini Sigismundi, in praesentia ultrascripti R^{mi} Domini suffraganii et vicarii ac Mag^{ci} Domini Vicerectoris fuit in artibus conventuatus, et quia se bene gessit in hoc suo riguroso examine, ideo ab omnibus Dominis Doctoribus ibi tunc in Collegio existentibus fuit approbatus, nemine penitus dissentiente, et ita per praefatum Reverendum Dominum vicarium surrogatum pronuntiatus sub promotoribus suis; etc. Et illico fuerunt sibi tradita insignia, etc.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 331 fol. 6.)

1555 augusztus 1-én kelt ajánlással jelent meg Páduában Sámbokey János alábbi munkája:

Nili Patris Sancti et Archiepiscopi Constantinopolitani illius misericordis, oratio ad Deum *contra Barbarorum incursiones, bella intestina, pestem, famem, ac mortis vim praesentem*. Ioanne Sambuco Pannonio Tirnauiensis interprete.

Patavii. (Colophon.) In 4-to fol. 5 nonn.

Címlapja hasonmását közöltem Páduai kötetem 57. lapján, Oláh Miklós esztergomi érsekhez intézett ajánlását ugyanott, a 169—170. lapon, hasonmásban is.

1556 folyamán juthatott Bornemisza Péter bécsi éveit után Páduába, ahol valószínűleg tanult,¹ talán valamely elő-

P O E M A T A

Q V A E D A M I O A N N I S

S A M B V C I T I R N A V I E N S I S ,

P A N N O N I I , P A T A V I I

C O N S C R I P T A

P A T A V I I :

Gratiosus Perchacinus Excudebat.

1 5 5 5.

kelő magyar diák felvigyázó és korrepetáló mentoraként. Páduát Olaszországgal együtt későbbi műveiben két ízben említi, de egyebet annál eddig még sehonnan sem ismerünk.

Bornemisza Péter — saját feljegyzése szerint — 1535 február 22-én született Pesten, nyilván abból a jómódú családból, amelyből Buda utolsó polgármestere származott, de Buda és Pest eleste következtében szülei anyagilag tönkre mentek, úgy hogy ő (ugyancsak a maga feljegyzése szerint) első kassai tanulása után nyolc forintokkal indult el Magyarországról idegen országokba tanulni, nyolc esztendőig oda lakott Olasz-, Francia- és Németországokban látásért, nyelvek és egyéb szükséges tudományokért s mikor a hazába vissza jött, akkor is nyolc forintja volt.

(Bod: Magyar Athenas p. 50; Bornemisza feljegyzéséből, melyet pontosabban nem idéz.)

Hazatérve, Bornemisza Péter Felső-Magyarországon lett a helvét hitvallásúak igehirdetője, majd a Dunavidék első püspöke. Tíz különböző tárgyú nagy munkát írt s nyomtatott részben maga 1584-ben bekövetkezett haláláig, miután kitűnően megtanulta volt a nyomtatás mesterségét.²

¹ Szinnyei József a „Magyar írók élete és munkái“ I. kötete 1231. hasábján (zárójel közt) említi Páduát, de idézeteiben azt nem találjuk.

² Életrajzát legbővebben, művei részletes méltatásával és képekkel díszítve megírta és kiadta Schulek Tibor.

1559 január 1-én kelt ajánlással jelent meg Páduában Sámbock János alábbi munkája:

Iani Pannonii deinde Episcopi Quinqueecclesiarum facti, illius cum omni antiquitate vatis comparandi, lusus quidam, et epigrammata, nunc primum inventa, et excusa. Opera Ioannis Sambuci, Tirnauiensis Pannonii.

Patavii, 1559. In 8-vo fol. 31 nonnum.

Címlapja hasonmását kiadtam Páduai kötetem 61. lapján, Lezenski Marián krakói kanonokhoz intézett ajánlását ugyanott, a 170—173. lapon.

1559 február 27-én húnyt el Páduában a magyar diákok egyik ifjú osztrák társa, báró Stubenberg Jakab, ki fölött Sámbock János tartott gyászbeszédet, amely ugyanakkor az alábbi címmel jelent meg:

Oratiuncula Ioan. Sambuci, Pan. in obitum Generosi adolescentis Iacobi a Stubenberg, baronis, et pincernae haereditarii Stiriae etc. Qui annos natus 17. Patavii 27. Februarii Anni MDLIX. gravi omnium luctu, vita excessit.

Patavii, 1559. In 4-to fol. 8.

1559 május 10-én (Patauio VI. Id. Maii. M. D. LIX) írt Andreas Duditijs M. Antonius Muretus Rómában élő francia jeles humanistának irodalmi dolgokról, megemlítvén, hogy az írásra az a szívesség bátorítja, amellyel őt tavaly (superiore anno) fogadta ismeretlen-létére.

(Per extensum in parte II. sub no. 19.)

1559 auguszt 5. Venezia. Confirmatio rectoratus Domini Georgii Palfi Ungari.

(Per extensum in parte II. sub no. 21.)

1560 elején jelent meg Páduában Sámbokey Jánosnak az otthon elhunyt Bona György felett tartott beszéde az alábbi címmel:

Ioan. Sambuci Pan. Oratio, in obitum Generosi ac Magnifici adolescentis Georgii Bona Transyluani, Domini in Landseehr, et Laknpach etc. Qui mortuus est, VI. Septemb. anni 1559. Addita sunt in fine doctissimorum aliquot viro-
rum Epitaphia Graeca, et Latina.

Patavii. Gratosus Perchacinus excudebat 1560. In 4-to fol. 16.

Címlapját hasonmásban kiadtam Páduai kötetem 63. lapján, Oláh Miklós esztergomi érsekhez intézett ajánlását ugyanott, a 173. lapon.

Miután Sámbokey az elhunynak Páduában majdnem négy esztendeig volt nevelője, emlékezetének ezenkívül epigrammái közt is szentelt egy 12 soros görög s utána egy másik 14 soros latin verset ily címen:

Epitaphium Generosi adolescentis Georgii Bonae Transylvani, et tanquam fratris, qui obiit M. D. LIX. aetatis suae XX. VI. Septembris.

(Inter Emblemata, cum aliquot nummis antiqui operis, Ioannis Sambuci Tirnaviensis Pannonii — Antverpiae, 1564 — p. 228.)

A jeles előmenetelű ifjú Bonát a híres Manuzio Pál is jól ismerte, szerette s haláláról meleg szavakkal emlékezett meg Sámbokeyhoz intézett levelében.³

Egyébként Manuzio Pál levelei közt, páduai magyar barátjai közül tizenkettőt találunk Dudith Andrásához intézve, hármát Sámbokey Jánoshoz és egyet Nicasius (Ellebodius) Casletanus pozsonyi kanonokhoz írva.⁴

Ide tartozik az is még, hogy Bona halálakor tanuló-társa, Istvánfy Miklós is versben emlékezett meg róla s annak címe: *Epitaphium Georgii Bonae, nepotis D. Archiepiscopi Strigoniensis. Anno 1559.**

¹ Halála napját (Oláh Miklós feljegyzése szerint) páduai kötetem 64. lapján szeptember 3-ára tettem, de ma már azt hiszem, Sámbokey adata a helyes, aki két külön művében is szeptember 6-át ír.

² Címét közöltem fent idézett helyen és lapon.

³ Paulus Manutius Ioanni Sambuco: *Quod fratrem tuum Georgium Bona, florenti adhuc aetate extinctum, immoderate luges; ignosco moerori tuo, nec tamen laudem tribuo... Perit is, qui familiam vestram, qui patriam, qui provinciam universam ornare vehementer suis laudibus et illustrare poterat... Quod abest longissime a fratre tuo, qui probitate, ingenio, studiis artium optimarum, prudentia etiam adolescens ita excelluit, ut eum Pannonia poene cuncta viventem unice dilexerit, mortuum laudibus, et memoria prosequaretur.* (Epistolarum Pauli Manutii libri XII — Tyrnaviae, 1762 — p. 175—6.)

⁴ *Epistolarum Pauli Manutii Libri V.* — Coloniae, 1568 — p. 199—213, 262—267, 282—286 et 338—340.

* Kiadta Holik, 1922-ben.

1560 március 5-i (Patavii, III. Nonas Martii 1560) ajánlással adta ki Dudith András páduai tanuló alábbi munkáját:

Dionysii Halicarnassei De Thucydidis Historia Iudicium. Andrea Dudithio Pannonio interprete. Ad Ill^lum et Rever^lum Archiepiscopum Strigoniensem.

Venetii. M.D.L.X. (Cum insignia Aldi Manutii.) In 4-to fol. 94 nonnum.

Oláh Miklós érsekhez intézett ajánlása szövegét kiadtam Páduai kötetem 185—190. lapján.

Nyilván szerző tudtán kívül 1571-ben új kiadásban jelent meg Velencében „Qua ratione, via ac methodo, Historias cum latinis, tum praesertim graecas intelligenda ac legenda sint” címen.¹

¹ Bővebb ismertetése Apponyi: Hungarica, no. 441.

1560 szeptember végén jutott Batthyány Gáspár Páduába, nevelője Sigmondich (Mayczen) Péter deák társaságá-

ban.¹ Érkezésüket a fiú betegsége gátolta, mivel augusztus végén az harmadnapos hideglelést kapott s nem indulhatott el vele a nyári forróságban hamarább Görzből, ahol gyógyulását meg kelle várnia.² Atyjához intézett levelében Sigmondich már onnan kérte, hogy helyébe más pedagógust küldjenek a fiú mellé, mivel inkább az egri püspök szolgálatába áll, aki évi 200 aranyat ígért neki. Előzőleg azonban megjárta Páduát, hogy ott a juristák azévi rektora, Pálffy György figyelmébe ajánlja a rábízott Batthyány-fiúkat, s megnyerje számukra a többi ott élő magyar diák rokonszenvét is.³

(A körmendi hg. Batthyány-levéltár Missilisei közt.)

¹ Ezt abból következtethetjük, hogy a nevelő Görzben, 1560 szeptember 16-án kelt levelében az ifjú atyjának, Batthyány Kristófnak így ír: *Hodie iam animus est nobis Paduam eundi, iam dudum calores recesserunt.*

² Erről idézett levele elején ezt jelenti: *Filius vester ante tres hebdomadas satis graviter febris dupla tertiana quam vocant laborabat, tamen nunc iam rectissime valet: hic cum clarissimo iuvene domino Michaelae Konzki, qui nunc hic curator, a tempore huc sui adventus usque ad hodiernam diem singulis fere diebus consortium habebat, qui se erga filium Magnificentiae vestrae ita familiarem ac benevolum exhibuit, ut satis dici non potest.*

³ Görzben, 1560 június 15-én Batthyány Kristófhhoz intézett levelében írja ugyanis: *Accepi superioribus diebus literas Magnificentiae tuae, ex quibus intellexi eandem velle visitare filium suum Casparum, cuius adventum ego Patavii libenter praestolassem, si modo id cum utilitate puerorum fieri potuisset (qui mihi sunt commissi,) quorum tenella corpora facile corrumpi potuissent caloribus maximis, qui illis in partibus fieri solent diebus canicularibus. Nihilominus praeterita hebdomada, dum illinc discebam, petii dominum rectorem Patavinii Studii Georgium Palffi, Petri Palffi filium et alios nonnullos Ungaros, qui illic agunt in studio, ut Magnificentiae tuae ipsorum operam praestarent, si illac eandem in nostra absentia venire contingerit; hospes noster quoque, qui olim erat, in quibus poterit, libenter se inservire pollicitus est. (Ibidem.)*

1560 novembris 13. Paduae. Sigmondich Péter deák Batthyány Ferencnéhez, magyarul, öccseinek a tanulásban való haladásáról, meg arról, hogy Gáspár orra is gyógyulban van. Együttal valami rókamált, vagy nyestet kér su-bákra, mivel a fiúké már igen viseltes. Pénzök is fogytán, mert gazdájuknak 29 koronát kell (úgy látszik havonta) fi-

zetniök, pedig azonkívül a tüzelőfa ára is a pedagógust terheli.

(Per extensum in parte II. sub no. 22.)

1560 novembris 17. Paduae. Sigmondich Péter deák Batthyány Ferencnek, a fiúk tanulásáról, amit a jezsuiták iskolájában végeznek, amelybe naponta kétszer elkíséri őket. De pénzt kér, meg bundával bélelt ruhát, amiben igen szűkölködnek.

(Per extensum in parte II. sub no. 23.)

1560 december 31. Paduae. Batthyány Gáspár Batthyány Kristófnak tanulásukról, nehogy a rájuk költött pénz kárba vesszen; etc.

(Per extensum in parte II. sub no. 24.)

1562 október 12-én Páduában Fallopio Gábor páduai tanár temetésén szerepelt a Flandriából Pozsonyba jutott Ellebodus Nicasius esztergomi kanonok is sirató versével, amely ily címen jelent meg Zamoyski János gyászbeszéde végén Páduában, 1562-ben:

Nicassi Ellebodii Casletani¹ Flandri in obitum Gabrielis Fallopii. Patavii. Apud Innocentium Vlmum MDLXII.

Ez a hazánkba származott tudós férfi 1560 július 26-án neveztetett ki esztergomi kanonokká.² Mint ilyen egyúttal nagyszombati tanár (Magister scholae Tyrnaviensis) volt s a következő évben beszédet is tartott a nagyszombati zsinaton.³ Ezután jöhetett le Páduába, ahol igen jó barátságban élt az ott talált magyarokkal: Dudics Andrással, Verancsics Faustus-szal és Kovacsóczy Farkassal.⁴

(Lenyomatva az Archivum Jana Zamoyskiego tom I p. 395.)

¹ Mendose: Castelani.

² Kollányi, op. c. 165.

³ Kiadva Péterffy: S. Concilia Hungariae, pars II p. 135.

⁴ A páduai tartózkodására vonatkozó adalékokat lásd páduai kötetem 68, 76—77. és 206—213. l.

1563 január 1-én (Patavii. Kalendas Ianuarii) Oláh Miklós esztergomi érsekhez intézett ajánlással¹ adta ki Ellebodus Nicasius pozsonyi kanonok Dudith András egyik tridenti beszédét „De Calice Laicis permittendo,” amelynek kéziratához véletlenül hozzá jutott. Ennek a beszédnek tartalma ugyanis annyira megragadta figyelmét, hogy (barátai buzdí-

tására) elhatározta nyomtatásban kiadni, hogy azt minél többen olvashassák s egyúttal vele a kiváló szónokot is meglepje.

A ritka páduai hungaricum címlapja az alábbi:

R. P. D. Andreae Duditii Sbardellati Episcopi Tininien-sis, D. Praelatorum totiusque Hungariae Cleri Oratoris, Sententia de Calice Laicis permittendo, in generali congregatione dicta ad Patres Concilii Tridentini V. die Septemb(ris) 1562.

Patauij, apud Gratosum Perchacinum. M.D.LXIII. In 4-to fol. 16 nonnumer.

(R. M. K. III. no. 513. Rec. Apponyi: Hungarica sub no. 1796.)

¹ Per extensum in parte II. sub no. 26.

1563 septembris 8 kelettel jelent meg Páduában az alábbi magyar tárgyú alkalmi költemény:

Hungaria triumphans de novo rege D. Max. Aemyliano etc. Authore Georgio Vurfel.

Patavii. Apud Gratosum Perchacinum. In 4° fol. 6.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. R. M. K. III. 517.)

Hazátérve, szerzőnk zágrábi kanonok lett, aki 1572-ben Draskovich György zágrábi püspök dícséretére Bécsben kiadott terjedelmes latin verset írt.¹ Magyar voltára vall, hogy fenti, páduai költeményében nagy tisztelettel ír a gens Pannoniaról s arról is megemlékezik, hogy Miksát Oláh (Miklós) esztergomi érsek kente fel királlyá.

Később átment a győri egyházmegyébe, 1579-ben zsina-tot tartván Szombathelyen, majd 1586-ban a turóci prépostságot kapta adományul. Zágrábi születésű volt.²

Würfel György üdvözlő versével egyidőben jelent meg pozsonyi származású páduai diáktársa, Purkircher György alábbi című két hasonló tárgyú verse Páduában nyomtatva, az övével azonos nyomdában és kiállításban:

Divo Maxaemiliano primo Pannoniarum regi etc. Sacer aristaeus Pisoniensis. Georgio Purkircheri Pisoniensi authore.

Patavii. Apud Gratosum Perchacinum. M. D. LXIII. In 4-to fol. 5 nonnumer.

Ad Divum Max. Aemylianum Romanorum et Boemiae Regem. Psal. LXXII. Da Deus Regi iudicia tua etc. carmine creditus per Georgium Purkircherum Poseniensem.

Patavii, apud Gratosum Perchacinum. M. D. LXIII. In 4-to fol. 4 nonnum.

Címlapja hasonmását kiadtam Páduai kötetem 69. l.

¹ A „Carmen Sapphicum, c. mű kiadva Kercselich zágrábi egyházmegyei története 252—6. l. ² Barits: Scriptorum collectio, p. B 4.

1563 december 21-én avatták Páduában Purkircher Györgyöt orvosdoktorrá s ez alkalomból ottani barátai az alábbi kis üdvözlő iratot adták ki ünneplésére:

Lusus Poetici ad Georgium Purkircherum Pisoniensem, Laurea in arte medica donatum.

Patavii. Apud Gratosum Perchacinum. Die XXI. Decembris. Anno M. D. LXIII. In 4-to fol. 6.

Üdvözlő versei egyikét írta Nicasius Ellebodius, a másikat a brassai származású Paulus Kerzius Transylvanus.

1563 folyamán névtelenül jelent meg Páduában (talán ugyancsak Ellebodius Nicasius gondoskodásából) Draskovics György egykori páduai diák, pécsi püspök ama beszéde, amelyet a tridenti zsinaton tartott volt az elmúlt év elején. Címlapjának szövege a következő:

Oratio habita a Reverendiss. D. Georgio Drascovitio Episcopo Quinqueecclesiensi, Augustissimi D. Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi pro Regno Hungariae Oratore, Tridenti in generali congregatione, die XXIII. Februarij, M. D. LXII.

Patavii, Apud Christophorum Gryphium. M. D. LXIII. In 4-to fol. 4 nonnumer.

(Régi Magyar Könyvtár III no. 512.)

Ez a páduai hungaricum oly ritka, hogy egyetlen hazai könyvtárban sincs meg. De szerencsére Sámuelffy Lóránd hallei diák kiadta 1743-ban Dudith életrajza melléklete 65. és következő lapján. Majd lenyomatta Koller is pécsegyházmegyei id. műve VI. kötete 156—161. lapján, az *Oratio* Jordanus Ziletus által gondozott 1562-i velencei kiadásából, amely még pontos címe szerint sem ismeretes irodalmunkban.

1563-ban a páduai egyetemen a piacenzai Bassiano Lando lett az elméleti orvostudomány (*Medicina theorica*) tanára. Előadásai oly remekiek voltak, hogy érettük *kartársai* *Galenus lelkének* nevezték. Ezért azokat még nem-orvosnö-

vendékek is szívesen és tanulsággal hallgatták, nyilván Báthory István is alkalmilag; erre mutat az, hogy később, midőn királyi székbe jutott, tanáru Lengyelországba hívta; ámbar Báthory 1563-ban már nem élt Páduában.

(Riccoboni: De Gymnasio Patavino, p. 57.)¹

Claudius Galenus a régi kor egyik leghíresebb orvosa (131—200 körül) akit száznál nagyobb számú művéért nagy tisztelet övezett a tudományos világban. Műveit az egész középkoron át minden egyetemen tanították s azok velencei együttes kiadása (1490—1522) ily címen jelent meg: Galeni Pergamensis medicorum omnium principis opera. Kevesen tudják azonban, hogy Galenus elméletét és tanítását nálunk Kyr Pál brassai orvos (sectae Medicorum Galenicae additissimus) ismertette először alábbi munkájában: Sanitatis studium ad imitationem aphorismorum compositum. Item: Alimentorum vires breviter et ordine Alphabetico positae. Auctore Paulo Kyr medico. Impressum in Inclyta Transylvaniae Corona. M. D. LI.⁴

¹ Ime az erre vonatkozó szavak: In Gymnasio Patavino Bassiano Lando Placentino anno 1563 successit ad Medicinam Theoricam ordinariam explicandam, in tali professione ex Galeni doctrina ita excellens, ut „Galení anima“ nuncuparetur, et ne Galenus quidem ipse, si revivisceret, posse melius mentem suam exprimere existimaretur; incredibiliter ab aliis principibus expetitus, atque inter ceteros a Stephano Bathoreo Poloniae Rege,² qui eum amplissimo proposito praemio invitavit.³

² Uralkodott 1571—1586 közt.

³ Páduai tanulását ismertettem a F. R. H. I 42—43. l.

⁴ Weszprémi, op. c. cent. II. p. 119—122. R. M. K. II. no. 49.

1564 februarii 14. Páduában tanul a besztercei Andreas Marcus Daum medikus és lakott Camillo orvos házában.

(Bolognai társa leveléből, e kötet 501. l.)

1569 december 1-én Páduában írt levelével kereste fel Berzeviczy Márton a Rómában élő tudós Muret Antalt, akivel ott az év tavaszán (március havában) ismerkedett meg, klasszikus irodalmi dolgokról beszélgetve, amikről most is írt.

(Per extensum in parte II. sub no. 28.)

Berzeviczy Márton Páduában Kovacsóczy Farkassal lakott együtt, ami így van bejegyezve Blotius Hugó emlékkönyvében: Volffgangus Couaciocius Ongarus, D(omini) Martini Ber(ze)uizei contubernalis.¹ Jól megfértek egymással

még vallás dolgában is, lévén mindketten lutheránusok. Ezt az állításomat annak idején, midőn Berzeviczy életrajzát megírtam, volt aki kétségbe vonta,² bármiként támogattam is egykorú érvekkel,³ azóta pedig megjelenvén a lengyelországi nuntiusok jelentései is, azokban gyakran esik szó a jelzett két férfi újhítű vallásáról.⁴

¹ Blotius idézett Album amicorum-a 116. lapján.

² Erdélyi Alajos művem ismertetésében, a Századok 1913. évf. 767—8. l.

³ Ugyanott, felvilágosító válaszomban, az 1914. évf. 149—154. l.

⁴ Ez idézett helyeket bőven felhasználtam Báthory István életrajzában.

1570 octobris 13. Patavii. Nicasius Ellebodius Nobilissimo viro Domino van der Mylen, Consiliario Regis Catholici, Venetias — irodalmi dolgokról, miként utána írt másik két levelében is: 1571 április 20-án és 23-án, ugyanott Páduából.

(P. Bertius: Illustrium et clarorum Virorum epistolae selectiores — Lugduni Batavorum, 1617 — p. 409—440, 560—3 et 601.)

Ellebodiusnak e levelein kívül egyéb irata nem maradt reánk, mivel orvosi tanulmányai annyira elfoglalták, hogy rendszeresebb levelezést csupán az immár Bécsben élő Blotius Hugóval folytathatott.* Orvosi felavattatása után azonban 1572-ben ellátogatott rövid időre hazájába, Belgiumba s visszatérőben Pozsonyt is útba ejtette,¹ nyilván a kanonoki jövedelmével kapcsolatos ügyei végett. De visszatérőben a páduai egyetemen bölcsészetet és orvosi tudományokat tanított² valami két évig, amikor — 1574 folyamán — Pozsonyba ment, ahol orvosi gyakorlatot folytatott s igen keresett volt haláláig, melyet pestis okozott. A Szent Mártonról nevezett templomban helyezték örök nyugalomra és halálára a történetíró Istvánffi Miklós írt latin gyászverset, mivel igen jó barátságban élt vele.³

* Hozzáírt vegyes tárgyú pozsonyi leveleiből 31 maradt meg Blotius levelezésében, a bécsi Nemzeti könyvtár kézírattára 9737/z jelzetű gyűjteményében.

¹ Zelliger: Egyházi írók csarnoka, p. 106—7.

² Nicasius Ellebodius patria Casletanus Flander, in Universitate Patavina philosophiam et medicinam magna cum laude docuit. (Weszprémi, op. c. cent. I. p. 40.)

³ A vers közölve Weszprémi, id. h. 41. lapján Kollar Fer. Ádám Supplementum ad Lambeci Commentarii Libri I. p. 714 nyomán.

1571 május 6-i levéllel zsebében indult haza Páduából a bánffyhungyadi születésű Hunyadi Demeter három évi tanulás után.¹ Ezt azért jó tudni, mert általában az a híre, hogy 1573-ban tért vissza Erdélybe,² meg hogy a páduai egyetemen hét esztendő-t töltött.³

Hazatérve, 1577-ben a kolozsvári unitárius kollégium igazgatója lett, majd (két év múlva) Dávid Ferenc püspök utódja; de, hogy miként esett össze szélütéstől érve prédikálás közben a szószéken, 1592 július 5-én, annak részleteit csak nemrég tudtuk meg Amalteo Attilio nuntius kolozsvári jelentéséből, melyben azt is bőven leírja, hogy hívei hazavivén, másnap reggel halt meg ágyában.⁴

Dávid Ferenc nevével kapcsolatban itt kell elerőtlenítenünk azt az irodalmunkba csúszott hibás adatot, hogy ő (1537 előtt) a páduai egyetemen járt s kezdte meg külföldi felsőbb tanulmányait.⁵

¹ Olaszországba indulása s onnan való visszaindulása pontos napját oklevelesen idéztem páduai kötetem 73. és 78. l.

² Így találjuk említve Zoványi teológiai lexikonában is, a II. kötet 127. lapján s egyebütt is.

³ Horányi írja ugyanis róla, hogy: profectus in Italiam Patavii septennio commoratus est Philosophiae potissimum discendae causa. (Memoria Hungarorum, pars II. p. 183.)

⁴ Veress: Erdélyországi pápai követek jelentései, p. 29—30.

⁵ Székely: Unitária vallás története, p. 78.

1571 szeptember 1-én Páduában kelt ajánlással adta ki a közeli Velencében Kovacsóczy Farkas alábbi munkáját, annak az örömhírnek vétele alkalmából, hogy Báthory Istvánt erdélyi fejedelemmé választották:

De laudibus Illustris(s)i Stephani Batorei de Somlio. creati vaivodae Transsilvaniae, Volfangi Kovaciocii Pannonii oratio.

Venetii MDLXXI. In 4-to fol. 28 nonnum.

Címlapját hasonlóan kiadtam Páduai kötetem 79. lapján, Forgách Ferenc erdélyi kancellárhoz, az egykori páduai diákhöz intézett ajánlólevelét ugyanott, a 199—204. lapon.

1571 október 8-án kelt Miksa király levele, mellyel a páduai egyetemre induló Liszthy Jánost a velencei doge pártfogásába ajánlta.

(Per extensum in parte II. sub no. 32.)

A 14—15 éves Liszthy János Bécsből az egykori jeles páduai diák, Blotius Hugó társaságában indult Páduába, ahol végig mentora maradt úgy ott, mint a többi olasz egyetemeken folytatott tanulmányai alatt. (F.R.H.I p. 80.)

1572 őszén távozhatót Verancsics Faustus Páduából, ahol 1568 áprilisa óta tanult nagybátyja, Verancsics Antal esztergomi érsek költségén. Ez neki már tavasszal megküldte a visszautazáshoz szükséges *salvus conductus*, de távozása — úgylátszik — elhúzódott, mert nyilván ő adta ki nagybátyja engeszteléseül a szomszédos Velencében alábbi kis művét:

Ant. Verancii Archiepiscopi Strigonien. Oratio, Qua nomine omnium ordinum, ac Statuum Regni Hungarici Rudolphum Archid. Austriae venientem Poss. ad ineundam coronationem excoepit. Anno Domini MDLXX II. Die verò Sept. XXI.

Venetiis. Apud Franciscum Rampaoetum M.DLXXII. In 4-to fol. nonnum. 4.

A címoldal hátlapján: Marinus Fracassus 8 soros epigrammája: Reverendissimo D. D. Stephano Radetio episcopo Agrien(s) et Sacrae Caesareae Maiest(at)is Consiliario et Praefecto Camerae Ungaricae.

(RMK. III no. 625. Bibl. Correr. Venezia. Cicogna 677 Op. 511 no. 24.)

Egyidejű másik velencei kiadása ily címen jelent meg:

Oratio nomine statuum Regni Hungariae in coronatione Rudolphi Archid. Austriae. Venetiis, 1572. In 4-to.

(Bibl. Marciana Venezia. Misc. 1439. 6.)

Nagybátyja kiengesztelésére igen rászorult a könnyelmű Verancsics Faustus, mivel páduai tanuló évei alatt nagylábon élt és szerfelett költekezett, amiért az érsek gyakori neheztelését vonta magára; sőt nyoma van, hogy pénzküldeményeit is beszüntette, csakhogy már hazatérésre bírja.¹ Sok mulasztása miatt így is sokat vesztett szemében, kivált hogy nem akart egyházi pályára lépni, miként nagybátyja

kívánta s ügylátszik meg is házasodott Velencében, amit a rákövetkező 1573-ik év tavaszán elhunyt esztergomi érsek szintén nem helyeselt.

Ezekről meg Verancsics Faustus élete egyéb körülményeiről újabban (páduai kötetem megjelenése óta) Tóth László írt kimerítően,² míg vele majdnem egyidejűleg Juhász Kálmán járult fontos adalékokkal olaszországi tanulmányai bővebb ismeretéhez;³ megírván külön 1598—1608 közti csanádi püspöksége történetét is.⁴

Verancsics Faustus egyébként kegyelettel ápolta nagybátyja emlékét s megírván rövid életrajzát, páduai tanulásáról ekként emlékezett meg: *Primisque aetatis juvenilis rudimentis imbutus, Antonius Verancius tandem Patavium concessit, ubi cum humanioribus Literis operam navare coepisset, non diu perstitit. Ingruentibus enim in Hungariam post memorabilem illam cladem Mohachianam variis tumultibus, ipse etiam abruptis studiis suis ab Avunculo suo (Statileo) revocatus est.*⁵

¹ Az erre vonatkozó adatokat páduai kötetem 1568—72 közti lapjain állítottam össze.

² A bécsi Magyar történetkutató intézet 1933-i III. Évkönyvében.

³ A Katholikus Szemle 1933. évf. II. kötetében.

⁴ A csanádi püspökség története, 135—152. I. Benne Verancsics Faustus arcképe is.

⁵ Kovachich: *Scriptores minores* tom. I. p. 194.

1573 augusztus végén indult vissza Erdélybe (Kolozsvári Gábor deákkal) ifj. Báthory István 19 éves korában Páduából, ahol majdnem két esztendeig időzött, Báthory István fejedelem költségén.

(Wierzbowski: *Vincent Laureo* p. 632.)

Tanulásáról meg életkoráról István király előadásából értesülünk, amiről Laureo nuncius 1578 január 13-i jelentésében így ír: *Il Re m'ha detto, che il suo fratello morto ha lasciati quattro figliuoli maschi, dei quali il primogenito, che ha nome Stefano, è di età di venti quattro anni e ha studiato in Padova; è non pur cattolico, ma inclinatissimo alla religione cattolica.*

Ifjabb Báthory István 1571 végén jutott le Páduába, ahol jeles erdélyi ifjak társaságában tanult, a szokott általános tárgyakon kívül még csillagászatot is, amiről a sziléziai szár-

mazású tanára. Naiboda Bálint külön könyvben igen előnyösen emlékezik meg.¹

¹ Bővebben, a F. R. H. I p. 81—83.

1575 végén indulhatott Enyedi György haza Kolozsvárra Páduából másfél esztendei ottvaló tanulás után.¹ Ez idő alatt hozzájutván Boccaccionak Tankred király leányáról, Gismundáról írt „szép história“-jához, melyet a bolognai Beroaldo tanár fordított latinra, azt hazatérve átdolgozta s ki nyomatta magyarul 1577-ben Debrecenben.² Ennek ma már egyetlen példánya sem ismeretes, de öt évre reá újra megjelent ily címen:

Historia elegantissima Regis Tancredi filiae nec non Secretarii Regis Quisquardi, amoris vinculo indissolubili mortem oppetentium, ex lingua Thuscana ex Boccacio Latinitate donata per Philippum Bernaldum. Hungarum vero modulamine per G. E. T. concinnata. Nyomtattot Colosuárat. 1.5.8.2. Esztendoeben. In 4-to fol. 28.³

Latinul adott címe ellenére a munka végig magyar és megható szerelmi tárgyánál fogva oly keletje volt, hogy 1700-ig még további négy kiadása támadt, sőt Budán, az 1726—1772 közti években újabb három kiadásban jelent meg.⁴

Hazatérve, Enyedi György az unitáriusok kolozsvári kolégiumának tanára lett, majd püspökké választatván, 1597 november 24-én halt meg 42 éves korában. Érc táblára vésett, aranybetűkkel ékes sírírata⁵ így idézi doktori címét:

Unius terraeque marisque coelique profundi
Doctor, hic eximius cultor eratque Dei.

¹ Saját feljegyzése szerint, paduai kötetem 82—83. l.

² Ismertette a R. M. K. I. kötete 126. sz. a.

³ Ugyanott, 198. sz. A címlapon Beroaldo neve tévesen írva Bernaldumnak. ⁴ Szinnyi, II. köt. 1329—30.

⁵ Szövege kiadva Bod: Historia Unitariorum, 153, meg a Hungarus Tymbaules, 33. l.

1575 szeptember 24-én kelt Báthory István erdélyi fejedelem levele, amellyel rokonát és tanácsosát, Gyimesi Forgách Ferencet a velencei doge pártfogásába ajánlta, midőn betegsége helyreállítása végett Páduába indult.

(Per extensum in parte II. sub no. 34.)

Tanulmányai végett Forgách Ferenc épp húsz esztendővel előbb időzött Páduában, ahol orvosi diplomát is szerzett. De most baja annyira előre haladt, hogy többé haza sem juthatott, mert 1577 január 19-én meghalt és eltemették a páduai jezsuiták templomába. (F. R. H. I. p. 54. et 87.)

1576 iulii 3. Convocatis infrascriptis nationibus Ultramontanorum et Citramontanorum causa eligendi novum Rectorem iuxta formam statutorum et litterarum ducalium, prius exclusis omnibus extra locum, deinde vocatae infrascriptae Nationes de una in unum ad eligendum eorum consiliarium et electionarium ab eis electi fuere: Ex natione Ungara no. 4 Dominus Ioannes Carolius baro.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 12 fol. 155v.)

Nyilván nem töltötte ki az esztendőt Páduában, mert az 1577 augusztus 1-én megtartott tisztújításkor idegen tanuló a magyarok tanácsosa; ámbár a magyarok száma öt volt.

1578 aprilis 24. Coram Mag^{co} Domino Vice Rectore comparuit Natio Ungara ad numerum trium et ab eis fuit electus D. Ioannes Haan¹ Posoniensis ungarus.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 12 fol. 201.)

Neve tulajdonképen Haan volt, de a legtöbbször olaszosan írták An-nak, sőt Aam-nak is. Páduában tanult 1583 tavaszáig.²

¹ Mendose: Huann.

² Ld. bővebben, a F. R. H. I. 88—90. és 220. l.

1578 november 1-én írt levelében Riccoboni Antal páduai tanár Báthory István lengyel király előtt meleg szavakban emlékezik meg a páduai egyetemen tanuló Uncius Lénárt kiváló szorgalmáról és előhaladásáról. Különösen kitünt a latin verselésben, az ókorit megközelítő készségével, amelyről ez a magyarok történetéről írt mostani műve is tanúskodik. Levélíró lelkes szavakkal szól a király unokaöccse, Báthory István tanulásáról is „dum ipse Patavii fuit“ amiből az is sejthető, hogy szintén a keze alatt mívelődött a klaszszikusokban.

Uncius (Unch) Lénárt erdélyi, szász tanuló volt.

(Per extensum in parte II. sub no. 35.)

Unciusról, e könyvével kapcsolatban már páduai kötetben megemlékeztem 1575 november 7-ike alatt, amikor ott jőtevője, Gerendi Gálffy János erdélyi főúr István nevű fiával együtt beiratkozott, hogy három évnél tovább szorgalmasan tanuljanak, egymást támogatva.¹

¹ A F. R. H. I. kötet 85, 89. és 215—6. lapján, ahol Unciusnak Gálffy Jánoshoz intézett ajánlólevelét is közöltem.

1583 május 19-én a páduai egyetemen — véletlenül mindössze egyetlen egy magyar tanuló lévén, az elnémetesedett Kövendi Székely György,¹ a Natio Ungarica testületét egy német diák (Tersei Ferenc András) képviselte. Ezt a csendállapotot a juristák Német nemzetének vezető tanácsura, Romrodt Sebestyén arra használta fel, hogy — a fenti napon — gyűlésre hívta össze a testületet a maga lakására, amelyen véget akarván vetni annak az áldatlan állapotnak, hogy a magyar tanulók gyakran veszekedtek német társaikkal, szövetségre léptek egymással, örök békét kötven, amit a jelenlévők nagy lelkesedéssel (*summa cum applausu*) fogadtak és helyeseltek.

(Per extensum in parte II sub no. 36.)

Ezt a gyűlést pár nap múlva újabb értekezlet és határozat követte. (Ibidem.)

¹ A juristák albumából, F. R. H. I p. 91.

1583 *iulii* 9 (VII. Idus Iulii Venetiis) kelt előszóval adta ki Hyppolitus Zucconellus Báthory Istvánnak ajánlva „*Viridarium poetarum ... in laudes Serenissimi, atque Potentissimi D.D. Stephani regis Poloniae*” című művét, amelyben az egyik vers szerzője

Franciscus Hunniadinus Transilvanus (p. 72—74) aki ekkoriban volt páduai orvosnövendék s mint ilyen, két más latin verset is írt ott diákkorában.¹

(Bibl. Musaei Nat. Hung. Budapest. R. M. K. III. 722.)

Az élelmes szerkesztő egyidejűleg egy hasonló olasz antológiát is kiadott „*Del giardino de' poei*” címen, olasz dicsőítő versekkel, de azok közt magyar embertől semmi sincsen. (Ibidem.)

Hunyadi Ferenc előbb éveken át tanult Belgium, Angol- és Franciaország iskoláiban és elemi orvosi tudásával végig-

szolgáltatta Báthory István király három orosz elleni hadjáratát. Ennek bevégeztével (1581 elején) jöhetett le Páduába tovább-tanulni, ahol orvosi oklevelet szerezvén² úgylátszik a király hívására Krakkóba ment. Ottani orvosi működése alatt Báthory András bíborosnak Rómából való visszatérését versben is megírta a következő művében:

Ephemeron seu Itinerarium Bathoreum: Continens reditum ab urbe Roma in Poloniam, Illustriss: Principis ac D. Domi. Andreae Bathorei etc. S. R. E. Cardinalis ampliss: Authore Francisco Huniadinio Transilvano M.

Cracoviae. In Officina Lazari, Anno Domini M. D. LXXXVI. In 8-vo fol. 43.

Dedicatio: Francisco Dobo, supremo Hungariae capiteano, sine data.

(Wierzbowski: Bibliographia polonica No. 2791. Bibl. Univ. Budapest. R. M. K. III. 750.)

Miután Hunyadi nem szerepel az udvari alkalmazottak közt, valószínűen még a király halála előtt Erdélybe ment Báthory Zsigmond fejedelem udvarába s ott értesülvén a király haláláról, az alábbi gyászverset írta róla:

Versus lugubres posthumis Stephani Regis Poloniarum honoribus nuncupati. Cracoviae, 1588.

Ez a kis munka nyilván Báthory István király későre (1588 május 30-ára) maradt temetése alkalmából jelent meg, de ma már egyetlen példányban sem ismeretes, csupán Weszprémi feljegyzéséből, a fentidézett hely, 91—92. l.

¹ Mind a három verset közöljük kötetünk verses részében.

² Franciscus Hunniadinus in Italiam penetravit, ibi praecipuam sedem Gymnasium Patavinum sibi delegit, et quia Medicinam philosophiae amico simul iniunxisset connubio, in sollemni academiae panegyri Doctorum Medicinae laurea coronatus est. (Weszprémi, op. c. cent. II p. 86.)

1586 auguszt. 1. Convocatis infrascriptis Nationibus Ultramontanorum et Citramontanorum... electus fuerit: Ex Natione ungara no. 2 Dominus Ioannes Hertelius¹ consiliarius et electionarius.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 15 fol. 111v.)

¹ Mendose: Artelius.

1588 *végén* jött át Rómából Jeszenszky János a páduai Nationum Ultramontanorum et Citramontanorum... electus fuerit: Ex Ungara D. Ioannes Lanser.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 14 fol. 1v.)

1588 *végén* jött át Rómából Jeszenszky János a páduai egyetemre tovább képezni magát az orvosi tudományokban.¹ Tanulmányait itt Acquapendente tanár alatt végezte. Mikor pedig távozása után, már mint jeles szászországi orvos működött, páduai tapasztalatai alapján az alábbi munkát adta ki nyomtatásban:

Aemilii Campolongi Patavini Semeiotice, seu nova cognoscendi morbos methodus, ad analyseos Capivaccianae normam expressa. Nunc primum per Ioannem Iessenium a Iessen recte discentium et docentium, et medentium usibus publicata. Vittebergae, anno 1601.

(Weszprémi: Succincta med. biogr. cent. II. p. 105.)

¹ Itt 1588 december 7-én iratkozott be. (F. R. H. I p. 93.)

1590 február havában, az anatómiai téli tanfolyam befejeztekor, a magyar Iessenius János latin dicsőítő verssel (carmine foribus affixo et prima typis excuso) üdvözölte az előadó Girolamo Fabrici d'Acquapendente tanárt, amelynek szövege azonban nem maradt reánk.

(Atti Naz. Germ. Vol. I. t. 1. pag. 204. — Memorie e documenti vol. I. p. 296.)

1590 május 15-i páduai ajánlással (Patavii Idibus Maii Anno XC) jelent meg új kiadásban Gabelmann Miklós alábbi verses műve, Nádasdy Ferenc főispánnak ajánlva:

Nicolai Gabelmanni Germani Monomachiae Hungaro-Tarcicae Carminum Libri Duo. Ad Illustriss: D. et Magnanimum Heroem D. Franciscum de Nadasdy perpetuum terrae Fogeras et Comitatum, Semproniensis, Castriferrei Comitem etc. *Adiectae sunt aliae duae odae: altera de strage Turcarum Sarkan Sigethana altera de fertilitate Hungariae.* Lege. Iudica.

Patavii, M. D. XC. Apud Paulum Meietum. In 4-to fol. 8 et 56 num.

Benne van még Iohannes Erckius H. Germanus verse a Magyar rendekhez, a fenti napról, továbbá az erdélyi

Hertel Jánosné a szerzőhöz intézve, május 12-éről. (Ld. őket kötetünk verses részében.)

A Mecklenburgból hazánkba jutott Gabelmann Miklós 1585–88 közt előbb Késmárkon iskolarektor, majd Nádasdy udvarába jutott, ahol berendezte csepregi gimnáziumát s utána az ő anyagi támogatásával ment tovább-tanulni Páduába, ahol már 1589 nyarán találjuk.¹

Fenti művét Gabelmann Páduából 1590 július 10-i levele kíséretében küldte meg Blotius Hugónak, a bécsi Császári könyvtár tudós igazgatójának.² A következő év őszén már Grácban lakik s nyilván Blotius ajánlatára jutott ahhoz a kitüntetéshez, hogy Rudolf császár udvari történetíróvá nevezte ki. Mint ilyen, résztvett a Tizenöt éves háborúban s arról „Mansfeldiana Militia Hungara” címen könyvet is írt.³ Ez a verses mű részletesen beszámol a Mansfeld Károly tábornok ezrede vitéz tetteiről, s az a jelentősége is van, hogy írója a mezőkeresztesi — 1596 október 26-án eldőlt — csatában hűnyt el⁴ s így hősi halottjává vált annak a nemzetnek, melynek kebelében évekig élt és működött.⁵

¹ Gabelmann Páduában írt 1589 július 16-i levelét idéztem páduai kötetem 94. l.

² A Történelmi Tár 1897. évf. 430. l. Ugyanott korábbi három páduai levele.

³ Gabelmann mindkét ritka műve megvan Apponyi Sándor könyvtárában; leírva a Hungarica 532. és 613. sz. a.

⁴ Részletesen Thallóczy Lajos írt róla, a Történelmi Tár 1896. évf. 577–646. és 1897. évf. 422–438. l.

⁵ Először Szilágyi Sándor ismertette Gabelmann magyar vonatkozású műveit, a Magyar Könyvszemle 1881. évf. 134–6. l.

1590-ben, rövid páduai tartózkodása alatt Jeszenszky János orvos még az alábbi munkát is kiadta:

Iohan: Iessenii a Iessen *Ad Illustrem ac Generosissimum D. D. Sdenconem Adalbertum Popelium, Baronem Lobcovium, Boemum, qua Avita, qua propria virtute ornatissimum, laudatissimum: Cum post diuturnam peregrinationem Patriam repeteret*, Elegia. Eiusdem in Laudem Regni Boemiae. *Ad Illustrem ac Generos. D. D. Maximilianum Breinerum, Baronem Austriacum, Hexametron.*

Patavii, Apud Laurentium Pasquatium Typographum Universitatis Iuris. *Superiorum permissu*. (Colophon: 1590.) In 4-to fol. 4 nonnum.

Címlapját hasonmásban kiadtam Páduai kötetem 97. lapján.

1591 iulii 24 Venetiis kelt ajánlólevelével jelent meg Jeszenszky János orvos alábbi műve:

De Divina Humanaque Philosophia, Progymnasma Peripatheticum Ad Divum, Rudolphum II. Rom. Imperatorem, Ungariae et Boemiae Regem, Archiducem Austriae etc.

Venetiis, Apud Joachimum Bruinolum. M. D. XCI. In 4-to fol. 12.

A vitairat szövegén kívül benne van még Theodorus Collado Biturix(ensis) Phil. et Med. Doctor üdvözlőverse: Iohanni Iessenio a Iessen, cum publice Patavii de divina et humana philosophia acutissime disputarat.

(Bibl. Mus. Nat. Budapest. R. M. K. III. 817.)

1591 október 17-én érkezett kolozsvári Bogáthy Miklós Páduába, atyjafia, Kornis György társaságában Heidelbergből, melynek egyetemén ez utóbbi 1587 ősze óta tanult, Bogáthy meg 1589 január 25-étől kezdve.¹ Tanulásuk ideje alatt, 1592 folyamán magyar társaival meglátogatták a Páduához közel fekvő abanói fürdőket is, amit Bogáthy ékes latin versben örökített meg.² A rákövetkező év tavaszán azonban hazament, de sikeres tanulását tapasztalván, 1593 május elején Báthory Zsigmond fejedelem anyagi támogatásával újra lement Rómába, hogy tanulmányait kiegészíttesse.³

¹ Páduai kötetem 98–101. l.

² Ld. kötetünk verses része 13. sz. a.

³ Ez újabb olaszországi útja részleteit ld. kötetünk római részében, 1595 május 1. alatt.

1592. Iohannes Hertel Medicinae Doctor, gente Transilvanus, Iacobo Antonio Cortuso, Professore Botanices Patavino senis adiutor adiunctus est, teste Facciolato.

(In Fastis gymnásii Patavini tom. II p. 402, sed mendose scriptum: Hertel. Wespřemi, op. c. cent. I. 72.)

A szász Hertel János 1586 november végén távozott Páduából Németországba, ahol még másfél éven át tanult a bá-

zeli és heidelbergi egyetemeken, hogy újra visszatérve, 1589. április 12-én iratkozzék be az orvosi karra. Doktori oklevélének megszerzése után is Páduában maradt még néhány évig, ahol mint *sindicus* 1595-ben emléktáblát is kapott korábbi tanácsosi felirata mellé.

(A rávonatköző adalékokat ld. páduai kötetem 92—107. és 223—261. lapjain, szétszórtnan.)

1593 február 20-i ajánlással adta ki Páduában (Rómából megtérve) Szamosközy István alábbi régészeti művét: *Analecta Lapidum vetustorum, et nonnullarum in Dacia antiquitatum. Ad Generosum et Illustrem Dominum Volffangum Kovachocium, Regni Transylvaniae Cancell(arium) summum etc.*

Patavii, Apud Laurentium Pasquatum 1593. Superiorum permissu. In 8-vo minimo, fol. 16 nonnum. et 124 + Index.

Címlapját hasonmásban kiadtam Páduai kötetem 103. lapján, ajánlólevelét ugyanott, a 248—253. lapon.

1593 aprilis 12. Fuit conventuatus D. ... (Germanus) in utroque iure, pronuntiatus, nemine penitus. Testes: Georgius Banffi L. Baro de Alsolyndva Hungarus etc.

(Arch. Curiae ep. Padova. Dottorati vol. 58.)

Páduában találjuk már 1592 december 23-án.

1593 aprilis 13. Fuit conventuatus d. ... Aschaffenburgensis in utroque iure, pronuntiatus, nemine penitus.

Testes: D. Stefanus de Mere Ungarus baro.

(Arch. Curiae ep. Padova. Dottorati vol. 58.)

1593 július 25-én írt levelében Kornis György páduai dolgairól tudósítván anyját, kinek egy fésűtokot is küld, jelenti, hogy „rövid nap” Rómába indulnak.

(Per extensum in parte II. sub no. 38.)

Rómába valószínűleg már nem juthatott le, mert nem-sokára (1594 április 7-én) Páduában meghalt. Egyéb, itt mellőzött levelét kiadta Torma Károly.

1595 szeptember folyamán tett utolsó jogi vizsgája tételait a soproni Lakhner Kristóf alábbi címmel nyomatta ki:

D. A. G. Theses *Ad Iuris materiam de Hereditatibus quae ab intestato deferuntur. Ex autoritate Illustris et*

Magni. Viri Dn. Antonii Prosperi, Patritii Spediensis, natione Genuensis, Almae Universitatis D. D. Iuristarum in celeberrimo Patavino Gymnasio V. Rectoris. Conscriptae a Christophoro Lakhner. *Semproniensi Pannonio pro Licentia Doctoratus in utroque iure consequenda*. Quas sustinebit in Illustri Italiae universitate Patavina, die Mensis VII^{mb}. Anno a Partu Virgineo CIO I.C. XCV.

Patavii Superiorum Permissu. Excudebat Laurentius Pasquatus, Typograph. Almae universitatis Iuristarum. In 4-to fol. 16 nonnum.

Címlapját hasonmásban kiadtam Páduai kötetem 105. lapján.

1600 decembris 8. Pataviae. Stephanus Teókeli Baro in Keismark, Ungarus scribebat.

Beiratkozott volt a páduai juristák anyakönyvébe 1600 június 7-én. (F. R. H. I. p. 109.)

Ioannes Cegletius Ungarus. Venetiis, 1600. Ez már 1597 január 23-án Páduában volt. (Ibidem, p. 107.)

(Emlékkönyv-bejegyzések, a Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte 1892. évf. 88. lapjáról közli h. az Egy. Phil. Közlöny 1893. évf. 234. l.)

Késmárki Thököly István ide a heidelbergi egyetemről jött le, ahol 1596 szeptember 17-én iratkozott volt be.¹

¹ Sieb. Archiv 1872 vol. 10 p. 148. Deutsch.

1606 augusti 1. Convocatis et congregatis in Aula magna Almae Universitatis... fuerunt electi consiliarii: Pro Ungara Ill^{mi} Domini Praefecti Dominis consiliariis veteribus ipsius D. Gregorius Baz.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 15 fol. 1.)

Hasonlóan írva fordul elő neve az egész éven keresztül.

1608. Padua. Nicolaus Börschoss.

(Aus Weck's Stammbuch. Stölzel: Die Entwicklung des gelehrten Richterthums, Bd. II. S. 37.)

1619 maii 17. Iohannes Christophorus Liber Baro a Fünfkirchen.

(Luschin: Oesterreicher an ital. Univ. no. 132.)

Ez a „pécsi“ előnevű osztrák nemes hazatérve Ausztriába, Mátyás császár pohárnokja lett s meghalt nőtllenül. 1626-ban.

1622-ben Páduában szerzett orvosi diplomát Reull János, aki hazatérve, már 1624-ben besztercebányai orvos.

(Magyary—Kossa op. c. vol. III p. 127.)

1623 február 3-án halt meg Páduában az ott tanuló eperjesi Fabini Dániel.

(Síriratát ld. e kötet II. része 40. sz. a.)

1628 iulii 2. Christoph Wilhelm Velderndorffer von Waradein auf Neidenstein.

Georgius Enricus Velderndorffer a Waradein et Neidenstein, Austriacus.

(Luschin: Oesterreicher an ital. Univ. no. 1401—2.)

E váradi előnevű osztrák testvérpár egyike pár hó múlva Sienába ment, ahol vele szeptember 12-én találkozunk.

1628 október elején jutott Bethlen Péter Páduába nevelője, Pálóczi Horváth János kíséretében¹ s midőn Velencében jártak, vette ez utóbbi Bethlen Gábor fejedelem rendeletét, hogy Páduában a jog mellett hadi építészetet (architectura militaris) is tanuljon. Ide Nyugat-Európából jöttek s ott akadván rájuk a segesvári Kraus György, három esztendeig maradtak s tanultak együtt.

(Georg Kraus: Siebenbürgische Chronik vol. II p. 82.)

¹ Ld. anyakönyvi bejegyzését 1628 október 11-ikéről, a F. R. H. vol. I p. 118.

1629 augusztus elején hagyta el a kolozsvári származású Balk Lőrinc Páduát, melynek orvosi fakultásán harmadfél esztendeig tanult.¹ Hazatérve I. Rákóczy György fejedelem érdemeiért 1631 nyarán uemesi rangra emelte.²

¹ Beiratkozási és egyéb páduai 1626—29 közti adatait ld. Páduai kötetünk 116, 117, 120, 266 és 293. l.

² Nobilitatio iuvenis Laurentius, Prudentis ac Circumspecti Michaelis Balk, civitatis nostrae Claudiopolitanae civis ac viri senatorii ordinis filius, postquam in Italiam profectus, in celebri Pataviensium gymnasium ingenii excolendi gratia per aliquot annorum spatium non sine fruge substitisset, inde vero reversus... in officio notarius Cancellariae nostrae maioris eam ostenderit indolem; etc. Albae Juliae, 4. Augusti 1631. (Archivum Conv. de Kolosmonostor. Protocollum majus I fol. 42. Budapest.)

1629 szeptember 1-én kelt páduai ajánlással adta ki Pálóczi Horváth János alábbi munkáját:

Mnemosyne historica de quatuor summis imperiis, Quadraginta et Novem, *Et de Regibus Hungariae, decem et quatuor Abecedariis modulata*. Cui adjecta triga orationum, *de Excellentia* { 1. Monarchiae Hungaricae. 2. Vitae Aulicae. 3. Virtutis Bellicae. *Deproperante Ioanne Horvath de Palocz Ungaro.*

Patavii Antenoris. Anno M DC XXIX. In 4-to fol. 54. nonnum.

Címlapját hasonmásban kiadtam Páduai kötetem 119. lapján, Iktári Bethlen Péterhez intézett ajánlását ugyanott.

1630 augusztus 24-e után távozható Georgius Kraus Cibiniensis a páduai egyetemről tovább tanulni Ferrara, Firenze, Siena egyeteméin s onnan le Rómába.

(F. R. H. I p. 121. — Trausch op. c. II p. 305.)

1632 május 27-én avatták Páduában orvosdoktorrá kolozsvári Ozdi Tamást, aki 1630 február 20-ika óta tanult ott.

Felavatását tanulótársai (s köztük az erdélyi Dálnoki T. Mihály) alkalmi nyomtatott üdvözlő irattal ünnepelték meg, melynek címlapján azt is megörökítették, hogy a Páduai kórház assistense volt.

(Vide in parte II. sub no. 41.)

Hazatérve Páduából, Ozdi orvos öt esztendeig volt az unitáriusok kolozsvári főiskolájának tanára.¹

¹ Thomas Borsos Ozdiensis Philosophiae et Medicinae Doctor creatus, per quinquennium Scholae Unitariorum Claudiacum moderatus est. (Weszprémi, op. c. cent. II. p. 53.)

1635 iunii 1. Laurentius Nagy Dálnaki¹ Transilvanus. (Bibl. Univ. Padova. Aau. vol 697 fol. 8v. Matricula Artistarum.)

Ez 1635 január 25-én íratkozott be az artisták anyakönyvébe és három évi tanulás után mint orvos (1638 nyarán) indult haza Kolozsvárra.²

¹ Mendose: uan halmasy. ² F. R. H. I 122—4.

1639 november 2-án tartott Árkosi Gelei Benedek orvos-növendék az egyetem felkérésére beszédet a páduai székesegyházban, amely alábbi címmel jelent meg:

Philosophiae et medicinae elogium. Pro Auspicatis Studiorum Athenaei Patavini primordiis *Publice In Ecclesia Cathedrali* Frequenti lectissimorum hominum consessu *Dic-tum Ex mandato Almae Universitatis D. D. Theologorum.*

EXIMIIS HONORIBVS

Doctoratui Philosophico, & Medico

Clarissimo, & Excellentissimo

D. THOMÆ OZDI

Claudiopolitano, Transyluano, Celeber rumi

Nosodochij Patauini Afsistenti Medico

P R Æ S I D E

Clarissimo, & Excellentissimo

D. BENEDICTO SYLVATICO

Equite D. Marci, Medico Primario.

P R O M O T O R E

Clarissimo, & Excellentissimo

D. FORTVNIO LICETTO

Philosopho ordinario

In celeberrimo Lyceo Patauino solemniter collato

Vigesima septima Maij 1632.

Applaudabant Amici.

Patauij Apud Iulium Criuellarium. Superiorum permisso.

Philosophorum et Medicorum. A Benedicto Arcosino Transylvano: Die 2. Novembris. M DC XXXIX.

Patavii, Typis Iulii Crivellarii, Impressoris DD. Artistar(um.) Sup. perm. In 8-vo fol. 16.

Hátlapján van Ioannis Philippi Persii a Lonsdorf Austrii címerképe, mely alá Gelei verset írt. Mindkettőt hasonmásban közöltem Páduai kötetem 124. lapjához mellékelten; míg a verset a jelen munka verses részében adtam ki.

Ezt az egyetlen példányban fennmaradt ritka hungaricumot a páduai Museo Civico könyvtárában fedeztem fel.

1640 március 7-én Árkosi Gelei Benedek újabb előadást tartott Páduában, amely alábbi címmel jelent meg:

Oratio in laudem Sacro Sanctae Theologiae, quam iubente Mag. DD. Theolog. Philos. et Medicorum Universitate, die 7. Martii D. Thomae Aquinati Benedictus Arkosinus Transylvanus tenuit.

Patavii A. D. M. DC. XXXX. Apud Iulium Crivellarium impressorem Universitatis Artistarum. Superiorum permissu.

Egyetlen példánya sem ismeretes. (R. M. K. III. no. 1563.)

1643 nyarán távozott Árkosi Gelei Benedek Páduából¹ s ment európai peregrinációra, melyen a louvaini egyetemen is megfordult. Innen hazafelé indulva azonban irigyei és árulói besugására Linzben elfogták és hónapokig tartották ártatlanul, betegen és éhen fogságban, amelyből csak 1645 január 24-én szabadult, miután a császár kívánságára reversalist adott arról, hogy soha többé az ő Felsége örökös tartományainak földjére lábát nem teszi.² Úgy indult azután Kolozsvár felé, ahová öthavi peregrinatio után május 5-én érkezett meg.

¹ Nem 1645 elején, miként a F. R. H. I köt. 127. lapján írtam, jobb adat híján.

² Saját levelei nyomán Uzoni kéziratából, a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárában.

1652 augusztus 31. Balthasar Rákosi Transilvanus.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 698 fol. 15v. Matr. Art.)

Beiratkozott orvosnövendéknek már 1651 december 21-én. (F. R. H. I p. 127.)

1653 augusti 31. Polizza delli nomi de Signori Oltramontani presentata per Mr. Mattio Mollinari, bidello della Nazione (Ungara) Balthasar Rákösi Transiluanus.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 698 Matr. Artistarum.)

1653 decembris 18. Doctoratus in arte Medica Domini Davidis Spielenberger de Leutschovia Ungari.

(Per extensum in parte II sub no. 43.)

Beiratkozott már előzőleg, 1652 december 18-án. (F. R. H. I p. 128.)

1656 végén indult haza a páduai egyetemről (öt évi tanulás után) az erdélyi Rákosi Boldizsár, orvosi diplomával a zsebében. Hazatérve, a kolozsvári unitárius gimnázium lector-tanárává iktatták (1657 február 3-án)¹ s nemsokára Barcsay Ákos fejedelem orvosa lett, akitől — 1659 július 7-én — címeres nemeslevelet nyert. Ez őt Philosophiae et Medicinae Doctornak nevezi s egyúttal megemlíti, hogy a fejedelem őt a székely libertinus-sorból emelte nemesi rangra.²

¹ Ld. nevét a F. R. H. I köt. 127—9 és 293. l.

² Pergamenen kiállított eredetije az Országos Levéltár Címeres levelek gyűjteményében. Címere sajnos kifestetlen maradt.

1701. Bibliothecarius Nationis Germanicae Adamus Genselius Nobilis Semproniensis Hungarus.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 481. a.)

1702 iunii 12. Comparuit D. Vicentius Dananczo filius Domini Ioannis Iacobi Nobilis Ungarus, et cum intendat suum subire examen pro doctorali laurea obtinenda in U(troque) I(ure) die Sabbati, quae erit 17 currenti, hora 12 induxit in testes se esse catholicum.

(Arch. Curiae ep. Padova. Dottorati vol. 84.)

1703-ban adta ki Páduában a soproni nemes Ioannes Adam Gensel alábbi értekezését, amellyel közel négy évi tanulás után orvossá avatták:

Theses philosophico-medicae Sacrae Caesareo Regiaeque Maiestati Iosepho I. Romanorum Imp. dicatae pro suprema in philosophia et medicina laurea consequenda. Promotore Excell. Bernardino Ramazzini Professore.

Patavii, MDCCIII. In folio regali maximo, cum figuris aeneis.

Egyetlen példánya sem ismeretes, ami annyival nagyobb kár, hogy ez — tudtommal — a legelső képekkel díszített magyar orvosi mű.

Ide Gensel János Ádám a jenai egyetemről jött le, ahol 1695 augusztus 24-én iratkozott volt be.¹

¹ Sieb. Archiv 1874 vol. 12 p. 320. Schiel. Cfr. F. R. H. I p. 134—5.

1715 ianuarii 23. Consiliarus Nationis Hungaricae D. Georgius Komaromi.¹

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 24. Matricula Artistarum.)

Tulajdonképeni neve Strass volt, a másik pedig származására utalt, mert így szerepel egy későbbi (1716 június 17-i) ülésen, egy 1716 november 20-án kibocsátott gyűlésre hívó meghívóját pedig így írta alá: Georgius Stratius Pro-Syndicus. Egyébként Páduában találjuk már 1713 február 27-e óta.²

¹ Mendose: Comaroni. ² F. R. H. I. p. 135.

1725 április 7-én avatták a németországi származású Mularzt János Henriket a páduai egyetemen, Morgagni János tanár praesidiuma alatt „summa cum laude” orvossá, aki aztán 1727-ben Győrött telepedett le és félszázadon át (1777 október 8-án bekövetkezett haláláig) nagy kórházi alapítványt tett, híres orvosa volt a városnak.

(Magyary—Kossa op. c. vol. III No. 1538; könyvalakú, színes díszítésű páduai diplomájából vett hasonmással.)

1734 octobris 30. In eodem Excellentissimo Collegio (Philosophiae et Medicinae) D. Georgius Ioannes Vnger, Hungarus ex Sancto Andrea, filius Mathiae recitavit puncta sua heri sibi sorte assignata in Medica facultate tantum, et super eis examinatus et rigore tentatus optime se gessit tam in reassumendis et resolvendis strictissimis obiectionibus sibi factis, quam in curando casu in re Medica sibi oretenus proposito; adeo, ut eruditionis suae omnibus maximum praeberit argumentum, et finito examine se motus extra, iuxta solitum, clausoque ostio, positus fuit ad suffragia supradictorum Excellentissimorum Dominorum Doctorum Professorum congregatorum, a quibus ex omnibus eorum votis approbatus remansit in Medica facultate tantum. Qua quidem approbatione per nuntium publicata denuo introductus, ab Illmo Do-

mino Praeside pronuntiatus fuit Doctor in Medica facultate solummodo, nemini penitus atque penitus dissentiente; praesentibus etc.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 290 pag. 199.)

1746-ban avatták Páduában orvosdoktorrá a zsidó származású Valmarin Israelt, aki a paduai kórházban öt éven át tanult. Hazatérve, előbb Göritzben folytatott orvosi gyakorlatot, majd hazánkba került és Kismartonban működött, ahonnan a pozsonyi hitközség kívánságára a kormány engedélyével Pozsonyba költözködött és 1772-ben bekövetkezett haláláig ott is élt és működött. Latinul is jól tudó tanult ember volt, aki végig megmaradt atyái hitében.¹

(Weszprémi: Succincta med. biogr. cent. II. p. 197—8.)

¹ Israel Valmarin se Görítii anno 1725 patre et matre utrisque religioni Iudaicae addictis genitum perhibuit, adulta aetate posteaquam studio Medicinae, anatomiae et praxi clinicae in Xenodochio Patavii per quinquennium litasset, et propositos, ut moris in ea Universitate est, Locos partim ex Aristotele, partim ex Hyppocrate vel Galeno selectos bene explicuisset, oppositiones, ut par est, solvisset, Casum medicum rarius obvium resolvisset, in Doctorem Medicinae ritu sollemni anno 1746 ab ordine Medicorum, dato in testimonium verae eruditionis diploma, inauguratus est.

1805 maii 25. Examen in medicina di Francesco Stranzl di Francesco, Ungaro.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 251.)

1818-ban Kovacsóczy Ignác, a páduai osztrák katonai őrség káplánja az alábbi munkát adta ki Páduában:

Vita Antonii Bajtay Illustris viri Hungari, auctore Ignatio Kovacsóczy praesidii militaris Patavini capellano C. R. natione Hungaro. Cum versione Italica.

Patavii. Typis Nicolai Zanon Bettoni 1818. In 8-vo pag. 28 et 27.

(Bibliotheca Universitatis Patavinae.)

A még 1775 január 15-én elhunyt Bajtay erdélyi püspök ez életírója teljesen ismeretlen irodalmunkban.

1826 március 6-án avatták Páduában orvosdoktorrá a zágrábi származású Lamprecht Rudolfot alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis de epilepsia parturentium, quam pro summis in arte medica honoribus rite acquirendis in vetustissimo Archigymnasio Patavino publico eruditorum examini submittit auctor Rudolphus Lamprecht.

Patavii, 1826. Ex typographia Crescini. In 8-vo pag. 15.
(Bibliotheca Universitatis Patavinae.)

1826 december 23-án nevezték ki a páduai egyetem győgszertani tanszékére tanárnak a nagyszombati származású Stéer Márton, aki orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte volt.¹

(Memorie e documenti vol. I. p. 407.)

Páduai tanár korából Stéer doktor 1844—56 közt a hazai lapokban nagy tevékenységet fejtett ki a selyemtenyésztés érdekében.^{1a} Hazatérve, Nyitrán és vidékén folytatott orvosi gyakorlatot, 1879-ben, 82 éves korában bekövetkezett haláláig.²

¹ Idéztem a F. R. Tr. I. p. 139.

^{1a} Öt cikke felsorolva Szinnyei repertórium a természettudományi és matematikai kötete 1378. hasábján.

² Szinnyei, id. m. XII. p. 1414.

1827 augusztus 5-én avatták orvosdoktorrá a páduai egyetemen a besztercei Decani Ernőt, alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medica de gravitate extrauterina. Accedit descriptio memorandae cujusdam gravitatis tubae dextrae, quam pro summis in medicina, arteque obstetricia honoribus rite ac legitime capessendis in celeberrima Universitate studiorum Patavina publico eruditorum examini submittit auctor Ernestus Decani Bistrizio Transylvanus.

Patavii, 1827. Typis seminarii. In 8-vo pag. 24.

1831 március 17-én avatták orvosdoktorrá bögozi Jakab Lajos tanulót alábbi értekezése alapján:

De amaurosi. Dissertatio Inauguralis pro medicinae doctoratu rite obtinendo publicae disquisitioni submissa per Ludovicum Jakab de Bögöz Hungarum ex Transsilvania.

Patavii M DCCC XXXI. Ex typis Valentini Crescini. In 8-vo pag. 36.

Praefatio: Venetiis 20. Febr. 1831.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 144. No. 1. Favaro No. 2543.)

Jakab Lajos előzőleg a bécsi egyetemen tanult s fenti műve előszavából azt is megtudjuk, hogy a leírt eseteket az ottani szemészeti klinikán figyelte meg. Első vizsgáját itt egyébként 1831 január 7-én, a másodikat felavatása előtt közvetlenül tette le. (F. R. H. I p. 139.)

1831-ben a nagyszombati származású Stéer Márton páduai egyetemi orvostanár a koleráról tartott előadásait az alábbi két füzetben adta ki Páduában:

Quaedam de cholera generatim et speciatim de cholera asiatico-europaea contagiosa. Praelectiones habitae coram discipulis.

Patavii, 1831. Ex officina Valentini Crescini. In 8-vo pag. 78.

Epistola ad Regiae Academiae Scientiarum, Litterae et Artium Patavinae Praesidem, Medicinae Doctorem Iosephum Montesanto. (De cholera.)

(Patavii, 1831.) Typis Minervae. In 8-vo pag. 4.

(Bibliotheca Universitatis Patavinae.)

1831-ben jelent meg Páduában egyidejűleg Lenhossék Mihály pesti egyetemi tanár koleráról írt munkája is olasz fordításban az alábbi címmel:

Considerazioni sulla maniera di curare il cholera morbus orientale e le varie malattie epidemiche.

Padova, 1831.

(Petrik: Magyarország bibliographiája tom. II p. 578.)

1832 elején Stéer Márton tanár az alábbi újabb értekezését adta ki Páduában:

Cenni intorno la natura del morbo che infierì nell'Ungheria nell'anno 1831 sotto il nome de Cholera asiatico.

Padova, 1832. Tipografia del Seminario. In 8-vo pag. 55

1832 június 25-én Stéer Márton orvostanár a Páduai Akadémia ülésén a koleráról tartott előadást, amely az alábbi című füzetben jelent meg:

Cenni intorno lo stato attuale dell'epidemia tellurica dominante (detta choleric) riguardo all'Italia e soprattutto

alle province Venete. Discorso Letto all' I. R. Accademia delle Scienze ed Arti di Padova. Il giorno 25 Giugno 1832 dal Professore M. F. Stéer socio di Quella ed altre illustri Accademie, ecc. ecc.

Milano 1832. Presso la Società degli Editori degli Annali Universali delle Scienze e dell'Industria. In 8° pag. 20.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. Apró nyomtatványok.)

1833 július 21-én avatták orvosdoktorrá a konyhai Helmar Károly tanulót az alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medica de intimo philosophiae cum medicis scientiis nexu quam pro doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus rite consequendis in antiquissima ac celeberrima Caes. Reg. Universitate Patavina publicae disquisitioni submittit *Carolus nob. ab Helmar Hungarus Konyhensis*. (In theses calci adnexas disputabitur in aedibus Universitatis die... Julii anno 1833.)

Patavii, 1833. Typis Valentini Crescinii. In 8-vo pag. 34.
(Bibl. Univ. Padova. Racc. Benvenisti 2131. 1. 7. Favaro No. 2652.)

Helmar Károly első orvosi vizsgáját 1833 május 25-én, a másodikat július 17-én tette le. (F. R. H. I p. 140.)

1833 július 21-én avatták orvosdoktorrá a brassai származású Plecker Frigyes is, alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medica de dignitate scientiae medicae, quam pro doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus rite consequendis in Antiquissima ac Celeberrima Caes. Reg. Universitate Patavina publicae disquisitioni submittit *Fridericus Plecker Transylvanus Coronensis*.

Patavii, 1833. Typis Valentini Crescini. In 8-vo pag. 56.
(Bibliotheca Gymnasii Evang. Brassó.)

1834 február 23-án avatták orvosdoktorrá a fiumei Raudich Lukács tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medica de emeticis quam... submittit *Lucas Raudich*.

Patavii, 1834. Typis Valentini Crescini.
(Favaro: Bibliografia No. 2779.)

Raudich Lukács első vizsgáját 1833 december 13-án, a másodikat 1834 február 19-én tette le.¹

¹ F. R. H. tom. I p. 141. Tévesen írva: Randich.

1834 május 4-én avatták orvosdoktorrá a páduai egyetemen a segesvári Simonis Lajost alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medica de delirio cum tremore, quam pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicinae honoribus ac privilegiis rite obtinendis in antiquissima ac celeberrima Caes. Reg. Universitate Patavina publicae eruditorum submittit disquisitioni Ludovicus Guilielm. Godfr. Simonis Saxo-Transylvanus Schaessburgensis.

Patavii, 1834. Typis Valentini Crescinii.

(Bővebb életrajzi adatai, a F. R. H. I p. 141.)

1834 június 8-án avatták orvosdoktorrá szenterzsébeti Fejérvári Lajos tanulót alábbi értekezése alapján:

De creasoto ejusque usibus medicis novis observationibus illustratis. *Dissertatio Inauguralis Medica* quam consensu et auctoritate Illustriss. Domini Praesidis et Directoris Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum D.D. Professorum pro *Doctoris Medicinae Laurea* summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite obtinendis in Antiquissima ac Celeberrima Caes. Reg. Universitate Patavina publicae eruditorum submittit disquisitioni *Ludovicus Fejérvári de Szent Ersébeth* Nobilis Hungarus Transylvanus.

Patavii, 1834. Typis Valentini Crescini. In 8-vo pag. 44.

(Bibl. Univ. Padova. Raccolta Benvenisti 100—2131. Favaro No. 2750.)

Fejérvári Lajos első vizsgáját 1834 március 14-én, a másodikat május 12-én tette le. (F. R. H. I p. 141.)

1836 február elején Stéer Márton páduai orvostanár az alábbi bírálati német-olasz munkáját adta ki:

Microscopische Beobachtungen über die innere Bauart der Nerven und Central-Theile des Nerven-Systemes. Von Dr. Joseph Berres, Professor der Anatomie an der Wiener Universität. / Esposizione transuntiva delle anatomiche indagini del celebrato autore sul tessuto dei nervi, con illustrazioni e deduzioni fisico-patologiche. Con una tavola in rame.

Padova, 1836. Coi tipi della Minerva. In 16° pag. 23.

(Bibliotheca Universitatis Patavinae.)

E kiterjedt tudományos működése dacára Stéer Márton orvosnak nem igen volt népszerűsége sem a tanulók, sem a polgárok körében, úgy hogy az 1848 márciusi események valósággal elsöpörték s hazájába tért; teljesen igaza lévén egy olasz méltatójának, midőn azt írta róla, hogy kortársai politikai elfogultságukban nem méltatták érdeme szerint tudományos értékét.¹

¹ L. Sabbatani: Scorrendo i lavoro del professore Steer, conviene riconoscere che i contemporanei, attraverso il velo della politica, non furono giudici equanimi del suo valore. (Memorie e documenti vol. I. p. 407.)

1836 február 28-án avatták orvosdoktorrá a pozsonyi Bettelheim Bernát tanulót alábbi értekezése alapján:

Quaedam de naturae et artis In Medendo efficacia. Dissertatio inauguralis quam consensu et auctoritate Illustrissimi ac Magnifici Domini Praesidis et Directoris Perillustris ac Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum ac Celeberrimorum D.D. Professorum pro Doctoris medicinae laurea nec non insigniis et privilegiis rite et legitime consequendis in pervetusta et celeberrima C. R. Universitate Patavina publico eruditorum scrutinio submittit Bernardus Bettelheim Hungarus Po'soniensis.

Patavii, M. DCCC. XXXVI. Typis Cartellier. In 8-vo pag. 26.

Dedicatio: Dem Wohlgebornen Herrn Rudolph Wodianer aus inniger Dankbarkeit und Hochachtung gewidmet. (Folytatólag háláját fejezi ki amiért egy esztendeig házában tartotta s külföldi tanulmányaiban is anyagilag támogatta.)

(Bibl. Univ. Padova. Busta 164—13. Favaro No. 2900.)

Bettelheim Bernát első vizsgáját 1835 december 12-én, a másodikat 1836 február 10-én tette le, mire február 28-án avatták fel. (F. R. H. I p. 142.)

1836 március 13-án avatták orvosdoktorrá a miavai Mikuletzky Dániel tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio Inauguralis medica de venenis quam consensu et auctoritate Illustrissimi et Magnifici Domini Praesidis et Directoris Perillustris ac Spectabilis Domini Decani nec non

Clarissimorum ac Celeberrimorum D. D. Professorum pro Doctoris medicinae laurea insigniis et privilegiis rite et legitime consequendis in Pervetusta et Celeberrima C. R. Universitate Patavina publico eruditorum scrutinio submittit Daniel Mikuletzky Hungarus Miaviensis.

Patavii, 1836. Typis Francisci Cartallier. In 8-vo pag. 71.

Prooemium: Dabam Patavii mense Julii 1835.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 164. No. 9. Favaro No. 2947.)

Mikuletzky Dániel első vizsgáját 1835 szeptember 9-én, a másodikat 1836 február 20-án tette le, míg avatása március 13-án volt. (F. R. H. I p. 142.)

1836 június 6-i előszóval adta ki Lippich Ferenc Vilmos páduai egyetemi orvostanár alábbi művét:

Adversaria medico-clinica.

Patavii, 1836. Typis Cartallier. Fasciculi 4.

Series I. fasc. I. Morbi Lubeanorum anno 1828 observati a Fr. Guil. Lippich M. D. Urbis Lubeanae antehac physico ordinario, nunc in Universitate Patavina praxeos medicae Prof. p. o. Series II. fasc. I—II. Annales scholae medico-clinicae Patavinae annorum 1834—35, 1835—36 et 1836—37.

Ez követte még alábbi páduai kötete:

Nosographologia sive methodus empirico-rationalis historiarum morborum concinnandi. Auctore F. Guilielmo Lippich M. D. in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Patavina praxeos medicae Professore C. R. P. O. Instituti Clinico-medici superioris Directore etc.

Patavii, 1836. Typis Cartallier. In 8-vo pag. 107.

Pars I. Historias morborum redigendi ordo empirico-rationalis. Praelectiones anni 1834—35: Erysipelas phlegmonosum faciei cum bilioso-catarrhali in subiecto haemorrhoidario. II. Erysipelas oedematoso-gangraenosum cruris cum lymphangioitide, phlebitide et nota febris biliosa effectivus, complicatum cum cardiostenosi osteogena, indeque pendente catarrhasthmate; superveniente febris caractere putrido et sialadenitide glossitideque suppurantibus, metasticis.

(Bibl. Univ. Patavinae. — Petrik: Bibliographia II p. 599.)

1836 július 31-én avatták orvosdoktorrá a zágrábi Demeter Demeter tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medica de meningitide quam publicae disquisitioni submittit Demetrius Demetter Croata Zagrabienensis.

Patavii, MDCCCXXXVI. Typis Cartallier. In 8-vo pag. 55.

Előszavában dícsérőleg emlékezik meg Lippich Ferenc Vilmos iglói származású tanáráról, aki alatt a páduai egyetemen tanult.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 142—44. Favaro No. 2923.)

Lippich Pesten kezdett orvosi tanulmányait Bécsben végezte, ahol 1823 tavaszán szerzett diplomát. Utána kórházi orvos lett s akkora irodalmi tevékenységet fejtett ki, hogy 1834-ben a páduai egyetemre nevezték ki tanárnak. Ott első volt, aki betegvizsgálataiban stetoskopot használt, amiért eleinte még orvostársai is kikacagták.¹ Olasz nyelvű munkái címét páduai kötetemben közöltem, 1836 alatt.² De a gúnyolódások megszűntek, mikor 1841-ben a bécsi egyetemre hívták meg az elhúnyt Hildebrand helyére; nemsokára, 1845-ben azonban alig 46 éves korában meghalt.³

Demetter Demeter első vizsgáját 1836 február 1-én, a másodikat június 6-án tette le, míg avatása július 31-én volt. (F. R. H. I p. 142.)

¹ Szinnyi, id. m. XII. p. 1414. ² F. R. H. I. p. 136.

³ Wurzbach: Biographisches Lexikon XV. kötete — Wien, 1866 — p. 229—231. Utána Szinnyi: Magyar írók VII. p. 1266—7.

1836 szeptember 5-én avatták orvosdoktorrá a nagybecskereki Grob János tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medica de nova Italorum medica doctrina quam pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite obtinendis In Antiquissima ac Celeberrima Caes. Reg. Universitate Patavina publicae eruditorum disquisitioni submittet Joannes Grob Hungarus Magno-Betskerekiensis.

Patavii, M. DCCC. XXXVI. Typis Cartallier. In 8-vo pag. 71.

Dedicatio: Ill-mo Domino Ignatio Hertelendy de Hertelend Incliti comitatus Torontaliensis officii supremi comitis administratori... humillimus auctor.

Prooemium. Dabam Patavii mense julii 1836.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 142—29. Favaro No. 2932.)

Grob János első vizsgáját 1836 január 20-án, a másodikat március 25-én tette le, avatása pedig szeptember 5-én volt, habár doktori értekezése már július havában elkészült. (F. R. H. I p. 142.)

1837 január 29-én avatták orvosdoktorrá a kassai Henszlmann Imre tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio Inauguralis medica pertractans generalia de voce quam pro Doctoris medicinae laurea rite obtinenda in Antiquissima ac Celeberrima Caes. Reg. Universitate Patavina publicae eruditorum disquisitioni submittit Emericus Henszlmann Hungarus Cassoviensis.

Venetiis, M DCCC XXXVII. Apud Franciscum Andreola. In 8-vo pag. 26.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 165. No. 45. Favaro No. 3015.)

Henszlmann Imre első orvosi vizsgáját 1836 december 7-én állotta ki, a másodikat 1837 január 28-án, mire másnap megtörtént a felavatása. (F. R. H. I p. 144.)

A felavatását követő rövid olaszországi utazás után Henszlmann hazatérve, a haragról latin nyelven írt dissertatio alapján (ugyancsak 1837-ben) a pesti egyetem orvosi karán is felavattatta magát. De már négy év múlva hátat fordított az orvostudománynak és haláláig a régészet művelésének szentelte tevékenységét.

(Wurzbach, op. c. VIII p. 315—7. Szinnyi, op. c. IV p. 707—721.)

1837 február 17-én avatták orvosdoktorrá a bukkarai Paravich Romuald tanulót alábbi értekezése alapján:

De Punica granatum ejusque usibus in toeniam. Dissertatio quam in C. R. Archigymnasio Patavino ad lauream medicam obtinendam publice proponit Romualdus de Paravich Croata Buccarensis.

Atexte, M. DCCC. XXX VI. Typis Longo. In 8-vo pag. 22.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 166—36. Favaro No. 3004.)

Paravich Romuald első vizsgáját még 1834 november 3-án letette, a másodikat csupán 1837 február 18-án, mire másnap megtörtént a felavatása. (F. R. H. I p. 141.)

1837 augusztus 27-én avatták orvosdoktorrá a gyulafehérvári Mihalovits István tanulót alábbi értekezése alapján:

Differtatio Snauguralis medica de dysenteria quam annutu et auctoritate Illustrissimi ac Magnifici Domini Praesidis et Directoris Perillustris ac Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum ac Celeberrimorum D. D. Professorum pro Doctoris medicanae laurea rite obtinenda in Antiquissima ac Celeberrima C. R. Universitate Patavina publicae eruditorum disquisitioni submittit Stephanus Mihalovits de Alba Julia Nobilis Hungarus.

Patavii, MDCCCXXXVII. Typis Seminarii. In 8° pag. 28.

Dedicatio: Seinen Gönnern und Wohlthäter als Beweis seiner Verehrung und Dankbarkeit weihet diese Blätter der Verfasser.

Prooemium. Patavii die 14 Augusti 1837.

(Bibl. Univ. Padova. Favaro No. 3026.)

Mihalovits István első vizsgáját 1837 június 14-én, a másodikat augusztus 4-én tette le. (F. R. H. I p. 144.)

1837 szeptember 9-én avatták orvosdoktorrá a páduai egyetemen a pesti Kadisch Lajost, alábbi értekezése alapján:

Regulae prophylacticae de gravidis. Dissertatio medico-politica, quam pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite obtinendis in antiquissima ac celeberrima C. R. Universitate Patavina publicae eruditorum disquisitioni submittit Ludovicus Kadisch Hungarus Pesthiensis.

Patavii, 1837. Typ. Cartallier. In 8-vo pag. 35.

(Fontes Rerum Hungaricarum tom. I p. 143.)

1840 február 27-én avatták orvosdoktorrá Rombauer Lajos tanulót alábbi értekezése alapján:

De ferro oxydato hydrato arsenici albi antidoto. *Differtatio Snauguralis* I. L. Ludovici Rombauer.

Patavii, 1840. Typis Seminarii.

Introductio: Dabam Patavii die 9 Februarii 1840.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 276. No. 17. Favaro No. 3295.)

Rombauer Lajos első vizsgáját 1836 november 26-án, a másodikat két évi hallgatás után úgylátszik 1840 február 9-én tette le, hogy 27-én felavathassák. (F. R. H. I p. 143.)

A nógrádmegyei Rombauer Lajos felavatása után még két esztendeig tanult tovább Bécsben, megszerezvén a szü-

NEL GIORNO SOLENNE

16 LUGLIO 1840

IN CUI OTTIENE

LA MEDICA LAUREA

I. E. MARKSTEIN

Sonetto

Quanto più contrastata è quella cima
Su cui cinta d'allor siede la gloria,
Tanto più forte e prode l'uom s'estima,
Tanto è più dolce a chi l'ottien vittoria.

La mente del nocchier sol si sublima
Di tempeste che furo alla memoria;
Allo stesso voler le norme intima
Chi varia de'suoi di vede la storia.

Così tu pur che fra cammino incerto
Mostra già festi di sì bell'ingegno,
Più lodato da ognun cingi quel serto.

Ma il plauso universal che si dispensa
A te per dotti e per saper ben degno,
La corona è che il faticar compensa.

UN ESULTANTE AMICO.

lészmesteri és sebészdoktori képesítést is, aztán 1842-ben hazatérve Selmechányán telepedett le és működött 1884-ben bekövetkezett haláláig. (Szinnyei, op. c. XI. 1107.)

1840 július 16-án avatták orvosdoktorrá a szeredi Markstein Ignác Henrik tanulót alábbi értekezése alapján:

Tabulae botanico medicae quas pro dissertatione inaugurali medica consensu et auctoritate Illustrissimi ac Magnifici domini Praesidis et Directoris Perillustri ac Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum ac Celeberrimorum D. D. Professorum pro Doctoris medicinae laurea rite obtinenda in Antiquissima ac Celeberrima C. R. Universitate Patavina publice proposuit Ignatius Henricus Markstein Hungarus Szerediensis.

Padova, 1840. Ex typis Valentini Crescini. In 8-vo pag. 24.

Dedicatio: All'Egregio e benemerito Signore Giona Benedict in segno di amicizia e di estimazione.

A gyógynövények betűrendes jegyzéke latinul és németül, utána gyógyerejük (Virtus medica universalis) és a betegségek, melyekre ajánltatnak, mint „specificus“ szerek. (Pag. 10—21.)

(Bibl. Civica di Padova. H. 36429. Favaro No. 3277.)

Érdekes, hogy felavatása alkalmával az ifjú orvosdoktor tiszteletére egy olasz barátja szonettet írt és osztogatott (nyilván az avatást követő vacsorán) miként az olasz egyetemeken már ezidőben általánosan szokott és divat volt. (Ibidem.)

Markstein Ignác vizsgáinak letételéről nincs feljegyzésünk. (F. R. H. I p. 145.)

Hazatérve, Markstein Ignác nostrifikáltatta diplomáját a „dermengésről“ szóló értekezésével. (Szinnyei, VIII. p. 653.)

1840 szeptember 6-án avatták orvosdoktorrá a gömöri Glósz Sámuel László tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio Inauguralis de syphilide quam tempore doctoratus in medicina in Antiquissima ac Celeberrima I. R. Universitate Patavina compillavit Samuel Ladislaus Glósz Hungarus Gömöriensis.

Patavii, 1840. Ex typis Valentini Crescini. In 8° pag. 20.

Dedicatio: Magnifico Domino Libero Baroni Josepho ab Ertel de Krehlau Amicissimus Auctor.

Érdekes, hogy ez ajánlás hátlapjára még ezt az angol idézetet nyomatta ki: A man can no more separate age and covetousness, then he can part young limbs and lechery but the gout galls the one, and the pox pinches the other. *Shakespeare: King Henry IV. Act I. Sena II.*

(Bibl. Univ. Padova. Busta 544. No. 16. Favaro 3271.)

Glósz Sámuel vizsgálati napjait szintén nem ismerjük. (F. R. H. I p. 45.)

Hazatérve, Glósz orvos több állat- és növényteni cikket írt, 1852—55 közt pedig két német nyelvű orvosi munkát is. (Szinnyei, op. c. III. p. 1240—1. Hibásan Lajosnak írva.)

1841-ben avatták orvosdoktorrá a borsodi Garai János tanulót alábbi értekezése alapján:

Hydriatria vulgo hydropathia. Dissertatio Inauguralis medica auctore Joanne Garai Magyaro-Borsodensi.

Patavii, 1841. Ex typ. Angeli Sicca. In 8-vo pag. 23.

Dedicatio: Illi qui opem ferre amavit non nominari gratitudo mea consecrat.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 542. No. 9. Favaro No. 3339.)

Garai János első vizsgáját még 1837 november 14-én tette le, de miután előzőleg már Pesten is hallgatott s ide a harmadik évre jött, nem kellett a másodikat is letennie a felavatása előtt. (F. R. H. I p. 144.)

Garai orvos néhány évig Velencében élt s folytatott orvosi gyakorlatot, majd hazatérve Budapesten híres homaeopatha lett és 1882-ben Reggióban halt meg. (Szinnyei, op. c. III. p. 1014—5.)

1842 november 12-én avatták orvosdoktorrá a szegedi Reiner József tanulót alábbi értekezése alapján:

De consensu inter cutim et abdomen. Dissertatio inauguralis medica quam consensu et auctoritate Magnifici Domini Rectoris *Spectabilis Domini Decani* Doctissimorum ac Cl. D. D. Professorum pro laurea medicinae obtinenda publicae disquisitioni submittit *Josephus Reiner Hungarus Szegedienensis.*

Patavii, MDCCCXLI. In 8-vo pag. 30.

Dedicatio: Seiner Excellenz dem Hochgebornen Herrn, Herrn Ferdinand Grafen von Zichy Kais. Königl. wirklichen Kämmerer . . . in tiefster Ehrfurcht gewidmet. (Utána három lapnyi hálátelt szöveg, németül.)

(Bibl. Univ. Padova. Busta 543—11. Favaro No. 3367.)

Érdekes, hogy felavatása után ezt az értekezését a szerző már „*Medicinae Doctor*“ aláírással újból kiadta ugyanott Páduában, 1842-ben, de a nyomda tévedéséből MDCCXLII évszámmal jelent meg, ily ajánlással:

Dedicatio: Perillustri ac Spectabili Domino Josepho nob. de Muray Tabulae Regiae judiciariae assessori et bonorum directori etc. etc. Viro ingenio, scientia humanitate et benevolentia insigni meritissimo patriae filio tanquam animi gratissimi sincerique cultus monumentum tenues has litterarium primitias sacrat devinctissimus auctor. (Ibidem, busta 717—I.)

Reiner József már 1841-ben kinyomtatta orvosi értekezését, de felavatása ismeretlen okokból csupán másfél év múlva történhetett meg. (F. R. H. I p. 145.)

1843 augusztus 24-én avatták orvosdoktorrá a miskolci Kaczander Áron tanulót alábbi értekezése alapján:

Diagnosticon cardiopathiarum. Dissertatio Inauguralis ad medicinae lauream in Caesar. Reg. Univers. Patav. capiendam ab A. Kaczander concinnata.

Patavii, MDCCCXLIII. Typis Penada. In 8-vo pag. 28.

Dedicatio: Dominis dd. Deutsch, F. Glaser, J. Holländer, L. Karsay, L. Kolbenbayer, T. Körtvélyesi, J. Pulitzer, G. Reuss, S. Schäffer, F. Sugár amicis et collegis dilectissimis.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 734. No. 20. Favaro No. 3529.)

Hazatérve, Kaczander Áron Miskolcon folytatott orvosi gyakorlatot 1875-ben bekövetkezett haláláig, sok cikket írván az orvosi folyóiratokba. (Szinnyei, op. c. V. p. 771—2.)

1850 január 26-án avatták orvosdoktorrá Keresztény Péter tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio de psotide quam ad lauream medicam capessendam in Caesareo Regio Archigymnasio Patavino publicae disquisitioni submittit Petrus Keresztény.

Patavii, 1850. Typ. Antonii Bianchi.

(Favaro: Bibliografia No. 4032.)

Keresztény Péter vizsgáinak napját nem találtuk sehol feljegyezve. (F. R. H. I p. 147.)

1850 augusztus 20-án avatták orvosdoktorrá a pesti Brück Simon tanulót alábbi értekezése alapján:

Paraplegia per casum clinicum illustrata. Dissertatio inauguralis medico-practica auctore Simone Brück Medicinae Doctore.

Patavii, 1850. Typ. Antonii Bianchi. In 8-vo pag. 15.

(Bibl. Civica di Padova. H. 36819. Favaro No. 4007.)

1850-ben avatták orvosdoktorrá a magyar származású Lamprecht Raimund tanulót alábbi értekezése alapján:

Dell'idrope dell'utero. Dissertazione di Lamprecht Raimondo nell'occasione della sua laurea in medicina nell'Imp. Regia Università di Padova.

Padova, (1850.) Coi tipi di A. Bianchi.

(Favaro: Bibliografia No. 4033.)

1852 január 21-én avatták orvosdoktorrá a székesfehérvári Janni Alajos tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medico-practica tractans methodus luem veneream sanandi quam pro Doctoris medicinae laurea rite obtinenda in antiquissima ac celeberrima Universitate Patavina publicae disquisitioni submittit Aloysius Janni Hungarus de Sz. Fejérvár.

Patavii, 1852. Typis Crescinianis. In 8-vo pag. 36.

Dedicatio: Bakody József' szellemének örök hálám' jeleül. (Utána két lapnyi hálatelt megemlékezés néhai jótevőjéről, magyarul.)

(Bibl. Univ. Padova. Busta 822—22. Favaro No. 4167.)

Janni Alajos Bécsből jött le a páduai egyetemre az ötödik évre s így nem kellett külön vizsgáznia, felavatása után azonban 1852 május 26-án a sebészetből is vizsgát tett. (F. R. H. I p. 147.)

1852 február 3-án avatták orvosdoktorrá a nyitrai Ehrenfeld Zsigmond tanulót alábbi értekezése alapján:

Nonnulla de vomitu. Dissertatio inauguralis medico practica quam consensu et auctoritate Illustrissimi ac Magni-

fici Domini Praesidis et Directoris Perillustris ac Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum ac Celeberrimorum D. D. Professorum pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite et legitime obtinendis in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Patavini publicae disquisitioni submittit Sigismundus Ehrenfeld Hungarus Nitriensis.

Patavii, M DCCC LII. Typ. Antonii Bianchi. In 8-vo pag. 19.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 840—12. Favaro No. 4143.)

Ehrenfeld Zsigmond Bécsből ide az ötödik tanévre jött le, felavatása után pedig 1852 június 18-án a sebészetből is külön vizsgát tett. (F. R. H. I p. 147.)

1852 február 7-én avatták orvosdoktorrá a szegedi Reiner Zsigmond tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio inauguralis medico-practica de arthritide quam consensu et auctoritate Illustrissimi ac Magnifici Domini Praesidis et Directoris Perillustris ac Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum ac Celeberrimorum D. D. Professorum pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite et legitime obtinendis in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Patavina publicae disquisitioni submittit Sigismundus Reiner Hungarus Szegedinensis.

Patavii, M D CCC L II. Typ. Antonii Bianchi. In 8-vo pag. 25.

(Bibl. Univ. Padova. Busta 838—21. Favaro No. 4184.)

Reiner Zsigmond rokona annak a korábbi Reiner Zsigmond orvosnak, aki ugyancsak Páduában szerzett diplomát 1852-ben¹ és hazatérve végigszolgált a szabadságharcot s utána Gyulafehérvárt telepedett le. Tevékeny életet élt és irodalmilag is működött, 1893-ban bekövetkezett haláláig.²

¹ F. R. H. I p. 149. ² Szinnyi, op. c. XI p. 714—5.

1852 február 21-én avatták orvosdoktorrá a horvátországi Bechtinger Károly tanulót alábbi értekezése alapján:

Osservazioni intorno ai mali che vogliansi prodotti da scabieretropulsa ed alla cura di questa malattia. Disserta-

zione di Carlo Bechtinger pubblicata il giorno della sua laurea in medicina presso l'I. R. Università di Padova.

Padova, 1852. Coi tipi di A. Bianchi.

(Favaro: Bibliografia No. 4115.)

1853 november 8-án avatták orvosdoktorrá a fiumei Monasteriotti Tódor tanulót alábbi értekezése alapján:

De morbis partium durarum dentium. Dissertatio inauguralis quam publicae eruditorum disquisitioni submittit Theodorus Monasteriotti.

Patavii, 1853. Typ. Antonii Bianchi.

(Favaro: Bibliografia No. 4248.)

1853 november 10-én avatták orvosdoktorrá a fiumei¹ dall'Asta Ferenc tanulót alábbi értekezése alapján:

Cenni sopra gl'integumenti del corpo umano. Dissertazione di Francesco dall'Asta nell'occasione della sua laurea in medicina.

Padova, 1853. Coi tipi di A. Bianchi.

(Favaro: Bibliografia No. 4231.)

¹ Származása említve a F. R. H. I p. 149.

1856 június 26-án avatták orvosdoktorrá a veszprémi Pillitz Dávid tanulót alábbi értekezése alapján:

Diagnosi delle malattie del cuore stabilita mediante la percussione e l'auscultazione. Dissertazione di Davide Pillitz in occasione della sua laurea in medicina, giugno 1856.

Padova, Dalla premiata tipografia e litografia di P. Prosperini.

(Favaro: Bibliografia No. 4376.)

Pillitz Dávid Berlinben tanult öt éven át s ide jóformán csak felavatásáért jött le. (F. R. H. I p. 147.)

1864 ianuarii 9. Georgius Sredoje filius quondam Moisi, annorum 22, natus in Eszék in Hungaria, studuit in Sárospatak; in facultate iuridica primi anni 1864/65.

(Fontes Rerum Hungaricum tom. I. p. 149.)

Páduai kötetem jelzett fenti helyén az 1857—63-ik évek-ből még további hat diákot soroltam fel.

NAPOLI.

1292 *iulii* 8. Neapoli. Abbas Nicolaus Ungarus prepositus Orodiensis, studens Neapoli in iure canonico... recepit ad mandatum Mariae Siciliae Ungariaque reginae in subsidium infirmitatis suae... in carolenis argenti... unciam unam.

(Acta extera Andegavensia tom. I p. 93.)

Nápolyban találjuk betegeskedve az év nyarán is, amikor — augusztus 31-én — ugyancsak a királyné megbízásából ismét pénzt kap: pro variis rebus medicinalibus. De tanulmányai befejeztével, 1294 május 6-án haza indult Magyarországra, mint Magister clericus. (Ibidem, p. 97. et 113.)

1469 *elején* érkezett Nápolyba Handó György pécsi prépost (egykori ferrarai tanuló) Mátyás király követeként, hogy tárgyalásokat kezdjen Beatrix hercegnő kezének elnyerése végett. E tárgyalások később jutottak befejezéshez s azoktól függetlenül Handó pár év múlva újra járt Nápolyban királya egyéb megbízásából.

(Fraknói cikkéből, Századok 1898 p. 109.)

1478 *mai* 10. Perusii. Conventui Neapolitano damus in studentes Fr. N. N. et Fr. Emericum de Hungaria.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 347.)

1478. Neapoli. Fr. Simon Blasii de Hungaria Ord. Praed. studens theologiae.

(Harsányi: Domonkosok, p. 251. IV. 4. 168.)

Egy év múlva a krakkói egyetem artista hallgatója.

1487 *novembris* 27. Romae. Frater Matheus de Alba Regali conventus Sancte Margarethae assignatur in conventu Sancti Dominici de Neapoli pro studente theologiae, et quod possit audire confessiones, praedicare et elemosinas recipere. Nullus inferior etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 155. b.)

1488 *iulii 7.* Romae. Frater Martinus et frater Vitalis de Ungaria assignentur Neapoli in conventu Sancti Dominici in studentes theologiae pro rata eorum provinciae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 157 a.)

Fr. Vitális még 1495-ben is tanulmányaival foglalatoskodik, de egyebet róla nem tudunk.

1490 *március 20-án* indult Rómába Mátyás király megbízásából il Reverendo Episcopo de Syrimio¹ (Stefano Crispo) volt páduai és bolognai diák. Addigi boszniai püspökségéről alig pár hete (1490 február 26-án) helyeztetett át szerémi püspökké, az áthelyezett ifj. Vitéz János helyére s egyéb megbízatása mellett kinevezésének megerősítéséért igyekezett az örökvárosba. Dolgavégeztével a nyár folyamán, 1490 július 31-én már újra itthon találjuk, Péterváradon,² útját a nyilván a Mátyás király halálával előállott zavarok miatt siettetvén.

Fodor István egyébként testvére volt a kincstartó egri püspöknek³ s így bizonyára neki is volt része gyors haladásában s mostani kinevezésében.

¹ Beatrix királyné fenti keltű leveléből; Berzeviczy: *Acta vitam Beatricae reginae illustrantia*, p. 147.

² *Acta Extera* tom. IV. p. 247.

³ Maffeo budai milanói követ 1490 április 1-én írt bécsi jelentésében; *ibidem*, p. 157.

1501 *septembris 28.* Romae. Frater Andreas conventus Pestiensis assignatur Neapoli in studentem, et potest promoveri ad sacerdotium completo 22-o anno.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 13. 98 b.)

Az év utolsó havában a generális Budára rendeli residensnek, megengedvén neki, hogy saját konventjében elmondhassa első miséjét.

1510 *aprilis 4.* Romae. Frater Bernardus Transsilvanus assignatur conventui Sancti Dominici de Neapoli.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 217 no. 27.)

1512 *martii 21.* Romae. Frater Petrus de Ungaria assignatur in conventu S. Dominici de Neapoli.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 178 no. 191.)

1512 iunii 27. Romae. Frater Thomas Pestiensis assignatur in conventu Sancti Dominici de Neapoli in studentem theologiae pro rata prov. Ungariae, cum gratiis solitis etc.

Frater Thomas de Varadino assignatur in conventu Sancti Petri martyris de Neapoli in studentem artium etc.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 221 no. 48—49.)

Pesti Tamás frater 1518-ban már doktor.¹

¹ Analecta S. O. Praed. tom. XVIII. p. 504.

1512 septembris 7. Romae. Frater Thomas de Ungaria assignatur in conventu S. Dominici de Neapoli etc.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. 221 no. 50.)

1536 februarii 26. Neapoli. Stephanus Brodericus episcopus Quinqueecclesiensis Nicolao Olaho, az egykori páduai tanuló diplomáciai megbízatása végén írt levele.

(Ipolyi: Oláh Miklós levelezése, p. 569.)

1552 május elején jutott le Nápolyba a besztercei Brenner Márton volt bolognai tanuló, orvosi felavatása után végzett peregrinációja kapcsán.

(Per extensum in parte II sub no. 17.)

1562-ben harmadszor látogatott el Sámbock János külföldről jöve Olaszországba, barangolásában ezúttal Nápolyig jutván le. Ezt „Ars poetica Horatii” című 1564-ben Antwerpenben megjelent műve ajánlásából tudjuk,¹ de megemlékezik e harmadik útjáról maga Sámbock is, visszatérőben, szintén Antwerpenben, 1563 szeptember 23-án kelt levelében.²

A tudós Sámbockyt itt az a rendkívüli irodalmi élmény érte, hogy ráakadt Bonfini Antal „Symposion” és „Hermogenes” című műveit tartalmazó díszes hártakódexére, amely 1485-ben Beatrix királyné tulajdona volt s távozásakor magával hozván, most 15 aranyon jutott a szenvedélyes magyar könyvgyűjtő féltett birtokába.³

Hazatérve, Sámbock Bécsben telepedett le s folytatott orvosi gyakorlatot is irodalmi működése mellett. Ott halt meg 1584 június 13-án, 53 éves korában. Emlékét első irodalomtörténetírónk, a selmezbányai születésű Czvittinger Dávid az alábbi meleg, szép szavakban örökítette meg: Sambucus Johannes, bono publico feliciter luci datus est Tyrnaviae, Hungariae in urbe, anno 1531. 8. Kal. Quintilis, qui cum in plerisque Germaniae, Italiae, Galliaeque Acade-

miis cum laude versatus, adeoque per omnia facile humaniorum literarum genera mascole grassatus fuisset, gravioribus illis Medicae facultatis studiis Humanitatem et Poeticam, Poeticae historiam, Historiae studium antiquitatis: in summa Latinis Graeca, Graecis Latina ea felicitate atque industria superinduxit, ut succedentibus annis, in Medicum elegantem, Poetam eruditum, Historicum insignem, et Antiquarium pene incomparabilem evaderet.⁴

¹ Rechnitz Dániel ez ajánlásában olvassuk ugyanis róla: Cum ante biennium in illa perturbatione gallica, D. Sambucus tertio Italiam revisere constituisset, atque Genuae... ante quam Neapolin proficisceretur, mensem haesisset. (Apponyi: Hungarica no. 379. p. 259.)

² Nam cum in Gallias rediissem, tertioque Italiam inviserem. (Ibidem, no. 1797 p. 234.)

³ Jelenleg a M. Nemz. Múzeum kincse: Bartoniek: Codici latini, no. 421.

⁴ Czvittinger: Specimen Hung. lit. p. 323.

1645 október közepén jutott Nápolyba Pálffy Miklós olaszországi peregrinációja folyamán, nevelője kíséretében; sietvén vissza Rómába, ahol örömmel készült napi gyakorlataira, melyeken felül megkezdte a lovaglást is.

(Jedlicska: Eredeti részletek, p. 409 no. 827.)

1724-ben Nápolyban jelent meg második kiadásban Althann Mihály Frigyes váci püspök alábbi kis műve:

Instructio brevis pro archidiaconis ruralibus ac parochis dioecesis Vaciensis. Neapoli, 1724.

Ezt azért kell számon tartanunk, mert szerzője egykor a római Collegium Germanicum et Hungaricum tanulója volt és Nápolyban bíborosi kinevezése után, 1719 óta élt, III. Károly őt a császárság meghatalmazott követjeként a két szicíliai tartomány alkirályává nevezvén ki.

(A váci egyházmegye tört. névtára, p. 613.)

R O M A.

1303 tavaszán Rómában járt Tamás esztergomi kanonok, volt páduai tanuló 1291-től kezdve néhány éven át,¹ hogy Károly Róbert király jogát Vencel cseh király küldöttjeivel szemben megvédelmezze. Hazatérve, 1305-ben az esztergomi káptalan által érsekké választatott s maradt 1321-ben bekövetkezett haláláig.

(Kollányi Ferenc: Esztergomi kanonokok, p. 25.)

Életrajzát megírta Pór Antal, a Szent István-Társulat Almanachja 1887. évfolyamában.

¹ Lásd irodalmával együtt, Páduai kötetem 1. l.

1371 septembris 22. Romae. XI. Gergely pápa Henricus de Buda római gyóntatót, háromnegyed évvel megválasztása után megerősíti poenitentiariusi állásában. Két év múlva azonban Budai a pápa kívánságára avignoni udvarába ment át gyóntatónak s ettől kezdve félszázadon át — sajátosképen — hallgatnak a magyar gyóntatókról a pápai feljegyzések.

(Fraknói: Magyarország és a szentszék II. p. 409.)

1391 maii 5. Romae. Dominicus praepositus monasterii Sanctae Crucis de Lelesz, Premonstratensis ordinis, Agriensis dioecesis, capellanus Bonifacii papae.

(Fraknói: Bullae Bonifacii IX. p. 151.)

1392 martii 12. Romae. Johannes filius Michaelis, praepositus monasterii Sancti Johannis Baptistae de Jazow, Premonstratensis ordinis, Strigoniensis dioecesis, capellanus Bonifacii papae.

(Fraknói: Bullae Bonifacii IX. p. 190.)

1420 október 9-i bullával neveztetett ki Ioannes de Henye Dionisii, dioecesis Vesprimiensis fogalmazóvá a poenitentia-

riusi hivatalba, amely állását egész 1427-ig megtartotta, amikor praepositus Bosnensis címmel valószínűleg hazatért.

(Fraknoi: Magyarország és a szentszék II. p. 405 et 480.)

1423 június 2-án V. Márton pápa a magyarországi Pálosrend egyik tagját, Fr. Andreas Pauli gyóntatót erősítette meg poenitentiariusi állásában, kiemelvén, hogy ezt az állást már bizonyos időn át dícséretesen betöltötte volt.

(Fraknoi: Magyarország és a szentszék II. p. 409.)

1431 január 16-án Emericus Cserdi canonicus Quinqueecclesiensis neveztetett ki római gyóntatóvá, személyesen benyújtott kérvénye alapján, hogy otthon úgy pécsi, mint váradi javadalmába bitorlók helyezkedtek el s így nincs miből élnie. Noha sem hit-, sem jogtudományi fokozata nincsen, poenitentiariussá való kinevezéséért azért esedezik az Egyház érdekében, mert — úgymond — Magyarországból búcsúk kieszközlése és bűneiktől a pápai poenitentiariusok által való föloldoztatásuk végett az év különböző részeiben a nép nagy sokasága gyülekezik össze Rómában s így egy vagy két gyóntató nem elegendő,¹ hanem többre van szükség, mivel gyóntatók hiánya miatt sokan, akik nagy áhítattal érkeznek meg, lelkiismeretük sugallatait nem követhetik s így annak megnyugtatója nélkül, haraggal és lelkük nem csekély fölháborodásával távoznak, minél fogva majdnem jobb lett volna nem jönniök.

Cserdi supplicatiójának e meggyőző nyílt hangja nagy hatást tett a szentszéknél, úgyhogy azt V. Márton kedvően intézte el. Fontos hivatalát aztán oly buzgósággal látta el, hogy utódja, IV. Jenő pápa igen sokféle kedvezményben részesítette, sőt a pécsi örkanonokságot s a titeli prépostságot adományozta neki, majd felhatalmazta, hogy hordozható oltáron bárhol misézhesen; hogy ereklyéket küldhessen haza, családi birtokukon pedig az Üdvözítő és a szent magyar királyok neve alatt kápolnát építhessen, abban elhelyezhesse a Rómában szerzett ereklyéket s azok köztiszteletre való kitétele alkalmával az ájtatoskodók búcsúiban részesüljenek.

E kitüntető kedvezmények birtokában Cserdi úgylátszik 1434 elején haza is utazott, mert egyéb nyoma nincsen a vatikáni iratokban.

(Fraknoi: Magyarország és a szentszék II. p. 410 és 481.)

¹ Quia de partibus Hungariae pro indulgentiis consequendis et absolutionibus peccatorum a penitentiariis recipiendis diversis anni temporibus maxima ad hanc urbem populi confluat multitudo, quod unus vel duo penitentiarii non sufficiunt. (Turul 1928 p. 122. Lukcsics.)

1432 március 17-én Stock Miklós egykori olaszországi diák, Zsigmond király orvosa, személyesen sürgette meg ügyét Rómában, amiről a következő feljegyzésünk szól: N. N. et Nicolaus Stock Decretorum Doctor coram D(omino) N(ostro) summo Papa Eugenio IV et etiam in audientia publica 17. mensis Martii 1432 proposuerunt.

(Róka: Vitae Vesprimiensium praesulum, p. 253.)

1433 iulii 13. Romae. Gregorius Katus de Tamási, dictus doctor Vesprimiensis dioecesis.

(Turul, 1893 p. 5. Fraknoi. Mon. Rom. ep. Vespr. III p. 90.)

A somogy megyei Görgetek melletti Tamási pusztáról való.¹ De vajjon orvosa volt-e a nagy kíséretnek, amellyel Zsigmond király az örökvárosba bevonult május 21-én.²

¹ Wertner Mór kiegészítő adaléka Fraknoi fent idézett közleményéhez, a Századok 1903. évf. 913. l.

² Fraknoi: Magyarország és a Szentszék tom. II. p. 18.

1433 nyarán Rómában csatlakozott Zsigmond király kíséretéhez Vetési Albert, aki tanulmányait Rómában végezte, az erdélyi egyházmegye tagjaként.

(Makkay adaléka, a Magyar Sion 1897 p. 514.)

Vetési Albert királyát visszatérő útjában nem kísérte el, hanem továbbtanult és felavatott iuris utriusque doctor-ként indult haza, ahol gyulafehérvári kanonokként találkozunk vele. Mint ilyen s egyben királyi követként könyörög Rómában 1455 június 5-én III. Calixtus pápához, hogy engedje meg neki hajnali időben szent misét mondani, továbbá engedjen neki teljes bűcsúval gyóntató választhatásra jogot és halál esetére a teljes bűcsút terjessze ki családtagjaira is.¹ A pápától ekkor nyerte — úgylátszik — apostoli főjegyzői címét is, három év múlva pedig, Mátyás király ajánlatára a pápa veszprémi püspökké nevezte ki,² amely méltóságában 1486-ig követhetjük. Kiváló tanult ember, akit királya számtalan követségben használt fel; mint ilyen országos jellegű tevékenységet fejtett ki s nevét a hazai történelem lapjain megörökítette.³ Követségben járt akkor is újra Rómában,

midőn 1463 május végén a török elleni hadjárat költségeire segélyt kért a Szentszéktől,^{3a} valamint (nyilván hasonló ügyben) midőn 1485 május 10-én bejegyezte nevét a Szent Lélek-Társulat emlékkönyvébe.⁴

¹ Történelmi Tár 1900 p. 7. Beke Antal.

² Kinevezése 1458 július 1-én történt; ugyanott, p. 8.

³ Fraknoi szavai, amelyekkel róla szóló tanulmányát kezdte, a Századok 1898. évf. 385. l.

^{3a} Acta Extera regis Matthiae tom. I. p. 206.

⁴ Mon. Vat. Hung. tom. I/5 p. 9.

1433 novembris 14. Romae. Georgius Emericus de Valko clericus Quinqueecclesiensis kormányzó vezetője a magyar zarándokháznak és templomnak, de lemondott róla nem sokára, nyilván, mert hazájában előnyösebb javadalom birtokába jutott.

(Katholikus Szemle 1893 p. 192. Fraknoi.)

1440 február 25-én Fr. Valentinus de Kapus Pálos-barát a római magyar gyóntató, aki rendje részéről a pápai udvarnál a procurator generalis tisztjével ruháztatott fel és haláláig tartó működése alatt igen sok előnyt biztosított rendje számára. Így közbenjárására (1454 nyarán) V. Miklós pápa a Coelius-hegyen fekvő, Szent István első vértanú tiszteletének szentelt templomot és monostort birtokaikkal együtt a pálosoknak adományozta, kik azokat egy századnál tovább lakóhelyül használták. Életének utolsó nyoma 1473 őszén megszűnik.

(Fraknoi: Magyarország és a szentszék II. p. 410 et 479.)

1455 április 8-án Széchi Dénes esztergomi prímás bíboros is résztvett Rómában III. Calixtus pápa választásán, a bíbornoki testület meghívására. Mint egykori bolognai diák, valószínűleg korábban is járt az örökvárosban, amelyben annyira otthonos volt, hogy a IV. Jenő pápa idején, Niccolò Acciapacci capuai érsek által a Santa Maria in via lata mellett (a mai Corsón) építtetni kezdett palotát megvásárolván, azt befejezte s az ma a Doria Pamfili család tulajdona.¹ Nagy építtető volt egyébként Esztergomban is, ahol 1465 február 1-én elhunyt.²

¹ Dankó: Történelmi... részletek, p. 11.

² Rövid életrajza Török: Magyarország prímása 93—109. l.

1457 január 17-i vizsgája után Petrus Ungarus Bolognából Rómába ment.

(Kötetünk bolognai része fenti kelte alatt.)

1458 május havában jutott Ianus Pannonius (doktori fokozata elnyerése után) Rómába, aminek — sajnos — egyetlen írásos nyoma annak az elégiájának kelte, melyet hazatérőben a narni Ferronia-forrásnak szentelt, 1458 június 5-én.

(Verse nyomán, művei valamennyi kiadásában.)

1458 június 22-én Johannes Miley de Hungaria (egykori bolognai tanuló) püspöke, Albert veszprémi választott püspök nevében 900 forintot fizetett be Rómában az Apostoli kamarának.

(Mon. Rom. ep. Vesprimiensis tom. III p. 155.)

Hazatérve, élete 1494-ig követhető oklevelesen.¹

¹ Ld. bővebben kötetünk bolognai része 1458-i adalékai közt.

1459 martii 28. Romae. Kosztolányi (Polycarp) György felavatása után idejövén, kötelezi magát, hogy az Apostoli kamarának a margitszigeti apáca-monostor nevében ad: unum florenum auri de camera de censu annuo.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. IV. p. 441.)

1461 október 10-én Nicolaus Wydfy de Mohora nobilis Hungarus, canonicus Vacienensis volt bécsi tanuló pápai cubicularius lett.

(Fraknoi: Magyarország és a szentszék II. p. 480.)

A rákövetkező év őszén egyévi szabadságidővel hazatért, de annak leteltével újra lement Rómába és fontos állását csupán két évig tartotta meg, amikor végleg visszatért pécsi préposti méltóságába, amelyre kineveztetett.

Családi nevét a bécsi egyetem anyakönyvéből ismerjük, amelyben az 1455. tanév első felében szerepel.¹

A család címeres nemeslevelét Zsigmond királytól nyerte 1418 július 4-én Strassburgban (In imperiali Argentinensi civitate) Vitus, filius Michaelis de Mohora, kinek keresztnévéből származott aztán a család vezetéknéve.^{1a}

Mátyás király megbízásából Mohorai Wydfy Miklós prépost ismételten járt olaszországi követségekben² és valószínűleg 1491 folyamán hunyt el.³

¹ Schrauf: A bécsi egyetem magyar anyakönyve, p. 39.

^{1a} Turul 1885. p. 1–5. Kubinyi.

² Huszonhét évre terjedő fényes diplomáciai pályája részleteit összeállította Fraknói, a Századok 1898. évf. 775–781. l.

³ A váci egyházm. tört. névtára 849. l.

1462-től kezdve Debrenthei Tamás zágrábi püspök két esztendő-t töltött Rómában, hogy a szentszéknél keresztül vigye azt, hogy hét esztendeje kapott püspöki székét elfoglalhassa. Ez ugyan nem sikerült, de II. Pius pápánál untalan panaszaival annyit mégis elért, hogy a nyitrai püspöki székkal kárpótolta.

Rómából (1463 végén vagy 1464 elején) Debrenthei még Sienába is elment az ott tartózkodó pápához és személyesen adta át azt a latin beszédét, amelyben tüzetesen kifejtette az ő zágrábi püspökségéhez való igényét s egyúttal üdvözölte abból az alkalomból, hogy a török ellen meginduló keresztes háborúban személyes részvételét fejezte ki.¹

A díszes kiállítású pergamen-kódex első lapján maga is ábrázolva van, amint azt a szentatyának átadja. A beszéd címe:

Oratio Reverendi Patris Domini Thome de Debrenthe Episcopi Zagrabiensis ad Sanctissimum Dominum Nostrum Pium II.

Kiállításánál fogva a csak 13 levélből álló hártya-kézirat érdekes hungaricum.² Debrentheinek azonban van ennél díszesebb másik kódexe is Bécsben, a Német lovagrend levéltárában. Ez Nagy Sándor életét tartalmazza és címe az alábbi:

Vita Alexandri Magni. Finit Johannes Marcus Clarissimi et virtute, et nobilitate Viri Petri Strocci Florentini discipulus Parmae oriundus.

A kézirat másolójának neve tulajdonképpen I. M. Cynicus, a nápolyi udvarban is működött miniator. Miután a díszmű kolofonjának tanúsága szerint az egyenesen Debrenthei rendelkezésre készült, lehet, hogy maga is járt Nápolyban. De mindenesetre valamely olasz egyetemen végezhetette tanulmányait és vált humanistává, mert egyéb 13 kötetnyi könyvéről is van tudomásunk.³

Egyébként családneve tulajdonképen Himfi volt, mivel a szekszárdi konvent egy 1476-i oklevele vele együtt, aki nyitrai püspöksége mellett egyben „gubernator abbatiarum Sexardiensis et de Zeek” is volt, két rokonát így idézi: Debrentei Himfi Lőrinc és Imre.⁴

¹ Fraknói: Debrenthei Tamás zágrábi püspök codexe a párisi Nemzeti Könyvtárban; Magyar Könyvszemle 1889 p. 24—25.

² Bő ismertetése, a beszéd szövegével Majláth Bélától ugyanott, a 208—217. lapon.

³ Híradás róla ugyanott, az 1890. évf. 369. l. Részletesebb ismertetése Hoffmann: Régi m. bibliofilek, p. 107—8.

⁴ Turul 1890 p. 83. Nagy Imre.

1465 május elején jutott Rómába Ianus Pannonius (már mint pécsi püspök) Mátyás király megbízásából, ahonnan követségének végeztével május 28-án indult vissza.

(Fraknói, Századok 1899. évf. 774—9. l.)

1467 július végén (bolognai doktori avatása után) érkezett Rómába Mátyás király követeként Bajoni István. De követsége részleteiről nem tudunk semmit, éppúgy, mint 1469 szeptember havában teljesített második követségéről. Ebből az időből azonban érdekes vadászkalandjának emléke maradt fenn. A Tiberis mentén vadászva, kutyái ugyanis egy tizennyolcas hatalmas szarvast vertek föl, mely támadólag lépett föl ellene és agancsaival sebeket ejtett lován. Bajoni hirtelen leugrott, a szarvas fejére súlyos csapást mért kardjával, amely azonban kettétört; mire ökleivel verte le a vadat, melyet társai leszúrtak. Az óriási állatot ünnepélyes módon szállította a városba; fejével a pápának, húásával a bíbornokoknak kedveskedett. Pécs város koszorús főpapi költője (Ianus Pannonius) az esetet megénekelve, emléket megörökítette.¹

¹ Fraknói szavaival, a Századok 1899. évf. 4—5. l.

1470 iulii 2. Romae. Supplicatio Andreae Petri de Buda, canonici Vesprimiensi, decretorum doctoris, de facultate percipiendi fructus beneficiorum suorum, cotidianis distributionibus dumtaxat exceptis, dum in Romana curia vel alio litterarum studii generalis loco vixerit.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. III. p. 202.)

Tanulmányait Budai András kanonok azonban nem fejezhette be, mert 1472 március 23-án már arról értesülünk, hogy a római Curiában meghalt s a halálával megüresedett veszprémi és székesfehérvári kanonokságot a pápa Kosztolányi Polycarp György mesternek adományozta. (Tört. Tár 1899 p. 5. Czaich.)

1470 septembris 1. Martinus de Ilkusch archidiaconus Goricensis in ecclesia Zagrabiensi, Magister in medicina.

A híres Ilkusch Márton már 1470 július 17-én Rómában volt, ahol a pápa Mátyás király kérésére megengedte neki, hogy amíg a római Curiában tanulmányait végzi, javadalmait is megtarthassa; a fenti második rendelet értelmében öt esztendőn át.

(Történelmi Tár 1899 p. 5. Czaich.)

Felavatása után hazatérve, szepesi kanonok lett s nevégy fordul elő bejegyezve: Mathias de Ilkusch Decretorum Doctor, canonicus Scepusiensis.¹

¹ Wagner: *Analecta Scepusii* pars II. p. 155.

1470 november elején ért Rómába Mátyás király követeként Karai László budai prépost, a már ottlévő Veronai Rangoni Gábor ferencrendi szerzetes és Mohorai Miklós váci kanonok támogatására.

(Fraknói: Karai László prépost, p. 9.)

1471 ianuarii 17. Romae. Albertus Valentini de Malzofalva clericus Cenadiensis dioecesis így fordul elő II. Pál fenti bullájában: *familiaris noster continuus commensalis.*¹

(Koller: *Historia ep. Quinqueecl.* tom. IV. p. 180.)

¹ Fraknóinál (Magyarország és a szentszék II. p. 481) hibásan idézve 1481 április 17-ikéről.

1471 septembris 19. Romae. Ekkor intézték el a szentszéken Emericus iuris canonici Doctor, praepositus Bosnien-sis magyar királyi követ áldozárrá való szenteltetése iránt személyesen benyújtott kérvényét. Hazatérve, Mátyás király a következő évben két ízben is újra leküldte Rómába, ahol azonban rossz emléket hagyott maga után, mert mindenféle adósságot csinált, amelyekért még 1477 őszén is panaszt tettek ellene a királynál.

(Századok 1899 p. 779—780. Fraknói.)

1472 október 25-én szenteltetett pappá Berendi Bak Gáspár Rómában, ahová bolognai tanulmányai után ment le. Hazatérve szepesi prépost lett s maradt, 1493 június 5-én bekövetkezett haláláig.

(Pirhalla: A szepesi prépostság története p. 107.)

Töredékessé vált sírkőfeliratát közli Wagner: *Analecta Scepusii pars II.* p. 339.

1473 tavaszán jutott Rómába húsz évi török fogságból a Szászsebesből származó Georgius de Ungaria. Itt, hajlamait követve, belépett a Domonkos-rendbe s nevét avval a jeles, forrásjellegű „*Tractatus de moribus Turcorum*” című kis művével örökítette meg, amely — év nélkül — Rómában jelent meg, hogy aztán később annyi sok kiadást érjen szerteszét a világban.

A fontos kis munka szerzőjét már Bernardus Lutsemburg atya megállapította 1526-i könyvészetében, besorozván a Domonkos-rendűek közé. Megerősíté felfogásában később Denis is, amit Apponyi Sándor szintén idéz a mű egy ritka, XV. századi kiadása ismertetésében.¹ A szerzőre vonatkozó adatokat, műve kiadásainak bő ismertetésével azonban nemrég Banfi Floriónak sikerült összeállítania.²

¹ Apponyi: *Hungarica*, no. 58.

² Banfi „*Fra Giorgio di Settecastelli*” című tanulmányában.

1473 november 13-án kelt pápai bulla szerint Kapusi Bálint halálával Fr. Iacobus lett a római magyar gyóntató, de csakhamar lemondván állásáról, utódjaként Fr. Clemens Stephani neveztetett ki. Ez tizenöt évig tartó munkálkodás után valamivel magára vonta a magyarok neheztelését, úgy-hogy Mátyás király a pápától elmozdítását kérte, de VIII. Ince kijelentette, hogy bár sajnálja az esetet, a gyóntatót hivatalától törvényes eljárás és rendes pör nélkül nem mozgathatja el; azonban a király által kijelölendő egyházi férfiúnak a magyar zarándokok gyóntatását megengedi.

(Fraknói: Magyarország és a szentszék II. p. 411—2. Történelmi Tár 1899 p. 6. Czaich.)

1475 január 23-án fogadta Rómában IV. Sixtus pápa a magyar követséget. Tagjai voltak: Vetési Albert veszprémi püspök, az egykori bolognai diák, Thuz János szlavóniai

bán és a püspök unokaöccse, Vetési László egykori ferrarai diák, miként erről a pápai krónikás az alábbiakban beszámol:

Datus est hodie senatus Hungarorum legationi... Fuerunt legati Vesprimiensis¹ Praesul² et Johannes inter Sclavos Ban.³ Orationem habuit Praesulis nepos, juvenis Ferrariae ad humanitatem eruditus.

(Volaterranus; Muratorius: Scriptorum tom. 23 col. 95.)

¹ Mendose: Vespriniensis. ² Albertus de Vetés. ³ Mendose: Bau.

1475 február 2-án jelent meg Rómában az alábbi munka: Ladislai Vetesii Pannonii Cubicularii apostolici oratio ad Summum Sanctissimumque Pontificem Sixtum IIII. pro praestanda obedientia nomine Invictissimi principis divi Mathie serenissimi Hungarorum ac Bohemorum Regis. Quarto nonas februarii MCCCCLXXV. In 4-to fol. 12.

(Panzer II. p. 531 no. 703. Hain no. 16079. R. M. K. III no. 87. Van egy másik, 8 leveles kiadása is; Apponyi: Hungarica, no. 55.)

Vetési László római követségéről *Fraknoi* Vilmos írt bővebben, a Századok 1898. évf. 399—402. lapján, a beszéd bő kivonatát is közölvén. De megjegyzi, hogy bár az nagy tetszést aratott, ezt a sikert a beszédnek sem tartalma, sem formája nem igazolja. Gondolatokban szegény, melegséget nélkülöz, az egyes részek összefüggése laza, nem kerül el ismételéseket, irálya köznapi s az egész mű iskolai gyakorlat színvonalánál nem emelkedik magasabbra.

1475 március 14-e után indult Ferrarából doktori avatása után Fodor István Rómába tovább-tanulni, ahol évekig ült s (ha Bonfini adata helyes) csupán 1484-ben tért haza tanulmányai befejezésével. Olaszországi tartózkodása igen hosszú, ha tekintetbe vesszük, hogy Ferrarában is legalább három évet kellett töltenie felavattatása előtt.

(Lásd kötetünk ferrarai része 1484-i adatát.)

1476 februarii 4. Romae. Frater Mathyas de Zagrabia fuit assignatus in studentem artium in conventu Budensi.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 112. a.)

1477 septembris 8. Romae. Frater Antonius de Jadra conventus Zagradiensis baccalaureus habet licentiam su-

mendi insignia magistratualia in *universitate Budensi*, eo modo, quo a sede apostolica ordinabitur et ipsis assumptis gaudet privilegiis magistrorum.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 115 a.)

1478 iulii 10. Romae. Magister frater Paulus de Wacia fuit auctoritate apostolica factus magister in theologia, ut apparet in copia.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 115 b.)

Öt év múlva: Episcopus Argensis et suffraganeus Transilvanus.¹

¹ Fabritius: Urkundenbuch, p. 100.

1479 februarii 6. Romae. IV. Sixtus pápa megengedi Vitus György győri kanonoknak, hogy mindaddig, amíg a római Curiában tartózkodik, illetve tanulmányokat végez, otthoni javadalmát megtarthassa.

(Történelmi Tár 1899 p. 238. Czaich.)

1479 aprilis 1. Romae. Frater Michael Jordanis baccalarius formatus conventus Pestiensis, qui alias a martiali habuit licentiam magisterii, iterum habuit licentiam, ut in quacunque universitate ab Ordine acceptata possit suscipere magisterium, habita relaxatione vel dispensatione iuramenti et nullus inferior etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 4. 169 a.)

1481 iunii 26 vonult be Rómába ifjú Vitéz János, egykori bolognai diák, amit a pápai krónikás így örökített meg:

Ingressus est Urbem Matthiae Hungarorum regis orator, nomine Johannes Praepositus... qui paulo post ad episcopum (Sirmiensem) promotus fuit,¹ vacantem per obitum Balthasaris Pisciensis² amicissimi mei.³

(Volaterranus; Muratorius: Scriptores tom. 23 col. 137.)

Vitéz Jánosnak ez már harmadik római követsége volt.⁴

¹ A zárójelben közölt név pontozva van, miként az író Vitéz préposti címe helyét is pontozva üresen hagyta.

² Ez a talán 1480-ban meghalt Pálóczi Zsigmond után és Vitéz János előtt lehetett szerémi püspök.

³ Vitéz János szerémi püspöki kinevezése 1482 március 19-én kelt.

⁴ Századok 1899, p. 301. Fraknói.

1482 maii 8. Romae. Frater Nicolaus Ignatii de Cassovia fuit assignatus ad legendum bibliam pro gradu et forma magisterii in sacro palatio cum gratiis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 6. 144 b.)

Másfél év múlva (1483 október 28-án) teológiai tanárként magyarországi inquisitorrá nevezte ki a pápa s ekkor valószínűen a budai Studiumban tanárkodott.¹

¹ Harsányi: Magyar Domonkosok, p. 162.

1482 iunii 22. Romae. Paulus Emerici praepositus Transilvaniae Albensis ac Apostolicae Sedis prothonotarius et commendator abbatiae de Fewldwar.

(Mon. Vat. Hung. tom. I/5 p. 8.)

Fenti sajátkezű bejegyzése Váradi Pál prépost első római tartózkodásáról tanuskodik.

1486 április végén jutott ifjabb Vitéz János Mátyás király követeként újból, immár negyed ízben — Rómába. Megérkeztekor felkereste az évek óta visszavonultan ott élő Veronai Rangoni Gábor egri püspök-bíborost, hogy együtt adják elő a pápának megbízójuk súlyos kívánságát, hogy a hét éves gyermek Hippolyt ferrarai herceg esztergomi érseki kinevezéséhez a megerősítést megadja. Ezt VIII. Ince Magyarország és nagy királya iránti tekintetből (nagy lelki tusa után) meg is adta; de bár Vitéz visszaindulni óhajtott, a pápai konzisztórium nem engedte haza. Ezt a pápai udvar hivatalos krónikaírója alábbi feljegyzéséből tudjuk:

1486 maii 3. Reverendissimus dominus cardinalis Agriensis in basilica principis apostolorum de Urbe fecit officia in paramentis albis, papa presente. Sermonem fecit quidam frater professus ordinis sancti Augustini... Eodem tempore rex Hungariae oratores suos (Iohannes Vitéz et socii) ad pontificem missurus, petiit pro eis salvum conductum. In consistorio fuit visum id alienum et non dandum, cum omnibus gentibus et nationibus tutissimus pateat ad sedem apostolicam accessus absque aliquo impedimento.¹

Igy esett, hogy Vitéz János Rómában maradt évekig állandó királyi követként s csak Mátyás király halála hírének vétele után, 1490 április 27-én indult útnak. Hazatérve, Vitéz a változott kedvezőtlen viszonyok közepette is résztvett

a politikai életben, sőt 1497-ben lengyelországi követséget is vállalt II. Ulászlótól. Közben azonban kénytelen volt a hazánkba betört Miksa császárnak is kedvezni magatartásával, s mikor attól ezért bécsi püspökséget nyert, azt a szentszék oly módon hagyta jóvá, hogy a veszprémi püspökség megtartása mellett a bécsinek administratorává rendelte. Szabad idejében sokat foglalkozott kedvelt ókori klasszikusai-val s mint kíváló humanista, ő lett a pozsonyi Irodalmi társaság első elnöke; de csak rövid ideig, mert 1499 folyamán meghalt.²

Ez a pozsonyi egyetem a tervezett keretek közt soha meg nem nyílt, de helyette az úgynevezett „Sodalitas Litteraria Danubiana” jött létre 1497-ben s annak első princeps-e ép Vitéz János lett.³ Könyvtára maradványairól Hoffmann Edith írt,^{3a} gyönyörű, kéziratos pontificalejét Fraknoi ismertette.

Vitéz Jánost olaszországi követségein mindenfelé ismerték és becsülték, jó olasz tudásáért is, amit róla egy milánói udvari ember, Chalco Bertalan ekként örökített meg: Monsignore Zoane Vexo olim vescovo di Sirmio, e nunc de Vespirmio, el quale è stato continuamente Oratore circa X anni de la felicissima memoria del quondam Serenissimo Signore Re de Hungaria ad Roma, è Schiavono et sa molto bene italiano, et è doctore in rasone canonico.⁴

¹ Burckardi Liber Notarum vol. I. p. 152.

² Századok 1899 p. 389—410. Fraknoi.

³ Bővebben, Abel: Magyarországi humanisták c. művében; Vitéz János működése a 102—110. lapon.

^{3a} A „Magyar bibliofilek” 135. l.

⁴ Acta externa regis Matthiae vol. IV p. 194. Mediolani, 8. Maii 1490.

1486 szeptember 27-én halt meg Rómában, életének 67-ik évében Veronai Rangoni Gábor ferencrendi barát, volt egri, majd erdélyi püspök és bíboros. Állásairól lemondva, 1479 decembere óta kevés megszakítással élt visszavonultan rendi kolostorában. Capistranói Jánossal 1455 tavaszán jött volt hazánkba, ahol Mátyás király igen nagyra becsülte és diplomáciai küldetésekben is gyakran felhasználta. Eltemették a rendje gondozására bízott kapitoliumi Ara Coeli templom Szent Bonaventura kápolnájába.

(Temesváry: Erdély középkori püspökei, p. 409.)

Rangoni Gábor Mátyás király mellett valósággal mestere, az elhunyt Capistranói János szerepét töltötte be, mert királyát még hadjárataiban is mindig elkísérete. Ezért Mátyás rendkívül szerette, jobb szemének tartotta¹ és 1475 ősztől kezdve többször ajánlta a pápának bíborosságra² s mikor kinevezése késni látszott, óhajtását IV. Sixtushoz intézett *sajátkezű levélben* ismételte meg.³

¹ Cavitelli Justinian követ írja Budáról, 1476 január 23-i jelentésében: Appresso la Maestà del Re el Reverendissimo Legato apostolico Monsignore di Agria è il primo et più amato, et lo occhio diritto de la Maestà del Signor Re. (Acta extera regis Matthiae vol. II. p. 339.)

² A milanói herceg követei írják Rómából, 1475 december 29-én: Il vescovo Transilvano chiamato Fra Gabriele, per la promotione del quale al Cardinalato esso Re d'Ungheria ha tanto instato et insta, et credemo, che delle prime promotione se haveranno a fare, sarà la sua. (Ibidem, p. 295.)

³ Mátyás király tanácsura, Lupus Lukács írja ugyanis Budáról, 1476 május 19-én: La Maestà del Re mio diede al Frate Gabriele di San Francesco de Osservantia uno vescovado in Transilvania, et adesso l'ha facto Vescovo d'Agria ... et so del certo che el Re mio pratica secretamente di farlo far Cardinale, et ha scripto sopra ciò *lettere di mano proprie* alla Sanctità del Papa. (Ibidem, p. 311.)

1487 október közepén érkezett Vitéz Mihály (a hó 1-én Páduában történt doktori felavatása után) Rómába, hogy tanulmányait kiegészítse. Nagybátyja, ifj. Vitéz János római követ kívánságára jött le házába, ahol néhány más atyjafiával együtt ugyancsak az ő rendelkezése folytán Mancinelli Antal jeles humanista vette gondozása alá, hogy vele a klaszikus irodalom termékeit alaposan megismertesse. Ez a nagy feladat odaadó munkát kívánt s midőn megbízója két év múlva veszprémi püspökké neveztetett ki, 1489 augusztus 13-i ajánlással (Nonis Sextilibus 1489) az alábbi csinos verses művel lepte meg a jeles főpapot meg törekvő unokaöccsét:

Carmen de Figuris. Antonius Mancinellus generosissimo adolescenti Michaeli Vites Pannonio. In 4-to fol. 24 nonnum.

Dedicatio: Antonius Mancinellus Praestantissimo viro Joanni Vites Vesprimiensi ac serenissimi Regis Hungariae Bohemiaeque oratori dignissimo.

(Apponyi: Hungarica no. 1547 et editio II. Venetiis, 1493 sub no. 24.)

A ritka hungaricumot elsőül Ábel,¹ majd Fraknói ismertette Rómában talált példányáról.² Megjelenése után Vitéz

Mihály úgylátszik haza is ment és szűkebb hazájában, Zágrábban működött haláláig, amiről ily feljegyzés maradt reánk: 1499 *aprilis 7.* Obiit Zagrabiae Michael Witez de nomine gentis, praepositus templi Stephani, iuris divini praelato schemmate Doctor.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. II p. 533. Inscriptio lapidis sepulchralis olim in ecclesia chathedrali ante aram sanctae Magdalenae.)

¹ Ábel: Magyarországi humanisták, p. 108.

² Ajánlása keltét azonban hibásan oldván fel június 5-ikével; Századok 1899 p. 407—410.

1488 *ianuarii 10.* Romae. Magister Nicholaus de Ungaria fit regens pro secundo in conventu Minervae cum gratiis etc. Cassans etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 155 b.)

Mellette van ugyanakkor leküzdvé hazulról Fr. Matheus de Ungaria, ut adiscat artem mechanicam.

1489 *octobris 3.* Martinus Palfi et Albertus Martonfi sacerdotes dioecesis Quinqueecclesiensis engedélyt kérnek a pápától, hogy Rómában még négy éven át polgárjogot tanulhassanak.

(Történelmi Tár 1900 p. 13. Beke Antal.)

1490 *ianuarii 16.* Romae. Benedek Mihály de Várad pap, miután Krakkóban baccalaureus címet szerzett, Páduában pedig kánonjogot hallgatott, személyesen könyörög a pápának, mentené fel őt amaz esküje alól, hogy két év alatt a krakkói egyetemen kelljen tovább tanulnia.

(Történelmi Tár 1900 p. 14. Beke Antal.)

1490 *februarii 6.* Romae. Frater Georgius bachalarius conventus Garensis habet licentiam suscipiendi insignia magistratualia in universitate sacri palatii, dummodo sibi de iuramento etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 159 b.)

Három év mulva megszerezvén a magisteri jelvényeket, hazatért, de összeférhetetlen természete miatt sok baja volt rendtársaival egészen 1499-ig, ameddig életét követhetjük.

1490 *augustus 7-én* újra Rómában találjuk Váradi Pál gyulafehérvári prépostot, abból az alkalomból, hogy bátyja, Váradi Péter kalocsai érsek kiszabadulván hosszú fogságá-

ból, amelyre Mátyás király vetette volt, most — a király halála után — egész családjával lejött vezekelni.¹ Testvéröccse, Váradi Pál azonban (úgy látszik tanulmányai kiegészítése végett) a család hazaindulása után továbbra is az örökvárosban maradt: két évre reá, 1492 január 31-étől egész május 24-ig harmadszor is ott tartózkodott, három ízben is bejegyezvén nevét a Szent Lélek-Társulat emlékkönyvébe, mindig kapcsolatban valami honfitársa (avagy ügyfele) nevével.² E harmadik római látogatása alkalmával érte az a kitüntetés, hogy titkos kamarás (Sanctissimi domini Papae cubicularius) lett. E méltóságát azonban nem sokáig élvezhette, mert 1494-ben már nincs életben.⁴

¹ Mon. Vat. Hung. tom. I/5 p. 8—10. ² Ibidem, p. 22 et 24.

³ Századok 1883 p. 743. Fraknoi. ⁴ Kollányi, op. c. 117.

1491 április 15-én íratkozott be a római Szent Lélek-Társulatba Ladislaus Geréb Episcopus Transilvanus, az egykori ferrarai diák.

(Mon. Vat. Hung. series I. tom. V. p. 11.)

1493 március 26-án Rómában él Barnabas de Bak canonicus Varadiensis, artium liberalium magister, akit rokona: berendi Bak Gáspár szepesi prépost Olaszország tanintézetiben neveltetett,¹ talán épp Bolognában, ahol egykor maga is tanult, 1464-től kezdve néhány éven át.² A fenti napon beíratkozott testvérével s annak feleségével a Szent Lélek-Társulatba,³ miután pár nappal előbb intézték el a Curiában az iránti kérését, hogy egyik kanonoktársával a szentföldre zárandokolhasson s ott — mint ők mondták kérvényükben — önmagukért és jóltevőikért imádkozhassanak.⁴

¹ Bunyitay: Váradi püspökség története tom. II. p. 166—7.

² Lásd bővebben kötetünk bolognai részének 1464 alatti adalékaiban.

³ Mon. Vat. Hung. tom. I/5 p. 23. Nevét bemondásra olasz jegyző hibásan így írta be: Bach.

⁴ Századok 1903 p. 338—9. Tóth-Szabó Pál.

1494 februarii 16. Romae. Fr. Crisostomus de Alba Regali Ord. Praed. baccalaureus.

Evvel a rendtaggal az történt, hogy „propter insufficientiam” megfosztották a baccalaureatustól, ő azonban hamarosan (1494 március 22-én) illetékes tényezők előtt beigazolta tudását, mire visszahelyezték a baccalaureatusba,

avval a kikötéssel, hogy Perugiában két esztendeig tovább tanuljon s a magisteri jelvényeket csak a generális kifejezett írásbeli engedélyével vehesse fel.¹ Ez azonban szintén késett, mert még 1499-ben is csupán baccalaureusként emlegetik.²

¹ Iványi: A Domonkosrend, p. 22. (Arch. Centr. IV. 10. 163 a.)

² Harsányi, op. c. IV. 12. 87.

1494-ben VI. Sándor pápához benyújtott kérvényében így címezi magát: Philippus literatus de Segedino nobilis laicus, Bachiensis dioecesis: antiquitus Sanctitatis Vestrae familiaris, commensalis et procurator generalis.

(Fraknoi: Magyarország és a szentszék II. p. 481.)

A fenti szavak úgy értendők, hogy a pápának bíboros korában állott a folyamodó szolgálatában.

1496 martii 10. Romae. Nicolaus de Bachka dioecesis Agriensis, praepositus de Misle et Vesprimiensis, orator regis Hungariae nominatur capellanus Curiae Romanae.

(Századok 1903 p. 333. Tóth-Szabó Pál.)

1496 aprilis 7. Romae. Philippus de Bodrog iuris utriusque doctor, canonicus Iauriensis, capellanus Curiae Romanae.

(Századok 1903 p. 333. Tóth-Szabó Pál.)

Bodrogi Fülöp csakhamar megszerezte a Decretorum Doctor címet is¹ és elvállalván a magyar gyóntatói állást, e minőségében (egyúttal II. Ulászló király római ügyvivőjeként) kijavíttatta a romladozó magyar zarándokházat, amit ily felirattal örökített meg annak homlokzatán:²

DOMVS · HVNGAR(ORUM) · RENOVATA · PER · D · PHI(LIPPVM)
DE · BODROG · DD · SS · D · VLADISLAI · REGIS · PROC · EX
ELEMOSINIS · PEREGRINORVM · SEDENTE · ALEX · PP · VI · 1497

ECC(LESIA) · HOSPITALIS · ST · STEPHANI · REGIS ·
HVNGARORVM

Három év mulva (1499 augusztus 23-i bullával) megerősítettett gyóntatói állásában. Kétségen kívül ő gondoskodott azon magyar zarándokok lelki szükségleteiről is, akik 1500-ban, a nagy jubileumi esztendőben tömegesen keresték fel Rómát. Nemsokára utána azonban hazatért, mert 1503-ban éneklő kanonikként találkozunk vele,³ majd barsi főesperesként működött, hanem 1513-ban már nem volt életben.⁴

Egyébként doktori címét valamelyik olasz egyetemen szerezte s előzőleg négy éven át, 1472—76 közt Bécsben tanult, ahol magisterré avatták.⁵ Nem lehetett hát fiatal, amikor római gyóntatóvá nevezték ki.

¹ Ezt a római felirat DD betűiből s az 1499-i bulla szövegéből tudjuk.

² Fraknói: A római magyar zarándokház, p. 14.

³ Leskó: Egri adatok, p. 162. ⁴ Kollányi, op. c. 128.

⁵ Schrauf: A bécsi egyetem m. nemzetének anyakönyve, p. 43 etc.

1498 augusztus 17. Romae. Pater Michael Francisci iuris canonici doctor, dioecesis Agriensis, poenitentiarius püspöki címet nyert avval a kikötéssel, hogy felszenteltetvén a szeremi püspök mellett működjék segédpüspökként. Távozásával a római magyar gyóntató tiszte a pálosok kezéből ki-siklott.

(Fraknói: Magyarország és a Szentszék tom. II. p. 412.)

1499 ianuarius 28. Ostiae. Brictius de Ethwes dioecesis Iau-riensis, familiaris et continuus commensalis papae.

(Századok 1903, p. 341. Tóth-Szabó Pál.)

Folyamodványa keltét magam állapítottam meg; tartalmáról kötetünk páduai és perugiai részében szóltam bő-vebben a fenti kelet alatt.

1501 iunius 3. Fr. Antonius Erasmi in sacra theologia baccalarius et frater Georgius de Pesth eiusdem facultatis studens intraverunt istam confraternitatem Sancti Spiritus.

(Mon. Vat. Hung. series I. tom. V. p. 135.)

1504 április végén érkezhetett Rómába (bolognai tanulmányai befejeztével) Franciscus de Warda canonicus, jótévője: Eruszt Zsigmond pécsi püspök ajánlatára.¹ Itteni időzését síriratának alábbi sorai örökítették meg:²

QUIS SITUS HIC? FECIT QUI TOT DONARI A TEMPLIS,
FRANCISCI VARDAE GLORIA RARA SUAE.
QUI LATIO PRIMOS EGIT FELICITER ANNOS,
REGIBUS HINC DIVIS MUNIA GRATA DEDIT.

Római tartózkodása idejére abból az adatból következtethetünk, hogy 1505 május 14-én már kanonoki székhelyéről, Székesfehérvárról írt. Országos dolgokban is sokat volt a király oldalán, aki 1509 tavaszán kincstárnokká nevezte

ki, majd egy év múlva váci püspökké. Ezt a méltóságát három év múlva a nagyobb jövedelmű erdélyi püspökséggel cserélte fel, amelyben meghalt 1524 október havában, mint buzgó és templomokat építő tanult főpap.³ Humanista műveltségére mutat az is, hogy a gyulafehérvári püspöki palota 1521 tavaszán felvett leltárának első tétele könyveiről számol be: *Libri diversi in maiori volumine numero LXXXIII. Libri in minori volumine XVII.*⁴

¹ Lukesics Pál adata, a Zichy okmánytár XII. 366. l. Ő ugyan azt hiszi, hogy Várdai e terve nem valósult meg, ám tanúságot tesz róla sírírátának Latiumra vonatkozó hivatkozása, melynek földjén Róma elterült. Ernuszt püspök üzenetét lásd e kötet bolognai részében.

² Benkő: Transsilvania, tom. II. p. 151.

³ A váci egyházm. tört. névtára, p. 524.

⁴ Lukesics Pál fentebbi helyén, p. 422.

1509 iunii 30. Romae. Iacobus Pisonis Iurium Doctor protonotarius Apostolicus Erasmo Roteradamo. Irodalmi dolgokról szól, miután évek előtt Rómában ismerkedett meg és kötött vele barátságot.

A meggyesi születésű Piso Jakab felsőbb tanulmányait Olaszországban végezte, talán eleinte Bolognában, ami abból sejthető, hogy midőn „Iacobus Piso, Transylvanus, Poeta laureatus” néven 1502 március 3-i előszóval Bécsben kiadta *Ausonii Peonii, Poetae praeclarissimi Oratio matutina ad Omnipotentem Deum* című munkáját, hozzácsatolta még a bolognai Beroaldo Fülöp alábbi művét is:

Philippi Beroaldi, viri undecunque doctissimi Carmen elaboratissimum. In memoriam Sanctissimo Passionis Domini nostri Jesu Christi, quam pientissime conscriptum.¹

Ez azért is lehetséges, mert Piso már 1501-ben Rómában élt s onnan mehetett rövid időre fel Bécsbe. Hazatérve, pécsi prépost-kanonok lett s e minőségben követségekben is sűrűn járt Lengyelországban 1510-től kezdve. Később — 1517-ben — II. Lajos király nevelésével bízták meg, amit mély elméjű barátja, Erasmus (Thurzó püspöknek írt levelében) a királyra nézve nagyobb szerencsének tartott, mint azt, hogy király és Piso magasztalásában nem fukarkodott.² Ennek dacára nem volt elégedett élete, sőt összegyűjtött vagyonát is elvesztvén, 1527 március havában Pozsonyban halt meg. Halála után, 1554 tavaszán barátja Wernher György adta ki költe-

ményeit s kötete előszavában így szól Pisoról: „Transsylvania fuit origine, honesto loco natus in Italia sic excultus, ut duo summi pontifices: Iulius II et Leo X eo in legationibus amplissimis uti non dubitarint.“ Piso Jakab csaknem az egyedüli erdélyi latin költő, ki — Ábel Jenő szerint — jelentékenyebb munkákat hagyott hátra.²

Érdekes még tudni, hogy Piso Jakabnak orvosi nevelése is volt, mert egy 1505 július 18-i oklevélben így fordul elő: *artium doctor*.³

¹ Trausch: *Schriftsteller-Lexikon* III p. 60.

^{1a} Budapesti Szemle 1858-i III. köt. 153. l. Szilágyi Sándor.

² Ábel: *Magyarországi humanisták*, p. 83—94.

³ Sieb. Archiv 1874 vol. 12 p. 309. Werner.

1511 május 30-án Michael Vitéz canonicus Varadiensis et archidiaconus Budensis a magyar gyóntató Rómában, ahol 1512-ben II. Gyula pápa a györgymezei esztergomi prépostsággal adományozta meg.² Hívatalát öt esztendeig viselte és 1516-ban visszatért hazájába,³ ahol már 1489-ben a váradi kanonokok sorában találjuk,⁴ a nélkül, hogy nyoma lenne, mikor ment le Rómába.

¹ Fraknói: *Magyarország és a szentszék* II. p. 412 et 482.

² Kollányi művében neve nem fordul elő.

³ Századok 1903 p. 340. Tóth-Szabó Pál.

⁴ Bunyitay: *Váradi püspökség története* tom. II. p. 163.

1512 *aprilis 12.* Romae. Thomas tituli s. Martini in montibus, Cardinalis, Strigoniensis ac patriarcha, Constantinopolitanus levele.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. III p. 117.)

Bakócz Tamás a conclave alkalmából jött le az örök városba, ahol nagy feltűnést keltett fényes kíséretével.¹

Római tartózkodásának kedves emléke az a szentbeszéd, melyet a Szent Domokos rend generálisa, De Vio Kajetán tartott ugyanazon a helyen és napon, amelyen Bakócz Tamás először pontificált Rómában s amelyet ezért neki ajánlva nyomatott ki művészi keretbe foglalt címlappal.²

¹ Bőven ismertette Fraknói Vilmos, Bakócz Tamás életrajza 107—142. l. De korábbi cikk is van róla a Vasárnapi Ujság 1878. évf. 123—4. l.

² Ismertette Apponyi: *Hungarica*, no. 85.

1516 február 29-én írt Rómából Ignatius de Besse Panmonius tanuló Fegyverneki Ferenc sági premontrei prépostnak, római tanulmányairól, az Urbis Romae Academia ünnepeiről és szokásairól is megemlékezvén.

(Apponyi: Hungarica no. 1627. vol. III. p. 81—83.)

1520-ban Rómában szerepelt Gregorius Gyöngyessinus pálosrendi barát a káptalani ülésen, amikor alábbi munkáját kinyomatta:

Declarationes constitutionum Ordinis Fratrum Heremitarum Sancti Pauli Primi heremite etc.

Romae, 1520. Impressum per Antonium de Bladis de Asula Brixienti.

E művében a kánonjog, a római jog és szentatyák alapos ismeretével tárgyalja a konstitúciókat s mélyenjáró magyarázatokat is fűz hozzájuk. Jogi érzéke ebben a munkájában valósággal Werbőczyével vetekszik.¹

Másik, év nélküli műve ugyanott jelent meg ily címen:

Directorium singulorum Fratrum officialium Ordinis Sancti Pauli primi heremite sub regula beati Augustini episcopi militantium.

Retro frontispicii: Frater Gregorius Gengyessinus prior sancti Stephani rotundi in Celio monte de urbe.

(R. M. K. III. no. 965. Bibl. Univ. Budapest.)

Hazajőve, a budaszentlőrinci főmonostor tagja lett, 1528—32 közt pedig a Rend kormányzója.²

¹ Kisbán: A magyar pálosrend története II. p. 340.

² Szinnyei: Magyar írók IV p. 49—50.

1521 novembris 26. Frater Mathias de Bistricia licentiatuſ a Reverendissimo Generali ad magisterium, si examinatus invenietur sufficiens, examinatus fuit et sufficiens iudicatus, deputatur sibi unus ex quinque studiis Italiae ad magisterium suscipiendum.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 19. 163 a.)

1522 septembris 1. Romae. Brodarics István (hajdani páduai tanuló) pécsi prépost, magyar követ politikai fontosságú jelentése II. Lajos királyhoz, panaszkodván pénztelen állapotról is.

(Történelmi Tár 1906 p. 343—4. Iványi.)

Brodarics ekkor két teljes évig maradt Rómában, ahol rendkívüli események szemtanúja volt, jelen lévén VI. Adorján tragikus halálán s utódja, VII. Kelemen pápa megválasztásánál is, 1523 november 18-án.

Hazatérve, kiváló tehetségei dacára lassan haladt egyházi pályáján, amennyiben csak 1526 tavaszán lett szerémi püspök, bár annak kevés hasznát vehette, mivel a püspökség nagyrésztben török uralom alatt állott. Ismeretes, hogy résztvett a mohácsi csatában s arról értékes leírást készített. Váci püspök lett 1537-ben, de ezt a nyugalmasabb méltóságát csupán két esztendeig élvezhette, 1539 november 17-én bekövetkezett haláláig.¹

¹ Összefoglaló életrajza, a Váci egyházmegye történeti névtára. 532–524. l.

1522 folyamán jutott Nádasdy Tamás Bolognából Rómába, hogy jogi tanulmányait bevégezhesse. De azok keletlen félbeszakítást szenvedtek rövid idő múlva (1523 nyarán), amikor haza kellett indulnia, tolmácsként Vio Tamás Cajetan bíbornok-érsek mellé rendeltetvén.¹

Hazatérve, Nádasdy Tamás ragyogó pályafutását nádorként fejezte be Egervár kastélyában 1562 június 2-án, 64 éves korában,² ahonnan hamvait családja 1669-ben a lékai templomba vitette át. Síratának eleje olaszországi tanulásáról is megemlékezik a következőkben:

Ill. D. Thomae Nadasdio, summo ingenio, singulari virtute, complurim linguarum peritissimo, pace belloque clarissimo, in Italia optimarum artium studiis imbuto, indeque cum Cardin(ale) Caietano Budam reverso etc. Obiit Anno Domini M. D. LX. II. Quarto Nonas Iunias, aetatis suae LXIV.

(Tud. Gyűjtemény 1834-i VII. köt. 54. l. Podhradczky.)

¹ Titkára, Szentgyörgyi Gábor így emlékezett meg róla: Prima literarum rudimenta puer domi privata institutione imbibisset, adolescens cura parentum Graetium... missus principia artium et reliquarum liberalium disciplinarum, una cum lingua Germanica, quam perfectissime calluit, hausisset, inde adultior factus per Stephani Teriek avunculi primo Bononiam, postea Romam profectus, complures annos in studiis Philosophiae transegit confirmatoque multarum praeclararum rerum et linguae Italicae cognitione iudicio, a Thoma cardinale Cajetano a Summo Pontifice ad sollicitandam apud regem Ludovicum

funestam et Hungaris perpetuo luctuosam expeditionem contra Solimanum... misso, pro interprete ascitus in patriam rediit et ab eodem Regie commendatus secretarii munerae magna laude est functus. (Kovachich: Scriptores rerum Hungaricarum minores tom. I. p. 129—130. Megvan már Révai Péter műve 158. lapján, minden forrásidézés nélkül.)

² Réway: De Monarchia, p. 158—160.

1523 augusztus 17-én halt meg Rómában 75 éves korában Lászlai János erdélyi főesperes, szentszéki gyóntató, tisztjét hét esztendeig viselvén.¹ Eltemették a San Stefano Rotondo Pálos körtemplomban, melynek oltára előtt fekszik sírkőlapja s rajta ez a szép felirat:

NATUM QUEM GELIDUM VIDES AD ISTRVM
ROMANA TEGETVR VIATOR VRNA
NON MIRABERE SI EXTIMABIS ILLVD
QUOD ROMA EST PATRIA OMNIVM FVITQUE.

(Bunyitay: A gyulafehérvári székesegyház, p. 19.)

A Szent István alapította magyar zarándokház melletti kis templom ez érdekes sírköve feliratának rövidítéseit Bunyitay hibásan oldotta fel, miként Csergheő is;^{1a} helyesen Fraknoi közölte először.² Magát a templomot magyar vonatkozásaival Gerő László ismertette.

Lászlai János humanista gondolkozásmódjáról és fejlett műízléséről tanúskodik az a mai napig fennmaradt renaissance-stílusú vestibulum, melyet a gyulafehérvári székesegyház északi bejárataként saját költségén 1512-ben épített; tanultságáról latin verselési könnyedsége, amivel szentföldi zarándoklásakor német társát meglepte.^{2a}

Megörökítette nevét Lászlai János telegdi főesperes az a gyulafehérvári alapítvánnyal is, melynek a római Curia által való megerősítését 1500 tavaszán személyesen vitte keresztül Rómában. Ugyanekkor intézték el másik kérvényét, hogy két paptársával a szentföldet felkereshesse; miután 1483-ban egyízben már ottjárt. Ez, meg az örökváros szent helyeinél való ájtatoskodása érlelhette meg benne azt az elhatározását, hogy végleg Rómában maradjon és álljon a zarándokok lelki üdve szolgálatára.³ Közben azonban ott is járt, hogy alapítványa anyagi alapját és jogi helyzetét biztosítsa. Gyulafehérvárott találjuk 1512 február

elején, amikor magasztos tervét támogatva, maga Perényi Ferenc erdélyi püspök a várban lévő kőházát az immár elkészült kápolna oltárának javára adományozta.⁴ Példáját követték mások is a környék vallásos földesurai közül, közeli jószágokat és birtokrészeket engedvén át Lászáinak a nemes célra. De mivel ez adományok és szerzemények birtokba vétele ellen néhány szomszéd-birtokos tiltakozott, Lászáinak több mint négy esztendőn át kellett vesződnie, amíg az ügyeket rendezhette s ő — úgylátszik — 1516 őszén újra Rómába indulhatott,⁵ hogy ott a megüresedett magyar gyóntatói állást elfoglalhassa.

Egyébként családja — tán ép az ő érdemeire való tekintetből — Mátyás királytól (1489 november 16-án) nyert címeres nemességet, melynek levelében így nevezik: Magister Iohannes de Lazo archidiaconus et canonicus in ecclesia Transsilvanensi.⁶

¹ Tóth-Szabó Pál megállapítása római kutatásai alapján; Századok 1903 p. 340.

^{1a} A Turul 1890 p. 130. Cergheő.

² Magyarország és a Szentszék c. műve II. köt. 413. l.

^{2a} Egyik verse Pásztor: A magyarság vallásos élete, 132. l.

³ Századok 1903. évf. 339—340. l. Tóth-Szabó Pál.

⁴ Perényi püspök 1512 február 4-i adománylevelének regesztája Beke Antal közlésében, id. h. 420—421. sz. a.

⁵ Az erdélyi káptalan ugyanis 1516 október 1-én tett jelentést arról, hogy a Lászáinak hagyományozott három jószágba való beiktatása minden nehézség nélkül ment végbe. (Beke id. m. 431. sz. a. Az iktatást megelőző rendeletek és akták kivonatai ugyanott, 422, 423 és 430. sz. a.)

⁶ Turul 1890. évf. 208—210. l. Nagy Gyula.

1532 ianuarii 31. Ex monasterio fratrum Minorum de observantia Are Celi. Frater Gerardus de Hard Domino Ioanni Incltyto Ungariae Regi.

(Monumenta Ecclesiastica tom. II. p. 186—7.)

1532 február 11-én érkezett Rómába Verancsics Antal ó-budai prépost (egykori páduai tanuló) János király követe-ként és tartózkodott ott a hónap végéig, diplomáciai tárgyalásokat folytatván Magyarország érdekében.

(Fraknoi: Magyarország és a Szentszék tom. III p. 30—33.)

Római tárgyalásai részleteiről már pár nap múlva (1532 február 20-án írt római levelében) tájékoztatta Verancsics János királyt.¹

Tizenhat év múlva (1548 tavaszán) az egykori páduai diákot újra Rómában találjuk, ezúttal Martinuzzi Frater György megbízásából.²

¹ Verancsics összes munkái vol. XII. p. 296—300.

² Fraknói op. c. 66—67.

1533 elején Szondy Pál Rómában él, mint magyar poenitentiarus, de úgylátszik, az év őszén hazament,¹ mivel 1534-ben már esztergomi kanonok és pápai gyóntató, hogy aztán később újra lemenjen az örökvárosba, teológiai tanulmányait folytatni.²

¹ Fraknói: Magyarország és a Szentszék tom. III p. 39.

² Kollányi, op. c. 140.

1533 iunii 19. Romae. Frater Michael Agriensis de Ungaria magister accepit insignia magisterii sui coram Reverendo magistro sacri palatii, tanquam si in universitate aliqua accepisset ex voluntate et mandato summi pontificis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 24. 58 a.)

1536 aprilis 22. Romae. Stephanus Brodericus Nicolao Olaho, útban hazafelé, diplomáciai követsége végén, válaszol levelére, jelezvén, hogy vesebaja miatt a sienai fürdőbe (ad balnea Senesia) igyekszik.

(Ipolyi: Oláh Miklós levelezése, p. 574—5.)

1538 augusti 17. Roma. Franciscus Decretorum doctor, secretarius regius et plebanus Musnensis elintézte követségét III. Pál pápánál ura, János király megbízásából.

(Monumenta Ecclesiastica tom. III. p. 287.)

Ez nem más, mint Franciscus de Megyes Decretorum Doctor, archidiaconus Dobocensis et vicarius, miként a Gyulafehérvári káptalan 1547 július 12-i arról szóló jelentésében előfordul, midőn Izabella királyné rendeletére beiktatta Mártontelken a neki adományozott nyolc jobbágytelek birtokába.¹

Megyesi Ferenc tevékeny férfi volt, amiért 1551 nyarán, Erdély átvételekor Ferdinánd király (Castaldo János Baptista tábornok javaslatára) nagyváradi püspöknek aján-

lofta,² bár eredménytelenül. Nemsokára azonban csanádi püspök lett s maradt 1553-ban bekövetkezett tragikus haláláig.³ De vajjon mely olasz egyetemen szerezte meg doktori méltóságát, miután az sem a krakkóiéban, sem a bécsiében nem fordul elő?

¹ Beke: Erdélyi káptalan levéltára, no. 875—6.

² Monumenta Ecclesiastica tom. V. p. 559.

³ Juhász: A csanádi püspökség története, p. 40—48; sajátosképen Megyesi Székely Ferencnek nevezve!

1545-ben halt meg a Róma feletti Monte Celio pálosrendi kolostorában a Bánffy-családból származott Gregorius Coelius Pannonius.

Működésének igen jelentős emléke, hogy 1537 tavaszán lefordította s kiadta Velencében Szent Ágoston reguláit.¹ Egyéb munkája a halála után (ugyancsak Velencében, 1547-ben) kiadott „Collectanea“ című kötetben jelent meg.²

¹ Ujra kiadta kellő méltatása kíséretében Dézsi Lajos 1900-ban, az Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XVII. kötete 6. számában.

² A ritka könyvet ismertette saját példányáról Apponyi, a Hungarica 1741. sz. a. a III. kötet 180—1. l.

1546-ban Szondy Pál még mindig Rómában folytatta teológiai tanulmányait, habár már két esztendeje esztergomi kanonok volt s még azelőtt megalapította a bolognai Collegium Hungaricum intézetet.

(Kollányi, op. c. 140. Ld. e kötet bolognai részét is, 1537 alatt.)

1550 április 20-án kiutalt útiköltséggel indult Gregoriancz Pál zágrábi püspök Rómába, hogy segílyt kérjen a szentszéktől a török elleni hadjárat folytatására, s egyúttal a magyarországi függő egyházi ügyek elintézését sürgesse. Közel félesztendőt fáradozott itt és október elején már újra Ferdinánd király udvarában találjuk.¹ De két év sem telt el, midőn Gregoriancz püspök 1552 január 17-én a Vatikánban újból megjelent, hogy jelentést tegyen Ferdinánd nevében azokról a súlyos okokról, amelyek lelkiismereti kötelességévé tették a törökkel titokban alkudozó Martinuzzi Frater György bíbornok megöletését, ami egy hónapja (1551 december 17-én) ment végbe Erdélyben az alvinci kastélyban. A végtelen kényes tárgyalások majdnem négy hetet vettek

igénybe, úgy hogy a püspök csak február 12-én indulhatott vissza, de oly gyorsan, hogy hat nap múlva Ferdinánd már letette a bécsi nuntius kezébe a pápa által kívánt esküt.²

Gregoriancz Pál egy ideig pécsi püspök is volt s róla az egyházmegye tudós írója következőkép emlékezett meg:

1550. Paulus de Gregoriancz episcopus Zagrabiensis erat Decretorum Doctor, et in Jure Patrio praesertim versatus, quam etiam ob causam a Ferdinando Rege delectus est, qui cum aliquot collegis dispersas Hungarici regni leges perquireret, recenseret, iis quae justa essent loco suo assignato, alia, quae viderentur iniqua, abrogaret, demum omnia in unum volumen colligeret, et recto ordine dispensaret.^{2a}

A tudós jogász hatodmagával fogott a nagy munkába, amely később a társak egyike, a nagytudományú Mossóczy Zakariás nyitrai püspök neve alatt jelent meg,³ miután maga Gregoriáncz Pál 1565 október 21-én Bécsben elhunyt.

Általánosabb érdekű az a jegyzéke, amelyben 1558 elején felsorolta kortársait, becses jellemző sorok kíséretében, ily címen: Pauli de Gregoriancz episcopi Jauriensis Mnemonymon sive Praelati et Barones cum officiis et residentiiis aetate nostra.⁴

¹ Fraknói: Magyarország és a szentszék III. p. 73. Rómából 1550 július 8-án Nádasdy Tamáshoz intézett levele a Mon. Eccl. tom. V p. 379—380.

² A fontos ügy itt mellőzött részleteit bőven előadta Fraknói, fent id. műve 74—88. l.

^{2a} Koller: Hist. ep. Quinqueecl. tom. V. p. 316.

³ Bőven ismertette Iványi Béla külön tanulmányában.

⁴ Kovachich: Scriptores minores tom. I. p. 98—111.

1552 május 10-én hagyta el Rómát a besztercei Brenner Márton, volt bolognai tanuló, visszatérőben Nápolyig terjedt peregrinatiojából, útban hazafelé Erdélybe.

(Per extensum in parte II. sub no. 17.)

1553-ban likai Scalich Pál bolognai teológiai doktor Rómában hirdetvén egyházi meggyőződését, e működése el-lenszenvet keltett s miatta távoznia is kellett.¹ De úgylátszik még fogságot is szenvedett, legalább 1558 június 4-én írt védőiratát az Angyalvárból keltezte (ha ugyan igaz!) s adta ki az alábbi címen:

Glossa Pauli Scalichii de Lika, Comitis Hunorum et Baronis Zkrad: S. T. D. in triginta duos articulos Canonis Missae ex Apostolo.

Romae. Apud Iodocum Cortesanum, in Palatio S. Petri. Cum privilegio Sanctissimi Pauli Quarti. M. D. LVIII. In 8-vo fol. 1 1/2 et 12.

Dedicatio: Iohanni Polanco cancellarii Societatis Iesu Romae, pridie Nonas Iunii 1558 ex Castro Angeli.

(Bibl. Nat. Wien. R. M. K. III. No. 456, Apponyi: Hungarica I. p. 214.)

Rómából távozva, Scalich évekig utazgatott a legkülönbözőbb országokban és kalandos életét Danzigban fejezte be 1575 tavaszán, 17 latin és német munka írójaként.²

¹ Erről Weszprémi így emlékezik: Quod vero conclusiones suas (Scalichius) 1553 ventillari, ob suspicionem heterodoxiae Clerus non pateretur, Viennam Austriae revertit. (Succ. med. biogr. c. I. p. 160.)

² Szinnyi: Magyar írók tom. XII. p. 293—7. Sírirta Bod: Hungarus Tymbaules, p. 24.

1558 augusztus 6-i bolognai avatása után Balsaráti Vitus János orvos IV. Pál pápa hívására Rómába ment s ott fél esztendeig működött udvarában.¹

¹ Nominis celebritate motus Paulus IV. summus pontifex, in Aulam suam evocatum, eum archiatrum suum constituit; quo dum munere sex iam fungeretur mensibus, Gabriel Perénus, qui omnes sumtus in iter academicum suppeditaverat, ad patrios lares anno 1560 revocavit et aulae suae Medicum constituit. (Weszprémi, op. c. tom. I. p. 11.)

1564 tavaszán, bolognai tanulmányai befejeztével, peregrinációja rendjén, Jordán Tamás Pisából Rómába jutott s ott a legkiválóbb írókkal és tudósokkal értekezett.¹

¹ Adolescens admodum illustriores Galliae et Italiae Academies, Lutetiam, montem Pessulanum, Patavium, Bononiam, Pisas, Romam denique perlustravit; in iis virorum ea aetate eruditissimorum: Turnebi, Carpentarii, Rondeletti, Trincavelli, Capivaccii, Cardani, Widii, Eustachii et aliorum institutionibus et familiaritate delectatus, et tandem Viennam delatus, Doctoris medici honores et iura capessivit. (Weszprémi, op. c. tom. I. p. 74.)

1564 et antea Romae studuit Petrus Bogner Transylvanus Coronensis.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1569 március havában ismerkedett meg Rómában Berzeviczy Márton a francia Muret Antal jeles humanistával,

kinek kívánságára nevét is beírta albumába; ugyanott találkozott az ott tartózkodó velencei híres Manuzio Pállal.

(Páduai, 1569 december 1-én írt leveléből kötetünk II. része 28. sz. a.)

1569 *augusztus* havában végezte be Rómában nemes Posgay Zsigmond a Logika-osztályt és tért át a Philosophia tanulására. Haladásáról két levélben is értesíté anyai nagybátyját, Bornemisza Abstemius Pál egykori erdélyi majd nyitrai püspököt, aki válaszában szorgalmát dicsérve további kitartásra buzdította, ha azt akarja — úgymond — hogy hazatérve az emberek becsüljék és tiszteljék.¹ Az atyai intelmek megvolt az oka, mivel az ifjú, akit a püspök gyermekkorában magához vett s előbb Bécsben, majd Rómában s utána Bolognában taníttatott, bizony nem volt túlságosan igyekvő és erről a püspök még (1577 szeptember 2-án kelt) végrendeletében is megemlékezett, mondván, hogy kétezer magyar forintot költött nevelésére.²

Posgay Zsigmond hazatérve, jötevője kegyéből előbb nyitrai kanonok lett, de épp keserű kifakadásából értesülünk arról, hogy megjárta vele, mert otthagya a kanonokságot és Franciaországba szökött; később pedig Lengyelországban találkoztunk vele, ahol Báthory István király szolgálatába állott, titkári állást kapván s ott is halt meg 1583-ban.³

¹ Paulus Abstemius ad Sigismundum Posgay Romam: Binas tuas uno tempore ad me Roma datas literas a Domino Francisco curatore, ut scribis, episcopi Agriensis accepi; quibus commemoras Tiburii te totum mensem Augusti praeteriti valetudinis tuae curandae causa consumpsisse. Laetamur quidem pristinae tuae sanitati hac deambulatione te restitutum esse, placet hoc quoque, quod scribis, logices studium te absolvisse, Philosophiaeque te totum tradere constituisse. Macte animi juvenis, si haec omnia ita, ut scribis, re ipsa praestiteris, tuaeque expectationi responderis tuos beabis immortalemque gloriam et laudem consequeris. Verum enimvero, si his contra feceris lugebis amare panem tuum acrum comedes in dolore et aquam potabis amaritudinis in ignominia et dedecore. Age ergo, dum Romae es Romanam pietatem, humanitatem, devotionemque toto pectore imbuere memineris, ut cum Deo duce ad tuos istinc redieris, intelligant omnes te non modo Romam causa videndi veluti peregrinum aliquem ivisse, sed ut bonum, solertemque mercatorem seu negotiatorem Romanas opes nimirum virtutes praeclaras, singularem sapientiam cum eloquentia coniunctam in patriam indefesso labore tecum adnexisse, homines mirentur veneranturque; etc. Posonii, in publicis regni comitiis, 20. Octobris. Anno 1569. (Bibl. Univ. Budapest. Literae originales no. 110. Copia coaeva.)

² Takáts Sándor közlése, *Archaeologiai Értesítő* 1902 p. 207.

³ Említve 1578 december 1-től halála végéig, F. R. H. III p. 2 etc.

1570 végén Rómában tanult Cherewdy György, Verancsics Antal primás költségén. Leveleire az érsek melegen buzdítja, hogy különösen az egyház- és császári (köz) jog tanulásában igyekezzék, amire az olasz s kivált a római főiskolákon nagy súlyt helyeznek.

(Verancsics összes munkái, vol. 10 p. 136.)

Tanulmányai végén Cherewdy a kánonjogi doktorátust is feltétlenül megszerezte, miután az ilyen doktorátussal bírók nagy hiányára patronusa — a primás — külön figyelemztette.¹

Külföldön tanulhatott atyjafia, Cseródy János vál. egri püspök is, kinek hagyatékában (az 1597 augusztus 8-án Nagyszombatban felvett jegyzék szerint) volt: In una cista libri diversi maiores et minores sexaginta tres.²

¹ Verancsics 1571 február 24-i levelében olvassuk ugyanis a következőket: Sis itaque bono animo, et de nostra erga te pietate charitateque paterna nihil dubites; dummodo ita incumbas bonis litteris, ut aliquando, quum in patriam redieris, usui sis et religioni catholicae, et Ecclesiae nostrae. Quum autem praecipue caremus Doctoribus Juris Canonici, intelligamusque a pluribus, et etiam ex litteris tuis animadvertimus, praeditum te esse satis competenti ingenio ad bonarum artium scientias assequendas: cupimus, ut diutius istic insudes studiis. Nec id quidem aliis, quam Juris Canonici et Caesarei; quum iam satis versatus sis in humanioribus litteris... Quod reliquum est, da operam, ut stilo etiam exercendo in dies addas aliquid decoris atque elegantiae. In Italiae enim gymnasiis, maxime autem in Romano, in quo omnium virtutum veraeque et genuinae eruditionis sedes eminet, totam trivisse iuventutem, patrioque etiamnum amicis obstrepere stilo: sane et Musis non mediocris fit iniuria et in patriam parum ab iis refertur laudis; qui vel ex Athenis ipsis, ad quas barbari profecti fuerant, ex iisdem barbari revertuntur. (Verancsics op. c. p. 137.)

² Magyar Könyvszemle 1932/34 p. 81. Iványi.

1572 december 12-én tartotta Berzeviczy Márton ura, Báthory István hódolatát bejelentő beszédét XIII. Gergely pápa előtt, amely aztán meg is jelent ily címen:

Martini Berzevicei oratio pro vaivoda Transilvaniae principe. Habita Prid. Id. Decemb. MDLXXII.

(Hasonmását Berzeviczy életrajza 73–74. l. adtam ki.)

1574 május 13-án Liszthy János Rómában tartózkodott mestere, Blotz Hugó kíséretében s ott találjuk tíz nap mulva is, amikor már készülődtek hazafelé, útjukat Bolognának véve.

(Történelmi Tár 1907 p. 213—5.)

1578 október 4-én (Datum Romae III. Non: Octob: Anno Domini M. D. LXXVij) kelt Unicus Leonhardus ajánlólevele, amellyel „Poematum libri septem de rebus ungaricis” című — Krakóban, 1579-ben kiadott — művét Báthory István királynak és Kristófnak ajánlta.

(R. M. K. III. 679. Apponyi: Hungarica, no. 474.)

Az erdélyi (tekei) szász származású Unch Lénárt Rómába három évi tanulás után¹ Páduából jött le peregrinatio kedvéért, de rövid idő mulva távozott, mert december 1-én már újra Páduában találjuk, fenti művén dolgozva.²

¹ Ottani tanulását bőven ismertettem páduai kötetem 85—89. l.

² Verses művét egyúttal prózában írt ajánlólevéllel Gerendi Gálffy Jánosnak ajánlta; ugyanott közöltem, a 215—6. lapon.

1579 szeptemberében a szepesi Amman Gergely Bolognából Rómába érkezett peregrinatioja kapcsán.

(Fontes Rerum Hungaricarum I. p. 88.)

1582 ianuarii 11. Gaspar Ilmanus magyarországi jezsuita novitius szónoklata a Collegium Romanum tanárai előtt.

(Bibl. Vitt. Em. Roma. Ges. 241. Idézi Décsényi, a Századok 1893. évf. 128. l.)

1583 őszén jutott Rómába felsőbb teológiai tanulmányai folytatása végett gróf Forgách Ferenc, rokona, somlyai Báthory András kíséretében. Három év mulva hazatérve, (alig húsz éves korában) esztergomi kanonok lett, 1607-ben pedig esztergomi érsek. Ugyanez év végén bíborosi méltóságot nyert s meghalt 1615 október 16-án.

A tudományok nagy barátja és művelője volt, bár keveset adott ki nyomtatásban.

(Zelliger, op. c. 132. Kollányi, op. c. 190—1. Szinnyei, op. c. III. 631—4.)

Római útjukat ismertettem „Báthory István király” c. munkám 242—267. l.

1583 után Csókás (Monedulatus) Péter Rómába is lejutott Bolognából, hogy aztán további nyolc évig járja Francia- és Németország egyetemeit, 1584-ben pedig Genfbe is eljusson a híres Beza Tódor mellé, ahol két latin vitaíratot is kiadott.¹

¹ Petrus Tsókás — prout ea suadebant tempora — tertium quoque in Italiam iter suscepit, Bononiam, Romam, cum nobilioribus Galliae et Germaniae utriusque universitatibus visitavit, tantumque per octennium illud, quod apud exteros explevit, in omni disciplinarum genere profecit, ut linguarum, orientalium in primis, historiarum cognitione, Patrum lectione, verbo, varia eaque solida eruditione alios suo aevo in Patria multis parasangis facile superarit. (Weszprémi, op. c. tom. I. p. 189.)

1584 *aprilis 2. Romae.* Andreas Báthori de Somlio praepositus generalis Miechoviensis, Serenissimi Poloniae regis ad sedem Apostolicam orator recommendat Gregorium Váczi, iterum in patriam, qui devotionis gratia ad limina beatorum Petri et Pauli apostolorum ad hanc almam urbem Romam venisset.

(Dézsi: Szeneci Molnár Albert naplója, p. 18.)

Báthory András 1583 november 30-án érkezett Rómába s ott (követségének ideje alatt) XIII. Gergely pápa 1584 július 23-án bíborossá avatta. Ekkor pár nap mulva vissza-indult István királyhoz Lengyelországba, de kívánságára két év mulva, 1586 tavaszán újra lejött s mivel az év végénél tovább Rómában kellett ülnie tárgyalásai miatt, hazatérőben már nem is találta nagybátyját életben.¹

Római tartózkodásának irodalmi emléke is maradt abban az ott 1584 február 4-én írt szép levelében, melyet Borromeo Károly bíboros hozzá intézett kegyes intelmére válaszul adott s később (1588-ban) nyomtatásban is megjelent Rómában.² A mű jelentőségét újabban méltatta Galla Ferenc tanár.³

A ritka, kis hungaricum címe a következő:

Epistola Caroli Cardinalis Borromaei Ad Andream Bathorem a Somlio Regis Poloniae Nepotem. Simul et Andreae Ad Cardinalem Responsum. Superiorum permissu.

Romae, ex Typographia Vincentij Accolti, in Burgo. M. D. LXXXVIII. In 4-to fol. 5 nonnumer.

Dedicatio editoris (Fortunius Angelicus) Roma. Tertio Kal. Aprilis M. D. LXXX VIII.

(R. M. K. III. no. 774.)

¹ Római küldetése és tartózkodásának részleteit és előzményeit előadtam bőven „Báthory István” című munkám *A kardinális* című X. fejezetében, a kötet 242—267. l.

² Megvan Apponyi Sándor könyvtárában; leírva a Hungarica 522. szám alatt.

³ Galla: Borromei Szent Károly hatása Magyarországon, p. 11—12.

1586 iulii 22. Romae. Franciscus Forgách de Ghimes atyjának, értesítvén, hogy tanulmányaiban jól halad előre, csak pénze van fogytán, miután a jövedelekor Báthory István király által részére kiutalt 2000 forintot későn kapta s így kénytelen volt adósságot csinálni. Bőven ír a nemrég érkezett Báthory András bíboros fogadtatásáról, az iránta megnyilvánuló nagy tiszteletadásról s egyéb vatikáni ügyekről.

(Per extensum in parte II. sub no. 37.)

Forgách Ferenc Báthory András első római útja alkalmával kísérő udvari apródjaként érkezett Rómába 1583 november 30-án. A rákövetkező év tavaszán bíborossá szentelt Báthory András távozásakor, Forgách az örökvárosban maradt s miután ekkor már áttért volt a katolikus hitre, atyja azt óhajtotta, hogy fia Páduában folytassa megkezdett tanulmányait, amelyekről Possevino Antal jezsuita-atyja is tudósította, miután erre őt a protestáns apa külön felkérte volt.¹ Possevino azonban nem helyeselte az apa e szándékát, attól tartván, hogy abban a páduai légkörben, amelyben annyi sok protestáns fiú tanult, könnyen eltántoríthatják hitétől. S minthogy nagy fontosságúnak tartotta, hogy ez az ifju állandóan megmaradjon a katolikus vallásban, arra kérte a pápai államtitkárt, hogy találjon módot rá, hogy valamelyik seminariumba vétessék fel.² Így is történt és Forgách Ferenc most már nyugodtan folytathatta egyházi tanulmányait, ámbár e tanulásáról bővebb adataink nincsenek, hogy aztán négy év multával mint veszprémi püspök térjen vissza hazájába s egy évtizeddel utóbb az ország primási székére emelkedik.³

¹ Herknektben, 1584 ónapjár szerinti május 19-i levelében; Századok 1899. évf. 711—2. l. Sörös.

² Possevino Forgách Zsigmond fenti levelére adott válaszában (1584 június 16-án) így ír: Questo Signore mandò col Signor Andreas, nepote del Re, un suo figliuolo, di cui adesso egli mi scrive che il Re rinvocando il Signor Andrea in Polonia, pensava di porlo in Padova.. Ma siccome in Padova et Ungheri, et altri dissimulano l'heresia et guastano il mondo, supplico pertanto Vostra Signoria Illustrissima che voglia pigliare spedito che costì resti in qualche seminario... essendo di grande momento, che quel giovane persista nella religione cattolica, la quale egli ha in questo viaggio, che questi mesi adietro fece, abbracciato. (Fraknoi közlése, Magyarország és a szentszék III. köt. 520. l.)

³ Fraknoi szavaival, a fentebbi hely 185. lapján. V. ö. Sörös Pongrácnak Forgách Ferenc primáshoz írt tanulmányával, a Századok 1901. évf. 579—580. l.

1588 végén távozott a turócmegyei Jeszenszky János Rómából, ahol Lipcsében megkezdett orvosi tanulmányait végezte,¹ hogy aztán Páduában folytathassa, 1588 december 7-én íratkozván be az artisták anyakönyvébe.²

Római tanulása idején, egyik klinikai megfigyeléséről az alábbi értekezést adta ki nyomtatásban:

Observatio chirurgica Romae in Iuencula cupta, cui primo et difficili partu matrix prolapsa, forcipe candente absque vitae dispendio procisa. Apud Schenkium Observationes Medicinales. Tom. II. Lib. IV. observ. 303 plures alibi leguntur.³

¹ Weszprémi, op. c. cent. II. p. 100.

² Lásd páduai kötetem 93. l.

³ Weszprémi, op. c. cent. II. p. 106.

1589 őszén jutott le Páduából peregrinációja kapcsán a besztercei születésű Dietrich (Deidricius) György Rómába. Ott, egy korcsmai verekedés alkalmából őt is elfogták és börtönbe vetették. A diákos míveltségű ifjú nehéz helyzetében hirtelen egy latin verset írt és küldött ártatlansága bizonyítására egy főpapnak, ami annyira meghatotta azt, hogy szabadon bocsátották. Sőt versével együtt a szentatyának is bemutatták, aki vándoralbumába így jegyezte be nevét: Sixtus V. Pont. Opt. Max. scribebat Georgio Deidricio, filio suo charissimo.

(Seivert: Nachrichten, p. 74.)

Dietrich György magasabb tanulmányait 1587-ben a strassburgi egyetemen kezdte, melyen 1589 március 20-án

magisteri címet szerzett és négy latin munkát adott ki s onnan jött le Olaszországba továbbtanulni.¹

Hazatérő útjában, Dietrichet a paduai egyetemen találjuk 1589 október 3-ától kezdve;² Erdélybe érve pedig, 1591-ben szebeni iskolaigazgató lett, majd lelkész, de sok irigye miatt 1598-ban állásáról lemondott.

Ez a tanulónk jól képzett, tanult ember volt; az 1591—93 közti években hat alkalmi latin munkát írt és adott ki Szebenben.³

¹ Seivert id. műve nyomán. ² Bővebben páduai kötetem 95. l.

³ Címeik megvannak a R. M. K. II. kötetében.

1591 szeptember közepén jutott Szamosközi István Rómába tanítványa, Sombori Sándor kíséretében, aki felügyelete alatt március óta tanult Páduában.¹ Tulajdonképpen Forgách Mihályhoz csatlakoztak, kinek mentora Krakói Demeter volt.² Másik bizonyítéka Szamosközi római tartózkodásának az a jellegzetes megfigyelésre való megjegyzése, amellyel Szent László váradi lovasszobrát összehasonlította Marcus Aurelius császárnak a Capitolium piacán álló lovasszobrával, továbbá Gattamelata páduai és Colleoni velencei lovasszobraival.³ Minthogy e két utóbbit Szamosközi igen gyakran láthatta páduai és velencei hosszas tartózkodása alatt, bizonyára a kapitolumi példára is saját egyéni szemlélete alapján hivatkozott,⁴ hét évvel azután, hogy először látta;⁵ ismételvén azt, amit már róla Rómába visszatérve, Páduában kiadott régészeti művében, az „Analecta lapidum” egyik lapján írt.⁶

Rómából a négy magyar páduai tanulóból álló peregrinációs társaság még Nápolyba is lejutott, de onnan sietve tért vissza, mivel Forgách Mihály hirtelen megbetegedett, úgyhogy november 26-án már újra Páduából írt. Sombori Sándor azután tovább folytatta tanulmányait 1593 április elejéig, amikor Erdélyből kapott sürgetésre mentorával, Szamosközivel haza indult, hogy nagy lassan — június 11-én — Gyulafehérvárra érkezzenek.⁷

¹ Sombori ugyanis 1591 március 2-án íratkozott be ott a juristák anyakönyvébe; Páduai kötetem 96. l.

² Ez írja tudniillik Páduából, 1591 szeptember 2-án, hogy másnap indulnak Rómába; ugyanott, a 232—4. lapon.

³ Szamosközi ugyanis így ír: Equestris statua divi Ladislai regis Varadini adhuc superest; ea ex aere fusa, auroque tota olim superfusa, iustam equitis magnitudinem habet, quantus Antonius Imperator in arce Capitolii Romae, Gattamelata Patavii, Bartholomaeus Colleoneus Venetiis conspiciantur; licet haec nostras rudioris sit artificii. (Történeti maradványai II. kötete 167. l.)

⁴ Riedl Frigyes is bizonyosnak veszi Szamosközi római tartózkodását fenti szoborösszehasonlító megjegyzése alapján; Magyarok Rómában, 40–42. l.

⁵ Szent László szobráról t. i. Várad 1598-i török ostroma alkalmából írt, annak ismertetésekor jutván eszébe a római szoborral való hasonlatossága.

⁶ Ekként: Huius Antonini pietatem in deos, bonitatem in homines, caritatem in patriam, Suetonius et alii celebrant, cuius etiam statua equestris ex aere fusa Romae in area Capitolii conspicitur: Optimo Principi a S. P. Q. R. olim posita.

⁷ Páduai kötetem 102. l.

1593 május 1-én indult Gyulafehérvárról Rómába Bogáthy Miklós a Collegium Romanumba, ahová e sorokkal ajánlotta Carrillo atya Aquaviva Claudius generális figyelmébe: Has transmitto per generosum dominum Nicolaum Bogathi, filium comitis Albensis, quem meo consilio studiorum causa Serenissimus Princeps istuc mittit; adolescens magnae nobilitatis ac exspectationis.

(Veress: Carrillo Alfonz levelezése, p. 45.)

1594 septembris 9. Romae. A Collegium Romanumban három erdélyi jezsuita-növendék tanult Báthory Zsigmond fejedelem költségén: a már ismert Bogáthy Miklós, Cegei Vas János meg Hunyady András, akit Carrillo Alfonz atya maga vitt le az örökvárosba s adott be intézetükbe.

(Veress: Carrillo Alfonz levelezése, p. 81.)

Vas János, tanulmányai végeztével, 1595 elején Visconti Alfonz Erdélybe szánt nuntiussal tért vissza, s így akkor már csupán a másik kettő: Bogáthy és Hunyady maradt meg az örökvárosban, tovább tanulva. Ezek ellátását a pápa vállalta magára, amint arról értesült, hogy e háborús időkben az hazájukból nehézségekkel összekötve történhetik.¹

Ámbár Bogáthy Rómában a szentszéktől is részesült segélyben, hazatértekor (1596 április havában) Bécsben úgy látszik annyira megszorult pénz dolgában, hogy Amalteo Attilio volt erdélyi nuntius, hadbiztos segítette ki valami

összeggel, melyet az csak többszöri sürgetéssel kaphatott vissza.²

Hazatértekor, Erdélyben Bogáthy Miklós tehetségét elsőül Báthory András fejedelem méltányolta, midőn 1599 őszén Rómába akarta küldeni követségben. Halálával ez a terv azonban nem valósult meg s midőn később Székely Mózes fejedelem mellett résztvett ennek a havasalföldi Radu vajdával 1603 nyarán vívott brassai csatájában, a sokatígérő, latinul és görögül is verselő tanult ifjú sebeibe belehalt.³

¹ Veress: Erdélyországi pápai követek jelentései, p. 61. Visconti 1595 január 15-i hivatalos utasításából.

² Ibidem, p. 103, 212 et 213. ³ Bod: Magyar Athenás, p. 45.

1597 február 3-án s utána 1598 május 28-án tartott Rómában, a Collegium Romanum tanárai előtt a kolozsvári származású Alárdi (Alart) Mihály jezsuita-novitius latin szónoklatot, melynek sajátkezű másolata mai napig megvan a Rend könyvtárában.

(Bibl. Vitt. Em. Roma. Ges. 241. Századok 1893. évf. 128. l. Décsényi.)

1600 november 3-ikától kezdve Alárdi Mihály tanulmányairól vezetett további jegyzetei maradtak fenn:

Tractatus de peccatis. Romae in Collegio Romano Anno Domini 1600. 3. Novembris a R. P. Philippo Pantaleone S. I. presbytero dictatus... Repetere incepimus 15. Februarii 1601. Finis 1. Septembris 1601.

Tractatus de Votis. Romae 5. Maii (1601) in Collegio Romano... Finis 3. Septembris in S. Andrea dictatu Domino Iacobo Némethi.

(Manuscriptum in 8-vo fol. 202. Bibl. Capituli Posoniensis. No. 125.)

E tankönyveknél becsesebb Alárdi római töredékes sajátkezű naplója, amely egy másik római, hárttyába kötött kis 8-rétű 294 levélnyi kéziratában maradt reánk, ugyancsak a pozsonyi káptalani könyvtárban 239. sz. a. Ezt Knauz Nándor ismertette *Egy magyar tanulónak római naplója* címen „A pozsonyi káptalannak kéziratai“ c. műve (Esztergom, 1870) 317—322. lapján, a nélkül, hogy írója nevét ismerte volna. Nem nagy csoda, hogy nem vette észre, mivel az apró, sűrű írású kötet e részénél fordul elő: Contemplatio ad amorem spiritualem in nobis excitandum. Meditatio quarta et ultima in hoc sacro exercitio. Feria 4. Cinerum,

20. Februarii A. D. 1602 in Collegio Romano a R. D. Michaële Alard, Claudiopolitano Transylvano excerpta.

A fenti kötetben ránk maradt naplót Knauz egyidejűleg közölte.¹ De olvasási hibáit eredetijéről kijavítva (Pozsonyban, 1913 augusztus 31-én) most újra kiadjuk nagy értékénél fogva, amely abban nyilvánul, hogy hiteles tájékoztatást nyújt a római jezsuita-oktatásról, meg hogy sok politikai és értékes művelődéstörténeti feljegyzést örökített meg benne.²

Értékes naplónk írója protestáns szülők gyermeke s ő maga ifjú korában tért katolikus hitre, nyilván a kolozsvári páterek hatása alatt, kiknek iskolájában eleinte tanult. Poroszországba küldve, a noviciatust Braunsbergben, a filozófiát meg a lengyel Kalisz-ban végezte. Onnan vette maga mellé kísérőül Wujek Jakab páter második erdélyi útja alkalmával. Mindezt Alárdi atya abból a leveléből tudjuk, melyben (Kolozsvárról, 1595 november 8-án) engedélyét kérte Aquaviva Claudius generálisnak, hogy miután szülei és saját testvérei mind elhaltak, reámaradt örökségét szegény diákok javára fordíthassa, különösen azokra, akik egyházi pályára óhajtanak lépni.³ E példaadó ügybuzgóságáért, de meg nagy tudásvágya kielégítéseért küldték feljebbvalói Alárdit Rómába, ahol magasabb kiképeztetését nyerte.

Tanulmányait végezvén, a fiatal Alárdi páter 1603 tavaszán érkezett vissza Rómából Erdélybe. Itt előbb a fogarasi missio keretében működött, majd Kolozsvárra rendelték, onnan meg 1604 március havában a gyulafehérvári kollégiumba. Ügybuzgóságával ott igen sokat tett a katolikus hit érdekében. Értesülvén azonban arról, hogy két főúr-ismerőse (egy magyar meg egy szász) viszályban él egymással, aminek az egyház is kárát látná, húsvét után magához vevén a kollégiumi iskola tanítóját útrakelt, hogy kibékítse őket. Lóháton mentek s amint áthaladtak a Maros hídján, hogy végigmenjenek a kis erdőn, amely hajdan az erdélyi fejedelmek állatkertje volt, valami latrok mindkettőt megölték, s a folyóba dobták, mert soha többé nem kerültek elő. A nagy míveltségű, nyelveket tudó derék pátert mindenki megsiratta, a Rend évkönyvében pedig igen dícséretes megemlékezést nyert.⁴

¹ A Magyar Sion 1870. évf. 834—839. lapján.

² Lásd kötetünk II. része 39. száma alatt.

³ Szittyay Dénes közlése a jezsuita-rend exaeteni levéltárából.

⁴ Casus iste acerbus valde Societati fuit, quia neque erat, qui locum ipsius commode suppleret, et ipse ob praeclara talenta, aetatem, vires, linguarum varietatem (nam praeter Hungaricam et Germanicam, quos veluti maternas tenebat, Graecae non ignarus, Italicam, Polonicam et Latinam optime callebat) et singulares virtutes, Societati in animarum salute procuranda poterat quam optime deservire. Mortuus est die 22 Aprilis anni 1604. (Kiadtam az „Annuae Litterae Societatis Jesu de rebus Transylvanicis temporibus principum Báthory“ c. kötetem 108—9. l.)

1601 őszén tért haza Rómából, tanulmányai befejeztével Tordai János jezsuita, majd ferencrendi barát és felvétetvén magát az esztergomi főegyházmegye kötelékébe, kanonokságot kapott. De állhatatlan természetével, három év múlva újra felöltö Pozsonyban a ferencesek csuháját, mindenfelé a népnek predikálván. Majd kálvinista lelkész lett s megházasodik, hányatott életét 1612-ben fejezvé be.

(Kollányi, op. c. 204—5.)

Ez a Torday János mint plébános kérezkedett Kolozsvárról s jutott Rómába a jezsuita-rendházba.¹

¹ Carrillo Alfonz 1600 júl. 13-i kiadatlan leveléből.

1601 novembris 23. Stephanus Turi (Tiri) jezsuita-novitiusz szónoklata a Collegium Romanum tanárai előtt; utána Stephanus Szini novitiuszé, kelet nélkül.

(Bibl. Vitt. Em. Roma. Ges. 241. Századok 1893. évf. 128. l. Décsényi.)

1602 iunii 15. Romae in Collegio Germanico et Ungarico. Ladislaus Maitiny de Keselőkő hazaírt levele.

(Történelmi Tár 1897. p. 67.)

Majtényi László óbudai prépost Mátyás király 1601 november 27-i ajánlólevelével érkezett Rómába, tanulmányait folytatni.¹ Hanem betegeskedése miatt 1604 február 28-án távozott.² Hazatérve pozsonyi kanonok lett, majd 1608-ban szerémi püspök; később sok hányattatás után, 1622-ben esztergomi kanonok, de lemondván erről a méltóságáról is, betegesen ősei kastélyába vonult, amelyben meghalt 1623-ban 47 éves korában.³

¹ A VIII. Kelemenhez intézett ajánlólevél szerint: continuandorum studiorum suorum gratia. Közölve a Magyar Könyvszemle 1894 p. 95.

² Bővebben Germanicum-kötetem 12. l. ³ Kollányi, op. c. 224.

1602 augusztus 11-én jelentkezett az erdélyi születésű Balásfi Tamás felvételre Rómában, a Collegium Germanicum et Hungaricum vezetőségénél, miután előbb a filozófiát a kolozsvári jezsuita kollégiumban végezte s utána másfél évig a bécsi egyetemen tanult. Tanulmányait Rómában az egyetemen óhajtotta folytatni, de hirtelen beteg lett s ekkor a jezsuiták tanácsára a Collegium Hungaricumba vétette fel magát, nyilván azzal az elgondolással, hogy abban egészségét is jobban ápolhatja. Ott azonban az a meglepetés érte a 21-ik évében járó ifjút, hogy fogadalomtételkor arra is esküt kell tennie, hogy sem polgári jogot nem hallgat, sem tanulmányai végeztével Rómában vagy másutt Olaszországban nem időzik. Mivel ezt nem tehette, 1603 július végén folyamodást nyújtott be VIII. Kelemen pápához, kérve, engedje meg, hogy még hátralévő kétévi teológiai tanulmányait Rómában befejezhesse s azáltal az egyháznak és szorongatott magyar hazájának jobban szolgálhasson.

(Bibl. Doria—Panfili. Roma. Pil. C. tom. 24.)

A vagyontalan Balásfi Majthényi Györggyel együtt (s nyilván az ő szekerén) érkezett Rómába és élt pár hétig a városban.¹ Később újra találkoztak a Collegiumban, de mint-hogy esküt tenni nem akart, habár annak letevését megígérte s az intézeti fegyelmi szabályokhoz sem alkalmazkodott kellően, távozásra szólították fel s egyideig magánosan éldegélt.² Kérvényének azonban szintén e miatt nem volt eredménye, mert Aldobrandini Cinzio pápai államtitkár nem javasolta kérése teljesítését. Nehézségei dacára, tanulmányait mégis szerencsésen befejezte, sőt az örökvárost teológiai doktorként hagyta el.^{2a} Hazatérve, győri kanonok lett 1607-ben. Meghalt 1625 tavaszán pécsi püspökként.³ Kitűnő hitvitázó s jó tollú író volt, kinek neve alatt 11 munka jelent meg, míg névtelenül kiadott műveit Szabó Ignác tanulmányából ismerjük meg, amely a legteljesebb a róla írottak közt.⁴

¹ Majthényi említi ugyanis 1602 június 15-i fent idézett levelében.

² A Collegium anyakönyvéből, Germanicum-kötet 12. lapján.

^{2a} Pázmány említi így 1617-ben; Galla: Harminckilenc kiadatlan Pázmány-levél, p. 17.

³ Koller, id. pécsegyházmegyei története VI. kötete 376—7. lapján, adatok hiányában igen vázlatosan.

⁴ Megjelent 1897-ben.

1606 szeptember 12-én hagyta el Nagyfalvy (Nagyfalui) Gergely a római Collegium Germanicum et Hungaricum intézetét s hazatérve előbb győri kanonok, majd 1635—43 közt váci püspök volt.¹ Elbetegeskedvén, 1642-ben végrendekezett s a bolognai egyetemet látogató magyar ifjak részére is hagyományozott pénzt. Meghalt 1643 június 9-én Győrött,² 67 éves korában.

Életrajzát megírta Szabady Béla, 1932-ben.

¹ A váci egyházmegye tört. névtára, p. 569—570.

² Nem 1638-ban, miként a Germanicum-kötet 10. lapján írtam, ahol egyébként Rómában fényképezett arcképét is kiadtam.

1606 december 12-én jegyezték be nevüket Stephanus et Joannes Pálffy ab Erdőd a római Confraternitas B. M. V. de Anima Teutonicorum de Urbe emlékkönyvébe, olasz egyetemi tanulmányaik után jutván le peregrinatiojuk kapcsán Rómába.

(Magyar Történelmi Tár, vol. 4. p. 234. Nagy Iván.)

A két testvér közül az idősebb István, hazatérte után 1608-ban koronaőr lett,³ mint ilyen a szentkoronát 57 évi távolléte után hozta Pozsonyba Prágából. Méltóságáról 1625-ben leköszönvén, azt öccse, a fenti János örökölte. Közpolyájuk méltatását mellőzve¹ csupán azt említjük meg, hogy mindketten anyjukkal együtt egynapon, 1646 május 29-én haltak meg.²

¹ Ld. bőven Jedlicska: Eredeti részletek 492—5. l.

² Ugyanott, a 494. lapon.

1608 decembris 11. Franciscus Lovas jezsuita-novitius magyar (és oláh) szónoklata a Collegium Romanum tanárai előtt. A magyar beszéd kezdő szavai ezek: Az örök mindenható atya Isten látván ez világi embereknek állapotját. (Bibl. Vitt. Em. Roma. Ges. 241. Századok 1893. évf. 126. l. Décsényi.)

1612 octobris 28. Romae. Paulus Pálffy ab Erdőd, liber baro Ungarus.

(Történelmi Tár 1907 p. 514. Emlékkönyvi bejegyzés.)

Pálffy Pál visszatérőben beírta nevét Sienában is, hogy aztán december 25-én Páduában találkozzunk vele és nevével. (F. R. H. I. p. 114.)

1619 szeptember elején végezte Rómában Stephanus Győri (Jauriensis) canonicus Agriensis teológiai tanulmányait és indult Bolognába: ut suas conclusiones de Theologia publice defenderet.

(Bővebben e kötet bolognai részében.)

1623 decembris 3. Andreas Szabó (Sartorius) jezsuita-novitius szónoklata Pietro Aldobrandini bíboros tiszteletére a Collegium Romanum tanárai előtt.

(Bibl. Vitt. Em. Roma. Ges. 241. Századok 1893. évf. 129. l. Décsényi.)

1628 végén jelenhetett meg Rómában a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke, Pohronczy Szelepcsény György teológiai vitairata az alábbi címmel:

Propositiones Theologicae Auspiciis Eminentissimi Principis Petri Cardinalis Pazman Archiep(iscopi) Strigoniensis Primatis Hung(ariae) S. Sed(is) A. Legati Nati etc. Defensae a Georgio Pohronico Szelepchenij Ung(a)ro Coll(egii) Germanici et Ung(arici) Alumno 1624. Romae. Superiorum Permissu. Ex officina Franc(isci) Corbelletti. In 4-to; tit gr. et deux autres planches pour les thèses.

(Sommervogel: Bibliographie de Jésuits tom. VII. RMK. III. no. 1363.)

A könyvleírásban olvasható 1624-es évszám feltétlenül hibás, mivel Szelepcsény 1627 végén érkezett Rómába, az intézetbe, ahol fogadalmat 1628 június 1-én tett. Ám az is meg lehet, hogy mivel tanulmányait csupán 1634 őszén végezte (és november 14-én távozott) értekezése is akkor — 1634-ben — jelent meg.

Hazatérve, Szelepcsényi György esztergomi kanonok lett és életét esztergomi primásként fejezte be 1685 január 14-én.

Ld. bővebben (rézmetszetű arcképe kíséretében) Germanicum-kötetem 29—30. l.

1638-ban jelent meg valószínűleg Rómában Michael Eh de Kisvárdá Collegium Germanicum et Hungaricum-beli alumnus bölcsészeti tételeit tartalmazó műve, rézmetszésű, gyönyörű alábbi szövegű címlappal díszítve:

Illmo ac Rever^{mo} D. D. Emerico Losi Archiep^o Strigon^{si} S.^{ae} Sedis Apostolicae Legato Nato Primati Regni Hungar(iae) etc. D. D. *Philosophicas Theses* Michael Eh *Kisuardiensis*

*Hungarus Coll: Germ.^{ci} et Hungar^{ci} Alumnus. Raphael Van-
nius Senensis del. C. Bloemaert sculp. Romae.*

A ritka nyomtatványt sehol sem találtam meg; fenti cím-
lapját kiadtam Germanicum-kötetem 38. lapjához mellékel-
ten.

Hazatérve, Éh Mihály esztergomi kanonok lett s meg-
halt 1664-ben. (Kollányi, op. c. 256.)

1642-ben jelent meg Rómában Nádasí János jezsuita-
atya alábbi munkája:

*Pandectae Porphyrogenitae, sive Juris ac Justitiae Via
Regia per quam S. Ivo Jureconsultus honores aeternos adivit;
etc.*

Romae, MDCXXXII. In 4-to, fol. 6.

(Sommervogel: Bibliographie tom. V. p. 1521. Hazai könyvtáraink-
ban nincs meg.)

Szerzőnk Nagyszombatban született 1614-ben s miután
a bölcsészetet Grácban végezte, Rendje 1639-ben Rómába
küldte, ahol ez a bíborosok testülete előtt elmondott fenti
beszéde első római kiadványa volt s azt egymásután sok más
becses munka követte. Rómában doktori fokozatot nyervén
hazatért szülővárosa főiskolájában tanítani. De nemsokára
Rómába hívták s ott egyfolytában hét esztendő t töltött. Ek-
kor újból visszatért és Bécsben lelki atya lett, majd Eleonora
császárné gyóntatója. Mint ilyen halt meg ott 1679 március
3-án, rendkívüli irodalmi tevékenység közepette, hisz 83-nál
több munkát adott ki latinul s azok nagyrésze különböző
európai nyelvre fordítva is megjelent.

Jobbára hagiografikus és aszkétikus könyveivel ritka ér-
demeket szerzett magának a lelkek belső kiképzésében; mert
— egy mai rendtársa szerint — nem elégedett meg, főleg
lelki fiainál, a köznapi közepszerűséggel, hanem az örökké-
valóság magas nézőpontjait tartva szem előtt, azon volt, hogy
minél magasabb életszentségre vezérelje őket.¹

Műveinek könyvészeti leírását ld. Sommervogel biblio-
grafiája V. kötete 1520—37. l. A R. M. K. III. részében. Rö-
vid életrajza Szinnyi id. m. IX. köt. 500—507. l. Azok jelen-
tőségét méltatta újabban Galla Ferenc Borromeusról írt id.
értekezése 17—79. l.

¹ Velics: Vázlatok, II. füzet 151. l.

1642-ben tanult a római Collegium Germanicum-Hungaricumban Michael Mattkovich. Egyik tankönyvének: Joannes de Lugo „Tractatus de gratia Dei” sajátkezű kéziratát a budapesti Egyetemi könyvtár A osztálya 36. sz. a. őrzí.

(Catalogus Bibl. Univ. Bud. pars I. p. 6.)

Mattkovich Mihály 1638 október 12-én érkezett a Collegiumba, amelyben már tanulása alatt zágrábi kanonoki kinevezést kapott s hazatérve 1642-ben, mint episcopus Scardonensis halt meg Zágrábban 1649 május havában.¹

¹ Anyakönyvi adatai, arcképe kíséretében Germanicum-kötetem 40. l.

1643 aprilis 5. Roma. Pálffy Tamás magyar levele római országos hírekről és arról, hogy a subdiaconatust immár felvette s így mindennap kell „mondania” breviariumot.

(Jedlicska: Eredeti részletek, p. 368—9.)

Pálffy Tamás 1641 október 23-án jelentkezett a Collegium Germanicum et Hungaricum vezetőinél s az intézetet 1645 októberében végezve indult haza.¹

Rómából rokonához, Pálffy Istvánhoz intézett levelei sajnos csupán az 1644—45-i két évből maradtak fenn. Ezekben állandóan tájékoztatta tanulmányaiban való haladásáról, de egy sincs, amelyben pénzt ne kérne költségeire, mivel — mint írta — teológiai vitája is családja tekintélyéhez méltóan sok pénzbe kerül, sőt még első miséje sem lehet valami költség nélkül, az Anyaszentegyháznak közönséges bevett szokása szerint, mert ha — úgymond — valami költséget nem kapok, énnekem a közönséges, nemes alumnusok szokása ellen, csak privatim miséket kell olvasnom, nem lévén annyira való pénzem, hogy misémet énekelhessem, mely dolog itten nem kicsiny gyalázatomra esik. Az ismételten sürgetett pénz ugyan nagyvártatva megérkezett, de még sem volt elegendő ünnepi felszentelése költségeire, úgy hogy midőn az végre (1645 június 25-én) megtörtént, a zenekísérethez egy néhány scudát kölcsön kellett kérnie. Hazautazása is azért húzódott oly későre, több, mint száz napot kelletvén még tétlenül töltenie a miatt a Collegiumban, melyet pedig — a szabályok értelmében — a végzett növendékeknek sürgősen el kell hagyniok felszentelésük után.

Hazaérve, Pálffy Tamás jeles egyházi pályát futott be. Előbb esztergomi kanonok, majd csanádi, egri püspök s a mel-

lett jászói prépost lett. Tevékeny, irodalmilag is működött férfi volt, kinek négy latin munkája maradt hátra. Meghalt Bécsben, 1679 május 6-i éjjelén.³

¹ Részletesebb anyakönyvi adatai, arcképe kíséretében, *Germanicum*-kötetem 42. l.

² Kivonatossan ismertetve Jedlicska „Eredeti részletek“ c. műve 368—407. lapjain, szétszórta.

³ Bővebben, ugyanott, a 499—502. lapon.

1644 január havában jelent meg Rómában az ott élő kőszegi születésű Inchofer Menyhárt jezsuita alábbi nagy munkája:

Annales Ecclesiastici regni Hungariae. Authore Melchiore Inchofer Soc. Iesu. Tomus Primus.

Romae. Typis Ludovici Grignani. Superiorum permissu 1644. In 2° fol. clvj + 442. Appendix et Index.

Dedicatio: Ill. ac Rev. Principi ac Domino D. Georgio Lippay archiepiscopo Strigoniensi etc.

A munka kéziratát már 1641 október 15-én jóváhagyta a jezsuita rend generálisa, Mutius Vitellescus; majd a Szent-szék meghagyásából átolvasta a főcenzor s róla ezt a bírálatot adta ki: Legi, ita Reverendiss. Patre Magistro S. Palatii Apostolici annuente, *Annales Ecclesiasticos Regni Hungariae ab anno 795. ad 1060 a Melchiore Inchofer e Societate Iesu, doctrinarum omnium, ac disciplinarum Viro, ex penetralibus antiquitatis Ecclesiasticae erutos, ingeniose, artificioseque dispositos, et conscriptos, quibus priscarum Ecclesiae rerum accurata, ubi opus, recensione, Summorum Pontificum auctoritatem confirmat. Quapropter dignos eos iudico, ut praeli beneficio in omnium manus veniant, qui omnibus profuturi sunt. Romae III. Id. Decembris MDCXLI.* Leo Allatius.

A három évig készült díszes kiállítású kötet rézmetszetű címlapját magyar és magyar vonatkozású szentek veszik körül; köztük Szent István és Imre, Szent László és Szent Erzsébet képe, középen a magyar címer s alatta kisebb öt kerek medaillon-arckép közt Szent Gellért, Géza és Gizella királyné. A felette ritka mű nincs felvéve a Szabó-Hellebrant-féle nagy bibliográfiába, de nem feledkezett meg róla Somervogel, aki szerző életrajzi adatait is közli.¹

A széles kutatások alapján írt munka II. kötete nem jelent meg, de megvan a M. Nemzeti Múzeum kéziratárában:² ennek az elsőnek meg Pozsonyban készült 1795—97 közt egy 8-rétű új kiadása 4 kötetben.

Inchofer Menyhárt 1607 március 26-án lépett a Jezsuita-rendbe Rómában s egész életét olaszországi rendházakban töltvén, meghalt 1648 szeptember 28-án Milánóban, 64 éves korában.

¹ Sommervogel: Bibliographie vol. IV p. 561—6. De Inchofer szülő-helyéül tévesen Bécset írva.

² Quart. Lat. 2278 alatt. 173 levélnyi kiadatlan, nem nagy jelentőségű munka.

1645 június 2-án kelt Rómában Pálffy Miklós atyjához (Pálffy Istvánhoz) intézett első levele olaszországi tanulmányútjáról, amely — nevelője kíséretében — Nápolyig terjedt és október 21-ig tartott.

(Jedlicska: Eredeti részletek, p. 404—9.)

Hazatérve, Pálffy Miklós előbb főajtónállómester, majd koronaőr és főkamarás lett s katonai pályán is dícséretesen működött. A mellett fényesen helyreállította Vöröskő várát s meghalt Pozsonyban, 1679 augusztus 12-én.¹

¹ Bővebben Jedlicska fenti műve 505—7. l.

1654 március 25-i ajánlással jelent meg Rómában Georgius Comes Eszterházy L. B. de Galántha Collegium Germanicum-Hungaricumbeli alumnus alábbi olasz műve:

Mese consagrato a Maria Madre degli Agonizzanti, cioè Varie preparationi a ben morire, cavate da esempi di persone devote della Madonna, che hanno fatto buona morte. Distribuite per tutti li giorni del Mese.

In Roma. MDCLIV. Per l' Erede di Manelfo Manelfi. Con licenza de' Superiori. In 32-mo, fol. 117.

(Sommervogel: Bibliographie tom. VII. RMK III. 1900 et 3548.)

Szerzője, megjelenése után alig két hónappal (1654 május 15-én) távozott nevelő intézetéből s hazatérve, esztergomi kanonok lett s mint ilyen a káptalan seregét vezetvén, meghalt a törökök elleni párkányi csatában, 1663 augusztus 9-én.

Bővebb anyakönyvi adatai Germanicum-kötetem 51. l.

1654 iunii kelettel címlapján jelent meg Rómában az alábbi magyar érdekű nyomtatvány:

Anthologia Mariana Subtilium Coriphae Industria Ingenij manu. Ex amplissimo, amoenissimo, fragrantissimoque eiusdem Matris Virginis arcanorum viridario in hoc politetracolon collecta. Quam tempore Generalium Comitiorum Fratrum Minorum Romae, in inclyto Fano Arae-Coelitano publicae disputationi exposuit *Frater Paulus de Tauris* Ordinis eiusdem Strictioris Observantiae sacrae Theologiae Lector et Praedicator Generalis Ordinis et Provinciae Austriae Pater; nec non Provinciae sanctae Mariae Hungariae Tertio Minister Provincialis etc.

Romae, Ex Typographia Io. Petri Collinij. *Superiorum Permissu*. In 4-to fol. 8 et pag. 14.

Dedicatio: Magnae Matris Virginis cultori maximo. Illustr. Excellentiss. ac Reu. Principi D. D. Georgio Lyppai de Zombor, Archiepiscopo Strigoniensi etc.

(R. M. K. III. no. 1901. Bibl. Acad. Hung. Budapest.)

Ez a szerzetes 1636-ban választatott a Marianus-barátok magyarországi tartományfőnökévé s mint ilyen az 1639-i római generális káptalani ülésen is résztvett. Hazatérve az 1662-i pozsonyi országgyűlésen szerémi püspökké neveztetett és 1667-ben halt meg Laibachban.¹

¹ Farkas: *Scriptores Ord. Min. S. P.* p. 22.

1654 július 14-én volt Rómában a nagyszombati származású Kálmánczai János germanikus hitvitája, (római idő szerint 22 éiakor) s annak tételei *Conclusiones Theologicae* című egyleveles, háromhasábos szedésű nyomtatványban jelentek meg: Romae. Typis Haeredum Corbeletti. *Superiorum permissu*.

Kicsinyített hasonmása *Germanicum*-kötetem 50. lapjához mellékelten.

Kálmánczai János 1654 december 24-én távozott felszentelt papként s hazatérve pozsonyi kanonok lett és *Episcopus Scardonensis* cím birtokában halt meg 1685-ben Pozsonyban.¹

¹ Kollányi művében nem fordul elő.

1657 február 19-i ajánlással adta ki Rómában Nádasi János jezsuita-atya alábbi munkáját:

De imitatione Dei Libri III. Autore Ioanne Nádasí Societatis Iesu. Ad Georgium Lippai Archiepiscopum Strigoniensem, Legatum natum, Primatem Hungariae etc.

Romae. Typis Iacobi Fei, Andreae filii. M. DC. LVII. Superiorum permissu. In 24-to, pag. 696.

(R. M. K. III. no. 1989. Bibl. Mus. Nat. Budapest.)

Nádasí fenti műve ajánlását lásd kötetünk II. része 44. száma alatt.

Ugyanebben az évben Nádasí másik munkát is adott ki: egykori belga rendtársa, az 1652-ben elhunyt Alegambe Fülöp atya kéziratban heverő „Mortes illustres et gesta eorum de Societate Iesu” című jeles művét, melyet Nádasí folytatott 1655-ig bezárólag, az értékes kötet 163. lapjától végig, a 716. lapig.

Ezt azért is jó tudnunk, mert irodalmunkban és könyvészetünkben semmi nyoma sincsen. Ez annál meglepőbb, mivel Nádasí társ-szerzői voltát már a munka címlapja megörökíti e szavakkal: Mortesque illustres usque ad annum MDCLV adiecit Ioannes Nadasí eiusdem Societatis Iesu.

1658 augusztus 5-i Előszóval jelent meg Rómában Nádasí János jezsuita-atya alábbi műve:

Ioannis Nadasí e Soc. Iesu Heroes, et victimae charitatis eiusdem Societatis Iesu. Seu Catalogus eorum, qui ad vitae usque finem e charitati animam docuerunt; ad id expositi, et immortui peste infectorum obsequio ex charitate, obedientiaque suscepto.

Ez Philippus Alegambe ex eadem Societate hasonló című művének Nádasí által gondozott kiadása függeléként jelent meg (a 433—568. lapon) címlapján ezzel a megjegyzéssel: Extremum decennium adiecit usque ad exactum annum 1657 Ioannes Nadasí eiusdem Soc. Iesu.

Romae. Ex Typographia Varesij. M. DC. LVIII. In 4-to fol. 4 + pag. 568 et Index.

A Nádasí pótléka természetesen a magyarországi jezsuita-rendházak halottjait is felsorolja, így a Komáromban 1655 szeptember havában elhunyt Wernpacher Mátét (p. 498) Az értékes könyv első része egyébként az erdélyi jezsuiták 1586-i és 1604-i történetéről is sok egykorú adatot tartal-

maz, a 80—82 és 156—57. lapokon; a Győrött és Pozsonyban 1645-ben elhunyt három jezsuita atyáról pedig a 422. lapon.

1661. Romae in Domo Profess. Soc. Iesu jelent meg Lippai György esztergomi érseknek ajánlva Nádasi János „Annales Mariani Societatis Iesu ab anno 1521 usque ad tempora hodierna” című nagy kötete: Romae. Typis Varesii.

(RMK. III no. 2142. Bibl. Mus. Nat. Budapest.)

1662 október 14 (pridie S. Teresiae Romae in Domo Profess. S. I.) kelettel jelent meg Lussinski Joachim zebegényi apát, esztergomi kanonoknak ajánlva Nádasi János jezsuita- atya „Mensis Divini Amoris” című munkája: Romae.

(RMK. III. no. 2165. Bibl. Mus. Nat. Budapest.)

1663 ianuarii 12. Romae in Domo Profess. kelettel jelent meg Nádasi János jezsuita- atya „Mensis Secundus Divini Amoris” című munkája: Romae. Typis Varesii.

(RMK. III. no. 2213. Bibl. Mus. Nat. Budapest.)

1665 martii 28. Eznep ért gróf Nádasdy Ferenc ország- bíró Rómába, ahol majdnem egy teljes hónapot töltött, amíg a különböző műemlékeket megtekinthette.

Kíséretének tagjait felsoroltuk e kötet bolognai részé- ben, 1665 március 16-a alatt.

(Történelmi Tár 1883 p. 534—6.)

Nádasdy Ferenc grófnak még egy 1665 április 11-i Ró- mából írt magyar levele is van. (Tört. Tár 1899 p. 721—2.)

1671-ben jelent meg Rómában a magyar Fr. Ioannes Vannoviczy O. S. Pauli primi Eremitae alábbi munkája:

Breve relatione della prodigiosa imagine della madre di Dio di Chiaromonte Cestechoviense in Polonia ... E le notizie della vita di S. Paolo, primo romito ... date in luce dal M. R. P. Giouanni Vannoviczi dottor di s. teologia etc.

In Roma, per Michele Ercole M DC LXXI.

(Magyar Könyvszemle 1878 p. 31 et 1887 p. 140. R. M. K. III no. 2573.)

1674 november 6-án érkezett Rómába Stephanus Jose- phus Illyés Transylvanus a Collegium Germanicum et Hun-

garicum intézetbe, melyet közel négy év alatt végezvén, 1678 április 20-án indult haza. Előbb plébános lett az esztergomegyházmegyei Nádszegen, majd kanonok és nagyprépost. Meghalt 1711-ben. Életében „Lelki tej” s más egyéb nyolc művet adott ki.¹ Halála évéig vezetett érdekes 1650—1711 közti naplóját Knauz Nándor adta ki.²

¹ Bővebb anyakönyvi adatait ld. a Germanicum-kötet 72. l.

² A Magyar Sion 1865. évi kötetében.

1675 október 3-án jelentette atyjának báró Pongrácz Imre József, hogy szeptember 30-án ért Rómába, ahol rögtön jelentkezett a Collegium Germanicum et Hungaricum vezetőinél felvételre. Velencéből szeptember 14-én indultak Pádúa, Ferrara, Bologna és Firenze érintésével jutván az örökvárosba, ahol hamarosan megbarátkozott a Collegium szervezetével s még a novitiusi év szigorúságát is jól tűrte. Tanulmányai végeztével első szentmiséjét a S. Maria Magiore székesegyházban mondta.¹

(Religio 1911 p. 663. Závodszy Levente.)

Hazatérve, az ifjú Pongrácz Imre egri kanonok lett, de a lelkipásztorkodás vonzotta s így saját elhatározásából lemondván kanonoki javadalmáról, visszatért az esztergomi egyházmegyébe és 1680—84 közt sárfői plébános lett, majd esztergomi kanonok és szepesi prépostként halt meg talán 1725-ben.²

Római tartózkodása alatt a Collegiumban kifogástalan magaviseletet tanúsított és emlékéét abban az is őrzi, hogy távozásakor a Congregationnak 10 aranyat ajándékozott.³

¹ A cikk szerint 1678 augusztus 5-én, de ez tévedés, mivel a Collegium anyakönyve szerint 1678 április 20-án távozott felszentelt papként.

² Halála évét Závodszy cikke 1719-re teszi, Kollányi 1724 végére.

³ Ld. a Germanicum-kötet 73. l.

1677 elején jelent meg Rómában (1676 július 10-i egyházi jóváhagyással) az alábbi hungaricum:

Manuductio ad Coelum, Medullam continens Sanctorum Patrum, et veterum Philosophorum, authore D. Ioanne Bona Congregationis Reform. S. Bernardi Abbate Generali. Postea verò S. Rom. Eccl. Cardinali, soluta oratione composita. *Per Fratrem verò Petrum Bolla, Ordinis Sancti Pauli primi Eremitae Procuratorem Generalem, in versus elegiacos traducta.*

Romae, 1677. Apud Franciscum Tizzonum. *Superiorum permissu*. In 12° fol. 6 et pag. 144.

Dedicatio Petri Bolla: Em. et Rev. Principi Camillo de Maximis S. R. E. Cardinali Amplissimo.

Az ajánlásból megtudjuk, hogy a néhai szerző buzdtására írta át művét Bolla versekben; az olvasókhoz (Ad Lectorem) intézett előszavát pedig avval kezdi, hogy ha valamely kritikusa azt mondaná, miért pazarolta drága idejét a prózában elterjedt jeles mű verses átírására, avval felel neki, hogy: plurimum in rebus varietas dicitur oblectare; et sane nunc ea vivimus tempora, ut et ipsa multas vicissitudines subeant, et homines varietatum, et novitatum maximi sint amatores... Cave igitur amice Lector, ne criticum in me dentem exacuas, plus tibi, quam mihi nociturus; cave, ne dum ego dulces de Helicone uvas gustaverim, tui ab indentes prae livore obstupescant.

A mű tárgya 35 verses fejezetben van feldolgozva. Ezt követik a Remete Szent Pál életéről szóló anagrammák és epigrammák. (p. 134—144.) Ezek közül mutatóban közöljük az utolsót kötetünk verses részében.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. Mor. 1760.)

Bolla Péter, aki rendje kebelében oly magas rangra emelkedett, 1700-ban fejezte be áldásos életét Rómában.¹ Nagy elismerést érdemlő műve azonban feledékenységre merült,² nyilván mert az ájtatos lelkek áhitatát nehezen elégték ki a nem mindig eléggé gördülékeny versek, holott a mű eredeti szövegében sok kiadást ért Európaszerte, nálunk is, ahol még magyar fordításban is megjelent és 1730—1806 közt számos kiadásban forgott közkézen.

¹ Horányi: Memoria Hung. pars I. p. 317.

² Még könyvszeteinkben sem fordul elő s tudunkkal mi ismertetjük most elsőül.

1677-ben jutott Rómába Horváth (Frankovits) Pál szolcai születésű kegyesrendi tanár assistensnek s hat év múlva hazatérve, Bécsben működött és halt meg 1683 augusztus 17-én.

(Horányi: Scriptores, p. 805—6.)

1684 obiit Romae Ioannes Portenberger Croatus S. Patris Pauli. Pium libellum manualis fratrum laicorum e Latino in

Germanicum idioma transtulit, adiectis variis precibus; impressum Labaci, anno 1698.

(Magyar Könyvszemle 1878 p. 32—33. Vincze.)

1687 június 17-én kezdődik báró Sennyey László jezsuita-atya római latin naplója, melyet aztán 1693-i második és 1696-i harmadik útján is lelkiismeretesen vezetett egész 1697 március 15-ig, amikor vizzatérőben Bécsbe jutott. Az értékes napló írója valamennyi megállóhelyéről és tapasztalt élményéről megemlékezik, igen sok becses adalékkal bővítvén föld- és néprajzi ismereteinket, főleg a tekintetben, miként kellett és lehetett magyar embernek a XVII. század vége felé olasz földön utaznia: drágán és rosszul, ami miatt — még akkor is — magyarországi tanulóink mind ritkábban ke-resték fel a távoli olaszországi egyetemeket.

(Iványi: Sennyey László S. J. római utazásai 61—91. l.)

Sennyey páter unokája volt Sennyey Pongrác erdélyi kancellárnak, aki családját a köznemesek sorából (s egyben az ismeretlenség homályából) kiemelte s egyúttal vagyoni helyzetét is megalapozta. Ifjú éveiről magam is megemlékeztem a Sennyey-fiúk külföldi iskoláztatásáról írt akadémiai tanulmányomban;¹ de kimerítőbben Iványi Béla ismertette a páter érdekes naplójában, melyet ő fedezett fel Rómában.²

Sennyey László irodalmilag is jelesen működött, mert életében négy latin munkát adott ki és 1702 január 13-án 70 éves korában hunyt el.

¹ Megjelent 1915-ben; hivatkozott része a 22—23. lapon található.

² Iványi bevezető magyar tanulmánya, id. műve 3—53. l.

1687 október 13-án távozott a római Collegium Germanicum et Hungaricumból (négy esztendei tanulás után) F. Eszterházy Imre Pálos-barát, miután teológiai vitairatát alábbi címmel kiadta:

Theses ex universa Theologia sub Auspiciis Reverendissimi Patris P. Tyrsi Gonzalez Praepositi Generalis Societatis Jesu publice propugnandae a Fr. Emerico Eszterhazy Ordinis S. Pauli Primi Eremitae Professo, Collegii Germanici et Hungarici Alumno, in eodem Collegio Germanico et Hungarico. Romae. MDCLXXXVII. Ex Typographia Pauli Monetae. In folio pag. 12.

(Sommervogel: Bibliographie tom. VII. p. 102. RMK. III. no. 3457.)

Hazatérve, hamarosan rendjének generálisa lett, életét pedig esztergomi prímásként fejezte be 1745 december 6-án. Latin és magyar irodalmi művei is vannak. Bővebb életrajzi adatait lásd pompás rézmetszetű arcképe kíséretében *Germanicum-kötetem* 81—83. l.

1695 szeptember 25-én távozott a római Collegium Germanicum et Hungaricumból (négy évi tanulás után) Comes Paulus Zichy, miután előbb kiadta zenétől kísérve előadott teológiai doktori értekezését az alábbi címmel:

Hungaria in libertatem ab Austria vindicata. Melodramma musicis concentibus decantandum, dum sub Augustissimis Auspiciis Josephi Primi Romanorum, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Regis, Archiducis Austriae etc. Illustrissimus et Reverendissimus D. Comes Paulus Zichy de Zich Perpetuus in Vasonkü, Palota etc Necnon Praepositus B. M. V. ante Castrum Budense, Collegii Germanici et Hungarici Alumnus Hungarus, in templo S. Ignatii Collegii Romani Societatis Jesu pro Doctoratus Laurea publice universam Theologiam propugnat. Armonicis modulis donavit Joseph Octavius Pitonius Basilicae S. Laurentii in Damaso, ejusdem Collegii Germanici et Hungarici S. Apollinaris, necnon Collegiatae S. Marci Musices Praefectus.

Romae. MDCXCV. Ex Typographia I. Iacobi Komarek Bohemi. In 4-to pag. 14.

(Sommervogel: *Bibliographie des Jésuits* tom. VII. p. 102.)

Hazatérve, Zichy Pál győri, majd esztergomi kanonok lett és Episcopus Scutariensis címet nyervén meghalt 1737 december 16-án.

Bővebben, *Germanicum-kötetem* 89—90. l.

1695 szeptember 25-én távozott Rómából (a fenti Zichy Pállal együtt) gróf Csáky Imre is, habár még teljes két esztendő sem töltött az intézetben; kinyomtatván előbb zene-kísérettel s egyéb fényes körülmények közt előadott alábbi doktori értekezését:

Triumphus in Quirinali musicis modis celebratus, dum Illustriss. et Reverendiss. D. Comes Emericus Czaki de Keresztszeg Hungarus, Collegii Germanici et Hungarici Alumnus, in Rom. Soc. Jesu Collegio Theologica laurea donaretur,

eamque Innocentio XII. Pont. Max. dicaret. A Josepho Octavio Pittonio Basil. S. Laurentii in Damaso, Collegii S. Marci, necnon Collegii Germ. et Hungarici. S. Apollinaris Musices Praefecto.

Romae, 1695. Ex Typographia Dom. Jacobi Komarek, In 4-to.

(Sommervogel: Bibliographie des Jésuits tom. VII. p. 103.)

Hazatérve, Csáky Imre szép egyházi pályát futott be, mert előbb három éven át kassai plébános, majd váradi püspök, utána kalocsai érsek lett, 1717-ben pedig bíboros. Mint ilyen négy esztendő múlva újra lejött Rómába pápaválasztásra s visszatérve további tizenegy évig élt, nyolc könyvet is nyomtatván ki hasznos életében. Meghalt 1732 augusztus 28-án.

Bővebb anyakönyvi adatai Germanicum-kötetem 93. l.

1697 április 17-én nyújtotta be Rómában Martinus Celes S. J. magyar gyóntató XII. Ince pápához intézett az iránti kérvényét, hogy a vatikáni titkos levéltárban kutathasson Magyarország érsekei és püspökei történetéhez.¹

(Arch. Vat. Roma. Miscellanea Arm. I. vol. 12.)

Engedélye birtokában Celes atya nagy szorgalommal fogott munkához s kutatásainak eredménye oly bő volt, hogy a kiválasztott magyar egyháztörténelmi fontosságú iratok másolatait csupán fizetett másolók segélyével bírta két esztendő alatt megszerezni,² mivel a nap jórészét a Szent Péter-templom magyar gyóntató székében kellett töltenie. Gondos gyűjtése tizenegy 4-rétű kötetnyi anyagát 1702 őszén hozta haza a nagyszombati rendházba, ahonnan később a budapesti egyetemi könyvtárba jutott és áll a kutatók rendelkezésére.³

Celes páter Nagyszombat közelében, Rózsavölgy (Rosenthal vagy Rosindol) községben, 1641 január 23-án született; tanulmányait a nagyszombati főiskolán végezte s utána abban tanárkodott is. Férfikora derekán jutott tehát le Rómába, ahol kutatásai mellett egy „Elucidatio historico-chronologica de episcopatu Transilvaniae” című munkát is kiadott,⁴ de ennek egyetlen példánya sem ismeretes hazai könyvtárainkból.

¹ Rómában talált sajátkezű kérvényének ismerete azért is fontos, mert hitelesen megállapítja nevét, melyet eddig Cseles és Czeles alakban írtak; másfelől meg, mert Fraknói Celes kutatásának kezdetét 1701-re teszi, a Magyar Könyvszemle 1882. évf. 398—401. l.

² A másolóinak fizetett összegeket nyugtáik mutatják az 1697—98 közti évekből.

³ Az értékes gyűjteményt a kéziratár Ab. 50. sz. a. őrzik, rövid tartalomjegyzéke megvan a nyomtatott Catalogus I. kötete 51—54. l.

⁴ Idézve legelőször Horányi: Memoria Hungarorum I. része 445. l.

1702-ben jelent meg Rómában Ioannes Christolovecz Fr. O. S. Pauli primi Eremitae, Croata Varasdiensis alábbi műve:
Breve notitia della Traslatione del Corpo di S. Paolo Primo Eremita etc.

In Roma, MDCCII. In 4-to pag. 14.

Dedicatio: All'Illustrissimo Signor Balthasar Batthyani Conte perpetuo in Nemetuivar etc.

(R. M. K. III no. 4352. Bibl. Univ. Budapest.)

Szerzője ekkor római rendfőnök volt. (Bővebben Kisbán művében.)

1712 augusztus 8-án nyert az esztergomi egyházmegyei Péterffy Ferenc István doktori diplomát a Collegium Germanicum et Hungaricumban befejezett tanulmányai alapján. Az oklevél a teológiából kapott vitatételeit is felsorolja, szövegében pedig igen érdekes annak megemlézése, hogy tanulmányait a Collegiumban meg a pápai Gregorianum-egyetemen folytatta, a felavatott teológiai doktor gyakorolhatja mindazokat a jogokat, amelyeket a külföldi egyetemeken, az olaszok közül pedig a páduai, perugiai és pisai egyetemeken felavatottak gyakorolnak, a régi szabályzatok alapján.

(Per extensum in parte II. sub no. 50.)

Ünnepélyes felavatása után a 24 éves Péterffy 1712 szeptember 12-én hagyta el nevelő intézetét s hazatérve hamarosan esztergomi kanonok lett és 1736-ban fejezte be életét.

Bővebben Germanicum-kötetem 114. l. Kollányi, id. m. 338. lapján; stb.

1726-ban jutott Rómába tizenhat éves korban Ioannes Damiani de Tunegli Bosniae vico, nobilis Hungarus, ahol a

bölcsészetet és teológiát a Péter és Pál-collegiumban végzén, 1735-ben doktorrá avatták s egyúttal pappá szenteltették. Hazatérve, 1737-ben pozsonyi kanonokká neveztetett ki;¹ 1768-ban pedig a váci egyházmegye kormányzója lett. Meghalt 1784-ben. Nyomatásban megjelent két műve közül az 1763-ban Budán napvilágot látott „Iusta religionis coactio” nagy megütközést keltett protestáns körökben, mire azt a Helytartótanács (1770 június 25-i rendeletével) elkoboztatta.²

Majdnem vele egyszerre tanult Rómában testvéröccse, Guilielmus Fridericus Damiani, aki hazatérve szintén pozsonyi kanonok lett s maradt 1759 június 17-én bekövetkezett haláláig.

(Horányi: Memoria Hungarorum I. p. 460—4. Zelliger: op. c. 84—86. Szinnyei, op. c. II. 583—5.)

¹ Szöllősy Károly tévesnek tartja írónknak ezt az adatát, hogy pozsonyi kanonok lett volna; Magyar Sion 1886 p. 101.

² A váci egyházmegye tör. névtára, p. 723.

1732-ben Tolvaj Imre a római magyar gyóntató, majdnem tíz éven át.

(Gyárfás: Faludi Ferencről írt tanulmányában.)

1736-ban jutott Bajthay Antal kegyesrendi áldozár Rómába a Collegio Nazarenóba, ahonnan tanulmányai befejeztével Párizsba ment továbbtanulni.

Hazatérve, 1747-ben előbb Pesten tanárkodott, majd 1750-ben a bécsi egyetemre hívták meg a történelem és régészet tanárává s lett egyúttal József császár tanára a történelemből. Erdemei jutalmául Mária Terézia 1760-ban bárói rangra emelte és erdélyi püspökké nevezte ki. De elbetegeskedvén, püspökségéről 1773-ban lemondott, 1775 január 15-én pedig (útban Pozsonyba) Aradon túl meghalt és holttestét a gyulafehérvári székesegyházba vitték.

Öt latin művét legbővebben Horányi Elek ismertette két életrajza keretében.¹

¹ Horányi: Nova Memoria Hungarorum tom. I. p. 80—93 et Scriptores pars I. p. 76—118. Szinnyei: Magyar írók tom. I. p. 346—8.

1740 július 27-én tartotta Rómában Skerlec Jakab harmadéves Collegiumi alumnus bölcsészeti hitvitáját, amelyet egyleveles nyomtatványként az alábbi címen nyomatott ki:

Conclusiones Philosophicae. Disputabuntur publice Romae in Collegio Romano Societatis Iesu a Iacobo Skerlecz Croata Collegii Germanici et Hungarici Alumno. Anno 1740. Die 27. Iulii Hora 21.

Romae, 1740. Ex Typographia Komarek, fol. pl. Sur une planche gravée: Hieronymus Rossi sculpsit Romae 1723.

(Sommervogel: Bibliographie des Jésuits tom. VII. p. 104.)

Skerlecz Jakabot jó előmenetelű tanulóként jellemzi az intézet anyakönyve, amely szerint 1744 április 8-án távozott felszentelt papként; de egyebet Germanicum-kötetemben sem közölhettem róla, a 159. lapon.

1741-ben jutott Rómába Faludi Ferenc jezsuita-tanár, ahol öt esztendőn át volt a Szent Péter-templom magyar gyóntatója. Ez idő alatt vált ott magyar íróvá, de fordított és eredeti műveit hazatértekor adogatta ki, s azok igen olvasottak voltak. Meghalt 1779 december 18-án 75 éves korában.

(Gyárfás: Faludi Ferenc, p. 35—37.)

Egy kis kiadatlan latin versét Rómában kezdett irkájából közöljük kötetünk verses részében.

Faludi költészetére nagy hatással volt az olasz irodalom és ég, miként azt már Toldy Ferenc megjegyezte.¹

¹ Toldy poteva scrivere di Faludi a buon diritto: Il cielo d'Italia sviluppò i germi del suo talento lirico. (Corvina 1922 p. 83. Kastner.)

1742-ben jutott Rómába Iosephus Innocentius Dezericzky (Desericius) nobilis Hungarus kegyesrendi atya tanulmányai kiegészítése végett. Ezekben oly sikeresen haladt, hogy látván, mennyire tájékozatlanok az olaszok irodalmi dolgaokról és művelődésünkről, egy irodalomtörténeti művet írt s azt 1743 tavaszán díszes alakban ki is nyomatta e címen:

Pro cultu litterarum in Hungaria ac speciatim Civitate Dioecesi que Nitriensi vindicatio Innocentii a D. Thoma Aquinate Clerici Regularis Schol(arum) Piarum.

Romae. M. DCC. XLIII. Ex Typographia Joannis Zempel Austriaci. In 4-to, fol. 7 non num. et pag. 202.

Dedicatio: Excellentissimo, ac Illustrissimo Comiti Antonio Grassalcovicio, Regiorum Judiciorum in Hungaria Praesidi; Virtute, et Eruditione ornatissimo. Romae postridie Cal. Aprilis CIO IO CCXLIII.

A munka hivatalos megleghangú ajánlását lásd kötetünk II. része 48. sz. a.

Hazatérve, Dezericzky atyát XIV. Benedek pápa 1746 őszén két rendtársával Mavrocordat Konstantin havasalföldi vajdához küldte követségbe s ott egy ideig tanított iskolájában, de a nikápolyi érsek ellenszenves magatartása miatt már 1747 tavaszán visszatért; különböző helyeken itthon működött s a váci rendház főnökeként halt meg 1763 végén. Tudós ember volt, aki 12 latin művet adott ki életében.

(Horányi: *Scriptores*, p. 637—658.)

Művei méltatását ld. Juhász Vince tanár id. értekezésében.

1744-ben Rómában tanult tovább (Firenzéből jöve) Ignatius Norbertus Conradi Hungarus Pestiensis kegyesrendi tanár. Misés pappá szenteltetett 1745-ben s a rákövetkező évben hazatérve, Dezericzky Ince rendtársával Bukarestbe küldetett Mavrokordat vajdához s egy ideig tanított is ottani iskolájában. Nemsokára, 1747-ben Erdélybe ment és Brassóban nevelő lett, majd újra Pestre rendelték s onnan Nyitrára, ahol 1785 augusztus 28-án 69 éves korában meghalt. Életében 3 latin munkát adott ki.

(Horányi: *Scriptores*, p. 391—6. Szinnyei: *Magyar írók* II. p. 109—110.)

1749-ben Rómában jelent meg az ott lakó és tanuló Ioannes Andreas Christophorus Kempelen „De immutabilitate Dei” című értekezése s a rákövetkező évben „De usu adfectum” című másik műve.¹ Pozsonyban 1716-ban született magyar szerzőjük Nagyszombatban, majd Bécsben tanult s eredetileg katonai pályára készülve, tisztként került le Olaszországba, de 1748 szeptember 4-én megváltván a katonaságtól, egyházi tanulmányoknak adta magát és teológiai doktor és apostoli protonotárius lett, tanulmányait Maria Terézia évi 600 forintos ösztöndíjával végezvén. Hazatérve, a királyné kívánságára a trónörökös, József tanára lett, de elbetegeskedvén Pozsonyba vonult, ahol kanonokságot nyert s abban halt meg 1752 július 17-én.²

(Horányi: *Memoria Hungarorum pars* II. p. 316—325.)

¹ Bővebb adatunk nincs róluk, mert oly ritka művek, hogy hazai könyvtárainkból egyetlen példányukat sem ismerjük.

² Feltűnő, hogy Kempelen kanonokot Kollányi nem ismeri és ismereti nagy művében.

PRO CULTU
LITTERARUM
I N
H U N G A R I A
A C S P E C I A T I M
Civitate Dioecesiſque Nitrienſi
VINDICATIO

INNOCENTII a D. THOMA AQUINATE

Clerici Regularis SCHOL. PIARUM.

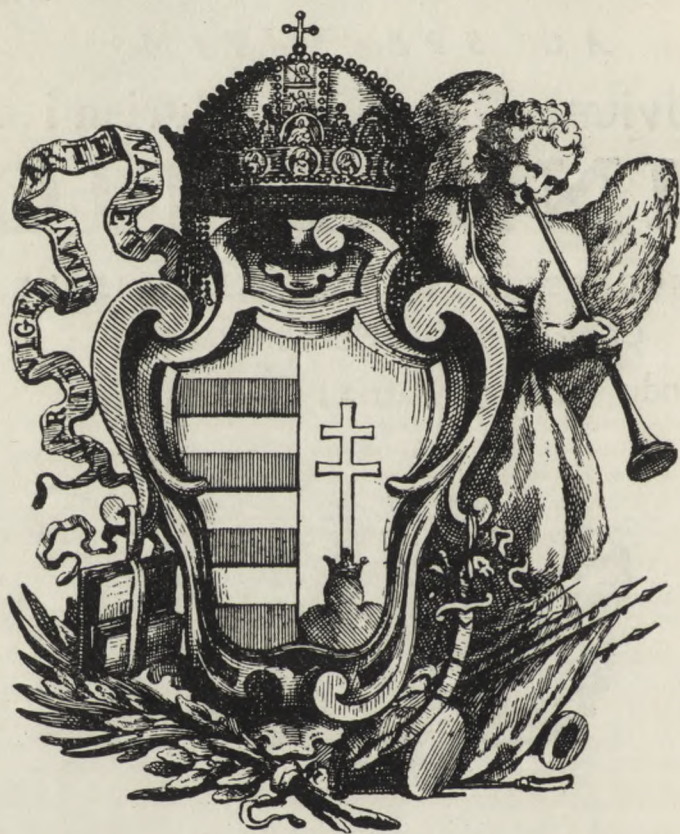
Inde Genere, Patria, & Domicilio.

ROMAE M. DCC. XLIII.

EX TYPOGRAPHIA JOANNIS ZEMPEL AUSTRIACI
Superiorum Facultate.

PRO CULTU
LITTERARUM
IN HUNGARIA

VINDICATIO

1753 ianuarii 12. Romae. Sigismundus Keglevics levele gróf Csáky Miklós esztergomi prímáshoz, jelentvén, hogy az elmúlt hónap 30-án érkezett ide s a Collegiumban tizenegyen vannak magyarok, akik közt négy horvát.

(Arch. primatiale. Esztergom. Fasc. 1235 no. 1.)

Tanulmányait Keglevics a Collegiumban — annak hivatalos anyakönyve szerint — mindenki bámulatára kitűnően végezte. Majd felszenteltetvén, 1755 szeptember elején megtartotta kánonjogi hitvitáját s annak szövegét az alábbi címmel adta ki:

Sanctissimo Domino Nostro Benedicto XIV Theses ex dissertatione canonica de celebratione missarum quas ex permissione R. P. D. Nicolai de Vecchis Sacrae Consistorialis Aulae Advocati, et Almae Urbis Archigymnasii Rectoris Deputati in Collegio Germanico, et Hungarico Publice defendendas proponit Sigismundus Comes Keglevics de Buzin Hungarus Sacrae Theologiae Doctor, et ejusdem Collegii Alumnus. D. D. D.

Romae MDCCLV. Typis Joannis Generosi Salomoni. Superiorum permissu. In 4-to pag. 138 et XI.

Kicsinyített címlapja Germanicum-kötetem 138. lapjához mellékelten.

Keglevics Zsigmond 1755 szeptember 10-én távozott nevelő intézetéből s hazatérve, mint esztergomi nagyprépost és Episcopus Macariensis halt meg 1805 december 19-én Nagyszombatban. Nyomtatásban megjelent latin műveinek száma három.

1755 szeptember 7-i levelében értesíté atyját Rómából gróf Kornis Ferenc arról, hogy tanulmányai végeztével a jövő esztendő húsvétja után készül hazatérni. Végig magyar levelének érdekessége a mezősegi erdélyi tájszólás meg a „Nacsád” használata, ami ekkoriban kezdett divatba jönni Erdélyben.

(Archivum Comitum Kornis. Kolozsvár.)

Kornis majdnem három esztendeje tanult a Collegiumban, ahol minden tekintetben megfelelt a követelményeknek,

ámbár „mediocris ingenii“ volt. Számításai szerint valóban 1756 április 22-én hagyta el nevelő intézetét s hazatérve három év múlva váradi kanonok lett s mint nagyprépost hirtelen halállal múlt ki 1790 február 12-én. (Germanicum-kötet 180. l.)

1755-ben jutott a huszadik évében járó budai születésű Alexius Horányi piarista-atyá Rómába, tanulmányainak folytatása végett. Ezekben oly meglepő előhaladást tett, még természettudományokban is, hogy már a rákövetkező évben jeles disputatiót tartott, magyarok közt tán elsőnek szólván Franklin Benjamin villámhárító kísérleteiről. Szövege meg is jelent ily címen:

Ex Physica selectas propositiones publice disputandas exhibet facta omnibus argumentandi potestate Alexius Horányi e Scholis Piis, in novo Calasancio Collegio Philosophiae et Matheseos Auditor. Acedit tractatio de artificiali, electricismo ex Beniamini Franklini Theoria, quam expolivit, confirmavit, auxitque Ioannes Baptista Beccaria e S. P. in Regio Taurinensi Lyceo Physices experimentalis Professor, Scientiarumque Academicus Londinensis et Bononiensis.

Romae. Anno MDCCLVI. In 4-to med. pag. 80.

E szép sikerű szereplése után két év alatt befejezván teológiai tanulmányait, hazatérőben volt, mikor alkalma nyílt csatlakoznia egy Angliáig terjedő nagyobb nyugateurópai kiránduláshoz, amelyből bő ismeretekkel gyarapodva 1759 tavaszán érkezett vissza Vácra, ahol június 5-én miséspappá szentelték. Most egymásután különböző városokban működött a tanítás terén, míg végre régi vágya szerint 1767-ben a bölcsészet tanára lehetett Vácon. Itt azonban, tapasztalván külföldi útjain, mily kevésbé ismerik hazánkat s főleg irodalmunkat, elhatározta egy „Memoria Hungarorum“ című nagy lexikális mű kiadását. Ennek tervét 1770-ben ki is nyomatta Velencében, ahová kutatások végett lement s mikor onnan hazatért jóformán csak e monumentális művének élt. Meg is jelent négy testes kötetben s kiegészítőjéül a világon élő összes kegyesrendi írók két kötetes műve, melynek utolsó íve javításával bíbelődve lepte meg a halál Pesten, 1809 szeptember 11-én.

(Bő életrajza Schedius Lajos pesti egyetemi tanártól, Horányi Scriptorrese II. köt. III—XXIV. lapján és Szinnyi: Magyar írók IV. köt. 1069—1077. l.; felsorolván 28 latin műve címét is.)

1755-ben juthatott a nyitrai megyei Dávid Gábor teológus Rómába, ahol doktori rangot szerzett a bölcészetből és teológiából. Hazatérve, gróf Barkóczy Ferenc udvari káplánja lett, majd 1765-ben plébános és meghalt 1789 július 4-én.

(Zelliger, op. c. 90.)

1758 április 3-án távozott a római Collegium Germanicum et Hungaricum intézetéből (ötödfélévi tanulás után) Sellyei Nagy Ignác, miután kiadta doktori értekezését ily címmel:

Illustrissimo et Reverendissimo Domino D. Martino Biró de Padany Vesprimiensi Episcopo, et supremo Comiti, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario actuali intimo selectas ex universa Theologia Theses, quas indiscriminatim proponit ex tempore propugnandas in Collegio Germanico et Hungarico Ignatius Nagy de Sellye Hungarus, ejusdem Collegii Alumnus in obsequentissimi addictissimique animi significationem D. D. D.

Romae, MDCCLVIII. Ex Typographia Komarek folio, pag. 23.

(Sommervogel: Bibliographie des Jésuits tom. VII. p. 107.)

Hazatérve, Nagy Ignác előbb veszprémi kanonok, majd prépost lett és életét székesfehérvári püspökként 1789 november 5-én fejezte be.

Bővebb anyakönyvi adatai Germanicum-kötetem 185. l.

1762-ben avatták doktorrá Ioannes Samuel Horvatovszky kalocsai egyházmegyei növendéket a római Collegium Germanicum et Hungaricum intézetében. Hazatérve, később átment a váci egyházmegyébe és életét hatvani prépostként fejezte be 1794 február 28-án.

(A váci egyházmegye tört. névtára, p. 775.)

1763 március elején Rómában (a Collegium Germanicum et Hungaricumban) írt levelében kérte Zerdahelyi Gábor tanuló Barkóczy Ferenc esztergomi prímás engedélyét, hogy teológiai doktori dissertatioját neki ajánlhassa.

(Archivum primatiale vetus. Esztergom.)

Zerдахelyi Gábor még nem töltötte be 23-ik életévét, midőn nyilvános teológiai disputája s azt követő doktori felavatása után, 1765 április 8-án felszentelt papként elhagyta nevelő intézetét. Hazatérve, pesti káplán, majd egymásután esztergomi káptalani titkár, kanonok, váci nagyprépost lett, 1800-ban pedig besztercebányai püspök, amely méltóságában 1813 őszén meghalt. Nyomtatásban 11 műve jelent meg.

Bővebb anyakönyvi adatait, kitűnő arcképe és címere kíséretében kiadtam Germanicum-kötetem 199—200. l.

1763 március 12-i levelökben értesítette a két pécsi egyházmegyei római tanuló: Szalágyi István és Páffán Ignác püspököket, Klimó Györgyöt hazaindulásukról, pontosan közölve minden állomásukat ahol megpihenni óhajtanak, már csak a kínálkozó látnivalók megtekintéséért is. Korjellemző, hogy szekeresük Bécsig 60 aranyat kívánt tőlük.

(Arch. cap. Quinqueecclesiensis. Pécs.)

Levélistánk 1759 október 29-én egyszerre érkeztek és íratkoztak be Rómában a Collegium Germanicum-Hungaricumba, melyet együtt is hagytak el 1763 április 4-én. A tanintézetben kivált Szalágyi tünt ki tehetségével és szorgalmával, úgyhogy doktorátust is tett a filozófiából és teológiából. Hazatérve, pécsi teológiai tanár lett, majd Rómába hívták seminariumi igazgatónak; visszatérve pedig pécsi kanonokként halt meg 1796 őszén, 66 éves korában. Két jeles latin munkát írt és gyakori mondása volt: Romae nutriri mihi contigit atque doceri.¹

Páffán Ignác is doktorátust tett a Collegiumban s hazatérve pécsi kanonok, majd seminariumi rector lett; római tanulótársát jóval túlélve, 1825 végén hunyt el.²

¹ Szinnyei: Magyar írók XII p. 56.

² A Germanicum-kötet 193—4. l.

1764 iulii 28. Romae. Gróf Batthyány Ignác Barkóczy Ferenc esztergomi prímásnak. Zerдахelyi Gábor nagy sikert aratott teológiai disputája után a Collegium Romanum tanárai tőle is hasonló nyilvános hitvitát kívántak. Amennyiben azt a prímás is hasznosnak és kíváncsún tartja, kéri, tárgyalja meg az ügyet szüleivel, akiket ő (a dolog költséggel járván) nem akar terhelni.

(Miscellanea episcopi Zerдахelyi, Garamszentkereszt.)

A primás kedvező válaszára az ifjú Batthyány megtartotta neki ajánlott teológiai disputáját és doktori felavatása után, 1766 március 31-én távozott nevelő intézetéből. Hazatérve, átlépett az egri egyházmegyébe, 1781-ben pedig kinevezetvéen erdélyi püspökké, 1798-ban bekövetkezett haláláig áldásos működést fejtett ki; azzal is, hogy könyvtárt alapított Gyulafehérvárott s kiadta három díszes kötetben a hazai egyházi törvényeket.¹ De 10 más munkája is van.²

Római életrajzi adatait kiadtam arcképe és címere kíséretében, Germanicum-kötetem 204. l.

¹ Leges ecclesiasticae regni Hungariae, et provinciarum adiacentium címen, 1785-ben.

² Címeik felsorolva Zelliger és Szinnyi műveiben.

1765 augusztus ...-én tartotta a római Collegium Germanicum et Hungaricum dísztermében kánonjogi hitvitáját Fr. Iosephus Keglevics pálosrendű végzett növendék, amely XIII. Kelemennek ajánlott nagyméretű (két méternél nagyobb) igen díszes rézmetszetű lapként jelent meg Rómában az alábbi ajánlással:

Sanctissimo Domino Nostro Clementi XIII. Pontifico optimo Maximo Theses ex Jure Canonico, quas ex permissione R. P. D. Pauli Francisci Antamori Sacrae Consistorialis Aulae Advocati, atque Almae Urbis Archi-Gymnasii Rectoris Deputati In Collegio Germanico et Hungarico publice defendendas proponit P. Iosephus Keglevics Ordinis S. Primi Eremitae Sacerdos Professus Nationis Hungaricae Ejusdem Collegii Alumnus. D. D. D. Disputabuntur publice Romae in Collegio Germanico-Hungarico Anno MDCCLXV. Mensis Augusti Die Hora.

(A római Corsini-könyvtár eredetijéről kicsinyítve, 24 cm. magas hasonmásban közöltem Germanicum-kötetem 201. lapjához mellékelten.)

Keglevics József pappá szentelése után 1766 március 31-én távozott nevelő intézetéből s hazatérve bölcsészetet tanított, majd 1775-ben teológiai tanárnak hívták Rómába, de mielőtt ott előadásait megkezdte volna, december 17-én elhunyt.

1765 végén jutott a fiatal Koller József prelátus Rómába, ahova Klimó György pécsi püspök küldte azzal a megbízás-

sal, hogy levéltári kutatásokat végezzen és írja meg egyházmegyéjük történetét.

Koller majdnem két esztendeig dolgozott a római levéltárakban és 1767 novemberében hazaindulva, megállapodott Pisában, melynek egyetemén teológiai doktorrá avatták. Ott-hon hamarosan kanonok lett s mint nagyprépost halt meg Pécsen, 1832 szeptember 2-án.

A püspöke által fiatalon reábízott nagy feladatot kitűnően elvégezvén, 1782—1812 közt jelent meg hét kötetben „*Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*” című képekkel díszített nagy műve, amely egyike a legjobbaknak.

(Katholikus Szemle 1932 p. 186—8. Tóth László.)

1768 *novembris* 7. Romae. Perényi Imre alumnus Bányai László esztergomi vikáriusnak. Értesülvén válaszából, hogy nincs ellenére, ha gyenge egészségi állapota miatt mielőbb hazatér, jelenti, hogy a téli idő elmúltával útra kél.

(Arch. vicariatus aep. Nagyszombat.)

Levéliírónk harmadfélévet töltött a római Collegium Germanicum et Hungaricum falai közt, ahol igen kegyesnek, de feljebbvalói iránt nem mindig elég odaadónak tartották. Felszentelt papként 1769 március 28-án távozván, 1776-ban szepesi kanonok, majd 1807-ben esztergomi nagyprépost és nagyszombati plébános lett, amely állásában 1823 elején meghalt. Munkáinak száma nyolc.

Bővebb anyakönyvi adatai Germanicum-kötetem 210—11. l.

1769 *februarii* 18. Romae. Rákóczi János alumnus Bányai László esztergomi vikáriusnak. Miután a római levegőt elejétől kezdve rosszul tűrte s a miatt láza, sőt gyakori vérfo-lyása is van, orvosi tanácsra haza készül. Jóváhagyó határozatát kéri tehát a hazatérésre, hogy husvét után otthon üdvözlhesse.

(Arch. vicariatus aep. Nagyszombat.)

Kérését hamar elintézték, mert már 1769 március 29-én elhagyta a Collegium Germanicum et Hungaricumot, melynek anyakönyvébe azonban feljebbvalói azt jegyezték be, hogy betegsége tettetés volt; de azért a távozásra könnyen kapott engedélyt, mivel a házi szabályokkal sehogysem barátkozott meg s azonkívül idegenek barátságát ápolta.

Hazatérve Rákóczi János különböző helyeken volt plébános, utoljára Ipolynyéken, ahol 1797 tavaszán meghalt.

Bővebb anyakönyvi adatai Germanicum-kötetem 211. l.

1775 novembris 11. Romae. Klimó Ferenc alumnus nagybátyjának, Klimó György pécsi püspöknek. Örömmel jelenti, hogy négy társával meglátogathatta azt a bíborost, kinek jóakarátú ajánlására a Collegium Germanicum et Hungaricum falai közé bevették.

(Arch. cap. ep. Csanadiensis. Temesvár.)

A pécsi püspök ez atyjafia igen jól haladt előírt tanulmányában s nagysikerű vitáját is megtartotta a metafizika 45 tételéből, amikor mindenki bánatára 1779 március 16-án elhunyt.¹

Emlékezetét nagybátyjához intézett további tíz római levele tartja fenn, telve sok érdekes adalékkal római tanulásáról és társairól;² valamint Fr. Tommaso Soldati de' Predicatori levelei haladásáról és kegyes haláláról.³

¹ Germanicum-kötetem 231. l.

² Kézirati gyűjteményemben, fenti kiadványom befejező II. kötete számára fenntartva.

³ A Nemz. Múzeum kéziratai Quart. Lat. 1511. II. köt. 78—90. levelén.

1776-ban küldetett Rómába a szertartások tanulmányozása végett Tompa László, a bécsi Pazmaneum aligazgatója. Hazatérve, 1784-ben a szertartástan tanára lett a pozsonyi papnevelőben, majd 1801-ben esztergomi kanonok, de már 1802 november 21-én Nagyszombatban meghalt. Két latin munkája maradt.

(Zelliger, op. c. 527. Kollányi, op. c. 409. Szinnyei, op. c. XIV. 290—1. l.)

1776-ban jelent meg Rómában Homerus *Iliás*-ának latin verses fordítása Raymundus Cunichius raguzai születésű jezsuita-atyja tollából s azt követte 1777-ben „Anthologica, sive epigrammata anthologiae Graecorum selecta” című másik nagy latin műve, szintén latin versekben.

Kunich atya görög nyelvtudásával már novitius korában általános feltűnést keltett a Collegium Romanumban, ahol később tanára is lett a görögnek, amiről a magyar Horányi így emlékezik meg: Fama igitur Graecae ac Latinae

eruditionibus longe lateque propagata Cunichius tum maxime ad immortalitatem posteritatis adspirare visus est, cum, quod multi tentarunt.

(Horányi: Nova Memoria Hungarorum, p. 735—744.)

Első munkája egyébként az a Collegium Romanumban 1758 augusztus 31-én tartott oratioja volt, melyet nyomtatásban is kiadott ily címen:

Clemente XIII. Pontifice Maximo renuntiatio. Oratio, habita in Collegio Romano Prid. Kal. Sept. CIO IO CCLVIII. a Raymundo Cunich e Societate Jesu.

Romae CIO IO CCLVIII. Typis Johannis Generosi Salomoni. In 4-to pag. XXIII.

Ezt követte 1794-ben történt haláláig egyéb 32 műve.¹

¹ Sommervogel: Bibliographie des Jésuits, tom. II. p. 1727—1733.

1780 máj 3. Roma. Báró Gabelkhoven Antal alumnus Fába Simon esztergomi vikárius-helyettesnek. Levelére válaszolva közli, hogy nyilvános vitája tárgyát a polemikus teológia köréből választotta, részletesen megindokolva miért. Az értekezés kinyomatása, meg az ünnepi ülés különböző rendezési költsége 410 forintra rug.

(Arch. vicariatus aep. Nagyszombat.)

A Stájerországból bevándorolt indigena, nagyszombati származású báró (kinek anyja Forgách Franciska grófnő volt) tanulmányainak harmadik esztendejében tartotta meg fenti tárgyú nyilvános vitáját s az aztán 1780 július 27-i imprimatummal meg is jelent az alábbi címlappal:

Theologicae propositiones de praecipuis catholicae religionis capitibus sub faustissimis auspiciis *Eminentissimi; et Reverendissimi S. R. I. Principis* Josephi S. R. E. praesbyteri Cardinalis e Comitibus de Battyan Archiepiscopi Strigoniensis Perpetui in Német-Ujvár, Primatis Regni Hungariae Legati Nati etc. etc. etc. ab Antonio S. R. I. L. B. Gabelkhoven de Thurn, et Schallg. Archi-Dioecesis Strigoniensis Nobili Hungaro In Collegio Germanico-Ungarico Alumno defendendae praeside F. Josepho Montaldi Ordinis Praedicatorum Controversiarum Fidei, necnon Hebraicae linguae in eodem Collegio Professore.

Romae MDCCLXXX. Ex Typographia Archangeli Casaletti. *Superiorum permissu*. In 8-vo, pag. XIV + 123.

E 61 thesisből álló hitvitáját Gabelkhoven a Collegium Szent Apollinaris-templomában adta elő „summo cum plausu” az anyakönyvi bejegyzés szerint, mire később a Collegiumban teológiai doktorrá avatták.

Közel négy esztendei tanulás után 1781 május 7-én távozott az intézetből s hazatérve, pályáját vágújhelyi plébánosként fejezte be. Meghalt Bécsben, 1825 március 17-én.

Bővebb anyakönyvi adatait lásd értekezése címlapjának hasonmása kíséretében¹ Germanicum-kötetem 235–37. lapján.

¹ Ez a hungaricum oly ritka, hogy könyvszeteinkben nem fordul elő; Szinnyei nagy művében sem.

1782 március 10-i imprimatummal jelent meg Rómában Antonius Stephanus Caballini magyar lovag alábbi című doktori értekezése, melyet a Collegium dísztermében adott elő:

Josepho Garampio Archiepiscopo et Mont. Flasc. et Corneti Episcopo Sedis Apostolicae olim apud Reg. Polo. Remp. nunc apud Josephum II. Roman. Imperat. Elect. nuncio viro nobilitate, generalis, suavitate, morum ecclesiasticae, disciplinae cognitione cultuque, rei diplomaticae peritia publicatisque libris Clarissimo maximis, muneribus egregie, perfuncto has ex tractatu de jure et justitia theologico-polemicis theses Antonius Stephanus S. R. I. et provinciarum haereditariarum Eques Caballini Nobilis Hungarus e Comit. Szeverin, dioecesis Modrussiensis sacerdos Collegii Germanici-Hungarici alumnus patrono de se optime merito perpetuum obsequii sui monumentum D. D. D. L. M.

Végén: De quinque dogmatibus civilis reipublicae adversus christianae religioni ab incredulis per calumniam affictis. In 8-vo, pag. 4 + 48.

(Kicsinyített címlapja a Germanicum-kötet 239. l.)

Hazatérve, Caballini István modrusi kanonok lett, de egyebet róla még nem tudunk.

1787-ben jelent meg Rómában Istvánfi Imre fráter elsőéves teológus ott tartott értekezése, az alábbi címen:

C. Positiones ex Jure Hungarico—Canonico, quas sub praesidio S. Stephani Primi in Hungaria juris canonici Doctoris et canonum tutoris ex ejus libris decretalium, in corpore juris Hungarici contentis publice propugnandas suscepit F. Emericus Istvánfi Ordinis S. Stephani strictioris observantiae juris canonico-hungarici in primum annum studiosus.

Romae, M DCC LXXXVII. Typis Collegii Hungarico Germanici. In 8-vo, pag. 40.

(M. Nemz. Múzeum könyvtára. Apró nyomtatványok.)

A fenti munka szerzőjéről egyebet nem tudunk.

PERUGIA.

1475 novembris 14. Ananie. Frater Antonius de Hungaria fuit assignatus ad legendum bibliam pro forma et gradu magisterii in conventu Perusino pro anno sequenti cum gratiis consuetis, sine impedimento inferioris.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 110.)

Egy év múlva a zágrábi konvent tagja, mint baccalaureus és mint ilyen, a budai konventi főiskolán (in universitate Budensi) avatják magisterré.

1476 februarii 4. Romae. Frater Petrus de Kalmanchehi conventus Quinqueecclesiensis fuit assignatus in studentem theologiae in conventu Perusino pro rata provinciae Poloniae, et potest recipere et retinere pecunias pro vestito et pro studio sine inferioris contradictione.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 112 a.)

Tanulmányait befejezve, négy év múlva itthon találjuk a pesti konventben.

1476 februarii 5. Romae. Frater Joannes de Almaas conventus Quinqueecclesiensis fuit assignatus in studentem theologiae pro rata provinciae suae in conventu Perusino, et potest recipere pecunias pro studio et viatico etc.

Frater Thomas de Quinqueecclesiis fuit assignatus in studentem theologiae pro rata provinciae suae in conventu Perusino, et potest recipere pecunias pro subsidio studii et pro viatico etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 112 a.)

Tanulmányait Almási frater csak részben végezhetette el, mert hazatérve, csupán huszonöt év múlva lesz magister a pécsi konvent tagjaként.

1477 augusti 30. Perusii. Frater Antonius Blasii de Tocia¹ conventus Quinqueecclesiensis fuit assignatus ad legendas

sententias pro forma et gradu magisterii in conventu Perusino.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 115 b.)

Másfél évi tanulás után ugyancsak Perugiában vette fel a magisteri jelvényeket.

¹ Talán Tócsa, ha ugyan nem Tolcsva?

1479. Perusii. Fr. Lucas Cronacus de conventu Quinque-ecclesiensi Ord. Praed. studens theologiae.

(Harsányi: Domonkosok, p. 251. IV. 4. 170.)

1481 iunii 10. Romae. Conventui Perusino damus in studentes theologiae Fr. N. N. et Fr. Valentinum de Hungaria pro rata provinciae Hungariae.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 364.)

Az 1501 május 30-án tartott római káptalan már mint magistert magyarországi provincialissá választá.

Hazatérve, életkörülményei nehezen követhetők, mivel egyidőben két domonkosrendi Bálint frater is van: egy erdélyi, meg egy pécsi.

1486 iulii 4. Venetiis. Frater Bartholomeus Danielis de Corona assignatur bachalarius in conventu Perusino provinciae Romanae, iuxta quod per acta capituli est assignatus pro primo anno.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 7. 80 a.)

Budáról küldték le ide, a teológiai magisteri fok elnyerése végett. Hazatérve, 1498-ban a segesvári konvent prioraként szerepel, tanári rangban.

1486 iulii 8. Venetiis. Frater Matheus de Thata conventus Albaeregalensis assignatur studens theologiae Perusii et potest elemosinas recipere pro studio et nemo potest eas literas interpretari.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 7. 80 a.)

1488 martii 18. Romae. Frater Gregorius de Gara assignatur in studentem theologiae pro rata provinciae in conventu Perusino cum omnibus gratiis... mandatur praesidenti ut benigne etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 156 b.)

Egy év múlva biblicus, majd a római konventbe rendelik.

1488 *septembris 1.* Pisis. Frater Paulus Vysz de Septem Castris fuit assignatus in studentem theologiae pro rata provinciae in conventu Perusino.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158 a.)

1488 *octobris 28.* Mediolani. Frater Gregorius conventus Garensis fit biblicus in conventu Perusino pro secundo anno cum gratiis et exemptionibus etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158. a.)

1488 et antea studuit Perusii Nicolaus Galeotus de Foro Sempronii.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1489 *aprilis 2.* Romae. Frater Marcus Gebel conventus Colosvariensis assignatur pro tribus annis studens theologiae in conventu Perusino cum gratiis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158 a.)

Még három év múlva is ott tanul, most már Fr. Thomas Comaromiensis nevű társával.

1489 *aprilis 8.* Romae. Frater Benedictus conventus Albensis assignatur studens theologiae pro rata provinciae suae cum gratiis... in conventu Perusino etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158 b.)

1489 *iunii 8.* Romae. Frater Gregorius conventus Garensis fit bachalarius in conventu Perusino pro duobus annis immediate sequentibus cum gratiis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158 b.)

1489 *septembris 29.* Florentiae. Frater Martinus conventus Albae Regalis assignatur studens artium in conventu Perusino etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 159 a.)

Haladása lassú volt, mert még 1500-ban is csupán teológusként említik.

1489 *octobris 12.* Lucae. Frater Jonas conventus Alben-sis assignatur studens theologiae pro rata provinciae Boemiae in conventu Perusino etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 159 a.)

Tanulmányai végeztével 1494-ben megszerzi a teológiai lectorátust.

1489 *octobris* 28. Florentiae. Frater Ambrosius conventus Albensis assignatur studens artium in conventu Perusino.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 159 a.)

1490 *aprilis* 18. Romae. Frater Albertus De Jaurino assignatur theologiae studens pro rata provinciae suae in conventu Perusino etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 160 a.)

1490 *iulii* 9. Perusii. Frater Paulus Nagy¹ conventus Colosvariensis fit biblicus in conventu Perusino pro primo et secundo annis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 160 a.)

¹ Mendose: Nays.

1491 *maii* 22. Cenomanis. In conventu Perusino in bachalarium pro primo et secundo annis extraordinarie assignamus fratrem Benedictum de Ungaria; studentes vero theologiae assignamus ibidem fratrem Vincentium de Posegavar¹ de Ungaria et fratrem Blasium de Alba regalis, eiusdem provinciae.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 403.)

Ide a sienai Domonkos-konventból jött át továbbtanulni.

¹ Mendose: Passalgalbar.

1492 *iulii* 25. Romae. Frater Benedictus de Ungaria assignatur in conventu Perusino in biblicum ordinarium.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 160 a.)

1492 *augusti* 23. Romae. Frater Sebastianus de Buda assignatur studens theologiae pro rata provinciae suae in conventu Perusino etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 160 b.)

1493 *iunii* 27. Venetiis. Frater Leonardus de Alba Regali assignatur in studentem theologiae in conventu Perusino, pro rata provinciae suae etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 162 a.)

Ide Sienából jött át, ahol két évig tanult volt.

1493 *octobris* 16. Romae. Frater Benedictus de Ungaria conventus Budae potest in universitate Perusina, completa lectura sententiarum, recipere insignia magistratualia.

Idem habet licentiam petendi et retinendi pecunias a parentibus suis et aliis amicis, quibus possit fratrem suum car-

nalem, fratrem Sebastianum actu in Perusino conventu studentem in studio ipso sustentare.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 161 a.)

1494 martii 12. Romae. Frater Dominicus conventus Budensis assignatur Perusii in studentem theologiae.

Frater Joannes de Almaas conventus Quinqueecclesiensis assignatur ibidem, ut supra.

Frater Michael (Zechel) de Labatlan assignatur ibidem, ut supra.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 163 b.)

1495 martii 18. Venetiis. Frater Stephanus de Quinqueecclesiis assignatur studens theologiae Perusii et pro subsidio studii datur licentia petendi elemosynas et pro necessitate exponere.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 112 a.)

1495 iulii 6. Venetiis. Frater Petrus de Cassovia assignatur Perusii pro rata provinciae.

Frater Andreas de Pest assignatur Perusii studens theologiae vel ubi fuerit receptus.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 112. b.)

1496 maii 30. Romae. Frater Ambrosius de Ungaria reassignatur Perusii ad legendum sententias extraordinarie.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 114 a.)

Ide Paviából jött le sententia-előadások tartására, ahol 1491 óta tanult előzőleg Malontai Ambrus néven.

1496 iunii 17. Romae. Frater Michael Zechel de Labatlan assignatur Perusii in studentem theologiae pro rata provinciae, et potest petere elemosynas pro studio suo ab amicis et parentibus.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 114 b.)

1497 iunii 14. Frater Joannes Crisostomus bachallarius habet licentiam suscipiendi insignia magistratualia Perusii.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 12. 85 b.)

1497 augusti 24. Frater Georgius Cerdonis¹ conventus Ciminiensis assignatur Perusii in studentem theologiae, et potest petere elemosinas causa studii et nullus eum impedire.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 12. 85 b.)

¹ Traductio forsán vocabuli: Lederer.

1497 decembris 18. Frater Gregorius conventus Pestiensis assignatur in conventu Perusino pro rata provinciae in studentem theologiae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 12. 86 a.)

Három év múlva a római Szent Lélek-Társulat anyakönyvében fordul elő a neve.

1499 ianuarii 28. Ethwes¹ Bereck győri pap engedélyt kér a pápától, hogy a páduai vagy a perugiai egyetemen „doctoratus in utroque iure” címet szerezhessen.²

Kérése teljesítését arra alapította, hogy a páduai egyetemen már hosszú éveken át hallgatta a tudományokat.³

(Arch. Vat. Roma. Supplicationes vol. 1070 fol. 88.)

¹ Eltorzítva írva így: Ebrowen.

² Briccius Ebrowen (?) presbiter Iaurinus, ut aliqua universitatum tam Paduana, quam Perusina doctoratus in utroque iure gradus assequi valeat, non obstante iuramento de non recipiendis gradis doctoratus huiusmodi alibi, quam in universitate Perusina. Datum Ostiae quinto kalendas Februarii anno septimo. (Alexander VI. 1499.)

³ Tóth-Szabó Pál kivonatolásában mellőzte az évet; Századok 1903, p. 341.

1500 maii 5. Romae. Frater Antonius Erasmi conventus Coronensis assignatur ad legendum sententias ordinarie pro gradu et forma... in conventu Perusino... cum gratiis... pro anno MCCCCCI etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 13. 98 a.)

1500 iunii 6. Romae. Frater Martinus conventus Albae Regalis assignatur Perusii in studentem theologiae cum gratiis consuetis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 13. 98 b.)

1506 ianuarii 10. Romae. Frater Nicholaus de Posegavar¹ assignatur Perusii in studentem.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 17. 120 a.)

¹ Mendose: Posedegauar.

1507 iunii 6. Pavia. Conventui Perusino assignamus in studentes theologiae Fr. Bartholomaeum de Ungaria.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. IX. p. 70.)

1511 novembris 25. Romae. Frater Thomas conventus Varadiensis assignatur in studentem theologiae in conventu Perusino etc.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 220 no. 41.)

1552 novembris 30. Doctoratus in artibus et medicina Magistri Gasparis Fraxini Hungari.

(Arch. Univ. Perugia. Matr. Doct. vol. C. VII fol. 102.)

A szegedi Körösi (Fraxinus) Gáspár 1551 végén a páduai egyetemen tanult (F. R. H. I p. 50) s onnan jött át ide Perugiába, ahol orvosi diplomát szerzett.

Hazatérve, Nádasdy Tamás nádor háziorvosa lett; 1553—1562 közti leveleit kiadta Szmollény Nándor.

1562 decembris 4. Marcus Antonius Langus à Wellenberg Alemannus dioeceseos metropolitanae Pannonicae. Anno M D LXII die IIII. Decembris.

(Bibl. Com. Perugia. Ms. 959 D. Matricula Ultramontanorum fol. 55.)

1598 iunii. Ioannes de Beken ab Ophen.

(Arch. Univ. Perugia. Matr. Nat. Germ.)

1603 martii 13. Ioannes Orlle de Karwa Ungarus dd. 6 Iul.

(Arch. Univ. Perugia. Matr. Nat. Germ. Irod. Közl. 1902 p. 371.)

Orlle János egy évvel előbb a páduai egyetemen tanult, ahol 1602 február 12-én íratkozott be a juristák anyakönyvébe; onnan a bolognai egyetemre ment, amelyen fél esztendeig tanult. Perugiában viszont alig egy hónapot időzött, mert 1603 április 19-én már Sienában találjuk;¹ hazatérve, 1617-ben gömörmegyei táblabíró lett.²

¹ Páduai kötetem 110. l. ² Irod. Közl. 1902 : 372.

1603 decembris 5. Stephanus Palffy de Erdeod Liber Baro in Biberspurg et Stompha, Comes comitatus Posoniensis dedit $\frac{1}{2}$ sc.

Ioannes Palffy de Erdeod liber Baro in Biberspurg et Stompha. dedit $\frac{1}{2}$ sc.

(Arch. Univ. Perugia. Matr. Nat. Germ. Irod. Közl. 1902 p. 371.)

1611 novembris 6. Paulus Palffy de Erdeod Liber Baro in Biberspurg et Stompha. 5 Jul.

(Arch. Univ. Perugia. Matr. Nat. Germ. Irod. Közl. 1902 p. 371.)

Pálffy Pál itt csupán útutazóban járt, mert már a hónap végén Nápolyban találjuk.¹

E három Pálffy-fiú életrajzát Jedlicska Pál írta meg,² a nélkül, hogy ez adatokat észrevette volna. Bővebben így nem terjeszkedhattunk ki rá, csak megemlítjük belőle, hogy a két

első testvér volt és sajátosképen mindkettő egy és ugyanazon a napon halt meg anyjukkal együtt, 1646 május 29-én és földi maradványaikat a pozsonyi Szent Márton-templomba temették. A harmadik, Pál, a Pálffy-család egyik legérdekesebb tagja, nádorként halt meg 1653 november 6-án s temették négy hét múlva a pozsonyi főtemplomban.

¹ Páduai kötetem 114. l.

² Jedlicska: Eredeti részletek p. 492—8.

1700 október 12-én íratkozott be: Franciscus Ladislaus Mednyánszky L. B. de Medgyes. Inscripti me nationis matriculae die 12. Octobris 1700, relinquens 6 jul.

(Matricula gymnasii Perusini. — Irod. Közl. 1902 : 372.)

Mednyánszky Ferenc László Rómából hazajövet állapodott meg Perugiában és írta be nevét a magyarok albumába, miután a Collegium Germanicum et Hungaricum elvégzésével 1700 szeptember 10-én indult útnak. Itthon eleinte Sopronban működött, majd esztergomi kanonok, 1721-ben pedig nagyprépost lett és meghalt 1733 december 6-án Nagyszombatban.¹

¹ Germanicum-kötetem 97. l. Kollányi művében halála napja hiányzik.

1739. Ioannes Otto Rindtsmaul L. B. Dedit unum Ungar.¹

(Matricula gymnasii Perusini. — Irod. Közl. 1902 : 372.)

A Rindtsmaul-család 1681-ben lett magyarországi indigena, a 82. tc. által honfiúsítva.

¹ Olvasandó így: ungarinum, olaszul ongarino, a magyar forint olasz neve; nem ungarusnak, miként e bejegyzés első magyar olvasója vélte.

VERONA.

1550-ben jött Veronába tanulni a Budán (1533-ben) született Dudith (Dudics) András, nagybátyja, Sbardellato Dudith Ágoston váci püspök költségén.

(Papadopoli *Historia gymnasii Patavini* II. kötete 88. lapjának adata szerint, F. R. H. I p. 47.)

Veronába Dudith a boroszlói iskolából jött le az angol származású, tanult Reginaldo Pole bíboros házába, kinek ajánlólevelével ment Velencébe a jeles humanista Manuzio Pálhoz,¹ majd a páduai egyetemre. Itt azonban rövid ideig tartózkodott, mivel bíboros jóakarója kívánságára 1553-ban Párizsba ment s onnan elkísérte őt 1556-ban londoni követségi útjára is, amelyből megtérve — 1558 ősztől kezdve — ismét a páduai egyetemen folytatta tanulmányait.² Ott találjuk, folyton tanulva és írogatva még 1559 október 1-én is, amikor — úgy látszik — hazatért, mert másfél év múlva már esztergomi kanonok, 1562-ben pedig knini, majd csanádi püspök, alig 28 éves korában. Nagy tudásáért és kiváló szónoki tehetségéért Oláh Miklós prímás őt küldte egy társával a Nagyszombatban tartott zsinat megbízásából a magyar klérus képviselőjében a tridenti zsinatra, ahol mingyárt első fellépésével és beszédével általános feltűnést keltett. További négy beszéde is nagy tetszést aratott és lelkes buzgalmával nemcsak az egyháziügyeket szolgálta kitűnően, hanem a magyar névnek is tiszteletet és elismerést szerzett abban a fényes gyűlekezetben. Ezért hazatérve a király (1563 szeptember 1-én) pécsi püspökké nevezte ki, majd négy éven keresztül lengyelországi követségekre is felhasználta. Ekkor azonban beleszeretett a lengyel királyné egyik udvarhölgyébe (Strass Reginába) s kedvéért kilépett az egyházból, törvényesen feleségül vevén.³

E lépéseért kortársai részéről sok megszólás érte: mind egyesek, mind a szentszék részéről, bár hivatalos vizsgálatot nem indított ellene,⁴ csupán arcképét égették el Rómában máglyán.^{4a} Talán még súlyosabb megítélés alá esik

az a másik viselkedése, hogy egészen Miksa császárhoz pártolván, midőn 1575 őszén Báthory István erdélyi fejedelem megindította a lengyel korona elnyerését célzó diplomáciai akcióját, Dudith ellene fordult és küzdött a legaljasabb eszközökkel, holott Páduában egykor együtt tanultak s a fejedelem nemes barátságával tüntette ki „Amicus“ aláírású leveleket intézvén hozzá, amely bizalmas címzést soha másval szemben nem használta.⁵ Dudith egyébként korának egyik legtanultabb magyar papja és humanistája, akiről feljegyezték, hogy például Cicerónak oly kitűnő ismerője és rajongója volt, hogy munkáit három ízben írta le magának tulajdon kezével. Irodalmi működése is igen jelentékeny⁶ s ő maga egyike azoknak, akiknek külföldi kortársaihoz intézett irodalmi leveleit kiadták, miként ezidőben divat volt⁷ és mindenütt szívesen olvasták.

Dudith András — egy magyar méltatója szerint — a XVI. század egyik legérdekesebb alakja s ha a XV. század elsőrangú latin költője Ianus Pannonius, a XVI. század egyik legnagyobb szónoka és stilisztája a magyar Dudith András; mivel nem a panegyris üressége, de a fordulatok gazdagsága, a szív heve és a képzelem lendülete egyesül Dudith műveiben. Nagy hatást is tett korára, mert nem jellemző tény-e, hogy nagyobb hitvitázó leveleit kéziratban terjeszték?⁸

Egy másik írónk szerint: Dudith szellemének útja a XVI. századi több változatú utóhumanizmusnak egyik alakulási módját jelöli meg.⁹ Egyébként azt is jó még tudnunk, hogy Dudith Veronába azért ment tanulni, mivel anyai ágon való rokonai éltek ott.¹⁰ Legbővebben írt róla latinul Koller¹¹ meg Horányi,¹² míg magyarul egy T. kezdőbetűs névtelen,¹³ újabb időben pedig Juhász Kálmán¹⁴ meg Faludi János, aki róla írt értekezését e szavakkal fejezte be: Nem tudjuk, mikor fog kibontakozni a tudományos köztudatban a magyar szellemtörténetnek ez a konturjaiban is ragyogó és kimagaslóan érdekes figurája: Andreas Duditius Pannonius, vagy amint Imbert írta: Dudice Sbardellat honneur de l'Hongrie.^{14a}

Élete utolsó szakában Dudith András Boroszlóban orvosi gyakorlatot is folytatott s ott is halt meg 1589 február 23-án. Díszes síremléke szép, hosszú feliratát Czvittinger

közli úgy, amint azt németországi tanuló korában. 1697-ben magának lemásolta.¹⁵

Ide tartozik annak megemlítése is, hogy Pole bíboros iránti tisztelete jeléül, meg hogy nemes élete „omnibus hominibus cognitum et perspectum esse” legyen, Dudith kiadta Ferdinánd királynak ajánlva (a trienti zsinat alatt, 1563 január 1-én írt ajánlással) életrajzát is, úgy tüntetvén fel, hogy azt Ludovicus Becatellus archiepiscopus Ragusaeus írta olaszul s ő csak latinra fordította.¹⁶

¹ Dum hic (Vratislaviae) Andreas pueritiae annos in studiis exegisset, Italiamque anno 1550 adire constituit, Veronae substitit, in cuius agro, ad lacum Benacum, in contubernium et familiaritatem exulantis Cardinalis Poli pervenit, a quo accuratissima commendatione munitus, labente tempore Venetias, ad audiendum P. Manutium se contulit. (Weszprémi: Succincta med. biogr. cent. I 33.)

² Hibás tehát Frankl adata, hogy 1556-ban Bolognába ment át, ám-bár Papadopoli fenti adalékát maga is idézi. (Op. c. 287.) Ld. páduai kötetem 60 és 66. l.

³ Kollányi: Esztergomi kanonokok, p. 156—8.

⁴ Erre nézve sok becses egykorú anyagot közölt Kollányi Ferenc az 1565—68 közti évekből, a Történelmi Tár 1905. évf. 365—370. l.

^{4a} Századok 1897 p. 851. Margalits.

⁵ E jellembevágó ténykedése részleteit ld. „Báthory István király” című munkámban; Budapest, 1937.

⁶ Páduában nyomtatott műveit felsoroltam s némelyik címlapját hasonmásban is bemutattam, páduai kötetem 42—85 és 172—212. lapján, sok apró életrajzi adalék kíséretében.

⁷ Weszprémi (op. c. cent. I 36—39) Dudith András 22 nyomtatásban megjelent művét sorolja fel és idézi pontosan.

⁸ Hegedüs István: Themistocles és Dudith András p. 4 et 12.

⁹ Kerecsényi Dezső: Dudith András, p. 16.

¹⁰ Lutteri, olasz tanulmányában, 1884-ben.

¹¹ Koller: Historia ep. Quinqueecl. tom. VI. p. 192—266.

¹² Horányi: Memoria Hungarorum pars I. p. 547—609.

¹³ A Tudományos Gyűjtemény 1817-i évfolyamában.

¹⁴ Juhász Kálmán 1926-ban; kivonatolva németül is. Rövid püspökségéről (1562—63) „A csanádi püspökség története” 79—102 lapján írt bővebben, közölvén arcképét is.

^{14a} Faludi: Dudith András, p. 31. ¹⁵ Czvittinger, op. c. 130.

¹⁶ Teljes címét könyvészeti jegyzékünkben adjuk. Bővebb méltatása Apponyi: Hungarica, no. 372.

PISA.

1564 február végén, bolognai tanulmányai befejeztével Jordan Tamás Pisába jött tovább-tanulni vagy legalább peregrinációja kapcsán.

(Weszprémi: Succincta med. biogr. cent. I. p. 74. Seivert: Nachrichten, p. 39.)

1573 december 15-én Liszthy János (peregrinációja kapcsán) preceptora, a belga dr. Blotius Hugo kíséretében Pisában járt. Itt beíratkozott a juristák közé, akik úgy megszerették, hogy rektorra is akarták választani. E magas kiüntetés elfogadását azonban atyja — Liszthy János győri püspök — ellenezte: eleinte úgylátszik a vele járó költségek miatt, bár azt tagadta, meg hogy e méltóság illő betöltése az ifjút elvonná tanulmányaitól,¹ majd a vele kapcsolatos fáradság elkerülése érdekében.²

Így aztán Liszthy János (1574 első napjaiban) Firenzén át Sienába ment s onnan le Róma megtekintésére.³

Liszthy János püspök és hasonnevű fia könyvszeretete rére vall, hogy nagybátyjuk, Oláh Miklós esztergomi primás Bécsben őrzött könyveit nekik hagyományozta, azzal a kikötéssel, hogy amelyeket közülök nem tartanak meg maguknak, ajándékozzák a nagyszombati tanuló ifjúságnak.⁴

¹ Liszthy János püspök Blotius Hugónak 1574 január 15-én: Quod ad delatum filio rectoratum Pisanum attinet, non est, quod tu vel ille hujus rei causa laboreti. Sumptus me non deterret, sed tempus vestrae peregrinationi designatum id non patitur, et sunt aliae rationes, propter quas filium redire et aliis deinceps studiis sese accomodare oportebit. Et alioquin licet talia officia habere videantur aliquid dignitatis et honoris, ut plurimum tamen a studiis avertunt, cum officio vacare et satisfacere necesse sit. (Történelmi Tár 1907 p. 211.)

² Liszthy püspök ugyanannak, 1574 január 22-én: De rectoratu Pisano eadem, quae 15 hujus ad te scripsi, adhuc sentio et fieri volo. Ociosis istud dignitatis competit, filium vero, si jam nunc, prouti debet, rerum suarum satagere velit, ociosum esse non decet. (Ibidem, p. 212.)

³ *Fontes Rerum Hungaricarum* I p. 83.

⁴ Az 1562 szeptember 14-én Bécsben kelt végrendelet e szavai így szólnak: *Libros, quos hic Viennae in Bibliotheca mea habeo, lego Joanni Listio et filio suo Joanni, ea conditione, ut quos ex eis voluerit pro se retineat; alios autem studiosis Tyrnaviensibus pro salute animae meae distribuatur, ut ex eis discant.* (Tört. Tár 1896 p. 156. Merényi.)

1767 november havában¹ avatták teológiai doktorrá a dominikánus vezetés alatt álló pisai egyetemen Nagymányai Koller József pécsi prelátust, hazatérőben Rómából. Pozsonyba érve, december 23-án szentelte misés pappá püspöke, Klimó György, miután akkor épp ott tartózkodott.

(Katholikus Szemle 1932 p. 186—8. Tóth László.)

¹ Dionisio Remedelli Domonkos-atyja Kollerhez (Pisában, 1768 február 8-án) inézett levele alapján, amelyben arra hivatkozik, hogy az elmúlt év őszén járt Parmában. E szerint hibás Szinnyi adata, a Magyar írók III. kötete 767. lapján, hogy doktorrá avatása 1766 október havában történt.

FIRENZE.

1458 június közepén érkezett (Rómából visszatérőben) Janus Pannonius Firenzébe, ahol nagy feltűnést keltett, mert szolgálai kíséretében lóháton jött. Első útja Vespasiano Bisticci híres könyvkereskedőhöz vezette, aki róla nagy közvetlenséggel ír, azt mondván, hogy rendkívül kellemes külsejű, kitűnő, tanult ifjú, felülmúlván nemcsak az idegeneket, de még az olaszokat is.*

Itteni tartózkodásának ideje alatt költőnk élénk összeköttetésbe jutott a nevesebb humanistákkal,¹ amiről Marsilio Ficinohoz intézett soraiban kellemesen emlékezett meg hazulról,² vele váltott levelei egyikében.³

* Il Bisticci scrive: Messer Giovanni, nipote dell'arcivescovo di Strigonia... era fama della sua virtù non solo in quello istudio di Ferrara, ma per tutta Italia non si diceva altro che di questo giovane. Sogliono il più di questi oltremontani avere poco ingegno, costui superava non solo gli oltremontani, ma non era italiano che s'accostasse al suo ingegno. Non era la sua complessione se non in spirito, in tutto alieno dalla materia. A vederlo pareva le delizie del mondo, tanta grazia aveva con ognuno, e pe' sua costumi. Ogni dì cresceva più la sua riputazione. (Ábel, op. c. p. 223.)

¹ Erről bőven írt Huszti, Janus Pannonius, 176—8. l.

² Janus Pannonius Marsilio Ficino: Primo non video equidem, ad quid serviat providentiae renovatio antiquorum Theologia; praeterea memini, cum olim in Italiam profectus Latinis literis et Graecis erudirer Florentiae, me a duobus vestrorum Astrologis audivisse, te ex quadam syderum positione antiquas renovaturum Philosophorum sententias. (Koller, op. c. tom. IV. p. 219.)

³ Ficino magyarokhoz írt levelei kiadva Ábel: *Analecta nova*, p. 271—290.

1463 folyamán indult haza Fr. Ioannes de Varadino Ordinis S. Augustini Firenzéből, ahová a latin és görög nyelv és irodalom tanulásáért jött volt. Itt két astrologus előadásainak hallgatásán kívül barátságot kötött a híres Marsilio Ficino humanistával is, akihez intézett (keletnélküli) levele tartotta fenn emlékezetét; viszont Ficino válaszában így

nyilatkozik róla: *te poetarum apprime studiosum esse cognosco.*

(Archivio Storico per la Dalmazia vol. XXVI. Banfi.)

Miként Banfi gondolja, nyilván azonos az ekkoriban előfordult Iohannes Pannonius tanulónkkal.

1469 nyarán (vagy tán előbb) indult haza Somlyai Báthory Miklós Firenzéből,¹ ahol valószínűleg tanulmányait végezte. Erre következtethetünk Marsilio Ficino tanárral való szoros kapcsolatából, kinek tanúsága szerint teológiát is tanított.² Távozásának idejét pedig az látszik megállapítani, hogy 1469 őszén neveztetett ki szerémi püspökké, amivel Mátyás király őt, mint tanult embert hazatérésekor jutalmazni kívánta. Másik olasz íróember barátja Salvini Sebestyén volt,³ aki már mint püspöknek, két munkáját ajánlta Báthorynak.^{3a}

Hazatérve, Báthory Miklós 1475-ben váci püspök lett s maradt 1506-ban bekövetkezett haláláig. Tanultságát sírkőverse is megörökítette ekként:⁴

Nicolaus Bathor iacet hoc sub marmore Praesul,
Gloria qui sanctae religionis erat,
Quidquid habent legum speciosa volumina, norat,
Noverat et quidquid pagina sacra docet,
Historias omnes celebravit carmine vates.
Lingua Latina sibi Graecaque nota fuit.
Te Regina poli coluit, tibi nobile struxit
Hoc opus, obsequio praemia redde pio!
Scilicet hanc animam, posito iam corpore, Virgo
Angelico socies perpetuesque choro.

Báthory Miklósról szépen emlékezik kortársa, Bonfini,⁵ a másik olasz, Galeotto Marzio pedig elhalmozza dicséretekkel nagy tudásáért, amelyért — szerinte — még a legelméletesebb bölcsészek is bámulták.⁶

A Galeotto által lelkesen leírt pompás püspöki udvarában és könyvtárában vendége volt egy ízben Angelus Calimachus Siculus is, aki e látogatásáról magasztaló verset intézett Báthoryhoz.⁷

Azt is jó tudni róla, hogy fenti sírfeliratának tanúsága szerint egy irodalomtörténeti tankölteményt is írt, szép művészi gyűjteménye, olaszföldről magával hozott könyveinek őre pedig a kitűnő humanista, Francesco Bandini volt.⁸

Ennek a gazdag könyvtárnak az emlékét, mindössze a bibliofil püspök két hártyakódexe tartja fenn.⁹

Humanista és írói hajlamait egy másik olasz kortárs, Maffeo Triviliensis magyarországi milánói követ is észrevette és kiemelte, midőn megjegyzé, hogy inkább irodalmi, mint gyakorlati ember, akinek ezért nincs is az országos dolgokban nagy tekintélye s ami van, azt testvérének, Báthory István erdélyi vajdának köszönheti.^{9a}

Váci püspökségével kapcsolatos életrajza szép leírással szerepel az egyházmegye történetében.

¹ Wertner Mór „Ausländische Geschlechter in Ungarn“ c. műve új folyama 20. lapján. (Különnyomat az Adler 1898-i kötetéből.)

² Ficino 1479-ben hozzáfirt levele kiadva Ábel: *Analecta nova* c. műve 274—5. l.

³ Ugyanott, a 442. lapon.

^{3a} Kiadva Juhász: *Adalékok* I. p. 12—14.

⁴ Pray: *Specimen hierarchiae Hungaricae* I. köt. 349. l. Címeres, 1487-i sírköve rajzát kiadta 1857-ben Vahot Imre.

⁵ A *Decade* I. Lib. I. p. 5 szerint ekként: Vacía, suo antistite — Nicolao Bathoreo — viro nobilissimo, oratore summo, Italicis moribus et disciplinis ornato, nunc maxime gloriatur.

⁶ Galeotto Martius in *De egregie, sapienter, iocose dictis et factis Regis Matthiae*, cap. XXXI p. 338: Nicolaus de Bathor Episcopus, virtute et animi generositate dignitateque corporis cumulatus maxime erat. Studiis namque humanitatis in Italia eruditus, cura et diligentia doctrinam adaugens, nihil laboris, nihil vigiliarum, nihil impendii subterfugiens, quod ad doctrinam conveniret, brevi effecit, et doctissimis acutissimisque Philosophis, eius doctrina et litteratura, summa cum admiratione probaretur. (Matthiae Belli *Notitia Hungariae novae partis* I. tom. III. p. 119.)

⁷ Kiadta Huszti, a Magyar Könyvszemle 1929 évf. 9—14. l.

⁸ Hoffmann: Régi magyar bibliofilek, p. 110.

⁹ Hoffmann: A Nemz. Múzeum illuminált kéziratái, p. 20.

^{9a} Budáról, 1490 június 20-án írt jelentésében olvassuk ugyanis ez érdekes jellemzést: Il vescovo de Wacia, fratello del vojvoda Transilvano, homo più presto literato, che de experientia, nè auctorità, se non quanto lo riscalda l'auctorità del fratello. (*Acta Extera* vol. IV. p. 221.)

1469 november végétől majdnem egy teljes hónapot töltött Firenzében (Rómából hazatérőben) Bajoni István, Mátyás király követe, az egykori bolognai diák.

(Századok 1899. évf. 5. l. Fraknoi.)

1469 folyamán jött át Ferrarából Garázda Péter Firenzébe. Itt szoros barátságot kötött Marsilius Ficinus kiváló íróval, meg Ugolino Verinóval, aki együttes tanulásukról versben is megemlékezett.¹ De sokat volt együtt Bartholomaeus Fontius humanistával is, aki három levelet is írt hozzá s azok egyikében további igyekezetre buzdítja abból az alkalomból, hogy 1471 őszén Páduába ment át.² Innen (november 22-én) Medici Lőrinc toszkánai fejedelmet levéllel kereste fel. De útban hazafelé, Velencében hirtelen hidegrázást kapván, visszatért s továbbra is Páduában maradt.³

Garázda Péter (Mátyás király atyjafia) Firenzében szerény modoráért és kiváló erényeiért nagyon kedvelt volt. Ezért midőn 1469 végén Giuliano Medici herceg Mátyás királynak hódolata és tisztelete jeléül két oroszlánt ajánlott fel, azokat általa óhajtá neki megküldeni. Ő azonban akkor még nem kívánt hazatérni s így a fenevadakat Telegdy Jánosra bízta. Ez szintén literátus ember volt s nyilván együtt tanult Garázdával, de azért — királya meg a Duce iránti tekintetből — készséggel vállalkozott a nem mindennapi s tán nem is oly könnyű feladatra. A különös ajándék eszméje egyébként a király követétől, a csak nemrég Bolognában doktorrá avatott Bajoni Istvántól eredt.⁴

Mikor jutott haza Garázda Péter, ismeretlen, de velencei betegeskedése ideje alatt hírét vevén hazulról a Mátyás király elleni összeesküvésnek, Páduából valószínűleg csak Vitéz János halála után tért hazájába,^{4a} ahol haláláig (1507-ig) nyitrai főesperes, majd szentistváni prépost lett és eltemetett a Szent István-templomban, ahonnan 1823-ban porait átvitték a Bakócz-kápolna sírboltjába.⁵ Irodalmi működése méltatását⁶ Huszti Józsefnek köszönhetjük.⁷

Egyébként (egy újabb okleveles adat szerint) már 1474 december 9-én Nyitrán él kanonokként.⁸

Mint minden humanista, Garázda Péter is könyvgyűjtő volt, bár könyvei közül csupán négyet ismerünk. Köztük tán a legszebb, a Lactantius Firmianus 260—340 közt élt latin egyházi író műveit tartalmazó kézírata, kezdőlapján Garázda Péter címerével. Firenzében készült hártyakódex, az 1470

körüli időből, mikor rendelője Ferrarából odakerült s (miként Bartolomeo Fontio 1471-i leveléből értesülünk) anyagi helyzete is javult azáltal, hogy megkapta a váradi prefekturát.⁹

¹ Kiadta Ábel Jenő, az Egy. Phil. Közlöny 1880 p. 98.

² Az elsőnek kelte Florentiae Idibus Februarii 1471, a másik kettő keltezetlen. Ezek egyikében írja: „Donec vero in Pannoniam redeas, incumbe toto animo in hanc curam, ut omnium tuorum expectationem de te exuperes... Igitur eventa rerum Patavii dum exspectas, cura, elabora, invigilia, perface, ut resarcias praeteritam omnem studiorum iacturam. (Ábel—Hegedüs: *Analecta nova*, p. 19—21.) Bartolomeo Fontio leveleit újabban kiadta Juhász László, 1931-ben.

³ F. R. H. I p. 9 Hegedüs nyomán.

⁴ E litteris ducis Etruriae de dato 23. Decembris 1469 Matthiae regi Ungariae: Cum Stefanus de Baion admonuit leones tibi esse cordi et videre te percipide illud genus, itaque cum nos his abundemus, quippe qui semper publice leones nutriverimus, habeamusque plenas iis caveas, cogitavimus duorum leonum munus ad te mittere. Credimus te his delectari, quod inter cetera animalia nobile genus sit. Est enim in his praecipua quaedam animi magnitudo et vis insuperabilis. Habent igitur illi quidem cum regibus similitudinem quandam... Accipies igitur hoc munus nostrum, retinebisque pro pignore animi et observantiae nostrae erga te et Maiestatem tuam. Usi autem sumus industria Petri Garasdae Ungari hominis, et qui in urbe nostra diu modestissime versatus est, ita ut nos suis virtutibus adegerit, ut eum pro cive carum haberemus. Is Iohannem de Telegd litteratum hominem et bene prudentem obtulit, cui id oneris negotiique libenter mandaremus. (Fraknói: Mátyás király levelei, tom. I p. 241—2.)

^{4a} Hoffmann: Régi magyar bibliofilek, p. 105.

⁵ Kollányi, op. c. 113. Sírkövének kicsinyített képe Vernei—Kronberger műve 23. tábláján.

⁶ Ábel: *Ungarische Revue*, 1883, p. d. 21—31.

⁷ Platonista törekvések c. műve 32—33. l.

⁸ Mon. Rom. ep. Vesprimiensis tom. III. p. 231.

⁹ Turul 1933 p. 79. Hoffmann Edith.

1474. De historia sacra eiusque partibus... Et sic finis est per fratrem Andream Nicholai de Ungaria de conventu Cassoviensi in conventu florentino anno domini m^o cccc^o lxxiii^o etc.

(Magyar Könyvszemle 1909 p. 246. Zsák.)

A fenti sajátkezű bejegyzés első hibátlan szövege, miután azt először Ábel Jenő közölte még 1881-ben hibásan, mert közléséből kimaradt maga a kézirat szerzőjének a neve: Andreas.¹ Ennek következtében a mű szerzőjeként eddig mindenütt Nicolaus szerepelt, megtoldva avval a másik hibával,

hogy a római Vatikáni könyvtárban fennmaradt munka biblia-kommentár, holott az András frater által a firenzei Studium generalen hallott előadások gyűjteménye vagy kivonata, amint őket alkalmilag összeírta, illetve megszerkesztette reánk maradt sajátkezű 79 számozatlan levélből álló kéziratában. Ezt részletesen Banfi Florio ismertette, rámutatván a fenti tévedésekre. Ő nyomozta ki azt is szerzőnkről, hogy a magyarországi tartományfőnök ajánlatára 1470 november 19-én rendelték Kassáról a cortonai konventbe, ahonnan később a közeli firenzei konvent főiskolájába jutván, írta idézett művét.²

¹ Ábel: Egyetemeink a középkorban, p. 89. Ábelt azonban nyilvánvalóan Csontos János hibás közlése vezette félre; a Magyar Könyvszemle 1879. évf. 145. l.

² Pontos címét ld. a könyvészeti részben.

1476 aprilis 30. Fr. Petrus de conventu Cassoviensi fuit assignatus pro rata provinciae suae in studentem theologiae in conventu Sanctae Mariae Novellae de Florentia.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 111 v. Banfi.)

Helyén hagyták két év múlva, 1478 május 10-én is. (Ibidem, Reichert.)

1476 iunii 3. Florentiae. Frater Paulus de Wacia artium magister et theologiae lector habuit licentiam procurandi elemosinas et pecunias pro subsidio studii usque ad magistrarium et potest dare servientibus sibi mercedem, potest praedicare in provincia Ungariae cum uno socio et dum est in itinere confiteri omnibus fratribus ordinis et bis in anno plenarie. Nullus inferior etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 111 a.)

Váci Péter 1474 őszén jöhetett le ide tanulmányai végett, miután a nyulakszigeti apácák részére magyarra fordította volt Szent Ágoston és Szent Domonkos reguláit.¹ Mikor pedig tanulmányai végeztével két év múlva hazatért, Aquinói Szent Tamás Theológiája magával hozott 1477-i velencei kiadású példányát lassanként gyönyörű kezdőbetűkkel és egyéb díszítésekkel ékesítette fel, végére ezt jegyezvén be: Illuminavi anno Domini M^o CCCC. LXXX etc. ego, frater Paulus de Vacia, magister in artibus et theologia.²

¹ Bő méltatása Harsányi id. m. 231—4. l.

² Ismertette Csontos a Magyar Könyvszemle 1879. évf. 55. l. Könyvkiállítási Emlék 17. l.

1476 iunii 4. Fr. Thomas de Zeghedino Ord. Praed. studens theologiae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 111.)

Ez a szegedi Bátka Tamás, tanulmányai végeztével itt-hon előbb Temesvár vidékén működött, majd 1496-ban a tergovisti konvent priora, a rákövetkező év őszén pedig moldvai püspökké nevezték ki.¹

¹ Bővebben Iványi: A szegedi dominikánus rendház, p. 75.

1478 maii 10. Perusii. In conventu Florentino in studentes theologiae assignamus fratrem Petrum de Ungaria.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 346.)

Innen egy év múlva a Kuriába került biblicusnak.

1481 novembris 7. Florentiae. Frater Adam de Colusvar et frater Jacobus de Colusvar habuerunt licentiam legendi sententias in quacunque universitate pro gradu et forma magisterii cum gratiis et privilegiis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 6. 143 a.)

1488 iunii 30. Romae. Frater Joannes conventus Budae assignatur in studentem theologiae Florentiae in conventu Sanctae Mariae Novellae pro rata provinciae suae cum gratiis etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 157 a.)

1489 aprilis 8. Romae. Frater Aegidius conventus Cassoviensis assignatur in conventu Florentino studens theologiae pro rata provinciae suae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158 b.)

1489 aprilis 8. Romae. Frater Simon conventus Iaurinensis assignatur studens theologiae pro rata provinciae suae in conventu Florentino etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 9. 158 b.)

1489 iulii 27-én jelent meg Firenzében Nicolaus de Mirabilibus erdélyi magyar domonkos-barát ama vitairata, melyet Medici Lőrinc házában adott elő, neki ajánlva ily címen:

Disputatio Nuper Facta In Domo Magnifici Laurentii Medices. Nicolaus De Mirabilibus Ex Septem Castris Ordinis Praedicatorum Sacrae Theologiae Doctor Ad Magnificum Laurentium Medices.

Colophon: Finis quaestionis disputatae in domo Magnifici Laurentii Medices ultima die Iunii. M.CCCC. lxxxviii. Impressum Florentiae per Franciscum dini iacobi civem Florentinum die vigesima septima mensis Iulii Millesimo quadringentesimo octuagesimo nono.

(Hain no. 11221. R. M. K. III no. 18. Bibl. Marciana. Venezia. Bibl. Musaei Nat. Budapest.)

Fenti művének megjelenése után nemsokára (úgy látszik még 1489 végén) Miklós barát hazatért Firenzéből, ahol szónoklataival általános feltűnést keltett.¹ Ezt maga Ficinus közzölte Mátyás királlyal, nem győzvén eléggé dicsérni tudásáért és jeles tulajdonságaiért.^{1/a}

Legbővebben írt róla Harsányi András.² Művét pedig Ábel Jenő adta ki újra.³ A korábbi írók — kezdve Bod Péteren — magyarosan igyekeztek nevét írni Csoda vagy Csodás (Tsuda) Miklósnak. Kimerítő olasz értekezésünk van róla Banfi Floriotól.^{3a}

Fontosabb ennél, hogy a predesztinációról írt művében határozottan kolozsvári születésűnek mondja magát s annak tartja a magyar Domonkosok első történetírója, Ferrarius is, midőn így említi: Fr. Nicolaus de Mirabilibus ex Transylvania, Claudiopolitanus hodie Colosvarinus, S. Theologiae Doctor et Professor.⁴

Firenzei életkörülményeiről sok érdekes adalékot nyújt Banfi Florio két tanulmánya, 1937—38-ban.⁵

¹ Ábel—Hegedüs: *Analecta nova*, p. 287.

^{1/a} Marsilius Ficinus Pannonio Regi Matthiae In Agro Caregio, 6. Septembris 1489: Hactenus non putaram eundem hominem posse duobus simul in locis: praesertim inter se longe seiunctis existere. Nunc autem id posse fieri non solum puto aequidem, sed scio etiam, audio, video, scio quidem Nicholaum nostrum Theologum singularem nuper ex Italia se in Pannoniam contulisse. Audio tamen eundem Florentiae (ut solebat) in gymnasiis publicis, in foro, in templis loquentem; legentemque frequenter et assidue disputantem. Videmus eundem quotidie in ipsis Coronis philosophantium Coronatum: Vivit igitur apud vos iam Nicholaus vester. Spirat apud nos interea Nicholaus et noster etc. (Epistole Marsilii Ficini, p. 162.)

² A Domonkosrend Magyarországon című műve 161–178. l.

³ Irodalomtörténeti Emlékek I. kötete 351–367. l.

^{3a} A római Memorie Domenicane 1935 és 1938. évfolyamaiban

⁴ Ferrarius, op. c. 456. ⁵ Címöket ld. a könyvészeti részben.

1491 maii 31. Fr. Ioannes de Alba Regali assignatur Florentiae in studentem theologiae pro rata provinciae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. Reg. X f. 160. Banfi.)

1493 ianuarii 22. Venetiis. Frater Thadaeus conventus Cassoviensis assignatur studens Florentiae, et potest reverti ad provinciam ad procurandas sibi elemosinas pro libris et aliis necessitatibus studii sui et absolvitur, quia sine licentia recessit de provincia.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 161 a.)

1572 őszén jött át Firenzébe Pesti Szegedi Pál Bolognából, ahol két tanéven át a logika tanára volt, az artisták egyetemén. Itt egy márkiné szolgálatába állott vagy tán a toszkánai nagyherceg lovászmestere lett. Mint ilyen, egy a kocsik dícséretéről szóló szonettet adott ki, úrnőjének ajánlva.¹ Szolgálatában találjuk még 1574 tavaszán is,² de később Németországba ment magát tovább képezni.

Szegedi Pál nemes ember volt, amit nemcsak a hozzá intézett levelek címezése mutat, hanem a levelein látható címeres gyűrűpecsétje is. Firenzei lakása egyébként ez volt: In piazza di Santa Felicità, passato il ponte vecchio.³

¹ Ismertettük kötetünk bolognai részében 1572 alatt.

² Említi Liszthy János győri püspök 1574 április 24-i bécsi levelében (Történelmi Tár 1907, p. 213) kapcsolatban a fiának küldött pénzzel.

³ Blotius Hugó idézett levélgyűjteményében, melynek II. kötete 331 és 343 sz. a. Szegedi Pálnak egy 1573 február 27-i meg egy március 6-i latin levele maradt reánk.

1574 február 8-án Firenzében tartózkodott (peregrinációja kapcsán) Liszthy János, egy Pálóczi nevű magyar, meg pesti Szegedi Pál társaságában.

(Eznap kelt bolognai levél nyomán, pars II. no. 33.)

Liszthy János innen Sienába ment, ahol hat hetet töltött, 1574 április végén pedig újból Páduában volt.

SIENA.

1321 június elején Ladislaus (quondam Andreae Hungari cancellarii) bolognai tanuló megjelent Siena város tanácsa előtt, előadván megbízottja, M. Paulus de Lazzari nevében, hogy hajlandó átjönni az egyetemre a kánonjog tanítására. Ezt egykorú feljegyzés őrizte meg számunkra, amit kiadója az alábbi 1701-ből való olasz kivonatából közölt:

L'anno 1321 nel dì 31 maggio M. Pavolo de Lazzari cittadino elegge per suo procuratore Ladislao del quondam Andrea Ungaro, canc(elliere) a promettere al Comune di Siena, che esso andarà a leggere in detta città di Siena legge canonica all' università degli scolari della medesima, et a concordare del salario.

(Banchi: Alcuni documenti in Siena p. 325.)

1322 aprilis 6. Maynardus de Ungaria rector scholarium iuris canonici et civilis universitatis Senensis et D. Gregorius de Ungaria scholaris in iure canonico dictae universitatis ac etiam clericus, necnon vir magnae nobilitatis.

(Arch. di Stato. Siena. Cons. gen. Deliberazioni vol. 96 fol. 76.)

Ítéletet foglal magában abban az emberöléssel kapcsolatos ügyben, melyben mult évben (1321 augusztus 11-én) Maynardust felmentették.¹

¹ Vide Biecherna Misture vol. 542 fol. 41.

1323. M. Iacomo d'Ungheria Rettore degli scolari.

(Zdekauer: Lo Studio di Siena p. 14.)

Diákunk azonos Jakab bolognai rektorral, aki 1321 tavaszán jött ide át Bolognából magyar és idegen tanulóтарыsaival¹ s maradt két éven át a sienai egyetemnek is rektora.

¹ Ld. bővebben kötetünk 21–24. l.

1432-ben IV. Jenő pápának egy új üzenete érkezvén Sienába, az érsekség klerikusaival s az egyetem magisterei-vel Albertus de Wetes magister vitatta meg a szőnyegen forgó kérdéseket.

(Gottschalk nyomán Horváth Henrik, op. c. p. 85.)

A Kaplyon-nemzetségből való szatmármegyei Vetési Albert ide a bécsi egyetemről jött le, ahol az 1430-ik év I. semesterében tanult, sőt a bölcsészeti karon Boetius „De consolatione philosophiae” művéről, a rákövetkező évben meg Aristoteles „Parva Naturalia” című művéről adott elő magisterként.¹ Nemsokára azonban Rómába ment továbbtanulni és 1433-ban Zsigmond király kíséretében találjuk.²

¹ Fraknói nyomán Schrauf: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen, p. 181.

² Bővebben kötetünk római része id. éve alatt.

1465 június 1-én érkezett Sienába Ianus Pannonius Rozgonyi János társaságában Rómából, ahol II. Pius pápától évi pénzsegélyt szerzett Mátyás király számára a török ellen folytatott hadjárataira.

(Muratori: Scriptores Rerum Italicarum tom. XXIII col. 771 nyomán Koller IV p. 8. — Ábel: Analecta p. 251.)

1476 ianuarii 25. Romae. Frater Bartholomeus Danielis de Ungaria habuit licentiam standi ad officium capellam Universitatis Senensis et ministrandi sacramenta et alia officia et audire ius canonicum, nullus inferior molestet sub poena transgressionis praescripti... ex debito sit sub ordine.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 3. 110 b.)

1476 aprilis 27. Senis. Frater Bartholomeus Danielis de Septem Castris conventus Coronensis fuit assignatus in magistrum studentium usque ad sequens capitulum generale in conventu Senensi cum gratiis consuetis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma IV. 3. 111 a.)

1476 iunii 3. Florentiae. Frater Andreas de Zegedino fuit assignatus in studentem theologiae in conventu Senensi, pro rata provinciae suae cum gratiis consuetis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma IV. 3. 111 a.)

1477 aprilis 1. Dominus Albertus de Hungaria dimisit domus Sapientiae.

(Zdekauer: Lo Studio di Siena p. 182.)

Innen továbbtanulni a ferrarai egyetemre ment, ahol az 1480—81-ik években az artisták rektoraként szerepel.

1477 aprilis 6. Ambrosius de Hungaria, natus Berrardi intravit domus Sapientiae.

(Zdekauer: Lo Studio di Siena p. 183.)

1484 octobris 10. Nicholaus de Hungaria regens Senensis.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 384.)

Azonos Nicolaus de Mirabilissel és Páduából helyezték ide.

1486 iulii 5. Venetiis. Frater Martinus de Thuur potest petere, recipere et retinere elemosinas pro subsidio studii sui et visitare patriam et inde ad studium Senense reverti.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 7. 80 a.)

Egy év múlva hazatér mint baccalaureus és még 1505-ben is szerepel.

1490 aprilis 18. Romae. Frater Johannes de Albaregali assignatur studens theologiae pro rata provinciae suae in conventu Senensi etc.

(Arch. Ord. Praed. Centr. Roma. IV. 9. 160 a.)

1491 maii 31. Cenomanis. Fratres Ambrosius et Leonardus de Alba Regali assignantur studentes theologiae in conventu Senensi etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 160 a.)

Három év múlva a generális tudomásul vette, hogy az első lectori címet nyert.

1492 septembris 27. Balthasar Seckel socius Sapientiae.

(Zdekauer: Lo Studio di Siena p. 188.)

1493 februarii 22. Venetiis. Frater Valentinus de Quinqueecclesiis potest prosequi lectura sententiarum pro forma et gradu magisterii Senis extraordinarie et frater Petrus cum uno socio ibidem in studentes assignantur.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 161 a.)

1493 iunii 27. Venetiis. Frater Valentinus de Quinqueecclesiis bachallarius potest recipere insignia magistratualia, postquam lecturam suam sententiarum Senis compleverit.

Frater Michael Zechel assignatur in studentem theologiae Senis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 162 a.)

1493 novembris 11. Florentiae. Frater Michael Zechel conventus Quinqueecclesiensis assignatur in studentem theologiae pro rata provinciae suae Senis.

Idem causa studii potest habere, tenere et petere elemosinas, pecunias seu quaecumque alia bona... sine contradictione quorumcunque etc. In contrarium etc. Et potest venire ad Reverendissimum quandocumque sibi placuerit.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma IV. 10. 161 a.)

1495 iulii 6. Venetiis. Frater Blasius de Cassovia assignatur Senis pro rata provinciae.

Fratri Dominico de Sebnicia baccalario datur licentia magistrandi in universitate Senensi.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 112 b.)

Selmeci Domonkos fráter (Fr. Dominicus de Sebnicia) magisteri fokozata birtokában tíz év múlva felhatalmazást kap arra, hogy Itália bármely egyetemén egyházjogot (ius pontificiumot) tanulhasson.

1496 aprilis 27. Romae. Frater Stephanus de Alba Regali assignatur Senis biblicus extraordinarius et fit praedicator generalis.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 11. 114 a.)

1497. Miser Benedetto di Usano Ongaro escolaro entrato in Sapientia.

(Arch. di Stato. Siena. Sapienza cod. XI fol. 74.)

1498. Miser Iestefano escolaro Ongaro.

(Arch. di Stato. Siena. Sapienza cod. XI fol. 75.)

1500 maii 14. Romae. Frater Melchior conventus Bistriensis assignatur in bachalarium ordinarium conventus Senensis cum gratiis consuetis... pro gradu et forma magisterii etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 13. 98 a.)

1507 iunii 6. Pavia. Conventui Senensi assignamus in studentes theologiae Fr. N. N. et Fr. Nicolaum de Ungaria.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. IX. p. 71.)

1511 augusti 7. Romae. Frater Demetrius de Ungaria assignatur in baccalaureum ordinarium in conventu Senensi, cum gratiis solitis etc.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 219 no. 35.)

Családi neve (egy más forrás szerint) Bezdruciczky.

Pécsi származású volt, mivel egyidejűleg így fordul még elő: Fr. Demetrius de Quinqueecclesiis Ord. Praed. baccalaureus.¹

¹ Harsányi: Domonkosok, p. 264. IV. 18. 94.

1511 *octobris 16.* D. Petrus Ytalus Transiluanus, Alben-sis dioecesis, Alamanus in iure canonico promovendus... praesentatus... recepit puncta; 17. *octobris* fuit approbatus, nemine discrepante.

(Arch. cap. Siena. Libri Bastardelli II fol. 178.)

Olasz Péter ide a páduai egyetemről jutott, amelyen három évig tanult. (Fontes Rerum Hungaricorum I. p. 25.)

1552 *május 13-a* táján vonult át Siena városán Bren-ner Márton volt bolognai tanuló, útban Bologna és Padova érintésével Erdély felé.

(Eius diarium in parte II sub no. 17.)

1563-ban tanult Sienában Petrus Bogner Transylvanus Coronensis.

(Ferrarai diplomája alapján. Pars II. no. 28.)

A brassói Bogner Péter idejövetele előtt Rómában tanult, Sienából pedig Páduán át Ferrarába ment, ahol 1564 *őszén* a jogtudományokból doktorrá avatták.

1573 *február 27-én* Liszthy János Sienában van nevelője, Blotius Hugó kíséretében.

(Blotz levele alapján, F. R. H. I p. 83.)

Liszthy János ide Pisából érkezett, miután Páduából (ahol 1571 *február 2-án* íratkozott be az egyetemre) 1573 *február* elején indult peregrinációra,¹ beíratkozván közben Bolognában is 1573 *június 26-án* a német nemzet anyakönyvébe.²

¹ F. R. H. I p. 83.

² Luschin: Oesterreicher an italienischen Universitäten II p. 23.

1574 *martii 2.* Ioannes Listhius scribebat Senis. Duc. 1.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Ittartózkodása rövid idejű volt s inkább csak arravaló, hogy a sienai viszonyok felől tájékozódjanak, mert már *április 27-én* Liszthy Velencében járt s onnan vissza Páduába ment.

1579 *octobris 26.* Gregorius Amman Scepusiensis.

(Collectio mscr. prof. Luschin, Graz.)

Amman Gergely ide római peregrinatiojából jött meg, de már 1580 március elején újra a páduai egyetemen találjuk, ahol további két esztendeig tanult. (F. R. H. I p. 88.)

1581 iunii 21. Martinus Boëmus Posoniensis Pannoni-
nius 1/2 Duc.

Ide Páduából jött át, ahol 1581 június 3-án írta be nevét a jogászok ottani anyakönyvébe. (F. R. H. I. p. 30.)

1582 aprilis 28. Iohannes Körmendy de Bernyeh scripsit
Senis 1/2 aureum.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1583 novembris 25. Ioannes Smugger Posoniensis Pannoni-
nius 1/2 Duc.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1585 iunii 15. Observantiae ergo nomen dedit Stephanus
Kakas Transsilvanus. 1/2 Duc.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

A kolozsvári származású Zalánkeményi Kakas István felsőbb tanulmányait 1575 tavaszán Bécsben kezdte. Ott ismeretséget kötve a tudós Blotius Hugóval, ez rábízta nagyobbik fiát, Pált s ketten indultak továbbtanulni Olaszországba. Előbb (1582 szeptember 19-én) a páduai egyetem jogi karán íratkoztak be, majd a bolognai egyetemen találjuk 1584-ben s onnan jutottak Sienába. De mikor itt Blo Pál hirtelen elhalt, az elárvult Kakas István 1586 nyarán vissza-indult szülővárosába, Kolozsvárra.¹

¹ Az elmondottakat bőven ismertettem 1905-ben Kakas István életrajza 26—32. lapján, valamint Páduai kötetem 92. l.

1588 iunii 8. Sigismundus Balassa de Gyarmath Baro
haec Senis 8. Iunii Anno 88 exarabat. Duc 1.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1588 octobris 12. Ioannes Zanitius canonicus Zagrabien-
sis. 3 Jul.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1589 iunii 6. Ioannes Sarvary dum Romam peregrinus
concederet visa Senis humanitate minorum huius libelli

erga exterarum nationes nomen suum in hunc libellum conscripsit.

Ego quoque Nicolaus Nowak comes itineris huius, Tyrnaviensis Ungarus, fretus eorundem dominorum gratia nomen meum propria manu scriptum appositi die et anno ut supra. (Una piastra.)

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1593 aprilis 3. Stanislaus Thurzo de Bethleemfalwa Baro in Baymocz. Nicolaus Thurzo de Bethleemfalwa Liber Baro in Baymocz nomen suum dedit. Duc. 2.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Thurzó Szaniszló ide a páduai egyetemről jött át, amelyen két esztendeig tanult. (F. R. H. I p. 96.)

1593 maii 24. Doctoratus... praesentibus dominis Stanislao et Nicolao Thurzo fratribus Germanis lib. baronibus in Baymocz et aliis.

(Arch. cap. Siena. Libri Bastardelli VIII fol. 53.)

1593 augusti, ante 28. Nicolaus Bogathi Transylvanus dd. Cor. 1. Georgius Kornis de Zentpal Transylvanus dd. Cor. 1.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.) *

Ez a két tanuló Páduából érkezett, ahonnan indulásukat 1593 július 25-én jelezték.¹ Ide jóformán csak kénytelen-ségből — a nagy hőség miatt — jöttek át, melynek elmúltával Bogáthy Rómába indult,² Kornis pedig vissza Páduába, ahol immár két esztendeje folytatta tanulmányait.³

¹ Kelte nincs a bejegyzésnek, de az augusztus 2—28-a közt áll. Cfr F. R. H. I. p. 104.

² Ld. bővebben kötetünk római részében, a 274. lapon.

³ Páduai kötetünk 84—104. lapján.

1594 iulii 11. Ioannes Bodoni Transylvanus Baro de S. Ioanne. Duc. 1. Ung.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Bodonyi János ide Páduából jött át, ahol már 1592-ben ott élt s még 1594 május 30-án is ott találjuk. (F. R. H. I. p. 106.)

1597 január 22-én írta be nevét a soproni Lackhner Kristóf a sienai juristák anyakönyvébe.

(Collectio Luschin. Graz. F. R. H. I p. 107.)

Ide Lackhner Kristóf Bolognából érkezett, ahol kilenc nappal előbb írta be nevét a juristák anyakönyvébe.

1597 maii 19. Michael Zerpakh de Murakeoz Croata 14.
Cal. Iunii. Anno 97. ½ Duc.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1600 szeptember 12-én íratkozott be Szeghedy Gáspár a sienai juristák anyakönyvébe „Tirnaviensis“ jelzővel, útban Bologna és Pádua felé.

(Collectio Luschin. Graz. F. R. H. I p. 110.)

1600 novembris 12. Casparus Szegedi Tirnaviensis
½ Duc.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Szegedi Gáspár ide Bolognából jött át, ahol 1600 szeptember 22-én íratkozott be; Sienából meg (1601 március közepe) Páduába ment, hosszabb tartózkodásra. (F. R. H. I. p. 109.)

1602 februarii 15. Michael Czobor de Czobor Szentmihály L. B. Ungarus. Dedit 2 cor.

(Bibl. Com. Siena. Rechnungsbuch der Teutschen Nation von Siena III fol. 21.)

Tulajdonképpen február 15-e utánról való a beírás, amikor Czobor Mihály innen hazatérőben, május 10-én a páduai juristák anyakönyvébe is beírta nevét. (F. R. H. I. p. 111.)

1602 octobris 29. Georgius Zakel dd. ½ Duc.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Ez a kaproncai származású tanuló Páduából jött ide át, ahol 1602 július 6-án íratkozott be a juristák anyakönyvébe. (F. R. H. I. p. 111.)

1603 aprilis 19. Ioannes Orlle de Karwa Ungarus ½ Duc.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Orlai János ide Perugiából érkezett, ahol 1603 március 13-án találjuk, miután előbb (1602 február 13-án) a páduai egyetemen járt, onnan meg Bolognába is átment az év nyarán. (F. R. H. I. p. 110.)

1603 aprilis 24. Petrus Bakith de Laak Baro, Hungarus.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Bakits Péter innen a páduai egyetemre ment tovább, melyen 1603 május 4-én íratkozott be juristának. (F. R. H. I. p. 111.)

1604 iulii 6. Stephanus Palffy de Erdeöd L. B. in Biberspurg et Stompha, Ungarus dedit 1 Ung. Joannes Palffy de Erdeöd Liber Baro in Biberspurg et Stompha, Ungarus dedit 1 Ung.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1605 augusti 20. Ioannes Radossochi de Radosoch Hungarus $\frac{1}{2}$ Duc. Ioannes Onori de Onor et Nisua Hungarus $\frac{1}{2}$ Duc. Christophorus Erdeödj de Moniorokerek Comes Montis Claudii ac Ser^{mi} Principis domini Mathiae Archiducis Austriae Intimus Camerarius 1 Duc. d'oro

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1609 octobris 10. Cristoph a Warkotsch von Nobschitz auf Schwesterwitz.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Luschin.)

Warkócs Kristóf, kinek családja I. Mátyás király idejében telepedett meg s magyarosodott el hazánkban, innen a páduai egyetemre ment át és íratkozott be ott 1610 március 2-án juristának. (F. R. H. I p. 113.)

1610 novembris 13. Paulus Glasur Pannonius Bartphen-
sis dedit 1 Coronatum.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Glasur Pál ide a páduai egyetemről jött át, ahol hatodfél évet töltött, 1605 június 1-én való első beíratkozása után. (F. R. H. I p. 112—3.)

1612 novembris 2. Paulus Palffy ab Erdeöd L. B.
Ung(arus) 1 Ung.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ.)

Pálffy Pál ide, peregrinatioját Perugián kezdve, Rómából hazatérőben érkezett s egy esztendőnél tovább tanult. (F. R. H. I p. 114. — Luschin.)

1614 iulii 16. Nicolaus Draskovith Baro de Trakenstein et Klenounik Sac(rae) Caesareae Regiaeque M^{tis} Dapifer.
Dedit 2 duc.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1615 novembris 17. Stephanus Listhius L. B. in Kötsche, Prelenkirchen et Kobelstorf etc. Dedit 1 Ung.

(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Liszthy István idejövet Páduában is beíratkozott a Német nemzet anyakönyvébe, 1615 október 10-én. (Luschin: Oesterreicher an ital. Universitäten II. p. 24.)

1618 maii 16. Franciscus Listius L. B. in Kettse, Prellenkirchen, Kabold, ac Dominus in Somlio et Jánosháza. 2 Δ
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Liszthy Ferenc ide Páduából jött át, ahol 1617 november 4-én íratkozott be a juristák anyakönyvébe. (F. R. H. I. p. 114.)

1618 iulii 6. Iohannes Szunyogh de Jessenitza L. B. in Bielsko et Budethin. Dedit 2 Cor.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

Szunyogh János innen a páduai egyetemre ment továbbtanulni, melyen 1618 augusztus 15-én íratkozott be juristának; de októberben már újra Sienában van. (F. R. H. I. p. 115.)

1623 aprilis 4. Ioannes Draskovith L. B. de Trakostyán. 2 cec.
(Bibl. Com. Siena Matr. Nat. Germ. Iur.)

1628 septembris 12. Georgius Enricus Velderndorffer a Waradein et Neidenstein, Austriacus.
(Luschin: Oesterreicher an ital. Univ. II—III no. 1402.)

Ez a váradi előnevű osztrák nemes bátyját Páduában hagyván, idejött továbbtanulni.

1632 decembris 25. Matthias a Bloenstain eques Transylvanus.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

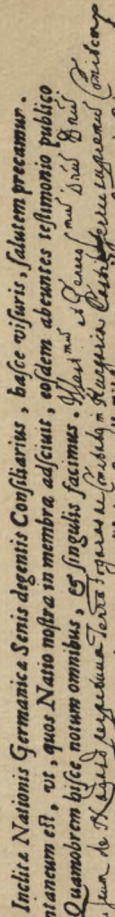
Ezt a tanulót előbb, az év tavaszán (1632 május 27-én) a páduai egyetemen találjuk. (F. R. H. I. p. 121.)

1639 octobris 11. Stanislaus Hieronymus Ferdinandus Orlik L. B. in Laziska.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1642 iulii 1. Comes Franciscus de Nadasd perpetuus terrae Fogaras ac comitatus in Ungaria Castriferrei supremus comes. 2 Ung.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

OS Wolfgangus Jacobus à Heindenberg in Duisburg

Inclite Nationis Germanicae Senis degentis Confiliarius, basce visitaris, salutem precamur.

Rationi consentaneum est, ut, quos Natio nostra in membra adscivit, eandem abrenuens testimonio publico prosequatur. Quomobrem hūc notum omnibus, & linguis facturus. *Hlasz mō i Prazes mōi Dnů Bratř* (in Bohem. Transjura de Ratis legatus Teut. quondam in Alsacia Elector. esse legatum) quod, cum in matriculam nostram relatum, etiam libris, suppellectilibus, & omnibus vestimentis suis, esse Germanum, in omnibus Ciuitatibus, & locis, à vetricalibus, gabellis, & dāvis, quo S.Celf. soluntur, etiam Florentis, liberum, immunitem, & exemptum semper esse. Proinde Magistratus Officiales, & omnes exactores vendicium, gabellarum, & datorum S. Celf. hortantur, ut praefato Germano in omnibus locis Dominiorum S. Celf. eundem & redeundo immunitatem, & exemptionem supra scriptam inuiolabiliter seruent : non obstantibus quibuscunq. legitimis, aut spuriis, quibus omnibus expresse S. Celf. derogamus, & derogatum esse voluit : sub pena in diplomate nostro expressa.

scribi iussimus. Data Senit, die 7 Mensis July
CHRIST I. 1642.

Ad mandatum D. Consiliaris submissum.
 Transmissus) hilech p. J. H. Praesidentis.

Adományát távozása napján tette és jegyezte be a Natio Germanica jegyzője, akitől egyúttal bizonyítványt kapott, hogy mint diák mentes lehessen az egyes városok kapuinál fizetendő adófizetés alól.¹ Ide egyébként Páduából jött át, ahol 1642 június 13-án írta be nevét a juristák anyakönyvébe.²

¹ Hasonmásban is bemutatjuk a bécsi állami levéltárban talált eredetijéről. Idézve a Századok 1900. évf. 616. l. Szövegét ld. kötetünk II. része 39. sz. a.

² F. R. H. I p. 126.

1657 augusti 1. Martinus Josephus ab Erdel palatinus 1 sc.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1662 octobris 18. Melchior Reisinger Nob: Hung:
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1662 novembris 1. Comes Alexander Erdődi. 2 scud.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1698 novembris 12. Ioannes Andreas Schnedyczkay Ungarus.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

1701 septembris 25. Carolus Comes de Serenj Sacrae
Regiae Maiestatis Camerarius dedit Hungarum.
(Bibl. Com. Siena. Matr. Nat. Germ. Iur.)

PAVIA.

1425. Licentia et doctoratus in artibus Magistri Pauli de Hungaria.

(Maiocchi: Codice diplom. della R. Università di Pavia vol. II p. 225. doc. 345.)

1471 augusztus 19-e előtt jutott Andreas Pannonius karthauzi barát Ferrarából Paviába, Rendjének legfényesebb kolostorába, ahol munkáit s nyilván életét is (1473 után) befejezte.

(Fraknoi Vilmos, a Magyar Könyvszemle 1878. évf. 144. l. Békesi Emil, Katholikus Szemle 1902 p. 134. Huszti József: Andreae Pannonii Expositio super Cantica canticorum, Magyar Könyvszemle 1939 p. 97—104.)

1491 maii 31. Cenomanis. Frater Ambrosius de Hungaria Strigoniensis conventus assignatur studens theologiae in conventu Papiensi etc.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 10. 160 a. MOPH. VIII. 405.)

Ide Párizsból jött, ahol két év előtt mint teológus fordul elő.

1493 et antea Papiae studuit Dominus Stephanus de Germath canonicus Quinqueecclesiensis.

(Vide uberius sub Ferrara.)

1498 iunii 25. Paduae. Frater Petrus de Cassovia assignatur studens theologiae per tres annos in conventu Papiensi pro rata suae provinciae.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 12. 86 b.)

Később engedélyt kapott, hogy bármely jóváhagyott egyetemen sententia-előadásokat tarthasson, 1500-ban pedig a generális úgy intézkedik, hogy amikor már baccalaureus formatus lesz, bármely egyetemen doktorálhat. (Harsányi: Domonkosok, p. 261.)

1790 június 17. Pavia. Cseresnyés András, a Rómából odaköltözködött Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke Görög Demeter bécsi magyar szerkesztőnek, érdekesen ismertette, mily feltűnést keltett magyar folyóiratának, a „Hadi és más nevezetes Történetek“ első száma még olasz körökben is, amelyeknek fogalmuk sem volt róla, hogy a magyaroknak már rézmetszetű képekkel díszített lapjuk is van. Hiszen abban a tévhitben éltek, hogy a magyarok nyelve pallérozatlan, mivel ők csak hadakozni: ölni, vágni tudnak stb.

(Hadi és más nevezetes Történetek 1790. II. szakasz p. 696—700.)

Cseresnyés András még a rákövetkező évben is Paviában folytatta tanulmányait s azokról egy második levelet is küldött Görögnek (1791 június 13-án) megemlítvén benne, hogy a kollégiumot az elmúlt május hó folyamán II. Lipót király is meglátogatta — magyar köntösben.¹ Egyebet nem is tudunk erről a tanulónkról, akinek neve tévedésből kimaradt Germanicum-kötetemből.²

¹ Ibidem, 1791 tom. IV. p. 769.

² Pedig meg lehetett volna találni Horányi Nova Memoriaja 725. lapjáról is, ahol Cseresnyés fenti két leveléről szól.

1832-ben avatták orvos-doktorrá a győri Schoepf Ágoston tanulót, alábbi értekezése alapján:

Dissertatio medico-chirurgica de ischuria producta ab urethrae coarctationibus quam annuentibus Magnifico Domino Rectore Illustrissimo facultatis Directore Spectabili Domino Decano ac Clarissimis D. D. Professoribus auspice Francisco Flarer M. D. Therapiae et Clinices oculariae P. O. ad medicinae lauream rite capessendam in Celebratiss. I. R. Archigymnasio Ticinensi An. MDCCCXXXII una cum thesibus adnexis publicae disquisitioni submittebat Augustus Schoepf Jaurino Hungarus.

Ticini Regii. Ex Typ. P. Bizzoni. I. R. Universitatis Typograph. In 8-vo pag. 52.

Dedicatio: Viro Illustrissimo Bartholomaeo Panizza in Archigymnasio Ticinensi anatomes humanae Professori... Tot officiis legatus Auctor.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 27. No. 2.)

A korán árvaságra jutott Schoepf a győri gimnázium ki-járása után Bécsbe ment orvostanulóként, de egyik tanára részéről méltatlanul oly sértés érte, hogy második félévre a prágai egyetemen íratkozott be. Ott meg az ifjúság szellemével nem bírt megbarátkozni s e miatt Páduába ment a második félévre, onnan pedig Paviába, ahol többi tanulmányait végezte. A paviai egyetemnek akkoriban kitűnő orvostanárai voltak, akik neki nagy tekintélyt szereztek, hiszen ott tanított Scarpa, Panizza, Hildebrandt, a későbbi bécsi tanár és Beolchini, kiknek a szorgalmas magyar tanuló annyira megnyerte becsülését és barátságát, hogy általuk különösen az akkor még költséges és nehezen hozzáférhető elemi- és tájkórbonctan, valamint műtői gyakorlatokban és kórházi alkalmaztatásban kitüntető kedvezményekben részesült. Kísérletei folyamán azonban Schoepf súlyos beteg lett és hígymérgezés következtében tizenhat hónapig szenvedett. Mikor jobban lett és orvosi dissertatioját megírhatta, tanáraitól támogatva lépett a szószékre, hogy annak vitatételeit megvédelmezze. Így szerzett diplomát a sebészetből s utána mesteri fokozatot a szemészetből, hogy hűséges ápolója, egy előkelő olasz nő kíséretében házasemberként hazainduljon.

Hazatérve, Schoepf orvos két évig Bécsben működött, majd Pestre költözött és szanatóriumot nyitott. Utána gyermekklinikát alapított, melyben tizenhat évi fennállása alatt 44,000 gyermeket ápoltak. Érdemeiért a M. Tud. Akadémia 1835-ben tagjává választotta, a rákövetkező évben meg az egyetemen az orvostörténet tanára lett, nevét Méreire magyárosítva. Később végigszolgált a szabadságharcot s annak leveretésekor török földre menekült, majd Angliába költözött és Manchesterben keresett gyermekorvos lett. Angolul is sok tanulmányt írt és meghalt ugyanott 1858 március 12-én 53-ik évében.

Schoepf Ágoston érdemeiről Lumniczer Sándor tartott emlékbeszédet, melyet ez elismerő szavakkal fejezett be: A tudomány és emberiség javára szentelt életének a polgárosodott Európa két végén ő maga állítá fel örök emlékét.¹ De őrzik azt hazai folyóiratainkban 1840—47 közt írt cikkei,² valamint angol nyelvű tanulmányai; egyike lévén ama ke-

veseknek, akik a magyarságnak külföldön idegen nyelven kiadott műveikkel dicsőséget szereztek.³

¹ Lumnitzer: Emlékbeszéd. Fenti sorainkat ebből vettük.

² Ezek címe megvan Szinnyi Természettudomány és matematikai repertórium 1306—8. hasábján.

³ Szinnyi: Magyar írók, vol. VIII. p. 1096—8.

1836 július havában avatták orvos-doktorrá Stern Móric magyar tanulót, alábbi értekezése alapján:

Dissertatio Inauguralis medica de causa proxima inflammationum quam consensu et auctoritate Magnifici Domini Rectoris, Perillustris Domini Facultatis medicae Directoris, Spectabilis Domini Decani, nec non Clarissimorum ac Celeberrimorum D. D. Professorum auspice D^{re} Camillo Platner *Medic. Legal. et polit. Med. Prof. Ord. pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite ac legitime obtinendis Mense Julii anni 1836 in Alma, Celeberrima ac Antiquissima Universitate Ticinensi una cum adnexis thesibus defendendis publicae submittit disquisitioni Mauritius Stern Hungarus.*

Ticini Regii. Ex Typis Fusi et Socii. In 8-vo pag. 24.

Dedicatio: Illustrissimo ac Clarissimo Domino, Domino Andreae Moesetig, Medicinae Doctori, C. R. Consiliario et Protomedico gubernii Lombardici; C. R. Collegii obstetrici Mediolanensis Directori etc. Veneratione ductus has pagellas sacras vult Auctor.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 41. No. 12.)

1837 szeptember havában avatták orvos-doktorrá a beszercei Schaller Siegfried Traugott tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio Inauguralis medico ophtalmologica in tabulis sistens: Prospectum Synopticum *omnium oculi morborum* quam consensu et auctoritate Illustrissimi ac Magnifici Domini Rectoris Perillustris facultatis medicae Directoris Illustris ac Spectabilis Domini Decani, nec non Clarissimorum ac Celeberrimorum D. D. Professorum auspice D^{re} Francisco Flarer *Therapiae et Clinices oculariae P. P. et O. pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite ac legitime consequendis in Antiquissima ac Celeberrima Reg. Universitate Ticinensi mense Septembris*

anno MDCCCXXXVII una cum thesibus adnexis publicae eruditorum disquisitioni submittit Siegfridus Deofidus Schaller Transylvanus Bistritziensis.

Ticini Regii. Ex typografia Bizzoni I. R. Universitatis typograph. In 4-to pag. 8 + 4 tabellae.

Dedicatio: Patriae, fautoribus optime de se meritis atque Dignissimo Spectabili ac Generoso Domino, Domino Joanni Emanuele Regius Liberae Regiaeque civitatis ac Indylti districtus Saxonialis Bistriciensis Judici distr. integerimo etc. etc. Viro ingenio, magnanimitate, aequitate, humanitate aequae insigni fautori aestimatissimo ceu perennis venerationis atque grati animi monumentum hasce pagellas, tenues, primitias sacras vult: seque simul totum patriae D. D. D. Gratissimus auctor.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. I in 4-to No. 6.)

Erről a Besztercén 1802-ben született szász tanulóról érdekes megjegyezni, hogy szabólegényként ment külföldre, ahol tanulni kezdett és annyira vitte, hogy Paviában orvosi diplomát szerezhetett s avval térhetett haza szülővárosába, ahol 1850-ben történt haláláig működött. (Tausch: op. c. III. p. 159.)

1838 január havában avatták orvos-doktorrá a daruvári Bresslauer Jakab tanulót, alábbi értekezése alapján:

Synopsis entozoorum hominis. Dissertatio inauguralis quam consensu et auctoritate Illustrissimi, Sapientissimi ac Magnifici Domini Rectoris, Perillustris Facultatis medicae Directoris, Spectabilis Domini Decani, nec non Clarissimorum D. D. Professorum pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite consequendis in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Ticinensi auspice D.^{re} C. A. Rigoni Physiologiae et Anatomiae sublimis Professore ordinario cum adnexis thesibus defendendis *Mense Januarii* 1838 publicae disquisitioni offerebat Bresslauer Jacobus Slavonita Darovarensis.

Ticini Regii, 1838. Ex Typis Fusi et Socii. In 8-vo pag. 27.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 46. No. 18.)

1839 március havában avatták orvosdoktorrá a komáromi Goldstein Simon tanulót alábbi értekezése alapján:

Quaedam de China. *Dissertatio Inauguralis* quam consensu et auctoritate Perillustris Directoris, ac Praesidis Facultatis medicae Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum D. D. Professorum pro Doctoris medicinae laurea summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite consequendis in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Ticinensi auspice D^{re} Aloysio Scarenzio Pathologiae generalis ac Pharmacologiae Prof. Ordin. cum adnexis thesibus defendendis *Mense Martii MDCCCXXXIX* publicae disquisitioni offerebat Simeon Goldstein Hungarus Comaromiensis.

Ticinii Regii. Ex Typis Fusi et Socii. In 8-vo pag. 31.

Dedicatio: Spectabili ac Clarissimo Domino Doctore Peschl Phisico circulari Brunensi, viro omni respectu dignissimo peculiari ex observantia has studii medici primitias dedicat devotissimus auctor.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 50. No. 5.)

1839 július havában avatták orvosdoktorrá a pesti Strasser Gyula tanulót alábbi értekezése alapján:

De rabie. *Dissertatio Inauguralis* quam consensu et auctoritate Perillustris Facult. Medicae Directoris, Spectabilis D. Decani nec non Clariss. ac Celeberr. D. D. Professorum, auspice Doct. Josepho Corneliani Therapiae et clinices medicae P. O. pro *Doctoris Medicinae Gradu*, summisque in Medicina honoribus ac privilegiis rite et legitime consequendis, in Antiquissima ac Celeberrima C. R. Universitate Ticinensi, Mense Julii Ann. MDCCCXXXIX publicae disquisitioni submittit Julius Strasser Hungarus Pesthiensis.

Ticinii Regii, 1839. Ex Typographia Bizzoni I. R. Universitatis Typograph. In 8-vo pag. 32.

Dedicatio: Parentibus suis optimis dilectissimis hasce primitias litterarias sacras esse vult gratissimus filius.

Avunculo suo J. Victor ejusque filiis devinctissimus nepos consobrinusque tamquam animi gratissimi, sincerique cultus monumentum hoc specimen inaugurale vovet auctor.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 51. No. 22.)

1839 augusztus havában avatták orvosdoktorrá a kassai Roth Mátyás tanulót alábbi értekezése alapján:

De Ferro. Dissertatio Inauguralis *quam* annuentibus Magnifico Domino Rectore Perillustri Facultatis Medicae Directore Spectabili Domino Decano ac Clarissimis D. D. Professoribus *auspice* D. D. J. M. Zendrini *Prof. Ord. Historiaeque naturalis Ad Medicinae Lauream* rite assequendam in C. R. Archigymnasio Ticinensi *Mense Augusti* 1839 una cum thesibus propugnandis publicae disquisitioni submittit Mathias Roth Hungarus Cassoviensis.

Ticini Regii. Ex Typographia Fusi et Socii. In 8-vo pag. 23.

Dedicatio: Matri Optimae offert has pagellas filius gratissimus.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 51. No. 12.)

Roth Mátyás hazatérve, mint tábori orvos végigszolgált a szabadságharcot. De elfogatóván, becsületszávára szabadon bocsátották és Angliába költözködött, ahol irodalmilag is tevékenyen működött haláláig. (Szinyei, op. c. XI. p. 1241.)

1841 február 23-án avatták orvos-doktorrá a brassai Béli Károly tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio Inauguralis physiographico-pharmacologica de moscho *quam* consensu et auctoritate Perillustri facult. medicae Directoris, Spectabilis D. Decani, nec non Clariss. ac Celeberr. D. D. Professorum pro Doctoris Medicinae Laureae summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite consequendis in Antiquissima ac Celeberrima C. R. Universitate Ticinensi *auspice* D. Aloysio Scarenzio *Pharmacologiae et Pathologiae P. O.* una cum thesibus adnexis *Mense Februarii* M. D. CCC. XLI publicae disquisitioni offerebat Carolus Beldi Transylvanus Coronensis.

Ticini Regii, 1841. Ex Typographia Bizzoni. I. R. Universitatis Typograph. In 8-vo pag. 32.

Dedicatio: Fratribus optimis praecipue Georgio in tesseram grati animi hasce studiorum primitias sacras esse vult Gratissimus Auctor.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med.)

A brassai születésű 30 éves orvos, előzőleg Bécsben, Páduában és Prágában tanult; onnan Páduába jőve, 1836 november 5-én íratkozott be medikusnak s tanult 1838 végéig,¹ amikor Paviába jött át, ahol doktorrá avatása után, 1841

június 18-án chirurgussá is felavattatta magát, aztán újra Bécsbe ment tanulni, majd nagyobb külföldi utazást tett és 1845 után tért vissza Brassóba, ahol haláláig, 1880 október 2-ig működött.²

¹ Vide F. R. H. I p. 143.

² Trausch IV. p. 35. Gusbeth 72—73. Szinnyi I. p. 787.

1841 április havában avatták orvosdoktorrá Bermann J. magyar tanulót alábbi értekezése alapján:

Dissertatio *Inauguralis medica* de variis methodis tae-niam expellendi quam annuentibus Perillustri Facultatis medicae Directore Spectabili Domino Decano ac Clarissimis D. D. Professoribus auspice Doct. Aloysio Scarenzio *Pathologiae generalis atque Pharmacologiae Professore ordinario ad Medicinae lauream rite assequendam* in C. R. Universitate Ticinensi mense Aprilis anno 1841 una cum thesibus propugnandis publicae disquisitioni submittit J. Bermann Hungarus.

Ticinii Regii. Ex Typographia Fusi et Socii. In 8-vo pag. 25.

Dedicatio: Seinem geliebtem Bruder S. Bermann widmet diese Blätter als Beweis der innigsten Dankbarkeit Der Verfasser.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 56. No. 12.)

1842 július havában avatták orvosdoktorrá a pozsonyi Mandel Joachim tanulót alábbi értekezése alapján:

De aquis medicatis regni Hungariae. *Dissertatio Inauguralis* quam annuentibus Perillustri facultatis medicae Directore Spectabili Domino Decano ac Clarissimis D. D. Professoribus auspice D^{re} J. M. Zendrini Prof. Ord. historiae naturalis *ad medicinae lauream rite assequendam* in C. R. Universitate Ticinensi Mense Julii ann. 1842 una cum thesibus propugnandis publicae disquisitioni submittit Mandel Joachimus Hungarus Posoniensis.

Ticinii Regii. Ex Typographia Fusi et Socii. In 8-vo pag. 27.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 60. No. 15.)

1842 augusztus havában avatták orvosdoktorrá a magyarországi Klein Solimán tanulót alábbi értekezése alapján:

De trismo neonatorum. *Dissertatio Inauguralis* quam annuentibus Perillustri Facultatis medicae Directore Spectabili Domino Decano ac Clarissimis D. D. Professoribus auspice D^{re} Josepho Cornelianii *Clinicae Medicae Therapiae-que Specialis Prof. P. O. Directori Nosocomii Universalis etc. etc. Ad Medicinae lauream rite assequendam* in C. R. Universitate Ticinensi *Mense Augusti ann. 1842* una cum thesibus propugnandis publicae disquisitioni submittit Solimann Klein Hungarus.

Ticinii Regii. Ex Typographia Fusi et Socii. In 8-vo pag. 19.

Dedicatio: Sr Wohlgeboren Herrn Adolph Hirschler und dessen Edelgesinnten Frau Gemahlin mit dem Gefühle der unbegrenzten Verehrung und Hochachtung, der Verfasser.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 60. No. 8.)

1842 augusztus havában avatták orvosdoktorrá Schlesinger Vilmos magyar tanulót alábbi értekezése alapján:

Dell'influenza fisica e morale *Della Musica* sull'uomo. *Dissertazione Inaugurale* che Guglielmo Schlesinger Ungarese col consenso ed autorità dell'Illustrissimo Signor Direttore e Preside della Facoltà medica dello Spettabile Signor Decano e dei Chiarissimi Signori Professori sotto gli auspici del Sig. Dott. Francesco Flarer *Prof. Ord. di Oculistica* pubblicamente esponeva nel mese di Agosto dell'anno 1842 per ottenere il grado, gli onori ed i privilegi di Dottore in medicina nella Celebre ed Antica *I. R. Università di Pavia*.

Pavia, 1842. Tipografia Fusi e Comp. In 8-vo pag. 32.

Dedicatio: Seinem theuern Cousin Wilhelm Figdor, dem geist- und gemüthsreichen Verehrer der schönen Künste, widmet diese anspruchslosen Blaetter Der Verfasser.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 61. No. 11.)

1843 szeptember havában avatták orvosdoktorrá a pozsonyi Breuer Miksa tanulót alábbi értekezése alapján:

Memoranda toxicologiae. *Dissertatio Inauguralis* quam consensu et auctoritate Perillustri Directoris ac Praesidis Facultatis medicae Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum D. D. Professorum ut Doctoris medicinae laurea summique in medicina honores ac privilegia rite consequan-

tur in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Ticinensi auspice Dr^e Camillo Platner *P. O. di Medicina Legale e Polizia Medica* una cum thesibus defendendis *Mense Septemb. anno 1843* publicae disquisitioni offerabat Breüer Maximilianus Hungarus Poseniensis.

Ticinii Regii. Ex Typographia Fusi et Socii. In 8-vo pag. 21.

Dedicatio: An meine vielgeliebten Eltern und Geschwister. (Négy strófás vers.)

1843 szeptember havában avatták orvosdoktorrá a pozsonyi Deutsch Jakab tanulót, alábbi értekezése alapján:

De corporis exercitii in salutem influxu. Dissertatio Inauguralis quam consensu et auctoritate Perillustris Directoris ac Praesidis Facultatis medicae Spectabilis Domini Decani nec non Clarissimorum D. D. Professorum ut Doctoris medicinae laurea summique in medicina honores ac privilegia rite consequantur in Antiquissima ac Celeberrima Universitate Ticinensi auspice Doct. Francisco Flarer *Therapiae Clinices Oculariae P. O.* una cum thesibus defendendis *Mense Septem. anno 1843* publice disquisitioni offerebat Jacobus Deutsch Hungarus Poseniensis.

Ticinii Regii. Ex Typographia Fusi et Socii. In 8-vo pag. 20.

Dedicatio: Seiner theuern innigstgeliebten Mutter, seinen vielgeliebten guten Brüdern als schwaches Zeichen seiner Dankbarkeit und Liebe gewidmet vom Verfasser.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 62. No. 29.)

1844 július havában avatták orvosdoktorrá az esztergomi Szilva Sándor tanulót alábbi értekezése alapján:

De combinatione et exclusione morborum. Dissertatio Inauguralis quam consensu et auctoritate Perillustris Facult. Medicae Directoris, Spectabilis D. Decani, nec non Clariss. ac Celeberr. D. D. Professorum *Auspice Dr^e Camillo Platner Medicinae legalis atque politiae medicae P. O. pro Doctoris Medicinae Laurea* summisque in medicina honoribus ac privilegiis rite consequendis in C. R. Universitate Ticinensi *Mense Julii 1844* una cum thesibus adnexis publicae dis-

quisitioni submittit Alexander Szilva Hungarus Strigonien-
sis Doctor chirurgique.

Ticinii Regii, 1844. *Ex Typographia Bizzoni*. In 8-vo
pag. 16.

Dedicatio: Al mio Cognato Carlo Martinoni.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 66. No. 24.)

1846. Deutsch Giacomo nato il 13 Giugno 1815 a Pres-
burgo in Ungheria (da Ermanno negoziante) studente in me-
dicina; percorse gli studj antecedenti a Vienna tra 1841—42.
Sta all'Ospitale militare. Pel Dottore in chirurgia.

(Bibl. Univ. Pavia. Registro 89: 1846—1849.)

1846. Ristich Nicolò Ungherese nato il 15 Luglio 1824 a
Pancsova in Ungheria (da Giovanni commerciante) percorse
gli studj antecedenti nell'I. R. Università di Padova tra 1845
—46 il primo corso medico.

(Bibl. Univ. Pavia. Registro 89: 1848—1849.)

1850 *március* havában a magyar származású Strobel
Pellegrino tanár az alábbi munkát adta ki:

Studi sulla malacologia ungherese.

Pavia, 1850. Tipografia Fusi e Comp. In 8-vo pag. 62.

Dedicatio: A F. E. Guérin—Méneville redattore della
Revue de Zoologie a Parigi. Pavia Marzo 1850.

Ez a munka tulajdonképpen egy nyílt levél, melyben
szerző elmondja, hogy Felice De Vecchi *Giornale di Caro-*
vana című folyóirata 1847-i évfolyama elején közölt volt egy
kis cikket a magyarországi folyókban található conchiliák-
ról. Utána nemsokára a Como városában élő Carlo Porro
természetbúvár arra kérte, hogy állítsa össze a Magyarorszá-
gon (a Kárpátok és Dráva közti területen) előforduló földi
és vízi kagyló-csigafélék jegyzékét s ő a megtisztelő fel-
hívást kész örömmel teljesítvén, a kívánt jegyzéket beküldte
a francia tanár folyóiratának. Nagy volt azonban meglepe-
tése, mikor ez az ő zootomiai munkája a nevezett folyóirat
júniusi száma 198-as és következő lapjain Porro neve alatt
jelent meg, a nélkül, hogy nevét még csak meg is említette
volna. Ezért adja ki most újra művét külön olasz kiadásban,
kijavítva benne azokat a hibákat is, melyeket a tudatlan

tolvaj elkövetett, kivált a Mohácson 1839-ben gyűjtött példányok ismertetésénél.

(Bibl. Univ. Pavia. Miscell. Belli busta 6.197. 9. 2. 18.)

1850 december havában avatták orvosdoktorrá a lőcsei Huber Károly tanulót alábbi értekezése alapján:

Degli accessi del fegato. *Dissertazione Inaugurale* che presentava Huber Carlo di Leutschau in Ungheria onde ottenere la laurea dottorale in medicina nell'I. R. Università di Pavia col consentimento dell'Illustrissimo Sig. Cav. Direttore, dello Spettabile Signor Decano e dei Signori Professori Sotto gli Auspici del Signor Dottore Francesco Flarer Prof. Ord. di Clinica oculistica con annesse le tesi da difendersi Nel mese di Dicembre 1850.

Pavia. Tipografia Fusi e C.^o In 8-vo pag. 20.

(Bibl. Univ. Pavia. Coll. Diss. Med. Tom. 77 No. 28.)

1850. Huber Carlo nato il 19 novembre 1812 a Leutschovia in Ungheria (da Giuseppe impiegato) studente anno 5-to di medicina; percorse gli studj antecedenti a Vienna nell'Accademia Giuseppina; graduato in chirurgia maggiore, ostetricia ed oculistica.

(Bibl. Univ. Pavia. Registro 95: 1849—1852.)

FERRARA.

1438 aprilis 18. Doctoratus ... testis: Michael de Ungaria domicellus domini episcopi.

(Archivio Notarile. Ferrara. Pardi p. 17.)

1438 maii 17. In Episcopali palatio in salla magna superiori praesentibus testibus vocatis et rogatis ... Michael quondam Martini de Ungaria.

(Arch. Not. Ferrara. Notarii Martini de Schivetis No. 71 fol. 20.)

Tanúként szerepel 1438 augusztus 7-én is. (Ibid. fol. 25.)

1444 martii 13. Iacobus de Fricz filius Iohannis, Agriensis dioecesis, qui studuit Viennae, doctoratus fuit in artibus.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi, p. 18.)

A bécsi egyetemen 1436 április 14-én íratkozott be és apja castellanusnak van jelezve. (Schrauf: A bécsi egyetem magyarországi tanulói 81. l.)

1447 tavaszán érkezett a tizenkét és fél éves Ianus Pannonius Ferrarába, ahol a híres Guarino Veronese tanár házában lakott és tanult.¹

Ianus Pannonius (családi nevén Csezmicei János) tanára fiának, Guarino Baptistának írásbeli tanúsága szerint Váradon született.² Ezt senki jobban nem tudhatta nálánál, aki atyja konviktusában hét éven át naponta figyelhette a (vele egykorú) tehetséges magyar ifjú szellemi és testi fejlődését, mindaddig, amikor jogi tanulmányai végett Páduába ment, nagybátyja, Zrednai Vitéz János váradi püspök egyenes kívánságára, illetve útasítására. Ezt is Guarino jelzett leveléből tudjuk, melyben nincs mit kételkednünk.³ Ez így tárgytalanná látszik tenni minden egyéb adatot, amely Ianus Pannonius szülőhelyéül más helyet vél ismerni. Mégis életrajzírója — Huszti József — szerint ez téves adat s azt hiszi, hogy (1434 augusztus 29-én) valószínűleg Verőce-megyé-

ben, kétségtelenül a Dráva torkolata közelében született;⁴ egy további feljegyzés szerint: Almásfalu körül.⁵

Véglegesnek kell tehát ezt a megállapítást tekintennünk, miután Ianus Pannonius a világ minden tájáról Ferrarába özönlő tanuló-ifjúságot említve, önmagáról sem feledkezik meg,⁶ így írván egyik versében:

Engemet is hozzád hoza egy kegyes isteni végzés
Zsenge koromban azon tájáról Pannoniának,
Hol a Dunába nevét s a vizét elveszteni készül
És szeliden szeli át a kövér szántókat a Dráva.

Érkezésekor Ianus Pannonius a következő két magyar tanulót találta Ferrarában, részint Guarino konviktusában, részint másutt elhelyezkedve: Bari (Bánfalvai) Miklós egri kanonokot, majd később Kosztolányi (Polycarp) Györgyöt.⁷

Ianus Pannonius olasz tanulótársai közül Trevisoi Simon nyilván az ő ajánlatára nyerte meg Hunyadi János támogatását, kinek révén Magyarországon javadalmat kapott, mert 1453-ban már esztergomi olvasókanonok, sőt V. László udvarában tekintélyes állást foglalt el.⁸ Követségekre is felhasználták, de 1460-ban elhagyva Magyarországot, velencei patriárka lett. Később újból visszatért Esztergomba, ahol érseki helynök; 1467-ben antivari érsek, majd Rómában húzódik meg, átvéve a pápai kancellária vezetését. Érdemeiért Mátyás király 1481-ben a pápánál bíborosi méltóságra ajánlta, magasztalva írván felőle, hogy „amikor Magyarországon időzött, jeles erényeivel s becsületességével az ő és mindazok szeretetét kivívta, akikkel érintkezett.” A bíborosi kalapot azonban nem kapta meg s avval további nyomát is elveszítjük.⁹

Tanulótársa volt Thibaldo ferrarai költő is, akit később hozzáírt versében barátjaként szólít meg.⁹

¹ Ioannes Pannonius Quinqueecclesiensis episcopus, Guarino Veronensis in humanis litteris Ferrariae discipulus. (Borsetti vol. II p. 302.)

² Guarino idézett levelének e része szözszerint így szól: Oriundus fuit Ianus noster Varadinae (!) quae provinciae Pannoniae urbs est non ignobilis. (Ábel: *Analecta nova*, p. 204.)

³ Guarino Baptista e sógorának, Bertuccio Jánosnak Ferrarában, 1467 április 9-én írt levelét Pulszky Ferenc fedezte fel és adta ki magyarra fordítva, az „*Athenaeum*” 1873. évf. 2927—2934. l. Ez azonban

elkerülte az utána jövő írók figyelmét, úgyhogy Abel annak ismerete nélkül adta ki eredeti latin szövegében, az *Analecta* 207. l.

⁴ Huszti József: Janus Pannonius (Pécs, 1931) 1. és 299. l.

⁵ Budai Ferenc 1804-i Polgári lexikonában,* forrásjelölés nélkül.

⁶ Huszti József Janus Pannoniusról írt tanulmánya IX. lapján, a „Janus Pannonius költeményei Hegedüs István fordításában“ c. kiadvány (Budapest, 1958) V—XVIII. l.

⁷ E tanulók olaszországi életviszonyait ismertette Huszti, id. m. 32—34 l. A harmadikul említett Szepesi Illyés (Helia Zaepes) ekkor még otthon volt s készült Bécsbe menni tanulni.

^{7a} Sörös Pongrácz: A bakonybéli apátság története 161. l.

⁸ Kollányi: Esztergomi kanonokok, p. 98—99.

⁹ Ianus Pannonius Thibaldo poetae Ferrariensi. In: Iani Pannonii Opusculorum pars altera (Traiecti ad Rhenum, 1784) p. 106.

1448 februarii 26. Doctoratus in artibus Petrus Andreae de Palizna qui studuit Viennae.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 22.)

Ennek az avatásnak az az érdekes előzménye volt, hogy Paliznai Péter magisteri vizsgáját a bécsi egyetemen nem fogadták el, mire lejött Ferrarába s ott az neki sikerült.

Avatása után Paliznai visszament Bécsbe s ott a fakultás 1448 húsvét utáni pénteken tartott ülésében most már elfogadta, amiről az alábbi hiteles feljegyzés szól:

Dictus enim Magister immediate ante hoc, circa festa Nativitatis, admissus in nostra facultate pro tentamine ad gradum Magisterii, ac tentatus more solito, nubilem paciens fortunam, statim conferens se ad Ferrariensem, ibidem est promotus; rediens ad nostram facultatem, petendo, antequam alii licentiati secum temptati in nostra facultate essent promoti, quod visum fuit nostrae facultati non ita legale esse.¹

Nyilván nagybátyja annak a Paliznai Péter bolognai doktornak, aki 1459—62 közt esztergomi kanonok volt.²

¹ Fraknói: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen, p. 12—13. ² Kollányi, op. c. 103.

1448 martii 1. Ferrara. Stephanus de Warda scholaris iuris canonici nagybátyjának, Wárdai Miklósnak haza és folytatólag további öt levele egész 1449 július 14-ig, ez utóbbiban arról írván, hogy doktoratusára készül.

(Történeti Szemle 1929 p. 125—136. — Kivonatuk a Zichy-okmánytár XII p. 213—218.)

Külföldi tanulását Wárdai István a krakkói egyetemen kezdte meg, amelyen az anyakönyvbe 1444-ben így van bejegyezve: Stephanus Palibarti de Warda.* Innen Bécsbe ment, ahol 1446 április 14-én íratkozott be, fizetvén 7 garast¹ s onnan ide jött Ferrarába. Ideérkezése nehézségeiről és őszig előfordult költségeiről érdekesen számol be egyik levelében.² Itteni tanulásához tartozik az is, hogy 1449 őszén tanulmányai folytatására egyik atyjafiától száz forintot kapott.³

* Album Studiosorum tom. I. p. 108.

¹ Schrauf: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen, p. 98.

² Lásd kötetünk II. része 1. sz. a. Sajnos, eredetije már nincs meg a családi levéltárban.

³ Petrus de Zokol castellanus et capitaneus Nandoralbensis 24. Octobris 1449 centum florenos donat Egregio Stephano de Kyswarada pro iuvamine studii sui. (Codex dipl. Comitum Zichy vol. IX p. 229.)

1450 *aprilis 20.* Ferrara. (In 8-va pasce 1450.) Stephanus de Warda anyjának, különböző ajándékokat küld.¹

(Codex dipl. Comitum Zichy tom. IX p. 252.)

Innen Wárdai István nemsokára a páduai egyetemre ment át, ahol a nyári félév bezárta előtt (1450 augusztus 29-én) doktori vizsgát tett a kánonjogból.² Így nemsokára haza is utazhatott, mivel 1451 február 10-én már mint Doctor decretorum váradi kanonokként szerepel. Három év múlva erdélyi prépostként Németországban, Würzburgban jár,^{2a} majd egri püspök lesz, utána meg kalocsai érsek 1457-től 1471 elején bekövetkezett haláláig.³ Kiváló érdemeiért II. Pál pápa 1468-ban bíborossá nevezte ki és érdemeit kortársa, Bonfini is megörökíté, kiemelvén, hogy a tudományokban és hadászatban egyaránt jártas volt s hazánk határait ügybuzgóan védelmezte a törökökkel szemben.⁴

¹ Munusca quaedam Dominationi vestrae transmissi, videlicet unam cincturam de serico nigram, item quatuor bracia de tela bona et optima, quae quanto pluries lavatis, tanto pulcrior apparebit, cum nondum lavata sit; item unum pepulum, et unam unciam de filo aureo.

² Ld. páduai kötetünk 9. lapján, Stephanus de Kyswarda név alatt.

^{2a} Egy 1454 október 31-én Erwipolisban kelt levelét így írta alá: Stephanus de Warada decretorum doctor, praepositus Transilvanensis; Történelmi Tár 1901 p. 174.

³ Haláláról a szentszék már 1471 február 26-a előtt értesült, amennyiben részvételeve aznap kelt. (Theiner: Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia tom. II. p. 421.)

⁴ Stephanus de Varda sive Vardaius non obscuro loco in Hungaria exortus, artibus literarum et belli admodum inclaruit. Doctoris legum nomine gavisus et fruitus est, finesque Hungariae — ut est apud Bonfinium — ab excursionibus Turcarum tuitus. (Mathiae Belii Hungaria nova pars I. tom. III p. 554.)

1450 december 8-án Ivanich Pál látogatta meg Ianus Pannoniust Ferrarában, útban Magyarország felé, akivel — ügylátszik — maga is visszatért.

(Sabbadini nyomán, Huszti: Janus Pannonius 34. l.)

Hazatérve, Ivanich lassanként összeszedegette Vitéz János váradi püspök szebb leveleit s a kiadásra szánt mű előszavát ekként írta alá Váradon, 1451 december 16-án: Paulus de Iwanich dioeceseos Zagrabiensis Presbyter, Rector Altaris S. Pauli Apostoli in ecclesia Waradiensi.¹

¹ Schwandtner: Scriptores tom. II. p. 106, ahol folytatólag Vitéz e levelei ki vannak adva.

1451 ianuarii 11. In episcopali palatio in saleta viridi consueta praesentibus... famosissimus utriusque iuris doctor dominus Iacobus Leonesa canonicus... pronuntiavit doctorem in artibus dominum magistrum Georgium Hando* de Czhehy*^a qui studuit Viennae... hodieque suppositum privato examini dominorum doctorum collegii Ferrariensi, ab ipsis, nemine discrepante approbatus... Cui dictus... suo nomine et aliorum conpromotorum tradidit insignia etc.

(Arch. Not. Ferrara. Notarii Ludovici de Milanis. Pardi p. 24.)

Handó György életrajzát Fraknoi Vilmos írta meg, legrégibb nyomára 1465-ből akadván.¹ De azóta azt is tudjuk róla, hogy előbb a bécsi egyetemen tanult s iratkozott be 1445 október 13-án.² Fraknoi kutatásának érdeme azonban, hogy Handót sikerült azonosítania György kalocsai érsekkel, akit eddigelé csupán keresztnevén ismertünk. Így emlékezik meg róla Bonfini is avval a jellegzetes hozzátétellel, hogy érseki székét királyi titkári működése jutalmául nyerte Mátyás királytól.³ Kalocsai érsekként ír róla Bisticci is, aki őt Ianus Pannonius oldalán, követsége alkalmából ismerte meg s hogy kalocsai püspöknek címezi, nem elírás, hanem annak tulajdonítható, hogy emlékiratát abban az időben (1479 februárja után) írta, amikor már kalocsai érsek volt. Ő jegyezte fel számunkra azt is, hogy Handó Györgyöt Vi-

téz János esztergomi érsek küldte tanulni Olaszországba. De midőn azt írja, hogy jogi tanulmányait és doktori fokoza-
tát a páduai egyetemen szerezte,⁴ e tévedés onnan van, hogy
hirtelen testvéröccsére, Handó Gergelyre révedt az emléke-
zete, aki 1466—68 közt tényleg a páduai egyetemen tanult,⁵
miután azt ugyancsak személyesen ismerte.

Fentebbi első doktori avatása után Handó György to-
vább tanult s az egyházi jogi doktorátust is megszerezte,
mert bár tudjuk mikor tért haza, Mátyás király 1465 no-
vember (24-i) oklevelében neve ekként szerepel, tévesen t
betűvel írva: Georgius Hanto praepositus Quinqueecclesien-
sis, artium et decretorum doctor.⁶

Handó György igen jeles diplomatája volt Mátyás ki-
rálynak, ami abból is látszik, hogy még érsekké való kine-
veztetése után is magánál tartotta udvarában. Halála nap-
ját biztosan nem tudjuk, de 1480 július 14-én érseki székét
már üresnek írják.⁷

A humanista műveltségű Handó György könyvekkel
megrakodva érkezett haza Olaszországból, úgyhogy még
pécsi prépost korában 300 kötetet meghaladó könyvtára
volt s gondozására egy papot javadalmazott; így nyilván-
való, hogy könyvtárát Kalocsára is magával vitte.⁸

* Apud Pardi mendose: Hairdo. — *a Idest: Kálmáncsehi.

¹ Fraknói tanulmánya, a Századok 1898. évf. 97—112. l.

² Schrauf, op. c. 98.

³ Bonfini (Decas IV. Libri V) nominat Georgium archiepiscopum
Colocensem virum gravissimum et summa laude dignum, metropolitanum
Colocensem suo iure scribam regium et secretarium esse deberet. (Apud
Katona, op. c. tom. I p. 453.)

⁴ Il Bisticci scrive: Messer Giorgio vescovo Colocense fu di nazione
ungaro, allevato dall'arcivescovo de Strigonia, che nella sua gioventù lo
mandò a studiare a Padova in iure civile e canonico, e nell'una scienza,
e nell'altra venne singularissimo. Dottorossi a Padova e dipoi ritornò
in Ungaria, sendo uomo prudentissimo ed essercitatossi a Padova, era
universale in ogni cosa. (Ábel: *Analecta*, p. 227.)

⁵ Először szerepel Páduában a magyar tanulók közt 1466 szeptem-
ber 27-en, utoljára 1468 május 16-án; F. R. H. I p. 12—14.

⁶ Fraknói: *Mathiae Corvini epistolae*, p. 62.

⁷ Fraknói id. tanulmányában, *Századok* 1898 p. 112.

⁸ *Religio* 1909 p. 681. Timár.

1451 március 18-án indult vissza Budáról Ianus Pannoni (Vitéz János püspök ajánlólevelével) Ferrarába Guarino Veronese tanárhoz, akinél immár négy esztendeje tanult volt.

(Schwandtner: Scriptores tom. II p. 100.)

A levélben az útrakelt ifjút Vitéz püspök „Iohannem nostrum“-ként említi, amihez Tengnagel (a bécsi udvari könyvtár XVII. századi tudós igazgatója) ezt jegyezte hozzá: Ioannem hunc eundem esse, qui postea Quinqueecclesiensis episcopus et eruditissimus poeta fuit.

1452 martii 2. Doctoratus in artibus domini Nicolai Keilhaw de Corona qui studuit Viennae.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi 26.)

Ez a brassai fiú 1446 április 14-én íratkozott be a bécsi egyetemre,¹ ahol még három év múlva is találjuk² s úgylátzik onnan jött le ide, hogy a doktori fokot megszerezze.

¹ Schrauf, id. m. 99. l. ² Frankl id. m. 49. l.

1452 octobris 27. In episcopali palatio... Privilegium doctoratus in iure canonico domini Antonii Zeremy.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 26.)

1453 iunii 1. Antonius de Comiati¹ clericus Iauriensis dioecesis, qui studuit Viennae et Paduae, doctoratus fuit in iure canonico.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 26.)

A bécsi egyetemre 1450 április havában íratkozott be mint: canonicus Strigoniensis.²

¹ Apud Pardi mendose: Conmiati iauensis.

² Schrauf, op. c. 143. Ez igen hasznos adat, mert Kollányi (id. m. 105. l.) csupán 1459-től kezdve ismeri esztergomi kanonoknak, 1462-ig.

1453 szeptember 4-én Ivanich Pál ismét Ferrarában tartózkodott, Simeon e nap róla írt tudósítása szerint.

(Sabbadini: Ep. di Guarino vol. III p. 442.)

Az itt említett Pál magyarországi pap Ivanich Pál később császári kanonok volt.¹ Simon (ez a rejtélyes magyar ifjú) szintén Guarinónál volt convictor Vitéz János kegyelméből, ami nem közönséges áldozatkészséget jelentett, mert a híres ferrarai tanár iskolájában belső növendéknek lenni, nem tartozott a legolcsóbb neveltetési módok közé. Reá vo-

natkozhatik talán Aldus Manutius amaz adata is, hogy Guarino iskolájában egy Pál nevű condiscipulusa volt.²

¹ Fraknoi nyomán Huszti József, a Századok 1927. évf. 346. l.

² Cicero leveleinek általa gondozott 1513-i kiadása Csulai More Fülöp magyar követhoz intézett ajánlólevelében olvassuk ugyanis: Idem meminim olim dicere Paulum quendam Pannonium, optimo iudicio adolescentem, ac condiscipulum meum; dabamus enim operam Baptistae, Guarini filio, in urbe Ferraria. (Apponyi: Hungarica vol. I No. 89.)

1453 december 3-án Ferrarából ír Georgius Polycarpus Vitéz János váradi püspöknek, dícsérve tanulótársát, Ianus Pannoniust, míg ő róla másik társa, Simon ír dícsérően.

(Századok 1898 p. 3. Fraknoi. Per extensum in parte II. sub no. 3.)

Ki ez a Simon de Ungaria, nem tudjuk biztosan. Huszti József azt a véleményét kockáztatja, hogy esetleg azonos lehet a Werbőczy István által emlegetett Budai Simonnal.¹ Mások Trevisoi Simonnal azonosították, aki 1453—1482 közt esztergomi kanonok volt s mint jeles diplomata, sok külföldi megbízásban vett részt;² de Fraknoi erről írt tanulmányában azt gondolja, hogy az a patراسi érsek címet viselő hasonnevű kortársa nem azonos vele.³ Ez a trevisoi mindenesetre egyetemet végzett tanult ember volt, amit megtudunk abból a Prágában 1457 október 10-én kelt államokmányból, melyet elsőnek írt alá ekként: Simon de Tervisio decretorum doctor et legibus licentiatus.⁴ Doctor gyanánt jegyez két év múlva (1459 május 20-án) egy másik oklevelet is, hozzátevéen ezt is: subdiaconus domini papae,⁵ és így nevezi maga Mátyás király is tíz év múlva (1496 május 20-án) megbízó levelében, amellyel a milánói herceghez küldte volt követségbe.⁶ Én Hamvai Darvas Simonnal tartom azonosnak, aki 1447 óta tanult együtt Kosztolányival és társaival.

Kosztolányi (Polycarp) György ugyancsak Vitéz János püspök költségén folytatta itt tanulmányait.⁷ Majd átment a páduai egyetemre s ott magán- és egyházjogot hallgatott és doktori címet is szerezve tért haza⁸ 1455 után.⁹ Négy év múlva Mátyás király udvarában talált foglalkozást a királyi kancellárián és annyira kitűnt, hogy a király 1467 végén a firenzei udvarba küldte követségbe s ott oly feltűnést keltett tudásával, hogy literatus-voltát hivatalos jelentésben is kiemelték.¹⁰ A következő 1468-tól kezdve azonban

állandóan Rómában él, mint szentszéki *scriptor* és *conservator*. Nevével egész 1489-ig sűrűn találkozunk a pápai bullák regeszta-köteteiben.¹¹ De fizetése nem lehetett nagy, mert hazulról a székesfehérvári és veszprémi káptalanoktól is kapott jövedelmet stallumai után. Ezekre nagy szüksége volt, mert megházasodott, feleségül vevén egyik görög tanulótársa, Trapezunti György leányát, aki neki síriratot is állított a Santa Maria sopra Minerva templomában, ahová az 59-ik évében járó kiváló magyar humanistát temették.¹² Életrajzi adatait Fraknoi Vilmos fogta össze csinos tanulmányban,¹³ amelynek bevezetésében rámutat arra is, hogy Polycarp György és Handó György alakját a korábbi írók egynek vették, még maga Ábel Jenő is.¹⁴

¹ Századok 1927 p. 350.

² Életrajza Kollányi, op. c. 98—99.

³ A Századok 1895. évf. 506. l.

⁴ Katona: *Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae* tom. 6 p. 1210.

⁵ Fraknoi: *Mathiae Corvini epistolae*, p. 62.

⁶ *Acta externa regis Mathiae* tom. II. p. 110.

⁷ Bisticci megemlékezését róla meg Ianus Pannoniusról Pulszky Ferenc ismertette (firenzei, 1859-i kiadása alapján) a Budapesti Szemle 1873-i III. kötete 277—290. l.

⁸ Ábel Jenő nyomán, F. R. H. I p. 11.

⁹ Békesi: *Katholikus Szemle* 1902 p. 557.

¹⁰ Filippo Vespasiano írja ugyanis róla Firenzében, 1467 december 28-án: *Qui è stato uno ambasciadore del Re de Ungheria, a me assai noto, il cui nome è Messer Giorgio Policarpo, homo leteratissimo e degno; Acta Extera* tom. II. p. 336, tévesen 1476 alá beosztva, amit először Fraknoi vett észre és jegyzett meg.

¹¹ Fraknoi megjegyzése, a Századok 1898. évf. 14. l. Előfordul háromszor is az 1470—76 közti évekből; *Mon. Rom. ep. Vesp. III* p. 203, 218 et 241.

¹² Sírirta szövegéből, amely halála évét nem jelzi; Bánfi F. Ferenc cikke, Századok 1931 p. 104—9.

¹³ A Századok 1898. évf. 1—14. l.

¹⁴ Az Egy. Phil. Közlöny 1880. évf. 32—44. l. Ábel szavait követve magam is beleestem hibájába páduai kötetem megírásakor, Bisticci Handó György érsekről írt jellemzését tévesen Polycarpusra értelmezvén; F. R. H. I p. 11.

1454 június 29-én látogatóba jött át Páduából Ianus Pannonius, útban Bolognába ahová készült.

(Zágrábi Ágoston levele, meg Sabbadini Remigio megállapítása nyomán, Huszti, id. m. 43. és 146. l.)

1454-ben Nicolaus Ostfi praepositus Strigoniensis, Georgius Augustinus Zagabriensis, Ianus Pannonius és Helia Czepes Ferrarában.

(Ábel: *Analecta*, p. 217.)

Az előkelő származású Asszonyfalvai Ostfi Miklós (filius baronis regni Hungariae) ide a bécsi egyetemről jött le s ott 1450 október 13-án iratkozott volt be István nevű öccsével, fizetvén ketten két forintot. Ez azonban elérvén az artium baccalaureus fokozatot, 1453-ban hirtelen meghalt¹ s úgy látszik ekkor hagyta ott Bécset bánatos bátyja; de már 1454 nyarán átment Bolognába² továbbtanulni.

¹ Schrauf: Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen, p. 111 et 199.

² Távozásakor tanulótlársa, Georgius Augustinus Zagabriensis így búcsúzott tőle hozzáírt levelében: *Discedentes itaque tua ab humanitate, Vir Amplissime, tuaque nos consuetudine privari videntes, tametsi hoc nostra studia, quibus incumbimus, meaque praecipue exigere videbantur, quam aegre tulerimus, quamve magno dolore affecti fuerimus, tu velim ipse iudices. Corpore quidem Ferrariam versus tendebamus, animo semper Bononiae persistenti, navigando digrediebamur. Voluntatibus connectebamur adeo, ut quamquam ipso die satis procul a Bononia navigassemus, tu tamen nos et nocte consequi visus est. Ferrariae octavo Idus Iulias.* (Ábel, op. c. 217.)

1455 iulii 8. Ferrara. Georgius Augustinus Zagabriensis et Helia Czepes, velők lévén Ianus Pannonius is.

(Zágrábi György Ágoston, octavo Idus Iulias írt leveléből; Ábel, *Egy. Phil. Közlöny* 1880 p. 38. Cfr. *Analecta*, p. 215—221.)

Ez a Zágrábi György Barius, Polycarpus és Darvas Simon társaságában valóságos kis írói kört alkottak, egymással versenyezve. Írásaikat kiadta Juhász László, 1932-ben.

1455 augusti 18. Privilegium in iure canonico domini Elie Scepes de Hungaria... in episcopali palatio etc.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 28. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

Szepesi Illyés tanulmányait Bécsben kezdte, ahol 1447 október 13-án iratkozott be az egyetemen Helias de Zepes néven s három évi tanulás után 1450 április 14-én fordul elő ugyanott mint baccalarius in artibus.¹ Olaszországba jöven továbbtanulni, 1450 október 19-én a páduai egyetemen találjuk, egy magyar tanuló avatásán,² majd onnan átjött ide Ferrarába, ahol tanulmányait befejezte.

¹ Schrauf: Magyarországi tanulók Bécsben, p. 102 et 111.

² *Fontes Rer. Hung.* tom. I. p. 10: Helia de Hungaria.

1456 augusztus 19. In episcopali palatio... Privilegium doctoratus in iure canonico domini Thomae Galli de Ungaria.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 30. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

1458 június közepén Rómából visszatérőben Ianus Pannonius Ferrarában is megállapodott útban Magyarországra, hogy legalább búcsút vegyen ottani sokévi emlékeitől, megszeretett öreg mesterétől, Guarinótól. Nyilván hátrahagyott holmiját és írásait is most szedte össze.¹ Azok közt, a mesterének szánt Panegyricus lapjait, amelyeken évek óta dolgozott, továbbá epigrammáit, amelyeket annyi könnyedséggel és rátermettséggel írogatott. Ezeknek talán legteljesebb gyűjteményét a bolognai magyar tanulókkal is jó barátságban állott strassburgi Schott Péternek köszönhetjük,² kinek gondos másolatában jutottak aztán kiadásra — a költő halála után — 1518 nyarán Bázelenben.³

Ianus Pannonius Ferrarában kellemes emléket hagyott hátra, mert kiválóságáért mindenki dícsérte. Általános fel-tűnést keltett azonban különösen az a rendkívüli nyelvtelhetsége, hogy — miként erről mesterének fia, Baptista Guarino írásban is nyilatkozott — egy év alatt a görög nyelvből oly kitűnő előmenetelt tanúsított, ami mindenkit meglepett.⁴

Ezt a jelességét maga az öreg Guarino sem győzte eléggé dícsérni, gyakran mondván tanítványáról, hogy úgy beszélt, mint egy római, görögül pedig, mintha Athénben született volna; miként ezt a szép jellemzést Bonfini őrizte meg számunkra.⁵

Hazatérve, Ianus Pannonius hamarosan pécsi püspök lett⁶ s mint ilyen Mátyás király megbízásából követségben is újra lejutott Olaszországba, megfordulván mindazokon a helyeken, amelyeken egykor tanulóként járt.⁷

Költőnk Olaszországból magával hozott könyvei és írásai idők folyamán szétszóródtak, de egy 1446—1457 közti iratokat tartalmazó 216 levélnyi kötete mégis ránk maradt egy zágrábi gyűjteményben, több, Guarino tanár és mások eddig ismeretlen levelével.⁸

¹ Ez nyíltan kiderül Bisticci alábbi soraiból: Partitosi (Messer Giovanni) da Firenze, se ne tornò a Ferrara per mettersi in ordine per andarsene in Ungaria, sollecitato dall'arcivescovo di Strigonia, (Ábel, I. c. p. 224.)

² Ld. a bolognai 1480-i bejegyzésben.

³ A díszes kiállítású, 4-rétű 110 lapnyi szép kiadvány bevezetésében a sajtó alá rendező Beatus Rhenanus nyilatkozata.

⁴ Baptistae Guarino Praefatio ad Libellum de ordine docendi et studendi (Veronae, XVIII. Martii 1459) De Iano Pannonio: Vidi ego contra nonnullos sub optimo et huius linguae non minus quam romanae doctissimo parente meo posteaquam nostrarum fundamenta contigerant, uno anno in graecis tantum profecisse, ut quos nunquam viderant libros per se in latinam linguam sic integre fideliterque converterent, ut ab omnibus facile probarentur. (Ábel: Analecta nova, p. 203.)

⁵ Refert Bonfinius (p. 569) Guarinum de Iano dicere solitum: Se nullum ex Italis peregrinisque discipulum habuisse, qui praestantia, docilitate, foecunditateque ingenii cum Ioanne Pannonio conferri posset. Si Latine loquebatur, in urbe Roma; si Graece, mediis natum Athenis affirmasset. (Koller, op. c. IV p. 6.)

⁶ Pécsi püspöksége idejének, irodalmi munkássága ismertetése kíséretében Koller nagy műve majdnem egész IV. kötetét szentelte, az 1—359. lapon.

⁷ Követsége részleteit Fraknói írta meg bőven, a Századok 1899 évf. 774—9. l.

⁸ Fraknói ismertetése róla a Magyar Könyvszemle 1881 p. 26—30.

1458 decembris 28. Nicolaus de Ungaria Ordinis Sancti Pauli primi heremitaе fuit doctoratus in artibus et habuit factor. duc. 3 fl. 10/o.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 34.)

1460 ianuarii 24. In episcopali palatio praesentibus... Magnifico domino Collomano de Ungaria rectoris iuristarum honorabili viris.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 37. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

1460 aprilis 28. In episcopali palatio in saleta viridi praesentibus Magnifico viro domino Collomano de Ungaria honorabili rectore universitatis Iuristarum studii Ferrariensi.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi p. 37. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

Tanúként szerepel több ízben is, 1460 november 13-ig.

1463 martii 11. In episcopali palatio... doctoratus in theologia praesentibus testibus... fratre Blaxio de Ungaria Ordinis minorum.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 43.)

1465 martii 23. D. Vicarius domini episcopi Ferrariæ... licentiauit in iure canonico dominum Albericum de Ungaria.
(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 44. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

1465 május 23-án Ferrarában tanul Garázda Péter és Mátyás fia Pál, kiknek javára a Rómában tartózkodó Ianus Pannonius kieszközölte a szentszék engedélyét, hogy egy-egy szerzetes javadalmat (apátságot vagy prépostságot) nyerhesse.

(Fraknoi, vatikáni kutatásai alapján, Századok 1899, p. 778.)

1465 iunii 18. Doctoratus in artibus... praesentibus testibus... Nicolai Ungari de Batto¹ iuris canonici studens.
(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi p. 45. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

Neve helyesen írva nyilván Barta, amennyiben egy Nicolaus Barta 1465 március 9-én a páduai egyetemen vette fel a négy kisebb egyházi rendet. (F. R. H. I p. 12.)

¹ Apud Pardi: Vatto.

1466 őszén érkezett a ferrarai egyetemre a 19 éves Vingárdi Geréb László, erdélyi klerikus, Mátyás király unokaöccse, amennyiben anyja Horogszegi Szilágyi Zsófia volt.¹ Pálóczi Zsigmond és Perényi Miklós társaságában jött,² akikkel együtt emlegették az egykorúak, még az egyetemen is.³

Hazatérve, Mátyás király nagybányai plébánossá nevezte ki, 1475 nyarán meg erdélyi püspöknek. Később kalocsai érsek lett és izgalmakban gazdag életét 1502-ben fejezte be ötvenhatodik évében.⁴ Tanultságáért Bonfini is dícséri.⁵

¹ Temesváry János nyomán, aki életrajzát legbővebben megírta „Erdély középkori püspökei” c. műve 412—448. l.

² Megnevezi őket Pannonius András, műve 1467 szeptember 1-én kelt előszavában; idézzük ott.

³ Pálóczi Perényivel két ízben is szerepel doktori avatásokon tanúként, 1467 március 20—21-én.

⁴ Meghalt (Temesváry id. műve 447. l. szerint) a Geréb-család egyik bácsmegyei birtokán Teleken, 1502 július 26-án.

⁵ Ladislaus Geréb non mediocri doctrina, parque eloquentia. (Császár, op. c. 103.)

1467 martii 20. In episcopali palatio praesentibus Domino Sigismondo Paloczi,¹ et domino Nicolao Perheni de Ungaria... D. Vicarius... pronunciavit doctorem in iure ca-

nonico dominum Johannem Cromer de Ungaria, quondam Ladislai Cassoviensis, qui studuit Bononiae et Ferrariae.

(Arch. Not. Ferrara, Pardi p. 45. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

¹ Apud Pardi mendose: Sigismundus Palorii.

1467 martii 21. In loco praedicto praesentibus... domino Sigismondo Paloczi et domino Nicolao Pereni, ambobus de Ungaria... D. Vicarius pronunciavit doctorem in utroque jure Reverendum dominum Benedictum quondam Antonii de Leueuu, Vosnensis ecclesiae electum qui studuit Bononiae et Ferrariae.

(Arch. Not. Ferrara, Pardi p. 44—45.)

Egy esztendei tanulás után úgylátszik mindketten a páduai egyetemre mentek át, ahol Pálóczi Zsigmond 1468 május 23-án tanúként szerepel egy társa doktori avatásán s ott van négy év múlva is, mint tanú bejegyezve.¹ Evvel nyomát is veszítjük, de hazatérve, Perényi Miklós 1540-ben váci püspök lett, hanem mielőtt a püspöki rend igényelte érett s alkalmazható kort elérte volna, ugyanabban az évben meghalt.²

¹ Páduai kötetem 16. lapján.

² Palma nyomán Karsu Antal Arzen: Vác város története 5. kötete p. 153.

1467 septembris 1 kelettel végezte be Ferrara mellett (in coenobio beati Christophori prope Ferrariam sacri ordinis Carthusiensis) Andreas Pannonius karthauzi szerzetes „Libellus de Regiis virtutibus” című művét, Mátyás királynak ajánlva.¹

Szerzőnk 1445-ben lépett a karthauzi szerzetbe Velencében, bár eleinte öt esztendeig katona volt Hunyadi János seregében. Magasabb irodalmi kiképeztetését Bolognában nyerte, ahol az 1433—65 közt működött híres Bornio de Sala jogtanárt is hallgatta;^{1a} majd a ferrarai zárda vicarius lett, később meg Paviába rendelték, ahol elmélkedő életet élve, 1473 után fejezte be Borso Hercule ferrarai hercegnek ajánlott „De virtutibus” című másik művét.²

Műve előszavában Pannoniai András egyúttal az alábbi magyar ifjú főurakról emlékezik meg, akik az ő idejében Ferrarában tanultak: Vingárdi Geréb László, Mátyás király atyjafia, Pálóczi Zsigmond és Perényi Miklós.³

Pannoniai Andrásnak egyébként legújabbban előkerült „Expositio super Cantica canticorum“ című másik, kézirati műve is. Másolását 1506 március 16-án fejezte be kortársa, Frater Augustinus Bolognában, amikor írója — ami öreg magyar barátunk — még élhetett, jóval a nyolcvanadik évén túl járván.⁴

¹ A becces kéziratot a római Vatikáni könyvtár őrzi Cod. Lat. Vat. 3186 alatt. Kiadta Fraknói Vilmos „Andreas Pannonius élete és munkái“ címen 1886-ban, az Irodalomtörténeti Emlékek I. kötete gyanánt; ismertetve előbb a Magyar Könyvszemle 1879. évf. 113—118. lapján. Németül művének bevezetése az Ungarische Revue 1888. évf. 231—242. l. Fraknói nyomán írt róla Ábel Jenő is, az Egyetemes Philológiai Közlöny 1880 p. 38.

^{1a} Egy. Phil. Közlöny 1035 p. 79. Révész Mária.

² Ismertette Fraknói, a Magyar Könyvszemle 1878. évf. 140—144. l.

³ A róluk való emlékezés így szól: Existimo autem Tuam Sere nitatem non latere, clementissime rex, tres de tuis fidelissimis baronibus flore iuventutis decoratos, dominum videlicet Ladislaum de Vingar, consobrinum Tuae Sublimitatis, et dominum Sigismundum de Palocz, ac dominum Nicolaum Prini in hac florida civitate Ferrariensi, quae non solum Latina eloquentia, verum etiam Graeca, ut altera Athena floret, operosissime atque excellentissime tam Graecis, quam Latinis litteris operam dare. (Pag. 132.)

⁴ Huszti: Andreae Pannonii Expositio super Cantica canticorum; Magyar Könyvszemle, 1939 p. 97—104. A kódex 5. levelének hasonmásával.

1468 octobris 15. Licentia in iure canonico, testis Meynardus de Lewardia in iure canonico studens.

(Arch. Not. Ferrara, Pardi p. 49.)

Előfordul tanúként 1469 január 21-én is.

1469 elején még mindig Ferrarában tanult Garázda Péter (Ianus Pannonius rokona) Guarino iskolájában, melyet most már a kiváló tanár fia, Guarino János Battista vezett, amiről az egy versében meg is emlékezik.¹ Majd Firenzébe ment át továbbtanulni.

(Huszti: Platonista törekvések Mátyás király udvarában p. 32.)

¹ Ábel: Analecta, p. 161.; a levél 1496-i kiadásából. — Békesi: Katholikus Szemle 1902 p. 241.

1469 septembris 19. Vetési László Ferrarában tanult. Ott a humaniorákra készült¹ s oly kiváló előmenetelt tanúsított

úgy a latin, mint a görög költészetben, hogy korának két nagyhírű humanistája: Ianus Pannonius pécsi püspök elismerően írt neki,² Filelfio Ferenc pedig magasztalással halmozta el műveit;³ mindketten barátságukra méltatván az ifjút.

(Fraknói nyomán, Századok 1898. évf. 399. l.)

Nagy kitüntetés érte Vetésit avval is, hogy 1473-ban a ferrarai jogi egyetem nevében ő üdvözölte Bianchi Kristóf újonnan választott podestát; de utána nemsokára befejezte tanulmányait.⁴ Ezekért Ioannes Argyropylus is levélben magasztalta.⁵

¹ Ladislaus de Vetés iuvenis Ferrariae ad humanitatem excultus. (Iacobus Volaterranus: Scriptorum rerum Italicarum vol. XXIII p. 95.)

² A pécsi püspök 1469 szeptember 13-án így írt neki: Petis, ut te inter meos numerem. Tu vero istud longe ante quam peteres, impetrasti. Nam ex quo Te utriusque linguae Musae inter suos ascripserunt, iam ex illo amicus mihi esse coepisti. Nec refert, quod faciem tuam ignoro. Virtus et doctrina etiam in absentibus facile cernitur. Iure ego Tibi gratias habeo, qui me ad mutuam benevolentiam ultro provocasti: qui si tacuisses, dignus eras prior rogari. (Iani Pannonii ad Guarinum Veronensem panegyricum — Venetiis, 1553 — p. 132. Koller, op. c. tom. IV. p. 226.)

³ Ez meg 1469 november 3-án így magasztalta: Et graecam Tuam orationem et carmen latinum vidi libenter lectitavique libentissime. Sumque ingenii Tui praestantiam non mediocriter admiratus. Dilectionem autem erga me tuam nisi plurimi faciam, sim plane ingratus. Quare Te cum maiorem in modum laudandum existimo, tum etiam amo egregie... Illud Tibi indubitate persuade, me ita esse tuum, ut omnia de me Tibi possis constantissime polliceri... Videbis igitur in dies magis atque magis cum esse animum in Te meum, ut nulla in re sis meum desideraturus officium. (Francisci Philelphi epistolarum familiarium libri XXXVII — Venetiis, 1502 — fol. 215.)

⁴ Hegedüs István, fenti levele mellett, Filelfionak Ladislaus Pannoniushoz 1473 november 9-én Milánóból írt levelét is idézve, aki nem más, mint a még mindig Ferrarában tanuló Vetési László; Irod. Közl. 1898 p. 471. Hegedüs.

⁵ Kiadva Ábel: *Analecta nova*, p. 9.

1469 őszén jöhetett át Bolognából Erdődi Bakócz Tamás, Ferenc nevű testvérével a ferrarai egyetemre, hogy magát a tudományokban tovább képezze.

Hogy Ferrarában is tanult, azt Bakócz maga mondta el egyízben Budán Valentini követnek,¹ de igazolja azt az

egyetem történetírójának, Borsettinek feljegyzése,² meg Bakócz kortársa, a ferrarai Garimberto róla írt rövid életrajza.³

¹ Ezt Cesare Valentini 1486 augusztus 17-i jelentése alábbi sorai-
ból tudjuk: El Signor secretario del Re, dicto Messer Thomaso de Ardedi
e Messer Francesco, suo fratello, canzelero, li ho visitate... L'uno e
l'altro è studiato a Ferrara e laudarse di quelle parte. (Monumenta
Hungariae Historica. Acta extera III. 174.)

² Thomas Bacotius Ungarus ex oppido Herdoviverniensis dioecesis,
vir praeclarissimus, adolescens in alma universitate nostra fuit institutus,
deinde creatus cardinalis, tituli S. S. Silvestri et Martini in Montibus.
(Borsetti: Historia almi Ferrariae gymnasii II p. 282.)

³ Közöljük kötetünk II. része 29. sz. a.

1470 táján indulhatott haza Bakócz Tamás, Bolognában
szerzett egyházi tudori rangjával,¹ bár azt — sajátosképen —
soha nem használta s következetesen „mesternek, magisternek
jegyzi magát a királyi oklevelek alá“ a kancellárián.²

Fraknoi Vilmos (róla írt életrajzában) azt hitte, hogy
Bakócz Páduában is tanult s reá nagyobb hatást gyakorolha-
tott a páduai egyetem, hol az élet gyakorlati föladataira,
a jogi tudományokban képezte ki magát.³ Páduai tanulása-
nak azonban nincsen nyoma az egyetem anyakönyvében s az
csak Horányi hibás adatából jutott be az irodalomba.⁴
Bakócz Tamás távoztakor öccse, Ferenc tovább is Ferrarában
maradt, amennyiben hazatérve, csak 1482-ben fordul elő
mint váci kanonok, hogy életét aztán győri püspökként fe-
jezze be 1509-ben.⁵ Olaszországban szerzett tudásáért Bonfini
is tiszteletreméltónak nevezte, különösen kiemelve nyelv-
tudását és szónoki képességét.⁶ Csakhogy családja szegény-
ségére vall, hogy ő is csupán mesteri címmel tért vissza⁷
olasz tanulmányútjából. De azért tehetségéről Ranzano is
dícsérően emlékezik.⁸

Olaszországi tartózkodásáról Bakócz Tamás könyvekkel
megrakódva tért haza s azokat később, római útja alkalmá-
ból is gazdagította. De könyvtára szétszórodott s abból csak
igen kevés mű maradt reánk. Így szerencsére miniatűrökkel
díszített hártýára írt Gradualeja az Esztergomi főegyházme-
gyei könyvtárban,⁹ meg egy Cicero-ja a Nemzeti Múzeumé-
ban;¹⁰ bár még Vitéz János primás könyvtárát is örökölte.¹¹

¹ Fraknói, Bakócz Tamás életrajza 9. lapján jóhiszeműen írja róla, hogy egyházi tudori ranggal felékesítve indult haza, amit azonban egyetlen feljegyzéssel sem bírt igazolni.

² Ugyanazon a lapon, a 2 jegyzetben.

³ Életrajza fent idézett helyén.

⁴ Horányi Elek írja ugyanis a Memoria Hungarorum I. kötete 93. lapján: In Historia Patavinae universitatis sic lego: Thomas Bacotius Ungarus ex oppido Herdovi (loco Erdöd) Vir praeclarissimus, Adolescens in alma Universitate nostra fuit institutus, doctrinaque ac meritis suffragantibus, deinde Cardinalis tit. SS. Silvestri et Martini in Montibus.

⁵ Iosephus Fögel: Quomodo rex Wladislaus II, cancellariaque eius de rebus litterariis meriti sint in Hungaria (Budapest, 1911) p. 26.

⁶ Optimis disciplinis, quas ab Italia accepit, venerandus. Bonfini (24. I. 1) szerint Császár Mihály: A magyar művelődés a XV. században Antonio Bonfini Rerum Hungaricarum Decades-ének alapján (Budapest, 1902) p. 102. Arrább ismét: Vir utriusque linguae nimie eruditus, qui prosa et pedestri oratione pollens, doctis favebat ingeniis, et patruī fere collega, quum sit regis amanuensis, scribendi elegantia commune munus exornat. (Ibidem, p. 103.)

⁷ A váci egyházm. tört. névtára, p. 682.

⁸ Bonarum artium et humanitatis praesertim callet notitiam, ideoque et in soluta oratione, et componendis carminibus eius est elegans ingenium. (Ibidem, secundum Ranzanum.)

⁹ Bő ismertetése Török: Magyarország primása, II. rész 298—302. l.

¹⁰ Kelényi, op. c. p. 120.

¹¹ Bakócz könyveiről írt bővebben Hoffmann Edit, a Régi magyar bibliofilek 177—182. l.

1471 február közepén Ferrarában töltött néhány napot (útban hazafelé) Mátyás király három római követe: Veronai Rangoni Gábor ferencrendi barát, Mohorai Miklós váci kanonok és Karai László budai prépost, aki ekkor hozta magával útjáról Hess András nyomdászt, a Budai krónika nyomtatóját.

(Fraknói: Karai László prépost, p. 10.)

1471 aprilis 2. In episcopali palatio... D. Vicarius... pronunciavit doctorem in iure canonico dominum Aimericum de Ungaria. (Licentiatum die 23. Martii 1456.)

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1471 fol. 34. Pardī p. 54. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

1473 végén Ferrarában tanult (talán már 3—4 év óta) Carbo Lajos koszorús költő és szónok vezetése alatt Sigis-

mundus Ernest Hampó de Csáktornya, aki — bár még kiskorú volt — Mátyás királytól (1473 szeptember 10-én) elnyerte a megürült pécsi püspökséget.

(Fraknói Vilmos, az Irodalomtörténeti Emlékek II. kötete — Budapest, 1890 — X. 1.)

Ide Ernest Zsigmond a bécsi egyetemről jött le, ahol a bölcsészeti karra az 1470. tanév első félévében ekként iratkozott volt be: Sigismundus Ernst prepositus Budensis de Sancta Trinitate, dedit 4 grossos.*

Ernest Zsigmond nemsokára haza is ment püspöki székét elfoglalni,¹ de a tanárával való társalgás következtében, nyilván felhívására írta meg Carbo (1475-ben) a vele folytatott párbeszéd alakjában Mátyás királyt dicsőítő művét.² Ebben több magyar vonatkozást találunk s különösen érdekes és kortörténeti fontosságú az író az a megjegyzése, hogy a magyar ifjak immár valami negyven esztendeje képezik magukat a széptudományokban Ferrarában, amely azért is hálás nekik, mert soha több fényes arany nem került máshonnan kezökbe, mint az Isten-áldotta Magyarországból.³ Ernest Zsigmond olaszországi tanulmányairól kortársa, Bonfini is tudott s róla nagy művében elismerőleg nyilatkozott.⁴

Egyébként egykorú olasz jelentésből azt is tudjuk Ernest Zsigmondról, hogy Mátyás király halála idejében mintegy 50 éves volt, félszemére pedig nem látott s bár jövedelme a tízezer aranyat elérte, nem volt valami nagy tekintélye az országban.⁵ Ennek dacára a rendek felkérésére, 1493-ban elvállalta a kincstartói állást, de abban annyi kellemetlensége volt, hogy három év múlva az országgyűlés felelősségre vonta sáfarkodásáért s csak 400.000 forintnyi összeg visszafizetésével tisztázhatta magát.⁶

* Schrauf: A bécsi egyetem magyar anyakönyve, p. 113.

¹ Koller: Historia episcopatus Quinqueecclesiarum tom. IV p. 360 ahonnan megtudjuk, hogy püspökségére Ernest 1473 december 10-én kapott pápai megerősítést.

² Kiadta Toldy Ferenc „Analecta Monumentorum Hungaricae historicorum” félbemaradt (és soha meg nem jelent) I. kötete 165—194. lapján, majd Fraknói Vilmos, a fent idézett kötet 185—215. lapján, míg magyarra fordítva még előbb Kazinczy Gábor „Mátyás király, kortársai tanúsága szerint” c. műve (Pest, 1863) 73—114. l.

³ Debeo quidem et voluntati, et dignitati tuae morem gerere, Sigismunde amantissime, cum Pannonicae genti vestrae plurimum sit obnoxia

Ferraria nostra, quae annos ferme quadraginta nobilissimos adolescentes vestros humanitatis studiis instituere non cessat, nec alia ulla natio plus decoris et emolumenti nobis attulerit, nec aliunde plures flagrantissimi aurei ad manus nostras venerint, quam ex beatissima Ungaria, ut gravissimus ille pater Cardinalis Hispanus dicere solebat, tuque praeter caeteros discipulos meos me vehementer observes. (Opus Carbonis, p. 191.)

⁴ Antistes huius (Quinqueecclesiensis urbis) Sigismundus est, non modo optimis disciplinis, quas ab Italis accepit, et opibus, ac nobilitate generis, verum etiam ingenta humanitate, magnificentia, gravitate formaeque praestantia venerandus, quo omnium spectatorum gratiam sibi facillime conciliat. (Secundum Bonfini Decades I. lib. I. p. 23 Koller, op. c. tom. IV. p. 382.)

⁵ Chalco Bertalan 1490 június 1-én írt id. jelentésében olvassuk ugyan: El vescovo delle Cinque-Chiese fu fiolo de Anzeres thesauro-rero Regio, al quale è successo il presente thesauro; epsco Vescovo è homo da circa 50 anni, grassaro, che non gli vede per mezo occhio, et reputato homo per pocho, ha de entrata X mila ducati computatis omnibus, et ha suo fratello Zoanne de qualche 26 anni, che ha entrata circa 7 mila ducati de sue terre et castello, tutte in Schiavonia. (Acta externa vol. IV. p. 209.)

⁶ Fögel: II. Ulászló udvartartása, p. 54—55.

1474 martii 7. Ioannes (Blasii) de Ungaria canonicus ecclesiae Strigoniensis doctoratus in iure canonico, qui studuit Ferrariae.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 58. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

Ez azonos Proschio János szentistváni préposttal.

1475 martii 6. In episcopali palatio in saleta viridi consueta praesentibus testibus... domino Stephano quondam Laurentii Fodor de Pannonia iuris canonici scolari ac art. bacalarius M. Martinus filius quondam Cosmae de Sancto Bartholomeo dioecesis Sagrabiensis et Magister Ladislaus filius Ioannis Zakalius¹ de Themesuar, dioecesis Zanadiensis, ambo hactenus in artium facultatibus studentes Viennae, ubi studium iuget generale ibidemque in artium facultatibus praetiosi baccalarii erunt, praesentati heri per... suppositique hodie privato examini collegii Ferrariensi in dictis artium facultatibus... ab omnibus unanimiter... nemine discrepante exstiterunt approbati et sufficientes reputati... et insignia doctoratus... recipiendi etc.

(Arch. Not. Ferrara. Notarius Thomas Meleghinus fasc. 237 fol. 16. Pardi. Irod. Közl. 1902 p. 307.)

A fenti utalás szerint a samarjai illetőségű (vagy tán születésű) Fodor István az 1471-ik év első felévéig csakugyan a bécsi egyetemen töltötte Szentbertalanból való Márton diáktársával. Ez utóbbi ott 1473 elején lett baccalaureus² és így valószínűleg utána nemsokára jöttek együtt Ferrarába tovább-tanulni. Itt Fodor előfordul tanúként 1475 március 14-én is, majd Rómába ment s úgylátszik ott fejezte be tanulmányait,³ nyilván Nagylucsei Dóczi Orbán kincstartó költségén, akinek unokaöccse volt.

Hazatérve, a pápa 1490 február 20-án szerémi püspökké nevezte ki, neve ekként iratván: Stephanus Crispus de Sancta Maria.⁴

Kinevezését Fodor meglehet, személyesen köszönte meg Rómában, amennyiben az előző évben Mátyás király követeként Ferrarában és Milánóban járt.⁵

¹ Apud Pardi: Zacalius.

² Schrauf: A bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve p. 116—7.

³ Bonfini: Decades IV libr. VI p. 623: Stephanus Fodor Ferrariae primum, deinde Romae humanitatis studia mirum in modum eruditus, claro item ingenio et profusa eloquentia praeditus... Humanitate summa, item magna bonarum artium doctrina praeditus.

⁴ Történelmi Tár 1902 p. 519. Czaich.

⁵ Fraknói adata, a Századok 1899. évf. 877. l.

1476 szeptember 1-én vasárnapi napon a marchese Nicolò de Lionello d'Este követői által Ferrarában támasztott fegyveres támadás alkalmával, a zavargást nézegető meglepett tömegben a főtéren három magyar tanulót megtámadtak. Közülök másnapra az egyik belehalt sebeibe. Ez a szomorú eset a városban oly általános részvétet keltett, hogy a hercegnő neki a maga költségén díszes temetést rendeztetett.

(Zambotti: Diario Ferrarese p. 16.)¹

¹ Anchora, siando cinque scholari ungari suxo il canton de la Piazza de verso lo arlogio, la compagnia de Messer Nicolò ge corse adosso gridando: *vela, vela*, e li scholari non sapeano perchè fosse sorto tanto tumulto, e tacevano, unde tri de loro forno feriti, de li quali uno per dicta ferita il dì seguente morìte, sepolito perhò con grande honore de concessione de la duchessa nostra, la quale fece la spexa.

1480 január 18-án a ferrarai székesegyházban Estei Hercules herceg s a milánói hercegnő küldöttje jelenlétében avat-

ták ünnepélyesen az orvosok rektorává a magyarországi Albert mestert. Az üdvözlő beszédet a piacentzai Messer Antal orvos tartotta s aztán ünnepélyesen elkísérték Magnanimo Antal házába, ahol harsonaszó és más zene mellett folyó víg lakoma következett.

(Zambotti: Diario Ferrarese p. 72.)¹

Albert mester rektor maradt 1481-ben is, ami a ferrarai egyetem történetében ekként van bejegyezve: 1481. Albertus de Ungaria Universitatis scholarium artistarum rector.² De említi Bonfini is.³

¹ La Excellentia del duca nostro insieme con messer Petro da Posterna, ambasciatore de la duchessa de Milano, venne in domo ad honorare messer Alberto Ungaro, rectore de li Artisti, il quale tolse il capuzo. E la oratione la fece messer Antonio da Pienza doctore de medexina. E dapò fu acompagnato a la caxa de messer Moschino Magnanimo, da San Francesco, dove fu facta una solenne collatione, con trombe.

² Borsetti II. p. 77. Századok 1875 p. 671. Irod. Közl. 1902 p. 370.

³ Bonfini adaléka nyomán Békesi: Katholikus Szemle 1902 p. 445.

1480 augusztus 15-én Beatrix királyné Esztergomban írt ajánlólevelével indult unokaöccse és gyóntatója, Osvald¹ modrusi püspök Ferrarába: ad studium literarum. A királyné azt kívánta tőle, hogy Ferrarában „usque ad gradum doctoratus in studio“ maradjon és magister Guarini fiánál vagy másnál helyezkedjék el. Ez ügyben nővére, Aragóniai Eleonora ferrarai hercegnő közbenjárását is kikérte érdekében.

(Mon. Hung. Hist. Acta exera regis Matthiae tom. II p. 440.)

¹ A püspök nevét Gams „Series episcoporum Ecclesiae Catholicae“ c. ismert műve (Ratisbonae, 1873) 388. lapjáról tudtuk meg; avval a megjegyzéssel, hogy 1466 óta volt modrusi püspök.

1481 iunii 11. Ferrara. Mathias de Warda otthon lévő testvérét, Aladárt magánügyeiről értesíti.

(Codex dipl. Comitum Zichy vol. XII p. 309.)

Hazatérve, Várdai Mátyás papi pályára lépett és 1486 elején már boszniai választott püspök. (Ibidem, p. 320.)

1481 iulii 29. Frater Blasius de Agria conventus Jauriensis provinciae Ungariae fuit assignatus in studentem in conventu Sancti Dominici Ferrariae, eidemque concessum fuit, ut pro studii sustentatione elemosinas requiri possit.

(Arch. Centr. Ord. Praed. Roma. IV. 6. 141 b.)

1486 martii 22. In episcopali palatio in camera inferiori ab horto... Egregius ac doctissimus Artium doctor dominus Magister Petrus Zeckel Transsilvanus de Cibinio, olim studens Ferrariae praesentatus heri per... suppositusque hodie privato examini dicti collegii Ferrariensi in Medicinae facultate taliter se habuit, quod ab omnibus unanimiter et nemine penitus discrepante exstitit approbatus... eidemque insignia tradidit praefatus dominus... suo nomine proprio et nomine domini compromotoris sui. (Studuit autem Viennae et Paduae.)

(Arch. Not. Ferrara. Notarius Thomas Meleghinus fol. 22. Pardi, p. 78. Irod. Közl. 1902 p. 270.)

1487 februarii 20. Gaspar de Chiavas frater Ordinis Minorum, doctoratus fuit in Sacra Theologia.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi, p. 80.)

1488 aprilis 10. Nicolaus Galeotus de Foro Sempronii, artium Doctor, filius Petri artium et medicinae Doctoris, qui studuit Perusii et Patavii, doctoratus in medicina.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi, p. 82.)

1488 septembris 7. Ferrara. Az artisták rektorválasztása alkalmával kitört zavarban és verekedésben a magyar tanulók közül megsebesült Messer Joane hungaro, fratello del capitano et provitore Nandoralbensis, kinek gyógykezelését Eleonora hercegnő vállalta magára, aki egyúttal a magyar tanulóknak külön házat rendeztetett be. A zavargások megismétlődésétől tartva, egy magyar tanuló: Bakócz Tamás testvére, István¹ el is távozott Páduába, amit a hercegnő igen sajnált, mert mindent megtett a magyar tanulók kényelme érdekében.

(Berzeviczy: Acta vitam Beatricis reginae Hungariae illustrantia p. 123.)

¹ Messer Stefano, fratello del Magnifico Messer Thomaso, segretario dela Maestà del Signor Re Mattia.

1489 septembris 26. Licentiatu in iure canonico Dominus Gregorius Ungarus de Pesth artium Doctor, qui studuit Viennae, Bononiae et Ferrariae. Testes: Petrus Oroz praeposi-

cus ecclesiae Varadiensis et Albensis Regalis, Georgius de Rans rector capellae Sancti Ladislai regis civitatis Budensis.
(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 85. Irod. Közl. 1902 p. 307.)

Pesti Gergely 1474 elején tűnik fel a bécsi egyetemen, amelyen egymásután szerzi meg a baccalaureusi és magisteri fokozatot s ott marad egész 1481 őszéig,² amikor úgylátszik ide jött tovább-tanulni.

¹ Apud Pardi, mendose: Svaliok.

² Schrauf: A bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve, p. 44, 76, 122, 242 et 243.

1490 octobris 5. In episcopali palatio in saleta viridis praesentibus testibus... Venerabilis ac eximius Decretorum et Artium doctor dominus Petrus Transilvaniensis de Cibinio in Stolzenburg plebanus, olim studens Ferrariae... praesentatus heri per... suppositusque hodie privato examini... Collegii Ferrariae in Medicinae facultate taliter se habuit, quod ab omnibus eiusdem collegii doctoribus unanimiter, concorder et nemine penitus discrepante exstitit approbatus et sufficiens reputatus et habitus etc. Insignia illico sibi tradidit praefatus dominus... prout... petiit.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1490 fol. 63. Pardi p. 86. Irod. Közl. 1902 p. 307.)

1491 aprilis 9. In episcopali palatio... praesentibus testibus... domino Gregorio de Buda¹ filio Emerici adpraesens studente Ferrariae in iure canonico, domino Urbano de Bar Pannonio adpraesens studente Ferrariae et aliis. Egregius ac doctissimus vir dominus Magister Laurentius Beed de Gozthon² olim studens Viennae... praesentatus heri... suppositusque hodie privato examini... Collegii Ferrariensi in Artium facultatibus... unanimiter... approbatus... insignia illico eidem tradidit praefatus dominus etc.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1491 fol. 120. Pardi, p. 89. Irod. Közl. 1902 p. 307.)

A fenti utalás szerint Gosztonyi Beed Lőrinc 1486 második felében tanult a bécsi egyetemen, ahonnan idejött további kiképzése végett. (Schrauf, op. c. 133.)

¹ Apud Pardi mendose: Guda. ² Mendose: Bozthon.

1493 martii 1. In episcopali palatio... praesentibus testibus... Venerabili viro domino Andrea de Saloch presbitero

Agriensis dioecesis, Martino Sartore cive de Leuucze, Gaspare Moler cive de Leuucze et aliis. Venerabilis ac eximius Artium doctor dominus Georgius Leudeschit de Leuucze¹ cantor et canonicus ecclesiae Sancti Martini in Scepus, qui studuit in universitate Cracoviensi, fuit approbatus in jure canonico... et doctoratus.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi, p. 90–91. Irod. Közl. 1902 p. 307.)

Hazatérve, Leüdeschitt György mint szepesi vikárius halt el 1496 március 23-án, végrendeletében könyvei nagyrészt meg egy házának jövedelmét rokonára, Henckel Jánosra hagyván, avval a kikötéssel, hogy külföldre menjen tanulni.² Ő maga írással is próbálkozott: „Quaestiones super libris II. et III. Sententiarum cum quibusdam sermonibus” című munkát hagyván hátra kéziratban.³

A jötevőjétől kapott könyvek egyikébe Henckel János ekként jegyezte be nevét 1496-ban, őt magát néhainak nevezvén: Georgius Leudesich Decretorum Doctor, cantor canonicus et vicarius ecclesiae Scepusiensis.⁴

¹ Apud Pardi, mendose: Leweza.

² Wagner: *Analecta Scepusii* tom. II p. 78.

³ Szöllősy Károly adata, Magyar Sion 1893 p. 552.

⁴ Magyar Könyvszemle 1899 p. 241. Varju.

1493 aprilis 15. Frater Ioannes de Iadra¹ de Dalmatia Ordinis Praedicatorum doctoratus in Theologia.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 92. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

¹ Apud Pardi, mendose: Indir.

1493 május 3-án készült Esztergomból a ferrarai egyetemre menni II. Ulászló király orvosának testvére: a piacentzai Theodosio dal Milgio avval az elhatározással, hogy ott a magyarok közé vegyék fel, élvezvén mindazokat az előnyöket és kedvezményeket, amelyeket ők; amiben maga Estei Hippolit esztergomi érsek támogatta.¹

¹ Hippolytus Estensis (de) Aragonia, Strigoniensis scrive da Strigonio, 30. Maii 1493: Il Maestro Theodosio fratello del medico del Re (Vladislao) chiamato Maestro Julio dal Milgio piacentino, il quale anche fu medico de la bona memoria del Signore Re Matthia per anni 15... il quale vorrebbe connumerare il prefato suo fratello fra li scolari Ungari che sono li al Studio, et tutte quelle immunitate, comoditate et favori che hanno li Ungari, havesse lui. (Atti della Deputazione Ferrarese di Storia Patria vol. IV — Ferrara, 1892 — p. 14–15.)

1493 iunii 11. In episcopali palatio sub lodia horti praesentibus testibus Egregius ac doctissimus vir dominus Magister Joannes Jacobus de Angelis Ungarus ex nobilibus Comitum Cetinae Inferioris Pannoniae¹ regni Hungariae tamquam civis et habitator Venetiarum, qui studuit Paduae, fuit approbatus in Artium et Medicinae facultatibus... et doctoratus.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi, p. 92. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

¹ Apud Pardi p. 92 mendose: Istrionis Panonie.

1493 septembris 7. In episcopali palatio sub lodia horti, praesentibus testibus... Venerabili humanitatis studiorum professori domino Paulo Schaidler Craemniciano,¹ canonico Strigoniensi, Venerabili humanitatis studiorum professori domino Ioanne Gozthon² canonico Strigoniensi et Nobili legum professore domino Jacobo de Zuhafeu³ Pannonico et aliis Venerabilis ac doctissimus vir dominus Stephanus de Germath natus Michaelis, dioecesis Jauriensis,⁴ canonicus ecclesiae Quinqueecclesiensis et archidiaconus de Baronya, eiusdem ecclesiae, qui studuit Paduae⁵ et Ferrariae fuit approbatus in iure canonico... et doctoratus.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1493 fol. 7. Luschin. Pardi p. 95. Irod. Közl. 1902 p. 370.)

A felsoroltak közt az első talán azonos az 1489—1502 közti Kétházi Pál esztergomi kanonokkal.⁶ A második, Szelestei Gosztonyi János 1503—1508 közti kanonok egyetemi tanulmányait Német- és Olaszországban nagybátyja (Gosztonyi András) segítségével végezte s még Párizsban is tanult, ahol segédkezően Clichtoveus chartresi kanonoknak irodalmi művei összeállításában, az egyiket neki ajánlva adta ki. Kanonoki székből egymásután nyeri el a veszprémi, a győri, majd az erdélyi püspöki széket, mely utóbbiban 1526 január 11-én megerősítését kérte a pápától.⁷ Végül Gyarmati István előzőleg (1493 nyarán) a páduai egyetemen tanult, sőt azon „doctor iuris canonici” címen szerepel.⁸

Gosztonyi János ferrarai tanulmányai befejeztével indult Németországba s jutott onnan Párizsba, ahol valószínűleg 1513-ban avattatott doktorrá,⁹ amely rangjáról a II. Lajos király budai udvarában székelt Vincenzio Guidoto velencei

követ is említést tett.¹⁰ Életét azonban az erdélyi szász híveivel való összetűzése keseríté el annyira, hogy 1527 október havában meghalt.¹¹

Párizsba Gosztonyi János — Eckhardt Sándor szerint — 1514-ben, a Dózsa-felkelés leveretése előtt jutott, már mint győri püspök. Ott tudásával és feltűnést keltő erkölcsös életével oly nagy tekintélyt szerzett tanárai s mások körében, hogy bár ő maga önálló munkát nem adott ki, a francia írók nem kevesebb, mint öt művet ajánlottak neki.

¹ Mendose apud Pardi: Schaidar de Cratmnitiano. ² Gostan.

³ Zuhafen, apud Borsetti, p. 77: Zuaffeo. ⁴ Lauriensis.

⁵ Papia. Recte: F. R. H. I p. 19.

⁶ Kollányi, op. c. 117. ⁷ Ibidem, p. 123. ⁸ F. R. H. I p. 29.

⁹ Gábrriel adaléka, az Egy. Phil. Közlöny 1936. kötetében.

¹⁰ Sörös idézete, a Religio 1909. évf. 596. l.

¹¹ Részletesen ugyanott Sörös tanulmánya végén.

1493 novembris 28. In episcopali palatio in saleta viridi praesentibus testibus... domino Jacobo Pannonio de Zuhafeu¹ domino Paolo Schaidar de Cremnitio, omnibus studentibus Ferrariae.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1493 fol. 9. Pardi, p. 95.)

¹ Apud Pardi, p. 95 mendose: Zuhafen. ² Mendose: Sadar.

1495 maii 19. Doctoratus in iure civili. Testis: Iacobus Zoafi Ungarus, Iuristarum Rector designatus. (Iam Rector Iuristarum 26 Novembris 1495.)

(Borsetti II p. 77 et 96. — Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 99.)

1495 octobris 10. In episcopali palatio... praesentibus testibus... fratre Gregorio Blasii litterati de Segedino¹ de Ungaria et aliis. Egregius ac doctissimus vir dominus Magister Nicolaus filius Philippi Zagouuyth² Zagabriensis dioecesis de Dalmatia olim studens Cracoviae et Patavii... praesentatus heri... suppositusque hodie privato examini... taliter se habuit in artium facultatibus, quod ab omnibus... fuit approbatus... et doctoratus.

Item Ioannes Gasparis de Nagyvat,³ pannonus, qui studuit Viennae et Patavii.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1495 fol. 50. Pardi p. 99.)

¹ Apud Pardi mendose: Segadion. ² Mendose: Zagowitk.

³ Mendose: Hagwat.

1495 novembris 26. In episcopali palatio... praesentibus testibus Spectabili viro domino Jacobo Zuhafeu Pannono Rectori Iuristarum.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1495 fol. 59. Pardi p. 100.)

Tanúként fordul elő négy hét múlva is, december 24-én. (Ibidem, fol. 64.)

1496 ianuarii 4. Praesentibus testibus fratre Gregorio Pannonio de Segedino ordinis minorum, Nicolao de Athina¹ et aliis. Egregius ac doctissimus vir dominus Magister Joannes de Mohacz regni Pannonio, filius quondam Gregorii Zabo, olim studens Patavii et Viennae praesentatus heri... suppositusque hodie privato examini... approbatus... fuit doctoratus in Artibus.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1496 fol. 3. Pardi, p. 101.)

Hazatérve résztvett a vallásos vitákban is és 1535-ben megjelent Censuráira Dévai Biró Mátyás ily című irattal felelt: *Apologia quarundam propositionum, summam doctrinae christianae continentium, contra indoctas censuras indocti Franciscani Gregorii Zegediensis.* (Cfr Mon. Eccl. III. p. 71.)

¹ Apud Pardi: Achina artistarum Doctor.

1496 iunii 11. Privilegium doctoratus in iure canonico et civili domini Jacobi de Zuhafeu Pannonii, gymnasii rectoris, qui studuit Ferrariae.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi, p. 100.)

1497 aprilis 6. In episcopali palatio... praesentibus... Venerabilis ac praeclarus Sacrae Theologiae Baccalaureus frater Nicolaus de Kerment¹ ordinis minorum provinciae Ungariae suppositus hodie privato examini collegii Sacrae Theologiae... in Sacra Theologiae facultate taliter se habuit, quod ab omnibus eiusdem collegii magistris unanimiter... approbatus... per dominum... Sacrae Theologiae Magister... declaratus... insignia et illico tradidit Venerabilis ac eximius Sacrae Theologiae Magister frater Ludovicus de Galeno dicti ordinis etc.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1497. Pardi p. 102.)

¹ Apud Pardi: Rerincur(?)

1498 iunii 20. Ferrariae. Approbamus magisteria Fr. N. N. et Osvaldi de Quinqueecclesiis.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. VIII. p. 433.)

Bolognából jött ide rendelve, miután a doktorátust ott két hónappal előbb megszerezte.

Az 1507 május 11-i paviai káptalan magyarországi definitorrá választotta.

1500 maii 2. Bácskai Miklós egri klerikus ferrarai tanuló arra kéri a pápát, hogy ne szenteltessék fel amíg — úgylátzik — tanulmányait be nem fejezi.

(Arch. Vat. Roma. Supplicationes vol. 1095 fol. 171.)

E supplicatio kelet nélküli magyar kivonata kérvényező tésen páduai egyetemi hallgatónak mondja.¹

A pápai breve szavai: Nicolaus de Bachika clericus Agriensis de nobili genere ex utroque parentum procreatus et in 18vo aetatis anno... in universitate studii generalis Ferrariensis studens, ut quodcunque beneficium ecclesiasticum obtinendum libere retinere valeat, nec ad sacros ordines promoveri teneatur. Datum Romae apud S. Petrum sexto nonas Maii, anno octavo. (Alexander VI. 1500.)

¹ Századok 1903, p. 341. Tóth-Szabó Pál.

1500 maii 25. Doctoratus... praesentibus testibus... Philippo Cyulano Pannonio ad praesens studente Bononiae, domino Ioanni Waradiensi studens Ferrariae et aliis.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi p. 107.)

1500 octobris 20. Doctoratus... praesentibus testibus... Ioanne Olazii rectore ecclesiae Sancti Iohannis Baptistae comitatus Schepusiensis, dioecesis Strigoniensis¹ regni Ungariae et aliis.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi p. 109.)

¹ Apud Pardi, mendose: Strigonensis.

1500 decembris 2. Praesentibus Emerico Pannonio canonico Waradiensi et aliis Venerabilis Sacrae Theologiae baccalaureus D. Ioannes Mathiasch de Kezmarck, ecclesiae curatae Sancti Ioannis Baptistae de Olazii, dioecesis Strigoniensis fuit approbatus in Sacra Theologia et doctoratus.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 108—9.)

1501 septembris 23. Praesentibus Ladislao Pannonio praeposito cathedralis ecclesiae Waradiensis, domino Emerico Pannonio canonico ecclesiae praedictae Waradiensis, ambo-
bus studentibus Ferrariae in iure canonico, Bernardino Pan-
nonio de Agria studente Ferrariae in studiis humanitatis
D. Ioannes Snapek Pannonius, qui studuit Bononiae, fuit ap-
probatus in iure canonico et civili et doctoratus.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi p. 108—9.)

1502-ben Ferrarában tanult Erdődi János, nagybátyja, Bakócz Tamás költségén, amikor elnyerte az esztergomi nagy-
prépostságot. Majd zágrábi püspök lesz, de méltóságáról négy
év múlva, 1518-ban lemondott. Ugyanekkor, mivel nem fe-
lelt meg kellően egyházi állásával járó kötelességeinek, Ba-
kócz Tamás megfosztotta a nagyprépostságtól s bár több főúr
s maga a király is közbenjárt érdekében, soha neki meg nem
kegyelmezett.

(Kollányi: Esztergomi kanonokok, p. 122—3.)

1507 decembris 2. Romae. Frater Valentinus Quinque-
ecclesiensis deputatur in studentem theologiae ad conventum
Sancti Dominici de Ferraria.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 215 no. 5.)

1509 iulii 9. Romae. Frater Philippus de Ungaria institui-
tur baccalarius extraordinarius in conventu Sancti Dominici
de Ferraria, si per examinationem magistri Eustachii de
Bononia fuerit repertus sufficiens.

(Mon. Ord. Praed. Hist. vol. XVII. p. 217 no. 23.)

1515 februarii 9. Christophorus Veratellus de Foro Sem-
pronii, qui studuit Bononiae, doctoratus fuit in iure cano-
nico et civili. *Testis fuit:* Hieronymus Gigans de Foro Sem-
pronii in utraque Doctor.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi 114—5.)

1516 aprilis 19. In camera Magnifici et Insigni Equitis
domini Peregrini Prisciani... Clarissimus ac doctissimus vir
dominus Matheus Theyz de Bistritia Transsilvana, qui diu
studuit Viennae in iure canonico et alibi... heri solemniter
praesentatus coram Magnifico... suppositusque hodie rigo-
roso... examini... fuit assumptus dominis doctoribus dicti

Collegii unanimiter... nemine discrepante approbatus et sufficiens reputatus et habitus ad suscipiendam ipsius doctoratus insignia apicem et honore in iuris canonici facultate. Et illico praefatus dominus Andronicus, alter ex compromotoribus praedicti domini Mathei suo nomine... et nomine antedicti compromotoris sui... domino Mateo praesenti... insignia doctoratus in facultate praedicta iuris canonici contulit et dedit. — Doctoratus auctoritate imperiali.

(Arch. Not. Ferrara. Anni 1516 fol. 29. Luschin. Pardi, p. 116.)

1519 tavaszán jutott Erdődi Ferenc,¹ Bakócz Tamás érsek unokaöccse Ferrarába, ahol maga is egykor tanult volt. A 14 éves tanuló elfogadására Calcagnini Caelius még az elmúlt év őszén felszólítá Piso János tanárt,² aki földije kérésére kedvezően nyilatkozván,³ az ifjú Erdődi útnak indult Ferrarába, ahol mégsem Piso házában fogadott szállást,⁴ bár ekkoriban megnyílt intézete keresett volt.⁵ Az ifjút úgylátzik mások támogatták és ferrarai tartózkodása még az egyetem köztörténetébe is bejutott.⁶

(Calcagnini leveleskönyve alapján.)

¹ Keresztnevét Fraknoi Vilmos (a Századok 1875. évf. 672. l.) nem ismeri s a mellett azt hiszi, hogy az ifjú már 1518 augusztus havában Ferrarába jutott.

² Caelius Calcagnini Ioanni Baptistae Pisoni: Quum proxime de nepote amplissimi Cardinalis Istrigoniensis sermo haberetur, quem patruus ad capessendum animi cultum Ferrariam mittere decrevit, ego te unum proposui huic provinciae accommodatissimum, tuasque laudes largo pectore explicavi. Quod si mihi significaveris tibi esse paratum diversorium, quo puerum quatuordecim annorum (ut audio) excipias: idque tuo et pueri commodo fieri possit, dabo operam, ut res cum summa utilitate tua conficiatur. Stati erunt et praescripti in annum non plures quinquaginta, nec pauciores quadraginta aureis; accedent munuscula, accedet inita tanti principis amicitia. (Agraria. Ante calendis Octobris 1518.) Caelii Calcagnini Ferrariensis protonotarii Apostolici opera aliquot — Basileae, 1544 — p. 92. Ábel lenyomatában, az Analecta nova 88—89. l.

³ Ezt Calcagnini VI. Cal. Martii 1519 írt levelében köszöni meg; op. cit. p. 97

⁴ Piso levele és Calcagnini reá adott válasza nyomán Fraknoi Vilmos, Századok 1875 p. 671.

⁵ Calcagnini egyik kelet nélküli egri levelében olvassuk ugyanis: Baptista Pisoni homo bene literatus, qui Ferrariae studiosae juventuti ludum aperuit. (Ábel: Analecta nova, p. 86.)

⁶ Ferrarai tanulásáról az egyetem történetírója (Borsetti) is ekként emlékezik: Franciscus Erdődi germanus Strigoniensis cardinalis amplissimus, quem in celeberrima universitate nostra eruditum fuisse scribit Garimberto. (Borsetti, op. c. II 294.)

1520 martii 20. Michael de Zsidve¹ Transilvanus, plebanus de Eckemezeu, qui studuit Bononiae, doctoratus fuit in iure canonico et civili.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 116—7.)

¹ In originali et apud Pardi: Dezythue.

1520 maii 9. Doctoratus praesentibus testibus... Matheo Chege Iaurinensis dioecesis, Pannonio, philosophiae doctore et aliis.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 117.)

1526 novembris 10. Ferrara. Thomas Lucensis levele, melyben arról értesíti az esztergomi nagyprépostot, hogy Wolfgangus Paksi magyar tanulóval meg két társával találkozott a városban.

(Frankl: Hazai és külföldi iskolázás p. 237.)

1527 februarii 22. Ferrara. Urbanus de Ezeek levele nagybátyjához,¹ aki őt neveltette.²

(Monumenta Ecclesiastica I. p. 311—312.)

¹ Erre a levelére felel t. i. nagybátyja, Ladislaus de Ezeek archidiaconus Zolyensis et canonicus Strigoniensis 1527 március 21-én, nem ellenezvén azt sem, hogy Bolognába átmenjen, ahol — felfogása szerint — többet tanulhat.

² Ferrarában az ifjú Eszéki Orbán „Sebastianus de Orlandinis”-nál lakott, kinek a fiú nagybátyja külön levélben köszönte meg, hogy unokaöccsét szállásra fogadta.

1527 martii 22. Ioannes Wkonius et Blasius Thows studentes in gymnasio Ferrariensi.¹

(Monumenta Ecclesiastica I. p. 315.)

¹ Eznap ír nekik ugyanis atyjukfia, Andreas praepositus Strigoniensis,² kinek költségén nevelkedtek, intvén őket, hogy tanuljanak szorgalmasan s magukat jól viseljék. E leveleket felhasználta és említi már Fraknói Vilmos; Századok 1875 p. 672.

² Talán az 1530-ból ismert Velikey András kanonok. (Kollányi, op. c. 138.)

1534 februarii 10. Frater Iacobus de Ungaria Ordinis Praedicatorum Ferrariiae moratur, et ingenio viget, et iugi

labore non parvum fructum in literis adeptus est; qui tamen ita pauper est, ut nullum penitus quadrantem habeat.

(Monumenta Ecclesiastica tom. II. p. 323.)

A fentieket Bolognában tanuló rendtársa, Ladányi Gergely jelenti haza panaszos levelében, kiterjeszkedvén egyéb olasz városban élő néhány más magyar rendtársa nélkülözésére is.

1534 aprilis 14. Doctoratus in medicina domini Pauli Layr Transilvani de Corona, filii Georgii Ambrosii, qui studuit Paduae et Ferrariae, testibus pluribus Germanis.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi p. 122.)

1544 maii 9. Christophorus Lovas Prutenus (?) filius Nicolai, qui studuit Bononiae et Ferrariae, doctoratus fuit in iure civili.

(Arch. Not. Ferrara. Pardi p. 136.)

1544 augusti 14. Privilegium doctoratus in iure civili domini Pauli Benkner Coronensis Transilvani, magistri artium, filii domini Iohannis, qui studuit Viennae Austriae, Paduae, Bononiae, Vittembergae Saxoniae.

(Arch. Not. Ferrara. Luschin. Pardi p. 136.)

Ide Benkner Pál a páduai egyetemről jött át, ahol minden esetre 1544 előtt tanult. (F. R. H. I p. 32.)

(1557) Ioannes Benedictus Sambucus Tirnaviensis, linguarum undecim peritissimus ac scientiarum fere omnium expers, Ferrariae principis Alphunsi Estensis iunioris, Alphunsi II. Ferrariae ducis filii praeceptor fuit.

(Borsetti, op. c. II 310.)

Sámboky János ide a bolognai egyetemről jöhetett át, de már 1559 január 1-én újra Páduában találjuk, ahol az egész évet tölti ősz végéig, amikor egyik 1559 október 22-én keltezett ajánlású munkájával Párizsba indul, továbbtanulni vagy barangolni.¹ Közben — 1558-ban — Bécsben jár, hogy valami állást kapjon. Párisból visszatérve, ez sikerül is neki, úgyhogy 1584-ben bekövetkezett haláláig Bécsben marad és kéziratokban is gazdag, 3218 kötetnyi könyvtára is a Császári könyvtár tulajdonába jut;² bár vételára kifizetéséért özvegye és fia hosszasan pereskedett.³

¹ Páduai kötetem 62—66. l.

² Böven ismertette, Sámbohy kiváló humanista-működése kíséretében, néhai Bálint-Nagy István orvos id. m. 20—27. l.

³ Ismertette Bálint, Sámbohy végrendelete kapcsán; Levéltári Közlemények 1929 p. 350—5.

1564 septembris 30. Ferrara. Privilegium iuris utriusque doctoratus Petri Bogner Transylvani Coronensis.

(Diploma doctoratus in parte II sub No. 28.)

A brassói Bogner Péter — fenti diplomájának szövege szerint — előzőleg Róma, Siena, Padua és Bologna egyetemen tanult évekig.¹ Majd hazatérve, a brassói evangélikus lelkész 1572-ben bekövetkezett halálakor (akarata ellenére) városi lelkésszé választották, hivatalát 1591-ben történt haláláig, húsz éven át viselvén.²

Érdekes és sajátos, hogy életrajzi adatait a szász írók összezavarják hasonnevű kortársáéval és rokonával.³ Ez a második Bogner Péter azonban orvostudományt tanult éveken át ugyancsak a felsorolt olasz egyetemeken. Ezek valamelyikén orvosi diplomát is szerzett s bár hazatérve, gyógyítással is foglalkozott, (valamely ismeretlen okból) felavatva nem volt, mert 1573 május 20-án írt medgyesi apologiájában így szól róla: *Diplomata bullasque unquam viderim, qualescunque fuerint, utut etiam compositae, inscriptionibus insignatae, denique litteris aureis efformatae, quae languentem aliquem et affectum valetudine sanarent, iuverint, restituerent.*⁴

Mi volt e védőiratnak indító oka, nem tudjuk, de írója úgylátszik nehéz természetű, összeférhetetlen ember volt, aki az előírt formák közt elkészített diplomáját sem vette át: ha ugyan nem pénzhiánya miatt maradt el szokásos felavatása.

¹ A felsorolt helyek közül, Bogner Péter Páduában 1563-ban tanult s onnan jött át Ferrarába. (F. R. H. I p. 71.)

² Seivert: Nachrichten, p. 38—41. Hibásan írja azonban, hogy Pisa egyetemén is tanult volna.

³ Trauschenfels: Kronstädter Zustände zur Zeit der Herrschaft Stephan Báthoris, p. 28. Trausch: Schriftsteller-Lexikon I p. 158.

⁴ Seivert műve id. helyén.

PARMA.

1600—1610. Comes Ioannes Erdeodi Hungarus, convictor Collegii Parmensis Nobilium.

(Andreas Sabini könyve nyomán. Parmae, 1820.)

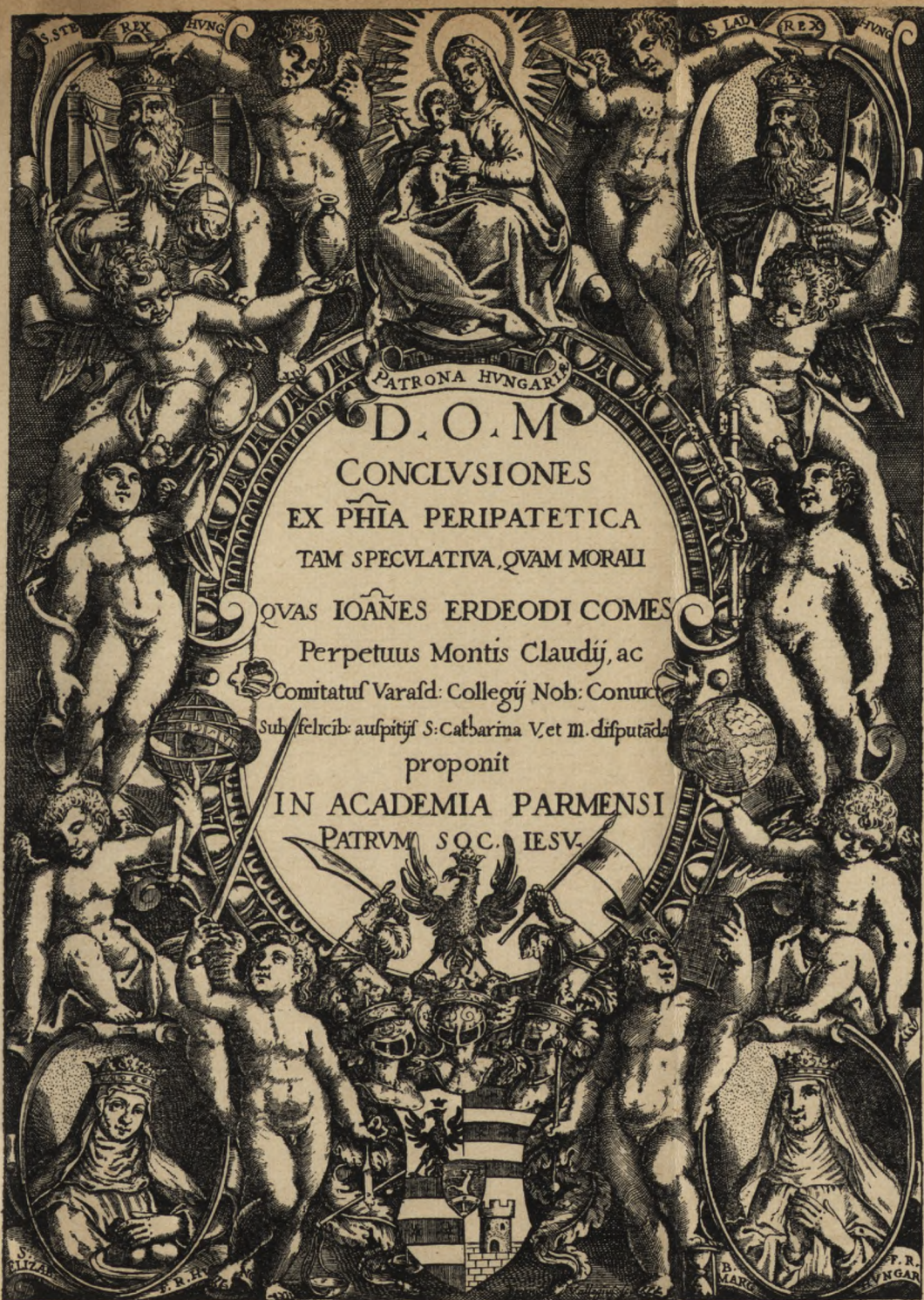
Ebbe a jezsuiták vezetése alatt működő előkelő intézetbe Erdődi János gróf, varasdmegyei örökös főispán Bolognából jött át, melynek egyetemén három esztendeig tanult jogot és bölcsészetet. Nem lehetetlen, hogy ide azért vágyott s költözött át, hogy az egész mindenséget felölelő nagy doktori értekezése anyagát nyugodtan összeállíthassa és megírhassa, hisz az nem kevesebb mint 1033 vitatásra szánt tételt tartalmaz s oly díszes ívrétű kiadásban jelent meg, amely ritkítja párját, úgy fejlécei, mint pompás kezdőbetűi, nyomdai kerete, de főleg gyönyörű rézmetszetű címlapja miatt, melyet épp ezért hasonmásban is bemutatunk. A Vallegio Ferenc vésője alól kikerült műlapot felül Szent István meg Szent László királyunk, alul Szent Erzsébet meg Szent Margit arcképe díszíti. Díszes művét az ifjú szerző 1610 április 10-én (Parmae, 4. idus Aprilis 1610) kelt ajánlólevéllel II. Mátyás királynak ajánlva adta ki így címen:

Conclusiones ex Philosophia peripatetica, quas Ioannes Erdeodi Comes Perpetuus Montis Claudii, ac Comitatus Varasd(iensis) Collegii Nob: Convict(or) Sub felicibus auspiciis S. Catharinae V(irginis) et M(artiris) disputandas proponit in Academia Parmensi Patrum Soc(ietatis) Iesu.

Colophon: Parmae MDC X. Ex Officina Erasmi Viothi. In 2° paginae 12 nonnumeratae et foliis 72.

(Bibl. Univ. Budapest. Exemplar unicum. R. M. K. III. 1087.)

A különös dísszel készült mű nyomtatása úgylátszik megkésett, legalább utolsó lapján ezt a megjegyzést találjuk: Disputabuntur triduo ad finem mensis Maii. Unicuique licebit contra argumentari.

MATTHIAE II.
HUNGARIAE,
DALMATIAE. CROATIAE.

& Slauonia, &c. Regi Potentissimo.

*Designato In Regem Bohemia, Archiduci Austria, Duci Burgundia, Marchioni
Moravia, Comiti Tirolis, &c. Domino D. Clementissimo.*

Ioannes Erdeodi Comes perpetuus Montis Claudij, ac Comitatus Varasdiensis, &c.
Vitam, victoriam, felicitatem.

Lurimi florum (Rex potentissime) simulatq; parentis suae faciem
multiplici colorum venustate pinxere, illico solem versus effe-
runtur, alij etiam eius laborum metamorphosim subsequi gesti-
unt; ac si pulchritudinis suae Auctorem agnoscetes gratias illi
referre studerent. Horum ego siue naturam, siue industriam
florum imitatus ad Te, seu ad Solem in supremis spatij undiq;
triumphantem, naturalis meae, moralisq; Philosophiae, directiones feci. Mouit me po-
tissimum AVSTRIACORVM familia, soli emula claritas, & par propemodum orbi ter-
rarum amplitudo; & quamuis tanta maiestatis radij meorum infringere aciem
oculorum, ut propius eorum fulgorem minus possem intueri, sperabam tamen meo-
rum conatuum felices progressionem ac exitum, dum in eo vere sapientia, virtutisq;
solum elucere cernerem, quod cum semper apertum omnibus, nemini clausum fue-
rit; non dubitabam, quin mihi etiam ad illud facilis pateret aditus, quem non se-
mel pro summa Tua benignitate reuera, cum praesertim ex eo persepe Tua, fratris-
que Tui Rudolphi Imperatoris Semper Augusti, singularis beneuolentia in maiores
meos effulserit; cuius, (ut alia taceam) illud argumento est, quod eis Regnorum
Dalmatiae, Croatiae, & Slauoniae moderanda habere ultro tradita fuerunt, & quidem

+ tanta

tanta amoris significatione, ut illis benignius optandi nullus relictus sit locus; forte
 quia egregie illi Miltiadis, Pharaonisq; exempla in Otomanis Principibus expref-
 ferunt. Quare tantum virique vestram Erdeodi familia debet, quantum, etsi om-
 nium Gratiarum parasangis in soluendum ruat, soluendo nunquam erit. Ergo
 cui iustius trieteridis mee palladium offerendum erat, quam Tibi, à quo in Erdeo-
 di gentem tantus emanat amor, & à quo si ipse Gratia se credant, suum candorem
 depromere non fallantur. Nec Hephæstionem crediderim Darij Regis filiolas ma-
 tremq; aptius offerre potuisse, quam Regi suo Alexandro, illasq; melius à nemine
 suscipi potuisse, quam ab Alexandro, cui filia ne fuerint, an captivæ meritissimò
 ignorarunt. Nec melius Reginam Sabam ad quenquam cum sapientiæ suæ munerib-
 us venire potuisse, quam ad Salomonem sapientissimum. Dicam clarius. Tui vo-
 minis luce tenues hi ingenij mei, siue flores, siue fructus illustrandi erant, ut in lu-
 cem delati, si minus odore, ut louis flos, saltem colore arriderent. Quidni? si Tu
 pro aris nostris, focisq; labores ad ultima usque vitæ dispendia exantlando, tot exer-
 citos gladios, tot ferrugineos hostium cuneos retidisti, tantaq; iaculorum nubila dissipas-
 sti, ut veterem maiestatem, & antiqua patriæ decora per Te unum restituta merito
 libentiq; animo fateamur. Per Te igitur solum, aut certe sine Te non respiraui-
 quicquid respirasse ex ditionibus suis Hungaria letatur. Tuis auspicijs aurea illa
 MATTHIAE Coruini secula redisse gaudere possumus, quem ut nomine sic omine re-
 fers, qui etiam Auos meos maximis beneficijs, ac officijs cumulauit; atque ita quod v-
 nus MATTHIAS domicilium bene construxit, melius alter sui penicilli dignitate or-
 nare non cessat. Is mundum ipsum quodammodo in se à Vespero ad Helicen niuo-
 sam concitatum non horruit, plures exercituum quippè Martes, quam cælum ipsum
 ferre posse putarim, ut quod paucorum presentiae concederetur, illius absentiae dare-
 tur; tamen si una Tecum viuus reddi posset, unum esset commune omnium elogium.
 Cedit Ioui Phæbus, Iuppiter Phæbo cedit, si Priscis integra fides staret, vos gemina
 in æthere micantia sydera crederemus, quæ mundi vices temperant, quorum egregia
 facinora vniversus terræ orbis æternum sentiet, & agnoscat etiam inuitus. Quam
 spatiosi hic laudum tuarum campi se se aperiant, quos plenis quadrigis libens vo-
 lensq; decurrerem, ni & Tua modestia habenas laxare vetaret, Cui faciliora aduer-
 sa presentia, quam presentis laudis presentia; & ij tot antiq; essent, in quibus lau-
 des ipsius laudis facile deficerent. Hic itaque finem faciens peto patiaris Tuae Ma-
 iestatis Gratijs meo libello gratiam accedere, ut apud Te dignè esse possit, qua destitu-
 tus Te dignum esse nequit, nisi in illo Te obtulissem. Nec Te cælum nobis inuideat
 donec sublati hostium terroribus veteris Pannonia facies per Te restitutas agnosca-
 mus, quales duo illa lumina STEPHANVS, & MATTHIAS olim contemplabantur,
 ille quidem re ipsa presentes, in votis magnanimis iste, alter religione insignis, ar-
 mis inclutus alter. Tuam Regiam Maiestatem D. STEPHANVS ad Diuini Numi-
 nis gloriam, nostrumq; presidium diu incolumem tueatur, ut alterum in altero ve-
 nerari possimus. Parmæ ex Farnesiano Nob. Collegio. 4. Idus Apr. Anno 1610.

Azt is érdekes tudni, hogy a kötet elején lévő számozatlan hat levelen különböző verses üdvözlések vannak: Erdődié Mátyás királyhoz, tanáraihoz s a jezsuita-intézet vezetőihez, valamint ezeké hozzá. Másfelől, a doktori avatás alkalmából Erdődi magyar tanulótársa (s talán mentora) a segedi Bozdogh Márton „Artium et Philosophiae Magister” növendéke tiszteletére „Dotes Intellectuales” című füzetben kiadta (Bolognában nyomatva) mindazokat az alkalmi verseket, melyekkel Erdődit tanulótársai és tisztelői felavatása alkalmával üdvözlétek.¹

¹ Ismertetését lásd kötetünk bolognai részében.

Convictores Hungarici Collegii Parmensis Nobilium:

1670—1680. Comes Nicolaus Antonius Lippay de Zombor Hungarus Posoniensis.

S. R. I. Comes Ioannes Antonius Pálffy Hungarus Posoniensis.

1680—1690. Comes Adamus Draskovics de Trakostyán, perpetuus dominus in Sárvár Hungarus Sabariensis.

Ioannes Antonius de Mettniz Croata Carolostadiensis.

1690—1700. Octavius Ignatius Bono de Marianis Nobilis Hungarus, patricius Fluminensis.

Comes S. R. I. Antonius Stephanus Eszterházy de Galántha, Celsissimi principis Hungariae palatini et in eodem regno locumtenentis regii etc. ex fratre nepos, perpetuus in Fraknó, S. R. I. Eques Hungarus.

Comes S. R. I. Augustinus Franciscus Gabriel Eszterházy de Galántha, Celsissimi principis (*ut supra*) secundogenitus, perpetuus in Fraknó, S. R. I. Eques comitatus Saladiensis supremus Comes, Hungarus.

Comes S. R. I. Dominicus Michael Eszterházy de Galántha, Celsissimi principis (*ut supra*) primogenitus, perpetuus in Fraknó, S. R. I. Eques, comitatus Soproniensis supremus Comes, Sacrae Regiae Maiestatis Camerarius etc. Hungarus.

Ioannes Theodorus Voynovich L. B. de Zenta et Voynovich Croata Carolostadiensis.

1700—1710. Comes Iosephus de Batthyány Hungarus Rechnicensis.

Ladislaus S. R. I. Comes a Ráttkay de Nagy Thabor Croata.

1720—1730. Paulus Antonius ex Comitibus de Batthyáni, perpetuus in Német Ujvár Hungarus.

Iosephus Carolus L. B. de Forgach Moravus Brünnensis.

1730—1740. Conradinus Erasmus S. R. I. Comes de Ariosti Nobilis Bononiensis, Ferrariensis et Senensis, Transilvanus.

Petrus Ferdinandus S. R. I. Comes Keglevich de Buzin Zagoriensis.

1740—1750. Antonius Ignatius Mastnak Croata.

(Ex opera anonima Andreae Sabini „Collegii Parmensis Nobilium convictorum nomenclatura universalis cum historicis.“ Parmae, 1820.)

INCERTAE UNIVERSITATES.

1230 *iulii* 8. Praesentibus ... et magistro Iacobo physico, canonico sancti Thomae Strigoniensis.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. I p. 85. Kollányi, op. c. 9.)

1233 *iunii* 6 *intrante*. Magister Cognoscens Legum Doctor, canonicus Strigoniensis.

(Wenzel: Codex Arp. cont. tom. VI p. 539.)

Pápai követi káplán is volt egy ízben, de többet róla nem tudunk. (Kollányi, op. c. 9.)

1255. M(agister) Paulus Doctor de Capitulo Strigoniensi.

(Fejér: Codex dipl. tom. IV/2 p. 506.)

Tanúként van felsorolva IV. Béla király kiváltságlevelében. Kanonokként említik már 1250-ben is. (Kollányi, op. c. 12.)

1256 *aprilis* 30. Magister Bernaldus phisicus domini Regis (Belae IV) et concanonicus ecclesiae Budensis.

(Wenzel: Codex dipl. Arp. tom. VII p. 444.)

Idézi Wertner Mór is. (Századok, 1893 p. 601.)

1257 *martii* 4. Magister Tyburcius physicus Belae regis Hungariae.

(Codex dipl. Croatiae etc. tom. V p. 53.)

1257. Smaragdus ex praeposito Albensi Transsilvaniae creatus Colocensis archiepiscopus ... sed 1266 necatur, dire trucidatur: Cleri flos et inclitus Doctor decretorum, impiorum manibus cecidit servorum.

(Katona: Historia metropol. Colocensis tom. I. p. 309—314.)

Smaragdus, úgylátszik, 1255-ben tért haza felavattatása után, mert attól kezdve három éven át alkancellár, sőt mikor kalocsai érsek lett, akkor is megtartotta kancellári állását V. István ifjabb király udvarában.¹

¹ Fejérpataky: A királyi kancellária, p. 105 et 116.

1263 novembris 11. Mathias Bissenus clericus Vesprimiensis dioecesis Doctor, nepos episcopi Praenestini.

(Wenzel: Codex dipl. Arp. III. 59 ex Theiner I. 251. Knauz, I. 494.)

A fenti évben 15 márkát jövedelmező kanonokságot kapott az esztergomi érsektől. (Kollányi, op. c. 15.)

1273. Magister Muthmerius praepositus Scepusiensis testamentaliter condit ecclesiae beati Martini omnes libros suos, videlicet Bibliam, Decretum, Decretales, storiám scolasticam, librum sententiarum, passionalem, pastoralemente ac libros sermonum.

(Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. II p. 27.)

Ezt a feljegyzést azért vettük be munkánkba, mivel a felsorolt könyvek nagyrészt valamelyik olasz egyetemen használhatta és vehette meg magának tulajdonosuk; sőt egyik történelmi könyvét „historia” helyett olaszosan storiának jegyezte be hagyakozó oklevelébe!

1275. Ioannes de Ilmur praepositus Budensis, Decretorum Doctor.

(Fejér: Codex dipl. tom. V/2 p. 279.)

Nyilván Ürményi értendő Ilmur alatt, amennyiben a fenti oklevél az Ürményi család levéltárából került elő.

Négy év múlva a doktori és a préposti mellett Electus ecclesiae Albensis, aulae regiae vicecancellarius címe is van;¹ viszont egy előző évi (VI. Idus Octobris 1278) oklevél kalocsai választott püspöknek nevezi.²

¹ Csupán évvel jelzett 1279-i oklevelét közölte Szabó Károly a Történelmi Lapok 1874. évf. 496. l.

² Wagner: Analecta Scepusii pars I. p. 110.

1279 maii 31. (pridie kal. Iunii.) Magister Antonius decretorum doctor, praepositus ecclesiae Albensis.

(Codex dipl. patrius tom. III. p. 31.)

1280 novembris 8. Magister Iacobus, praepositus Chasmensis, dioecesis Zagradiensis, doctor decretorum et domini papae capellanus.

(Codex dipl. Croatiae etc. tom. VI p. 364.)

1283 martii 20. Strigonii. Andreas doctor decretorum, praepositus Strigoniensis.

(Codex dipl. patrius vol. VI p. 292.)

Oklevelesen követhető 1286-ig, amikor már királyi kancellár volt, de állítólag 1289-ben meggyilkolták. (Kolányi, op. c. 22.)

1296. Chanadinus de Telegd (qui primam instructionem et eruditionem in schola capitulari Varadiensi recepit, ubi simul munere canonici insignitus erat) ad terras externas, probabiliter in Italiam se contulit ad sublimiora studia peragenda, unde qua Doctor Decretorum est reversus.

(Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. III p. XVII. Dedek.)

Telegdi Csanád 1296—98 közt volt távol Váradtól, ahol az éneklő kanonokságot helyette Iván viselte, amíg tanulmányai végett Olaszországban járt.¹

Hazatérve, Telegdi Csanád 1299-ben esztergomi kanonok lett, 1322-ben egri püspök, nyolc évre reá pedig esztergomi érsek, 1349 december havában bekövetkezett haláláig. (Ugyanott.)

¹ Bunyitay: A váradi püspökség tört. tom. II. p. 38.

1300. Stephanus archidiaconus Albensis Transilvaniae, Decretorum Doctor, vicecancellarius.

(Perger: Bézézetés a diplomatikába p. 208.)

Követhető szereplése 1305-ig. (Ibidem.)

1301 *octobris* 6. (In octavis B. Michaelis archangeli.) Albae. Magister Kylianus Doctor Decretorum, canonicus, archidiaconus de Fylegd.

(Szereday: Series ep. Trans. p. 57.)

Végrendeletéből, melyet püspöke a fenti napon jóváhagyott.

1311. Posonii. Philippus decretorum doctor.

(Rimely: Cap. eccl. Posoniensis, p. 225.)

1320 *septembris* 28. Magistro Andreae nato quondam Marcii² de Eugubio, Medicinalis scientiae professori, confertur ex consideratione Caroli regis Hungariae canonicatus in ecclesia Strigoniensi vacans.

(Theiner: Mon. Hist. Hung. tom. I p. 531.)

Utána pár évvel, 1332-ben pataki plébános s egyben a király orvosa: phisicus Regiae Maiestatis; 1345-ben pedig

váradí kanonok s a királyné orvosa,² de életét tovább nem követhetjük oklevelesen.³

¹ Mendose: Mancii. ² Ibidem, p. 547 et 700. ³ Kollányi, op. c. 37.

1323 *decembris 20.* Doctor in medicinis Iohannes Meyerleyn de Cibinio¹ plebanus Colosvariensis.

(Sieb. Urkundenbuch tom. I. p. 378.)

¹ Hibásan írva vagy olvasva: Cionno.

1324 *decembris 16.* Posenii. Dominicus Praepositus Ecclesiae Sancti Stephani de castro Strigoniensi, Decretorum Doctor, canonicus eiusdem Ecclesiae Strigoniensis.

(Fejér, op. c. tom. VIII/2 p. 574. Kollányi, op. c. 36.)

1327 *octobris 30.* Magister Paulus Doctor legum, praepositus capituli Strigoniensis.

(Fejér: Codex dipl. tom. VIII/3 p. 221.)

Egyebet ennél nem tudunk róla. (Kollányi, op. c. 37.)

1328 *septembris 20.* Nicolaus de Matafatis canonicus Waradiensis, decretorum doctor.

(Theiner: Mon. Hist. Hung. tom. I p. 521.)

1330. Nicolaus iuris canonici Doctor praepositus, canonicus Agriensis ac vicarius episcopi eiusdem.

(Tud. Gyűjt. 1819 vol. VI. p. 106. Regestum.)

Okleveles nyoma van 1335-ben is. (Leskó, op. c. 245.)

1332. Magister Paulus physicus canonicus Waradiensis.

(Mon. Vat. Hung. tom. I/1 p. 49.)

Nyilván azonos avval a hasonnevű orvossal, aki pár év múlva, 1338 augusztus 11-én¹ mint sárospataki plébános (plebanus de Potouk) és királyi orvos — physicus domini regis — szerepel.²

¹ Kivonatában, a Történelmi Tár 1900. évf. 399. lapján kelte hibásan feloldva: augusztus 13.

² Eredetije az Országos levéltár Csicsery-iratai 843 sz. a.

1333. Magister Iohannes physicus et canonicus Colocensis.

(Leskó: Egri adatok, p. 245.)

1340 *novembris 18.* (Sabbato proximo post festum beati Martini confessoris.) Egeg. Iacobus praepositus sancti Tomae

martiris de promontorio Strigoniensi, nec non doctor decretorum ac vicarius generalis.

(Kubinyi: Mon. Hung. historica vol. II p. 127.)

Ez az esztergomi kanonok, akit eddig csupán keresztnevén ismertünk,¹ tulajdonképen piacenzai származású bevándorolt olasz volt, s Budán halt meg 1348 október 16-án, ami ekként van bejegyezve a zágrábi nekrológiumba: 1348 obiit Budae in festo beati Galli abbatis Iacobus de Placentia, qui fuit primo phisicus domini Karoli regis, postea episcopus² Chanadiensis et abhinc translatus in episcopum Zagrabiensem per eundem dominum papam Clementem.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. I p. 407.)

¹ Kollányi, op. c. 46. ² Recte: archiepiscopus.

1341 ianuarii 7. Wissegrad. Magister Nicolaus de Zala Doctor recepit ecclesiae Posoniensis stallum in choro et locum in capitulo cum plenitudine.

(Békefi: Káptalani iskolák, p. 379. Ms. Knauz.)

1345 martii 21. Magister Geraldus de Marmarando perpetuus beneficiatus in altari SS. Cosmae et Damiani sito in ecclesia Wesprimiensi, Legum doctor.

(Theiner: Mon. Hist. Hung. tom. I p. 682.)

1345 aprilis 15. Iacobus Reydgerius canonicus Vesprimiensis, Decretorum doctor.

(Theiner: Mon. Hung. Hist. tom. I p. 700.)

1346 maii 4. Wyssegrad. Iohannes praepositus sancti Iohannis de castro Quinqueecclesiensi, licentiatum in iure canonico.

(Codex dipl. Hung. Andegavensis tom. IV p. 589.)

1349 iulii 31. Strigonii. Thomas decretorum doctor, auditor sancti palatii domini papae, vicarius generalis.

(Knauz: Mon. Eccl. Strig. tom. III p. 690.)

Fenti hallgatónk azonos Telegdi Tamással, aki tanulmányai bevégeztével hazatérve, már 1341-ben nyitrai főesperes,¹ hogy 1350-ben győri püspökséget nyerjen, 1367-ben pedig esztergomi érsek legyen. Meghalt 1374-ben.²

¹ Érdekes, hogy egy a fentivel egyszerre kelt másik oklevél (nyilván prépostsága szerint) egyszerűen Magister Nevgradiensis néven említi, tévedésből elhagyván keresztnevét. (Ibidem, p. 695.)

² Kollányi, op. c. 46.

1350 ianuarii 28. Magister Thomas Pancratii archidiaconus Nitriensis in ecclesia Strigoniensi, providetur de prae-positura ecclesiae eiusdem.

(Theiner: Mon. Hung. Hist. tom. I p. 785.)

1353 aprilis 26. Andreas Demetrii archidiaconus Zembli-niensis in ecclesia Agriensi, decretorum doctor.

(Történelmi Tá. 1895 p. 61. Áldásy.)

Egy 1358 október 17-i egri oklevélben már mint vicarius szerepel.¹

Másik, 1359 május 13-i kiadványa, a Bánffy-oklevéltár I. kötete 225. l. Két további 1360-ig, a Zichy-oklevéltár III. kötetében.

¹ Sztáray oklevéltár tom. I p. 304.

1353 aprilis 27. Petrus Begonis canonicus Strigoniensis licentiatius in legibus.

(Theiner: Mon. Hist. Hung. tom. II p. 6.)

Ennél többet nem tudunk róla tovább. (Kollányi, op. c. 57—58.)

1353 novembris 11. Avinionae. Ioannes Bredescheid iuris utriusque doctor, orator Ludovici regis Ungariae.

(Történelmi Tá. 1895 p. 65. Áldásy.)

Ez egyébként Nagy Lajos király udvari törvénytudósa-ként működött és Visegrádon, 1367 július 7-én fejezte be Beati Gregorii Papae „Moralia super Job“ című művének másolását, amit a kötet végén így örökített meg: Per manus Johannis de Bredenscheyd de tremonia, legiste domini L(udovici) Regis hungarie.¹

Előfordul oklevelesen 1358 február 18-án is.²

¹ Magyar Könyvszemle 1879 p. 136. Csontos.

² Acta exera Andegavensia tom. II. p. 505.

1360 ianuarii 26. Wysegrad. Perhardus medicus et... iurati cives de civitate Theutonicali, item... iurati cives de Hungaricali civitate Wysegradiensi.

(Codex dipl. fam. Bánffy tom. I. p. 230.)

1360 martii 10. Heydenricus dictus Lippia, magister in artibus, approbatus in medicina, physicus regis Ungariae.

(Bossányi: Regesta supplicationum vol. II p. 378.)

1361 februarii 4. Iohannes legum doctor ambassiator Ludovici regis Ungariae ad Innocentem VI.

(Bossányi: Regesta supplicationum vol. II p. 398.)

1362. Agriae. Thomas praepositus ecclesiae beati Thomae martiris de promontorio Strigoniensi, bacallarius in decretis, vicarius per honorabile Capitulum ecclesiae Agriensis sede vacante deputatus.

(Codex dipl. Comitum Zichy tom. III p. 205.)

1371 január 18-án Emericus Zudar praepositus ecclesiae Colocensis, magister in artibus kanonjogot tanult, valamilyik olasz egyetemen, amikor XI. Gergely pápa brevéje érte, amellyel őt, mint királyi káplánt, székesfehérvári préposttá nevezte ki.¹

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. II p. 204—5.)

Ónodi Czudar Imre hazatérve, később párizsi követségben is résztvett, amelyből Rómán keresztül 1374 őszén tért haza, hogy aztán 1386 tavaszán elnyerje az erdélyi püspöki széket, amelyben 1389 tavaszán meg is halt.²

¹ A pápai irat szövege szerint: Nos volentes dilectum filium Emericum Zudar praepositum ecclesiae Colocensis, magistrum in artibus, qui ut asseritur, in iure canonico studet, apud nos de litterarum scientia... commendatum... aedem praeposituram... eidem Emerico conferre et assignare volumus.

² Bő életrajzát ld. Temesváry: Erdély középkori püspökei 211—232. l.

1372 martii 29. Ladislaus Cato canonicus et praepositus ecclesiae Transilvanensis, decretorem doctor.

(Sieb. Archiv 1892 tom. 24 p. 590. Müller.)

XI. Gergely pápa fenti napon Avignonban kelt oklevelében fordul elő, Lajos király követeként, személyesen köszönvén meg kinevezését és kapott javadalmát. Hazatérve, 1373 május 1-én már a Gyulafehérvári káptalanban ad ki oklevelét, amelyben nevét magyarosan így írja: Katho.¹

¹ Országos levéltár, Budapest. Dl. 29179.

1377 martii 13. Frater Stephanus Colocensis sacrae paginae magister.

(Nagy Imre: Zala vm. oklevéltára II p. 147.)

Két év múlva, egy 1379 február 11-i királyi oklevélben Frater voltát elfeledték kitenni. (Sztáray oklevéltár I p. 446.)

1378 aprilis 29. Ioannes Zudor Decretorum Doctor prae-positus Albensis.

(Festetics Itár. Keszthely. Veszprém no. 12. Iványi.)

Később (1395 április 21-én) Iohannes de Zudar néven állít ki Gyulafehérvárt oklevelet.¹

Ekkor Czudar János már váradi püspök volt, amely méltóságában legkiválóbb ténykedése: Szent László remekbe készült szobrának felállítása a Kolozsvári-testvérek által.²

¹ Országos levéltár. Budapest. Dl. 7920.

² Bunyitay: A váradi püspökség tört. tom. II p. 207—212.

1378 iulii 14. Ladislaus episcopus Waradiensis physicus domini regis.

(Sieb. Urkundenbuch tom. II p. 495 et 510.)

Családi nevén Déméendi László, élt 1382 tavaszáig. (Bunyitay, op. c. I p. 206.)

1378 iulii 14. Ladislaus episcopus Waradiensis physicus decretorum Doctor.

(Fabritius: Urkundenbuch, p. 23.)

Hasonló minőségben ad ki 1386 szeptember 20-án is egy másik oklevelet, egyúttal, mint: canonicus ecclesiae Transsilvanae.¹

Meghalt 1388-ban. Emlékét a székesegyház sírkövének alábbi felirata őrizte meg:

LADISLAUS · PRAEPOSITVS · EST · TVMVLATVS · DOCTOR · FAMOSVS · ERAT —
ANNO · DO · M · CCC · LXXX · OCTO

(Szere day: Collectio cont. tabulas vet. p. 40.)

¹ Codex dipl. fam. Teleki tom. I. p. 214.

1380. Agriae. Petrus Krol licentiatu s in decretis, plebanus de Szent h vicariusque ecclesiae Agriensis in spiritualibus generalis.

(Codex dipl. Comitum Zichy tom. IV p. 165.)

Ugyanezt a plébánost idézi egy 1381-i oklevélből Knollként és Sthericz faluból Szendrei,¹ ugyanezéből pedig Békefi Kiralnak és faluját Serich-nek olvasva.²

Életben van 1384-ben is, mint: archidiaconus de Patha et canonicus Agriensis.³

¹ Szendrei: Miskolczi oklevéltár, p. 65.

² Békefi: Káptalani iskolák, p. 341. Pécs.

³ Fejér: Codex dipl. tom. XI. p. 208.

1388 *novembris 19*. Andreas praepositus decretorum doctor et canonicus ecclesiae Iauriensis.

(Hazai oklevéltár p. 321.)

Három év múlva (1391 február 16-án) már győri prépost, egy további, 1392 február 25-i oklevele pedig kiadatlan.²

¹ Magyar Történelmi Tár vol. 20 p. 275.

² Országos levéltár, Budapest. DL. 7758.

1390 *ianuarii 30*. Vesprimii. Ladizlaus praepositus, artium et Medicinae doctor.

(Országos levéltár. Budapest. DL. 7560.)

1390 *mai 14*. Leonardus de Pensauro Decretorum Doctor, archidiaconus Zagrabiensis eiusdemque et Strigoniensis canonicus.

(Fejér, op. c. tom. X/1 p. 619.)

Két év múlva, 1392-ben zenggi püspöknek nevezték ki, de állását nem foglalta el,¹ csak négy évre reá.²

Előfordul 1401 február 17-én is, püspökségének neve helyesen írva g-betűvel, de már négy évvel később (1405 december 29-én) más a segniei püspök.³

Vajjon azonos-e vele a már 1380-ban előforduló Joannes de Pensauro, kinek összes címei egyeznek a fentebbiével⁴ vagy tényleg egy másik, rokona?

¹ Kollányi, op. c. 71.

² Ortway: Temes vm. oklevelek, p. 261.

³ Ibidem, p. 313 et 363.

⁴ Kercselich, op. c. 139.

1396. Thomas ab Ametia doctor in medicina et artibus, medicus archiepiscopi a Kalocsa,¹ dein canonicus Strigoniensis.

(Rimely: Cap. eccl. Posoniensis, p. 254.)

Rá egy évre, 1397-ben archidiaconus de Sasvár.²

¹ Mendose: Kanizsa. ² Kollányi, op. c. 82.

1397 *februarii 11*. Zagrabiae. Johannes de Senis, decretorum doctor, reverendique in Christo patris domini Johannis, dei et apostolicae sedis gratia episcopi Zagrabiensis,

decretorum doctoris, secretarii cancellariiue regiae maiestatis in spiritualibus vicarius generalis.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. I p. 388.)

Mostanában avathatták fel, mert 1395 szeptember 1-én még nem volt doctor. (Ibidem, p. 360.)

1397 maii 24. Strigonii. Antonius Verius a Ponte, Nobilis Venetus, Decretorum Doctor, episcopus Sibinicensis et archiepiscopi Strigoniensis in spiritualibus vicarius.

(Batthyani: Leges eccl. tom. III. p. 297.)

Nevéhez fűződik az Esztergomban a fenti napon megtartott s befejezett „visitatio“ keresztül vitele, melynek kivonata,¹ de még teljes szövege is reánk maradt.²

¹ Török: Magyarország primása, II. rész 55–57. l.

² Ennek két kiadását is idéztük az Előszóban, 1397 alatt.

1399 aprilis 24. Romae. Bonifacius IX. lectoratum ecclesiae Bosnensis Henningo Kertzendorp presbyteri Brandenburgensis diocesi, magistri in medicina denuo conferri praecepit.

(Fraknói: Bullae Bonifacii IX. tom. II. p. 117.)

1400. Posonii. Nicolaus Burchardus doctor in sacra theologia, reliquit librum Capitulo.

(Rimely: Cap. eccl. Posoniensis, p. 254.)

1402 martii 7. Andreas Blasii, canonicus Transilvanensis kérvényére IX. Bonifác pápa megengedi: ut litterarum studio, in loco, ubi illud vigeat generale insistendo aut in Romana Curia residendo, aut servitiis episcopi Vesprimiensis insistendo — kanonoki javadalmát élvezhesse: usque ad quinquennium.

(Mon. Vat. Hung. tom. I/4 p. 421.)

1402 augusti 23. Strigonii. Matheus de Vicedominis (de Placentia) iuris utriusque doctor, archiepiscopi Strigoniensis vicarius in spiritualibus et causarum auditor generalis.

(Codex dipl. Comitum Zichy tom. V p. 311.)

Ez a Piacenzából hozzánk került egyházi férfi már 1391-ben esztergomi kanonok, majd nyitrai főesperes és életviszonyai oklevelesen 1429-ig követhetők. (Kollányi, op. c. 73.)

1402-től másfél évtizedig Dominicus doctor iuris canonicus Varadiensis. Jeles tanult ember, aki a konstanci zsinaton is járt.

(Bunyitay: A váradi püspökség tört. tom. II. p. 117.)

1405 augusti 26. Monyorósd. Andreas archiepiscopus Spalatensis, legum doctor, necnon et vicarius ecclesiae Agriensis in spiritualibus generalis.

(Iványi: Bártfa város levéltára, no. 54.)

Ez legrégibb ismert oklevele, melyben magát jogi doktornak nevezi; egy másik 1410 július 1-én kelt, Egerben.¹

¹ Codex dipl. Comitum Károlyi tom. I p. 557.

1406 septembris 7. (In vigilia festi Nativitatis Virginis gloriosae.) Vlgerius utriusque iuris Doctor decretorum.

(Kaprinai: Hungaria dipl. vol. I p. 473.)

1407 novembris 29 obiit Egregius vir dominus Hermannus doctor decretorum... canonicus ecclesiae beati Martini, ac plebanus de Lewcha felicis memoriae.

(Magyar Könyvszemle 1900 p. 50. Varju.)

Neve be van vésve a lőcsei parochiális könyvtár ablaka felett is ekként: MCCCCX. Hermannus Artium et utriusque iuris Doctor, Institutur Fraternalitatis Corporis.¹

¹ Wagner: Analecta Scepusii pars II. p. 348. De már most melyik évszám jó a kettő közül?

1418 aprilis 29. Strigonii. Andreas de Komaron archidiaconus utriusque juris doctor, canonicus.

(Országos levéltár. Budapest. Dl. 10685.)

1422. Michael canonicus Zagrabiensis medicinae doctor.

(Békefi: Káptalani iskolák, p. 339. Zagreb.)

1423 decembris 17. Budae. Barnabas custos doctor decretorum.

(Országos levéltár. Budapest. Dl. 11424.)

1425 ianuarii 20. Magister Iohannes, artium professor in medicinis doctor, Hontensis archidiaconus.

(Fejér, op. c. tom. X/6 p. 780.)

1425 martii 3. Agriae. Nicolaus doctor decretorum, canonicus et vicarius ecclesiae Agriensis.

(Országos levéltár. Budapest. Dl. 11627.)

Pár év múlva (1435 nyarán) már prépostként fordul elő,¹ miként utána 1447 január 8-án is és ő léssen — valószínűleg — az 1452 nyarán is.²

¹ Wagner: Dipl. com. Sarosiensis, p. 474.

² Sztáray oklevéltár tom. II. p. 399 et 492.

1428. Ioannes plebanus in Coluswar medicinae Doctor.
(Magyar Sion 1866 p. 561.)

1431 octobris 6. Quinqueecclesiis. Johannes de Valko
sacrae theologiae doctor.

(Országos levéltár. Budapest. Dl. 12411.)

1431 novembris 17. Nicolaus Stock decretorum doctor,
magister in artibus ac consiliarius Sigismundi regis, archidiaconus ecclesiae Agriensis.

(Lukcsics, op. c. tom. II no. 66.)

Négy év múlva (1435 március 21-én) beadott újabb kérvénye azt is elárulja, hogy archidiaconus de Zabolcz, amihez még az óbudai prépostságot is megkapta, miután eredetileg mint praepositus ecclesiae S. Crucis Wratislaviensis jött be hazánkba — szerencsét próbálni.¹ Később, 1439-ben Albert király házi orvosa és szépesi prépost.²

Életben találjuk 1448 november 17-én is Budán.³

Haláláról ez az egykorú könyvbejegyzés szól: Nicolaus Stock decretorum doctor et plebanus Casschoviensis obiit Anno domini M^o CCCC^o Lij aprilis 16.

(Magyar Könyvszemle 1900 p. 49. Varju.)

¹ Ibidem, no. 362 et 372.

² Wertner: Századok 1893. évf. 607. l.

³ Magyar Történelmi Tár vol. 12 p. 19

1433 iulii 31. Iohannes Stock in medicina magister physicus egyszerre szerepel bátyjával, Miklóssal, kiknek érdekében maga Zsigmond király folyamodik a szentszékhez, mindkettejüket familiarisainak nevezvén.

(Lukcsics, op. c. tom. II p. 278.)

Rá két évre (1435 március 21-én) Stock János az óbudai prépostságért folyamodott a szentszékhez;¹ habár egyúttal szépesi prépost^{2a} és boroszlói kanonok is volt. Ugyanekkor Zsigmond király, udvarában tizenkét éven át orvosi minőségben tanúsított hű szolgálataiért állandó udvari emberéül s tanácsosául nevezte ki.²

E többszörös egyházi méltósága mellett nem volt felszentelve s ezért 1437 február 13-án az alábbi érdekes indokolással folyamodott: *pro promotione ad ordines sacros, non obstante irregularitate, si quam occasione practici laboris in arte medicinae quomodolibet contraxerit.*³

Túlélte testvérét és életben van a Szepességben 1458 nyarán is.⁴

¹ Ibidem, sub no. 449.

^{2a} Ezt egy 1435-i oklevél így említi: Magister Ioannes Stock praepositus S. Martini Scepusiensis, Medicinae et artium Doctor Regiae Maiestatis. (Péterffy, op. c. tom. I. p. 185.)

² Századok 1872 p. 507, de hibás évszámmal: 1455.

³ Lukcsics op. c. no. 451.

⁴ Wagner: *Analecta Scepusii* pars I. p. 339.

1434 octobris 9. Supplicatio Conradi Everardi, doctoris in medicina et medici Barbarae Hungariae reginae pro provisione canonicatus Albae regalis, Vesprimiensis dioecesis... non obstantibus canonicatu et praebendae Agriensis etc. (Lukcsics, op. c. tom. II no. 350.)

1438 martii 17. Supplicatio Iohannis de Bosena, decretorum doctoris pro nova provisione custodiae ecclesiae Zagrabienensis.

(Lukcsics, op. c. tom. II no. 548.)

Öt év múlva (1443 január 8-án) már zágrábi prépostként fordul elő.¹

¹ Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. II p. 189.

1439 iulii 22. Ladislaus decretorum doctor, archidiaconus Albensis in ecclesia Transilvaniensi.

(Lukcsics, op. c. tom. II no. 659.)

1440 ianuarii 13. Budae. Venerabilis Petrus (filius Gregorii de Kecheth) Igmandi decretorum doctor et cancellarius reginalis maiestatis.

(Codex dipl. fam. Bánffy tom. I p. 632—4.)

1440 augusti 20. Supplicatio Iohannis Karschaw, decretorum doctoris pro provisione canonicatus et praebendae ac archidiaconatus cathedralis ecclesiae Zagrabienensis.

(Lukcsics, op. c. tom. II no. 694.)

1440 augusti 28. Waradini. Iohannes custos, decretorum doctor.

(Szabolcsvármegye oklevelei, p. 20.)

Hét év mulva (1447 július 30-án) már váradi prépost.¹ Életben van 1458-ban is.²

¹ Teleki: Hunyadiak kora tom. X p. 217.

² Codex dipl. Comitum Károlyi tom. II p. 234.

1441 aprilis 17. Sabariae. Petrus Kotttrer decretorum doctor, cancellarius principis Alberti ducis Austriae et Stiriae nominatur episcopus Zagrabiensis.

(Fraknói: Kegyúri oklevéltár, p. 20.)

1443 decembris 10. Anthonius decretorum doctor, vicarius ecclesiae Transilvaniae.

(Barabás: Codex dipl. fam. Teleki tom. II p. 12.)

Előfordul vicariusként már egy 1440 január 13-i oklevélben, 1443 április 15-kétől kezdve pedig szebeni plébánosként szerepel¹ s e minőségében életben van 1451-ben is.²

¹⁻² Beke: Erdélyi káptalan levéltára, no. 280, 706 et 884.

1445 maii 12. Pesth. Christianus dd. pridem plebanus de Hammersdorf,¹ nunc vero de Magno Demetrio.

(Benkő: Milkovia tom. I. p. 264.)

Két év mulva, 1447 április 28-án: Pleban von Mettersdorf.²

¹ Hibásan olvasva: Hummersdorf.

² Berger: Urkunden-Regesten, no. 118.

1446 iunii 17. Agriae. Albertus decretorum doctor, praepositus ecclesiae b. Petri Apostoli. Lucas decretorum doctor, praepositus et canonicus. Clemens decretorum doctor, ecclesiae s. Petri de castro Agriensi praepositus, canonicus.

(Egri főkápt. magán levéltára No. 1. div. 3. fasc. I. no. 15. Iványi.)

Lukács, a fenti második, húsz év mulva is előfordul már mint prépost-kanonok,¹ míg az utána következő harmadik, vagyis Clemens doctor 1473 szeptember 28-án püspöki vicariusként szerepel,² sőt találkozunk vele reá két évre is egy 1475 november 28-i oklevélben.³

¹ Wagner: Dipl. com. Sarosiensis, p. 483.

² Iványi: A Máriássy család levéltára, no. 245.

³ Codex dipl. Comitum Károlyi tom. II. p. 441.

1447 maii 2. Strigonii. Nicolaus decretorum doctor, cantor canonicus et vicarius ecclesiae Strigoniensis.

(Codex dipl. Comitum Zichy tom. IX p. 165.)

Nyilván azonos Soóki Miklós őrkanonokkal, kiről eddig nem tudtuk, hogy doktor is volt. (Kollányi, op. c. 95.)

1447 decembris 20. Natalis episcopus Nonensis in Dalmatia, Doctor Theologiae.

(Schwandtner: Scriptores tom. II p. 33.)

Zrednai Vitéz János váradi püspök egyik levelének címetjeként szerepel.

1449 iunii 14. Modrusiae. Andreas de Durachio ordinis minorum, sacrae theologiae doctor, Segniensis episcopus.

(Codex dipl. Comitum de Frangepanibus, tom. I. p. 370.)

Egy másik oklevelében így írja magát: doctor sanctae scripturae, egy harmadikban meg még hozzá: sacrae theologiae professor. (Ibidem p. 345.)

1450 augusti 16. Quinqueecclesiis. Emericus artium et decretorum baccalaureus, vicarius et canonicus ecclesiae Bachiensis.

(Katona: Historia metropol. Colocensis IV. p. 339.)

1451 novembris 3. Varadini. Ioannes de Sarlo decretorum doctor, canonicus Varadiensis ac vicarius episcopi Ioannis Varadiensis.

(Magyar Könyvszemle 1929 p. 43. Iványi.)

1454 maii 16. Strigonii. Albertus decretorum doctor, archidiaconus Neugradiensis ac canonicus in ecclesia Strigoniensi.

(Nagy Imre: Zala vm. oklevéltára II p. 553.)

Hat év múlva, egy 1460 július 10-én kelt oklevélben már egyúttal vicarius Strigoniensis,¹ egy 1463-i oklevél pedig Adalbertus néven említi.² Élete körülményeit 1469-ig követhetjük.³

¹ Kaprinai: Hungaria dipl. vol. II p. 439.

² Egy 1463 december 22-i kiadványában, Magyar Sion 1869 p. 737.

³ Kollányi, op. c. 97.

1454 iunii 28. Zagrabiae. Iacobus de Tiner doctor canonicus.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. II p. 242.)

Élete követhető 1467 november 6-ig.¹ Egy régebbi, másik horvát forrás nevét 1461-ben így írja: Iacobus de Thmer

s vele együtt említi zágrábi kanonoktársát: Joannes Decretorum Doctor.²

¹ Ibidem, p. 318. ² Kercselich op. c. 178.

1454 novembris 11. Pragae. Nicolaus Barnis Decretorum Doctor, praepositus ecclesiae Agriensis et vicecancellarius regius.

(Kovachich: Formulae solennes, p. 195.)

Másfél év múlva (1456 január 23-án) a Szentszék pécsi püspökké nevezte ki.¹

¹ Koller: Historia ep. Quinqueeccl. tom. III. 413—430.

1456. Stephanus praepositus Agriensis, doctor iuris canonici constituitur archiepiscopus Colocensis.

(Katholikus Szemle, 1896 p. 608. Érdujhelyi.)

Egy három évvel korábbi oklevél így nevezi: Stephanus decretorum doctor de Patha.¹

¹ Leskó: Egri adatok, p. 151.

1457 martii 30. Thomas Galli decretorum doctor, canonicus ecclesiae Castriferrei Iaurinensi dioecesis.

Fenti tanulónk azonos Kuthasi Tamással, aki 1467-ben egyúttal esztergomi és győri kanonok és esztergomi prímási vikárius.¹ Kilenc év múlva Rómába is elzarándokolt s ez alkalommal családnevével együtt írta be nevét a Szent-Lélek-Társulat anyakönyvébe.² Munkás életét 1488-ig nyomozhatjuk, amikor nagy misealapítványt tett.³

¹ Egy 1470 május 21-i oklevél szerint; Codex dipl. fam. Héder-váry, tom. I p. 358.

² Az anyakönyv kiadója azonban hibás olvasással így nyomatta le: Kwthus. (Mon. Vat. Hung. tom. I/5 p. 3.) Csak az a furcsa, hogy a bécsi egyetemen járt atyjafia is így írta nevét 1456-ban, egy harmadik meg 1524-ben. Kollányi azonban Kutasinak nevezi s feltétlenül ez nevének helyes írásmódja.

³ Kollányi, op. c. 108.

1457 decembris 14. Nicolaus Machinensis de Chataro, artium et theologiae doctor, episcopus Segniensis.

(Magyar Könyvszemle 1897 p. 2. Fraknoi.)

Igy fordul elő a szentszéki jegyzőkönyvben, midőn a modrusi püspökségről áthelyezték a zengibe. Valószínűleg

a páduai egyetemen szerezte doktori címét s mikor később (1463 elején) Magyarországra jött, az egész telet Vitéz János püspöki palotájában töltötte, gazdag könyvtára és tudósai társaságában amiről Vitéznek ajánlott egyik munkája ajánlólevelében hálás szeretettel emlékezett meg. Egyéb magyar vonatkozását ld. kötetünk páduai részében, 1482 alatt.

1458 *aprilis 8.* Zagrabiae. Vincentius doctor canonicus et vicarius generalis ecclesiae Zagrabiensis. Demetrius decretorum doctor canonicus Vacienensis.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. II p. 265—6.)

Demetrius vicarius lett 1464 augusztus 17-én. (Ibidem, p. 293.)

1458 *mai 6.* Pragae. Magister Michael de Sancto Nicolao sacrae theologiae licentiatatus ac decretorum doctor, ecclesiae Waciensis canonicus et archidiaconus cathedralis.

(Magyar Történelmi Tár vol. 4. p. 230. Nagy Iván. Acta extera regis Matthiae tom. I. p. 24.)

A fentiek György cseh király jelzett napon a szentszékeknek adott hűségnyilatkozata aláírásai közt szerepelnek.

1458. Dionisius decretorum doctor, canonicus Quinqueecclesiarum et archidiaconus de Tolna.

(Békefi: Káptalani iskolák, p. 338. Zagreb.)

1459. Posonii. Volfgangus de Schom medicinae doctor; epitaphium eius ad aram S. Floriani 1461.

(Rimely: Cap. eccl. Posoniensis, p. 237.)

1463 *martii 3.* Albae. Gothardus prepositus, Anthonius canthor, Matheo decretorum doctores, canonicos ecclesiae Albensis.

(Hunyadmegyei Évkönyv 1882-i I. köt. 76. l.)

A második, vagyis Matheus doctor előfordul később, 1477 február 10-én is Gyulafehérvárt, mint senior s mellette: Matheus doctor iunior, nyilván atyjafia.¹

¹ Történelmi Tár 1911 p. 416—9. Barabás.

1463 *iunii 1.* Ladislaus decretorum doctor, praepositus sancti Thomae martiris de promontorio Strigoniensi et canonicus Strigoniensis.

(Levéltári Közlemények 1930 p. 83. Mályusz.)

Azonos Kozárdi Lászlóval, kinek élete 1472-ig követhető.
(Kollányi, op. c. 101.)

1465 decembris 21. Venetiis. Georgius praepositus Quinque-Ecclesiarum, Artium et Decretorum Doctor, orator Serenissimi regis Hungariae.

(Acta exera regis Matthiae tom. I. p. 378.)

Előfordul egy év múlva (1466 december 30-án) egy nagyszombati oklevélben, egyúttal mint vicecancellarius, valamint pár héttel utána, 1467 január 22-én is.²

¹ Fraknoi: Mátyás király levelei tom. I. p. 178 et 181.

1466 ianuarii 31. Zagrabiae. Leonardus decretorum doctor, Dubicensis; Seboldus medicinae doctor, Wrbowcz archidiaconi; Blasius de Nemes decretorum doctor, Demetrius artium et decretorum doctor, canonici ecclesiae Zagrabiensis.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. III p. 292.)

Nemes Balázs kanonok előfordul Zágrábban 1473 augusztus 17-én is. (Ibidem, tom. II p. 360.)

Abban a jegyzékben, amely feltünteti, hogy a kanonokok hány puskát (pyxides sive bombardae manuales) kaptak védelmükre a káptalantól.

1467 aprilis 25. Budae. Nicolaus doctor, Electus Tiniensis.

(Fraknoi: Mátyás kir. levelei tom. I. p. 196.)

Ez Gosztonyi Miklós knini püspök, egy 1479 július 21-i oklevél szerint: Electus et confirmatus Tininiensis, cantor ecclesiae Albensis.¹ Életben van 1480 július 23-án is.²

¹ Pesty: Krassó vm. története III. p. 453.

² Fraknoi: Mátyás kir. levelei tom. II. p. 19 et 34.

1470 aprilis 3. Vaciae. Egidius decretorum doctor Chonradiensis, canonicus.

(Országos levéltár. Budapest. Dl. 16922.)

1473. Posonii. Erasmus de Ratisbona Doctor in s. theologia, decanus.

(Rimely: Cap. eccl. Posoniensis, p. 257.)

1474 decembris 9. Gregorius Dionisii de Kopach,¹ canonicus Agriensis, decretorum doctor.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. III p. 231.)

Egy rákövetkező évben (1475 július 6-án, Egerben kelt) oklevélben neve és címe helyesen van írva ekként: Gregorius de Kopach decretorum doctor archidiaconus de Thorna ac canonicus et vicarius sede vacante ecclesiae Agriensis.²

¹ Hibásan írva (vagy olvasva) Capach.

² Az Orsz. ltár Dl. 17712 oklevelében.

1476 maii 19. Budae. Lucas Lupus Iuris Utriusque Doctor, Ser^{mi} Regis Hungariae Consiliarius.

(Acta externa regis Matthiae, tom. II. p. 312.)

Magyarnak tartom mivel nálunk a Farkas név gyakori és olasz egyetemen jártnak, miután semmiféle más egyetem anyakönyvében nem fordul elő.

1476 iunii 21. Agriae. Angelus de Cialfis decretorum doctor, archidiaconus de Patha et canonicus ecclesiae Agriensis ac vicarius in spiritualibus et causarum auditor generalis.

(Codex dipl. Comitum Zichy tom. XI p. 180.)

Talán azonos avval a pozsonyi kanonokkal, aki 1474-ben így szerepel: Angelus magister Doctor in S. Theologia. (Rimely, op. c. 257.)

(Történelmi Tár 1911 p. 416—418. Barabás.)

1477 maii 31. Budae. Augustinus de Monellis utriusque iuris doctor, episcopi Agriensis causarum auditor generalis.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. IV p. 467.)

1477 iulii 20. Albae. Thomas doctor de Zenaveres. Gabriel doctor ad Nagzewlews.

(Történelmi Tár 1911 p. 418—9. Barabás.)

1477. Albae. Simon decretorum doctor plebanus ... (vica)-riusque ecclesiae Albensis Transsilvaniae et causarum auditor in spiritualibus generalis.

(Országos levéltár. Budapest. Dl. 28349. Rongyolt és hiányos épp a keltezésénél, úgyhogy belőle csupán az év vehető ki nehezen.)

1478 octobris 8. Agriae. Bartholomeus decretorum doctor, custos et canonicus ecclesiae Agriensis ac vicarius in spiritualibus et causarum auditor generalis.

(Codex dipl. fam. Bánffy tom. II p. 202.)

Tulajdonképeni neve: Bartholomeus de Kermend. Életben van 1492-ben is.¹ De már egy 1495 szeptember 20-i oklevél néhainak mondja.²

¹ Leskó: Egri adatok, p. 148.

² Országos levéltár. Budapest. Dl. 20362.

1478 novembris 25. Gregorius archidiaconus katedralis et Blasius, decretorum doctores, canonicos ecclesiae Quinqueecclesiensis.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. IV p. 470.)

Gergely doktor kanonokkal még 1496 tavaszán is találkozunk,¹ sőt egy 1496 május 5-i oklevél pécsi vicariusnak nevezi.²

¹ Ibidem, p. 59. ² Történelmi Tár 1904 p. 175. Czaich.

1479 iunii 25. Baldassar de Piscia plebanus, decretorum doctor, electus Sirimiensis.

(Történelmi Tár 1899 p. 242. Czaich.)

1482 maii 1 kelettel jelent meg Strassburgban Michael de Ungaria Sacrae Theologiae doctor „Sermones eximii” című munkája, jelesebb prédikációival. Ezek közül hármat Angliában tartott s ezért bennök angol idézeteket is találunk.

(Hain, no. 9043. R. M. K. III no. 4.)

E kötet beszédeit mindenfelé annyira értékelték, hogy a nagyhatású mű 1501-ig még további 18 kiadást ért Európa különböző városaiban, másik, „Evagatorium” című kötete pedig az 1502—1518 közti években hét különböző kiadást¹ s

e végtelen ritka mű példányai közül nem kevesebb, mint öt Apponyi könyvtárában is megvan.²

E kiváló középkori magyar egyházi író (Quétif szerint) Domonkos volt; „Evagatorium“ c. művének legritkább, 1501-i kiadását bőven ismerteti Súlyom.³

¹ Leírva röviden a R. M. K. III. részében.

² Bővebben Apponyi: Hungarica I. és III. kötetében.

³ Az Új Magyar Sion 1877. évf. 585—592. l.

1482 iunii 21. Iacobus Pechy¹ decretorum doctor, plebanus de Koloswar,² dioecesis Albensis Transilvaniensis.

(Mon. Vat. Hungariae tom. I/5 p. 7.)

Életben van, mint gyulafehérvári kanonok, 1496 július 20-án is.³

¹ Amit az idegen bejegyző diktálásra olasz fonetikával így írt be a könyvbe: Pecy.

² Helytelenül: Koleswar, mivel nevét római procuratora jegyezte be a Szentlélek-kórház emlékkönyvébe.

³ Történelmi Tár 1911 p. 424. Barabás.

1485 február 18-án indult Bécsből Mathias de Illyesháza praepositus ecclesiae Albensis Transylvaniae „ad partes Italiae, studii causa“ Mátyás király ama biztosító levelével, hogy távolléte alatt: ipse Mathias praepositus universos proventus ipsius praepositurae integraliter percipiat.

(Per extensum in parte II sub no. 4.)

Illyesházi Mátyás valószínűleg a páduai egyetemen tanult¹ s hazatérve, 1496 június 10-én újra a gyulafehérvári kanonokok közt találjuk magisteri ranggal, amelyet olaszországi tanulásaiban szerzett.² Életben van 1500-ban is.³

¹ Ide soroztam be jóhiszeműleg, páduai kötetem 18. l.

² Történelmi Tár 1911 p. 421.

³ Szeredai: Notitia, p. 121.

1485 iunii 9. Albae. Bartholomaeus Decretorum doctor, canonicus ac vicarius episcopi Transsilvani.

(Beke: Erdélyi káptalan levéltára, no. 737.)

Egy másik, 1519-ik évi kiadványa Modrusinak mondja,¹ egy ugyancsak keletnélküli római beadványában pedig Bartholomaeus de Hodrom, canonicus Vesprimiensis ac de Modrus, utriusque iuris Doctorként van aláírva.²

¹ Szeredai: Notitia, p. 134.

² Századok 1903 p. 340. Tóth-Szabó Pál.

1486 iunii 10. Buda. Magister Antonius decretorum doctor capellanus regis Mathiae.

(Fraknói: Mátyás kir. levelei tom. II. p. 303. Acta extera regis Matthiae tom. III. p. 109.)

1486 decembris 20. Budae. Christianus Artium et Decretorum Doctor, canonicus ecclesiae Albensis Transilvaniae.

(Kovachich: Formulae solennes, p. 364.)

Rá egy évre (1487 január 23-án) így fordul elő ugyan-
csak Budán: Christianus iuris doctor, vicarius episcopi Transilvani.¹

¹ Beke: Az erdélyi káptalan levéltára, no. 350.

1486. Mathaeus de Wáry artium liberalium magister et Gabriel de Olomoc¹ utriusque iuris doctor, canonicus ecclesiae Agriensis.

(Érdújhelyi: A közjegyzőség története, p. 210.)

Egy 1496-i oklevélen is így szerepelnek. (Ibidem, p. 311.)

¹ Mendose: Olomos.

1487 ianuarii 2. Magister Marcus Polnar Artium et Legum Doctor et plebanus de Segesd.¹

(Fabritius: Urkundenbuch, p. 103.)

Mátyás király kinevezte pécsi kanonokká és élete követhető 1505 július 18-ikáig.²

¹ Idest: Schegeschwar.

² Sieb. Archiv 1874 vol. 12 p. 309. Werner.

1488. Angelus decretorum doctor, canonicus Zagrabiensis et archidiaconus de Vaska.

(Békefi: Káptalani iskolák, p. 338. Zagreb.)

1492 decembris 9. Simigii. Frater Johannes doctor, Ordinis Praedicatorum sancti Dominici confessoris predicator generalis.

(Mon. hist. civ. Zagrabiensis tom. II p. 486.)

1492. Dominicus de Gyula decretorum doctor canonicus Agriensis.

(Leskó: Egri adatok, p. 149.)

A már idézett 1495-i oklevél néhainak (condam) nevezi.

1493 februarii 11. Simon Rozwagy archidiaconus ecclesiae Chanadiensis, decretorum doctor.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. IV p. 11.)

1494 decembris 17. Kolosvar. Frater Iohannes sacrae theologiae professor, necnon vicarius Transsilvanus ordinis fratrum predicatorum ac prior conventus Colwszwariensis dicti ordinis.

(Codex dipl. fam. Teleki tom. II. p. 196.)

1495 aprilis 1. Clemens de Thoron decretorum doctor, concanonicus ecclesiae Orodienensis.

(Pesty: A szörényi bánság III p. 120.)

Később átjött a pécsi egyházmegyébe, mert 1503 április 2-án így fordul elő: Lector et concanonicus Quinqueecclesiensis.¹

¹ Koller: Historia ep. Quinqueecl. tom. IV. p. 511.

1495 augusti 8. (Coronae.) Hac die obiit doctor Iohannes clare.

(Sieb. Archiv 1876 vol. 13. p. 363. Teutsch.)

1498 iulii 9. Agriae. Iohannes doctor de Eperyes, plebanus ecclesiae parochialis sancti Nicolai episcopi et confessoris in eadem Eperies.

(Iványi: Eperjes város levéltára, no. 782.)

1498 septembris 26. Melchior de Rakus artium et decretorum doctor, vicarius Thasnadiensis in spiritualibus et causarum auditor generalis.

(Codex dipl. Comitum Károlyi tom. III p. 30.)

Életben van hivatalában 1516 október 19-én is.¹ Neve helyesen írva: Rákos, ami egy 1509 július 11-i oklevelében így jött napvilágra hibás olvasással, két ízben is: Kakos.*

¹ Történelmi Tár 1890 p. 341. no. 481. Szabó Károly.

² Fabritius: Urkundenbuch, p. 156.

1498. Ludovicus Florinus de Ferraria decretorum doctor, Hyppoliti Estensis S. R. E. diaconi cardinalis ecclesiae Agri-

ensis ac ducalis Mediolani gubernator et vicarius in spiritibus, et causarum auditor generalis.

(Leskó: Egri adatok, p. 246.)

1499 novembris 3. Brictius de Gara artium litterarum doctor, custos canonicus et vicarius ecclesiae Bachiensis.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. IV p. 89.)

1499. Albae. Matthaeus de Baczon Doctor, Altaris B. Laurentii Martyris Rector, canonicus.

(Szeredai: Notitia, p. 119.)

1500 iunii 2. Budae. Doctor Antonius de Andreis capellanus regis Hungariae, praepositus ecclesiae cathedralis Zagrabiensis.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. III p. 9.)

1503 maii 18. Zagrabiae. Andreas artium, decretorum et sacrae theologiae doctor, cantor canonicus et vicarius ecclesiae Zagrabiensis.

(Mon. hist. civ. Zagrabiae tom. III p. 21.)

Követhető 1506 november 27-ig, amikor már ezt a címet is nevéhez írta: nec non sacrae theologiae professor, praepositus Chasmensis. Meghalt 1513 augusztus 8-án.¹

Egy 1505-i oklevél szerint egyúttal: archidiaconus de Baksa.²

¹ Ibidem, p. 55 et 259.

² Békefi: Káptalani iskolák, p. 339. Zagreb.

1504 aprilis 5. Szentmárton. Nicolaus de Bezdyd medicinae artis doctor. Rómába teendő útja költségeire urától 100 aranyforintot vesz kölcsön.

(Codex dipl. fam. Bánffy tom. II p. 396.)

Életben van még 1522 október 10-én is. (Mon. Eccl. tom. I p. 70.)

1504 novembris 26. Laurentius artium liberalium doctor, lector canonicus et locumtenens ecclesiae Chasmensis.

(Levéltári Közlemények 1929 p. 307. Mályusz.)

Előfordul ugyanott öt év múlva is, 1509 július 31-én. (Ibidem, p. 308.)

1505 iulii 18. Iohannes artis medicinae doctor, plebanus in ecclesia parochiali beatae virginis novi montis Pesthiensis, Vincentius canonicus in veteri Buda, Marcus de Schegeschwar, Alexander de Mussna plebanos ac legum, ac decretorum, doctores, Bartholomaeus iuris utriusque doctor.

(Sieb. Archiv 1874 vol. 12. p. 309. Werner.)

Egy megbízó levélben fordulnak elő így együttesen.

Az utolsó előtti Alexander pár év múlva (1520 december 15-én) így fordul elő: Alexander utriusque iuris doctor, plebanus Muschnensis, decanus generalis sedis Megiensis,¹ és életben van 1525 december 17-én is.²

¹ Monumenta Ecclesiastica tom. I. p. 19 et 29.

² Sieb. Archiv 1879 vol. 15 p. 56. Müller.

1509 decembris. Strigonii. Thomas Amadeo de Ferraria Decretorum Doctor, vicarius ecclesiae Strigoniensis in spiritualibus et caularum.

(Magyar Sion 1863 p. 349. Knauz.)

Egyúttal gömöri és nyitrai főesperes is volt. (Kollányi. op. c. 119.)

1510 ianuarii 9. Obiit Andreas Ivanich canonicus cathedralis Zagrabiensis, artium et iuris Doctor. Pater patriae olim. Pannoniae Caesar cum bello coeperat albam mole sub hac tegitur pegasei fontis alumnus.

(Farlati Illiricum Sacrum tom. V. p. 339. Lapis marmoreus positus olim ante gradus in medio sanctuarii in ecclesia cathedralis Zagrabiensis.)

1510. Strigonii. Demetrius de Nyas Decretorum Doctor, Georgius de Gara Decretorum Doctor canonici.

(Batthyáni: Leges eccl. tom. III p. 656.)

Az első előfordul már 1504-ben Esztergomban, ahol élete oklevelesen egész 1529-ig követhető, amely évből egy kéziratot formule-kötete maradt reánk.¹

A nyársardói róm. kat. templom belsejének evangéliumi oldalán (Sáros megyében) mainapig fennmaradt évnélküli sírköve, melynek felirata szerint egyúttal episcopus Sanctuariensis is volt.² Ez a felirat egy nyársat mutató beszélő címer alatt van, miután hajdan — úgylátszik — a nyársat nyásnak is mondták. A templom délre néző ajtaja feletti felirat a templomot 1540-ben épültnek mondja s nyilván ez egyúttal a kanonok halála éve is.

Kollányi Nyásinak nevezi, társát, Garai Györgyöt azonban nem ismeri.

¹ Kollányi, op. c. 124.

² Közölve a Magyar Történelmi Társaság 9. köt. 244. l. De hibás olvasással így nyomtatva: NVAS.

1511 augusztus 20. Tasnad. Emericus de Beregszász artium et decretorum doctor, canonicus Transilvaniensis ac vicarius Tasnadiensis.

(Egri kápt. ltár. AB. no. 40. Iványi.)

Két évre reá (1513 augusztus 8-án) Déván szerepelt.¹

¹ Beke: Erdélyi káptalan levéltára, no. 807.

1511 augusztus 30. Feliciter obiit egregius vir doctor Henricus, nec non decanus, plebanus in Mernbrig in apoplexia.
(Sieb. Archiv 1876 vol. 13 p. 363.)

1511. Andreas praepositus Chasmensis decretorum doctor.
(Békefi: Káptalani iskolák, p. 338. Zagreb.)

Életben van 1530 január 13-án is.¹

¹ Ipolyi: Oláh Miklós levelezése, p. 25.

1512 augusztus 26. Buda. Gregorius de Pesth licentiatum in decretis, archidiaconus Barsiensis ac canonicus in ecclesia Strigoniensi et praesidens Collegii Christi Strigoniensis.

A Krisztus-társulatnak ajándékozta eznapi Budán, az Olasz-utcában lévő házáat, úgy hogy használói évenként a társulatnak 10 aranyforintot fizessenek és jó karban tartsák.

(Magyar Sion 1863 p. 351.)

Mint a nevezett társulat növendéke, 1509-ben átíratta annak 1485-ben kelt pápai bulláját s végig híve maradt. Életrajza követhető 1521-ig. (Kollányi, op. c. 120.)

1513 ianuarii 30. Buda. Ioannes Kakas de Buda, decretorum doctor, canonicus Quinqueecclesiensis.

(Egri főkápt. m. ltár no. 1. div. 1. fasc. 2. no. 26. Iványi.)

1513. Hieronymus Balbi iuris utriusque Doctor, praepositusque Vaciensis et Hungariae regis a secretis.

(Albertus Magnus „De natura locorum“ című 1514-i művének ajánlólevele élén.)

Ezt a velencei származású egyházi férfit 1508-ban hívták be Lajos királyfi tanáráként. Hat év múlva egri, majd

pozsonyi kanonok lett, de sok kellemetlenséget okozott az országban gyakran botrányos életével egész 1523-ig, amikor hazánkából távozott és meghalt 1535-ben a velencei szegények kórházában.

Életrajzát s magyarországi szereplését bőven megírta Knauz Nándor¹ és Zelliger Alajos,² irodalmi munkásságát méltatta Ábel Jenő;³ magyar vonatkozásait ugyanő, 9 versét közölve egy csomóban⁴ s külön „De fuga Balbi ex urbe Parisia“ c. költeménye 1494-i kiadását egyebütt,⁵ míg műveit könyvészetileg Apponyi ismertette,⁶ előtte meg Szinnyei József.⁷

¹ Balbi Jeromos II. Lajos király tanára címen, a Magyar Sion 1866. évi hét cikkében.

² Az Egyházi írók csarnoka 24–25. lapján, 1893-ban

³ Balbus Jeromos a Sodalitas Litteraria Danubiana tagja (1510–1522) a Magyarországi humanisták és a Dunai tudós társaság 32–74. lapján, 1880-ban. Bővítve az Ungarische Revue 1880. kötetében.

⁴ Ábel–Hegedüs: *Analecta recentiora* 11–15. l.

⁵ Az Egyetemes Philologiai Közlöny 1880. évf. 623. l.

⁶ A Hungarica I. és II. kötetében, 1494–1530 közti 11 művét.

⁷ A Magyar írók I. köt. 409–412. l.

1515 februarii 16. Buda. Damianus Doctor Decretorum canonicus Vaciensis.

(Katona: *Hist. critica* tom. 18 p. 839.)

Öt év mulva (1520-ban) mint Episcopus Calcedonensis et vicarius Gyulafehérvárt él,¹ ahová Vácról Várdai Ferenc püspök vitte magával mint bizalmasát.²

A mohácsi csata után rokonaival Boszniába menekült, majd visszatérve pár év mulva (1533 január 6-án) Nagyszombatban tűnik fel ekként: Damianus de Zewdyn decretorum doctor, episcopus Calcedoniensis et archiepiscopi Strigoniensis in pontificalibus et spiritualibus vicarius³ és úgylátszik, még 1539-ben is életben volt.⁴

¹ Szeredai: *Notitia*, p. 135. ² Kelényi, *op. c.* p. 109.

³ *Monumenta Ecclesiastica* tom. II p. 231.

⁴ A váci egyházm. tört. névtára, p. 726.

1518 septembris 30. Obiit egregius utriusque juris doctor Lucas, plebanus in Heltuino.

(Sieb. *Archiv* 1876 vol. 13 p. 363.)

1518 novembris 12. Andreas decretorum doctor et auditor causarum Reverendissimi in Christo patris et domini, domini Thomae... cardinalis Strigoniensis etc.¹

(Codex dipl. fam. Bánffy tom. II p. 480.)

Előfordul abban az oklevélben, melyet a jelzett napon kiadott Nagymihályban Benedictus Andreae de Varadino artium liberalium magister et imperiali autoritatibus notarius publicus.²

Nyilván azonos Verebélyi András esztergom-szentistváni kanonokkal.³

¹ Értendő Bakócz Tamás bíboros érsek.

² Ezt azért vettük fel, mivel a közjegyzők a legtöbbször csupán „licentiatius” címmel szerepelnek, ez pedig a magisterit is megszerezte.

³ Kollányi, op. c. 128.

1519 ianuarii 1. (A kalendis Bifrontis Iani. Anno Christiano M. D. XIX.) Clarissimus Dominus Andreas Selingus Philosophiae et medicinae Doctor... Sibinio accersitus.

(Taurini Stavromachia fol. 2 nonnumer.)

1519. Doctoris Martini Transilvani Oratio ad Carolum V. Principem et electum Romanorum Regem, futurum Imperatorem.

(Bibl. Mus. Budapest. Quart. Lat. 249 fol. 30—34.)

Arrább a fenti kötetben egy második beszéde is van: Oratio Martini Transilvani coram Caroli iam electo in Romanorum Regem in Hispaniis habita. Erre a válasz: Datum Molentino Regio, 17. Decembris 1519. (fol. 36—40.)

Azonos a Bolognában 1519 február 15-én a kánonjogból doktorrá avatott szebeni Mártonnal.¹

¹ Az erről szóló jegyzőkönyvi bejegyzést kötetünk 80. lapján közöltük.

1520 martii 10. Andreas Chesius praepositus ecclesiae Strigoniensis, decretorum doctor.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. IV p. 275.)

A fenti Csezi András mindkét jog doktora, már 1516-ban császári prépost, 1520-tól kezdve pedig mint esztergomi nagyprépost nagy szerepet játszik Bakócz Tamás prímás mellett, kivált a lutheránizmus terjedése elleni küzdelemben. Csász-

mai prépostságát végig megtartotta, de azért Esztergomban lakott legszívesebben.¹ Egy 1524-es oklevélben mint „utriusque iuris doctor“ fordul elő, amely címet sajátkezűleg aláírt leveleiben rövidítve így szokott kifejezni: dd.² Életrajza 1539-ig követhető.³

¹ Esztergomban 1528 március 1-én írt oklevele. Házy: Sopron város oklevéltára tom. 7 p. 273.

² Mon. Ecclesiastica tom. I. p. 147 et 315. ³ Kollányi, op. c. 130—1.

1520 martii 15. Szepeshely. Michael Pannonius artium et medicinae doctor physicus.

(Monumenta Ecclesiastica tom. I p. 4.)

Két év mulya (1522 május 31-én) Lőcsén találjuk,¹ később pedig már mint Viennae commorans szerepel egy 1527 május 18-i oklevelében.²

¹ Wagner: Analecta Scepusii pars I. p. 373.

² Monumenta Ecclesiastica tom. I. p. 324.

1520 decembris 29. Coronae. Physico magistro Johanni ad rationem salarii sui flor. 8.

(Quellen zur Geschichte Kronstadt tom. I p. 324.)

Követhető egész 1523-ig, amikor már negyedévi angariafizetése 10 forint volt. (Ibidem, p. 530.)

1520. Coronae. Doctor Andreas Phisicus Cibiniensis.

(Quellen zur Geschichte Kronstadt tom. I. p. 259.)

1522 maii 21. Caspar Deni decretorum doctor nunc Budae residens.

(Mon. Rom. ep. Vespr. tom. IV p. 291.)

1522 iunii 11. Ioannes Clemendino Doctor Archidiaconus Comaromiensis Velencében járt, követségben Rómába, ahová eznapi a dogétól kapott ajánlólevelet.

(Magyar Sion 1866 p. 204. Frankl.)

1523 iulii 10. Tasnad. Gregorius decretorum doctor, plebanus Tasnadiensis ac vicarius.

(Egri főkápt. ltár. AM. no. 473. Iványi.)

Egy másik (majdnem egyidejűleg kiállított) oklevélben neve így szerepel: Gregorius de Slesya. (Ibidem, no. 476.)

1524 martii 10. Colosmonostor. Iohannes Kleen decretorum doctor, plebanus Kolosvariensis.

(Monumenta Ecclesiastica tom. I p. 127.)

1524 octobris 22. Albae Transsylvaniae. Várdai Ferenc erdélyi püspök végrendelete egyik tétele megemlékezik Ioannes doctor-ról, nyilván a püspök házi orvosáról is, akinek az egyházfejedelem egy fekete ruhát, meg 50 forintot hagyományozott.

A végrendeleti végrehajtók közt van a már jól ismert Wolfhard Adorján,¹ meg Ioannes Haghmasy artium et decretorum doctor, canonicus ecclesiae Albensis Transsylvaniae, mint tanú. Ez az 1510-ik év első felét Bécsben töltötte² s onnan ment le valamelyik olasz egyetemre, amelyről felavatott doktorként tért haza.

(Bunyitay: A gyulafehérvári székesegyház, p. 32.)

¹ Lásd kötetünk bolognai részében.

² Schrauf: A bécsi egyetem magyar anyakönyve, 165. l.

1525 decembris 13. Martinus Huter artium et decretorum doctor, plebanus Cibiniensis.

(Sieb. Archiv 1879 vol. 15 p. 56. Müller.)

Jellemző, hogy két év múlva (1527-ben) Hieronymi episcopi Stridoniensis „Epistolae“ című munkája 1488-i kiadása kötetátlája belsejébe latinosan ekként jegyezte be nevét: Martinus Pileus artium liberalium et decretorum doctor, praepositus S. Sigismundi Budensis et plebanus ecclesiae Cibiniensis, secretarius et consiliarius Reginalis Maiestatis.¹

¹ Ibidem, vol. 1877 vol. 14 p. 346. Müller.

1527 iulii 25. Budae. Ioannes Bonzagno (da Rezo) utriusque iuris doctor, praepositus Varadiensis, secretarius et orator regis Ioannis Hungariae.

(Diarii di Marino Sanuto tom. XLV p. 671.)

Ez az olasz származású váradi prépost János király fenti keltű levelében fordul elő, amellyel a Velencei köztársaság-

hoz küldte követségben. Velencébe érve, a követ augusztus 31-én mutatkozott be a doge s a senatus előtt magyaros ruhájában: vestito di zambeloto paonazo a la longa, habito hongaresco.¹ Harmadnap külön kihallgatáson fogadta a doge s azon előadta, hogy a királynak van elég hada, de zsoldja kevés és e tekintetben kér segítséget, melynek fejében vállalja az egész köztársaság húsellátását, csak támogassa a német főherceggel szemben, aki őt a magyar trónról lerántani készül.² Határozott választ Bonzagno természetesen nem kapott, de János királynak — ügylátszik — nem is ez volt valódi kívánsága, hanem az, hogy követe állandóan Velencében üljön s ellensúlyozza annak a németek felé való orientációját. Ezt a titkos megbízatását kitűnően végrehajtá, mert majdnem két esztendőt töltött helyén, titkára társaságában s csupán 1529 március 29-én jelentette be, hogy haza óhajt menni;³ amit hamarosan meg is cselekedett, mert Velencében nincsen több nyoma.

Bonzagno ismert alakja volt a magyar társadalomnak, mivel eleinte (1512—20 közt) Hippolit bíbornok, egri püspököt szolgálta⁴ s az ő köréből jutott később János király udvarába, ahol igen nagyra becsülték, s a király csanádi püspökké is kinevezte, de 1529-ben már néhaiként szerepel.⁵

¹ Ibidem, p. 693. ² Diarii, tom. XLVI p. 9. ³ Ibidem, tom. L p. 86.

⁴ A jelzett évekből való jelentései kivonatát ld. Óváry regesztái I. kötetében.

⁵ Bunyitay: A váradi püspökség tört. II p. 54.

1528 ianuarii 19. In castro Agriensi. Petrus Zilady decretorum doctor.

(Cat. manuscr. Bibl. Univ. Budapest tom. III. p. 390.)

Egri várkapitánynak vagy legalább is provisornak tartjuk, mert fenti levelében hadi felszerelést kér és sürget.

1529 februarii 13. Reguino. Petrus Vol decretorum doctor, plebanus Reginius, decanus generalis.

(Monumenta Ecclesiastica tom. I p. 435. Szeredai művéből átvéve.)

Ez a Petrus Wol de Birtholum négy év múlva már szombeni plébános.¹

¹ Archiv für Sieb. Landeskunde 1873 p. 363.

1529 octobris 29. Coronae. Doctor Dominicus professio-
nis Dominicanae huius monasterii prior et ceterarum omnium
monasteriorum vicarius generalis.

(Quellen zur Geschichte Kronstadt, vol. II p. 157.)

Személye 1538-ig követhető Brassó kulturális életében¹
s nyilván azonos Frater Dominicus Rawe Keppel ordinis
praedicatorum baráttal, akit a város számadásai 1522-ben
említenek először.²

¹ Ibidem, p. 569. ² Ibidem, tom. I. p. 416.

1530 ianuarii 13. Andreas Chasmensis praepositus, Theo-
logus et Utriusque Iuris Doctor.

(Ipolyi: Oláh Miklós levelezése, p. 25.)

1540 decembris 21. Doctori Ioanni archidiaconatus Zol-
nok dare promittitur a Rege Ferdinando.

(Monumenta Ecclesiastica tom. III p. 516.)

ACTA ET EPISTOLAE.

1.

Ferrara, 1448 [szepember hó.]

Várdai István nagybátyjának, Várdai Miklósnak.

Summa, quae expendi post recessum Gregorii, familiaris mei usque adventum suum etc. videlicet usque ad festum Nativitatis domini proxime praeteriti, videlicet prima die festi Sancti Laurentii.¹

Item primo, dum direxi Gregorium ad Vestram Dominationem, expensis carebam eo tempore, Paduae concessi mutuo a quodam meo amico XII ducatos; demum invaso peste Paduanam urbem ac propter urgentem epidemiam praedictum studium penitus desolatum erat. Sed peste pulsos proprios lares relinquentes, ut maturius vitae meae consulam, ceterum, sicuti ceteri ipse quoque urbem exire minime tardavi; iterque arripui urbem Ferrariensem, ubi nunc est optimum studium, cum quibusdam meis sociis in quadam navicula. Dum tamen attingeremus ad metas praedictae civitatis, potestas cuiusdam castelli sub poena capitis, ne ultra transgrediamur, inhibuit, quia erat edictum in urbe praedicta videlicet Ferrariensi, ut quicumque de loco pestifero ad territorium Ferrariensem pervenirent, eo facto poena capitis puniretur; quo audito, animus noster non parum fuit tribulationibus circumdatus, quia introcedere nequivimus propter pestem, praecedere autem ausi non fuimus per aliquam viam, ubi cum omnibus meis sociis in quadam miserrima sagristia per XL diebus continuis mansimus, ut canebat edictum praedictae urbis. Ibi nobis ab illis maledictis rusticis nulla conversatio, quae Christianis alibi solet, administrabatur. Imo nec ignem aliquam aliam rem nobis pro (victu) ... dare volebant, neque per multos dies dabant.

Quantas tribulationes ibi passus sum, nunc relinquo, quia tempus non competit narrandi. Sed istud sciatis, quod

¹ Vagyis augusztus 10-ike.

in loco communi, ubi solebat populus diebus feriis convenire, per multos dies pernoctavimus etc. Ibi tamen periculum mortis frequenter imminens, ubi in veritate... XVI florenos auri exposui per illos XL dies, donec praefatam urbem introire potuimus. Ibique domum cum quodam meo socio quandam conduximus pro XXII floreni auri per annum... in principio persolvimus, ut tenebamur; quia carebam sumptibus, a quodam meo consocio iterum XII ducatos concessi, quorum medietatem dedi pro censu domus.

Apropinquante yeme... simul accesserunt, ubi necesse erat, ut vestem yemalem haberem, qua carebam... inopiam expensarum mearum, quid feci, ut magis ac magis paupertatem meam sustentare possem. Revolvi vestem meam aestivalem et cum pellibus subducere feci pro... subductura pro vero solvi sum VI floreni auri.

Inter alia, quia libris eram multum necessarius, apud quendam Iudeum unum librum, nomine Decretalium reperi, quo specialiter carebam. Vidi praetactum vendere in optimo foro: concessi a praeposito Quinqueecclesiensi XVII florenos, pro quibus librum comparavi, quia considerans tam profectum meum exinde consequi, quam liber erat in optimo foro, quod a nullo alio, iudicio omnium doctorum, praeter XX ducatis venditus fuisset. Interea defici in sumptibus, victu. a quodam cive Ferrariensi XII ducatos concessi, quas expendi omnino pro victu et aliis parvis negotiis, donec famulus (Gregorius) revertebatur.

Sic, pater optime, benefactor mihi, unice ista erant debita, quibus interim eram involutus. In quibus supranarratis per veritatem Dei non falsum dico, quae debita iam dicta persolvi de illis LXX ducatis mihi per vos directis. Considerate tamen et animum advertite, an istis carere potuisset; unum tamen arbitror, quod per vos nullo modo utilius ac parcius expendere possetis, quia non solum praesentia, sed futura atque onera semper immemoro. Vale in eo, qui est plena gratia.

Ex Ferrara etc. 1448.

Stephanus vester

(Archivum Comitum Zichy. Budapest. Editio valde imperfecta in Történeti Szemle 1929 p. 127—8.)

2.

Roma, 1451 április 29.

V. Miklós pápa Zrednai Vitéz János váradi püspöknek.

Ioanni Episcopo Varadiensi datur licentia eundi ad studium et capiendi munus consecrationis a quocunque Antistite et faciendi exercere pontificalia per alium etc.

Nicolaus Quintus Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Venerabili fratri Ioanni Episcopo Varadiensi. Salutem et Apostolicam benedictionem. Exigit Tuae Devotionis affectus, quo Nos et Romanam Ecclesiam reuereris, ut petitiones tuas, quantum cum Deo possumus ad exauditionis gratiam admittamus. Cum itaque, sicut exhibita Nobis nuper pro parte tua petitio continebat, Tu ex toto cordis affectu complere cupias studia literarum, in quibus a iuventute dare operam inceperas et propterea ad partes desideres te transferre, ubi in aliquo Generali Studio aliquamdiu residere et in Latinis, aut etiam Graecis literis, ubi gratiores Doctores inveneris instrui possis pro parte tua Nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi licentiam te a tua ecclesia absentandi et ad partes illas tam orientales, quam occidentales transferendi. Necnon interim pontificalia et alia, quae sunt ordinis per quemcumque malueris catholicum Antistitem in eius Ecclesia, civitate et dioecesi exerceri faciendi idoneosque vicarios et officiales ac alios officarios spirituales et temporales ad regimen et administrationes eiusdem ecclesiae ponendi et restituendi potestatem, fructus quoque illius integraliter quamdiu literarum studio institeris huius modi percipiendi facultatem concedere et indulgere de dignitate Apostolica dignaremur: Nos igitur tuis in hac parte supplicationibus inclinati tibi, ut easdem partes Orientales, aut Occidentales te transferre et inibi in aliquo, in quo malueris loco literarum studiis stare, quodque interim omnes et singulos fructus, redditus et proventus tibi alias ratione ecclesiae tuae debitos integre percipere et quibusvis personis, etiam laicis arendare possis et debeas, ac si in eadem ecclesia personaliter resideres, nec ad residendum interim in eadem a quocunque quavis auctoritate valeas coarctari. Prae-

terea ut liceat tibi eadem durante absentia per quemcunque malueris Catholicum Antistitem gratiam et communicationem Apostolicae Sedis habentem pontificalia et alia, quae sunt ordinis in tuis ecclesia, civitate et dioecesi facere exerceri, ipsique Antistiti, ut illa exercere possit, concedimus per praesentes. Volumus autem, quod bonos et sufficientes vicarios et officiales, ac alios necessarios officarios, quibus de ipsius ecclesiae fructibus vitae necessaria ministrentur, spiritualis et temporalis dictae ecclesiae iurisdictio interim exerceatur ac ecclesia ipsa in eisdem spiritualibus et temporalibus debite regatur, pariter et gubernetur. Praesentibus post quinquennium a die incepti itineris tui ad studium huiusmodi inchoandum minime valituris etc. Nulli ergo etc. Si quis etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum. Anno incarnationis Dominicae Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, tertio kal. Maii, pontificatus Nostri anno quinto.

A. L. Tocardus

A. de Paccajulis

(Archivum Vaticanum. Roma. Supplicationes Nicolai V. tom. V. 397 fol. 251.)

Megjegyzés. Szövegét már a budapesti egyetemi könyvtárban őrzött Kaprinay-gyűjtemény 13. kötete 112—3. lapjáról ismertem, de kelte ott tévesen tertio Idus Maii-nak van írva, ami lényeges különbség s most Lukcsics Pál id. művéből javíthattam ki.

E nagybecsű levél fenti szövegét a *Tudományos Gyűjtemény* 1831-i III. kötete 35—37. lapjáról közlöm, ahol az csöndben meghúzódva, eddig mindenki figyelmét elkerülte, aki Vitéz János életével foglalkozott.

3.

Ferrara, 1453 december 3.

Kosztolányi (Polycarpus) György Zrednai Vitéz János
váradai püspöknek.

Georgius Policarpus Reverendissimo patri domino Johanni Episcopo Waradiensi. Salutem plurimam dicit. Ple-
rique familiares mei summa benivolentia michi devincti, iure
necessitudinis nostrae sepenumero me adhortati sunt, non

Georgius policaepus Romo p[er] d[omi]no Johanni Ep[iscop]o vacanti
Salute p[ri]ma dicit Pleriq[ue] familiaris mei summa benivolentia
michi deprecari. ut nec necessitudinis mee sepe me adhortari st[et]
non mediocrem gratiam ab eis te m[er]ere posse. si tua dignitate crebris
l[et]is facere cunctiorum. P[er] a me factu[m] esse optauit fateor q[ui]a m[er]ito
ea re studiu[m] p[ro]stiterer meum. Veru[m] n[on] me inopia dicendi sed
nescio quo pacto quoda[m] arte subeustata ap[er]io detraherent
Veritus su[m] ne me vnu[m] eoru[m] ho[m]i[nu]m de m[un]do censeret qu[od] tam
etsi nulli su[n]t qui videri volu[n]t. tamen se o[mn]i reru[m] p[ri]ma[m]
appellari cupu[n]t. Et ita ingeniu[m] quo magis melius neq[ue] amplius
e[st] praua ambitione insolare p[er] s[un]t. Et sic tandem ut pleriq[ue]
leuitate cu[m] comoti. ea scriberet ad homines graues summa
auctoritate p[ro]bita. que sermonis stulti et p[ro]p[ter] puerilis argu-
menti scribendi p[er] se fecerit Reliquu[m] subit q[uo]d i[n]c[on]sistenti
existimauit ho[m]i[n]i potissimu[m] prudenti et vno negotiu[m] succedere.
que magnitudine animi et consilio p[ri]uatis in rebus vltim[us]
occupatu[m] videre. Quocirca tuas pariter arbitratu[m] suu[m] p[er]
p[re]sentasse. hanc meam suspitione[m] vel ut magis dica[m] errore[m]
quo dies noctesq[ue] angor. penitus a me tolle. Tunc munus e[st]
veluti Imperatoris excellentissim[us] cuius ductu et auspicio res
bene geritur me tamqua[m] Erone quenda[m] nouu[m] ad m[un]du[m]
validi cecidisse officiu[m] clamore ut anim[us] turbatu[m] pau-
tante[m] inflamare. alias cu[m] michi calceus atq[ue] stimulus
v[est]iret ut ita dicam ab eis te m[er]eret. plura scribam. Tanta[m]
aut me tue amplitudini debere fateor quanta non verbis
consequi possum. quod ego si hac suauissima luce fari dabit[ur]

coram ostendam Simon me et institutio 2 preceptis ut fore
confido breui eruditus euadet Namq; lego sibi marone interdu.
cui carmina melle dulcora esse putat Itaq; quasi diuturnam
sitim expleve cupiens. Disciplinas optimas haurit. De solie
tus melius tace' puto. q̃ pauca dico' namq; eius bene p̃bituto
ingenio. neq; p̃stantis. neq; manu in reru natura ee castio
hauri certe gerarum p̃doctu ee constar. hoc vnu a tua
amplitudine oro atq; vehementer obsecro. quo me illi
magnopere laud comendet tuas Vale ex feruacua captem x^{to}
nomat docentibus

SB 7 S p. d. H. ^{te} f. m. antea mi 7. nō medioc' diligebat. in tanto
tuo erga me studio: ita te amplecti coactus su. ut te me
alteru esse michi p̃fundam Na p̃fo a tua bonamulcia
ac potius pietate vix. et ea nūq; maior esse iussit. qui
si aliqui p̃ui credere. vitam in sane mēsa. misericord.
languorencq; confirmarem. Sed cū ita sit tua mēdi hūan.
fictis. id nō nō passu nō assume. q̃i ad ea q̃ semp optā
fasti. nō tamq; amantē sperare vñ velut cōm cūne
adde' vidae. Quāobrem nō 7 distat. ut p̃rit imitationē
nō nō nūā d' te expectagone. si nota quāq; homi. cupiens
Na p̃fo tū nigenis atq; p̃stantia ita ornatus videri. et
nō frustra hoc d' te sperare laud. Quāobrem nō dubito
si. studiū ammuauens p̃tū. q̃i tu te gentor is tu p̃fmitē
p̃dētis. cū quid p̃uit. admodū relictū rex toto oculo p̃re
vniq; mori p̃fset. Si hoc hūctū digeri te munus aff
re' velle. Rū n ad te. aracūti. si ea hoc nō digni putis.
ita rudi. ita mēuata. ita mēuata mēto: et q̃i me ap̃tor oluiffi
mox homi p̃p̃ia h̃. na habuisse p̃deat. Tu vel bi valeas.
neq; tuo gentū amūdeti. atq; tū. atq; a p̃fharib; 7 aīo
p̃fssimū. est confidat

mediocrem gratiam abs te inire posse, si Tuam Dignitatem crebro literis facerem certiore. Id a me factum esse oportuit, fateor, quam in ea re studium profiterer meum. Verum non me inopia dicendi, sed nescio, quo pacto quaedam certe subrustica opinio deterruit. Veritus sum, ne me unicum eorum hominum de numero censes, qui tam etsi nulli sunt, qui videri volunt, tamen se omnium rerum primarios appellari cupiunt, et ita ingenuum, quo neque melius, neque amplius est, prava ambitione inolescere sinunt. Eo fit tandem, ut plerumque levitate animi commoti, ea scriberent ad homines graves, summa auctoritate praeditos, quae sermonis stulti et prope puerilis argumentum scribendi prae se ferrent. Reliquum subiit, quod inconsistentem existimavi homini potissimum prudenti ei viro negotium facessere, quem magnitudine animi et consilii privatis in rebus vehementer occupatum viderem. Quocirca tuas partes arbitratus sum, pater praestantissime, hanc meam suspicionem, vel ut magis dicam errorem, quo dies noctesque angor, penitus a me tollem, tuum munus est veluti imperatoris excellentissimi, cuius ductu et auspicio res bene geritur me tamquam Tironem quendam novum ad ineundum validi certaminis officium, clangore, ut animam turbarum pavitantem inflammare, alias cum michi calcar atque stimulus vestri, ut ita dicam abs te ingeretur, plura scribam. Tantum autem me Tuae amplitudini debere fateor, quantum non verbis consequi possum, quod ego, si hac suavissima luce frui dabitur coram ostendam.

Simon noster et institutis, et praeceptis, uti fore confido, brevi eruditus evadet, namque lego sibi Maronem interdum, cuius carmina melle dulciora esse putat. Itaque quasi diuturnam sitim explere cupiens, disciplinas optimas haurit.

De Iohanne tuo melius tacere puto, quam pauca dicere, namque eius bene instituto ingenio, neque praestantius, neque maius in rerum natura esse existimo litterarum certe graecarum perdoctum esse constat. Hoc unum a Tua amplitudine oro atque vehementer obtestor, quo me illi magnopere literis commendes tuis. Vale.

Ex Ferraria raptim V-to nonas decembris.

Nb. J(ohannes) S(alutem) p(lurimam) d(icit.) Etsi te antea, mi J(ohanne) non mediocriter diligebam, tamen tanto tuo

erga me studio: ita te amplecti coactus sum, ut te me alterum esse michi persuadeam. Nam profiteor ea tecum benivolentia ac potius pietate utor, ut ea nunquam maior esse possit. Quasi si aliquod privari crederem, vitam meam sane mestam, miseram, lugubremque existimarem. Quod cum ita sit tua incredibili humanitate fretus, id me non possum non assumere, quantum ad ea, quae semper optime fecisti, non tamquam cunctantem excitarem, verum velut currenti calcar addere videar. Quamobrem, mi J(ohanne) disces, ut patris imitationem non modo meam, de te expectationem, sed vota quoque hominum exoperes. Nam profecto tali ingenio atque animi praestantia ita ornatus videris, ut non frustra haec de te sperare liceat. Quamobrem non dubito, si studium continuaveris praestantium, quantum te genitoris tui consimilem praebebis, cui quidem paucis admodum relictis vir toto orbe par utrinque inveniri posset. Si haec hactenus digniori te munusculo afficere vellem, Eam non ad te oratiunculam, si eam hoc nomine dignam putas ita rudem, ita inornatam, ita incultam mitto: ut quasi me apud tot clarissimorum hominum frequentiam huius v(erb)a habuisse pudeat Tu vehementer bene valeas, meque tuo genitori commendes, atque tuis omnibus, et familiaribus, et amicis potissimum esse confidas.

(Königliche Bibliothek. München. Hds. 8482. Copia coeva.)

Megjegyzés. Ismertette Fraknoi Vilmos, a *Századok* 1898. évf. 3. lapján,¹ megemlítvén, hogy Kosztolányi a következő éveket szintén Ferrarában töltötte, Guarino iskolájában — talán a mester megbízásából — gyengébb tanulókat oktatta a klasszikusok elsajátításában; míg hazatérve, a királyi kancellárián nyert állást.

¹ A levél római keltét azonban tévesen december 2-nek oldotta fel.

4.

Wien, 1485 február 18.

Mátyás király Vingárdi Geréb László erdélyi püspöknek.

Mathias Dei gratia Rex Hungariae, Bohemiae etc.

Reverende in Christo pater, Fidelis nobis dilecte. Cum bona gratia et voluntate maiestatis nostrae vadit fidelis

noster venerabilis Mathias de Illyésháza, praepositus ecclesiae vestrae ad partes Italiae, studii causa, qui ut in huiusmodi studio commodius perdurare possit, requirimus Paternitatem vestram et rogamus, committat Capitulo ecclesiae suae, quibus nos quoque in aliis litteris nostris mandavimus, ut eidem Mathiae praeposito de universis suis proventibus, de eorum medio provenire debentibus interim quousque idem in huiusmodi studio fuerit occupatus, plenarie debeant et teneantur respondere. In hoc autem, Fidelitas vestra aliud non faciat, quoniam nos nullomodo aliud volumus, nisi, ut ipse Mathias praepositus interea temporis universos proventus ipsius praepositurae integraliter percipiat.

Datum in castris nostris iuxta Vienna feria sexta proxima ante festum kathedrae Beati Petri Apostoli. Anno 1485.

Ad relationem Petri Tharnak etc.

Külcíme: Reverendo Domino Ladislao Geréb electo et confirmato ecclesiae Albensis Transylvaniae. Fideli nobis dilecto,

(Archivum Capituli Trans. Gyulafehérvár. No. 735.)

Megjegyzés. A fenti levélben említett Illyésházi Mátyás gyulafehérvári prépost távollévő (absens) volt székhelyén 1485 augusztus 12-ikétől 1485-ig, amíg nyilván olaszországi tanulmányútján tartózkodott,¹ talán Páduában,² ahová ekkor az erdélyiek legszívesebben jártak; de már 1496 június 10-én újra otthon találjuk a gyulafehérvári kanonokok sorában magisteri címmel, amelyet külföldi tanulásában szerzett.³

¹ Zimmermann Ferenc adata, a szebeni Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde 21. kötete 147 és 158 l.

² Ide soroztam be jóhiszeműleg, a Fontes Rerum Hungaricarum I. kötete 18. l.

³ Történelmi Tár 1911 p. 421.

5.

Padova, 1489 július 27.

Regio Ráfáel tanár Thurzó Zsigmondnak.

Raphael Regius Sigismundo Ungaro Salutem.

Quae superiore hyeme a Calfurnio quodam bestia subornatus vel proposito aureo nummo postulasti, ut tibi expone-

rem, idcirco in hunc usque diem distuli enarranda, quod Calpurnius iste, cuius foedissimos errores in Academia disseminatos reprehendebam, cum argumentis stultitias suas non solum tutari non posset, verum in dies quoque magis magisque rudis et imperitus deprehenderetur, ad arma confugit, ac flagitiosissimos quosdam e suis immisit, qui me pugionibus aggrederentur. Istud vero mihi ab omni civilitate non modo a humanioribus, ita visum est alienum, ut istum ad naturam ferarum proxime accedere meritoque bestiam cognominari coeptum ab omnibus, quibus id notum est, iudicari mihi persuadeam. Quid enim magis ab homine studia praesertim humaniora profitenti abhorreere censendum est, quam eum, a quo modeste civiliterque ac ex Academiae more graviter interprofitendum errasse coarguaris, non convitiis modo ac mille contumeliis: Verum ensibus pugionibusque est insectari, curareque, ut quibus ipse flagitiis totus sis perditus, aliis in auditoriorum parietibus ascribantur? Quamquam autem vel haec sola clarissimo omnibus possunt esse argumento, istum ab omni humanitate, sive pro eruditione atque doctrina accipiatur, sive pro eo amore, quo homini homo conciliatur, prorsus esse alienum: ex enarratione tamen eius quoque loci Quintiliani, quem mihi istius impulsu proposuisti exponendum, facile constabit istum esse vanissimum simul et arrogantissimum nebulonem, qui et incognita pro cognitis habeat, et ea profiteatur, quae non percipit et errores, quibus puerorum mentes implicat, armis quoque tutari pulchrum putet. Id vero quo facilius intelligatur: locus ipse Fabii, ut est te asserente ab isto Bestia lectus, primum describatur, deinde ut fuit expositus, referatur. Veraque eius expositio simul et epistolae Ciceronis ad Atticum subiiciatur.

Sic igitur in primo, ubi de accentibus agit Fabius, fere in exemplaribus est descriptum. Praeterea nunquam eadem flexa et acuta, quia eadem flexa et acuta utique neutra cludet vocem latinam. Hoc Fabii praeceptum sic Bestia iste et legit, et exposuit, ut Fabius ipse in manifestarium soloecismum incidisse convincatur. Nam, ut omittam, quod illius et copulae loco ex praepositionem rectius sensus perspicuitati convenire non animadvertit: ea certe, quae nulla ratione copulari possunt, connectenda putavit. Illa enim omni sub-

lata distinctione sic confudit. Quia eadem flexa et acuta utique neutra cludet vocem latinam, ut in unum sensum confundenda esse affirmarit: cum nisi duo sint et inepta ratio videatur et a soloecismo Fabius defendi non possit. Cum enim velit ostendere Fabius in eadem voce nunquam acutam simul et flexam reperiri, minus apta uti ratione videretur, cum nihil ad propositum faciat, si neque flexa, neque acuta vox latina non cluditur. Longe igitur aliam assignat Fabius rationem aperte id, quod proposuit demonstrantem. Nunquam enim eadem vox flexa et acuta idcirco est inquit, quia eadem flexa ex acuta constat, quod quidem verbum idcirco Fabius praetermisit, quod facile subaudiri potest. Circumflexum namque accentum ex acuto et gravi constare notius est, quam ut sit exponendum. Neque inficior et quoque posse legi, ut pro etiam ponatur, atque est verbum subaudiatur, ut intelligamus eandem flexam et acutam esse. Si enim flexa ex acuta gravique constat, nimirum in flexa erit acuta. Sed si ex legatur, magis perspicuus videtur esse stilus, ut intelligatur flexa ex acuta quoque constare. Caeterum sive ex sive et legatur, ita est distinguendum, ut illud adverbium utique sequentis sensus sit initium, hoc modo, utique neutra cludet vocem latinam. Quod si in unum confundantur sensum, a soloecismo Fabius defendi non potest. Neutra enim nomen quod ex grammatica ratione ac loquendi consuetudine aut genitivo aut ablativo copulatur, citra soloecismi foeditatem cunctis illis eadem flexa et acuta nequiquam connecti potest. Ut enim recte eleganterque dicitur: Neutra harum vocum claudit vocem latinam, sic barbaramente diceretur neutra eadem flexa et acuta cludet vocem latinam. Rustica certe non modo barbaramente huiusmodi oratio esset. Huc accedit, quod illa particula utique non medium sunt aut primum aut secundum in oratione locum sortiri consuevit. Quare ne Fabius Quintilianus alterum latinae linguae specimen loquendi ratione ignorasse manifestosque in soloecismos incidisse coarguatur, ita distinguamus, ut illa quidem. Quia eadem flexa ex acuta ratio superioris praecepti intelligatur. Hoc vero, utique neutra cludet vocem latinam, aliud praeceptum esse cognoscatur. Sic enim et sensus perspicui erunt, nec Fabius rustice barbaramente scripsisse coarguetur. Quod qui-

dem flagitium ab eo depelli non potest, sit ita legatur, ut iste Bestia putavit esse confundendum. Hinc vero manifeste tibi liquere potest, quantis erroribus auditorum suorum mentes Bestia iste implicet, qui in iis, quae ad grammaticam spectant, quaeque ne mediocriter quidem doctis sunt ignota, tam pueriliter turpiterque labatur. Ego certe vel grandi pignore deposito contenderim centum et amplius Fabii loca, cum secundum nondum praelegerit librum aut perverse exposita, aut corrupte, ut sunt a librariis depravata fuisse lecta. Quod si mihi singulos aureos nummos pro singulis depravationibus proponere animum induceres: facile id reipsa comprobarem. Sed iam ad eius epistolae enarrationem transeamus, quam ut exponerem istius opera potissimum efflagitasti, perinde ac si ego, tanquam alter Gorgias, de quacunque re proposita me responsurum esse profiterer, ac non mihi satis esset, quae asseram tutari. Sed ut est arrogantissimus, quam ipse percipere non potest, aliis quoque incognitam esse putavit. Eam vero ego sic exponam, ut quae obscuriora videntur, sim enodaturus, ac quae corrupte vel tu, vel ipse descripsit, emendaturus.

Ad Atticum igitur ea scribitur epistola, qui paucis ante diebus Roma profectus per litteras a Cicerone petierat, ut sibi aliquid de rebus urbanis perscriberet. Cui Cicero nondum quicquam accidisse: ex quo ipse discessit, quod admonitione dignum videatur. Quid tamen de Tenediorum causa decreverit senatus, certiore facit, ac quotidie se aliquid scripturum, etiam si nihil novi accidetur, pollicetur. Cludens autem epistolam cum Attico iocatur. Ac primus quidem eius epistolae sensus ita est perspicuus, ut nihil expositionis indigere videatur. Epistolam hanc convicio efflagitarunt codicilli tui. Eius vero periodi, cuius initium est. Nam res quidem ipsa clausulam corrupte scripsisti, dabit sicque in exemplaribus fere legitur, sed nisi dabat, ut tempus sit nondum praeteritum, legatur: nihil recti sensus elicietur. Quod vero Marcus Tullius inquit epistolas interdum debere allucinari sic accipiamus, ut intelligamus de rebus levibus negligenter loqui. Nam allucinari proprie est conniventibus oculis aliquid contemplari, quod verbum tamen ad animum quoque transfertur. Allucinatur enim quisquis aliquid aliter atque

est: accipit. Illud quoque mendose scripsisti. Teneidorum igitur libertas securi tenedia praecisa est. Sic autem in exemplaribus quoque fere legitur. Sed Tenediorum legendum esse notius est, quam ut sit dubitandum. Tenedii namque populi fuere Tenedum insulam habitantes. Apud priscos vero non securis modo Tenedia in proverbio fuit, Verum homo quoque Tenedius pro eo, qui truculento foret aspectu. Nam Tenes rex, a quo et insula Tenedos fuit appellata, cum antea Leucophrin vocaretur, quod falso a noverca fuit patri accusatus: lege cavit, ut carnifex securim in manu tenens, post accusatoris humeros staret, ac eum qui falso quemquam accusasse fore deprehensus, e vestigio iudicis iussu percuteret. Hinc igitur apud priscos securis Tenedia in proverbio fuit. Sive ut Aristoteles in Tenediorum civitate, inquit, quod rex Tenedius cum securi iudicans iniuria quemquam afficientes illico interfici iubebat. Alii, quod rex idem statuit, ut in adulterio deprehensis securi caput amputaretur. Quod quidem in filio quoque observasse dicitur. Unde in numismatum altero quidem latere securis, in altero duae facies ex eodem collo prodeuntes videbantur. Aliae quoque de securi Tenedia asseruntur rationes. Sed prima mihi omnium verisimillima videtur. Facete igitur Cicero simul et erudite libertatem Tenediorum securi Tenedia praecisam fuisse ait, hoc est penitus sublatam, ut qui securi Tenedia fuissent percussi. Nam Tenedii cum antea liberi essent, suisque viverent legibus, senatus decreto ea sunt libertate privati, quamvis et Ciceronis, et Calsidii, et Bibuli, et Favonii patrocinio fuerint usi. Significat autem Cicero Atticum quoque Tenediis affuisse, cum inquit: De te magis ab Sipilo mentio est honorifica facta, cum te diceret postulationi Sexti Pansae institisse. Sipilus quidem iste unus e legatis Tenediorum fuisse videtur. Pansa vero Tenediorum accusator. Corrupte aut honorifica et dicerent, ut fere in exemplaribus legitur scripsisti, cum et honorifice et diceret: Unitatis numero sit legendum. Reliqua illius epistolae ita sunt aperta, ut nulla indigeant enarratione, nisi forte dubitas, quid sibi velit Cicero, cum inquit: Lucretii poemata, ut scribis, ita sunt multis luminibus ingenii, multae tamen artis. Ac huic quidem sensui aliquid deesse videtur. Illa namque coniunctio tamen superiori

sensui, ut solet, non adversatur. Quare negandi adverbium facile contenderim ascribendum, quamvis exemplaria refragentur, ut hoc modo legatur: Lucretii poemata ita sunt multis luminibus ingenii, non multae tamen artis; ut intelligamus Lucretium ingenio multum, arte vero parum valuisse. Id quod de Ennio Ovidius ait: Ennius ingenio maximus, arte rudis. Lucretius namque naturalem philosophiam carminibus est complexus Empedoclis Siculi imitatione. Nam et ipse de eadem re apud Graecos carminibus scripsit, cuius opus a Sallustio e Graeco in Latinam linguam interpretatum indignum putat, quod ab Attico legatur. Sic enim epistolam cludit. Sed cum veneris, virum te putabo. Si Sallustii empedoclea legeris hominem non putabo. Scite vero ac lepide Cicero viri et hominis differentiam significavit. Homo namque dicitur, quisquis humana est facie, vir autem non omnis, sed duntaxat, qui virtute praeditus est, appellatur. Si quid de reliquis dubitaveris, illius epistolae me locis tibi recipio omnia enarraturum. Vale.

Paduae, Sexto Calendas Iulias. MCCCCLXXXVIII.

(Dedicatio operis Raphaelis Regii Epistolae Plynii — Venetiis, 1490 — folio 35—37. Bibliotheca Comitum Apponyi, No. 20.)

6.

Bologna, 1499.

Beroaldo Fülöp tanár Váradi Péter kalocsai érseknek.

Ad Maximum Antistitem, Dominum Petrum Archi episcopum Colocensem Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

Mos fuit, Antistites Amplissime, statuas eorum publice dicare, qui aliqua illustri causa perpetuitatem meruissent, summique homines non pauci simulacra corporum suorum in propatulo collocata conspici voluerunt, ita nominis gloriae consulentes sibi et immortalitatem prorogantes. Praeclarum hoc sane negotium. Cuncta enim virtutis monumenta praeclara esse censeo. Sed nimirum illud multo praeclarius est multoque perennius ingeniorum quam corporum effigies relinquere, animorum quam membrorum. Expressa liniamenta nepotibus posterisque disseminare in memoriam sempiternam.

Si quidem statuæ et imagines intereuntur aut vi convulsæ, aut vetustatis situ decoloratæ, volumina vero, quæ sunt vera spirantiaque hominum simulacra, nulla vi convelluntur, nullo senio obliterantur. Fiuntque vetustate ipsa sanctiora durabilioraque, ego iam pridem aliquot id genus effigies sub litteratoria incude procusas mihi ipsemet publice posui, quibus non minus opinor ingenii mei similitudo expressa conspicitur, quam olympionicarum simulacris perfecta corporum linamenta spectabantur, quæ Iconica auctores appellant. Hoc vero novicium animi nostri simulacrum vario effigiatu cultuque laborioso perpolitum sub tuo nomine publicamus tibi que nuncupatim dedicamus, Archiepiscopo Colocensis, quem merito beatum censemus, cuius amplissime religioni luculenta doctrina coniuncta est, quæ duæ sociabili nodo connexæ proculdubio sunt beatitudinis effectrices. Quippe religio vitiorum expultrix Deo nos conciliat et vinculo pulcherrimo connectit, doctrina vero virtutis indagatrix immo ipsa virtus animos nostros exornat, excolit, venustat. Tolle ex mortalium commertio religionem atque doctrinam, quibus haud dubie vita constat, cuncta conspicias incondita, impolita, squalentia, nec minus tenebricosa, quam si ex mundo solem lunamque sustuleris. Pythagoras ille philosophiæ primus nuncupator inter plurima, quæ humano generi saluberrima documenta præcipit cumprimis monet Deum religione colendum esse. Animum disciplinis excolendum. Tu perinde ac pythagorici dogmatis observantissimus cultor, ita religione præcellis, ita doctrina præpolles, ut nulli Antistitum clarissimorum sis secundus, agisque Archiepiscopum ex omni prorsus parte absolutissimum, in quo consertus Episcopaliū virtutum chorus splendet et sacerdotalia ornamenta collucent Ecclesiæ columen, Evangelii tuba et doctrinæ christianæ promptuarium. Apostolus Paulus in episcopo perfectissimo desiderat sobrietatem, prudentiam, sanctitudinem, continentiam sanamque doctrinam, quæ omnia in te uno affatim cumulata conspiciuntur. Tu sobrius, tu prudens, tu moribus defecatis ornatus, tu castitate vitæ sanctissimus frugalissimusque, doctrina vero tanta peculiariter excellis, ut non minus sis eruditione, quam archiepiscopatu memorandus, instar iubæ regis, quem studiorum claritate, quam Regno memorabiliorem Auctores Cla-

rissimi prodiderunt. Tu instar Cipriani auro argentoque suffarcinatus existi de Aegypto iuxta Dominicum praeceptum despoliata. Tu mellis primitias, hoc est praedulcem eloquii suavitatem domino obtulisti, tu sicuti diceris ita re ipsa es archiepiscopus, hoc est princeps primariusque episcoporum. Nam sicuti claritudo natalium non facit matrem familias, sed boni mores, ita neque stemmata, neque opes, neque nobilitas dant primatum apicemque summo sacerdoti, sed religio doctrinae copulata. Contrario complusculi hac tempestate in ecclesia Dei visuntur: Qui cum episcopali dignitate sint summi morum et inscitiae dehonestamento sunt infimi, quibus magna lautitiae luxuriaeque cura est, maxima virtutis incuria, in quibus episcopi nihil quicquam cernas praeter habitum et nomen, quicquid sit episcopatus ignorant, instar phaniae Pontificis propter rusticitatem, quid esset pontificatus nescientis. Conditores ecclesiasticae litteraturae celeberrimi prodiderunt cecum animal Deo offerri quotienscunque illitteratus sacris initiatur fitque adscriptitius militiae religiosae. Dij boni quot ceca animalia quottidie Deo dedicantur, quot antistites primarii, quot protomystae, quot episcopi cecutientes sunt et prorsus Talpe, hoc est indocti incultique. Lux enim sacerdotis et cultus doctrina est. Habent hii quidem domos exornatas opiparam suppellectilem, familiam numerosam, omnia splendentia praeter ipsos dominos, qui vitiis decolorati et labe ignorationis infecti sunt tenebricosi prorsusque sordescunt. Et cum Maiestas Episcopalis auro comparetur, non tam fulgore auri splendent, quam plumbi livore pallescunt, episcopus autem cum graeco vocabulo explorator sive speculator significetur. Videre sane est tales episcopos dignos tanto nomine, dum curiose explorant et solerter speculantur redditus atque vectigalia episcopatus, qua quidem unica in re merentur episcopi nominari, hoc est exploratores diligentissimi et speculatores solertissimi, quos ut serio loquar et dicam, quod sentio, non tam episcopos, quam pseudoepiscopos merito appellaveris, cum autem ignorantia inter religiosos hoc maxime seculo tanquam gangraena serpat et perinde ac pestilentia lategrassetur. Tu ab eius contagione longe resiliens munisti temetipsum alexipharmaco doctrinae christianae eloquentiaeque medicamento, quibus nihil potest esse potentiusque, et cum ali-

orum animi inmaciae, corpora in sagina sint, tua mens adipibus doctrinarum saginata pinguescit, qualis pinguitudo, quanto uberior tanto salubrior caeterum cum ex apostolico praecepto. Oporteat episcopum esse Dei dispensatorem atque pedisequum, cumque in ecclesia hoc sit episcopus, quod in navi gubernator, in curru rector, in exercitu dux. Tu instar boni patris familias tota ecclesiae membra circumspicis et ne quid laxabundum ruat curiose procuras, ut verum sit: Qui bona fide Deum colit, eundem et divina diligenter excolere instarque boni pastoris eorum, quibus praees commodis salutique subservis. Tu ecclesiae rector, exornator, illustrator existis et sicuti sacrarium sanctitudinis ac domicilium Dei ecclesia dicitur, ita te praeside esse cognoscitur. Quae vero ad tuum sacerdotium pertinent divina mysteria, ea tam diligenter, tam sancte, tam solemniter celebrantur, ut omnia in his maxime casta solemnia, religiosa sint, ut sacerdotes alii ex institutis tuis religione colendae formulam mutuentur. Ad haec cum hospitalitas, quae praecipua virtus est, episcopum cum primis exornet, domus tua patet illustribus humilibusque hospitibus indiscriminatim; pauperes ad te perinde ac in asylum salutis confugiunt, tuis erogationibus sustentantur et profecto qui beneficus est in egestosos: Deum promeretur Imo, ut verius loquar, Deum ipsum computat debitorem Plautina illa sententia de mendico male meretur, qui ei dat, quod edat aut bibat, tibi iure optimo veluti inhospitalis ac detestanda improbatur, qui probe calles humanitatis officium esse necessitati hominis egentis subvenire. Quantum vero illud est, quo praeconio, qua laude memorandum? Quod militibus regiis annonam omnifariam, calceos, pilea, vestimenta large suppeditas, qui oppositi sunt veluti obices Turcis coercendis, et sane decet episcopum orthodoxum nulli impendio parcere ad cohibendos hostes christianae fidei sempiternos, qui sanguinis nostri sitientes Christianique nominis delendi cupiditate flagrant faciant continenter in regionibus Pannonicis incursiones omnibusque viribus expugnare contendunt propugnaculum in confinio Pannoniae munitissimum, cui Belgrado nomen; verum illic praesidium regium in procinctu expeditum semper est ad illorum impetum retundendum et ferociam suffrenandam. Hi autem bellatores limitanei Tuis

incitamentis excitantur, Tua largitate fiunt in arma promptissimi, Te opitulatorem, Te parentem consono ore appellitantes; inde fit, ut te non minus auxilio pollentem, quam consilio experiantur. Cum autem summus honos sit, notum esse tantummodo amplissimis principibus: Tu apud Maximum Pontificem Alexandrum es impetrabilis, Tu Maximo regum regi Matthiae, cuius laudes nulla aetas conticescet, qui Alexandro Magno Caesari, dictatori Hannibali Poeno virtute imperatoria est comparandus, tam carus, tam iucundus olim fuisti, ut apud Maximum regum honoratior fueris, quam apud Scipionem Panetius, apud Alexandrum Aristander. Nec immerito. Ille enim maximas complusculas tuo consilio, auctoritate, prudentia, gloriose confecerat. Quamobrem maximis, sicut par erat, Te ornamentis ornavit et archiepiscopatus apice meritissimo condecoravit, quem tu tamen ante merueras, quam acciperes. Quippe viri praecellentes student non tam suscipere sacerdotium, quam mereri. Verum enimvero in aetate hominum agenda, ut inquit Plautina matrona, voluptati moeror comes consequitur et serenitati tempestas proxima. Denique nulla tranquillitas potest esse diuturna, nec ulla fere est tam solida foelicitas, quam non fortunae turbo concutiat, quae semper virtuti adversatrix est et contumax, cuius spicula aculeata cum alibi, tum in aula principali maxime perforant, ubi invidi calumniatores atque malevoli criminatores dominantur, qui in cubiculo Regio viperæ linguas virulentas vibrant in perniciem honorum, qui foelicitatem invident beatis, doctrinam eruditibus, qui invidentiae stimulis irritati virtutem praecellentem allatrare non cessant, omni prorsus pestilentia pestilentiores, in hoc maximi principes, quod cum bona illorum venia dixisse fas sit, identidem peccant, ut videlicet Nevo credulitatis infecti aures nimis patulas praebeant delatoribus, quos ut sapienter Domitianus dicere solebat: Qui non castigat, irritat. Horum itaque fictae criminationes te Regi Matthiae fecerant suspectum, te veluti procella turbulente ventos regios, qui tibi spirabant secundissimi immutarent, in tantum, ut cymba tua retrorsum acta scopulo illideretur, tunc fortunae fulminantis ictu non tam extinctus, quam decoloratus docuisti virtutem afflari posse extingui non posse, cuius cum proprium sit neque rebus secundis immodice

effferri, neque adversis imminui. Tu sicuti in prosperis modestus ita in adversis constans procellam illam impetu vehementiore prosilientem patienter pertulisti virtutis adminiculo fultus et conscientia immaculabili subnixus, qui ad unicum calamitatis levamentum, studia confugiens, id temporis maxime expertus es litteras sicut foelicibus in rebus sunt maximo ornamento, ita in calamitosis esse maximo solatio singularique perfugio, ex quo uberrimus est fructus iucunditasque sapienti. Verum cum maximum hominis propugnaculum innocentia sit cumque virtus concuti possit, excindi funditus non queat, tu pristino mox fastigio restitutus, clarior illustriorque emersisti; instar solis, quem nubecula obumbraverit, qua mox dispulsa purior, nitidior, flagrantior emicare consuevit. Impraesentiarum in maxima es, sicut merito esse debes, existimatione atque auctoritate apud Sacratissimum et omni cum honore mihi nominandum regem Wladislaum, quem religiosissimum, sanctissimum, indulgentissimum Regem omnium sciunt omnes, qui noverunt et constans fama latissima praedicatione circumfert, qui Regiis virtutibus quasi compactus atque coglutinatus duorum regnorum, Pannoniae et Boemiae habenas sapienter et salubriter moderatur, cui non secus ac Traiano alteri cognomentum Optimi optime congruit, quem mihi in animo est aliquando reverenter salutare. Sed non sine munere chartario, sicuti Parthorum regem nemo sine munere salutat, Tu apud summates et proceres aulicos omnis es amabilis atque pro ea, qua plurimum polles virtute es venerabilis, te omnes, uti parentem colunt regique status patronum strenuissimum cum laude suspiciunt. Caeterum cum pulcherrimum sit, ut invita ita in studiis severitatem comitatemque miscere, et ex dissonis facere concentum, Tu austeriorem spiritualis doctrinae disciplinam misces lenioribus secularis sapientiae condimentis, post spicas ex salubriori Messe collectas racemos vindemiae oratoriae suavissimos decerpis, sine cuius sua violentia doctrinae omnes inodoraе, insuaves, iniucundae sunt et prorsus aspernabiles. Omnes, qui istinc veniunt multa de tua aequitate, temperantia, integritate, doctrina commemorant teque Praeconio bonitatis extollunt. Quid memorem, quam probus, quam splendidus, quam inculpatus existas in vita interiore atque do-

mestica, ex qua mores perpenduntur et interior homo dispicitur cumque ex moribus ministrorum domini persepe iudicentur. Domus tua tota bene instituta famulitium, quod pro dignitate copiosum est, ad mores dominicos mere formatum, nihil turpe dictu factuque in domo tua neque audiatur, neque cernitur, quod si qui aliquando improbiore existunt, difficile est enim in maxima familia ad praescriptum cunctos innocenter degere, eos tu austeriore medicina severitateque non tam tetra, qua tetrica ad frugem bonam revocare contendis, proprios vero indulgenter amplexaris ac foves. Ita ex malis bonos, ex bonis optimos efficiens, id quod in Marci Antonii Imperatoris laudem plausibiliter proditum est, et cum in familia numerosa plures habeas egregie fideles, inter caeteros probissimus est Martinus Atthadinus, quo in negotiis dominicis obeundis nihil fidelius, diligentius, vigilantius novi, quem tu ex omnibus unum, utpote solertiores maxime idoneum delegisti, cui arcana committeres et negotia permagna concrederes, quem ad Pontificem Maximum nuncium renunciumque impetrabilem es expertus, et cum in te habundent virtutis et bonitatis exempla, Tu iusti aequique pertinax religiosaeque institutionis servantissimus pensum religiosum, quod quotidianum sacerdos bonus Deo debet, suis horis absolutum inconstanter reddis in tantum dissimilis istis, quibus pro Psalterio psalteria est pro sancto breviario scortum accubat, et cum ex Homericis sententia turpe sit viro primario totam noctem somno consumere, Tu somniparticissimus vigilas de nocte bonasque horas bonarum artium studiis impendens, ita vitam proculis prorogasque vita enim vigilia est, denique agis archiepiscopum sine superstitione religiosum, sine simulationis furo, sincerum, sine labe emaculatum, sine iactantia litteratum, ut merito unus dici possis irrepraensibilis, quod absolute virtutis instar est, idque in episcopo deposcit Apostolus. Age vero illud vetus verbum, quod ait similia similibus laetari, non ne spectatissimum in te verissimumque esse constat? Qui cum sis litteratissimus convictoribus litteratis habesque in prandio et coena eruditos fabulatores, quorum sermones convivales sunt tibi pro pabulo suavissimo, qua in re, me hercules, Alexandro imperatori Romano es simillimus; qui in convivio doctos omnes adhibebat,

dicens se litteratis fabulis recreari et pasci, et profecto viro eruditissimo condimentum suavissimum est fabulatio litterata. Contra cum inter se doctis indoctisque sit naturale dissidium, Tu prophanum vulgus odisti et indoctos eliminas. Bonos omnes inter se, ut inquit Plato oportet amicos esse et si sint minus noti, quorum mores sectaeque conveniunt, Tu platonici praecepti retinentissimus Bonos omnes, hoc est litteratos diligis ac foves, et cum eruditis sit amicitia tua vel maxime concupiscenda, Tu eruditorum benivolentiam studiose exspectis muneribusque concilias. Nullus in Italia litterarum litteratorumque altrice ac parente est studiorum claritate paulo celebrior, qui non tibi sit plutino amicitiae copulatus. Tu me perinde ac in studiis humanitatis neque postremum, neque imi subselli professorem muneribus es prosequutus. Tu ad me crebras litteras dedisti, quo, Dii boni, lepore, qua verborum atque sententiarum amoenitate refertissimas, prorsus, ut perfectus orator, tu ad me, veluti ad praeceptorem neque moribus, neque doctrina poenitendum destinasti necessarios discipulos, ut doctrinis expolirentur, et dolatorio eloquentiae levigarentur; inter quos eminet Michael Cheserius, quo in puero mirifica indoles virtutis apparet et ingenii lumen elucescit, qui ad comendam linguam et capiendum facundiae cultum est oppido, quam docilis, haud quaquam degenerans a parente Stephano Cheserio, viro clarissimo, qui ob probitatem atque virtutem agit istic vicepalatinum, quod nomen est praefecturae in Pannonia honoratissimae, tertiasque a Rege dignitatis partes gerit. Magnum hoc ego duco, quod archiepiscopo maximo, eloquentissimo, doctissimo, nostra quantulacunque est doctrina non sordet. Huiusce autem inter nos florentis in dies amicitiae conciliator et quasi conglutinator fuit discipulus meus Philippus Cyulanus, iuvenis apprimè nobilis et impense doctus, qui auro Pannonio merces latias, hoc est litterariam suppellectilem, qua nil pretiosius comparavit, et hac politiori eruditione suffracinatus pigmentisque oratoriis bene coloratus, in patriam ad suos nuperrime remeavit. Et sane me plurimum iuvat cum ex Gymnasio nostro litteratorio scholasticos conspicio non solum Cismontanos, verum etiam Transmontanos nobiles complusculos bene litteratos prodiisse quotidieque prodire repurgata linguarum

vitilagine omnique deteresa barbarie, inter quos ad praesens est gemma scholasticorum et illibatus eloquentiae candidatorum flos Iohannes Vartimbergensis Boemus, meus, ut vulgo dicitur, compater, quem arctissime diligo, quo amabilius, elegantius, splendidius nihil quicquam reperiri posse contenderim. Hic me formatore ac magistro tam enixe colit eloquentiam, tam diligenter indulget stilo latiali, qui optimus opimusque est dicendi artifex, ut ad genitales terras in patrium larem sit elegantias italicas haud dubie secum relaturus, ut Tullianis ornamentis excultus possit inter suos, non solum disertus, verum etiam eloquens haberi et doctrinae nitidioris honestamento nobilitari. Ergo igitur, ut haec, quae mihi tecum foelicibus auspiciis exorta est amicitia tam proba, tam sancta, tam splendida vulgo innotesceret fieretque apud posteros quoque testatior. Commentarios hosce Apuleianos tibi nominatim dedicavi, Archiepiscopo, petre inter Antistites primarios doctissime, inter doctos religiosissime, inter utrosque Clarissime, quod sane munus neque minus praetiosum, quam aureum, neque minus fulgens, quam argenteum tibi potissimum videri debet, qui optimi nosti bona animi tanto bonis extrariis praestare, quanto animus corpori antecellit, quae in lucio nostro salebrosa ante hac sentiebantur ea levigare, quae obscura illuminare, quae tortuosa corrigere connixus non pauca quasi aliud agens de industria interservi ad omnifariam interpretationem pertinentia, quibus veluti condimentis nauseosus lassescentis convivae stomachus reficeretur et omne quasi fastidium abstergeretur. Multa mediis fidiis ex secretariis doctrinarum abdita eruere atque expromere elaboravi, ut pro viribus iuvarem studiosos linguae latialis prodessemque posteritati. Spero haud indignos futuros Commentarios, qui in bibliothecam tua reponantur, quam libris omnigenae doctrinae copiosissimis habes instructissimam elegantissimamque. Dii faxint, ut testes sint mei erga te amoris et observantiae sempiterni, ut nomen tuum meumque iunctim latissime circumferant et sane impressor optimus operam dedit, ut volumina Commentariorum circiter duo milia formis excussa divulgarentur. Mihi in animo est in reliqua quoque Apuleiana volumina Commentariorum circiter duo milia formis excussa divulga-

rentur. Mihi in animo est in reliqua quoque Apuleiana volumina condere annotationes, si haec tibi non displicuisse cognovero. Te enim iudicem tanti facio, quanti fieri debet doctissimus. Maximus, amantissimus censor et is, cuius nomini peculiariter dicantur. Opto, ut opus hoc musteum tibi privatim missum tuoque nomini dedicatum omnibus probis legatur: male litteratos nihil moror. Vale decus Antistitum et columen eruditorum, meque, prout coepisti, absentem abscens dilige et cum a seriis occupationibus fueris feriat, haec qualiacunque sunt translegere (ne) spreveris.

(E „Commentarii a Philippo Beroaldo conditi in Asinum Aureum Lucii Apuleii“ editio Bononiensi, 1500.)

Megjegyzés. Beroaldo e műve magyar vonatkozásait ismertette Kemény József, lenyomatva töredékesen és igen pontatlanul egyes részeit (id. m. 58—62. l.) s utána Ábel is 1902-ben, az *Analecta nova* 40—43. lapján; úgy hogy az érdekes levél teljes szövegében most jelenik meg irodalmunkban először, javítva itt-ott 1510-i velencei kiadásából.

7.

Bologna, 1500.

Beroaldo Fülöp tanár Keserű Mihály tanulónak.

Philippus Beroaldus Michaeli Cheserio Pannonio, discipulo suo. Salutem.

Relegi nuper emendavique haud sane indiligenter Iulium Solinum, quem Plinii simiam nuncupare merito possumus sicuti Titianum sui temporis oratorum simium dixit Antiquitas; quippe ex Plinianis filis totus fere contextitur atque ex Pliniano colore omnia pene liniamenta ducuntur, hic Plinio archetypo prope peculiariter usu Plinianam maiestatem nec minus brevitatem feliciter effinxit, fecitque ex Plinianis racemis racemationem haud dubie florulentam. Hunc itaque emunctum breviloquunque scriptorem Benedicto bibliopolae eidemque impressori diligentissimo sub tuo nomine invulgandum dedi. Etenim, mi Michael, cum in contubernio nostro literatorio facias prima militiae litterariae stipendia, id iam indolis specimen dedisti, ut ex bono tirunculo optimus vete-

ranus sis futurus. Proinde te hortor et pro ea, qua apud discipulum pollet praeceptor auctoritate praecipio, ut post epota Tulliani liquoris uberrima fluenta, post Liviani pabuli lacteam suavitatem, post Plautinos sales, huiusce quoque conditoris degustes edulia: in quibus Plinianus sapor et conditurae suaveolentiam spirant, nec non palatum mire reficiunt et mediusfidius est Solinus multiplex varius luculentus, cuius opus de Pliniano speculo formatum merito polyhistor inscribitur, in quo parva quasi quidam Plinii effigies convisitur, quidam Solinum Plinio antiquiorem falso credidere, quod evidentibus argumentis liquet et nos aliubi docuimus. Habe igitur, mi Michael, in manibus quotidie cum caeteros nobiles scriptores tum Solinum fiatque familiaris hic tibi scriptor, cuius lectio cum impromiscua sit, oppido quamfrugifera est, excole ingenium cultu litterarum, perge, qua coepisti. Da operam, ut virtute respondeas claritudine natalium, neque a parentis tui Stephani, viri clarissimi splendore degeneres, qui apud maximum regem Pannoniarum agit vicepalatinum nomine praefecturae honoratissimo. Hoc vero unum cumprimis moneo, ut bonos mores discas una cum literis, quae sine pulchritudine morum decoloratae sordescunt. Vale et dilige Doctorem.

(Ex opere Iulii Solini, qui inscribitur Polyhistor sive de mirabilibus mundi a Philippo Beroaldo emendato. Bononiae anno 1500.)

8.

Venezia, 1502 július 30.

Andronicus Máté Csáky Miklós vál. csanádi püspöknek.

Matthaeus Andronicus Tragurinus Reverendissimo ac Generosissimo domino Nicolao de Chiia electo Chienadiensi perpetuam felicitatem.

Omnes cuiuscunque notae auctores Praesul Reverendissime, quos hactenus videre contigit, nullum opus, quaecumque id esset sine dedicatione ediderunt, causam opinor esse livorem ac vitiligationem, amplum sane malum: et quod ne divinis quidem ingeniis pepercit: hinc Zoylus ille homericus, hinc notissimum adagium arbor suspendio eligenda, cuius mali hoc unum remedium non ulla solum nunquam

satis laudata antiquitas, sed nostra etiam tempora antiquitatis pertinaciter aemula esse censuerunt. Emissurus itaque epithalamium in nuptias invictissimi ac felicissimi Pannoniarum ac Bohemiae regis Vladislai, et Serenissimae reginae Annae Candaliae multum diuque dubitavi, cuius praesidio tutissime in medium prodiret, nec ullus sane magis idoneus te uno se mihi offerre potuit, qui nobilitate paterna splendidissimus maternum genus ab illo regum omnium principe Matthia ducis, qui annos decem et octo natus episcopatu Chienadiensi insignitus fuisti, quae dignitas licet ampla admodum sit, et vix ulla ex parte regia celsitudine inferior, tamen si quis eam cum exactissimis animi tui dotibus conferre velit, non episcopatum tibi, sed te episcopatui ornameto esse procul dubio inveniet. Accedit his eximia latinae linguae cognitio, quam annis quinque continuis in Patavino Gymnasio non absque summa totius studiosae iuventutis admiratione non hausisti modo, sed etiam exhaustisti, tanta omnium veneratione, quanta nulli unquam provinciali iuveni in quovis Italiae gymnasio contigit. Quae res, quam tibi apud tuos auctoritatem adauxerit, vel hinc unicuique patet, quod inter omnes Regni Pannonii episcopos ac proceres, unus nondum vigesimum aetatis annum transgressus electus es, qui orator adventui Serenissimae reginae occurreres et cum Veneto senatu de rebus maximis ac difficillimis ageres; haec itaque quum in te vero veriora unusquisque agnoscat, visum est hoc quaecunque opusculum meae summae erga Celsitudinem tuam observantiae testem offerre, quod si tibi acceptum erit, mecum praeclarissime actum existimabo: omnes invidorum ac detrectatorum procellas pili (ut aiunt) facturus. Vale virtutum omnium unicum columen.

(Dedicatio Epithalamii Matthaei Andronici Tragurini in nuptias Vladislai invictissimi ac felicissimi Pannoniarum ac Boemiae Regis et Annae Candaliae Reginae Serenissimae — Impressum Venetiis per Bernardinum Venetum de Vitalibus.)

9.

Bologna, 1503 december 24.

Beroaldo Fülöp tanár Bakócz Tamás bíboros, esztergomi érseknek.

Ad Maximum Antistitem, Dominum Thomam Cardinalem et Archiepiscopum Strigoniensem Philippi Beroaldi Bononiensis epistola.

Cyneas ille Pyrrhi regis legatus singulari memoria memorabilis, qui Senatum Romanum constare dixit ex regibus; si hoc nostro aevo renatus contemplaretur Senatum Pontificium, hoc est Consistorium Cardinalium, haud dubie diceret non regum, sed deorum illud esse concilium. Etenim, quid sunt aliud Cardinales, quam humana numina, quam terrena sidera et religionis sacrosancta fastigia? In quorum ordinem cooptari paucissimis mortalium datum est, in quorum albotu iampridem Antistes maxime es conscriptus, nec immerito. Tu prudentia, consilio, auctoritate tanta praecellis, ut inter principes Pannoniae refulgeas, velut inter minores stellas luna splendet, ut sacratissimus et omni cum honore mihi nominandus Rex Wladislaus tibi uni habenas Pannonici regni moderandas crediderit, ut sine te nihil altum suscipiat ac meditetur. Tu vero instar optimi gubernatoris clavum rectum tenens id agis, id curas, eamque operam das, ut cymba tutelae tuae credita in vado salutis portuque tutissimo consistat. Tu religione, qua constat vita mortalium, quae hominis propria est, quae nos deo cognatos efficit, ac vinculo pulcherrimo connectit, tanta praepolles, ut nihil quicquam apud te antiquis sit religione, ut Theosebiam, sic enim dei cultus nominatur, rebus omnibus existimes esse anteponendam, ut saluberrimum illud documentum inprimis venerare deum memoriter memineris. Et sane religio cum omnes mortales, tum maxime decet protomystas, hoc est summates antistites, qui in terris sacrosancti esse debent exemplar et archetypon vitae sanctioris. Et cum summo viro rerumque magnarum administratori turpe sit noctem totam somno consumere, tu somni parcissimus brevissimum tempusculum quieti das vigilansque de nocte religiosum pensum peragis tributumque quotidianum, quod quisque religiosus deo debet, diligenter libenterque persolvis, interdum librorum pabulo, quo nullum est suavius, animum pascis et refoves, et ita vigilando lucubrandoque pluribus horis vivis; vita enim vigilia est, ut sapientes dixere. Comitas autem affabilitasque sermonis cum magnopere animos conciliet alliciatque ad benivolen-

tiam, te omnibus comitem benignum affabilem praestas, et sane decet virum primarium, quanto sit caeteris dignitate superior, tanto se gerere facilitate summissius. Quid vero dicam de liberalitate atque beneficentia, quae in te ita monstrabilis est, ut excellat, qua nihil in principe amabilius esse potest, nihilque praestantius. Haec homines facit divos, haec Caesarem dictatorem, haec Alexandrum Magnum immortalitate donavit, haec ad aeternam gloriam via, haec proceres iere famigerati, hac in praesentia ingenti passu vadis tu, princeps liberalissime, qui in tuos, in proximos, in alienos, denique in omne hominum genus gradatim es beneficus ac liberalis, et profecto nulla de virtutibus tuis maior, nulla amabilior, nulla gloriosior esse possit munificentia. Scito nil tam popolare esse tamque plausibile, quam bonitatem cum liberalitate copulatam, Scito principem nunquam magis nomina facere, quam cum donat, nunquam magis lucrari, quam cum erogat, dando enim pecuniam, accipit gloriam, gratiam, benivolentiam. Haec ergo caeteraeque politicae virtutes, ex quibus quasi compactus es et conglutinator, merito te faciunt venerabilem, amabilem, desiderabilem, ut in Pannonia tua tam summates, quam infimates certatim te cum admiratione suscipiant, te diligant, te praeconio bonitatis extollant. Tu litteratorum es salutare praesidium, tu studiosorum adminiculator atque fultura, qui non paucos candidatos doctrinarum in Italiam ad capiendum ingenii cultum proficiscentes viatico instruis, pecuniam alimenta et cuncta ad culturam studiorum conducentia benigne suppeditas. Tu nuper Bononiam ad me, tamquam ad mercatum ingenuarum disciplinarum duos nepotes tuos, Ioannem et Paulum, iuvenes probos, modestos, studiosos destinasti eosque in contubernio meo esse voluisti, ut doctrinae nostrae pigmentis colorarentur, nec non dolatorio eloquentiae levigarentur; et sane ambo sunt dotibus ingenii egregiaque indole praediti, quamquam in Ionne iam non tam indoles virtutis, quam ipsa virtus elucescit, quae iam sublimius evolat et fastigia altiora conscendit. Ego vero, quod bonum praeceptorem decet, pro virili parte curabo, ut suffarinati nostris mercibus in Pannoniam ad genitales terras revertantur; ut sub magistro Beroaldo stipendia litteratoria haud quaquam fecisse peniteat; ut contubernium meum

dicant bonorum morum bonarumque doctrinarum fuisse diversorium, in quo Michael quoque Cheserius Bosciniensis episcopus iampridem degit consecratus condiscipulusque nepotum tuorum, adolescentulus apprimè eruditus, qui iam ad bonam frugem pervenit fitque indies doctior atque elegantior. Ego vero cum amicitias principales expetam siquæ tui nominis atque adeo numinis reverentissimus observatissimusque, tibi nominatim dedico, Antistes maxime, libellum hunc, qui sit quidam quasi conciliator glutinatorque amicitiae tam florentis, tam magnæ, tam splendidae, quem, quaeso, hilari vultu et serena fronte suscipias. Munusculum est oppido pusillum, nec inficior, si corticem exteriorem tantum spectes, sed si medulam interiorem introspexeris, pretiosum iudicabis. Opusculum est, quo symbola Pythagoræ per tropologiam moralemque intellectum explicantur, res haud dubie succulenta, nec minus frugifera, quam voluptifica. Ut autem mea erga te observantia fieret, celebratior testatiorque, curavi, ut hic libellus per mille exemplaria formatus excususque divulgaretur, qui in liminari pagina ac titulo gestat nomen tuum sacrosanctum. Quod superest, Deum optimum maximum precor, ut id esse velut perenne monumentum meum in te amoris ac observantiae. Tu vero cum fueris aliquando ab occupationibus seriis feriatum et a negotiis regis sequestratum, quibus iugiter destineris, ne spreveris, quaeso, in manum sumere cursimque translegere opusculum, quod tibi uni nuncupatim dedicatur, quod ab homine tibi deditissimo transmittitur, quod eruditionis nostræ, quantulacunque est, assectatores amatoresque non solum perlegent, sed, ni fallor, in manibus quotidie habebunt tamquam enchiridion. Vale decus Antistitem columeque Pannoniæ, et munusculum hoc quaecunque est, obviis manibus excipe et Philippum Beroaldum, novitium clientem patrocini tuo confove.

(Editio prima Bononiensis operis, s. a. Bibl. Acad. Hung. Budapest.)
Új lat. írók 0.672.)

Megjegyzés. Ezt az ajánlólevelét írója később, a „Symbola Pythagoræ a Philippo Beroaldo moraliter explicata“ 1503-ban Bolognában megjelent műve elején is újra kiadta s onnan ismertette először Kemény József, a Történelmi és irodalmi berek 56—58. l. Érdekes, hogy Fantuzzi e levélnek

1497-i velencei (vagy tán bolognai) első kiadását is említi,¹ de ez tévedés, illetve annak nem lehetett ez az ajánlólevele, mivel Bakócz Tamás 1500 szeptember 20-án lett bíboros. Kivonatosan közölte Apponyi is, a Hungarica I. kötete 50–51. l.

¹ Giovanni Fantuzzi: Notizie degli scrittori bolognesi tomo II (Bologna, 1782) p. 128.

10.

Bologna, [1509] november 6.

Besztercei (Kretschmer) Lőrinc prépost Szatmári György pécsi püspöknek.

Laurentius Bistritius Praepositus Myslensis Reverendissimo domino Georgio Episcopo Quinquecclesiensi dignissimo felicitatem optat.

Modestia Valentini Cybelei et illius infinitae preces effecerunt, quominus hoc scribendi munus honeste subterfugere possem. Hic enim cum superioribus diebus carmen Panegyricum in eximiam tuae Amplitudinis laudem excudisset, sterile atque inconcinnum fore existimabat, si illud officiosa praefatione non prosecutus fuisset. A quo cum me mirifice amari sentiam, eiusque fidelitate multum delecter in his et longe maioribus homini nominis mei studiosissimo iustis eius precibus defatigatus paucis his obsequi volui ob mei in illum amoris indicium. Turpe enim et inhonestum fore putabam, si Valentino votis meis addictissimo in re minima non morem gererem. Eum igitur tuae amplitudini impense commendo, quamquam sua se virtus abunde commendet. Hic certe multum ab eorum discrepat sententia, qui omne vitae tempus nequicquam conterunt. Hic reiectis animi cupiditatibus nullam temporis partem inutiliter labi permittit. Qua re Reverendissimam dominationem tuam plurimum rogo, ut illius poema tersum: elegans, ac summa eruditione conditum vultu benigno serenaque fronte excipiat, et si a rebus seriis aliquid temporis supererit, (quamquam nec istud temere pervenire solet) posito supercilio et introspiciat et legat. Non est profecto minus generosum atque magnificum parva libenti animo suscipere, quam magna largiri. Nec

enim debet tua, Reverendissime Domine, muneris pavitatem, sed dantis animum metiri. Deus enim optimus maximusque non solitus est aurum, thus, myrrham; sed quali haec animo dentur, perpendere. Mola litant salsa, qui non habent thura et, ut Plinius inquit, Dii cum propitii erant, fictiles fuere. Vale, Antistes Clarissime, cui me semel atque iterum enixissime commendo.

Datum Bononiae Octavo idus Novembris.

(Dedicatio operis „Elegidion Valentini Cybelei Pannonii“ sine loco et anno, sed verosimiliter Bononiae, anno 1509 impressi.)

11.

Bologna, 1511 május 1.

Pio János Baptista tanár Kassai Szatmári György pécsi püspöknek.

R(everendissimo) ac Augusto Antistiti Domino Georgio Cassovio Regis Illustrissimi Pannonii ac Boiemici supremo secretario, Episcopo Quinqueecclesiensi, Patrono colendo Ioannes Baptista Pius Bononiensis.

Aristophanes Antiquae comoediae princeps: Sacrosancte Georgi, dei optimi maximique signifer et explorator fidei solertissime in ranis bacchum inducit ad inferos descendere molientem, ut Euripidem aut eximium quempiam vatem inveniret. Apud superos enim neminem reperiebat, nisi malum. Quod si Petrus ille protomystes et fidei hierarcha factitare in animum induceret: Pannoniam tanto bono fortunatam peteret, ut te omnis divini et humani iuris consultissimum gregis electi moderatorem optaret, in quo tot ac tanta corporis ac animi bona visuntur, tanta felicitas ingenii, ut quocunque loco natus esses, fortunam tibi ipse facturus viderere, quae rudis in minime facundo homine lingua non suppetens animo, dicendi viribus adaequare non potest, ut in cuius laude difficilius sit exitum, quam principium invenire.

Quid patriam tuam Pannoniam recenseam? Paeoniam inquam illam nunc auctore Livio vocatam aemathiam, quam fons ingeniorum Homerus libro Iliados vigesimo primo foecundam vocitat, ubi Pannonii meminit clari Pelegonis filii,

strenui bello viri et ambidextri, quem Achilli formidando bellatori non diffidenter ausus est congregari. Nec non idem poeta decima sexta Iliados rhapsodia Pyrechmin Poenon ducem Patroclo concertantem facit, sub quo Poeones ex Amydone urbe, et late fluente Axio venerant: quos magnus virtutis heroicae praeco Meonides vocat egregios. Praeterea Dolon apud eundem poetam Iliados libro decimo Poeonas ancylotoxos arcum lunare et inflectere promptissimos ad partem maritimam iuxta Cares, Leleges et Caucones collocat, quibus non minus ad lanceam manus et ad ense, quam ad arcum pruriunt. Quem secutus Papinius in Silvis inquit: Pannoniusque ferox, arcuque horrenda fugaci Armenia. Sed haec vulgaria et obsoleta sunt. Pannoniam nostra tempestate esse propugnaculum murumque tranquillitatis christianae, vastissimum, immanissimum, fedissimum monstrum Turcharum tyrannum corporum suorum obice a cervicibus nostris arcere, fontem auri et seminarium vocari, in cuius de fide nostra optime merita nationis praeconia timide quidem pedetentimque descendendi, libenter ac pie tamen et licet arrogantis sit dicere, cum ex copia materiae perorare non liceat, ingrati tamen est tacere. Ex Pannoniis invictus Philippi ac Alexandri magni constabat exercitus, qui plurimum, ut inquit Appianus, in bellis praestiterunt. Hi Cornelium cum exercitu fuderunt, unde ingens Paeonum fama universam adeo formidine concussit Italiam, ut magistratus Romani hos deinceps aggredi non sint ausi. Adde Probum, Imperatorem Romanum oriundum fuisse Pannonia, civitate Syrmensi, et Decium, qui Eutropio auctore Pannonius fuit, Bubaliae natus. Sed haec de Pannonia satis. Vitili namque sutilique navigio Aegaeum sulcare dementis est otii. Patria sinusque felix ille, ubi divinus antistes lucem hausit, terram natus tetigit, lustrico die exorcismo spiritali et sanctissimis undis redemptus est: quam reptavit, ubi literas didicit, togam puram sumpsit, est Cassovia civitas pollens ac opulens, quam exemplo Thucydidis in Euripidis epigrammate Athenas τῆς Ἑλλάδας Ἑλλάδα vocantis, nos perinde Cassoviam Pannoniae Pannoniam vel a tali tantoque alumno iure vocabimus, quam, ne in assentationis aleam eamus, his contenti seponemus. Parentum maiorumque suorum Georgius, omnium, qui sunt, fuerunt,

erunt, episcoporum princeps, nobilitati respondit, etiam proprium genus audendo agendoque crescens illustravit, fortunaque, ut saepe alias virtutem est secuta, cum maioribus suis facibus ingenii praeluxerit. Insidet enim quaedam (ut auctor est Cicero) in optimo quoque virtus, quae noctes et dies animum gloriae stimulis concitat, atque admonet non cum vitae tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adaequandam. Quamobrem vir iste lectissimus cum hanc Euripidis in Phoenissis sententiolam legerit: *ὁδὲ ὄλβος, ὃν βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος*: felicitatem videlicet humanam instabilem esse ac prope dialem. Et Homeri carmen id non usquequaque spreverit ex Iliados libro vigesimo: *Ζεὺς δ' ἄρετῇν ἄνδρεσσιν ὀφείλλειτε μινύδει τε ὄππῃος κεν' ἐδελήσιν*. Iovem scilicet pro voluntate mortalibus et augere virtutem et minuere: religionem piaque mysteria intentissima cura et observat, et colit, templa recidiva, fatiscientia, seculorum carie peresa resartit, instaurat, a fundamentis excitat, memorque vitam esse brevem, cursum gloriae sempiternum, in deo, in mente totus est, quae omnia spem nobis affirmant vitae sociam virtutem, mortis comitem gloriam futuram. Quid augusti ac heroici corporis robur, in quo maiestas et quidam senatorius regiusque decor effulget verendus simul ac amabilis, honore verborum prosequar? Quae bona Paris Homericus vocat excellentia, et quae volentibus etiam non contingunt. Quin ab eodem poeta *θεοειδής* a specie imperio digna Priamus apellatur. Sed haec titubanter et strictim recenseo compertum habens fortunae, quae ei cumulatissime supersunt, corporisque bona, quae fortasse Smyndiridem, Sardapalium, Clisthenemque delectarent, hunc divinum virum susque deque facere et inter ancillares reginae virtutis appendiculas recenseri, quas tamen qui possidet cum ad bonorum subsidium, munificentiam, beneficentiam convertit: contagioque suo polypaeo non contaminatur, munitissimum et invictissimum animum ostendunt.

Et profecto (ad te enim me convertam Archiflamen eminentissime) te bonis exteris beatissimum vocant omnes: dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferiorem his, qui unquam fuerunt amplissimi, praesertim Laurentio Bistritio nepote iuvene egregio instructo naturae fortunaeque

bonis omnibus, mera probitatis morumque tuorum imagine, qui, cum raro simul hominibus bonam fortunam bonamque mentem dari constet, nobilibus est honestatis exemplar, et politici cultus idolon. Quem Bononienses: nec ii solum, sed invictissimus et sanctissimus Pontifex Iulius terrae coelique ianitor et libenter audivit et approbavit, quantique sis ex nepotis ingenuitate iudicavit. Et profecto tota musaea nostra in laudes illius plausibiliter eunt. Doctores et poetae certatim asserunt venisse sidereum iuvenem vincentem omnia tum dexteritate, tum beneficiis. Ita repente moribus politioribus assuevit, ut nemo tota iuventute prior habeatur: cui ut olim Romani Sempronio Graccho, sacris, quod tunc perrarum in mandandis sacerdotiis erat: a teneris inaugurato, curam templorum adulescentulo mandasti, quippe cum non similis perversissimis clericulis evaserit, qui deos impia mente conquirunt, violatis oculis legunt: contaminatis manibus attrectant. A Laurentio nullum laxamentum a studiis datur: pontificii iuris evoluit auctores, poetas intime rimatur, rhetoras me praelegente medullitus excutit: adeo, ut omnibus, qui Bononiae musis stipendia faciunt longe superior evaserit, qui si commilitonibus studiorum suorum comparetur, est anemonam rosae conferre. In quo non voluptatum blandimentis, ut in multis, sopita virtus connivet, sed abdicato coeno, declinatisque volutabris, virtuti propius adstitit, multa quotidie discit, multa dediscit, quod Cicero virorum bonorum instituta sequi volenti necessarium putat. Sed iam me pudore tacita veras etiam laudes respuentis modestia suffundit: ut qui semper maluit esse quam videri. Inhibebo remos igitur id Ovidianum, utinam auspicato: canens. Dii sibi dent annos: per se, nam caetera sumet. Sint modo virtuti tempora longa suae.

Caeterum deliberabundus, quid primum mediumve canam, quo fine quiescam, haereo et copia me reddet egentem. Occurrit tamen animus ille tibi coelestis episcopo caelitus indultus: quo quid sanctius, quid omni religione munitius? Etiam in virenti pubentique aetatulae flosculo, quam indoles regia et examinata fuit, nihil humile cogitasti aut dixisti, quod a pueri Catonis praecoci virtute discreparet, nec in uno

gymnasio interiorem hominem excoluisti: quin immo peregrinabundus nomina magna, magnos virtutis aquiliferos in dictis prope tibi voluntariis exiliis, ut Pythagoras, Plato, Thyaneus indagasti, eoque laborem impendisti et periculum, unde emolumentum honoremque sperasti. Quare sub haud poenitendis magistris lucubratorio labore, vigiliis aerumnosis tantum profecisti, ut solus propemodum sapere viderere. Nam quum Pannoniae rex felicissimus, orthodoxae fidei propugnator, unicus virtutis cuiusque pensitator, ut aetatem senescentem curis exoneraret regni rei inter deos hominesque pulcherrimae clavum viro maiestatis imperatoriae dote conspicuo, dexteritatis, felicitatis, auctoritatis effertissimo meditabundus destinaret, cui labor in negotiis, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo consilium in providendo superesset, et cui ingenium idem ad res diversissimas parendum atque imperandum habite foret, qui Quinqueecclesiensi episcopo superior esset non invenit, cuius fortitudine, iustitia, continentia, sobrietate, vigilantia, caeterisque virtutibus insignem, suopteque ingenio disciplinisque liberalibus temperatum animum nactus obviis ulnis exceperit, in quo videret fervorem et naturalem audaciam aetatem quotidie auferre, quod desideretur consilium in dies crescere, senescentibus, si qui inoliti a corporea silva fuerant, affectibus, maturescente virtute. In quo radiabat consilii animique specimen et neutique vulgatae laudis ingenium in vivido pectore vicens, virensque integris sensibus, in quo nulla ars, ut de Catone vere non minus, quam venuste Livius inquit: neque privatae, neque publicae rei gerendae defuit. Ad summos honores alios scientia iuris, alios eloquentia, alios militaris gloria provexit: huic versatile ingenium, sic pariter ad omnia superest, ut natum ad id unum dicas: de quo verius quam de Pompeio seditiosissimo syllaturo cive id Ciceronianum elogium adstruamus: neminem unquam tam impudentem fuisse, qui a diis immortalibus tot ac tantas res tacitus auderet optare, quot et quantas dii immortales, et deorum rex administrator ad R. Georgium contulerunt. Nec tempore sua parce viventes laudare solita hunc meritis laudibus ornare desistunt. Meminimus R. S. Sixti Cardinalem Achillem Crassum Bononiensem, virum supra viros omnes, quem honoris et

amoris gratia nominavimus, liberalitatem, dexteritatem, ingenique sui dotes non sine admiratione recensere, Sigismundumque Comitem Fulginatē divinissimi Iulii Quercen-
tis archigrammateum, seculi nostri decus, facundissimum oratorem, epicum melicumque poetam, cothurnatum simul et tenerum, historicum florentissimum, qui Maroniano Protheo similis, novit, quae sunt, quae fuerunt, quae mox ventura trahuntur, in hoc uno celebrando genitivum Iacchis exuere: succinente Iaccho Orodryino apostolicorum secretorum moderatore, Graece Latineque cultissimo, eum liberalissimum, pietissimum, virtutum omnium numero beatissimum praedicare. Cui non eblandita, sed enucleata laude semper tanquam optimo soteri suo poeana canens populus omnis Pannonius assurgat; hunc semper omnes gentes loquentur, nulla unquam obmutescet vetustas. Et cum Euripide auctore: εἰς ἀνὴρ οὐ πένδ' ὁρᾷ unus videlicet homo omnia non videat, concilium cogit, ubi Theodorigi Regis exemplo multa audit, pauca respondet, cuius animum deum merum in hospitio corporis divertentem cum rex ipse apprimere dignoscat mutum concilium, elinguem curiam vocat, ubi Pannonius Cato non interfuit, quem si forte philocaeni et apsicori limo intuentur, hos tanquam Iupiter Homericus, qui deos desciscentes nihilifacit, neque ut retineat curae est, meliorem mentem adprecatus, etiam fovet et sublevat. Nam auctore eodem poeta Smyrnaeo: ἀρεσταί τοι φρένες ἐσδλων: sensus bonorum sunt placabiles. Novit id Posidippi poetae scitu dignissimum: καὶρὸς πανδαμέως, unde cum libere loquentes audiat, quod regium putat Homerus, tanquam si Gygis anulum habeat, Plutonis galeam, aut divinam virgulam, regi ac sibi felicissime cuncta succedunt, nec, ut multi, ventri et saginae nati sub leonis exuviis turpem, ut inquit Lucianus: simiam tegit, sed plura habet in recessu, quam polliceatur in fronte, et dis hominibusque plaudentibus semper bonos extollere non cessat, in plures quam ὁ μολοτιῶν βοῦς partes, curas et officia distractus, quibus ingenita dexteritate affatim sufficit, siquidem auctore Periandro μελέτη πάντα δύνανται omnia cura potest et Aeschilo teste φιλεῖν δὲ τῷ κάμοντι σπινθεῖν θεός: dei facientes adiuvant. Sed quid ego peltam

lavare contendo, et Cassioticum nodum solvere? Non si mihi oris Neptunii spiritum vocalissimum natura largiretur, satis essem ad tantae praeconia laudis. Quod cum noverim, facio, quod praecones apud Euripidem in Oreste, qui se feliciorum partibus, ut possunt, accommodant. Et si deficient vires, audacia certe Laus erit: in magnis et voluisse sat est. Deberem silere potius Graecae sententiae memor *τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεδύοντος*. Silentium tamen a me mihi impetrare non possum, cum tot ac tanta beneficia ab eodem in me collocare recogito: munera regia, qualia nec Octavia Vergilio, nec Oppiano Pius Antoninus. Nam cum omnibus virtutibus me effertum esse cupiam, tum nihil est, quod malim, quam me et gratum esse, et videri. Haec est, ut Marci Tullii eloquentiae deus attestatur: una virtus non solum maxima, sed etiam mater virtutum omnium reliquarum. Quare cum reculas, viriculasque meas emetior atque recenseo, non esse solvendo video. Aurum nec dare possumus, quo te, sacer Antistes, tuasque fodinas divite cornu fortuna beatior inauravit. Honores, quibus non tam uti voluisti, quam dignus videri, ad satietatem habes. Igitur Hermodori mittam munera hoc est sermones, quae nos musarum sacerdotes habemus, quibus est tantum chartea supellex: sermones, inquam, mittam, nec qualescunque, sed Lucretianos omnibus litos ingenii luminibus, nec non artis plurimae, et tibi praecipue ut tandem pietati sub umbra tam sacrosancti praesidis initientur, apud quem, si quis infuerit hereticae pravitatis asphaltus, influentis Iordanis suavitate dulcescet, mittam, inquam Lucretium non ieiunum, ut antea et exsanguem, sed solito curatiorem. Attamen minus gravem. Nosti illud adagium ex trivio: Ventrem videlicet plenum esse leviorum. In quo subigendo quantum laboris exhauserim, non fere tibi explicem, ut non terdecies respirem. Deo teste non mentior in nullo me opere fuisse operosiorum, nec ignoro multos emersuros, qui ut aliquid novi reperisse videantur, nova et aliquando subventanea pariant, et mera aegroti veteris somnia nitantur afferre, quando auctore libro vigesimo Iliados Homero *ῥέχθ' ἐν δὲ τε νηπίος ἔγνω*: hoc est inventa etiam stulti inveniant. Totus Lucretius nodosus, mendosus, impervius: et, uti Graeco

inolevit adagio, totus fuit echinus asper. Multi, qui ante nos Lucretium attentarunt, fulgur ex pelur minitantes, echinatum demum doctrinam aversati, canes Nilotici facti sunt, et desperatione suborta rhipsaspides. Non desunt quidam scioli, quibus etiam alabastra ungenti plena putent, qui buccis tumentibus, librato vestigio, labiis demorsis, oculo suspenso, cuncta cavillantur et incessant, subduntque fetores suos et affannias, quibus, ut harpyiae cuncta foedant. Horum perdelira, commentitiaque commenta sino praeterfluere, nec ideo me ac mea pilo minus amo: quando, ut Theognis ait: neque Pluvius Iupiter omnibus placet. Iuvat enim, ut testatur Euripides, aliquando non nimis sapere. Verum quatenus ii profecerint ex eventu sciemus, ut inquit ille: cocta numerabimus exta. Serius tamen, quam speraram, et studiosorum preces efflagitabant, evolarunt ad te nostri in Lucretium Commentarii, operis difficultate votum tardante. Est enim festinatio improvida et caeca: tardi sapientes, ut inquit Euripides. Lucianum probavi dicentem: ἡ βραδύπους βουλὴ μέγ' ἀμείνων· ἡ δὲ ταχεῖα αἰὲν ἐφελχομοτένην τὴν μετάνοιαν ἔχει: consilia videlicet tardiora esse meliora, celeritatem subsequi poenitentiam.

Quae omnia, vir Amplissime aequibonique facias: et pro Pio, qui iam pridem in clientelam tuam nomen statutum dedit, foetus Pii novitios amplectere, et quum ab administranda tanti imperii mole ad haec leniora studia curis obrutam mentem convertes: Lucretium iam vindice Pio formae suae restitutum pellege, et per epistolium priori simile scite ac literate perscripto, in quo ῥόδαμ' ἔιωκας: an, quod di omen obruant, labores mei displiceant, aut potius digitum levandum censeas: innue. Vale aeternum felix clientis tui memor.

(Dedicatio libri „In Carum Lucretium poetam Commentarii a Ioanne Baptista Pio editi“ Bononiae, Anno Domini M. D. XI. kal. Maii.)

Megjegyzés. A fenti ajánlólevél előtti rövid vers kiadva Ábel: *Analecta nova*, p. 422.

12.

Venezia, 1513 május 25.

Regio Ráfáel páduai tanár Csulai More Fülöpnek.

Raphael Regius Philippo Cyulano maiori Agriensis ecclesiae Praeposito, ab Ungariae rege ad Venetiarum Principem oratori felicitatem.

Apelles ille Cous, qui omnes ante ac post se genitos, ut in naturali historia Plinius narrat, pingendi artem superavit, Magnoque Alexandro gratus adeo fuit, ut se ab alio pingi vel edicto vetuerit, absoluta opera proponere ante pergulam solebat, et siquid vitii a quoque in eis notaretur, latens auscultare, plus fidei vulgi iudicio adhibens, quam suo: Is igitur cum a sutore nescio quid in crepidis reprehensum emendasset, atque postero die circa crus eundem pridianae correctionis castigatione tumide cavillari animadvertisset, e pergula caput proferens, ne supra crepidam sutor ascenderet, non inmerito prohibuit. Hac mihi lepidissima pictorum eminentissimi consuetudine delectato, cum et alia quaedam opuscula, et in Ovidii metamorphosin breves sane enarrationes, quas adolescens composueram, paucis ante annis emissem, non nihil subauscultare libuit, quod et illis sentirent studiosi. Ac eruditorum quidem iudicio comprobatae, quorundam sutorum ac potius veteramentariorum calumnias effugere non potuerunt, quod vel ea quae minus percipiunt, vel quam iam mihi quoque fuerant emendata, carpere nunquam cessant. Neque enim diffiteor me et in quibusdam lapsum fuisse. Homines enim sumus, et nonnulla quoque cum opus edidi, ignorasse, quorum quidem pleraque ut postea ex varia scriptorum et graecorum, et latinorum lectione percepta correxi, sic pauca quaedam nondum invenire quivi, ut in ipsis quoque enarrationibus sum testatus. Quod quidem ingenue fateri eo minus me pudet, quo ex Quintiliani sententia inter grammatici virtutes habetur fabularum aliquid ignorare, et superfluum in studiis longior esset labor, si non daretur prae-teritis invenire meliora. Postea quam autem enarrationes nostrae vulgatae sunt, complures cum alios auctores graecos, tum Pausaniam poeticarum historiarum diligentissimum expositorem perlegi, ex quibus et multa prius editis enar-

rationibus adieci, et quaedam, quae minus recta videbantur, facile correxi, praestantissimorum auctorum vestigia secutus. Nam et Hippocrates, et Cicero, et Quintilianus, et divus Augustinus, et plerique alii praeclare fecisse videntur, quo errores quosdam suos, ne posterī in eosdem inciderent, ingenue damnarunt. Homines enim sese esse meminerunt, qui multo plura ignorant, quam ullo unquam tempore percipere possint. Quare tantum abest, ut ab istis alienorum operum obtrektoribus a scribendo deterrear, ut eo magis magisque in dies accendar, quod nos quoque non nihil studiis contulisse videmur. Nam Ovidii *Metamorphosis* praeclarum in primis opus, posteaquam enarrationibus nostris fuit illustrata, sic, ubicunque Romana est in usu lingua, lectitatur, ut in quinquaginta milia exemplarium et amplius iam dicatur fuisse descripta, cum antea vix a quoque propter foedas depravationes ac obscuriores locos in manus sumeretur. Quo autem maiore in usu habetur eo mihi honestior hic castigationes nostras adiiciendi visus est labor. Nam ea, quae frugifera sunt, nullo unquam tempore satis excoli possunt. Hanc vero lucubrationem atque recognitionem nostram ut tibi dicarem, tuoque acerrimo iudicio subiicerem, cum aliae divinae virtutes tuae, tum excellens doctrina et summus literarum ac eloquentiae in primis amor effecit. Ea namque a teneris usque annis laudatarum artium iecisti fundamenta, ita Bononiae te Philippo Beroaldo eruditissimo facundissimoque humaniorum studiorum professori excolendum tradidisti: ut in primis doctus et disertus in praevidiam repedaris.¹ Id vero cum sapientissimus Pannoniarum res Wladislaus facile animadvertisset, simulque te singulari et prudentia, et fide, et constantia et integritate, et continentia, et benignitate, et pietate, et religione praeditum esse perspexisset, primum a secretis delegit; deinde opulentissima praepositura honoravit, et ad inclytum Venetiarum Principem gravissimumque Senatum te oratorem saepius iam legavit. Qua quidem in legatione adeo prudenter, adeo modeste, adeo graviter, adeo benigne, adeo splendide te geris, ut omnium oculos in te convertas, omnes denique ad te amandum, colendumque pellicias. Me

¹ Apud Abel—Hegediüs: *Analecta nova*, p. 439 mendose: repetaris.

certe tua singulari humanitate ita cepisti, ut te non felicitate modo, verum immortalitate quoque dignissimum esse existimem. Illa vero si te donare possem, nullum equidem quamvis magnum laborem recusarem. Quod autem possum, hanc lucubrationunculam nostram tibi dicavi, quo nomen tuum una cum Ovidii metamorphosi per totum orbem christianum, ubicunque Latinus auditur sermo, celebretur atque lectitetur. Sed ne sine appendice haec tibi epistola scripta esse videatur, brevissimam eorum subiiciamus apologian, quae isti in aliena opera lynceis, ut aiunt, oculis inquirentes, in suis autem caecutientes reprehenderunt, quo et ipsos suorum errorum pudeat, nec alii in eosdem deducantur. Vale eximium humanitatis et religionis christianae ornamentum.

Venetis. VIII. Kalendas Iunias. M. dxiii.

(Dedicatio libri: P. Ovidii Metamorphosis luculentissimis Raphaelis Regii enarrationibus, Venetiis per Ioannem Thacuinum de Tridino M. D. XIII. impressis.)

13.

Venezia, 1513 június 27.

Aldus Manutius Csulai More Fülöp titkárnak.

Aldus Manutius Romanus Philippo Cyulano Morae Pannonio a secretis regis, ac oratori apud Venetos, et patri observandissimo. S. P. D.

Multa mihi grata contingunt in hac mea provincia plena laborum, inclyte Cyulane, sed illud gratissimum, quod magni etiam viri ac principes, quicumque amantes sunt bonarum literarum, et nos de tantis assiduisque laboribus nostris amant plurimum, quemadmodum et tu facis, es enim et literarum, et nostri amantissimus, quod sis apprime doctus, nec non ingens decus non modo Cyulanae familiae, quae cum maioribus tuis clara est et insignis, tamen te Praeposito Agriensi, ac a secretis regis et oratore¹ gravissimo et integerrimo, iam quartus apud Venetos, et tribus fratribus tuis Ladislao, Georgio, Nicolao ductoribus fortissimis, qui saepe magnam Turcarum manum pro fide christiana et patria strenue pugnantes summa cum laude profligaverunt, verum etiam ipsius patriae tuae Pannoniae. Nam praeter doctrinam

et eloquentiam, quibus es praeditus, summa in te est modestia, mira probitas, tum acutum ingenium acri adiunctum iudicio. Id quod futurum in te censuit Beroaldus, quem audivisti adolescens idque Bononiae, cum tibi suos in Tusculanas Marci Tullii quaestiones commentarios nuncupavit. Quoniam igitur multis ornaris virtutibus, et nos, quae tua est humanitas, amas, ut congoscas Aldum tuum non esse ingratum, sed contra, amanteis sui amare vehementer, sic tibi id videbatur ostensurus, si Marci Tullii ad Atticum, ad Brutum, ad Quintum fratrem epistolas encheridii forma nuper excusas cura nostra, sub tuo nomine emitteret in manus studiosorum, quod eo etiam fecit libentius, quia valde delectari te dictione et eloquentia Tulliana prae te fers, nec laudandos ducis, qui eorum authorum, qui citra mille et ducentos, trecentosve annos fuerunt stylo delectati, contemnunt Ciceronem, et quicumque Ciceronis est simillimus, ac si spreto et fastidito triticeo pane, glande vescantur. Doctos ais esse illos quidem, et legendos, sed stylum eorum non modo non imitandum, sed fugiendum pro viribus censes, et recte meo iudicio. Idem memini olim dicere Paulum quendam Pannonium, optimo iudicio adolescentem, ac condiscipulum meum, dabamus enim operam Baptistae, Guarini filio, in urbe Ferraria. Idem item Sigismundum Turzum, hospitem olim meum Venetiis, humanissimum sane ac doctissimum hominem, et admodum quam studiosum Ciceronis, qui paucis post annis Praepositus Albensis, deinde Varadiensis Episcopus creatus est, cuius immaturo ac repentino interitu, ut debeo, doleo. Debeo autem plurimum tanto viro amicoque meo summo orbatus. Videntur mihi Pannonii omnes (multis enim familiarissime usus sum, quid nescio, quod me vobis temperat astrum) ingenii iudiciiue, bonitate delectari maxime Ciceronis operibus, et tu, mi Philippe, praeter caeteros. Quamobrem accipe nunc XX haec tui Ciceronis epistolarum volumina, ex quibus sexdecim scripsit ad Titum Pomponium Atticum, qui cum a pueritia (fuerunt enim condiscipuli) coniunctissime semper et amantissime vixit, ac multo etiam familiarius, quam cum Quinto fratre, ut iudicari possit, plus in amicitia valere similitudinem morum, quam affinitatem, sic autem vehementer amabant inter se,

ut alter alterius absentiam aegerrime ferret, lacrymaretque, qui remanebat, si quo forte alter procul a patria proficiscaretur. Id quod cum alibi, tum libro XV, ea epistola, cuius initium *Antium veni* VI, Calendarum, testatur ipse Cicero his verbis: Te, ut a me discesseris, lacrymasse, moleste ferebam. Quod si me praesente fecisses, consilium totius itineris fortasse mutassem, sed illud praeclare, quod te consolata est spes brevi tempore congregiendi, quae quidem exspectatio me maxime sustentat. Unum ad Marcum Brutum, quem semper fecit maximi propter illius summam doctrinam, integritatem, animi magnitudinem, atque ita amavit, ut in quadam ad illum epistola sic scripserit: Nec vero ulla res erit unquam, in qua ego non vel vitae periculo ea dicam, eaque faciam, quae te velle quaeque ad te pertinere arbitror. Hoc loco illa digna Bruto verba non praeterierim, quae ipse in ea gravi epistola ad Marcum Tullium, cuius initium, *Particulam literarum tuarum*, sic ait: Sed mihi prius omnia Dii, deaeque omnes eripuerint, quam illud iudicium, quo non modo haeredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reviviscat, ut patiente me, plus legibus ac Senatu possit. Tria ad Quintum Ciceronem fratrem. Quibus in epistolis de omni fere illorum temporum tumultu et miseria fit mentio. Quibus temporibus simillima mihi videntur nostra haec miserrima et infelicissima tempora, cum aliis plurimis, tum crudelitate, caede, rapinis, depopulationibus agrorum, direptione urbium, crebra varietate fortunae, quorum malorum et fuerunt semper et sunt et erunt causa perniciosa bella, et ut Ciceronis nostri in epistola quadam ad Marcum Brutum utar verbis, *ταῦτα ὁ πλῆμων ἐρράζεται πόλεμος*; incidimus enim in ea tempora, ut et nos illud vere queamus dicere: Vicinae ruptis inter se legibus urbes arma ferunt, saevit toto Mars impius orbe.

Ex iis ipsis epistolis colligere facile possumus, quae in commentariis suis de bello Gallico et civili scripsit Caius Caesar, esse quamverissima. Qua de re, quae in Vita Pompeii Attici scripsit Cornelius Nepos, qui floruit illis temporibus, fuitque in familiarissimis Attici, non ab re visum est subiungere; ait enim, quamquam eum praecipue dilexit

Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt indicio praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim volumina epistolarum ab consulatu eius usque ad extremum tempus, ad Atticum missarum; quae qui legat, non multum desiderat historiam contextam eorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis Ducum, aemulationibus reipublicae perscripta sunt, ut nihil in his non appareat, et facile existimari possit prudentiam quodam modo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt, cecinit, ut Vates. Haec Nepos. Quae tu, Cyulane, legendis assidue hisce epistolarum voluminibus (invitabit enim te Enchiridii forma) vera esse agnosces. Nam et si familiarissimae tibi sunt hae Marci Tullii epistolae, fient hac parvitate voluminis magis etiam familiares. Recognoscuntur nunc accuratissime caetera quaecunque exstant opera Ciceronis, quae tribus voluminibus edituri sumus in vulgus excusa typis nostris, ut uno volumine comprehendantur libri morales et philosophici, altero rhetorici, tertio orationes, sic ut spero emendati, ut pauca in illis desiderentur. Quo facto, non dubito, quin studiosi aetatis nostrae, si quibus inest tanta perversitas, ut minime eis Cicero placeat, redeant ad sanitatem, ac sani potius evadant mutato consilio, habeantque semper in manibus Ciceronis divina volumina. Quoniam autem in iis ipsis epistolis multa graece dicta habentur, ea nos latina fecimus, ac subiunximus, idque primum propter graecarum literarum rudes, deinde, ut de iis, quae varie leguntur, meminerimus, quaedamque obiter non in utilia dicamus, sunt enim haec videlicet, quae in quaternione a. b. c. d. e. g. et h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. et s. t. Quae in quaternione aa. bb. cc. dd. ee. ff. gg. hh. ii. kk. mm. pp. rr. ss. Vale, mi Cyulane, et gentis tuae, et patriae ingens decus.

Venetiis, V. Calendas Iulias MDXIII.

(M. T. Ciceronis epistolarum ad Atticum, ad Brutum, ad Quintum libri XX, praefationes ed. Veneti de anno 1513 et 1521.)

Megjegyzés. Kivonatossan közölte Apponyi: Hungarica I. kötete 68—69. l.

¹ Idáig kiadva Ábel Jenő: *Analecta nova* 5. lapján, Csulai nevét hibásan következetesen Cylanusnak írva.

14.

Venezia, 1521 július 18.

A Velencei Tízek Tanácsa Batthyány Orbán és társai részére.

Magnificus Dominus Urbanus de Bathiano, filius Magnifici Domini Benedicti de Bathiano Castellani castri Budensis et caetera, alias Thesaurarii Regiae Maiestatis ad personas duas, — Magnificus Dominus Wolfgangus Buzlay nepos Magnifici Moisis Buzlay Magistri Curiae Regiae Maiestatis ad personas duas, et Venerabilis Dominus Ladislaus ecclesiarum Colocensis et Scepusiensis Canonicus etc. ad personas duas.

J h e s u s. 1521. die 18. Iulii in Consilio X-em. Quod auctoritate huius Consilii concedatur tribus Nobilibus Hungaris suprascriptis: id instantiam Reverendi oratoris Serenissimi Regis Hungariae summopere hoc petentis; et quaelibet ipsorum Nobilium, quoad steterint in Gymnasio Patavino possint ferre arma per civitatem Paduae et territorium Patavinum, tantum cum uno famulo pro quolibet apud se, quorum famulorum nomine describuntur in Cancelleria potestatis nostrae Paduae, et ipsi famuli stent ad expensas proprias et in domo ipsorum Nobilium. Et item notificetur Rectoribus nostris Paduae.

de parte 15, de non 5, non sinceri —.

(Arch. Municipale. Venezia. Filza no. 47 — 1521. Cópia Ioannis Mircse.)

Megjegyzés. A fegyverviselési engedély megadását (a fenti hivatalos feljegyzés szerint) 5 tanácsos ellenezte, de végeredményben meg kellett adnia a tanácsnak, mivel azt a magyar királyi követ: Csulai More Fülöp kívánta, aki ekkoriban Velencében tárgyalta államügyekben II. Lajos király megbízásából, főleg a török elleni segélynyújtás tárgyában.

15.

[Padova,] 1522 augusztus 1.

Fortunátus Máté magyar tanuló Saluzzo János Lajos herceg páduai tanulónak.

Ioanni Ludovico Salutio Principi Illustrissimo Matthaeus Fortunatus Salutem.

Cum nuper Stephanus Brodaricius Praepositus Quinqueecclesiensis, et a Secretis clarissimi Regis Hungariae consilio, linguaque princeps atque omnis divini humanique iuris consultissimus, in legationem ad Senatum Venetorum et ad Maximum Pontificem mitteretur, Ludovice Saluti Princeps Iucundissime atque omnibus naturae fortunaeque bonis illustrissime nos comitibus eius adhaesimus, ut in ipso saltem itinere, quando alias per summa eius in Republica negotia non licet, consuetudine iucundissima viri sapientissimi frueremur, utque miratores pariter et cultores essemus tum aliorum eius virtutum, quae summae in eo elucent, tum praesertim humanitatis, constantiae, integritatis et eminentissimae sapientiae, cum summa eloquentia coniunctae. Postquam vero Patavium, urbem viris et studiis utriusque facundiae florentissimam venimus, iussit me interea temporis, quoad ipse peracta legatione ab Urbe rediret, Patavii Graecarum Latinarumque literarum professoribus operam dare, multa benigne, ut est eximius virtutis ingeniorumque patronus, conferens, plura pollicitus ad sumptum meorum studiorum. Quamvis invitus ab eius divellebar latere, auctoritatem tamen voluntatemque hominis et sapientissimi, et benevolentissimi negligere non fas mihi putavi. Acquievi itaque eius consilio, desedique Patavii. Deinde haud ita multo post aliquot Pannonii iuvenes ornatissimi, qui hic cultum ingenii capiunt, in maximam me admirationem tui, laudum tuarum, virtutumque testimonio excitaverunt, et praecipue humanitatis, comitatis et benevolentiae, qua tu omneis quidem, in quibus aliqua opinio virtutis esset, sed maxime Pannonios complectereris. Cum autem ego ipse oculatus (ut dici solet) testis tui animi et voluntatis honestissimo quoque officio incensae, humanitatisque et fidei plenae factus essem, facile intellexi

meos Pannonios longe minora de te, quam pro tuis meritis praedicare. Nam vel me ignotum, nec unquam ante tibi visum, Dii immortales, quanta humanitate, comitate et affabilitate, quam serena fronte, quam hilari vultu excepisti, quam benigne, ut tua uterer benevolentia, in omnes Pannonios peculiari hortatus es, in nulla re nobis te defuturum pollicitus. Hunc autem tibi et haereditarium quidem esse avitumque in nos amorem et benevolentiam, neque enim recens tantum esse Salutiae gentis in Pannonios meritum; testari aeternis probatissimae fidei annalibus, multis ante saeculis principes, heroësque Salutios Hungaris contra hosteis Christiani nominis auxilio venisse, communibusque armis hosteis repulisse. Hoc tamen praecipue te debere aiebas Ludovico Regi nostro Serenissimo, hic enim tibi semper in animo, plurimus in ore est. Hunc unum praedicas, laudas, veneraris. Illi prospera omnia ac fausta feliciaque ominaris. Illi Deum propitium (qui nisi praesens volensque humanis intersit rebus, ludibrium est, quicquid homo cogitat, non consilium) in omnia vota precaris. Nullum denique tempus nec agendi, nec cogitandi praetermittis, ut tuum erga illum animum officiumque declares, nec id iniuria, cui enim aut magis affectus esse, aut plus boni optare debeas, quam Regi clarissimo, summae spei, summae virtutis, tibi autem et benevolentissimo, et vena alti sanguinis propinquo? Uterque Gastonem Candalae principem, bellicis ac domesticis rebus et insignibus clarissimum, tu avunculum, ille avum agnoscitis. Ille Gastonis ex filia, tu ex sorore nepos. Quid mirum itaque, si et illi summa omnia exoptas et nobis tamquam tuis faves? Nos quoque profecto ingrati et inhumani, indignique tuo favore videremur, nisi te et privato, et publico nomine, per omnes occasiones, omnibus officiis veneraremur, tum propter summam animi ingeniique tui virtutem, summasque et naturae, et fortunae dotes, quae in te plurimum elucet, tum propter singularem in nos benevolentiam et humanitatem, sed praesertim, quod te sanguinis propinquitas iungit Regem nostro generosissimo, cuius etiam prima cunabula nos omnibus faustis precationibus, acclamationibus et plausibus venerati sumus. Nunc quoque ab eo, postquam felicibus adolevit auspiciis,

omnes nostrae spes, omnes fortunae, omnia vota pendent. Quamobrem dari iam pridem mihi aliquam occasionem votis exoptabam, ut tibi possem ostendere aliquo pignore ac monumento, mei erga te animi et observantiae, me quoque unum esse e multis, qui te magno animi favore venerer. Praeterea ne paterer exolescere tuae tam insignis erga nos benevolentiae et humanitatis memoriam, sed aliquo opere officioso apud omneis testatam relinquerem, hortabatur me etiam Urbanus Batianus, iuvenis magnanimus, tuae dignitatis studiosissimus, cui, ut scis, nam illi tecum plurima est consuetudo, omnes libentiae gratiaeque felici quodam moderamine et temperamento maturae gravitati coniunctae, permistaeque favent. Est enim perquam honesti, atque amoeni ingenii. Morum vero, quos vel gravissimus censor non improbet, gravitate, tum aliarum virtutum ornamentis, literarumque splendore honestat ac illustrat nobilitatem Batianae domus, quae et alioqui clarissima est, et de patria semper benemerita. Tantum enim earum disciplinarum studiis, quae ingenuo et liberaliter educato dignae sunt, animum hoc brevi tempore excoluit et quotidie magis ac magis excolit, ut eius ardens studium, eximia docilitas, acre ingenium, vivax singularisque memoria iam praeceptoris quoque, quem summum in utraque facundia sibi delegit, diligentiam sollicitam fecerint. Accedit ad hanc egregiam bonarum literarum peritiam magnitudo animi, constantia, fides, prudentia et consiliorum rara, atque in ista praesertim aetate mira felicitas. Quarum virtutum fama et opinione in maximam sui exspectationem totam patriam iam pridem erexit, quae mox eum omnibus honoribus et dignitatibus, summa virtute, summoque ingenio dignis exceptura est. Cum itaque et voluntati iuvenis nobilissimi, cuius auctoritas apud me iure magna est, nihil negare et meo animo, quem iam dudum magnitudo et admiratio tuarum virtutum invitabat et toties testata benevolentia, humanitasque provocabat, consultum iri vellem, tuumque favorem omnibus occasionibus demereri plus nimio cuperem, idque si contigisset, non solum utile, sed etiam abunde pulchrum et gloriosum mihi fore existimarem. Haec unica occasio videbatur maxime omnium apta et ad referendam tibi publico

nomine Pannoniorum gratiam et privatim ad tuum animum mihi comparandum, si aliquid tui nominis auspiciis in publicum ederem. Dabat spem etiam tua humanitas, quam boni consulturam non dubitabam, quicquid ab homine officioso proficisceretur. Cogitabundus ergo cum apud me quaererem, quid potissimum edendum esset, opportune in istas Senecae de naturalibus rebus quaestiones incidi, quas si ab innumeris erroribus, quibus temporum vitio scatebant, nostro labore et industria vindicatas ac genuino nitori restitutas, tuo nomini augustissimo dicarem, tuisque auspiciis ac tuo patrocinio in lucem publicam, ad communem studiosae iuventutis utilitatem cum nostris annotationibus emitterem, arbitratus sum neque ineptum, neque tibi ingratum hoc munus fore. Cui enim aptius philosophiae patrocinium commendari potest, quam tibi, quem a prima aetate omnis ars et doctrina liberalis delectavit, sed in primis arcanum studium sanctissimae philosophiae? Qua nec dari melius a deo munus mortalibus poterat, nec optari maius ab hominibus. Haec enim sola est, quae format et componit vitam, actionemque regit, agenda et omittenda demonstrat, sola denique homini dat humanitatem. Nemo potest bene beateque vivere, ac ne tolerabiliter quidem sine philosophiae studio, quicumque autem in philosophia proficit, in vita proficiat necesse est. Quod vivimus, deo debemus, quod bene vivimus, philosophiae. Tanto plus ergo philosophiae deberemus, quanto est nobilior praestantiorque bona vita, quam vita, nisi ipsa quoque philosophia munus dei esset. Huic tu prima fundamenta fideliter, peculiari quodam dono naturae, eximia docilitate Lucetiae, in urbe Parisiorum omnibus liberalibus studiis florentissima iecisti. Deinde crescentibus annis in Italiam artium parentem, superatis Alpium difficultatibus venisti, ut pluribus locis tuae virtutis vestigia imprimeres, summumque fastigium studiorum divinae philosophiae imponeres, atque absolutam omnibus numeris virtutem referres. Tanta tibi est colendi per omnes virtutes ingenii, quaerendique decoris cura, ut nulla te regionum longinquitas, nulla iniquitas locorum, nulla tempestatis asperitas ab inquirenda virtute, quod est rarissimum in ista fortuna, de-

terreat. Adeo non satiatur perceptae virtutis cupido, atque „inflammata semel nescit mitescere virtus.“

Apud antiquos innumeri reges honore artium colebantur et in ostentatione has proferebant, suaeque dignitatis et existimationis fundamenta non tam in congestis opibus, aut in exterarum gentium iniuria et ruina ponebant, quam in liberalitate, innocentia, mansuetudine et literarum splendore, nec quisquam dignus imperio publicaue administratione censebatur, nisi usu et peritia multarum rerum calleret, ac totius vetustatis facta, dicta, instituta, denique omnia vitae officia teneret. Ille enim optime de futuris consulit, qui de praeteritis exempla petit. Hinc fortunatas esse respective Socrates et Plato attestantur, quarum reges sapiunt, vel in quibus sapientes regnant. Sapientia enim habenas tenente omnia consultissime geruntur, illa duce nihil temere, nihil incon-sulte agitur. Quapropter neminem plura scire oportere, quam principem, qui sicut pluribus praeest dignitate, ita et scientia eum antecellere debere. Sed rarum profecto et visendum nostro aevo spectaculum, feliciter nasci atque optime institui, virtutisque luce natalium splendorem illustrari. Nihil pulchrius, nihil iucundius, nihil magis plausibile ac favorabile, quam si cum virtute et sapientia, placidoque ingenio magna dignitas coniungatur, cum vicissim et sapientia fortunam, et fortuna sapientiam illustrat. Quod tibi quam feliciter dono divum contigit, nemo non vidit, qui te novit. Tanto enim amore sacrosanctae philosophiae studia, rectamque vivendi rationem sectaris, ut omnia una virtute minora existimes. Virtus siquidem est summum firmumque contra omnes Fortunae insultus praesidium. Lubrica, fluxa et desultoria sunt omnia Fortunae munera. Virtus autem firma et stabilis, ex alta arce secura despicit insidiantis Fortunae impetus. Te quidem et natalium splendor (quorum originem utrinque serie stemmatum longissima, illustriumque imaginum a regibus clarissimis, caesaribusque verum patitis ducis) plurimum illustrat et paterna domi bellicae parta gloria ornatis-simum reddit. Nam parens tuus, Ludovicus Salutiarum Marchio (ut avos, proavosque et alios Salutiae gentis principes, quorum illustria facinora orbis terrae iudicio ac testimonio comprobantur, praeteream) heros sapientia, virtute, authori-

tate, gloria longe omnium clarissimus. cui neque in delibendo consilium, neque in agendo industria unquam defuit. Nulla rerum sublimitas eius ingenium superare, nulla varietas confundere, nulla multitudo obruere potuit. Quapropter illum, ut par erat, Ludovicus XII. Gallorum Rex sapientissimus, virtute et gloria rerum gestarum omnis memoriae facile princeps, sicut alterum parentem et observabat, et diligebat, quin etiam paternae venerationis nomine dignabatur. Illius enim tum consiliis, tum etiam ductu et auspiciis maximum imperium et protulit, et confirmavit. Quare sive ille bella, siye pacem gerebat, Ludovico patri maxima rerum, verborumque fides habebatur. Tanta erat domi forisque toties probatae atque spectatae virtutis fiducia. Hic ergo regionum titulorum et victoriarum, quibus ille tot loca illustravit, ac triumphorum insignium, denique omnis gloriae regiae pariceps celebratur et a scriptoribus regiarum rerum et privatis Salutiae gentis annalibus. Huius, inquam, vel unius patris dico decora et insignia cum te securum laudis et gloriae reddere possent, magis tamen sollicitum fecerunt et aemulatione eximiae virtutis inflammaverunt, atque tam acre subdiderunt calcar, ut nihil te magis inquietum habeat, quam natalium splendor, quam avitum, paternumque decus, ut illa tueri, ut superare possis, „ut tibi maiores maius decus ipse futuris.“

Neque enim domestica tantum maiorum tuorum exempla sequeris, quorum praeclara facinora, aeterna annalium, historiarumque serie condita, satis te admonere egregiae laudis poterant, poterat vel unius patris memoria; sed totam vetustatem exemplorum plenam revolvis, multasque imagines fortissimorum virorum et a Graecis, et a Latinis scriptoribus vivo, loquentique penicillo expressas et ad intuendum, et ad imitandum tibi proponis. In multis, quorum nomen per orbem celebre viget, te ipsum agnoscis et cum te in illis probari a rerum scriptoribus intelligas, tacitam quandam delectationem capis, plurimorum virtutes superasse gaudes. Si vero aliquos, quorum vestigia nondum impleveris, anteire vides, illi tibi somnum rumpunt et sollicitum tantae laudis faciunt. Thucydides olim auditis Herodoti Musis collacrimasse dicitur. Demosthenem fabrorum antelucana diligentia excitare sole-

bat. Themistocli Miltiadis trophaea somnum rumpebant. Alexander Achillis tumulo, Caesar Alexandri titulis conspectis, laudis aemulatione ingemuisse feruntur. Ita est profecto natura comparatum, ut optimus quisque alienae virtutis et gloriae aemulatione ad simile decus petendum maxime incitetur et inflammetur. Haec sunt vera generosi animi argumenta, cuius fidem, princeps generosissime, tu manifestam facis, dum optimum quemque veterum ita imitaris, ut vel effingas, vel superes. Quocirca multorum virtutes in te unum, miro quodam temperamento, coiere, ut nihil severitati hilaritas, nihil gravitati candida simplicitas, nihil dignitati detrahat humanitas. Ita enim te amamus, ut simul veneremur. Tu quidem omneis, praesertim bonarum artium studiosos sic amas et complecteris, ut aequae cunctis tuae dignitatis quasi fasceis submittas et te principem obliviscaris, ut amicum praestare possis, vel potius principem et amicum temperas. Nobis tamen tua humanitas non solum iucunda, verum etiam admirabilis et veneranda videtur. Quoque magis ad nostram humilitatem descendis, eo nobis maior exoreris. Illa mihi videtur in te vera et incomparabilis generosi animi sublimitas (ut caeteras virtutes, quibus enumerandis non sufficimus, relinquam) quod in dignis etiam et adversariis omne genus humanitatis et benevolentiae ostendis, nec cuiusquam improbitate, aut inhumanitate quicquam ab illa animi tui mansuetudine, (tantus tibi inolevit bonitatis affectus) demittis; nec quid illi mereantur, sed quid te deceat, respicis. Ita fit, ut quemque etiam pessimum quamprimum suae improbitatis poeniteat et admiratio tuae humanitatis subeat. Tantum tibi ad promerendam omnium voluntatem vel naturae et ingenii, vel artis, vel fortunae superest. Titus se perdidisse aiebat illum diem, quo nihil cuiquam praestitisset. Memoranda sane meritoque laudanda omni aevo vox principis optimi, qui propter hanc animi benignitatem deliciae humani generis, amorque orbis est appellatus. Scipio non ante redibat a foro, quam sibi aliquem amicum comparesset. His enim artibus, non numerosa armatorum stipatione paratur tutela fidelissima. Illius siquidem virtus et gloria minimum invidiae habitura est, qui plurimum humanitatis habet. Alexandri Macedonis, ut infinitam gloriam bellica virtus, ita principum

amorem humanitas meruit. Tu quoque, princeps clarissime, ad conciliandam tibi omnium voluntatem, nullum genus nec humanitatis, nec beneficii praetermittis, maiora defers multis, quam velint, plura, quam sperare possint, quod etiam velle magnitudinis esset, posse felicitatis, at velle et posse perfectae absolutaeque virtutis est. Sed haec sicut aeterna sunt memoria digna, ita epistolari angustia, meoque ingenio longe ampliora. Reliquum est, Princeps sapientissime, ut philosophiae eximius a pueritia cultor, Senecae philosophi sanctissimi,* id est Romani Socratis tutelam et patrocinium suscipias, quem nos labore non exiguo, collatione diligenti veterum exemplarium, paucis diebus non ut voluimus, sed ut potuimus emendatum, nitidioremque, quam ab hinc trecentis fuerit annis, in lucem, cum nostris annotationibus nudis et raptim inter legendum excerptis, tui nominis auspiciis, pleni bonae spei emittimus. Tu dabis felix exordium primae nostrae foeturae. Senecae quidem magna est et ex se apud homines eruditos autoritas et gratia, sed illa quoque non parum accessionis sibi fore tuo favore et patrocinio sperat. Nostra vero in illum annotationes boni consulent, si summam, tui nominis umbra tectae, evaserint reprehensionem. Nam praeclare scio non defuturos, qui me operam male locasse clamitent, multi enim avidiores sunt inveniendi, quae reprehendant, quam quae probent. Si autem aliquid gratiae consequentur, id totum tibi acceptum relaturae, quam nec sperare alioqui auderent, nisi tibi nominatim inscriptae essent. Multa etiam vilia templis consecrata, aestimationem a numinum maiestate accipiunt. Nihil siquidem est, unde aut favorem, aut aestimationem, nisi a tui nominis dignitate, haec nostra lucubrationcula speret, quippe in qua nec sunt res secretiores, nec ubertas orationis, nec ulla ornamenta dicendi, nudis tantum verbis apertius et in doctius, atque, ut Graeci dicunt, *παχυτέρα μόνον* cuncta quasi in transitu quam brevissime notavimus. Namque, ut eleganter ait Manilius „Ornari res ipsa negat, contenta doceri.“

Neque patiebatur hoc bimestre tempus, quo haec inter alia studia per otium curavimus, verba elegantiora exquirere, plureisque ad hoc auctores revolvere, quorum alioqui nobis maxima erat penuria, unicum enim Plinium comitem itineris

mecum habebam, et forsitan coacti fuissetus hoc fructu, quisquis est, studiosos defraudare, nisi nobis tum Graecorum, tum Latinorum aliquot authorum copiam fecisset hospes meus Philippus Phoscarus, Patritius Venetus, Marci Phoscari clarissimi senatoris filius, adolescens incipientis iuventae, a teneris honeste educatus, disciplinis liberalibus ornatus et praeceptis sanctissimis institutus. Non nihil iuvat nos in hac re et bonus Salutius iuvenis generosissimus, ac clarissimus, neque a Musis, neque a Charitibus abhorrens, virtutumque excellentiae et ingenii sollertia maximis rebus domi forisque gerendis natus; quem nullus unquam egregius exercitus ducem, nulla respective quolibet tempore principem sperneret. Hic tecum aequalibus ad virtutem laudemque et ad omne decus petendum facibus a prima aetate inflammatus, nunc etiam una tecum, ut fidus Achates, felicibus incrementis ad fastigium virtutis progreditur. Praeterea plurimum nobis praesidii tulit, ut ingenue fatear, maxima doctorum, doctrinarumque parens domus Asulana. His itaque collectis et contractis hinc inde auxiliis multa millia monstrorum, quae Senecae campos obsederant, iugulavimus, atque horum praesidiis, quicquid est hoc operis, magna ex parte efficimus. Ego ipse mihi sum testis, quanta cura, quantove labore. Errant profecto, qui facile putant authorum corruptorum castigatorem, praesertim quando non aperta tantum sectari volumus (ut faciunt nonnulli emendatores, qui magno gaudio, magnaque gloria se efferunt, si unicum non magni momenti locum in aliquo authore emendaverint, multo ante ab aliis, quos ipsi vel non viderunt, vel se vidisse astute dissimulant, ut alieni laboris, virtutisque gloriolam sibi vendicent, emendatum) sed omnium sensuum concordiam, ac singulorum verborum dispositionem, pondus et concentum perpendimus. Tunc in istis maior, quam pro existimatione difficultas, qua forsitan nos victi et terri a proposito fuissetus, nisi tuae celsitudinis, cui haec nuncupanda destinarem, respectus omnia leviora, atque etiam suavia fecisset. Suscipe igitur, Princeps humanissime, laeta fronte, atque eo, cuius nobis semper spem dedisti, vultu hoc munus pusillum quidem, ac tenue, sed tibi destinatum ac devotum, sed officiosum, sed mei erga te animi, observantiaeque in te meae non parvum indicium.

Quisquis Genius harum lucubrationum apud populum futurus est, nos tamen amplissimam mercedem laborum, ac vigiliarum nostrarum consecuti videbimur, si tuum favorem, ac patrocinium meruerimus. Vale. Calendis Augusti. MDXXII.

(Dedicatio operis L. Annaei Senecae Naturalium Quaestionum Libri VII. Matthaei Fortunati in eosdem libros annotationes, Venetiis in Aedibus Aldi et Andreae Asulani soceri M.D.XXII impressis.)

16.

Padova, 1538 december 13.

Gazi Simon tanár Thurzó Ferencnek.

Simon Gazius Patavinus, Generoso ac Magnifico viro Francisco Thurso. S.P.D.

Quaerenti mihi his potissimum diebus, Vir praestantissime, aliud quidpiam inter patris mei monumenta, forte fortunae, sicuti saepenumero evenit, ut alia atque alia, praeter id unum, quod praecipue quaeritur, occurrant, incidit in manus parva quaedam schaeda, in quae ille, cum essemus in Polonia et Cracoviae commoraremur, de vino et cervisia peculiariter egerat, idque non alia ratione atque consilio, quam ut nobilibus quibusdam Polonis commodius responderet, qui, ut assolent, in mensa, nescio quo ducti spiritu, cervisiam usque adeo nonnunquam extollebant, ut vino quoque aut nihil, aut certe parum admodum tribuere viderentur. Quam ego, ut ingenue fatear, cum legere coepissem, lusum esse aliquem sive iocum, primo illo aspectu, arbitratus sum. Verum ubi aliquanto diligentius introspexissem, simulque vidissem praeter adducta ex sacris literis testimonia, citatos etiam clarissimos quosque philosophos et medicos, quorum ille placitis ad singula propemodum verba nitebatur, nequid sine auctore vel perquam evidenti ratione videretur asserere: protinus animadverti rem esse non iocosam, imo vero seriam, fructuosamque, ac plane cognitu dignam. Qua in sententia facile subinde perstiti, quod certo scirem genitorem meum hominem iam senio confectum et in medica facultate consumatum, ac praeterea per id temporis Serenissimi illius et invicti Regis Sigismundi obsequio deditum, nihil unquam

per iocum, sed dumtaxat, quod et professioni suae consentaneum et plurimis profuturum cognosceret, scribere consuevisse. Hoc itaque maturius perspecto, subiit mox, quod eidem patri meo, cum esset in Ungaria, id quod ipse mihi saepissime postea retulit, summa quaedam semper fuit, ac prope singularis necessitudo cum optimo illo et integerrimo viro, patruo tuo Ioanne Thurso, qui tunc in amplissimo illo ac opulentissimo regno undequaque florebat. Quamobrem interno et secretiore quodam affatu identidem audire mihi videbar decere me filium pro mea in eum pietate, quacumque ratione possem, idipsum quoque apud posteros illius contestari, ne forte tanti tamque insignis viri et benevolentia, et memoria una cum ipso patre meo penitus extincta videretur. Quod ego, me hercle, per hanc ipsam occasionem alacriter et libentissime executus sum, praesertim quod aequae succurreret, id me nequaquam temere facturum per hosce dies Christi servatoris nostri natalitio celebres, quibus ubique fere iam mos increbuit, ut ultro citroque ad amicos et hospites apophoreta seu strenae mittantur. In quibus quidem certum est in primis spectari non oblatis muneris quantitatem, aut valorem, sed offerentis animi promptitudinem et charitatem. Transcripsi igitur paternam eiusmodi lucubratiunculam praetermissis longioribus nonnullis authorum allegationibus, quo et prolixitas, et molestia pariter omnis inter legendum auferretur, eamque quasi ex tenebris, in quibus hactenus latuit, vindicaturus et in lucem editurus, ad te, mi humanissime Francisce, proxenico quodam, misi, velut indicem officiosi animi erga te mei. Primum, ut intelligas me generosae ac illustris familiae tuae non minus studiosum, atque olim patrem ipsum meum Antonium. Deinde etiam, ut ii, qui cervisiam suam tanti faciunt, ac tantopere laudant abs te, quoties usu venerit, addiscant, quidnam ex illa commodi, quidve incommodi sint tandem percepturi. Vale.

Patavii, ex aedibus nostris, Idibus Decembribus. Anno 1538.

(E libro Aerarium Sanitatis Autore clarissimo viro D. Antonio Gazio physico, Patavii apud Jacobum Fabrianum 1549 impresso.)

17.

Padova. 1552 május 16.

A besztercei Brenner Márton bolognai felavatott orvos-doktor olaszországi naplója.

Clarissimi ac doctissimi viri Domini Martini Brenneri Transylvani publici in Hermannstadt physici Odoeporicum, in peregrinatione Italica confectum; qui non ita multo post 24. Februarii Anno 1553, cui bene sit, in urbe Hermannstadt pie obiit.

I t e r R o m a n u m per Picenum, nunc Marchio Trevisana, sive Acontina, Anno LII. 25. Martii.

Patavium, urbs amplissima in circuitu habet millia Italica VII, in qua haec praecipue videnda: Palatium Praetoris, in quo epitaphium Titi Livii et sepulchrum. Palatium Praefecti. Castellum Antenoris, epitaphium eiusdem. Domus Titi Livii. Templum Divi Antonii. Statua equestris aerea ante templum.

Milliaria Germanica:

1 Cagnola, pagus cum diversorio, fluvius pagum interfluit, ponte transeundus.

1 Conselve, pagus cum diversorio, inter sata.

2 Anguillara, diversorium ad pagum Anguillara, in cuius aggere longa equitatio. In fine aggeris lacus Athesis. Ramus pagum interfluit, navibus prope diversorium traicitur.

2 Rhodigium, Italis Rhuvigo, oppidum, quod Athesis ramus interfluit, diversorium ante Athesim, ante oppidum.

1 Pontegio, pagus, ad quem ramus Athesin navi traicitur. Hinc in litore Athesis, ad Padum usque amoena equitatio.

2 Polysella, pagus, ubi ramus Athesis Padum influit, atque in litore ponte pensili transitur. Ultra hunc pontem ditio Venetorum desinit et Ferrariae ducis incipit.

1 Garofola, diversorium, sub quo Padus navibus traicitur.

Ferraria, urbs amoenissima ac munitissima. Visenda hic: in foro castrum Principis. Academia. Horti Principis duo, unus post castrum, alter ad moenia civitatis. Extra moenia Belvedere.

3 San Nicolo, pagus cum diversorio in litore Padi.

3 Bononia, civitas opulenta. Visenda: Academia. Templum gentilium antiquissimum. Sacellum Bentivolorum. Bibliotheca ad Sanctum Salvatorem. Sepulchrum Divi Dominici apud praedicatores, ubi libri Moysis antiquissimi ab Esdra scripti ostenduntur. Item ibidem Nilus imperatorum Graecorum scriptor Graecus extat. Codri Urcae sepulchrum.

3 Faventia, civitas parva, ubi figuli artificiosissimi in tota Italia.

2 Forli povero, parva civitas.

2 Forli gran, civitas, Romano pontifici paret.

4 Cesena, civitas quoque antiquissima, Itali Cesnadigo appellant. Hinc in litore maris equitatio Ariminum versus.

4 Ariminum, civitas antiqua, in litore Superi Maris, ab eiusdem nominis fluvio alluitur, quem Itali Marergio vocant, vel Marcella. Civitas Romano pontifici paret. Visenda: Arcus triumphalis Titi Flaminii. Templum Franciscanorum a dominis Maltesiis conditum, cum inscriptione Graeca. Ibidem Themistii philosophi peripatetici sepulchrum, simul et aliorum Doctorum virorum.

3 Catholica, pagus cum diversorio in colle mari imminens. Ante pagum inter montes Savio fluvius, Latinis Sapis vel Isapis.

2 Pisaurum, Italis Pesaro, civitas amoena in litore maris, ab Isauro fluvio alluitur, Italice: La Follia; duci Urbinati paret.

2 Fanum, Fortunae, Fano Italice, civitas maritima ad Aegillam fluvium sita. Arcus triumphalis Constantini. Extra civitatem modico spatio Metaurus fluvius, Hasdrubalis caede nobilitatus, ponte oblongo.

3 Seno Gallia, civitas parva in litore maris, quam etiam mare interfluit, navibusque abundat. Unicam tantum portam habet, sub qua Hebula seu Nigra fluvius mare influit.

A Seno Gallia media fere Anconam via in litore maris Esis, postea flumen (Italice fiumisini) traiciendus. Sub Ancona autem iuxta collem secus litus per maris undas equitandum, via satis periculosa et profunda.

2 Ancona, civitas antiqua in vertice promontorii, cum castro insigni. Visenda: Arcus triumphalis Traiani Imperatoris prope portum. Templum antiquissimum Sancti Ciriaci. Ibidem ex hortulo episcopi in vertice promontorii pulcherri-
mus per mare prospectus.

Hinc Romam usque per Romani pontificis ditionem equitatio per montes et colles.

3 Lauretum, oppidum in colle, moenibus et propugnaculis munitum, cuius situs ad Budae, regiae civitatis in Hungaria situm quam proxime accedit. Fanum divae Virginis miraculis clarum.

1 Retinetum (Raianadi) civitas oblonga in dorso montis, sub qua Potentia fluvius.

2 Mezerato, civitas in monte.

6 Tolentinum, civitas in faucibus Apennini. Visenda: sepulchrum moderni Romani pontificis, sepulchrum domini Nicolai Tolentinatis.

3 Musa, oppidum in mediis montibus, a quo difficilis equitatio Spoletum usque.

2 Verchano, oppidum in latere montis.

2 Spoletum, civitas cum castro, aquaeductibus abundat.

A Spoleto ardua nimis per scopulos via Interamnam usque.

2 Interamna, Italice Therma, civitas sub montibus ad Narnum fluvium.

2 Narnia, civitas in monte a subterlabente Narno nomen habet. Ab hac per angustos et praeruptos scopulos via terribilis mari excisa.

2 Otricoli, oppidum in colle, sub quo Tiberis navi traiciendus. Magnae civitatis sub colle ad Tyberim usque vestigia.

Regnano, oppidulum in colle.

4 Roma.

Iter Neapolitanum.

Equis conducticiis conficitur, quos dat civis quidam Romanus, quem Procatsch vocant, cui pro equo, labore et victu 4 Coronati numerantur.

Egressus ex urbe Porta Latina, nunc Sancti Ioannis, iuxta ingentes aquaeductus.

Milliaria Germanica:

2 Marina Marianum, sive Villa Marii, oppidum in colle, ad quod per summam planitiem ab urbe equitatio.

2 Velitre, antiquum nomen obtinet, civitas non procul a mari in colle. In hac Augustum Caesarem natum fuisse.*

4 Sermones, civitas in alto monte, seu scopulo, a quo difficilis per saxa equitatio.

4 Tiburna, civitas in scopulo.

1 Terracina, Auxur ab antiquis dicta, antiquum nomen obtinet; civitas in litore maris scopulo imposita. Ultra hanc Pontificis ditio desinit et regis Neapolitani incipit.

2 Monticelli, oppidum in colle, a quo haud procul ad turrim quandam viatorum e Neapoli Romam redeuntium sarcinae excutiuntur, et si quid auri signati, vel non signati ultra 6 Coronatos habuerint, eo spoliantur, nisi boletam, ut vocant, Neapoli impetraverint.

2 Fundi; antiquum nomen retinet, civitas cum castro montibus circumdata, sita loco plano irriguo et amoeno. Magna hic fructuum copia. A civitate via Appia difficilis per montes equitatio.

Itre, civitas cum castello, in mediis montibus. Secus viam in vinea sepulchrum antiquum, quod Ciceronis aiunt.

2 Formianum, Italice: Mola di Caieta, oppidum in litore maris, contra Caietam sinu maris tantum intercedente, oppidanorum aedes aquis scaturientibus et pomis aureis decoratae. Visenda: hic in horto quodam domus M. Ciceronis.

2 Minturni ad Lyrin fluvium, civitas magna et opulenta olim, nunc praeter amphitheatrum et longos per agros aqueductus nihil exstat. Ex huius ruinis traiecto in propinquo colle civitas emersit. Traiecto ex area domus cuiusdam lyri campo potenti equitatio, in cuius angulo montes versus Arpini, Ciceronis patriae rudera apparent.

2 Rocka, Italice: Rocca di mon Dragon, civitas sub monte Massico, quem nunc Draconis montem vocant; cuius vertice turris mare prospectat, dicitur a Rocka fluvio, Bumero vocant et iterum statim Vulturnus traiciendus.

3 Linternum, Italice: da patria, vicus ad fluvium stagnantem. Hic Scipionem Africa decessisse ferunt, sepultum prope diversorium, ubi stat turris alta quadrata.

Neapolis, civitas antiq̄uissima, in litore maris, via in civitatem per montem perfossum. Portus magnus longissimus, in mare excurrrens, longitudo passuum VCCCC, latitudo XX.

Extra Portam Capuam Poggio regale palatium, e cuius horto aqua in civitatem influit. Ab alia civitatis parte, inter colles prope castellum Sancti Martini thermae, deinde non procul foramen, longitudine 3 fere passuum, a cane nomen habens, quia canes et alia animalia eo coniecti statim moriuntur.

2 Puteoli, Italice Puzzoli. Visenda: palatium vice-regis cum hortis amoenissimis. Mons sulphureus. Amphitheatrum antiquum. Labyrinthus magnus subterraneus. Pontis per sinum maris ad oppositas Baias ducti vestigia, olim a Caligula Caesare extructi.

1 Baiiae, civitas olim celebris, a Romanis ob loci amoenitatem in deliciis habita, nunc praeter castrum in toto Baiano promontorio nihil cultum exstat.

Inter Puteolos et Baias, media via, non ita diu mons hiatus subterraneo derapente in altum erectus, in cuius latere adhuc fumabat, ardentis intus montis indicium. Baia castrum. Sepultura magna Romanorum et antiqua. Porticus magna subterranea. Labyrinthus, sive Centum Camerae. Thermae antiquae in litore maris. Vaporarium in monte. Mare mortuum.

A Baiis ad Ischiam insulam, ab antiquis Hevariam vocatam prospectus. Baiis et Puteolis perlustratis, eadem, qua discessimus, die reversi sumus.

Discessus Neapoli per Portam Capuanam,

2 Aversa, Attella antiquis, civitas inculta, cum castro antiquo.

2 Capua, celebris olim civitas, pagus nunc, quod Sanctum Matthiam Maiorem vocant. Ruinae Capuae passim per agros. Ab hac, medio fere milliario ad Vulturnum fluvium loco, ubi olim pagus Capuanus, molaeque Capuanorum erant. Est Capua nova civitas humilis, nomine, quam re clarior. Visenda: pons antiquissimus super Vulturnum, cum inscriptione Marci Aurelii Caesaris.

4 Buissa, Ciceroni et Horatio Senuessa, civitas in colle, inter anfractus montium.

2 Minturni. 2 Formianum.

1 Caieta, civitas antiqua cum castro in latere promontorii, quod totum moenibus et propugnaculis cingitur. Urbs munitissima. In vertice promontorii, qui mons abundat Rosamarina, ut vocant, templum Saturni antiquissimum, a Lucio Munacio Plauco conditum, quemadmodum inscriptio tota fere abolita indicat; Itali Turrim Orlandi vocant. Infra hoc templum, sub monte sacellum super saxum, quod in media fissura scopuli haesit. In parochiali ecclesia urna magna antiqua, ex marmore albo fabrefacta, cum simulacris ex inscriptione Graeca.

Templum Serapis, Latratina vocant, picturis elegantissimis pictum; huiusmodi ego in Italia non vidi. Venimus postea Fundi, Velitrae et alia oppida Romam, ut supra.

Discessus ex Urbe per Heturiam et Thusciam.

10. die Maii, Porta Numentana, per quam intraveramus. Roma egressi ponte Milvio Tiberim transgressi, ad sinistram Senas versus defleximus.

Milliaria Italica.

6 Lisula, pagus.

7 Pucano, pagus humilis cum diversorio, in valle iuxta lacum.

5 Monte Rosso, oppidulum, intra quod in planitie Napy civitas.

3 Roncilon, civitas cum castello, inter montes et silvas.

9 Viterbium, Longula; antiquissima civitas cum castello in planitie.

6 Monte fiascon, Mons Faliscus antiquis, civitas oblonga in dorso montis.

6 Volsena, oppidum antiquis Vulscina; oppidum non procul a lacu montis Falisci.

3 San Lorenzo, oppidum in scopulo.

5 Aqua pendente, Aquala antiquis, magna olim civitas, quod moenia, quae duos montes cum valle complectuntur, indicant; nunc vallis tantum habitatur.

4 Ponte Centino, pagus.

8 Palea, vicus in mediis montibus.

5 Recurso, diversorium in vallibus montium.

3 Scala, diversorium.

5 San Quirico, oppidum in monte diversorium ante portam oppidi.

3 Turenaro, pagus parvus.

5 Bon Convento, oppidulum inter colles.

4 Lurinano, oppidulum in colle.

1 Monte Rono, pagus cum castello.

7 Sena, civitas ampla et magnifica, in colle vehementer aedito. Visenda: Basilica Divae Virginis per totam Italiam pulcherrima. Forum in formam theatri, in quo ara ad missam audiendam. Domus Piccolomineorum,¹ a Pio Pontifice Maximo Senensi exstructa.²

Nos negotiis impediti Pisam et Lucam visitare non potuimus, sed recta per Appenninum Florentiam ivimus.

9 E Florentia, per Ponte Carlon, oppidum cum castello.

5 Scarparia, oppidum in Apennino terraemotibus concussum. Fabri ibi artificiosissimi in faciendis forpicibus et cultris deauratis.

10 Florenzola, oppidulum in vallibus Appennini, per excelsos montes et saxa, via longe difficillima.

4 Praeda mala, pagus in vertice montium.

4 Scargalassino, oppidulum in montibus.

4 Lussana, oppidulum in montibus.

8 Crenora, pagus ad Saonam fluvium.

8 Bononia, Patavium eadem via reversi sumus, quae supra a me descripta: 16 Mai. Anno MDLII.

(Bibl. Musei Nat. Budapest. 6. Duod. Lat.)

Megjegyzés: A fenti sz. a. őrzött kis 12-rétű érdekes napló a maga sajátos, nem magyar, sem olasz embertől való szálkás írásával közel egykorú másolatban maradt reánk. A másoló idegen voltát mutatja az is, hogy Szeben nevét mindjárt a kézirat elején két ízben is így írta: Hermonstat, felületességét meg az, hogy míg elől az Iter Romanum megkezdését LII évvel jelezte, a kézirat végén MDLI évet írt. Ám helyesnek ezt az évet sem tarthatjuk, de mivel a kézirat címében szerzőjéről azt olvassuk, hogy útja után nemsokára

* In margine: Suetonius autor est.

¹ Mendose: Pirkhomineorum. ² Pius II. 1458—1464.

meghalt, talán nem esünk messzire a valóságtól, ha a naplót az első bejegyzés szerint 1552-ben keletkezettnek tartjuk; az tudniillik semmi esetre sem lehetett 1553 március 25-én megkezdve, miként a kis mű címlapján olvashatjuk, mint-hogy akkor írója már nem is élt. Egyébként a kötet második felében benne van Brenner paduai tanulótársa, az alsó-ausztriai jeles Tanner György olaszországi latin úti naplója is, melyet az a másolónak távozásakor, 1553 december 20-án adott lemásolásra, amit elvégezvén, az ismeretlen idegen ennek is a Brenner naplójához hasonló nagybetűs címlapot írt eléje: nyilván, hogy két paduai tanulótársa emlékét együtt őrizhesse meg.

18.

Bologna, 1552 december 15.

A bolognai egyetem Dr. Scalich Pál orvosnak adott teológiai doktori diplomája.

Gloriosa studiorum mater Bononia etc. Cum itaque Magnificus ac Illustris vir Dominus Paulus Scalichius etc. Liberalibus in Artibus et Philosophia est Doctor creatus et solenniter institutus, scientia praeclarus ingenioque acutissimus, moribus modestus atque omni doctrina mirifice praeditus, qui multos annos pluribus in studiis, et praecipue in gymnasio dictae civitatis Viennensis (ubi Philosophiam publice docuit) et tandem Bononiensi assiduus exercitatus vigiliis ac fidem sincerissimam complexus, sacrae Theologiae sollicitam et curiosam operam iugiter impendit et navavit atque scholasticos actus tam publice quam privatim gessit conferendo, arguendo, respondendo et disputando fuerit legitime praesentatus almo Bononiensi collegio a Reverendo patre Iacobo Ortonensi, humanarum atque divinarum literarum Doctore celeberrimo examinandus et approbandus in sacra Theologia, et ob hoc se subiecerit arduo, rigoroso, severissimo ac tremendo examini privato omnium dominorum Doctorum almi collegii sacrae Theologiae civitatis Bononiensis: in quo quidem examine dictus Dominus Paulus etc. sibi a praefato Domino Iacobo Ortonensi puncta assignata miro ordine reci-

tando et argumentis omnium acutissime et subtiliter doctorio more respondendo, adeo docte et bene gessit, atque ita et taliter se habuit, quod fuit ab omnibus dicti collegii doctoribus in sacra Theologia sufficiens, idoneus et singulare in natura miraculum habitus, tentus et reputatus, et ob id ab eis in dicta sacrae Theologiae facultate unanimiter, laudabiliter, concorditer, pari voto et nemine penitus discrepante, iure et bene merito approbatus etc, mandantes mihi Laurentio Cathaneo Bononiensi notario infra scripto dicto Domino Paulo etc. rogationem facienti sibi per me ante dictum et infra scriptum notarium de praedictis omnibus et singulis publicum in privilegii forma confici instrumentum, unien- dum authentico, solito, consueto et ad hoc deputato, prae- fatae Theologorum Bononiensis universitatis sigillo pendente.

Datum et actum Bononiae in sacristia cathedralis eccle- siae Bononiensis, loco solito congregationis dictorum Reve- rendorum Patrum, Dominorum Doctorum collegii praedicti, sub anno a Nativitate Domini nostri Iesu Christi 1552, in- dictione decima, die vero Iovis quintadecima mensis Decem- bris etc.

(E Pauli Scalichii de Lika Encyclopaediae — Basileae, 1559 — p. 754—5.)

19.

Padova, 1559 május 10.

Dudith András Muret Antalnak, Rómába.

Andreas Duditus M. Antonio Mureto V. C. S. P. D.

Pudet me ad te, virum eloquentissimum, scribere, neque tamen impetrare a me ipso possum, ut nullas potius, quam eius generis, cuiusmodi soleo exarare, litteras ad te scribam. In quo tu, humanissime Murete, non quam in scribendo sim infans, sed quam studiosus, quam tui cupidus, spectare debes. Magnum, mehercule, benevolentiae cum verecundia fuit cer- tamen, sed vicit tandem benevolentia erga te mea et ad scri- bendum me impulit. Neque vero nullos stimulos addidit ingens illa, perspecta mihi et cognita superiore anno huma- nitas tua, cum ego te officii causa adirem, qua tu me, homi- nem tibi ignotum ita obstrinxisti, ut quibus plus, quam tibi

debere me sentiam, quam paucissimos habeam. Admirabar equidem antea doctrinam, atque incredibilem quandam in dicendo suavitatem tuam, ac summam in familiaritate atque amicitia tua gloriam statuebam; nunc vero, non id modo, sed ex quo die te cognovi, ita te amare cepi, ut illis, quibus tua consuetudine frui datum est, demum invideam, illos solos felices esse ducam, atque utinam hac eadem et mihi felicitate frui liceret. Sed non licet; et, quod licet, facio, meumque incredibile hoc tui fruendi desiderium levo frequentissimis et honorificentissimis de te, deque excellenti tua doctrina sermonibus. Ex quo enim ego te die cepi diligere, omne studium, omnem orationem meam, qualiscunque ea sit, ad laudem et tui nominis gloriam contuli; quod sane non eo dico, quod meis sermonibus et praedicatione quidquam ad tuam famam putem accessisse; (neque enim tam sum a ratione alienus, ut facibus solem illuminari posse credam;) sed ut quanti te faciam, quam observem, quanta benevolentia complectar, intelligas, quod tibi persuasum esse ita cupio, ut nihil optem magis. Audio te habere paratos quosdam annotationum libros, quos in manus hominum emittas, quos equidem quales exspecto, futuros auguror; hoc est, omni doctrina eleganti refferatos, quid enim aliud a tali tantoque viro exspectari queat? Peto abs te, ut cuius generis id totum sit, ad me perscribas, et, quae tua est humanitas, si quid iam est a typographo descriptum, ad me mittas. Nam plane non fero desiderium legendi eius libri. Superioribus annis, cum Lutetiae Parisiorum magna tua cum laude et omnium admiratione philosophiam ita doceres, ut non minus sententiarum gravitatem, quam verborum elegantiam, dicendique artificium homines admirarentur, audio te quiddam in quintum Aristotelis *Ethikon nikomacheion* librum scripsisse, quem ego librum iam ab aliquot annis legere discupio. Pergratum igitur feceris, si etiam hunc mihi litteris tuis adiunctum miseris. Vale, mi optime atque eruditissime Murete, et meae libertati ignosce, ac hominem tui studiosissimum, cupidissimumque mutuo ama.

Patavio, VI. Idibus Maiis. M.D.LIX.

(E libro: M. Antonii Mureti Epistolae — Parisiis, 1580 impresso — fol. 71—72.)

20.

Bologna, 1559 július 11.

Zaberdin Kozma Nádasdy Tamás nádornak.

Illustris et Magnifice Domine et Domine mihi semper gratiosissime.

Post servitiorum meorum perpetuam commendationem. Mirum fortasse Magnificentiae Tuae videbitur, quod nullas toto hoc aetatis meae tempore ad Magnificentiam tuam dederim literas, quibus vel salten animi mei significationem apud eandem declarassam, quod quidem vitio mihi verti posset nisi aetate ratio me excusaret, accedit huc, quod occasio nulla offerebatur commoda, nunc autem opportunitate nacta ex literis tuis ad parentem missis illustrissime princeps, quibus mei satis honesta mentio facta fuit, duxi taciturnitatem meam rumpendam esse. Ex ea enim honorifica mentione de me facta facile perspexi Magnificentiam Vestram mihi summo opere favere. Pro hac singulari benevolentia perpetuo gratias agam summa voluntate, dum vita frui licebit per valetudinem et quicquid est in me, totum Magnificentiae tuae ultro defero. Quapropter est rationem studiorum eidem ostendere non gravabor, si quidem non me fugit ius omne in me et totam familiam, Magnificentiam tuam merito obtinere, sicut itaque prima studiorum rudimenta sub tutela vestra ieci, ita etiam continuari et expediri cupio. Quod itaque foelix faustumque sit, dei beneficio his studiis voluntate meorum (ex quorum nutu pendeo) operam navare constitui, quibus patriae et bonis omnibus olim prodesse possem et quae in libera civitate, bene constituta republica et florenti regno locum habere possunt, idque tribus de causis impulsus feci, ut patriae afflictae amicis ac charis parentibus utilis essem. Quapropter generose princeps tuum hoc, quodcumque in me est (quod sentio, quam sit exiguum et quicquid deinceps accesserit, vestrae tribuetur laudi et gloriae, te enim patronum et defensorem studia mea exoptant, te Maecenate finem facile consequentur. Itaque a Magnificentia tua petere non desino, quod meis studiis imprimis erit necessarium, ut scilicet parentes, me, domumque totam eo amore et benevolentia

Magnificentia tua complectatur, quo semper fecisse cognovimus. Hoc ipsum intellexit et Reverendissimus patruus noster, qui nos orphanos tuos tutelae Magnificentiae tuae commiserit, voluntati ipsius igitur nos subjiciemus. Haec pluribus a Magnificentia tua contendere desino, ne videar amori et benevolentiae eiusdem erga nos nostramque domum diffidere. Te itaque principem de nobis optime meritum semper agnoscimus. Deus servet Magnificentiam tuam incolumem cum tota familia et concedat aliquam tranquillitatem ad fovendum otium regni nostri calamitosi.

Bononiae, 11. Iulii 1559.

Magnificentiae Tuae humillimus servitor

Cosmas Zaberдинus

Intitulatio: Magnifico Domino, Domino Thomae de Nadasd Palatino regni Hungariae, Iudici Comanorum ac Sacrae Regiae Maiestatis Consiliario, dignissimo domino mihi clementissimo.

(Arch. r. Hungariae. Budapest. Nádasdy-iratok. Vegyes levelek 2. csomó. Autographum.)

21.

Venezia, 1559 augusztus 5.

Prioli Lőrinc doge a páduai egyetem jogi karának.

Georgio Palfi Ungaro Rettorato confirmato per lettere ducale.

Laurentius Priolus (Dei Gratia Dux Venetorum) etc.

Literis Vestris diei 3. mensis praesentis intelleximus Universitatem istam Scholarium Iuristarum servatis servandis elegisse in Rectorem suum Dominum Georgium Palphium Ungarum, quamquidem electionem tanquam de persona, virtutibus et moribus praedita, sicuti literis ipsis praecipimus, gratam et acceptam habentes: Confirmavimus et approbavimus omnibus modis, conditionibus et obligationibus ad huiusmodi munus spectantibus et pertinentibus; mandantes omnibus ad quos spectat, ut confirmationem ipsam observent ad beneplacitum Domini Nostri etc.

Datum die 5. Augusti 1559.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 670 fol. 268. Copia coeva.)

22.

Padova, 1560 november 13.

Sigmondich Péter deák Batthyány Ferencnének.

Zolgalatomat, magamnak es aĵanlassat, irom the Nagsagodnak mint kegĵelmes es bizot azzonĵomnak. En erĵmest irnam mast the nagsagodnak valami wissagot, kĵwel meghwigasztalnam nagsagodnak szĵwĵt: de bizonĵawal mast ith seminnemi wĵsagot nem halhattunk, sem egi helrwl, sem masikrwl, ha nem chĵak azt irom, kit tudom, hog the nagsagod erĵmest hallani kĵwanĵa, hog the nagsagodnak ōchyei io egessegeben vadnak, legen az isthennek hala: es mind olazwl, mind deakwl sokkal iobban es iob kedwen mast thanwnak az iambor es isthen fĵle jesuitaknak oskolaban, ha nem tanwltak azwtaltwl fogwa, hog Wi Warrul el ĵĵttek: mert oth latnak sok iambor nemes gĵyermekeket tanwlni, kikthwl beldat wkes wezik.

Gaspar vram orrabwl chĵak alligh erzik niha niha bĵz: niha kedigh eg sep sem erzik: es kedig niha semi segetsegh nehwl szabadon ki fwiathĵa, niha pedigh maggiorana vizet vezen: hizem az hatalmas isthenben, hog mindenestul fogwa revid wdeben megh giogwl, mast immar mi(n)den emberrel szolhat kezel lewen, annak ellette tawl kellett athwl alani, kĵwel szolt.

Thowabba, irtham immar ennĵhanzor nagsagodnak, hog nagsagod az vrfiaknak kĵldene rokka maalt awag nestet, subbakra: melyek immar minden nap szwksegessek volnának nekĵnk ith, azok nekwl pedig, az isten tuggia, soha semikepen nem lehetnek ez telben: ezekben, kiket ith hon wisselnek, emberek kĵbe nem mehetnek: ha pedig soha emberek kĵzibe nem mennek, nem igen nagi hazonnal az w maradassok a wag lakassok lezen ith: mellyeket en nekĵk ōremest megh vednem ith, es nem bantanam nagsagodat azok ert: de bizzonĵawal ennekem tĵb mast negwen nolcz araĵnnal nĵnchĵen: ezekbĵl jĵwende hetben gazdanknak kel 29 koronat adnom, es az vrfiaknak hat a wag nolcz inget chĵnaltatnom, mert azok kiket tawal chĵnaltak wolt nekĵk, sok mosassal igen el zakadoztak; barson bĵrretrakat es kel nekĵk vednem,

mert ezek, kiket visselnék igen rwttak, es immar szakadni kezdtek. Apotecarius kedig ennekem mikor inned el ment, tebbet kölchyegre nem hagiót ith negwen forintnal, olaz pinzre zamlalwan, es negwen talert, mellieknek valtsagan mennÿet kel embernek veztenni ith, nagsagod immar tuggia, azokból fizettem 29 koronat gazdanknak, kantustnak es, ki tanÿt az vrfiakat lantolni, papnak, ki irasra tanitot, es fat vettem, egeb szugeget es zerzettem az vrfiaknak szwgsegere, kik nekwl nem lehetnek az telben.

Wegezetre, ha en sem doctor nem vagiok, sem a patekariussaghoz nem igen sokat thwdok, sem nagsagoddal soha egi awag ket zonal (toebbet) nem zoltam, mind az által nagsagod ne essek ketsegbe en bennem, hog en nem thwdnam az vrfiaknak oll igen ghondot visselni, mind annak vgi kell lenni: a vag mind valamellÿk, ki ennÿ hanzör nagsagoddal szolt, es nagsagod körnwl forgodot: de mith kel ennekim arrul sokat szolnom, hizen nagsagod megh erthi iwwendere.

Zwgen Fekete Andras kwnyeregh nagsagodnak, hog the nagsagod pinzt küldene nekŵ, kwel rwhazatna magat, hog ne szokach modra iarna az nagsagod öcheid vtan ronzos ruhában: (nem es attak neki megh ez eztendeiben eg pinzt es) ith bizonyawal nem szokach modra kellene neki iarni, mert ŵ nem főz, hanem aprod, a wag lakaj mogiara. Az vr isthen tarchyon megh nagsagodat mÿ kegÿelmes vrunkal egyetembe nag sok eztendeigh io egessegbe, es zerenchieben.

Ez lewel költ Padwaban 13 nap Mind zent holdnapban, 1560.

az the nagsagodnak alazatos zolgaia

Petter Deak
Sigmondich

Intitulatio: Ez level adassek az nagsagos Cahterina Az-zonnak, az nagsagos Battiani Ferencz vram hazas tarsanak, nekem kegÿelmes azzonÿomnak

Vi Varra.

(Arch. Principum Batthyány. Körmend. Missiles. Copia prof. Béla Iványi.)

Megjegyzés. Levélíró címzettje családi neve báró Svetkovics Katalin, míg Batthyány Ferenc első felesége Bánffy Kata volt.

23.

Padova, 1560 november 17.

Sigmondich Péter deák Batthyány Ferenc főispánnak.

Nos (laudetur Deus optimus maximus) omnes hic bene valemus; domini student summa cum diligentia in schola Jesuitarum, in quam quotidie bis deducuntur a me, qui nunc maximopere vestibus pelliceis indigent, quibus induti possent accedere diebus festivis (quum a studiis otium habent) aliquos nobiles, ne semper tanquam in cavea domi manerent; in cappis profecto, quas habent, iam propter intensum frigus, nullas egredi possunt, in pelliceis vestibus, quas habent e domo egredi nullas possunt: imo etiam ad scholam non possent ire commode modo in illis, si non prope esset, et si etiam sub porticum non esset illis in eam eundum; etc.

Patavii, 17. Novembris 1560.

(Arch. Principum Batthyány. Körmend. Missiles. Cópia prof. Béla Iványi.)

24.

Padova, 1560 december 31.

Batthyány Gáspár atyjának, Batthyány Kristófnak.

Precor, ut hic novus annus M(agnifica) D(ominatio) T(ua) laetis auspiciis ineat, laetioribus procedat, laetissimis exeat ac saepius recurrat semper felicior.

Cum boni filii officium sit, suis parentibus semper aliquid scribere, unde et illi eum profecisse intelligere possent, et statum ac valetudinem eius cognoscere, propterea M(agnificentiae) T(uae) nunc hoc scribo, ut et me officio meo satisfacere cognosceret, et statum meum intelligeret, laus sit Deo optimo maximo, una cum domino Philippo Lamberger bene valeo, ac ambo pro viribus conamur, ne sumptus in nos in vanum exponantur, ut aliquando in patriam illis artibus instructi, illisque virtutibus decorati redire possemus, ex quibus et nobis utilitas, et omnibus nostris fautoribus dignitas est speranda.

Hinc M(agnificentiae) T(uae) nihil aliud novi scribere possum, praeterquam, quod rex Galliae,¹ correptus morbo

¹ Franciscus II. mortuus 5. Decembris 1560.

apostematis, 4. die proximi praeteriti decembris interiit, in cuius locum, jure hereditario successit frater minor natus, annos primum habens 12, sed hic quum sit adhuc ad tanti regni gubernationem propter puerilem aetatem ineptus, electi sunt septem gubernatores, qui interim regno praeerunt quoad parvulus succrescet, quorum nomina tali serie verborum effertur: cardinalis Torroniensis, cardinalis Lotharingensis, rex Navarrae, magister agasonum alio vulgo recepto quam latino magis nomine vocant comestabulus, marsalcus S(ancti) Andreae, dominus de Guisa et mater parvuli, olim Francisci defuncti in domino Gallorum regis coniunx.

Philippus rex Hispaniarum serio iniunxit Genuensibus, Neapolitanis, aliisque sibi obedientiam praestantibus, ut sibi ad proximum tempus vernale in resistendo Turcarum viribus auxilium darent, secus si fecerint, pollicetur se id illis facturum, quod sibi Turcae emanantur. Deinde ad unionem fidei redigendam totius Christianitatis dicunt pro certo summum pontificem ad proximam Quadragesimam velle celebrare generale concilium. Bene valeat M(agnificentia) T(ua) et me apud se commendatum habeat, oro.

Datum Paduae, 31. decembris, anno Domini 1560.

T(uae) M(agnificae) D(ominationis)

humillimus servitor ac filius

Casparus Batthiani

Külcíme: Magnifico domino Christophoro de Batthian magistro pincernarum Sacrae caesareae maiestatis etc. Domino et patre suo optimo.

(Arch. Principum Batthyány. Körmend. Missiles. Copia prof. Béla Iványi.)

25.

Bologna, 1561.

A bolognai egyetem jogi kara vizsgadíjainak jegyzéke.

Pro expensis fiendis tam in publico, quam in privato examine. Rubrica.

Quoniam in nonnullis capitulis huius voluminis statutorum descriptae sunt et dinumeratae sunt expensae, quae fieri debent a scholaribus in eorum expeditione: Ideo pro

ipsorum faciliori notitia, et ut habilius et clarius omnibus innotescat, decernimus per viam summae hoc praesenti statuto illas seriatim et discrete quambrevius potuimus notare atque describere, videlicet: in primis pro licentia solvantur universitati solidi triginta bononienses.

Domino archidiacono librae duodecim cum dimidia bononienses.

Ipsius locumtenentibus librae tres bononienses. Sedecim Doctoribus Collegii, exceptis praesentantibus solvantur duae librae bononienses pro quolibet, dum tamen fuerint praesentes in examine. Notario archidiaconi solidi triginta bononienses. Item notario Collegii iuris civilis solidi viginti bononienses. Et bidello solidi sex bononienses, videlicet si legista fuerit licentiandus.

Notario Collegii iuris canonici solidi viginti bononienses. Et bidello solidi sex bononienses.

Notario nostrae universitatis a quolibet examinando, tam in iure civili, quam canonico, tam ultramontano, quam citramontano dentur solidi sex bononienses.

Bidello ultramontanorum a quolibet ultramontano examinando dentur solidi viginti bononienses. Et quolibet citramontano solidi decem bononienses.

Et e contra bidellus generalis citramontanorum habeat et habere debeat a quolibet citramontano examinando solidos viginti. Et a quolibet ultramontano solidos decem bononienses.

Bidelli autem speciales doctorum, scilicet canonistarum habere debeant solidos duos a quolibet canonista. Et bidelli speciales doctorum legistarum totidem recipiant a legista scolari examinando, qui praesentes in examine fuerint.

Item pro campana et portatura librorum solidi quatuor solvantur.

Item Doctoribus Collegii in examine pro confectionibus et malvasia ciatis et anchistariis in totum solvantur librae tres et solidi decem.

Pro conventu solvantur universitati nostrae solidi triginta.

Domino archidiacono librae duodecim cum dimidia.

Eius vicario unus ducatus pro sermone.

Doctoribus praesentantibus decem ducati vel duodecim aut duodecim brachia panni eiusdem valoris.

Caeteris Doctoribus Collegii pro quolibet solidi viginti.

Bidello speciali doctoris praesentati ducati duo vel vestis arbitrio scholaris solvantur.

Caeteris bidellis specialibus solidi quinque pro quolibet ea forma, qua supra diximus in licentia, si praesentes fuerint.

Pro quoque vero bidello generali a quocunque bononiensi Doctorando et pro quocunque gradu dentur ducati quatuor vel vestis eiusdem valoris.

Et si contingat aliquem assumere publicam in utroque, habeat dictus bidellus generalis ducatos sex vel vestem eiusdem valoris.

Notario archidiaconi pro privilegio Doctoratus habendo cum charta membrana librae tres bononienses et duo solidi solvantur.

Item bidellus generalis ultramontanus habeat a quolibet citramontano conventuando solidos viginti bononienses. Citramontanus vero a quolibet ultramontano solidos viginti bononienses.

Bidello autem et notario Collegii iuris civilis, si legista fuerit, solvat solidos decem bononienses. Et totidem bidello et notario iuris canonici, si canonista fuerit.

Notarius universitatis habeat solidos decem bononienses.

Pro cirotecis decem et octo Doctorum Collegii dentur librae duae et solidi quatuordecim, et si fuerint pauciores quam decem et octo minus solvatur.

Item dentur birreta Doctoribus et priori Collegii tantum cum cirotecis inhibentes sub poena periurii, quod nemini aliorum astantium cuiuscunque conditionis existant, dentur dicta birreta, non obstante aliqua consuetudine hactenus observata, quam ex nunc dicimus esse nullam.

Item pro cathedra in Sancto Petro et bancis libra una solvatur et non ultra, non obstante maiori solutione hactenus sine iure facta.

Pro campana dentur solidi duo.

Pro cortinis et banchalibus solidi viginti bononienses.

Pro piffaris tribus et quatuor tubatoribus librae duae et solidi novem solvantur.

(E „Statuta et privilegia Almae Universitatis Iuristarum gymnasii Bononiensis“ — Bononiae, 1561 — p. 65—66.)

26.

Padova, 1563 január 1.

Ellebodius Nicasius pozsonyi kanonok Oláh Miklós érseknek.

Illustrissimo ac Reverendissimo Principi Domino Nicolao Olaho, Archiepiscopo ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, Legato nato, Primati Hungariae, summo Cancellario et Consiliario Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis etc. Nicasius Ellebodius Casletanus S. D.

Si quid ullo tempore a Deo optandum fuit, Antistes amplissime, illud certe inprimis optandum fuit, ut religio ab omnibus dissidiis et pravitate opinionum incolumis retineretur. Nam quanta commoda cuiusque generis rebus publicis atque adeo singulis hominibus afferat consensus, integritasque religionis, argumento est, quod eam convulsam et distractam innumerabilia incommoda videmus esse consecuta. Sic enim comparatum est, ut ex opinionum et sententiarum discrepantia, et quidem maximis de rebus et eiusmodi, ut iis salutem suam ad aeternum tempus contineri homines existiment, animorum et voluntatum dissensio proficiscatur. Sed quando turbulentiorum hominum perditis consiliis effectum est, ut religione dissipata in has calamitates nostra aetas incideret, in eam partem incitare se omnes debent, ut disiectae religionis partes colligantur: quo ad dignitatem communem Christiani nominis et pristinum illum splendorem Ecclesiae perveniamus. Verum hoc unius cuiuslibet opera vel voluntate obtineri non potest; publica auctoritate opus est, ut concordia constitui possit. Proinde et maiores nostri hanc unam tollendarum dissensionum rationem usurparunt, et nunc magnopere omnes boni debent confidere Concilii Tridentini auctoritate interposita rem conventuram et concordiam restitutum iri. In quo quidem Concilio cum alia multa pie et erudite disputata sunt, tum illud etiam quaesitum esse video, rectene laicis Christi corpus sub utraque specie, ut loquuntur, sumendum concedi possit. Quae quaestio non modo per se gravis est, sed etiam salutaris et ad religionis statum horum temporum aptissima: quippe cum haec una sit de praecipuis controversiis, quae multos homines, homines vero? summos Principes

et clarissimas nationes vel omnino abstraxit a catholico Ecclesia, vel ad defectionem etiam nunc adhortatur. Itaque, ut in tanta re, sentiis variatum est, quod neutrum in partem aliquid constitui posse videretur, quod non incurreret in magnam aliquam difficultatem. Ac inter caeteras quidem venit in manus meas Andreae Duditii Episcopi Tininiensis quam hac de re dixit in consensu tot doctissimorum et sanctissimorum episcoporum sententia, quam cum attente, ut aequum erat, perlegissem, in eam opinionem discessi, ut existimarem subtilissime, uberrime, disertissime et ad usum temporum appositissime eam causam esse tractatam. Quod idem cum plerisque viris doctis, quorum Patavii pro veteri et illustri nomine Academiae magna multitudo est, quibus eam orationem legendam dederam, videretur, et me exemplum omnes poscerent: coepi velle, ut typographis divulgandam traderem, quo ab omnibus legi et cognosci posset. Quid enim dignius, quod exeat in publicum, aut ad cognitionem fructuosius, quam tam politae orationi, tam excellens subiecta sententia? Ritum Ecclesiae veteris in impertiendo Christi corpore demonstrat: is quibus temporibus, quibusque de causis mutatus sit, ostendit; docet eam nunc esse conditionem temporum, easque causas instare, ut sub utraque specie Christi corpus laicis indulgeri non solum possit, sed etiam debeat. Non enim vulnera ad medicamenta, (nam haec praepostera curandi ratio est) medicamenta vero ad vulnera accommodanda esse. Atque hae ita acriter, ita dilucide, ita ornate, denique iis rationum momentis demonstrantur, ut quam nihil nisi sapientissime, nihil, nisi divino nutu in conciliis statui exploratissimum mihi est, nulla tamen cuiquam dubitatio quin secundum Caesaris postulata decerni potuerit relinqui videatur. Quas ob causas, et quia pro certo habeo, tantam esse in Duditio humanitatem, quantam in homine omnibus bonis artibus erudito esse par est: non moleste illum laturum credidi, si vel insciente ipso hanc eius orationem emitterem. Eam porro cui verius fuit inscribere, quam tibi? Vel, quod Duditii in te observantia, notissimumque studiū ita requirebat, vel quod ego tibi memoria obstrictus sum multorum beneficiorum sempiterna, vel quia res ipsa, qua de agitur, ad te praecipue pertinere videbatur. Tu enim in isto nobilissimo regno, utinam

florentissimo possem dicere, religioni praees, quam proximis et continentibus e regionibus manans, contagio gravius labefactavit, quam ut facile erigi et recreari possit: et cum aliis de capitibus religionis, tum potissimum de calice controversiam quam nonnulli auditam modo habent, et ea re minus fortasse curant, ipse domi et in tuo, ut ita dicam, grege, quod tibi acerbissimum esse certo suo, sentis et perspicis. Sed in hoc quasi conflictu contrarium opinionum et sectarum dissensionumque nocte eminent et elucet bonitas, sapientia et industria tua. Quibus rebus assequeris tum, ut iacentem religionis partem excites, tum ut labentem fulcias, tum ut integrum, quod est a periculo ruinae defendas. Quocirca addubitare non debes, quin intelligant omnes gentes exterae, non modo Hungaria, quanta prudentia istos ventos, quibus proposita religio est, modereris et quasi gubernes. Nam tuas omnes curas ad concordiam publicam et dignitatem reipublicae referri in eaque consumi, quis ignorare potest, qui cognoverit, quis autem est, qui non cognoscat labores assiduos, sumtus maximos, quos et in caeteris reipublicae partibus administrandis et in concilio tuae dioeceseos sacerdotum ad sancendam disciplinam veterem et stabilienda priscae veraeque pietatis dogmata quotannis convocando feras atque sustineas? Sed non periit industriae sapientiaeque tuae fructus: non eum dico, qui cum caelesti et aeterna illa vita coniunctus est, sed qui in hac etiam vita nostra percipitur. Nam et omnis deinceps posteritas tuorum factorum memoriam et nominis laudem excipiet, et omnes, qui nunc vivunt homines, prae caeteris autem ipse Caesar, quem praeter reliqua bona, quae Principi orbis terrarum conveniunt, acerrimo iudicio esse constat, de singularibus virtutibus tuis praeclarissime existimat. Quo honestius praemium tribui nullum potest. Itaque tuis consiliis omnibus in rebus libentissime utitur, et tot regnorum procurationem, propter tempora difficillimam tecum communicat. Nam, quod ad amplissimos honores, quibus te ornavit antea, demortui Palatini partes, quod amplissimum munus est regiaeque potestati proximum, sustinere te voluit, at quo loco? In Hungaria, quae propter insidias quidem et arma Turcarum, quibus tu consiliis opibusque tuis non semel obstitisti, sed multo magis propter discordias domesticas minime apta ex-

perditaque provincia est, nonne gravissimum iudicii sui de fide, sapientia omniue virtute tua testimonium habendum est? Sed alius erit locus de immortalibus laudibus tuis disse-
rendi commodior. Nunc hoc unum abs te peto, ut hoc officium meum in mittenda ad te hac etsi aliena oratione in bonam partem accipias et ab animo tibi propter multa et magna tua in me merita deditissimo profectum esse existimes. Nam mihi quidem certe nihil gratius in vita potest accidere, quam si aliquid faciam, quod tibi gratum esse intelligam. Inde me hoc tempore consecutum esse tuam duntaxat excelsam et mihi perspectissimam humanitatem intuens confido. Vale.

Patavii. Kalendas Ianuarias.

(Dedicatio libri: Andreae Duditii Sbardellati Episcopi Tininiensis, D. Praelatorum totiusque Hungariae Cleri Oratoris sententia de Calice Laicis permittendo, in generali congregatione dicta ad Patres Concilii Tridentini V. die Septembris 1562 et Patavii M. apud Gratosum Perchacinum M.D.LXIII impressi.)

27.

Bologna, 1564 február 14.

Jordan Tamás medikus Daum Márkus András medikusnak
Páduába.

S[alutem.] Multum pristinae accessit necessitudini, quod Asclepiadarum familiae nomen dederis amicorum integerri-
me. Ambobus eandem esse mentem (quae basis et fundamen-
tum est amicitiae) animorum coniunctionem, forsitan et astro-
rum positus quis ambigat, cum eadem studia pari ardore
sequamur uterque. Nam, ut vinculum quo communis patria nos
detinet silentio praeteream, idem institutum vitae, quantum ad
animos conciliandos faciat, vel ex antiquitatis accurata obser-
vatione cuius perspicuum esse potest; praeterea si quis prisco-
rum philosophorum placita evolvat, Platonis Academiam,
Zenonis σοφία, Peripateticorum denique lycea exquisite
perpenderit, non deerunt innumera exempla huic negotio
accomodata, adeo, ut sacramento veteres illi ultro sese astrin-
gerent, sub praeceptoris nomine ceu symbolo appposito milita-
turi unanimes, dum se huius aut illius sectatores assecles-

que profitentur. Quin imo fuere nonnulli, qui vel contemptu divitiarum ducti, aut (quod vero magis consonum est) magnum specimen amoris mutui ostensuri, bona omnia in communes usus contulere, quod Platonem prae caeteris factitasse, posteritati suis monumentis, libris nimirum de Republica editis ipsemet testatum relinquere voluit, divinum forsitan imitatus Hippocratem omnium bonorum autorem, qui suo iusiurando nihil penitus excludit, quod commune esse γῆρος ὥς κοινένοις νόμον ἢ ζῆλον non velit. Proinde mihi quoque spem non dubiam ea res facit, amicitiam, quae iampridem inter nos coepit, deinceps inter nos sacrosanctam habitam iri. Quod autem Italiam, fontem scientiarum et ingeniorum praeclarorum vere emporium adieris, studiis tuis optime meo quidem iudicio consultum est, utram vero ex duabus Academiis, quae in Italia principatum obtinent alteri praeferam, non facile est decernere, accuratiori id relinquendum est iudicio, et nisi amico gratificandum esset, lubens equidem hanc subterfugerem censuram, non alia re ductus, quam quod animadvertam adeo diversimode comparatas hominum mentes, ut raro eadem diversis placeant. Tempus hoc anni duntaxat quod carnisprivii nomine circumfertur devotioni Italorum dictum est expiandis videlicet peccatis residuo anni tempore commissis, quapropter et poenitentia ducti studiis, lectionibusque plus solito vacatur. Si huc te conferas, anteaque recte omnia disponas mediam lectionum partem negliges, illud si ibi manseris incommodum effugies, alioquin doctiores hic esse medicos profiteri non vererer, sedulitatem et continuationem in ipsis desidero plures enim lectionibus dies ob innumeras festorum greges et [ex]amina (pontificii dum sunt) intercalares inserunt Patavii continua magis [su]nt studia. Reliquum iudicio tuo permitto, quicquid nostra opera tibi conferre poterit, non amples meam, verum tuam prorsus existimabis, hoc unicum de me tibi polliceri possum. Vale.

Bononiae XVII. Cal. Martii. Anno M. D. LXVIII.

In casa del Eccellente M(aestro) Camillo medico appresso la Synagoga degli Hebrei:

T[uus] Jordanus mpr.

Intitulatio: Al molto Magnifico Signor Andrea Marco gentilhuomo Transilvano, suo de fratello charissimo. A Padova in Borgo de Vignate in casa della Madonna Rizza.

Manu Marcii: 17. Februarii 64.

(Archivum comitatus Besztercenaszód. Beszterce. Edidit Friedrich Storch male, in: Programm des evangelischen Gymnasiums zu Bistritz 1862 p. 38—40.)

28.

Ferrara, 1564 szeptember 30.

Brassai Bogner Péter jogtudományi doktori diplomája.

IN CHRISTI NOMINE. AMEN. Nulla profecto satis conveniens condignaue merces illis impendi potest, qui se doctrinis penitus dederunt et reiectis contemptisque mundi delitiis ad inquirenda virtutis studia sese contulerunt, existimantes multo esse praeclarius bonarum artium atque scientiarum investigare ac scire rationem quam cumulandis congregandisque opibus inhaerere. Unde bene quidem et sapienter a maioribus nostris ad incitandum hominum animos observatum est, ut nullum virtutis genus sine aliquo magno aut utilitatis, aut honoris proemio esse voluerint: si quidem Prisci illi Romanorum reges et imperatores tantum hac in re curam diligentiamque adhibuerunt, ut nullum in re bellica praeclarum, aut memorabile facinus patiaretur, cui non esset corona constituta, tanquam ipsorum fortitudinis laudisque praeconium. Nam qui primus hostiles muros conscenderat, qui primus castrorum vallum invaserat, qui primus in hostium navim armatus vi transilierat, ii murali, castrensi et rostrata corona, quae (ut plurimum) ex auro fiebat, donari consueverunt: Si quis vero ab hostium manibus civem eripisset incolumen, corona ex quercu, aut ilice donabatur. Cuius autem virtus patriam obsidione liberasset, hunc corona graminea, quae obsidionalis dicitur, ornabant. Ipse quoque imperator cum adversus hostes victoriam assecutus fuisset et Romanum adauxisset imperium, triumphali curru invectus et laurea corona conspicuus capitolium ascendebat. Sic quo-

que decet, ut docti viri liberalibus disciplinis imbuti, qui se probatos declaraverunt et amplissimum suae virtutis et doctrinae, laborumque suorum testimonium fecerunt, non inferiori dignitate et laude evehantur, quin etiam egregia oratione et corona doctorali decorentur ad eorum gloriam illustrandam, amplificandamque. Cum igitur Nobilis et eruditissimus vir Dominus *Petrus Coronaeus Transylvanus*, filius quondam Magnifici domini Michaelis Bogneri Coronaei, quem eius praeclara virtus et laudabilia gesta reddunt insignem hactenus Caesarei pontificiique iuris facultatibus studens Romae, Senis, Patavii et Bononiae, ubi studia vigent generalia, sic divina favente clementia mirum in modum in eisdem (ut re ipsa omnibus palam fecit) facultatibus profecisset, quod idem Dominus Petrus tanquam vir amplissimis virtutibus decoratus, heri solemniter praesentatus fuit in hac gloriosissima civitate Ferrariae coram Reverendo et Clarissimo iuris utriusque doctore domino Ioanne Maria Drapperio de Ferraria canonico Ferrariensi et in episcopatu Ferrariae in spiritualibus vicario generali pro Reverendissimo domino, domino Alphonso Rossetto episcopo Ferrariense per famosissimos et Excellentissimos iuris utriusque doctores Ferrarienses *Dominum Ioannem Cattabenum* primam iuris canonici in sero et *Dominum Alphonsum a Banchis* secundam iuris canonici in mane cathedras in almo Ferrariensi gymnasio tenentes, ipsius domini Petri promotores dignissimos: suppositus hodie rigoro ac pertremendo examini Excellentissimorum dominorum doctorum Venerandi collegii Caesarei et pontificii iuris civitatis Ferrariae, quos idem Reverendus Dominus vicarius pro privato examine in dictis facultatibus (de more) convocari mandavit, ita se habuit idem Dominus Petrus in dicto examine puncta sibi assignata magistraliter recitando, argumentando, quaestionibus et oppositionibus sibi factis respondendo, et breviter omnia ardua argumenta Excellentissimorum dominorum doctorum praedictorum clare reassumendo, repetita confutando solvendoque: quod suis virtutibus meritisque exigentibus post arduam et diligentem examinationem ex eo factam per praefatos dominos doctores fuit idem Do-

minus Petrus ab omnibus et singulis eiusdem collegii doctoribus unanimiter et concorditer, ac ipsorum nemine penitus discrepante cum laude magna summoque honore in ipsis facultatibus approbatus et sufficiens reputatus, et habitus nedum ad hoc tot laboribus, lucubrationibus et vigiliis aspiravit praefatus Reverendus Dominus vicarius auctoritate sua fretus ordinaria, et qua fungitur in hac parte, visa et intellecta unanimi approbatione praedicta, consideratis morum honestate et ingenii praestantia, quibus admodum praefati domini Petri personam altissimus illustravit: Eundem dominum Petrum, ut supra examinatum et approbatum, ibi praesentem et intelligentem pronuntiavit, constituit, decrevit, fecit et creavit verum et legitimum iuris utriusque doctorem, ac sufficientem et idoneum ad habendum et exercendum officium et honorem doctoratus in facultatibus ipsis, illique praesenti et humiliter recipienti, uti sufficienti et idoneo in dictis facultatibus de caetero legendi, disputandi, docendi, terminandi, interpretandi, glossandi, cathedram magistralem ascendendi illamque regendi in facultatibus ipsis omnesque alios et singulos actus doctoreos in illis publice et privatim exercendi hic et ubique locorum, uti earundem facultatum doctori et insignia doctoratus in illis recipiendi ubi et quando sibi libuerit, plenam et omnimodam licentiam dedit et concessit: et illico in veram et actualem doctoratus praedicti possessionem praefatus Dominus Ioannes Cattabenus suo nomine proprio, ac nomine et vice praedicti domini compromotoris sui, de consensu et voluntate praedictorum dominorum doctorum collegii praedicti, ibi praesentium et consentientium insignia doctoratus praedicti ipsi domino Petro, prout sua luculentissima oratione petiit, tradidit in hac forma: Nam librum sibi in manibus clausum dedit primo, mox apertum, diadema doctorale eius capiti imposuit, ipsum annulo aureo subarrhavit, illi pacis osculum cum magistrali benedictione exhibendo, ut idem Dominus Petrus insignitus et coronatus in via, coronetur in patria per regem pacificum et aeternum, qui vivit et regnat per infinita saecula saeculorum; mandans praefatus Reve-

rendus Dominus vicarius dictusque noviter coronatus rogans me notarium, ut de praedictis omnibus et singulis publicum conficerem instrumentum pontificalis sigilli episcopatus Ferrariae appensione munitum. Acta fuerunt praedicta Ferrariae in episcopali palatio anno Nativitatis Dominicae Millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, indictione septima, die trigesima mensis Septembris, pontificatus Santissimi Domini Pii papae quarti anno quinto: coram et praesentibus ibi domino Ioanne a Braunschweig Stetinense, domino Paulo Pfann Norico, domino Bartholomeo Fluck Noribergensi, domino Henrico Boschmann a Wolpershoffen, Domino Ioanne Hefner Norico, testibus ad praedicta omnia et singula adhibitis vocatis specialiter atque rogatis, et aliis in multitudine copiosissima.

Et ego Maurelius filius domini Federici de Iacobellis, apostolicae et imperiali auctoritate notarius publicus Ferrariensis cameraeque episcopalis Ferrariensis notarius et cancellarius, quia praemissis omnibus et singulis dum sic ut praemittitur agerentur et fierent, una cum praenominatis testibus praesens interfui et ea rogatus scribere scripsi, ex quo hoc publicum documentum manu aliena fideliter scriptum confeci, ideo in praemissorum fidem hic me subscripsi signo et nomine meis consuetis appositis.

In dorso manu saeculi XIX: Doctor-Diplom des Petrus Bogner von der Universität in Ferrara aus dem Jahre 1564. Petrus Bogner in Ferrara zum Doctor beider Rechte promovirt, wurde, obwohl er sich nicht den theologischen Wissenschaften gewidmet hatte, und gegen seinen Willen im Jahre 1572 zum Stadtpfarrer in Kronstadt gewählt, welche Würde er bis zu seinem Tode 1591 bekleidete.

(Originale, perg. Archivum gymnasii Evangelici. Brassó. Handschriften No. 430.)

Megjegyzés. A 47x81 cm. nagyságú pergamenlapra írt díszes diploma kezdőbetűje, felső négy díszje piros, zöld, arany és kék festékekkel festve, szélrajzra hasonlóan, míg az első sor s a dült betűkkel szedett szavak arannyal vannak írva.

29.

Venezia, 1567.

Garimberto Jeromos Bakócz Tamás bíborosról.

Di Thomaso Herdouth, Cardinal di Strigonia, d'Alessandro Sesto.

Non essendo stata minor la prudenza che si fosse la buona fortuna di Thomaso Cardinale, et Arcivescovo di Strigonia, si potrebbe dire ch'egli avesse goduto quel privilegio, che dall'una e dall'altra suol concedersi di raro in uno stesso tempo e soggetto, di esser da un basso stato inalzato ad un altissimo, come fu esso. Costui nacque di un plebeo e povero, et in un poverissimo castello di Ongheria detto Herdouth;¹ ma per istinto naturale da fanciullo inclinato alla virtù et alle lettere, fece tanto, che conducendosi in Italia, studiò a Bologna et Ferrara,² il che gli fu strada a camminare inanzi, perchè intrando segretario del Cardinal d'Agria,³ venne in tanta domestica cognitione del Re,⁴ che lo fece segretario Regio, dipoi Cancellieri del Regno; appresso facendolo far Vescovo Hauriense,⁵ dipoi Agriense,⁶ finalmente Arcivescovo di Strigonia,⁷ e Cardinale da Alessandro sesto: et essendo chiamato da Giulio secondo all'hora quando fu inditto il Concilio a Pisa da quei cinque Cardinali che si ribellorno dal Papa, se ne venne a Roma con pompa Reale,^{7a} dove da Giulio fu ricevuto con grandissimo honore e carezze, giudicando esser così necessario per mantenersi nella sua ubbidienza il Regno d'Ongheria, con l'autorità del detto Cardinale, ch'era grandissima per molte cagioni, principalmente per l'opinione che gli Ongheri havevano ch'el dovesse succedere nel Pontificato, si come era fama ch'ancor esso se lo promettesse, col fondamento delle sue ricchezze; che poco dipoi (dal successo) gli riuscì assai vano nel Conclavi; dove il Cardinal de Medici giovane e povero, tra molti Cardinali vecchi e ricchi fu creato Papa, detto Leone decimo;^{7b} dal quale fu fatto Legato in Ongheria, nel tempo che tutta la turba de villani faceva quella così notabile e crudel guerra contra de Nobili di quel Regno, che ancora vive nella memoria di molti,⁸ si come fu quella del detto Cardinale in molti altri che

l'hanno conosciuta in Roma, et in Ongheria; dove morì l'ultimo anno di Lione.⁹

(Dall'opera: „La prima parte delle Vite ovvero fatti memorabili di alcuni Papi et di tutti i Cardinali passati“ di Hieronimo Garimberto. In Vinegia, pag. 340—341.)

Megjegyzés. Kétségtelenül ebből a forrásból merítették adataikat (anélkül, hogy arra hivatkoznának) a bíborosokról szóló kézikönyvszerű általános olasz művek szerzői, úgymint: *Ciaconius*, *Vitae* tom. II. col. 192: „...a puero Bononiae et Ferrariae excolendo doctrinis ingenio operam dedit“; *Palatio*, *Fasti* col. 468: „...apud Italii Bononiae litteris incubuit“; *Cardella*, *Elogia*, p. 97: „...puero in Italia educatus Bononiae et Ferrariae studiis litterarum operam dedit“; *Cardella*, *Memorie* p. 282: Avendo fin dall'età verde applicato agli studi prima in Bologna, e poscia in Ferrara.¹⁰

¹ Recte: Erdeod, nel comitato di Szatmár nell'Ungheria Superiore orientale; castello ora in ruine.

² Tra gli anni 1466—1470.

³ Vescovo di Agria: Gabriele Rangone, cardinal dal 1477.

⁴ Re Vladislao II tra gli anni 1490—1516.

⁵ Recte Iauriense, Győr; vescovo tra 1486—1493.

⁶ In ungherese: Eger; vescovo tra 1493—1497.

⁷ Arcivescovo di Esztergom tra gli anni 1497—1521.

^{7a} Giunse a Roma ai 26 gennaio 1512.

^{7b} Eletto 15 marzo 1513.

⁸ Capo di questa guerra (o congiura contro i Nobili) fu il Giorgio Dósa di Transilvania, Nobile lo stesso, nella primavera dell'anno 1514.

⁹ Cioè i 15 giugno 1521 nella sua età di 79 anni.

¹⁰ Lenyomatva először Banfi cikkében, a L'Archiginnasio 1936. évf. 122. l.

30.

Bologna, 1568 február.

A bolognai Magyar Collegium rektora és tanulói néhai Oláh Miklós végrendeleti végrehajtóinak.

Reverendissimi, Magnifici et Egregii domini. Domini et patroni nobis gratiosissimi.

Orationum in domino ac servitiorum nostrorum in gratiam Reverendissimarum, Magnificarum et Egregiarum Dominationum Vestrarum humili subiectione praemissa.

Tametsi et antea apud Reverendissimum quondam Dominum, Dominum Nicolaum Olahum Archiepiscopum Strigoniensem, ipso adhuc vivente, institerimus per literas, ut exiguum illud debitum, quod per Reverendissimum quondam dominum et patronum nostrum Paulum Zondinum Episcopum Rosonensem Collegio, in quo nunc non sine magno fructu manemus, testamentaliter legatum fuerat, Dominatio Sua Reverendissima ex innata pietate, qua erga studiosos afficeretur, citra aliquam difficultatem atque longiorem moram persolvere dignata fuisset; ne in tam exigua re ad Sanctissimum Dominum nostrum atque Collegium Cardinalium necessario confugere, et per omnia opportuna remedia ipsum debitum nos extorquere pateretur, quod tamen hactenus (licet se non defuturum Collegio sancte promitteret) in gravamen conscientiae suae et Collegii non parvam icturam solvere neglexit: cuius quidem rei et Venerabile Capitulum Zagrabiense, et Reverendus quoque Dominus Matthias Graecus, collega Dominationum Vestrarum optimi testes esse possent. Quapropter nunc quoque ad Reverendissimas, Magnificas et Egregias dominationes vestras confugimus eisdemque supplicamus humillime, ut si eadem ex tam amplis opibus et facultatibus ipsius Reverendissimi domini Archiepiscopi huius Collegii nostri tenue adhuc principium, aliter (uti sperare deberemus) iuvare et promovere nollent, aut non possent, saltem hoc exiguum et liquidum debitum nostrum, florenos videlicet ducentos et undecim, per eundem Reverendissimum Dominum Archiepiscopum acceptos et denegatos reddere et exsolvere dignentur. In quo et animae dicti Reverendissimi domini Archiepiscopi, quam in Sancta pace requiescere optamus, et rebus Collegii, quae ab omnibus piis et eruditis viris promoveri deberent, optime consulunt. Alioquin nobis necessario cogitandum erit atque Protectores Collegii, quos Romae atque Bononiae habemus, consulendi erunt, qua ratione ipsum debitum per Reverendissimas, Magnificas et Egregias Dominationibus Vestras Collegio persolvatur. Gratosam relationem ab eisdem exspectamus, quibus orationes et obsequia nostra humillime deferimus.

Earundem Reverendissimarum, Magnificarum et Egre-
giarum Dominationum Vestrarum

Humillimi servitores

Rector et Scholares Collegii Hungarici
Bononiae fundati

In dorso: Humillima supplicatio scholarium Collegii Hun-
garici Bononiae fundati ad Reverendissimos, Magnificos et
Egregios Dominos Executores testamenti Reverendissimi
quondam Domini, Domini Nicolai Olahi Archiepiscopi Stri-
goniensi.

(Archivum r. Hungariae. Budapest. Lymbus.)

Megjegyzés. Nincs nyoma az 1568 január 14-én elhunyt
Oláh Miklós esztergomi prímás a fenti beadványban érintett
kötelezvényének, sem annak, vajjon e könyörgésüknek volt-e
kellő eredménye.

31.

Padova, 1569 december 1.

Berzeviczy Márton Muret Antalnak, Rómába.

Martinus Berzeviceius Pannonius M. Antonio Mureto
S. D.

Iuvenis quidam natione Gallus, vir clarissime, qui Roma
huc venerat, scribendarum ad te litterarum ansam mihi prae-
buit;¹ quarum quidem auctor, vel si saepius eas percurreris,
vix tuo innotescet animo. Cum enim mense Martio te et
Paulum Manutium Romae salutarim, quid miri, si usque ad
hoc tempus in tanta temporis intercapedine memoria tua,
quae gravissimis studiis continuo fatigatur, exciderim? Hoc
etsi persuasum habeo, non tamen dubito, quin facile in tui
memoriam redigar: praesertim si et album tuum, in quem
nomen meum relatum esse voluisti, intueberis, et memineris,
quibus verbis Oberti² Giphanii Lucretii editionem collauda-
veris: cum adiiceris nihil esse, quod non Giphani causa liben-
ter faceres. Quare cum tibi in mentem rediisse nomen meum
existimem, ad iuvenem illum revertor, a quo cum quaesissem,
quid rerum ageres, an quicquam de Plautina editione cogi-
tares, quam nos iamdudum, et ceteri omnes, qui elegantia-

rum litterarum cupiditate tenentur, avidissime expectant: a Philosophia naturali ad civilem hanc nostram Philosophiam, quam tu ante aliquot annos, humanarum litterarum causa, intermiseras, te contulisse respondit. Qua in re cum tuum factum vehementer probavi, tum ratus sum ad studium iuris illustrandum, maximum adiumentum allatum iri, si tuum exemplum huius aetatis iurisconsulti imitarentur; quos et barbarorum interpretum inanissimas controversias toto animi impetu consecrari videmus, et omnes suum studium ad calumnias litium, et ad turpem et invidiosum quaestum conferre. Sed quod Cuiacius et tu homines Galli in studiis sapientiae consecuti estis, id non sine munere divino vobis evenisse credo. Idem sentire videtur Giphanius, Cuiacio amicissimus, et tibi charissimus. In hac enim nostra Academia Patavina superioribus diebus fuit, atque de te saepius honorifice loquutus est; et nullo in sermone libentius eum versari vidi, quam cum de Plauto loqueretur; existimans scilicet, quod res est, bene actum cum studiosis litterarum fore, si tam bonus latinitatis auctor tua diligentia, doctrina, opera nitidior et emendatior in lucem proferretur. Cupit sane esse in tua gratia, quam, humanitate tua fretus, tuis verbis ei non solum pollicitus sum, sed etiam spopondi. Itaque non erit tuae bonitatis committere, ut sponsorem appellet, cum ipse facile possis dependere. Unum est, quod a te contendendum mihi putem, ut duas orationes tuas ad me mittas: quarum altera de laudibus iuris studiis scripta abs te nuper est, altera in Collegio Pontificum habita. De Plauto fac promissa appareant. Diutius enim deberi politis et ingeniosis hominibus non potest. Et hercle tua maxime gloria agitur. Vale et salvebis a Giphanio nostro, qui Venetiis apud oratorem regis Galliae venit. Patavio, Kal. Dec. M.D.LX.VIII.

(E libro: M. Antonii Mureti Epistolae — Parisiis, 1580 impresso, fol. 48.)

Megjegyzés. A levél keltének éve sajtóhibából M.D.LX-III, ami Muretus levelei későbbi kiadásai nagyrésztében is úgy maradt. Ez az oka, hogy sok írónál azt találjuk, hogy Berzeviczy Márton 1563-ban tanult Páduában, ahová csupán 1568 tavaszán jutott le, miután előzőleg Wittenbergben meg Párizsban tanult. Öt esztendő-t töltött aztán egyfolytában a

páduai egyetemen.³ E hosszú idő alatt Berzeviczy megismerkedett és barátságot kötött a tanult Manuzio Pállal is, kinek egy hozzá intézett levele ismeretes: Venetiis XII. Kal. Sextilis M.D.LXXI kelettel.⁴

¹ Muret, ez a XVI. századi kiváló francia humanista 1560 óta tanított Rómában s ott is halt meg 1585-ben, 61 éves korában.

² A munka későbbi kiadásai: Huberti.

³ Páduai kötetem 74. s következő lapjain. Bővebben Berzeviczy Mártonról írt önálló életrajzomban; Budapest, 1911.

⁴ Pauli Manutii Epistolarum libri XIV. lübecki 1646-i kiadása 699—700. l. Valamint egyéb kiadásai.

32.

Wien, 1571 október 8.

Miksa király Mocenigo Alajos velencei dogénak.

Maximilianus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus.

Illustrissime Dux, amice charissime.

Cum Reverendus devotus fidelis nobis dilectus Iohannes Listhius Electus Episcopus Vesprimiensis, noster Consiliarius inclitique Hungariae regni vicecancellarius filium suum Iohannem Listhium, honesto et legitimo matrimonio procreatum, egregiae indolis et summae exspectationis adolescentem ad capessenda graviora et uberiora ingenii studia, ad Gymnasium Patavinum mittere decreverit, Nosque pro singulari illa benignitate, qua ipsum Electum Vesprimiensem multis nominibus merito complectimur, praefato ipsius filio quam rectissime consultum cupiamus, non potuimus sane praetermittere, quin benignam adolescentis illius curam susciperemus, ut et nostro clementi patrocínio et Dilectionis Vestrae favore ac tutela adiutus commodius isthic foeliciusque studiis literarum incumbere, ac secure versari possit. Ea propter Dilectionem Vestram benevole admodum hortamur et requirimus, ut dictum Electi Vesprimiensis Episcopi filium ita sibi diligenter accurateque commendatum habere velit, ut hanc nostram commendationem magno sibi usui ac praesidio fuisse sentiat atque perspiciat. Factura est in eo Dilectio Ve-

stra rem suo nobis gratificandi studio congruam, mutuis benevolentiae officiis compensandam.

Datum in civitate nostra Vienna, die octava mensis Octobris. Anno Domini Millesimo quingentesimo septuagesimo primo. Regnorum nostrorum Romani et Hungariae nono, Bohemiae vero XXIII.

Maximilianus mpr

Vidit Io: Bapt: Weber mpr

M. Gerstman mpr

A tergo: Illustrissimo Domino Aloysio Mocenigo Duci Venetiarum. Amico nostro charissimo.

(R. Arch. di Stato. Venezia. Principi. Copia Iohannis Mircse in Bibl. Acad. Hungaricae. Budapest.)

33.

Bologna, 1574 február 8.

A Bolognai Magyar Collegium rektora, Ivanchich György zágrábi kanonok pesti Szegedi Pálnak Firenzébe.

Magnifico Signor et patron mio osservandissimo. Salutem.

Ho ricevuto due vostre piene de ogni cortesia et amorevolezza, con le quale son stato tanto consolato per essermi a letto. Cosa mi scrive Vostra Signoria de nostro paesano et del Eccellentissimo Polotio,¹ et che mi saluta con suo nome rengratio la Signoria Vostra per infinite volte, et prego, che sia contenta molto raccomandarmi al Magnificio Listio, Signor servio con queste mie lettere. Che mi chiama Vostra Signoria a far carnevale in Fiorenza, molto la ringratio la Signoria Vostra. Ma perchè mi bisogna star nel letto ben trenta giorni, troveremo altro tempo quando visiterò la Signoria Vostra.

Nove noi non havemo nisiune, patimo assai freddo. Turchi fanno pure assai excursioni nel nostro povero paese, hanno pigliati in dì de San Giovanni Baptista più de mille persone et brusiati duo castelli, un che si chiama San Quirino, altro si chiama Bouitio del Monsignor Illustrissimo Trascuvitio.² Ma m(isericordia) Domini, Dio dopo a XV giorni

¹ Recte: Pálóczi. ² Draskovith.

- ha monstrato gran misericordia nelli poveri nostri bravi (come era fatto nel tempo de Geleone) perchè erano venuti fuori tre milia Turchi et nostri sono stati solamente cinquanta persone, sono combattuti con lor, ammazzati pur assai de loro cusi et non ce nisiun feriti de' nostri, et per questa cosa bisogna, che havemo grande speranza in Dio, perchè lui non vol lassar dar a' suoi nel man dell'inimico tutti; ma castiga che saressimo sui adortivi figlioli.

Finalmente prego la Signoria Vostra, che habbi per excusato Signor Michele, che non ha potuto scrivere adesso a la Signoria Vostra, perchè ha da far tornomii. Nel breve tempo scriveremo assai a la Signoria Vostra et Signor Polotio, pregamo ambi che sia contenta Vostra Signoria di basciar la mano al Signor Polotio, Listio con nostro nome et ancora molto raccomenda noi fin a dunque arrivano le nostre lettere alle Signorie Sue. Bascio la mano a la S. V. con la tutta sua honorata famiglia, a cui me molto raccomandandi.

Dato in Bologna, alli 8 de Febraro 1574.

Di S. V. Magnifica obsequentissimo

Georgio Rector nel Collegio delli Ungari

Intitulatio: Al molto Magnifico Signor Paolo Pesti Zegedy zentilhomo Ungaro, cochier maggior del Serenissimo gran duca di Toscana, Signor et patron mio osservandissimo. Fiorenza.

(Nationalbibliothek. Wien. Hds. 9737 z-14 fol. 319.)

34.

Gyulafehérvár, 1575 szeptember 24.

Báthory István fejedelem Mocenigo Alajos velencei dogénak.

Serenissime Princeps Domine amice nobis observandissime. Salutem et foelicitatis continuum incrementum.

Hic Generosus et Magnificus Dominus Franciscus Forgacius Baro de Gymes, Cancellarius, Consiliarius et consanguineus noster, a multis jam mensibus adversa valetudine hic pressus, in Italiam ad medicos Patavinos recuperandae sanitatis causa se conferre nostro indulto constituit; nam ob

medicamentorum recentium penuriam aliasque difficultates a nostris medicis curari commode non potuit. Comendamus itaque eum Serenitati Vestrae amplissimaeque Reipublicae Vestrae summo cum affectu. Quidquid autem humanitatis et beneficii in Dominum Franciscum Forgacium, consanguineum nostrum Serenitas Vestra contulerit, id nobis erit vehementer gratum, imo si usus feret, similibus in rebus atque etiam majoribus Serenitati Vestrae nostra officia declarare parati erimus. Deus Optimus Maximus conservet Serenitatem Vestram salvam et incolumem.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, vigesima quarta Septembris. Anno Domini 1575.

Serenitatis Vestrae Amicus

Stephanus Bathory

Vaivoda Transilvanus

A tergo: Ser^{mo} Principi et Domino Aloysio Mocenico inclito Venetiarum Duci etc. Amico nobis observandissimo.

(R. Arch. di Stato. Venezia. Principi. Copia Iohannis Mircse in Bibl. Acad. Hungaricae. Budapest.)

35.

Padova, 1578 november 1.

Riccoboni Antal tanár Báthory István királynak.

Stephano Maximo Poloniae Regi, Magno Lithvaniae Duci, Transilvaniae Principi, Antonius Riccobonus, primarius eloquentiae in Gymnasio Patavino Professor, felicitatem dicit.

Cum multa sint magna, atque praeclara, Maxime Rex, quae in Regibus laudantur: nihil tamen praesentius, atque illustrius, quam excellens de iis, qui reguntur, atque adeo de omnibus hominibus, benemerendi voluntas et copia. Virtus autem benefaciendi, non est profecto sine delectu exercenda: sed, quam dignus sit is, in quem beneficium conferatur, ponderandum est; qua in re, intelligo Maiestatem tuam ita excellere, ut, quo quisque virtutibus ornatior est, eo plus ei tribuas, et neminem negligas, in quo aliqua virtutis appareat significatio. Haec est fama benignitatis tuae per omnes gentes et

nationes pervagata: quam ego cum in aliorum vocibus sum admiratus, tum vero in Leonhardi Unci praedicatione perpetua: qui, cum mihi in Gymnasio Patavino humanitatem profitenti diuturnam operam dederit, eam amicitiam mecum iunxit, et familiaritatem inivit, ut potuerim non solum ex eo audire inter alia tua decora, quae ipse semper in ore habet, Maiestatis tuae beneficentia fuisse ipsum in praeclaris litterarum studiis sustentatum: verum etiam cognoscere, quam recte iudicaveris beneficium collocandum esse in eum, qui doctus est Latinis litteris, omnem antiquitatem scientia et memoria comprehendit, dicendi doctrinam didicit; atque in primis in re Poetica versatus est: in qua egregie, meo quidem iudicio, ad veterem imitationem se effinxit. Legi enim eius versus de rebus Ungaricis docte et eleganter conscriptos, eosque dignos esse, qui legantur a doctis viris, et edantur ad communem utilitatem hominum historiae ac rei Poeticae studiosorum, atque adeo etiam in conspectum producantur, comperi. Gratulatus sum hanc felicitatem ingenii non invitum homini erudito, ac digno, cui omnia vela pandant amoris sui omnes illi, qui iudicare aliquid de ingeniis possunt: ac fretus celebritate famae de humanitate, ac mansuetudine tua, fortasse tibi ignotus, quamvis sanguini tuo deditus, et magnificentissimo iuveni Stephano Bathoreo, Andreae, praestantissimi Herois, fratris tui filio, dum ipse Patavii fuit, in perpetuum addictus: hoc testimonium verissimum et certissimum, de Uncii doctrina, ac rei Poeticae cognitione, ausus sum ferre Amplitudini tuae; cumque liberalitatem tuam laudare, quod eum adhuc adiuveris, tum ipsum tibi commendare propter illa omnia, quae sperari a manu Regia possunt: pro certo habens nunquam fore, ut, quod ei opitulatus fueris, tibi in mentem veniat poenitere. Erit igitur Maiestati Tuae commendatus Leonhardus, vir optimis et moribus, et litteris exornatus: qui, quantum lingua, quantum dicendi facultate potest, tantum ad amplissimum Nomen tuum praedicandum, perpetuo confert: teque, tanquam Numen aliquod, intentis animi sui oculis, intuetur: atque hoc ipsius opus a te non negligetur, argumentum non leve eorum, quae ab eius doctrina, ac industria exoriri possunt: nos vero, qui undique circumsonare laudum tuarum voces audimus, immortalem

gloriam tuam admirabimur, et beatum, florentemque rerum
tuarum statum, a Deo Optimo Maximo precabimur.

Patavii, Kalendas Novembris. M.D.LXXVIII.

(E „Poematum libri septem de rebus Ungaricis“ Leonhardi Uncii
Cracoviae, 1579 excusso.)

36.

Padova, 1583 május 19.

A Natio Germanica consiliariusa, Sebastianus a Romrodt
magyar tárgyú feljegyzése.

Cum dulcis et suavis expetenda nobis sit concordia
nostra non indiget commendatione. Utilius enim et lauda-
bilis est unanimiter si id modo honeste fieri possit vivere,
quam simultates, odia, dissensiones alere. Considerato quoque
mihi quam tristissimos consequantur exitus dissensiones nichil
intentatum reliqui, quo simultates, quas nostra Natio et Un-
garica habebant, utpote quo maximo sibi indicem obesse
possint plane ex animis extinguerentur eximerenturque.
Cumque viderem Ungaricae Nationis consiliarium Francis-
cum Andream de Terseis in omnibus actibus publicis suo voto
semper nobis adfuisse aliaque humanitatis officia praestitisse
ipsiusque animum ad foedus et amicitiam renovandam incli-
nare dies noctesque de extirpandis plane simultatibus deque
indissolubili et arctissimo peragendo foedere cogitare: Ma-
turo igitur consilio pervenientes in domum meam senioribus
res enim secreto agenda erat hoc deliberandum propono,
hocque foedus quam utile ac necessarium et nobis, et Ungaris
foret ostendo. Consentiunt omnes meumque hoc laudant con-
siliium. De conditionibus primum cogitandum esse ajunt. Re
tandem diu deliberata ab utraque natione, hae proponuntur
approbanturque. Inclytam Nationem Germanicam neque in
eligendo aliquo consiliario Nationis Ungaricae, tametsi uni-
cus dumtaxat Ungarus hic supersit, neque in aliis huius
Universitatis conventibus se velle opponere aut adversus
eam ullo praejudicio uti, quin potius consilio et suffragiis
eam punituram, ita, tamen, ut et ipsa Natio Ungarica vicis-
sim compensationis loco suo voto et calculo aliisque mutuis

officiis, quae in amicitia exerceri solent Nationis Alemanicae sincere, candide semper ac perpetuo adherent --- ut uberius ex instrumento videre licet. Hae conditiones ab utraque Natione summo cum applausu approbatae sunt. Faxit Deus optimus maximus, ut haec nostra ad ipsius gloriam et Nationis commodo et emolumento cedant.

(Bild. Univ. Padova. Copia Iohannis Mircse.)

Megjegyzés. Ez a Romrodtt német tanácsos továbbra is békítőleg hatott a Német és Magyar Natio kebelében olykor felújuló apró-cseprő viszályokban. Így jó viszony fejlődött ki a két Nemzet tagjai közt, úgy hogy mikor az erdélyi származású Hertel János tanácsúr orvosi diplomájával hazaindult és alapszabályszerűen átadta a Nemzet pecsétjét német utódjának, egyúttal a német és magyar diákok közt létrejött békeokmányt is átnyújtotta neki,¹ nyilván a levéltár számára.

¹ Luschin: Oesterreicher an ital. Univ. p. 108.

37.

Roma, 1586 július 22.

Forgách Ferenc alumnus atyjának, Forgách Simonnak.

† Magnifice Domine parens. Servitia mea et filialem observantiam* M(agnificentiae) V(estrae) quovis tempore offero.

In negotiis Illustrissimi D(omini) Cardinalis¹ aulae eiusdem familiarias quidam D(ominus) Fabianus Pleminski ad Regiam Maiestatem² delegatus proficiscitur, ipsa res postulabat, efflagitabat occasio, ut animum ad scribendum appellerem, iisque mandatis paternis, quae ex literis M(agnificentiae) V(estrae) accepi morem gererem, eumque, qui semper et esse, et haberi a M(agnificentia) V(estra) volui obedientem filium me declararem.^{2a} Quamobrem initium scribendi accipio ab Illustrissimi Domini nostri Cardinalis in urbem adventu,³ qui quanto sit omnium, maxime vero magnorum virorum gaudio laetitiaque celebratus, vel ex eo iudicare M(agnificentia) V(estra) poterit, quod ipsi etiam S(anctissimo) D(omino) N(ostro) Papae⁴ fuerit summae gratulationis voluptatisque, quem alii hac in parte secuti, iique videlicet, apud

quos discedens sui desiderium amoremque reliquerat, eandem voluntatem argumentis testari voluerunt, ita ut certatim praelati cardinalium currus et aulae nunciique obviam venirent, et is demum beatorum qui reducem eum prior alloqui, et salutationis officia peragere posset; hi in urbem omnes Cardinali^{4a} adnecti sunt, prodierat etiam obviam Illustrissimo Domino nostro Cardinalis Medices et Cardinalis Montealtus, nepos pontificis, qui Cardinalem nostrum usque in palatium, alter vero et in ipsam domum sunt comitati. Continuo ad S(anctissimum) D(ominum) itur, et certe magna fuit benevolentissimi patris de adventu Illustrissimi gratulatio, ita ut vix ferre posset genuflexionem et capitis detectionem, ac ne tulit quidem, quia et proximum considerare iussit caputque tegere, ita ut postea toties conantem demere biretam impedierit. Habuit deinde longos eosque paternos enim Cardinalis^{4b} sermones seque clementer in omnibus obtulit, ita ut Reverendissimo D(omino) Rescio⁵ diceret, attendat, ne quid uspiam desit, nam culpam suam futuram ni diceret. Hanc postea clementiam exordiis quibusdam ostendit Pontifex, nam functionibus difficillimus duarum, ut vocant, congregationum, alteri Concilii Tridentini, alteri canonisationis Sancti cuiusdam addixit,⁶ in quarum altera Concilii sacri mens in dubiis deciditur per deputatos ad id auctoritate pontificia Cardinales; in altera inquiritur in vitam et miracula gestaue Sancti canonisandi, quod negotium examen processus vocatur.

Tradidit insuper Cardinali nostro gubernationem civitatis Amelinae, his illum honoribus auxet ita nimirum ostendit, quanti ob insignem prudentiam Illustrissimum nostrum faciat. Sed et mea communi aliorum hominum de reditu Cardinalis accessit gratulatio, nam rebus omnibus meis optime consultum iri sperare possum, occasionem etiam nancisci vehementer me laetor Illustrissimae D(ominationi) S(uae) serviendi, quem hactenus tanta in me clementia praeditum, nescio qua ratione colam, aut quibus modis illi servitutem meam omnem devovere debeam non facile intelligo, omnia mea studia Celsitudini Suae me debere existimo.

Regia Maiestas, Dominus meus Clementissimus nobis duobus mille florenos misit, sed tarde admodum, uno nam-

que pene anno omni sumptu destituti expensis cuiusdam optimi viri D(omini) Vergilii¹ Crescentii Cardinalis nostri admodum devinctissimi viximus, ita ut iam nescio denorum vel aliquot scutorum vix sit residua expensa, in easdem difficultates casurus, nisi M(agnificentia) V(estra) domestico etiam sumptu sublevet, nam et si nunc Regiae Maiestati scribam, quod quidem per Illustrissimi D(omini) Aulicum nominatum faciam, tamen sperare non possum in tempore ad nos transmittendam. Quare M(agnificentia) V(estra) mihi paterne succurrat, et etiam atque etiam M(agnificentiam) V(estram) rogo, ut haec Maiestati Regiae non aperiat, ne de Maiestatis Suae clementia quaestus videar; nisi tamen M(agnificentiae) V(estrae) aliud hac in re videatur, cuius consilio me in omnibus submitto. Valetudine utor commoda, studiorum cursu felici illud nobis a Deo optimo maximo concessus est, ut Romae studiis ipsam etiam pietatem sociam comitemque adiungere possimus, si in utroque nostra nobis non desit opera. His M(agnificentiam) V(estram) Deo optimo maximo commendo.

Datae Romae 22 Iulii Anno 1586.

Magnificentiae Vestrae obsequentissimus

Filius et servus

Franciscus Forgacz de Gimez mpr

In dorso: † Spectabili ac Magnifico Domino, Domino Simoni Forgach De Gymes etc. Sacrae Caesareae Ro(manorum) Maiestatis Consiliario. Domino et parenti meo colendissimo.

(Archivum Comitum Forgách. Budapest. Autographum.)

Megjegyzés. Tartalmától eltekintve e levél azért is érdekes, mert egyetlen írott emlék a később esztergomi érseki székre emelkedett Forgách Ferenc bíboros római tanulása idejéből; 18 mm. átmérőjű kerek gyűrűpecsét nyomával.

* Eredetiben hibásan: observantia.

¹ Báthory András, akinek kíséretében, Forgách apródjaként jött volt Rómába, még első követsége alkalmából, 1583 végén.

² Báthory István lengyel király, 1576 óta.

^{2a} E helyett így: declarare.

³ Rómába, e második követségében, Báthory András bíboros nagy kíséretével 1586 június 24-én vonult be. (Veress: Báthory István király. p. 259.)

⁴ XIII. Gergely pápa, aki (két éve) Báthory Andrást Rómában bíborossá avatta.

^{4a} Hibásan: omni Cardinale. ^{4b} Cardinale.

⁵ Reszka (Rescius) Szaniszló apát, Báthory András bíboros mentora és udvartartásának feje.

⁶ Egy spanyol szentéletű férfi.

⁷ E helyett így írva: Vergelii.

38.

Padova, 1593 július 25.

Kornis György anyjának, Bethlen Krisztinának.

Szolgalatomat ajánlom Kegyelmednek, mint szerelmes asszonyomnak, anyámnak. Az mennyei felségtől kívánok te Kegyelmednek, mind urammal ő Kegyelmével egyetemben, minden szerelmes atyáinkfiaival nagy sok esztendeig való bódogságos életet és egészséget, csendes és szerencsés állapotot.

Akarván szerelmes asszonyomanyám, ha azokat, az melyeket ti Kegyelmetek felől értettem, nemcsak az uramatyám ő Kegyelme leveléből, másnak beszédéből értettem volna meg, hanem az te Kegyelmed leveléből is, hanem mind csak valami részét tanulhattam volna meg abból; nem azért, hogy eléggé meg nem értettem legyen, hanem megis örvendezhettem volna Kegyelmednek szerelmesen irt levelén, melynek elmulásának okán jóllehet eleget gondolkodtam, de egyebet nem találhattam Kegyelmednek sok gondjainál, melyeknek ha egyéb dologtul voltanak volna, nem annyira örülhetnék, de miért hogy Isten ti Kegyelmetekre, szerelmes leányáért, énnekem szerelmes hugomért adta volt, nem tűrhettem, hogy ne örüljek. Értvén azért micsoda utat mutatott és állapotot rendelt Isten hugomnak, örömet hallom mind, hogy ő felsége idejénkorán megtekintötte, tisztösségére, mind hogy oly embernek rendelte, az kinek jó cselekideteiért, emberségeért, tisztessége, böcsületi mind nálunk s mind azon kívül idegeneknél is vagy. Azt én is ugyan nem tekintem, ki volt vagy honnan legyen, hanem ki legyen és hova megyen, mert ha arra tekintenénk és azokat megutálunk, az kik jó cselekidetek után kicsinből és szegénységből nagyra és gazdagságra felmentenek, emelkedtenek, majd ugyancsak el sem élhet-

officiis, quae in amicitia exerceri solent Nationis Alemanicae sincere, candide semper ac perpetuo adherent --- ut uberius ex instrumento videre licet. Hae conditiones ab utraque Natione summo cum applausu approbatae sunt. Faxit Deus optimus maximus, ut haec nostra ad ipsius gloriam et Nationis commodo et emolumento cedant.

(Bild. Univ. Padova. Copia Iohannis Mircse.)

Megjegyzés. Ez a Romrodtnémet tanácsos továbbra is békítőleg hatott a Német és Magyar Natio kebelében olykor felújuló apró-cseprő viszályokban. Így jó viszony fejlődött ki a két Nemzet tagjai közt, úgy hogy mikor az erdélyi származású Hertel János tanácsúr orvosi diplomájával hazaindult és alapszabályszerűen átadta a Nemzet pecsétjét német utódjának, egyúttal a német és magyar diákok közt létrejött békeokmányt is átnyújtotta neki,¹ nyilván a levéltár számára.

¹ Luschin: Oesterreicher an ital. Univ. p. 108.

37.

Roma, 1586 július 22.

Forgách Ferenc alumnus atyjának, Forgách Simonnak.

† Magnifice Domine parens. Servitia mea et filialem observantiam* M(agnificentiae) V(estrae) quovis tempore offero.

In negotiis Illustrissimi D(omini) Cardinalis¹ aulae eiusdem familiarias quidam D(ominus) Fabianus Pleminski ad Regiam Maiestatem² delegatus proficiscitur, ipsa res postulabat, efflagitabat occasio, ut animum ad scribendum appellerem, iisque mandatis paternis, quae ex literis M(agnificentiae) V(estrae) accepi morem gererem, eumque, qui semper et esse, et haberi a M(agnificentia) V(estra) volui obedientem filium me declararem.^{2a} Quamobrem initium scribendi accipio ab Illustrissimi Domini nostri Cardinalis in urbem adventu,³ qui quanto sit omnium, maxime vero magnorum virorum gaudio laetitiaque celebratus, vel ex eo iudicare M(agnificentia) V(estra) poterit, quod ipsi etiam S(anctissimo) D(omino) N(ostro) Papae⁴ fuerit summae gratulationis voluptatisque, quem alii hac in parte secuti, iique videlicet, apud

quos discedens sui desiderium amoremque reliquerat, eandem voluntatem argumentis testari voluerunt, ita ut certatim praelati cardinalium currus et aulae nunciique obviam venirent, et is demum beatior qui reducem eum prior alloqui, et salutationis officia peragere posset; hi in urbem omnes Cardinali^{4a} adnecti sunt, prodierat etiam obviam Illustrissimo Domino nostro Cardinalis Medices et Cardinalis Montealtus, nepos pontificis, qui Cardinalem nostrum usque in palatium, alter vero et in ipsam domum sunt comitati. Continuo ad S(anctissimum) D(ominum) itur, et certe magna fuit benevolentissimi patris de adventu Illustrissimi gratulatio, ita ut vix ferre posset genuflexionem et capitis detectionem, ac ne tulit quidem, quia et proximum considerare iussit caputque tegere, ita ut postea toties conantem demere biretam impedit. Habuit deinde longos eosque paternos enim Cardinalis^{4b} sermones seque clementer in omnibus obtulit, ita ut Reverendissimo D(omino) Rescio⁵ diceret, attendat, ne quid uspiam desit, nam culpam suam futuram ni diceret. Hanc postea clementiam exordiis quibusdam ostendit Pontifex, nam functionibus difficillimus duarum, ut vocant, congregationum, alteri Concilii Tridentini, alteri canonisationis Sancti cuiusdam addixit,⁶ in quarum altera Concilii sacri mens in dubiis deciditur per deputatos ad id autoritate pontificia Cardinales; in altera inquiritur in vitam et miracula gestaue Sancti canonisandi, quod negotium examen processus vocatur.

Tradidit insuper Cardinali nostro gubernationem civitatis Amelinae, his illum honoribus auxet ita nimirum ostendit, quanti ob insignem prudentiam Illustrissimum nostrum faciat. Sed et mea communi aliorum hominum de reditu Cardinalis accessit gratulatio, nam rebus omnibus meis optime consultum iri sperare possum, occasionem etiam nancisci vehementer me laetor Illustrissimae D(ominationi) S(uae) serviendi, quem hactenus tanta in me clementia praeditum, nescio qua ratione colam, aut quibus modis illi servitutem meam omnem devovere debeam non facile intelligo, omnia mea studia Celsitudini Suae me debere existimo.

Regia Maiestas, Dominus meus Clementissimus nobis duobus mille florenos misit, sed tarde admodum, uno nam-

que pene anno omni sumptu destituti expensis cuiusdam optimi viri D(omini) Vergilii¹ Crescentii Cardinalis nostri admodum devinctissimi viximus, ita ut iam nescio denorum vel aliquot scutorum vix sit residua expensa, in easdem difficultates casurus, nisi M(agnificentia) V(estra) domestico etiam sumptu sublevet, nam et si nunc Regiae Maiestati scribam, quod quidem per Illustrissimi D(omini) Aulicum nominatum faciam, tamen sperare non possum in tempore ad nos transmittendam. Quare M(agnificentia) V(estra) mihi paterne succurrat, et etiam atque etiam M(agnificentiam) V(estram) rogo, ut haec Maiestati Regiae non aperiatur, ne de Maiestatis Suae clementia quaestus videar; nisi tamen M(agnificentiae) V(estrae) aliud hac in re videatur, cuius consilio me in omnibus submitto. Valetudine utor commoda, studiorum cursu felici illud nobis a Deo optimo maximo concessus est, ut Romae studiis ipsam etiam pietatem sociam comitemque adiungere possimus, si in utroque nostra nobis non desit opera. His M(agnificentiam) V(estram) Deo optimo maximo commendo.

Datae Romae 22 Iulii Anno 1586.

Magnificentiae Vestrae obsequentissimus

Filius et servus

Franciscus Forgacz de Gimez mpr

In dorso: † Spectabili ac Magnifico Domino, Domino Simoni Forgach De Gyemes etc. Sacrae Caesariae Ro(manorum) Maiestatis Consiliario. Domino et parenti meo colendissimo.

(Archivum Comitum Forgách. Budapest. Autographum.)

Megjegyzés. Tartalmától eltekintve e levél azért is érdekes, mert egyetlen írott emlék a később esztergomi érseki székre emelkedett Forgách Ferenc bíboros római tanulása idejéből; 18 mm. átmérőjű kerek gyűrűpecsét nyomával.

* Eredetiben hibásan: observantia.

¹ Báthory András, akinek kíséretében, Forgách apródjaként jött volt Rómába, még első követsége alkalmából, 1583 végén.

² Báthory István lengyel király, 1576 óta.

^{2a} E helyett így: declarare.

³ Rómába, e második követségében, Báthory András bíboros nagy kíséretével 1586 június 24-én vonult be. (Veress: Báthory István király. p. 259.)

⁴ XIII. Gergely pápa, aki (két éve) Báthory Andrást Rómában bíborossá avatta.

^{4a} Hibásan: omni Cardinale. ^{4b} Cardinale.

⁵ Reszka (Rescius) Szaniszló apát, Báthory András bíboros mentora és udvartartásának feje.

⁶ Egy spanyol szentéletű férfi.

⁷ E helyett így írva: Vergelii.

38.

Padova, 1593 július 25.

Kornis György anyjának, Bethlen Krisztinának.

Szolgalatomat ajánlom Kegyelmednek, mint szerelmes asszonyomnak, anyámnak. Az mennyei felségtől kívánok te Kegyelmednek, mind urammal ő Kegyelmével egyetemben, minden szerelmes atyáinkfiaival nagy sok esztendeig való bódogságos életet és egészséget, csendes és szerencsés állapotot.

Akarván szerelmes asszonyomanyám, ha azokat, az melyeket ti Kegyelmetek felől érttettem, nemcsak az uramatyám ő Kegyelme leveléből, másnak beszédéből érttettem volna meg, hanem az te Kegyelmed leveléből is, hanem mind csak valami részét tanulhattam volna meg abból; nem azért, hogy eléggé meg nem érttettem legyen, hanem megis örvendezhettem volna Kegyelmednek szerelmesen irt levelén, melynek elmulásának okán jóllehet eleget gondolkodtam, de egyebet nem találhattam Kegyelmednek sok gondjainál, melyeknek ha egyéb dologtul voltanak volna, nem annyira örülhetnék, de miért hogy Isten ti Kegyelmetekre, szerelmes leányáért, énnekem szerelmes hugomért adta volt, nem tűrhettem, hogy ne örüljek. Értvén azért micsoda utat mutatott és állapotot rendelt Isten hugomnak, örömet hallom mind, hogy ő felsége idejénkorán megtekintötte, tisztösségére, mind hogy oly embernek rendelte, az kinek jó cselekideteiért, emberségeért, tisztessége, böcsületi mind nálunk s mind azon kívül idegeneknél is vagyon. Azt én is ugyan nem tekintem, ki volt vagy honnan legyen, hanem ki legyen és hova megyen, mert ha arra tekintenénk és azokat megutálunk, az kik jó cselekidetek után kicsinből és szegénységből nagyra és gazdagságra felmentenek, emelkedtenek, majd ugyancsak el sem élhet-

nénk. Jobb azért szegénybül lött jámbort, böcsületes embert magához kapcsolni, szegezni embernek, hogy sem mint régi nemzetségű heában való fiat. Én immáron egyebet nem kívánok, hanem az mely Isten ezt rendelte volt, ugyan azon adja, hogy egyességben, tisztösségesen élhessenek, mind Kegyelmeteknek, mind nekünk dicsiretünkre és örömünkre legyenek.

Öcsém állapotja külömben vagyon valamennyire, hogy sem mint ez előtt; az fejedelemnek bejáró inasa és valamennyire nagyobb tisztösségben vagyon, reméli is, hogy napról napra talám megjobbittatik.

Az mely kis keszkenőket és pénzt is küldött vala tavaly neki Kegyelmetek, bizonyoson irta, hogy megadták, én is oly emberre bízam vala, hogy talám magam is jobban gondját nem viselhettem volna, későbben adták azért meg neki, de legyen úgy, az mint lehetett. Ennekem is megadták az Kegyelmed küldte ümegeket, mely beneficiumaért és többekért is éltesse és áldja meg Isten Kegyelmedet, mert immár azt nem merem mondani, hogy megszolgálom, szükségem is vala rea, de ismét esztendeig bőven megérem vele.

Egy füsütököt küldtem Kegyelmednek, nem igen szép, alkalmas azért, ha mit egyebet tudtam volna is nagy örömet küldtem volna, de egyebet Kegyelmed énnekem nem hagyott. parancsolt, jóllehet nem is merem terhelni Eötves Andrást. Mihály öcsémnek küldtem vala Sombori Sándor uramtul egy szép kis könyvet, hittem megvitte küldte; most levelet irtam öcsémnek, igen bölcsen és örömet bölcsebben irtam volna, de nyilván nem tudék. Mondják, hogy szertelen szemérmes, de Kegyelmed megbocsásson, hogy efelől irok, abban egy keveset vetessen el, mert külömben idővel árt neki, melyet én még most is gyakorta magamnél leginkább ezelőtti dolgaimrul veszek eszemben. Embereknek való bátor szólástul megfogadtatik, emberektől tanul lenni kívánczik, mely nem jó. Kegyelmed tudhatja, immár Romában indulunk rövid nap, 60 mély földdel távulban leszünk, hogy sem mint ez előtt voltunk Kegyelmedtől, ott is tudom Isten velünk leszen, el nem hagy, hanem megsegít és valaha megengedi, hogy ti Kegyelmeteket jó egészségben és állapotban láthatam. Tartsa

meg az kegyelmes Isten te Kegyelmedet nagy sok esztendeig bódogul.

Paduaban, 25. die Julii 1593.

Kegyelmed engedelmes fia

Kornis György mpra

Intitulatio: Generosae dominae Christinae Betlen, consorti generosi domini Wolfgangi Kornis lectissimae. (Domin)ae ac matri meae semper indulgentissimae.

In dorso, manu patris: 28. Decembris.

(Archivum Musaei Nat. Kolozsvár. Oklevelek törzsgyűjteménye.)

Megjegyzés. Kornis György egyidejűleg Kovachóczy Farkas kancellárhoz intézett levelét kiadtam paduai kötetben. (F. R. H. I. No. 64.)

39.

Roma, 1601 február 28.

Kolozsvári Alárdi Mihály jezsuita-növendék naplója.

Diarium R. D. Michaelis de Alard Claudiopolitani Transylvani novicii Collegii Romani.

Finis Romae 16. Ianuarii 1601 postriduo clausarum sanctorum portarum, quae claudebantur in octava Epiphaniae Domini.

In Sancto Petro ab ipso Sancto Patre Clemente VIII. anno pontificatus sui 9 cum admirabili caterva et affluentia populi; primum benedictis lapidibus et cemento, finitis orationibus primum lapidem ipsemet imponens accomodabat, imponens etiam nonnihil argenti, auri et cupri. Cochlear cementarium erat argenteum deauratum, alia etiam similiter instrumenta. Jesu bone, quanta gens versa facie ad Sanctum Petrum, cum ter ex loco alto satis daret benedictionem. Ad claudendam portam sanctam in Sancto Paulo extra moenia profectus est cardinalis Pinellus cum equitatu pulchro satis. Hunc secutus est statim immediate cardinalis Terranova, qui profectus est ad Sanctum Ioannem Lateranensem.

Ultimus immediate post hos iverat cardinalis Iesualdus ad claudendam sanctam portam in Sancta Maria Maiore pul-

chra satis processione. A Summo Pontifice enim ex Sancto Palatio descendebant. Et postquam portae sanctae fuerant clausae, tormentorum sonitus quantus et qualis, Iesu bone! Facta ista sunt 13. Ianuarii 1601.

17 Ianuarii 1601. In festo Sancti Antonii confessoris pontificis fuimus profecti ad Sanctum Antonium, quo ducti erant plurimi equi et Summus Pontifex ea hora venit in Sanctam Mariam Maiorem, nosque ibi orationibus eramus intenti. Prope hanc enim Sancti Antonii ecclesia est.

20. Ianuarii Sabbato. Fuit festum devotionis Sancti Fabiani et Sebastiani et habuimus vacationem a studiis. Ivimus mane in Sanctum Sebastinum ad coemeterium Callisti extra moenia, uno quasi miliari Germanico distans a Sancto Petro, in quo coemeterio criptae longissimae et profundae sunt, ubi solebant latitare christiani tempore persecutionis. Scribunt, quod iaceant ibi corpora 1074 martyrum. A prandio fuerunt disputationes philosophicae, defendente quodam domino Stanislao Iacinto Bolko; laudabiliter defendit.

EO die didici¹ haec duo puncta in refectorio nostro ascripta tabulae Lectorum: *Sive manducabitis, sive bibitis, sive quid aliud feceritis, omnia facietis ad gloriam et laudem Dei.* 1. Cor. 10; et: *Non solum fauces capiant cibum, sed etiam aures esuriant Dei verbum.* Aug. in 1-o Regum.

21. Post vesperas ivimus ad Sanctum Petrum, ubi in sacristia, in quodam armario vidimus cathedram Sancti Petri, qua sedit Romae. Redeundo in hospitali Sancti Spiritus, ubi maxima multitudo infirmorum. Ibidem etiam infantes accipiuntur per quandam fenestram, quia matribus non possunt lactari.

22 et 23. In scholis.

24. In vinea fuit recreatio. Cum reverteremur, divertimus in hospitali stultorum; ubi erat quidam catenatus in collo, qui perpetuo recitabat „Ave Maria“ mirabiliter se signans; alter dicebat se regem Poloniae, et alia multa, qui fuit verberatus eo, quod contra procuratorem insurrexerat; et alii multi.

25. In scholis. Post lectionem canonum separatus sum a mensa noviciorum, quibuscum alias comedere consueveram, propter leges noviciorum.

9. Februarii. Coronationis sancti pontificis dies celebris. Quot res novae et celebres Iesu! Quot explosiones tormentorum. Quo trohetarum emissiones et eiaculationes, quot ignes in plateis et lampades in fenestris omnium palatiorum per totam urbem!

Isto die vacavimus a studiis et spatiati sumus ad Sanctum Ioannem Lateranensem. Cum rediremus, ivimus ad Septem scalas^{1a} vel octo (ut numeravimus) arcus et fornices mirabiles sub terra et super hortus pulcherrimus, ubi ianuae mirabiliter correspondent sibi.

Deinde divertimus ad templum pacis in foro boario, quod dicitur corruisse tempore Nativitatis Christi. Quia oraculum dixerat, quod templum illud staret ad partum Virginis, quod fieri impossibile putantes, vocaverunt Templum aeternum. Sed corruit a se ipso tempore Nativitatis Christi. Hanc tamen sententiam videtur refellere Baronius.^{1b} Cernitur ibi quaedam columna ex solido et puro marmore, altitudo fere trium hastarum, rotunditas quatuor amplexuum.

Fuit disputatio publica ex philosophia hodie a prandio. defendente domino Germano, praesentibus tribus cardinalibus, videlicet Camerino, Paravicino, protectore Germaniae, cui theses erant dedicatae et Bellarminio.² Hoc die recedere iussus est pauper dominus Georgius propterea, quod tardius reverteretur cum discantistis ex spatiando. Tamen iterum rediturus, ut speramus.

15. Februarii. Vettem egy levelet Triffon uramtul. Melyre én feleltem 17. eiusdem mensis és elküldöttem postán eadem die. Hac via iam misi litteras quinas. Unas et primas ad Magistrum Dominum Ioannem de Machetti Venetias; alteras ad Reverendum Patrem viceprovincialem Transylvaniae;³ tertias ad Reverendum Patrem Alphonsum provincialem per Germaniam;⁴ quartas ad Reverendum Patrem Nicolaum Philippi Ragusam; quintas modernas ad Magistrum Dominum Triffonem inclusas literis Magistri Domini Ioannis de Machetti.

18. die Februarii dominica Quadragesimae. Inceperunt immutari horae coenandi, prandendi, eundi in scholas et cubitum.

Eodem die Deotaleviustul küldtem leveleket, vel Bách-megyei uramtul, Illésághi prépost; iste lector Agriensis.

22. Februarii. Cathedra Sancti Petri Antiochiae. Post prandium immediate statim ivimus ad Sanctum Petrum videre cathedram eiusdem, qua sedit Romae; erat enim exposita visui omnium in sacello, quod est infra cupolam ecclesiae Sancti Petri. Rosaria omnia, quae habeo 30, Loreti empta, admovimus eidem cathedrae, sicut etiam fecimus Loreti eadem admovendo imagini Beatissimae Virginis Mariae Loretanae in Camera seu domo, in qua salutata est Beatissima Virgo Maria ab angelo Gabriele. Solent vendere isto die ante ecclesiam Sancti Petri cordulas pulcherrimas sericeas, argenteas et aureas, dicentes de illis, sicut iam experientia infallibiliter docuit, quod postquam cordulae tales admotae fuerint illi cathedrae et visae fuerint parturientes sese circumcingendo illis, facillime pariant.

Vidimus etiam eodem die ecclesiam eandem adornari pro canonisatione cuiusdam Sancti, dicti Rajmundo, qui fuit confessarius Sanctae Catharinae Senensis.⁵

Eodem die cum iremus, vidi versus Sanctum Petrum unam Aethiopicam mulierem, quae habebat in ulnis lactentem infantem, eiusque ubera materna sugentem; infans pulcher visu, albus et iucundus aspectu, mater vero nigra, sicut solet esse.

21. Februarii. Fuimus in vinea pro recreatione et postquam fuimus reversi, dimissus est quidam dominus Georgius N. bassista excellentissimus, cui vix inveniri potest similis non Romae solum, sed etiam in toto orbe christiano, vocatus a Serenissimo rege Poloniae. Mirabiles habuit tentationes, ut retulit Reverendus Pater Rector.

23. Februarii. Virradta álmodtam, tehát otthon vagyok és egy ingben vagyok s haragszom az inasomra, Kelemenre, hogy hozzám bocsátotta az gazdát. Többet is ugyanaz gazdák felől.

24. Februarii. Totum officium decantavimus in choro de Sancto Matthia Apostolo. A prandio immediate ivimus ad Mariam Maiorem, ubi expositum erat Sanctissimum caput Sancti Matthiae Apostoli.

25. Februarii. Virradta felé, tehát Zilv. N. apol. Ket. örhom. Zed(?) mondván fogadásom volt erre. Egy kis gyer-(mek) ada Resz(?) mely meg szorítá az lábaival az loncsomat. Mast tehát szakálomat fűsüleom és kiszakada benne egyszer két szál, melynek egyik oly ereos vala az gyekere felé, mint ha valami kemény serte volna, másszor három, és mindenkor feketék.

Isto mane audiui, accepta ex Avisis Sigismundum Serenissimum⁶ redire velle omnino in Transylvaniam, quod Deus optimus concedat ad laudem et gloriam Sanctissimi nominis, utilitatem totius christianitatis et emolumentum afflictissimae et miserabilis Transylvaniae. Item elegisse Maximilianum Transylvam hac conditione, ut intra bimestre ingrediat⁷. Item, ut secum ne adducat Reverendissimum Dominum Napragium, Electum episcopum Transylvaniae⁸ et alium quempiam, forte Bochkaium vel Patrem Alphonsum. Item, ut militem Germanum non introducat in regnum. Alias ipsi principem alium quaerent et accipiunt.

Item audiui ad Sigismundum defecisse quendam magnum virum Transylvanum, qui dicitur fuisse imperatori fidelissimus, eius nomen incipit ab M litera, qui forte Mindszenti est, vel Moyses Zekel.

Item, quod maxima victualium seu annonae penuria et caritas sit in Transylvania.

Isto mane distributi sunt sancti in cubiculis sorte, ut, qui quam schedam extrahebat fortuito, illius sancti historiam postea refert illo die, quo festum eiusdem celebraretur. Ego accepi Sanctum Eustachium abbatem⁹ cum hoc edicto Bernardi: *Qui timet Deum, nihil negligit, sed veretur omnia opera sua.* 29. Marci Timor Dei. Orandum pro pugnantis contra Turcas et proditore Thoma.

Eodem die vesperi, quod in Ungaria 5000 Hayduci multos Turcas debellarint, sed interim ex utraque parte pluri interiere.

Eodem etiam die, quod Serenissimus rex Lusitaniae Sebastianus, qui credebatur interiisse in bello, contra barbaros commisso, fere ante 25 annos, modo liberatus sit ex captivitate.¹⁰ Ita, ut Venetiis manserit fere per duos annos, quem saepe tentabant Veneti sufferre veneno, sed Deus mirabiliter

custodiebat illum. Ex certissimis signis dicitur ille ipse esse. Quorum unum tale est: Venetiis cum esset, missus est ad illum quidam nobilis Venetus, cui ipse exprobravit suam ingratitude dicens: Recordarisne, dicit, cum esses apud me legatus Venetorum et ego dederim tibi post magnifice factam dimissionem tuae legationis unum anulum, cuius gemmam aperiens, invenies nomen meum, quod res ipsa probavit.

Alterum. Introductus etiam est quispiam praefectus tormentorum ad illum. Et interrogatus num nosset hominem, respondit ille post gravissimum intuitum sibi videri aliquando illum vidisse vel nosse etiam. Nonne, inquit, tu es ille, qui mecum in tali et tali nave eras, cum proficisceremur ad bellum et cum quodam tempore me quibusdam facetiis recreasses, donavi te tali et tali veste. Dicit ille: iste est omnino etc. etc. Iam hoc tempore dicitur esse apud regem Galliae, cuius etiam auspiciis vult redire in suum regnum Lusitaniae.

27. Februarii. Jó ebédöt adtanak az official uraimnak chorus-cantoraknak, sacristianoknak etc.

28. Februarii. Recreationak kellött volna lenni, de dilata et translata est in sequentem diem Iovis, qui est primus Martii. A quo die primo Martii usque ad septimum Martii exclusive sunt feriae Bacchanales. Jesu bone, quot et quanta stultitiae, res humanae? Occurrit nobis quidam Ungaricis vestibus indutus redeuntibus ex scholis. Ezökön az napokon kiváltképpen jól tartják az uraimat.

(Autographum. Bibliotheca capituli Posoniensis. Nr. 239. Edidit satis multis pravis lectionibus Ferdinandus Knauz in „Magyar Sion“ pag. 834—839 anni 1870.)

¹ Az eredetiben: didisci. ^{1a} Tévesen írva: salas.

^{1b} Baronius Caesar történetíró, VIII. Kelemen pápa gyóntatója; az „Annales ecclesiastici“ szerzője, szentéletű, kiváló egyházi férfi, meghalt 1607-ben.

² A felsorolt három bíboros közt a legkiválóbb Bellarmino Róbert jezsuita író, a Collegium Romanum rektora. Meghalt 1621-ben, szentté avatott 1930-ban.

³ P. Maior Péter Kolozsvárt.

⁴ A spanyol P. Carrillo Alfonsz, aki korábban Erdélyben működött.

⁵ Sienai Katalin aszkéta-életű vallásos nő, meghalt 1380-ban 33 éves korában. Iratait öt kötetben adták ki 1707—1713-ban.

⁶ Ez Báthory Zsigmond fejedelem, aki akkoriban valóban Moldovából jött be Erdélybe, hogy trónját újra elfoglalja.

⁷ Miksa főherceg azonban soha nem mert Erdélybe bejönni!

⁸ Naprági Demeter 1597 tavasza óta Erdély püspöke Báthory Zsigmond által kinevezve.

⁹ Szent Eustachius, Traian császár hadvezére. Vértanú halállal mult ki; a vadászok védőszentje; emléknapja szeptember 20-ika.

¹⁰ Sebestyén portugál király 1557-től 1578 augusztus 4-én történt haláláig; míg a most nevében feltűnt ál-Sebestyén volt, aki mindenféle kitalált mesével tartotta a világot.

40.

Padova, 1623 február 3.

Eperjesi Fabini Dániel páduai sírírata.

D. O. M.

Et mem(oriae) perpetuae Domini Danielis Fabini maeroris
Plenus pos(uit) Claud(ius) Plum Danus.

Siste viator iter quo contemplabere fortem

Humanae vitae, siste viator iter.

Cinctus eram patriae commissum reddere clarum

Nobilitate virum Ach Ecktie vive vale.

Dura, sed heu miserum me sorsque febrisque maligna

Iusserunt mortis ire perire vias.

Ungarus ante fui stemmate Fabiniano,

Artoque et aurae bis lustra quaterna natali.

Disce viator, hora nihil esse incertius unquam

Certius, et morte; disce, viator, abi.

Obijt III. Feb. Anno Incar. XVII.

(Ex opere J. Ph. Tomasini: Urbis Patavinae inscriptiones sacrae, et prophanae — Patavii, 1649 — p. 169.)

A fenti szövegű sírírát a paduai Ágoston-barátok templomában (chiesa degli Eremitani) volt meg még 1701-ben is, amikor azt *Salomoni* Jakab is leírta — bár akkor már töredezett volt — s közölte „Urbis Patavinae inscriptiones sacrae et prophanae“ c. műve 242. lapján, ahonnan paduai kötetem 115. lapján idéztem is. Ma már a sírírát nincs meg a nevezett

templomban s így meg kell elégednünk szövegének teljesebb másolatával.

Érdekes, hogy az eperjesi származású Fábián Dániel 1609 június 30-án iratkozott be a juristák anyakönyvébe, amelyben neve újból szerepel 1616 október 14-én, amikor egy koronát adott a magyarok pénztárába abból az alkalomból, hogy újra Paduába jöhetett.¹ Valami általánosabb érdek hozhatta most harmadszor is ide, amikor forró lázban (nyilván tifuszban) meghalt és temetését egy dán barátja gondozta, aki sírírátát is befalaztatta a templomba.

¹ Páduai kötetem 113–114. lapján.

41.

Padova, 1632 május 27.

A kolozsvári Ozdy Tamás orvosdoktori felavatása alkalmából kiadott páduai üdvözlő írat.

Eximiis honoribus Doctoratui Philosophico, et Medico Clarissimo, et Excellentissimo D(omino) Thomae Ozdi Claudiopolitano, Transylvano, Celeberrimi Nosodochii Patavini Assistenti Medico *Praeside* Clarissimo, et Excellentissimo D(omino) Benedicto Sylvatico Equite D(omino) Marci, Medico Primario. *Promotore* Clarissimo, et Excellentissimo D(omino) Fortunio Licetto Philosopho ordinario in celeberrimo Lyceo Patavino solemniter collato Vigesima septima Maii 1632. Applaudabant Amici.

Patavii, Apud Iulium Crivellarium. Superiorum permissu. In 8-vo pag. 12 nn.

Sequuntur poemata auctoribus sequentibus:

Antonius Aloysius Andrighettus I. U. Doctor eiusdemque professor publicus ordinarius, Maffaeus Tison Gallus Philosophiae et Medicinae Doctor, Robertus Bodius Scotus Phil. et Med. Doctor, Ioannes Braun Ingolstadiensis Bavarus: Contulit Hungaricae nimium prope prodiga glebae... Daniel Roderici a Castro, Thomas Westby Anglus Phil. et Med. Candidatus: Ozdi palestra Delphici Phoebi decus Illustria tua Symbola hic artis vide... Michael T. Dalnokinus Transylvanus, Amicus in Zoilum innominatus: Claudiaci spes

magna soli, spes magna parentum Hungaricae gentis, gloria magna, tuae.

(Biblioteca del Museo Civico. Padova. BP. 1682. XVII.)

Megjegyzés. Ez az érdekes kis nyomtatvány könyvészeti szempontból is végtelen becses, mint eddigelé ismeretlen.

A paduai tanuló társai által ily szép módon megünnepelt Ozdy Tamás tíz esztendei külföldi tanulása után hazatérve Kolozsvárra, az unitárius gimnázium tanára lett s később annak rektora.¹ Nem kevésbé érdekes a doktori vizsgálatának hivatalos jegyzőkönyve, melyet már paduai kötetemben közöltem.²

¹ Nagyajtai Kovács István jegyzete, a *Nemzeti Társalkodó* 1840. évf. 31. l.

² F. R. H. I. p. 267.

42.

Siena, 1642 július 1.

A sienai „Natio Germanica“ tanusítványa gróf Nádasdy Ferenc főispán, távozó tanuló részére.

Ex benigna Serenissimi Principis D. D. Ferdinandi II. Magni Hetruriae Ducis V. gratia.

Nos Wolffgangus Jacobus ab Haidenburg in Payrhoffen, Inclitae Nationis Germanicae Senis degentis Consiliarius, hasce visuris, salutem precamur. Rationi consentaneum est, ut, quos Natio nostra in membra adscivit, eosdem abeuntes testimonio publico prosequatur. Quamobrem hisce notum omnibus et singulis facimus Illustrissimum et Generosissimum Dominum, Dominum Comitem Franciscum de Nadasd perpetuum Terrae Fogaras ac comitatus in Hungaria Castriferrei supremum Comitem esse Germanum, in matriculam nostram relatum, cum libris, suppellectilibus et omnibus vestimentis suis, in omnibus civitatibus et locis, a vectigalibus, gabellis et datiiis, quae Suae Celsitudini solvuntur, etiam Florentiae, liberum, immunem et exemptum semper esse. Proinde Magistratus, officiales et omnes exactores vectigalium, gabellarum et datiorum Suae Celsitudinis hortamur, ut praefato Germano in omnibus locis dominiorum Suae

Celsitudinis eundo et redeundo immunitatem et exemptionem suprascriptam inviolabiliter servant, non obstantibus quibuscunque legibus aut statutis, quibus omnibus expresse Suae Celsitudini derogavit et derogatum esse voluit: sub poena in diplomate nostro expressa.

In quorum fidem hasce praesentes Nationis nostrae sigillo munivimus et manu propria subscripsimus, et subscribi iussimus.

Datae Senis, die 1. mensis Iulii. Anno ab Incarnatione Christi 1642.

Ad mandatum Domini Consilarii subscripsit

(L. S.) Franciscus Frölich p(ro) t(unc)

I(nclitae) N(ationis) Procurator mpr

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica. Milleniums—Ausstellung, 1896.)

43.

Padova, 1653 december 18.

Lőcsei Spielenberger Dávid orvosi vizsgájának jegyzőkönyve.

1653 indictione 6^a die Lunae 15. mensis Decembris.

Coram Perillustri et Eximio Domino Antonio Molineto Veneto, Dignissimo Praeside Excellentissimi Collegii Veneti comparuit Eximius Bonardius et praesentavit infrascriptum Dominum Balthasarem Cramerum Bresla-Silesium, filium quondam Domini Nicolai, Davidem Spielenberger Leutschovia Ungarum, filium quondam Domini Samuelis et Edoardum James Cambro Britanum, filium alterius Domini Edoardi, asserens esse sufficientes se promovendi omnes in Philosophia et Medicina, nempe D. D. Cramerus et Spielenberger pro die Iovis 18 instantis, hora 17 cum integra solutione pecuniarum et D. James pro die Sabbati 20. eiusdem, hora 17 pariter cum integra solutione; quapropter reverenter petiit et se instetit eis assignari puncta pro subeundis examinibus iuxta formam ducalium ultrascriptarum, quam Dominatio Sua Excellentissima admisit.

Die Mercurii 17 mensis Decembris 1653.

Puncta Domini Balthasaris sorte extracta.

In capitulo de quantitate. Amplius quantitati nihil est contrarium in definitis enim manifestum est.

In libro Artis Medicinali Galeni cap. 9: Sunt vero earum quatuor universae differentiae.

Puncta Domini Davidis sorte extracta.

In 2. de anima tex(tus) 7: Si autem aliquid commune in omni anima oportet.

In p. p. Anic. a 3. cap. p(rium) Membra vero principalia sunt tria ut declarabimus.

In Christi nomine amen 1653 indictione 6^a die Iovis 18. mensis Decembris, hora 17 in curia Paduae in Excellentissimo Collegio Veneto cum praesentia Illustrissimi Domini Nicolai Petronii Caldara Piranensis, Almae Universitatis Dominorum Artistarum Dignissimi Sindici et Prorectoris, nec non et infrascriptorum M(agnificorum) et Ex(cellentissimorum) Dominorum Doctorum per breviam, iuxta morem convocatorum, ubi in eodem loco. D. Balthasar Cramerus Bresla-Silesius, filius quondam Domini Nicolai recitavit puncta sua in Philosophia et Medicina heri sibi sorte extracta et super eis rigore examinatus, optime se gessit tam in reasumendis et resolvendis stricte omnibus sibi per Eximiis arguentes factis, quam in curando casu in re medica ei oretenus proposito adeo, ut eruditionis suae in philosophia et medicina omnibus maximum praebuerit argumentum, et finito examine se motus extra, iuxta solitum, clausoque hostio positus fuit ad suffragia infrascriptorum Excellentissimorum Dominorum Doctorum, a quibus ex omnibus eorum votis Doctor in dictis facultatibus approbatus remansit. Qua approbatione per nuntium publicata, denuo introductus, fuit per eundem Excelentissimum Dominum Praesidem Doctor in utraque facultate pronuntiatus. Praesentibus Excellentissimis Dominis Doctoribus infrascriptis videlicet ultra: Antonio Molineto Praeside. Fortunio Licetto. Ioanne Cottunio equite. Ioanne Francisco Bonardo, a quo fuit etiam insignitus. Claudio Berigardo. Petro Marcheto equite. Hieronimo Frizimelica. Prospero Tedeschio.

Arguentes fuere Excellentissimus Cottunius in philosophia, et Tedeschi in medicina, proposuitque casum Eximius Berigardus, omnes sorte extracti.

Et postea haec statim in eodem loco convocato etiam ex causa infrascripta ad praesentiam, ut ante et infra D. David Spielenberger Ungarus, filius quondam Domini Samuelis recitavit puncta sua in philosophia et medicina heri sibi sorte extracta et super eis rigore examinatus, optime se gessit tam in reassumendis et resolvendis stricte omnibus sibi per Excellentissimi arguentes factis, quam in curando casu in re medica ei oretenus proposito, adeo, ut eruditionis suae in philosophia et medicina omnibus maximum praebuerit argumentum, et finito examine se motus extra, iuxta solitum, clausoque hostio, positus fuit ad suffragia infrascriptorum Excellentissimorum Dominorum Doctorum, a quibus ex omnibus eorum actis Doctor in dictis facultatibus approbatus remansit. Qua approbatione per nuntium publicata denuo introductus, fuit per eundem Excellentissimum Dominum Praesidem Doctor in utraque facultate pronuntiatus. Praesentibus Excellentissimis Dominis Doctoribus infrascriptis videlicet ultra: Antonio Molineto Praeside. Fortunio Licetto. Ioanne Cottunio equite. Ioanne Francisco Bonardo, a quo fuit etiam insignitus. Claudio Berigardo. Petro Marcheto. Hieronimo Frizimelica. Prospero Tedeschio.

Arguentes fuere Excellentissimus Licettus in philosophia et Frizimelica in medicina, proposuitque casum Excellentissimus Marchetus, omnes sorte extracti.

D. Bernardus Muneghinae bidellus generalis Medicinae Universitatis. D. Adamus Pinati bidellus specialis Medicinae Universitatis.

(Bibl. Univ. Padova. Aau. vol. 278.)

44.

Roma, 1657 február 19.

Nádasi János S. J. zombori Lippai György primásnak.

Illustrissimo et Reverendissimo Domino, Domino Georgio Lippai de Zombor Archiepiscopo, Comitique perpetuo Strigoniensi, Sedis Apostolicae Legato nato, Primati Ungariae,

Summo et Secretario, et Cancellario, Sacrae Caesareae Regiae-que Maiestatis intimo Consiliario.

Ioannes Nádasí Societatis Iesu optimam felicitatem.

Dico ego opera, seu opuscula mea Regi et Reginae Seculorum immortalī, totique coelesti. Sed patere, ut pretium a Tuis ceu *Regis Sacrorum*, manibus accipiant dedicanda, qui ab anno iam quinto aut sexdecimo *Primas* es Regni Reginae illius, quam Graeci *primatem creaturarum* vocant; fuistisque toties iam inde a Magno Eszterházi usque ad Proregem Wesselényium Regis per intervalla magna Locumtenens. Nec assentatorie scripsero, si Columnae Tuae inter pardos geminos illos Tuae stirpis Argos abusque anno 1452 inclytae, publica Tua decora inscripsero; sicut Antonini atque Traiani gemina columna cochlis, caelatis illorum gestis insignis Romae a Te quoque saepe conspecta est, cum hic in Germanico Hungarico Collegio magnam indolem Theologicis disciplinis imbueres: quae Tibi alte adeo insedere, ut Te etiamnum disputatorem simul, agonotheamque suspiciant.

Insculpatur gentilitiae Columnae Tuae *Bibliotheca* illa, quam permagno, sed quod Ecclesiasticum Principem impense deceat, impendio, meae seu Tuae Tirnaviae instruxisti.

Exprimantur eodem *Scholae* Gyöngyösienses, a gemmis dictae, quas sub ipso iugo Turcico, censu annuo aurea perpetuitate fundasti: *Agrienses* Viennae beneficentiae olim Tuae alumni institutus, Te adnitente, Cassoviae ac Sempronii, auctus Tirnaviae Convictus gratis alendae in rem Catholicam inter educatrices disciplinas, nobilis iuventutis.

Spectetur istic effigies, quae ostendat inclytum illud Tirnaviae *Cleri Ungarici Generale Collegium*, Urbico huic Germano-Hungarico literis, cultu, disciplina, legibus longe simillimum, Tuae, Clerique totius Hungarici, ut munificentiae, ita gloriae immortaliter nobili monumentum. Exculpat caelator *Ujvariensia* honorum ecclesiasticorum, Patriae, Christianitatis tutelae pernecessaria *propugnacula*, substructiones fortissimas contra Turcam bonis imbellibus rapide imminentem, sumptu quam magno, tam necessario excitatas.

Caelet etiam *templum* Posonii extra urbem splendidum et unicum foris pietatis asyllum, ac Tui honestissimi laxamenti: *Templum* item atque *Coenobium* charae Tibi *Sancti*

Francisci familiae Cremnicii in aurifodinis, hactenus haereticorum nido, excitatum.

Emineat inde caelatum Trenchiniense hinc *S. Francisci Xaverii Templum* pietate augusta visendum, inde novum Societatis IESU *Collegium*, denique *Tironum Domus*; quae omnia Te Fundatorem agnoscunt, et quidem in loco, in quo res Catholica profligata hactenus, caput nec ausa exerere, nullum templum, sacerdotem nullum habebat suis religionibus palam exercendis. An non sunt hae illae, quas divinus Dionysius vocat *imitationes DEI*? Hae Te dignum reddunt, quem Ecclesia vere *operarium inconfusibilem*, Columnam ignis et nubis, tantoque primatis infulae nomini parem, DEI denique publica tam late, tamque magnifice curantis imitorem agnoscat. Ipsa Tuae aulae, mensaeque dignis ingenio ac virtute dissertationibus conditae apparatus, religioni ancillatur, in is, quos admittis, ut ad fidem erudias. Respondent his, matutina illa Tua quotidie de divinis commentatio, quot annis vero dies octo arcane abditae ad ascetica Sancti Ignatii exercitia: decorum in templo cum religiosa veneratione silentium: sacer ille ad aras in illustri circa Te tam augustae coronae Clero splendor: gratae, solido nervo docte, ac sancte facundae, lucemque, si annuas, abunde commeritae quotannis ad populum conciones, infulae, aliique Sacri honores, nonnisi probis doctisque capitibus procurati, domestica piorum librorum volutatio: vigil in clerum, ac omnem dioecesis Tuae velut mappam seu amplitudinem, oculus: providenter liberalis in religosas familias, in parochos beneficentia; quaedamque DEI creantis ceu imitamenta, cum quaedam videreris quasi e nihilo excitasse. Digna est non taceri et Psoniensis illa *Matris morientium et mortuorum*, Te adnitente, palamque illi e solenni formula nomen dante, erecta sodalitas: tenerae de augusta coeli Regina ad Sofaes Tuos, tunc et meos allocutiones: artes illam colendi, peregrinationes, domi ad suaves modulos in tacitas lachrymas erumpens teneritas. Emicat modestus animus etiam in hac et corporis, et animi, et munerum maiestate; nunquam petita (ipso, qui dedit, magno teste) supremae in Hungaria mitrae dignitas: Ecclesiae, atque qua publicae, qua arcanae, ac verecundae tui ovulis, hospitum egentium, haereticorum ad

fidem reductorum, inopiae sublevandae, non vero carni et sanguini, addicta pretiosa Christi hereditas, inducta ab Rosnenses, aliosque ab hominum memoria istic non visa religio Catholica; erga nationes, quarum etiam plurium linguas calles, amor et officia: omnis authoritatis usus ad fidei propagationem, stabilitatemque adhibitus, qua in Regni, qua in Synodi Tuae magnae comitiis et ubique paterna et materna cleri, et gregis cura, etiam cum bellum pestisque saevirent: dignae Ferdinandi II et Tertii Imperatorum amore dotes nobilitatis ingenii ac virtutis. Non minor his est ille inter adversarsa eminens princeps, ac sui compos animus: inter tot aureas aulae illecebras cor a muneribus innocens manibus, et semper incontaminatum. Quamvis ego magis fere mirer, quod munera aliquando non dederis, quam quod non acceperis. Bene sit Tuo illi fideli pectori sine fuco, quod Ecclesiae, Regi, Patriaeque servasti, cuius interpres fuit et est lingua illa Tua *eucharis*, cleri et Catholicae Procerum nobilitatis adhortatrix ad fidem Ecclesiae, Regique, inter haeretica turramenta servandam. Audivi celebrari et Matrem, pauperum alteram velut Elizabetham, ut ea taceam, quae de illa cum admirabilitatis, naturae vires supergressae, fama feruntur. Novi germanum Tuum Regiae camerae, thesauroque Praefectum, ac duos alios in Societate Professos, gradu suo undequaque perdignos. Aestimavi ego quidem famam illam, quae Te, ab exturbato ex energumenis non semel infernate genio celebrabat. Sed pluris facio domitum in tot pectoribus, et eiectum vel schisma, vel haeresim, et particulatim ducenta illa millia animarum, Te Romae, ac istic per omnem industriam laborante, Christo et Sedi Apostolicae addictarum, quae certe laetabili ubique felicitate brevi magis effloresceret, si tales ubique populorum patres pastoresque haberet. Perge, et iuxta delectum a Te symbolum, *coniungere* DEO et *sustine*, ut *crescat in novissimo vita tua*: quam anno 1600. id est sancto inchoatam et laborante aliquando re Catholica morti magna dicendi vi, ac libertate oblatam, non cessa utili magnificentiae granditate Ecclesiae, Patriaeque impendere. Fove istic authoritate, ac exemplo illo Tuo magno Ecclesiam: fove quinque seminaria iuventutis, quae vel author, vel auctor locupletasti, amplum gymnasium literarum, templa tria,

tria religiosa domicilia, quae fundasti. Ipsum illud aurum sic expensum se beatum diceret, si loqui posset, quod factum sit semen messis aureae animarum in aeternitate felici. A me vero accipe augustum, quod affero in tenui hoc longiorum iam olim mearum cogitationum compendio argumentum. Scio enim quanto exemplo doceas decere vos, Mystagogorum Principes, *exemplis grandibus uti*, et DEUM imitatos, agere imitanda. Apocalipsis 21 quidam *arundine* aurea mensus est civitatem Dei. Ego tenui calamo, non aurea *arundine*, quasi metior quaedam DEI vestigia, ut ea imitemur. Nec eminentius quicquam reperio exemplo DEI: *nec virtus altius ire potest*. Vale.

Romae in Domo Professa Societatis Jesu, 19. Februarii 1657.

(Dedicatio operis Ioannis Nádasí S. J. de imitatione Dei, Romae anno 1657 impressi.)

Megjegyzés. Az irodalom- és egyháztörténet érdekében ideírjuk, hogy a R. M. K. III. kötete 611. lapján, ahol ez a felette ritka munka először le van írva, a fenti ajánlás kelte hibásan 1637 február 16-ára van téve.

45.

Bologna, 1677 február 27.

Degrői Kochmeister Sámuel orvosi diplomája.

In Christi nomine Amen! Universis et singulis praesens hoc publicum Doctoratus privilegium lecturis et audituris. Nos Iohannes Maria Andreasi Tridentinus, Eques Divi Marci, Consiliarius primarius Illustrissimae Nationis Germanicae, quae Bononiae est. Salutem in eo, qui est, omnium Vera Salus.

Antiqua et gloriosa Mater Artium ac scientiarum Bononia, quae non modo per Italiam, sed per totam etiam Europam inter Academias principatum obtinet, eos duntaxat ad summum Doctoratus gradum evehere consuevit, quos meritorum excellentia et examinis rigorosi certamen Laurea Academica dignos exhibuit: Aequum enim est, pro meritis praemia ferre. Significamus itaque, quod die infrascripta

Nos Consiliarius antedictus, auctoritate Theodosii imperatoris, tanquam fundatoris hujus Academiae, quam foundationem petito Sancti Petronii Episcopi satisfactorius, anno a partu Virgineo 432 suscepit; adstipulante huic foundationi Pio II. Pontifice Optimo Maximo, ut et Caroli V. Romanorum imperatoris, tanquam confirmatoris hujus foundationis, qui idipsum in gratam Coronationis suae a Clemente VII. Pontifice Optimo Maximo anno 1530 ibidem institutae praestare voluit, juxta antiquam consuetudinem et privilegia quibus fungimur, in hac parte sub felicibus auspiciis et regimine Sanctissimi in Christo Patris, et Sanctae Apostolicae sedis successoris Innocentii XI. ac Eminentissimi et Reverendissimi Cardinalis Legati Buonacorsi, Nobilissimus et Eruditissimus Dominus Samuel Kochmeister a Degro, Neosoliensis Hungarus adductus est ad Nos, cum uberrimis testimoniis, (quae a promotore suo de meliori nota Nobis patefacta sunt) ad subeundum suum ultimum examen, punctis et casibus hesternae die, pro more hujus Academiae eidem assignatis, quae etiam hodie diligenter coram Nobis in Nosocomio ad Salvatorem excuti curavimus. Ipse autem in illis solvendis tam docte et Doctoreo more se gessit, ut magnam laudem exinde meritis sit. Quamobrem ab Illustrissimis atque Excellentissimis Professoribus unanimiter cunctisque suffragiis, ac eorum *nemine penitus* atque *penitus* discrepante aut dissentiente, nec haesitante quidem, idoneus Philosophus et Medicus fuerit judicatus et approbatus. Nos itaque antiquam sequentes consuetudinem, Eundem Nobilissimum et Doctissimum Dominum Samuelem Kochmeisterum a Degro, publice et solenniter Philosophiae et Medicinae Doctorem creavimus, creatum approbavimus, et ab omnibus approbatum esse volumus, distribuentes Ei plenam potestatem ascendendi cathedram Doctoralem, ac petendi insignia Doctoratus a promotore suo, fruendique libertatibus cunctis, quibus alii Doctores Almae Parisiensis, Patavinae, Papiensis, Oxoniensis, concessionibus aut indultis gaudent et utuntur. Quibus ita gestis et declaratis, Reverendus, Illustrissimus atque Excellentissimus Dominus Johannes Baptista Zoppius, S. S. Theologiae, Philosophiae et Medicinae Doctor et Professor, pro-

motor ejusdem, assidentibus Illustrissimo, Excellentissimo Domino Francisco Bernhardo Borgio, Priori, Illustrissimo et Excellentissimo Domino Severino Dominico Dorrelli, et Famigeratissimo ac Excellentissimo Domino Marcello Malpighio, memoratum virum consuetis insignibus et ornamentis Doctoralibus in Collegio Universitatis publice decoravit. Tribuit namque ei Philosophiae et Medicinae libros primo clausos, mox et apertos: Annulum aureum digito ipsius indidit, biretum Doctorale capiti imposuit, pacisque osculum eidem exhibuit. Sic itaque summa cum laude praedictus Nobilissimus atque Excellentissimus Dominus Samuel Kochmeister a Degro, Neosoliensis Ungarus ad summum Doctoratus in Philosophia et Medicina apicem pervenit. In quorum omnium fidem ac testimonium has nostras patentes privilegii literas manu nostra subscriptas et sigillo nostrae Inclytæ Nationis Germanicae communiri jussimus.

Actum Bononiae, die 27. mensis Februarii. Anno reparate nostrī salutis 1677. Testibus praesentibus Excellentissimo Domino Johanne Ignatio Egermeier, Monacensi Bavaro, Philosophiae et Medicinae Doctore, et Excellentissimo Domino Georgio Heintke, Olsnensi Silesio, Philosophiae et Medicinae Doctore, et aliis quam plurimis, ad praemissa vocatis et rogatis.

Joannes Maria Andreasi Tridentinus
Eques Divi Marci, Illustrissimae Nationis
Germanicae in Bononiae Universitate p(ro) t(unc)
Consiliarius Primarius mpr (L. S.)

Joannes Baptista Zoppius,
S. S. Theologiae, Philosophiae et Medicinae
Professor; Promotor Ejusdem mpr

Franciscus Borgius, Prior, Severinus Dorrelli Professor.
Marcellus Malpighius mpp

Christophorus Walther ab Herbstenburg, Nationis Syndicus mpria Sebastianus Antonius Fritsch Nobilis Carinthus Clagenfortensis I(uris) U(triusque) D(octor) p. t. I(nclytæ) N(ationis) G(ermanicae) B(ononiensis) Consiliarius mpr.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Megjegyzés. Amint csatolt hasonmásából is látható, a stilizált virágdíszű és festett keretű diploma kiállítása igen fényes és előkelő. Miként már ezidőben szokás volt, az oklevél megszokott szövegét — külön alkalmi szedéssel — nyomtatva mutatták be, a kezdőbetűket és díszítéseket arannyal nyomtatva és írva. Ma az itt-ott vízfoltos széles keret a hajtásokban kissé kopott, de épkorában igen jól hatott fekete alapon kanyargó ezüstös babérdíszével. Az egyúttal régi magyar nyomtatvány-számba menő diploma jóformán unikum, mert hozzá hasonló szép még a bolognai közgyűjtemények és levéltárak gazdag anyagában sem maradt reánk.

46.

Bologna, 1684 július 19.

Popelko Szaniszló kanonok-rektor Illianich Gergelynek.

Admodum Reverende in Christo Pater mihi observandissime.

Salutem plurimam et servitia mea paratissima. Officium meum obligat me literarum praesentia, humanitatem et zelum Paternum Vestrae Admodum Reverentiae requirere, ac necessitatem Collegii Hungarico-Illirici exponere, quod fundatum fuit in Bononia, de Anno Domini 1537 per Reverendissimum piaae memoriae Paulum Zondi, Episcopum Rosoniensem et Praepositum Zagrabiensem, prima fundatione pro quatuor alumnis, duobus ex natione Ungara et duobus ex natione Illirica sive Croata, consignato fundatore adhuc in vita sua iure patronatus capitulo Zagrabiensi. Qui pius fundator in spiritu providens suo tempore fore perfectum ex sua fundatione in constitutionibus exhortando obligavit omnes filios suos alumnos, qui per literas ex hoc Collegio ad maiores facultates pervenerint, eidem Collegio suis opibus in Domino augmentum adferre sint obligati, quae salubris et sancta obligatio suo non caruit fine, ex quo ad praesens per Legata alumnorum, qui quondam in hoc Collegio profectum fecerunt, quatuor aut sex alii circiter alumni super fundatoris alumnos sustentari (id qui ex natione Croata) ac studere pos-

sint, qui per Dei gratiam hactenus patriae suae satis bono emolumento extiterunt. Capitulum Zagrabiense (ex quorum gremio semper Canonicus Rector huic collegio praeest) ac post studia sua reduces in patriam curam animorum exercentes multas parochias excoluerant. Hoc vero Collegium Ungarico-Illyricum etsi confirmationem pontificiam habebat, non est tamen gratus pontificiis, uti hic duo collegia, Hispaniense decoratum, cum quo non gaudeat totali exemptione a daciis et gabellis in hac libera civitate Bononiensium, sed solummodo in media parte eorundem privilegiorum exemptionis urbanae. Quare Paternitas Vestra Admodum Reverenda medio suorum amicorum et patronorum dignetur instare apud Suam Sanctitatem Reverendissimum Patrem nostrum Innocentium Undecimum pro totali exemptione a gabellis et daciis ad favorem istius Collegii. Conjungat se Paternitas Vestra Admodum Reverenda Illustrissimo et Reverendissimo Domino Abbati Janio advocato Hungariae ac Admodum Reverendo Patri Petro Rolae, Procuratori generali Patrum Ordinis Sancti Pauli primi Eremitae, scilicet Paternitas Vestra Admodum Reverenda ob oculos ponere Suae Sanctitati constantiam civium patriae nostrae signantur et memorabilem anni praeteriti, qua illi si non totam Italiam, ad minus ora Italia conservarunt, quorum filii et alumni condecorati et aucti gratia Suae Sanctitatis in civitate hac Bononiensi ubique doctiores et semper solidiores erga Sacram Sedem Apostolicam experientur, libenter essem certus de harum earum perceptione Vestrae Paternitatis Admodum Reverendae ex patria et signanter civitate Zagrabiensi heri accepi literas nihil tam singulari, exceptis castris, quibus nostri inhaerent, quo quo paulatim parant ne calliditate hostis occupentur. De caetero Paternitatem Admodum Reverendam felicissime valere cupio.

Datum Bononiae, die 19. Julii 1684.

Admodum R. P. Vestrae obligatissimus servus

Stanislaus Popelko Canonicus Zagrabiensis
Rector Collegii Hungarico-Illyrici.

47.

Bologna, 1691.

Fr. Rovetta András domonkos Magyar Pál domonkosról.

1232. Fr. Paulus Hungarus, seu ut alii volunt Dalmata, Conventus Bononiensis filius, non minus doctrina, quam sanctitate clarus, qui cum eximius Iurisconsultus esset, summaque nominis laude Bononiae Ius Civile, seu Legale actu in praefata Universitate interpretaretur e Sancti Patris Dominici manibus Clericalem habitum suscepit nomineque Provinciae Lombardiae vix solemni, ut pie creditur Professione emissa ab eodem Divo Patre Dominico ad praedicandum sacrosanctum Iesu Christi Evangelium in partibus Hungariae, nec non Bossinensium missus, qua propter merito Hungariae Apostolus fuerit nuncupatus, in qua apostolica missione, postquam eius sancta praedicatione illorum populorum copiosam messam Domino acquisiverit, proprio sanguine pro fidei defensione quam imperterritio animo praedicaverat Laureatus in Coelum evolavit, relictis post se posteritati plurimis suae sapientiae, solidaeque doctrinae monumentis, inter quae, ut fertur, solido calamo scripserat in munere inquisitoris: Postillam, seu Paraphrasim super Divi Apostoli Pauli Epistolas, nec non Volumen adversus illarum regionum Haereses, valde eruditum. Quem celebrant: Franciscus *Rincetus*, in cap. finali Vitae Sancti Dominici; relatus a Ludovico a *Paramo*: De origine S. Inquisitionis lib. 2. tit. 2. cap. 28. apud Vincentium Mariam *Fontanam*, in Theatro Dominicano p. 3. cap. 1. tit. 3: De inquisitoribus ab Haereticis mactatis num. 18. pag. mihi 508 col. 2. Paulus Dalmata. — Chronicon Iacobi de *Susato*, sub Generalatu Beati Iordani secundi Magistri Generalis Ordini fol. mihi 146 a tergo. — Ferdinandus *Castillus* in Historia Ordinis P. P. lib. 1. cap. 55. — Antonius *Senensis* Lusitanus: Bibliotheca Ordinis, et alii apud Ambrosium de *Altamura* in Bibliotheca Ordinis Praedicatorum Centuria 1, ad annum 1224 pag. mihi 5. col. p. § floruit circa haec tempora, ex Abraham *Bzovio* ad annum 1221 num. 16.

(P. F. Andreas Rovetta: Bibliotheca chronologica Illustrum virorum provinciae Lombardiae sacri Ordinis Praedicatorum — Bononiae, Iosephi Longhi, 1691 — p. 276.)

48.

Bologna, 1699.

Patachich György „Gloria Collegii Ungaro Illyrici“ műve a Collegium nevezetesebb alumnusairól.

Gloria Collegii Ungaro Illyrici Bononiae Fundati, sub cura Venerabilis Capituli Almae Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis *Sive Viri Honoribus, et Gestis Illustres, qui ex hoc Collegio prodiverunt; levi calamo adumbrati, ac in perennis Observantiae testimonium* Dicati Reverendissimo D. Petro Chernkovich Praeposito Posegiensi, Canonico Zagrabiensi, Proto-Notario Apostolico, et Collegii Ejusem Rectori Dignissimo a Georgio Patachich de Zajezda, Canonico Zagrabiensi, Sacrae Theologiae Doctore, ex eodem Collegio Ungaro Illyrico. Anno MDCXCIX. (In 32° fol. 181.)

Colophon: Bononiae M. DC. XCIX. Typis Fratrum de Perijs. Superiorum permissu.

Miként címéből is kitűnik, a munka a nevezett Collegiumból kikerült jelesebb növendékek emlékét örökíti meg hosszabb-rövidebb életrajzokban és pedig az alábbiakét:

Paulus Zondy episcopus Rosonensis, Metropolitanae Strigoniensis et Cathedralis Zagrabiensis Ecclesiarum Praepositus, Collegii Ungaro-Illyrici fundator. (p. 21)

Petrus Heressinczy ep. Zagrabiensis, postea Jaurinensis ac regni Hungariae Cancellarius, Collegii alumnus anno 1570 et Rector. (p. 26)

Nicolaus Zelniczay ep. Quinque Ecclesiensis, postea Zagrabiensis, Collegii alumnus anno 1573. (p. 30)

Gaspar Ztankovachky ep. Zagrabiensis, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Pro-Rex, S. C. Regiaeque Maiestatibus Consiliarius, Collegii hujus alumnus anno 1574 ac postea Rector. (p. 33)

Franciscus Ergelius ep. Vesprimiensis, ac postea Zagrabiensis, Collegii alumnus anno 1582. (p. 39)

Petrus Domitrovich ep. Quinque Ecclesiensis, ac postea Zagrabiensis, Collegii alumnus anno 1595 et Rector. (p. 43)

Benedictus Vinkovich ep. Zagrabiensis, Collegii alumnus 1606 et Rector. (p. 49)

Ioannes Erdeody Comes de Monyorókerék, ep. Agriensis, hic Collegialis anno 1610. (p. 55)

Martinus Bogdan ep. Zagrabiensis, Collegii Rector anno 1616. (p. 60)

Georgius Draskovich Comes de Trakostain, ep. Jaurinensis, hic Collegialis anno 1622. (p. 64)

Alexander Mirkulich ep. Zagrabiensis, Collegii alumnus anno 1668. (p. 69)

Stephanus Doichich ep. Corbaviensis et Canonicus Zagrabiensis, Collegii alumnus anno 1668, ac postea Rector (p. 77)

Joannes Babbich ep. Scardonensis, Abbas a Gotto, Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis Lector et Canonicus, Collegii Rector anno 1671. (p. 81)

Michael Dvornikovich ep. Vaciensis, Praepositus Jaurinensis et Abbas, S. C. Regiaeque M-tis Consiliarius, Collegii alumnus anno 1667. (p. 87)

Stephanus Selischevich ep. Zagrabiensis, Croatiae et Sclavoniae Primas, Abbas de Topuska, comitatus Berzencze supremus ac perpetuus Comes... Collegii Rector anno 1665. (p. 94)

Gabriel Jellachich, Matthias Patachich, Adamus Gereczy S. C. Regiaeque M-tis diversorum praesidiorum capitanei, Michael Voikovich pro patria gloriose occumbens, Christophorus Uragovich. (p. 102)

Joannes Draskovich S. R. I. Comes de Trakostain, regni Ungariae Palatinus seu Prorex, Collegii hujus convictor anno 1620. (p. 104)

Petrus Keglevich L. B. de Busin et Paulus Rattkay L. B. de Nagy-Tábor S. C. M. Regiaeque Consilarii, capitanei, convictores anno 1618. (p. 114)

Gaspar Frangepanes Marchio de Terszat S. C. Regiaeque M-tis Consiliarius, convictor anno 1626. (p. 119)

Comes Gaspar Sechy et Comes Stephanus Orahoczy Consilarii et Camerarii, convictores anno 1669. (p. 125)

Nicolaus Draskovich Curiae Regiae per Ungariam iudex, S. C. Regiaeque M-tis Consiliarius Intimus et Joannes Draskovich Curiae Regiae Praefectus etc. Comites de Trakostain, convictores anno 1652. (p. 128)

Franciscus L. B. Orsich Comes ac Campi Colonellus, convictor anno 1682. (p. 135)

Stephanus Chikuliny Locumtenens Banalis etc. Convictor anno 1670. (p. 138)

Petrus Erdeody de Monyorókerék, Montis Claudii et comitatus Varasdinensis Comes perpetuus, Magni illius Proregis Illyrici Thomae Erdedii Turcarum Terroris Nepos, Collegii convictor anno 1670. (p. 140)

Joannes Draskovich Comes de Trakostain, comitatum Valko et Baranya supremus ac perpetuus Comes et Sigismundus Keglevich Comes perpetuus, convictores anno 1693. (p. 146)

Praepositi et Abbates: Paulus Zorchich ep. Suidnicensis, alumnus anno 1671. Adamus Ancheraiter Praepositus S. Adalberti, alumnus anno 1580. Marcellus Nagy Abbas de Rupibus, alumnus anno 1586. Stephanus Medak Praepositus Chasmensis, alumnus anno 1595 et Rector. Vincentius Misenovich Praepositus Galgocensis, alumnus anno 1598 et Rector. Stephanus Baxay Abbas Lelesiensis, alumnus anno 1600. Blasius Magyar Abbas Pilisiensis, alumnus anno 1598. Stephanus Prekritt Abbas S. Crucis, alumnus anno 1691. Balthasar Napuly Praepositus Zagrabiensis et Nobilissimi Collegii Croatiae Viennae Austriae fundator, hic alumnus anno 1688.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. R. M. K. III. No. 412.)

49.

Bologna, 1699.

Patachich György „Heroes Hungariae, et Illyrici“ műve a két nemzet vezetéséből egyéniségeiről.

Heroes Hungariae, et Illyrici Tam Bellica Fortitudine, quam singulari aliquo facinore illustres, quos *Illustrissimo D. Comiti* Balthasari de Batthyan, Perpetuo in Nemet-Ujvár, Pannoniae Iuventutis Principi, *Romae Stud[i]i gratia commoranti D. D. D.* Georgius Patachich De Zaiezda, Canonicus Cathed[ralis] Ecclesiae] Zagrabiensis, et Sac[rae] Theol[ogiae] Doct[or] ex Collegio Ungaro-Illyrico Bononiensi edidit.]

Bononiae. Typis Longi 1699. *Superiorum permissu*. In 32° fol. 180.

Tabula materiae: S. Stephanus primus Rex Hungariae et Apostolus. Bela I. Rex. Geysa Magnus Rex. S. Ladislaus Rex. Emericus Rex. Andreas II. Rex. Ludovicus I. Rex. Ioannes Hunyades Hungariae Gubernator. Matthias Corvinus Rex. Vencellinus. Nicolaus Macedo. Ioannes Ragusius. Stephanus Batorius et Paulus Chinysius. Matthias Gerebus. Nicolaus Zrinius. Thomas Nadasdius. Christophorus Frangepanes. Franciscus Batthyanius. Thomas Erdedius. Stephanus Dobous. Agrienses matronae. Bathor Opos. Nicolaus Palfius. Nicolaus Zrinius Banus. Zotmundus. Gurcia vexillarius. Lupus Mernsaricius. Petrus Zrinius. Duo milites ungari. Miles Croatus. Georgius Zondius. Lupus Crisanicius. Nicolaus Iurasicus. Ioannes Voicovicius. Simon Logodius. Matthias Baqvicius.

Az egyes rövid jellemtirajzok végén idézve a forrás, amelyek alapján íródtak: Bonfini, Istvánffi, Ratkay etc.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. R. M. K. III. No. 4122.)

50.

Roma, 1712 augusztus 8.

Péterffy Ferenc István teológiai doktori diplomája, melyet a Collegium Germanicum et Hungaricumban nyert.

Ioannes Baptista Spinola Societatis Iesu, Almi Collegii Germanici et Ungarici in Alma Urbe Rector. *Universis*, ad quos praesentes litterae nostrae pervenerint, maioribus debitam reverentiam, caeteris vero salutem in Domino sempiternam. Divinarum sedium assistricem sapientiam e coelo ad homines mitti, ut cum iis sit, atque laboret, non solum vero credimus, sed etiam saepenumero experientia comprobamus. Cum enim interdum videamus aliquos, sane sortitos animam bonam, qui ab ipsa statim pueritia seria ludis praeferentes, prima litterarum rudimenta bonas et liberali viro dignas artes, disciplinas severiores, et denique divinarum scientiam rerum praeacuto ingenio, solerti iudicio, constanti memoria praecurrunt, dubitandum non est, quin

e divinis thesauris opem eis attulerit sapientia. Cuiusmodi exempla, si unquam alibi Romae complura cernuntur in Illustri Almae Urbis Gregoriana universitate, et speciatim in hoc laudabili Germanico et Ungarico Collegio, quo omnium fere Germaniae provinciarum varietas flos omnis nobilitatis et ingenium multiplici discrimine confluunt, atque ad sapientiam informantur passim incurrunt in oculos ii, qui in bonarum artium adeptione sic eminent inter caeteros, sic disciplinas a praeceptoribus traditas facile, alteque animo consignant, sic consignatas in publicis congressionibus magnifice proponunt, ut et audientibus admirationem, et sibi laudem, et huic Collegio Germanico et Ungarico non mediocre afferant ornamentum. Inter quos iure merito reponendus est *Perillustris et Reverendus Dominus D. Franciscus Stephanus Péterffy Ungarus Posoniensis, dioecesis Strigoniensis, A. A. L. L. et Philosophiae magister dicti Almi Collegii alumnus*, qui Sacro Sanctae Theologiae recessus felicissimo labore pervestigavit. Etenim in hoc nostro Collegio et Gregoriana universitate toto studiorum suorum curriculum privatim et publice saepius conclusiones ad disputandum antea propositas facile, cunctisque plaudentibus defendit et oppugnavit, tum ad doctoratus insignia consequenda in doctorum virorum corona a RR. PP. *Sulpitio Constantino Studiorum praefecto, Caietano Iacomino Sacrorum Canonum, et Vincentio Guinigio Controversiarum in eodem Collegio lectoribus, omnibus Societatis Iesu, Sacrae Theologiae professoribus* in Theologicis interrogatus et rigore examinatus eximiae doctrinae et optimi ingenii specimen praesetulit, ac deputatis examinadoribus, caeterisque adstantibus cumulatissime satisfecit, denique die octava Augusti anni MDCCXII puncta sibi ad declarandum assignata ex Theologicis *p^m ex prima parte D. Thomae questione 30. articulo 2° Utrum sint Tres Personae tantum in Divinis? 2^m ex 2^a 2^{ae} questione prima articulo 3° Utrum Fidei possit subesse falsum? 3^m ex 3^a parte questione prima articulo 2° Utrum fuerit necessarium ad humanum salutem Deum Incarnari?* non minus expedite, quam docte et subtiliter explicavit egregie et copiose difficultates obiectas enodavit, sui que praestantis ingenii ac meram eruditionis conceptam

expectationem non modo substinuit, sed vicit, adeo, ut omnium prorsus secretis votis primum, deinde viva voce vivisque suffragiis approbatus et a Nobis, ob scientiam tot et tantis experimentis propalam factam, tum etiam ob morum, vitaeque probitatem multorum testimonio probitate, ac fide virorum praestantium relatum summopere commendatus ac dignus, qui ad Doctoris gradum evehatur, merito iudicatus est. Nos igitur privilegiis et facultatibus Apostolicis a Pontificibus maximis felicitis memoriae Iulio III. sub datum pridie Kalendis Septembris anno incarnationis Dominicae 1552 incipiendum, dum sollicita considerationis indagine, et Gregorio XIII. sub datum VIII. Idus Augusti anno incarnationis Dominicae 1573, pontificatus sui anno 2° sub forma: Postquam Deo placuit, necnon a similis recordationibus Ferdinando Secundo Imperatore Invictissimo sub datum die 15. mensis Septembris, anno Domini 1628,* regnorum eius Romani X, Ungarici XI, Boemici vero XII et incipit: Postquam Dei concessis utentes ad maiorem Dei gloriam, eundem *Perillustrem et Reverendum Dominum D. Franciscum Stephanum Péterffy ex consensu expresso Eminentissimi et Reverendissi DD. Galeatii S.R.E. Cardinalis Marescotti eiusdem Almi Collegii Protectoris*, deque supradictorum Patrum consilio et assensu, ac secundum eorum vota antedicta praecedente professione fidei, ac iuramento de more recepto ad gradum Doctoratus in Sacrosancta Theologia auctoritate Apostolica et Caesarea praedicta promovimus, doctoremque Theologiae creavimus, tituloque ac nomine doctoris theologiae decoravimus et insignivimus, gradusque huiusmodi possessionem et insignia per librorum aperitionem, bireti loco coronae impositionem, annuli immissionem et pacis osculum humiliter postulanti tradidimus, cathedram magistralem ascendendi, legendi, docendi, glossandi, interpretandi omnes et singulos doctoris actus tam publice, quam privatim exercendi facultatem concessimus, ut sic promotus omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, favoribus et gratiis, iuribus, dignitatibus et praeeminentiis, quibus alii magistri seu doctores in praedictis facultatibus in Parisiensi, Lovaniensi, Salmaticensi, Complutensi, Patavina, Perusina, Pisana, Viennensi, In-

golstadiensi et quibuscumque aliis generalium studiorum universitatibus, etiam Germaniae, iuxta earundem universitatum ritum et morem promoti de iure, statuto vel consuetudine, aut alias quomodolibet utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere solent, possunt et debent; ipse quoque uti, potiri et gaudere possit, utatur, potiatur et gaudeat, et secundum dicti Apostolici et Caesaris privilegii contentum et tenorem utendi, potiundi et gaudendi facultatem habeat. In quorum fidem et testimonium praesentes litteras patentes Nos ac per notarium publicum subscribi, nostri-que sigilli appensione muniri iussimus. Datum Romae ex nostro Collegio Germanico et Ungarico. Anno a Nativitate Domini Nostri Iesu Christi MDCCXII, indictione V., die vero octava mensis Augusti, pontificatus autem SS^{mi} D. N. D. Clementis Divina providentia Papae XI. anno eius XII.

Ioannes Baptista Spinula Rector mpr

Petrus Antonius Quintilius curiae

Em^{mi} vicarii notarius mpr

(Originale in forma libelli, in pergamena picta. Bibliotheca archidioecesana Strigoniensis in Esztergom. GJ IV 6.)

* Mendose: 1608.

51.

Roma, 1743 március 6.

Franciscus Maria kegyesrendi tanár véleménye Dezericzky Ince kegyesrendi tanár magyar tárgyú latin művéről.

Mandante Reverendissimo P. N. Generali Praeposito legi diligenter R. P. Innocentii a D. Thoma Aquinate, Assistantis Generalis, viri doctissimi et in gravioribus disciplinis mirandum in modum versati, ac politioribus etiam LITTERIS ornatissimi opus, cui titulus Pannoniae perhonorificus: PRO CULTU LITTERARUM IN HUNGARIA VINDICATIO. Tantum sane abfuit, ut mihi in mentem venerit subvereri, ne aut Sanctissima Ecclesiae dogmata, aut integerrima morum probitas quicquam de eo detrimenti posse capere videretur; ut potius existimaverim ex hoc ipso opere, et castissimos Ecclesiae mores, et orthodoxae fidei nitorem, tum in Hungaria, cum alibi, non mediocriter auctum iri. Neque vero id sine causa:

Satis enim aperte constat hanc esse bonorum omnium consuetudinem, qui in qua re animadvertunt alios floruisse, in ea ipsi student excellere: et quod multa cum gloria egregios vident fecisse homines, id se quoque facere pulcherrimum putant et gloriosissimum. Frangit quippe ignavos aliena amplitudo, intendit acres. Itaque, cum regnum Hungari videant suum religionis, LITTERARUMQUE nomine a tanto viro summopere commendari, exterarum quoque gentes, quum Pannoniae sacerdotes, virosque in saeculo principes, et praesertim episcopos palam observent cum doctrina virtutem ita coniungere, ut vitae integritate ac multiplici eruditione prodesset omnibus soliti sint, obesse nemini; dubitare profecto non possum, HUNGAROS inprimis, ac quotquot hocce opus pervolunt, ad Virtutum Imagines, quas ibi admirabiliter expressas cernunt, pro viribus imitandas, subiectis veluti facibus excitandos esse. Ingentes porro animas, rerumque cupidas immortalium, quae hoc in volumine praedicantur, si tamquam exempla proposita imitentur caeteri, sequantur, praeclara hinc sane commoda non tam in HUNGARIA, quam alibi Ecclesia capiat necesse est. Eo vel maxime, quod quae isthic continentur, diserte omnia, eleganter ac solide, a summo viro pertractata agnoverim. Nihil igitur impedimento esse iudico, quo minus in lucem haec ipsa VINDICATIO proferatur. Ita sentio Romae, in Collegio Nazareno. Pridie Nonas Martii CIO. IOCC. XLIII.

Franciscus Maria, a S. Ioan. Evang.
in Collegio Urbis de Propaganda Fide,
Publicus Eloquentiae Professor, e Clericis Regularibus Sch. Piarum.

(E praefatione libri impressi Romae, 1743.)

Megjegyzés. E szép méltatást megelőzte Paulinus a S. Joseph tanár és követte Joseph ab Angelo Custode rendi generális rövidebb ajánlása s utánok Fr. Dominicus Gentis Doctor, Collegii Cassanatensis de Urbe Theologus 1743 március 12-én rávezetvén a megkívánt jóváhagyást (approbatio) a munka nyomdába jutott és negyedréti, díszes kiállításban megjelent.

Bologna, 1745 november 18.

Vittenczi Markhot Antal Ferenc orvosi diplomája.

IN CHRISTO NOMINE AMEN. GLORIOSA STUDIO-
RUM MATER BONONIA, quae inter alias Italiae civitates
celeberrima per Sacratissimum Romanorum Imperatorem¹
*Theodosium S. Petronii*² eiusdem civitatis episcopi precibus
generali omnium scientiarum studio fuit decorata, atque sin-
gularibus privilegiis sublimata, ad hoc interveniente consensu
et auctoritate Sanctissimi in Christo patris et Domini Nostri
Domini *Caelestini Papae piissimi* sub anno a Nativitate Do-
mini Nostri Jesu Christi quadringentesimo vigesimo tertio,
ac deinde anno a Christi Natali Millesimo quingentesimo tri-
gesimo *Carolus V. Caesaris Augusti* Imperatoris auctoritate,
nutu, ac propensissima cum in ipsam urbem (in qua imperii
diadema a *Clemente VII. Pontifici Maximi* acceperat) volun-
tate, tum admirabili benevolentiae testificatione in doctores
pontificii Caesareiue iuris, nec non philosophiae, medici-
nae ac omnium liberalium artium et facultatum, omnibus
pristinis ornamentis approbatis et confirmatis, maioribus, ac
pene quovis voto amplioribus muneribus et privilegiis, quae
pro sua summa liberalitate eisdem Sacris Collegiis Doctori-
busque ibi creandis, ac universo gymnasio Bononiensi detulit
et concessit honestata, cuius etiam in toto terrarum orbe ve-
neranda, famosissima et antiquissima Clarissimorum Domi-
norum doctorum auctoritas obtinet principatum, illos dum-
taxat ad publicam et eminentem cathedram, supremique doc-
toratus et magisterii splendidissimam dignitatem sublimat,
erigit et extollit, quos morum praestantia ingenio, studio ac
disciplina claros, spretis, relictisque mundi deliciis se se doc-
trinae penitus dantem ipsam *medicinae* adeptam laudibus ma-
ximis, ac verissimis testimoniis accurate reperit probatissi-
mos, et quos certamen generalis examinis digne ad doctora-
lem lauream promovet per concurrentem virtutum copiam,
legiis, praerogativis, laudibus, honoribus ac dignitatum cul-
mine, meritissime (id quod omnium rerum pretiosissima vir-
tus expostulat) veniant praeferendi. *Cum itaque* Egregius et

eruditus iuvenis, morum probitate ornatus, ingenio praeclarus et multa doctrina praeditus Illustrissimus Dominus *Antonius Iosephus Franciscus Markhot Nobilis Ungarus Wittenziensis ex inclyto comitatu Nitriensi A(rtum) L(iberalium) et philosophiae doctor ac Inclyti Nationis Germanicae alumnus*, qui sua florente aetate, posthabitis patriis commodis, in celeberrimo Bononiensi lycae pluribus exercitatus vigiliis, in *medicinae facultate* solertem ac diligentem operam dedit, actusque scholasticos honorifice gessit conferendo, arguendo, respondendo, repetendo et disputando in medicina fuerit legitima praesentatus coram Illustrissimo et Reverendissimo Domino, Domino *Alexandro Formaliari patricio Bononiensi*, Excellentissimo I. U. et philosophiae doctore collegiato Bononiae ac publico legum professore, ecclesiae metropolitanae Bononiensis *archidiacono*, totiusque almi ac florentissimi archigymnasii Bononiae *maiori cancellario* meritissimo, per Illustrissimos et Generosos viros in medicina doctores Excellentissimos, equites auratos et comites palatinos D. D. *Franciscum Antonium Oreti et Iosephum Anogua* in medicina, *Philippum Antonium Donelli* electum promotores, omnes cives nobilesque Bononiae honorandissimos examinandus et approbandus in medicina, et ob id se subiecerit arduo et difficili examini privato omnium Dominorum doctorum Almi collegii medicinae civitatis Bononiae, in quo quidem examine dictus Illustrissimus Dominus *Antonius Iosephus Franciscus Markhot* puncta sibi assignata miro ordine recitando et argumentis docte, acute et subtiliter, non tam scholastico, quam doctoreo quidem more respondendo, adeo sapienter et praeclare se gessit, ac ita et taliter se praestitit, ut ab omnibus dicti Almi Collegii medicinae civitatis Bononiae doctoribus in praedicta medicinae facultate idoneus ac sufficiens habitus, tentus et reputatus fuerit, et ob id ab eis in dicta medicina unanimiter, concorditer, pari voto, ac nemine *penitus* atque *penitus* discrepante, nulloque prorsus haesitante, iure et merito approbatus fuerit, moxque etiam idem Illustrissimus Dominus *Antonius Iosephus Franciscus* per eosdem Dominos promotores praefato Illustrissimo et Reverendissimo domino *archidiacono* praesentatus propter doctoratus gradum in ipsa medicinae facultate assumendum, id circo prae-

fatus Illustrissimus et Reverendissimus Dominus *archidiaconus* consideratis scientia, moribus, virtutibus, dexteritate, probitate, singulari honestate, et aliis praeclaris dotibus, quibus eundem Illustrissimum Dominum *Antonium Iosephum Franciscum Altissimus ac Omnipotens DEUS* illustravit, prout in dictis suis examinibus mirifice demonstravit, auctoritate, qua fungitur archidiaconi et maioris cancellarii, nec non accedente consilio et assensu omnium D. D. doctorum praefatorum collegiorum ibidem existentium et praevio processu, ac debita informatione super religione et fide catholica de dicto Illustrissimo Domino *Antonio Iosepho Francisco* rite et legitime facta, adhibitisque testibus fide dignis, desuper receptis et examinatis, factaque per eundem palam solemni professione et voto de fide catholica et eidem delato iuramento verbis formalibus, propriis et praecisis, contentis in bulla ac litteris apostolicis a felicis recordationibus Pio Papa IV. expeditis sub datum Romae Idibus Novembris Millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, ac observatis omnibus aliis, de quibus in dicta bulla, prout latius constat instrumentum publicum rogatum per me infrascriptum notarium, ad praedicta specialiter deputatum praestitoque eidem iuramento ab eodem recepto, coram domino priore collegii medicinae rogato per dominum Oratium Vanotti notarium dicti collegii medicinae, cum praesentia duorum testium de observandis capitulis contentis in constitutione per D. D. medicos observanda S. Pii Papae V. praesertim primo, secundo, quarto, quinto et sexto capitulis; ut latius apparet in praedicta constitutione publicata in Alam urbe sub die 11. mensis Martii anno 1566; Bononiae autem sub die 27. eiusdem mensis; Eundem Illustrissimum Dominum *Antonium Iosephum Franciscum Markhot Nobilem Ungarum Wittenziensem* sibi praesentatum dixit, pronuntiavit, declaravit, constituit, fecit atque creavit DOCTOREM in medicina dans atque tradens ipsi tamquam habili, sufficienti et idoneo ad habendum, tractandum et exercendum officium, honorem et dignitatem doctoratus et magisterii in medicina licentiam plenissimam ac liberam et omnimodam facultatem, potestatem et auctoritatem de caetero et in futurum in dicta medicinae facultate legendi, docendi, interpretandi, consu-

lendi, medendi, doctoralem seu magistralem cathedram ascendendi, caeterosque omnes et singulos actus doctoreos publice et privatim feliciter exercendi hic Bononiae et ubique locorum et terrarum tenore praesentium. Et illico, ut idem Illustrissimus Dominus *Antonius Iosephus Franciscus Markhot* possessionem huiusmodi doctoratus ab omnibus imposterum noscatur adeptus Illustrissimus et Generosus vir Dominus *Philippus Antonius Donelli*, Excellentissimus in philosophia et medicina doctor collegiatus, eques auratus et comes palatinus promotor electus suo nomine, ac vice et nominibus praefatorum Illustrissimorum et Excellentissimorum dominorum compromotorum in medicina, et de eorum consensu, insignia ipsius doctoratus eidem Illustrissimo Domino *Antonio Iosepho Francisco*, ut sua eleganti et erudita oratione petiit et in hac forma tradidit, nam primo libros medicinae clausos, mox et apertos eidem in manibus praebuit; secundo biretum seu diadema doctorale capiti eiusdem Illustrissimi Domini *Antonii Iosephi Francisci* imposuit, ac tertio ipsius digitum exornavit annulo aureo in signum foederis et coniugii cum medicinae facultate contracti; et postremo ipsi pacis osculum magistrali cum benedictione feliciter exhibendo, ut idem Illustrissimus Dominus *Antonius Iosephus Franciscus Markhot Nobilis Ungarus Wittenziensis Doctor Egregius* sic laureatus et insignitus felici coronetur in patria per EUM, qui Trinus et Unus regnat DEUS per infinita saeculorum saecula. Insuper Illustrissimus et Reverendissimus Dominus *Archidiaconus* antedictus mandavit mihi notario et cancellario infrascripto, ac praefatus Illustrissimus Dominus *Antonius Iosephus Franciscus Markhot Doctor Egregius* noviter, ut supra insignitus rogavit me eundem notarium infrascriptum, ut de praedictis omnibus publicum in privilegii forma conficerem instrumentum, muniendum authentico, solito, consueto et ad hoc deputato praefati Illustrissimi et Reverendissimi Domini *Archidiaconi* sigillo pendente.

Datum et actum Bononiae in mansione solita supra porticum ecclesiae metropolitanae sub anno Navitatis Domini nostri Jesu Christi Millesimo septingentesimo quadragésimo quinto, indictione octava, die vero 18. mensis Novembris,

tempore pontificatus Sanctissimi in Christo patris et Domini Nostri *Benedicti XIV.* divina providentia [Papae pii] anno quinto eius pontificatus. Praesentibus ibidem Domini Antonio Forni et Iosepho Magnoni civibus Bononiae et quamplurimis viris probatissimis testibus ad praedicta omnia et singula adhibitis, vocatis atque rogatis etc.

Ego Alexander Formaliari metropolitanae ecclesiae Bononiae Archidiaconus et Studii maioris generalis Cancellarius.

Et quia ego Franciscus Maria olim Ser Ioannis Baptistae Antonii Monti civis et publicus Bononiensis notarius collegiatus suprascriptis omnibus et singulis interfui, de huiusque uti cancellarius suprascripti Illustrissimi et Reverendissimi Domini Archidiaconi rogatus exstiti, Deo in praemissorum fidem et robur hic me subscripsi et subsignavi requisitus et de[promp]to.

(Originale in forma libelli. Archivum familiae Markhot in Nyitra-Ivánka.)

Megjegyzés. A 15×22 cm nagyságú 6 pergamenlevélre írt könyv-alakú diploma első levelét Markhot Antal nemesi címere díszíti, a vele szemben lévő Bologna és a bolognai érsek címereiből, meg a pápai jelvényekből összeállított csinos rajz, míg két kezdőbetű színes, a *dült betűkkel* szedett nevek pedig aranyfestéssel vannak kihúzva, de azok sok helyen már olvashatatlanok, mivel a díszes bőrkötésű diploma az 1838-i pesti árvízkor vízbe hullott és színes díszítései eláztak. Ez értékes magyar oklevélre néhai Tagányi Károly hívta fel figyelmemet s az ő révén kaptam kézhez lemásolásra.

¹ Ez meg sok más jelző kezdőbetűvel írott, de azt — éppen sokaságuk miatt — nem reprodukáljuk.

² Aranyfestéssel kihúzva, amit úgy tüntettünk itt ki, hogy *dült* betűvel szedettük.

53.

Bologna, 1773 július 10.

Dr. Bedekovich Boldizsár de Kumur hitfogadalomtétele.

1773 iulii 6. Cum excellentissimi et reverendissimi patres adhuc in collegio commorarentur... pater magister doctor

collegiatus exposuit illustrissimum et reverendissimum dominum Balthasarem Bedekovich de Kumur rectorem actualiter et praepositum huius Regio-Imperialis Illirico-Ungarici Collegii lauream petere ad instar virorum insigniorum et ex gratia et privilegio seu honoris ergo Collegio aggregari cum ipse interim requisita, maxima ex parte, promitteret, unde honorem tantum cohonestare. His auditis excellentissimi et reverendissimi patres votis adnuerunt dummodo de requisitis constaret, subque hac conditione statutum fuit illustrissimum et reverendissimum rectorem et praesulem laureandum esse absque ullo examine et punctorum recitatione et Collegio honoris gratia aggregare et aggregatum declarare inter numerarios et ubi nobiscum sederit si quintum locum (quemadmodum alias patri magistro Gotti fuit assignatum) concedere ex speciali gratia et dummodo non transeat in exemplum. Pacto tamen et conditione, quod nec per ipsum numerus augeatur, nec emolumenta Collegii intus vel extra percipere possit, nec votum habeat. Vivae interim vocis oraculo et nemine discrepante benigne sancitum fuit, ut character assessoris Sancti Officii, quo postulans dicebatur insignitus, idem ac Sancti Officii inquisitio Bononiae illi haberetur, lege tamen adiecta, ut penes me decanum, et consiliarios doceret authentice de requisitis, interim concedentes excellentissimum patrem magistrum in promotorem.

Die 7 iulii 1773. Penes me convenerunt excellentissimi et reverendissimi patres consiliarius et proconsiliarius nobisque tradidit perpendenda reverendissimus pater magister Elena requisita clarissimi candidati atque authentice nobis constitit virum clarissimum iam pridem theologicam strenue percucurrisse palestram hoc in almo Collegio Ungarico, ipso met Elena doctore inde ipsum Balthasarem Bedekovich de Kumur almae cathedralis Zagrabienensis esse canonicum, abbatem mithratum sanctae Helenae de Podboira, cum privilegio crucis ad pectus, doctorem insuper esse in sacra theologia, in Zagabriensi dioecesi Sancti Officii assessorem, prothonotarium apostolicum et sacri Lateranensis palatii, curiae Caesareae et imperialis concistorii comitem. Quae omnia a nobis, qui supra, perpensa et adprobatione digna iudicata, instante

patre magistro Elena, ut in pleno collegii exponerentur, die nona Iulii fuerunt relata.

Die 10 Iulii 1773. Amplissimae requisitae audierunt patres tum numerarii, cum supranumerarii in pleno congregati collegio, eaque laudarunt et adprobarunt cumque illustrissimus candidatus prae foribus adesset, eum ad fidei professionem admiserunt iterum atque iterum vivae vocis oraculo, pro hac vice tantum, super iis, quae deficientia esse poterant derogarunt, et dummodo non transeat in exemplum dispensarunt ac tandem illustrissimo et reverendissimo domino, domino procancellario accito candidatum laurea donarunt et aggregatione ad honorem ut supra, quintum ei locum post decanum in sessionibus concedendo, ita tamen, ut nec participare queat, nec votum habere, nec eae munia, quae patri magistro Gotti fuerunt die 24. octobris 1719 interdicta, obire.

(Ms. Occhioni, 5891; Acta Collegii Bologna fol. 302. Mazzetti p. 330.)

54.

Bologna, 1781 december 14.

A Collegium Illiricum—Hungaricum rectorai.

Catalogus Rectorum Collegii Illyrico-Ungarici Bononiae.

- 1553—1558. Stephanus Leporinus canonicus Zagabriensis.
- 1559—60. Iohannes Xantus de Piato canonicus Zagabriensis.
- 1560. Stephanus Leporinus. 1561. Iohannes Xantus.
- 1562. Nicolaus Dminics canonicus Zagabriensis.
- 1567. Iohannes Xantus.
- 1568—9. Paulus Szegedi can. Zagabriensis.
- 1571. Mathias Varasdiensis can. Zagabriensis, archidiaconus Varasdiensis.
- 1573. Georgius Ivanchich can. Zagabriensis.
- 1574. Casparus Ztankovachky episcopus Zagabriensis.
- 1579. Paulus Fulicius.
- 1581. Stephanus Budóczy can. Zagabriensis.
- 1583. Iohannes Otthancsichich can. Zagabriensis.
- 1586. Casparus Kobics can. Zagabriensis.
- 1587. Iohannes Wardinus can. Zagabriensis.

1589. Balthasar Napoly (alias Dwornichych) can. Zagabriensis.
1591. Nicolaus Zakolczy can. Zagabriensis.
1593. Martinus Kosutich can. Zagabriensis.
1595. Stephanus Medak can. Zagabriensis, archidiaconus Varasdiensis.
1597. Petrus Domitrovich can. Zagabriensis.
1598. Vincentius Mislenovich can. Zagabriensis, praepositus Glogocensis.
1600. Casparus Verbanovich. 1604. Vincentius Mislenovich.
1606. Benedictus Vinkovich. 1607. Paulus Jagustich.
1610. Ambrosius Jasskay. 1613. Ioannes Erdeody.
1614. Andreas Tudorus. 1616. Martinus Bogdan.
1620. Ioannes Filipsich. 1621. Andreas Ottancius.
1630. Iohannes Filipsich et Nicolaus Medak.
1633. Andreas Zuppanich. 1639. Iohannes Burich.
1642. Mathias Mattesa. 1644. Iohannes Jagatich.
1650. Gregorius Missich. 1651. Paulus Krosz.
1653. Georgius Pogledich. Stephanus Balogh. Petrus Kersich. Ludovicus Jukoslavich. Mathias Irtoklach.
1665. Stephanus Selischevich.
1670. Matthias Leder archidiaconus Dubicensis et Goricensis.
1671. Iohannes Babich can. Zagabriensis, archidiaconus Chasmensis, Lector et episcopus Scardonensis.
1672. Thomas Augustich archidiaconus Varasdiensis.
1674. Stephanus Ignat Doichich can. Zagabriensis, archidiaconus Dubicensis, Abbas Sanctae Helenae in Slavonia, episcopus Corbaviensis.
1676. Iohannes Zubics can. Zagabriensis, archidiaconus Bezinensis.
1678. Paulus Czeskovich can. Zagabriensis, cantor.
1681. Petrus Verbanics can. Zagabriensis, archidiaconus Dubicensis.
1683. Stanislaus Pepelko can. Zagabr. archidiac. de Kemlek.
1685. Simon Judas Sidich can. Zagabriensis, praepositus Sancti Stephani de Bela, archidiaconus Chasmensis et Varasdiensis.
1687. Nicolaus Jurinich can. Zagabriensis.
1689. Michael Simunich can. Zagabriensis.

1692. Nicolaus Jurinich archidiaconus Varasdiensis et Goricensis.
 1693. Nicolaus Gotthal. 1695. Benedictus Bedekovich.
 1697. Emericus Nyilas. 1698. Petrus Chernkovich.
 1700. Georgius Patachich can. Zagabriensis.
 1702. Franciscus Novachich. 1704. Michael Verbanich.
 1706. Gregorius Paradicsics. 1708. Mathias Musinich.
 1711. Gregorius Gollarich. 1713. Petrus Antonius Zavorszky.
 1715. Franciscus Magyar. 1716. Michael Bregovich.
 1718. Nicolaus Gradechy. 1720. Iohannes Lukawsky.
 1723. Michael Calamer. 1725. Stanislaus Pepelko.
 1726. Josephus Pogledich.
 1728. Iosephus Antonius Colnich.
 1730. Adam Antonius Czezelek.
 1732. Nicolaus Tarikay. 1733. Georgius Marcellovich.
 1736. Nicolaus Petrosevich. 1738. Stephanus Puch.
 1739. Gregorius Iosephus Gasparich.

(Biblioteca Comunale. Bologna. Ms. 43 fol. 201—3.)

55.

Bologna, 1781 december 14.

A Collegium Illyricum-Hungaricum rektorai és növendékei.

Elenco dei Rettori e degli alunni del Collegio Illirico—Ungarico chiuso il 14 Dicembre 1781.

1741. Gregorio Gasparich Rettore, alunni 8.

1742. Gregorio Gasparich Rettore. Giovanni Paksi, Nicolò Schaglia, Giorgio Novak, Stefano Subarich, Giovanni Simonovich, Michael Ighevchich, Giovanni Luman.

1743. Nicolò Magdich Rettore, Giorgio Bisztricey, Matteo Bavich, Matteo Petrovich, Giovanni Josipovch. Lorenzo Subarich cameriere.

1744. Giorgio Gaáll Rettore. Giorgio Bisztricey, Giovanni Josipovich, Matteo Bavich, Matteo Petrovich, Giorgio Petricevich, Giorgio Golaz.

1745. Giorgio Gaáll Rettore. Giorgio Bisztricey, Giovanni Josipovich, Matteo Bavich, Matteo Petrovich, Giorgio Petricevich, Giovanni Golaz.

1746. Giorgio Gaáll Rettore. Matteo Petrovich, Giorgio Petrichevich, Matteo Bavich, Giorgio Golaz, Biagio Dumbovich, Michaelae Vochachich, Andrea Dumbovich, Giorgio Smendrovaz.

1747. Giuseppe Gallyuff Rettore. Biagio Dumbovich, Matteo Bavich, Michaelae Vochachich, Andrea Dumbovich, Giorgio Smendrovaz, Tommaso Horváth, Baldassare Matachevich, Michaelae Bolsich, Sigismondo Horbez, Antonio Zebich.

1748. Giorgio Madenich Rettore. Biagio Dumbovich, Tommaso Horváth, Baldassare Matachevich, Michaelae Bolsich, Sigismondo Korbex, Gasparo Porsig, Antonio Zebich, Stefano Fabrich.

1750. Giorgio Madenich Rettore. Stefano Fabrich, Michaelae Golaz, Matteo Mikan, Giovanni Orogoanich, Giuseppe Skergatich, Niccolò Skerlecz, Matteo Pulay, Antonio Iurena, Michaelae Ternulák, Michaelae Siakettek. Andrea Giorani servo.

1751. Michaelae Szkerba Rettore. Mattia Tunira, Antonio Pulay, Matteo Chegetek, Michaelae Ternulák, Mattia Koósz, Stefano Dianesevich, Michaelae Sollady, Pietro Krivolich, Niccolò Trebnich, Adamo Latzkovich, Matteo Mikan, Niccolò Skerlecz.

1753. Andrea Gradinszéky Rettore. Niccolò Zrebich, Stefano Gyanesevich, Mattia Koósz, Niccolò Turchich, Giuseppe Radisevich, Giorgio Raggia, Giovanni Pientovich, Niccolò Dolovez, Niccolò Marcinko, Pietro Arzikogna, Wolfgango Barza.

1754. Baldassare Petkovich Rettore. Niccolò Zrebich, Stefano Dianesevich, Mattia Koósz, Niccolò Turchich, Giuseppe Radichevich, Giorgio Raggia, Giovanni Pientovich, Niccolò Dolovez, Niccolò Marcinko, Pietro Arzikogna, Wolfgango Barza, Mattia Kálmán, Giovanni Zlatarich, Ladislao Chegetek.

1755. Baldassare Petkovich Rettore. Niccolò Turchich, Giovanni Raczia, Giuseppe Radichevich, Niccolò Dolovez, Ladislao Chegeteg, Giovanni Zlatarich, Matthias Kálmán, Giovanni Agustich, Stefano Kelemen, Giovanni Rotteneder, Niccolò Terhay, Adamo Stefanich.

1756. Giuseppe Mikinovich Rettore. Giovanni Zlatarich, Giuseppe Radichevich, Ladislao Chegetek, Adamo Chegetek, Niccolò Terhay, Stefano Kelemen, Giovanni Rotteneder, Tommaso Vagyon, Baldassare Bollfek, Michael Némethy, Giovanni Réich.

1757. Giovanni Dellenich Rettore. Giuseppe Radichevich, Adamo Chegetek, Niccolò Terhay, Tommaso Vagyon, Giovanni Réich, Baldassare Bollfek, Michael Némethy, Baldassare Bedekovich, Franco Kavaszman, Pietro Biró, Stefano Kolozsváry.

1758. Antonio Zdeneczay Rettore, Niccolò Terhay, Baldassare Bollfek, Baldassare Bedekovich, Franco Kavaszmann, Pietro Biró, Stefano Kolozsváry, Lazaro Somsich, Michael Szinkovich, Antonio Gasparich, Giorgio Karvaly, Giuseppe Halyanecz, Luca Peakovich.

1759. Antonio Zdeneczay Rettore. Baldassare Bollfek, Baldassare Bedekovich, Stefano Kolozsváry, Michael Szinkovich, Giorgio Karvaly, Giuseppe Kabjanecz, Luca Peakovich, Franco Niszl, Giorgio Szmodich, Lazaro Somsich.

1760. Michael Margetich Rettore. Stefano Kolozsváry, Giorgio Smodich, Giovanni Smit, Giuseppe Lésztics, Antonio Mandich, Stefano Kletus, Paolo Thanszy, Giorgio Karvaly, Giuseppe Kabjanecz, Franco Niszl, Giovanni Pénzak.

1761. Michael Margetich Rettore. Giovanni Vornikovich, Giorgio Smodich, Giuseppe Seftich, Antonio Mandich, Stefano Kletus, Mattia Kerdebayacz, Ignazio Supanchich, Giuseppe Spenderch, Mattia Vagyon, Sigismondo Gaál, Francesco Sebastianovich.

1762. Michael Margetich Rettore. Giuseppe Spinderle, Mattia Vagyon, Sigismondo Gaál, Francesco Sebastianovich, Sigismondo Radichevich, Baldassare Zemszky, Filippo Wohlgemuth, Martino Dragisevich.

1763. Antonio Zlatarich Rettore, Ignazio Supanchich, Mattia Vagyon, Sigismondo Radichevich, Filippo Wohlgemuth, Lorenzo Keresztury, Giovanni Prevendar, Marco Istvanovich, Giuseppe Spinderle, Franco Sebastianovich, Baldassare Zemszky, Martino Dragisevich, Francesco Tersyansky, Giuseppe Dulez, Antonio Augustich.

1764. Antonio Turchich Rettore. Mattia Vagyon, Lorenzo Keresztury, Giovanni Prevendar, Antonio Augustich, Sigismondo Radichevich, Mattia Ausperger, Filippo Wohlgemuth, Franco Terstyanszky, Marco Istvanovich, Stefano Nagy, Michaelae Mikulich, Alessandro Szohar; Felice Scaramaghi servo.

1765. Giovanni Skergatic Rettore. Giorgio Galliuff, Giovanni Prevendar, Antonio Augustich, Michaelae Mikulich, Alessandro Sohar, Giovanni Erdélyi, Filippo Wohlgemuth, Marco Istvanovich, Stefano Nagy, Mattia Ausperger, Antonio Mlinarich, Tommaso Fabianovich, Giuseppe Szögyény.

1766. Giovanni Skergatic Rettore. Stefano Nagy, Mattia Ausperger, Tommaso Fabianovich, Michaelae Margetich, Stefano Dombay, Michaelae Mikulich, Alessandro Szohar, Giovanni Erdeody, Giuseppe Szögyén, Stefano Arbanas, Giovanni Wittman.

1768. Giuseppe Wernet Rettore. Michaelae Margetich, Stefano Arbanas, Giuseppe Dombay, Giovanni Wittman, Francesco Svaget, Mattia Kaschó, Ignazio Jellachich, Pietro Kebrovich, Fedor Matteriern, Giuseppe Draskovich, Carlo Novak, Antonio Ivanovics, Niccolò Terikay, Andrea Winscsach, Francesco Galliuff, Carlo Peslach, Adamo Bedekovich, Ladislao Pusz.

1770. Francesco Galliuff Rettore. Stefano Skutlich, Giuseppe Bedenichet, Emerico Josepovich, Giuseppe Galliuff, Martino Berkiovich, Pietro Skerlecz, Marco Mahonovich, Giorgio Kerkács.

1772. Davide Piketti Rettore. Pietro Sgelet, Giorgio Chergaz, Marco Mannuir, Michaelae Belus, Francesco Koós, Antonio Baslinovich, Massimiliano Vergoviz, Stefano Ulama, Giovanni Kerner, Tommaso Bosnyakovics; Pietro Guardigni servo.

1774. Baldassare Bedekovich de Komor Rettore. Francesco Koós decano, Antonio Baslinovich, Massimiliano Verhovecz, Stefano Wulama, Giovanni Kerner, Andrea Novakovich, Baldassare Bogdan, Pietro Tuskan, P. Ignazio Czvetko; Giorgio Petrosillo servo.

1776. Giuseppe Taddeo Póka Rettore. Pietro Svetko, Giorgio Hegedüs, Giuseppe Pászthory, Giuseppe Boszinszky,

Giorgio Jomuradt, Giovanni Dékány, Giovanni Szijártó, Ferdinando Gorichky, Giorgio Susics, Michaelae Margetich.

1777. Giuseppe Taddeo Póka Rettore. Tommaso Gerdencich, Giorgio Hegedüs, Giuseppe Pászthory, Francesco Kosinczky, Antonio Jomuradt, Giovanni Dékány, Ferdinando Gorichky, Federico Susich, Michaelae Margetich, Wolfgango Chiolich, Ladislao Josipovich, Vincenzo Robbe, Alessandro Karolia, Benedetto Gregoróczy, Eustachio Bogdányi; Luca Simoni servo.

1778. Wolfgango Chiolich Rettore. Ladislao Giosepovič, Vincenzo Robbe, Alessandro Karolia, Luigi Boneza, Bartolomeo Lanovič, Niccolò Sever, Lorenzo Valkovič, Paolo Kovács; Lorenzo Alessandri servo.

1779. D. Biagio Dumbovich Rettore. Wolfgango Chiolich, Giovanni Josipovich, Giovanni Karolia, Lodovico Axmann, Niccolò Punneba, Giovanni Zanovich, Paolo Kovács, Lorenzo Valkovich, Stefano Jurisich, Giuseppe Stankovich, Martino Turina; Lorenzo Alessandri servo.

1780. Antonio Tunkovich Rettore. Vincenzo Kobbe, Lodovico Axman, Paolo Jurisich, Giuseppe Stankovich, Martino Turina, Alessandro Gasparich, Giovanni Petrovich, Giorgio Chiolich, Benvenuto Porziuncula, Ignazio Mattich, Antonio Borelli servo.

1781. D. Antonio Tunkovich Rettore. D. Giuseppe Gasparich, Andrea Matisich, Paolo Mattich, Giorgio Balasevich, Giorgio Straned, Marco Kralyevac, Giuseppe Simunovich, Michaelae Ferkovich; Giuseppe Giordani servo.

(Archivio della Chiesa Priorale e Parrocchiale di Santa Maria Madalena, Bologna. Copia Doctoris in medicina Ladislao Münster Hungari.)

POEMATATA AB UNGARIS
IN UNIVERSITATIBUS ITALIAE STUDENTIBUS
CONCINNATA.

1.

(Padova, 1458.)

Ianus Pannonius emlékverse Montagnana Bertalan orvos halála alkalmából.

Hoc situs tumulo Bartholomaeae iaces.

Credo te stygias mundo invidisse Sorores

Miratas raras Tartara ad ima trahi.

Quippe incredibiles poteras depellere morbos

Et vitae exanimis reddere paene viros.

At licet extinctus sis corpore, nomine vivis,

Nam longe Ausonio clarus in orbe viges.

(E Iani Pannonii Sylva Panegyrica ad Guarinum Veronensem — Basileae, 1518 — p. 64.)

Megjegyzés. A vers élén a fenti helyen Montagna van, ami téves, mert e Mátyás király udvarában is működött páduai orvos neve Montagnana volt. Sajnos a páduai irodalomban sincs sok emlékezés róla, de ha a verset költőnk tényleg 1458-ban írta, akkor evvel megállapította egyúttal halála évét is, amennyiben eddig csupán annyit tudtunk róla, hogy az 1460-ik éven túl már nem volt életben.

Ezt a legrégibb páduai forrásból, Nicolai Comneni *Padopoli Historia Gymnasii Patavini* I. kötete (Venetiis, 1726) 288. lapja jegyezte fel ekként: Bartholomaeus Montagnana senior... floruit circa annum 1446, nec videtur ultra annum 1460 vitam produxisse.

A többi páduai helytörténeti és orvosi munkák mind ezt az adatot írják át, de arról nincs bennök említés, hogy a híres orvos tényleg Mátyás király udvarában is működött avagy nem?

2.

Bologna, (1509) november 6.

Hagymási Bálint Szatmári György pécsi püspöknek.

Valentini Cybelei Varasdiensis Elegidion, in quo conatur gratias agere Reverendissimo in Christo Patri et domino, Domino Georgio Quinqueecclesiensi Episcopo meritissimo pro Canonicatu sibi collato.

Quam cuperem meritas, praesul celeberrime, grates
Me tibi sublimi posse referre pede:
Sed tamen est impar tanto mea vena labori,
Parva nec oceanum cymba secare potest.

— — — — —
Carmen ego solum hoc habeo, tibi carmen habeto
Carmine placatur summus et ipse deus.

(Ex originali — sine loco et anno impressi — Comitis Alexandri Apponyi, descriptum in Hungarica sub no. 1956 vol. III p. 363—7.)

Megjegyzés. Apponyi munkája idézett helyén bőven közölt részleteket Hagymási e 12 lapnyi verses művéből, melyet a fentiekben csupán jelezni kívántunk.

3.

Padova, 1547 december 15.

Révai Lőrinc atyjának, Révai Ferenc alnádornak.

S. D.

Rem tibi non ingratham iam pater optime scribam,
Quam rogo placato suscipias animo.
Calliope, musarum iucundissima princeps
Dixit: Care puer noster alumnus eris.
Illa mihi praecipit culta ut carmina pangam,
Et tibi consecrem, mi venerande pater.
Observans mandata meos tibi dedico versus,
Mittere nil possum, quod teneam melius.

Et me virtutem in pretio mandavit habere:
 Ut patriae possem tollere tanta mala.
 Nil magis est iucundum, quod tibi scribere possim,
 Quam, quod nunc belle corpora nostra valent.
 Ingenuasque artes conamur discere prompti,
 Ut simus summo pignora grata Deo.
 Demum ut magno nos tu complectaris amore:
 Oro, nos cures pro bonitate tua.
 Ingratum est mihi fratrem saeva febre teneri,
 Nam sic aegrotans discere non poterit.
 Vivere concedat tibi magnus Christus Iesus,
 Artes ut possim continuare bonas.
 Enitar tua, ne cadat exspectatio vana,
 Artibus ingenuis assidue invigilans.
 Ut fructus ingentes possis cernere nostros,
 Nam nil turpis est, quam didicisse nihil.

Data Patavii decima quinta Decembris Anno 1547.

Obedientissimus filius

Laurentus Rewaj

(Frankl: Révai Ferencz fiainak iskoláztatása — Pest, 1873 — p. 42.)

4.

Padova, 1548 december 25.

Gyalui Torda Zsigmond Révai Mihálynak.

**Ad Generosum et Magno loco natum Adolescentem
 Michaellem Révai: Francisci Révai Comitis Turocensis et
 Palatini filium, Sigismundus Gelous Pannonis.**

Quod Veneta nuper carmen conscripsimus urbe,
 Nominis admoniti conditione tui.
 Obstricti variis ob multa negocia curis:
 Ut vacuum tempus vix brevis hora daret:
 Pro nostro Studio tibi proque favore dicamus
 Magnanimo iuvenis progenitore sate.
 Cuius virtutes teneris imitaris ab annis:
 Ingeniique notas et simulacra refers.

(E volumine auctoris „Genethliacon“ fol. 6.)

5.

Padova, 1559 január 1.

Bona György Sámbody Jánosról.

Georgius Bona Cibiniensis, Transylvanus.

Hoc etiam cultum Sambucus, non sine cura,
Eximii voluit prodere vatis, opus.
Eruit e tenebris passim, quae forte perirent:
Magna brevi illius Bibliotheca dabit.

(Ex opere Sambuci „Iani Pannonii facti“ fol. 4.)

6.

Padova, 1559 szeptember eleje.

Sámbody János orvosnövendék Bona György emlékezetének.

Epitaphium generosi adolescentis Georgii Bonae Transylvani, et tanquam fratris, qui obiit M.D.LIX, aetatis suae XX. VI. Septembris.

Hoc spes in tumulo patriae iuvenilibus annis
Conditur, aeternum sed valitura fides.
Hac pietas, Musae, virtus et candor amicus
Mole subest, Christi dum mora cuncta tegit.
O quantum eripuit misero mors improba Regno,
Et decus, et famam, quaeque dolenda tulit.
Sed tamen optata superest, semperque vigebit
Illi propitius quam dedit arce Deus.
Cumque tuba excivit redivivos, ante tribunal,
Hostes qui certa iudice vincet, erit.
Sic fit mens propior coelo, quo longius imis
Tempore secedit, perpetiturque nihil.
Haec posuit charo Praesul monimenta nepoti
Strigonius, fletu prosequiturque locum.

(Ex Emblemata, cum aliquot nummis antiqui operis, Ioannis Sambuci Tirnaviensis Pannonii — Antverpiae M. D. LXIV — p. 229.)

7.

Padova, 1578 november 1.

Unch Lénárt a Lengyelországban lévő Berzeviczy Mártonnak.

Martino Berzeviceio viro magnifico et nobili, Leonhardus Uncius Transylvanus S. P. D.

Uncius Euganea tibi mittit ab Urbe salutem

Hic ubi Medoacus moenia lambit aquis.

Accipe quam fecimus Martine diserte salutem

Quae male quod noceat nil tibi ferre potest.

Si quaeres quid agam, quaerenti talia tandem

Monstrabit digitis carta notata meis.

Italia nostrum placide traducimus aevum

Livius unde suum stemma parente tulit:

Et Patavis nuper qua sedulitate Camoenis

Possumus, huc missi tempora nostra damus,

Pannoniae et numeris fortissima proelia Regum

Scribimus Euganeos dum sumus inter agros,

Quae tibi (sollicitas liber prius abiice curas)

Si fortasse leges forte levamen erunt.

Nil melius terris: nihil est sacratius orbe

Quam mentem studiis excoluisse bonis.

Hoc est ingenuas didicisse fideliter artes,

Liquisse et stolidum rusticitatis opus.

Artibus hic format rude cor, mulcetque canendo

Dum salit ad numeros turba Novena suos:

Quae comes heu noster dicunt, et gloria nostra

Cur procul a nobis Berzeviceius abest?

Noster Berzeviceius abest, Antenoris urbem

Liquit, Jazygeo cura petita Duce.

Huius non tamen immemores ex corde precamur

Quotidie absenti plurima fausta viro.

Vive diu felix, vitam currentibus annis

Duc placidam, vitae mollia fata reple

Ista vovent Divae, quae pluribus Uncius hospes

Nunc tibi scripturus si licuisset, erat.

Excusatus erit qui postmodó sole benigno

Mittet ab Italia lilia verna tibi. Patavii Antenoris.

(E Poematum libris septem de rebus Ungaricis Leonhardo Uncio Transylvano, Cracoviae, 1579 excussis.)

8.

Padova, 1583 június hó.

Hunyadi Ferenc tanuló Mercurialis Jeromosnak.

Votivum Francisci Hunniadini Transilvani in editionem operis.

Parva liber, gelidos mundi visure Triones,
Illa tot heroum genitrix, tot honoribus aucta
Aula petenda tibi est, Scythiaeque superba trophaeis.
Hic ubi bella ducum cupido perlegeris ore
E domitum Tanaim, et fractae Maeotidis arcus,
Divitiis confise tuis, audacter adito
Divini penetrale Ducis, prosternere supplex
Atque unctum venerare Dei, genibusque volutus
Debita magnanimo defiges oscula Regi.
Ille licet numquam curarum pondere liber,
Te tamen aspecto discussa nube parumper
Liberior, paulumque suus, te fronte serena
Excipiet, magni divina oracula vatis.
Magna decent magnos, Tu nempe potentibus herbis
Nigra venena fugas, vitamque in secula differs
Ille venenatos ferro et face conficit hostes.
Macte bonis animi, Rex invictissime, rerum
Certa salus, atavis soboles non degener Hunnis.
Quo nascente fluunt anni meliore metallo
Quo nascente redit vivus calor urbibus aegris
Quo nascente audent canae procedere leges,
Invenies virtute viam, Tua numina Ganges
Et septem gemini formident hostia Nili.
Tu vero lux Arctoae clarissima gentis
O iuvenis, tibi quid tanta dabit indole dignum
Posteritas? quali pensabit munera lucro?
Ultra Pyramidas, annosaque Mausolaea
Duret honos, nec te premat invida nube vetustas.
Patavii.

9.

Epigrammation Francisci Hunniadini Transilvani.

Ecqua Poli regio, trifidi quisve angulus orbis
Quodve latus terrae laudum est immune tuarum
Mercurii facunde nepos. Iam gloria testes
Deserit occasus, alioque renascitur orbe,
Te Rhodani, Rhenique cohors, te Sarmatis arctos,
Te Scythia, te Mysus, Dacique Getaeque loquuntur,
Certatimque tuum praescribere pagina nomen
Ardet, et ingenii monimenta propagat in aevum,
Felix sorte tua et gratis tam dives alumnis,
En operum series tota circumsonat Arcto.
Te Procerum coetus omnes, te purpura et omnis
Bibliotheca petit. Vultu tibi favit amico
Bellipotens populi pastor, tibi panditur omnis
Regia. Seu natis, seu nascentibus almam
Addis opem, te nascentes natique salutem
Rite vocant, te aetas omnis, te sexus uterque
Conditioque colit, puer hinc iuvenisque medelam,
Grandaevus, quo vivat, habet, quo germinet infans
Tu regum sceptris aulisque infesta venena
Arte fugans, mensis innoxia pocula misces,
Absistunt trepidae mortes, invitaque Clotho
Fila trahit, Lachesisque dolet sua pensa revolvī,
Sponte sua saevae privigna venena novercae
Ebibit, impune invisos non ulla clientes
Fraus perimit, pascuntque suos aconita colonos:
O hominum vitae, o communi nate saluti.
Non sic clara suum iactavit Pisa Tonantem,
Illustresve suo Rhodos aurea sole colossos,
Talis Apollinea prostratus gymnade Python
Poena renascentum exutus vitaeque, soloque
Matris onus pulsanti humum, sic Herculis Hydra,
Hydra ferae Iunonis honos, face, cuspide, clava
Concidit, et matrem maculavit sanguine Lernam,
Ergo beata viris Posnania, sancta Senatu
Excipe Phoebei tam nobile munus alumni,
Te geminae decorant claves insignia clara,

Panditur iis via virtutum, nunc tertia clavis,
 Quae vitae reseratur iter, quae secla recludit,
 Accessit. Gaudete patres, quaeis dulcia curae
 Pignora, vos opus hoc pueri crescente iuventa
 Nocturna versate manu, versate diurna,
 Vestra salus agitur, primaevo in limine vitae,
 Hinc senium, hinc seri canos sperate nepotes.

Patavii.

(E libro Hieronimi Mercurialis Foroliviensis de Morbis Puerorum.
 Item de Venenis et Morbis venenosis. Basileae, 1584 impresso.)

10.

(Padova, 1583 június hó.)

Hunyadi Ferenc tanuló Báthory István királynak.

Francisci Hunniadini Transilvani.

Medoaci ad ripas secreta nuper in umbra
 Primaevi roseos veris mirabar odores,
 Et circum Andrades mecum mea cura Napaeae
 Annua Mantoo texentes sarta Maroni
 Minciadem querula flebant Meliboeon avena.
 Ecce ab Hyperboreo praenuncia FAMA recessu
 Aedonas hyemes volucris dimensa volatu
 In Zephyros sulcabat iter, magnamque salutans
 Hesperiam, Adriacis allabens finibus haesit.
 Hic ubi me Archoae vidit telluris alumnum
 Aonium Euganeo meditantem murmur in antro,
 Sicut erat patrii suffusa aspergine Martis
 Sanguineum excutens atro de corpore rorem
 Succedit luco, et nostra Dea restitit umbra,
 Incumbensque solo iam lassus debilis alis
 Talibus aggreditur. Te nunc ignavia deses
 Occupat Euganeae iuvenis pars una coronae,
 En ego quot terras obii, iam praepete giro
 Lustravi Aonidas, geminumque Atlanta replevi.
 Exercet vates magnus labor, ille cruentus
 Heroos inflat lituos, crepat ille pedestri

Sanguineas acies numero, fluit ille solutus,
Hi laetum Paeani sonant, hi pectine blando
Exhilarant tristes elegos, hi Sapphica culta
Hi lentum Scazonta, hi laeta anapaestica ludunt,
Partaeque dinumerant Arctoo et hoste trophaea,
Tu cunctaris ad huc sacri praeconia Regis
Pegasea tentare turba, Tanaimque subactum?
Exurge in numerum, quid capripedes Satyriscos
Quid iuvat Heliadas subdivalesque Ithyphallos
Delirare lyra, lascivaque numina Faunos.
Aut si forte breves Syaros saniamque vereris,
Si nondum Ascrea favet, necdum tibi somniat Aon,
Aude aliquid, noluisse sat est, teque exime vulgo.
Haec memorat, coeloque viam molita per auras
Ingreditur nimbos, et rauca tonitrua tranat.

Nunc ego quid coner, Phoebumne in vota vocabo?
Iam fessa est Phoebea chelys, numenne precabor
Montis Hiantaei? iam laudibus entheus Aon
Ebrius est, fortemne bibam? iam deficit Ascrea.
Moeonias ne implorem umbras animamque Maronis?
Non unus Maro, non unus tibi sudat Homerus.
Praesentesne canam titulos Arctonque receptam?
Praeterita accendunt animum, belline labores
Iustitia exsuperat, clarorum nomen avorum?
Immensum mihi surget opus, partemne relinquam
Virtutum laudisque tuae? quodcunque tacebo
Maius erit, prompto faciens Rex magne furori,
Obruor immensa virtutum mole tuarum
Non licet heroas acies, tot bella, tot enses
Tam timida vibrare lyra temerarius error
Excludit veniam, laus est siluisse modeste.

Interea Euganea sine me rude carmen in umbra
Inter odoratas lauros, atque Itala Tempe
Cantare ad cunas, Mauortia flere trophaea
Non opis est nostrae magnorum maxime regum
Maiores maiora tonent, gaudere triumphis
Nos satis est, humilique humiles inflare cicuta
Cum Satyris rurale melos, sic pauperis horti,
Villicus exiguum sterili de iure racemum

Suspendet Bromio, pastores farre litarunt
 Thure Iovem, parva Cereram placamus acerra
 Forsan erit tempus, quo te tuaque inclyta gesta
 Incipiam maiore lyra, totumque movebo
 In laudes Helicon tuas, nunc paupere plectro
 Tantarum liceat fastigia tangere rerum.

Utána a 75—171. lapon: Stephanu genethlia, Stephanu
 paedia, Stephanu Basilia — névtelenül, de valószínűleg
 ugyancsak Hunyadi Ferencről.

(E libro Hippolyti Zucconelli „Viridarium poetarum“ Venetiis, 1583
 impresso, p. 72—74.)

11.

Padova, 1590 május 12.

Hertel János tanuló Gabelmann Miklós tanulónak.

N. Gabelmanno viro praestantissimo.

Iliaces clades et magnos Hectoris ausus;
 Non alia potuit scribere Homerus ope:
 Quam variam belli faciem dirosque labores;
 Afflata Diva suppeditante suo.
 At tu vidisti: neque tantum audita recenses
 Gabelmanne, tuis omnia visa oculis.
 O Magnum veri vatem testemque fidelem,
 Qui doctum nobis hoc super addis opus.

Patauij 12. Maij XC.

I. Hertelius Septem Castrensis.

(E Nicolai Gabelmanni Germani Monomachia Hungaro-Turcicae
 Carminum Libri Duo — Patavii, M.D.XC impressi.)

12.

Padova, 1590 május 15.

Erck János tanuló Magyarország főrendeihez.

Ad Illustres Hungariae proceres.

En vobis alius proceres, quos Pannona mater
 Dives alit tellus, Bonfinus surgit in auras.

Laudibus Hungariae calamum Gablmannus adaptat:
 Cui chorus ipse novem vobis Helicone sororum
 Misso, Castalio complevit labra liquore.
 Vos igitur rarum gratis agnoscite donum
 Mentibus, ut seri mirentur gesta nepotes.
 Tuque aliis nunquam bello seu pace secundus
 Ac merito cunctos a tergo laude relinquens
 Martia Nadasdy soboles, cui fervida bello
 Dextera, ceu murus patriis in finibus hosti.
 Perge viros ut sponte soles extollere tales,
 Sic honor et clarum se tollet in aethera nomen.

Iohannes Erckius H. Germanus.

Patauij Idibus Maij An. XC.

(E Nicolai Gabelmanni Monomachia, Patavii, M.D.XC impressi.)

13.

Padova, 1592.

Bogáthi Miklós verse az abanói fürdőről.

In balneis de Abano.

Ibimus ad tepidas, Coelestia munera, thermas,
 Sulphureis Aponus huc ubi fumat aquis.
 Phoebe fave, ne iter lutulentis imbribus urge:
 Sit via de radiis pulverulenta tuis.
 Nicoleos Bogati Kornisque Georgius una
 Carpit Alexander Somboriusque viam.
 Hos tibi cognatos iuvenes et ab aethere cretos
 Phoebe salutifera fac tuearis ope.
 Mollia Sulphureae veniant ad balnea Nymphae;
 Nec laedat tepidae corpora fervor aquae.
 Cumque revertetur Patavinas sospes in aedes
 Docta Patrocinio dedita turba tuo.
 Imbue laurigeris illosum pectora Musis
 Cognatosque petat tota Thalia sinus.

Patavii, 1592.

(Bod Péter: Magyar Athenas — 1766 — pag. 46.)

14.

Padova, 1593 február 20.

Szamosközy István Kovacsóczy Farkas erdélyi kancellárnak.

In stemma Generosi et Illustri

Domini Volffangi Kovachocii

Cancellarii etc.

Stephanus Zamosius.

Aliger aethereos cum Pegasus iret in orbes
 Modo natis Gorgone pennis,
 Aera pro terra, rutilantes pro pede pennas:
 Ac sidera subter eunti
 Densaque supra nubila,
 Habuisse creditur levem
 Lactea qua superos ducit via quaque reducit
 Summi in penetrabile tonantis,
 Per mille Caeli imagines:
 Omnia convexi flammantia sidera mundi
 Assurrexere volanti,
 Cunctis loco cedentibus.
 Aureus hinc Delphin, nitidis hinc urniger undis,
 Et lumina virginis almae,
 Torusque coelorum chorus.
 Quis nitor, aiebant, nostros immigrat in orbes,
 Radians cui certet Apollo,
 Hecatesque triplicis iubar?
 Ales humo conscendit equus, recipitque volentem
 Compago decemplicis orbis,
 Paeana laetum concinnens.
 Talis sidereum Te fert super aethera virtus,
 Et cum vivace perennis
 Virtute Parta Gloria.

Cui reliquum cedit vulgus, dum tendis in astra
 Per iter Pimplaeidos undae
 Virtutis ala praepetis.
 Sic petitur coelum, tali sub pondere magni
 Humerus sudabit Atlantis,
 Sic Pelion tanget polum.
 Vive diu patriae, superiorum munus, et ingens
 Meterei gloria regni,
 Gemina refulgens Pallade.

15.

Generoso et Illustri Domino Volffango Kovachocio
 Cancellario etc. Alexander Somborius Transylvanus.

Si vacat in tanto graviorum pondere rerum,
 Gloria Carpatici, vir Generose, soli,
 Perlegere e tenui deductus fonte Camaenas,
 Te duce dicenti pauca, benignus ades.
 Si pius Aeacides triplicem dum Pallada discit,
 Semiferum fertur concinuisse senem,
 Primitiasque suae dedit illi iure Camaenae,
 Auspicio cuius culta Minerva fuit:
 Iure tuarum etiam referet praeconia laudum
 Nostra patrocini dedita Musa tuo.
 Gratia tergemino nam devinctissima nexu,
 Gratia lethaeum non subitura vadum,
 Sic animum multo meritorum robore vinxit,
 Ut tibi sit vitae pars data pene meae.
 Namque parentales ubi procubuere penates,
 Temea ceu valida fulta ruina trabe est.
 Ac tua tot regni prudentia subdita curis,
 Fovit Orestaea nostra pericla fide.
 Nec mea sola domus tanto fulcitur Atlante,
 Auxilio fruitur Dacia tota tuo.
 Conscia, magnanime, premit tibi pectora, Princeps,
 Batoriae fulgens spesque deusque domus.
 Illius utilibus moderaris sensibus aurem,
 Aulaque consilio stat bene fulta tuo.

Talis erat magno grandaevus Nestor Atridi,
 Dulichio talis sub sene Graia cohors.
 Ac velut armiferae sapientia iuncta Minervae est
 Cuius dextra lyram, Gorgona laeva tenet.
 Sic animi virtus te fert super aethera duplex,
 Mistus et excelso cum Iove Phoebus inest.
 Ergo tibi merito tam multa Pallade tincto
 Exiguum doctus nunc dicat autor opus.
 Et quem Carpatici retinent molimina regni,
 Haec quoque sint lectu non onerosa tibi.
 Me quoque, dum Musae retinent Antenoris almae,
 Maxime vir, studio perge fovere tuo.
 Iamque vale, et longis praevertens Nestora seclis,
 Vive diu regno, vive diuque mihi.
 Patavii, Anno 1593.

16.

Ad autorem libelli (Stephanum Zamosium) Georgius
 Kornis Transylvanus.

Si retulit laudem Romani conditor aevi,
 Livius Ausonia primus in historia,
 Si Plato ab Actaeis merito decoratur Athenis,
 Si celebrat Samium Graecia Magna senem,
 Aurea iure etiam tibi grates Dacia debet,
 Qui eruis ex eius plurima signa situ.
 O utinam reliqui tam pulchra exempla secuti
 Sic vellent patriam condecorare suam.
 Unanimi ergo tibi loquitur nunc Dacia voce;
 Saepius o tales edere perge notas.

Aliud.

Quod nunc prodit opus breve
 Montanae referens rudera Daciae,
 Nequaquam meritis modis
 Exornare potest haec tenuis lyra.
 Nam, quae tempus edax diu
 Indignis tenebris clauserat, iis modo
 Tu reddis nitidum iubar

Praeclaris meritis. Hinc merito pia
 Acceptum referet tibi
 Transylvania, quod sic decoras eam,
 Ergo macte animi pie
 Vir, te et longifluis insere seculis.

Franciscus Was Transylvanus.

(Ex Analecta Lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia Antiquitatum Stephani Zamosii, Patavii, 1593 impressa.)

17.

Parma, 1610 május vége.

Segesdi Bozdogh Márton Erdődi János doktori felavatására.

Domino Ioanni Erdeödi Martinus Bozdogh Segestinus.

In genus et studia.

Si genus Erdeodi spectes, primosque parentes;
 Heroes magnae nobilitatis erunt.
 Si genus Erdeödi spectes, primosque parentes;
 Huic polus est ductor, doctor Apollo datus.
 Quam bene conveniunt consensu in pectoris uno;
 Nobilitas animi, nobilitas generis.

18.

Dominus Gaspar Verbanovich Canonicus Zagrabiensis,
 Praefectus Domini Ioannis, Ad eundem.

Quos tuus nostro peperit triumphus
 Pectori applausus, generosa Proles;
 Hos metro nunquam celebris valebit
 Laudare vates.
 Laetus hos ergo tatico latentes
 Corde servabo; sed ab ore sermo
 Talis en prodit, solet ut serena
 Mente venire.

Quod semel, Christo duce, iter venusto
 Corde coepisti Iuvenis tenere:
 Hoc idem semper gradiere pleno
 Tempore vitae.

Scilicet morum, veterum Parentum,
 Atque Romanae Fidei, inclytaeque
 Perge Virtutis, Pietatis esse
 Semper amator.

Interim magni Dominator Orbis,
 Sint tibi grates, mea quod secunde
 Vota rexisti, Rosa quod cupito
 Tempore floret.

Hanc Rosam dulcis foveas virago
 Rore coelisti, Sophico virorem
 Hunc tegas Pallas clypeo, ut virescat
 Secula mille.

(E libro „Dotes Intellectuales“ Martini Bozdogh, Bononiae MDCX
 impresso.)

19.

Parma, 1610 május vége.

Gróf Erdődi János II. Mátyás királynak.

**Ad Regiam Maiestatem Matthiam II. Comes Ioannes
 Erdeodi.**

Accipe, Magnorum Proles, Rex Maxime Regum
 Exiguum munus. Magnum, sed cerne Theatrum;
 Quo non maius habet Pietas, non Bellica Virtus;
 Nec minus Austriacae Maiestas sustinet Aulæ.
 Et laudes hic disce Tuas, et disce Tuorum.
 Ponderibus per utrumque polum moderamine ducto,
 Austriacae liberata Domus stat Machina rerum.
 Quos non lege domat, populus formidine torquet:
 Hinc ut Barbaries, Stygii Nutrixque veneni,
 Detrectet cervice iugum male fida rebeli,
 Attamen Austriaco sub pondere pressa laborat,

Et gemit, et gemitus iterabit: vincula donec
 Induat Imperii; sed vel defensa benignis
 Gens sceptris, vel amica fide, vel foedere certo
 Iuncta fatigatos relevat sub Regibus artus.
 HOC IOVE QUAM reliquis EUROPA BEATIOR, inquit,
 Sum terris. Matri solvens Gens Ultima grates
 Me, PEPERITQUE, inquit, Domus inclyta coelo.
 Tum reliqui pars aequa orbis me legibus ORNAT,
 Magnorumque Ducum virtute; sed improba clamat,
 Me me armī ONERAT gravibus: gemebundaque moeret.
 Ecce catenarum feritas fert Turcica pondus,
 Et Phlegetontei rabies vesana Draconis.
 Una venenatae quaeritur mendacia linguae
 Spargere, quod nequeat late: dolet altera, Luna
 Quod cursu defessa suum non impleat orbem.
 Haec Carolus, nulli Carolus Mauorte secundus,
 Haec Stephanus pietate humilis, diademate celsus,
 Clarorum et series innumerabilis, atque
 Induperatorum peperit. Te Martius ardor,
 Te Pietatis amor comitantur, et inter avitos
 Sella TIBI VACAT Heroes: succede Theatro:
 Et famae iam carpe decus DUCE dignus UTROQUE.
 Hic tibi, Rex, animi exegi monumenta fidelis
 Parva quidem, spectas si rem, si symbola, magna.
 HUNGARICAM ad TEMPLUM, TOTUS quod DEDICAT ORBIS
 AUSTRIACA veneror cum MAIESTATE CORONAM:
 Et pectus do sponte tibi sine fine ligandum
 Nexibus obsequii. Regum tu more serenus
 Ingentem ne sperne animum cum munere parvo.
 Ioannes Erdeodi etc.

(Dedicatio operis auctoris „Conclusiones ex Philosophia peripatetica“ Parmae anno 1610 impressis.)

20.

Padova, 1632 május 27.

Dálnoki T. Mihály kolozsvári Ozdi Tamás orvosnak.

Pierides musae proles stellanti, Olympi
 Versicolore novam contexite flore coronam

Ferte triumphales viridi de Daphnide ramos.
 En Thomas Ozdi magna stipante caterva
 Parnassi ingreditur iuga, pegaseoque liquore
 Irrigat eximiam frontem, atque virentibus illic
 Solerti studio fessum inclinat caput herbis.
 Coeligenae tandem Sophias ingressus in aedem.
 Hunc, ó pymplaeo spatiantes vertice musae
 Utraque victrici circumdate tempora lauro
 Tempora digna nimis lauro sertoque virenti.
 Da musis caput, atque virens, insigne reporta
 Impositum fronti Thoma; gentisque patrisque
 Grande decus, Patriaeque future secundus Apollo.
 Nam natale solum studiorum accensus amore
 Liquisti, vultumque patris, vultusque propinquum,
 Et multas musarum aedes Gymnasia multa
 Lustrasti, et multas studuisti industrius artes,
 Denique in hoc etiam spacium terraeque marisque
 Emetiens et te genius deduxit Asylum
 Sacratum, musis famosam Antenoris urbem,
 Peoniaque arti nam fervidus insudasti
 Ut veluti Sophiae sactis accintus in armis
 Sanares animos, sic et medicamen haberes
 Corporibus, morbosque foras excludere posses.
 Nil aliud restat quam insignia sumere honoris
 Et magnum terris late diffundere nomen
 Ac patriis, tandem expectatum civibus ire
 Congestamque illa virtutem exponere terra.

A L I U D

Omnis superna, et progenies Deum
 Adsit virens, et nereidum chorus
 Pulchris, et ornatae corollis
 Naiades, veniant puellae.
 Vos vera magni vos soboles Iovis
 Quae fontis undas Aonii sacras
 Potatis, o florens Dearum
 Turba novem numeris, adeste

Tu quam cerebro Iuppiter et suo
 Summus Deorum progenuit, veni
 Dignis tuum sertis alumnum
 Indue, nobilita, celebra,
 Laxavit ingressus helycon suos
 Laetus scientis nunc et Apollinis
 Postes reclusi sunt theatri
 Lauriferi viridantis intus.
 Pulchrae choreis o hilares deae
 Nunc prae caterva dicite carmina
 Thomas eundo vos sequetur
 Et viridem accipiet coronam.
 Longaevae oportet vos hamadriades
 Cui Cynthus nunc condecorat caput
 Thomae novo serito decenti
 Nestoreos numerare menses.
 Iam gaudium tu suscipe pectore
 Accepti honoris vir bone, plurimis
 Noscaris, ut possis corusca
 Sidera vertice tangere alto.

Applaudebatur

Michael T. Dalnokinus

Transylvanus.

(E fasciculo „Eximiis honoribus Doctoratui Philosophico, et Medico Clarissimo, et Excellentissimo D. Thomae Ozdi“ Anno 1632 Patavii impresso apud Iulium Crivellarium. Exemplar unicum in Biblioteca del Museo Civico, Padova, BP. 1682. XVII.)

21.

Padova, 1639 november 2.

Arkosi Gelei Benedek orvos üdvözlő verse.

In arma Perillustris ac Generosi Domini, Domini Ioannis Philippi Persii a Londschorf Austrii.

Cur Aquilam patriis gestat generosus in armis
 Persius? aethereas tendit adite plagas.

Quid facies vultu notat insignita trefronte?
 Haec sunt prudentis provida signa viri,
 Praesens, praeteritum et facies triplicata futurum
 Respicit, et properent, quae nocitura, videt.
 Quisquis praeterito praesens, confertque futuro
 Impavido semper scandit ad alta gradu.

B. A. Trans.

(E libello auctoris „Philosophiae et medicinae elogium“ Patavii, 1639 impresso. Exemplar unicum Bibl. del Museo comunale, Padova.)

Megjegyzés: Árkosi Gelei Benedek páduai tanulásáról és életkörülményeiről Páduai kötetem 124—5. lapján írtam, bemutatván idézett műve címlapját is, a fenti vers felett látható címerkép hasonmásával.

22.

Roma, 1676.

Bolla Péter pálos-barát verse.

Mirus pete mira.

Fracta quibus rectos vitiabat tibia gressus,
 Compositis agitant concita crura modis.
 Quos caecae expuncto velabant lumine noctes,
 Depulsis tenebris sidera clara vident.
 Extinctae redeunt aliis modulamina vocis,
 Alter disrupta compede liber abit.
 Nonnullis animae superas ducuntur ad auras,
 His comes adjicitur iam tabefacta caro.
 Ut sua quisque Deo nec inania vota litaret
 Iussit, et implevit iussa Dei soboles;
 Ast tibi prae reliquis, *mirus pete mira*, iubetur
 Talia, et eventus te petijsse probant.

(E libro authoris „Manuductio ad Coelum“ Romae, 1677 impresso, pag. 144.)

23.

Roma, 1741.

Faludi Ferenc S. J. epigrammája.

Alia si taxis calvae redimicula fronti
 Ipsa suum retegant, reticulata caput.

Alia si texit juvenili retia fronti
Retibus ipsa tuis ne captare cave.
Ergo retexe tuam si quid sapis alia vitam
Sic labor iste ex quo nemo laboret erit.
Fecit Romae Faludi.

(Bibl. Musaei Nat. Budapest. Quart. Lat. 699 fol. 2.)

Megjegyzés. Ez a kis vers Faludi Ferenc (1741-ben) Rómában megkezdett, cím nélküli, 35 levélnyi irkája elején van, melybe aztán alkalmilag egyéb verseket, különböző épületeken látott feliratokat is másolt be s úgylátszik hazatérve is folytatott. Egyébként ez az a füzet, melyet Gyárfás Tihamér hibásan „Omniarium” címen idéz.

ADDITAMENTA.

a) *Scolares incerti temporis.*

1505-ben lett Guthi Ország János szerémi püspök, talán közvetlenül olasz egyetemről való hazatérése után. Nincs írásos nyoma, hol tanult, de tanultságáról élénken emlékezik 1525-ben Guidoto, a magyarországi velencei követ;¹ elogiumában pedig Doctor iuris canonici-ként van megörökítve. Tudománypártolásáról tanuskodik, hogy Manardus János híres ferrarai orvos néki ajánlva adta ki „Praeservatio ventorum et dentium” című művét,² miután vele nyilván olasz földön ismerkedett meg, vagy tán itthon, minthogy Manardus éveket töltött hazánkban, orvosi gyakorlatot is folytatva.

¹ Vincenzo Guidoto sul vescovo Vaciense: homo ben dotato de doctrina et de ogni bontà, di età di anni 39 in 40. (Magyar Sion 1865 p. 555.)

² A váci egyházm. tört. névtára, p. 531.

1522-ben nógrádi főispán Ráskai Gáspár, a páduai egykori tanuló, talán röviddel hazatérté után. Három év múlva temesi ispán, majd később (1526-ban) mint ilyen résztvett a mohácsi csatában s abból szerencsésen menekülván, öregkorában — 1552-ben — olasz mese alapján írt „Egy szép história az vitéz Franciscórul, és az ő feleségéről” című verses művével¹ tette nevét irodalmunkban emlékezetessé.

(Főgel: II. Lajos udvartartása, p. 52.)

¹ Kiadva Szilády: Régi magyar költők tára vol. VI p. 51—72.

1525-ben királyi titkár Magister Emericus a Calna egykori bolognai tanuló s egy évre reá erdélyi főesperes. Az irodalom barátja és művelője latin versei révén.

(Főgel: II. Lajos udvartartása, p. 44.)

Kálnay Imre (archidiaconus Transsilvanus) élénk levelezésben állott Oláh Miklóssal, ennek még királyi titkár korából, azaz 1527 óta. De míg Kálnaynak csupán egyetlen hozzá intézett levele maradt reánk,¹ Oláh válaszhai közül az 1529—33 közti időből tizenhatot ismerünk.² E klasszikus szépségű levelekből azt is megtudjuk, hogy barátságuk gyermekkoruk óta (a puero) tartott s abban az időben kezdődött, mikor Oláh még Erdélyben élt. Ez folytatódott aztán s betetőződött tanulmányaik közössége és azonossága folytán, miként maga Oláh írja neki egy ízben.³ A szeretet és egymás megbecsülése nyilatkozik meg Oláhnak Kálnayhoz írt verseiben is, melyekkel alkalmilag régi barátját megtisztelte. Egyikök 1536-ból egy gyönyörű hosszabb elégikus költemény Kálnay fia születése örömeire írva, akinek keresztapai tisztjét is elvállalta, ami azt mutatja, hogy a boldog apa közben elhagyta a papi pályát és megházasodott.⁴

¹ Ipolyi: Oláh Miklós levelezése, p. 1—2.

² Kiadva a fenti kötet különböző helyén.

³ Az 1530 december 16-i levelét például így kezdte: *Noli putare mi Kálnay, me quemcumque te habere chariorem. Amorem nostrum mutuuum tum vetustas familiaritatis, tum studiorum nostrorum aequalitas inter nos mirum in modum auxit.* (Ibidem, p. 121.)

⁴ Hegedüs: *Analecta recentiora*, p. 382, 385—293 et 411. Editio nova curavit Ladislaus Juhász, anno 1934.

1853 nyarát Herczeghy Mór Pavia városában töltötte, nem mint tanuló, hanem mint világgjárt magyar származású orvos és ott tudományos művét befejezve az alábbi címen adta ki:

Memoria scientifico-literaria con prefazione del viaggiatore ungherese Dottore Maurizio Herczeghy durante il suo soggiorno in Pavia nel Luglio ed Agosto 1853. Milano, 1853.

Szerzőnk Pesten született 1815-ben és Prinz nevét 1843-ban magyarosítván, Bécsben orvosi oklevelet szerzett s hosszabb külföldi utra ment. Visszatérve, 1860-ban beállott hadi orvosnak Garibaldi hadseregébe, melyben a katonai kórházak főfelügyelője lett s a háború után Bolognában élt, ahol többi közt az alábbi művét adta ki:

Dissertazione sul gozzo endemico seguita da considerazioni sul cretinismo del Dott. Maurizio Herczeghy di Pesth medico maggiore, ed ispettore degli spedali militari della già

armata meridionale d'Italia e cavaliere di S. Maurizio e Lazaro.

Bologna, 1865. Tipografia Fava e Garagnani. In 8° pag. 46.
(Bibl. Musaei Nat. Budapest. Kossuth L. 2214 b.)

Kalandos természetével 1877—78-ban végig szolgálta az orosz-török háborút is, de súlyos sebesülést kapván, évekig betegeskedett és meghalt Bécsben, 1884 december 23-án.¹

¹ Szinnyei: Magyar írók, tom. IV p. 740—2.

b) Inscriptiones Collegii Ungaro-Illyrici.

(Dall'opera di Montieri tom. I. p. 238—246.)

In capo alla scala:

D. O. M.

Siste gradum his in gradibus hospes
Palladis Martisque Trophea inspice
Et Collegii huius decora in illis suspice
Praeter complures regnorum proreges
Et claros belli duces

Sex supra denos id aluit Episcopos
Verum Patriae Athenaeum

Ex quo Reipublicae Christianae prodierunt Heroes.

Fundavit hoc Paulus Zondius Rosonae Antistes

Et Zagabriae Praepositus A. MDXXXVII.

Gregorius XV. Pont. Max. confirmavit

Anno MDCXXII.

Capitulum Zagabriense auxit, ac nova fabrica ornavit

Quae in scala hac finem accepit.

Dum regit undecimus Romae Capitolia Clemens,

Imperii facies dum Leopoldus habet.

Ungariae Illyricique: pius dum regna gubernat.

Joseph: Austriacae gloria prima Domus

Rectore Collegii Georgio Patacicio Can. Zagabriense

Protonot.º Apostolico et Theologiae Doctore.

Perge nunc hospes, et cura,

Ut quivis gradus sit tibi gradus ad Coelum.

Monumentum hoc

Collegii honoris Rectoris amoris posuit

A.º MDCCI

Comes Georgius Ráttkay Collegialis.

Nell' oratorio, sopra l'altare:

Ioannes Znika Petri Varadiensis Abbas Sanctae Trinitatis
in unitate Deitatis, ac Custos Seniorque Canonicus Capituli
ecclesiae Zagabriensis.

Nella prospettiva dipinta da Gioacchino Pizzoli:

Dum struit hoc Abbas Custos altare Ioannes
pullulat, et linoquit Znika mēto sui
Paulus Cseskovich
Praepositus Zagabriensis
f. f. A. D. 1699.

Ioachim. Pizzolus Bononiensis
pingebat A. D. 1699.

Nel Refettorio:

S. Ladislaus Rex Ungariae regna Illyrici
a sorore legata hereditate accipit.

Ioannes IV. Pont:
Max: Illyrius.

Georgius Martinusius Cardinalis et Episcopus
Varadinensis Ioannis Ungariae Regis
exercituum summus imperator.

Leopoldus Collonich. Card. et Archiep.
Strigoniensis. Viennae defensor hoc in
loco gratus hospes origine Croata.

Thomas ab Erdeod Card: et Patriarcha
Constantinop: Archiep: Strigoniensis Sacrae
contra Turchas militiae dux
Stephanus Selischevich Episcop: Zagabriensis f. f.
Anno Domini MDCC.

S. Cajus Pontifex Illyrus.

Georgius Draskovich: Card: et Ep: Quinque
Ecclesiensis. Ferdinandi primi Ungariae Regis
in Concilio Tridentino orator. Illyrus Ungarus.

—
Vivo ego iam non ego.

—
Perillustri ac Reverendissimo Dño Michaeli Simunich
Ecclesiae Zagabriensis Canonico nobilissimi hujus Collegii
Rectori et Erectori, necnon hereticae pravitatis expugna-
tori acerrimo.

—
Dño Patrono suo gratissimo haec perpetuae
memoriae insignia posuit
Benedictus Bedekovich.

—
Versi Cronografici:

Dell'anno 1691 e 1695.

Ano qVo phenIX Ista CoLLegII
hVngarICo. ILLIrICI. gVbernatrIX
Vetera rVINanDo noVa ponenDo
fatIgIo: VrItVr Vt reVIVIsCat

NICoLao GotthaL reCtorI sVo
BononIensI CoMes KegLeVICs In anno qVo
IVs freqVentasset CVraVIt flerI.

—
Dell'anno 1699.

Illmo et Rmo Dño D. Paulo Ceskovich
Praeposito et Canonico Zagabriense
Abbati de Bela Prioratus Auranae gubernatori Archi-
diacono Goricensi, et
Zagoriensi Protonotario Aplico olim
hic Rectori in signum obsequii posuit
IosephVs TheoDorVs L: B: DeVoInoVICH CoLLegII
hVIVs VngarICI ConVICtor

Illmō et Rmō Domino Ioanni Babbich Epō Scardonensi
Abbati de Gotto Lectori et Canonico Zagabriensis
Ecclesiae eiusdemque Epī Vicario Generali Sacrae Caesaræ-
Regiaeq: Maiestatis Consiliario olim Collegii huius
Rectori hoc posuit in hoc pignus debitæ
observantiae Ludovicus Vagich Collegialis.

—
Illmō et Rmō Dñō Paulo Zondi Epō
Rosonensi Praepositio Strigoniensi et
Zagabriensi Collegii huius Ungaro Illyrico
fundatori primo hoc perenne gratitu-
dinis monumentum posuit idem Collegium
MDCXCIX.

—
Georgius Patacicius Canonicus Zagabriensis huiusque
Collegii alumnus.

—
Georgius Braniungh Croata alumnus.

—
Ladislaus Benkovich Croata alumnus.

—
Carolus Iosephus Szilý Croata Collegialis.

—
Illmō ac Rmō Dñō Michaeli Duornikovich Epō Vacienti
Praepositio Iauriensi, et Abbati Sacrae Caesaræ Regiaeq:
Matris Consiliario, Collegii huius olim alumno et benefa-
ctori munifico gratum posuit Collegium MDCXCIX.

—
Rmō Dñō Thomae Augustich Abbati et Canonico
Zagabriensi Archidiacono Camarcensi, olim Collegii
huius alumno et Rectori.

—
Rmō Dñō Petro Chernkovich Praeposito Posegiensi.
Canonico Zagabriensi, Protonotario Aplico suo ac
Collegii huius Rectori optimo posuerunt Quattuor
grati et obsequiosi Collegiales.

—
In signum obsequii posuit Iosephus L. B.
Woinovich MDCXCIX.

Rm̃o Dñõ D. Simoni Iudae Sidich
 Abbati Beatae Mariae de Bela Stena
 Praepositio Chasmensi, Archidiacono
 Quercha, Canonico Zagabriensi.
 Posuit Georgius Braniungh Collegii
 istius Ungarici ac Illyrici alumnus.

Rm̃o Domino Georgio Patachich Croato
 Canonico Zagabriensi 1699 in Febuario
 quaestiones 24 theologicas problematicas
 ex universa praecipuas sine assistente defendenti
 magistraliter in Maio, ac post laurea
 Doctorali insignito pro grata
 memoria fieri fecit Rector Petrus Chernkovich.

Rm̃o Domino D. Paulo Tuscan Praeposito
 Sitiliensi, Archidiacono Dubicensi
 Canonico Zagabriensi, huius Collegii
 olim alumno in perpetui obsequii
 signum posuit
 Ioannes alumnus
 Anno Domini MDCC.

Rm̃o Dñõ Nicolao Iurinich Archidiacono Goricensi
 Canonico Zagabriensi, Collegii huius bis Rectori
 eiusdemque Visitatori dignissimo observantiae et
 memoriae ergo posuit Collegium MDCC.

Rm̃o D. Ioanni Znika Abbati Petrivaradiensi
 Cathedralis ecclesiae Zagabriensis custodi,
 et Canonico seniori sanctiori Herostrato,
 qui beneficentiae suae face hoc illustravit
 sacellum grati obsequiose posuerunt
 Collegiales.

Illmõ et Rmõ Dñõ Georgio Patachich de Zaiezda
 Protonotario Aþlico, Canonico Zagabriensi,
 Theologiae Doctori huiusq: Collegii Rectori,
 et Exornatori clarissimo. Pro aeternatura
 consanguinealis amicitiae tessera
 Memoriam hanc fieri feci
 A. MDCCI.

Illmũs Dñus Ioannes Franciscus Chykulini L. B. de
 Szomszédvára, Philosophiae
 Magister Universitatis Iuristarum Prior ac
 Nationis Germanicae Procurator.

Rmõ D. Petro Verbanich Archidiacono Urbocensi
 Canonico Zagabriense hic olim
 Rectori observantiae ergo posuit anno
 MDCCI.
 Adamus Gregoroczy.

Rmõ D. Benedicto Bedekovich Protonotario Apostolico
 Cathedralis ecclesiae Zagabriensis Archidiacono et
 Canõnico
 eiusdemque Epĩ Vicario Generali, olim hic alumno et
 Rectori in signum obsequii posuit anno MDCCI.
 Ladislaus Benkovich.

Sopra l'antava:

Nicolaus Iurinich
 Archidiaconus Goricensis, Canonicus Zagabriensis pingi fecit
 An: MDCCI.

Nella chiesa di San Martino:

Sepulcrum Collegii Ungarorum et Illyricorum
 A. MDCLXIX.

Bis tua Pannoniae signo Crux Christe refulget
 Quam pia quadruplici flumine lympa rigat
 Amnibus adde tuos amnes crucibusque sodalis
 Sit crux e palmis condita quarta tuis
 Sic dabitur quatuor totidem per flumina cymbas
 Quadratam coeli cingere posse domum
 Sic anima obsidium ponet, sic vincet Olympum
 Lauream victricis tuque Redemptor eris.

—
 Hoc perenne signum Viator
 Et monumentum aspiciens
 Sepulturae Illustrissimor. et R^{ss}imor. D. D. Coll.
 Illyrico Hungarici alumnorum ex communi
 Patrum dicti coenobii consensu fuit
 Assignatum A. MDLIII.
 Ac ob vetustatem Restauratum MDCCLI.
 Per Andream Gradinski canonicum Zagrab.
 Actualem Rectorem.
 Quae haec urna tegit requiem da Christi Redemptor
 Qui sanas plagis vulnera nostra tuis.

Nel chiostro della stessa chiesa:

Sepul(crum) Collegii
 Ungarici (Illyrici)
 12. Aprilis
 Renovatum
 1711. 29. Augusti.

(Bibl. Univ. Bologna. Manoscritti Montieri: Raccolta tom. I. p. 276—277.)

Megjegyzés. A bolognai magyar-horvát kollégium fenti első feliratát, valamint a Szent Márton-templomi temetkezési helyükön olvashatókat Molnár Vid közölte 1877-i cikkében, amit most helyesbítve nyomattunk le.

c) Ad historiam Collegii et eius alumnorum.

1675 ianuarii 6. Bononiae. Brevis relatio facti inter collegiales Collegii Ungarici Bononiae fundati et collegiales Collegii Montisalti habiti.

(Bibl. Univ. Bologna. Ms. 1938 no. 45.)

1738. Bologna. Zamboni Co. Antonio: Compendio in rime della vita di S. Ladislao Re d'Ungheria. Dedicato al Card. Gio. Battista Spinola da Baldassare Adamo Kerchelich alunno del Collegio Ungarico in ringraziamento di avere onorato della sua presenza la di lui Tesi teologica.

(Nota di Lodovico Frati. Bologna.)

1744. Bononiae. Formola di una patente di familiarità concessa dal Rettore del Collegio Illirico Ungarico.

(Bibl. Univ. Bologna. Ms. 3913 caps. LXXX no. 36.)

1746 iunii 16 mortuus Comes Franciscus Ioannes Chikulin, olim alumnus Collegii Ungaro Illirici. Carmina heroica et elegiaca Heroum Patriae edidit.

(Barits: Scriptorum collectio, p. C 4.)

1751 februarii 11. Bononiae. Copia delli privilegi del Collegio Ungaro confermati da Sua Maestà Francesco I.

(Bibl. Univ. Bologna. Ms. 440.)

1760 martii 17. Bononiae. Notificazione del Rettore del Collegio Ungarico di Bologna a tutti li patentati di esso Collegio di dovere entro un termine prescritto esibire e presentargli le loro lettere patenti.

(Bibl. Univ. Bologna. Ms. 3916 caps. LXXXIII no. 27.)

1760 augusti 25. Bononiae. Notificazione del Rettore del Collegio Ungarico in seguito di quella di sopra, che tutte le patenti estradate prima di Gennaio 1760 o anche dopo, che non fossero registrate dal cancelliere del Collegio, siano di niun valore.

(Bibl. Univ. Bologna. Ms. 3916 caps. LXXXIII no. 27.)

1771. Bologna. Schiassi Ignazio: Sonetto in occasione che si conferisce la laurea dottorale in teologia al Sig. Giuseppe Bedenichecz Croato, alunno del Collegio Ungarico. Dedicato al Rev. Sig. Stefano Peharnik degli Isadkovichii Canon. di Zagabria, già Rettore di detto Collegio. In folio.

(Nota di Lodovico Frati. Bologna.)

Collegiali ungheresi del Collegio Ungaro-Illirico in varie tesi od in poesie.

1. Petrus Hrabics, 1696.

2. Georgius Gall, 1726.

3. Daniel Bedekovich de Komor, 1727.
4. Iosephus Taddaeus Póka de Pókafalva, canonicus Zagabriensis, Protonotarius Apostolicus, Rector Collegii Ungaro Illirici, 1775.
5. Maximilianus Verhovecz laureatus in theologia, 1775.
(Nota di Lodovico Frati, Bologna.)

Stemmi di Rettori ed alunni del Collegio Ungarico Illirico. (Riprodotti a colori.)

1. Bedekovich de Komor. (No. XXXIII.)
2. Chikulini Comes. (No. XXXVI.)
3. Draskovich Comes de Trakostyán. (No. XLII.)
4. Erdeody de Monyorókerék. (No. XLIV.)
5. Gotthal Nicolaus. (No. XLVI.)
6. Jellachich Gabriel. (No. XLIX.)
7. Orahoczy Stephanus Comes. (No. LVII.)
8. Patachich Georgius. (No. LIX.)
9. Pogledich Georgius. (No. LXII.)
10. Seliskevich Stephanus. (No. LXVII.)
11. Voikovich Ioannes. (No. LXIX.)
12. Voinovich L. B. Iosephus. (No. LXX.)

(Bibl. Univ. Bologna. Codice no. 103 di Luigi Ferd. Marsili.)

Megjegyzés: A felsorolt címerrajzok fölött csupán a családnevek szerepelnek, de kiegészítettük őket a Collegium tényleges rektorai és növendékei nevével, kivéve ama családokét, amelyekből többen is szerepeltek az intézet növendékei és lakói névsorában.

E festett címerképek ugyan nem ismeretlenek a horvát-szlavon heraldikában, de azért felsorolásuk okvetlenül beletartozik munkánkba, már csak annak illusztrálásul is, hogy a hazánkban is tevékenyen szerepelt Marsili gróf mily széleskörű érdeklődést tanúsított magyarországi gyűjtése és kutatásai alatt minden iránt, ami ismereteit gyarapította.

BIBLIOGRAPHIA.

- Abano Petrus**, de: *Conciliator differentiarum philosophorum*. Mantuae, 1472.
- Abel Eugenius**: *Analecta ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*. (Magyar humanisták.) Budapest, 1880.
- György kalocsai érsek. Egyetemes Philologiai Közlöny, 1880 p. 32—44.
- Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. Budapest, 1880. (Értekezések a M. Tud. Akadémia nyelv- és széptudományi osztálya köréből VIII no. 8.)
- Egyetemeink a középkorban. Budapest, 1881.
- Petrus Garázda, ein ungarischer Humanist des XV. Jahrhunderts. Ungarische Revue 1883 S. 21—31.
- Isota Nogarola. (Székfoglaló.) Budapest, 1885. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből tom. XII n. 12.)
- Isotae Nogarolae Veronensis opera quae supersunt omnia. Accedunt Angelae et Zeneverae Nogarolae epistolae et carmina. Vindobonae, 1886. In 8-vo pag CLXXII + 269 et 477.
- Abel Eugenius et Stephanus Hegedüs**: *Analecta nova ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*. Budapest, 1903.
- Rec. Békefi Remig, in Századok 1904 p. 173—176. (Tartalmaz az 1459—1579 közti évekből való 124 latin verset és prózai adalékok, de sajnos, az írók betűrendjében, ahelyett hogy azokat a művek keletkezése időrendjében közölték volna, ami sokkal tanulságosabb.)
- *Analecta recentiora ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*. Budapestini, 1906.
- Acta externa Andegavensia**. (Magyar diplomáciai emlékek az Anjoukorból.) 1265—1426. Szerkesztette Wenczel Gusztáv. Vol. I—III. Budapest, 1875—1876.
- Acta externa regis Matthiae**. (Magyar diplomáciai emlékek Mátyás király korából.) 1458—1490. Szerkeszték Nagy Iván és B. Nyáry Albert. Vol. I—IV. Budapest, 1876—1878.
- Acta Graduum academicorum gymnasii Patavini ab anno MCCCCVI ad annum MCCCCCL**, cum aliis antiquioribus in appendice additis; iudicio historico collecta ac digesta curantibus Caspare Zonta et Iohanne Brotto. (Istituto per la Storia dell'Università di Padova, fondato nella ricorrenza del settimo centenario.) Patavii, MDCCCCXXII. In 8-vo lex. pag. XI + 571.

- Acta Universitatis Patavinae septima saecularia celebrantis. MCCXXII—MCMXXII.* Padua, 1925. In 4-to pag. 467.
- Aeneas Sylvius: A gyermeknevelés. V. László magyar király számára.* Fordította és jegyzetekkel kísérte Acsay Antal. Budapest, 1898. In 8-vo pag. 27.
- Aeneae Silvii Picolominei qui et Pius secundus fuit Epistole in Cardinalatu editae. Sine loco et anno. (Rec. Apponyi: Hungarica no. 43.)*
- Affo Ireneo: Memorie di Taddeo Ugoletto parmigiano, bibliotecario di Mattia Corvino Re di Ungheria.* Parma, 1781.
- Albertus de Padua: Expositio Evangeliorum dominicalium et festivalium. Venetiis, 1476.*
- Albertus Magnus: De natura locorum. Viennae, 1514.*
- Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. (1400—1551) Tom. I—II.* Cracoviae, 1887—1892. Editionem curavit Josephus Pelczar et Adam Chmiel.
- Alcsuti Katalin: Donato Creti bolognai festő (1671—1749). 7 képes táblával.* Budapest, 1932. In 8-vo pag. 54.
- Aldásy Antal: Magyar tanuló Rómában. Magyar Könyvszemle 1894 p. 94—95.*
- *Alsáni Bálint bíbornok.* Budapest, 1903. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- *Adatok Nagy Lajos király olaszországi összeköttetéseihez. Történelmi Tár 1910 p. 1—7.*
- *Zsigmond király római császári koronázása. Századok 1913 p. 481—501 et 563—576.*
- *Zsigmond császár koronázása és a német városok. (Emlékkönyv Fejérpataky László életének hatvanadik, történetírói működésének negyvenedik, szemináriumi vezetőtanárságának harmincadik évfordulója ünnepére, p. 5—36.)* Budapest, 1917.
- Alidosi Pasquali Giovanni Niccolò: Li dottori bolognesi di legge canonica e civile dal principio di essi per tutto l'anno 1619.* Bologna, 1620.
- *I dottori bolognesi di Teologia, Filosofia, Medicina et Arti liberali dal'anno 1000, per tutto marzo del 1623.* Bologna, 1623.
- Althann Michael Fridericus: Instructio brevis pro archidiaconis ruralibus.* Neapoli, 1724.
- Altmann Wilhelm: Die Urkunden Kaiser Sigmunds. (1410—1437)* Innsbruck, 1897.
- Amaldi Maria Emilia: La Transilvania attraverso i documenti del Conte Luigi Ferdinando Marsili.* Roma, 1930. (Pubblicazioni dell'Istituto per l'Europa orientale vol. XX.) In 8-vo pag. 102.
- Andronici Matthaei Tragurini Epithalamii. Venetiis, s. a. (1502.)*
- *Editio nova curavit Ladislaus Juhász. Szeged, 1933. (Bibliotheca medii recentisque aevorum.)*
- Anselmi Georgii Nepotis Epigrammaton Libri Septem. Parmae, 1526. (Rec. Apponyi: Hungarica no. 1650.)*

- Apponyi Sándor** gróf: Hungarica. Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok. (1470—1795) In 8-vo vol. I—IV. Budapest, 1900—1927. Tartalma 2509 nyomtatvány könyvészeti leírása, az első két kötet magyarul, a másik kettő németül és egyszerűbb kiadásban.
- Apuleius Lucius**: *Commentarii a Philippo Beroaldo conditi in Asinum Aureum. Venetiis*, 1501.
- Archiwum Jana Zamoyskiego**. Tom. I—III. Warszawa, 1904—1913.
- Arcosinus Benedictus**: *Philosophiae et medicinae elogium. Patavii*, 1639.
- *Oratio in laudem Sacro Sanctae Theologiae. Patavii*, 1640.
- Árpád és az Árpádok**. Budapest, 1908. (Nagy ívrétű díszmű, szerkesztette Csánki Dezső.)
- Asizi Aurelio**, di: *Il Genio vagante. Parma* 1691. Rec. Várnai Sándor.
- Atti della Deputazione Ferrarese di Storia Patria**. Vol. IV. Ferrara, 1892.
- Augustinus Olomucensis**: *Dialogus in defensionem poetices. Venetiis*, 1493.
- Ausonii Peonii Oratio matutina ad Omnipotentem Deum**. (Edidit Jacobus Piso, Transylvanus.) *Viennae*, 1502.
- Balics Lajos**: A római katolikus egyház története Magyarországon. Vol. I—III. Budapest, 1885—1890.
- Bálint Nagy István**: *Sámboky János (1531—1584) orvosi működéséről*. (Az Orvosi Hetilap tudományos közleményei. Különlenyomat. A Bécsi Collegium Hungaricum közleménye.) Budapest, 1929.
- *Sámboky János végrendelete*. (Wien, 1580 március 20.) *Levéltári Közlemények* 1929 p. 350—355.
- Balla Ignác**: Az ősi magyar diákokthon Bolognában magyar diákok nélkül. (Négy képpel.) *A Pesti Hirlap naptára* 1939. évf. 148—152. l.
- Balogh Jolán**: *Andrea Scolari váradi püspök mecénási tevékenysége. Archaeologiai Értesítő* 1923—26 p. 173—188.
- *Néhány adat Firenze és Magyarország kulturális kapcsolatainak történetéhez a renaissance-korban. Archaeologiai Értesítő* 1923—26 p. 189—209.
- Banchi Luciano**: *Alcuni documenti che concernono la venuta in Siena nel 1321 dei lettori e degli scolari dello Studio bolognese. Nel Giornale Storico degli Archivi Toscani. Firenze*, 1861.
- Bánfi F. Ferenc**: *Magyarok sírja az örök városban. Nemzeti Ujság* 1928 március 10-iki számában.
- *Egy magyar diplomata (Kosztolányi Polikárp György) sírja Rómában. Századok* 1931—32 p. 104—9.
- Banfi Florio**: *Una scena del rinascimento ungherese in un affresco del battisterio di Castiglione Olona. Corvina*, 1935 p. 61—85.
- *Fra Niccolò de Mirabili O. P. Reggente dello Studio di S. Maria di Firenze. Memorie Domenicane* 1935 quaderni 751—753 e 1938 quaderno 767.

- Banfi Florio:** Il memoriale di Giovanni Garzoni sulla campagna di Mattia Corvino re d'Ungheria contro il principe Giovanni di Sagan nel 1488. (Emlékirat Mátyás király 1488-i glogauai hadjáratáról.) Roma—Budapest, 1935.
- Un umanista bolognese (Giovanni Garzoni) e i Domenicani. Firenze, 1936. (Edizione della rivista *Memorie Domenicane*.)
- Giovanni Garzoni ed il Cardinale Tommaso Bakócz Primate d'Ungheria. *L'Archiginnasio* 1936 p. 120—139.
- Orazione di Giovanni Garzoni su Re Uladislao d'Ungheria. *Corvina* 1936 p. 78—97.
- Matteo Andreis da Traù per le nozze di Vladislao II Re d'Ungheria con la regina Anna di Foix. (1502) *Archivio Storico per la Dalmazia* 1938 vol. XXV p. 18—33.
- Giunio de' Gradi da Ragusa e la sua amicizia con Giovanni da Varadino. *Archivio Storico per la Dalmazia* 1938 vol. XXVI p. 272—280.
- Paolo Dalmata detto Ongaro. *Archivio Storico per la Dalmazia* 1939 p. 43—62 e 133—150. Con facsimili.
- Fra Giorgio di Settecastelli O. P. detto Georgius de Hungaria. *Memorie Domenicane* 1939 p. 130—141 e 202—209. Con facsimili.
- L'opera di Fra Andrea di Niccolò d'Ungheria O. P. nel codice Ottob. Lat. 26 della Vaticana. *Archivum Fratrum Praedicatorum* vol. X. 1939 p. 298—310.
- Ugolino Pisani da Parma in Ungheria. *Corvina* 1940 p. 31—34. Budapest.
- Barabás Samu:** Erdélyi káptalani tizedlajstromok. *Történelmi Társulat* 1911 p. 401—442.
- Barbari Francisci Cl. viri** Oratio ad Sigismundum Caesarem pro republica Veneta. Pubblicato dall'Agostine nel volume II degli Scrittori Veneziani. Tradotto in italiano sotto il titolo: Orazione di Francesco Barbaro patrizio Veneto a Sigismondo imperatore detta in Ferrara l'anno MCCCCXXXIII ora per la prima volta dalla lingua latina recata nell'italiano col testo a fronte. Venezia, 1822.
- Barduzzi D.** Documenti per la storia della R. Università di Siena. Serie prima (1275—1479). Siena, 1900.
- Brevi notizie sulla R. Università degli Studi di Siena. II.^a edizione. Siena, 1912.
- Barits Adalbertus:** Scriptorum ex regno Sclavoniae a seculo XIV. usque ad XVII. inclusive collectio. Varasini, (1774.)
- Barius Nicolaus, Georgius Polycarpus de Kostolan, Simon Hungarus, Georgius Augustinus Zagabriensis reliquiae.** Edidit Ladislaus Juhász. Szeged, 1932. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum.)
- Barta István:** Középkorvégi szellemi művelődésünk és a külföldi egyetemek. (Regnum 1937 p. 97—118.) Budapest.
- Bártfai Szabó László:** Pest megye történetének okleveles emlékei 1002—1599-ig. Budapest, 1938.

- Bartholomeo della Pugliola Fr. Ordinis minorum: Cronica di Bologna. (Muratori: Scriptores tom. XVIII. p. 237—792.) Mediolani, 1751.
- Bartóniek Emma: Codices manu scripti latini medii aevi, Musei Nationalis. Budapest, 1940.
- Batti C. Miracula quae Mense Decembri in Pannonia visa sunt, una cum Praelio, quod feliciter gestum est a Pannoniis contra Turcas aestate superiori, ex secundo libro Epistolarum C. Batti Parmensis iuvenis eloquentissimi. S. l. et a.
- Battyan Ignatius Comes: Leges ecclesiasticae regni Hungariae, et provinciarum adiacentium. Tom. I—III. Albae-Carolinae et Claudio-poli, 1785.
- Bauch Gustav: Dr Johann Henckel, der Hofprediger der Königin Maria von Ungarn. Ungarische Revue 1884 S. 599—627.
- Bechtinger Károly: Osservazioni. Dissertazione. Padova, 1852.
- Beke Antal: A gyulafehérvári káptalani levéltárnak címjegyzéke. Budapest, 1884.
- Az Erdélyi káptalan levéltára Gyulafehérvárt. Budapest, 1889.
 - Római emlékek a magyar egyház XV-ik századi történetéből. Történelmi Tár 1900 p. 1—15. (1418—1492)
- Békefi Remig: A zirczi, pilisi, pásztói és szentgotthárdi cziszterczita apátságok története. Vol. I—III. Budapest, 1891—1898.
- Árpádkori közoktatásügyünk. Budapest, 1896.
 - A czisztercziek középkori iskoláztatása Párisban. Budapest, 1896. (Értekezések a történettudományok köréből XVI no. 11.)
 - Árpádkori iskolázásunk külföldön. Századok 1898 p. 413—421.
 - Külföldi iskolázás 1526-ig. (Matlekovits: Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezredéves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye, V. kötete 152—8. l.) Budapest, 1898.
 - A bolognai jogi egyetem XIV. és XV. századi statútumai. Budapest, 1901. (Értekezések a történeti tudományok köréből, XIX no. 7.) In 8-vo. pag. 88.
 - Az oktatásügy állapota az Árpádok korában. (Czobor—Szalay: Magyarország történeti emlékei az 1896. évi ezredéves országos kiállításon, p. 79—82.) Budapest. (1904.)
 - A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. Budapest, 1907.
 - A pécsi egyetem. Budapest, 1909.
 - A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig. Budapest, 1910.
- Békesi Emil: Magyar írók az Árpádházi királyok korában. Katholikus Szemle 1896. (Három cikk.)
- Magyar írók Hunyadi Mátyás korából. Katholikus Szemle 1902.
- Bel Matthias: Notitia Hungariae novae historico-geographica. Tom. 1—V. Vindobonae, 1735—1742.
- Beldi Carolus: De moscho. Dissertatio. Ticinii Regii, 1841.

- Beliczay Jónás: Marsigli élete és munkái. Budapest, 1881. (Értekezések a történelmi tudományok köréből IX. kötete 9. sz.) In 8-vo pag. 96.
- Bembo Pietro: Opere del Cardinale. Venezia, 1729.
- Benger Nicolaus: Annalium Eremi-Coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum S. Pauli primi Eremitae Vol. I—II. Posonii, 1743.
- Benkö Josephus: Transsilvania. Sive Magnus Transsilvaniae principatus. Olim Dacia mediterranea dictus. Tom. I—II. Vindobonae, 1778.
- Milkovia, sive antiqui episcopatus Milkoviensis per terram Transilvanicam, maxima dioeceseos suae parte, olim exporrecti, explanatio. Tom. I—II. Viennae, 1781.
- Beöthy Zsolt és Badics Ferencz: A Magyar Irodalom Története. Harmadik javított és bővített kiadás. Tom. I—II. Budapest, 1906—7.
- Berger Albert: Urkunden-Regesten aus dem alten Bistritzer Archive von 1203 bis 1526. Bistritz, 1895.
- Bermann J. De variis methodis taeniam expellendi. Dissertatio. Ticinii Regii, 1841.
- Beroaldus Philippus: Commentarii Questionum Tusculanarum. Bononiae, 1496. Editio II. Venetiis, 1502.
- Commentarii in Asinum Aureum Lucii Apuleii. Bononiae, 1500.
- Carmen elaboratissimum... quam pientissime conscriptum. Viennae, 1502. (Edidit Jacobus Piso, Transylvanus.)
- Symbola Pythagorae. Bononiae, M D Tertio.
- Orationes multifariae... cum Appendicula aliarum quoque orationum. (Bononiae,) 1521.
- Historia elegantissima Regis Tancredi... Hungarum modulamine per G. E. T. concinnata. Colosvárat, 1582.
- Bertius: P. Illustrium et clarorum Virorum epistolae selectiores. Lugduni Batavorum, 1617.
- Berwaldszky Kálmán: A sienai eredetű Gallicus család és művészete. (Adatok az Anjoukorbeli magyar kézművesség történetéhez.) Igló, 1908. In 8-vo pag. 30. Rec. Közlemények Szepes vármegye multjából 1909 p. 57.
- Berzevicei Martini Oratio pro vaivoda Transilvaniae principe. Habita Prid. Id. Dec. 1572. (In: Orationes pro regibus et principibus obedientiam praestantibus ad Gregorium XIII. fol 18.) Romae.
- Berzeviczy Albert: Beatrix királyné. (1457—1508) Budapest, 1908. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Acta vitam Beatricis reginae Hungariae illustrantia. Budapest, 1914. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria vol. XXXIX.)
- Rapporti storici fra Napoli e l'Ungheria nell'epoca degli Aragonesi. (1442—1501) Napoli, 1928.
- Bettelheim Bernardus: Quaedam de naturae et artis in medendo efficacia. Dissertatio. Patavii, 1836.

- Bevilaqua-Borsody Béla:** Luigi Ferdinando Marsigli di Bologna gróf tábornok XVII. századvégi magyarországi csillagászati megfigyelései. (Adalékok az egri csillagvizsgáló történetéhez.) Budapest, 1929. (Különlenyomat a Stella IV. kötetéből.) In 8-vo pag. 22.
- Bisticci Vespasiano, Da:** Vite di uomini illustri del secolo XV. Rivedute sui manoscritti da Luigi Frati. Vol. I—III. Bologna, 1892—93.
- **Rapporti storici fra Napoli e l'Ungheria nell'epoca degli Aragonesi.**
- Bod Petrus:** Hungarus Tymbaules, seu grata ac benedicta Hungarorum ex epitaphiis renovata memoria. S. l. 1764.
- **Magyar Athenas.** (1766.)
- **Historia Unitariorum in Transylvania. Lugduni Batavorum,** 1776.
- Boldogréti Vig László:** Néhány Magyar- és erdélyországi születésű külföldi könyvnyomtatókról a XVI-dik században. Tudományos Gyűjtemény 1817-i I. kötete 71—77. l.
- Bona-Bolla Petrus:** Manuductio ad Coelum. Romae, 1677.
- Bonbardi Michael:** Topographia magni regni Hungariae. (Editio II.) Viennae, 1750.
- Bonfinius Antonius:** Rerum Ungaricarum decades IV cum dimidia. Ed. VI. Viennae Austriae, 1744.
- Bontempi Gio. Andrea Angelini Perugia:** Historia della ribellione d'Ungheria. Dresda, 1672. Ed. II. Dresda et Milano, 1675. Ed. III. Bologna, 1698. (Rec. Apponyi: Hungarica no. 966, 977 et 990.)
- Borovszky Samu:** Csanád vármegye története. Budapest, 1896.
- **Borsod vármegye története.** I. kötet. Budapest, 1909. (Több nem jelent meg.)
- Borromaei Caroli Cardinalis Epistola ad Andream Bathorem etc.** Romae, 1588.
- Borsetti Ferrante:** Historia almi Ferrariae gymnasii. Tom. I—II. Ferrariae, 1735.
- Bossányi Árpád:** Regesta supplicationum. (A pápai kérvénykönyvek magyar vonatkozású okmányai.) 1342—1394. Tom. I—II. Budapest, 1916—1918.
- Botka Tivadar:** Péter kalocsai érsek pecsége. Századok 1870 p. 329—333.
- Bozdogh Martinus:** Dotes Intellectuales. Bononiae, 1610.
- Bresslauer Jacobus:** Synopsis entozoorum hominis. Dissertatio. Ticinii Regii, 1838.
- Breuer Maximilianus:** Memoranda toxicologiae. Dissertatio. Ticinii Regii, 1843.
- Brillo Antonio:** Brevi memorie sulla Università di Padova e sugli stemmi in essa esistenti. Roma, 1898.
- Brotto Giovanni e Gasparo Zonta:** La facoltà teologica dell'Università di Padova. Parte I. (Secoli XIV e XV.) Padova, 1922.
- Brugi Blasius et J. Aloysius Andrich:** Rotulus et matricula d. d. Juristarum et Artistarum Gymnasii Patavini A. MDXCII—III p. Chr. n. Patavii, 1892. In 4-to pag. 61. Rec. Crescens, in Századok 1893 p. 163—5.

- Brugi Biagio:** Gli scolari dello Studio di Padova nel cinquecento. Ed. II. Padova, 1905.
- Il catalogo dei libri degli stationarii negli statuti della Università Bolognese dei giuristi. In *Studi e Memorie per la Storia dell'Università di Bologna*. Vol. V. p. 4—44. Bologna, 1920.
- Brück Simon:** Paraplegia per casum clinicum illustrata. Dissertatio. Patavii, 1850.
- Bucholtz F. L.** Geschichte der Regierung Ferdinands des Ersten. Tom. I—IX. Wien, 1831—1838.
- Budai Ferentz:** Magyarország polgári historiájára való lexicon a XVI. század végéig. 1—3 darab. Nagyvárad, 1804—1805.
- Bunyitay Vincze:** A váradi püspökség története a megalapítástól a jelenkorig. Vol. I—III. Nagyvárad, 1883—84. Negyedik kötete szerző halála után, 1935-ben jelent meg Debrecenben ily címen: A váradi püspökök a száműzetés s az újraalapítás korában. (1566—1780) Dr. Málnási Ödön kiegészítő jegyzeteivel bővítve.
- A gyulafehérvári székesegyház későbbi részei s egy magyar humanista. Budapest, 1893.
- Burckardi Johannis Liber Notarum.** Vol. I. (Città di Castello, 1906. (Muratori: *Scriptores* vol. XXXII/1.)
- Caballini Stephanus Eques:** De iure et iustitia theologico-polemicae theses. Romae, 1782.
- Calcagnini Coelii Ferrariensis, Protonotarii Apostolici Opera aliquot.** Basileae, 1544. (Rec. Apponyi: *Hungarica* no. 296, p. 208—210.)
- Campolongi Aemilii Patavini Semeiotice...** per Ioannem a lessenium... publicata. Vittebergae, 1601.
- Cardella Lodovico:** Memorie storiche de' Cardinali della S. Chiesa. tom. III. Roma, 1793.
- Carrillo Alfonz jezsuita-atyja levelezése és iratai.** (1591—1618) Gyűjtötte és közrebocsátja Dr. Veress Endre. (*Monumenta Hungariae Historica Diplomataria* vol. XXXII.) Budapest, 1906. M. Tud. Akadémia kiadása. In 8-vo pag. LII+739.
- Catalogus librorum manuscriptorum Bibliothecae Universitatis R. Scientiarum Budapestinensis.** Pars I—IV. Budapestini, 1889—1910.
- Cavazza Francesco:** Le scuole dell'antico Studio bolognese. Milano, 1896.
- Celes Martinus:** Elucidatio historico-chronologica de episcopatu Transilvaniae. Romae.
- Cencetti Giorgio:** Il „Liber secretus Iuris Caesaris“ dell'Università di Bologna, a cura di Albano Sorbelli. Estratto da „L'Archiginnasio“ XXXII. 4—6. 1937. Bologna.
- Gli archivi dello Studio bolognese. Bologna, 1938. (Pubblicazioni del R. Archivio di Stato in Bologna, III.)
- Cesarini W. Sforza:** Sul' ufficio bolognese dei Memoriali. Archiginnasio vol. IX. p. 379 segg. Bologna, 1914.

- Chartularium Studii Bononiensis. Documenti per la storia dell'Università di Bologna dalle origini fino al secolo XV pubblicati per opera della Commissione per la storia dell'Università di Bologna.* Bologna, 1909—1939. In folio, vol. I—XII.
- Christolovecz Ioannes: Breve Notitia.* Roma, 1702.
- Ciacconius Alphonsus: Vitae et res gestae Pontificum Romanorum et S. R. E. Cardinalium.* Tom. I—IV. Romae, 1677.
- Ciceronis M. T. Epistolarum ad Atticum, ad Brutum, ad Quintum fratrem libri XX.* Venetiis, 1513.
- Codex diplomaticus Arpadianus continuatus.* (Árpádkori új okmánytár.) Red. Gustavus Wenzel. Tom. I—XII. Pest, 1860—1874.
- Codex diplomaticus Comitum de Frangepanibus.* A Frangepán család oklevéltára. Kiadják Thallóczy Lajos és Barabás Samu. 1153—1527. Tom. I—II. Budapest, 1910—13. (Monumenta Hungariae Historica Diplomataria vol. XXXV et XXXVIII.)
- Codex diplomaticus familiae Héderváry.* (A Héderváry-család oklevéltára. 1231—1681. Közli Závodszy Levente. Budapest, 1909 et 1922. Vol. I—II.
- Codex diplomaticus Comitum Károlyi de Nagy-Károly.* (A nagy-károlyi Gróf Károlyi család oklevéltára. Szerkesztette Géresi Kálmán. 1253—1707. Tom. I—V. Budapest, 1882—1897.
- Codex diplomaticus Comitum Sztáray.* (A Nagymihályi és sztárai Gróf Sztáray család oklevéltára. Szerkeszti Nagy Gyula. Budapest, 1887—1889. Tom. I—II. 1234—1457.
- Codex diplomaticus domus senioris Comitum Zichy de Zich et Vásónkeő* (A Zichi és Vásónkeői Gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára.) Tom. I—XII. Budapest, 1871—1931.
- Codex diplomaticus familiae Bánffy.* (A Tomaj nemzetségbeli Losonczy Bánffy család oklevéltára. 1214—1526. Szerkesztette Varju Elemér és dr. Iványi Béla. Tom. I—II. Budapest, 1908—1928.
- Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis.* Anjoukori okmánytár. Szerkesztette Nagy Imre, később Tasnádi Nagy Gyula. Tom. I—VII. 1301—1359. Budapest, 1878—1920.
- Codex diplomaticus patrius.* (Hazai okmánytár. Tom. I—VIII. Budapest, 1865—1891.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae.* Vol. II—XV. Zagrabiae, 1904—1934.
- Codex diplomaticus Sacri Romani Imperii Comitum familiae Teleki de Szék.* 1206—1526. Tom. I—II. Budapest, 1895.
- Comelli G. B. Piante e vedute della città di Bologna.* Bologna, 1914. (Biblioteca de „L'Archiginnasio“ serie II. n. V.)
- Csáky Emericus Comes: Triumphus in Quirinali.* Romae, 1695.
- Csánki Dezső: Árpád és az Árpádok.* Budapest, (1908.) Nagy díszalbum, számos képpel és melléklettel.
- Császár Mihály: A magyar művelődés a XV-ik században.* (Antonio Bonfinii Rerum Hungaricarum Decadesének alapján.) Budapest, 1902.

- Csergheő Géza: Lazó János sírköve Rómában. Turul 1890 p. 128—131. A sírkő rajzával.
- Grabstein des Bischofs Andreas Scolari in Nagyvárad. (1426) Ungarische Revue 1891 p. 177—180.
- Csippék Sándor: A nyitrai székesegyház. Magyar Sion 1864 p. 420—426.
- Csoma József: Lardus Tádé sírköve. (1512) Turul 1888 p. 124—5. Rajzával.
- Csontos János: A páрмаi Corvin-codex. Magyar Könyvszemle 1878 p. 319—328.
- A könyvtári bizottság jelentése szebeni kutatása eredményéről. A Magyar Történelmi Társulat 1879. évi vidéki kirándulása, p. 141—156. Budapest, 1879.
- Adalékok a magyarországi XIV—XV. századi könyvmásolók és betűfestők történetéhez. Magyar Könyvszemle 1879—1881. (Öt közlemény.)
- Diomedes Carafa: De institutione vivendi, a páрмаi Corvin-codexből. Magyar Könyvszemle 1890 p. 54—86. (Textus operis Carafae per extensum.)
- Cunichius Raymundus: Clemente XIII. Pontifice Maximo renuntiatio. Romae, 1758.
- Anthologica... Graecorum selecta. Romae, 1777.
- Cybelel Valentini Varasdiensis Eligidion. (Bononiae, 1509.)
- Czaich A. Gilbert: Regeszták a római Dataria-levéltárak Magyarországra vonatkozó bulláiból II. Pál és IV. Sixtus pápák idejéből. (1467—1482) Történelmi Tár 1899.
- Regeszták VII. Ince pápa korából. (1484—1492) Történelmi Tár 1902.
- Regeszták VI. Sándor pápa korából. (1492—1497) Történelmi Tár 1904.
- Cz(ech) J(ános) Az Esterházy-család pompája. Budapesti Hírlap 1856 no. 220.
- Czinár Maurus: Index alphabeticus Codicis diplomatici Hungariae per Georgium Fejér editi. Pesthini, 1866.
- Czvittinger David: Specimen Hungariae literariae. Francofurti et Lipsiae, 1711.
- Dallari Umberto: I Rotuli dei lettori legisti e artisti dello Studio bolognese dal 1384 al 1799. Vol. 1—4. Bologna, 1888—1924.
- Dall'Asta Francesco: Cenni sopra gl'integumenti del corpo humano. Dissertazione. Padova, 1853.
- Dankó József: Történelmi, műirodalmi és okmánytári részletek az esztergomi főegyház kincstárából. Esztergom, 1880.
- Dankó Josephus: Vetus hymnarium ecclesiasticum Hungariae. Budapestini, 1893.
- Deák Farkas: A bodoki gróf Apponyi-könyvtár. Századok 1875 p. 706—709.
- Decani Ernestus: Dissertatio inauguralis medica de graviditate extrauterina. Patavii, 1827.

- Décsényi Gyula: Olaszországi történelmi kutatások. (Harmadik közlemény.) Századok 1893 p. 123—132.)
- Demetter Demetrius: De meningitide. Dissertatio. Patavii, 1836.
- Demkó Kálmán: A felsőmagyarországi városok életéről. Budapest, 1890.
- Denifle Heinrich: Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400. Berlin, 1885. In 8-vo pag. XLV+814. Rec. Kereszty dr. in Uj Magyar Sion 1885 p. 866. Fináczy Ernő in Egyetemes Philologiai Közlöny 1887 p. 71—76.
- Die Statuten der Juristen-Universität Bologna vom J. 1317—1347, und deren Verhältniß zu jenen Paduas, Perugias, Florenz. Im Archiv für Litteratur- und Kirchengeschichte des Mittelalters. (Bd. III. S. 196—397.) Berlin, 1887. Rec. Pór Antal, et Békefi Remig.
- Die Statuten der Juristen-Universität Paduas vom Jahre 1331. (Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters, Bd. VI. S. 309—562.) Freiburg im Breisgau, 1892. Rec. Gloria.
- D(esericius) Innocentius: Pro cultu litterarum in Hungaria. Romae, 1743.
- Deutsch Jacobus: De corporis exercitii in salutem influxu. Dissertatio. Ticinii Regii, 1843.
- Décsi Lajos: Szenczi Molnár Albert naplója, levelezése és irományai. Budapest, 1898. In 8-vo pag. XXXIX+520.
- Szent Ágoston reguláinak magyar fordítása Coelius (Bánffy) Gergelytől. (1537) Budapest, 1900. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XVII no. 6.)
- Diarii di Marino Sanuto. (1496—1533) Prefazione et tom. I—LVIII. Venezia, 1879—1902.
- Drascovitiu Georgius: Confutatio. Patavii, 1551.
- Oratio habita Tridenti, in anno 1562. Patavii, 1563.
- Duditius Andreas: De Thucydidis Historia Iudicium. Venetiis, 1560. Editio secunda Venetiis 1571.
- Sententia de Calice Laicis permittendo. Patavii, 1563.
- Eckhardt Sándor: Magyar humanisták Párizsban. Budapest, 1929. (Minerva-könyvtár XIX. sz.)
- Edvi Illés Pál: Öszveírása hazánkból származott néhány jeles férfiaknak és familiáknak a külföldön. Tudományos Gyűjtemény 1835-ik X. füzet 87—104. l.
- Egidius Romanus: Quodlibeta. Bononiae, 1481.
- Theoremata de corpore Christi. Bononiae, 1481.
- Éh Michael Kisvardiensis: Philosophicae Theses. Romae, 1638.
- Ehrenfeld Sigismundus: Nonnulla de vomitu. Dissertatio. Patavii, 1852.
- Ehrle Francisco S. I. Cardinale: I più antichi statuti della Facoltà Theologica dell'Università di Bologna. (Universitatis Bononiensis Monumenta. Vol. I.) Bologna, 1932. In 4-to pag. CCXVI+150. Rec. Banfi Florio in Századok 1937 p. 91—94.

- Ellebodius Nicassius Casletanus: In obitum Gabrielis Fallopii. Patavii, 1562.
- Emlékkönyv Károlyi Árpád születése nyolcvanadik fordulójának ünnepére. (1933 október 7) Budapest, 1933.
- Enyedi Georgius: Historia elegantissima Regis Tancredi filiae. Colosvárat, 1582. (Magyar verses mű.)
- Erdélyi Alajos: Berzeviczy Márton életrajza Veress Endrétől. Századok 1913 p. 764—9.
- Erdélyi László: Magyar történelem. (Művelődés- és államtörténet.) I. kötet. Magyar középkor. (Budapest, 1936.)
- Erdeodi Ioannes Comes: Conclusiones ex Philosophia peripatetica. Parmae, 1610.
- Érdűhelyi Menyhért: Kutatásaim a római levéltárakban. Katholikus Szemle 1896 p. 605—646.
- A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon. Budapest, 1899.
- Ernusz Johanna: Adrianus Wolphardus. (Értekezések a magyarországi latinság köréből.) Budapest, 1939.
- Eszterházy Emericus: Theses ex universa Theologia. Romae, 1687.
- Eszterházy Georgius: Mese consagrato a Maria Madre degli Agonizzanti. Roma, 1654.
- Eximiis honoribus doctoratui Philosophico et Medico D. Thomae Ozdi Claudipolitano Applaudabant Amici. Patavii, 1632.
- Fabritius Karl: Aus alten Messbüchern und Breviaren. Sieb. Archiv 1872 vol. 10 p. 373—385.
- Urkundenbuch zur Geschichte des Kister Kapitels vor der Reformation und der auf dem Gebiete desselben ehemals befindlichen Orden. Hermannstadt, 1875.
- Facciolati Iacobus: Fasti gymnasii Patavini. Vol. I—III. Patavii, 1757.
- Fallenbüchl Ferencz: Otrokócsi Főris Ferencz élete és irodalmi működése. Esztergom, 1899.
- Faludi János: Dudith András és a francia humanisták. Budapest, 1928. (Minerva-könyvtár X. sz.)
- Fantuzzi Giovanni: Memorie della vita del generale Co: Luigi Ferdinando Marsigli. Bologna, 1770. In 8-vo pag. VIII et 339.
- Notizie degli scrittori bolognesi. Vol. I—IX. Bologna, 1781—1794.
- Farkas Seraphinus: Scriptorum Ord. Min. S. P. Francisci Provinciae Hungaricae reformatae nunc S. Mariae. Posonii, 1879.
- Farlatus Daniel: Illyrici sacri. Tom. I—VIII. Venetiis, 1751—1819.
- Favaro Antonio: Saggio di bibliografia dello Studio di Padova. (1500—1920) Vol. I—II. Venezia, 1922.
- L'Università di Padova. Venezia, 1922.
- Favaro Giuseppe. L'insegnamento anatomico di Girolamo Fabrici d'Acquapendente. (Nel volume: Monografie storiche sullo Studio di Padova, pp. 109—136) Padova, 1922.

- Fejér Georgius:** *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis.* Tom. I—XI. Budae, 1829—44.
- Fejérpataky László:** *A királyi kancellária az Árpádok korában.* Budapest, 1885.
- *A veszprémi káptalan kincseinek összeírása az 1429—1437. évekből.* Történelmi Tár 1886 et 1887. (Két közlemény.)
- Fejérvári Ludovicus:** *De creasoto.* Dissertatio. Patavii, 1834.
- Ferrari Henri-Maxime:** *Une chaire de médecine au XVe siècle.* Paris, 1900. Rec. Győry Tibor.
- Ferrarius Sigismundus:** *De rebus Hungaricae provinciae Ordinis Praedicatorum.* Viennae Austriae, 1637.
- Fest Alfredo:** *I primi rapporti della nazione ungherese coll'Italia.* Corvina, 1922 p. 5—39.
- Ficinus Marsilius:** *De triplici vita libri tres* Florentiae, 1489. Ed. II. Venetiis, 1498. (Rec. Apponyi: *Hungarica* no. 16 et 34.)
- *Epistole Marsilii Ficini Florentini.* Venetiis, 1495. Rec. Apponyi. *Hungarica* no. 27.
- Filippini F.** *L'Esodo degli studenti da Bologna nel 1321 e il „Polifemo“* Dantesco. *Studi e Memorie* vol. VI p. 107—169. Bologna, 1921.
- Fináczy Ernő:** *A középkori nevelés története.* Budapest, 1914. Editio II. 1926.
- Finály Henrik:** *A bolognai egyetem 1888 június 12—14-én tartott nyolcszázados jubileuma. A kolozsvári Ferencz József-egyetem Beszédék (Acta) kiadványa 1888/89-i I. fasc. 39—44. l.*
- Fógel Iosephus:** *Quomodo rex Wladislaus II. cancellariaque eius de rebus litterariis meriti sunt in Hungaria.* Budapest, 1911.
- *József: II. Ulászló udvartársa. (1490—1516)* Budapest 1913.
- *II. Lajos udvartartása. (1516—1526)* Budapest, 1917.
- Fortunatus Matthaeus:** *L. Annaei Senecae Naturalium Questionum Libri VII. annotationes.* Venetiis, 1522.
- Franchini V.** *L'istituto dei Memoriali a Bologna nel sec. XIII. Archiginnasio* vol. IX p. 95 segg. Bologna, 1914.
- Frankl Vilmos:** *Pázmány Péter diplomáciai küldetése Rómában.* Uj Magyar Sion 1871.
- *Henckel János, Mária királyné udvari papja.* Pesten, 1872. (Értekezések a történelmi tudományok köréből II. no. 4.)
- *A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században.* Budapest, 1873. In 8-vo pag. VIII + 424.
- *Réwai Ferencz nádori helytartó fiainak hazai és külföldi iskoláztatása. (1538—1555.)* Pest, 1873. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. II. no. 6.)
- *Purkircher György, egy XVI-ik századbéli magyar fűvész és orvos emlékezete.* Századok 1873 p. 525—537.
- *Gyalui Torda Zsigmond.* Századok 1874 p. 166—172.

- Fraknói Vilmos: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XV. és XVI. században. Budapest, 1874.
- Adalékok a hazai és külföldi iskolázás történetéhez a XV. és XVI. században. Századok 1875 p. 670—677.
- Werbőczy István a mohácsi vész előtt. Századok 1876. (Két közlemény.)
- Vitéz János könyvtára. (Magyar Könyvszemle 1878 p. évf. Három közlemény.)
- Két hét olaszországi könyv- és levéltárakban. Budapest, 1878. (Különnyomat a Magyar Könyvszemléből.) In 8-vo, pag. 35.
- Zrednai Vitéz János nagyvárad püspök politikai beszédei és Aeneas Sylvius Piccolomini Vitéz Jánoshoz intézett levelei. (1453—57) Budapest, 1878.
- Vitéz János esztergomi érsek élete. Budapest, 1879.
- A szekszárdi apátság története. Budapest, 1879.
- Egy érdekes zágrábi kézirat. Magyar Könyvszemle 1881 p. 26—30. (Ianus Pannonius hagyatékából.)
- Erdélyi János XIV. századbeli magyar canonista ismeretlen munkája Rómában. Magyar Könyvszemle 1882 p. 399—401.
- Váradi Péter kalocsai érsek. Századok 1883. Bővített különnyomata. Budapest, 1884.
- Bullae Bonifacii IX. P. M. (1389—1404) Pars I—II. Budapest, 1885—1889. (Monumenta Vaticana regni Hungariae. Tom I/3—4.)
- Andreas Pannonius élete és munkái. Budapest, 1886. (Irodalomtörténeti emlékek vol. I.)
- Andreas Pannonius. Ungarische Revue 1888 p. 231—242.
- Váradi Péter kalocsai érsek misekönyve. Magyar Könyvszemle 1888 p. 1—8.
- Debrenthei Tamás zágrábi püspök codexe a párisi Nemzeti könyvtárban. Magyar Könyvszemle 1889 p. 24—25.
- Erdődi Bakócz Tamás élete, Budapest, 1889. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Mathiae Corvini Hungariae regis epistolae ad Romanos pontifices datae et ab eis acceptae. (Mátyás király levelezése a római pápákkal.) 1458—1490. Budapest, 1891. (Monumenta Vaticana regni Hungariae. Tom. I/6.)
- Zsigmond király római magyar kíséretének tagjai 1433-ban. Turul 1893 p. 4—7.
- A Szent Istvántól Rómában alapított magyar zarándokház. Budapest, 1893. (Kny. a Katholikus Szemle 1893 p. 169—195. I.)
- Mátyás király levelei. (Külügyi osztály.) Tom. I—II. Budapest, 1893—1895.
- Mátyás király és Simon patrasi érsek. Századok 1895 p. 495—506.
- Miklós modrusi püspök élete, munkái és könyvtára. Magyar Könyvszemle 1897 p. 1—23.
- Karai László budai prépost, a könyvnyomtatás meghonosítója Magyarországon. Budapest, 1898. (Értekezések a történeti tudományok köréből XVII. no. 7.)

- Fraknói Vilmos: Mátyás király magyar diplomatái. Századok 1898—1889. (Tizenegy közlemény.)
- Pecchinoli Angelo pápai legátus Mátyás udvaránál. (1488—1490) Budapest, 1898. (Különnyomat a Katholikus Szemléből.)
- Ifjabb Vitéz János. Századok 1899. (Két közlemény.)
- Werbőczy István életrajza. Budapest, 1899. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez. Budapest, 1899.
- Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szent-székkal. Tom. I—III. Budapest, 1901—1903.
- Ifj. Vitéz János pontificaleja a vatikáni könyvtárban. Róma, 1903. Nagy ívrétű, számos fénynyomattal.
- Mária V. István leánya nápolyi királyné. (1271—1323) két képpel. Budapest 1906. (Különnyomat a Budapesti Szemle 1906-i 125. kötetéből.)
- Frati Lodovico: I due Beoraldi. Studi e Memorie per la storia dell'Università di Bologna. Vol. II. p. 210—228. Bologna, 1911.
- Catalogo dei manoscritti di Luigi Ferdinando Marsili conservati nella Biblioteca Universitaria di Bologna. Firenze, 1928. In 2° pag. 162.
- La biblioteca della nazione alemana in Bologna. Bologna, s. a.
- Friedlaender Ernestus et Carolus Malagola: Acta Nationis Germanicae Universitatis Bononiensis. Ex archetypis tabularii Malvezziani iussu Instituti Germanici Savigniani. Berolini, 1887. In 4to, pag. XXXIX + 425 et Index. Rec. T(Deutsch) in Korrespondenzblatt 1890 p. 25—29.
- Fumagalli Giuseppe: Le iscrizioni nelle sale della Biblioteca universitaria di Bologna. (Biblioteca de „L'Archiginnasio.“ Serie II. N. XII) Bologna, 1916.
- Gabelkhoven Antonius Baro: Theologiae propositiones de praecipuis catholicae religionis capitibus. Romae, 1780.
- Gabelmann Nicolaus: Monomachiae Hungaro-Turcicae carminum libri duo. Patavii, 1590.
- Mansfeldiana Militia Hungara. Francoforti, 1597.
- Gábor Gyula: Magyar Pál XIII. századi kánonjogtudós „Notabilia“ című művének ismeretlen példánya a giesseni egyetemi könyvtárban. Magyar Könyvszemle 1911 p. 19—23.
- Gábrriel Asztrik: Gosztonyi püspök és párizsi mestere. Egyetemes Philologiai Közlöny 1936 p. 15—27.
- Galenus Pergamensis medicorum omnium principis opera. Venetiae, 1490—1522.
- Galla Ferenc: Harminckilenc kiadatlan Pázmány-levél. Vác, 1936.
- Borromei Szent Károly hatása Magyarországon. (L'influsso di San Carlo Borromeo in Ungheria. Budapest, 1939.
- Gams Pius Bonifacius: Series episcoporum Ecclesiae Catholicae. Ratisbonae, 1873. Supplementum 1886.
- Garády Sándor: Marsigli óbudai castrumai. Historia 1929 p. 173—7.
- Garae Joannes: Hydriatria. Dissertatio. Patavii. 1841.

- Garimberto Hieronimo: La prima parte delle Vite ovvero fatti memorabili di alcuni Papi e di tutti i Cardinali passati. In Vinegia, 1567. Appresso Gabriel Giolito de' Ferrari.
- Gazius Antonius: Aerarium Sanitatis. Patavii, 1549.
- Geloi Sigismundi Pannonis Genethliacon. Venetiis, 1548.
- Oratio de Beatitudine. Patavii, (1549.)
- Gengyessinus Gregorius Frater: Commentaria. Romae, 1520.
- Directorium... Fratrum... Ordinis Sancti Pauli primi heremite. Romae, (1520.)
- Gensel Ioannes Adam: Theses philosophico-medicae. Patavii, 1703.
- Georgius de Ungaria: Tractatus de moribus Turcorum. Romae. S. a.
- Gerevich Tibor: A régi umbriai iparművészet a perugiai kiállításon. Múzeumi és könyvtári Értesítő 1908. évf. 21—30. l. (8 képpel.)
- Gerő László: A római Santo Stefano Rotondo, a magyarok nemzeti temploma. Budapest, 1940. (Képekkel és térrajzokkal.)
- Ghirardacci Cherubino: Historia di Bologna. Città di Castello, 1932.
- Gianola Albert: Marsili Alajos Ferdinand és Erdély. (Erdélyi Múzeum 1930 p. 156—169.) Kolozsvár, 1930.
- Gloria Andrea: Monumenti della Università di Padova. (1222—1405) Vol. I—III. Padova, 1888.
- Gli statuti della Università di Padova, edizione del P. Denifle. (Rivista Storica Italiana vol. X. p. 282—6.) Torino, 1893.
- Glósz Samuel Ladislaus: De syphilide. Dissertatio. Patavii, 1840.
- Goldstein Simeon: Quaedam de China. Dissertatio. Ticinii Regii, 1839.
- Gombosi Ottó: Bakfark Bálint élete és művei. (1507—1576) Der Lautenist Valentin Bakfark. Leben und Werke. Budapest, 1935. (Musicologia Hungarica II.)
- Görög Demeter: Ditső Nemzetünknek a Felséges Nápolyi Udvar által lett megtiszteltetése, Gróf Széchényi Ferentz ő Kegyelmessége szemléltyében, Nápoly városában. Magyar Hirmondó 1792-i I. sz. 193—201. l.
- Gregorius Coelius Pannonius Fr. Collectanea in Sacram Apocalypsim. Venetiis, 1547. (Első kiadása Rómában, még 1500-ban jelent meg.)
- Grob Joannes: De nova Italarum medica doctrina. Dissertatio. Patavii, 1836.
- G(ualandi) M(ichelangelo): Un autodafé in Bologna. Documento originale. (La morte del Assuero figliolo di Giovanni Bispia, di anni 27 Luterano, il 4 di Novembre 1618.) Bologna, 1860.
- Gulyás Károly: Művelődéstörténeti emlék a XV. századból. Magyar Könyvszemle 1914 p. 161—3.
- Gusbeth Eduard: Zur Geschichte der Sanitäts—Verhältnisse in Kronstadt. Brassó, 1884.
- Gyárfás Tihamér: Faludi Ferenc élete. Budapest, 1911.

- Gyöngyessinusz Gregorius: Declarationes constitutionum Ordinis Fratrum Heremitarum. Romae, 1520.
 — Vide etiam: Gengyessinusz.
- Győry Tibor: A páviai egyetem a XV. században. Budapest, 1900. In 4-to pag. 4. (Orvosi Hetilap.)
 — Az orvostudományi kar története. (1770—1935) Budapest, 1936.
- Hain Ludovicus: Repertorium Bibliographicum. Vol. I—IV. Stuttgart et Lutetiae Parisiorum, 1826—1891.
- Hajnal István: Írásbeliség, intellektuális réteg és európai fejlődés. (Károlyi-émlékkönyv, p. 183—214.) Budapest, 1933.
- Hanuy Franciscus: Petri Cardinalis Pázmány ecclesiae Strigoniensis archi-episcopi et regni Hungariae primatis epistolae collectae. (1601—1637) Tom. I—II. Budapestini, 1910—1911.
- Harsányi András: A Domonkosrend Magyarországon a reformáció előtt. Debrecen, 1938. In 8-vo pag. 351 + résumé.
- Hazai oklevéltár. (1234—1536) Szerkesztették Nagy Imre, Deák Farkas és Nagy Gyula. Budapest, 1879.
- Házi Jenő: Sopron szabad királyi város története oklevéltára. (1162—1531) Vol. 1—12. Sopron, 1921—1938.
 — Sopron szabad királyi város története. Sopron, 1923.
- Hegedűs István: Guarinus és Janus Pannonius. Budapest, 1896. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XVI. no. 8.)
- Janus Pannonius: Dicsének Jacobus Marcellusra. Budapest, 1897. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből XIV. no. 10.) A költemény kiadásait nem ismeri.
- Vetési László és Janus Pannonius. Irodalomtörténeti Közlemények 1898 p. 470—1.
- Gyászbeszéd Mátyás király felett. (Garzonitól.) Irodalomtörténeti Közlemények 1901 p. 296—307.
- Themistocles és Dudith András. Budapest, 1901.
- Analecta recentiora ad historiam renaissance in Hungaria litterarum spectantia. Budapestini, 1906.
- fordításában Janus Pannonius költeményei. Budapest, 1938. Rec. Margócsy József az Irodalomtörténeti Közlemények 1940. évf. 298—301. l.
- Helmár Carolus: De intimo philosophiae cum medicis scientiis nexu. Dissertatio. Patavii, 1835.
- Henszlmann Emericus: Generalia de voce. Dissertatio. Venetiis, 1837.
- Herbert H.: Die Gesundheitspflege in Hermannstadt bis zum Ende des sechszehnten Jahrhunderts. Sieb. Archiv 1885 vol. 20 p. 5—46.
- Herczeg Árpád: Manardus János (1462—1536) magyar udvari főorvos élete és művei. Budapest, 1929. Képekkel. Rec. in Janus tom. 33 et in Századok 1931 p. 228.
- Hoffmann Edith: A sienai és firenzei festészet a XIV. században. Budapest, 1910.
- Váradi Péter kalocsai érsek könyvtárának maradványai. Magyar Bibliofil Szemle 1925 p. 215—218.

- Hoffmann Edith: A Nemzeti Múzeum Széchenyi könyvtárának illuminált kéziratai. Budapest, 1928.
- Garázda Péter könyvtárának címeres darabja. Turul 1933 p. 79.
- Holik Flóris: Istvánffy Miklós, mint költő. Irodalomtörténeti Közlemények 1922 p. 140—146.
- Holub Iosephus et Ladislaus Juhász: Nicolaus Istvanffy Carmina. Szeged, 1935. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum.)
- Holub József: Istvánffy Pál. Békefi Emlékkönyv. Budapest, 1912 p. 222—237.
- Horányi Alexius: Ex physica selectas propositiones. Romae, 1756.
- Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum. Pars I—III. Viennae-Posonii, 1775—1777.
- Nova Memoria Hungarorum etc. Pars I. A—C. Pestini, 1792.
- Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri. Pars I—II. Budae, 1808—1809.
- Horvát István: Pannoniai János, előbb Nagy Váradi Kanonok, utóbb Pétsi Püspök Költeményeinek számos Kiadatásairól. Tudományos Gyűjtemény 1938 vol. I. p. 102—120.
- Horváth Enrico: Siena ed il primo rinascimento ungherese. Budapest, 1925. (Estratto dalla „Corvina“ vol. X.)
- Zsigmond király és kora. Budapest, 1937.
- Sigismondo Re d'Ungheria e l'Italia. Corvina 1938 p. 132—136. Budapest.
- Horvath Ioannes de Palocz: Mnemosyne historica. Patavii Antenoris, 1629.
- Horváth Sándor: A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből. Budapest, 1916.
- Hrabovszky György (T) Horehoviczai Dudics András élete. Tudományos Gyűjtemény 1817 vol. IV. kötete 36—57.
- Hubay Ilona: Missalia Hungarica. Régi magyar misekönyvek. Budapest, 1938.
- Huber Carlo: Degli accessi del fegato. Dissertazione. Pavia, 1850.
- Hunfalvy Pál: A régészek bolognai congressusáról. Reform 1871 no. 280 et 283.
- Jelentés a történelem előtti régiségek vizsgálóinak 1871 október 1—18-káig tartott bolognai nemzetközi gyűléséről. Archaeologiai Értesítő 1872 p. 29—34, 61—66, 92 et 117.
- Huniadinus Franciscus: Ephemerum seu Itinerarium Bathorem, etc. Cracoviae, 1586.
- Versus lugubres posthumis Stephani Regis Poloniarum honoribus nuncupati. Cracoviae, 1588.
- Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat Évkönyve. Vol. I—XXII. Budapest, Kolozsvár, Déva, 1882—1913.
- Husztai Dénes: Írásbeliség és társadalmi fejlődés Firenzében a középkor és újkor határán. Budapest, 1935.

- Husztii József: Aenas Sylvius humanista törekvései III. Frigyes udvarában. Egyetemes Philologiai Közlöny 1919. (Két közlemény.)
- Celio Calcagnini in Ungheria. Corvina 1922 p. 57—71 et 1923 p. 60—69. Budapest.
- Mantegna és Janus Pannonius. Századok 1925—19 26 p. 613—619.
- Platonista törekvések Mátyás király korában. Pécs, 1925.
- Francesco Maturanzio magyar vonatkozású költeményei. Egyetemes Philologiai Közlöny 1927 p. 7—18.
- Magyar humanista (Ivanics Pál) mint török tudós V. Miklós pápa udvarában. Századok 1927—1928 p. 344—350.
- Angelus Callimachus Siculus költeménye Báthori Miklóshoz. Magyar Könyvszemle 1929 p. 9—14.
- Janus Pannonius. Pécs, 1931.
- Janus Pannonius költeményei Hegedüs István fordításában. Budapest, 1938. Rec. Margócsy József in Irodalomtörténeti Közlemények 1940 p. 298—301.
- Andreae Pannonii Expositio super Cantica canticorum. Magyar Könyvszemle 1939 p. 97—104.
- Iani Pannonii Sylva panegyrica ad Guarinum Veronensem. Bononiae, 1513.
- Sylva Panegyrica ad Guarinum Veronensem, Basileae, 1518.
- Plutarchi Cheronei Philosophi Libellus, etc. Bononiae, 1522.
- Panegyricus Iacobo Antonio Marcello. Edidit Adrianus Volphardus. (Bononiae, 1522.)
- Elegiarum liber unus. Bononiae, 1523.
- Elegiarum liber unus. Edidit Adrianus Volphardus Transsylvanus. Bononiae, 1524.
- Ad Guarinum Veronensem Panegyricus etc. (Edidit Hilarius Cantuncula.) Venetiis, 1553.
- Lusus quidam et epigrammata. Opera Ioannis Sambuci. Patavii, 1559.
- Opera. Viennae, 1569.
- poemata, Traiecti ad Rhenum, 1784. Vol. I—II. (Editio anonima Comitibus Samuelis Teleki.)
- költeményei Hegedüs István fordításában. Budapest, 1938.
- Iessenius Iohannes: Ad Illustrem D. D. Sdenconem Adalbertum Popelium Elegia. Patavii, 1590.
- De Divina Humanaque Philosophia. Venetiis, 1591.
- Aemilii Campolongi Patavini Semeiotice. Vittebergae, 1601.
- I libri commemorativi della republica di Venezia. Regesti. Tom. VI. Venezia 1903.
- Inchofer Melchior Soc. Iesu: Annales Ecclesiastici regni Hungariae. Romae, 1644. Editio II. Posonii, 1795—97 in 8-vo, vol. 4.
- Ipolyi Arnold: A pozsonyi káptalan XIV. századbéli könyvtára. (Jegyzéke összeírva 1425 február 24-én.) Új Magyar Múzeum 1856. évi I. kötete 161—191. l.

- Ipolyi Arnold: Oláh Miklós II. Lajos és Mária királyné titkára, utóbb magyarországi cancellár, esztergomi érsek primás és kir. helytartó levelezése. Budapest, 1875. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria, tom. XXV.)
- Irmei Ferencz: Bologna műemlékei. Fővárosi Lapok 1872 no. 136.
- Irodalomtörténeti Emlékek. Tom. I—II. Budapest, 1886 et 1890.
- Isocratis oratio, quae Nicocles, sive Symmachicos inscribitur, per eundem Michaelem Chesium latina facta. Bononiae. (Forsan de anno 1503.)
- Istvánfi Emericus: Positiones ex Iure Hungarico-Canonico. Romae, 1787.
- Ivánka Endre: Két magyarországi plébániai könyvtár a XV. században. Századok 1938. (Két közlemény.)
- Iványi Béla: Egy 1526 előtti ismeretlen kézíratos formulás könyv. Történelmi Tár 1904 p. 481—538.
- Adalékok nemzeti érintkezéseink történetéhez a Jagelló-korban. Történelmi Tár 1906. (Három közlemény.)
- Bártfa szabad királyi város levéltára. 1319—1501. A M. Tud. Akadémia történelmi bizottságának megbízásából. Budapest, 1910.
- A márkusfalvi Máriássy család levéltára. 1243—1803. Lócse, 1917.
- Mossóczy Zakariás és a Magyar Corpus Juris keletkezése. Budapest, 1926.
- Báró Sennyey László S. J. nagyszombati rector római utazásai. (1687, 1693, 1696) Budapest, 1929.
- A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. Részletek a magyar dominikánus provincia multjából. Budapest, 1929. (Különnyomat a Levéltári Közleményekből.)
- Bilder aus der Vergangenheit der ungarischen Dominikanerprovinz, unter Benützung des Zentralarchivs des Dominikanerordens in Rom. (Extrait des Mélanges Mandonnet, tome II. p. 437—478.) Paris, 1930.
- Relazioni giuridiche tra l'Italia e l'Ungheria nel medioevo. Ceddami, 1930.
- Eperjes szabad királyi város levéltára. (Archivum liberae regiaeque civitatis Eperjes) 1245—1526. (Acta Litterarum ac Scientiarum Reg. Universitatis Hung. Francisco-Iosephinae. Sectio: Iuridica-Politica. Tom. II.) Szeged, 1931.
- Luigi Ferdinando Marsili primo esploratore della Grande Pianura ungherese. (Nella pubblicazione „Celebrazione di Luigi Ferdinando Marsili“ p. 191—248) Bologna, 1931.
- Magyar püspökök könyvhagyatékai. Magyar Könyvszemle 1932/34. (Több közlemény.)
- A szegedi dominikánus rendház története. (1318—1529) Credo 1935 p. 71—84.
- Csáky Móric életéhez. Győri Szemle 1936 p. 82—83.

- Iványi Béla: Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon. (1331—1600) Budapest, 1937. (Az Orsz. Széchenyi könyvtár kiadványai IV. száma.) Különlenyomat a Magyar Könyvszemle 1930—1934. évfolyamaiból, ahonnan felhasznált adalékait idéztük.
- A római szent birodalmi széki gróf Teleki család gyömrői levéltára. (Archivum Gyömröense gentis comitum Teleki de Szék.) Szeged, 1937.
- Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár története első kötetéhez. (1166—1869) Budán, 1870.
- Diomedis Carafae Comititis Magdaloni „De institutione vivendi. Ad Beatricem Aragoniam, Pannoniae reginam“ 1476 páрмаi 1774-i díszes hasonmása, a M. Tud. Akadémia könyvtára Codexek 78 sz. a Magyar Könyvszemle 1891 p. 24—27.
- Jakab Ludovicus: De amaurosi. Dissertatio. Patavii, 1831.
- Janni Aloysius: Methodus luum veneream sanandi. Dissertatio. Patavii, 1852.
- Jedlicska Pál: Eredeti részletek gróf Pálffy-család okmánytárához 1401—1653 s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai. Budapest, 1910.
- Joseph Maria Elena: De funere Francisci Romanorum electi Imperatoris. Bononiae. 1766.
- Juhász Kálmán: Dudich András tanulóévei. Történeti Szemle 1926 p. 103—119.
- Dezső, csanádi püspök. Turul 1929 p. 96—105.
- Egy olaszországi tanulmányai közben püspökségét veszített tudós. (Verancsics Faustus csanádi püspök.) Katholikus Szemle 1933 vol. II. p. 357—9.
- A csanádi püspökség története. (1552—1608) Makó, 1935. Csanád-vármegyei könyvtár 28. sz.)
- Juhász Koloman: Andreas Dudich. Ein Beitrag zur Geschichte des Humanismus und der Gegenreformation. Historisches Jahrbuch 1935. Heft I. (Auch Separatabdruck.)
- Juhász Ladislaus: Bartholomaeus Fontius Epistolarum III. Budapest, 1931. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum.)
- Juhász László: Adalékok az 1437—1490. évekből. Budapest, 1931. (Adalékok, jegyzetek és értekezések a magyarországi latin irodalom történetéhez no. I.)
- Juhász Vince: Dezericzky Ince élete és művei. Budapest, 1915. Bölcsészettudori értekezés.
- Kaczander Áron: Diagnosticon cardiopathiarum. Dissertatio. Patavii, 1843.
- Kadisch Ludovicus: Regulae prophylacticae de gravidis. Patavii, 1837.
- Kálmánczai Ioannes: Conclusiones Theologicae. Romae, 1654.
- Kaprinai Stephanus: Hungaria diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad, regis Hungariae. Pars I—II. Vindobonae. 1767—71.
- Karácson Imre: Janus Pannonius élete és művei. Katholikus Szemle 1893. (Két közlemény.)

- Karácsonyi János:** A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Tom. I—IV. Budapest, 1900—1904.
- Veress Endre kötete a páduai magyar tanulókról. Századok 1916 p. 168—9.
- Karcsu Antal:** Vác város története. Tom. I—IX. Vác, 1880—1888.
- Kardos Tibor:** A magyar humanizmus kezdetei. Pécs, 1936. (Pannonia-könyvtár 20. száma.)
- Che cosa fu l'umanesimo ungherese? Studii e documenti italo-ungheresi della R. Accademia d'Ungheria di Roma. Vol. I—III. Roma, 1937—1939.
- Deákműveltség és magyar renaissance. Századok 1939 p. 295—338 et 449—491.
- A humanista irodalom. (Magyar művelődéstörténet II. kötete 451—483. l.) Budapest, 1940.
- Kastner Eugenia:** L'arte poetica di Francesco Faludi. Corvina 1922 p. 74—83.
- Katona Stephanus:** Historia pragmatica Hungariae. Pars I—II. Budae, 1782—1784.
- Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae. (1501—1526) Tom. I—XII. Budae, 1788—1793.
- Historia metropolitanae Colocensis Ecclesiae. Pars I—II. Colocae, 1800.
- Kazinczy Gábor:** Mátyás király, kortársai tanúsága szerint. Pest, 1865.
- Keglevics Iosephus:** Theses ex Jure Canonico. Romae, 1765.
- Keglevics Sigismundus:** Theses ex dissertatione canonica. Romae, 1755.
- Kelényi B. Ottó:** Egy magyar humanista (Pelei Tamás) glosszái Erasmus Adagia-jához. Budapest, 1939. (A Fővárosi Könyvtár Évkönyve IX. kötete 43—139. l.)
- Kemény József gróf:** Erdélyi költők emléke (1511—1520) a Kolozsvári Közlöny 1856 augusztus 1—4-i 1—2. számában. (Kiadta szerző halála után Vass József kolozsvári tanár.)
- 1480-beli jóslat Magyarország jövődjéről. Uj Magyar Múzeum 1857 I. p. 76—80. (Prognosticon Antonii Torquati Ferrariensis.)
- Magyar és erdélyi nyomdászok külföldön 1472—94, s a budai könyv-árusok 1484—1525. Uj Magyar Múzeum 1857. I. p. 116—136.
- Hazai tudósaink a XV. század végén s a XVI-nak elején. Uj Magyar Múzeum 1857. I. pp. 241. (Két közlemény.)
- Történelmi és irodalmi kalászatok. Pest, 1861. In 8-vo pag. 254. Különnyomat az Uj Magyar Múzeum 1856—60-i kötetéből; nagy kár, hogy Toldy Ferencnek e kiadás nem jutott előbb eszébe, mivel előbbi cikkei még Kemény életében, 1854 elején adta ki folyóiratában.
- Kempelen Ioannes Andreas Christophorus:** De immutabilitate Dei. Roma, 1749.
- De usu adfectum. Romae, 1750.

- Kercselich** Balthasar Adam: *Historiarum ecclesiae cathedralis Zagrabiensis. Zagrabiae, s. a.*
- Kerecsényi** Dezső: *Humanizmusunk helyzetképe Mátyás után és Mohács előtt. Irodalomtörténet 1934 p. 59—75.*
- **Dudith András.** Budapest, 1935. (Különlenyomat az Irodalomtörténet 7—8. számából.)
- Kerekes** Ábel: *Csesinge János vagy Ianus Pannonius. Erdélyi Múzeum 1816 fasc. V. pag. 100—113.*
- Kerékgyártó** Árpád: *Hazánk évlapjai. Magyarország történetének kortani átnézete. 884—1849. Budapest, 1875.*
- *A műveltség fejlődése Magyarországon. I. kötet: 889—1301. Budapest, 1880. (Több nem jelent meg.)*
- Keresztény** Petrus: *De psoitide. Dissertatio. Patavii, 1850.*
- Kisbán** Emil: *A magyar Pálosrend története. Tom. I—II. Budapest, 1938—1940.*
- Kiss** István: *A magyar helytartótanács I. Ferdinánd korában és 1549—1551. évi leveleskönyve. Budapest, 1908.*
- Kitonich** János: *Methodica Processum Directio. Tyrnaviae, 1619.*
- Klein** Solimann: *De trismo neonatorum. Dissertatio. Ticinii Regii, 1842.*
- Knausz** Nándor: *A Krisztustársulat. Magyar Sion 1863 p. 345—360.*
- **Illyés** István *krónikája. (1650—1711) Magyar Sion 1865. (Két közlemény.)*
- *A bolognai egyetem hártakódexe a pozsonyi káptalani levéltárban. Magyar Sion 1866 p. 213—4.*
- *A nápolyi Margit-legendáról. Századok 1867 p. 84—85. (Híradás a M. Tud. Akadémia július 15-i ülésén tartott felolvasásáról.)*
- *A nápolyi Margit-legenda. Esztergom 1868. In 8-vo pag. 195. (Ex Magyar Sion.)*
- *Libri missales ac breviaria ecclesiae Hungaricae ad receptionem usque ritus Romani. Strigonii, 1870.*
- *Egy magyar tanulónak naplója. Magyar Sion 1870 p. 834—839. Kolozsvári Alárdi Mihály jezsuita-növendék naplója, melyet kéziratából javítva kötetünk II. részében újra kiadtunk.*
- *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis. (979—1349) Tom. I—III. Strigonii, 1874—1924.*
- *A Garan-melletti Szent-Benedeki apátság. Vol. I. Budapest, 1890. In fol. atl.*
- Knod** C. Gustav: *Deutsche Studenten in Bologna (1289—1562). Biographischer Index zu den Acta Nationis Germanicae Universitatis Bononiensis. Berlin, 1899. Lex. 8° XXV + 765. Rec. Luschin von Ebengreuth in Göttinger gelehrte Anzeigen 1900 p. 987—997.*
- Kobbe** Georgius Vincentius: *Demonstratio evangelica. Bononiae, 1781.*
- *Memoria Collegii Illyrici-Hungarici. Bononiae, 1781.*
- Kollányi** Ferenc: *Könyvek a XVI. és XVII. századbeli főpapi hagyományokban. Magyar Könyvszemle 1895.*
- **Illicini** Péter. *Századok 1895. (Két közlemény.)*

- Kollányi Ferenc: Esztergomi kanonokok 1100—1900. Esztergom, 1900.
— Visitatio Capituli E. M. Strigoniensis anno 1397. Történelmi Tár 1901.
(Két közlemény.)
- Kollár Franciscus Adam: Ad Petri Lambecii Commentariorum de Augusta Bibliotheca Caesarea Vindobonensi Libros VIII Supplementorum Liber I. posthumus. Vindobonae, 1790.
- Koller Iosephus: Historia episcopatus Quinqueecclesiarum. Tom. 1—7. Posonii, 1782—1812.
- Kovachich Martinus Georgius: Scriptores rerum Hungaricarum minores hactenus inediti. Tom. 1—2. Budae, 1798.
— Formulae solennes styli in cancellaria... regni Hungariae olim usitati. Pesthini, 1799.
- Kovaciocii Volfgangi De laudibus Ill. Stephani Batorei. Venetiis, 1571.
- Kovácsóczy Ignatius: Vita Antonii Bajtay. Patavii, 1818.
- Könyvkiállítási emlék. A „Könyvkiállítási kalauz” 2-ik bővített kiadása. (Kiadta Ráth György.) Budapest, 1882.
- Kraus Georg: Siebenbürgische Chronik des Schässburger Stadtschreibers. (1608—1665) Bd. 1—2. Wien, 1862—1864. (Fontes Rerum Austriacarum. Scriptores 3—4.)
- Kubinyi Ferenc: Monumenta Hungariae historica. (Magyar Történelmi Emlékek.) 1095—1399. Vol. I—II. Budapest, 1867—1888.
— A mohorai Vidffyek címeres-levele és nemzedékrendje. A címer színes hasonmásával. Turul 1885. (Két közlemény.)
- Kujáni Gábor: Brodarics István levelezése. (1508—1538) Történelmi Tár 1908. (Két közlemény.)
- Kyr Paulus: Sanitatis studium ad imitationem aphorismorum compositum. Coronae, 1551.
- Lackhner Christophorus: Theses ad Iuris materiam de Hereditatibus. Patavii, 1595.
- Lamprecht Raimondo: Dell'idrope dell'utero. Dissertazione. Padova, (1850.)
- Lamprecht Rudolphus: Dissertatio inauguralis de epilepsia parturientium. Patavii, 1826.
- Lánczy Gyula: Sienai dolgok. (Magyarország és Sienai Sz. Bernhardino; Capistrano János és II. Pius pápa.) Századok 1895 p. 97—118.
— Julius: Beziehungen zwischen Ungarn und Siena. (Ungarn und S. Bernhardin von Siena; Pius II und Johann von Capistrano.) Ungarische Revue 1895 p. 145—164.
- L'antico Studio di Bologna e l'Archiginnasio. Con illustrazioni. (Comitato Femminile Bolognese pro Mutilatis e invalidi di Guerra.) Bologna, 1921.
- Lányi Károly: Magyarföld egyháztörténetei Ausztria-házi korszak. Tom. I—III Nagyszombatban, 1844.
- Lányi Károly magyar egyháztörténelme. Átdolgozta Knauz Nándor. Tom. I—II. Esztergom, 1866—1869.

- L'Ateneo di Pisa. (Edizione dell'Università.) Pisa, 1929. Con illustrazioni e una pianta.
- Lehotzky Andreas: *Stemmatographia nobilium familiarum regni Hungariae. Pars I—II. Posonii, 1796—98.*
- Lenhossék Michael: *Considerazioni sulla cholera. Padova, 1831.*
- Leskó József: *Adatok az egri egyházmegye történelméhez. IV. kötet. Eger, 1907.*
- Liber confraternitatis Sancti Spiritus de Urbe. (A római Szentlélek-Társulat anyakönyve. 1446—1523. Budapest, 1889. (Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia series I. tomus V.) In folio pag. XXVIII + 168.
- Linzbauer Franciscus Xaverius: *Codex Sanitario-Medicinalis Hungariae. Tom. I—VII. Budae, 1852—1861.*
- Lippich Fr. Guilielmus: *Adversaria medico-clinica. Patavii, 1836.*
— *Nosographia. Patavii, 1836.*
- Lisini—Iacometti: *Cronache Senesi. (Muratori: Rerum Italicarum Scriptores tom. XV.) Bologna, 1931—39.*
- Liverata Carlo Ernesto: *Discorso sopra alcune relazioni della Repubblica Fiorentina col Re d'Ungheria e con Filippo Scolari. (Archivio Storico Italiano vol. IV. p. 185—232. Con 7 documenti tra 1396 e 1426.) Firenze, 1843.*
- Ljubić Sime: *Listine o odnošajih izmedju južnoga Slavenstva i Mietačke republike. Tom. I—V. U Zagrebu, 1868—1875. (Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium vol. I—V.)*
- Ljubić Simeon: *Commissiones et relationes Venetae. Tom. I. Zagrabiae, 1876. (Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium vol. VI.)*
- Lukcsics József: *Veress Endre kötete a páduai magyar tanulókról. Katholikus Szemle 1916 p. 210—1.*
- Lukcsics Pál: *Magyar papszentelő okmányok a XV. század első feléből a vatikáni levéltárban. Turul 1928 p. 116—124.*
— *Magyar zsoldosok Itáliában a XIV. században. Turul 1928 p. 128—9. (Schäfer nyomán.)*
— *Várdai István ferrarai diák levelei. (1448—1449) Történeti Szemle 1929 p. 124—136.*
— *Olaszországban vitézkedő magyar lovagok jelvényei a XIV században. Turul 1931 p. 84—88.*
— *XV. századi pápák oklevelei. (1417—1455.) Diplomata pontificum saec. XV. (Monumenta Hungariae Italica.) Tom. I—II. Budapest, 1931—1938.*
- Lukinich Imre: *A magyarok egyetemjárása külföldön, Magyarai Zoltán: A magyar tudománypolitika alapvetése p. 149—165. Budapest, 1927.*
— *Adatok a magyar külföldi iskoláztatás történetéhez. A Károlyi Árpád-émlékkönyv 335—340. I. Budapest, 1933.*

- Lumniczer Sándor: Emlékbeszéd, melyet néhai Schoepf (Merei) Ágost volt orvos- és sebésztudor... felett az Orvosegylet 1860 december 27-én tartott gyűlésében tartott. Pest, 1860.
- Luschin Arnold von Ebengreuth: Oesterreicher an italienischen Universitäten zur Zeit der Reception des römischen Rechts. Abtheilung I—II. Wien, 1882—1886.
- Nuovi documenti riguardanti la Nazione Alemanna nello Studio di Bologna. (Atti e Memorie della R. Deputazione di Storia Patria per le provincie di Romagna. Terza serie vol. II p. 183—200.) Bologna, 1884.
- Balthasan Weydacher. (Ein Studentenabenteuer in Padua.) Zeitschrift für Allgemeine Geschichte 1886 p. 805—817.
- Grabstätten deutscher Studenten in Italien. (I. Siena. II. Bologna.) Separatabdruck aus den Mittheilungen der k. k. Zentral-Kommission Bd. XV. Wien, 1889.
- Vorläufige Mittheilungen über die Geschichte deutscher Rechtshörer Wien, 1887—1891.
- Quellen zur Geschichte deutscher Rechtshörer in Italien. Heft I—III. in Italien. Wien, 1892.
- I sepolcri degli scolari tedeschi in Siena. (Traduzione riveduta ed ampliata dell'edizione tedesca.) Siena, 1896—98. (Nel Bulletino Senese di Storia Patria vol. III. fino al epitafio no. 35 del Nicolaus Ribeisen.)
- Lusus Poetici ad Georgium Purkircherum Pisoniensem. Patavii, 1565.
- Lutteri: Della vita di Andrea Dudizio Sbardellato. Atti dell'Accademia degl'agiati di Rovereto, 1884 p. 65—112.
- Magyar Leveles Tár I. Négyszáz magyar levél a XVI. századból. (1504—1560) Közli Szalay Ágoston. Pest, 1861.
- Magyar művelődéstörténet. Tom. I—III. Budapest, (1939—40.)
- Magyarországi tanulók külföldön. Tom. I—IV. Budapest, 1890—1902. Tom. I. Jena. II. Wien. III. Kraków. IV. Wien. (Editio Academiae Scientiarum Hungaricae.)
- Magyar y-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. Vol. I—V. Budapest, 1929—1940.
- Ungarische medizinische Erinnerungen. Budapest, 1935.
- Maioocchi: Codice diplomatico della R. Università di Pavia. (1361—1450) Vol. I—II. Pavia, 1905—1915.
- Majláth Béla: Debrenthei Tamás búcsúbeszéde II. Pius pápához. Magyar Könyvszemle 1889 p. 208—217.
- Makkay József: Vetési Albert veszprémi püspök. Magyar Sion 1897 p. 498—515.
- Malagola Carlo: Della vita e delle opere di Antonio Urceo detto Codro. Bologna, 1878. Rec. W. Wattenbach in Sieb. Korrespondenzblatt 1878 p. 99—100.
- Statuti delle Università e dei Collegi dello Studio bolognese. Bologna, 1888.

- Malagola Carlo: I Rettori nell'antico Studio e nella moderna Università di Bologna. Bologna, 1888.
- Monografie storiche sullo Studio Bolognese. Bologna, 1888. Tartalma: a bolognai egyetem életét s a collegiumok szervezetét ismertető hat tanulmány.
- Málnási Ödön: Csáky Móric élete. Credo 1930 p. 92—96.
- Mályusz Elemér: A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos levéltárban. Levéltári Közlemények 1926—1935. (Tizenegy közlemény.)
- Manardus Iohannes: Epistolae medicinales. Ferrariae, 1521. Tom. II. Bononiae, 1531. (Rec. Apponyi: Hungarica no. 151 et 1676.)
- Mancinellus Antonius: Carmen de Figuris. (Romae, 1489.)
- Mandel Joachimus: De aquis medicatis regni Hungariae. Dissertatio. Ticinii Regii, 1842.
- Manutius Aldus: Atheneaeus. Venetiis, 1514.
- Epistolarum libri V. Coloniae, 1568.
- Epistolarum libri XIV. Lubecii, 1646.
- Manutius Paulus: Epistolarum libri V. Coloniae, 1568. — Epistolarum libri XIV. Lubecii, 1646.
- Epistolarum libri XII. Tyrnaviae, 1762.
- Marczali Henrik: Bezerédj Zsigmond utazási naplója. (1665—1691) Történelmi Tár 1883 p. 348—358.
- Márffy Oscar: Contributi alla storia del Collegio Germanico-Ungarico di Pavia. Milano, 1939. (Estratto dall'Aevum.)
- Margalits Ede: Dudich András élete. (A zágrábi Arkiv II/1. kötete nyomán.) Századok 1897 p. 850—1.
- Horvát történelmi repertorium. Vol. I—II. Budapest, 1900—1902.
- Marino Sanuto Világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai. (1496—1526) Közli Wenczel Gusztáv. Magyar Történelmi Tár vol. XIV, XXIV et XXV. Budapest, 1869—1878.
- Márki Sándor: II. Rákóczi Ferencz. (1676—1735) Tom. I—III. Budapest, 1907—1910. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Markstein Ignatius Henricus: Tabulae botanico-medicae. Dissertatio Padova, 1840.
- Marsili Aloysius Ferd. Comes: Danubius Pannonico—Mysicus. Observationibus geographicis astromonicis, physicis perlustratus et in sex Tomos digestus. Hagae Comitum, M.D.CC.XXVI. In folio atlantico.
- Martecchini Pietro Francesco: Galleria di Ragusani illustri. Ragusa, 1841. In 4-to, con ritratti in litografia.
- Márton Mátyás: Váradí Péter kalocsai érsek élete. Budapest, 1883.
- Mátray Gábor: Esterházy Pál herczeg, mint cs. kir. követnek, pompás bemenete Nápolyba 1752-ki július hóban. Divatcsarnok 1854-i II. kötete 59. száma 1377—84. l.
- Matthaei de Griffonibus: Memoriale Historicum de rebus Bononiensium. Città di Castello, 1902.

- Mayer Elisabetta: Un opuscolo (di Diomede Carafa) dedicato a Beatrice d'Aragona, regina d'Ungheria. (Studi e documenti Italo-ungheresi della R. Accademia d'Ungheria di Roma vol. I p. 201—238.)
- Mazzetti Serafino: Memorie storiche sopra l'Università e l'Istituto delle scienze di Bologna e sopra gli stabilimenti e i corpi alla medesima addetti. Bologna, 1840.
- Mednyánszky Aloysio Lib. Bar. edente: Petri Pázmány Sacr. Rom. Ecclesiae Cardinalis et Archi Episcopi Strigoniensis legatio Romana. Pestini, 1830.
- Memorie e documenti per la storia della Università di Padova. (Istituto per la Storia dell'Università di Padova, fondato nella ricorrenza del settimo centenario.) Vol. I. Padova, 1922.
- Mencsik Ferdinánd: Blotz Hugó levelezése a magyarokkal. (1571—1577) Történelmi Tár 1907 p. 199—227.
- Mercurialis Hieronimi Foroliviensis de Morbis Puerorum. Item de Venenis et Morbis venenosis. Basileae, 1584.
- Merényi Lajos: Oláh Miklós végrendelete. (Viennae, 14. Septembris 1562.) Történelmi Tár 1896 p. 136—159.
- Michael de Ungaria: Sermones eximii sacre Theologie doctoris. Argentine. M.CCCC.LXXXII.
- Michael de Ungaria Ord. F. Praedicatorum: Penuarium Christianae Vitae. Coloniae, 1611.
- Breviarium Concionatorum, seu Sermones Universales. Coloniae, 1621.
- Mihalovits Stephanus: De dysenteria, Dissertatio. Patavii, 1837.
- Mikuletzky Daniel: De venenis. Dissertatio. Patavii, 1836.
- Mirabilibus Nicolaus, de, ex Septem castris: Disputatio. Florentiae, 1489.
- Mircse János: Bozdogh Márton hazánkfia latin alkalmi versei 1610-ből. Magyar Könyvszemle 1877 p. 257—8.
- Szegedi Pál, XVI. századbeli olasz költő. Magyar Könyvszemle 1881 p. 74—76.
- Mittarelli I. B. Annales Camaldulenses. Tom. IV. Venetiis, 1759.
- Mocsáry Antal: Nemes Nógrád Vármegyének Históriai, Geographiai és Statistikai Esmertetése. Vol. I—IV. Pesten, 1826.
- Modestus, Joanantonius: Oratio de nativitate Domini. Viennae, 1510.
- Molnár Vid: Az illyr-magyar collegium Bolognában. Délmagyarországi történelmi és régészeti társulat Értesítője 1877. évf. 18—23. l.
- Monasteriotti Theodorus: Dissertatio de morbis partium durarum dentium. Patavii, 1853.
- Monografie storiche sullo Studio di Padova. Contributo del R. Istituto Veneto di scienze, lettere, ed arti alla celebrazione del VII Centenario della Università. Venezia, 1922. In 8-vo pag. 318.
- Montieri: Raccolta di tutte le memorie, lapidi e iscrizioni che si trovano nelle chiese, palazzi e strade della città di Bologna. (Da circa 1720.) Ms. della Bibl. Univ. di Bologna.

- Monumenta Comititalia Regni Hungariae. Tom. I—XII. (1526—1606) Budapest, 1874—1917.
- Monumenta Ecclesiastica tempora innovatae in Hungaria religionis illustrantia. (Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából.) Vol. I—V. 1520—1551. Budapest, 1902—1912.
- Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae metropolis regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae. Edidit Joannes Bapt. Tkalčić. (1093—1526) Vol. I—III. Zagrabiae, 1889—1896. A kiadványnak folytatólágosan immár 14 kötete van s azok 1608-ig haladnak.
- Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum. Apud Institutum Historicum Fratrum Praedicatorum Romae. Ad S. Sabinae. 1896—1939. Vol. I—XIX. Vol. XVII. Rec. Florio Banfi in Századok 1939 p. 238—240.
- Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. (1123—1526) Tom. I—IV. Edidit Dr. Iosephus Lukesics. Budapest, 1896—1907.
- Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. Tom. I—IX. Budapest, 1884—1909.
- Muczkowski Iosephus: Statuta nec non Liber promotionum philosophorum ordinis in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849. Cracoviae, 1849.
- Muratorius Ludovicus Antonius: Rerum Italicarum Scriptores. Tom. I—XXV. Mediolani, 1723—1751. In folio maximo.
- Mureti M. Antonii Epistolae. Parisiis, 1580.
- Müller Friedrich: Die schässburger Burckirche. Sieb. Archiv Neue Folge 1853 vol. I.
- Müller F. Die Incunabeln der Hermannstädter Capellenbibliothek. Sieb. Archiv 1877 vol. 14 p. 293—358 et 489—543.
- Gleichzeitige Aufzeichnungen von Thomas Wal aus den Jahren 1513—1531. Sieb. Archiv 1879 vol. 15 p. 45—62.
- Müller Georg Eduard: Vatikanische Urkunden und Regesten zur Geschichte Siebenbürgens in den Jahren 1371—1377. Sieb. Archiv 1892 tom. 24 p. 583—622.
- Münster László: A bolognai Collegio Ungarico-Illyrico és magyar vonatkozású freskói. Magyar Művészet. 1928 p. 425—431.
- Münster Ladislao: L'opera sanitaria del generale Marsili in un epidemia di peste ed un suo manoscritto inedito su questa malattia. (Rivista di Storia delle Scienze mediche e naturali 1932 N. 11—12.) Roma, 1932.
- Luigi Ferdinando Marsili e le scienze mediche. „Il Comune di Bologna“ 1935 N. 5. Bologna, 1935.
- e B. Gerocarni: Una relazione inedita di L. F. Marsili fatta a M. Malpighi su una „notomia“ eseguita dal Prof. G. Pighi a Padova. (Estratto da „Atti e Memorie dell'Accademia di Storia dell'Arte Sanitaria“ Anno XXXIX fasc. Marzo—Aprile 1940.) Roma, 1940.

- Nádas i Ioannes S. I.: Pandecta Porphyrogenitae. Romae, 1642.
 — De imitatione Dei Libri III. Romae, 1657.
 — Alegambe: Mortes illustres et gesta eorum de Societate Iesu. Romae, 1657.
 — Alegambe: Heroes et victimae charitatis Societatis Iesu. Roma, 1658.
 — Annales Mariani Societatis Iesu. Romae, 1661.
 — Mensis Divini Amoris. Romae, 1662.
 — Mensis Secundus Divini Amoris. Romae. 1663.
 Nagy Gyula: Lazói János címere. Turul 1890 p. 208—210.
 Nagy Ignatius de Sellye: Selectae ex universa Theologia Theses. Romae, 1758.
 Nagy Imre: Magyar onomasticon. Századok 1872 p. 341—345. Nagy Gyula hozzászólása ugyanott, a 488—491. lapon.
 — Zala vármegye története. Oklevéltár. (1024—1498) Tom. I—II. Budapest, 1886—1890.
 — Kis-Károly király 1386-i oklevele. Turul 1890 p. 83.
 Nagy Iván: Római magyar regesták. (Dudik „Iter Romanum“ c. műve alapján.) Magyar Történelmi Társ. 4. kötete 227—260. I. Pest, 1857.
 — Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Tom. I—XIII. Pest, 1857—1868.
 Negulescu P. P. Din filozofia renasterii. (Scoală din Padua.) Convorbiri Literare 1909. (Három közlemény.) Bucuresti.
 Nicolaus episcopus Modrusiensis: Oratio in funere R. D. Domini Petri Cardinalis Sancti Sixti, 1475. Paduae, 1482.
 Ny (áry) Alibert báró: Bolognai magyar tanulók a XIII-ik században. Századok 1870 p. 266.
 Odescalchi Arthur herceg: Két főrangú magyar érmész a XVII-ik században. Századok 1873 p. 578—581.
 Oklevéltár Kolozsvár története első kötetéhez. (1166—1746) Szerkesztette Jakab Elek. Budán, 1870.
 Olahus Nicolaus: Carmina: Ediderunt Fögel et Juhász. Szeged, 1934. (Bibliotheca medii recentisque aevorum.)
 Oratio nomine statuum Regni Hungariae. Venetiis, 1572.
 Oratione di Filippo More vescovo di Agria, ambasciator di Lodovico re d'Ungaria, nella quale essorta i Signori Venetiani a prestare soccorso al regno d'Ungaria ne' pericoli, che gli soprastavano de Solimano signor di Turchi, il quale intendevasi apparecchiare potentissimo essercito per assaltarlo; 1521. (Ljubić: Commissiones et relationes Venetae, tom. I. p. 165—7.) Zagrabiae, 1876.
 Ortvány Tivadar: Oklevelek Temesvármegye és Temesvárváros történetéhez. Vol. I. 1183—1430. Pozsony, 1896. (Temesvármegye és Temesvárváros története IV. kötete.)
 Óváry Lipót: A nápolyi magyar történelmi műemlékek. Budapesti Szemle 1874 vol. 4 p. 402—410.
 — A Magyar Tud. Akadémia Történelmi bizottságának oklevél-másolatai. (900—1697) Fasc. I—III. Budapest, 1890—1901.

- Óváry Lipót: Emlékbeszéd Malagola Károly k. tag felett. Budapest, 1911. (Emlékbeszéddek vol. XV. no. 6.) In 8-vo pag. 6. (Col ritratto del Malagola.)
- Ovidii P. Metamorphosis cum luculentissimis Raphaelis Regii enarrationibus. Venetiis, 1513. Editio altera ibidem, 1521.
- Palatio Ioannes: Fasti Cardinalium S. R. E. Venetiis, 1735.
- Elogia S. R. E. Cardinalium illustrium a pontificatu Alexandri III ad Benedictum XIII. Romae, 1751.
- Panzer Georg Wolfgang: Annales typographici ab artis inventae origine. Vol. I—VI. Norimbergae, 1793—1803.
- Pap Károly: Ferrarai és perugiai magyar tanulók a XV—XVIII. századból. Irodalomtörténeti Közlemények 1902 p. 368—372. (Az 1455—1496 közti 25 ferrarai tanuló Pardi művéből kiszedve, a perugiai 1603—1739 közti 6 tanuló az egyetem anyakönyvéből, ahol őket magam is találtam.)
- Papadopoli Nicolaus Comnenius: Historia gymnasii Patavini. Vol. I—II. Venetiis, 1726.
- Paravich Romualdus: De Punica granatum. Dissertatio. Atexte, 1836.
- Pardi Giuseppe: Titoli dottorali conferiti dallo Studio di Ferrara nei sec. XV e XVI. Lucca, 1900. In folio. pag. 172.
- Passuth Ladislao: Santa Caterina da Siena. Corvina 1939 p. 820—828. Budapest.
- Pásztor Lajos: A magyarság vallásos élete a Jagellók korában. Budapest, 1940.
- Patachich Georgius: Gloria Collegii Ungaro-Illyrici. Bononiae, 1699.
- Heroes Hungariae et Illyrici. Bononiae, 1699.
- Pauer János: Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében. Árpádok időszakától korunkig. (Pályamunka.) Székesfehérvárott, 1855. Van későbbi, címlapkiadása is.
- Paulus de Tauris: Anthologia Mariana. Roma, 1654.
- Perger János: Bé vezetés a' diplomatikába. Pesten, 1821.
- Pesty Frigyes: A szörényi bánság és Szörény vármegye története. Tom. I—III. Budapest, 1877—78. (A III. kötet az oklevéltár I. kötete: 1237—1578. De folytatása nem jelent meg.)
- Krassó vármegye története. Tom. II—IV. Budapest, 1882—1884. (Az I. kötete nem jelent meg.)
- Péterffy Carolus: Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrata ab anno Christi MXVI usque ad annum MDCCXV Pars I—II. Posonii, 1741—1742.
- Petrik Géza: Magyarország bibliographiája. (1712—1860) Vol. I—IV. Budapest, 1888—1892.
- Philelphi Francisci epistolarum familiarum libri XXXVII. Venetiis, 1502.
- Piccolomini Iacobi Cardinalis Papiensis Epistolae et Commentarii. Mediolani, 1506.
- Pillitz Davide: Diagnosi delle malattie del cuore. Dissertazione. Padova, 1856.

- Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete. Vol. I—VII. Budapest, 1950—1934.
- Pirhalla Márton: A szepesi prépostság vázlatos története. Lőcse, 1899.
- Piso Iacobus: Ausonii Peoni... Oratio matutina ad Omnipotentem Deum. Viennae 1502.
- Pius Ioannes Baptista: Eligidia. Bononiae, 1509.
- In Carum Lucretium poetam Commentarii. Bononiae, 1511.
- Praefationes Gymnasticae. Bononiae, 1522.
- Plecker Fridericus: Dissertatio... de dignitate scientiae medicae. Patavii, 1835.
- Plutarchi Cheronei Philosophi Libellus. Edidit Adrianus Volphardus Transsylvanus. Bononiae, 1522.
- Podhradczky József: Nádasdy Tamás élete leírásához töredék. Tudományos Gyűjtemény 1834-i VII. kötet 36—55. l.
- Béla király névtelen jegyzőjének idejekora és hitelessége. Budán, 1861.
- Pór Antal: Enea Silvio de'Piccolomini viszonya Magyarországhoz. Budapesti Szemle 1878 tom. XVI. Budapest.
- Aeneas Sylvius. II. Pius pápa. Élet- és korrajz. Budapest, 1880. In 8-vo pag. VII+384. (Házi könyvtár 33.)
- Aeneas Sylvius adomáiból és elmés mondataiból. Vasárnapi Ujság 1881 no. 47 p. 744—5.
- Enea Silvio de' Piccolomini mint humanista. Budapesti Szemle 1882 tom. 31—32. (Öt közlemény.)
- II. Tamás mester esztergomi érsek. (Meghalt 1521-ben.) A Szent István-Társulat Almanachja 1887. évre 32—69. l. Budapest.
- Die Statuten der Juristen-Universität Bologna von Heinrich Denifle. Századok 1887 p. 661—3.
- Trencsényi Csák Máté. (1260—1521) Budapest, 1888. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Nagy Lajos. (1326—1382) Budapest, 1892. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Adatok a bolognai és pádovai jog-egyetemen a XVI. században tanult magyarokról. Századok 1897 p. 769—795.
- Keszei Miklós. († 1366) Budapest, 1904. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Pray Georgius: Specimen hierarchiae Hungaricae. Pars I—II. Posonii et Cassoviae, 1776 et 1779.
- Index rariorum librorum Bibliothecae Universitatis Regiae Budensis. Pars I—II. Budae, 1780—81.
- Programm des Evangelischen Gymnasiums. Bistritz, 1863.
- Pulszky Ferenc: Bisticci Vespasiano Janus Pannoniusról és György kalocsai érsekről. Budapesti Szemle 1873 vol. III p. 277—290.
- Egy XV. évszázadbéli levél Janus Pannoniusról. (Ferrara, 1467 április 9.) Athenaeum 1873 p. 2927—2934.
- Purkircher Georgius Pisoniensis: Divo Maxaemiliano... Sacer. Patavii, 1563.
- Ad Divum Max. Aemylianum... Regem. Patavii, 1563.

- Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen. Tom. I—VIII. Kronstadt, 1886—1926.
- Rácz Károly: A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben. Sárospatak, 1874. — II. kiadása három füzetben: Lugos, 1889—1905.
- Radó Antal: A bolognai egyetem alapításának nyolcszázados évfordulója. (8 képpel.) Vasárnapi Ujság 1888 no. 26 p. 434—5. — A bolognai egyetem multjából. (A nyilvános boncolásra vonatkozó 3 képpel meg a doktori gyűrű rajzával.) Ibidem, no. 28 p. 460.
- Bonctani előadások a régi bolognai egyetemen. Ibidem, no. 29 p. 479—480. E cikkek kivonata a Világkrónika 1888 p. 219.
- Rajner Gyula: Két régi páduai magyar tárgyú levél. Századok 1875.
- Ranzano Petrus: Epitome rerum Ungaricarum velut per Indices descripta. Editio Ioannis Sambuci. Viennae Austriae, 1558. Editio altera Lucae Pecchi Pannonii. Budae, 1746. Editio recentiora Floriani Mátyás; Budapest, 1885.
- Ráth Károly: V. László magyar király levelei. Győri Történelmi és Régészeti Füzetek vol. I—II. Győr, 1861—63.
- A bolognai magyar tanulók társulata. Győri Történelmi és Régészeti Füzetek vol. II. p. 384. Győr, 1863.
- Raudich Lucas: De emeticis. Dissertatio. Patavii, 1854.
- Récsey Victor: Antonii Gazii humanistae opus ineditum de tuenda et proroganda viridi ac floroida hominis iuventa Libellus, quod Sigismundo episcopo Varadiensi commendavit et in Bibliotheca Capituli Scepusiensis invenit et Academiae Scientiarum Hung. praesentavit. (Editio segregata e collectione „Analecta recentiora“ eiusdem Academiae.) Budapest, 1906. In 8-vo pag. 116.
- Régi Magyar Könyvtár. Irták Szabó Károly és Hellebrant Árpád. Vol. I—IV. Budapest, 1879—1898.
- Regii Raphaelis Epistolae Plynii. Venetiis, 1490.
- P. Ovidii Metamorphosis. Venetiis, 1513.
- Ovidii Metamorphoses. Paduae, 1526.
- Reiner Josephus: De consensu inter cutim et abdomen. Dissertatio. Patavii, 1841. Editio II. ibidem, 1842.
- Reiner Sigismundus: De arthritide. Dissertatio. Patavii, 1852.
- Reumont Alfredo: Dei tre prelati ungheresi menzionati da Vespasiano Bisticci. Firenze, 1874. Rec. Fogel in II. Ulászló udvartartása, p. 78.
- Révész Imre: A magyar- és erdélyországiak a wittenbergi főiskolában 1522-től 1560-ig, Melanchton haláláig. Magyar Történelmi Tár. VI p. 207—230. Pest, 1859.
- Révész Mária: Romulus Amasaeus, egy bolognai humanista magyar összeköttetései a XVI. század elején. (Dissertationes Sodalium Seminarii Philologici Universitatis Litterarum Regiae Hungaricae Francisco-Iosephinae. Nova series III.) Szeged, 1933.
- Andreas Pannonius és Bornio da Sala bolognai jogtanár. (1435—65) Egyetemes Philologiai Közlöny 1935 p. 79—81.

- Révész Mária: Iohannes Garzo magyar összeköttetései. Budapest, 1937. (Különlenyomat az Egyetemes Philologiai Közlönyből.)
- Valentinus Cybeleius Varsdiensis, Opera. Carmina et opusculum de laudibus et vituperio vini et aquae. Budapest, 1939. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum.)
- Rewa Petrus, de: De monarchia et Sacra corona regni Hungariae centuriae septem. Francofurti, 1659.
- Ribini Ioannes: Memorabilia Augustinae confessionis in regno Hungariae. Posonii, 1787.
- Riccoboni Antonii De Gymnasio Patavino Commentariorum liber sex. Lugduni Batavorum, s. a.
- Riedl Frigyes: Magyarok Rómában. Budapest, 1900. (Olcsó könyvtár 1161—1162. száma.) Újra kiadta 1930-ban Hoffmann Edith, Fáy Dezső 23 fametszetével, a Magyar Bibliofil Társaság kiadásában.
- Rimely Carolus: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis. Posonii, 1880.
- Róka Johannes: Vitae Vesprimiensium praesulum. Posonii, 1779.
- Rombauer Ludovicus: De ferro oxydato. Dissertatio. Patavii, 1840.
- R(ómer) Flóris: A keszthelyi könyvtár 327 szám alatti esztergomi breviumának bejegyzései. Győri történelmi és régészeti füzetek IV. kötete 440—444. l. Győr, 1869.
- Rónai Horváth Jenő: Magyar hadi krónika. A magyar nemzet ezeréves küzdelmeinek katonai története. Tom. I—II. Budapest, 1895—1897.
- Rosenthal Ludwig: Bibliotheca Slavica. V. München.
- Rossi G. e I. B. Supino: L'antico Studio di Bologna e l'Archiginnasio. Bologna, 1921.
- Róth Mathias: De ferro. Dissertatio. Ticinii Regii, 1839.
- Rovetta P. F. Andreas: Bibliotheca chronologica provinciae Lombardiae ordinis Praedicatorum. Bononiae, 1691.
- Sabbadini Remigio: Storia del Ciceronismo. Torino, 1885. (A bolognai Beroaldo irányáról, a 42—45. lapon.)
- Epistolaro di Guarino Veronese. Vol. I—III. Venezia, 1915—1919.
- Sabbatani Luigi: L'Istituto di farmacologia della Università di Padova. Padova, 1922. (Memorie e documenti per la Storia della Università di Padova vol. I. p. 397—425.)
- (Sabini Andreas:) Collegii Parmensis Nobilium convictorum nomenclatura universalis cum historicis. Parma, 1820.
- Sairolì: Annali Bolognesi. Bassano, 1795. Vol. III Parte II. Appendice dei monumenti.
- Salomonius Iacobus: Inscriptiones Patavinae sacrae et prophanae. Patavii, 1708.
- Salviani de Ferrara: Itinerarium literale. Argentorati, 1514.
- Sambucus Ioannes: Poemata. Patavii, 1555.
- Nili Patris oratio. Patavii, 1555.
- Iani Pannonii... lusus quidam et epigrammata. Patavii, 1559.

- Sambucus Ioannes:** Oratiuncula in obitum... Iacobi a Stubenberg, Patavii, 1559.
- Oratio, in obitum... Georgii Bona. Patavii, 1560.
- Emblemata, cum aliquot nummis antiqui operis. Antverpiae, 1564.
- Ars poëtica Horatii. Antverpiae, 1564.
- Sámuelfy Lorandus:** Dudith Andreas. Orationes quinque in Concilio Tridentino habitae etc. Halae Magdeburgicae, 1743.
- Sarti Maurus et Fattorini Maurus:** De claris archigymnasii professoribus a saeculo XI usque ad saeculum XIV. Editio altera. Bononiae, 1888—1896.
- Savigny Friedrich Carl von:** Geschichte des Roemischen Rechts im Mittelalter. Heidelberg, 1815—1831. Band I—VI. Bővített II. kiadása ugyanott, 1834—1851. Hét kötetben. Az olasz egyetemekről szóló rész, e kiadás III. kötete 152—337. lapján.
- Scalichii Pauli de Lika Glossa.** Romae, 1558.
- Encyclopediae, seu Orbis disciplinarum tam sacrarum quam profanarum Epistemon. Basileae, 1559.
- Scalvanti Oscar:** Inventario-regesto dell'Archivio universitario di Perugia. Perugia, 1898.
- Cenni storici della Università di Perugia. Perugia, 1910.
- Schäfer Karl Heinrich:** Eine Wappenurkunde deutscher Ritter in Italien. Paderborn, 1911. Rec. Ghyczy Pál in Turul 1911 p. 87.
- Schaller Siegfriedus Deofidus:** Ophthalmologica in tabulis. Dissertatio Ticinii Regii, 1837.
- Schiel G. und F. Herfurth:** Verzeichniss der auf der Universität zu Jena immatriculirten Ungarn und Siebenbürger. Sieb. Archiv 1874 vol. 12 p. 312—353.
- Schlesinger Guglielmo:** Dell'influenza fisica e morale della Musica sull'uomo. Dissertazione. Pavia, 1842.
- Schoepf Augustus:** Dissertatio... de ischuria. Ticinii, 1832.
- Schotti Petri Lucubratiunculae ornatissimae.** Argentinae, 1498.
- Schönherr Gyula:** Adatok a hazai középkori könyvtárak történetéhez. Magyar Könyvszemle 1889 p. 97—98.
- A boroszlói levéltári lelet magyar vonatkozásai. Magyar Könyvszemle 1892/93. p. 277—290.
- Hunyadi Corvin János. (1473—1504) Budapest, 1894. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Schrauf Károly:** Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen. Budapest, 1892. (Magyarországi tanulók külföldön. II.) In 8-vo pag. CV + 365.
- Regestrum Bursae Cracoviensis. A krakói magyar tanulók háza lakóinak jegyzéke. 1493—1556. Budapest, 1893. (Magyarországi tanulók külföldön. III.) In 8-vo pag. XXI + 144.
- A bécsi egyetem Magyar nemzetének anyakönyve 1543-tól 1630-ig. Budapest, 1902. (Magyarországi tanulók külföldön. IV.) In 8-vo pag. XCIV + 544.

Schrauf fenti művei felette nagy óvatossággal használandók, mivel kiadójuk egy szót sem tudott magyarul s ennek hiánya kiadványainak jóformán minden lapján tapasztalható; úgy a nevek helyes olvasásában, mint azok gyakran szeszélyes és bosszantóan rossz, tudatlan magyarázatában. Nehezíti a kötetek használatát szerző amaz önkényes eljárása is, hogy névmutatójukban a P betűs neveket a B betűsök közé osztotta be, a T betűsöket meg viszont a D betűsök közé, holott magyar ember ezeket a betűket sem írásban, sem kiejtésben soha fel nem cseréli még véletlenül, sőt tájszólásaiban sem, mint a német teszi. További nagy fogyatkozása e különben pontos indexnek, hogy bennök készítőjük a C és Ch betűkkel kezdődő neveket a K betű alá, az Sz és Z betűsöket meg S alá sorozta be; ahelyett, hogy például a Chany és Zilagi szavakat egyszerűen átutalta volna Csányi és Szilágyi alá, ami egyedül helyes és gyakorlati szempont. Így e névmutatók igen nehezen használhatók, amire — bécsi ösztöndíjas diákkoromban — jóindulattal figyelmeztettem is szerzőt, midőn olykor segítségére siettem a magyar nevek helyes megállapításában, naponta látván őt dolgozni e hasznos kötetein. Megjegyzendő végül, hogy kiadványainak fenti II. (vagyis krakkói) kötetének indexe jóformán teljesen hasznavehetetlen, mert azt helységek szerint készítette, ahol pedig valamely tanuló származási helye hiányzik, azt nem mindig találjuk meg vezetékneve alatt vagy pedig az nincs felvéve. Hibája az is, hogy bár szerző igyekezett az előforduló latin helyneveket magyarra átutalni, de földrajzi tájékozatlanságában nem vette észre, hogy például Alba Transylvaniae = Gyulafehérvár, Rivulus Dominarum = Nagybánya; viszont Balnaka = Bánlaka, Pictoris családunk pedig nincs, mert a Valentinus de Zegedino, filius Stephani Pictoris csupán atyjának festő mesterségére utal stb.

Schulek Tibor: Bornemisza Péter. (1533—1584) Győr, 1939.

Schwandtner Ioannes Georgius: *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini*. Tom I—III. Vindobonae, 1746—48.

Scriptum verum, ac breve causas continens, cur Inclyta Natio Germanica Bononia secesserit, ex quibus prudenti Iudici facile patebit, quam iuste, ac humaniter, Petrus Donatus Caesius, Episcopus Narniensis, eius urbis praesul, cum quibusdam ex Germanis egerit: edita totius Nationis, quae tunc Bononiae fuit consensu, sicut ex nominibus propria manu ipsi originali a quolibet eius Collegii Germanici subscriptis satis constat. M.D.LXII. In 8-vo pag. (Bibl. Mus. Nat. Hung. Budapest. H. lit. 456.)

Seivert Gustav: Das älteste Hermannstädter Kirchenbuch. Archiv 1873 Bd XI p. 323—410.

Seivert Johann: Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften. Pressburg, 1785.

- Seneca Thomas: *Historia Bononiensis. Qualiter Galeatius Marescottus eques extraxit Hannibalem Bentevolum de carceribus et reliqua per utrunque gesta. Carmen epicum.* Edidit Iosephus Fögel. Szeged, 1932. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum.)
- Silvani Paolo: *Il Generale Luigi Ferdinando Marsili e la nazione ungherese.* Bologna, 1931. (Estratto dalla Rivista „Il Comune di Bologna“ 1930 N. 12 Dicembre.)
- Simeoni Luigi: *Storia della Università di Bologna. Vol. II. L'età moderna. (1500—1888)* Bologna, 1940. In 8-vo pag. VIII + 304. Con illustrazioni.
- Simon Iulius: *Oratio Inventione Artium Liberalium.* Romae, 1516
- Simonis Ludovicus Guilielm. Godofredus. *Dissertatio... de deliriorum tremore.* Patavii, 1834.
- Simonyi Ernő: *András magyar királyfi sírja Nápolyban. Századok* 1868 p. 211—2.
- Skerlecz Iacobus: *Conclusiones Philosophicae.* Romae, 1740.
- Solini Iulii *Polyhistor sive de mirabilibus mundi opus a Philippo Beroaldo emendatum.* Bononiae, 1500.
- Sólymos: *A dörmések szónoki működése hazánkban. Uj Magyar Sion* 1877. (Két közlemény.)
- Sommervogel Carlos S. J. *Bibliographie de la Compagnie de Jésus. Tom. I—X.* Bruxelles—Paris, 1890—1909.
- Sorbelli Albano: *Le iscrizioni e gli stemmi dell'Archiginnasio. Vol. I. (Biblioteca de „L'Archiginnasio.“ Serie II. N. XI.)* Con 22 tavole. Bologna, 1916. pag. LXXXVIII + 203.
- *Storia della stampa in Bologna.* Bologna, 1929. In folio, pag. 380.
- *Mostra del Digesto e della storia dello Studio di Bologna nella Biblioteca dell'Archiginnasio. Catalogo. (XIV centenario della Pubblicazione del Digesto.)* Bologna, 1933.
- *Il „Liber secretus Iuris Caesarei“ dell'Università di Bologna. Volume I: 1378—1420. Con una introduzione sull'origine dei Collegi dei dottori.* Bologna, 1938. In 4-to pag. CXXXIV + 266. (Universitatis Bononiensis Monumenta. Vol. II.) Rec. Giorgio Cencetti.
- *Storia della Università di Bologna. Vol. 1° Il medio evo. (Secc. XI—XV)* Bologna, 1940. In 8-vo pag. 327. Con illustrazioni.
- Sörös Pongrácz: *Ghimesi Forgách Simon báró. Századok* 1899. (Két közlemény.)
- *Forgách Ferenc a bíboros. Századok* 1901. (Három közlemény.)
- *Bakonybéli apátság története.* Budapest, 1903.
- *Bakonybéli regeszták a XV. század második feléből. (1451—1500) Történelmi Tár* 1907 p. 379—387.
- *Jerosini Brodaries István.* Budapest, 1907.
- *Adatok Felsőszelestei Gosztonyi János püspök életéhez. Religio.* 1909. (Öt közlemény.)

- Statuta et privilegia Almae Universitatis Iuristarum Gymnasii Bononiensis.* Bononiae, 1561. Apud Alexandrum Benacium. In 2° pag. nonnum. 12 + 110.
- Stéer** Martinus: *Quaedam de cholera.* Patavii, 1831.
- *Epistola ad... Iosephum Montesanto.* (De cholera) Patavii, 1831. In 8-vo p. 4.
- **Martino**: *Cenni intorno la Cholera.* Padova, 1832.
- **Martin**: *Microscopische Beobachtungen.* Padova, 1836.
- Stern** Mauritius: *De causa proxima inflammationum.* Dissertatio. Ticinii Regii, (1836.)
- Storch** Friedrich: *Ueber den Einfluss der reformatorischen Bestrebungen des XVI. Jahrhunderts auf die Entwicklung und Bildung der Schule.* (Eilftes Programm des evangelischen Gymnasiums zu Bistritz 1862 S. 5—47.)
- Storia della Università di Bologna.** Vol. I. Il medioevo. (Sec. XI—XV) Di Albano Sorbelli. Vol. II. L'età moderna. (1500—1888) Di Luigi Simeoni. Bologna, 1940.
- Stölzel** Adolf: *Die Entwicklung des gelehrten Richterthums in deutschen Territorien.* Band I—II. Stuttgart, 1872.
- Strasser** Julius: *De rabie.* Dissertatio. Ticinii Regii, 1839.
- Strobel** Pellegrino: *Studi sulla malacologia ungherese.* Pavia, 1850.
- Studi e Memorie per la storia dell'Università di Bologna.** Vol. I—XIV. Bologna, 1909—1938.
- Szabady** Béla: *Nagyfalvi Gergely váci püspök, zalavári apát.* (1576—1643) *Pannonhalmi Szemle* 1932 p. 213—232.
- Szabó** Ignác: *Balázsfői Tamás püspök és egyházi író élete és művei.* Magyar Sion 1897. (Két közlemény.)
- Szabó** József: *Illyés István élete.* Magyar Sion 1865 p. 881—889.
- Szabó** Károly: *Kun László.* (1272—1290) Budapest, 1886. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- *Az Erdélyi Múzeum eredeti okleveleinek kivonatai.* (1232—1540) *Történelmi Tár* 1889—1890. (Négy közlemény.) Van különnyomata is.
- Szabó** Károly és **Hellebrant** Árpád: *Régi Magyar Könyvtár* (1480—1711). Vol. I—IV. Budapest, 1879—1898.
- Szabolcsmező** levéltárának mohácsi vész előtti oklevelei. Nyiregyházán, 1901.
- Szalay** József: *Nápolyi László trónkövetelése és Velence.* Századok 1882. (Öt közlemény.)
- Szamosközy** István történeti maradványai. (1566—1603) Vol. I—IV. Kiadta Szilágyi Sándor. Budapest, 1876—1880. (Monumenta Hungariae Historica. Scriptores.)
- Széchy** Károly: *Gróf Zrinyi Miklós.* (1620—1664) Tom. I—V. Budapest, 1896—1902. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Székel** Sándor: *Unitária vallás története Erdélyben.* Kolosvárt, 1839.
- Szelepcseny** Georgius Pohroncius: *Propositiones Theologicae.* The-ses. Romae, 1628.

- Szenczi-Molnár Albert naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Budapest, 1898.
- Szendrei János: Oklevéltár Miskolcz város történetéhez. (1225—1845) Miskolcz, 1890.
- Szentpétery Imre: Az Árpádházi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Vol. I. 1001—1270. Budapest, 1923.
- Szereday Antonius: Series Antiquorum, et recentiorum Episcoporum Transilvaniae. A. Carolinae, 1790.
- Notitia veteris et novi capituli ecclesiae Albensis Transilvaniae. Albo-Carolinae, 1791.
- Collectio continens Tabulas vetustorum ac recentiorum monumentorum, quae in Templo Albo- olim Juliensi, nunc Carolinensi in Transilvania sunt. A. Carolinae, 1791.
- Szilády Áron: Jelentés bolognai utamról. Budapesti Szemle 1868 vol. XII. p. 122—138. — Majdnem szóról-szóra a Budapesti Közlöny 1868-i 77, 79-ik és 85. számaiban. Kivonatossan az Akadémiai Értesítő 1868-i II. kötete 128. l.
- Régi Magyar Költők Tára VI. kötete. Budapest, 1896.
- Szilágyi Sándor: Erdély irodalomtörténete különös tekintettel történeti irodalmára. (Friedrich Schuler von Libloy német értekezése nyomán.) Budapesti Szemle 1858-i III. kötete 140—189. l.
- Gablmann Miklós XVI. századi hadtörténeti író munkáiról. Magyar Könyvszemle 1881 p. 134—6.
- Szilva Alexander: De combinatione et exclusione morborum. Dissertatio. Ticinii Regii, 1844.
- Szinnyei József: Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertórium. Vol. I—III. Budapest, 1874—1885.
- Magyar írók élete és munkái. Vol. I—XIV. Budapest, 1891—1914.
- Szirmay Antonius: Notitia topographica, politica inelyti comitatus Zempléniensis. Budaë, 1803.
- Szmollényi Nándor: A középkori Szeged műveltsége. Szeged, 1910.
- Szöllősi Magda: Alessandro Tiarini bolognai festő. (1577—1668) 8 képpel. Budapest, 1936. In 8-vo pag. 66. (Con un riassunto italiano di 6 pagine.)
- Szöllősy Károly: A magyarországi római katolikus papság irodalmi munkássága a XI. századtól egész 1885-ig bezárólag. Magyar Sion 1886.
- Sztrokay Kálmán: A Marsigli-centenárium. Lantos Magazin 1930 p. 245—7.
- Tagliavini Carlo: Luigi Ferdinando Marsigli e la scrittura „runica“ dei Siculi (Székelyek) di Transilvania. Bologna, 1930. In 8-vo pag. 38. (Estratto dalla Rivista „Il Comune di Bologna“ n. 4 Aprile 1930.)
- La lingua ungherese e il problema delle origini dei Magiari. Corvina 1931/2 p. 92—113.

- Takáts Sándor: Abstemius (Bornemissza) Pál püspök végrendelete. *Archaeologiai Értesítő* 1902 p. 202—210.
- Rajzok a török világból. Tom. I—IV. Budapest, 1915—1928.
- Taurini Stephani Olomucensis Stauromachia, id est Cruciatorum Servile Bellum. Viennae Pannoniae. (1520)
- Tauris de, Frater Paulus: *Anthologia Mariana*. Romae, 1654.
- Teleki József: Hunyadiak kora Magyarországon. Vol. I—XII. Pesten, 1852—1857. Utolsó 3 kötete oklevéltár, 1437—1498 közti oklevelekkel; itt-ott hasonmásokkal díszítve. (A gróf munkatársa az oklevelek olvasásában és kiadásában Szabó Károly volt.)
- Temesváry János: Erdély középkori püspökei. Kolozsvár, 1922.
- Teutsch Friedrich: Die Studierenden aus Ungarn und Siebenbürgen auf der Hochschule in Heidelberg von der Gründung derselben bis 1810. *Sieb. Archiv* 1872 vol. 10. p. 182—192.
- Teutsch G. D. Aus einer Pergamenthandschrift des Kronstädter Gymnasiums. *Sieb. Archiv* 1876 vol. 13 p. 361—4.
- Siebenbürger in Padua. (1553—1568) *Korrespondenzblatt* 1879 p. 75. (Nach der Mitteilung des W. Fraknoi.)
- Thallóczy Lajos: Gablmann Miklós, császári hadi történetíró emlékezete. († 1596.) *Történelmi Tár* 1896 p. 577—645. Paduából Blotius Hugóhoz intézett négy levele, más négygel együtt ugyanott; az 1897. évf. 422—438. l.
- Thaly Kálmán: Munkácsi levéltárak s udvartartási iratok. (1680—1701) *Történelmi Tár* 1900. p. 321—384.
- Theiner Augustinus: *Vetera Monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. (1532—1526) Tom. I—II. Romae, 1859—1860.
- *Monumenta vetera Slavorum meridionalium historiam illustrantia*. Tom. I—II. Romae et Zagrabiae, 1863—1875.
- Thury Etele: *Iskolatörténeti Adattár*. Az Országos református tanár-egyesület megbízásából. Vol. I—II. Pápa, 1906—1908.
- Timár Kálmán: A kalocsai főszékesegyház régi könyvtára. *Religio* 1909 p. 680—1.
- Timon Samuel: *Purpura Pannonica sive vitae et gestae S. R. E. cardinalium, qui aut in ditionibus sacrae coronae Hungaricae nati cum regibus sanguine conjuncti, aut episcopatibus Hungaricis potiti fuerunt*. Tyrnaviae, 1715. *Editiones alterae*: Cassoviae, 1745. *Claudio-poli*, 1746. *Cassoviae*, 1760.
- Toldy Ferenc: *Analecta Monumentorum Hungaricae historicorum*. Tom. I. Pest. (Csonka, soha nem jelent meg.)
- Ujabb adalékok a régibb magyar irodalomtörténethez. Pest, 1871.
- Tomasini Iacobus Philippus: *Urbis Patavinae inscriptiones sacrae et profanae*. Patavii, 1649.
- Tompa Mihály: Nápolyi gályarabok két levele. *Uj Magyar Múzeum* 1851—2-i I. köt. 878—880. l.

- Torda Sigismundus: Genethliacon in diem Natalem Christi. Venetiis, 1548.
- Oratio de beatitudine. Patavii, 1549.
- Torma Károly: Kornis György emlékezete. (1587—1593) Kolozsvár, 1865. Kis 8-r. 19 lap.
- Tóth Ladislao: Gli studenti ungheresi all'Università di Bologna. („Il Comune di Bologna“ 1930 no. 8 p. 58—59.) Con 2 incisioni.
- Tóth László: XVIII. századi olasz és magyar theológusok harca a felvilágosodás ellen. Katholikus Szemle 1932 p. 180—195.
- Verancsics Faustus csanádi püspök és emlékiratai V. Pál pápához a magyar katolikus egyház állapotáról. A bécsi Gróf Klebelsberg Kunó magyar történetkutató intézet III. Évkönyve 155—211. l. Budapest, 1933.
- Tóth-Szabó Pál: Magyarország a XV. század végén a pápai supplicatiók világánál. Századok 1903. (Négy közlemény.)
- Szatmári György primás. (1457—1524.) Budapest, 1906. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Török János: Magyarország primása. Közjogi és történeti vázolat. Második rész. Oklevelek. Pest, 1859.
- Trausch Joseph: Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen. Bd. I—IV. Kronstadt—Hermannstadt, 1868—1902.
- Trauschenfels Eugen: Kronstädter Zustände zur Zeit der Herrschaft Stephan Báthoris in Siebenbürgen. Kronstadt, 1874.
- Uncii Leonhardi Poematum libri septem de rebus Ungaricis. Cracoviae, 1579.
- Universitatis Bononiensis Monumenta. Vol. I. Ehrle: I più antichi statuti della Facoltà Teologica di Bologna. Vol. II. Sorbelli: Il Liber secretus iuris Caesarei dell'Università di Bologna. Bologna, 1932 et 1938.
- Universitatis Ticinensis Saecularia Undecima, die XXI Maii mensis, anno MCMXXV. Pavia, 1925. In fol. pag. 64. Con illustrazioni.
- Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. (1191—1437) Band I—IV. Hermannstadt, 1892—1937.
- Vagner József: Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez. Nyitra, 1896.
- Vahot Imre: Báthory Miklós váci püspök sírköve. (Rajzzal.) Müller és Vahot Nagy Naptára 1857. évf. 167. l.
- Válkai Imre: Czezinge János, a magyarok Ovidiusa. Történeti beszély. Napkelet tom. IV no. 11—13. Pest 1860.
- Vannoviczi Giovanni: Breve relatione della prodigiosa imagine della madre di Dio di Chiaromonte... in Polonia. In Roma, 1671.
- Vanyó Tihamér Aladár: Püspöki jelentések a magyar szent korona országainak egyházmegyéiről. (1600—1850) Pannohalma, 1933.

- Váradý Emerico: Relazioni di Giovanni Zsámboky (Sambucus) coll'umanesimo italiano. Budapest, 1936. (Estratto dalla rivista „Corvina“ anno 1935.) In 8-vo pag. 53.
- Varjú Elemér: Istvánffy Pál egy könyve. Magyar Könyvszemle 1895 p. 370.
- A szebeni plébánia XIV. századi könyvei. Magyar Könyvszemle 1900 p. 134—146.
- A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. Budapest, 1901. (Különlenyomat a Magyar Könyvszemléből.)
- Várnai Sándor: Zani gróf levelei Erdély állapotáról. (1661—1664) Magyar Szemle 1891 p. 506—7.
- Vass József: Hazai és külföldi iskolázás az Árpád-korszak alatt. Pest, 1862.
- Véghelyi Dezső: Bánfalvi Barius Péter temetési zászlója 1668-ból. Győri történelmi és régészeti füzetek I. p. 172—3. Győr, 1861.
- Velics László S. J. Vázlatok a magyar jezsuiták multjából. (1560—1773) Három füzet. Budapest, 1912—1914.
- Verancii Antonii Oratio. Venetiis, 1572.
- Verancsics Antal m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái. Közli Wenzel Gusztáv. Vol. I—XII. Pest, 1857—1875. (Monumenta Hungariae Historica. Scriptores.)
- Veress Endre: Zalánkeményi Kakas István. († 1603) Budapest, 1905. Nagy 8-r. 168 lap, képekkel és hasonmásokkal. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Carrillo Alfonz jezsuita-atyja levelezése és iratai. (Epistolae et acta P. Alfonsi Carrillii S. J.) 1591—1618. Budapest, 1906. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria vol. XXXII.)
- A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai. (Különnyomat a Magyar Könyvszemléből.) Budapest, 1906. In 8-vo pag. 44.
- Gróf Marsigli Alajos Ferdinánd jelentései és térképei Budavár 1684—1686-iki ostromairól, visszafoglalásáról és helyrajzáról. Budapest, 1907. (Különnyomat a Budapest Régiségei IX. kötetéből.) In 4-to pag. 70.
- Erdélyországi pápai követek jelentései VIII. Kelemen idejéből. (Relationes nuntiorum Apostolicorum in Transsilvaniam missorum a Clemente VIII.) 1592—1600. Budapest, 1909. (Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia series II. tomus III.)
- Berzeviczy Márton. (1538—1596) Budapest, 1911. Nagy 8-r. 228 lap. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- Mikor lett protestánsná Berzeviczy Márton? Századok 1914 p. 149—154.
- A kis-sennyei Sennyey-fiúk külföldi iskoláztatása. Budapest, 1915. Különnyomat a Századok folyóiratból.
- Andreas: Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium. Volumen primum: Padova, 1264—1864. A paduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. Budapest, 1915. In 8-vo, pag. XVIII + 344. (Fontes Rerum Hungaricarum tom. I.) 24 képpel és hasonmással.

- Veress Endre: Volumen secundum: Roma, Collegium Germanicum et Hungaricum. Matricula: 1559—1917. A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulónak anyakönyve és iratai. Budapest, 1917. In 8-vo, pag. XXV + 331. (Fontes Rerum Hungaricarum tom. II.) 60 egykorú képpel és hasonmással.
- Rationes curiae Stephani Báthory regis Poloniae historiam Hungariae et Transylvaniae illustrantes. (1576—1586) Budapest, 1918. (Fontes Rerum Hungaricarum. Tom. III.) In 8-vo, pag. XII + 312.
- Annae Litterae Societatis Jesu de rebus Transylvanicis temporibus principum Báthory. (1579—1613) Budapest, 1921. (Fontes Rerum Transylvanicarum tom. V.) In 8-vo, pag. XVI + 306.
- Andrea: Il Conte Luigi Ferdinando Marsili e gli Ungheresi. (Studi e Memorie per la storia dell'Università di Bologna vol. X p. 81—103.) (Conferenza tenuta dall'autore nella seduta solenne della R. Accademia delle Scienze dell'Istituto di Bologna, il giorno 6 Novembre 1928.) Imola, 1929. Anche in Estratto. In 8-vo pag. 25.
- Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei si Tarii—Românesti. (1527—1690) Vol. I—XI. Bucuresti, 1929—1939.
- A Marsili-centenarium kiadványok magyar vonatkozásai. (Különnyomat a Magyar Könyvszemle 1930. évi kötetéből.) Budapest, 1930. In 8-vo pag. 8.
- Il Conte Marsili in Ungheria. Budapest 1931. (Estratto dalla Rivista Corvina.) In 4-to pag. 39.
- Il Conte Marsili e gli Ungheresi. (Conferenza divulgata per la Radio di Budapest, la sera del 4 novembre 1930.) Nella pubblicazione „Celebrazione di Luigi Ferdinando Marsili“ p. 13—18. Bologna, 1931.
- Bibliografia Româna—Ungara. Vol. I—III. (1473—1878) Bucuresti, 1931—1935.
- Endre: Gróf Malvezzi Róbert budai jelentései. Tanulmányok Budapest multjából. Tom. V p. 142—6. Budapest, 1936.
- Báthory István király. (Terror hostium) Halálának 350-ik esztendejében. Budapest, 1937. Képekkel és hasonmásokkal. In 8-vo, pag. 378.
- Vernei—Kronberger Emil: Magyar középkori síremlékek. Budapest, 1939.
- Vetesi Ladislaus: Oratio ad Summum Pontificem Sixtum IIII. Romae, 1475.
- Villani Johannis Florentii Historia universalis Italice scripta. (Murator: Rerum Italicarum Scriptores tomus XIII.) Mediolani, 1728.
- Matteo cittadino Fiorentino: Istorie che continua quelle di Giovanni suo fratello. Continuazione di Filippo, suo figlio. (Ibidem, tomus XIV.)
- Vincze Gábor: A pálosok irodalmi munkássága a XIV—XVIII. században. Magyar Könyvszemle 1878 p. 21—44.
- Vio Cajetanus, de: Oratio in secunda sessione Concilii Lateranensis. Romae, 1512.

- Voigt Georg: Die Briefe des Aeneas Sylvius vor seiner Erhebung auf den päpstlichen Stuhl. Wien, 1856. (Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen Band XIV.)
- Enea Silvio de'Piccolomini als Papst Pius der Zweite und sein Zeitalter. Band I—III. Berlin, 1856—1862. Rec. Gonda László in Sárospataki Füzetek 1865.
- Die Wiederbelebung des classischen Alterthums oder das erste Jahrhundert des Humanismus. II. Auflage. Band I—II. Berlin, 1880—81. (A II. kötet 318—330. lapján külön fejezet: Humanismus in Ungarn.)
- Volaterranus Jacobus: Diarium Romanum. (1472—1484) Muratorius: Scriptores tom. 23 p. col. 83—200. Mediolani, 1733.
- Voynovich Iosephus Theodorus: Virtus debito honore debita, sive Georgius Patachich de Zaiezda. Bononiae, 1699.
- Vurfel Georgius: Hungaria triumphans. Patavii, 1563.
- Wagner Carolus: Analecta Scepusii sacri et profani. Pars I—IV. Posonii et Cassoviae, 1774—1778.
- Petri de Warda archiepiscopi Colocensis epistolae. Posonii et Cassoviae, 1776.
- Diplomatarium comitatus Sarosiensis. Posonii et Cassoviae, 1780.
- Wallaszký Paulus: Conspectus reipublicae literariae in Hungaria ab initii Regni ad nostra usque tempora delineatus. Posonii et Lipsiae, 1785. Ed II. Budae, 1808.
- Weiss Rezső: Matthaeus Fortunatus. Egyetemes Philologiai Közlöny 1888 p. 346—362.
- Wenzel Gusztáv: Ozorai Pipó. (Magyar történelmi jellemrajz Zsigmond király korából.) Pest, 1863.
- Marino Sanuto Világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai. (1496—1526) Budapest, 1869—1878.
- A magyarok Rómában. M.CCC.L. (A Magyar Tudom. Akadémia Évkönyvei X. kötete 13—31. l.) Budapest, 1876.
- Thurzó Zsigmond, János, Szaniszló és Ferencz, négy egykorú püspök a Bethlenfalvi Thurzó családból. (1497—1540) Budapest, 1878. (Értekezések a történelmi tudományok köréből VII. no. 9.)
- Okmánytár Ozorai Pipo történetéhez. Történelmi Tár 1884. (Négy kölemény.)
- Werner Carl: Geschichte der zwei Stühle unter Wladislaus II. und Ludwig II. Sieb. Archiv 1874 vol. 12 p. 270—311.
- Wertner Mór: Középkori magyar orvosok és gyógyszerészek; Századok 1893 p. 599—608. (Leginkább olasz 33 orvostól, akik nagyrésztét mellőztük kötetünk folyamán, melynek anyagába nem valók. Az összeállítás egyébként igen hűzagos, még a régi források felhasználása tekintetében is.)
- Moriz: Ausländische Geschlechter in Ungarn. (Neue Folge.) Adler. Wien, 1898.
- Zsigmond király magyar kísérete Rómában 1433-ban. Századok 1903 p. 907—920. Fraknói Vilmos közleménye kiegészítőjeül.

- Wes zpré mi Stephanus: Succincta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia. Cent. I—IV. Viennae, 1778—1781.
- Wier z b o w s k i Théodore: Vincent Laureo, évêque de Mondovi, nonce apostolique en Pologne. (1574—1578) Varsovie, 1887.
- Theodorus: Bibliographia Polonica XV ac XVI ss. Vol. I—III. Varsoviae, 1889—1894.
- W o l f Rózsi: Gioacchino Pizzoli, a bolognai magyar-illir kollegium freskófestője. Doktori értekezés. 1 táblával és 31 képpel a szövegben. Budapest, 1928.
- Rosina: Gioacchino Pizzoli affrescatore del Collegio Ungaro-Illirico di Bologna. Con una tavola e 31 illustrazioni (Pubblicazioni dell'Istituto di Archeologia e Storia dell'Arte dell'Era Cristiana, presso la R. Università „Pietro Pázmány“ di Budapest.) Budapest, 1929.
- W o l k a n Rudolf: Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini. Wien, 1909. Band I—III. (Fontes Rerum Austriacarum II. Abteilung Bd. 61—63.)
- W u r z b a c h C. von: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich. Band I—LX. Wien, 1856—1891.
- Z a c c a g n i n i Guido: I banchieri Pistoiesi a Bologna e altrove nel secolo XIII. Pistoia, 1920.
- La vita dei maestri e degli scolari nello Studio di Bologna nei secoli VIII e XIV. Genève, 1926.
- Sulla scuola e la libreria del convento di S. Domenico dalle origini al secolo XVI. Bologna, 1927.
- Storia dello Studio di Bologna durante il rinascimento. Genève, 1930.
- Cerimonie dello Studio nei secoli XV e XVI per l'ingresso in Bologna d'illustri personaggi. Bologna, 1935. (Studi e Memorie vol. XII. p. 119—133.)
- Z a l a vármegye története. Oklevéltár. (1024—1498) Szerkesztette Nagy Imre. Vol. I—II. Budapest. 1886—1890.
- Z a m b o t t i Bernardino: Diario Ferrarese. (1476—1504) Bologna, 1935. (Muratori: Rerum Italicarum Scriptores. Nova editio, tom. XXIV.)
- Z a m o s i u s Stephanus: Analecta lapidum vetustorum, et nonnullarum in Dacia antiquitatum. Patavii, 1593.
- Z á v o d s z k y Levente: Pongrácz Imre báró egri kanonok római útja és iskolázása. Religio 1911 p. 646—7 et 662—3.
- Z d e k a u e r Lodovico: Sulle origini dello Studio Senese. Siena, 1893.
- Lo Studio di Siena. Milano, 1894. Rec. Áldásy Antal is Századok 1895 p. 167—172 et Ungarische Revue 1895 p. 104—9.
- Z e g e d i Paolo: Capitolo in lode de' cocchi etc. Bologna, 1572.
- Z e l l i g e r Alajos: Egyházi írók csarnoka. Esztergom-főegyházmegyei papság irodalmi munkássága. Nagyszombat, 1893. Nagy 8-r. IV és 580 lap. (Magában foglalja időrendben 732 író rövid életrajzát műveik pontos könyvészeti leírásával.)
- Z i c h y Paulus Comes: Hungaria in libertatem ab Austria vindicata. Romae, 1695.

- Zikzovianus Basilius Fabricius: Oratio funebris de vita et morte Clarissimi viri Ioannis Viti Balsarati. Vitebergae, 1576.
- Zolnai Gyula: Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig. Budapest, 1894.
- Zoványi Jenő: Theologiai Ismeretek Tára. Vol. I—III. Mező-Túr, 1894—1901.
- Zsák Adolf: A római Ottoboni könyvtár hazai vontakozásai. Magyar Könyvszemle 1909.
- Zucconellus Hippolytus: Viridarium poetarum, tum Graeco, tum vulgari eloquio scribentium. Venetiis, 1583.
- Del giardino de' poeti. Venezia, 1583.
-

INDEX

PERSONARUM ET LOCORUM.

Abbreviationes: a. = anno. abb. = abbas. Agr. = Agria, ~ ensis al. = alumnus. Alb. = Albensis. Albae-Reg. = Albae-Regalis. amb. = ambassador. anat. = anatomiae. ap. = Apostolicus. archid. = archidiaconus. archiep. = archiepiscopus. art. = artis, ~ artistarum. art. lib. = artium liberalium. art. litt. = artis litterarum. astron. = astronomiae. Av. = Avignone. bacc. = baccalaureus. Bach. = Bachiensis. benef. = benefactor. bibl. = bibliothecarius. bid. = bidellus. Bistr. = Bistricium, ~ ensis. Bon. = Bononia, ~ ensis. botan. = botanicae. Calced. = Calcedonensis. can. = canonicus. canc. = cancellarius. cant. = cantor. cap. = capitaneus, capituli. capell. = capellanus. Card. = Cardinalis. Carth. = Carthusianus. Cassov. = Cassovia, ~ ensis. caus. aud. = causarum auditor. Chasm. = Chasmensis. Cib. = Cibirium, ~ ensis. circ. = circularensis. cit. = citatus. civ. = civilis, civitas. Claudiop. = Claudio-polis, ~ tanus. cler. = clericus. Coll. = Collegium. Coll. Ung.-Ill. = Collegium Ungarico-Illyricum. Coloc. = Colocium, ~ ensis. com. = comes, communis. comit. = comitatus. concan. = concanonicus. concip. = concipista. cons. = consiliarius. Constantinop. = Constantinopolitanus. conv. = conventus. cubic. = cubicularius. dd. = decretorum doctor. decr. = decretorum. diac. = diaconus. dioec. = dioecesis. district. = districtualis. dr. = doctor. eccl. = ecclesiae. eiusd. = eiusdem. el. = electus. ep. = episcopus. Er. S. Aug. = Eremitae Sancti Augustini. exam. = examiner. explic. = explicator. exsc. = exscolaris. fam. = familia. Fer. = Ferrara. Flor. = Florentia, Florentini. fr. = frater. gen. = generalis. Germ. = Germanus, ~ ici. gub. = gubernator. Hisp. = Hispanus, ~ ici. hist. = historicus. instit. = institutor. Iaur. = Iaurinum, ~ ensis. inc. = incerta. inscr. = inscriptio. imp. = imperator. iud. = iudex. iur. can. = iuris canonici. iur. u. = iuris utriusque. jun. iun. = junior. kathedr. = katedralis. L. B. = Liber Baro. lect. = lector. leg. = legum. lic. = licentius. locumten. = locumtenens. = log. logicae. m. = magister. med. = medicinae. Mediol. = Mediolanus. merc. = mercator. Min. = Minorum. Modr. = Modrusiensis. mon. = monasterii. montan. = montanista. mor. = moralis. Nat. Germ. = Natio Germanica. Neap. = Neapolis. Neograd. = Neogradiensis. nep. = nepos. Nitr. = Nitriensis. O. = Ordinis. O. Erem. = Ordinis Eremitarum. O. P. = Ordinis Praedicatorum. or. = orator. Orod. = Orodiensis. pr. = princeps. pr. Er.

primi Eremitae. paed. = paedagogus. palat. = palatinus. Pann. = Pan-
 nonius. Parm. = Parma, ~ ensis. Pat. = Patavium, ~ ni. patr. = pat-
 ricius. Per. = Perusinum. perp. = perpetuus. philos. = philosophiae.
 phys. = physicae. Piar. = Piarum. pleb. = plebanus. Pol. = Polonia.
 poem. = poema. poenit. = poenitentiarius. pontif. = pontificalis. Pos.
 = Posonium, ~ ensis. Poseg. = Posegensis. pot. com. = potestas commu-
 nis. praec. = praeceptor. praef. = praefatio. prael. = praelatus. Prae-
 monstr. = Praemonstratensis. praep. = praepositus. presb. = presbyter.
 prior. = prioratus. proc. = procurator. prof. = professor. prom. = pro-
 motor. protonot. = protonotarius. prov. = provinciae. Quinqueecl.
 = Quinqueecclesiae, ~ ensis. rect. = rector. Rom. = Roma, ~ ni. s. a.
 = sine anno. sc. scolaris. S. I. = Societatis Iesu. s. pag. = sanctae pagi-
 nae. sac. = sacerdos. Sax. = Saxonicales. Scard. = Scardonensis. Scep.
 = Scepusium, ~ ensis. Segn. = Segnensis. sen. = senior. Sen. = Senen-
 sis. Septemcastr. = Septemcastra, ~ ensis. serv. servus, servitor. Simig.
 = Simigiensis. sind. = syndicus. Sirm. = Sirmiensis. sod. = sodalis.
 Spal. = Spalatensis. strict. observ. = strictioris observantiae. Strig.
 = Strigonium. ~ Strigoniensis. supr. = supremus. Tasnad. = Tasna-
 diensis. test. = testis. theol. = theologiae. theor. = theoreticae. Tic.
 = Ticinum, ~ nensis. Tin. = Tiniensis. tr. = transiens. Trans. = Tran-
 silvania, ~ ensis. Trid. = Tridentinus. typ. = typographiae, typogra-
 phus. u. i. = utriusque iuris. univ. = universitas v. = vide. Vac. = Va-
 cium, ~ iensis. Varad. = Varadinum, ~ iensis. Varasd. = Varasdinum,
 ~ iensis. Vespr. = Vesprimium, ~ iensis. Ven. = Venetiae. vic. = vica-
 rius. Vic = Vicentium, ~ inus. Visegr. = Visegradinum, ~ iensis.
 Wratisl. = Wratislaviensis. Zagor. = Zagoriensis. Zagr. = Zagrab, ~ ien-
 sis. Zempl. = Zempliniensis.

Abano, in balneis de; poem. Nico-
 lai Bogáthy de a. 1592:573.

Abrányi Stephanus 1500 rector
 Pat. 172-3.

Abstemijs Iohannes Paulus 1561
 sc. Bon. 100.

Abstemijs v. Bornemisza.

Achi v. Acs.

Acquapendente, di: Girolamo Fab-
 rici 1590 prof. med. Pat. 208.

Acs (Achi) Gregorius presb. Quin-
 queeccl. 1471 sc. Bon. 53 dd.

Adam de Colusvar fr. O. P. 1481
 sc. Flor. 328.

Adam Strigoniensis 1507 sc. Bon.
 72 dr. med. in Silesia.

Aegidius fr. O. P. conv. Cassov.
 1489 sc. Flor. 328.

Agria v. Eger.

Aimericus = Emericus.

Alárdi (Alart) Michael S. I. Clau-
 tiopolitanus 1597-1604 sc. Rom.
 275-77; 521-527.

Alba Iulia v. Gyulafehérvár.

Alba Regalis v. Székesfehérvár.

Albaregalus v. Fehérvári.

Albergato, Antonius de, exam. 1434
 Bon. 37.

Alberghino Antonius Maria dr.
 med. 1558 Bon. 98.

Albericus de Ungaria 1465 dr. iur.
 can. Fer. 366.

Albertus dd. praep. Agr. 1446 inc.
 univ. 404.

Albertus dd. archid. Neograd. can.
 Strig. 1454 inc. univ. 405.

Albertus de Padua fr. O. Er. bacc.
 1477 Pat. 165.

Albertus de Hungaria 1477 sc. Sen.
 352; 1480 rector art. Fer. 375.

- Albertus* de Iaurino fr. O. P. conv. Colosvar. 1490 sc. Per. 312.
Alberzono Iulius prior 1600 Bon. 118.
Albensis can. Ponzio *Vigerio* 1269 sc. Bon. 12.
Albizus de Dugiolo 1269 civis Bon. 12.
Albus Hungarus v. *Valentinus Weis*, a. 1575.
Aldobrandini Cinzio card. 1602 Rom. 278.
Aldobrandini Petrus card. 1623 Rom. 280.
Aldrovandi Ulisses prior dr. med. 1558 Bon. 98.
Alegambe Philippus S. I. 1652 Rom. 286.
Alessandri Laurentius 1778—9 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Alexander VI. pp. 1500 cit. Fer. 382.
Alexander de Mussna pleb. legum ac decr. dr. 1505 inc. univ. 415.
Alfonso Ispanus fr. 1268 Bon. 9.
Allatius Leo S. I. 1641 Rom. 283.
Almás, de: *Ioannes* fr. O. P. conv. Quinqueecl. 1476 sc. Per. 309.
Alsáni *Valentinus* 1348 sc. Bon. dd. lector Strig. Card. 1380 † 27—28.
Alsólendva, de fam. *Bánffi* 172, 211.
Althan *Michael* *Fridericus* comes ep. Vac. 1720 tr. Bon. 145; 1724 Neap. 238.
Althofen v. Ó-Buda.
Amadeo *Thomas* de *Ferraria* dd. vic. Strig. 1509 inc. univ. 415.
Amalteo *Attilio* nunt. Ap. 1592 in Kolozsvár 201; cit. 274.
Amanati *Bartholomaeus* de *Pistorio* 1265 sc. Bon. 3.
Amasaes *Romulus* 1508 prof. Pat. 175; 1509—22 Bon. 81, 87, 90, 175; 1523 Pat. 181.
Ambrosius de *Hungaria* 1477 sc. Sen. 332.
Ambrosius fr. O. P. conv. *Albensis* de *Malonta* 1489 sc. Per. 312; 1491 sc. Tic. 342; sc. Sen. 333; 1496 Per. 313.
Ambrosius *Paulus* *Antonius* prior coll. Ung.-Ill. 1614 Bon. 124.
Amelia, de: *Thomas* 1396 med. archiep. Coloc. dein can. Strig. 399.
Amman *Gregorius* *Scepusiensis* 1579 sc. Bon. 108; sc. Sen. 335—6; Rom. 269.
Amor de *Ungaria* 1274 sc. Bon. 18.
Andreas II. rex Hung. 1209 cit. Vic. 149; ~ uxor: *Gertrudis*.
Andreas dd. praep. Strig. 1283 inc. univ. 392.
Andreas cantor *Varad.* 1292 sc. Bon. 19.
Andreas m. de *Eugubio* prof. med. can. *Strigoniensis* 1320—45 inc. univ. 395.
Andreas de *Hungaria* dd. 1342 sc. Bon. 26.
Andreas archid. *Zempl.* dioec. Agr. dd. 1350 inc. univ. 396.
Andreas de *Ungaria* dd. 1384 sc. Bon. 29.
Andreas dd. praep. can. *Iaur.* 1388 inc. univ. 399.
Andreas can. *Trans.* 1402 inc. univ. 400.
Andreas archiep. *Spal.* dr. leg. vic. Agr. 1405 inc. univ. 401.
Andreas de *Komarom* archid. can. dr. iur. u. 1418 inc. univ. 401.
Andreas fr. O. P. 1423 poenit. Rom. 240.
Andreas de *Ungaria* fr. 1437 sc. Pat. 155.
Andreas de *Durachio* fr. O. Min. dr. theol. *Segn.* ep. 1449 inc. univ. 405.
Andreas *Pannonius* fr. *Carth.* 1467—8 Fer. 367—8; 1471 Tic. 342.
Andreas de *Ungaria* fr. conv. *Cassov.* in conv. *Flor.* 1474: 326—7.
Andreas de *Zegedino* fr. O. P. 1476 sc. Sen. 332.
Andreas archid. *Zagr.* 1484 sc. Pat. 167; art. et dd. can. *Zagr.* 1488.
Andreas de *Saloch* presb. *Agr.* 1493 sc. Fer. 377.
Andreas de *Pest*, fr. O. P. 1495 sc. Per. 313; postea 1501 sc. Neap. 236.
Andreas art. decr. et theol. dr. can. vic. *Zagr.* theol. prof. praep. *Chasm.* archid. de *Baksa* 1503 inc. univ. 414.
Andreas praep. *Chasm.* 1511 dd. inc. univ. 416.
Andreas dr. phys. *Cib.* 1520 inc. univ. 419.
Andreas *Scepusiis* *Ungarus* 1636 sc. Bon. 129.
Andreasi *Iohannes* *Maria* *Trid.* eques 1677 sc. Bon. 536, 538.
Andrigettus *Antonius* *Aloysius* dr. iur. u. 1632 prof. Pat. poem. cit. 328.

- Andronicus* 1516 prof. Fer. 384.
Andronicus Matthaeus Tragurinus
 poeta 1502 Ven. 174, 446—7.
Angach v. *Hangácsi*.
Angelellis, Andreas de: 1512 prom.
 Bon. 75.
Angelellis Ieremias prior coll. univ.
 iuris can. Bon. 1385:29—31.
Angelis Ioannes Iacobus Ungarus
 m. ex nob. comitum Cetinae
 1495 sc. Pat. 170, 172; dr. med.
 Fer. 379.
Angellerii Bocha merc. Pistorii 1274
 Bon. 18.
Angelus de Castro dr. iur. 1463
 prof. Pat. 161.
Angelus de Perusio dr. iur. u. 1467
 prof. Pat. 163.
Angelus de Cialfis m. dd. archid.
 de Pata can. vic. 1476 inc.
 univ. 409.
Angelus dd. can. Zagr. archid. de
 Vaska 1488 inc. univ. 412.
Ankeraiter (Anckerreith) Adamus
 Sabariensis 1580—1 sc. Bon.
 108—9, 544.
Anselmus Clarentis 1274 Bon. 18.
Anselmus de Buda dr. 1415 sc.
 Bon. 35.
Antamori Paulus Franciscus rector
 Coll. Germ.-Ung. 1765 Rom. 303.
Antoninus Ioannes de Casschovia
 dr. med. 1515 Pat. 177.
Antonius de Ungaria m. dd. 1265
 sc. Bon. 3.
Antonius m. dd. praep. Alb. 1279
 inc. univ. 392.
Antonius de Sancto Petro exam.
 1339 Bon. 26.
Antonius dd. vic. Trans. 1443 inc.
 univ. 404.
Antonius dd. can. Alb. 1463 inc.
 univ. 407.
Antonius de Hungaria fr. O. P.
 1475 m. sc. Per. 309.
Antonius de Zagrabia fr. 1476 sc.
 Pat. 165.
Antonius de Iadra fr. O. P. conv.
 Zagr. bacc. 1477 m. Rom. 248—9.
Antonius de Tocia fr. O. P. conv.
 Quinqueecl. 1477—8 m. Per.
 309—10.
Antonius da Piacenza dr. med. 1480
 Fer. 375.
Antonius m. dd. inc. univ. 1486.
Antonius de Andreis dr. praep. 1500
 inc. univ. 414.
Antonius fr. O. P. conv. Coronen-
 sis 1500 lector Per. 314.
Antonius fr. O. P. bacc. 1501
 Rom. 256.
Antonius de Casschovia dr. med.
 1515 Pat. 177 v. *Antoninus*.
Aquaviva Claudius gen. S. I. 1593
 Rom. 274, 276.
 Arad (Orod) civ. dioec.
 — praep. de: *Nicolaus* Ungarus
 abb. 1292 sc. Neap. 235.
 — de: *Clemens* de Thoron dd. 1495
 inc. univ. 413.
 Aran, de: *Henricus* 1299 sc. Bon. 19.
Arbanas Stephanus 1766-8 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 561.
Arcirilovich Ioannes Ungarus 1679
 sc. Bon. 138.
Arduynus de Regio 1268 : 7.
 Argensis ep. m. fr. O. P. *Paulus*
 de Wacia 1485:249.
 Argentinum v. Strassburg.
 Aricio, de: *Ricardo* 1271 Bon. 16.
Ariosti Conradinus Erasmus nob.
 Bon. Trans. 1730 sc. Parm. 390.
 Arkos, de: *Gelei* Benedictus 1639—
 43 dr. med. Pat. 214—6, 581—2.
Armius Nicolaus iur. u. dr. vic. 1558
 Bon. 98.
Arnoldus proc. 1479 Bon. 56.
Arzikogna Petrus 1753—4 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 559.
 Asszonyfalva, de: *Nicolaus Ostfi*
 1454: 363.
Asta dall' Franciscus 1853 dr. med.
 Pat. 1853.
 Athina de: *Nicolaus* art. dr. 1496
 Fer. 381.
 Augsburg (Augusta) de: *Caspar*
 capel. ep. Várad. 1471 Bon. 53.
Augustich Antonius 1763—5 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 560—1.
Augustich Georgius Ungarus 1688
 sc. Bon. 140.
Augustich Ioannes 1755 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 559.
Augustich Thomas archid. Varasd.
 al. et rect. Coll. Ung.-Ill. 1667
 Bon. 132; 1672 : 557; abb. et can.
 Zagr. archid. Camarcensis s. a.
 inscr. 589.
Augustinus de Ungaria dd. 1338 sc.
 Bon. 26.
Augustinus Georgius Zagrabiensis
 1454—5 tr. Fer. 363.
Augustinus de Monellis dr. iur. u.
 caus. aud. 1477 inc. univ. 409.
Ausperger Matthias 1764—6 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 561.
Axmänn Ludovicus 1779—80 al.
 Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.

- Bábai* Petrus 1538 Pat. 183.
Babbich Ioannes ep. Scard. abb. de Gotto, can. Zagr. archid. Chasm. 1671 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 155, 543, 557; 1699 inscr. 589.
Babbitsch Vitus Croata ex Coll. Ung. 1695 Bon. 142.
Bács (Bach) dioec.
 — can. *Emericus* bace. art. et decr. 1450 inc. univ. vic. 405.
 — can. *Gara* Brictius art. litt. dr. 1499 inc. univ. vic. 414.
 — *Gara* Ioannes Petrus de, Ungarus dr. art. Paris, prof. theol. ac pleb. de Fekete Ardó dioec. Trans. 1525 dr. iur. u. Pat. 182.
 — *Nicolaus* dioec. Agr. praep. de Misle et Vesper. 1496 Rom. 255; 1500 sc. Fer. 382.
Baczon Matthaeus dr. can. 1499 inc. univ. 414.
Bajmóc (Baymócz, Weymoell) de: — *Cristophorus* 1499 praep. Wissegr. 63, 114, 337; fam. Thurzo.
Bajoni Stephanus 1467 sc. Bon. 51, 52 dr.; 1467—9 Rom. 245; 1469 Flor. 324.
Bajthay Antonius 1736 sc. Rom. 294; ep. Trans. 1818 cit. Pat. 219.
Bak Barnabás can. Varad. m. art. 1493 Rom. 254.
Bak Gaspar de Berend praep. Scep. 1464 sc. Bon. 46; 1472 Rom. 247.
Bakiñ Petrus de Laak baro Hungarus 1603 sc. Sen. 338.
Bakócz Stephanus 1488 sc. Fer. 376.
Bakócz Thomas de Erdőd 1465 rect. Bon. 47, 48 dd.; 69—71, 78; 1469 sc. Fer. 369—71, 376; 1512 card. Strig. ac patr. Constantinop. Rom. 258; 447—451; 505, 506; 1700 Bon. inscr. cit. 418, 587.
Bakócz Thomas iun. dioec. Quinquiccl. 1494 sc. Bon. 59; dd. 60.
Bakody Josef 1852 ded. Pat. 232.
Baksa, archid. de: *Andreas* dd. 1505 can. Zagr. 414.
Baksay Stephanus Ungarus Strig. 1599 sc. Bon. 117; 1599—1601 cons. 118, 544.
Balasevich Georgius 1781 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Balásfi Thomas 1602 sc. Rom. 278.
Balassa Sigismundus de Gyarmath Baro Hung. 1588 sc. Sen. 336; sc. Bon. 113.
Balbi Hieronymus dr. iur. u. praep. Vac. 1513 inc. univ. 416—17.
Baldassar de Piscia pleb. dd. el. Sirm. 1479 inc. univ. 410.
Baldus exam. 1614 Bon. 124.
Balk Laurentius Claudiop. 1629 sc. Pat. 213.
Balogh Stephanus 1653 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
Balsaráti Vitus (Viteus) Iohannes dr. med. 1556 sc. Bon. 95, 96; dr. med. 1558: 98—100; 1558 Rom. 266.
Bancsa Stephanus praep. Pos. 1263 Bon. 2, 3.
Bandini Franciscus Florentinus biblioth. ep. Nicolai Báthory 323—4.
Bánfalvai (Barius) Nicolaus can. Agr. 1447 sc. Fer. 355; praep. Agr. 1448 sc. Pat. 157.
Bánfalvai Petrus (1668) 158.
Bánffi Georgius L. B. de Alsó-lendva Hungarus 1593 Pat. 211.
Bánffi Paulus Trans. 1500—3 sc. Pat. 172.
Bánffyhunyad, de: *Demetrius Hunyadi* 1571 sc. Pat. 201.
Bányai Ladislaus vic. Strig. 1768—9: 304.
Bar, *Urbanus* de: 1491 sc. Fer. 377.
Baranva (comitatus) 142, 379.
 — archid. *Stephanus* de Gyarmat 1493 dr. Fer. 379.
 — comes supr. 1693 Ioannes *Draskovich* 142.
Barbara regina Hung. 1434: 403.
Barbaro Franciscus 1453 prof. Pat. 159.
Barcsay Acatius pr. Trans. 1659: 217.
Barich Matthaeus 1743—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 588—9.
Barius v. *Bánfalvai*.
Barkóczy Franciscus comes archiep. Strig. 1755: 301.
Barlabási Ioannes de Csesztve can. Alb. Trans. 1508 sc. Bon. 72.
Barnabas custos dd. 1423 inc. univ. 401.
Barnabas de Zagabria 1434 dr. iur. can. Pat. 154.
Barnis Nicolaus dd. praep. eccl. Agr. 1454 inc. univ. 406.
Baronius Caesar 1601 hist. Rom. 523.
Bars, archid. *Gregorius* de Pesth lic. decr. 1512 inc. univ. 416.

- Barta* (Batto) Nicolaus Ungarus
1465 dr. med. 366.
- Bártfa*, de: Paulus *Glaser* 1610 sc.
Sen. 339.
- Bartholomaeus* Amanati de Ristorio
1265 Bon. 3.
- Bartholomeus* Ungarus fr. O. P.
1313 Bon. 19.
- Bartholomeus* de Quinqueecl. O.
Er. S. August. 1470 sc. Pat. 164.
- Bartholomeus* de Hungaria Septem-
castr. Coronensis fr. O. P. 1476
sc. Sen. 332.
- Bartholomeus* de Padua O. P. m.
1479 Pat. 166.
- Bartholomeus* de Hodrom dd. can.
vic. ep. Trans. 1485 inc. univ. 411.
- Bartholomeus* de Corona fr. O. P.
1486 bacc. Per. 310.
- Bartholomeus* dr. iur. u. 1505 inc.
univ. 415.
- Barza* Wolfgangus 1753—4 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
- Basacomater* dr. legum 1269 Bon. 13.
- Baslinovich* Antonius 1772—4 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Bassano* Hieronymus 1675—92 prof.
Bon. 136—42.
- Bassiano* Lando 1563 prof. med.
theor. Pat. 198—9.
- Báthory* Andreas de Somlyó praep.
gen. Miechoviensis card. 1584
Rom. 207, 269—271, 275.
- Báthory* Nicolaus de Somlyó 1469
sc. Flor. 323—4.
- Báthory* Sigismundus pr. Trans.
(1581—1613) 207, 210; cit. 274, 525.
- Báthory* Stephanus exsc. Pat. 1563
cit. 199; pr. Trans; postea rex
Pol. (1571—86) 201, 203—7; cit.
267, 269—271, 512—5, 570.
- Báthory* Stephanus iun. 1571—3 sc.
Pat. 205.
- Bátka* Thomas de Segedino fr. O.
P. 1476 sc. Flor. 328.
- Batthyány* Balthasar comes in Né-
metújvár 1699—1702 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 293, 544.
- Batthyány* Christophorus 1560 : 492.
493.
- Batthyány* Franciscus 1560 : 491—2;
eius uxor: *Svetkovics* Cathe-
rina.
- Batthyány* Gasparus 1560 sc. Pat.
194—6, 492—3.
- Batthyány* Ignatius comes 1764—6
dr. Rom. 302—3.
- Batthyány* Iosephus comes Rechni-
censis 1700 sc. Parm. 389.
- Batthyány* Iosephus card. archiep.
Strig. 1780 ded. Rom. 306.
- Batthyány* Paulus Antonius comes
in Nemet Ujvár 1720 sc. Parm.
390.
- Batthyány* Urbanus 1521—3 sc. Pat.
179—181; 466.
- Batto* v. *Barta*.
- Baz* Gregorius 1606 sc. Pat. 212.
- Beatrix* regina Hung. uxor regis
Matthiae (†1508) 375, cit. 235.
- Beccaria* Ioannes Baptista e Soc.
Piae. prof. Taurinensis 1755
ded. Rom. 300.
- Bechtinger* Carolus 1852 dr. med.
236. Pat. 234.
- Bedekovich* de Komor: Adamus
1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Bedekovich* Balthasar 1757—9 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 560; 1773—4
rector 147, 554—6, 561.
- Bedekovich* Benedictus 1695 rector
Coll. Ung.-Ill. Bon. 558; s. a.
Bon. inscr. 588; protonot. ap.
archid. et can. Zagr. 1701
inscr. 591.
- Bedekovich* Daniel al. Coll. Ung.-
Ill. 1727 Bon. 593.
- Bedekovich* Nicolaus 1682 sc.
Bon. 138.
- Bedenichet* (Bedenichecz) Iosephus
1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561;
1771 dr. theol. 593.
- Beed* Laurentius de Gosztony m.
1491 dr. Fer. 377.
- Beholi* Gregorius de Hungaria can.
Agr. 1269 sc. Bon. 12.
- Beke* Erasmus m. can. Warmiensis
1420 sc. Bon. 36.
- Békés*, archid. de: *Henckel* Ioan-
nes 1509 sc. Bon. 73, 74 dd.
- Bela* Stena opp.
— abb. *Cseskovich* Paulus al. Coll.
Ung.-Ill. 1673 sc. Bon. 135; praep.
can. Zagr. archid. Goric. et Zagr.
protonot. olim rector Coll.
Ung.-Ill. 1699 Bon. inscr. 587—8.
— praep. de: 1685 Simon Judas
Sidich can. Zagr. archid. Chasm.
et Varasd. 557.
- Béldi* Carolus de Corona 1841 dr.
med. Tic. 348—9.
- Belgrad* (Nándoralba) 376.
- Bellarmino* Robertus S. I. 1601 rec-
tor Coll. Rom. 523.
- Belon* Georgius Pomeranus 1558
Bon. 99.
- Beltrandus* de Sancto Bonetto 1270
Bon. 14.

- Belus* Michael 1772 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Bembo* Petrus card. 1538 Pat. 183.
- Benedek* Michael de Várad 1490 bacc. Rom. 253.
- Benedictus* XIV. pp. 1746—1755 Rom. 269, 299.
- Benedictus* de Ungaria 1209 sc. Vic. 150.
- Benedictus* dd. 1286 archipresb. praep. Strig. Pat. 131.
- Benedictus* de Zepetnek fr. O. P. 1442 sc. Pat. 155.
- Benedictus* de Lövvő 1467 dr. iur. u. Fer. 367.
- Benedictus* fr. O. P. conv. Albae-Reg. fr. 1488 sc. Bon. 58. 1489 sc. Per. 311.
- Benedictus* de Ungaria fr. O. P. 1491 bacc. Per. 312; 1492 bibl. Per. 1493 m.
- Benedictus* de Usano Ungarus 1497 sc. Sen. 334.
- Beninchasa* 1269 Bon. 12.
- Benkner* Paulus Coronensis Trans. 1544 sc. Bon. 91; dr. iur. civ. Fer. 386.
- Benkovich* Ladislaus ex Coll. Ung. 1692—8 Bon. 141, 143; inscr. 589; 1701—8 inscr. 591.
- Bennatius* Laurentius exam. 1558 Bon. 98.
- Bentivoglio* protonot. Bon. 1504 : 71.
- Bentivoglio* Alexander 1565 Bon. 102.
- Beregszászi* Emericus art. et dd. can. Trans. vic. Tasnad. 1511 inc. univ. 416.
- Berekszászy* Lucas Trans. Colosvariensis 1609 sc. Bon. 122.
- Berend*, de: *Bak* Gaspar praep. Scep. 1464 sc. Bon. 46; sac. 1472 Rom. 247.
- Berethalom* (Birtholum) de: Petrus *Wol* dd. 1529 pleb. Reginius 421.
- Bergamo*, de: *Christophorus* m. O. Carm. 1473 Pat. 164.
- Berigardo* Claudius 1653 Pat. 531—2.
- Berke* Petrus Legradinus sc. Bon. (ante a. 1762) 146.
- Berkiovich* Martinus 1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Bermann* J. Ungarus 1841 dr. med. Tic. 349.
- Bernaldus* m. phys. can. Budensis 1256 inc. univ. 391.
- Bernardinus* Pannonius de Agria 1501 sc. Fer. 383.
- Bernardus* Rafardi Catellanus 1265 sc. Bon. 3.
- Bernardus* de Padua m. O. Er. 1484 Pat. 168.
- Bernardus* de Dacia (Siebenbürger) 1490 typ. Pat. 169—170.
- Bernardus* de Possegavar de Ungaria fr. 1491 sc. Pat. 170.
- Bernardus* Trans. fr. O. P. 1510 Neap. 236.
- Bernych*, Iohannes *Körmendy* de, 1582 sc. Sen. 336.
- Bero* Augustus exam. 1523 Bon. 84.
- Beroaldo* Philippus prof. Bon. 1490 —1505:48—50, 58—9, 61, 62, 64, 69, 70, 75, 178, 204, cit. 257; 436—45; 446—51.
- Bertholdus* el. archiep. Coloc. 1209 sc. Vic. 149.
- Bertoldus* de Basilea 1269 Bon. 11.
- Berzevichy* Martinus 1569 sc. Pat. 190—200; 1569 tr. Rom. 266—7; 1572 : 268; 508—10, 567.
- Beszterce* (Bistricium) civ.
- de: *Georgius* fr. Zagr. dioec. 1442 Pat. 156.
- de: fr. *Melchior* 1500 sc. Sen. 334.
- *Fabianus* Bistricii Trans. Pannonus 1512 sc. Bon. 75 dd. 76.
- de: *Matheus Theyz* dr. iur. can. 1516 Fer. 383—4.
- de: *Andreas Marcus Daum* 1564 sc. med. Pat. 199.
- de: *Georgius Dietrich* 1589 Romae 272.
- de: *Ernestus Decani* 1827 dr. med. Pat. 220.
- de: *Siegfridus Traugott Schaller* dr. med. 1837 Tic. 345—6.
- Besztercebánya* (Bistricium, Novosolium) civ.
- de: *Besztercei* (*Kretschmer*) *Laurentius* Pannonius Bistritius 1509 sc. Bon. 72, 77, 78.
- de: *Io. Bapt. Novosoliensis* 1523 sc. Bon. 83 poem.
- de: *Samuel Kochmeister* a Degrő dr. med. 1677 Bon. 137.
- Bethlen* Christina uxor *Wolfgangi Kornis* 1593 : 519—21.
- Bethlen* Petrus 1628 sc. Pat. 213.
- Bethlenfalva* fam. *Thurzó*.
- Bettelheim* *Bernardinus* 1836 dr. med. Pat. 224.
- Bezdruziczky* *Demetrius* de *Quinquecl.* fr. O. P. 1511 bacc. Sen. 334.
- Bezdyd, Nicolaus* de: med. dr. 1504 Szentmárton 414.

- Bezerédy* Sigismundus 1665 tr. Bon 131.
- Bezina* archid. de: *Zubich* Iohannes 1676 rect. Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Bibersburg*, de: fam. *Pálffy* de Erdőd.
- Bielsko*, L. B. in: *Iohannes Szu-nyogh* de *Jessenitza* 1618 sc Sen. 340.
- Binard* Germ. 1665 tr. Bon. 131.
- Biró* Martinus de *Padány* ep. Vesp. 1758 ded. Rom. 301.
- Biró* Petrus 1757—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Biriholum* v. *Berethalom*.
- Bissenus* Mathias cler. Vesp. dr. 1263 inc. univ. 392.
- Bisticci* Vespasianus 1451—8 librarius Flor. 40, 42, 322, 359.
- Bisticium* v. *Besztercze*; *Besztercebánya*.
- Bisritius* Laurentius v. *Besztercei* Laurentius.
- Bisztriczey* Georgius 1743—5 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Biterensis* sacrista, *Berlingario* de *Boziasis* 1269 sc. Bon. 13.
- Biturgia*, de: *Robertus* Ungarus 1614 sc. Bon. 124.
- Biturixensis* Theodorus *Collado* dr. med. 1591 Pat. 210.
- Blasius* Ungarus f. O. P. 1317 Bon. 20.
- Blasius* de *Perdonis* fr. O. P. *Zagr.* dioec. 1437 sc. Pat. 155.
- Blasius* de *Marocha* can. *Zagr.* 1463 sc. Pat. 161; 1467 dr. iur. can. 162.
- Blasius* de *Ungaria* fr. O. Min. 1463 dr. theol. Fer. 365.
- Blasius* de *Ungaria* 1472 sc. Bon. 54 dd. 55.
- Blasius* dd. can. *Quinqueecl.* 1478 inc. univ. 410.
- Blasius* de *Agria* conv. Iaur. fr. O. P. 1481 sc. Fer. 375; 1489 Bon. 58.
- Blasius* de *Alba Regalis* fr. O. P. 1491 sc. Per. 312.
- Blasius* de *Cassovia* fr. O. P. 1495 sc. Sen. 334.
- Blo* Paulus praec. 1584 sc. Bon. 110.
- Blonstein* Matthias a, eques Trans. 1632 sc. Sen. 340.
- Blotius* (Blotz) Hugo 105, 199, 200, 202, 209, 269, 320, 335, 336.
- Bocatus* Guilelmus 1269 Bon. 14.
- Bochi* Achilles *Philerotis* 1513—55 prof. Bon. 76, 77, 83, 95.
- Bocho*, de: *Iohannes* archid. 1385 rector univ. Bon. 31.
- Bodianus Pascutius* Ioan. Petrus sc. Bon. saec. XVI. praef. 65.
- Bodius* Robertus *Scotus* 1632 dr. med. Pat. poem. cit. 328.
- Bodó* Nicolaus de *Ungaria* 1472 rector Bon. 54.
- Bodon*, de: *Dominicus* Galli 1400 rector univ. Pat. 153.
- Bodonyi* Ioannes Trans. Baro de S. Ioanne 1594 sc. Sen. 337.
- Bodrogi* Philippus dr. iur. u. can. Iaur. 1496 dd. Rom. 255.
- Boemia*: *Rabenstein* Iohannes can. 1454 sc. Bon. 42.
- Boëmus* Martinus *Posoniensis* *Pannonus* 1581 sc. Pat. 336; Bon. 109; sc. Sen. 336.
- Boessbart* Lucas de *Tartlau* 1495 sc. Bon. 60.
- Bogáthy* Nicolaus Trans. 1591 sc. Pat. 210; 1593 sc. Sen. 337; 1593 —4 sc. Rom. 274; Pat. 1592 poem. 573.
- Bogáti* Franciscus al. Coll. Ung.-Ill. 1675—78 sc. Bon. 136, 137.
- Bogdan* Balthasar 1774 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Bogdan* Martinus rector Coll. Ung.-Ill. 1616 sc. Bon. 124, 543, 557.
- Bogdányi* Eustachius 1777 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Bogner* Petrus Trans. *Coronensis* 1563 sc. Sen. 335; 1564 sc. Bon. 101; Rom. 266; dr. Fer. 387; 501—504.
- Bolla* Petrus fr. Ord. S. Pauli pr. Er. procur. gen. 1677 Rom. 288—9; Rom. 1676 poem. 582.
- Bollfek* Balthasar 1756—9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Bologna* (Bononia) 1—148 passim.
- can. *Zambertino* 1268 : 5.
- can. *Constantius* m. 1642 exam. 129.
- Bologninus* Bartholomaeus exam. 1496—1502 Bon. 62, 67.
- Bologninus* Ludovicus exam. 1472 Bon. 54.
- Bolsich* Michael 1747—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Bona* Georgius 1555 sc. Pat. 190, 193; Pat. 1559 poem. 566.
- Bona* (Buna) Georgius Ungarus 1660—63 sc. Bon. 131.
- Bona* Ioannes abb. S. *Bernhardi* 1677 Rom. 288.
- Bonacosa* Galvano 1269 sc. Bon. 11.

- Bonamico* Lazarus 1548 prof. Sigismundo Pannonio sc. Pat. 185.
- Bonardo* Ioannes Franciscus prom. 1653 Pat. 531—2.
- Bondalmonste* Iohannes de Florentia abb. mon. Pécsvárad 1411 dr. iur. civ. Pat. 153.
- Boneza* Ludovicus 1778 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Bonifacius* IX. pp. 1402 Rom. 400.
- Bonifiliolus* Octavianus dr. med. 1558 Bon. 98.
- Bonilohannes* Bartholomaeus can. Excullanus 1268—70 sc. Bon. 5, 8, 13, 14.
- Bono* Octavius Ignatius de Marianis nob. Hung. patr. Fluminensis 1690 sc. Parm. 389.
- Bononia* v. Bologna.
- Bonzagno* Ioannes de Rezo dr. iur. u. praep. Varad. 1527 inc. univ. 420—21.
- Bore* Iacobus vic. Bon. 1494—1502: 60, 67.
- Borelli* Antonius 1780 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Borghio* Franciscus Bernhardus 1677 prior med. univ. Bon. 538.
- Bornemisza* Gregorius Trans. 1600 sc. Bon. 118.
- Bornemisza* (Abstemius) Paulus 1503—1579 sc. Bon. 77; postea ep. Trans. et Nitr. 1556: 95; cit. 267.
- Bornemisza* Petrus 1556 sc. Pat. 190—92.
- Borromeo* Carolus card. 1584—88 cit. Rom. 270, 281.
- Borso* Hercules 1473 dux Fer. 367.
- Borsod*, de: Ioannes Garai 1841 dr. med. Pat. 250.
- Borsos* (Borschoss) Nicolaus 1608 Pat. 212.
- Boscachovitz* Vittus ex Coll. Ung.-1684 sc. Bon. 139.
- Boschmann* Henricus a Wolpershoffen 1564 testis Fer. 504.
- Bosena*, Iohannes de: dd. 1438 inc. univ. 403.
- Bosnia*, praep. de: Emericus dr. iuris can. 1471 Roma 246.
- Bosnyák* (Bosniach) Stephanus 1598 sc. Bon. 116—7; cons. 1599: 117.
- Bosnyakovich* Thomas 1772 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Boszinszky* Iosephus 1776 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Bot* Bartholomaeus de Ungaria Strig. dioec. 1265 sc. Bon. 4.
- Botoniaco*, de: Gosbertus abb. 1265 sc. Bon. 3.
- Bozdogh* Martinus a Sziszek (Segestinus) Ungarus 1608—12 sc. Bon. 122; dr. Bon. 123; Parm. 389; Parm. 1610 poem. 577.
- Boziazis*, de Berlingario sacrista Biterensis 1269 sc. Bon. 13, 14.
- Bögöz*, de: Ludovicus Jakab 1831 dr. med. Pat. 220.
- Bracenus* Ioannes de, Ungarus 1595 sc. Bon. 114.
- Brainer* Maximilianus baro Austriacus 1590: 209.
- Brandenburgensis* dioec. 400.
- Branijung* (Branijugh) Georgius ex Coll. Ung. 1698 sc. Bon. 143; inscr. 589, 590.
- Branogaliter* Petrus Simon Ungarus 1648 sc. Bon. 130 inscr.
- Brassó* (Corona) civ.
- de: Nicolaus Keilhaw dr. art. 1452 Fer. 360.
- de: fr. O. P. Bartholomeus 1476 sc. Sen. 332.
- de: Bartholomaeus fr. O. P. 1486 bacc. Per. 310.
- de: Antonius fr. O. P. 1500 sc. Per. 314.
- Andreas dr. phys. 1520 inc. univ. 419.
- Iohannes m. phys. 1520 inc. univ. 419.
- prior Rave Keppel Dominicus fr. O. P. 1529 dr. inc. univ. vic. Trans. 422.
- de: Paulus Layr 1534 sc. Pat. 183.
- de: Paulus Benkner 1544 sc. Bon. 91.
- dr. med. Paulus Kyr 1551: 199.
- Petrus Bogner 1564 sc. Bon. 101.
- Fridericus Plecker 1833 dr. med. Pat. 222.
- de: Carolus Béldi dr. med. 1841 Tic. 348.
- Bredenscheid* Ioannes dr. iur. u. 1533 inc. univ. 396.
- Bregovich* Michael 1716 rect. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Brellynus* Matthias paed. 1557 sc. Bon. 97.
- Bremer* Petrus dr. theol. can. Nitr. † 1589 sc. Bon. 114.
- Brenner* (Brennius) Martinus Trans. 1547 sc. Bon. 91—93 dr. med.; 1552 sc. Pat. 189; 1552 Neap. 257; 1552 Rom. 265; tr. Sen. 335; eius Itinerarium Italicum 478—85.

- Breslau (Wratislavia) civ. et dioec.
 — cantor eccl. S. Crucis Ioannes
Polner 1495 sc. Bon. 60.
 — ep. *Thurzó* Iohannes 1513 : 78.
 — de: Balthasar *Cramer* 1653 sc.
 Pat. 550—1.
Bresslauer Iacobus de Daruvár
 1838 dr. med. Tic. 346.
Breuer Maximilianus Poseniensis
 1843 dr. med. Tic. 350—1.
Briectius = *Bereck*.
Brodarics (Brodericus) Stephanus
 Quinqueecl. 1508—13 : 77, 89,
 90; 1522 tr. Rom. 259; 1536 Neap.
 237; Rom. 263.
Brück Simon 1850 dr. med. Pat. 252.
 Brünn (Brunae) civ.
 — de: L. B. Ios. Carolus *Forgach*
 1720 sc. Parm. 390.
 — phys. circ. 1839 Dr. *Peschl* 347.
Buccara, de: Romualdus *Paravich*
 1837 dr. med. Pat. 227.
 Buda (Ofen) arx et civ.
 — can. *Bernaldus* m. phys. 1256
 inc. univ. 391.
 — praep. *Ilmur* Ioannes dd. 1275
 inc. univ. 392.
 — de: *Henricus* (Budai) poenit. 1371
 Rom. 239.
 — de: *Anselmus* 1415 sc. Bon. 35.
 — can. *Barnabas* dd. 1423 inc.
 univ. 401.
 — Andreas Petrus (Budai) can.
 Vespr. dd. 1470 sc. Rom. 245.
 † 1472 : 246.
 — universitas studiorum 1477:249.
 — archid. *Vitéz* Michael can. Vespr.
 1484 sc. Pat. 167; dr. 1487—98:171.
 — de: fr. O. P. *Ioannes* 1488 sc.
 Flor. 328.
 — rect. cap. Sancti Ladislai regis
Rans Georgius 1489 sc. Fer. 377.
 — de: *Gregorius* 1491 sc. Fer. 377.
 — de: *Sebastianus* fr. O. P. 1492
 sc. Per. 312.
 — conv. *Benedictus* fr. O. P. 1493
 Per. 312.
 — conv. *Dominicus* fr. O. P. 1494
 Per. 313.
 — de: fr. O. P. Michael *Pich* 1496
 sc. Bon. 61, 63.
 — de: fr. O. P. Ioannes *Magnetis*
 1500 sc. Bon. 64.
 — de: *Kakas* Ioannes de can. dd.
 1513 inc. univ. 416.
 — Caspar *Deni* 1522 dd. 419.
 — de: Andreas *Dudith* (Dudics)
 1550 sc. Ver. 317—9; 1559—62 sc.
 Pat. 193—4; 486, 487.
 — de: *Hoffmann* Iosephus Anto-
 nius Hungarus 1747 dr. med.
 Bon. 146.
Budetin, L. B. in: Iohannes *Szu-
 nyogh* de Jessenitza 1618 sc.
 Sen. 340.
Búdoúci (Budóczy) Stephanus Se-
 gestiensis Ungarus 1581 sc. Bon.
 108; can. ac rector Coll. Ung.
 109, 556.
Burchard Nicolaus dr. theol. 1400
 inc. univ. 400.
Burich Ioannes Ungarus 1639 rector
 Coll. Ung.-Ill. 557; 1642 Bon. 150
 inscr.
Burum Ladislaus 1665 tr. Bon. 151.
Buzin de: fam. *Keglevich* 125, 142,
 390, 588.
Buzlay Wolfgangus 1521 sc.
 Pat. 179.
Caballini Antonius Stephanus eques
 Hungarus 1782 dr. Rom. 307.
Cajus S. pontifex Illyrus s. a. Bon.
 inscr. 587.
Calamer Michael 1723 rect. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 558.
Calcagnini Coelius 1518 prof. Fer.
 Agriae 384—5.
Calcedon ep. *Damianus* de Zewdyn
 dd. 1515 inc. univ. 417.
Caldara Nicolaus 1653 prorector
 univ. art. Pat. 531.
Calderini Gasparus exam. 1385
 Bon. 29.
Calderini Gaspar exam. 1467
 Bon. 51.
Calderini Ioannes prof. 1556 Bon. 28.
Calderini Iohannes exam. 1434
 Bon. 37.
Calurnio 1488 prof. Pat. 169.
Calixtus III. pp. 1455 Rom. 241—
 2.
Calna v. Kálna.
Cambro Edoardus James Brit.
 1653 sc. Pat. 530.
Camentz (dioec. Misnensis) de: m.
 Paulus *Neuman* cap. Rivulidomi-
 narum 1476 sc. Bon. 55.
Camillo med. 1564 Pat. 199.
Campolongi Aemilius 1601 prof.
 med. Pat. 208.
Camptari Pero de Sicilia 1586 sc.
 Bon. 32.
Canelli Bartholomaeus 1521 civ.
 Bon. 25.
Canonicis, de: *Ioannes* Baptista
 1558 Bon. 99.
Cantiuncula Hilarius 1552 sc. Pat.
 161.

- Capinus* Martinus Cibiniensis
 Trans. 1505 sc. Bon. 71 dr.
Capistrano, Ioannes de: fr. O. Min.
 1455 cit. Rom. 251—2.
Capivaccio 1564 prof. med.
Caproncza v. *Kaproncza*.
Carbo Ludovicus 1473—5 poeta
 Fer. 371—3.
Cardano 1564 prof. med. Bon. 101.
Carlino Ioannes Baptista 1692—8
 prof. Bon. 141, 143.
Carmaza, archid. de: *Ioachimus*
 1269 sc. Bon. 10—14.
 — archid. *Augustich* Thomas archid.
 Varasd. al. et rector Coll.
 Ung.-Ill. 1667 Bon. 132; 1672:
 557; abb. et can. Zagr. s. a. Bon.
 inscr. 589.
Carolius v. *Károlyi*.
Carlostad v. *Kralovac*.
Carolus de Ungaria can. Strig.
 1268—70 sc. Bon. 5, 13, 14.
Carolus V. imp. Rom. 1519:80,
 183, 418.
Carpentario 1564 prof. med.
 Bon. 101.
Carrillo Alphonsus S. I. 1593 Alb.
 Iul. 274, 523.
Cartario Iohannes Ludovicus dr.
 med. 1558 Bon. 99.
Casletanus *Ellebodius* Nicasius dr.
 med. can. Strig. et Poson. 1562
 Pat. 196—7; 496—199.
Casotti Michael 1321 preco com.
 Bon. 20—24.
Casparus de Augusti 1471 Bon. 53.
Cassa v. *Kassa*.
Castaldo Ioannes Baptista gen.
 1551 cit. 263.
Castriferrei comit. v. *Vas megye*.
Castro, a: *Daniel Roderici* 1632
 Pat. 328.
Castrum Mariae v. *Földvár*.
Castrum plebis 86.
Catellanus *Bernardus* *Rafardi* 1265
 sc. Bon. 3.
 — *Guilelmus Dominizi* 1269 Bon.
 15.
Cathafalua v. *Katafalva*.
Cathaneo Laurentius not. 1552
 Bon. 486.
Cato v. *Katho*.
Cattabenus Ioannes 1564 prof. Fer.
 502.
Cattaro (*Catharo*, *Chataro*) de:
Nic. Machinensis dr. ep. Segn.
 1457 inc. univ. 406; 1482 ep.
 Modr. 1482 Pat. 167.
Cecchino Bernardinus 1694 prof.
 Bon. 142.
Ceglédi (*Cegletius*) Ioannes 1597—
 1600 sc. Pat. 212.
Celes Martinus S. I. 1697 Rom.
 292—3.
Cenni dr. iur. u. 1558 Bon. 99.
Cerdonis Georgius fr. O. P. conv.
 Cib. 1497 sc. Per. 313.
Cesena Maius de not. Bon. 1386:53.
Cesme v. *Časma*.
Cetina, Comites de: m. Ioan. Iac.
 de *Angelis* Ung. 1493 sc.
 Fer. 379.
Chanad v. *Csanád*.
Chege v. *Csege*.
Chegetek Adamus 1756—7 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 560.
Chegetek Ladislaus 1754—6 al.
 Coll. Ung.-Ill. Bon. 559—60.
Chegetek Matthaues 1751 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 559.
Chelinus Michael 1321 Bon. 23.
Chererody v. *Cseródy*.
Chergaz Georgius 1772 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 561.
Chermendinus v. *Körmendi*.
Chernkovich Petrus praep. Pose-
 gensis, can. Zagr. protonot. ap.
 et rector Coll. Ung.-III. 1698—9
 Bon. 144; 542. 558; s. a. inscr.
 589; 1699 inscr. 590.
Cheserius v. *Keserű* Michael.
Chesius v. *Csézi*.
Chiasma v. *Časma*.
Chiapas v. *Csávás*.
Chikuliny (*Chykulini*) Ioannes
 Franciscus L. B. de Szomszéd-
 vára m. philos. univ. iurist.
 prior ac Nat. Germ. procur.
 s. a. Bon. inscr. 591; † 1746:593.
Chikuliny Stephanus 1670 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 133, 544.
Chinetti Cornelius Laurentius
 Zagr. 1723 sc. Bon. 145.
Chiolich Georgius 1780 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 562.
Chiolich Wolfgangus 1777—9 al.
 Coll. Ung.-Ill. Bon. 1778 rector
 eiusdem Coll. 562.
Chis v. *Kis*.
Chisarugius v. *Kisarugi*.
Chiull Ioannes Ungarus al. Coll.
 Ung.-Ill. 1671 sc. Bon. 134.
Chrysostomus de Alba Regali fr.
 O. P. 1494 bacc. Rom. 254—5.
Christianus dd. pleb. de Hammers-
 dorf et Mettersdorf 1445 inc.
 univ. 404.

- Christianus* art. et dd. dr. iuris, vic. ep. Trans. can. Albensis Trans. 1486 inc. univ. 412.
- Christolovecz* Ioannes fr. O. S. P. pr. Er. Croata Varasd. 1702 Rom. 293.
- Christophorus* de Bergamo m. O. Carm. 1473 Pat. 164.
- Christophorus* de Baymocz praep. Visegrad. 1499 sc. Bon. 63.
- Christophorus* Cassoviensis dr. 1533 inc. univ. 422.
- Cialfis*, de: *Angelus* dd. can. Agr. 1476 inc. univ. 409.
- Cianad* v. *Csanád*.
- Cibba* S. Leonora march. di Cit-tone 1572 Flor. 103.
- Cibinium* v. *Szeben*.
- Cinius* Stephanus de Ungaria 1519 sc. Bon. dr. 80.
- Claudino* Thomas 1577 Bon. 108.
- Claudopolis* v. *Kolozsvár*.
- Clemendino* Ioannes dr. archid. Comaromiensis 1522 inc. univ. 419.
- Clemens* IV. pp. 1266 : 2.
- Clemens* VI. pp. 1344 Av. 26.
- Clemens* VII. pp. 1523 Rom. 260.
- Clemens* VIII. pp. 1602 Rom. 277—8, 521.
- Clemens* XIII. pp. 1758—1765 ded. Rom. 303, 306.
- Clemens* dd. praep. can. vic. Agr. 1446—75 inc. univ. 404.
- Clemens* de Ungaria can. Quinqueecl. 1473 sc. Bon. 55 dd.
- Clemens* Stephani fr. 1473 poen. Rom. 247.
- Clemens* de Thoron dd. can. Orod. lector et concan. Quinqueecl. 1495 inc. univ. 413.
- Clemens* de Quinqueecclesiis fr. O. P. 1498 sc. Bon. 63.
- Clemens* de Ungaria fr. O. P. 1503 sc. Bon. 71; 1515 dr. 79.
- Clus* v. *Kolozsvár*.
- Coetti* de Lizano 1521 civ. Bon. 23.
- Cognoscens* m. dr. leg. can. Strig. 1233 inc. univ. 391.
- Coldopus* Nicolaus Ungarus praeses 1691 sc. Bon. 119 inscr.
- Collado* Theodorus Biturixensis dr. med. 1591 Pat. 210.
- Collonich* v. *Kollonich*.
- Colnich*, Iosephus Antonius 1728 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Colomanus* de Ungaria 1460 rector univ. Iurist. Fer. 365.
- Colosvar* (Colozwar, Colusvar) v. *Kolozsvár*.
- Comarom* v. *Komárom*.
- Comiati* v. *Komjáti*.
- Concensis* ep. *Petrus* 1268. Bon. 9.
- Conitius* v. *Konich*.
- Conrad* med. dr. reg. Barbarae Hung. 1434 can. Albareg. inc. univ. 403.
- Conradi* Ignatius Norbertus Hungarus Pestiensis 1744 sc. Rom. 296.
- Constantius* m. Can. Bon. 1642 exam. 129.
- Contarini* Leonardus vic. 1500 Pat. 173.
- Corbavia* ep. *Doichich* Stephan. Ignat. 1668 al. Coll. Hung.-Ill. sc. Bon. 133; 1672 rect. eiusd. Coll. 557.
- Corneliani* Iosephus 1839—42 prof. med. Tic. 347, 350.
- Corona* v. *Brassó*.
- Cortuso* Iacobus Antonius 1592 prof. botan. Pat. 210.
- Corvinus* Georgius Ungarus cons. Coll. Ung. 1572 sc. Bon. 105.
- Cottunio* Ioannes eques 1653 prof. philos. Pat. 531—2.
- Couaciocius* v. *Kovacsóczy*.
- Craemnicium* v. *Körmöcbánya*.
- Cramer* Balthasar Bresla-Silesius 1653 sc. Pat. 530—1.
- Cremona*, de: *Nicolaus* 1636 Bon. 129.
- Crisostomus* de Alba Regali O. P. bacc. 1494 Rom. 254—5.
- Crispus* v. *Fodor*.
- Cromer* Iohannes de Ungaria 1467 sc. Bon. 52: dr. iur. can. Fer. 366—7.
- Cronacus* Lucas fr. O. P. conv. Quinqueecl. 1479 sc. Per. 310.
- Csaholy* Franciscus 1520 sc. Bon. 83; postea ep. Csanad. 1522.
- Csáktornya*, de: Sigismundus *Ernest* 1473 sc. Fer. 371—3.
- Csáky* Emericus comes 1695 sc. Rom. 291—2 archiep. Coloc. 1718 tr. Bon. 145.
- Csáky* Mauritius fr. O. P. † 1336 olim Bononiae 24—25.
- Csáky* Nicolaus ep. Csanad. 1497—1502 sc. Pat. 174 et 446—7.
- Csáky* Nicolaus comes archiep. Strig. 1753 ded. 299.
- Csanád* (Chanad, Zanad) 87, 373, 413.

- ep. *Zokol* Iohannes 1467 sc. Bon. 51 dr.
- de: m. Ladislaus *Zakalius* de Temesvár dioec. Zaniadiensis 1475 sc. Fer. 373.
- archid. *Rozvagy* Simon dd. 1493 inc. univ. 415.
- ep. el. 1502 Nicolaus *Csáky* sc. Pat. 1497—1502 tr. Ven. 174.
- ep. *Csaholy* Franciscus 1522: 83.
- *Zakány* Blasius 1522—24 sc. Bon. 81, 86.
- de: Petrus de *Galád* dr. iur. can. 1526 Bon. 87.
- Csányi* (Chaini) Mathias Ungarus 1685 sc. Bon. 139.
- Csávás* (Chiavas) Gasparus fr. O. Min. 1487 dr. theol. Fer. 376.
- Casma* (Cesme, Chasma, Csázma, Zasma) opp. et dioec.
- can. Michael 1269 sc. Bon. 10.
- praep. *Iacobus* m. dd. 1280 inc. univ. 392.
- de: m. *Martinus* 1442. sc. Pat. 156.
- de: fr. O. P. *Sebastianus* 1491 sc. Pat. 170.
- praep. *Andreas* art., decr. et theol. dr. 1503 inc. univ. 414.
- can. *Laurentius* art. lib. dr. 1504 inc. univ. 414.
- praep. *Andreas* dd. 1511—30 inc. univ. 416.
- praep. *Csézi* Andreas dr. iur. u. 1520 inc. univ. 418—9.
- praep. *Andreas* iur. u. dr. 1530 inc. univ. 422.
- archid. *Babbich* Ioannes rect. Coll. Ung.-Ill. 1671 sc. Bon. 135 : 557.
- archid. *Sidich* Simon Judas 1685 rect. Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Csávás* de: *Gaspar* fr. O. Min. 1487 dr. theol. Fer. 376.
- Csege* (Chege) de: *Mattheus* Iaurinensis dioec. 1520 dr. philos. Fer. 385.
- Cserdi* Emericus can. Quinqueecl. 1431—34. poenit. Rom. 240.
- Cseresnyés* Andreas 1790—1 sc. Tic. Coll. Germ. Hung. 343.
- Cseródy* (Cherewdy) Georgius 1570 sc. Rom. 268.
- Cseródy* Ioannes ep. Agr. † 1597: 268.
- Cseskovich* Paulus 1673 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 135: praep. can. Zagr. abb. de Bela prior. Auranae gub. archid. Goricensis et Zagoriensis protonot. olim recor Coll. Ung.-Ill. 557; 1699 Bon. inscr. 587—8.
- Csesztve*, de: *Barlabási* Ioannes can. Alb. Trans. 1508 sc. Bon. 72.
- Csézi* (Chesius) Andreas dr. iur. u. praep. Strig. et Chasm. 1520 inc. univ. 418—9.
- Csókás* (Monedulatus) Petrus 1583 sc. Rom. 270.
- Csongrád* (Chongrad) opp.
- can. *Egidius* dd. 1470 inc. univ. 408.
- Csula*, de: *Móré* Philippus 1490 sc. Bon. 59, 61, 63, 64, 66, 78; 1505 —13 Pat. 176—7; 460—6.
- Cunichius* v. *Kunics*.
- Cusal* v. *Kusaly*.
- Cybeleus* v. *Hagymási*.
- Cyula* v. *Csula*.
- Cyulanus* v. Philippus *Móré* de *Csula*.
- Cynicus* I. M. miniator 1463 Neap. 244.
- Czeckel* v. *Székely*.
- Czepes* v. *Szepesi*.
- Czezelek* Adam Antonius 1730 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Czhehy* v. *Kálmáncsehi*.
- Czobor* Michael de *Czobor* Szentmihály L. B. 1602 sc. Sen. 338.
- Czudar* (Zudar) Emericus de Ónod praep. Coloc. m. art. 1571 inc. univ. 397.
- Czudar* (Zudor) Ioannes dr. praep. Albensis 1378 inc. univ. 398.
- Czvetko* Ignatius P. 1774 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Dacia* v. Transilvania.
- Dalmatia* 378 1, 2, 378, 380.
- de: *Paulus* Hungarus m. dd. prof. 1221 Bon. 1, 2.
- Dálnok*, de: *Laurentius Nagy*.
- Dálnoki* T. Michael Trans. 1632. Pat. poem. 528, 579—81.
- Damiani* Guilielmus Fridericus de Tunegli nob. Hungarus 1726 sc. Rom. 294.
- Damiani* Ioannes de Tunegli nob. Hungarus 1726—35 dr. Rom. 293—4.
- Damianus* Ruffini 1270 not. Bon. 14.
- Damianus* de *Zewdyn* dd. can. Vac. ep. Calced. et vic. Strig. 1515 inc. univ. 417.
- Dananczo* Vicentius Ungarus 1702 dr. iur. u. Pat. 217.
- Daruvár* (Darovár) de: *Jac. Bresslauer* med. dr. 1838 Tic. 346.

- Darvas* Simon de Hamwa 1448 sc. Pat. 157—8; 1453—5 sc. Fer. 361—5; 1459 dr. iur. can. Bon. 45.
- Daum* Marcus Andreas Bistriciensis 1564 sc. med. Pat. 199, 499—501.
- Dávid* Franciscus ep. unit. († 1579) 201.
- Dávid* Gabriel 1755 dr. Rom. 301.
- Debreczeni* (Debrecinius) *Ladislaus* Pannonius 1515—20 sc. Bon. 77, 81.
- Debrenthei* (Himfi) Thomas ep. Zag. 1462—4 Rom. 244—5.
- Decani* Ernestus 1827 dr. med. Pat. 220.
- Degrő*, a: *Kochmeister* Samuel 1677 dr. philos. et med. Bon. 137. Eius diploma dr. med. 536—8.
- Dékány* Ioannes 1776—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Dellenich* Ioannes 1757 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Déméni* Ladislaus ep. Varad. phys. 1387 inc. univ. 398.
- Demetrius* de Ungaria can. Poseg. 1268 sc. Bon. 7.
- Demetrius* de Ungaria 1457 dr. iur. Bon. 44.
- Demetrius* dd. can. Vac. 1458 inc. univ. 407; vic. 1464.
- Demetrius* de Ungaria 1470 sc. Bon. 52.
- Demetrius* de Nyás dd. can. 1510 inc. univ. 415—6.
- Demetrius* Hungarus 1565 sc. Bon. 102.
- Demetter* Demetrius 1836 dr. med. Pat. 225—6.
- Deni* Gaspar dd. 1522 inc. univ. 419.
- Derny*, de: *Petrinchich* Petrus 1633 sc. Bon. 129.
- Dersfi* Ioannes Ungarus 1636 sc. Bon. 129 inscr.
- Derslai* Paulus de Glowino praep. Quinqueecl. 1445—7 sc. Pat. 156.
- Desericius* v. *Dezericzky*.
- Desiderius* archid. de Ungaria 1209 sc. Vic. 150.
- Desput* Nicolaus ex Coll. Ung.-Ill. 1686 sc. Bon. 140.
- Deutacore* 1271 not. Bon. 15.
- Deutsch* Iacobus Posoniensis 1843 dr. med. Tic. 351; 1846 chirurgus 352.
- Dezericzky* (Desericius) Iosephus Innocentius nob. Hungarus 1742 sc. Rom. 295—6; 548—9.
- Dianesevich* (Gyanesevich) Stephanus 1751—4 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Dietrich* (Deidricius) Georgius m. 1589 sc. Rom. 272—3.
- Dionisius* lector Coloc. 1269 sc. Bon. 10, 12, 13.
- Dionisius* de Mohács 1439 dr. iur. can. Pat. 155.
- Dionisius* dd. can. Quinqueecl. et archid. de Tolna 1458 inc. univ. 407.
- Dionisius* de Ungaria 1471—2 prof. Log. Bon. 54.
- Dionisius* familiaris Francisci *Várdai* 1500 Pat. 172.
- Dminics* Nicolaus can. Zag. 1562 rect. Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
- Dobó* Franciscus 1586 supr. Hung. cap. 207.
- Doboka* (Dobocha) comit. — archid. *Iohannes* de Ungaria 1385 sc. rector Bon. 31.
- archid. *Tuskan* Paulus de Zag. al. Coll. Ung.-Ill. 1677—8 sc. Bon. 137; praep. Sitiliensis, can. Zag. 1700 Bon. inscr. 590.
- Docelius* Franciscus Ungarus s. a. sc. Bon. 145. inscr.
- Doichich* Stephanus Ignat. can. Zag. archid. Dubicensis, abb. ep. Corbaviensis 1668 al. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 133; 1672 rector eiusd. Coll. 543, 557.
- Doichilich* Ioannes ex Coll. Ung. Ill. 1686 sc. Bon. 140.
- Dolfo* (Dulphus) Camillo 1512—19 prom. Bon. 75, 80.
- Dolfo* Florianus de Gonzaga 1502—1504 prior Coll. Bon. 67, 71.
- Dolopez* Nicolaus 1753—5 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Dombay* Stephanus Iosephus 1766—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Dombrinus* (Dumbrinus) Matheus Iosephus Matheus 1562 sc. Bon. 100; 1563 consil.
- Domich* Franciscus Ungarus 1675 sc. Bon. 136 dr.
- Dominicus* de Magistra 1268 Bon. 9.
- Dominicus* praep. can. Strig. dd. 1324 inc. univ. 394.
- Dominicus* praep. de Lelesz, Premonstr. ord. cap. Bonifacii papae. 1391 Rom. 239.
- Dominicus* Galli de Bodon rector univ. Pat. 1400 : 153.
- Dominicus* dr. iuris can. Varad. 1402 inc. univ. 401.

- Dominicus* de Iwantz Iaur. dioec. 1442 Pat. 156.
- Dominicus* de Lapis m. typ. 1481 Bon. 57.
- Dominicus* fr. O. P. conv. Budensis 1494 sc. Per. 313.
- Dominicus* de Sebnicia fr. O. P. 1495 bacc. Sen. 334.
- Dominicus* can. Alb. Reg. 1508—9 sc. Pat. 176.
- Dominicus* Ungarus de Galád dr. iur. can. 1526 Bon. 87.
- Dominizi* Guilielmus Catellanus 1269 Bon. 15.
- Domitrovich* Petrus 1595—97 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 115, 542, 557.
- Donatus* de Ungaria dd. 1359 sc. Bon. 28.
- Donatus* Franciscus Ungarus ex Coll. Ung. 1682 sc. Bon. 138.
- Donelli* m. sac. O. P. 1642 exam. Bon. 129.
- Donelli* Philippus Antonius 1745 prof. med. Bon. 551, 553.
- Donics* (*Doniti*) Iohannes consil. 1563—9 sc. Bon. 101.
- Doria* Pamfili fam. 1453 Rom. 242.
- Dorrelli* Severinus Dominicus 1677 prom. med. univ. Bon. 538.
- Dörögdi* Nicolaus archid. 1317 rector Bon. 19, 20.
- Dragisevich* Martinus 1762 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Drapperio* Ioannes Maria de Ferraria dr. iur. u. 1564 prof. Fer. 502.
- Draskovich* Adamus comes de Trakostyán perp. d. in Sárvár Ung. Sabariensis 1680 sc. Parm. 389.
- Draskovich* Georgius dr. philos. 1549 sc. Bon. 93—4; 1551 Pat. 188—9; 1563 ep. Quinqueecl. 198; Bon. inscr. 588. archiep. Coloc. 1581—1585 Bon. 109.
- Draskovich* Georgius 1622 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 126—7; 1650 ep. Iaur. 130, 543.
- Draskovich* Ioannes comes de Trakostyán 1620 conv. Coll. Ung. Ill. et sc. Bon. 126; 1652: 130, 543.
- Draskovich* Ioannes L. B. de Trakostyán 1623 sc. Sen. 340.
- Draskovich* Ioannes comes de Trakostyán et comitat. Valkó et Baranya supr. ac perp. comes, conv. Coll. Ung.-Ill. 1693 Bon. 142, 544.
- Draskovich* Iosephus 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Draskovich* Nicolaus Baro de Trakenstein et Klenovnik 1614 sc. Sen. 339.
- Draskovich* Nicolaus comes 1652—3 sc. Bon. 130, 543.
- Dubica, de: *Leonardus* dd. 1466 inc. univ. 408.
- archid. *Doichich* Stephanus Ignat. 1668 al. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 133; 1672 rector eiusdem Coll. 557.
- archid. *Leder* Matthias 1670 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Dudith* (*Dudics*) Andreas Budensis 1550 sc. Ver. 317—9; 1559—62 sc. Pat. 193—4, 196—8; 486—7.
- Dugiollo (*Duglolo*) de: *Albizius* dr. med. 1558 Bon. 98.
- Dulez* Iosephus 1763 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Dulphus* v. *Dolfo*.
- Dumbovich* Blasius 1746—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Dumbovich* Blasius 1779 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Durazzo* (*Durachium*) de: *Andreas* theol. dr. 1449 ep. Segn. inc. univ. 403.
- Durnowik* Iohannes Zagr. 1761 dr. med. Bon. 146.
- Dvornikovich* (*Duornikovith*) Michael 1664—68 sc. Bon. 131—2; ep. Vac. praep. Iaur. olim al. Coll. Ung.-Ill. 1699 Bon. 543;
- Dvornichych* v. *Napoly*.
- Eckemezeu v. *Ekemező*.
- Eger (*Agria*, *Agriensis*) arx, dioec.
- can. *Gregorius* 1269 sc. Bon. 10.
- praep. vic. *Nicolaus* dr. iur. can. 1330 inc. univ. can. 394.
- de: archid. *Andreas* 1353 inc. univ. 396.
- archid. *Iohannes* de Ungaria 1367 rector un. iur. Pat. 152—3.
- vic. *Krol* Petrus dd. 1380 inc. univ. 398.
- de: praep. *Dominicus* 1391 sc. Rom. 239.
- vic. *Andreas* dr. leg. 1405 inc. univ. 401.
- can. *Nicolaus* dd. 1425—52. inc. univ. vic. 401.
- archid. *Stock* Nicolaus dd. m. art. 1431 inc. univ. 402.
- can. *Conrad* med. dr. 1434:403.

- de: Iacobus de *Fricz* dr. 1438 Fer. 354.
- praep. *Albertus* dd. 1446 inc. univ. 404.
- praep. can. *Lucas* dd. 1446—66 inc. univ. 404.
- praep. *Clemens* dd. 1446—75 inc. univ. vic. 404.
- can. *Bánfalvai* (Barius) *Nicolaus* 1447 sc. Fer. 355, 1448 sc. Pat. 157.
- can. *Hethy* *Benedictus* 1448 sc. Pat. 157—8.
- praep. *Barnis* *Nicolaus* dd. 1454 inc. univ. 406.
- praep. *Stephanus* 1458 dr. iur. can. inc. univ. 406.
- can. *Nencke* *Gregorius* 1471 Bon. 53.
- can. *Kopács* *Gregorius* *Dionisius* dd. 1474 inc. univ. vic. 409.
- can. *Angelus* de *Cialfis* dd. 1476 inc. univ. vic. 409.
- de: m. *Paulus* *Neroman* de *Ca-mentz* 1476 sc. Bon. 55.
- caus. aud. gener. *Augustinus* de *Monellis* dr. iuris u. 1477 inc. univ. 409.
- can. vic. *Körmendi* *Bartholomeus* dd. 1478 inc. univ. 410.
- de: *Georgius* *Thetze* 1480 sc. Bon. 56.
- de: fr. O. P. *Blasius* 1481 sc. Fer. 375; 1489 Bon. 58.
- can. *Gabriel* de *Olomoc* dr. iuris u. 1486 inc. univ. 412.
- can. *Wáry* *Mathaeus* art. lib. m. dr. iuris. 1486 inc. univ. 412.
- can. *Gyulai* *Dominicus* dd. 1492 inc. univ. 413.
- presb. *Saloch* *Andreas* 1493 Fer. 377—8.
- vic. *Florinus* *Ludovicus* de *Ferraria* dd. 1498 inc. univ. 414.
- cler. *Bácskai* *Nicolaus* 1500 sc. Fer. 382.
- cap. *Petrus* *Zilady* dd. 1528 inc. univ. 421.
- de: *Bernardus* *Pann.* 1501 sc. Fer. 383.
- ep. *Franciscus* *Frangepan* 1538 tr. Pat. 183.
- 1601 lector *Illésághi* praep. 524.
- Egermeier* *Joh.* *Ign.* *Monacensis* *Bavarus* 1677 dr. med. Bon. 538.
- Egidius*, *Chongradiensis* dd. can. 1470 inc. univ. 408.
- Egyeg* (*Egeg*) de: *Iacobus* de *Placentia* 1340—48 can. vic. *Strig.* dd. 394—5.
- Éh* *Michael* de *Kisvárdá* 1638 sc. Rom. 280—1.
- Ehrenfeld* *Sigismundus* 1852 dr. med. Pat. 232—3.
- Ekemező* (*Eckemezeu*) *Michael* de *Zsidve* 1520 sc. Bon. 81; Fer. 385.
- Ekklinus* *Iohannes* de *Kassa* 1366 sc. Bon. 28.
- Ellebodius* *Nicasius* *Casletanus* dr. med. can. *Strig.* et *Poson.* 1562—71. Pat. 194—8; 200 496—499.
- Ello*, de: *Paulus* *Ieronimus* *Vien-nensis* consil. 1604 sc. Bon. 120.
- Emanuel* *Ioannes* 1837 iud. distr. Sax. Bistr. dedic. Tic. 346.
- Emericus* de *Ungaria* can. *Vespr.* 1268—9. sc. Bon. 7, 12.
- Emericus* de *Kanizsa* fr. diac. *Vespr.* dioec. 1442 ord. Pat. 155.
- Emericus* bacc. art. et decr. can. vic. *Bacsiensis* 1450 inc. univ. 405.
- Emericus* praep. *Bosniensis* 1471 dr. iur. can. Roma 246.
- Emericus* (*Aimericus*) de *Ungaria* 1471 dr. iur. can. Fer. 371.
- Emericus* de *Zagrabia* fr. 1476 sc. Pat. 165.
- Emericus* de *Ungaria* fr. O. P. 1478 sc. Neap. 235.
- Emericus* *Pannonius* can. *Varad.* 1500—1 sc. Fer. 382—3.
- Endericus* *Matthaeus* 1545 sc. Pat. 188.
- Enyed*, de: *Georgius* *Zaz* 1439 sc. Bon. 38.
- *Wolphard* *Adrianus* protonot. Ap. 1522 sc. Bon. 81—83.
- Enyedi* *Georgius* 1572 sc. Pat. 204.
- Eperjes*, de: *Iohannes* dr. pleb. 1498 inc. univ. 413.
- *Daniel* *Fabini* † 1623 sc. Pat. 213, 527—8.
- Erasmus* de *Ratisbona* ar. theol. decanus 1473 inc. univ. 409.
- Erasmus* *Roterodamus* 1509—17:257
- Erckius* *Iohannes* H. *Germanus* 1590 sc. Pat. 208, 572—3.
- Erdel*, *Martinus* *Josephus* ab. 1657 sc. Sen. 341.
- Erdély* v. *Transylvania*.
- Erdélyi* *Martinus* *Iosephus* palat. 1657 sc. Sen. 341.
- prof. theol. can. *Bachiensis*, dr. iur. can. 1525 dr. iur. u. Pat. 182.
- Erdőd*, de: *Bakócz* *Thomas*, 1465

- rector Bon. 47—8 dd; 69—71, 78; 1469 sc. Fer. 369—71; 1512 card. Strig. ac patr. Constantinop. Rom. 258; 447—51; 505—6. 1700 Bon. inscr. 587.
 — de: *Pálffy* Ioannes et Stephanus 1606 Rom. 279.
Erdödi Alexander comes 1662 sc. Sen. 341.
Erdödi Christophorus 1605 sc. Sen. 339.
Erdödi Franciscus 1519 sc. Fer. 384.
Erdödi Ioannes 1502 sc. Fer. 383; 1503 sc. Bon. 69.
Erdödi Ioannes Germanus 1605 sc. Bon. 121. dr. 1610 Bon. 122; Parm. 388—9; Parm. 1610 poem. 577—9; 1613 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 543, 557;
Erdödi Ioannes 1765—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Erdödi Paulus 1503 sc. Bon. 69.
Erdödi Petrus de Monyorókerék comes 1670 conv. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 134 inscr. 544.
Erdödi Simon 1508-9 sc. Pat. 175-6.
Erdödi Thomas Turcarum terror s. a. 544.
Ergelius Franciscus Zagr. 1582—3 sc. Bon. 109, 542.
 Ermland v. Warmia.
Ernai Franz cap. Germ. 1665 tr. Bon. 131.
Ernest (Ernust, Hampo) Sigismundus de Csáktornya 1473 sc. Fer. 371—3; 1503—4 cit. 68, 256.
Érsekújvár (Vi Var) arx; fam. *Batthyány* 491.
 — de: *Györi* Stephanus benef. 1619 sc. Bon. 126.
Ertel Josephus L. B. de Krehlau 1840 ded. Pat. 230.
Escher Iohannes de Stiria can. Quinqueecl. 1492 sc. Bon. 59.
Este, Niccolò de Lionello duca di 1476 Fer. 374.
Este Ercole duca di 1480 Fer. 374-5.
Este Alfonso duca di 1537 Fer. 386.
Eszék, de: *Ladislaus* 1527 archid. Zoliensis, can. Strig. 385.
 — de: *Urbanus* 1527 sc. Fer. 385.
 — de: *Ottantius* Ioannes Croata Ungarus 1584 sc. Bon. 110.
 — de: *Georgius Sredoje* 1864 sc. iur. Pat. 234.
Eszéki (Zigerius) Emericus 1549 ex Tolna 188.
Esztergom (Strigonium) opp. et diocesis.
 — can. *Iacobus* m. phys. 1230 inc. univ. 391.
 — *M. Paulus* Doctor can. 1255 inc. univ. 391.
 — can. *Cognoscens* m. dr. leg. 1233 inc. univ. 391.
 — can. *Carolus* 1268 sc. Bon. 5, 8.
 — can. *Petrus* 1268 sc. Bon. 6.
 — can. *Henricus* 1268—9 sc. Bon. 8, 10.
 — can. *Iohannes* Ungarus 1268—70 sc. Bon. 7, 15.
 — can. *Nicolaus* 1270 sc. Bon. 14, 15.
 — praep. *Ladislaus* 1277 sc. Bon. 18.
 — praep. *Andreas* dd. 1283 inc. univ. 392.
 — can. *Thomas* 1305 Rom. 239.
 — can. m. *Andreas* de Eugubio prof. med. 1320—45 p. 393.
 — praep. can. *Dominicus* dd. 1324 inc. univ. 394.
 — can. *Paulus* m. dr. leg. 1327 inc. univ. 394.
 — praep. vic. *Iacobus* dd. 1340 inc. univ. 394—5.
 — can. *Thomas Telegdi* 1349 inc. univ. 395.
 — can. *Petrus* dr. leg. 1353 inc. univ. 396.
 — praep. *Thomas* bacc. in decr. 1362 inc. univ. 397.
 — lector Val. *Alsáni* 1373 dd. 27.
 — can. *Leonardus* de Pensauro 1390 dd. inc. univ. 399.
 — can. *Thomas* ab Amelia dr. med. 1396 inc. univ. 399.
 — vic. *Verius* Antonius dd. 1397 inc. univ. 400.
 — vic. *Matheus* de Vicedominis dr. iur. u. 1402 inc. univ. 400.
 — de: *Nicolaus* dr. iur. can. 1410 —5 Bon. 34, 35.
 — can. *Andreas* de Komarom dr. iur. u. 1418 inc. univ. 401.
 — archiep. *Szécsi* Dionisius de Ungaria 1433 sc. et prof. Bon. 36; 1434 dd. 37; 1455 Rom. 242.
 — can. vic. *Soóki Nicolaus* dd. 1447 inc. univ. 404—5.
 — can. *Albertus* dd. 1454 inc. univ. 405.
 — praep. *Nicolaus Ostfi* 1454 sc. Bon. 42; tr. Fer. 363.
 — can. *Petrus* de Ungaria 1457 sc. Bon. 44.
 — can. *Kozárdi* Ladislaus dd. 1463 inc. univ. praep. 407.
 — can. *Várad* Petrus 1465 sc. Bon. 48—51.

- praep. *Gaspar* 1472 sc. Bon. 54.
- can. *Proschio* Ioannes 1474 dr. iur. can. Fer. 373.
- in: *Beatrix* reg. Hung. 1480:375.
- de: fr. O. P. *Ambrosius* 1491 sc. Tic. 342.
- can. *Gosztonyi* Ioannes de Szeleste 1493 prof. Fer. 379—80.
- de: Thomas *Czeckel* 1501 sc. Bon. 64—5.
- de: can. Matheus *Miskolczi* 1501 sc. Bon. 65.
- can. *Fényes* Zarandinus Ioannes 1502 sc. Bon. 67 dr.
- *Adam* 1507 sc. Bon. 72.
- vic. *Amadeo* Thomas de Ferrara 1509 inc. univ. 415.
- can. *Demetrius* de Nyás dd. 1510 inc. univ. 415—6.
- can. *Garai* Georgius dd. 1510 inc. univ. 415—6.
- can. *Gregorius* de Pesth lic. decr. 1512 inc. univ. 416.
- vic. *Damianus* de Zewdyn dd. 1515 inc. univ. 417.
- caus. aud. *Verebélyi* Andreas dd. 1518 inc. univ. 418.
- praep. *Csézi* Andreas dr. iur. u. 1520 inc. univ. 418.
- praep. *Szondy* Paulus 1537 Bon. 90, 91.
- can. *Ellebodius* Nicasius Casteltanus 1562 Pat. 196.
- archiep. *Oláh* Nicolaus († 1562) 496—99.
- lector: praep. *Illéságyi* 1601:524.
- archiep. Petrus *Pázmány* card. 1628 ded. Rom. 280.
- archiep. Emericus *Lósi* 1638 ded. Rom. 287.
- archiep. *Lippai* Georgius de Zombor 1657: 532—536.
- can. Ioachim *Lussinski* 1662 ded. Rom. 287.
- archiep. *Kollonich* (Collonich) Leopoldus card. s. a. Bon. inscr. 587.
- archiep. comes Nicolaus *Csáky* 1753 ded. 299.
- archiep. comes Franciscus *Bar-kóczy* 1755: 391.
- vic. Ladislaus *Bányai* 1768—9 304.
- archiep. Iosephus *Batthyány* 1780 ded. Rom. 306.
- vic. Simeon *Fába* 1780:306.
- de: Alexander *Szilba* dr. med. 1844 Tic. 351.
- Eszterházy* de Galántha comes Antonius Stephanus palat. Hungariae perp. in Fraknó 1690 sc. Parm. 389.
- Eszterházy* de Galántha comes Augustinus Franciscus Gabriel supr. com. Saladiensis 1690 sc. Parm. 389.
- Eszterházy* de Galántha comes Dominicus Michael supr. com. Soproniensis 1690 sc. Parm. 389.
- Eszterházy* Emericus fr. Ord. S. Pauli primi Er. 1687 sc. Rom. 290.
- Eszterházy* Georgius comes L. B. de Galántha 1654 sc. Rom. 284-5.
- Ethwes* Brictius dioec. Iaur. ante 1499 sc. Pat. 171; suppl. ad P. M. 314.
- Ethwes* Damianus can. Coloc. 1438 dr. art. Pat. 155.
- Eugenius* IV. pp. 1432—55 Rom. 241—2, 351.
- Eugubio de: m. *Andreas* prof. med. 1320—45 can. Strig. 393.
- Eustachius* de Bononia fr. O. P. 1509: 383.
- Euerardus* Conradus dr. med. 1434 inc. univ. 403.
- Excullum v. Ascoli.
- Fába* Simeon vic. Strig. 1780:306.
- Faber* Franciscus Megiensis 1522 sc. Bon. 83.
- Fabianovich* Thomas 1765—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Fabianus* Bistricii Trans. Pannonus 1512 sc. Bon. 75; dd. 76.
- Fabini* Daniel de Eperjes † 1623 sc. Pat. 213; 527—8, epitaphium.
- Fabio* Antonius Franciscus exam. med. 1558 Bon. 98.
- Fabio* Scipio exam. 1558 Bon. 98.
- Fabrich* Stephanus 1748—50 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Fabrici* Girolamo d'Acquapendente 1590 prof. med. Pat. 208.
- Fallopio* Gabriel † 1562 prof Pat. 196.
- Faludi* Franciscus S. I. prof. 1741 Rom. 295; Rom. 1741 poem. 582-3.
- Fangi* Gaspar Ungarus 1781 sc. Bon. 138.
- Fantoluits* Georgius al. Coll. Ung.-Ill. 167—74 sc. Bon. 134, 135.
- Farkas* (Lupus) Lucas iur. u. dr. 1476 inc. univ. 409.
- Farkas* Ioannes 1665 tr. Bon. 131.
- Farkasfalva*, de: *Thomas* dr. art. iur. pontif. sc. 1472 Pat. 164.

- Fatechich* Georgius David al. Coll. Ung.-Ill. 1699 sc. Bon. 144.
- Federico* Antonius Maria 1558 Bon. 99.
- Fegyverneki* Franciscus praep. de Ság 1576 cit. Rom. 259.
- Fehérvári* (Albaregalus) Philippus archid. Varad. 1513 Bon. 77, 78.
- Fejérvári* Ludovicus 1834 dr. med. Pat. 223.
- Fekete* Ardó, pleb. *Gara* Ioannes Petrus Ungarus, dr. art. Paris, prof. theol. can. Bachiensis, dr. iur. can. 1525 dr. iur. u. Pat. 182.
- Fényes* (Fenies) Ioannes Zarandinus can. Strig. 1502 sc. Bon. 67 dr.
- Ferdinandus* I. rex Hung. (1526—63) 198, cit. 263, 265.
- Ferdinandus* II. M. Hetruriae dux 1642:529.
- Ferenczfy* Laurentius Trynchinien-sis Ungarus 1602 sc. Bon. 119; 1604—6 inscr. 120—1.
- Ferkovich* Michael 1781 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Fero*, de Nasimbene 1270 Bon. 14.
- Ferrara* (Ferraria) 354—387 passim.
- de: Ludovicus *Florinus* dd. vic. Agr. 1498 inc. univ. 414.
- de: Thomas *Amadeus* dd. vic. Strig. 1509 inc. univ. 415.
- Ioannes Maria *Drapperio* de: dr. iur. 1564 prof. 502.
- Figdor* Wilhelm 1842 dedic. Tic. 350.
- Filegd* (Fylegd) de: *Kylianus* m. 1301 dd. can. Alb. Trans. 393.
- Filelfio* Franciscus 1469 poeta Fer. 369.
- Filipchich* (Philipchich) Ioannes Ungarus 1618—19 sc. Bon. 125, 126; 1620; 1626 Bon. 127; 1630 rector Coll. Ung.-Ill. 557.
- Firenze* (Fiorentinum, Florentia) 322—330 passim.
- de: *Canti* 1269 civ. Bon. 13.
- de: Iohannes de *Bondalmontibus* abb. mon. Pécsvárad 1411 sc. Pat. 153.
- de: *Strocci* Petrus Parmensis 1463 poeta Rom. 244.
- Firmo*, de: *Iustinellus* de Thesalgardis pot. com. Bon. 1321: 20—24.
- Fiume* (Fluminum) patr. de: 1690 Oct. Ign. Bono de Marianis.
- Lucas *Raudich* 1834 dr. med. Pat. 222.
- de: Franciscus dall'*Asta* 1853 dr. med. Pat. 234.
- de: Theodorus *Monasteriotti* 1853 dr. med. Pat. 234.
- Flarer* Franciscus 1832—50 prof. med. Tic. 343, 345, 350, 353.
- Florentia* v. Firenze.
- Florinus* Ludovicus de Ferraria dd. Hippoliti Estensis card. eccl. Agr. ac ducalis Mediolani gub. 1498 inc. univ. 414.
- Fluck* Bartholomeus Norimbergen-sis 1564 testis Fer. 504.
- Fodor* (Crispus) Stephanus can. Iaur. 1475 sc. Fer. 373—4; sc. Rom. 248; 1498 tr. Pat. 171.
- Fogarás*, de: fam. *Nádasdy* 340.
- Fontech* Georgius ex Coll. Ung. Ill. 1684 sc. Bon. 139.
- Fontius* Bartholomeus Florentinus 1471: 325—6.
- Forgách* Franciscus de Gimes Ungarus 1555 dr. med. Pat. 190; + 1557 Pat. 204—5; cit. 1557: 97.
- Forgách* Franciscus Comes 1583 sc. Rom. 269, 271—2; 1586 Rom. 516—9.
- Forgách* Iosephus Carolus L. B. Moravus Brünnensis 1720 sc. Parm. 390.
- Forgách* Michael 1591 tr. Rom. 273.
- Forgách* Simeon 1586: 516—9.
- Forli* (Forlivio) de: *Paganelli* Rogerius m. 1268 Bon. 7.
- de: *Petrus* rep. in med. 1338 Bon. 25.
- Formaliari* Alexander 1745 dr. philos. prof. Bon. 551, 554.
- Forni* Antonius 1745 civis Bon. 554.
- Fortaneri* fr. O. P. prov. Ung. 1346 Pat. 152.
- Fortunatus* Matthaeus 1521—2. sc. Pat. 180—1; 467—476.
- Forum* Sempronii v. Sopron.
- Földvár* (Castrum Mariae, Marienburg, dioec. Strig.) de: Henricus *Klem* pleb. 1495 sc. Bon. 60, 62.
- de: *Luccha* comes dr. iur. can. 1502 Bon. 65.
- Fracassus* Marinus 1572 poeta Ven. 202.
- Fraknó*, de: fam. *Eszterházy* 389.
- Franciscus* fr. O. P. conv. Quin-queeccl. 1493 sc. Bon. 59.

- Franciscus* Maria prof. Piar. Roma 1743 : 548, 549, 554.
- Franconia*, de: *Iohannes* 1479 sc. Bon. 56.
- Frangepan* Franciscus de, archiep. Coloc. et ep. Agr. 1536 : 90; 1538 tr. Pat. 183.
- Frangepan* Gaspar marchio de Tersato 1626 al. Coll. Ung.-Ill. et sc. Bon. 128, 543.
- Frankovits* v. *Horváth*.
- Fregedinus* v. *Frizidinus*.
- Fricz*, *Iacobus* de: 1444 dr. art. Fer. 354
- Fridericus* III. imp. Rom. 1452 Bon. 42.
- Friesel* Iosephus Ungarus 1758 dr. med. Bon. 146.
- Frigh* Martinus de Kolozsvár fr. O. P. 1479 sc. Pat. 166.
- Fritsch* Sebastianus Antonius Carinthus Clagenfortensis dr. iur. u. 1677 cons. Nat. Germ. Bon. 538.
- Frizidinus* (*Fregedinus*) Georgius de Varasdino 1526 sc. Bon. 87; dr. iur. can. 88.
- Frizimelica* Hieronimus 1653 Pat. 531—2.
- Frölich* Franciscus 1642 proc. Nat. Germ. Sen. 530.
- Fruzoni* Franciscus prior Coll. Ung.-Ill. 1618 Bon. 124.
- Fulcius* Paulus 1579 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 579.
- Furlivio* v. *Forli*.
- Fünfkirchen* v. *Pécs*.
- Gaál* Sigismundus 1761—2 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Gall* Georgius al. Coll. Ung.-Ill. 1726 Bon. 593; 1744—6 rector eiusdem Coll. 558—9.
- Gabelkhoven* Antonius L. B. 1780 dr. Rom. 306—7.
- Gabelmann* Nicolaus 1590 Pat. 208, 572.
- Gabriel* doctor ad Nagzewlews 1477 inc. univ. 409.
- Gabriel* de Olomoc dr. iuris u. can. 1486 inc. univ. 412.
- Gagiano*, de: *Ugolini* Nanni 1321 civ. Bon. 23.
- Gaismayr* Michael Austriacus 1528 sc. Pat. 189.
- Galad*, Dominicus de: dioec. Chanad. dr. iur. can. 1526 sc. Bon. 87, 88.
- Galántha*, de: fam. *Eszterházy* 284, 389.
- Galeno* Ludovicus fr. O. Min. 1497 Fer. 381.
- Galenus* Claudius Pergamensis med. (131—200) 199.
- Galeotto* Marzio 46, 323—4.
- Galeotus* Nicolaus de Foro Semp-ronii 1488 et antea sc. Per. 311; sc. Pat.; 1488 dr. med. Fer. 376.
- Gálffy* Stephanus de Gerend 1575—8 sc. Pat. 206.
- Galgóc*, de: *Matthaeus* de Ungaria 1410 sc. Pat. 153.
- Galli* Thomas de Ungaria 1456 dr. iur. can. Fer. 364.
- Galliuff* Franciscus 1768 al. Coll. Ung.-Ill.; 1770 rector eiusdem Coll. Bon. 561.
- Galliuff* Georgius 1765 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Galyuff* Iosephus 1747 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Galliuff* Iosephus 1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Ganser* Ioannes Gregorius Illyrus al. Coll. Ung.-Ill. 1674 sc. Bon. 136. inscr.
- Gara* Paulus, de: m. art. 1447 sc. Pat. 156.
- Gara* Gregorius de: O. P. 1487 sc. Pat. 168; 1488 sc. Per. 310.
- Gara* Brictius art. litt. dr. can. vic. Bach. 1499 inc. univ. 414.
- Garai* Georgius dd. can. 1510 inc. univ. 415—6.
- Garai* Ioannes Petrus dr. art. Paris., prof. theol. can. Bach. ac. pleb. de Fekete Ardó dioec. Trans. dr. iur. can. 1525 dr. iur. u. Pat. 182.
- Garai* Ioannes 1841 dr. med. Pat. 230.
- Garampi* Iosephus ep. 1782 ded. Rom. 307.
- Garázda* Petrus 1465 sc. Fer. 366; 1469 sc. Fer. 368; 1469—71 sc. Flor. 325—6.
- Garimberto* Hieronymus 1567 Venetiae 505—6.
- Garzoni* Fabricius dr. med. 1558 Bon. 98.
- Garzoni* Ioannes prof. 1500—3 Bon. 48.
- Gaspar* praep. Strig. 1472 sc. Bon. 54 dd.
- Gaspar* de Chiavas fr. O. Min. 1487 dr. theol. Fer. 376.
- Gaspar* de Sabaria 1504 sc. Pat. 174.

- Gasparich* Alexander 1780 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Gasparich Antonius 1758 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
Gasparich Gregorius Iosephus 1739—42, rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Gasparich Iosephus 1781 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Gasparus exam. 1385 Bon. 32.
Gazi Simon 1538 prof. Pat. 184; 476—7.
Gazio Antonius dr. 1508 prof. art. et med. Pat. 169.
Gebel Marcus fr. O. P. conv. Colosvar. 1489 sc. Per. 311.
Gelei Benedictus Arkosinus 1639—43 dr. med. Pat. 214—6; Pat. 1639 poem. 581—2.
Gelous v. *Gyalui*.
Gemer v. *Gömör*.
Gensel Adamus nob. Sempronien-sis Hungarus 1701 sc. Pat. 217; 1703 dr. med. et philos.
Georgius Emericus de Valko cler. Quinqueecl. 1433 Rom. 242.
Georgius de Beszterce fr. Zagr. dioec. 1442 Pat. 156.
Georgius dr. art. et decr. praep. Quinqueecl. 1465 inc. univ. 408.
Georgius de Hungaria fr. O. P. 1473 Roma 247 de Szászsebes.
Georgius dioec. Trans. 1480 sc. Bon. 57 dd.
Georgius fr. O. P. bacc. conv. Garen-sis 1490 m. Rom. 253.
Georgius de Pesth fr. O. P. 1501 sc. Rom. 256.
Georgius Trans. 1523 sc. Bon. 86 dr.
Georgius de Hungaria fr. O. P. 1532—6 bacc. Bon. 88, 89; 1538 sc. Pat. 183—4.
Geraldus de Marmarando dr. leg. 1345 inc. univ. 395.
Gerardus de Hard fr. Minor. 1532 Rom. 262.
Gerdencich Thomas 1777 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Geréb Ladislaus de Vingard ep. Trans. 1466—91 sc. Fer. 366; 1491 sc. Rom. 254; 430, 431.
Gerecze Petrus Ungarus 1658 sc. Bon. 131.
Gereczy Adamus al. Coll. Ung.-Ill. Bon. s. a. cap. 543.
Gerend, de: *Gálffy* Stephanus 1575—8. sc. Pat. 206.
Germath v. *Gyarmat*.
Gertrudis regina Hung. 1219:149, uxor regis *Andreae* II.
Gerundensis abb. *Gosbertus* 1265 sc. Bon. 3.
— can. *Poncio* de Urgeo 1269 sc. Bon. 13.
Gevenzoni v. *Zovenzoni*.
Ghisileris Amadasius, de: 1512 prior Bon. 75.
Gibart, de: *Keserü* Michael 1496 sc. Bon. 62.
Gibetto Ondius dr. med. 1558 Bon. 99.
Giffredo de Giffredis m. art. 1345 in Hungaria 27.
Gigans Hieronymus de Foro Sempronii 1515 dr. iur. u. Fer. 383.
Gimes v. *Gyimes*.
Giona Benedict 1840 ded. Pat. 229.
Giordani Andreas 1750 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Giordani Iosephus 1781 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Giovanni d'Andrea orator 1342 Bon. 26.
Girolfus can. Zagr. 1269 sc. Bon. 10.
Glaser F. 1843 ded. Pat. 231.
Glasur Paulus Pan. Bartphensis 1610 sc. Sen. 339.
Glogoc, de: praep. *Mislenovich* Vincentius 1598—604 sc. et rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 117; 557.
Glósz Sámuel Ladislaus dr. med. 1840 Pat. 229—30.
Glowino, de: *Derelai* Paulus praep. Quinqueecl. 1445—7 sc. Pat. 156.
Golarich Gregorius 1711 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Golaz Georgius 1744—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Golaz Michael 1750 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Goldstein Simon de Komárom 1839 dr. med. Tic. 346—7.
Gondi Matteo 1618 Bon. 124.
Gonzalez Tyrsus gen. S. I. 1687 Rom. 290.
Goorop Godscalcus Ungarus 1576, 1577 sc. Bon. 108. inscr.
Gorica, Görz dioec.
— archid. de: *Ilkusch* Martinus in ecclesia Zagrabiensi 1470 m. in med. Roma. 246.
— archid. Matthias *Leder* 1670 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
— archid. *Cseskovich* Paulus al. Coll. Ung.-Ill. 1673 sc. Bon. 135; praep. can. Zagr. abb. de Bela

- olim rector Coll. Ung.-Ill. 1699 Bon. inscr. 587, 588.
- archid. *Jurinich* Nicolaus 1687, 1692 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557, 558.
- Gorichky* Ferdinandus 1776—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Gorsaon* Gregorius de fr. O. P. conv. Quinqueecl. 1525 bacc. Bon. 87.
- Gosbertus* de Botoniaco abb. Gerundensis 1265 sc. Bon. 3.
- Gosztony*, de: Laurentius *Beed* 1491 sc. Fer. 377.
- Gosztonyi* Nicolaus dr. ep. Tin. cantor eccl. Alb. 1467 inc. univ. 408.
- Gosztonyi* Ioannes de Szeleste can. Strig. 1493 prof. Fer. 379—80.
- Gothardus* dd. praep. 1463 inc. univ. 407.
- Gottal* Michael Ladislaus Illiricus al. coll. Ung. 1679 sc. Bon. 138.
- Gotthal* Nicolaus al. Coll. Ung.-Ill. 1678 sc. Bon. 137; 1693 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558; 1695 Bon. inscr. 588.
- Gotti* m. 1719 prof. theol. Bon. 555.
- Gotto*, de: Ioannes *Babbich* ep. Scard. 1671—99; rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 135, 557, 589.
- Gotto* Vincentius Ludovicus 1699 prof. Bon. 144.
- Gottsmeister* Colomannus de Cibinio 1650 sc. Bon. 128, 129.
- Gozadini* Ludovicus exam. 1512 Bon. 75—76.
- Gozinus* de Polonia 1328 sc. Bon. 24.
- Gömör* (Gemer) de: *Michael* can. 1269 sc. Bon. 9.
- de: Sam. Lad. *Glósz* 1840 dr. med. Pat. 229.
- Gradechy* Nicolaus 1718 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 538.
- Gradinski* (Gradinszéky) Andreas can. Zagr. 1753 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 559; inscr. 592.
- Gragena*, de: *Martinus* can. Zagr. 1467 sc. Pat. 163.
- Grannya* Gasparus Illiricus Ungarus 1581 sc. Bon. 109.
- Grassalkovich* Antonius comes 1742 ded. Rom. 295.
- Gregoriancz* Paulus ep. Zagr. dd. 1550 Rom. 264—5.
- Gregorius* XI. pp. 1371—2 Avin. 259, 397.
- Gregorius* XIII. pp. 1572 Rom. 268.
- Gregorius* XV. pp. m. benefactor Coll. Ung.-Ill. 1623—31: 127, 129.
- Gregorius* archid. Nonensis 1268 sc. Bon. 8.
- Gregorius* (Beholi) de Ungaria can. Agr. 1269. sc. Bon. 10, 12.
- Gregorius* de Ungaria 1321 sc. Bon. 20—24; 1322 sc. Sen. 331.
- Gregorius* dd. can. Varad. 1356 sc. Bon. 28.
- Gregorius* de Ungaria 1455 sc. Bon. 43; dd. 1457: 44.
- Gregorius* Ungarus 1470—71 prof. astron. Bon. 52, 55.
- Gregorius* dd. archid. kathedr. et can. eccl. Quinqueecl. 1478 inc. univ. 410.
- Gregorius* fr. O. P. conv. Garensis 1488 sc. Per. 311; 1489 bacc. Per. 311.
- Gregorius* Ungarus de Pest dr. art. 1489 sc. Bon. 58; 1489 dr. iur. can. Fer. 376—7.
- Gregorius* de Buda 1491 sc. Fer. 377.
- Gregorius* Pannonius de Segedino f. O. Min. conv. 1495—6 sc. Fer. 380—1.
- Gregorius* fr. O. P. conv. Pestiensis 1497 sc. Per. 314.
- Gregorius* de Pesth lic. decr. archid. Barsiensis ac can. Strig. et praes. Coll. Christi Strig. 1512 inc. univ. 416.
- Gregorius* de Slesya dd. pleb. Tasnad. et vicarius 1523 inc. univ. 420.
- Gregorius* de Ladan f. O. P. 1534 sc. Bon. 88; bacc. 1536: 89.
- Gregorius* Coelius Pann. fr. O. S. Pauli p. Er. de fam. *Bánfi* 1545 † Rom. 264.
- Gregoróczy* Adamus al. Coll. Ung.-Ill. 1701 Bon. inscr. 591.
- Gregoróczy* Benedictus 1777 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Gribaldo* Mattheus prof. 1555 Pat. 187.
- Grizana*, de: *Rygutius* 1265 Bon. 3.
- Grob* Ioannes 1836 dr. med. Pat. 226—7.
- Gualterius* famulus Caroli de Ungaria 1270 Bon. 14.
- Guardigni* Petrus 1772 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Guarino* Veronese 1447—57 prof. Fer. 354—5, 360, 369.
- Guido* de Milano 1271 not. Bon. 15.
- Guidoncius* Fridericus 1625 Bon. 127.

- Guidotti* Philippus exam. 1385
Bon. 29.
- Guilelmus* Dominizi Catellanus
1269 Bon. 13.
- Guilielmus* de Sistro scuderius
1274 Bon. 18.
- Guilelmus* m. O. Er. 1484 Pat. 168.
- Guinigio* Vincentius 1712 lector
theol. Rom. 546.
- Guth*, de: *Országh* Ioannes ep.
Sirm. dr. iur. can. 1505 inc.
univ. 584.
- Gyalui* (Gelous) Torda Sigismundus
Pannonius explic. philos.
mor. 1548—9. Pat. 184—7; Pat.
1548 poem. 565.
- Gyanesevich* v. *Dianesevich*.
- Gyarmat* (Germath) de: *Stephanus*
can. Quinqueecl. 1493 sc.
Tic. 342. Fer. 379.
- de: *Balassa* Sigismundus 1588
sc. Sen. 336; Bon. 113.
- Gyimes* (Gimes) de: *Iohannes* de
Ungaria 1266 sc. Bon. dd. 4, 5.
- de: *Forgách* Franciscus Ungarus
1555 dr. med. Pat. 190.
† 1577 Pat.
- de: *Forgách* Franciscus Comes
1583 sc. Rom. 269, 271—2; 1586
Rom. 516—9.
- de: *Forgách* Iosephus Carolus
L. B. Moravus Brünnensis 1720
sc. Parm. 390.
- Gyöngyössi* Gregorius fr. O. S.
Pauli primi Er. 1520 Rom. 259.
- Gyöngyösi* (Giengiesi) Michael 1621
sc. Bon. 126.
- Győr* (Iaurinum) civ. dioec.
- praep. can. *Andreas* dd. 1388
inc. univ. 399.
- pleb. *Stephanus* de Iwantz 1442
Pat. 155, 156.
- can. *Otting* Iohannes 1452 sc.
Bon. 41.
- praep. *Vogel* Georgius 1452 sc.
Bon. 41.
- de: *Antonius* de *Komjáti* dr.
iur. can. 1453 Fer. 360.
- de: *Thomas Kuthasi* dd. can.
Castriferrei 1457 inc. univ. 406.
- can. *Stephanus Fodor* 1475 sc.
Fer. 373—4; sc. Rom. 248; 1498
tr. Pat. 171.
- can. *Vitus* Georgius 1479 sc.
Rom. 249.
- de: fr. O. P. *Blasius* de Agria
1481 sc. Fer. 375; 1489 sc.
Bon. 58.
- de: fr. O. P. *Simeon* 1489 sc.
Flor. 328.
- de: fr. O. P. *Albertus* 1490 sc.
Per. 312.
- de: *Stephanus Gyarmati* dr.
iur. can. 1493. Fer. 379.
- can. *Bodrogi* Philippus dr.
iur. u. 1496 dd. Rom. 255.
- *Brictius* de *Ethwes* 1499 (et ante)
fam. papae Romae 256.
- de: *Matheus Chege* dr. philos.
1520 Fer. 385.
- ep. *Draskovich* Georgius 1622
— 1650 al. Coll. Ung.-Ill. Bon.
126, 130, 543.
- praep. *Dvornikovitch* (Duornikovith)
Michael 1664—68 sc.
Bon. 131—2; ep. Vac. olim al.
Coll. Ung.-Ill. 1699 Bon.
inser. 589.
- de: *Augustinus Schoepf* dr.
med. 1832 Tic. 343—45.
- Győri* (Iauriensis) *Stephanus* can.
Agr. et benef. Ujvariensis 1619
sc. Rom. 280; sc. Bon. 126.
- Gyulafehérvár* (Alb. Trans. Capit.
Alb. Trans. dioec. Alb. Trans.
Eccl.) arx, civ.
- praep. *Smaragdus* dd. 1257 inc.
univ. 391.
- praep. *Antonius* m. dd. 1279
inc. univ. 392.
- archid. *Stephanus* dd. 1300 inc.
univ. 393.
- can. *M. Kylianus* dd. 1301 inc.
univ. 393.
- can. *Ladislaus Katho* 1372 dd.
inc. univ. 397.
- praep. 1378 *Ladislaus* dd. 398.
- praep. *Czudar* (Zudor) *Ioannes*
1378 inc. univ. 398.
- archid. *Ladislaus* dd. 1439 inc.
univ. 403.
- vic. *Antonius* dd. 1443 inc. univ.
404.
- can. *Antonius* dd. 1463 inc.
univ. 407.
- praep. *Gothardus* dd. 1463
inc. univ. 407.
- can. *Matheus* sen. dd. 1463 inc.
univ. 407.
- can. *Matheus* iun. dd. 1463 inc.
unaiv. 407.
- cant. *Nicolaus Gosztonyi* ep.
Tinin. dr. 1467 inc. univ. 408.
- vic. *Simon* dd. 1477 inc.
univ. 410.
- praep. *Váradi* Paulus ac

- Apost. Sedis protonot. 1482 Rom. 250.
- praep. *Illyésházi* Mathias m. 1485 inc. univ. 411.
- can. Bartholomaeus de *Hodrom* 1485 dd. inc. univ. 411.
- can. *Christianus* art. et dd. dr. iuris 1486 inc. univ. 412.
- can. *Bacson* Matthaeus dr. 1499 inc. univ. 414.
- can. *Barlabási* Ioannes de Csesztve 1508 sc. Bon. 72.
- de: Petrus *Ytalus* Transilvanus dr. iur. can. 1511 Sen. 335.
- can. *Udalricus* Budensis 1522: 82.
- can. *Emericus* de Beregszász 1511 inc. univ. 416.
- can. Thomas *Pellaeus* 1522: 82.
- de: Franciscus *Tartler* dr. iur. can. 1523 Bon. 84.
- vic. *Gregorius* dd. 1523 inc. univ. 420.
- can. *Hagymásy* Ioannes dr. 1524 inc. univ. 420.
- archid. *Kálnay* Emericus m. can. reg. 1525 olim sc. Bon. 584, 585.
- in: Paulus *Bornemisza* ep. Trans. 1556: 95.
- de: Stephanus *Mihalovits* 1837 dr. med. Pat. 228.
- Gyulai* Dominicus dd. can. Agr. 1492 inc. univ. 413.
- Haan* Ioannes Posoniensis Ungarus 1578—83 sc. Pat. 205.
- Haelder* Franciscus Ungarus 1615 sc. Bon. 124.
- Hagymási* (Cybeleus) Valentinus Varasdiensis 1509 sc. Bon. 72, 73, 77; Bon. 1509 poem. 564.
- Hagymásy* Ioannes dr. can. eccl. Albensis Tran. 1524 inc. univ. 420.
- Haidenburg* Wolfgangus Jacobus abb. in Payrhoffen cons. Nat. Germ. 1642 Sen. 529.
- Hamerla* Georg cam. 1665 ttr. Bon. 131.
- Hammersdorf v. Szentertzébet.
- Hamva*, de: Simeon *Darvas* 1453 sc. Fer. 361—3; 1459 sc. Bon. 45.
- Handó* Georgius m. 1451 dr. Fer. 358—9; praep. *Quinqueecl.* 1469 tr. Neap. 235.
- Hangácsi* (Angach) Albertus praep. can. *Quinqueecl.*, archid. de Pankota (dioec. Agr.) 1449 sc. Pat. 158—9; dd. 1450 Bon. 38—9.
- Hard, de: Gerardus fr. O. Min. 1532 Rom. 262.
- Hassági* Mathias fr. O. P. 1496 sc. Bon. 61.
- Hefner* Ioannes Noricus 1564 testis Fer. 504.
- Hegedüs* Georgius 1776—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561—2.
- Heill* Franciscus Saverius Ungarus 1739 dr. med. Bon. 145.
- Heintke* Georgius Olsnensis Silesius 1677 dr. med. Bon. 538.
- Helmár* Carolus 1835 dr. med. Pat. 222 de Konyha.
- Heltau v. Nagydisznód.
- Henckel* Ioannes de Lewtschovia archid. de Békés et can. Varad. 1509 sc. Bon. 73, 74 dd.; sc. Pat. 176; 378.
- Henricus* Todeschinus albergator Bon. 1268: 6.
- Henricus* can. Strig. 1268—9 sc. Bon. 8, 10, 12.
- Henricus* de Aran 1299 sc. Bon. 19.
- Henricus* de Castro Mariae pleb. 1495 sc. Bon. 60.
- Henricus* dr. pleb. in Mernbrig 1511 inc. univ. 416.
- Henszlmann* Emericus 1837 dr. med. Pat. 227.
- Henye, de: Ioannes, dioec. Vespr. concip. 1420 Rom. 239—40.
- Herbich* Petrus Croata ex Coll. Ung. 1695 sc. Bon. 142.
- Herbstenburg*, Christophorus Walther, ab. 1677 synd. Nat. Germ. Bon. 538.
- Herczeghy* (Prinz) Mauritius dr. med. 1853 tr. Pav. 585, 586.
- Heressinczy* Petrus 1570 sc. Bon. postea rector Coll. Ung.-Ill. 104, 542.
- Hermannus* dd. can. et pleb. de Lewcha 1407 inc. univ. 401.
- Hertelendy* Ignatius comes supr. com. Torontál 1836 ded. Pat. 226.
- Hertelius* Ioannes Transilvanus 1586—92 dr. med. Pat. 207, 210; 1595 sind. 211 inscr.; Pat. 1590 poem. 572.
- Hethy* (de Hethe) Benedictus can. Agr. 1448 sc. Pat. 157—8.
- Hetruria = Toscana.
- Heydenricus* dictus Lippia m. art. dr. med. phys. 1560 inc. univ. 396.
- Hieronymus* fr. O. P. de Cassovia 1456 sc. Pat. 154.
- Hieronymus* Gigans de Foro Sempronio 1515 sc. Fer. 385.
- Himfi* v. *Debrenthi*.

- Hirschler* Adolphus 1842 dedic. Tic. 350.
- Hodrom*, de: *Bartholomaeus* dd. can. vic. ep. Trans. 1485 inc. univ. 411.
- Hoffmann* Iosephus Antonius Hungarus Budensis 1747 dr. med. Bon. 146.
- Holländer* J. 1845 ded. Pat. 231.
- Homoródszentpál* (Zentpal) de: Georgius Kornis 1593 sc. Sen. 337.
- Hont*, de: archid. *Iohannes* m. prof. art. dr. med. 1425 inc. univ. 401.
- Horányi* Alexius O. Piar. 1755—7 sc. Rom. 300.
- Horbez* (Korbex) Sigismundus 1747—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Horbáth* Ioannes de Pálóc 1628 —9 sc. Pat. 213—4.
- Horbáth* (Frankovits) Paulus prof. O. Piar. 1677 Rom. 289.
- Horbáth* Thomas 1747—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Horvátovszky* Ioannes Samuel 1762 dr. Rom. 301.
- Hrabics* Petrus al. Coll. Ung.-Ill. 1696 Bon. 595.
- Hrastovice* (Hroztovicza) de: *Verbanovich* Gasparus Illyrius Ungarus 1601 sc. Bon. 118; 1603 rector Coll. Ung. 119.
- de: *Radoviti* Illyricus rector Coll. Ill.-Ung. 1604 Bon. 120.
- Hrasztovachki* Iohannes Illyricus 1676—78 sc. Bon. art. 136.
- Huber* Carolus de Leutschovia 1850 dr. med. Tic. 353.
- Hufnagel* Christoferus montan. Rivulidom. 1476. sc. Bon. 55.
- Hunyadi* Andreas 1594 sc. Rom. 274.
- Hunyadi* Demetrius de Bánffy-hunyad 1571 sc. Pat. 201.
- Hunyadi* (Hunniadinus) Franciscus 1583 sc. Pat. 206—7; Pat. 1583 poem. 568—72.
- Huter* (Pileus) Martinus art. et dd. pleb. Cibin. 1525 inc. univ. 320.
- Hyeronimus* de Mantua m. O. Er. S. August. 1473—4. Pat. 164, 165.
- Iacobellis*, Maurelius de, 1564 not. publ. Fer. 504.
- Iacobinus* Petri Azonis 1265 not. Bon. 4.
- Iacobinus* de Regio 1271 sartor Bon. 16.
- Iacobus* m. phys. can. Strig. 1230 inc. univ. 391.
- Iacobus* Cavalerii 1265 Bon. 3.
- Iacobus* m. archid. Reginensis 1268 sc. Bon. 8.
- Iacobus* archid. Quinqueecl. 1269 sc. Bon. 10.
- Iacobus* m. praep. Chasmensis dd. et capell. d. papae 1280 inc. univ. 392.
- Iacobus* de Hungaria archid. Visegr. 1292 sc. Bon. 19.
- Iacobus* archid. Neugrad. 1317—21 rector Bon. 19—24; 1323 rector univ. Sen. 331.
- Iacobus* de Valentia Hisp. 1321 sc. Bon. 20—24.
- Iacobus* de Carbonensibus 1321 civ. Bon. 23.
- Iacobus* praep. vic. Strig. dd. 1340 inc. univ. 394—5.
- Iacobus* de Fricz dioec. Agr. 1444 dr. med. Fer. 354.
- Iacobus* de Mantua m. O. Er. 1466 Pat. 162.
- Iacobus* de Colusvar fr. O. P. 1481 sc. Flor. 328.
- Iacobus* de Rodigio m. O. min. 1484 Pat. 168.
- Iacobus* de Septemcastris m. O. P. 1485 Bon. 58.
- Iacobus* Ioannes de Angelis Ungarus Pannonius 1493 sc. Pat. 170.
- Iacobus* de Ungaria fr. O. P. 1534 sc. Fer. 385—6.
- Iacobus* Ungarus fr. O. P. 1537 sc. Bon. 90.
- Iacobus* Ortonensis dr. theol. 1552 prof. Bon. 485—6.
- Iacomino* Caietanus 1712 lector theol. Rom. 546.
- Iadra* v. Zara.
- Ianni* Aloisius 1852 dr. med. Pat. 232.
- Ianus* Pannonius 1447—52 sc. Fer. 354—6; 1453 sc. Pat. 159; 1454 tr. Fer. 362—3; 1454 sc. Bon. 42; 1457—8: 160—61; 1458 Rom. 243; 1458 tr. Flor. 322; 1458 tr. Fer. 364—5; 1465 tr. Rom. 245; tr. Sen. 332; Pat. 1458 poem. 563, cit. 245.
- Iastrabinus* Andreas Pannonius 1522 sc. Bon. 82.
- Iaurinum* v. Győr.
- Iazow* v. Jászó.
- Iessenius* v. Jeszenszky

- Iestefano v. Stephanus.*
Ifsich Andreas Ungarus 1685 sc. Bon. 139.
Ighevchich, Michael 1742 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Igló, de: Fr. Wilh. *Lippich* 1836 prof. med. Pat. 225—6.
Igmandi Petrus de Kecheth dd. canc. reginalis maiestatis 1440 inc. univ. 403.
Ignatius de Besse Pannonius 1516 sc. Rom. 259.
Ilkusch Martinus archid. Goricensis 1470 m. in med. Roma 246.
Illésághi praep. 1601 lector Agr. 524.
Illianich Gregorius 1684 : 539, 540.
Illias Ioannes Iosephus ex Coll. Ung. 1699 sc. Bon. 144.
Illinich Ioannes Sarmaticus 1668 sc. Bon. 133.
Illirici Nicolaus Ungarus dr. iur. civ. 1568 sc. Bon. 103.
Illyés Stephanus Iosephus Transylvanus 1674 sc. Rom. 287—8; 1678 tr. Bon. 137.
Illyésházi Mathias m. praep. Albensis Trans. 1485 inc. univ. 411, 430—1.
Ilmanus Gasparus S. I. 1582 Rom. 269.
Ilmur (Ürményi) Ioannes praep. Budensis dd. 1275 inc. univ. 392.
Inchofer Melchior S. I. 1644 Rom. 283—4.
Ingolstadt, de: Ioannes *Braun* 1632 sc. Pat. 328.
Innocentius III. pp. 1209:149.
In Zegnaratis, de: Ioannes Franciscus O. min. m. 1484 Pat. 168.
Ioachim archid. de Carmaza 1269 sc. Bon. 10, 11, 13, 14.
Ioanantonius Modestus UMBER 1510 Viennae 75.
Ioannes IV. Pont. Max. Illyrius s. a. (640—642) Bon. inscr. 587.
Ioannes Teutonicus O. P. 1221 prov. Hung. 1.
Iohannes de Ungaria (de Gimes) 1266 sc. Bon. dd. 4, 5.
Iohannes Ungarus can. Strig. 1268 —70 sc. Bon. 7, 15.
Iohannes de Vicentia m. 1269 Bon. 11.
Iohannes Ungarus 1310 sc. Bon. 19.
Iohannes dd. 1317 Bon. 19.
Iohannes Ungarus fr. O. P. 1317 Bon. 20.
Iohannes phys. et can. Coloc. 1333 inc. univ. 394.
Iohannes de Syrinia 1338 sc. Bon. 25.
Iohannes de Usa Vespr. dioec. 1343 olim rector Bon. 26.
Iohannes praep. Quinqueecl. dr. iur. can. 1346 inc. univ. 395.
Iohannes Michaelis de Zowath Agr. dioec. 1354 sc. Pat. 152.
Iohannes dr. leg. 1361 inc. univ. 397.
Iohannes de Ungaria archid. Agr. 1367 rector un. iur. Pat. 152—3.
Iohannes de Ungaria (de Scepusiis) archid. de Doboka 1385—6 sc. Bon. 31—3, dd.
Iohannes not. Coll. doctorum can. Stud. Bon. 1385 : 31, 1386 : 33.
Iohannes praep. de lazow, Praemonstr. ord. capell. Bonifacii papae 1392 Rom. 239.
Iohannes de Senis dd. et vic. Zagr. 1397 inc. univ. 399—400.
Iohannes de Ungaria 1416—7 prof. med. Bon. 35.
Ioannes de Henye dioec. Vespr. concip. 1420 Rom. 239—40.
Iohannes m. prof. art. dr. med. archid. Hontensis 1425 inc. univ. 401.
Ioannes pleb. in Coluswar dr. med. 1428 inc. univ. 402.
Iohannes de Valko dr. theol. 1431 inc. univ. 402.
Iohannes de Bosena dd. 1438 inc. univ. 403.
Iohannes can. dd. 1440 inc. univ. 404.
Iohannes de Pancas Iaur. dioec. 1442 Pat. 155, 156.
Iohannes de Cathafalua Iaur. dioec. 1442 Pat. 156.
Iohannes de Ungaria praep. 1454 sc. Bon. dd. 45.
Ioannes de Ungaria 1461 prof. med. Bon. 46.
Ioannes de Varadino fr. O. S. Aug. (Iohannes Pannonius) 1463 sc. Flor. 322—3.
Iohannes Ungarus presb. 1464 Pat. 162.
Iohannes de Caschovia dd. 1471 Bon. 53.
Iohannes de Ratispona 1471 Bon. 53.
Ioannes de Ungaria can. Strig. dr. iur. can. 1474 Fer. 373.

- Ioannes* de Almás fr. O. P. conv. Quinqueecl. 1476—94 sc. Per. 309.
- Iohannes* de Franconia 1479 sc. Bon. 56.
- Ioannes* (Jonas) de Albaregali fr. O. P. 1480—1 sc. Pat. 166—7; 1490 sc. Sen. 333, 1491 sc. Flor. 330.
- Iohannes* de Ripis prior conv. S. Iacobi de Bon. 1481: 57.
- Iohannes* Franciscus O. min. 1483 sc. Pat. 167.
- Ioannes* de Bare fr. O. P. bacc. 1484 Pat. 168.
- Iohannes* de Terracina fr. O. min. bacc. 1484 Pat. 168.
- Ioannes* fr. O. P. conv. Budae 1488 sc. Flor. 328.
- Ioannes* Hungarus 1488 sc. Fer. 376.
- Iohannes* capell. Quinqueecl. 1492 sc. Bon. 59.
- Johannes* dr. fr. O. P. 1492 inc. univ. 412.
- Ioannes* de Iadra de Dalmatia fr. O. P. 1493 dr. theol. Fer. 378.
- Iohannes* fr. O. P. theol. prof. vic. Trans. ac prior conv. Colwswariensis 1494 inc. univ. 413.
- Ioannes* de Nagyváti Pannonus sc. 1495 Pat. 171; sc. Fer. 380.
- Iohannes* dr. 1495 inc. univ. 413.
- Ioannes* Chrysostomus fr. bacc. 1497 m. Per. 313.
- Iohannes* Magnetis fr. O. P. conv. Bud. 1500 sc. Pat. 173.
- Ioannes* de Tolna Pannonius 1500 vicerektor Pat. 173.
- Ioannes* Mathiasch de Kezmark 1500 sc. Fer. 382.
- Ioannes* Varadiensis 1500 sc. Fer. 382.
- Iohannes* de Ungaria fr. O. P. bacc. 1505 Pat. 175.
- Iohannes* art. med. dr. pleb. Pesthiensis 1505 inc. univ. 415.
- Iohannes* de Temesvár fr. O. P. 1506 sc. Bon. 71.
- Johannes* m. phys. 1520 inc. univ. 419.
- Ioannes* Baptista Novosoliensis Pannonius 1522 sc. Bon. 83.
- Ioannes* dr. 1524 inc. univ. 420.
- Ioannes* rex Hung. de Zápolya (1526—40) 183, 262—3; uxor. Isabella.
- Ioannes* de Ungaria fr. O. P. 1532, bacc. Bon. 88.
- Ioannes* dr. archid. Zolnokiensis 1540 inc. univ. 422.
- Ioannes* Stetinensis 1564 testis Fer. 504.
- Ioannes* Colocensis Moravus dec. et can. Coloc. dr. in theol. 1575 sc. Bon. 107.
- Ioannes* Illiricus rector Coll. Hung. 1586 dr. iur. u. Bon. 112, 113.
- Iohannes* Christophorus L. B. a Fünfkirchen 1619 sc. Pat. 212.
- Ionas* fr. O. P. conv. Albensis 1489 sc. Per. 311; 1494 lector theol.
- Jordán* Thomas 1564 sc. Bon. 100—1; 1564 Rom. 266; sc. Pis. 320: 499—501.
- Iordanis* Michael fr. O. P. bacc. conv. Pestiensis 1479 m. Rom. 249.
- Jordanus* de Saxonia gen. O. P. 1231 Pat. 151.
- Iosephus* fr. O. P. conv. Vespr. 1527 sc. Bon. 88.
- Josephus* I. rex Hung. 1703 ded. 217.
- Irtoklach* Mathias 1653 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Isabella* regina Hung. uxor regis *Ioannis* († 1559) 263.
- Isadkovich*, de: *Peharnik* Stephanus can. Zagr. 1771 dedic. Bon. 593.
- Isagrabia* v. Zagreb.
- Istanbul* (Constantinopolis) 258.
- Istvánfi* Emericus fr. O. S. Steph. strict. observ. 1787 dr. iur. can. Rom. 307—8.
- Istvánfi* Nicolaus de Kisasszonyfalva 1555 sc. Pat. 190, 194, 200.
- Istvánfi* Paulus 1516 sc. Pat. 177—8; 1522 sc. Bon. 81.
- Istvanovich* Marcus 1763—5 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560—1.
- Ispalia* (Regino) Petrus abb. de Szekszárd Card. † 1511 Bon. 75.
- Italiae* peregrinationis Itinerarium Martini Brenner Trans. sc. Bon. de anno 1552: 478—84.
- Iulianus* m. dr. physicae 1338 Bon. 25.
- Iulius* II. pp. 1512 Rom. 258.
- Iurena* Antonius 1750 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Iurinich* Nicolaus archid. Varasd. et Goric. can. Zagr. 1687; 1692 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557—8; 1700 inser. 590; 1701 inser. 591.

- Iustinellus* de Thesalgardis de Firmo pot. com. Bon. 1521 : 20-24.
- Ivanchich* Georgius can. Zagr. 1573-4 rect. Coll. Hung.-Ill. 556, 106, 511-2.
- Ivancomich* Michael Ungarus Zagabriensis 1609 sc. Bon. 122.
- Ivanich* Andreas art. et iur. dr. can. Zagr. 1510 inc. univ. 415.
- Ivanich* Paulus 1450-3. tr. Fer. 358, 360-1.
- Ivanich* (Iuanitius) Thomas Zagr. Illyrus 1618 sc. Rom. 124, 125.
- Ivanovich* Antonius 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Ivanovich* (Iuanowich) Michael Ungarus Zagrabiensis 1609 sc. Bon. 122.
- Iwantz, de: *Dominicus* Iaur. dioec. 1442 Pat. 156.
- de: *Stephanus* Iauriensis dioec. pleb. 1442 Pat. 155, 156.
- Jantich* Iohannes 1644 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Jagatich* Paulus Zagrabiensis can. Zagr. 1604 Bon. 120.
- Jagustich* Ioannes Ungarus 1692 sc. Bon. 142.
- Jagustych* Paulus Zagrabiensis Ungarus 1607 sc. Bon. 122; rector Coll. Ung. 557; dr. 1610.
- Jani* abb. adv. Hung. 1684 cit. Bon. 540.
- Jakab* Ludovicus 1831 dr. med. Pat. 220-1.
- Jankovith* Paulus Hungarus 1615 sc. Bon. 124.
- Jasskai* Ambrosius 1610 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Jászó* (Iazow) praep. *Iohannes* O. Prem. Strig. dioec. cap. Bonifacii papae. 1592 Rom. 239.
- Jellachich* Gabriel Ungarus 1687 sc. Bon. cap. 140, 543.
- Jellachich* Ignatius 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Jerger* Abraham Austriacus 1558 Bon. 99.
- Jessenitza, de: *Iohannes Szunyogh* L. B. 1618 sc. Sen. 340.
- Jeszenszky* (Iessenius) Ioannes 1588 dr. med. Pat. 208; 1591 tr. Pat. 209, 210; 1588 sc. Rom. 272.
- Jomuradt* Georgius Antonius 1776 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Josephus* I. Rom. Imp. rex Hung. 1703 ded. Pat. 217, 291.
- Josepovich* Emericus 1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Josipovich* Ioannes 1743-5. al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Josipovich* (Giosepovich) Ladislaus Ioannes 1777-9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Jukoslavich* Ludovicus 1653 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Jurisich* Paulus 1780 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Jurisch* Stephanus 1779 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Kabianecz* Iosephus 1759-60 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Kaczander* Áron 1843 dr. med. Pat. 231.
- Kadisch* Ludovicus 1837 dr. med. Pat. 228.
- Kakas* Ioannes de Buda dd. can. Quinquesecl. 1513 inc. univ. 416.
- Kakas* Stephanus de Zalánkemény Trans. 1582-3 sc. Pat. 1584 sc. Bon. 110; 1585 sc. Sen. 336.
- Kálmán* Matthias 1754-5 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Kálmáncsehi* (Czhehy) de: *Georgius Hando* 1451 sc. Fer. 358.
- de: *Petrus* fr. O. P. conv. Quinqueseclensis 1476 sc. Per. 309.
- Kálmánczai* Ioannes 1654 Rom. 285.
- Kálna* (Calna) de: *Emericus* v. *Kálnay* m. can. reg. et archid. Trans. 1525 olim sc. Bon. 584-5.
- Kalocsa* (Colocium) onp. et dioec. — archiep. *Bertholdus* 1209 sc. Vic. 149.
- archiep. *Smaragdus* dd. 1257 inc. univ. 391.
- lector *Dionisius* 1269 sc. Bon. 10, 13.
- can. *Iohannes* phys. 1333 inc. univ. 394.
- praep. *Emericus Zudar* m. art. 1371 inc. univ. 397.
- fr. *Stephanus* m. 1377 inc. univ. 397.
- archiep. *Nicolaus* 1411 sc. Pat. 154.
- can. *Damianus* 1438 dr. art. Pat. 155.
- archiep. *Stephanus* dr. iur. can. 1456 inc. univ. 406.
- archiep. *Váradi Petrus* 1490 tr. Bon. 58.
- el. ep. *Csáky Nicolaus* 1497-1502 sc. Pat. 174 et 446-7.
- can. *Ladislaus* 1521 sc. Pat. 179.

- archiep. Franciscus *Frangepan* ep. Agr. 1536 : 90; 1538 tr. Pat. 183.
- can. *Ioannes Colocensis* Moravus 1575 sc. Bon. 107.
- archiep. *Draskovich* Georgius 1581 Bon. 109.
- archiep. *Csáky* Emericus comes 1718 tr. Bon. 145.
- Kanizsa, de: *Emericus* fr. Vespr. dioec. 1442 ord. Pat. 155.
- de: *Thomas* fr. Vespr. dioec. 1442 ord. Pat. 155.
- Kaplyon, de: *Vetési* Albertus 1432 sc. Sen. 351—2; 1433 sc. Rom. 241—2.
- Kaproncza, de: (*Capronzo*) *Ioannes* 1565 sc. Bon. 102.
- *Petrus Paulinus* de: 1549 sc. Pat. 95.
- de: *Nicolaus* Ungarus rector Coll. Ung.-Ill. 1565 Bon. 102.
- de: *Napulius* Balthasar Ungarus dr. philos. 1589 Bon. 113.
- de: *Georgius Zakel* 1602 sc. Sen. 358.
- Kapronczai *Iacobus* 1617—8 sc. Bon. 124—5.
- Kapronczay *Petrus* Illyricus al. Coll. Ung. Ill. 1676 sc. Bon. 136.
- Kapus, de: *Valentinus* fr. O. Pauli poenit. 1440 proc. gen. Rom. 242.
- Karai *Ladislaus* praep. Bud. 1470 Roma. 246; 1471 tr. Fer. 371.
- Karolia *Alexander* Giovanni 1777 —9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Károlyi (*Carolius*) *Ioannes* 1576 sc. Pat. 205.
- Karsay L. 1843 ded. Pat. 231.
- Karschav *Iohannes* dd. 1440 inc. univ. 403.
- Karva, a: *Orile* *Ioannes* 1602—3 sc. Bon. 119.
- Karvaly *Georgius* 1758—60 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Kaschó *Matthias* 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Kassa (*Caschovia*, *Cassa*) civ. — de: *Iohannes Ekklinus* 1366 sc. Bon. 28.
- de: fr. O. P. *Hieronimus* 1436 sc. Pat. 154.
- pleb: *Nicolaus Stock* 1452 dd. 402.
- de: *Johannes Cromer* de Ungaria dr. iur. can. 1467 Fer. 367.
- de: *Iohannes* dd. 1471 Bon. 53.
- de: fr. *Andreas* 1474 sc. Flor. 326—7.
- de: fr. O. P. *Petrus* 1476 sc. Flor. 327.
- de: *Nicolaus* fr. O. P. 1482 m. Rom. 250.
- de: fr. O. P. *Aegidius* 1489 sc. Flor. 328.
- de: fr. O. P. *Thadaeus* 1493 sc. Flor. 330.
- de: *Petrus* fr. O. P. 1495 sc. Per. 313; 1498 Tic. 342.
- de: fr. O. P. *Blasius* 1495 sc. Sen. 334.
- de: *Ioannes Antoninus* dr. med. 1515 Pat. 177.
- de: *Antonius* dr. med. 1524 Pat. 182.
- de: *Christophorus* dr. 1533 inc. univ. 422.
- de: *Emericus Lippay* 1571 sc. Bon. 105.
- de: *Emericus Henszlmann* 1837 med. dr. Pat. 227.
- de: *Mathias Roth* 1839 med. dr. Tic. 348.
- Katafalva (*Cathafalua*) de: *Iohannes* 1442 Pat. 156.
- Katho (*Cato*) *Ladislaus* praep. can. Trans. 1372 dd. 397.
- Katus *Gregorius* de Tamási dr. Vespr. dioec. 1433 Rom. 241.
- Kavaszman *Franco* 1757—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Kebrovich *Petrus* 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Kecset (*Kecheth*) de: *Petrus Igmandi* 1440 inc. univ. 403.
- Kecskemét, de: *Michael* Ungarus theol. dr. 1467 Pat. 162—4.
- Kecskés (*Kechykes*) *Andreas* Komjatinus 1575 sc. Bon. 107 inscr. dr. iur. u. 111.
- Keglevich *Iosephus* fr. O. S. Pauli primi Er. 1765 dr. iur. can. Rom. 303.
- Keglevich *Petrus* L. B. de Buzin 1618 sc. Bon. 125, 543.
- Keglevich *Petrus* Ferdinandus comes de Buzin Zagoriensis 1730 sc. Parm. 390.
- Keglevich *Sigismundus* comes al. Coll. Ung.-Ill. 1693 Bon. 142, 544; 1695 Bon. inscr. 588.
- Keglevich *Sigismundus* 1753—5. sc. Rom. 299.
- Keilham *Nicolaus* de Corona 1452 dr. med. Fer. 360.
- Keismark v. Késmárk.
- Kelemen *Stephanus* 1755—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559—60.

- Kemlek, de: archid. *Popelko* Stanislaus Sarmaticus al. Coll. Ung.-Ill. 1671 sc. Bon. 135.
- Kempelen* Ioannes Andreas Christophorus 1749 dr. theol. Rom. 296.
- Kerchelich* Balthasar Adamus al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 1738: 593.
- Kerdebayacz* Matthias 1761 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Keresztény* Petrus 1850 dr. med. Pat. 231—2.
- Keresztzeg, de: fam. *Csáky*.
- Keresztury* Laurentius 1763—4. al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560—1.
- Kerkács* Georgius 1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Kermend (Kerment) v. Körmend.
- Kerner* Ioannes 1772—4 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Kersich* Petrus 1655 rector Coll. Ung. Ill. Bon. 557.
- Kertzendorp* Henningus presb. Brandenburgensis dioec. m. in med. 1599. inc. univ. 400.
- Keselőkö, de: *Majtényi* Ladislaus praep. Vetro-Budensis 1602 sc. Rom. 277.
- Kesenbrot* Moravus Olomucensis 1492 sc. Pat. 170.
- Keserü* (Cheserius) Michael de Gihart 1496—1534. sc. Bon. 62, 64, 69, 70; 445, 446.
- Késmárk (Keismart) de: *Ioannes* Mathiasch 1500 sc. Fer. 382.
— *Stephanus Teokeli* Baro 1600 sc. Pat. 212.
- Késmárki* Ioannes rector eccl. de Olaszi 1500 dr. theol. Fer. 382.
- Kis* (Chis) Nicolaus ex Coll. Ung. 1686 sc. Bon. 139.
- Kisarugi* (Chisarugius) Nicolaus Ungarus 1655—8 sc. Bon. 130.
- Kisasszonyfalva*, de: *Istvánfi* Paulus 1516 sc. Pat. 177—8, 1522 sc. Bon. 81; ~ Nicolaus 1555 sc. Pat. 190, 200.
- Kisvárdá = Várda.
- Kisvárdá*, de: *Éh* Michael 1638 sc. Rom. 280—1.
- Klagenfurt* (Clagenfort) de: *Sebastianus Fritsch* dr. iur. 1677 sc. Bon. 538.
- Kleen* Iohannes dd. pleb. Kolosvar. 1524 inc. univ. 420.
- Klein* Soliman de Ungaria 1842 dr. med. Tic. 349—50.
- Klem* Henricus de Castro Mariae 1496 sc. Bon. 62 dr.
- Klepovnik, de: Nicolaus *Draskovith* Baro 1614 sc. Sen. 339.
- Kletus* Stephanus 1760—1 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Klimó* Ferenc 1763—75 sc. Rom. 302, 305.
- Klinowych* Andreas 1611 sc. Bon. 123.
- Knin (Tininum) ep. *Gosztonyi* Nicolaus dr. 1467 inc. univ. 408.
— ep. *Dudith* Andreas Budensis 1550 sc. 1559—62 Ver. 317—9; sc. Pat. 193—4; 486—7.
- Kobbe* Georgius Vincentius Croata Varasd 1780 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562; 1781 dr. theol. 147—8.
- Kobelstorf*, de: L. B. *Stephanus Lischthius* 1615 sc. Sen. 339.
- Kobics* Gaspar can. Zagr. 1586 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
- Kochmeister* Samuel a Degró Neosoliensis 1677 dr. philos. et med. Bon. 137; 536—539.
- Kolbenhayer* L. 1843 ded. Pat. 231.
- Koller* Iosephus de Nagymánya prael. 1765—7 Rom. 303—4; 1767 dr. Pis. 321.
- Kollonich* (Collonich) Leopoldus card. et archiep. Strig. s. a. Bon. inscr. 587.
- Kolozsvár* (Claudiopolis, Clus, Colosvar, Colusvar, Colwszwar) civ.
— pleb. *Meyerleyn* Iohannes de Cibinio dr. med. 1323 inc. univ. 394.
— pleb. *Ioannes* dr. med. 1428 inc. univ. 402.
— archid. *Salanck* Augustinus 1439 sc. Bon. 38.
— de: fr. O. P. *Martinus Frigh* 1479 sc. Pat. 166.
— de: *Adam* fr. O. P. 1481 sc. Flor. 328.
— de: *Iacobus* fr. O. P. 1481 sc. Flor. 328.
— pleb. *Pécsy* Iacobus dd. 1482 inc. univ. 411.
— de: fr. O. P. *Marcus Gebel* 1489 sc. Per. 311.
— *Paulus Nagy* fr. O. P. 1490 Per. 312.
— prior *Iohannes* fr. O. P. theol. prof. 1494 inc. univ. 413.
— pleb. *Kleen* Iohannes dd. 1524 inc. univ. 420.
— *Attilio Amalteo* nunt. Apost. 1592: 201. cit. 274.
— *Michael Alárdi* S. I. 1597—1604 sc. Rom. 275—77, 521—7.

- de: *Berekszászy* Trans. 1609 sc. Bon. 122.
- de: *Laurentius Balk* dr. med. 1629 Pat. 213.
- de: *Thomas Ozdy* 1630 sc. Bon. 128; 1632 dr. med. Pat. 214.
- Kolozsvári* Gabriel 1573 sc. Pat. 205.
- Kolozsbáry* Stephanus 1757—60 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Komárom* (Comarom, Komarom) civ. et arx.
- archid. *Andreas* de Komaron dr. iur. u. 1418 inc. univ. 401.
- de: *Thomas* fr. O. P. 1489—92 sc. Per. 311.
- archid. *Clemendino* dr. 1522 inc. univ. 419.
- *Matthaeus Wernpacher* S. I. † 1655 : 287.
- de: *Simeon Goldstein* dr. med. 1839 sc. Tic. 347.
- de: (*Strass*) *Georgius* 1715 sc. Pat. 218.
- Komjáti* (Comiati) *Antonius* cler. iur. 1453 sc. Pat. 160; 1453 dr. iur. can. Fer. 360.
- de: *Kecskés Andreas* 1575 sc. Bon. 107 inscr. dr. iur. u. 111.
- Komor* (Kumur) de: fam. *Bedekovich*.
- Konich* (Conitius) *Ioannes* 1662 sc. Bon. 131.
- Konyha*, de: *Carolus Helmár* 1833 dr. med. Pat. 222.
- Koós* *Franciscus* 1772 al. Coll. Ung.-Ill.; 1774 dec. Bon. 561.
- Koosz* *Ioannes* *Ungarus* 1688 sc. Bon. 141. inscr.
- Koósz* *Matthias* 1751—4 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Kopács* (Kopach) *Gregorius Dionisius* dd. can. vic. Agr. archid. de Thorna 1474 inc. univ. 409.
- Korbex* v. *Horbez*.
- Kornis* *Franciscus* comes 1755—6 sc. Rom. 299—300.
- Kornis* *Georgius* de Zentpal Trans. 1591 sc. Pat. 210; 1593 sc. Sen. 337; 519—521; Pat. 1593 poem. 576—7; cit. 161; † 1594 Pat. 211.
- Kosinczky* *Franciscus* 1777 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Kosutich* *Martinus* can. Zagr. 1593 al. Coll. Hung.-Ill. Bon. 557.
- Kosztolányi* (Polycarp) *Georgius* 1447 sc. Fer. 355; 1453—5 Fer. 361—3; 426—30. 1459 Rom. 243, cit. 246.
- Kottler* *Petrus* dd. can. pr. Alberti ducis Austriae et Stiriae ep. Zagr. 1441 inc. univ. 404.
- Kovács* *Ioannes* 1513 Bon. 77.
- Kovács* *Paulus* 1778—9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Kovacsóczy* *Ignatius* capell. mil. 1818 Pat. 219.
- Kovacsóczy* (Couaciocius) *Wolfgangus* 1562—71 Pat. 196, 201, cit. 211, 574—5.
- Kozárdi* *Ladislaus* dd. praep. can. Strig. 1463 inc. univ. 407.
- Körmend* (Kerment) de: *Nicolaus* O. Min. dr. theol. 1497 Fer. 381.
- Körmendi* (de Kermend) *Bartholomeus* dd. can. vic. Agr. 1478 inc. univ. 410.
- Körmendi* (Chermendinus) *Iohannes* de Ungaria 1502 sc. Bon. 67 dd.
- Körmendy* *Iohannes* de Bernych 1582 sc. Sen. 336.
- Körmöcbánya* (Craemnicium) can. *Schaidt* *Paul* *Craemniciensis* 1493 prof. Fer. 379.
- Körösi* (Fraxinus) *Gasparus* *Hungarus* m. 1552 dr. art. et med. Per. 315.
- Körtvélyesy* *T.* 1843 ded. Pat. 231.
- Kötsche*, de: *L. B. Stephanus Lithius* 1615 sc. Sen. 339.
- Kövend*, de: *Székely* *Georgius* 1583 sc. Pat. 206.
- Kövér* *Gabriel* praef. 1665 tr. Bon. 131.
- Kraiachich* *Michael* *Illyricus* al. Coll. Ung.-Ill. 1677 sc. Bon. 137.
- Krakkói* *Demetrius* 1591 tr. Rom. 273.
- Kralovac* (Carlostad) de: *Voynovich* *Ioannes* *Theodorus Croata* 1690 sc. Parm. 389.
- Kralyevac* *Marcus* 1781 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Kraus* *Georgius* de Segesvár 1628 sc. Pat. 213.
- Krehlau*, *L. B.* de: *Josephus Ertel* 1840 ded. Pat. 230.
- Kretschmer* (Bistritius) *Laurentius* *Pannonius* 1509 sc. Bon. 72; 77—8; 451—2.
- Kripolich* *Petrus* 1751 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Krol* *Petrus* dd. pleb. de, Szent et vic. Agr. 1380 inc. univ. 398.
- Krosz* *Paulus* 1651 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Krusseli* *Ioannes* *Illyricus* de To-

- pozka rector Coll. Ill.-Ung. 1604
Bon. 120—22; prof. 1605—6.
- Kunich* (Cunichius) Raymundus
S. I. 1758—76 prof. Rom. 305—6.
- Kusaly* (Cusal) de: *Albertus* Walko
dioec. Trans. 1479 sc. Bon. 56.
- Kussechek* Georgius Croata ex Coll.
Ung.-Ill. 1695 Bon. 142.
- Kutasi* (Kuthasi) Thomas dd. can.
Castriferri 1457 inc. univ. 406.
- Kylianus* m. dd. can. et archid. de
Fylegd 1301 inc. univ. 393.
- Kyr* Paulus dr. med. 1551 Cor-
nae 199.
- Laak*, de: *Petrus Bakith* Baro 1603
sc. Sen. 338.
- Lábatlan*, de: *Székel* (Zechel) Mi-
chael fr. O. P. 1494 sc. Per. 313.
- Ladány* (Ladan) de: *Georgius* fr.
O. P. 1534 sc. Bon. 88—9.
- Ladislaus* praep. Strig. 1277 exsc.
Bon. 18.
- Ladislaus* Hungarus 1321 sc.
Sen. 331.
- Ladislaus* can. Varad. 1341—6 sc.
Bon. 42, 157, 355.
- Ladislaus* dd. praep. et can. eccl.
Trans. 1378 inc. univ. 398.
- Ladislaus* praep. dr. med. 1590 inc.
univ. 399.
- Ladislaus* dd. archid. Albensis
Trans. 1439 inc. univ. 403.
- Ladislaus* V. rex Hung. 1452 tr.
Bon. 42; 157, 355.
- Ladislaus* Pannonius praep. Varad.
1501 sc. Fer. 383.
- Ladislaus* de Ungaria fr. O. P. 1503
sc. Bon. 71; 1506 m. dr. theol.
Bon. 72.
- Ladislaus* de Ungaria fr. O. P. 1506
m. dr. theol. Bon. 72.
- Ladislaus* can. Coloc. et Scep. 1521
sc. Pat. 179.
- Lakhner* Christophorus Sempronius
Pannonius 1595 dr. iur. u. Pat.
211—2; 1597 Bon. 116; tr.
Sen. 337.
- Lamandini* Rodulfus, de dd. 1401
Bon. 34.
- Lambertini* Bartholomeus exam.
1359 Bon. 28.
- Lambertini* Bartholomeas exam.
1467 Bon. 51.
- Lamprecht* Raimundus 1850 dr.
med. Pat. 252.
- Lamprecht* Rudolphus 1826 dr.
med. Pat. 219.
- Lancislaus* de Ungaria dd. 1401
rector univ. Bon. 34.
- Langus* Marcus Antonius a Wel-
lenberg Alemannus dioec. me-
tropol. Pan. 1562 sc. Per. 315.
- Lanović* Bartholomeus 1778 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Lanser* Ioannes 1587 sc. Pat. 208.
- Lanzchavich* Petrus al. Coll. Ill.-
Ung. 1697 sc. Bon. 143.
- Laskai* Csókás Petrus (Monedula-
tus) 1581—3 sc. Bon. 109—110.
- Lászai* Ioannes de Telegd archid.
can. Trans. † 1523 Rom. 261—2.
- Latzkovich* Adamus 1751 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
- Laurentius* de Valle Rosarum fr.
O. P. bacc. 1475 m. Roma 248.
- Laurentius* art. lib. dr. can. Chasm.
1504 inc. univ. 414.
- Laureo* Vincentius 1573—8 nunt. in
Pol. 203.
- Lausana*, de: *Petrus* 1268 sc. Bon. 9.
- Layr* Paulus Trans. de Corona
1534 sc. Pat. 183; sc. Fer. 386.
- Laziska*, de: Stanislaus Hierony-
mus Ferdinandus Orlik L. B.
1639 sc. Sen. 340.
- Leder* Matthias archid. Dubicen-
sis et Goricensis 1670 rector
Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Légrád*, de: *Berke* Petrus sc. Bon.
(ante 1762) 146.
- Lelesz*, praep. *Dominicus* praep.
cap. Bonifacii papae 1551
Rom. 239.
- de: *Michael* 1503 sc. Bon. 68.
- Leo* de Ungaria dr. 1385 sc. Bon.
29, dd. 32.
- Leonardus* Dubicensis dd. archid.
Zagr. 1466 inc. univ. 408.
- Leonardus* de Alba Regali fr.
O. P. 1491 sc. Sen. 333; 1493 sc.
Per. 312.
- Leonesa*, Iacobus de can. Fer. 1451
prom. 358.
- Leopoldus* II. rex Hung. 1791 Pa-
viae 343.
- Leporinus* Stephanus can. Zagr.
1553—60 rector Coll. Hung.-Ill.
Bon. 99, 556.
- Lésztich* Iosephus 1760 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 560.
- Leutschovia*, Leuucze v. Lőcse.
Leueuu v. Lővő.
- Leüdeschitt* (Leuundeschit) Georgius
de Lőcse (Leuucze) can. Scep.
1493 dr. iur. can. Fer. 377—8.
- Lewardia*, de: *Meynardus* 1468 sc.
Fer. 368.
- Lewcha*, *Lewtschovia* v. Lőcse.

- Licetto* Fortunio 1632 prof. Pat. 215, 528, 531—2.
Lignano, de Marcus exam. 1385 Bon. 29.
Lippa, de: *Michael*, 1442—48 sc. Pat. 156; dr. iur. can. 157.
Lippay Emericus Cassoviensis 1571. sc. Bon. 105.
Lippai Georgius de Zombor archiep. Strig. 1644 ded. Rom. 283—7; 1657: 532—36.
Lippay Nicolaus Antonius de Zombor comes Hungarus Posoniensis 1670 sc. Parm. 389.
Lippia, de: *Heydenricus* phys. 1360 inc. univ. 396.
Lippich Franciscus Wilhelmus de Igló 1854 prof. med. Pat. 226.
Liszthy (Listhius) Franciscus L. B. 1618 sc. Sen. 340.
Liszthy Ioannes Austriacus 1573 sc. Bon. 105; sc. Pis. 320; 1573—4 sc. Sen. 335; 1574 sc. Flor; sc. Rom. 269.
Liszthy Stephanus L. B. in Kötsche, Praelenkirchen et Kobelsdorf 1615 sc. Sen. 339—40.
Lizano, de: *Coetti* 1321 civis Bon. 23.
Lobkovitz baro, Zdenko Adalbertus Popel 1590 sc. Pat. 209.
Lodomericus de Ungaria 1268 sc. Bon. 9.
Longhi Pirrus, de: *bid.* 1558 Bon. 99.
Lonsdorf, de: *Persius* Ioannes Philippus Austriacus 1639 sc. Pat. 216.
Lósi Emericus archiep. Strig. 1638 ded. Rom. 280.
Lopas Christophorus 1544 sc. Bon. 91; dr. iur. civis Fer. 386.
Lopas Franciscus S. I. 1608 sc. Rom. 279.
Lőcse (Leutschovia, Lewcha, Lewtschovia) civ.
— can. *Hermannus* dd. 1407 inc. univ. 401.
— de: Georgius *Leuudeschit*, Gasparus *Moler* et Martinus *Sartor* 1493 sc. Fer. 378.
— de: Ioannes *Henckel* archid. de Békés et can. Varad. 1509 sc. Bon. 73—4.
— de: *Spielenberger* David Ungarus 1652—3 dr. med. Pat. 217.
— de: Carolus *Huber* dr. med. 1850 Tic. 353.
Lővő (Leueuu) de: *Benedictus* 1467 sc. Bon. 52; sc. Fer. 367.
Mon. Hung. Italica III.
Lucas dd. praep. et can. Agr. 1446 inc. univ. 404.
Lucas de Vacia fr. O. P. 1456 Bon. 43.
Lucas de Castro Mariae 1502 rector Bon. 65 dr. 67. Obiit 1518 qua dr. iur. u. pleb. de Heltau.
Lucensis Thomas 1526 Fer. 88.
Luchi Paulus ex Coll. Ung.-Ill. 1684 Bon. 139.
Ludovicus de Ungaria 1268 sc. Bon. 9.
Ludovicus II. rex Hung. (1516—26) 178—9, 183; cit. 257. 259.
Lugnaco, de: Ugo 1269 Bon. 14.
Lugo Joannes 1642 prof. theol. Rom. 282.
Lukavsky Iohannes 1720 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Lukinich (Lukinichius) Matthaeus Ungarus 1624—5, sc. Bon. 127.
Luman Ioannes 1742 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Lupus v. *Farkas*.
Lussinski Ioachim can. Strig. 1662 ded. Rom. 287.
Macchetti Ioannes 1601 Ven. 523.
Machinensis Nic. de Cattaro, ep. Segn. 1457 inc. univ. 406, 1482 ep. Modr. Pat. 167.
Madenich Georgius 1748—50 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Maffeo Triviliensis or. Mediol. Budae 1490: 324.
Magdich Nicolaus 1743 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Magi (Maghi) Sebastianus Pannonius 1509—13 sc. Bon. 72, 76—8.
Magnano Fulvio dr. 1658—77 prof. Bon. 131—7.
Magnetis Ioannes fr. O. P. conv. Bud. 1500 sc. Bon. 64.
Magno Demetrio v. Nagydemeter.
Magnoni Iosephus 1745 civis Bon. 554.
Magyar Blasius 1598 sc. Bon. 117, 544.
Magyar Franciscus 1715 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Magyar Paulus fr. O. P. Bononiae 1691: 541.
Magyar Petrus Ungarus 1669 al. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 133.
Mahonovich Marcus 1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Maiores Petrus S. I. 1601 v. prov. Trans. 523.
Majtényi Ladislaus de Keselőkő

- praep. Vetero-Budensis 1602 sc. Rom. 277.
Malchiavello Hannibal dr. med. 1558 Bon. 98.
Malchich Petrus Croatus ex Coll. Ung. 1689 sc. Bon. 141.
Malpighi Marcellus 1677 prom. med. univ. Bon. 538.
Maltachidus Baldassar, de: exam. 1465 Bon. 47.
Malzofalva, de: *Valentini* Albertus cler. Cenad. 1471 Roma. 246.
Mameli Mamelus, de: dr. med. 1558 Bon. 98.
Manardus Ioannes med. dr. (1513—19) Fer. 584.
Mancinelli Antonius 1487 poeta Rom. 252.
Mandel Ioachimius Posoniensis 1842 dr. med. Tic. 349.
Mandich Antonius 1760—61 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
Mannuir Marcus 1772 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Mantova (Mantua) de: *Iacobus* m. Ord. Er. 1466 Pat. 162.
 — de: *Servadeo* m. O. Carm. 1466 Pat. 162.
 — de: *Hyeronimus* m. Er. S. August. 1473 Pat. 164—5.
Manuzio (Manutius) Aldus 1513 Ven. 169, 177, 181, 361, 462—5.
Manuzio Paulus 1559 Pat. 193-4, 317.
Marcellopich Georgius 1733 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Marcheto Petrus eques 1653 Pat. 531—2.
Marchia, de: *Marinus* fr. O. min. m. 1464 Pat. 162.
Marcinko Nicolaus 1753—4 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Marcus Strigoniensis 1269 sc. Bon. 11.
Marcus exam. 1359 Bon. 28.
Marcus Johannes 1463 poeta Rom. 244.
Marcus (Márkus) Ungarus 1523 sc. Pat. 181; 1525 m. sc. Bon. 87; dr. med. 1537: 90.
Margetich Michael 1760—62 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
Margetich Michael 1766—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561—2.
Marianus de Ungaria m. dr. in theol. 1495 Bon. 60.
Marienburg v. Földvár.
Marinus de Marchia fr. O. min. m. 1464 Pat. 162.
Markhot Antonius Iosephus Franciscus de Vittencz 1745 dr. med. Bon. 145; 550—4.
Markstein Ignatius Henricus 1840 dr. med. Pat. 229.
Marmarandum, de m. *Geraldus* legum dr. 1345 inc. univ. 395.
Marocha, *Blasius* de: can. Zagr. 1463—7 sc. dr. Bon. 161—2.
Marscot Marcus Antonius exam. 1523 Bon. 86.
Marsilio Ficino 1469 prof. Flor. 322, 323, 325, 329.
Martinoni Carlo 1844 dedic. Tic. 352.
Martinovich Ioannes Michael Ungarus al. Coll. Ung.-Ill. 1673—5 Bon. 135—6.
Martinus V. pp. 1423—31 Rom. 240.
Martinus fr. O. Min. 1346 prof. Hung. 152.
Martinus m. proc. et locumten. Chasm. 1442 Pat. 156.
Martinus de Gragena can. Zagr. 1467 sc. Pat. 163.
Martinus de S. Bartholomeo dioec. Zagr. art. bacc. 1475 dr. Fer. 373.
Martinus de Buda O. S. Petri bacc. 1479 Pat. 166.
Martinus de Zagrabia m. O. min. 1484 Pat. 167.
Martinus de Ungaria fr. O. min. bacc. 1484 Pat. 168.
Martinus de Tur (conv. Albae Regalis) fr. O. P. 1486 sc. Sen. 333; 1488 sc. Neap. 236; 1489—1500 sc. Per. 311.
Martinus de Cibinio Trans. 1519 sc. dr. Bon. 80, et 418.
Martinus Sartor de Lőcse 1493 sc. Fer. 378.
Martinusius Georgius card. et ep. Varad. († 1551) Bon. inscr. 587. cit. 263, 264.
Martonfi Albertus sac. dioec. Quingueeccl. 1489 sc. Rom. 253.
Marzio Yspano 1269 sc. Bon. 13.
Masi Iosephus Maria Elena fr. O. P. al. Hung. Coll. instit. 1765—81 Bon. 147, 148.
Mastnak Antonius Ignatius Croata 1740 sc. Parm. 390.
Matachevich Balthasar 1747—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Matafatis, de: *Nicolaus* can. Varad. 1328 inc. univ. 394.
Matthaeus de Ungaria 1269 sc. Bon. 12.

- Matheus* de Vicedominis de Placentia dr. iur. u. vic. Strig. 1402 inc. univ. 400.
- Matthaeus* de Galgoc de Ungaria 1410 sc. Pat. 153.
- Matheus* sen. dd. can. Alb. 1463 inc. univ. 407.
- Matheus* iun. can. Alb. dd. 1463 —77 inc. univ. 407.
- Matheus* de Padua O. P. m. 1479 Pat. 166.
- Matheus* m. O. P. 1483 Pat. 167.
- Matheus* de Tata fr. O. P. conv. Albareg. 1486 sc. Per. 310.
- Matheus* de Alba Regali conv. S. Marg. fr. O. P. 1487 sc. Neap. 235.
- Matheus* de Ungaria fr. O. P. 1488 sc. Rom. 253.
- Matheus* de Nagymarja 1521 sc. Bon. 81.
- Matheus* de Ujlak Sirimiensis 1525 sc. Pat. 182.
- Mathias* can. Zag. 1269 sc. Bon. 11.
- Mathias* Pauli de Ungaria 1465 sc. Fer. 366.
- Mathias* de Zagrabiā fr. O. P. conv. Bud. 1476 Roma 248.
- Matthias* rex Hung. 1485 Vienne 430—1; eius uxor: *Beatrice*; ~ nepos: *Nicolaus* 1500 sc. Pat. 173.
- Matthias* II. rex Hung. 1610 ded. Parm. 389.
- Mathias* de Bistricia fr. O. P. 1521 m. Rom. 259.
- Mathias* Varasdinus can. Zag. et archid. Varasd. 1571—2. cons. et rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 105; 556.
- Matthias* Archidux Austriae 1605 : 339.
- Mathiolo* (Matiolus) de Montecarlo 1268 not. Bon. 6, 8.
- Matisich* Andreas 1781 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Matteriern* Fedor 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Mattesa* Mathias 1642 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Mattich* Ignatius 1780 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Mattich* Paulus 1781 al. Coll. Ung. Ill. Bon. 562.
- Mattkovich* Michael 1638—42 sc. Rom. 282.
- Mavrachich* Ioannes Ungarus 1688 sc. Bon. 141 (inscr.)
- Maurocordat* Constantinus vaiv. Valachiae 1746 cit. Rom. 296.
- Maximilianus* Archidux Austriae 1601 : 525.
- Maximilianus* rex Hung. (1563—1571) 197, 202, 510-1.
- Maximis*, Camillus de, card. 1677 Rom. 289.
- Mayczen* v. *Sigmondich*.
- Maynardus* de Ungaria 1322 rector univ. Sen. 331.
- Medak* Nicolaus de Topusko Croatia 1629—30 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 128; 557.
- Medak* Stephanus can. Zag. et archid. Varasd. 1595 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 115, 544, 557.
- de: fam. *Mednyánszky*.
- Medgyes*, de: Franciscus *Faber* 1523 sc. Bon. 83.
- Medici* Giulano 1469 dux Flor. 325—6.
- Medici* Laurentius 1489 dux Flor. 329.
- Mediolanum* v. Milano.
- Mednyánszky* Franciscus Ladislaus L. B. de Medgyes 1700 sc. Per. 316.
- Megirling* v. *Meyerleyn*.
- Megyesi* Franciscus dd. archid. Dobocensis et vic. 1538. Rom. 263.
- Meissen* (Misnensis) dioec. 55.
- Melchior* exam. 1454 Bon. 43.
- Melchior* fr. O. P. conv. Bistricensis 1500 bacc. Sen. 334.
- Mere*, Stefanus de: Ungarus baro 1593 Pat. 211.
- Mernbrig* pleb. de: *Henricus* dr. 1511 inc. univ. 416.
- Mettersdorf* v. *Nagydemeter*.
- Mettnitz* Ioannes Antonius, de: Croata Carolostadiensis 1680 sc. Parm. 389.
- Meyerleyn* (*Megirling*) Iohannes de Cibinio dr. med. pleb. Colosvar. 1323 inc. univ. 394.
- de: Iohannes de Cibinio 1417—8 dr. art. Pat. 154.
- Meynardus* de Lewardia 1468 sc. Fer. 368.
- Mezőtelegd* (*Telegd*) archid. de: Ioannes *Lászlai* 1523 Rom. 261-2.
- Miava*, de: Daniel *Mikuletzky* 1836 dr. med. Pat. 224.
- Michael* de Hungaria 1209 rector Vic. 150.
- Michael* de Ungaria 1265—8. sc. Bon. 4, 9.

- Michael* can. Zagr. 1268—9 sc. Bon. 7, dd. 9, 10.
- Michael* can. Gemeriensis 1269 sc. Bon. 9.
- Michael* can. Cesmensis 1269 sc. Bon. 10, 11.
- Michael* de Pannonia fr. O. S. Pauli gr. Er. 1411—22 lector univ. Pat. 154.
- Michael* can. Zagr. dr. med. 1422. inc. univ. 401.
- Michael* de Hungaria fr. O. P. 1437 sc. Pat. 155; 1458 sc. Fer. 354.
- Michael* de Lippha 1442 sc. Pat. 156.
- Michael* de Hungaria O. S. Pauli pr. Er. bacc. 1454 Pat. 160;
- Michael* de Vacia 1457 sc. Bon. 43 dd.
- Michael* de Sancto Nicolao m. theol. lic. ac dd. can. Vac. 1458 inc. univ. 407.
- Michael* de Kecskemét (Keczet-meth) Ungarus fr. O. P. lic. theol., dr. iur. can. 1467 Pat. 163.
- Michael* de Ungaria theol. dr. 1482 inc. univ. 410.
- Michael* de Ungaria fr. 1495—6 sc. Bon. 61; 1497 dr. theol. 63.
- Michael* Pater dr. iur. can. dioec. Agr. 1498 Rom. 256.
- Michael* de Lelesz dioec. Scepi. 1503 sc. Bon. 68, 69 dr.
- Michael* de Ungaria fr. O. P. 1507 sc. Bon. 72.
- Michael* de Zsidve pleb. de Eke-mező 1520 sc. Bon. 81; dr. iur. can. et civ. Fer. 385.
- Michael* Pannonius dr. art. et med. phys. 1520 inc. univ. 419.
- Michael* Agriensis fr. O. P. 1533 m. Rom. 263.
- Micocuvisch* v. *Mikokuvich*.
- Miechów*, praep. de: *Báthory* Andreas de Somlyó 1584 Rom. 270.
- Mihalovits* István 1837 dr. med. Pat. 227—8.
- Mikan* Matthaeus 1750—1 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Mikinovich* Iosephus 1756 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Mikokuvich* (Micocuvisch) Michael Hungarus 1642 sc. Bon. 129 dr.
- Mikuletzky* Daniel 1836 dr. med. Pat. 224—5.
- Mikulich* Alexander Ungarus 1668—70 al. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 133.
- Mikulich* (Micolich) Michael de cons. 1569 sc. Bon. 102.
- Mikulich* Michael 1764—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Milano (Mediolanum) de: *Arditio* 1265 testis Bon. 3.
- de: *Guido* 1271 not. Bon. 15.
- Milchoviensis dioec., de: *Martinus* 1519 sc. Bon. 80.
- Milei* Iohannes de Ungaria 1458 sc. Bon. dd. 45; 1458 Rom. 243.
- Milgio, *Theodosio* dal, de Piacenza 1493 sc. Fer. 378.
- Mindelheim, de: *Adam* Seckler 1502 sc. Bon. 65.
- Mirkulich* Alexander 1668 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 543.
- Miskolc, de: *Aron Kaczander* 1843 dr. med. Pat. 231.
- Miskolczy* Mattheus de Ungaria 1501 sc. Bon. 65.
- Misle praep. de: *Nicolaus* de Bácska 1496 Rom. 255.
- praep. *Laurentius Besztercei* (Kretschmer) 1509 sc. Bon. 72, 77, 78, 451—2.
- Mislenovich* Vincentius can. Zagr. praep. Glogocensis 1598—1604 sc. et rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 117, 544, 557.
- Misnensis dioec. v. Meissen.
- Missich* Gregorius 1650 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Mlinarich* Antonius 1765 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Mocenigo* Aloysius 1571—75 Ver. 510—13.
- Modestus* Joanantonius Umber, poeta 1510 Viennae 75.
- Modrus*, ep. *Nicolaus* Machinensis de Catharo 1475 Pat. 167.
- ep. de: *Oswald* 1480 : 375.
- Modrusco* Lucas praec. Ioannis Várdai 1508 Pat. 175.
- Moesetig* Andreas 1836 dr. med. consil. et protomed. Tic. 345.
- Mohács, de: *Dionisius* 1439 dr. iur. can. Pat. 155.
- de: m. *Ioannes* Szabó 1496 sc. Pat. 171; dr. art. Fer. 381.
- Mohora, de: *Wydfy* *Nicolaus* can. Vac. 1461—3 cubic. pap. Rom. 243.
- Mohorai* *Nicolaus* can. Vac. 1470—1471 tr. Fer. 246, 371.
- Moler* Gaspar civ. de Lőcse 1493 sc. Fer. 378.
- Molineto* Antonius 1653 praes. Coll.-Ven. Pat. 530—2.
- Mollinari* *Mattius* 1653 Pat. 217.
- Monasteriotti* Theodorus 1853 dr. med. Pat. 234.

- Monedulatus* v. *Petrus Csókás*.
Monellis de, *Augustinus* u. i. dr. aud. Agr. 409.
Monoszlay *Andreas* circa 1572 sc. Bon. 105.
Monoszlay *Ioannes* ep. *Zagr.* 1584 Bon. 110.
Montagnana *Bartholomeus* 1456—8 dr. med. Pat. 160, 563.
Montaldi *Josephus* fr. O. P. prof. theol. 1780 Rom. 306.
Montecarlo, de: *Matiolus* 1268 Bon. 8.
Montesanto *Iosephus* 1831 prof. med. Pat. 221.
Monti *Antonius* 1745 not. Coll. med. Bon. 554.
Monyorókerék, de: fam. *Erdődi*. 123, 134.
Móré *Philippus* de *Csula* (*Cyula*) 1490—1526 sc. Bon. 59, 61, 63—64, 66, 78; 1505—13 Pat. 176—82; 1500 test. Fer. 382; 460—6.
Morgagni *Ioannes* 1725 prof. med. Pat. 218.
Moschino *Magnanimo* da *San Francisco* 1480 civ. Fer. 375.
Mosina, *Gregorius* de, *Ungarus* 1525 sc. Pat. 182.
Mossóczy *Zacharias* 1587 ep. *Nitr.* 112; cit. 265.
Moyses *Ungarus* fr. 1508 sc. Pat. 175.
Mulartz *Ioannes* *Henricus* *Germ.* 1725 dr. med. Pat. 218.
Muneghina *Bernardus* 1653 bid. gen. med. univ. Pat. 532.
Munkácsi (*Muncatsius*) *Stephanus* *Ungarus* de *Munkács* 1618 sc. Bon. 124—6; 1621 dr.
Muraköz, de: *Michael Zerpakh* *Croata* 1597 sc. Sen. 338.
Muray *Josephus* r. jud. ass. 1842 ded. Pat. 231.
Muret *Antonius* m. 1559 Rom. 193, 486, 487; 508—510.
Musanich *Ungarus* 1685 sc. Bon. 139.
Musinich *Matthias* *Croata* ex Coll. Ung. 1696 sc. Bon. 142; 1708 rector eiusdem Coll. 558.
Musna pleb. de: *Alexander* legum ac. d. dr. 1505 inc. univ. 415.
— pleb. de: *Franciscus* de *Megyes* 1538 Romae 263.
Muthmerius m. praep. *Scep.* 1273 inc. univ. 392.
Muzoli *Ludovicus* et *Marcus*, de: exam. 1457 Bon. 44—5.
München (*Monacum*) de: *Joh. Ignatius Egermeier* 1677 dr. med. Bon. 538.
Nádasdy *Franciscus* comes perp. terrae *Fogaras* ac *Castriferrei* 1590 cit. 208.
Nádasdy *Franciscus* iud. curiae Hung. 1642 sc. Sen. 340—1; 529, 1663 tr. Bon. 131; tr. Rom. 287.
Nádasdy *Thomas* 1522 sc. Bon. 83; 1522 sc. Rom. 260; 488—9.
Nádasi *Ioannes* S. I. 1642—3 dr. Rom. 281—7; 532—6.
Nagy *Ignatius* de *Sellye* 1755 dr. philos. et theol. Rom. 301.
Nagy *Laurentius* de *Dálnok* Trans. 1635 sc. Pat. dr. med. 214.
Nagy *Marcellus* Trans. 1583 sc. Bon. 110; prof. 111. inscr. 1586 bacc. 113, 544.
Nagy *Stephanus* 1764—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Nagybánya (*Rivulidominarum*) de: *Christophorus Hufnagel* 1476 sc. Bon. 55.
Nagybecskerek, de: *Joannes Grob* 1836 dr. med. Pat. 226.
Nagydemeter (*Magno Demetrio, Mettersdorf*) de: *Christianus* dd. pleb. 1447 inc. univ. 404.
Nagydisznód (*Heltau*) pleb. de: *Lucas* de *Castro Mariae* 1502 rector Bon. 65, dr. iur. 67.
Nagyenyed v. *Enyed*.
Nagyfaloy (*Nagyfalui*) *Gregorius* 1606 sc. Rom. 279.
Nagymánya, de: *Koller* *Iosephus* prael. 1765—7 Rom. 303—4; 1767 dr. Pis. 321.
Nagymarja, de: *Matheus* 1521 sc. Bon. 81.
Nagymarton, de: *Paulus* 1345 Bon. 26.
Nagyszombat, de: *Samboky* (*Sambucus*) *Ioannes Tirnaviensis* 1555 sc. Pat. 189—90; 1557 sc. Bon. 97; tr. Fer. 386—7; 1562 Neap. 237; Pat. 1559 poem. 566.
— de: *Gasparus Szeghedy* 1600 tr. Sen. 33ü—8.
— *Nicolaus Nowak* comes, 1589 tr. Sen. 337.
— de: *Stéer* *Martinus* 1826—48 prof. Pat. 220—224.
Nagyszőlös, de: *Gabriel* doctor 1477 inc. univ. 409.
Nagy-Tábor, de: fam. *Ráttkay*.
Nagyvárad v. *Várad* civ. et dioec.

- Nagyvát, de: *Ioannes* Pannonius 1495 sc. Pat. 171. Fer. 380.
 Nagzewlews v. Nagyszőlős.
Naiboda Valentinus 1571 prof. Pat. 203—4.
Nándoralba v. Belgrad.
Napoli (Neapolis) 235—238 passim.
 — miniator I. M. *Cynicus* 1463:244.
Naprági Demetrius 1597 ep. Trans. 525.
Napuly (Dwornichych, Napoly) Balthasar de Kaproncza Ungarus 1581—9. dr. philos. Bon. 109, 115; rector Coll. Ung.-Ill. 557.
Napuly Balthasar al. Coll. Ung. Ill. 1688 Bon. 140, 544.
Nasimbene de Fero 1270 Bon. 14.
Natalis ep. Nonensis in Dalmatia dr. theol. 1447 inc. univ. 405.
Neidenstein, de: fam. *Velderndorfer* 213, 340.
Nemes Blasius dd. can. Zagr. 1466 inc. univ. 408.
 — in: Balthasar *Batthyány* comes 1699—1702 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 293, 544.
Német Ujvár, de: Paulus Antonius ex Comitibus de *Batthyáni* 1720 conv. Coll. Hung. Parmensis 390.
Némethy Michael 1756—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
Nencke Gregorius can. Agr. 1471 Bon. 53.
Neograd, Neugrad v. Nógrád.
Nero, Alexander del, de Vicentia 1467 praecept. Pat. 162.
Neumann Paulus m. de Camenz dioec. Misnensis, capellanus in Rivulidominarum 1476 sc. Bon. 55.
Nicolaus V. pp. 1451 Rom. 425—6.
Nicolaus archid. Symigiensis 1265 sc. Bon. 4.
Nicolaus de Hungaria 1268—9 sc. Bon. 8, 14.
Nicolaus de Nitria can. Strig. 1269 — 70 sc. Bon. 10, 14, 15.
Nicolaus, Abbas, Ungarus, praep. Orod. m. cler. 1292—4. sc. Neap. 235.
Nicolaus archid. Nitr. 1317 rector Bon. 19. v. *Dörögdi* Nicolaus.
Nicolaus de Matafatis can. Varad. dd. 1328 inc. univ. 394.
Nicolaus dr. iur. can. praep. can. vic. ep. Agr. 1330 inc. univ. 394.
Nicolaus de Zala dr. 1341 inc. univ. 395.
Nicolaus de Strigonio 1401 sc. Bon. 34.
Nicolaus archiep. Coloc. 1411 sc. Pat. 154.
Nicolaus de Strig. dr. 1415 Bon. 35; 1417 dr. iur. 36.
Nicolaus dd. can. vic. Agr. 1425 inc. univ. 401.
Nicolaus de Hungaria O. P. 1458 dr. med. Fer. 365.
Nicolaus Siculus abbas Panormitarum prof. 1467 Pat. 162.
Nicolaus Machinensis de Catharo ep. Modr. 1482 Pat. 167.
Nicolaus de Hungaria fr. O. P. 1483
Nicolaus de Cassovia fr. O. P. 1482 m. Rom. 250.
Nicolaus de Szentanna (Zenthanna) S. Petri presb. bacc. 1484 Pat. 168.
Nicolaus de Mirabilibus fr. O. P. ex Septemcastris 1484 reg. Sen. 335; 1489 dr. theol. prof. Flor. 328—9.
Nicolaus de Hungaria m. 1488 sc. Rom. 253.
Nicolaus de Segedino fr. O. P. 1493 sc. Bon. 59.
Nicolaus de Bacska dioec. Agr. praep. de Misle et Vespr. 1496 Rom. 255.
Nicolaus de Athina 1496 dr. Fer. 381.
Nicolaus de Körmend (Kerment) fr. O. Min. 1497 dr. theol. Fer. 381.
Nicolaus nepos Matthiae Regis Ung. 1500 sc. Pat. 172—3.
Nicolaus de Bezdyd med. art. dr. 1504 inc. univ. 414.
Nicolaus de Posegavar fr. O. P. 1506 sc. Per. 314.
Nicolaus de Hungaria fr. O. P. 1507 sc. Sen. 334.
Nicolaus de Cremona 1636 Bon. 129.
Nisua, de: *Ioannes Onori* Hung. 1605 sc. Sen. 339.
Niszl Franco 1759—60 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
Nobschitz, von: fam. *Warkotsch*.
Nógrád (Neograd, Neugrad) opp. — archid. de: *Iacobus* 1317 sc. Bon. 19.
 — archid. de: *Iacobus* 1317 sc. inc. univ. 405.
 — de: Comes Gasparus *Ráskai* 1522 olim sc. Pat. 584.
 — de: Ludovicus *Rombauer* 1840 dr. med. Pat. 228.

- Nona archid. de: *Gregorius* 1268 sc. Bon. 8.
 — ep. de: *Natalis* dr. theol. 1447 inc. univ. 405.
 Noricum, de: *Paulus Pfann* 1564 sc. Fer. 504.
 Noricus, *Ioannes Hefner* 1564 sc. Fer. 504.
Novachich *Franciscus* 1702 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Novachki (*Novachi*) *Stephanus* 1696—8 sc. Bon. 142; cons. Nat. Hung. art. Bon. 145.
Novak *Carolus* 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Novák *Georgius* 1742 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Novák *Nicolaus Tyrnaviensis* *Ungarus* 1589 tr. Sen. 337.
Novakovich *Andreas* 1774 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Novosolium v. *Besztercebánya*.
Novozell *Michael* *Ungarus* 1648 sc. Bon. 130. inser.
 Nürnberg (*Norimberg*) de: *Bartholomaeus Fluck* 1564 sc. Fer. 504.
Nyas, de: *Demetrius* dd. 1510 inc. univ. 415—6.
Nyilas *Emericus* 1697 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Nyitra, archid. de: *Nicolaus Dörögi* 1517 rector Bon. 19—24.
 — archid. de: m. *Thomas* 1350 inc. univ. 396.
 — ep. *Bornemisza* (*Abstemius*) *Paulus* sc. Bon. (1556—79) 95.
 — ep. *Zacharias Mossóczy* 1587:112, cit. 265.
 — can. *Bremer* *Petrus* dr. theol. † 1589 sc. Bon. 114.
 — de: *Sigismundus Ehrenfeld* 1852 dr. med. Pat. 235.
 Ó-Buda (*Althofen*) pleb. de: *Paulus* 1355 Bon. 28.
 — praep. de: *Iohannes Stock* 1435 m. phys. 402.
 — can. de: *Vincentius legum* ac d. dr. 1505 inc. univ. 415.
 — praep. *Antonius Verancsics* 1532 Rom. 262.
 — praep. de: *Majtényi Ladislaus* de *Keselőkő* 1602 sc. Rom. 277.
Ochisk *Ioannes Baptista Ungarus* ex Coll. Ung. 1687 sc. Bon. 140.
Octavius *Andreas* can. *Zagr.* rector Coll. Ung.-Ill. dr. 1626 Bon. 128.
Oláh *Nicolaus* archiep. *Strig.* 91, 97, 102, 190, 193, 194, 197, 237, 263, 320, 496—9, 506—8, 585.
Olasz (*Ytalus*) *Petrus* *Trans. Alb.* 1508 sc. Pat. 176; 1511 sc. Sen. 335.
Olaszi v. *Szepesolaszi*.
Olm *Blasius* de *Ungaria* 1478 sc. Bon. 55 dd. 56.
Olmütz, de: *Gabriel* dr. i. utr. *Agr.* 1486 can. *Agr.* 412.
Olomucensis v. *Kesenbrot*.
Olsnensis, *Georgius Heintke* 1677 dr. med. Bon. 538.
Ónod praep. de: *Czudar Emericus* m. art. 1371 inc. univ. 397.
Onori *Ioannes* de *Onor et Nisua* Hung. 1605 sc. Sen. 339.
Orechoczi (*Orahoczy*) *Petrus* *Ungarus* 1654—5 sc. Bon. 130.
Orechoczi *Stephanus* conv. Coll. Ung.-Ill. 1669 sc. Bon. 133, 543.
Oreti *Franciscus Antonius* 1745 prof. med. Bon. 551.
Orlandini *Sebastianus* 1527 prof. Fer. 385.
Orlik *Stanislaus Hieron. Ferd. L. B.* in *Laziska* 1639 sc. Sen. 340.
Orlle *Ioannes a Karva* 1602—3 sc. Bon. 119; 1603 dd. Per. 315; tr. Sen. 338.
Orod v. *Arad*.
Oroganovich *Ioannes* 1750 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Orosz *Petrus* praep. *Vespr.* 1489 sc. Fer. 376.
Orsich *Franciscus L. B.* conv. Coll. Ung.-Ill. 1682 Bon. 138, 544.
Ország *Ioannes* de *Guth* ep. *Sirm.* dr. iur. can. 1505 inc. univ. 584.
Országovich *Mathias* *Illyricus* al. Coll. Ung.-Ill. 1673 sc. Bon. 135.
Orto, *Iohannes Baptista*, ab: 1617 prof. Bon. 124.
Ortona, de: *Iacobus* dr. theol. 1552 prof. Bon. 485—6.
Ostfi *Nicolaus* de *Asszonyfalva*, praep. *Strig.* 1454 sc. Bon. 42; tr. Fer. 363.
Ospaldus ep. *Modr.* *Strigonii* 1480 sc. Fer. 375.
Ospaldus de *Quinqueecclesiis* fr. O. P. 1488 Bon. 58; 1496 sc. Pat. 171; 1498 dr. m. Fer. 38; Bon. 63.
Ottantius *Andreas* 1621 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
Ottantius *Ioannes Croata Ezechiensis* *Ungarus* 1584 sc. Bon. 110.

- Otting* Iohannes archid. Sopr. ac. can. Iaur. 1452 sc. Bon. 41.
Ozd, arch. de: Thomas *Pellaeus* et can. Alb. Trans. 1522: 82.
Ozdy Thomas Claudiopolitanus 1630 sc. Bon. 128; 1632 dr. med. Pat. 214; 528, 529, 579.
Ózredna v. *Zredna*.
Padova (Padua, Patavium) passim.
Paffan Ignatius 1763 dr. Rom. 302.
Paganelli Rogerius de Forlivio m. Bon. 1268: 7.
Paksi Blasius, Ioannes et Wolfgangus 1526 sc. Bon., 88.
Paksi Ioannes 1742 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Paksi Wolfgangus 1526 sc. Fer. 385.
Paleotus Alexander exam. 1521—24 Bon. 81, 86.
Paleotus Vincentius exam. 1465 Bon. 47.
Palermo, abbas de: *Nicolaus* 1467 Pat. 162.
Pálffy Georgius Ungarus 1559 rector Pat. 193.
Pálffy Ioannes de Erdőd L. B. in Biberspurg et Stompha 1603 sc. Per. 315; 1604 sc. Sen. 339. 1606 Rom. 279.
Pálffy Ioannes Antonius comes Poseniensis 1670. sc. Parm. 389.
Pálfi Martinus sac. dioec. Quinqueecl. 1489 sc. Rom. 253.
Pálffy Nicolaus 1645 tr. Neap. 238; tr. Rom. 284.
Pálffy Paulus L. B. de Erdőd Ungarus 1611 tr. Per. 315; 1612 Rom. 279; tr. Sen. 339.
Pálffy Stephanus de Erdőd comes comit. Poseniensis 1603 sc. Per. 315; 1604 sc. Sen. 339; 1606 Rom. 279.
Pálffy Thomas 1641—5 sc. Rom. 281—2.
Palisna Giovanni Zagr. 1575 sc. Bon. 29.
Palizna, de: *Petrus* dr. art. 1448 Fer. 356.
Paliznai Petrus de Hungaria can. Strig. 1457 dr. Bon. 44, 45.
Pálócz, de: *Horváth* Ioannes 1628—9 sc. Pat. 213—4.
Pálóczi Sigismundus 1467 sc. Fer. 366—7.
Pancas, de: Ioannes dioec. Iaur. 1442 sc. Pat. 155, 156.
Pancsova, de: *Nicolaus Ristich* 1846 sc. Pat. 352.
Panizza, Bartholomeus 1832 prof. med. Tic. 343.
Pankota praep. can. Quinqueecl. archid. de: Albertus *Hangácsi* 1449 sc. Pat. 158; 1450 Bon. 38—9.
Papia v. *Pavia*.
Paradicsics Gregorius 1706 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
Paravich Romualdus 1837 dr. med. Pat. 227.
Parma 388—390 passim.
Parma, de: *Petrus Strocci* 1463 poeta Rom. 244.
Partinger Gasparus Poseniensis 1579—1605 sc. Bon. 108; inscr. consil. 1602: 119—121.
Pascutius Ioannes Petrus Bodianus sc. Bon. saec. XVI. praef. 65.
Pászlhory Iosephus 1776—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561—2.
Pata (Patha) praep. can. Agr. *Stephanus* dd. 1456 inc. univ. 406.
— archid. de: *Angelus* de Cialfis dd. 1476 inc. univ. 409.
Patachich Georgius de Zaiezda ex Coll. Ung.-Ill. 1697—99 sc. Bon. 142; 1699 dr. can. Zagr. 143, 542—45; 1700 rector Coll. Ung.-Ill. 558; s. a. inscr. 589, 590; 1701: 591.
Patachich Matthias al. Coll. Ung.-Ill. Bon. cap. s. a. 543.
Paulinus Petrus de Kaproncza praec. fratrum *Révay* 1546 Pat. 186.
Paulus III. pp. 1558 cit. Rom. 263.
Paulus IV. pp. 1558 Rom. 266.
Paulus Hungarus de Dalmatia m. dd. prof. 1221 Bon. 1, 2.
Paulus m. dr. capit. Strig. 1255 inc. univ. 391.
Paulus de Hungaria 1268—9 sc. Bon. 6, 7, 13.
Paulus archid. Simig. 1268—73 sc. Bon. 8, 10, 12, 14—17.
Paulus archid. Strig. 1270 sc. Bon. 15.
Paulus m. dr. leg. praep. cap. Strig. 1327 inc. univ. 394.
Paulus m. phys. can. Varad. 1332 inc. univ. 394.
Paulus de Hungaria in Nagymarton 1345: 26.
Paulus pleb. in Althofen 1355 sc. Bon. 28.
Paulus de Hungaria m. 1425 dr. med. Tic. 342.

- Paulus* de Septem Castris 1478 sc. Pat. 166.
- Paulus* de Wacia m. fr. O. P. 1476 lect. Flor. 327; 1478 Rom. 249; 1483 ep. Argensis.
- Paulus* Pannonius 1509 sc. Bon. 73.
- Paulus* de Castro plebis 1523 sc. Bon. 86. dr.
- Paulus* de Tauris fr. O. Min. 1654 Rom. 285.
- Pavia (Papia, Ticinum) 342—353 passim.
- Paxellus* Petrus de exam. 1465 Bon. 47.
- Payrhoften, in: *Haidenburg* Wolfgangus Iacobus ab. cons. Nat. Germ. 1642 Sen. 529.
- Pázmány* Petrus card. archiep. Strig. 1628 ded. Rom. 280.
- Peakovich* Lucas 1758—9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Pécs (Fünfkirchen, Quinqueecclesiae) civ. et dioec.
- archid. de: m. *Iacobus* 1269 sc. Bon. 10.
- praep. *Iohannes* dr. iur. can. 1346 inc. univ. 395.
- can. *Cserdi* Emericus 1431 poenit. Rom. 240.
- de: *Iohannes* de Valko 1431 theol. dr. 402.
- praep. *Derslai* Paulus de Glowino 1445—7 sc. Pat. 156.
- can. *Hangácsi* Albertus praep. archid. de Pankota 1449 sc. Pat. 158—9; dd. 1450 Bon. 38—9.
- ep. *Ianus* Pannonius 1454 sc. Bon. 42; 1458 dr. 1458 Rom. 243; 1465 Rom. 245.
- can. *Dionisius* dd. 1458 inc. univ. 407.
- praep. *Georgius* dr. art. et decr. 1465 inc. univ. 408.
- de: *Bartholomeus* O. Er. S. August. 1470. sc. Pat. 164.
- presb. *Ács* Gregorius 1471 sc. Bon. 53.
- can. *Clemens* de Ungaria 1473 sc. Bon. 55 dd.
- de: *Thomas* fr. O. P. 1476 sc. Per. 309.
- prior provinc. *Bartholomeus* de Quinqueecl s. pag. prof. 1478 inc. univ. 410.
- can. *Blastus* dd. 1478 inc. univ. 410.
- archid. can. *Gregorius* dd. 1478 inc. univ. 410.
- *Lucas Cronacus* Fr. O. P. 1479 Per. 310.
- de (Pechy) Iacobus dd. pleb. de Koloswar dioec. Alb. Trans. 1482 inc. univ. 411.
- praep. *Petrus* Ungarus 1484 sc. Pat. 167.
- de: fr. O. P. *Osvaldus* 1488 sc. Bon. 58; 1496 sc. Pat. 171; 1498 dr. m. Fer. 38; Bon. 63.
- can. de: *Iohannes* de Escher de Stiria 1492 sc. Bon. 59.
- de: fr. O. P. *Franciscus* 1493 sc. Bon. 59.
- can. de: *Stephanus* de *Germath* 1493 sc. Tic. 342; dr. Fer. 379.
- de: fr. O. P. *Valentinus* 1493 sc. Sen. 333.
- de: fr. O. P. *Michael Zechel* 1493 Sen. 333; 1498 sc. Bon. 63.
- de: *Thomas Bakócz* iun. dr. iur. pontif. 1494 Bon. 60.
- de: *Stephanus* fr. O. P. 1495 sc. Per. 313.
- can. *Clemens* de Thoron dd. 1495 inc. univ. 413.
- de: *Valentinus* O. P. 1507 sc. Fer. 383.
- de: fr. O. P. *Demetrius Bezdruziczky* de Ungaria bacc. 1511 Sen. 334.
- can. *Ioannes Kakas* de Buda dd. 1513 inc. univ. 416.
- de: fr. O. P. *Andreas Scotus* 1521 sc. Pat. 180.
- de: fr. O. P. *Gregorius de Gorsaon* 1525 sc. Bon. 87.
- de: *Stephanus Brodarics* 1536 tr. Bon. 89, 90.
- ep. *Draskovich* Georgius dr. philos. 1549 sc. Bon. 93, 94; 1551 Pat. 188—9; 1563 : 198.
- ep. *Gregoriancz* Paulus dd. 1550 Rom. 264—5.
- de: L. B. *Iohannes Christophorus* 1619 sc. Pat. 212.
- prael. *Koller* Iosephus 1765—7 Rom. 303—4.
- Pécsvárad, abb. de: *Bondalmon* *Iohannes* de Florentia 1411 dr. iur. civ. Pat. 153.
- Peharnik* *Stephanus* de Isadkovich can. Zagr. 1771 dedic. Bon. 593.
- Pellaeus* *Thomas* archid. *Ozdensis* et can. Alb. Trans. 1522 : 82.
- Pellestrini* card. 1268: 5, 8.
- Pensaurum v. Pesaro.

- Pénzak* Ioannes 1760 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Pepolis*, de: *Zerra* 1265 Bon. 4.
- Perényi* Emericus 1768 sc. Rom. 304.
- Perényi* Nicolaus 1467 sc. Fer. 366—7.
- Persius* Ioannes Philippus a Lonsdorf Austriacus 1639 sc. Pat. 216.
- Perugia* (Perusium) 309—316 passim.
- Perusio*, de: *Angelus* dr. iur. u. 1467 prof. Pat. 163.
- Pesaro* (Pensaurum) archid. Zagr. can. Strig. de: *Leonardus* dd. 1390 inc. univ. 399.
- Peslech* Carolus 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Pest*, de: *Gregorius* 1489 et antea sc. Bon. 58; art. dr. Fer. 376.
- de: *Andreas* fr. O. P. 1495 sc. Per. 313.
- *Gregorius* de: fr. O. P. 1497 sc. Per. 314.
- de: *Andreas* fr. O. P. 1501 sc. Neap. 236.
- de: *Georgius* fr. O. P. 1501 sc. Rom. 256.
- pleb. de: *Iohannes* art. med. dr. 1505 inc. univ. 415.
- *Gregorius* de, lic. in decretis 1512 inc. univ. 416.
- de: *Thomas* 1512 sc. Neap. 237; dr. 1518.
- can. *Szegedi* Paulus 1568—74 sc. Bon. 102; 1570 prof. log. 103; 1572 Flor. 330; 511—2; 536.
- *Ignatius Norbertus Conradi* O. Piarum 1744 Rom. 296.
- de: *Ludovicus Kadisch* 1837 dr. med. Pat. 228.
- de: *Julius Strasser* 1839 med. dr. Tic. 347.
- de: *Simon Brück* 1850 med. dr. Tic. 232.
- Pesthy* N. N. ante 1552 sc. Pat. 182.
- Péterffy* Franciscus Stephanus 1712 dr. Rom. 293; 545—548.
- Péteřvárad*, abbas de: *Znika* Ioannes s. a. Bon. inscr. 587.
- Petkovich* Balthasar 1754—5 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Petras* Mattheus Petrus Ungarus 1690 sc. Bon. 141.
- Petrichevich* Georgius 1744—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Petrinchich* Petrus Dernyeus 1633 sc. Bon. 129.
- Petrosevich* Nicolaus 1736 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Petrosillo* Georgius 1774 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Petrovich* Ioannes 1780 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Petrovich* Matthaeus 1743—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558—9.
- Petrovinus* Georgius de Zagabria Ungarus 1558 sc. Bon. 97—8 dr.
- Petrus* Yspanus m. 1265 sc. Bon. 4.
- Petrus* ep. Concensis 1268 Bon. 9.
- Petrus* de Lausana 1268 sc. Bon. 9.
- Petrus* can. Strig. 1268 sc. Bon. 6, 7.
- Petrus* praep. Zagr. 1268 sc. Bon. 7; sc. Pat. 151.
- Petrus* sacrista 1268 Bon. 7.
- Petrus* de Monte Pensulano 1270 Bon. 14.
- Petrus* de Furlivio repetitor in medic. 1338 Bon. 25.
- Petrus* Hungarus de Alba Reg. 1338 sc. Bon. 25.
- Petrus* de Ungaria 1338 sc. Bon. 25.
- Petrus* de Zathmar cler. Trans. 1343 sc. Bon. 26.
- Petrus* can. Strig. dr. leg. 1353 inc. univ. 396.
- Petrus* de Ungaria fr. O. P. 1426 Bon. 36.
- Petrus* Ungarus fr. 1451 sc. Pat. 159; 1457 sc. Bon. 43; Rom. 243.
- Petrus* de conv. Cassoviensi 1476 sc. Flor. 327.
- Petrus* de Kalmanchechi fr. O. P. conv. Quinqueecl. 1476 sc. Per. 309; 1478 sc. Flor. 328.
- Petrus* de Ungaria O. S. Petri bacc. 1478 Pat. 165.
- Petrus* da Posterna 1480 amb. Fer. 375.
- Petrus* Ungarus praep. Quinqueecl. 1484 sc. Pat. 167.
- Petrus* Transilvaniensis de Cibinio pleb. in Stolzenburg dd. et dr. art. 1490 dr. med. Fer. 377.
- Petrus* de Cassovia fr. O. P. 1493 sc. Sen. 333; 1495. sc. Per. 313; 1498 sc. Tic. 342.
- Petrus* de Quinqueecl. fr. O. P. 1495 sc. Bon. 61.
- Petrus* de Ungaria fr. O. P. 1512 Neap. 236.
- Pfann* Paulus Noricus 1564 testis Fer. 504.
- Philipchich* v. *Filipchich*.
- Philippus* Card. Bon. 1455 : 42.
- Philippus* lit. de Segedino nob. Bachiensis dioec. 1494 Rom. 255.
- Philippus* de Ungaria fr. O. P. 1509 bacc. Fer. 383.

- Philippus* de Alba Regali archid.
Varad. 1517 sc. Bon. dr. iur. 79.
- Piacenza, de: *Stephanus* 1321 civ.
Bon. 23.
- de: *Matheus* de *Vicedominis* iur.
utr. dr. vic. Strig. 1402 inc.
univ. 400.
- de: *Theodosio dal Milgio* 1493
sc. Fer. 378.
- Piato, de: *Ioannes Xantus* can.
Zagr. 1558 Bon. 99, rector Coll.
Ung.-Ill. 1559—60 : 556.
- Piccolomini* *Iacobus* 1465 card.
Tic. 40.
- Pich* *Michael* conv. Bud. fr. O. P.
1496 sc. Bon. 61, 63.
- Pientovich* *Ioannes* 1753—4 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
- Piketti* *David* 1772 rector Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
- Pileus* v. *Huter*.
- Pillitz* *David* 1856 dr. med. Pat. 234.
- Pinati* *Adamus* 1653 bid. spec.
med. univ. Pat. 532.
- Pinu* *Bernardus* re, exam. 1519—26
Bon. 80, 87, 88.
- Pinu* *Laurentius* de, exam. 1385
Bon. 32.
- Pio* *Ioannes* *Baptista* *Bononiensis*
1509—22 prof. Bon. 72—4, 83;
452—9.
- Pirchaimer* *Christophorus* a *Pirche-*
nau *Ungarus* 1602 sc. Bon. 119.
- Pisa* 320—321 passim; can. de: *Ray-*
nerius 1266 sc. Bon. 4.
- Piscia*, pleb. de: *Baldassar* dd. el.
ep. Sirm. 1479 inc. univ. 410;
1481 cit. Rom. 249.
- Piso* *Iacobus* dr. iur. protonot.
Apost. dr. art. 1509 Rom. 257—8.
- Piso* *Ioannes* 1519 prof. Fer. 384.
- Pistorio*, de: *Amanati* *Bartholomae-*
us 1265 sc. Bon. 3.
- de: merc. *Bocha* *Angellerii*
1274 Bon. 18.
- Pitonius* *Jos. Octavius* praef. Mus.
1695 Rom. 291—2.
- Pitrulla* *Lodovicus* m. O. Carm.
1467. Pat. 164.
- Pius* II. pp. (*Aeneas Sylvius Picco-*
lomini) 1463 Rom. 244, 332.
- Pius* IV. pp. 1564 : 504.
- Pizzoli* *Ioachimus* pictor Bon. 1699
Bon. inscr. 587.
- Placentia* v. *Piacenza*.
- Plantanigni* *Gaspar* de, exam. 1417
Bon. 36.
- Platner* *Camillus* 1836—44 prof.
med. Tic. 345, 351.
- Plecker* *Fridericus* 1833 dr. med.
Pat. 22. *Coronensis*.
- Podio* *Christofero* de, vic. exam.
1454 Bon. 43.
- Pogledich* *Georgius* 1653 rector
Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- Pogledich* *Iosephus* 1726 rector
Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Pohroncz*, de: *Szelepcsény* *Georgius*
1628 sc. Rom. 280.
- Póka* *Iosephus Thaddaeus* de *Pó-*
kafalva can. Zagr. protonot ap.
1775 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 594;
1776—7 rector eiusd. Coll.
561—2.
- Polanco* *Iohannes* can. S. I. 1558
ded. Rom. 266.
- Pole* *Reginaldus* card. 1550—9 Ver.
317—9.
- Polnar* *Marcus* m. dr. art. et leg.
et pleb. de *Segesd* 1487 inc.
univ. 412.
- Polner* *Ioannes* de castro *Schess*
cantor *Wratisl.* 1495 sc. Bon. 60.
- Polycarpus* v. *Kosztolányi* *Geor-*
gius.
- Poncio* de *Urgeo* can. *Gerundinen-*
sis 1269 Bon. 13.
- Pongrácz* *Emericus* *Iosephus* L. B.
1675 sc. Rom. 288.
- Ponte*, a: *Antonius Verius* nob. Ven.
dd. ep. Sib. et vic. Strig. 1397
inc. univ. 400.
- Ponzius* *Vigerius* can. *Albiensis*
1269 sc. Bon. 12.
- Popelko* *Stanislaus* *Sarmaticus* can.
Zagr. archid. de *Kemlek*; al.
Coll. Ung.-Ill. 1671 sc. Bon.
135; 1683 rector Coll. Ung.-Ill.
557; 1684 : 539, 540.
- Popelko* *Stanislaus* 1725 rector Coll.
Ung.-Ill. Bon. 558.
- Porsig* *Gasparus* 1748 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
- Portenberger* *Ioannes* *Croat* S.
Patris Pauli 1684 Rom. 289.
- Porziuncula* *Benvenuto* 1780 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Posga*, de: *Ioannes Sárvány* 1594
sc. Bon. 114, † 1597 : 116.
- Posgay* *Sigismundus* 1569 sc. Rom.
267.
- Posonium* v. *Pozsony*.
- Possevino* *Antonius* S. I. 1585 Rom.
271—2.
- Posterna*, *Petrus* de: amb. 1481
Fer. 375.
- Pozsony* (*Pisonium*, *Posonium*,
Pressburg) civ.

- praep. de: *Stephanus Banca* 1263 sc. Bon. 2.
- praep. de: *Stephanus* 1266 sc. Bon. 5.
- *Philippus* dd. 1311: 393.
- can. *M. Nicolaus* Doctor 1341 inc. univ. 395.
- epitaphium dr. med. *Volfgangi de Schom* 1459 inc. univ. 407.
- can. *Ellebodius* Nicasius Casletanus 1562—3 Pat. 196—7.
- de: *Gaspar Partinger* 1579—1604 sc. Bon. inscr. 108, 119.
- de: *Martinus Boëmus* Pann. 1581 sc. Pat. 336; Bon. 109; sc. Sen. 336.
- *Ioannes Smugger* 1583 sc. Sen. 336.
- de: *Smúgrús* Felicianus Pannonicus 1584 sc. Bon. 110.
- de: Comes *Nicolaus* Antonius *Lippay* de Zombor 1670 conv. Coll. Hung. Parm. 389.
- de: Comes *Ioannes* Antonius *Pálffy* 1670 conv. Coll. Nob. Parm. 389.
- *Bernardus Bettelheim* 1836 dr. med. Pat. 224.
- de: *Ioachim Mandel* 1842 dr. med. Tic. 349.
- de: *Maximilianus Breuer* 1843 med. dr. Tic. 350.
- de: *Iacobus Deutsch* 1846 dr. med. Tic. 352.
- Požega (Posga, Possega, Pozsegar) opp. ac dioec.
- praep. de: *Urbatiŭs* 1268 sc. Bon. 5.
- can. de: *Demetrius* de Ungaria 1268 sc. Bon. 7.
- de: *Bernhardus* fr. O. P. 1491 sc. Pat. 170.
- de: *Vincentius* fr. O. P. 1491 sc. Per. 312.
- de: *Nicolaus* fr. O. P. 1506 sc. Per. 314.
- de: *Sárváry* *Ioannes* 1594 sc. Bon. 114; † 1597: 116.
- praep. *Chernkovich* Petrus, can. Zagr. protonot. ap. et rector Coll. Ung.-Ill. 1699 Bon. 144.
- Pöstyéni* Thomas de Ungaria 1407 prof. Bon. 34; 1410 dd. 34, 35.
- Prázsmár* (Tartlau) de: *Lucas Boessbart* 1495 sc. Bon. 60.
- Prekritt* *Stephanus* al. Coll. Ung. Ill. 1691 Bon. 141, 544.
- Prelenkirchen*, de: *L. B. Stephanus Listhius* 1615 sc. Sen. 339.
- Prelormo*, *Ludovicus* de: fr. O. P. 1527—75 Bon. 71.
- Pressburg* v. Pozsony.
- Prevendar* *Ioannes* 1763—5 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560—1.
- Prezavich* Petrus al. Coll. Ung. Ill. 1674—76 Bon. 135—6.
- Prinz* v. *Herczeghy*.
- Prioli* *Laurentius* 1559 dux Ven. 489.
- Prisciano* *Peregrinus* eques 1516 Fer. 383.
- Proschio* *Ioannes* can. Strig. 1474 dr. iur. can. Fer. 373.
- Prospero* *Antonius* 1595 patr. Spediensis Genuensis v. rector Pat. 211—2.
- Puch* *Stephanus* 1738 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Pucz* Petrus Croatia ex Coll. Ung. 1689 sc. Bon. 141.
- Pulay* *Antonius* 1751 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Pulay* *Matthaeus* 1750 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Pulitzer* J. 1843 ded. Pat. 231.
- Punneba* *Nicolaus* 1779 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Purkircher* *Georgius* dr. med. 1563 Pat. 197—8.
- Pusz* *Ladislaus* 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Quinqueecclesiae v. Pécs.
- Quintilius* Petrus *Antonius* 1712 cur. not. Rom. 548.
- Rabenstein* *Iohannes* praep. Visegr. canc. Boemiae 1454 sc. Bon. 42.
- Raczia* *Ioannes* 1755 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Radetius* *Stephanus* 1572 ep. Agr. 202.
- Radichevich* *Iosephus* 1753—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559—560.
- Radichevich* *Sigismundus* 1762—4 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560—1.
- Radossochi* *Ioannes* 1605 sc. Sen. 339.
- Radovitius* *Ioannes* Illyricus de Hroztovicza rector Coll. Ill.-Ung. 1604 Bon. 120.
- Rafardi* *Bernardus* Catellanus 1265 sc. Bon. 3.
- Raggia* *Georgius* 1753—4 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Rákóczy* *Georgius* I. pr. Trans. 1628 Albae Juliae 213.
- Rákóczi* *Ioannes* 1769 sc. Rom. 304.
- Rákos* (de Rakus) *Melchior* art. et dd. vic. Tasnad. 1498 inc. univ. 415.

- Rákosi* Balthasar Trans. 1651—6
dr. med. Pat. 216—7.
- Ramazzini* Bernardinus 1703 prof.
med. Pat. 217.
- Ramizzini* Rolando 1270 Bon. 14;
~ filius: Omnebone 14.
- Rangoni* Gabriel de Verona fr. O.
Franc. 1471 tr. Fer. 371; card.
1486 † Rom. 251; 1470 cit. 246,
250.
- Rans* Georgius rector cap. Sancti
Ladislai regis Budensis 1489 sc.
Fer. 377.
- Ráskai* Gasparus comes Neogr.
1522 olim sc. Pat. 584.
- Rasna* Augustinus de, Ungarus dr.
iur. can. 1439 Bon. 38.
- Ratisbona*, *Ratispona* v. *Regens-*
burg.
- Ráttkay* Georgius comes de Nagy
Tábor 1701 al. Coll. Ung.-Ill.
Bon. inscr. poem. 586.
- Ráttkay* Ladislaus comes de Nagy
Thabor 1700 sc. Parm. 390.
- Ráttkay* Paulus L. B. de Nagy-
Tábor 1618 conv. Coll. Ung.-
Ill. et sc. Bon. 125, 126, 543.
- Raudich* Lucas 1834 dr. med. Pat.
222—23.
- Rave* Keppel Dominicus dr. fr. O.
P. prior et vic. com. Coronensis
1529 inc. univ. 422.
- Raynerius* can. Pisanus 1266 sc.
Bon. 4.
- Rechnitz*, de: Comes Iosephus de
Batthyány conv. Coll. Ung.
Parm. 1700 : 389.
- Regensburg* (*Ratisbona*, *Ratispona*)
— de: *Iohannes* cap. Nic. *Stoltz*
ep. Varad. 1471 sc. Bon. 53.
— de: *Erasmus* dr. theol. dec. 1473
inc. univ. 409.
- Regifritth* Petrus Ungarus 1669 sc.
Bon. 133. inser.
- Regino* v. *Isvalia*.
- Regio*, de: *Arduynus* 1268 : 7.
- Regio* Raphael prof. Pat. 1489—
1526 : 66, 176, 177, 179, 182; 431
—6, Ven. 460—466.
- Regius* Joan. Emanuel 1837 ded.
Tic. 346.
- Reich* Ioannes 1756—7 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 560.
- Reiner* Iosephus 1842 dr. med. Pat.
230—31.
- Reiner* Sigismundus 1852 dr. med.
Pat. 233.
- Reisinger* Melchior nob. Hung.
1662 sc. Sen. 341.
- Relinger* Fridericus Theophilus
1688 sc. Bon. 141. inscr.
- Remedelli* Dionisio fr. O. P. a Pisa
1768: 321.
- Reull* Ioannes dr. med. 1622 Pat.
213.
- Reuss* G. 1843 ded. Pat. 231.
- Révai* Franciscus 1547 vice pal.
Hung. 564.
- Révai* Laurentius 1547 sc. Pat.
poem. 564.
- Révai* Michael 1548 sc. Pat. 563.
- Reydgierius* Iacobus can. Vespr. dd.
1545 inc. univ. 395.
- Rezo*, de: Ioannes *Bonzagno* dr.
iur. utr. praep. Varad. 1527 inc.
univ. 420—1.
- Ricardo* de Aricio 1271 Bon. 16.
- Riccoboni* Antonius 1578 prof. Pat.
205; 513—5.
- Rigoni* C. A. 1838 prof. med. Tic.
346.
- Rindtsmaul* Ioannes Otto L. B.
1739 sc. Per. 316.
- Ripis*, m. *Johannes* de 1481 prior
Bon. 57.
- Ristich* Nicolaus a Pancsova 1846
sc. Tic. 352.
- Rivulidominarum* v. *Nagybánya*.
- Rizzoli* Antonio 1321 Bon. 20.
- Robertus* Ungarus de Biturgia
1614 sc. Bon. 124.
- Roderici* Daniel a Castro 1632 Pat.
poem. cit. 328.
- Rogierius* Paganelli m. de Forlivio
1268 Bon. 7.
- Rola* Petrus proc. gen. O. S. Pauli
pr. Er. 1684 Rom. 540.
- Roma* (Rom, Róma) 239—308 pas-
sim.
- Rombauer* Ludovicus 1840 dr. med.
Pat. 228—9.
- Romponi* Lambertinus 1269 Bon. 14.
- Romrodt*, Sebastianus a: cons. Nat.
Germ. 1583 Pat. 515—6.
- Rondeletti* 1564 prof. med. Bon.
101.
- Rosenpach* Wipertus Trans. 1603
sc. Bon. 119.
- Rosoniensis* ep. Paulus *Szondy*.
- Rossetto* Alphonsus 1564 ep. Fer.
502.
- Roth* Matthias 1839 dr. med. Tic.
347—8.
- Rotteneder* Ioannes 1755—6 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Rotterdam*, de: *Erasmus* 1509—17 :
257.

- Robetta* Andreas fr. O. P. Bononiae 1691 : 541.
- Rozgonyi* Ioannes 1465 tr. Sen. 332.
- Rózsavölgy* (Valle Rosarum) de: *Laurentius* fr. O. P. 1475 m. Roma. 248.
- Rozwagy* Simon dd. archid. Chana. 1493 inc. univ. 413.
- Rubinus* Ungarus 1268 sc. Bon. 6.
- Rudolphus* rex Hung. (1576—1608) 202, 210.
- Ruffinus* Damianus not. Bon. 1270: 14.
- Rusignoli* Petrus 1269 sc. Bon. 13, 14.
- Rygutius* de Grizana 1265—71 Bon. 3, 15.
- Sabaria v. Szombathely.
- Ság, praep. de: *Franciscus Fegyverneki* 1576 cit. Rom. 259.
- Sagrab v. Zagreb.
- Sala v. Zala.
- Sala Antonius* exam. 1501 Bon. 65.
- Sala Iohannes* de. exam. 1467—96 Bon. 51—3, 56—7, 62.
- Sala Ludovicus*, de: 1512 exam. Bon. 75.
- Salanck* Augustinus archid. de Clus et can. Trans. 1439 sc. Bon. 38.
- Saliceto* Bartholomeus de, exam. 1385 Bon. 32.
- Saloch v. Szalók.
- Saluzzo* Ioannes Ludovicus pr. 1522 sc. Pat. 467—76.
- Salvini* Sebastianus Florentinus 1479 : 323—4.
- Sámbokey* (Sambucus) Ioannes Tirnaviensis 1555 sc. Pat. 189—90, 194; 1557 sc. Bon. 97; tr. Fer. 386—7; 1562 Neap. 237; Pat. 1559 poem. 566.
- Sancta Maria v. Szentmarja.*
- Sancta Maria*, Jeronymus de: 1512 prom. Bon. 75.
- Sancto Bonetto*, de: *Beltrandus* 1270 Bon. 14.
- Sancto Petro Antonius*, de: exam. 1465—7. Bon. 47, 51.
- Sancto Petro Florianus*, de: dd. 1401—39. Bon. 34, 36, 38.
- Sanctus* scriptor m. 1268 Bon. 8.
- Sanctus Andreas* v. Szentandrás.
- Sanctus Bartholomeus* v. Szentbertalan.
- Sanctus Nicolaus* v. Szentmiklós.
- Sarló* Ioannes dd. can. vic. Varad. 1451 inc. univ. 405.
- Sartor* Martinus civ. de Leuucze 1493 sc. Fer. 378.
- Sárvár, de: Comes Adamus *Draskovics* de Trakostyán 1680 conv. Coll. Ung. Parm. 389.
- Sárváry* Ioannes de Posga 1589 tr. Sen. 336—7; 1594 sc. Bon. 114; † 1597 : 116.
- Saucino* Andrea de: lic. vic. ep. Bon. 1386 : 33.
- Sauraman* Georgius 1513 v. rector univ. Bon. 78.
- Scalich* Paulus Baro 1552 sc. Bon. dr. theol. 94; 1553 Rom. 265—6; 485, 486.
- Scaramaghi* Felix 1764 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Scardona, ep. de: Iohannes *Babbich* can. Zagr. archid. Chasm. rector Coll. Ung.-Ill. 1671 sc. Bon. 135, 557, 589.
- Scarenzio* Aloysius 1839—41 prof. med. Tic. 347—9.
- Scepes, de v. Szepesi.
- Scepusium* (Szepesség, Zips) et dioec.
- praep. de: m. *Muthmerius* 1273 inc. univ. 392.
- de: *Iohannes* dd. archid. de Doboca can. Trans. rector 1386 Bon. 32—3.
- praep. de: *Iohannes Stock* 1435 m. phys. 402.
- praep. de: *Gasparus Bak* de Berend dr. iur. can. 1464 Bon. 46—7.
- cantor eccl. *Leudeschitt* Georgius 1493 dr. iur. can. Fer. 337—8.
- (dioec.) de: *Michael* de Lelez dr. iur. can. 1503 Bon. 68—9.
- can. de: *Ladislau* can. Coloc. 1521 sc. Pat. 179.
- Schaglia* Nicolaus 1742 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Schaidler* Paul Craemnicianus can. Strig. 1493 prof. Fer. 397—80.
- Schaller* Siegfried Traugott Trans. Bistric. 1837 dr. med. Tic. 345.
- Schäffer* S. 1843 ded. Pat. 231.
- Schässburg, Schess v. Segesvár.
- Schiassi* Ignazio, Sonetto di 1771 in onore di Giuseppe *Bedenichez* al. Coll. Ung. Bon. 593.
- Schlesinger* Guilielmus Ungarus 1842 dr. med. Tic. 350.
- Schnedyczkay* Ioannes Andreas Ungarus 1698 sc. Sen. 341.
- Schoepf* Augustus Iaurinus Hungarus 1832 dr. med. Tic. 343—5.
- Schom v. Som.

- Schott* Petrus Argentinensis 1480
sc. Bon. 57. 364.
- Schweidnitz*, de: *Adam* Strig. 1507
sc. Bon. dr. med. 72.
- Sclavonia*, abb. de: *Doichich* Ste-
phanus Ignat. 1668 al. Coll. Ung.-
Ill. sc. Bon. 133; 1672 rector
eiusdem Coll. 557.
- banus Ioannes Thuz 1475
Rom. 247.
- Scoblittus* Gasparus Hungarus
dioec. Iaur. 1586 Bon. 111; 1587
dr. 113.
- Scotus* Andreas de Quinqueecl. fr.
O. P. bacc. 1521. Pat. 180.
- Scotus* Robertus *Bodius* 1632 dr.
med. Pat. 328.
- Sebastianovich* Franciscus 1761—3
al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Sebastianus* de Buda fr. O. P. 1492
sc. Per. 312
- Sebastianus* de Chasma fr. O. P.
1491 sc. Pat. 170.
- Sebastianus* de Orlandinis 1527 civis
Fer. 385.
- Sebastianus* a Romrodt cons. Nat.
Germ. 1583 Pat. 515—6.
- Sebenico* (Sibinicum) ep. *Verius*
Antonius dd. 1397. inc. univ. 400.
- Seboldus* dr. med. archid. Zagr.
1466 inc. univ. 408.
- Sebnicia* v. *Selmechánya*.
- Seckel*, *Seckler* v. *Székely*.
- Seftics* Iosephus 1761 al. Coll. Ung.-
Ill. Bon. 560.
- Segedinum* v. *Szeged*.
- Segesd*, pleb. *Polnar* Marcus m. dr.
art. et legum 1487 inc. univ. 412.
- Segeste*, de: *Búdoúci* Stephanus
Ungarus 1581 sc. Bon. 108; 1582.
can. ac rector Coll. Ung. 109.
- Segesvár* (Castrum Schess, Schäss-
burg) civ.
- de: Ioannes *Polner* cant. Wrat-
slaviensis 1495 sc. Bon. 60.
- de: *Marcus* 1505 pleb. legum dr.
inc. univ. 415.
- de: fr. O. P. *Thomas* 1539 sc.
Bon. 91.
- de: *Kraus* Georgius 1628 sc.
Pat. 213.
- de: Lud. Guil. *Simonis* 1834 dr.
med. Pat. 223.
- Seghalm* v. *Szeghalom*.
- Seghedei* v. *Szegedi* Paulus.
- Segne*, ep. *Andreas* de Durachio fr.
O. Min. dr. theol. 1449 inc. univ.
405,
- ep. *Nicolaus* Machinensis de
Chataro dr. art. et theol. 1457
inc. univ. 406; 1482 Pat. 167.
- Seidlitz* Hynricus Varadiensis 1499
sc. Bon. 64.
- Selingus* Andreas dr. philos. et med.
Sibinio accersitus 1519 inc.
univ. 418.
- Selischevich* Stephanus 1665 rector
Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 131, 543;
1700 inscr. 587.
- Sellye*, de: *Nagy* Ignatius 1755 dr.
philos. et theol. Rom. 301.
- Sellyei* Andreas de Ungaria 1459 sc.
Bon. 45.
- Selmeczánya* (Sebnicia) de: fr. O.
P. *Dominicus* bacc. 1495
Sen. 334.
- Semiborgius* Gabriel Illyricus 1668
al. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 132.
- Sempronium* v. *Sopron*.
- Senicus* Nicolaus Zagrabiensis 1577
sc. Bon. 108.
- Senum* v. *Siena*.
- Sennyey* Ladislaus L. B. S. I. 1687
—97 Rom. 290.
- Sepel* (Spel) Benedictus de Ungaria
1468 sc. Bon. 52 dr.
- Septemcastra* v. *Transilvania*.
- Serafinus* nep. archiep. Strig. 1269
sc. Bon. 10.
- Serédi* Gasparus 1524 sc. Bon. 86.
- Serényi* Carolus comes 1701 sc.
Sen. 341.
- Servadeo* de Mantua m. O. Carm.
1466. Pat. 162.
- Sever* Nicolaus 1778 al. Coll. Ung.-
Ill. Bon. 562.
- Seydlitz* Cristoffero 1471 Bon. 53.
- Sgelet* Petrus 1772 al. Coll. Ung.-
Ill. Bon. 561.
- Sgolaniz* Iosephus Ungarus 1745 dr.
med. Bon. 145.
- Siakettek* Michael 1750 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
- Sibinicum* v. *Sebenico*.
- Sicilia*, de: *Pero* de Camptaribus
dr. iur. can. 1386 Bon. 32.
- Sidich* Simon Judas can. Zagr.
praep. de Bella, archid. Chasm.
et Varasd. 1685 rector Coll.
Ung.-Ill. Bon. 557; s. a. Bon.
inscr. 590.
- Septemcastra* v. *Transilvania*.
- Siebenbürger* Bernardus de Dacia
1490 tip. Pat. 169.
- Siena* (Senum) 331—341 passim.
— de: Sancta *Catherina* † 1380:
327.

- Sigismundus* rex Hung. 1432 Rom. 241, 243, 332, 402.
- Sigmondich* (Mayczen) Petrus praec. Gaspari *Batthyany* 1560 Pat. 194—6; 490—2.
- Silesia (Slesia) prov.
— in: *Adamus* Strigoniensis dr. med. 1507 Bon. 72.
— de: *Gregorius* dd. pleb. Tasn. vic. 1523 inc. univ. 420.
- Simigiensis (Symigiensis) comit. v. Somogy.
- Simon* de Ungaria dd. 1359 sc. Bon. 28.
- Simon* de Zepetnek diac. Vespr. 1442 ord. Pat. 155.
- Simon* de Treviso 1447—53 sc. Fer. 355, 361.
- Simon* dd. pleb. et vic. Alb. Trans. 1477 inc. univ. 410.
- Simon* de Hungaria fr. O. P. 1478 sc. Neap. 235; 1489 conv. Iaur. sc. Flor. 328.
- Simon* de Ungaria fr. O. Aug. typ. 1481 Bon. 57.
- Simon* Annibal not. 1586 Bon. 111.
- Simoni* Lucas 1777 serv. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Simonis* Ludovicus 1834 dr. med Pat. 223.
- Simonovich* Ioannes 1742 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Simunich* Michael can. Zagr. 1689 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557; s. a. Bon. inscr. 588.
- Simunovich* Iosephus 1781 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Sirmium (Syrinia) prov.
— de: *Iohannes* Ungarus 1338 sc. Bon. 25.
— ep. el. de: *Baldassar* de Piscia pleb. dd. 1479 inc. univ. 410.
— *Matheus* de Ujlak 1525 sc. Pat. 182.
- Sisinachky* Nicolaus Ungarus 1688 sc. Bon. 140.
- Sistro, de: *Guilielmus* scuderius 1274 Bon. 18.
- Sixtus* IV. pp. 1475 Rom. 247, 249, 252.
- Skergatic* Ioannes 1765—6 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Skergatic* Iosephus 1750 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Skerlec* Iacobus 1740—4 sc. Rom. 294—5.
- Skerlec* Nicolaus 1750—1 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Skerlec* Petrus 1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Skutlich* Stephanus 1770 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Slaboni v. *Szklabonyi*.
- Slantz in Silesia 53.
- Slesia v. Silesia.
- Smaragdus* archiep. Coloc. dd. 1257 inc. univ. 391.
- Smendrovaz* Georgius 1746—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Smit* Ioannes 1760 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Smugger* Ioannes Psoniensis Pannonus 1583 sc. Sen. 336.
- Smüggrús* Felicianus Psoniensis Pannonicus 1584 sc. Bon. 110.
- Snapek* Ioannes Pannoniensis 1501 sc. Bon. 65; dr. iur. can. et civil. Fer. 383.
- Soldati* Tommaso fr. O. P. 1779 Rom. 305.
- Sollady* Michael 1751 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Som, de: *Volfgangus* dr. med. 1459 inc. univ. 407.
- Sombori* Alexander Trans. 1593 Pat. poem. 575—6; 1591 tr. Rom. 273.
- Somlyó (Szilágyosomlyó) arx.
— de: *Báthory* Andreas praep. gen. Miechoviensis 1584 Rom. 270.
— de: *Báthory* Nicolaus 1469 sc. Flor. 323—4.
- Somogy (Simigiensis) archid. de: *Nicolaus* 1265 sc. Bon. 4.
— archid. *Paulus* 1268 sc. Bon. 8.
- Somsich* Lazarus 1758—9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Soóki* Nicolaus dd. can. vic. Strig. 1447 inc. univ. 404—5.
- Sopron (Forum Sempronii) civ.
— archid. *Otting* Iohannes 1452 sc. Bon. 41.
— de: *Nicolaus Galeotus* 1488 et antea sc. Per. 311.
— de: *Christophorus Veratellus* 1515 et antea sc. Bon. 79; dr. iur. can. Fer. 383.
— de: *Hieronymus* Gigans iur. utr. dr. 1515 Fer. 383.
— de: *Lakner* (Lackhner) *Christophorus* Pannoniensis 1597 Bon. 116; sc. Sen. 337.
— de: Comes Dominicus Michael *Eszterházy* de Galántha, supr. Comes 1690 conv. Coll. Ung. Parm. 389.
— de: *Adamus Genselius* nob. Hung. 1701 sc. Pat. 217.

- Spalato, de: *Thomas* cler. 1221
Bon. 2.
— archiep. *Andreas* dr. leg. 1405
inc. univ. 401.
Spel v. Sepel.
Spenderch Iosephus 1761 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 560.
Spielenberger David de Leutschovia
Ungarus 1652—3 dr. med. Pat.
217; 530—532.
Spinderle Iosephus 1762—3 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 560.
Spinis, de v. Tövisi.
Spinula Iohannes Baptista S. I.
ensis rector generalis 1604
Bon. 120.
Spinula Iohannes Baptista S. I.
1712—38 rector Coll. Germ.-Ung.
Rom. 545, 548, 593.
Squagnara Franciscus Pannonius
prof. 1558 Bon. 91.
Sredoje Georgius de Eszék 1864 sc.
iur. Pat. 234.
Stankovacky (Stanchovacius, Ztan-
kovachky) Gasparus ep. Zagr.
1574 sc. Bon. 107, 542; 1576 cons.
Nat. Hung. et rector Coll. Ung.
Ill. 556.
Stankovich Iosephus 1779—80 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Stéer Martinus de Tyrnavia dr.
med. prof. 1826—48 Pat. 220—1,
223—4.
Stefanich Adamus 1755 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
Stephanus I. rex Hung. (1000—38)
et alii heroes Hungariae et Illy-
rici 545.
Stephanus praep. Pos. 1266 sc.
Bon. 5.
Stephanus Saladiensis 1269 sc.
Bon. 12.
Stephanus de Stephano 1296 sc.
Pat. 151—2, dd.
Stephanus archid. Alb. Trans. dd.
1300 inc. univ. 393.
Stephanus de Placentia 1321 civis
Bon. 23.
Stephanus Colocensis fr. m. Sacrae
paginae 1377 inc. univ. 397—8.
Stephanus de Iwantz pleb. laur.
dioec. 1442 ord. Pat. 156.
Stephanus dr. iur. can. dd. de
Patha praep. Agr. archiep. Co-
loc. 1456 inc. univ. 406.
Stephanus de Gyarmat can. Quin-
queecclesiensis et archid. de Ba-
ranya 1493 sc. Tic. 342; dr.
Fer. 379.
Stephanus de Quinqueecclesiis fr.
O. P. 1495 sc. Per. 313.
Stephanus de Alba Regali fr. O. P.
1496 sc. Sen. 334.
Stephanus (Iestefano) Ungarus
1498 sc. Sen. 334.
Stern Mauritius Hungarus 1836 dr.
med. Tic. 345.
Stettin, de: *Ioannes* 1564 sc.
Fer. 504.
Stiria, de: *Iohannes* de Escher 1492
sc. Bon. 59.
Stock Iohannes m. med. phys. 1433
inc. univ. 402—3.
Stock Nicolaus dd. m. art. ac cons.
Sigismundi regis archid. Agr.
1431 inc. univ. 402; 1432
Rom. 241.
Stocklaci Matthias Ungarus 1658
—61 sc. Bon. 131.
Stolzenburg v. Szelindek.
Stoltz Nicolaus de Slantz de Slesia
ep. Varad. 1471 sc. Bon. 53.
Stomfa, de: fam. *Pálffy* de Erdöd.
Straned Georgius 1781 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 562.
Stranzl Franciscus Ungarus 1805
dr. med. Pat. 219.
Strass (Stratius) v. *Komáromi*.
Strassburg (Argentinum) de: *Pet-
rus Schott* 1480 sc. Bon. 57.
Strasser Iulius 1839 dr. med.
Tic. 347.
Strigonium v. Esztergom.
Strobel Pellegrino Hungarus 1850
prof. Tic. 352.
Strocci Petrus Flor. Parmae oriun-
dus 1463 poeta Rom. 244.
Stubenberg Iacobus B. Austriacus
sod. sc. Ung. Pat. † 1559: 1923.
Suagely Matthias Ungarus 1691. sc.
Bon. 141.
Subarich Laurentius 1743 can. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 558.
Subarich Stephanus 1742 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 558.
Sugár F. 1843 ded. Pat. 231.
Sulpicius Constantinus stud. praef.
1712 Rom. 546.
Sulyok (Swliok) Petrus can. Va-
rad. et Albaregalis 1489 sc.
Fer. 377.
Sumina provincialis, de: *Iohannes*
1265 Bon. 4.
Supanchich Ignatius 1761—3 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
Susich Georgius Fridericus 1776—7
al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.

- Svaget* Franciscus 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Svetko* Petrus 1776 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Svetkovics* Catherina (uxor. Francisci *Batthyany*) 1560 Érsekújvár 490—1.
- Sylvaticus* Benedictus 1632 med. Pat. 215.
- Syrinia v. Sirmium.
- Szabó* (Zabo) Ioannes de Mohács m. 1496 sc. Pat. 171; dr. art. Fer. 381.
- Szabó* (Sartorius) Andreas S. I. 1623. sc. Rom. 280.
- Szakál* (Zakalius) Ladislaus de Temesvár dioec. Csanad. m. 1475 dr. Fer. 373.
- Szalágyi* Stephanus 1763 dr. philos. et theol. Rom. 302.
- Szalánkeméni* Ioannes Trans. 1583 sc. Bon. 110.
- Szalók* (Saloch) de: *Andreas* presb. Agr. 1493 sc. Fer. 377.
- Szalonai* (Zalona) Stephanus 1358 sc. Pat. 152.
- Szamosközy* Stephanus 1591 Rom. 273; 1593 Pat. 211; Pat. 1593 poem. 574—5.
- Szász* (Zaz) Georgius de Enyed can. Trans. 1439 sc. Bon. 38; 1448 sc. Pat. 157—8.
- Szászrégen* (Reginum) archid. *Iacobus* m. 1268 sc. Bon. 8.
- pleb. Petrus *Vol* de BIRTHOLUM 1529 inc. univ. 421.
- Szászsebes*. de: *Georgius* de Ungaria fr. O. P. 1473 Rom. 247.
- Szatmár*, de: *Petrus* Transilvaniensis art. dr. 1490 Fer. 377.
- *Georgius* Cerdonis fr. O. P. 1497 Per. 313.
- med. dr. *Andreas Selingus* 1519 inc. univ. 418.
- Szatmári* Georgius ante 1493 sc. Bon. 74—8; ep. Quinqueecl. 451—9. poem. 564.
- Szeben* (Cibinium, Sibinium) civ.
- de: *Martinus* 1519 sc. Bon. 80.
- de: *Andreas* dr. phisicus 1520 inc. univ. 419.
- pleb. *Huter* Martinus art. et dd. 1525 inc. univ. 420.
- Szécsi* (Zeech) Dionisius de Ungaria 1433 sc. et prof. Bon. 36; 1434 dd. 37; 1455 archiep. Strig. Rom. 242.
- Széchy* Gasparus comes Ungarus 1669 al. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 133; 545.
- Szeged* (Segedinum, Zegedinum) civ.
- de: fr. O. P. *Andreas* 1476 sc. Sen. 332.
- de: fr. O. P. *Thomas* 1476 sc. Flor. 328.
- de: fr. O. P. *Nicolaus* 1493 sc. Bon. 59.
- literatus de: *Philippus* nob. Bachiensis dioec. 1494 Rom. 255.
- de: fr. O. min. *Gregorius* 1495—6 sc. Fer. 380—1.
- de: *Josephus Reiner* 1842 dr. med. Pat. 230.
- de: *Sigismundus Reiner* 1852 dr. med. Pat. 235.
- Szegedi* (Seghedei) Paulus de Pest can. Zagr. 1568—74 sc. Bon. 102; 1570 prof. Log. 103; 1572 Flor. 330; 511—2; rector 556.
- Szegedinus* Georgius fr. O. P. 1539 dr. theol. Bon. 91.
- Szeghalom* (Seghalm) opp.
- de: *Blasius Zákány* Segedinus 1522—24 sc. Bon. 81; can. 86.
- Szeghedy* Casparus Tyrnaviensis 1600 sc. Sen. 338; sc. Bon. 118;
- Székely* (Seckel) Ioannes 1310 sc. Bon. 19.
- Székely* (Zeckel) Petrus Trans. de Cibinio 1486 et antea sc. Pat. 168; dr. Fer. 376;
- Székely* Balthasar 1492 sc. Sen. 333.
- Székely* (Zeckel) Petrus Trans. de Labatlan fr. O. P. conv. Quinqueecl. 1493 sc. Sen. 333—4; 1494—6 sc. Per. 313; 1495—7 sc. Pat. 170—1; 1497—8 Bon. 63.
- Székely* (Zechel) Michael fr. O. P. 1497—8 sc. Bon. 63.
- Székely* (Czeckel) Thomas dioec. Strig 1501 sc. Bon. 64—5.
- Székely* (Seckler) Adam de Mindelhein 1502 sc. Bon. 65.
- Székely* (Zekely) Ioannes fr. bacc. 1505 Pat. 175.
- Székely* Georgius de Kövend 1583 sc. Pat. 206.
- Székely* Moyses 1601 cit. Rom. 525.
- Székely* (Zakel) Georgius de Kaproncza 1602 sc. Sen. 338.
- Székelyudvarhely* (Udvarhel) opp.
- *Thomas* fr. O. P. de conv. 1539 sc. Bon. 91.
- Székesfehérvár* (Alba Regalis) civ.

- de: m. *Petrus* Hungarus 1338 sc. Bon. 25.
- can. *Conrad* dr. med. 1434 : 403.
- de: *Ioannes* (Jonas) fr. O. P. 1480—1 sc. Pat. 166—7; 1490 sc. Sen. 333; 1491 sc. Flor. 330.
- de: *Mattheus* fr. O. P. 1487 sc. Neap. 235.
- de: fr. O. P. *Benedictus* 1488 sc. Bon. 58.
- Can. *Sulyok* Petrus 1489 sc. Fer. 377.
- de: *Blasius* fr. O. P. 1491 sc. Per. 312.
- *Ambrosius* et *Leonardus* de Alba Reg. fr. O. P. 1491 Sen. 333.
- *Ioannes* de Alba Regali fr. O. P. 1491 Flor. 330.
- de: *Leonardus* fr. O. P. 1493 sc. Per. 312.
- de: *Crisostomus* fr. O. P. bacc. 1494 Rom. 254—5.
- de: fr. O. P. *Stephanus* 1496 sc. Sen. 334.
- de conv. *Martinus* fr. O. P. 1500 sc. Per. 314.
- can. *Dominicus* 1508—9 sc. Pat. 176.
- archid. *Fehérvári* Philippus Varad. 1513 Bon. 77, 78.
- archid. de: *Philippus* 1517 sc. Bon. dr. iur. 79.
- de: *Aloysius Janni* 1852 dr. med. Pat. 232.
- Szekszárd abb. de: *Ispalia* (Regino) Petrus † 1511 Bon. 75.
- Szelepcsény* Georgius de Pohroncz 1628 sc. Rom. 280.
- Szeleste, de: *Ioannes Gosztanyi* can. Strig. 1493 prof. Fer. 379.
- Szelindek (Stolzenburg) opp.
- pleb. de: *Petrus* de Cibirio dd. 1409 dr. med. Fer. 377.
- Szénaveres, de: *Thomas* doctor 1477 inc. univ. 409.
- Szenth, pleb. de: *Krol* Petrus dd. 1380 inc. univ. 398.
- Szentandrás (Sanctus Andreas) opp.
- de: *Unger* Georgius Ioannes Hung. 1734 dr. med. Pat. 218.
- Szentanna (Zenthanna) presb. de: *Nicolaus* 1484 Pat. 168.
- Szentbertalan (Sanctus Bartholomaeus) de: *Martinus* art. bacc. 1475 dr. Fer. 373.
- Szenterzsébet (Hammersdorf) 404; 1445 pleb. *Christianus* dd. 404.
- de: Lud. *Fejérvári* 1834 dr. Pat. 223.
- Szentmarja (Sancta Maria) de: *Stephanus Fodor* dr. iur. can. 1475 Fer. 373—4.
- Szentmiklós (Sanctus Nicolaus) de: m. *Michael* lic. theol. dd. can. Vac. 1458 inc. univ. 407.
- praep. *Muthmerius* m. 1273 inc. univ. 392.
- de: *Michael* Pannonius med. dr. 1520 inc. univ. 419.
- Szepesi* (Czepes, Scepes) *Helia* 1454—5 dr. iur. can. Fer. 363.
- Szepesolaszi (dioec. Strig.) rector eccl. de *Olaszi, Késmárkt* Ioannes 1500 dr. theol. Fer. 382.
- Szered, de: Ign. Henr. *Markstein* 1840 dr. med. Pat. 229.
- Szerémy* Antonius 1452 dr. iur. can. Fer. 360.
- Szijártó* Ioannes 1776 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Szilágyi* (Zilady) Petrus dd. 1528 inc. univ. 421.
- Szilva* Alexander Strigoniensis 1844 dr. med. Tic. 351—2.
- Szily* Carolus Iosephus Croata al. Coll. Ung.-Ill. s. a. Bon. inscr. 589.
- Szini* Stephanus S. I. 1601 sc. Rom. 277.
- Szinkovich* Michael 1758—9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Sziszek, a: *Bozdogh* Martinus Ungarus 1608 sc. Bon. 122, 577.
- Szkerba* Michael 1751 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Szklabonyi* (Slaboni) Nicolaus capell. ep. Varad. 1471 Bon. 53.
- Szmodich* Georgius 1759—61 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Szohar* Alexander 1764—6 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
- Szolnok (Zolnok) archid. de: *Ioannes* dr. 1540 inc. univ. 422.
- Szombathely (Sabaria) civ.
- *Gaspar* 1504 sc. iur. pont. Pat. 174.
- Hungarus de: Comes *Adamus Draskovics* 1680 Parm. 389.
- Szomszédvára, de: *Chikuliny* (Chykulini) Ioannes Franciscus L. B. m. philos. univ. iurist. prior ac. Nat. Germ. proc. s. a. Bon. inscr. 591; † 1746 : 593.
- Szondi* (Zondinus) Iohannes 1559 sc. Bon. 100.
- Szondy* (Zondy) Paulus ep. Rosoniensis praep. Strig. et Zagr. 1533, 1546 sc. Rom. 263; 1537 Bon. 90

- 1, 95. † 1558:96; 539, 542, 1699
inscr. 589.
- Szovát* (Zowath) Iohannes Michae-
lis dioec. Agr. 1554 sc. Pat. 152.
- Szögyény* Iosephus 1765—6 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 561.
- Szunyogh* Iohannes de Jesenitza L.
B. de Bielsko et Budetin 1618
sc. Sen. 340.
- Tamási, de: *Katus* Gregorius dr.
dioec. Vespr. 1433 Rom. 241.
- Tarikay* Nicolaus 1732 rector Coll.
Ung.-Ill. Bon. 558.
- Tartlar* Franciscus Trans. dr. iur.
can. Albae Iul. 1523 sc. Bon. 84;
dr. 85.
- Tartlau v. Prázsmár.
- Tasnád (Thasnád) opp.
- vic. *Rákos* Melchior art. et dd.
1498 inc. univ. 413.
- vic. *Beregszászi* Emericus art. et
dd. 1511 inc. univ. 416.
- vic. *Gregorius* de Slesya dd.
1523 inc. univ. 420.
- Tata, de: *Matheus* fr. O. P. conv.
Albareg. 1486 sc. Per. 310.
- Tauris, de: *Paulus* fr. O. Min. 1654
Rom. 285.
- Tecich* Lucas Ungarus 1626—28 sc.
art. Bon. 128.
- Tedeschio* Prospero 1653 prof.
med. Pat. 531—2.
- Telegd v. Mezötelegd opp.
- Telegdi* Chanadinus can. Varad.
dd. 1296 inc. univ. 393.
- Telegdi* Thomas dd. auditor S. pa-
latii d. papae, vic. gen. 1349
inc. univ. 395.
- Telegdy* Ioannes 1469 sc. Flor.
325—6.
- de: *Ladislaus Szakál* m. bac.
art. 1475 Fer. 373.
- Temesvár, de: fr. O. P. *Johannes*
1506 sc. Bon. 71.
- Teokeli* v. *Thököly*.
- Terhay* Nicolaus 1755—8 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559—60.
- Terikay* Nicolaus 1768 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 561.
- Terjék* Stephanus maec. Thomae
Nádasdy 1522 : 83.
- Ternulák* Michael 1750—1 al. Coll.
Ung.-Ill. Bon. 559.
- Tersato*, de: *Frangepan* Gaspar 1626
conv. Coll. Ung.-Ill. et sc.
Bon. 128.
- Tersei* Franciscus Andreas Germ.
1583 cons. Nat. Ung. Pat. 206.
- Terstyansky* Franciscus 1763—4 al.
Coll. Ung.-Ill. Bon. 560—1.
- Testis* Iosephus de 1410 sc. Bon. 54.
- Teubl* Ioannes Ungarus 1601 sc.
Bon. 118.
- Thabiási* Georgius Trans. 1522 sc.
Bon. 81, 83.
- Thadaeus* fr. O. P. conv. Cassovi-
ensis 1493 sc. Flor. 330.
- Thanszy* Paulus 1760 al. Coll. Ung.-
Ill. Bon. 560.
- Thasnád v. Tasnád.
- Theess* (Thetze) Georgius de Agria
pleb. in Wermesch 1477 sc. Bon.
55; dd. 1479 : 56.
- Theiss* Mattheus de Bistricia Trans.
1516 dr. iur. can. Fer. 383—4.
- Theodorus* Ungarus 1269 sc. Bon. 12.
- Theodosio* dal Milgio di Piacenza
m. in Esztergom 1493, 378.
- Thetze* v. *Theess*.
- Thibal* Ioannes Ungarus 1605 sc.
Bon. 121.
- Thibaldo* 1447 poeta Fer. 355—6.
- Thmer* v. *Tiner*.
- Thomas* cler. Spalatensis 1221
Bon. 2.
- Thomas* de Hungaria 1268—9 sc.
Bon. 8, 12—3 dr. legum.
- Thomas* can. Strig. 1303 Rom. 239.
- Thomas* archid. Varad. 1321 sc.
Bon. 24.
- Thomas* m. archid. Nitr. Strigonii
1350 inc. univ. 396.
- Thomas* praep. Strig. bacc. in decr.
1362 inc. univ. 397.
- Thomas* ab Amelia can. Strig. dr.
med. 1396 inc. univ. 399.
- Thomas* de Hungaria fr. O. min.
1439 ord. diac. Pat. 155.
- Thomas* de Kanizsa fr. Vespr. dioec.
1442 ord. Pat. 155.
- Thomas* de Farkasfalva dr. art.
et decr. iur. pontif. sc. 1472
Pat. 164.
- Thomas* de Torda de Hungaria O.
Er. S. August. bacc. 1473—4
Pat. 164—5.
- Thomas* de Quinqueecl. fr. O. P.
1473 sc. Bon. 55; 1476 sc.
Per. 309.
- Thomas* de Zenaveres doctor 1477
inc. univ. 409.
- Thomas* O. Servorum m. 1478
Pat. 165.
- Thomas* fr. O. P. conv. Varad.
1511 sc. Per. 314.
- Thomas* Pestiensis fr. O. P. 1512
sc. Neap. 237.

- Thomas* de Varadino 1512 sc. Neap. 237.
Thomas Lucensis 1526 Fer. 385.
Thomas de Segesvár fr. O. P. 1539 sc. Bon. 91.
Thomas fr. O. P. de conv. Udvarhelensi 1539 sc. Bon. 91.
Thors Blasius 1527 sc. Fer. 385.
Thököly (Teökeli) Stephanus Baro in Keismark, Ungarus 1600 sc. Pat. 212.
Thurzó Franciscus 1538 sc. Pat. 184, 476—7.
Thurzó Ioannes 1502 sc. Pat. 172—3. 1513 ep. Wratisl. 78.
Thurzó Nicolaus de Bethleemfalva Baro in Baymocz comes perp. teriae Scep. 1593. sc. Bon. 114; sc. Sen. 337.
Thurzó Sigismundus 1489—1502 sc. Pat. 172—3 dr. 431—6.
Thurzó Stanislaus de Bethleemfalva Baro in Baymocz comes perp. terrae Scep. 1593 sc. Bon. 114; sc. Sen. 337.
Thuur v. Tur.
Thuz Ioannes banus Slavoniae 1475 Rom. 247.
Ticinum v. Pavia.
Timoriis, Jeronymus de: 1512 prom. Bon. 75.
Tiner (Thmer) Iacobus de, dr. iur. can. 1454 inc. univ. 405—6.
Tininum v. Knin.
 — archid. de: *Dionisius* dd. 1458 inc. univ. 407.
Tiri v. Stephanus *Turi*.
Tison Matthaeus Gallus 1652 dr. med. Pat. poem. cit. 328.
Tolcsva (Tocia) de: *Antonius* fr. O. P. 1477 Per. 309.
Tolna, de: *Ioannes* Pannonius 1500 sc. Pat. 173.
 — ex: *Eszéki* (Zigerius) *Emericus* 1549:188.
Tolvaj *Emericus* S. I. 1732 Rom. 294.
Tomarius Iohannes de, exam. 1539 Bon. 26; ~ 1439:38.
Tompa Ladislaus 1776 Rom. 305.
Topozka, de: *Krusseli* Ioannes Illyricus rector Coll. Ung.-Ill. 1604 Bon. 120.
Topusko, de: *Medak* Nicolaus Croata 1629 Bon. 128.
Torda, archid. de: *Kopács* Gregorius *Dionisius* dd. 1474 inc. univ. 409.
Tordai Iohannes S. I. 1601 sc. Rom. 277.
Tordai Martinus Trans. 1594 sc. *Dionisius* dd. 1474 inc. univ. 409.
Torino (Taurinum) de: Ion. Bapt. *Beccaria* prof. 1755 ded. Rom. 300.
Torontál, comes supr. *Ignatius Hertelendy* 1836 ded. Pat. 226.
Torony (Thoron) de: *Clemens* can. Orod. 1495 inc. univ. 415.
Tövösi (de Spinis) Simon cler. Trans. dioec. 1354 sc. Pat. 152.
Tragurinus Matthaeus *Andronicus* poeta 1502 Ven. 446—7.
Trakostyán (Trakenstein) de: fam. Draskovics.
Tranquillus *Andronicus* Dalmata 1534:69.
Transylvania (Dacia, Erdély, Septemcastra, Siebenbürgen) prov. — de: *Simon* cler. 1354 sc. Pat. 152. — can. *Katho* (Cato) *Ladislaus* dd. 1372 inc. univ. praep. 397. — praep. *Ladislaus* dd. 1378 inc. univ. 398. — can. *Andreas* 1402 inc. univ. 400. — archid. *Salanck* *Augustinus* de Clus et can. 1439 sc. Bon. 38. — vic. *Anthוניus* dd. 1443 inc. univ. 404. — can. *Szász* *Georgius* 1448 sc. Pat. 157—8. — de: fr. O. P. *Paulus* 1478 sc. Pat. 166. — can. vic. *Bartholomeus* dd. 1485 inc. univ. 411. — de: fr. O. P. m. *Iacobus* dr. theol. 1485 Bon. 38. — vic. ep. *Christianus* art. et dd. dr. iuris. 1486 inc. univ. 412. — de: fr. O. P. *Paulus Vysz* 1488 sc. Per. 311. — de: *Bernardus* typ. 1490 Pat. 169. — ep. *Geréb* *Ladislaus* 1491 sc. Rom. 254. — de: fr. O. P. m. *Valentinus* dr. theol. 1491 Bon. 59. — vic. *Iohannes* fr. O. P. theol. prof. 1494 inc. univ. 413. — can. Beregszászi *Emericus* art. et dd. 1511 inc. univ. 416. — de: *Paulus Bornemisza* (Abstemius) 1508—13? sc. Bon. 77; postea ep. Trans. et Nitr 1556:95. — pleb. de: dr. art. *Ioannes Petrus* de Gara Ungarus can. Bach. 1525 dr. iur. can. Pat. 182. — ep. *Bajtay* *Antonius* 1818 cit. Pat. 219.

- Trebnich* Nicolaus 1751 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Trencsén (Trynchinium) de: *Ferencfy* Laurentius Ungarus 1602 sc. Bon. 119.
Treviso, de: *Simeon* 1447 sc. Fer. 355.
Tridentinus, Ioannes Maria *Andrea-si* eques 1677 sc. Bon. 536, 538.
Trincavella 1564 prof. med. Bon. 101.
Trynchinium v. *Trencsén*.
Tudorus Andreas 1614 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
Tunegli, de: *Damiani* Guilielmus *Fridericus* nob. Hung. 1726 sc. Rom. 294.
 — de: *Damiani* Ioannes nob. Hung. 1726—35 dr. Rom. 293—4.
Tunira Matthias 1751 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Tunkovich Antonius 1780—81 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Túr, de: *Martinus* fr. O. P. 1486 sc. Sen. 333.
Turchich Antonius 1764 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Turchich Nicolaus 1753—5 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
Turcho Nicolaus dr. med. 1558 Bon. 99, 113.
Turi (Tiri) Stephanus S. I. 1601 sc. Rom. 277.
Turina Martinus 1779—80 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
Tuskan (Tuscan) Paulus de *Zagabria* al. Coll. Ung.-Ill. 1677—8 sc. Bon. 137; praep. *Sitiliensis*, archid. *Dubic*. can. *Zagr.* 1700 Bon. inscr. 590.
Tuskan Petrus 1774 al. Coll. Ung.-Ill.-Bon. 561.
Tyburcius m. phys. 1257 inc. univ. 391.
Tyrnavia v. *Nagyszombat*.
Uarda v. *Várdai*.
Udalricus Budensis can. Alb. Trans. 1522: 82.
Udvarhel v. *Székelyudvarhely*.
Ugolinus presb. 1265 not. Bon. 3.
Ugolinus Nanni de *Gagiano* 1321 civ. Bon. 23.
Ujlak, de: *Matheus* *Sirimiensis* 1525 sc. Pat. 182.
Ujvár (Vyuar) v. *Érsekújvár*.
Umber, *Joanantonius* *Modestus*, poeta 1510 *Viennae* 75.
Uncius (Unch) *Leonardus* 1578 sc. Pat. 205—6; 1578 Rom. 269; Pat. 1578 poern. 567.
Unger Georgius Ioannes Hungarus ex *Sancto Andrea* dr. med. 1734 Pat. 218—9.
Uragovich Christophorus al. Coll. Ung.-Ill. Bon. s. a. cap. 543.
Urbanus VI pp. 1386: 32.
Urbanus de *Bar Pannonius* 1491 sc. Fer. 377.
Urbanus de *Eszék* 1527 sc. Fer. 385.
Urbatius (Orbas) praep. de *Possega* 1268—70 sc. Bon. 5, 8, 11, 15,
Urgeo, de *Poncio* can. *Gerundinensis* 1269 sc. Bon. 13.
Usa, *Iohannes* de 1343 bacc. Bon. olim rector 26.
Usano, de: *Benedictus* Ungarus 1497 sc. Sen. 334.
Ürményi v. *Ilmur*.
Vác (Vacía) civ. et dioec.
 — de: *Lucas* 1456 sc. Bon. 43.
 — can. de: *Michael* de *Sancto Nicolao* theol. lic. ac dd. 1458 inc. univ. 407.
 — can. *Vincentius* dr. 1458 inc. univ. 407.
 — can. de: *Mohorai* Nicolaus 1471 tr. Fer. 371.
 — de: fr. O. P. *Paulus* 1478 m. in theol. Rom. 249.
 — praep. de: *Balbi* Hieronymus dr. iur. u. 1513 inc. univ. 416—7. *Venetus*.
 — can. de: *Damianus* de *Zewdyn* dd. 1515 inc. univ. 417.
 — ep. de: *Dpornikovich* (*Duornikovith*) *Michael* 1664—68 sc. Bon. 131—2; praep. *Iaur.* olim al. Coll. Ung.-Ill. 1699 Bon. inscr. 589.
 — ep. *Althan* *Michael* *Fridericus* comes 1720 tr. Bon. 145; 1724 *Neap.* 238.
Váczi Gregorius 1584 sc. Rom. 270.
Vagich Ludovicus conv. Coll. Ung.-Ill. s. a. sc. Bon. 589.
Vagyon Matthias 1761—4. al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560—1.
Vagyon Thomas 1756—7 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
Valachiae vaiv. *Constantinus* *Macrodat* 1746 cit. Rom. 296.
Valdhid (*Valthid*) pleb. de: *Wolfhard* *Hilarius* 1534: 85.
Valencia (*Valentia*) de: *Iacobus* 1321 sc. Bon. 20—24.
Valentini Albertus de *Malzofalva* cler. *Cenad.* dioec. 1471 Rom. 246.

- Valentinus* de Kapus fr. O. Pauli poenit. 1440 proc. gen. Rom. 242.
- Valentinus* de Quinqueecclesiis fr. O. P. 1493 sc. Sen. 333; 1507 sc. Fer. 383.
- Valentinus* de Septemcastris m. fr. O. P. dr. in theol. 1491 Bon. 59.
- Valentinus* de Ungaria can. Trans. 1381 sc. Bon. 29.
- Valentinus* de Hungaria fr. O. P. 1481 sc. Per. 310.
- Valkó (comitatus) 142, 242, 402.
- de: *Johannes* 1431 theol. dr. 402.
- de: *Georgius* Emericus 1433 Rom. 242.
- de: *Draskovich* Ioannes comes supr. ac. perp. conv. Coll. Ung.-Ill. 1693 Bon. 142.
- Walko* Albertus de Kusaly 1479 sc. Bon. 56 dd.
- Valkovič* Laurentius 1778—9 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Vallis* Angelus, de: 1512 prom. Bon. 75.
- Valmarin* Israel 1746 dr. med. Pat. 219.
- Vannoviczy* Ioannes Fr. O. S. Pauli pr. Er. dr. theol. 1671 Rom. 287.
- Várad (Nagyvárad, Waradein) civ. et dioec.
- cantor *Andreas* 1292 sc. Bon. 19.
- can. de: *Telegdi* Chanadinus dd. 1296 inc. univ. 393.
- archid. *Thomas* 1321 sc. Bon. 24.
- can. *Nicolaus* de Matafatis dd. 1328 inc. univ. 394.
- can. *Paulus* m. phys. 1332: 394.
- can. de: *Ladislaus* 1345 sc. Bon. 27.
- can. *Gregorius* dd. 1356 sc. Bon. 28.
- ep. *Déméni* *Ladislaus* phys. 1378 inc. univ. 398.
- can. *Dominicus* dr. iuris 1402 inc. univ. 401.
- can. *Iohannes* dd. 1440 inc. univ. 404.
- can. *Sarló* Ioannes dd. 1451 inc. univ. vic. 405.
- ep. Ioannes *Vitéz* de Zredna 1451—53 sc. Bon. 39—41.
- *Ioannes* de Varadino fr. O. P. 1463 Flor. 322—3.
- can. *Váradi* Petrus Strig. postea archiep. Coloc. 1465—99 sc. Bon. 48—51; 1490: 58; 436—443.
- ep. *Stoltz* Nicolaus 1471 sc. Bon. 53.
- capell. ep. *Szklabonyi* Nicolaus 1471 Bon. 53.
- praep. *Váradi* Paulus Trans. Alb. ac Apost. Sedis protonot. 1482 Rom. 250; 1490: 253.
- can. *Vitéz* Michael archid. Bud. et can. Veszpr. 1484 sc. Pat. 167; dr. 1487—98: 171; 1487 sc. Rom. 252; 1511: 258.
- can. *Sulyok* Petrus 1489 sc. Fer. 377.
- de: *Benedek* Michael bacc. 1490 Rom. 253.
- can. *Bak* Barnabas, de: m. art. 1493 Rom. 254.
- *Seidlitz* Hynricus 1499 sc. Bon. 64.
- can. *Emericus* Pannonius 1500 sc. Fer. 382.
- praep. *Ladislaus* Pannonius 1501 sc. Fer. 383.
- can. *Henckel* Ioannes 1509 sc. Bon. 73 dd.
- de conv. *Thomas* fr. O. P. 1511 sc. Per. 314; 1512 tr. sc. Neap. 237.
- archid. *Fehérvári* (Albaregalis) Philippus 1513—7 Bon. 77—79.
- de: *Benedictus* m. not. publ. 1518 inc. univ. 418.
- praep. *Bonzagno* Ioannes 1527 dr. iur. u. 420—21.
- ep. *Martinusius* Georgius card. († 1551) Bon. inscr. 587.
- a: *Velderndorffer* Christophorus Austriacus 1628 sc. Pat. 215.
- Váradi* Paulus praep. Trans. et commendator abb. de Földvár 1482 Rom. 250; 1490: 252—3.
- Váradi* Petrus can. Strig. 1465 sc. Bon. 48—51, archiep. Coloc. 1490 tr. Bon. 58; 1499 436—443.
- Varasd (dioec. Zagrabiensis) civ.
- de: *Valentinus* Hagymási 1509 sc. Bon. 72—3.
- de: *Georgius* *Frizidinus* (Fregedinus) 1526 dr. iur. utr. Bon. 87—8.
- archid. *Mathias* Varasdinus 1571—2 cons. et rector Coll. Hung.-Ill. sc. Bon. 103; 556.
- archid. de: *Stephanus* *Medak* can. Zagr. 1595 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- archid. *Sidich* Simon Judas 1685 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- archid. *Jurinich* Nicolaus 1687

- 92 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557—8.
 — archid. de: Thomas *Augustich* 1672 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
 — Ioannes *Christolovecz* fr. O. S. P. pr. Er. 1702 Rom. 293.
 — de: *Kobbe* Georgius Vincentius Croata 1781 dr. theol. Bon. 147-8.
Várdai Stephanus 1447—8 sc. Pat. 156; 423—4; 1448—50 sc. Fer. 356—8.
Várdai Nicolaus 1448: 423—4.
Várdai Matthias 1481 sc. Fer. 375.
Várdai (de Uarda) Franciscus 1500 —3 sc. Pat. 171—4; 1503 sc. Bon. 68; 1504 sc. Rom. 256; 1522 ep. Trans. 81.
Várdai Ioannes 1508 sc. Pat. 175.
Várdai (Wardai) Thomas 1546—50 sc. Pat. 188; sc. Bon. 93.
Wardinus Iohannes can. Zagr. 1587 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
Vas (Castriferrei) comitatus, can. de: *Kutasi* Thomas dd. 1457 inc. univ. 406.
 — de: Comes Franciscus de *Nádasd* supr. Comes 1642 sc. Sen. 340—1.
Vas Ioannes de Cege S. I. 1594 sc. Rom. 274.
Vaska, archid. de: *Angelus* dd. 1488 inc. univ. 412.
Vastracci Stephanus Ungarus s. a. sc. Bon. 145. inscr.
Vecchis, Nicolaus de, rector Coll. Germ. 1755 Rom. 299.
Vechi Laurentius, de, exam. 1626 Bon. 127.
Vegii Ioannes ex Coll. Ung. 1694 sc. Bon. 142.
Velderndorffer Christophorus Guilelmus a Waradein et Neidenstein et Georgius Enricus a Waradein et Neidenstein, Austriacus 1628 sc. Pat. 213; 1628 sc. Sen. 340.
Venezia 174, 177, 179—181, 201, 202, 210, 213, 446, 460—6, 489, 505.
Verancsics Antonius praep. Vetro-Budensis 1532 Rom. 262; postea archiep. Strig. 202—3.
Verancsics Faustus Ungarus 1562 —72 Pat. 196, 203.
Veratellus Christophorus de Foro Sempronii 1515 sc. Bon. 79; dr. iur. can. et civil. Fer. 583.
Verbanich Gregorius Ungarus 1688 —9 sc. Bon. 140 inscr.
Verbanich Michael Croatus ex Coll. Ung. 1689 sc. Bon. 141; 1704 rector eiusdem Coll. 558.
Verbanich Petrus can. Zagr. archid. Dubicensis 1681 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557; 1701 inscr. 591.
Verbanovich Gasparus Ungarus Illyricus Hrastovicensis 1600—5 sc. et rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 115, 118; 557; 1610 Bon. 123; Bon. 1610 poem. 577—8.
Verbuez Mattias Illiricus al. Coll. Ung. 1679 sc. Bon. 138.
Verebélyi Andreas dd. aud. caus. Thomae card. Strigoniensis 1518 inc. univ. 418.
Vergoviz (Verhovecz) Maximilianus 1772 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Verino Ugolino 1469 poeta Flor. 325.
Verius Antonius a Ponte nob. Venetus dd. ep. Sibin. et vic. Strig. 1397 inc. univ. 400.
Vermes, pleb. de: *Thess* Georgius de Agria 1477—79 sc. Bon. 55, 56.
Verona 317—319 passim.
 — de: *Rangoni* Gabriel fr. ord. Franc. 1486 † Rom. 251.
 — sc. de: 1550 *Dudith* Andreas Budensis 317—9.
Vértesi (Virtesi) Ioannes Pannonius 1514 sc. Bon. 78—79.
Veszprém (Vesprimium) civ. et dioec.
 — cler. de: *Bissenus* Mathias dr. 1265 inc. univ. 392.
 — can. *Emericus* de Hungaria 1268 sc. Bon. 7.
 — de: Iohannes de *Usa* bacc. iur. can. olim 1343 rector Bon. 26.
 — can. de: *Reydgierius* Iacobus dd. 1345 inc. univ. 395.
 — *Geraldus* de Marmarando legum dr. 1345 inc. univ. 395.
 — praep. de: *Ladislaus* dr. med. 1390 inc. univ. 399.
 — de: Ioannes de *Henye* 1420 sc. Rom. 239—40.
 — de: Gregorius *Katus* de Tamási dr. 1433 Rom. 241.
 — de: fr. *Benedictus* de Zepetneck 1442 sc. Pat. 155.
 — diac. de: fr. *Emericus* de Kani-za 1442 sc. Pat. 155.
 — diac. de: fr. *Symon* de Zipet-nek 1442 sc. Pat. 155.

- de: fr. *Thomas* de Kanizsa 1442 sc. Pat. 155.
- can. *Bartholomaeus* de *Hodrom* 1485 inc. univ. 411.
- can. de: *Vitéz* *Michael* archid. Bud. 1484 sc. Pat. 167; dr. 1487—98 Pat. 171.
- praep. de: *Orosz* *Petrus* 1489 sc. Fer. 376.
- praep. de: *Nicolaus* de *Bachka* praep. de *Misle* 1496 sc. Rom. 255.
- de: fr. O. P. *Josephus* 1527 sc. Bon. 88.
- ep. de: *Ergelius* *Franciscus* 1582 sc. Bon. 109.
- *Martinus* *Biró* de *Padány* ep. 1758 ded. Rom. 301.
- de: *David* *Pillitz* 1856 dr. med. Pat. 254.
- Vetési* (de *Wetes*) *Albertus* de *Kaplyon* 1432 sc. Sen. 331—2; 1433 sc. Rom. 241—2.
- Vetési* *Albertus* dr. iur. u. 1437 dr. med. Pat. 154—5; 1455, 1486 Rom. 241—2, 247.
- Vetési* *Ladislaus* 1469 sc. Fer. 368-9.
- Vi* *Var* v. *Ersekújvár*.
- Vicenza* (*Vicentia*) 149—150 passim.
- de: *Vigerio* *Ponzio* can. *Albiensis* 1269 sc. Bon. 12.
- de: m. *Iohannes* 1269 sc. Bon. 11.
- Vienna* v. *Wien*.
- Vilhelmus* *faber* *Budensis* 1415:35.
- Vincentius* dr. can. vic. *Zagr*. 1458 inc. univ. 407.
- Vincentius* de *Posegavar* de *Ungaria* fr. O. P. 1491 sc. Fer. 312.
- Vincentius* m. *Transilvanus* 1495 sc. Bon. 60.
- Vincentius* *legum* ac *decret.* dr. can. in *Veteri* *Buda* 1505 inc. univ. 415.
- Vingard*, de: *Ladislaus* *Geréb* clei *Trans*. 1466 sc. Fer. 366—7.
- Vinkovich* *Benedictus* *rector* *Coll.* *Ill.* *Ung.* 1606; 542, 557; sc. Bon. 122.
- Vio* *Thomas* *Cajetanus* de: gen. O. P. *Card.* 1512—22 *Rom.* 258, 260.
- Virtesi* v. *Vértesi*.
- Visegrád* (*Wisegrad*) *arx*
- archid. *Iacobus* 1292 sc. Bon. 19.
- medicus *Perhardus* 1360 inc. univ. 396.
- praep. *Rabenstein* *Ioannes* 1454 sc. Bon. 42.
- praep. *Christophorus* de *Baymocz* 1499 sc. Bon. 63.
- Vitalis* de *Ungaria* fr. O. P. 1488—95 sc. *Neap.* 236.
- Vitellescus* *Mutius* gen. S. I. 1641 *Rom.* 283.
- Vitéz* *Ioannes* de *Zredna* ep. *Varad.* 425—430; *postea* *archiep.* *Strig.* 1451—53 sc. Bon. 39—41.
- Vitéz* *Ioannes* 1465—66 sc. Bon. 46; 1481 *Rom.* 249; 1486 *Rom.* 250; 426—430.
- Vitéz* *Michael* archid. *Bud.* et can. *Vespr.* 1484 sc. Pat. 167; dr. 1487: 171; 1487 sc. *Rom.* 252; 1511 can. *Varad.* 258.
- Vittencz*, de: *Markhot* *Antonius* *Iosephus* *Franciscus* 1745 dr. med. Bon. 145.
- Vitus* *Georgius* can. *Iaur.* 147 sc. *Rom.* 249.
- Vlugerius* dr. *iur.* u. 1406 inc. univ. 401.
- Vochachich* *Michael* 1746—7 al. *Coll.* *Ung.-Ill.* Bon. 559.
- Vogel* *Georgius* praep. *Iaur.* 1452 sc. Bon. 41.
- Voicovich* *Michael* al. *Coll.* *Ung.-Ill.* Bon. s. a. cap. 545.
- Voikovich* *Nicolaus* ex *Coll.* *Ung.* 1699 sc. Bon. 144.
- Voinovich* *Ioannes* *Theodorus* L. B. de *Zenta* *Croata* *Carolostadiensis* 1690 sc. *Parm.* 389.
- Voinovich* *Iosephus* *Theodorus* L. B. conv. *Coll.* *Ill.-Ung.* 1699 sc. Bon. 144; *inser.* 588, 589.
- Voivodits* *Franciscus* *Ungarus* 1688 sc. Bon. 141 *inser.*
- Volfgangus* de *Som* (*Schom*) dr. med. 1459 inc. univ. 407.
- Volta* *Cornelius*, de *la*, *exam.* 1512 Bon. 75—76.
- Vornikovich* *Ioannes* 1761 al. *Coll.* *Ung.-Ill.* Bon. 560.
- Vurfel* v. *Würfel*.
- Vysz* *Paulus* de *Septem* *Castris* fr. O. P. 1488 sc. *Per.* 311.
- Waradein* v. *Várad*.
- Wardai* v. *Várdai*.
- Warkotsch* *Cristoph* von *Nobschitz* 1609 sc. *Sen.* 339.
- Warmia*, can. de: *Erasmus* *Beke* 1420 sc. Bon. 46.
- Wáry* *Mathaeus* de *art. lib. m. dr.* *iuris* u. can. *Agr.* 1486 inc. univ. 412.
- Was* *Franciscus* *Trans.* 1593 sc. Pat. 577.

- Weis* (Albus) Valentinus 1575 sc. Bon. 107.
Wellenberg, a: *Langus* Marcus Antonius 1562 sc. Per. 315.
Werbőczy Stephanus 1519 tr. Pat. 178—9.
Wermesch v. Vermes.
Wernet Iosephus 1768 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Wernher Georgius 1554 poeta cit. 257.
Wernpacher Matthaeus S. I. † 1655 in Komárom 287.
Westby Thomas Anglus med. cand. 1632 Pat. poem. cit. 328.
Weymoell v. Bajmóc.
Wien (Vienna) 510.
 — *Joseph Berres* 1836 prof. anat. 223.
Wincsach Andreas 1768 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Wisegrad v. Visegrád.
Wittmann Ioannes 1766—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Wkonius Ioannes 1527 sc. Fer. 385.
Wladislaus II. rex Hung. 1502—1513 : 78, 174, cit. 251, 255.
Wodianer Rudolph 1836 ded. Pat. 224.
Wohlgemuth Philippus 1762—5 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560—1.
Wol Petrus de Birtholum dd. pleb. Reginius 1529 inc. univ. 421.
Wolfhard Adrianus de Enyed Trans. protonot ap. 1522—4 sc. Bon. 81, 83—85.
Wolfhard Hilarius Trans. 1522 sc. Bon. 81, 83—85.
Wolpershoffen, a: *Henricus Boschmann* 1564 sc. Fer. 504.
Wratislavia v. Breslau.
Wrbowcz archid. Zagr. 1466 inc. univ. 408.
Wulama Stephanus 1772—4 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 561.
Würfel (Vurfel) Georgius 1563 sc. Pat. 197.
Wydfy Nicolaus de Mohora nob. Hungarus, can. Vac. 1461—3 cubic. pap. Rom. 243.
Xantus Ioannes de Piató can. Zagr. 1589—97 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 99, 556.
Ytalus v. Olasz.
Zaberdinus Cosmas 1559 sc. Bon. 100; 488—9.
Zabo v. Szabó.
Zacharias m. O. P. 1466 Pat. 162
Zagorje archid. de: *Cseskovich* Paulus al. Coll. Ung.-Ill. 1673 sc. Bon. 135; praep. et can. Zagr. abb. de Bela prior. Auranae olim rector Coll. Ung.-Ill. 1699 Bon. inscr. 587, 588.
 — de: *Comes Petrus Ferdinandus Keglévich* de Buzin 1730 conv. Coll. Ung. Parm. 390.
Zagorvith Nicolaus dioec. Zagr. m. 1495 et antea sc. Pat. 171; dr. Fer. 380.
Zagreb (Isagrabia, Sagrab, Zagabria, Zagrabia) civ. et dioec.
 — can. *Michael*. 1268 sc. Bon. 5.
 — praep. *Petrus* 1268 sc. Pat. 7.
 — can. *Girolfus* 1269 sc. Bon. 10.
 — de: m. *Iacobus* praep. Chasm. dd. 1280 inc. univ. 392.
 — arch. d. *Leonardus* de Senis 1390 dd. inc. univ. 399.
 — vic. *Ioannes* de Senis 1397 inc. univ. 399—400.
 — can. *Michael* dr. med. 1422 inc. univ. 401.
 — de: *Barnabas* 1434 sc. Pat. 154.
 — de: fr. O. P. *Blasius de Perdonis* 1437 sc. Pat. 155.
 — custos: *Iohannes* de Bosena 1438 inc. univ. 403.
 — can. *Iohannes Karschau* 1440 dd. inc. univ. 403.
 — ep. *Kotrter* Petrus dd. 1441 inc. univ. 404.
 — can. *Iacobus de Tiner* 1454 dr. inc. univ. 405.
 — can. vic. *Vincentius* dr. iur. can. 1458. inc. univ. 407.
 — ep. *Debrenthei* (Himfi) Thomas 1462—4 Rom. 244—5.
 — can. *Demetrius* art. et dd. 1466 inc. univ. 408.
 — can. *Nemes Blasius* dd. 1466 inc. univ. 408.
 — archid. *Seboldus* dr. med. 1466 inc. univ. 408.
 — archid. *Wrbowcz* 1466 inc. univ. 408.
 — can. *Martinus* de Gragena 1467 sc. Pat. 165.
 — de: m. *Martinus* de Sancto Bartholomeo art. bacc. 1475 dr. Fer. 373.
 — de: *Antonius* fr. 1476 sc. Pat. 165.
 — de: *Emericus* fr. 1476 sc. Pat. 165.

- de: fr. O. P. *Mathias* 1476 Rom. 248.
- archid. *Andreas* 1484 sc. Pat. 167. art. et dd. 1488 inc. univ. 412.
- can. *Angelus* dd. 1488 inc. univ. 412.
- de: m. Nicolaus *Zagowith* 1495 sc. Pat. 171; dr. Fer. 380.
- praep. *Antonius* de Andreis dr. 1500 inc. univ. 414.
- can. vic. *Andreas* art. decr. et theol. dr. 1503 inc. univ. 414.
- can. *Ivanich* Andreas art. et iur. dr. 1510 inc. univ. 415.
- praep. *Szondy* Paulus 1537 Bon. 90, 91.
- can. *Leporinus* Stephanus 1553 —60 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
- de: Georgius *Petrovinus* 1558 dr. Bon. 97—8.
- can. *Prato* Ioannes Xantus 1558 Bon. 99.
- can. *Dminics* Nicolaus can. *Zagr.* 1562 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
- can. *Mathias* Varasdinus 1571 cons. et rector Coll. Hung.-Ill. sc. Bon. 105; 556.
- can. *Ivanchich* Georgius 1573 rector Coll. Hung.-Ill. 556.
- ep. *Stankovacky* Gasparus 1574 sc. Bon. 107; 1576 cons. Nat. Hung. et rector Coll. Ung.-Ill. 556.
- can. *Budóczy* Stephanus rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
- de: *Ergelius* Franciscus 1582—3 sc. Bon. 109; 1586 dr. philos. Bon. 112.
- ep. *Monoszlay* Ioannes 1584 Bon. 110.
- can. *Kobics* Gaspar 1586 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
- can. *Wardinus* Ioannes 1587 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 556.
- can. *Zaniti* Ioannes 1588 sc. Sen. 336.
- can. *Napoly* (alias Dwornichych) Balthasar 1589 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Zakolczy* Nicolaus 1591 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Kosutich* Martinus 1593 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Medak* Stephanus 1595 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Mislenovich* Vincentius 1598 rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Domitrovich* Petrus 1597 —1604 sc. et rector Coll. Hung.-Ill. Bon. 117; 557.
- can. *Jagatich* Paulus Zagrabiensis 1604 Bon. 120;
- de: *Jagustych* Paulus Ungarus 1607 sc. Bon. 122; rector Coll. Ung.-Ill. 557; 1610 dr.
- de: *Ivancovich* Michael Ungarus 1609 sc. Bon. 122.
- de: Thomas *Ivaniti* 1618 sc. Bon. 124—5
- abb. et can. *Augustich* Thomas archid. Varasd. al. et rector Coll. Ung.-Ill. 1667 sc. Bon. 132; 1672 : 557; archid. Camarcensis s. a. Bon. inscr. 589.
- can. *Doichich* Stephanus Ignat. 1668 al. Coll. Ung.-Ill. sc. Bon. 133; 1672 rector eiusd. Coll. 557.
- can. *Babbich* Ioannes rector Coll. Ung.-Ill. 1671 sc. Bon. 133; 557.
- can. *Popelko* Stanislaus Sar-maticus al. Coll. Ung.-Ill. 1671 sc. Bon. 133; 1683 rector Coll. Ung.-Ill. 557; 1684 : 539, 540.
- praep. et can. *Cseskovich* Paulus al. Coll. Ung.-Ill. 1673 sc. Bon. 133; abb. de Bela prior. Auranae, gub. archid. Gorici. et Zagor. protonot. olim rector Coll. Ung.-Ill. 1699 Bon. inscr. 587, 588.
- can. *Zubich* Iohannes 1676 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Tuskan* (Tuscan) Paulus de Zagabria al. Coll. Ung.-Ill. 1677 —8 sc. Bon. 137; praep. Silitien-sis, archid. Dubic. 1700 Bon. inscr. 590.
- can. *Verbanics* Petrus 1681 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Sidich* Simon Judas 1683 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Jurinich* Nicolaus 1687 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Simunich* Michael 1689 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557.
- can. *Bedekovich* Benedictus 1695 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558; s. a. Bon. inscr. 588; can. *Zagr.* 1701 inscr. 591.
- can. *Patachich* Georgius ex Coll. Ill. Ung. 1697 sc. Bon. 142 1699 dr. 143—4.

- can. de: Petrus *Chernkovich* praep. Poseg. 1699 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 144.
- ep. *Selischevich* Stephanus 1700 Bon. inscr. 587.
- de: Laurentius *Chinetti* 1723 sc. Bon. 145.
- can. *Gradinszki* Andreas 1755 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 559; inscr. 592.
- de: Iohannes *Durnowik* 1761 sc. Bon. 146.
- can. *Peharnik* Stephanus de Isadkovich 1771 dedic. Bon. 593.
- can. *Póka* Iosephus Thaddaeus de Pókafalva protonot. ap. 1775 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 594; 1776—7 rector 561—2.
- can. *Znika* Ioannes de Petervarad abb. s. a. Bon. inscr. 587.
- de: Demetrius *Demetter* 1836 dr. med. Pat. 225—6.
- Zaiezda*, de: *Patachich* Georgius ex Coll. Ill.-Ung. 1697 sc. Bon. 142; 1699 dr. can. *Zagr.* 143.
- Zakalius* v. *Szakál*.
- Zákány* Blasius Segedinus (Seghalmus) Pannonius 1522—24 sc. Bon. 81; can. Csanad. 86 dr.
- Zakolczy* Nicolaus Ungarus can. *Zagr.* 1587—93 sc. Bon. 113—4; 1591 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 557; cons. 1593—4 : 114.
- Zala* (Sala) comitatus.
- de: *Stephanus* 1269 sc. Bon. 12.
- de: m. *Nicolaus* dr. 1341 inc. univ. 395.
- de: Comes Augustinus Franciscus Gabriel *Eszterházy* de Galántha, supr. comes 1690 conv. Coll. Ung. Parm. 389.
- Zalánkemény* (Szalankemen) de: *Stephanus Kakas* 1582—3 sc. Pat. 1584 sc. Bon. 110; 1585 sc.
- Zalona* v. *Szalona*.
- Zambechari* Bernardinus de dd. 1401—17 Bon. 34, 36.
- Zambertino* can. Bon. 1268 : 5.
- Zamoyski* Ioannes 1562 sc. Pat. 196.
- Zanad* v. *Csanád*.
- Zaniti* Ioannes can. *Zagr.* 1588 sc. Sen. 336.
- Zanodelinus* Albertus 1524 Bon. 86.
- Zanovich* Ioannes 1779 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 562.
- Zanulino* Bartholomeus exam. 1512 Bon. 76.
- Zara* (Iadra) de: *Antonius* fr. O. P. conv. *Zagr.* bacc. 1477 m. Roma 248—9.
- de: fr. O. P. *Ioannes* de Dalmatia 1493 dr. theol. Fer. 378.
- Zarand*, de: Ioannes *Fényes* can. Strig. 1502 dr. Bon. 67.
- Zavorszky* Petrus Antonius 1713 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 558.
- Zaz* v. *Szász*.
- Zasma* v. *Časma*.
- Zdeneczay* Antonius 1758—9 rector Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Zebich* Antonius 1747—8 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 559.
- Zechel* v. *Székely*.
- Zeech* v. *Szécsi*.
- Zegedinum* v. *Szeged*.
- Zekel*, *Zekely* v. *Székely*.
- Zelniczay* (Zelnyzchey) Nicolaus 1573—76 sc. Bon. 106 inscr. 542.
- Zelniczey* Petrus 1593 sc. Bon. 114.
- Zemplén* (Zemblin) comitatus.
- arch. *Andreas* dd. 1353 inc. univ. 396.
- Zemsky* Balthasar 1762—3 al. Coll. Ung.-Ill. Bon. 560.
- Zenaveres* v. *Szénaveres*.
- Zendrini* I. M. 1839—42 prof. med. Tic. 348—9.
- Zenta*, de: L. B. Ioannes Theodorus *Voynovich* 1690 conv. Coll. Ung. Parm. 389.
- Zenthanna* v. *Szentanna*.
- Zentpál* v. *Homoródszentpál*.
- Zepetnek*, de: *Benedictus* fr. 1442 ord. Pat. 155.
- de: *Simon* diac. *Vespr.* 1442 Pat. 155.
- Zerdahelyi* Gabriel 1763 dr. Rom. 301—2.
- Zeremy* v. *Szerémy*.
- Zerpakh* Michael de Muraköz 1597 sc. Sen. 338.
- Zerra* de *Pepolis* 1265 Bon. 4.
- Zewdyn*, de: *Damianus* dd. can. Vac. ep. Calc. archiep. Strig. 1515 inc. univ. 417.
- Zichy* Ferdinandus cam. 1842 ded. Pat. 231.
- Zichy* Paulus comes 1695 sc. Rom. 291.
- Zichy* Stephanus comes 1665 tr. Bon. 131.
- Zigerius* Emericus v. *Eszéki*.
- Zilady* v. *Szilágyi*.
- Ziligerius* Michael *Zagrabinus* cons. Coll. Ung. Bon. 106.

- Zips v. Scepusium.
 Zkradin, Baro de: Paulus *Scalich*.
Zlatarich Antonius 1763 rector Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 560.
Zlatarich Ioannes 1754—6 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 559—60.
Zoafi v. *Zuhafő*.
Zocca Bonaventura prior Coll.
 Ung.-Ill. 1619 Bon. 126.
Zokol Iohannes ep. Cianad. 1467 sc.
 Bon. 51 dr.
Zolnok v. *Szolnok*.
Zólyom, archid. de: 1527 *Ladislaus*
 de Eszék can. Strig. 385.
Zombor, de: Georgius *Lippai* 1644—
 1657 arch. Strig. ded. 283—7,
 532—36.
 — de: Comes Nicolaus Anto-
 nius *Lippay* Hung. 1670 conv.
 Coll. Ung. Parm. 389.
Zondinus v. *Szondi* Iohannes.
Zondy v. *Szondy*.
Zopp Caesar exam. 1675 Bon. 136.
Zoppius Ioannes Baptista 1677
 prof. med. Bon. 337—8.
Zorchich Paulus al. Coll. Ung.-Ill.
 1671 sc. Bon. 135, 544.
Zovenzoni (Gevenzoni) Iacobus
 1269 Bon. 10, 14, 15.
Zovenzoni Iohannes 1268 Bon. 5,
 6, 8, 9.
Zowath v. Szováth.
Zrebich Nicolaus 1753—4 al. Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 559.
Zredna, (Ózredna) de: fam. *Vitéz*.
Zsidve, de: *Michael* pleb. de Ecke-
 mezeu 1520 sc. Bon. 81.
Ztankovachky v. *Stankovacky*.
Zubich Iohannes can. Zagr. archid.
 Bezinensis 1676 rector Coll.
 Ung.-Ill. Bon. 557.
Zucconellus Hyppolitus 1583 poeta
 Ven. 206.
Zuhafő (Zoafi) Iacobus, de: Panno-
 nicus 1493 prof. Fer. 379; 1495
 rector Fer. 380—1.
Zuppanich Andreas 1633 rector
 coll. Ung.-Ill. Bon. 557.

ICONES ET FACSIMILIA.

A-kezdőbetű, a szebeni Schirmer György Páduában nyert 1519 február 19-i orvosi diplomájáról.	V
A páduai egyetem pecsétje. (Mai lenyomatáról)	XLII
Bologna 1505-i képe Francesco Francia freskója után. (Comelli műve 23. lapja metszetéről kicsinyítve.	XLIII
F-kezdőbetű, Schirmer György orvos páduai diplomájáról.	XLIII
Carta I ^a Statutorum Iuristarum Universitatis Bononiensis de anno 1347. (Magyarország történeti emlékei II. része 251. lapjáról kicsinyítve.)	LV
A bolognai „Archiginnasio“ udvara.	LXIII
A bolognai Collegium Hungaricum-Illiricum homlokzata.	LXXIII
A bolognai egyetem anyakönyve XVI—XVII. századi magyar lapja.	LXXXIII
A páduai egyetem régi képe. (Prospectus antiquus Universitatis Patavinae.)	XCIX
A páduai egyetem rektora és társainak ruházata. (Rector, Syndicus, Bidellus generalis et inferior Universitatis Patavinae.)	CI
A páduai egyetem udvara és címerképes díszterme. (Aula magna et Atrium Universitatis Patavinae.)	CIII
Bejárat a paviai egyetem első udvarába. (Re Z. 1794-i vízfestménye, az Universitas Ticinensis saecularia undecima 8. lapjáról.)	CLI
Bolognai magyar diák a XVII. század végéről. (A kollégium első emeleti falfestménye. Először közölve Wolf Rózsi művében.)	CLX

A bolognai juristák anyakönyvének 1385-i bejegyzése magyarországi Leo doktori vizsgájáról és felavatásáról.	31
Szécsi Dénes bolognai 1431-i egyházzogi doktorátusának anyakönyvi bejegyzése.	36
A besztercei Fábián bolognai 1512-i jogi doktorátusának jegyzőkönyvi bejegyzése.	74
Frontespicium operis: Ioannis Pannonii Panegyricus Marcello Patritio Veneto. (Bononie, 1522.)	80
Degrői Kochmeister Sámuel bolognai 1677-i orvosi diplomája. (Eredetijéről kicsinyítve.)	137
Frontespicium operis Georgii Vincentii Kobbe: Demonstratio Evangelica. Bononiae, 1781.	146
Frontespicium operis: Poemata quaedam Ioannis Sambuci Tirnav. Pannonii. Patavii, 155.	191
Frontespicium operis: Eximiis honoribus Doctoratui D. Thomae Ozdi Claudiopolitani. Patavii, 1632.	215
Sonetto al Dottore in medicina I. E. Markstein. Padova, 1840.	228
Frontespicium operis: Pro cultu litterarum in Hungaria Innocentii a D. Thoma Aquinate. Romae, 1743. (Dezericz Ince piarista tanár művének címlapja, hátlapján Magyarország címerével, rézmetszetben.)	297
Nádasdy Ferenc Sienában, 1642-ben kapott útlevele. (Kitöltött sienai nyomtatvány.)	341
Frontespicium et praefatio operis Comitissae Ioannis Erdeodi: Conclusiones ex Philosophia peripatetica. Parmae, 1610.	389
Kosztolányi (Polycarpus) György ferrarai tanuló 1453-ban írt levele Zrednai Vitéz Jánoshoz. (Müncheni eredetijéről kicsinyítve.)	427
Kovacsóczy Farkas címere. (Szamosközy István 1593. páduai műve fametszetéről kicsinyítve.)	574

TARTALOM. — SUMMARIUM.

Előszó. (Praefatio.)	V
Bevezetés. (Introductio.)	XLIII
Bologna.	1
Vicenza.	149
Padova.	151
Napoli.	235
Roma.	239
Perugia.	309
Verona.	317
Pisa.	320
Firenze.	322
Siena.	331
Pavia.	342
Ferrara.	354
Parma.	388
Incertae universitates.	391
Acta et epistolae.	423
Poemata ab Ungaris in universitatibus Italiae studentibus concinnata.	563
Additamenta.	584
Bibliographia.	595
Index personarum et locorum.	641
Icones et facsimilia.	702

FELELŐS KIADÓ: DR. VERESS ENDRE.

A nyomdáért felelős: Mészáros József.

OLASZORSZÁGI MAGYAR EMLÉKEK

(MONUMENTA HUNGARIAE ITALICA)

Tomus I. XV. századi pápák oklevelei. (Diplomata pontificum saec. XV.) 1417—1431. Kiadja Dr. Lukcsics Pál. Budapest, 1931. Pag. 317. Ára 6.— pengő.

Tomus II. XV. századi pápák oklevelei. (Diplomata pontificum saec. XV.) 1431—1455. Kiadja Dr. Lukcsics Pál. Budapest, 1938. Pag. 397. Ára 6.— pengő.

Tomus III. Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai. (Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium.) 1221—1864. Kiadja Dr. Veress Endre. Budapest, 1941. Pag. CLX + 704. Ára 20.— pengő.

Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400. Curante Emerico Lukinich et adiuvante Ladislao Gáldi ediderunt Antonius Fekete-Nagy et Ladislaus Makkai. Budapest, 1941. In 8-vo pag. LXI et 638. Prezzo 50 fr. svizz.

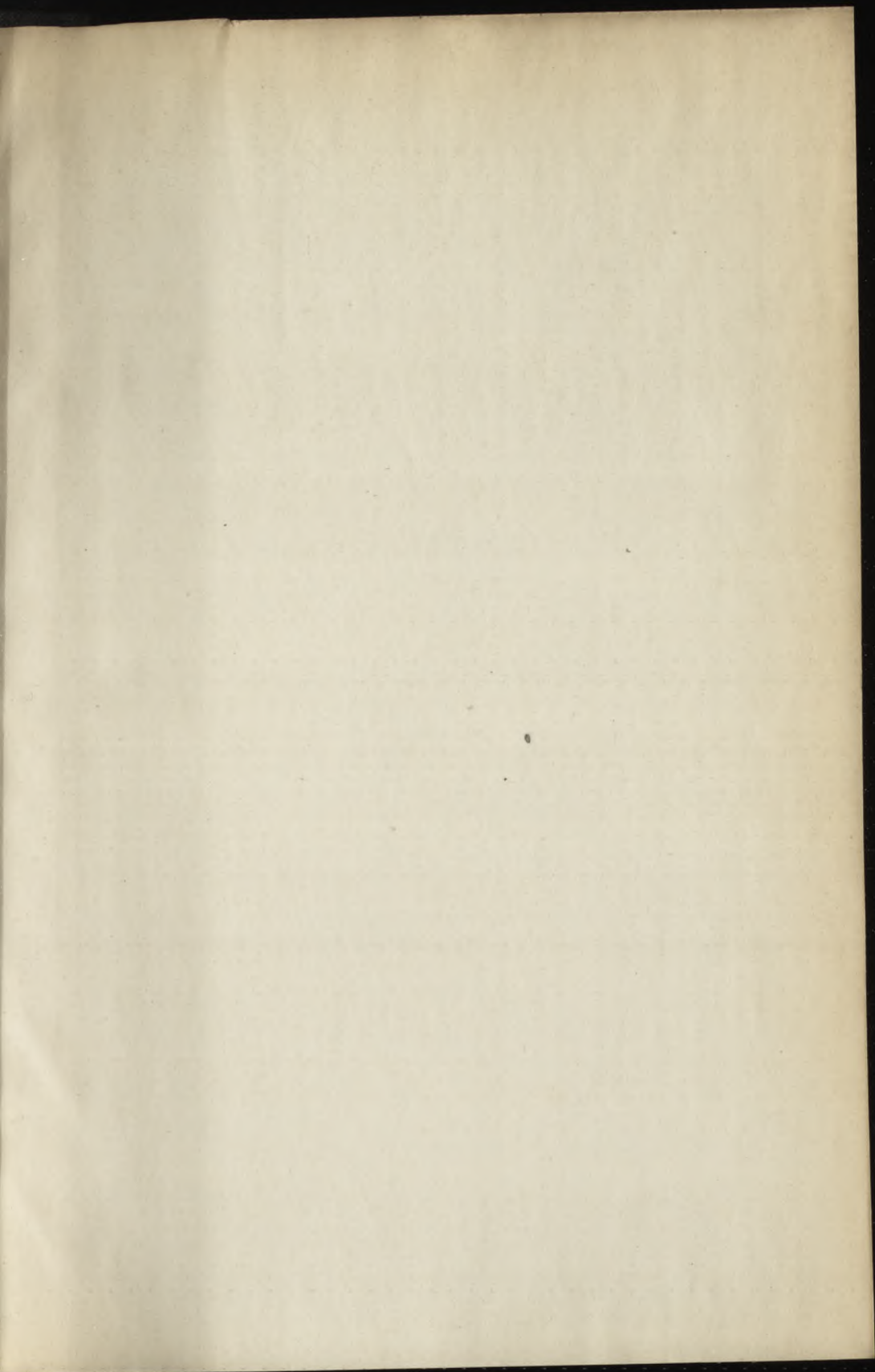
Questo grosso volume è la prima raccolta critica completa delle fonti documentarie sulla nazionalità rumena in Ungheria, formando il vol. 29 della pubblicazione: „Ostmitteleuropäische Bibliothek.“ Dà alla luce le prime scritture autentiche sulla detta nazionalità in Ungheria, cominciando coll'anno 1222 e contiene pure una considerevole materia inedita. Ciascuno dei 483 documenti del volume è corredato di ampie annotazioni e, se è necessario, pur di piante geografiche da mettere lo straniero nelle condizioni di poter farsi una chiara idea delle singole fasi dell'immigrazione rumena. I risultati dell'opera sono riassunti dall'Introduzione (in lingua francese) ripartita a quattro saggi organicamente inerenti e dalla carta geografica disegnata in base alle date offerte dagli stessi documenti; onde risulta chiaro che la popolazione rumena di Transilvania e delle provincie confinanti sia venuta gradatamente domiciliando nei sec. XIII e XIV negli alloggiamenti attuali, adattatasi alle concezioni d'economia politica del Regno d'Ungheria.

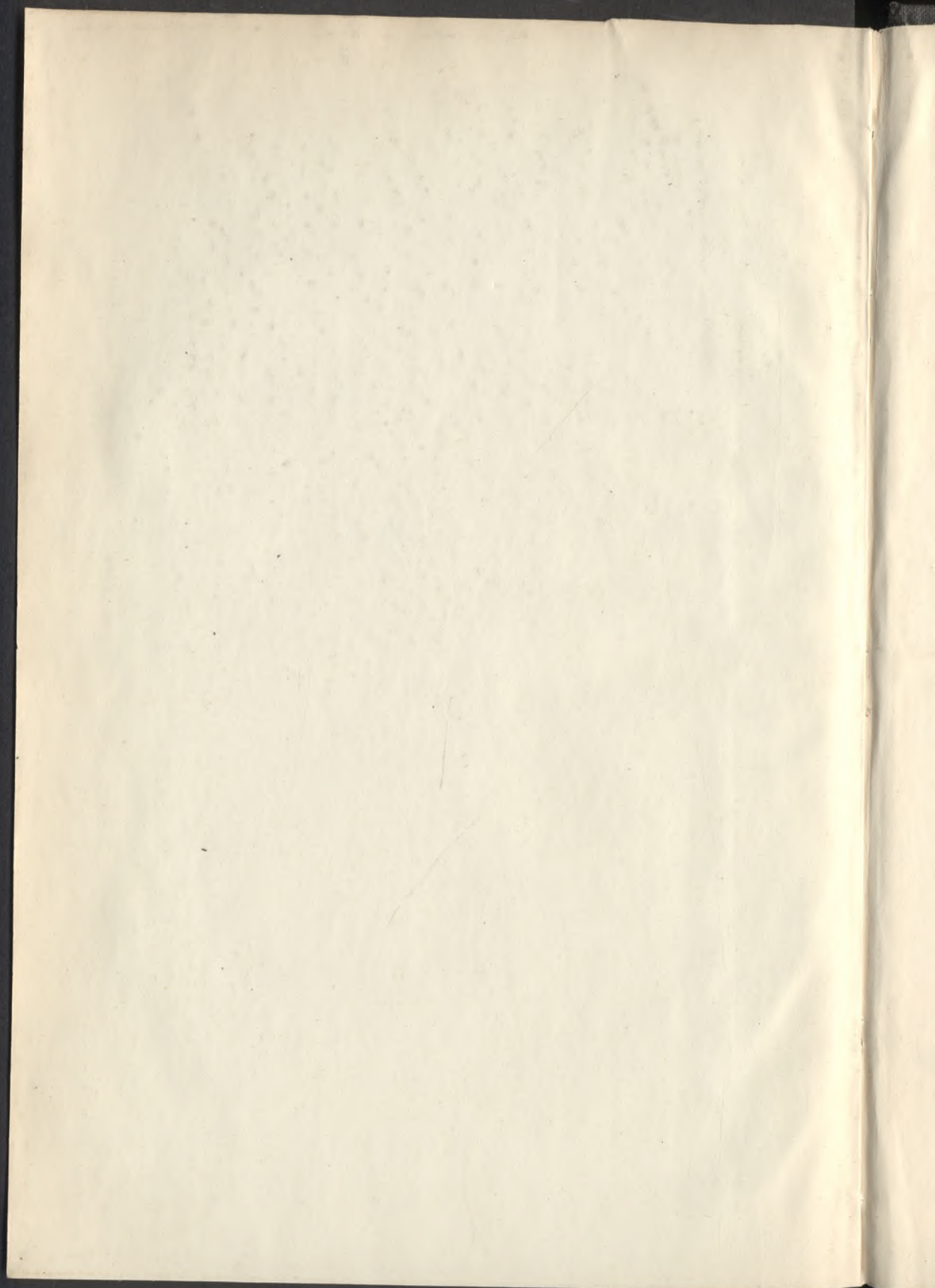
Da notarsi che l'Introduzione dell'opera è uscita anche in edizione italiana e tedesca in fascicoli speciali.

Megrendelések intézendők a/ Da ordinare sotto l'indirizzo:

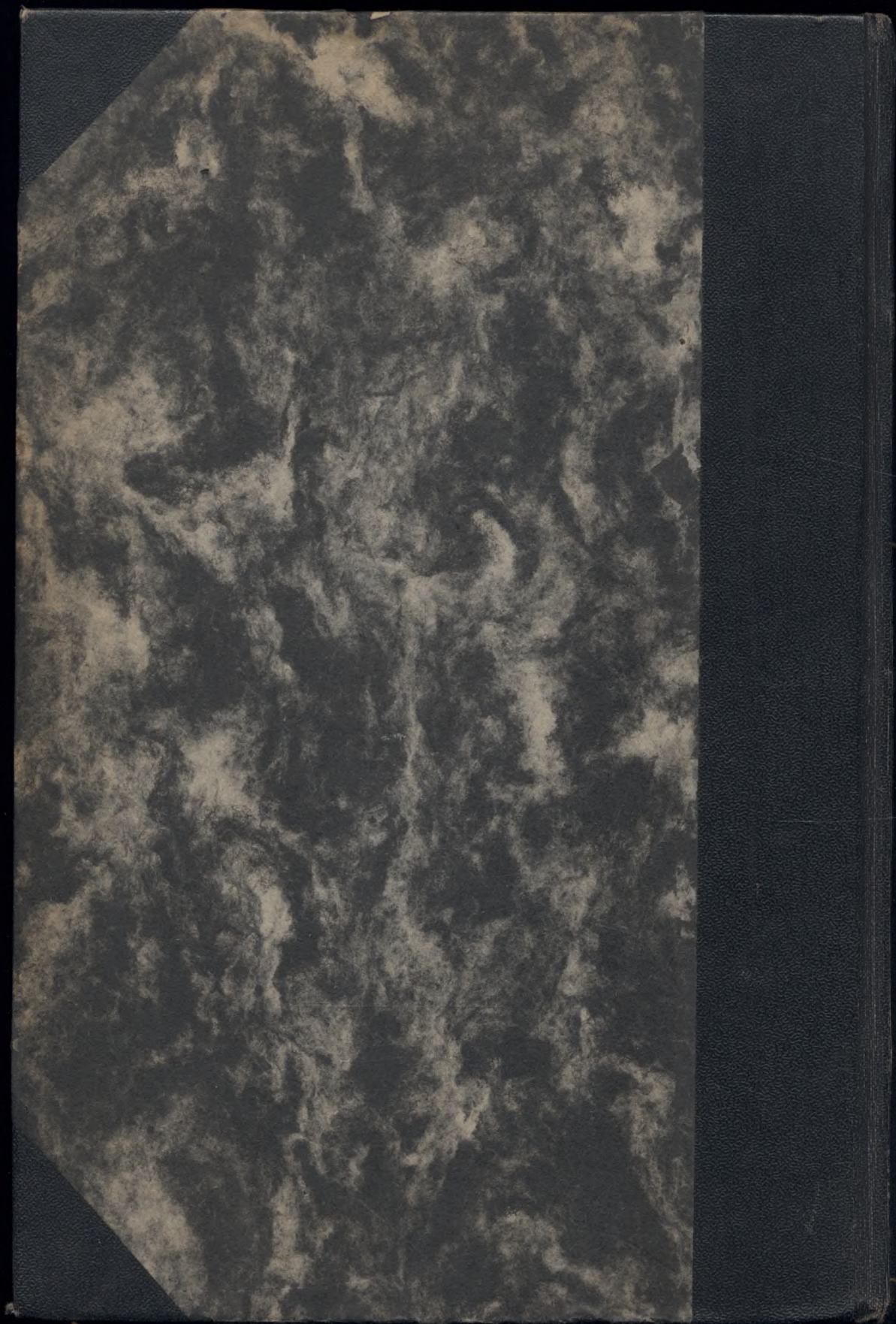
Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó-hivatalához

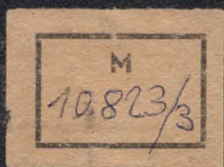
Budapest. Akadémia-palota.

1941 NOV. - 1.

Olaszországi
magyar
emlékek
III

Olasz egyetemeken járt
Magyarországi tanulók
anyakönyve és iratai
1221-1864

N.M.